BIBLIOTECA
CENTRALA A
UNIVERSITAŢII
DIN
BUCUREŞTI

Nr. Curent 7198 Format
Nr. Inventar 10715 11326 Anul
Secţia Raftul

Inv. 11326
Inv. 7198.

ISTORIA ROMÂNILORŬ

CURSŬ FĂCUTŬ LA FACULTATEA DE LITERE DIN BUCURESCI

DE

D. PROFESORŬ V. A. URECHIĂ

MEMBRU ACADEMIEĬ ROMÂNE, MEMBRU CORESPONDINTE ALŬ ACADEMIEĬ SPANIOLE, ALŬ INSTITUTULUĬ ETNOGRAFICŬ DIN PARIS, ETC.

PUBLICATŬ

SUB DIRECŢIUNEA PROFESORELUI,

DE

COMITETULŬ DE STUDENŢI AI FACULTĂŢEI DE LITERE DIN BUCURESCI.

SERIA DE VOLUME PENTRU 1774—1786.

TOMULŬ I.

R. P. R. BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREȘTI
10713
9(498)

BUCURESCI
LITO-TIPOGRAFIA CAROL GÖBL
16, STRADA DOAMNEI, 16
1891

1961
BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
COTA 7198
CONTROL
B.C.U.Bucuresti
C10715

Cătră binevoitorulŭ lectorŭ,

Toți scriitorii noștri de istorie națională au desprețuitŭ secolulŭ alŭ XVIII și, cualificându-lŭ de *epocă a Fanarioților* (1), aŭ sleitŭ dicionarulŭ de adjective exprimându ură și dispreț pentru acestŭ secolŭ. Cărțile nóstre didactice s'aŭ resimțitŭ de asemenea neconscientă indignațiune a istoricilorŭ noștri (2). Și așĭa, în numele patriotismuluĭ și românismuluĭ, aceste cărțĭ, fie pentru școla primară, fiă pentru liceŭ, trecŭ cu o repediciune de fulgerŭ asupra unuĭ întregŭ secolŭ din istoria patrieĭ (3). Una din cele maĭ bune istoriĭ a țĕrilorŭ române, acea a multŭ regretatuluĭ T. Laurianŭ, carte care numerosĭ anĭ aŭ fostŭ aprópe privilegiată pentru învĕțămîntulŭ secundarŭ, când e vorba de Domniĭ fanarioțĭ, abia dóră de le înregistréză numele. In vre-o 20 de file, Istoria Românilorŭ de A. T. Laurianŭ închide perióda atâtŭ de importantă de la 1774—1821. Aprópe jumĕtate de secolŭ în 20 de file! Și să se noteze, că în acéstă estindere de 20 de file cea maĭ mare parte este consacrată evenimentelorŭ din Ardealŭ (4).

---

(1) Am arĕtatŭ în urmă, cum nu este adevĕratŭ, că numaĭ de la 1711 (de când este obiceiulŭ a se începe epoca dișă a Fanarioților), aŭ fostŭ domnĭ grecĭ, ci și maĭ nainte, cum și că de la 1711 înainte nu domniră numaĭ grecĭ, ci și românĭ, orĭ destinḑĕtorĭ din grecĭ, de maĭ multe sute de anĭ romanisațĭ. Intre 1711 și 1774 (de când începe acestŭ volumŭ alŭ scrieriĭ nóstre) avurămŭ, la Moldova, domnĭ românĭ: Mihaĭ Racoviță, Const. Racoviță, Ioanŭ și Gregorie Calimah, Gregorie și Mateĭ Ghica, Gregorie Alex. Ghica.... și numaĭ doĭ domnĭ grecĭ: Constantinŭ și Ioanŭ Mavrocordatŭ! Asemene la Muntenia, între 1714—1774, nu avurămŭ fanarioțĭ, decât pre Mavrocordatŭ și pre Manoli Giani Roset, căcĭ Cantacuzenĭĭ, Ghiculescĭĭ și Racovițescĭĭ sunt Românĭ, orĭ de secolĭ împămînteniță. Maĭ cu stăruință dobândescŭ Fanarioțiĭ tronurile țĕrilorŭ nóstre, numaĭ după vestita pace de la Kuciuc-Kainargi, cum se va vedé maĭ la vale. Védă-se ce am scrisŭ noĭ despre intervenirea Grecilorŭ ca factorŭ politicŭ și culturalŭ între Românĭ, încă de la Alexandru celŭ Bunŭ, și maĭ alesŭ de la Vasile Lupu. Védă-se și cursulŭ nostru de literatură (Bucurescĭ, 1885. pag. 20, etc.).

(2) Până și bărbațiĭ *filo-românĭ* din mișcarea nóstră de la 1848 în cóce, aŭ fostŭ luațĭ de acestŭ curentŭ în carĭ se aflaŭ istoriciĭ noștriĭ. Așĭa Edgar Quinet în «Les Roumains» (VI, 1886).

(3) Ba uniĭ din din scriitoriĭ mergŭ și maĭ departe: tăgăduescŭ Domnilorŭ fanarioțĭ, orĭ presupușĭ fanarioțĭ, și însușĭ dreptulŭ de a se numi *Domnĭ*. Așa I. Heliad îĭ numia *Beĭ*, (Vedĭ Istoria Românilorŭ de acesta. Bucurescĭ.

(4) 25 de file sunt consacrate de Aronŭ Florianŭ perióde de la 1716—1821, și din aceste numaĭ 13 pentru evenimentele de la 1774—1821! (Vedĭ «Manualŭ de istor. Principatuluĭ Românieĭ», Bucurescĭ, 1839.)

Acum mai recentŭ o altă carte didactică secundară, acea a d-luĭ profesorŭ Xenopolŭ, cuprinde acéstă-și perióda din istoria nóstră în 8 file.

Nu mai estinsă este pertratarea perióderĭ acestia în cartea de istorie, utilisată totŭ pentru învĕțămîntulŭ secundarŭ, a d-luĭ profesorŭ Gr. Tocilescu. Aci încă spațiulŭ de aprópe jumĕtate de secolŭ e cuprinsŭ în 2 pagine.

Nu mai vorbimŭ de estinderea dată de câte-va cărțĭ actualmente în usŭ la școlile primare, cărțĭ semnate de nume mai obscure.

Cu totŭ respectulŭ ce am pentru bărbați ca ceĭ mai sus numiți, eŭ bănuescŭ, că unia din eĭ aŭ pututŭ fi rătăciți numaĭ de exageratulŭ sentimentalismŭ și că aŭ sacrificatŭ acestuia datoriile lorŭ de istoricĭ, datoriĭ, carĭ arŭ fi trebuitŭ să-ĭ oblige a nu trece cu atâta repedĭciune asupra uneĭ jumĕtățĭ de secolŭ. Maĭ mulțĭ însă aŭ căḑutŭ în asemenea eróre din lipsa de isvóre. Pentru istoria nóstră mai vechiă istoriciĭ noștri moderni aŭ pututŭ consulta destulŭ de numeróse chronice naționale și esterne; pentru a doua jumĕtate a secoluluĭ alŭ XVIII-lea, numaĭ în cele din urmă ḑile s'a adusŭ lumină.

Încă și înainte de publicarea documentelorŭ relative la secolulŭ alŭ XVIII-lea, culese de d-lŭ Odobescu în archivulŭ francesŭ și de Hurmuzachi în celŭ de la Viena, noĭ amŭ fostŭ dobânditŭ vederĭ cu totulŭ noue și propriĭ, din cercetarea a preste 1.000 documente, relative la secolulŭ alŭ XVIII-lea, fie în posesiunea nóstră, fie în archivele publice și private din țéră, documinte a cărora ființă este până astăḑĭ necunoscută aprópe tuturorŭ acelorŭ, carĭ aŭ redactatŭ unŭ manualŭ de istorie a patrieĭ.

Unŭ mare neajunsŭ a resultatŭ din ignoranța istorieĭ documentată a secoluluĭ alŭ XVIII-lea: tóte generațiunile carĭ aŭ trecutŭ prin scólele nóstre, aŭ vĕḑutŭ acestŭ secolŭ prin prisma, viŭ colorată, dar aci înșelătóre, a românismuluĭ. Unŭ mai mare rĕŭ încă a provenitŭ din necercetarea de aprópe a faptelorŭ Domnilorŭ grecĭ, orĭ petrecute în timpulŭ domniilorŭ acestora: generațiunile actuale sunt nevinovatŭ convinse, că numaĭ de la 1821 începe tótă activitatea națiuneĭ în multiplele direcțiunĭ culturale, sociale și politice. Cu Lazărŭ și Asaki, și mai alesŭ cu Tudorŭ Vladimirescu vorŭ să-și esplice nouele generațiunĭ toți pașiĭ făcuți de românime în secolulŭ de față. De aci marĭ erorĭ de tótă natura. Istoriculŭ nu-și póte da séma de fenomenele, ce observă încă de la începutulŭ secoluluĭ alŭ XIX-lea; omulŭ de statŭ nu are posibilitatea a înnoda firulŭ politicŭ; legiuitoriĭ, în necunoscință de totŭ ce s'a făcut pentru administrație, justiție, finance, nu mai departe decât cu o jumĕtate de secolŭ în urmă, croescŭ în bobote legĭ și regulamente, ce le puteaŭ găsi multŭ mai bune îndărătulŭ lorŭ, în locŭ să le copieze de la Francesĭ, séŭ Germanĭ, de nu se potrivescŭ de locŭ pe talia Românuluĭ... Cine nu

scie în ce hausŭ a ajunsŭ legislațiunea nóstră, din causa acesteĭ sisteme, care se putea înlătura, décă în locŭ de a ceti codice străine, am fi cercetatŭ maĭ de aprópe propria nóstră organisare, ca statŭ, în tóte direcțiunile eĭ. Acésta nu s'a făcutŭ și parlamentele nóstre și ministerele, carĭ maĭ multŭ séŭ maĭ puținŭ constituționalmente, aŭ născutŭ acele parlamente, aŭ orbecatŭ, din causa disprețuluĭ nejustificabilŭ alŭ istoricilorŭ noștri pentru secolulŭ XVIII-lea, și noue Penelope, aŭ țesutŭ și țesŭ pânza fără sfârșitŭ cu ițe încurcate, a așĭa dișeĭ reorganisărĭ a patrieĭ.

Ca să pótă țese acéstă pânză désă și durabilă, lipsesce la suveica țesetorilorŭ ómenĭ de statŭ, mosorulŭ cu ață românéscă. Firele după acelŭ mosorŭ nu le vorŭ avé de la legiuitorĭ străinĭ, ci numaĭ din cercetarea proprielorŭ documinte ale națiuneĭ.

Iată de ce amŭ socotitŭ noĭ, că nu este un studiŭ din istoria nóstră maĭ urgentŭ reclamatŭ, ca călĕuză pentru toțĭ aceștĭ de față, ca studiulŭ secoluluĭ alŭ XVIII-lea, secolŭ, precum arĕtarămŭ, aprópe cu totulŭ necunoscutŭ, ba chiar falsŭ cunoscutŭ, décă cunoscință se póte numi o înșirare, maĭ multŭ séŭ maĭ puținŭ chronologică, de Domnĭ și de rĕsbóie, dintre Rusia, Turcia și Austria.

Da, câte-va monografiĭ s'aŭ încercatŭ cu referință la secolulŭ alŭ XVIII-lea. Avemŭ, bună-óră narațiunea rĕsbóielorŭ dintre Rușĭ și Turcĭ a d-luĭ Xenopolŭ; dar acestea le putemŭ citi și în cărțile francese orĭ germane destulŭ de numeróse, făcêndŭ istoria Rusieĭ și Turcieĭ, séŭ numaĭ câtŭ a unuĭ anumitŭ rĕsboiŭ dintre aceste puterĭ, din secolulŭ alŭ XVIII-lea. Lăudămŭ osîrdia d-luĭ Xenopolŭ, dar ne permitemŭ de a dice, că din istoria lăuntrică a Moldoveĭ și a Muntenieĭ maĭ de locŭ n'a atinsŭ în monografia acésta. Nu maĭ amintimŭ de câte-va alte monografiĭ, cu tendință specială, séŭ politică, séŭ socială.

Cele ce precedŭ sunt pentru a legitima decisiunea ce amŭ luatŭ, să publicămŭ, la cererea junimeĭ studióse, cursulŭ de «*Istoria Românilorŭ*» într'unŭ șirŭ, ce la prima vedere s'arŭ păré straniŭ. Mi-am dișŭ: scrierile de istorie a Românilorŭ pentru secoliĭ anteriorĭ celuĭ alŭ XVIII-lea, orĭ cât sunt susceptibile de amendare și de desvoltare, potŭ încă servi nouelor generațiunĭ. De curêndŭ volumele publicate de învățatulŭ colegŭ de la Universitatea de Iașĭ, d-nulŭ Xenopolŭ, puse în mânele nouelorŭ generațiunĭ, istoria nóstră vechiă și medie, destulŭ de bine făcută, ca să putemŭ întârdia publicațiunea propriuluĭ nostru cursŭ.

Din acesta însă, cugetarămŭ, că este oportunŭ și urgentŭ să publicămŭ o serie de volumene, cuprinzêndŭ secolulŭ alŭ XVIII-lea. Așĭa dar publicațiunea cursuluĭ nostru, inauguratŭ maĭ întâiŭ la Iașĭ în 1857

și apoĭ continuatŭ de la 1864 Novembre la Facultatea de litere din Bucurescĭ, se va face în modulŭ următorŭ:

I) Seria III: volumene asupra secoluluĭ XVIII-lea împărțite ast-felŭ: a) volumene cuprinḍêndŭ istoria Românilorŭ de la 1699 (pacea de Karlovitz) până la 1774 (pacea de Kuciuk-Kainargi); b) volumene cuprinḍêndŭ istoria Românilorŭ de la 1774 la 1786; c) volumene cuprinḍêndŭ istoria Românilorŭ de la 1786 la 1800; d) volumene tratândŭ despre anĭ 1800—1821 și e) volumene despre anĭ 1821—1848.

II) După publicarea acesteĭ seriĭ, avemŭ în cugetŭ să publicămŭ cea următóre:

a) Seria II de volume, cuprinḍêndŭ istoria Românilorŭ de la 1601 (mórtea luĭ Michaiŭ Vitézulŭ) la mórtea luĭ Vasile Lupu și Mateiŭ Basarabŭ; și b) volumele cuprinḍêndŭ istoria anilorŭ 1654 la 1699.

III) In fine, de ne vorŭ îngădui bĕtrânețele și oboséla munceĭ, maĭ cugetămŭ să publicămŭ și seria I de volume, cuprinḍêndŭ secolulŭ alŭ XV-lea, de la mórtea luĭ Stefanŭ celŭ Mare (1504), până la mórtea luĭ Michaiŭ Vitézulŭ. Nu promitemŭ a descinde și maĭ multŭ în trecutulŭ nostru. Maĭ întâiŭ pentru că ne tememŭ, că nu vomŭ ajunge să vedemŭ întrupate măcarŭ cele treĭ seriĭ maĭ susŭ promise și apoĭ și pentru altŭ motivŭ, ce nu ne sfiimŭ a-lŭ spune cititoruluĭ nostru: nu credemŭ, că póte cine-va face istoria cea maĭ vechiă a nóstră, istoria colonisăreĭ și a coloniiilorŭ romane din Dacia, déca nu este bine înarmatŭ cu studiulŭ epigrafieĭ latine și gréca. Așteptămŭ decĭ cu mare mulțămire istoria aceleĭ perióde de câțĭ-va secolĭ de la péna altora. Și câtŭ pentru perióda de la ceea ce noĭ amŭ numitŭ altă-dată *restaurațiunea Principatelorŭ*, iar nu *descălecarea a doua*, orĭ-câtŭ cutezămŭ a ḍice, că prin studiulŭ nostru și acéstă perióḍă a fostŭ pe alocurea luminată cu noue și needitate documinte, nu promitemŭ a o publica, lăsândŭ timpuluĭ să aducă noue isvóre și generațiunilorŭ următóre să le utiliseze și să ajungă la o lucrare maĭ perfectă decât cum astă-ḍĭ am puté-o face.

De altmintrelea, cu referință la acéstă perióḍă, amŭ publicatŭ și vomŭ maĭ publica diverse monografiĭ menite a face cunoscută seria de documinte inedite din colecțiunea nóstră. Așĭa este, în prima linie, monografia «*Schița din sigilografia națională*» (1).

(1) Bucurescĭ, Tipografia Statuluĭ 1891.

ISTORIA ROMÂNILORŬ

1774—1786.

I.

Pacea de la Kuciuk-Kainargi. — Isvóre.

Pacea de la Kuciuk-Kainargi constitue, pentru Principatele române, un momentŭ fórte importantŭ din istoria lorŭ.

Prin pacea acésta, dintre Rusia și Turcia, Principatele române, Moldova și Muntenia, intră într'o fasă nouă politică, socială și, vom ḑice, chiar culturală. Cu pacea acésta, din 1774, Rusia, vechiŭ factorŭ la faptele naționale române, câștigă în Orientŭ și maĭ alesŭ în Principatele nóstre, o situațiune diplomatică deplinŭ vĕdită și de marĭ consecințe.

Unŭ fenomenŭ straniŭ se semnaléză âncă atențiuneĭ istoriculuĭ, dela aniĭ 1774. Prin tractatulŭ de pace de la acéstă dată, Principatele s'arŭ păré, că, gravitândŭ în jurulŭ Rusieĭ victorióse, aŭ să se bucure de domniĭ maĭ lungĭ și maĭ române. Din contra, nestabilitatea continuă, ba chiar e și maĭ mare, iar la Domnie ajungŭ familiĭ de fanarioțĭ până acum necunoscute țĕrilorŭ române, ca Ipsilante, Moruz, Caragia, Suțu, Mavroghene, Angerliu... Se póte ḑice, că adevĕrata epocă a fanarioțilorŭ începe, sub patronagiulŭ Rusieĭ, de la pacea din 1774, iar nu — cum s'a susținutŭ — cu Nicolae Mavrocordatŭ.

Inainte însă de a studia acéstă perióda din istoria Românilorŭ, să vedemŭ carĭ sunt *isvórele* de care, la acestŭ studiŭ, avemŭ a ne servi.

Isvóre. — Chronicele nóstre maĭ însemnate nu trecŭ peste pacea de la 1774. Canta termină scrierea sa în anulŭ invasiuneĭ Muscalilorŭ din 1769. Elŭ încheie lucrarea sa ḑicêndŭ, că : «*până aicĭ aŭ fostŭ domnia de la Turcĭ, iar de aicea se stăpânesce ţéra de împĕrăţia Moschuluĭ.*»

Canta presimţia o mare schimbare în starea politică a patrieĭ sale.

Enache Kogălniceanu se adîncesce ceva maĭ multŭ decât Canta, dar nu ajunge decât până la 30 Ianuarie 1774. Chronica luĭ Enache Kogălniceanu cuprinde însă unŭ adaosŭ, la fine, atribuitŭ copistuluĭ ulteriorŭ, adaosŭ care merge cu şirulŭ istorieĭ până la 25 Iuliŭ 1774, adică după încheerea păceĭ de la Kuciuk-Kainargi.

Unŭ altŭ isvorŭ românescŭ de consultatŭ asupra păceĭ de Kuciuk-Kainargi este descoperitŭ de noĭ. Biv-vel stolniculŭ Dumitrache, boerŭ muntenŭ, care jócă unŭ rolŭ în evenimentele de la 1769 şi înainte până târḑiŭ în secolulŭ alŭ XVIII-lea, a scrisŭ unŭ fórte importantŭ memoriŭ, cuprinḑêndŭ istoria rĕsboiuluĭ dintre Ruşĭ şi Turcĭ până la 1775 (1). Scrierea stolniculuĭ Dumitrache a strĕbătutŭ până la noĭ deşi nu în originalŭ, ci într'o copie făcută de Nicolae Manu Piteşteanu în Augustŭ 22 anulŭ 1782 (2).

Déca cronicarulŭ Canta se pare mulţămitŭ de Muscalĭ, stolniculŭ Dumitrache este prea puţinŭ amicŭ alŭ lorŭ. Elŭ, precum vomŭ avé ocasiune să arĕtămŭ, aparţine unuĭ partidŭ politicŭ ce te miră să-lŭ afli, orĭ-cât de micŭ fiă, între Românĭ, în acele ḑile, când se părea că ţĕrile nóstre începeaŭ să resufle sub protecţiunea armelorŭ rusescĭ. Stolniculŭ Dumitrache este din mica partidă anti-muscăléscă.

Alŭ treilea isvorŭ importantŭ de consultatŭ este «*Chronografulŭ ţĕreĭ românescĭ de la 1764—1815 scrisŭ de Dionisie Eclisiarchulŭ, la anulŭ 1814.*»

---

(1) Veḑĭ Memoriĭ presentate Academieĭ Române în 1887—1888 de V. A. Urechiă, la pag. 169.

(2) Veḑĭ în biblioteca Muséuluĭ din Bucurescĭ codicele cu No. 335. Veḑĭ asemenea codicele No. 399 din biblioteca Academieĭ, care cuprinde o copie fidelă dupre celŭ de la Musĕŭ.

«Tesaurulŭ de monumente istorice» alŭ regretatuluĭ Papiŭ Ilarianŭ a publicatŭ ediţiunea princeps a acesteĭ lucrărĭ, în tomulŭ alŭ doilea alŭ sĕŭ. Dionisie Eclisiarchulŭ uresce pre Turcĭ, rîde de Nemţĭ şi ţine cu Muscaliĭ. Lucrarea luĭ este multŭ inferióră lucrăreĭ stolniculuĭ Dumitrache, pe lângă că e scrisă mulţĭ anĭ maĭ târdiŭ, la 1814, pe când stolnicŭlŭ Dumitrache a scrisŭ *de-visu* (1).

Unŭ isvorŭ internŭ ce nu putemŭ a-lŭ trece cu vederea este şi fragmentulŭ de chronică sĕŭ «Istorie a prea puternicilorŭ împĕraţĭ otomanĭ, adunată şi alcătuită pe scurtŭ de d-luĭ Enache Văcărescŭlŭ dicheofilax a bisericeĭ ceĭ marĭ a resărituluĭ şi spătarŭ alŭ Valachieĭ.» Enache Văcărescŭlŭ este din partida anti-rusă, dar şi amicŭ alŭ Porţiĭ. Câtŭ ţinu ocupaţiunea ruséscă, adică până la pacea de la 1774 Enache Văcărescŭlŭ emigră în Transilvania spre a nu da mâna cu Rusiĭ. În opera sa, Enache Văcărescŭlŭ află mijlocŭ să vorbéscă şi de domniĭ Românilorŭ şi de faptele lorŭ.

Lucrările şi însemnările Archimandrituluĭ Bartholomeĭ Măzăreanu, descoperite asemenea de noĭ (2), încă se cuvine să le considerămŭ ca o fântână istorică. Măzăreanu este dintre ceĭ maĭ călduroşĭ partisanĭ aĭ Muscalilorŭ.

Const. Radovicĭ din Golescĭ, mare logofĕtŭ de ţéra de josŭ alŭ Princ. Valachieĭ încă a publicatŭ la Buda (1826) o mică «adunare de tractaturile» dintre Rusia şi Turcia, cuprinzêndŭ de la pacea din 1774, până la pacea de Acherman 1826 de şi într'o traducere de multe orĭ de neînţeles (3).

O filadă in quarto de 12 file tipărită sub Alex. Ipsilante fără indicaţiune de anŭ şi tipografie, dar de sigurŭ în tipografia Mitropoliceĭ din Bucurescĭ, are titlulŭ în roşiu: «Hatişerif a pré puterniculuĭ împĕratŭ Sultanŭ Hamidŭ, care s'aŭ datŭ prin rugăciunea obşteĭ, ce s'aŭ trămisŭ cu deputaţĭ, d-luĭ paharniculŭ Stanŭ Jianulŭ şi d-luĭ medelnicerulŭ Du-

(1) Veḑĭ în anexă la acéstă pagină despre Dionisie.

(2) Veḑĭ «Memoriĭ» presentate Academieĭ Române în 1887—88 de V. A. Urechiă.

(3) *„Adunare* de tractaturile ce s'aŭ urmatŭ între pré puternica Impĕrăţie a Rusieĭ şi Inalta Pórtă, însă numaĭ acele carĭ sunt pe séma Principaturilorŭ Valachicĭ şi Moldovieĭ, începute de la pacea ce s'a săvêrşitŭ la Kainargi în anulŭ 1774 şi până la cea de acum de la Acherman 1826, talmăcite de Constantin Radovicĭ din Golescĭ marele logof. de ţéra de josŭ a Princip. Valachieĭ, în 12°, Buda, 1826 în crăiasca tipog. a Univers. Ungare.

mitrache, prin recomandația pré înălțatului Feldmarșalŭ Petru Romanțovŭ, către pré slăvitulŭ pragŭ alŭ împĕrăției, îndată după încheierea păceĭ între împĕrăția ruséscă și între Pórta otomănéscă, în cea d'întâiŭ domnie a M. S. Alex. Ipsilantŭ.»

Posedemŭ în colecțiunea nóstră unŭ codice manuscrisŭ din 1798, cuprinzêndŭ egalmente diverse tratate dintre Rusia și Turcia și hatișerifurĭ, constituindŭ ast-felŭ și acestŭ codice o fântână importantă istorică.

Vomŭ consulta *passim* și cele 11 volume din Uricarulŭ D-luĭ T. Codrescu.

Archiva istorică și Dacia literară a d-luĭ M. Kogălniceanu și Magasinulŭ istoricŭ pentru Dacia alŭ regretațilorŭ Laurianŭ și Bălcesculŭ, încă ne potŭ da informațiunĭ relative la perióda istorică de care ne ocupămŭ.

In Biblioteca Academieĭ esistă unŭ codice fórte importantŭ pentru studiulŭ nostru. Este «*Séma vistieriei Moldoveĭ pe 1776*» (1). Nu cunóscemŭ documinte maĭ propriĭ a lumina starea lăuntrică a țĕrilorŭ ca budgetele și semile.

Archiva istorică a d-luĭ B. P. Hasdeŭ încă *passim* ne va da documinte de consultatŭ.

Dar, nicăiriĭ maĭ cu profitŭ, maĭ veridicŭ, maĭ luminatŭ nu vomŭ culege informațiunĭ despre ómenĭ și fapte și maĭ alesŭ despre starea țĕreĭ în tóte direcțiunile, ca în propriile documinte eșite din cancelariile domnescĭ: anaforale, pitacurĭ, judecățĭ, *cărțĭ deschise* și regulaminte. De natura acésta, până astădĭ, publicate sunt puține și anume o serie de documinte din condicele domnescĭ a luĭ Constantinŭ Ipsilante și Caragea, ambele codice însă aparținêndŭ secoluluĭ alŭ XIX-lea (2), decĭ prea departe de momentulŭ ce ne preocupă.

Domnulŭ Lahovary membru alŭ Curțiĭ de Casație a publicatŭ în Convorbirĭ Literare sub titlulŭ de «*hârtiĭ vechĭ*» câte-va documente ce ne vorŭ puté servi în timpŭ.

In cartea tratândŭ despre *Vechile instituțiunĭ ale Românieĭ* (1882), de d-nulŭ Brezoianu încă vomŭ puté spicui.

(1) Vedĭ și documentulŭ din 1776 de la Gr. A. Ghica, domnulŭ Moldoveĭ din arch. seminaruluĭ Veniaminŭ din Iași și Hrisovulŭ luĭ Const. D. Moruzi din 1779 din Arhiva Românéscă II—175.—Vedĭ Lefile și veniturile Moldoveĭ în 1776 de Petru Rascanu, Iași, 1887

(2) Vedĭ Tes. de mon. de Papiŭ. Vedĭ Docum. istorice de P. Teulescu. 8° Bucurescĭ, 1860.

Condica de legĭ a d-luĭ *Alexandru Ipsilante* (1) și maĭ apoĭ acea a luĭ *Calimach* caută să se impună atențiuneĭ istoriculuĭ, ca nisce adevĕrate isvóre. Maĭ importante fântânĭ însă rĕmânŭ pentru noĭ condicele divanurilorŭ domnescĭ de la 1775 în cóce, condice inedite și din carĭ noĭ întâiașĭ dată amŭ estrasŭ sute de documinte de o însemnătate extraordinară, nu numaĭ socială, economică și culturală, dar și politică.

Către aceste documinte din condicele domnescĭ vomŭ adăogi o serie mare de documinte, acte particulare, după care avemŭ copiĭ bune, când nu posedemŭ chiar originalele.

In fine o serie de fântânĭ istorice ne oferă studiulŭ mișcăreĭ literare dintre 1750 și 1800.

Incă de la invasiunea ruséscă care se terminâ cu pacea de la Prutŭ, din 1711, este de notatŭ o mișcare literară și istorică în serviciulŭ faseĭ politice în care intră Principatele prin intervențiunea Rusieĭ în afacerile eĭ interne și externe. Româniĭ scriitorĭ simtŭ nevoia a se ocupa de istoria și de limba Rușilorŭ, orĭ a pune la dispositiunea acestora tratate de gramatică și dialoguri, în care Muscaliĭ să învețe graiulŭ românescŭ. De aci, repetimŭ, se nasce o destulŭ de avută literatură, care meritĕ tótă atențiunea istoriculuĭ. Dositeiŭ Mitropolitulŭ descriindŭ minunele lavreĭ de la Chievŭ (2) dă la sfârșitulŭ secoluluĭ alŭ XVII una din primele impulsiunĭ acesteĭ mișcărĭ literare, bibliografice slavo-române.

Décă gramatica cea maĭ veche românéscă astădĭ nu maĭ este, cum se credea până maĭ erĭ, gramatica luĭ Văcărescu și acea a luĭ Dimitrie Eustatievicĭ brașoveanulŭ, din 1757 (3); décă archimandritulŭ Măzăreanulŭ preda lecțiunĭ de gramatica românéscă la școla publică din mânăstirea Putna după pacea de la Kainargi; totușĭ «Razgovorile» slavo-române ale luĭ Strilbiski (4) și maĭ alesŭ «lecțiunile de grama-

(1) Cea pentru Moldova veḑi-o în manuscriptulŭ de la Biblioteca din Iași. Veḑĭ Uricarŭ. V. 395.

(2) Veḑĭ despre acesta cele ce amŭ ḑisŭ în *Mironŭ Costinŭ*, T. II. pag. 491 Veḑĭ cartea luĭ Dosofteiŭ «Viéța și petrecerea sfințilorŭ.» 1682. pag. 151 verso.

(3) Veḑĭ manuscrisulŭ din bibl. Academieĭ sub N.

(4) De acestea vorbesce *Tóderŭ Scholeriulŭ* în manuscriptulŭ gramaticeĭ sale: *„Lecțioane“* din Iași 1789.

tică moldovenéscă și rusésca a luĭ Tóderŭ Scholeriu, tipărită la Iașĭ 1789, cum și gramatica românéscă a luĭ Macarie sunt de natură a ne da informațiunĭ prețióse asupra mișcăreĭ culturale, cu impulsiune politică, din a doua jumĕtate a secoluluĭ alŭ XVIII.

După ce înșirarămŭ aci principalele isvóre interne puse la contribuțiune maĭ întâiŭ pentru istoria anilorŭ de la 1774 înainte, lectorulŭ s'ar aștepta să aducemŭ și bibliografia externă, adică isvórele din țĕrĭ străine, începêndŭ bună-óră cu «Essai particulier de politique, dans lequel on propose un partage de la Turquie européenne par M-r C. *(Cara)* à Constantinople 1777», și până la minunata colecțiune Odobescu și Hurmuzachi, dar preferimŭ să citămŭ aceste isvóre externe în note paginare, amĕsuratŭ cum ni se va presinta ocasiunea, spre a nu prelungi maĭ multŭ acéstă notiță a isvórelorŭ cu înșirarea imediată și pretențiósă a uneĭ bibliografiĭ externe, cuprinzêndŭ scrierĭ la care adesea póte numaĭ în trécĕtŭ să ne referimŭ.

Destulŭ că în fruntea bibliografieĭ externe punemŭ colecțiunea de documinte Hurmuzachi-Odobescu.

Nu vomŭ neglige de a consulta și codicele inedite saŭ publicate de Greciĭ, maĭ multŭ saŭ maĭ puținŭ învĕțațĭ, carĭ aŭ trăitŭ în Principate, saŭ carĭ numaĭ și le-aŭ dedicatŭ la domnĭ și boerĭĭ românĭ cu dare de mână. Lucrările moderne ale activuluĭ colegŭ de la Facultatea de teologie, d-lŭ Erbiceanu (1), cele atâtŭ de spornice ale d-luĭ Emile Legrand (2) din Paris, cum și lucrările maĭ vechĭ ale luĭ Sathas (3) și Marino Vreto vor fi consultate cu multă diligință.

In acéstă serie de isvóre, bine înțelesŭ, intră chronicele luĭ Dionisie Fotino și a fraților Tunusliĭ (4), cum și Cronica în grecesce a întêmplărilorŭ dintre 1768—1812, din colecțiunea Academieĭ române, tradusă de d. Erbiceanu la pag. 497 a Istor. Mitropolieĭ din Iașĭ.

La locŭlŭ cuvenitŭ vomŭ face usŭ și de importantulŭ documentŭ ofe-

(1) Veḑĭ Revista Teologică. Iașĭ, pe toțĭ aniĭ începêndŭ cu 1883—87.

(2) Legrand (Emile), Recueil de poëmes historiques relatifs à la Turquie et aux Principautés Danub. Paris 8° 1877. Généalogie des Mavrocordato. Paris 1886.

(3) Μεσαίωνικη Βιβλιοθηκη Επιστασια Κ. Ν. ΣΑΘΑ. Veneția 1872.

(4) Veḑĭ Fotino, ediț. grécă, Ἱστοριας τῆς Παλαι Δακίας. Viena 1818—1819. Tunusli, Ἱστορία τῆς Βλαχίας. Viena 1806.

ritŭ Academiei, în Maiŭ 1889, de d-lŭ N. Kretzulescu, documentŭ scrisŭ în grecesce și făcêndŭ cu atâta exactitetă descrierea stărei miserabile a țĕrilorŭ române sub Fanarioți. Acestŭ importantŭ documentŭ nefiindŭ încă publicatŭ îlŭ dămŭ în anexă la acestŭ volumŭ.

II.

Pacea semnată în 1774 Iuliŭ 21 (după stolniculŭ Dumitrache semnarea păcii s'a făcutŭ la 15 Iuliŭ) (1), la art. 16 înscrie 11 puncte cu referință la Principate. In tomulŭ din urmă alŭ serieĭ istorice, 1699—1774, amŭ adusŭ întregŭ acelŭ memorabilŭ tractatŭ. Aci vomŭ rememora numaĭ, că prin art. 16 Rusia întórce Porții otomane tótă Basarabia cu tóte cetățile precum: Achermanŭ, Chilia, Ismailŭ, Benderŭ etc. împreună cu ambele Principate. Pórta se légă a acorda amnistie tuturorŭ locuitorilorŭ din aceste părți; a nu se atinge de libertatea religiuneĭ creștine și a onora clerulŭ; a restitui țĕrilorŭ teritorulŭ din jurulŭ Brăileĭ, Hotinuluĭ, Benderuluĭ și a celorŭ-lalte cetăți, cu toți locuitorii ișĭ raele; a nu reclama nicĭ unŭ arieratŭ de socoteli vechĭ; a nu cere de la țĕrile române nicĭ o dajdie și nicĭ o plată pentru tótă vremea rĕsboiuluĭ cum și a nu reclama nicĭ unŭ tributŭ încă pe doĭ anĭ din ḑiua ratificăreĭ tratatuluĭ; acestŭ tributŭ redusŭ la cifra ce se plătea pe timpulŭ Sultanuluĭ Mahomedŭ alŭ IV-lea va fi trimisŭ la Constantinopole prin deputații din țĕră; nicĭ o altă dare séŭ angara nu se va impune Principatelorŭ; Domniĭ acestorŭ douĕ Principaturĭ vorŭ avé câte unŭ representantŭ creștinŭ pe lângă Pórta otomană, respectați după dreptulŭ ginților; vorŭ puté emigra din țĕrile române împreună cu tótă averea lorŭ în curgere de unŭ anŭ de la ratificarea tratatuluĭ orĭ-carĭ din locuitorii țĕrilorŭ române. Dar principala dispositiune care caracteriséză tratatulŭ de la Kuciuk-Kainargi este dreptulŭ ce-șĭ reservă Rusia, ca să intervină, prin ministriĭ sĕĭ de la Constantinopole, la tóte trebuințele cele întâmplătóre ale Principatelorŭ. Cu acéstă dispositiune

(1) Vedĭ Memoriĭ de V. A. Urechiă, 1889. pag. 268.

începe *protectoratulŭ* legalŭ alŭ Rusieĭ asupra Principatelorŭ române, protectoratŭ care va da locŭ la o serie neterminabilă de evenimente de mare gravitate pentru ţĕrile nóstre.

Indată ce Musunoglu Vizirulŭ întări pacea la Kiuciuk-Kainargi, la Augustŭ 1-iŭ acelaşĭ anŭ 1774 «se adunară în S-ta Mitropolie din Bucurescĭ, cĕta bisericéscă i d-lorŭ boerĭi şi cu sfatŭ aleseră deputaţĭ pentru Pórtă,» pe Constantinŭ Cocorescŭlŭ biv-vel slugerŭ şi pe autorulŭ chroniceĭ de care maĭ susŭ vorbirămŭ, stolniculŭ Dumitrache, pe atunci biv-vel medelnicerŭ.

Divanulŭ ţĕreĭ muntenescĭ dete la mâna deputaţilorŭ sĕĭ douĕ arzurĭ, din care unulŭ este conservatŭ istorieĭ de cătră însuşĭ unulŭ dintre ceĭ doĭ deputaţĭ muntenĭ, stol. Dumitrache în chronica sa. Acestŭ arzŭ importantŭ cere Porţeĭ revenirea la vechile privilegiĭ şi independenţa (slobozenia) a ţĕreĭ, arétă apĕsarea suferită de ţéră cu désa schimbare de Domnĭ şi prin cererea îndesită de mucarerurĭ. Divanulŭ muntenescŭ cere decĭ Porţeĭ revenirea la vechile drepturĭ şi anume :

Ca şi din vechime domniĭ să se alégă din pămîntenĭ şi să fie întăriţĭ de Pórtă pe viaţă.

Să nu se plătéscă tributŭ maĭ mare şi nicĭ o dare alta decât ce se plătea sub Sultanŭ Mahomedŭ alŭ IV-lea.

Să nu pótă fi funcţionarŭ alŭ ţĕreĭ fieş-care ipochimenŭ, adică Greciĭ.

Judecăţile dintre Turcĭ şi creştinĭ să se facă prin hotărîrea nestrămutată a Domnuluĭ. Mărturiile creştinilorŭ să se asculte; nimenĭ din pămîntenĭ să nu fie traşĭ aiurea decât în ţéră, «fiindŭ ţara în totŭ chipulŭ slobodă.» Preţŭ de sânge să nu se céră.

Cadiĭ şi paşiĭ dimprejurŭ să nu pótă trece prin ţéră cu nicĭ unŭ felŭ de pricină.

Neguţitoriĭ turcĭ să nu pótă intra în ţéră decât cu speciala învoire de la paşiĭ şi zăbiţiĭ marĭ vecinĭ. Neguţitoriĭ turcĭ să nu pótă face comerciŭ decât cu ridicata şi numaĭ la târgurĭ şi să nu aibă case, prăvăliĭ, ciflicurĭ, morĭ, slugĭ saŭ slujnice din pămîntenĭ, după vechiulŭ obiceiŭ. Neguţitoriĭ turcĭ să nu pótă arunca arvună la locuitorĭ, adică *seleam achceasĭ*.

Tóte moşiile din jurulŭ cetăţilorŭ să se întórcă proprietarilorŭ lorŭ,

mânăstirilorŭ și boerilorŭ pământenĭ rĕmâindŭ sub stăpânirea Domnuluĭ, care va despăgubi pe boerĭ și pe mânăstirĭ. (1)

Orașulŭ Flocii să fie lasatŭ portŭ pentru țară. Pașiĭ și nicĭ alțĭ Turcĭ să nu pótă trece prin țară și de cum-va vre-unulŭ va fi îngăduitŭ să vină pentru vre-o trebuință particulară să nu céră găsduire și ospĕtare ci să și le procure pe comptulŭ propriŭ.

Locuitoriĭ țĕreĭ să nu fie apucațĭ pentru socotelĭ saŭ datoriĭ vechĭ. Să nu fie apucațĭ locuitoriĭ țĕreĭ de haracĭ, când trecŭ Dunărea. Ceĭ carĭ se turcescŭ peste Dunăre să-și plătéscă datoriile ce aŭ în țară, să pótă fi aduși la judecată în țară, să fie lipsiți de moșteniriĭ, după vechiulŭ privilegiŭ alŭ țĕreĭ. Imbrățișarea legeĭ otomane este oprită cu desĕvêrșire în Muntenia.

Casabașalîculŭi să înceteze, căcĭ cumpĕrarea de oĭ pentru Țarigradŭ s'ar puté face prin negustătoriĭ Grecĭ saŭ pământenĭ, cu maĭ multă îndestulare și fără asuprire a locuitorilorŭ. Mucareaua, fiindŭ unŭ *neoterismos*, să înceteze.

Vitele ogiaguluĭ de bostangiĭ de la Mangalia să nu maĭ fie admise în țĕră la Jegalie. Să se acorde deplină iertare tuturorŭ și să se înapoieze fără plată robiĭ, bărbați și femeĭ robiți dintre locuitoriĭ țĕreĭ.

Iată frumósele cereri cuprinse în arzulŭ divanuluĭ muntenescŭ. Alŭ

(1) Iată însușĭ arzulŭ aci analisatŭ și în carĭ maĭ sunt unele cereri nenumĕrate în analisă:

Rugăciunea cea supusă către Prea Puternica și drépta Impĕrăție, și cererea de mila sa a ticăloșilorŭ eĭ supuși iaste acésta:

Noĭ ceĭ dinceputŭ plecațĭ și supușĭ aĭ prea puternicilĭ Impĕrățiĭ, Mitropolitulŭ, Episcopiĭ, Arhimandriții, Egumeniĭ și tótă partea bisericéscă; boeriĭ d'întâiŭ, de alŭ doilea și alŭ treilea trepte, boernașiĭ, Căpitaniĭ, Zabiții, și toțĭ locuitoriĭ țĕriĭ rumânești, printr'acéstă de obște și plecată a nóstră anafora, ne rugămŭ și arĕtămŭ: că dinceputŭ, fiindŭ dieafendefsită țara nóstră sub umbra și ocrotirea a prea Inălțateĭ Impĕrățiĭ, și în totŭ felulŭ slobodă și cu deplină volnicie osebită; din vreme în vreme câte puținŭ, puținŭ din lenevirea unora Domnĭ, și lăcomia altora, s'aŭ întîmplatŭ a se pune la uitare, și nebĕgare de sémă priveleghiurile cele dĕ totŭ felulŭ, slobozenia nóstră; și a să dezghina la multe părțĭ ale țĕriĭ multe locurĭ ale nóstre și a intra câte puținŭ, puținŭ feluri de feluri neoterizmĭ, și scorniri grele, cu adesea schimbări Domniloru, și cu cererea a dese mucarerurĭ, în care vremĭ găsindŭ fursantŭ și hazelelile cele dinprejurŭ, n'aŭ lipsitŭ a ne face rĕŭ în totŭ felulŭ; pentru care ne-amŭ îndemnatŭ de multe orĭ să ceremŭ milă de la dreptatea prea Inalteĭ Impĕrățiĭ; dar din păcatele nóstre, aceea nu o amŭ nimeritŭ din apracsia Domniloru țĕreĭ. Decĭ rezemându-ne la cea multă dreptate și iubire de ómeni a prea Ina!-

doilea arzŭ nu ne este cunoscutŭ. Fostŭ-a elŭ relativŭ la alegerea nouluĭ Domnŭ? Insuși stolniculŭ Dumitrache neglige de a reproduce alŭ doilea arzŭ, pe care îlŭ consideră maĭ puținŭ importantŭ.

Incă înainte de redactarea arzurilorŭ ceĭ doĭ deputați aleși de divanulŭ din Bucurescĭ, stolniculŭ Dumitrache și slugerulŭ Cocorĕscu plecară în Augustŭ 3 spre Focșanĭ spre a se pune la dispositiunea luĭ Romanțov.

Nu totŭ asemenea se petrecură lucrurile la Iași. Mitropolitulŭ, Episcopiĭ și unŭ numĕrŭ considerabilŭ din boerĭ, în primele ḑile din Augustŭ plecară de la Iași spre Focșanĭ, ca să se înțelégă cu Romanțov. Toți aceștia împreună și cu Mitropolitulŭ se înțeleseseră cu boeriĭ divaniștĭ rĕmași în Iași numaĭ asupra punctuluĭ de a se cere ca Domnŭ alŭ Moldoveĭ pe Grigore Alex. Ghica. Mitropolitulŭ Gavrilŭ, de care Romanțov era fórte nemulțămitŭ, precum vĕḑurămŭ în ultimulŭ tomŭ anteriorŭ (1), cu mare anevoie putu primi de la Romanțov învoirea să

teĭ Impĕrățiĭ, cutezămŭ a arĕta plecate cererile nóstre cele maĭ josŭ scrise și ne rugămŭ, să ni se dea starea nóstră cea d'întâiŭ, prin vrednice de închinăciune împĕrătești hatiserifurĭ, cu întărire osebitŭ a fiesteș-căria cererĭ și priveleghiurile nóstre.

«Domniĭ noștriĭ, ca din vechime, să se alégă dintre noĭ pământenĭ, și prin plecata a

(1) Posedemŭ actelele din care se constată: 1) Carĭ sunt boeriĭ carĭ aŭ cerutŭ prin donoșenie la Grafŭ să se dea Moldoveĭ pe Grigore Vodă Ghica și alŭ doilea, că acéstă donoșenie către Grafulŭ a fostŭ trimisă din Iași prin Mitropolitulŭ Gavrilŭ, Episcopulŭ de Huși, Hatmanŭ, V. Razu, Vist. Ioniță Canta, Spăt. Conache, Pah. Const. Palade și Stoln. C. Balșŭ. Și alŭ treilea că acéstă deputațiune a fostŭ oprită în cale, la Bârladŭ, de unŭ curierŭ alŭ luĭ Romanțov. Atuncĭ Mitropolitulŭ Gavrilŭ scrise din Nicorescĭ la 9 Augustŭ 1774 Grafuluĭ Romanțov cele următóre:

Prea luminate Graf!

Bunătatea Inălțimeĭ Tale cea din începutŭ arătată cătră mine, însoțită cu multe faceri de bine, mĕ face să socotescŭ fórte îndelungată trecerea vremeĭ de când n'am vĕḑutŭ a Inălțimeĭ Tale slăvită persónă, de care vedere, doritŭ fiindŭ ca să mĕ învrednicescŭ amŭ și purcesŭ, de la Iași, împreună cu câțĭ-va boerĭ, ca să venimŭ la Focșanĭ spre închinăciunea I. Tale, și viindŭ până aicĭ aprópe, m'aŭ întâlnitŭ unŭ coroerŭ cu luminata cartea In. Tale, scriindu-mĭ ca să nu mĕ ostenescŭ a veni, nefiindŭ sciută zăbava ce veĭ avé In. Ta la Focșanĭ; care însciințare m'aŭ făcutŭ să continescŭ aci aprópe de Focșanĭ acéstă doritŭ călĕtorie; cu apropierea loculuĭ, fiindŭ-că mi-s'a adaosŭ dorire a vedé pe In. Ta, amŭ orînduitŭ pe iubitorulŭ de Dumneḑeŭ Episcopŭ alŭ Romanuluĭ ca să vie spre închinăciune In. Tale, din partea mea, prin care mĕ rogŭ că de va fi cu voia In. Tale, să mi să dea voie să viŭ și eŭ, ca de față să mĕ învrednicescŭ a mĕ închina ca unulŭ ce sunt

Al Inălțimeĭ Tale... 1774, Augustŭ 9, din Nicorescĭ.

(semnatŭ) *Gavriilŭ Mitropolitŭ.* (Uricar VI).

mérgă și elŭ în Focșanĭ. Acolo, iar nu la Iași se decise compunerea și trimiterea arzurilorŭ și alŭ cererilorŭ diverse maĭ josŭ aduse. Totŭ aci se aleseră și doĭ deputațĭ carĭ să ducă arzurile la Pórtă, anume Spătarulŭ Cuza și Pitarulŭ Chirika. Asemenea decisiune luată de boeriĭ și înaltulŭ clerŭ adunațĭ la Focșanĭ, nu o vĕdŭ cu ochĭ bunĭ, o sumă din boeriĭ divanișteĭ rĕmașĭ în Iași. In numele acestora Banulŭ Manolache Bogdanŭ, Lupu Balș Logofĕtulŭ, Vorniculŭ Grigore Krupensky, Postelniculŭ Arghiri, Banulŭ C. Greceanulŭ și Pah. A. Niculcea adreseză Mitropolituluĭ o scrisóre plină de imputărĭ, căcĭ peste cele hotărîte la Iași s'aŭ făcutŭ cererĭ și lucrărĭ tăinuite lorŭ și constată, că așa dar iarăși sunt în țéră *tarafurĭ*, adică partide, carĭ se dușmănescŭ și se înșală unele pe altele.

Simțindŭ Romanțov despre nemulțămirea acésta a boerilorŭ rĕmașĭ în Iași, dispuse, ca arzurile pregătite în Focșanĭ să fie trămise la Iași prin Banulŭ Iancu Razu ca să le semneze toțĭ boeriĭ Divanuluĭ. Visterniculŭ Ioanŭ Canta scrie despre acésta Mitropolituluĭ care s'a întorsŭ la Iași, cele următóre:

«Cu plecată scrisóre însciințămŭ pe preost. vóstră pentru arzurile ce sunt să se trimétă la Țarigradŭ cu doĭ boierĭ, pentru privileghiile țĕreĭ, că tălmăcindu-să pe rusie, le-aŭ arătatŭ d-luĭ polcov. Zovodofski cândŭ aŭ găsitŭ

---

nóstră anafora să se întăréscă, dă cătră prea Inălțata Impĕrăție, și să fie nesupĕrațĭ și nestrămutațĭ în tótă viéța lorŭ. iar și după ce-și vorŭ da sfîrșitulŭ vieței lorŭ, alegerea de Domnŭ noŭ să se facă iarăși dă la noĭ, și așa să se întăréscă de la prea puternica Impĕrăție.

«Să ni să rînduiască *geize* țĕriĭ nóstre, după vremea din dilele celuĭ întru slăvire pomenitŭ Sultanŭ Mehmet al 4-lea. și să se îndrepteze condica după obiceiulŭ de atuncĭ, scoțêndŭ bitaaturile și cele nouă scorniri și să nu céră vre-o altă dare, pre care geize a nóstră să o aducă unulŭ din boeriĭ pămîntenĭ, și să o facă teslimŭ la împĕrătésca curte după celŭ vechiŭ obiceiŭ; și să nu intre la dregĕtoriile țĕreĭ nóstre, fieș-care ipochimen, prin poruncă, saŭ într'altŭ chipŭ.

«La jălbile de pricinĭ, atâtŭ cele politicești, câtŭ și cele de vinovățiĭ, ce vorŭ avé creștiniĭ asupra Turcilorŭ, saŭ Turcĭĭ asupra creștinilorŭ, i creștinŭ cu creștinŭ, să aibă întărire nestrămutată otărîrea Domnuluĭ, fără de a nu să maĭ face apelație la davalile creștinilorŭ i a Turcilorŭ, și să asculte mărturiile creștinilorŭ, după fermanurĭ i fetfale, ce sînt date tevaturin, și nime din pămînteni să nu să facă igzar, adică să nu să rădice de a se judeca aiurea fiindŭ țara nóstră în totŭ chipulŭ slobodă; care acestŭ felŭ de preveleghium, iaste dinceputŭ cinstitŭ și întăritŭ; și preț de sânge să nu céră, după vechiulŭ obiceiŭ; și cadiĭ ceĭ din prejurŭ i pașiĭ și alțiĭ să nu se amestece la ale țĕreĭ nóstre, cu nicĭ unŭ

vreme Mărieĭ-sale grafu, și scoțêndŭ meadéoa Hotinuluĭ, și din ortosoda și altele ce aŭ socotitŭ Măria sa, le-aŭ datŭ la Zovodofski, poruncindu-ĭ, ca să se scrie pe curatŭ, și să gătéscă și cărțile de recomandație, și ofițerulŭ, ca să se pornéscă la Țarigradŭ, dimpreună cu boeriĭ moldovenĭ, cu boeriĭ muntenĭ, totŭ la unŭ locŭ, și viindŭ d-luĭ polcov. ne-aŭ arĕtatŭ cele poruncite, iar aseară ne-aŭ ḑisŭ, ca să arĕtămŭ și numele acelorŭ doĭ boerĭ ce vorŭ să mérgă și cu arzurĭ de la Țarigradŭ, ca să le scrie numele în podorojna și în pasportŭ și în cărțile de recomandație; căruia dându-ĭ rĕspunsŭ, ca să rĕmâie locurile deschise până vorŭ veni aceĭ doĭ boerĭ de la Iașĭ, cu mânie aŭ rĕspunsŭ, că nu se póte, de vreme ce cărțile Muntenilorŭ s'aŭ gătitŭ și trebue dimpreună cu ale Moldovenilorŭ să le dea la grafulŭ, ca să se iscăléscă, totŭ odată; și așa am arĕtatŭ pe spăt. Cuza și posteln. Chiricá pe care i-aŭ alesŭ Archiereiĭ și boeriĭ ce ne-amŭ întâmplatŭ aicea la Focșanĭ, iar astăḑĭ de diminéță ne-aŭ ḑisŭ din porunca d-sale polcovniculuĭ, că tóte cărțile le-aŭ iscălitŭ Măria sa grafulŭ și suntŭ gata, cum și oficerulŭ ce este rânduitŭ să mérgă împreună cu boeriĭ s'aŭ gătitŭ. Și să trimitemŭ și noĭ arzurile la Iașĭ cu unŭ boerŭ înadinsŭ să mérgă și să vie cu arzurile gata, cum maĭ în grabă, ca să pornéscă la Țarigradŭ, d'impreună cu Muntenĭĭ, de vreme că și Petersohn, solulŭ moschicescŭ, a purcesŭ la Țarigradŭ, mergêndŭ încetŭ, încetŭ, ca să-lŭ ajungă boeriĭ pe drumŭ, și să mérgă d'impreună; fiindŭ pentru patru boerĭ, s'a făcutŭ de la Măria Sa grafulŭ podorajna să mérgă în menzilŭ, ca să pótă ajunge pe solulŭ Petersohn pe drumŭ. Decĭ iată arzurile s'aŭ făcutŭ, douĕ, *de pe cum s'a găsitŭ cu cale de către Măria sa grafulŭ*, adică celŭ d'âmtâiŭ pentru mulțămire și cererea Mărieĭ Sale luĭ Grigore Vodă întru adeverința privileghieĭ țĕreĭ, iar în-

felŭ de pricină, și câțĭ din Turcĭ vorŭ veni pentru neguțătorie la țara nóstră, să nu pótă a veni fără de apodixis de la împrejureniĭ pașĭ i zabițiĭ ceĭ marĭ; și ceĭ ce vorŭ veni cu bună apodixis, să nu pótă arunca arvună adecă *seleam ahceasă* la pămîntenĭ, in potriva priveleghiurilorŭ slobozenieĭ nóstre, și după ce vorŭ vinde și vorŭ cumpĕra marfa lorŭ cu redicata, numaĭ la tîrgurĭ, îndată să se întórcă, și să nu aibă, case, prăvăliĭ, ciflicurĭ, morĭ, slugĭ saŭ slujnice din pămîntenĭ, după vechiulŭ obiceiŭ.

«Tóte moșiile cele ce suntŭ părintești dă baștină, dinceputŭ să ni să întórcă. Lângă acésta, țara rumânéscă fiindŭ-că din vechime avea schelă orașulŭ dă Flocĭ ne rugămŭ să fie și acum numita schelă la acelŭ locŭ pentru lesnirea negoțieĭ țĕriĭ după vechime, precum și Vezir Cășlasă și Cefliculŭ Ciungulŭ alŭ luĭ Esat Efendi și tóte satele și ostróvele ce suntŭ pîn prejurulŭ cetățilorŭ ca nisce părțĭ ale țĕreĭ, moșiĭ ale mănăstirilorŭ, boerilorŭ pământenĭ, să rĕmâe iarăși sub stăpânirea Domnuluĭ, cu nepăgubirea de dreptulŭ Boerilorŭ stăpânĭ i Bisericilor.

«Pașiĭ și alțiĭ, cu nicĭ unŭ felŭ de pricină să nu pótă trece prin țară, iar cine-vașĭ de se va întâmpla a trece, pentru a lorŭ trebuință particulară, să aĭbă a plăti de la sineșĭ ugiret, cheltuindŭ de la sineșĭ pentru mei indea luĭ după vechiulŭ obiceiŭ.

Lăcuitoriĭ țĕreĭ rumânescĭ să fie în totŭ felulŭ nesupĕrațĭ de orĭ-ce felŭ de socoteli saŭ datoriĭ vechĭ, și trecêndŭ în părțile turcești, peste Dunăre, să nu se supere de haraciŭ și

tr'alŭ doilea arzŭ se arată privileghiile obicĭnuite şi alte cereri, cu rugăminte către devletŭ, de pe cum din citirea lorŭ te veĭ pliroforisi prea S-ţia Sa ; care arzurĭ iată că s'aŭ trimisŭ prin d-luĭ Banu Iancu Razu, căruia din porunca Mărieĭ sale Grafuluĭ s'a datŭ şi podorojnă, ca să mérgă şi să vie în grabă cu arzurile iscălite, după obiceiŭ, d'impreună şi cu aceştĭ doĭ boerĭ ce sunt numiţĭ, ca să mérgă la Ţarigradŭ. Decĭ, P. S. Părinte, la acésta nu trebue nimicŭ zăbavă, ci îndată iscălindu-se arzurile din partea bisericéscă şi politicéscă, puindu-se şi peceţĭ, de pe obiceiŭ, să se trimită iar cu d-luĭ Banu Iancu Razu, cum maĭ în grabă, ca nu cum-va să se turbure M. S. Grafulŭ din zăbava nóstră. Iar carele din d-lorŭ boerĭĭ va fi la prepusŭ, cum că aceste lucrurĭ nu sunt cu voia şi porunca M. S. Grafuluĭ, să iea însuşĭ arzurile şi cărţile ce s'aŭ scrisŭ către prea puternica Impĕrăţie, să vie aci şi întâiŭ să cerceteze şi să deslușéscă adevĕrulŭ, şi aflându, că aceste lucrurĭ sunt fără voia şi porunca Grafuluĭ, atuncĭ cu tótă dreptatea să rupă şi arzurile şi cărţile; iar aflându că sunt cu porunca Grafuluĭ, atuncĭ să li dea, ca să le trămită să nu perdemŭ vremea.»

Visterniculŭ Canta, prin pasagiulŭ din urmă a scrisóreĭ sale către Mitropolitulŭ, rĕspundea într'unŭ modŭ indirectŭ la scrisórea bănuitóre de la 15 Augustŭ a Logofĕtuluĭ Lupu Balşŭ şi a celorŭ-l-alţĭ boerĭ din Iaşi. Zizania dintre divanişti nu are tóte consecinţele rele ce putea să producă, graţie ingerinţeĭ luĭ Rumianţov, ce se dovedesce din tóte actele maĭ susŭ aduse.

Boerĭĭ divanişti din Iaşi iscălescŭ arzurile comunicate de Visterni-

pentru chipulŭ de îmbrăcămintea lorŭ după vechiulŭ obiceiŭ şi dă să va întâmpla ajŭnge cine-vaşĭ fiindŭ subt vină şi spre scăparea dă pedépsa luĭ se va lepăda de legea luĭ, acela dă este datorŭ cuĭ-vaşĭ să aĭbă a-ĭ plăti; dă are cu cine-vaşĭ judecată să se aducă la judecată, şi în hotarele ţĕrĭĭ nóstre schimbarea de lege să nu să facă; iarŭ de-şĭ vorŭ schimba legea cine-vaşĭ din pămîntenĭ afară de hotarele ţĕreĭ nóstre, acela să remâie lipsitŭ de moştenirea părintéscă şi a rudenieĭ, care este iarăşĭ după vechiulŭ priveleghiŭ alŭ ţĕrĭĭ nóstre.

«Dă vreme ce cu pricină dă casabaşalîc se pricinuea multe asuprele la ţara nóstră, cu silnice hrăpirĭ locuitorilorŭ, ne rugămŭ să lipséscă şi de acum înainte acea slujbă, maĭ vĕrtosŭ că economia de oĭ pentru Ţarigradŭ, póte să se facă şi prin neguţătorĭ gelepĭ şi prin pămîntenĭ, cu maĭ multă îndestulare; aşişderea să lipséscă şi mucaioreaoa ce este ca unŭ *neoterismos*, din care să pricinuéşte alte asuprelĭ, cum şi venirea vitelorŭ ogeaculuĭ dă bostangiĭ spre vărateculŭ de la Mangalia la Jegalie în ţară să nu maĭ fie.

«Ne rugămŭ să se dea pretutindenea căḑute poruncĭ, atâtŭ pentru desăvĕrşită nepomenire ce ni s'aŭ dăruitŭ pentru cele trecute, câtŭ şi pentru întórcerea fără de plată a robilorŭ ce s'aŭ robitŭ din patria nóstră, parte bărbătéscă şi femeéscă, cu fără nezăticnită întórcere la patria lorŭ, arĕtându totŭ-d'a-una Înălţata Pórtă, cea osebită milostivire la întâmplările vremeĭ.»

10715
BIBLIOTECA Centrală Universitară Bucureşti

culŭ Canta. Din aceste arzurĭ, douĕ la numĕrŭ, nu avemŭ decât unulŭ întregŭ, publicatŭ în Uricarŭ, tomŭ VI, pag. 219. Din alŭ doilea nu posedemŭ nimicŭ. In acestaşĭ tomŭ din Uricarŭ, la pag. 422, aflămŭ încă unele cererĭ destinate totŭ către Pórtă şi încredinţate deputaţilorŭ Cuza şi Chirică. Iată aceste puncte :

a) Alegerea Domnuluĭ să fie despre noĭ, să rĕmâe statornicŭ la Domnie până la sfîrşitulŭ vieţeĭ sale, şi următorulŭ Domnŭ iarăşĭ de pămînteni să se alégă.

b) Birulŭ ţĕreĭ la Pórtă să fie precum a fostŭ în vremile împĕrăţieĭ luĭ Sultanŭ Mehemedŭ alŭ IV-lea şi să trimétă la Ţarigradŭ cu boeriĭ pămînteni, precum acésta s'a pomenitŭ şi la legătura păceĭ de acum.

c) Turciĭ să nu fie volnicĭ a avé ciflăcurĭ, case, tamaslicurĭ, în ţară, — nicĭ să împartă banĭ înainte pe lucrurĭ de neguţătoriĭ ; ci marfa lorŭ să o vîndă cu derădicata, şi ce arŭ avé de cumpĕratŭ să cumpere, şi să se întórcă la locŭlŭ lorŭ, iar să nu umble din locŭ în locŭ, prin ţară, care acestŭ felŭ de firmanŭ deapururea aŭ datŭ devletulŭ, Domnilorŭ, şi încă şi bumbaşirĭ trimitea Pórta spre înfrânarea Turcilorŭ.

d) Nimenĭ din pămînteni să nu se facă ihdar la Ţarigradŭ după obiceiulŭ vechiŭ, pentru orĭ-ce pricină arŭ fi : ci aci să se caute pricina fie-căruĭ cu judecata Domnuluĭ. Şi orĭ-carĭ din pămînteni va avé judecată cu Turciĭ, să nu se judece la alte judecăţĭ şi cadiĭ, ci, numaĭ aicea la Domnĭ, şi mărturiile creştinilorŭ să se ţie în sémă la judecată; căcĭ aci nefiindŭ Turcĭ trăitorĭ, nu se póte avé martorĭ Turcĭ, carĭ la acésta este şi fetva turcéscă.

e) Sangueritulŭ să nu fie.—Turciĭ să n'aibă voie a ţine slugĭ şi slujnice din pămînteni, şi moşiile nóstre strămoşescĭ ce avemŭ pe lângă sarhaturĭ, să fimŭ volnicĭ a le stăpâni şi a lua venitulŭ lorŭ, iar Turciĭ să nu se amestece. Care acésta este arătatŭ în puncturile păceĭ. Şi care din pămînteni din bună voia lorŭ (însă în ţara turcéscă) se vorŭ turci, să n'aibă moştenire nimicŭ din averile părinţilorŭ lorŭ. Aşişderea pămînteniĭ ce vorŭ umbla prin ţara turcéscă, să nu se supere cu cerere de haraciŭ, fiindŭ ţara acésta de bună voie închinată, de pe cum şi tóte firmanurile ce s'aŭ scrisŭ de la Pórtă pentru Moldova până acum o arată că este . . . . (1)

Arzulŭ divanuluĭ Moldoveĭ, saŭ maĭ bine a boerilorŭ din Focşanĭ amintesce dar, că Moldova s'a închinatŭ Porţiĭ otomane din slobodă voinţă a strĕmoşilorŭ lorŭ ; eĭ cerŭ, ca pămîntulŭ ţĕreĭ să rĕmână autonomŭ şi

(1) Uricarŭ. T. VI, p, 422.

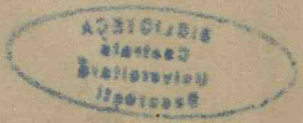

volnicŭ în stăpânirea sa. Eĭ maĭ cerŭ și tóte cele-lalte pronomiĭ ale țĕreĭ precum le aveaŭ sub Sultanulŭ Mahomed alŭ IV-lea. Arĕtându apoĭ că stingerea și neorîndueala țĕreĭ, vine din faptulŭ, că la domnia eĭ intră strĕinĭ neispitiți la chiverniséla pămîntescilorŭ trebĭ și pricinĭ și încă și aceștia se schimbă fórte desŭ, de se sărăcesce țéra cu îndesitele mucareruri, boiariĭ din Divanulŭ Moldoveĭ cerŭ, ca unŭ dreptŭ alŭ vecheĭ autonomiĭ, ca Domniĭ țĕreĭ să se alégă dintre pămînteni și să fie pe viață.

După ce aŭ subscrisŭ astŭ-felŭ de arz-magzar și asemenea cereri, Divanulŭ Moldoveĭ se grăbesce a trimite și o *donoșenie* cătră Grafulŭ Rumiantovŭ, însoțindŭ cererile din arzurĭ. Boeriĭ se rógă să-ĭ povĕțuéscă Rumiantovŭ, ca nu cum-va «*aceste cereri ale nóstre să se socotéscă de cătră Devletulŭ turcescŭ nesuferite și ca o îndrăsnélă necuviinciósă din care póte să ni se pricinuiască vre-o stricăciune, după starea vremilorŭ....*» Boeriĭ adaugŭ și eĭ, pentru noĭ prețiósa informațiune, că *aceste cereri ale lorŭ sunt maĭ dinainte cunoscute lorŭ că le primesce și Romantovŭ.* Boeriĭ astŭ-felŭ protestaŭ óre-cum, că n'aŭ fostŭ liberĭ în mișcarea lorŭ, că actele semnate de dînșiĭ le-aŭ fostŭ impuse.

In fine sosiră la Focșanĭ arzurile cu deputațiĭ moldovenĭ. De multŭ așteptaŭ acolo deputațiĭ muntenĭ. Stoln. Dumitrache ne spune în istoria sa, că mareșalul Rumiantovŭ, «îĭ zăbovi în Focșanĭ 35 de ḍile, întêmplându-se a fi bolnavŭ.» Din actele de susŭ noĭ înțelegemŭ, că nu atâtŭ bóla fu causa întârḍiereĭ, ci împrejurările cu pregătirea arzurilorŭ moldovene.

Intre acestea însă se îmbolnăvi deputatulŭ munteanŭ Const. Cocorescu, care fu înlocuitŭ de divanulŭ din Bucurescĭ prin biv-vel medelnicerulŭ Hagi Stanŭ Jianu. Acesta sosi în Focșanĭ aducêndŭ cu sine arzurile muntene, după ce le semnase și întărise cu sigiliulŭ țĕreĭ, Divanulŭ din Bucurescĭ.

Cetirea arzurilorŭ de maĭ susŭ ne arétă, că Rusia, care prin pacea de la Kainargi dobândise independința Crimeeĭ, independință atâtŭ de fatală apoĭ Tătarilorŭ, pe de-o parte prin art. 16 din acelașĭ tratatŭ

se mulțămia cu unŭ minimum de privilegiĭ acordate Principatelorŭ de cătră Turcia, iar pe de altă parte, pe sub mână, inteția Divanurile române, să céră totŭ mai multŭ și să îndrumeze astŭ-felŭ țările spre *independință*. Facemŭ noĭ óre din acéstă constatare o acusațiune pentru Rusia? Nu, negreșit; chiar déca protecțiunea Rusieĭ pe la 1774, în sensulŭ arĕtatŭ s'ar documenta rĕŭ intenționată pentru viitorŭ, istoriculŭ nu póte să-ĭ aducă imputărĭ, căcĭ causa era pe atuncĭ generosŭ apĕrată și în definitivŭ *independința*, orĭ-câtŭ ar fi credutŭ Rusia, că va servi vederilorŭ eĭ politice, avea să fie, precum o vedemŭ astădĭ, o mare dobêndă a țĕrilorŭ nóstre.

O altă observațiune ne suggeră cetirea numelorŭ deputaților aleșĭ de divanurile din Bucurescĭ și Iașĭ, ca să ducă arzurile la Constantinopole. De ce acești deputați sunt aleșĭ din boerimea de mâna a doua? Boerimea de mâna întĕia găsia, pare-se, exorbitante cererile din arzurĭ și eĭ se temeaŭ de a se compromite înaintea Devletuluĭ, orĭ a viitorilorŭ Domnĭ. Este póte o bănuială gratuită a nóstră, dar nu ne sfiimŭ de a o face, cunoscêndŭ deprinderile bizantine ale boerimeĭ din secolulŭ XVIII.

Abia la 9 Septembre deputațiĭ țĕrilorŭ potŭ pleca din Focșanĭ însoțiți de unŭ oficerŭ rusŭ, porucicŭlŭ Dumitrie Ivanovicĭ. Rumiantovŭ dete deputaților o carte de recomandațiune cătră Izet Mehmed Pașa carele de curêndŭ succedase rĕposatuluĭ vizirŭ Musun Oglu (1).

(1) Aducemŭ acéstă carte nu după cum e publicată în tomulŭ VI alŭ Uricariuluĭ pag. 428, ci după cum ne-a conservat'o Stolniculŭ Dumitrache în opera sa:

«*Prea Strălucitŭ Inalte Vizirŭ, alŭ Porțeĭ Othomănești, Izet Mehmet Pașa, prea cinstite Dómne, Dómne.*

«După săvîrșirea păceĭ ceĭ vecĭnice între Imperăția Rusieĭ și Inalta Pórtă Othomănéscă, s'aŭ făcutŭ cunoscutŭ legăturile așezĕmîntuluĭ la toțĭ locuitoriĭ, tuturorŭ breslelorŭ Prințipatuluĭ Moldoviĭ i Valachieĭ, cu care așezĕmînturĭ sînt eĭ datorĭ, să intre iarăși supt stăpânirea Inalteĭ Porți, și să fie păziți întru tóte priveleghiurile și dreptățile lorŭ, carele facŭ norocirea acestorŭ noróde. La care aleșiĭ și ceĭ maĭ marĭ între obrazele bisericești, câtŭ și ceĭ politicești dintr'aceste dóue dise Prințipaturĭ mĭ-aŭ cerutŭ voe, ca să pótă alege din boeriĭ lorŭ unŭ deputatlîc, cu trămiterea la Prea Inalta Pórtă, ca sa se arĕte despre partea a tóteĭ obșteĭ lorŭ, plecăciunea și umilința, și ca să facă plecatele lorŭ arătărĭ, în socotința unorŭ cererĭ, la care eĭ pohtescŭ să câștige în scrisŭ rezoluție, și întărire împĕrătéscă bine plăcută.

Deputaţii ţĕrilorŭ Române trecŭ Dunărea pe la Dărstorŭ şi la 19 Augustŭ, aprópe de satulŭ numitŭ Canara, sunt întêmpinaţi, ne spune însuşi deputatulŭ Stolniculŭ Dumitrache, in Istoria luĭ despre aceste evenimente (1), de către un capi-olan alŭ luĭ Gr. Ghica, trecêndŭ cu veste la Moldova, că acesta a căpĕtatŭ Domnia.

In Bucurescĭ boeriĭ se împărţiră în douĕ tabere: partisanĭ aĭ luĭ Manole Rosetŭ (2) şi partisanĭ aĭ luĭ Ştefanŭ Perscoveanu din Craiova. Ca să ajungă la unŭ resultatŭ, ambele partide apelaŭ la Feld-mareşalulŭ Rumianţovŭ, ca elŭ să recomande pe ambiĭ candidaţĭ la Pórtă, iar Pórta să întăréscă pe care va vrea. Rumianţovŭ îndréptă pe Divanŭ, să se adreseze însuşĭ la Pórtă . . . Rusia scia câte nemulţămirĭ producea Pórta cu nerespectarea vechiuluĭ dreptŭ alŭ ţĕrilorŭ de a-şĭ alege înseşĭ Domnitoriĭ şi nu căutase să stipuleze prin tractatulŭ de la Kainargi vre-unŭ articolŭ în favórea aceluĭ dreptŭ alŭ ţĕrilorŭ române, ca ast-felŭ să

«Ne putêndŭ eŭ a mĕ împotrivi la unŭ lucru de folosŭ ca acesta însă, de a-şĭ arăta supunerea şi umilinţa la stăpânulŭ lorŭ, mĕ silescŭ a le grăbi acésta, dându-le voe ca să mérgă la Ţarigradŭ, ceĭ ce aducŭ acestea, cariĭ s'aŭ alesŭ deputaţĭ despre partea Moldoveĭ: Ianake Cuza vel Spatarŭ, şi Ianake Chirik vel Pitarŭ: iar despre partea Valahieĭ Vel Slugerŭ Cocorescu, şi Vel Medelnicerŭ Dimitrache. Prelungirea aflăriĭ mele într'aceste pămînturĭ, unde am comăndăluitŭ în tótă curgerea războiuluĭ, am pututŭ pricepe, câtă stricăciune şi fărămare, aŭ suferitŭ lŏcuitoriĭ; şi maĭ vêrtosŭ pentru acea pricină îndrăsnescŭ eŭ, a recomăndui în bunătăţile Înălţimiĭ tale; cunoştinţa ce am eŭ pentru a sa inimă spre facerea de bine, mĕ face a nădăjdui, că nu va lipsi, cu denadinsulŭ a mijloci la Prea Inaltulŭ Sultanŭ, pentru rugăciunile ce aceste douĕ noróde, vorŭ pune la piciórele scaunuluĭ sĕŭ, întru care eĭ se rógă milostiviriĭ sale, ca spre îndestularea lorŭ, să vadă că să împlinescŭ făgăduinţele cele legiuite, întări e în buna plăcerea lorŭ, prin legăturile aşezămînturĭ celŭ după urmă săvêrşitŭ, între douĕ împĕrăţiĭ.

«Nu am eŭ nicĭ o îndoială, cum că numiţiĭ deputaţĭ, se vorŭ întórce cum maĭ fără zăbavă, în patriile lorŭ, aducêndŭ bucuria, printr'o împlinire milostivă, ce să va face la aretările lorŭ; şi rămânŭ cu deosebită socotinţă,

Alŭ înălţimiĭ tale, gata spre totŭ felulŭ de slujbe,

A eĭ împĕrăteşce mărime, prea milostiveĭ şi prea augusteĭ mele stăpâne,

Ginăralŭ Feldmareşalŭ comendirŭ oştilorŭ Sale, şi cavalerŭ de tóte felurile de ordine Ruseştĭ.»

Rumianţov.

(1) Vedĭ Memoriĭ presintate Academieĭ în 1888 de V. A. Urechiă, pag. 281.

(2) Manole Rosetŭ, în faţa Turcieĭ continuă a se dice Domnulŭ Valachieĭ. Elŭ face acte domnescĭ până în Decembre 1774. Aşa îlŭ vedemŭ la 16 Decembre scriindŭ, împreunăcu Patriarchulŭ Samuelŭ, către Mitropolitulŭ Grigore II (celŭ destituitŭ de Rosetŭ Vodă şi înlocuitŭ cu Grigore III, dar care nu putu fi ipopsifiatŭ din causa invasiuneĭ rusescĭ), rugându-lŭ să ierte cele petrecute, fiindŭ din causa evenimentelorŭ. (Vedĭ Albumulŭ Mitropoliţilorŭ Valahieĭ, de d. Erbiceanu.)

nu-ĭ lipséscă, nicĭ în viitorŭ, ocasiunea de intervenire. Mulțămiți că la Moldova aŭ dobânditŭ pre protejatulŭ lorŭ Grigore Ghica, Rușiĭ refusa de a împăca cele douĕ partide din Muntenia și, de sigurŭ, sciindŭ, că Pórta va nemulțămi pe ambele partide, numindŭ de la sineșĭ unŭ altŭ candidatŭ propriŭ alŭ eĭ, trimiteaŭ pe ambele partide să se înțelégă directŭ cu Pórta

Bănuimŭ chiar, că întârdierea plecăreĭ deputațiuniĭ din Focșani nu este străină acestuĭ planŭ. Stolniculŭ Dumitrache ne spune, că încă de la 13 Augustŭ, (cum a aflatŭ la Canara) domnia era dată de Turcĭ luĭ Alexandru Ipsilante. Ba chiarŭ atâtŭ era de mare graba Rușilorŭ, ca la sosirea deputațiuneĭ țĕrilorŭ, numirea noilorŭ Domnĭ să fie unŭ faptŭ împlinitŭ, încâtŭ caftanulŭ de domnie, în lipsa luĭ Grigore Ghica l'a îmbrăcatŭ unŭ fiŭ alŭ acestuia, care în totŭ timpulŭ răsboiuluĭ din urmă residase împreună cu dómna-sa la Constantinopole (1).

Să urmărimŭ de o cam dată deputațiunile române.

Petersohn Ambasadorulŭ rusescŭ, care se ḑisese, că va merge încetŭ ca să-lŭ ajungă deputațiunea, n'a maĭ fostŭ întâlnitŭ de ea în cale.

Cu cincĭ ḑile înainte elŭ ajunsese la Stavrodromŭ. Aci sosi în 26 Augustŭ deputațiunea. Ea se adresă la Petersohn, să mijlocéscă audiență la Pórtă. Elciulŭ rusescŭ trimise Vizirului scire despre sosirea deputaților Moldovenĭ și Muntenĭ, prin dragomanulŭ Sinior Bizanie francesulŭ, cum îlŭ numesce Stoln. Dumitrache. Reiz efendi Ismailŭ Bei în primulŭ momentŭ primi cu mulțămire asemenea cerere, dar întêmplându-se tocmaĭ *cheretismosŭ* pentru noulŭ Vizaretŭ, se amână lucrulŭ. Apoĭ maĭ supraveni și ceremonialulŭ dăreĭ de cucă luĭ Alex. Ipsilante, la 30 Septembre, așa că numaĭ la Octombre în 4 se maĭ gândiră la deputațiunile din Bucurescĭ și Iașĭ. Acum, scrie Stoln. Dumitrache, aŭ dusŭ maĭ ântâiŭ pe oficerulŭ rusŭ venitŭ cu deputațiĭ, cu cartea cea către Vizirulŭ, ḑi-

(1) Veḑĭ Memoriĭ de V. A. Urechiă, pag. 281. Acestŭ faptŭ este raportatŭ și de către St. Priest Ambasadorulŭ Franciei la Constantinopole, către Ministerulŭ de esterne alŭ Franciei, cu nota dătată din Const. în 1774 Octobre 3 (st. n.) în care se ḑice: «la Principauté de Moldavie a été donnée au Prince Grégoire Ghica, prisonnier des Russes et son fils a été revêtu du caftan à sa place. On peut regarder la nomination de celui-ci comme un premier acte de complaisance de la Porte envers la Russie, à laquelle il est notoire, que cet homme était vendu depuis longtemps». Col. Hurm., tomulŭ I, vol. I, pag. 906.

cêndu-le deputaților, că așia voesce Pórta, să nu mérgă dinpreună cu deputații..... Rusia dobândise ce-ĭ plăcuse și acum nu se maĭ preocupa de sórta deputaților români! Aceștia dovediră, maĭ alesŭ Munteniĭ, o energie și unŭ patriotismŭ de laudă, stăruindŭ necontenitŭ pe lângă Petersohn, ca să ajungă la resultatulŭ misiuneĭ lorŭ.

Minunatŭ povestesce însuși Stoln. Dumitrache tóte demersurile deputațiuneĭ, până să ajungă a scóte de la Pórtă hatișerifurile solicitate de Principate. Iată întrégă acéstă povestire a vredniculuĭ și bunuluĭ românŭ Stoln. Dumitrache:

«Apoĭ întorcêndu-se oficialulŭ într'aceeașĭ ḑi ne duse și pă noĭ ântâiŭ la numitulŭ Reiz Efendi, apoĭ la Kihaia Beiŭ, și de acolo la Vezirulŭ, căruca dându-ĭ arzurile, după ce le-aŭ cetitŭ, ne-aŭ întrebatŭ de aŭ maĭ fostŭ vre-unulŭ din noĭ altă-dată la Țarigradŭ, saŭ de scimŭ vre-unulŭ din noĭ limbă turcéscă, și toțĭ amŭ rĕspunsŭ, că nu scimŭ, nicĭ amŭ maĭ fostŭ altă dată, (iarŭ mie atuncea îmĭ era alŭ șeselea mergere). Apoĭ ne alesemŭ cu un: «*peki* (prea bine), vomŭ înștiința pă prea puterniculŭ împĕratŭ.» Și așa ne-am întorsŭ iarŭ în Stavrodomŭ la gazdă; iarŭ după douĕ ḑile numitulŭ Bizanie dragomanulŭ și Timarovŭ secretarulŭ luĭ Petreson Polcovnicŭ, începură a ne ḑice, că Pórta tânjaște dă ședereа nóstră în Stavrodromŭ, (din care pricepumŭ și sfîrșitulŭ trebiĭ,) iarŭ la șépte ale luĭ Octomvrie, maĭ cu d'adinsulŭ stătură de noĭ și ne mutară la diplo fanar, fiindu-ne fostŭ și găsitŭ gazdă, unde amŭ șeḑutŭ ḑile 15, adică până la 22 ale luĭ Octomvrie. Iarŭ atuncĭ priimindŭ o carte de la boeriĭ simpatrioțĭ, poruncindu-ne, să cunóscemŭ pe Măria Sa Vodă de Domnŭ, cu supunere și împreună să fimŭ sîrguitorĭ pentru câștigarea pronomiurilorŭ țĕreĭ. Și mersemŭ la 23 de ne-amŭ închinatŭ Mărieĭ sale, și ne-aŭ datŭ și noue rêndŭ de amŭ mersŭ în alaiŭ, (cu iubițiĭ Mărieĭ sale fiĭ: Beizade Constandinŭ i Dimitrasco și cu boeriĭ etpaiuluĭ) la Babiul Humaghiun, aducêndu-se tuiurile la saraiŭ. După acea în multe rînduriĭ amŭ mersŭ și amŭ supĕratŭ pe numitulŭ polcovnicŭ Petreson și ne-aŭ prelungitŭ, că are purtarea nóstră de grijă, iar la Dechemvrie 1 simțindŭ noĭ și loculuĭ unde s'a închipuitŭ izvodulŭ pronomiurilorŭ, amŭ așteptatŭ ḑile 10 și vĕḑêndŭ, că nu ne maĭ chiamă, amŭ făcutŭ și amŭ datŭ din partea nóstră acestŭ raportŭ:

«*Cătră Cinstitulŭ Polcovnicŭ și Cavalerŭ Petreson Elciŭ Rusieĭ.*
De la Deputații Valachieĭ

Raportŭ.

«După capitula care se coprindŭ la împărătești tractaturĭ pentru pronomiurile patrieĭ nóstre, precum ni s'aŭ datŭ în scrisŭ subt iscălitura Prea Înălța-

tuluĭ Feldmarşalŭ Graf Petru Alexandru Romanţov, ne-aŭ trămisŭ simpatrioţiĭ deputaţĭ cu arz cătră înalta Pórtă, ca să le aducemŭ zmerita nóstră închinăciune, şi ca prin ajutorulŭ Dumi-tale, să ne câştigămŭ vechile pronomiurĭ, ce le aveamŭ în véculŭ celuĭ slăvitŭ întru pomenire Sultanŭ Mehmetŭ alŭ patrulea. Acum dar (precum ne-amŭ însemnatŭ vorba) vedemŭ, că înalta Pórtă, spre unile cereriĭ voesce, iarŭ pentru altele le va da cu alte umbre, iar nu precum le cere ţéra, si cu acestea se atingŭ întocmelele ce s'aŭ legiuitŭ între împĕraţĭ prin tractaturĭ. Noĭ dar sîntemŭ numaĭ Deputaţĭ, şi dă vreme că Dumnea-ta, după aceleaşĭ tractaturĭ, aĭ putere să cuvîntezĭ, şi să aducĭ aminte pentru folosulŭ ţĕreĭ nóstre, ne rugămŭ să staĭ şi să ne ajuţĭ, ca să dobândimŭ deplinŭ cele care le cere ţéra. Iar de nu, încaĭ să staĭ ca să ni se dea Hatişerifŭ pă acele 10 capitula, cum le-aŭ legiuitŭ împĕraţiĭ în tractaturĭ.»

«La acestŭ raportŭ ne urni cu respunsŭ la numitulŭ sĕŭ sicritarŭ, fiindŭ-că acela îlŭ purta pă Dumnealuĭ dă nasŭ, şi pă acela l'aŭ fostŭ lăudândŭ Dumnealuĭ Reiz Efendi, că este *pecmacul Olan*. Şi tocmaĭ la 16 ale luĭ Dechemvrie ne chemară, în deséră, la Stavrodrom, atâtŭ pă noĭ, cât şi pă boeriĭ Moldovenĭ, şi cetindŭ izvodulŭ, (căcĭ unulŭ era pentru amândouĕ ţĕrile), Bizanie Dragomanulŭ, fiindŭ faţă şi Petrison, vĕdumŭ, că maĭ tóte cererile eraŭ scrise pă dosŭ; şi îndestule amŭ grăitŭ şi ne-amŭ rugatŭ, dar n'aŭ prinsŭ locŭ, că acelŭ ḑisŭ secretarŭ ne prididea cu gura, că este bine, până ce s'aŭ mâniatŭ, alesŭ când ĭ-amŭ cerutŭ izvodulŭ, ca să-lŭ socotimŭ între noĭ, precum ne învĕţase unŭ creştinŭ. Atuncĭ l'aŭ luatŭ şi s'aŭ dusŭ elŭ şi cu Bizanie dragomanulŭ la Pórtă, iar noĭ, cu tóte că ne-aŭ ḑisŭ să rĕmânemŭ pe acea nópte în Stavrodom, nu le-amŭ maĭ datŭ ascultare, ci amŭ trecutŭ la Ţarigradŭ. Iar a doua-ḑi Dechemvrie 17, dăz-dă-diminéţă, ne chemară boeriĭ Capichehaele la Pórtă, pentru ḑiua bună de la Prea Inălţatulŭ Vezirŭ, carele ne cuvîntă : «Iată cererile vi s'aŭ făcutŭ, şi Domnulŭ (fără pricină arĕtată, de vre-o greşală mare şi dovedită,) nu se va maĭ schimba. Ci dar să fiţĭ cu credinţă şi cu supunere, sârguitorĭ împreună, pentru adunarea raeleloră, ca să se hălăduéscă pă locurile lorŭ; şi iarăşĭ veţĭ avé milele împĕratuluĭ», iprocĭ, şi sărutându-ĭ poala amŭ eşitŭ ducêndu-ne la Dumnealuĭ Ismailŭ Beiŭ Reiz Efendi, carele asemenea ḑicêndu-ne, întinse la mâna Dumnealuĭ prea Cinstituluĭ Dragoman Costache Moruz, Hatişerifurile, unulŭ alŭ Domnieĭ M. Sale luĭ Vodă, şi altulŭ pă chipulŭ dă pronomiurile ţĕreĭ, poruncindu-ĭ, ca să le trimiţă după Măria Sa Vodă, fiindŭ-că plecase din Ţarigradŭ cu câte-vaşĭ ḑile maĭ nainte.»

Deputaţiĭ muntenĭ plecară la 21 Decembre, 1774 din Constantinopole, ajunseră pe Alexandru Ipsilantŭ la Eschi-Stambulŭ şi de acolo împreună cu Domnitorulŭ se îndrumară spre Bucurescĭ.

Indată după ce se respândi în publicŭ scire de încheierea păceĭ de la Kuciuk-Kainargi, la Constantinopole familiile fanariote se agitară energicŭ, dóră vorŭ prinde vre-una din domniĭ. Ambasadorulŭ francesŭ de pe lângă Pórta Otomană, *Saint-Priest*, scriindŭ ministruluĭ sĕŭ din Paris, dela Constantinopole la 3 Sept. st. n. 1774, semnaléză acéstă gónă de domnie a Grecilorŭ și arétă că: «Reiz-Efendi, la stăruința multorŭ Grecĭ, ca să-ĭ numéscă Domnĭ în Principate, li-a respunsŭ tórte secŭ, ḑicêndu-le, că de óre-ce acestea douĕ provincie nu aŭ să dea subsidiĭ doĭ anĭ, la ce trébă să se grăbéscă numirea de Domnĭ la ele (1).»

Ambasadorulŭ francesŭ maĭ crede, că Muscaliĭ retrăgêndu-și oștirile din Principate, vorŭ lua cu eĭ ceĭ maĭ mulțĭ din locuitorĭ, carĭ după tractatulŭ ce aŭ încheiatŭ aŭ voie să emigreze într'unŭ termenŭ datŭ, așĭa că vorŭ remâné țĕrile pustiĭ. Maĭ esprima și altă temere Saint-Priest, acea că prin tractatŭ lăsându-se Muscalilorŭ facultatea de a evacua Principatele fără termenŭ fixŭ, «*D-ḑeŭ scie de nu va fi unŭ pretestŭ ca să conserve Muscaliĭ în Principate anĭ întregĭ vre-o așezare.*»

La 17 Septembre st. n. Saint-Priest scriindŭ de la Constantinopole Ministruluĭ sĕŭ din Paris, îĭ vestesce, că «esecuțiunea tractatuluĭ pare că merge înainte. Peste 15 ḑile, ḑice-se, Valachia va fi evacuată și Pórta va fi numitŭ domnitorulŭ eĭ; e vorba despre unŭ óre-care Manolache Serdaru, care are acestŭ titlu de domnŭ de aprópe 4 anĭ de ḑile.»

Așa dar era vorba la Constantinopole de Manole Rosetŭ, unulŭ din ceĭ doĭ candidațĭ aĭ Divanuluĭ muntenescŭ, dar numele Pêrșcoveanuluĭ n'a strebătutŭ în publiculŭ țarigrădeanŭ.

In aceași corespondență Saint-Priest arată, ca Pórta nu va puté refuza, la stăruința Rusieĭ, de a numi domnŭ și pre Ghica: «acelŭ Ghica vîndutŭ de multă vreme curțiĭ de la Sant-Petersburg, și carele anume s'aŭ lăsatŭ să-lŭ ia Muscaliĭ prisionerŭ în timpulŭ răsboiuluĭ.»

Într'altă scrisóre a sa cătră Ministrulŭ afacerilorŭ străine din Paris, cu data din Constantinopole, din 3 Octobre 1774, anunță neașteptata numire la domnia Munténă a dragomanuluĭ Alecu Ipsilante. Moldova a fostŭ dată luĭ Grigore Ghica.... Saint-Priest maĭ spune Mi-

(1) Colecțiunea Hurmuzaki, Supl. I, vol. I, pag. 904.

nistruluĭ sĕŭ, că dênsulŭ n'a lipsitŭ să însinueze Porțiĭ, că slăbiciunea eĭ de a cede astfelŭ la tóte exigințele Muscalilorŭ îĭ încuragézĕ numaĭ a pretinde totŭ maĭ multŭ (1).

Despre stăruința pusă de Muscalĭ în favórea noueĭ domniĭ a luĭ Ghica în Moldova atestă și nota luĭ Kaunitz către Thugut, din Septembre 1774 (2).

Cât privesce pe Alexandru Ipsilante, elŭ s'a arĕtatŭ către Thugut amicŭ alŭ Austrieĭ și Austria e gata a-ĭ da dovedĭ de bună voință. Acésta resultă din corespondința dela 17 Novembre 1774 st. n. a luĭ Thugut către Kaunitz (3).

Nicĭ Gr. Ghica nu va întârdia, maĭ alesŭ cunoscêndŭ cele ce încă prin tractatulŭ secretŭ de la 1771 le plănuia Austria față cu Turcia, nu va întârdia, ḑicemŭ, să cerce și elŭ o apropiere de Austria. Socrulŭ Domnitoruluĭ Moldoveĭ, Iacovache Rizu, curtenesce la Constantinopole pre internunțulŭ Austriacŭ Thugut. In 19 Novembre st vechiŭ 1774 vomŭ afla pre Gr. Ghica scriindŭ directŭ luĭ Thugut, ca să exprime recunoscința luĭ și curțeĭ imperiale austriace «pentru bunătățile sale către mine din trecutŭ și din timpulŭ de față.» Domnitorulŭ care avea să cadă jertfă intrigilorŭ Austrieĭ, promite prin scrisórea trimisă din Cucuteni, de lângă Iașĭ, că: «Thugut póte dispune de dênsulŭ în totŭ ce-lŭ va crede capabilŭ de a-lŭ servi (4).»

---

(1) Hurm. Supl. I, vol. I, pag. 905.

(2) Hurm. vol. VII, pag. 104.

(3) Hurm. vol. VII, pag. 107.

(4) Iată însăși scrisórea luĭ Ghica:

«Ne pouvant douter de votre amitié pour moi, dont vous avez voulu en donner des preuves dans ces occasions, à Mr. Iacovake Riso, mon beau-père, je prends la liberté de vous adresser la présente, pour vous assurer de ma reconnaissance envers vous et de celle, que je dois à votre Impériale Cour, pour ses bontés envers moi, par le passé comme par le présent.

Je vous prie de disposser de moi dans tout ce, que vous me croirez capable pour vous servir; en quoi je tâcherai de vous témoigner le cas que je fais de votre amitié, ayant l'honneur d'être pour toujours avec la plus particulière estime et un attachement sans bornes, Monsieur,

Votre très humble et très obéissant serviteur.

Hurm. vol. VII, pag 107. *Prince Gr. Ghica.*

III

Numaĭ la 3 Februarie 1775 (1) face solemna sa intrare în Bucurescĭ Alexandru Ipsilante, cu o pompă adevĕratŭ bisantină. Alaiulŭ intrărei este decretatŭ de către chiarŭ domnitorulŭ în tóte detaliile luĭ şi meritä să fie păstratä suvenirea acestuĭ alaiŭ (2) care alaiŭ probézä ca ţéra nu maĭ primea pe domnitoriĭ sĕĭ cu bucurie spontanee, ci că serbările de felulŭ acesta craŭ organisate şi impuse de susŭ.

Dar cum se póte explica întârdierea venireĭ în ţéră a luĭ Ipsilante peste patru lunĭ de ḑile? Nicĭ unŭ documentŭ din colecţiunea Hurmuzachi nu ne dă lumină asupra acestuĭ punctŭ.

Intêmpinat-a numirea luĭ Ipsilante, care a fostŭ o surprindere pentru Divanulŭ din Bucurescĭ, vre-o opositiune din partea Rusieĭ? Nu posedemŭ documente, carĭ să ne îndreptăţéscă a susţine afirmativa. Totuşĭ numaĭ asprimea ierneĭ n'aŭ pututŭ opri călĕtoria luĭ Ipsilante, maĭ alesŭ când elŭ a fostŭ numitŭ încă în ḑilele cele bune de tómnă. E multŭ probabilŭ, prin urmare, că Rumianţovŭ, impresionatŭ de indignarea, orĭ cât de ascunsă, a ambelorŭ partide muntene, partida luĭ Manole Rosetŭ şi partida luĭ Ştefanŭ Pêrşcoveanu, va fi provocatŭ prin Petersohn şi apoĭ prin urmaşulŭ acestuia, óre-care remonstranţe la Constantinopole.

Curândŭ însă aceste dificultăţĭ vorŭ fi înlăturate. Alex. Ipsilante, harnicŭ şi isteţŭ, promite totŭ ce i se cere de elciulŭ rusescŭ şi de internunţulŭ Austrieĭ şi chiar şi în ţéră, prin caimacamiĭ sĕĭ, nu întârḑie a-şĭ constitui o partidă, care provócă trimiterea din partea ţĕreĭ de arzurĭ mulţămitóre pentru numirea luĭ Ipsilante. Insuşĭ mareşalulŭ Rumianţovŭ, înţelesŭ cu Ipsilante, provócă din partea Divanuluĭ, încă din Noembre 1774 (st. n.) asemenea manifestaţiunĭ de mulţămire

Stoln. Dumitrache în cronica sa ne spune, că: «*primindŭ o carte de la boeriĭ simpatrioţĭ, poruncindu-ne, să cunóscemŭ pe M. S. Vodă de Domnŭ, cu supunere, şi împreună să fimŭ sîrguitorĭ pentru câştigarea pronomieloru ţĕreĭ, mersemŭ la 23 Octombre, de ne-amŭ închinatŭ M. Sale.*»

(1) Veḑĭ cronica luĭ Stol. Dumitrache în *Memoriĭ*, de V. A. Urechiă 1887/88, pag. 283. Veḑĭ Aron Florian (Manual de istoria Princ Românieĭ) pag. 160.

(2) Veḑĭ anexa corespunḑĕtóre.

Saint-Priest în raportulŭ sĕŭ către Ministrulŭ de afaceri străine din Versailles, cu data de 3 Novembre st. n. 1774, spune că: «o nouă deputațiune a sositŭ din Valahia, ca să recunóscă pe domnitorulŭ numitŭ de Pórtă. Se atribue acestŭ demersŭ mareșaluluĭ Rumianțovŭ, care voesce să înlăture orĭ-ce întârdiere (1).»

Se înșală Saint-Priest: n'a sositŭ o nouă deputațiune din Muntenia, ci, precum vĕdurămŭ maĭ susŭ, în cronica Stoln. Dumitrache, acéstă recunóscere a luĭ Ipsilante s'a făcutŭ în numele țĕreĭ, de către deputațiĭ Stol. Dumitrache și Pitar. Jianu.

Intârdierea călătorieĭ luĭ Ipsilante nu a provenitŭ nicĭ din necesitatea de a sta elŭ la Constantinopole pentru a dobêndi hatișerifulŭ solicitatŭ de arzulŭ Divanuluĭ din Bucurescĭ. In adevĕrŭ unulŭ din firmanurile Sultanuluĭ Hamidŭ este dobênditŭ deja în Novembre 14, 1774, iar alŭ 2-lea, celŭ maĭ importantŭ, este de la data turcă 1188 la mijlocŭlŭ luĭ Șevalŭ, care face după data creștină 1774.

Insemnătatea firmanuluĭ luĭ Sultanŭ Hamidŭ, datŭ în urma păceĭ de la Kiuciuk-Kainargi, este deosebită, căcĭ constitue pentru ambele Principate instrumente de prosperare ce abia le puteaŭ spera ambele țĕrĭ, ca o consecință a art. 16 din tractatulŭ de la 1774.

Dămŭ aci în anexă (2) aceste firmane, unulŭ după traducerea ce ne-aŭ păstratŭ Stoln. Dumitrache, la finea chroniceĭ sale (3) și alŭ 2-lea după textulŭ publicatŭ de Ipsilante Vodă.

Sultanulŭ Hamidŭ îșĭ întemeiază firmanurile pe tractatulŭ din urmă cu Rusia și ordonă, prin celŭ de la 14 Novembre, 1774, către toțĭ cadiĭ, naipiĭ, aghiniĭ și zabițiĭ de pre Dunăre, să nu maĭ intre nicĭ unulŭ din Turcĭ în pămîntulŭ țĕreĭ românescĭ și să fie amnistie generală pentru orĭ-ce Românŭ.

Alexandru Ipsilante ducêndŭ țĕreĭ asemenea amnistie generală și asigurându-ĭ unŭ nizamŭ, prin care, sub marĭ pedepse, era opritŭ orĭ ce turcŭ de a maĭ intra în țĕră, asigura Domnieĭ sale adesiunea una-

(1) Hurm. Supl. I, vol. I, pag. 908.

(2) Vedĭ anexa No. V.

(3) Alăturămŭ sub No. 6 și altŭ hatișerifŭ alŭ luĭ Sultanŭ Hamidŭ, care acesta este resultatulŭ dobânditŭ de Stoln. Dumitrache și de Jianulŭ, ca răspunsŭ la arzulŭ țĕreĭ muntenescĭ. Acestŭ hatișerifŭ este tipăritŭ chiar sub domnia luĭ A. Ipsilante în unŭ in quarto de 12 file.

nimă a țĕreĭ. Partisanii luĭ Manole Rosetŭ, Domnŭ, cum vĕdurămŭ, altă dată rênduitŭ de Pórtă, nu puteaŭ să nu graviteze în jurulŭ luĭ Ipsilante, creatură totŭ a Porțiĭ otomane. Boeriĭ emigrați în Transilvania, îndemnați de Samoilŭ Baronŭ de Bruckenthal succesorulŭ luĭ Auersberg la presidiulŭ guvernuluĭ Transilvanieĭ, de a se întórce în țéra lorŭ și a se pune la dispositiunea luĭ Ipsilante, care și elŭ se declarase amicŭ alŭ Austrieĭ, revinŭ în jurulŭ nouluĭ Domnŭ. Așĭa că lângă noulŭ Domnŭ vine și acea parte din boerime, care nu voia să se dea nicĭ cu Turciĭ nicĭ cu Muscaliĭ. Amnistia acordată de Sultanŭ Hamidŭ prin firmanulŭ de care vorbimŭ, complectă concentrarea țĕreĭ în jurulŭ luĭ Ipsilante. Chiar și Stef. Pêrșcovénulŭ e luatŭ de Ipsilante în Divanŭ, ca logofĕtŭ de țéra de josŭ.

Negreșitŭ maĭ remănŭ icĭ colea câțĭ-va nemulțămiți; aceia în 1775, precum vomŭ vedé la timpŭ, se vorŭ grupa în jurulŭ luĭ Cândesculŭ, spre a încerca o conspirațiune contra nouluĭ Domnŭ.

Ipsilante îșĭ compune Divanulŭ din boierĭ pămîntenĭ; dóră pre spătarŭ îlŭ ia din amiciĭ propriĭ, străinĭ; acela fu Stef. Mișolo.

Cu deosebire face bine-venită pentru întréga țéră domnia luĭ Ipsilante firmanulŭ celŭ alŭ doilea, provocatŭ de deputațiunea Jianuluĭ și a Stoln. Dumitrache.

Să analisămŭ acestŭ firmanŭ (1).

Sultanŭ Hamidŭ scriindŭ firmanulŭ la adresa luĭ Ipsilante începe prin a aminti de cele douĕ magzaruri ale Divanuluĭ din Bucurescĭ aduse la Pórtă de Jianu și Dumitrache, ba nu uită a se întemeia și pre cererile și rugăciunile prin graiŭ făcute de numițiĭ boerĭ.

Sultanulŭ maĭ recunósce, că s'a făcutŭ multă pustiere țĕreĭ: «din «pricina celorŭ grabnice, dese și preste obiceiŭ schimbărĭ de Domnĭ, cum și prin încălcările ce aŭ suferitŭ țéra în vremea răsboiuluĭ.» Sultanulŭ promite «că Domniĭ până nu vorŭ face vre-o vină adevĕrată și vĕdută..... și până nu se va face acéstă vină bine cunoscută și de obște înfățișată, nicĭ într'unŭ chipŭ să nu se maziléscă.» Câtŭ pentru dările cătră Turcĭ, firmanulŭ promite, că țéra nu va maĭ plăti decât orânduitulŭ haracĭ și va fi scutită de orĭ-ce alte dărĭ.

(1) Vedĭ anexa No. V.

Haraciulŭ ţĕreĭ este iertatŭ pe doĭ anĭ de ḑile de la ratificarea tractatuluĭ. Haraciulŭ se va plăti la fie-care 2 anĭ, aducêndu-se directŭ la Constantinopole, prin unŭ boerŭ românŭ. Pentru socotelele cele vechĭ, Sultanulŭ renunţă a le maĭ urmări.

Pentru pricinile dintre Turcĭ şi Românĭ îşĭ face Sultanŭ Hamidŭ o parte maĭ mare decât o cerea arzulŭ Divanuluĭ din Bucurescĭ.

Aceste pricinĭ vorŭ fi cercetate de cătră celŭ ce va fi pe lângă Domnŭ, Divanŭ-*Kiatibi*. Împricinaţiĭ vorŭ avé apelŭ la cadiulŭ de la Giurgiu. Numaĭ în pîrĭ de moştenire şi de clironomiĭ este primită mărturia creştinilorŭ contra Turcilorŭ.

Criminaliĭ carĭ aŭ sĕvêrşitŭ o crimă în Valachia, să se trimétă la poliţiile ce vorŭ fi aprópe de hotarele ţĕreĭ, ca acolo să se pedepséscă de zabiţiĭ turcĭ.

Cîşlanele în locurĭ cuprinse din lăuntrulŭ Valachieĭ de cătră Turcĭ, să se desfiinţeze, ca să nu maĭ pótă intra nimenea din Turcĭ în Valachia, decât neguţătoriĭ veniţĭ cu teşcherele recunoscute de Domnitorŭ.

Se restitue proprietarilorŭ lorŭ românĭ, particularĭ şi monastirĭ, moşiile din jurulŭ cetăţilorŭ ocupate de Turcĭ. Oraşulŭ de Flocĭ se rezidesce, spre a fi portŭ alŭ Românieĭ pre Dunăre în interesulŭ negoţuluĭ ţĕreĭ.

Neguţătoriĭ turcĭ să nu aĭbă moşiĭ în Valachia, nicĭ să-şĭ pască vitele. Viziriĭ şi mariĭ funcţionarĭ turcescĭ, carĭ pentru pricinĭ bine-cuvîntate vorŭ trebui să trécă prin Valachia, să nu ia provisiĭ fară de plată şi să nu céră maĭ mulţĭ caĭ de menzilŭ, decât se va arĕta prin firmanŭ la mâna lorŭ. Supuşiĭ Valachieĭ nu vorŭ plăti haraciŭ călĕtorindŭ preste Dunăre.

Supuşiĭ Valachieĭ sunt liberĭ a purta orĭ-ce haine şi podóbe voescŭ.

Cât privesce cererea ţĕreĭ, ca creştiniĭ turciţĭ să se lipséscă de dreptulŭ clironomieĭ, Pórta recunósce în parte întemeierea acesteĭ cererĭ.

Detaliile se potŭ vedé, de ceĭ care urmărescŭ istoria dreptuluĭ, din anexa nóstră 5.

In privinţa oilorŭ de trimisŭ la Constantinopole pe banĭ, firmanulŭ desfiinţéză cashabaşiĭ asupritorĭ şi lasă, ca cumpĕrarea oilorŭ să se facă de gelepĭ creştinĭ, după unŭ anume nartŭ.

Se ridică musecaiaua, adică impositulŭ de zacharele. Se dispune a se alege hotarulŭ ţĕreĭ dupre matca Dunăreĭ.

Se dispune, ca boeriile Valachieĭ și Moldoveĭ să se dea la ceĭ maĭ aleșĭ între pământenĭ și *grecĭ*.

Pórtă își reservă dreptulŭ de a-și ridica cherestele din munțiĭ țĕrilorŭ, plătindu-se tăierea din visteria țĕreĭ.

Cererea țĕreĭ pentru ca vitele cifliculuĭ Mangalieĭ să nu pășuneze pe pământurile Valachieĭ, este aprobată de firmanŭ.

Din cele de susŭ se vede, că preste punctele prevĕdute la art. 16 din tractatulŭ de la Kuciuk-Kainargi, țĕrile române aŭ maĭ dobânditŭ îmbunătățirĭ și scutirĭ însemnate.

Aducêndŭ cu sineși asemenea hatișerifurĭ, repețimŭ, Alex. Ipsilante nu putea să nu fie primitŭ de țéră, cu bune speranțe, de și primirea oficială de la 3 Febr. 1775 în Bucurescĭ, nu era din spontaneitatea țĕreĭ, ci poruncită prin pitacŭ domnescŭ de alaiŭ.

Ocupațiunea ruséscă a Muntenieĭ, Saint-Priest însușĭ care o prevĕduse lungă, maĭ apoĭ în 3 Novembre st. n. 1774, în raportulŭ sĕŭ cătră Ministrulŭ afacerilorŭ strĕine în Paris, dice, că a încetatŭ cu totulŭ, că Valachia este completŭ evacuată (1).

Rumianțovŭ sĕ strĕmută de la Bucurescĭ și merge la Iașĭ, încă înainte de anulŭ noŭ 1775.

Evacuarea Muntenieĭ se face cu marĭ greutățĭ de tótă natura și maĭ alesŭ financiare.

În timpulŭ ocupațiuneĭ rusescĭ se bătuse monedă de aramă din tunurile turcescĭ cu marca întrunită a ambelorŭ Principate. Acéstă monedă se substituise argintuluĭ și auruluĭ. Stoln. Dumitrache în chronica sa spune cu indignare, dându în facsimele din acéstă monedă, dice, că: «cu prisnă de tuciŭ într'acestŭ chipŭ, ne măturară marghioliĭ și părăluțele de argintŭ!» Eată cum era acéstă monedă așa dișă românéscă.:

(1) Hurm. Supl. I, vol. I, pag. 908.

În adevĕrŭ, Rumianțovŭ, care avea să priméscă de la visteriele țĕrilorŭ române sumĭ importante vĕrsate cu titlulŭ de împrumutŭ pentru trebile oștireĭ de ocupațiunĭ, în gologanĭ de aceștia românescĭ, la evacuare ceru visterielorŭ restituirea sumelorŭ datorite, nu maĭ multŭ în banĭ românescĭ, ci în argintŭ și aurŭ, desprețuindŭ baniĭ de aramă bătuțĭ de Rusia chiar la Rohozne lângă Cernăuțĭ (1). Visterniculŭ Canta din Moldova pătimi multŭ din causă, că se opuse unŭ momentŭ la asemenea scótere din țéră a totŭ argintulŭ și aurulŭ. Dar despre acésta vomŭ avé ocasiune ceva maĭ la vale a grăi maĭ multŭ.

Procederea financiară a luĭ Rumianțovŭ ne aduce aminte o caricatură din unŭ jurnalŭ umoristicŭ italianŭ de pe timpulŭ când Lombardo-Veneția aparținea Austrieĭ. Aquilla biceptă a Austrieĭ cu ambele capete mânca galbenĭ și lire de argintŭ italiane, și slobodia pe josŭ bancnote austriace. Indignatulŭ gazetarŭ scria sub gravură: *con che paga? con quel che papa o con quel che c...?*

Visterniculŭ Canta putea rĕspunde și despre Rusia: cu *moneta fiduciară*, pretinsă națională, care a îngenuchiatŭ deplinŭ țĕrile române.

Înainte de a urmări maĭ departe faptele politice cu referințe la țĕrile române, mișcările diverse ale Rusieĭ, surprinḍĕtórea invasiune austriacă din Bucovina . . ., socotimŭ utilŭ a arĕta cum apreciază Hamer pacea de la Kuciuk-Kainargi și consecințele eĭ pentru Turcia și întregulŭ Orientŭ (2). Elŭ ḍice:

«A fostŭ negrețitŭ efectulŭ întêmplăreĭ, că acéstă pace (de la Kuciuk-Kainargi) fu semnată în timpŭ de șépte óre și coprinsă de 4 orĭ 7 articole, numĕrŭ atâtŭ de semnificativŭ pentru spiritulŭ superstițiosŭ alŭ Otomanilorŭ; dar nu din întâmplare fu semnată în ḍiua aniversală a tratatuluĭ de la Prutŭ, chiar în locŭlŭ unde Weissmann și atâțea din braviĭ luĭ căḍuseră, căcĭ așa fusese voința generalisimuluĭ rusŭ și a plenipotențiarilorŭ, carĭ voiaŭ să-și rĕsbune astfelŭ de perderea ce armata ruséscă suferise în acelŭ locŭ. Unŭ învĕțămîntŭ maĭ mare, o resbunare maĭ nobilă fu, că acestŭ resbelŭ, începutŭ sub auspiciile cele

(1) Veḍĭ Uricarŭ Tom. VI, pag. 430.
(2) Veḍĭ ediț. francesă din Paris. Tom. XVI, pag. 398.

mai triste printr'unŭ tratamentŭ brutalŭ ce avu de suferitŭ unŭ ministru alŭ uneĭ puterĭ amice, atunci cândŭ plecă stindardulŭ sacru și pe care resbelŭ îlŭ făcuse și mai cruntŭ *fetva* fanatică, care hotăria că bunurile și viața Moldovenilorŭ, Valahilorŭ și Polonilorŭ să fie în prada soldățimeĭ furióse, se termină cu o pace care declara națiunea creștină cea mai neamică a Porțeĭ, protectóre a Moldovenilorŭ, Muntenilorŭ și în genere a tuturorŭ popórelorŭ de religiunea luĭ Christŭ, câtŭ și a bisericilorŭ lorŭ.

«Pacea de la Kainargi, prin influința ce a esercitatŭ asupra sorțilorŭ Turcieĭ, ține mijlocŭlŭ între pacea de Carlovițŭ și acea de la Adrianopole; în faptă tratatele încheiate în intervalulŭ, care desparte pacea de Carlovițŭ de acea de la Kainargi aŭ o influință totŭ atâtŭ de puținŭ decisivă, ca și tratatele de la Șiștovŭ și Bucurescĭ, cuprinse între pacea de la Kainargi și acea de la Adrianopole. Pacea de la Kainargi se deosibesce încă de acea de la Carlovițŭ în acea, că Rusia.... de astă dată tratâ singură cu Pórta, respingêndŭ hotărîtorŭ orĭ-ce intervențiune directă din partea puterilorŭ Europene...

«Dacă pacea dela Carlovițŭ a pusŭ capĕtŭ invasiunilorŭ Turcilorŭ ca poporŭ esențialmente cuceritorŭ și ĭ-a închisŭ în hotarele lorŭ naturale, pacea de la Kainargi, proclamândŭ independența Tătarilorŭ și asigurândŭ Rusieĭ cetățile dela fruntarie: Ociacov și Kilburnu, Kerci și Ienicalaa, aŭ pusŭ imperiulŭ Otomanŭ «*à la merci*» de Rusia; acéstă pace este causa nenorocirilorŭ nenumĕrate care de atunci aŭ copleșitŭ Turcia și ca notéză începutulŭ viitóreĭ disoluțiunĭ a acestuĭ imperiu, celŭ puținŭ în Europa (1).»

IV.

Ipsilante. — Reformele luĭ.

Laurianŭ în istoria sa pentru școlele secundare închide istoria domnieĭ luĭ Alexandru Ipsilante și a luĭ Gr. Ghica (de la Moldova) în treĭ rênduri. Elŭ dice: «Amêndoĭ acești domnĭ guvernară țĕrile cu multă

(1) Histoire de l'Empire Ottoman de Hammer, tradusă din l. germană de I. I. Hellert. T. 16. 8 Paris 1839.

înțelepciune, înființară școle, ridicară fabrice și biserice și făcură reforme bune pentru administrarea dreptățeĭ (1).»

Puținŭ, prea puținŭ pentru doĭ Domnĭ însemnațĭ!

Afirmațiunea neuĭtatuluĭ profesorŭ este justă, de altŭ feliŭ, dar cu desĕvîrșire nedocumentată.

Ne propunemŭ decĭ a o documenta, după datoria istoriculuĭ.

În ce situațiune află Alex. Ipsilante țéra Muntenéscă ?

Muscaliĭ lăsaŭ la 1775 țéra redusă în tóte privințele. Mulțĭ locuitorĭ emigraseră și tóte veniturile țĕreĭ eraŭ sleite, în urma răsboiuluĭ și a ocupațiuneĭ grele rusescĭ. Sătenĭĭ plătindŭ birŭ la visterie eraŭ împuținațĭ, nu numaĭ prin emigrare, ca să scape de podvedile oștireĭ rusescĭ, dar și prin abusurile așezĕmintelorŭ esistente: *scutelnicĭĭ și poslușnicĭĭ.*

Instituțiunea scutelnicilorŭ avu o origine bună. Domnitorĭĭ, în interesulŭ împoporăreĭ țĕrilorŭ române pustiite, dădeaŭ prin hrisóve și ca rĕsplătire pentru servicĭĭ adese-orĭ, dreptulŭ de a face «*slobodĭ*», sate din locuitorĭ aduși de preste hotarŭ, de orĭ-ce némŭ să fie fostŭ. Acești locuitorĭ eraŭ «*scutițĭ*» de dările cătră visterie, pe unŭ timpŭ óre-care, spre a li se înlesni așezarea. Ceĭ scutițĭ lucraŭ, orĭ plăteaŭ ceva, daŭ ceva la proprietarulŭ moșieĭ pe care se așezaŭ.

Cu timpulŭ «scutelnicĭĭ» nu se maĭ aduseră de peste hotarŭ. Abusulŭ interveni și ispravnicĭĭ, carĭ avcaŭ constatarea locuitorilorŭ ce se pretindeaŭ adușĭ de preste hotarŭ, — cumpĕrațĭ cu daruri de ceĭ interesațĭ, — închideaŭ ochiĭ și lăsaŭ să fie constituițĭ *scutelnicĭ* din chiar locuitorĭĭ pămîntenĭ, în paguba visterieĭ țĕreĭ. Locuitorĭĭ pămîntenĭ scrișĭ între *scutelnicĭ* nu reclamaŭ nicĭ eĭ, căcĭ aflaŭ în «*scutelnicie*» o situațiune preferabilă la cea de dajnicĭ cătră visterie.

Poslușnicĭĭ, în timpulŭ maĭ vechiŭ eraŭ și eĭ ómenĭ adușĭ de preste hotarŭ, cu învoire domnéscă, dată prin anume hrisovŭ, pentru slujba vre-uneĭ mânăstirĭ. Maĭ apoĭ Domnitorĭĭ întinseră favórea și la boerime. Totușĭ nu puteaŭ aduce boieriĭ, ca poslușnicĭ, de preste hotare, decât 4, celŭ multŭ 6 indivizĭ, spre a-li servi ca chelariŭ, pădurariŭ, erghelegiŭ și

(1) Ceva maĭ multe informațiunĭ despre domnia luĭ Alex. Ipsilante a datŭ Florianŭ Aronŭ în «Manualŭ de istoria Princ. Românieĭ» (Bucurescĭ 1839) pag. 160—164.

doĭ treĭ ca argaţĭ. Abusulŭ interveni şi aci şi în locŭ de 4—6 posluşnicĭ şi aceia luaţĭ de preste hotare, fie-care boierŭ, boierănaşŭ, mânăstire, schitŭ, ba chiar şi simpli neguţătorĭ de pe ultima tréptă, dobândiră *posluşnicĭ* fórte numeroşĭ, din chiar locuitoriĭ pământenĭ. *Posluşnicia* deveni unŭ venitŭ alŭ posesoruluĭ de posluşnicĭ, carĭ în locŭ de a fi *slugĭ*, plătiaŭ ceva banĭ stăpânilorŭ lorŭ şi eraŭ scutiţĭ de tóte dările şi angariile visterieĭ. Găsiaŭ interesulŭ lorŭ, să se facă posluşnicĭ, chiar şi locuitoriĭ fruntaşĭ, ba maĭ alesŭ aceia, căcĭ scăpaŭ de biruriĭ, iar stăpâniĭ lorŭ încă îĭ primiaŭ maĭ bucuroşĭ, că avêndŭ stare, eraŭ maĭ siguriĭ că-şĭ vorŭ plăti regulatŭ darea convenită cătră eĭ (1).

Unŭ altŭ abusŭ, care împuţina birniciĭ visterieĭ îlŭ făceaŭ Mitropolitulŭ şi Episcopiĭ.

Aceştia primiaŭ pe fie-care anŭ de la preoţiĭ şi diaconiĭ de mirŭ o dare numită *«ploconulŭ Vlădicăĭ»*. Cu cât eraŭ maĭ mulţĭ diaconĭ şi preoţĭ, cu atâtŭ sporia suma de încassatŭ cu titlulŭ de *ploconŭ*.

De aci, hirotoniriĭ peste trebuinţele reale ale cultuluĭ, maĭ cu sémă în vremĭ încurcate şi în maziliĭ de domnie, cu consimţimîntulŭ unorŭ marĭ vistieriĭ şi cu complicitatea ispravnicilorŭ de judeţe. La finea secoluluĭ alŭ XVIII ajunsese acestŭ abusŭ acolo, că, maĭ alesŭ în judeţele mărginaşe, ca la Teleormanŭ, Oltŭ . . . ., se găsiaŭ sate de popĭ fără ca unulŭ să scie carte. Negreşitŭ că ţĕranulŭ preferea să plătéscă Vlădicăĭ ploconulŭ anualŭ, decât să fie dajniculŭ visterieĭ. Apoĭ unde puĭ avantagiulŭ, că preotulŭ îşĭ scutia de dăjdiĭ şi pre fiĭ, ba chiar şi pre ginerĭ?

O altă categorie de *«scutiţĭ»* eraŭ maziliĭ şi *«neamurile»*.

Descendenţĭ din boieriĭ şi foştĭ slujbaşĭ aĭ ţĕreĭ, ei eraŭ scutiţĭ de unele dărĭ, ca vinăriciulŭ, dijmăritulŭ . . . Dar étă, că şi simpli ţĕranĭ, cu dare de mână, găsescŭ ispravnicĭ lacomĭ de banĭ, carĭ pentru mită îĭ trecŭ în catastişele visterieĭ, ca mazilĭ orĭ neamurĭ. Uniĭ capĕtă chiar hrisóve de recunóscere a uneĭ *maziliĭ*, orĭ ca *neamurĭ*. Ce nu póte face banulŭ în o ţéră coruptă?

Maĭ se împuţinaŭ birniciĭ ţĕreĭ şi cu abusulŭ înmulţireĭ *«postelnicei-*

(1) Veḑĭ memoriulŭ grecescŭ presentatŭ Acad. Române de d. N. Kretzulescu, despre situaţiunea ţĕreĭ româneşcĭ după Alex. Ipsilante. Anexa corespunḑĕtóre.

lorŭ». Fiindŭ și aceștia scutiți de vinăriciŭ, dijmăritŭ, apoĭ câțĭ sătenĭ fruntașĭ nu puteaŭ deveni scutelnicĭ, poslușnicĭ orĭ preoți, căutaŭ să se facă măcarŭ *postelniceĭ*.

Și cu tóte aceste instituțiunea vechiă a *postelniceilorŭ* cerea ca eĭ să se tragă din boerime.

Redusă astfelŭ țéra birnică, Domnia se vedea silită, spre a subveni la nevoile eĭ și ale administrăreĭ țĕreĭ, să recurgă la biruri indirecte de totŭ felulŭ. Lista acestorŭ biruri amŭ vĕdut'o deja anteriormente.

Dările, ca dijmăritulŭ, vinăriciulŭ, pîrpăra, oeritulŭ, vama de orașe, căminăritulŭ, gărdăritulŭ, etc., se dădeaŭ în întreprindere anuală, cu contracte séŭ *ponturĭ*, adică condițiunile în carĭ aveaŭ să fie percepute. Întreprindĕtoriĭ eraŭ, de ordinarŭ, grecĭ hametisiți, veniți cu Domnulŭ strĕinŭ. Eĭ cumpĕraŭ aceste venituri la «*cochiĭ veachĭ*», adecă la licitațiune.

«*Ponturile*» eraŭ numaĭ de formă, căcĭ întreprindĕtoriĭ, taxildariĭ, prelevaŭ darea nu după ponturĭ, ci în modŭ abusivŭ, destulŭ să se fiă înțelesŭ cu administratoriĭ județuluĭ, cărora le făceaŭ parte bună din baniĭ abusivŭ percepuți. Marele vistierŭ, dice memoriulŭ grecescŭ presentatŭ Academieĭ de d-lŭ N. Kretzulescu (1), scie de tóte acestea abusurĭ, dar avêndŭ și elŭ partea luĭ la ele, tace și nu le bagă în sémă. Décă se întâmplă ca să ajungă până la urechia Domnuluĭ și acesta, fiindŭ ceva maĭ cinstitŭ, vrea să cerceteze lucru maĭ de aprópe, visterniculŭ este celŭ d'întâiŭ carele face lucrulŭ mușama. Décă Domnitorulŭ totŭ trămite vre-unŭ teftergiŭ în județe, ca să cerceteze maĭ de aprópe, acesta se duce, dar îndată ce sosesce acolo, ómeniĭ visterniculuĭ se înțelegŭ lesne cu elŭ. Trămisulŭ Domnescŭ se întórce la Bucurescĭ aducêndŭ Domnitoruluĭ informațiunea, că pîra e mincinósă, n'a găsitŭ nicĭ unŭ abusŭ, nicĭ o nedreptate sĕvêrșită. Cândŭ lucrulŭ e prea mare și nu póte fi tăgăduitŭ cu desĕvêrșire, teftergiulŭ îlŭ micșoréză, îlŭ atenuiază din ce în ce maĭ multŭ, într'atâta, încâtŭ visterniculŭ să pótă să dovedéscă, că e o bagatelă. Décă cum-va vre-unŭ naivŭ de locuitorŭ vine însușĭ la Bucurescĭ cu jalbă, celŭ maĭ adese jalbele lorŭ nu ajungŭ până la Domnŭ, căcĭ Visterniculŭ este înțelesŭ cu logofĕtulŭ Divanuluĭ, care citesce jalbele

(1) Vedĭ anexa deja citată.

la Domnŭ. Dar și décă se citesce vre-o jalbă de logofĕtŭ, Domnitoruluĭ, acea jalbă o trămite totŭ la vistierŭ. Acesta poruncesce, să se dea la mâna jăluitoruluĭ cartea Visterieĭ către ispravnicĭ, poruncindŭ să-ĭ facă dreptate, în termenĭ fórte mângăioșĭ pentru jăluitorŭ. Ajunge jăluitorulŭ la ispravnicŭ și dreptŭ satisfacțiune, ispravniculŭ ĭĭ aplică unŭ numĕrŭ de lovituri la falangă și-lŭ închide. «Gândéscă-se dar fie-cine ce sufĕrŭ sĕrmaniĭ sĕracĭ în țéra Românéscă! (1)»

Și nu numaĭ cu visterniculŭ și cu dările pățesce țéra asemenea nedreptățĭ, ci și cu toțĭ și cu tóte ramurile cele-lalte de administrațiune. Zapciiĭ maĭ alesŭ din județe sunt cu adevĕratŭ biciulŭ luĭ D-ḑeŭ. După cum sunt înțeleșĭ cu visterniculŭ în privința abusurilorŭ cu percepérea dărilorŭ, totŭ asemenea sunt înțeleșĭ și cu marele vornicŭ și cu marele logofĕtŭ și cu marele spătarŭ orĭ hatmanŭ.

Ispravnicĭĭ, carĭ aŭ plătitŭ banĭ pentru isprăvnicatulŭ lorŭ, ținŭ să și-ĭ scótă cu mare camătă. Pentru acésta eĭ recurgŭ la totŭ felulŭ de abusurĭ. Și maĭ întêiŭ scutescŭ, pe comptulŭ lorŭ, de dărĭ către visterie, décă nu sate întregĭ, apoĭ câte unŭ numĕrŭ de locuitorĭ în fie-care satŭ. Cu taxildariĭ amŭ vĕḑutŭ, că se înțelegŭ și împartŭ jafurile; cu boeriĭ de prin județe se înțelegŭ de asemenea și aŭ dela eĭ venituri, dela așa ḑișiĭ scutelnicĭ și poslușnicĭ.

Se maĭ înțelegŭ cu eĭ și în privința ḑilelorŭ de clacă a sătenilorŭ nescutițĭ. In locŭ de 12 ḑile pe anŭ clacă, când moșierulŭ este înțelesŭ cu ispravniculŭ, țĕraniĭ muncescŭ fără de nicĭ o socotélă și în locŭ ca pentru munca lorŭ silită să-și priméscă eĭ plată, ispravnicĭĭ se folosescŭ din mita ce le daŭ boeriĭ moșierĭ. Dijma țĕranilorŭ clăcașĭ o plătescŭ orĭ o daŭ în natură îndoitŭ și întreitŭ și n'aŭ cuĭ să reclame contra nedreptățiĭ, mărginindu-se a emigra din satŭ în satŭ până ce trecŭ peste hotare.

Și, ca și când prevaricatoriĭ și abusiviĭ ispravnicĭ de județe nu eraŭ de ajunsŭ pentru ruina țĕreĭ, maĭ aveaŭ acești ispravnicĭ dreptulŭ de a numi eĭ directŭ pe zapciĭ de ocóle séŭ plase. Zapciiĭ plăteaŭ avaeturĭ ispravniculuĭ și decĭ țineaŭ să se despăgubéscă dupre spinarea admi-

(1) Memoriulŭ grecescŭ presentatŭ de D. N. Kretzulescu la Academie.

nistraților lorŭ. Domnitorii se mulțămeaŭ ca zapciii să *istovéscă* la vreme dările din plasă. In contra abusurilorŭ zapciilorŭ cuĭ să se jăluiască nenorocitulŭ locuitorŭ? La ispravniculŭ înțelesŭ cu zapciulŭ?

Justiția, chiar când nu era în jocŭ interesulŭ zapciuluĭ, orĭ a ispravniculuĭ, nu exista în județe. Ispravniculŭ era și administratorŭ și judecătorŭ până la domnia luĭ Alex. Ipsilante. Interesele administrațiuneĭ față cu clasele administrate, trăgeaŭ în cumpĕna judecăților lorŭ maĭ multŭ decât dreptatea.

Hoția era o adevĕrată instituțiune de statŭ. Hoții eraŭ înțeleși maĭ totŭ-d'auna cu ispravniciĭ și zapciiĭ. Cu dînșiĭ împărțeaŭ prădile lorŭ. Puținiĭ din hoțĭ prinșĭ în județe ajungeaŭ la judecata Divanuluĭ, căcĭ ispravniciĭ le dădeaŭ drumulŭ pe banĭ.

Pentru buna orênduială în plășĭ și paza de hoțĭ se înființară pe lângă zapciĭ așa dișiĭ polcovnicĭ și căpitanĭ. De fie-care județŭ era unŭ polcovnicŭ. Aceștĭ polcovnicĭ plăteaŭ și eĭ avaieturĭ pentru polcovnicie și decĭ, la rêndulŭ lorŭ, căutaŭ să se despăgubéscă de la județenĭ.

Polcovniciĭ aŭ sub dînșiĭ slujitorĭ scutițĭ de dărĭ. Altă sorginte de abusŭ: eĭ scutescŭ de dărĭ locuitoriĭ, carĭ nu facŭ funcțiunea de slujitorĭ, ci staŭ pe la casele lorŭ devenindŭ contribuabilĭ directĭ aĭ polcovnicilorŭ.

Abusulŭ cu slujitoriĭ îlŭ facŭ și ispravniciĭ. Nu este ispravnicŭ de județŭ, care să nu scutéscă, sub nume de slujitorĭ câte 30—40 de dajnicĭ, în profitulŭ pungeĭ lorŭ.

Singura clasă din țéră care se arétă maĭ scutită de abusurile de carĭ pătimesce întréga țéră, este acea a iznafurilorŭ séŭ breslelorŭ. Grație organisațiuneĭ sale, care îĭ asigură unŭ felŭ de *self-governement*, bréslа se sustrage de la administrațiunea și justiția generală a țĕreĭ. Maimăria, starostele și cu sfatulŭ celorŭ 12 bĕtrânĭ, judecă pricinile dintre breslașĭ și apĕră interesele bresleĭ în fața guvernuluĭ.

De sigurŭ breslele încă suferŭ de numerósele dărĭ la carĭ sunt supușĭ neguțătoriĭ și meseriașiĭ. Lista acestorŭ dărĭ este și ea mare, dar cele maĭ multe avêndŭ a fi percepute de către unŭ slujbașŭ alŭ bresleĭ, iar nu de către taxildarĭ orĭ agenți aĭ fisculuĭ, tot sunt maĭ scutițĭ de abusurĭ membriĭ din bréslă. Despre aceste dărĭ ale breslelorŭ cât

și despre dările generale ale țĕreĭ avemŭ încă a ne ocupa maĭ departe. Aci numaĭ se cade a adăogi informațiunea, că strĕiniĭ nu eraŭ supușĭ la tóte dările ce plăteaŭ locuitoriĭ pămînteni. Pogonăritulŭ dișŭ alŭ străinilorŭ, văcăritulŭ străinilorŭ, sunt biruri maĭ scădute decât ale locuitorilorŭ pămînteni. Brésla plătea darea prin *cișlă* adică proporțională cu averea și câștigulŭ fie-căruia.

Să vedemŭ acum ce face noulŭ domnŭ Alexandru Ipsilante pentru a îmbunătăți trista stare de lucruri ce o află la venirea sa pe tronulŭ țĕreĭ Muntenescĭ.

Elŭ își pórtă atențiunea maĭ 'nainte de tóte asupra sleiteĭ visteriĭ a țĕreĭ. Orĭ câte reduceri a dobânditŭ țéra din birurile către Turcĭ prin pacea de Kuciuk-Cainargi și hati-șerifulŭ dobânditŭ de stolniculŭ Dumitrache și de Jianu, nu maĭ puținŭ țéra are a plăti, după alŭ doilea anŭ de scutire, Porțeĭ otomane, 619 pungĭ de banĭ séŭ 309.500 leĭ, darulŭ bairamuluĭ 90.000 leĭ și darulŭ Richiabie 40.000 leĭ, în totalŭ pe anŭ 439 miĭ și 500 leĭ. De unde se vorŭ lua aceștĭ banĭ?

Alexandru Ipsilante voise să remedieze la lipsa banilorŭ din visterie făcêndŭ să înceteze, măcar în o bună parte, abusulŭ scutelnicilorŭ și alŭ poslușnicilorŭ. Neputêndŭ fără de a revolta contra luĭ boerimea, să le taie cu totulŭ venitulŭ abusivŭ alŭ scutelnicilorŭ și alŭ poslușnicilorŭ, Ipsilante se mulțămi, prin hrisovulŭ séŭ, ce dămŭ în anexă (1), să fixeze numĕrulŭ limitatŭ de scutelnicĭ, la care va avé dreptŭ fie-care rangŭ de boerie. Cu acéstă mĕsură visteria căpĕta unŭ numĕrŭ considerabilŭ de birnicĭ, iar boeriĭ dobândindŭ acum prin lege cea-ce aveaŭ până acum prin favóre și abusŭ, nu maĭ făcură vorbă multă și se mulțămiră cu dispositiunea Domnitoruluĭ.

Boeriĭ trebuiră să priméscă cu atâtŭ maĭ bucuroșĭ dispositiunea Domnitoruluĭ, relativă la scutelnicĭ, că li-se dedea scutelnicĭ, nu maĭ multŭ cu obligațiunea anterióră de a și-ĭ aduce singurĭ din străinĕtate, ómenĭ nesupușĭ la dările către visterie, netrecuțĭ în catastișele eĭ, ci dintre *luțiĭ țĕreĭ*, recunoscêndŭ ispravnicilorŭ dreptulŭ de a se scădé din lu-

(1) Veḍĭ anexa corespunḍĕtóre.

ḍiĭ visterieĭ scutelniiĭ boerilorŭ cu singura clausă, că acești luḍi scutelnicĭ să nu fie luați, nicĭ dintre fruntași, nicĭ dintre ceĭ codași, ci dintre mijlocași. Acești scutelnicĭ maĭ târḍiŭ nu munciaŭ boerilorŭ lorŭ, ci le plătiaŭ o dare anuală de la 70—80 la 100 leĭ pe anŭ. Afară de acésta, boerilorŭ li se reservă dreptulŭ a avé tot-d'a-una întregŭ numĕrulŭ de scutelnicĭ. Pe dată ce móre unulŭ, boerulŭ cere *pecetluitŭ* pentru unŭ noŭ scutelnicŭ în loculŭ mortuluĭ.

Nu târḍiŭ boerimea va introduce unŭ noŭ abusŭ, declarândŭ morți pre scutelnicĭ carĭ trăescŭ și dobândindŭ pecetluirĭ noue pentru unŭ alŭ doilea rêndŭ de scutelnicĭ. Ba încă, sub cuvîntŭ că pe moșia lorŭ aŭ unŭ numĕrŭ legiuitŭ de scutelnicĭ și că zapciiĭ n'aŭ dreptulŭ să intre într'unŭ satŭ scutitŭ, nu târḍiŭ boerulŭ scuti, mituindŭ pe ispravnicĭ, unŭ numĕrŭ cu multŭ maĭ mare decât cela ce avea dreptŭ după rangŭ.

O altă lucrare a Domnitoruluĭ are în vedere sórtea nenorocituluĭ țĕranŭ. Domnitorulŭ voesce a mărgini abusurile sub nume de clacă și de dijmă. Elŭ face acésta prin pitaculŭ domnescŭ următorŭ:

«După obiceiulŭ ce este pentru toți câți sunt șeḍĕtorĭ pe moșiile străine, să aibă și săteniĭ ce vorŭ fi locuitorĭ pe moșia . . . . . ot sud . . . a clăcui stăpânuluĭ de moșie câte 12 ḍile de omŭ, însă numaĭ ceĭ ce vorŭ fi casnicĭ și vrednicĭ de muncă, iar holteiĭ să nu se supere și claca să o facă rênḍurĭ rênḍurĭ, de la începutulŭ primăvereĭ până la sfîrșitulŭ tómneĭ, în 9 lunĭ, iar nu totŭ deodată; iar când nu va avé stăpânulŭ moșieĭ lucru să-ĭ puc să lucreze și va cere ca să ia banĭ de la dînșiĭ, atuncĭ să aibă a da fie-care casnicŭ pentru acele ḍile câte unŭ *Zlotŭ* pe anŭ, iar nu maĭ multŭ; și dijma încă să o dea pe deplinŭ din tóte semĕnăturile câte vorŭ avé pe moșie, după obiceiŭ, iar din legumele ce le vorŭ avé prin grădinĭ, de tréba caselorŭ lorŭ, supĕrare să nu li să facă; vinŭ și rachiŭ să nu fie nimenea volnicĭ a vinde, fără numaĭ totdauna vinulŭ și rachiulŭ seŭ să-lŭ vîn̂ḍă, iar când nu va avé de vîn̂ḍare, atuncea care din sătenĭ va vrea să vîn̂ḍă, întâiŭ se mérgă să se așeze cu isprăvnicelulŭ, ce va fi avêndŭ orînduitŭ acolo la acea moșie și luându-și voîe așĭa să vîn̂ḍă, căcĭ acésta la voia stăpânuluĭ moșieĭ este. Asijderea să aibă a lua și de capră câte banĭ 2 pe anŭ și de matca de stupĭ câte banĭ 3, iar pentru vitele ce vorŭ avé pentru tréba caselorŭ, de suhatŭ să nu se supere. Asemenea și care moșie va ajunge în baltă, să ia ḍeciuiala din 10 pescĭ unŭ pesce, séŭ din 10 banĭ unŭ banŭ, după obiceiŭ. Dar de nu vorŭ urma vre-

unii din ceĭ ce ședŭ pe aceste moșiĭ, la tóte, după cum poruncimŭ maĭ susŭ, d-vóstre ispravnicĭ aĭ județuluĭ pe unulŭ ca acela să-lŭ faceți să se supue, că așa este porunca Domnieĭ mele (1).»

Ipsilante înțelese, că nu era de ajunsŭ să dea carte domnéscă pentru ca abusurile să înceteze, ci că trebuia să reorganiseze administrațiunea și justiția țĕreĭ. Afară de autoritatea satuluĭ, județulŭ, primulŭ organŭ de administrațiune, este vătavulŭ de plaiŭ saŭ de plasă.

Vătavulŭ de plaiŭ e însărcinatŭ cu paza plaiuluĭ de hoțĭ, tâlharĭ, furĭ de dobitóce. Elŭ judecă gâlcevele micĭ dintre locuitoriĭ plaiuluĭ, reservându pricinile maĭ marĭ pentru ispravnicŭ și judecătorulŭ de județŭ.

Vătavulŭ de plaiŭ are la dispositiunea luĭ pentru paza plaiuluĭ câte-va sate de plăieșĭ. Din acestea sate elŭ rînduesce potecașĭ de ḑi și nópte pe tóte căile și potecile plaiuluĭ. Satele de plăiașĭ, potecașĭ, facŭ slujbă câte o ḑi pe anŭ și pentru acésta sunt scutite de podvoḑĭ, clacă și angariĭ.

Vătavulŭ de plaiŭ are ca léfă dreptulŭ de a lua de la turmele ce vinŭ în țéră câte unŭ mielŭ micŭ și câte unŭ cașŭ de fie-care stână (2).

Alexandru Ipsilante nu introduce în vătășia de plaiŭ unŭ agentŭ noŭ administrativŭ, ci numaĭ dispune, ca acesta să nu maĭ fie numitŭ de cătră ispravnicŭ, după bunŭ placulŭ luĭ, ci prin pitacŭ domnescŭ, ca astfelŭ să fie maĭ independentŭ de ispravnicŭ și să fie scutitŭ de avaieturĭ cătră acesta. Era póte în acéstă mĕsură o slăbire de legăturĭ între ispravnicŭ și vătavŭ, dar Domnitorulŭ spera, din acéstă slăbire să câștige administrațiĭ.

(1) Cond. No. 2 a luĭ Alex. Ipsilante. *Fila 29 și verso.*

(2) Carte de vătășie de plaiŭ. Vătavulŭ de plaiŭ este însărcinatŭ să păzéscă plaiulŭ cu plăiașiĭ potecașĭ, ḑiua și nóptea și să aibă purtarea de grijă pentru hoțĭ și tâlharĭ și furĭ de dobitóce, și să păzéscă și satele plăieșescĭ, să nu fugă séŭ să trécă peste plaiŭ. Satele acestea sunt scutite de podvoḑĭ și angarale și să nu clăcuiască fie-care plăiașŭ decât o ḑi pe anŭ. Să ia de la turmele de oĭ ce vinŭ în țéră, câte unŭ melŭ micŭ din acea primăvară și câte unŭ cașŭ de stână. Vătavulŭ să judece gălcevele micĭ séŭ de curviĭ dintre plăieșĭ, iar pricinile maĭ marĭ sunt reservate ispravniculuĭ de județŭ. Acesta póte judeca și pe vătavulŭ de plaiŭ și a'lŭ globi. La 1775 s'aŭ trămisŭ vătavĭ la plaiurile din județulŭ Slam Rămnicŭ, la plaiulŭ Slănicŭ și Pîrscovŭ din Buzĕŭ, la plaiulŭ de pe Buzĕŭ și Teleajinŭ din Saacŭ, la plaiulŭ Câmpina din Prahova, la plaiurile Jalici și Dâmbovița și la plaiurile Nucușora și Dâmbovița din Muscelŭ. (Veḑĭ fila 14 verso de la Cond. No. 2.)

Zapciiĭ de plăşĭ din judeţe, organe atâtŭ de puternice ale abusurilorŭ ispravnicilorŭ, cărora zapciiĭ plătescŭ avaieturĭ, încă atragŭ atenţiunea luĭ Ipsilante. Elŭ voesce să îmbunătăţéscă aceste organe administrative şi dispune, ca alegerea şi numirea lorŭ să nu maĭ fiă pe séma ispravnicilorŭ, ci pe a Domnieĭ. Creḑêndŭ că boernaşulŭ şi fiulŭ de boerŭ arŭ fi maĭ puţinŭ lacomĭ decât *ciocoiulŭ* rênduitŭ zapciŭ de ispravnicŭ, Domnitorulŭ dispune, ca zapciiĭ să se alégă dintre fiĭ de boerĭ şi boernaşĭ locuitorĭ în judeţele respective şi să se rênduiască în slujbă cu pitacŭ domnescŭ. Memoriulŭ grecŭ presentatŭ Academieĭ de d-lŭ N. Kretzulescu, recunósce că mĕsura luĭ Ipsilante a fostŭ bună şi că «pe câtŭ timpŭ s'a ţinutŭ şi s'a păstratŭ acéstă orênduială, locuitoriĭ nu suferea nicĭ de supĕrărĭ, nicĭ de necinstirĭ.»

Alăturea cu ispravniculŭ eraŭ douĕ felurĭ de polcovnicĭ: unulŭ ostăşescŭ, atârnêndŭ de Spătariŭ şi în Bucurescĭ şi de Aga, şi altulŭ care în fruntea unuĭ numĕrŭ de slujitorĭ, avea să constitue potera judeţuluĭ pentru urmărirea hoţilorŭ. Ipsilante puse pre polcovniciĭ aceştia în atârnare directă de domnie, pentru ca scutindu-ĭ de havaicturile ce plăteaŭ ceĭ-l-alţĭ polcovnicĭ către Spătarulŭ şi către Aga, şi dându-le plată din visterie, să nu comită abusurĭ în judeţŭ. Pe de altă parte aceştia eraŭ şi ómeniĭ de încredere aĭ Domnuluĭ faţă cu mişcările boerimeĭ din judeţŭ. Nu târḑiŭ însă, sub pretextŭ că se numescŭ polcovnicĭ, Spătarulŭ îşĭ arogă dreptulŭ de a-ĭ alege şi a-ĭ numi dînsulŭ, iar alegerea atuncĭ începu să producă avaietŭ pentru spătarŭ; polcovnicĭ ast-felŭ numiţĭ de Spătaru vorŭ deveni iarăşi lipitorĭ sugătóre sângeluĭ nenorocirilorŭ locuitorĭ din judeţŭ (1).

(1) Iată o carte de polcovnicie militară:
Condica domn. dela Alex. Ipsilante No. 2 fila 26.

Carte de polcovnicie ot Târgovişte a.

Datamŭ cartea Domnieĭ mele . . . pre carele după alegerea d-sale Vel aga, l'amŭ făcutŭ d-nia mea polcovnicŭ şi purtătorŭ de grijă peste cazaciĭ ot Târgovişte a, ca să fie cu sirguială şi stăruinţă la poruncile ce i-se vorŭ da de către D-nia mea prin D-lŭ Vel aga; poruncimŭ D-nia mea şi vouĕ tuturorŭ cazacilorŭ dela acéstă polcovnicie, pe susŭ numitulŭ să-lŭ aveţĭ de polcovnicŭ, fiindŭ supuşĭ la celea ce va porunci, că orĭ-care din voĭ se va arĕta cu împotrivire, are voie dela Domnia mea numitulŭ polcovnicŭ să-ĭ facă certare după vina sa. 1775.»

Ca polcovnicĭ de județe de categoria administrativă, Ipsilante preferă iarăși pe fiĭ de boerĭ și boerenași, pentru a-ĭ *chivernisi*, căcĭ li-se plătĕa din visterie câte 20 leĭ pe lună léfă.

Pentru paza județuluĭ de hoțĭ eraŭ și *căpitaniĭ* rênduițĭ în județe pe la margine. Polcovnicĭ sunt pe restulŭ județelorŭ lipsite de căpitanĭ. La 1779 se rênduescŭ noĭ polcovnicĭ (1).

O categorie de împiegațĭ inferiorĭ în județŭ este vornicelulŭ. Alexandru Ipsilante o menține prin organisațiunea sa administrativă.

Vornicelulŭ este rênduitŭ prin carte domnéscă. Vornicelulŭ depinde de vel Vorniculŭ din Bucurescĭ. Elŭ, ca și vătafulŭ de plaiŭ, judecă pricinile micĭ; glóbele de la pricinĭ sunt în folosulŭ mareluĭ vornicŭ, maĭ

(1) *Cărțile de polcovnicie ce s'aŭ orênduitŭ pe la județe dispunŭ, că :*

Vĕdêndŭ că Căpitaniĭ rênduițĭ în județe și pe la marginĭ caută să stee la locŭlŭ sĕŭ de pază, orênduescŭ pentru locurile rĕmase fără de pază pre *polcovnicĭ*, de paza de hoțĭ, apĕrarea neguțătorilorŭ și afacerĭ ale centruluĭ.

Polcovniciĭ vorŭ aduna câte 30 de slujitorĭ ómenĭ instrăinațĭ (nu sătenĭ) și-ĭ vorŭ duce la isprăvnicie, unde li se va da biletŭ pe chipulŭ lorŭ și vorŭ avé chizașĭ de purtare bună (La Buzĕŭ, Prahova, Dâmbovița Muscel și Slobodia, vorŭ forma câte 20 slujitorĭ). Aceștĭ slujitorĭ vorŭ fi scutițĭ de tóte dăjdiile. Polcovniculŭ să stea la capitala județuluĭ cu slujitoriĭ sĕĭ «ce déca arŭ audi că undeva în județŭ s'aŭ ivitŭ hoțĭ și făcĕtorĭ de rĕŭ, cu scirea ispravniculuĭ séŭ cu porunca luĭ Vodă să săriți dimpreună cu toțĭ ómeniĭ țĕreĭ după dinșiĭ ca să-ĭ prindĭ negrești.»

Polcovniciĭ staŭ sub vel Spatar.

Vodă le ordonă să nu cășuneze supĕrare satelorŭ, orĭ cheltuelĭ.

Are Polcovniculŭ de la visterie câte 20 taleri pe lună, și să nu dea la nime ploconŭ spătărescŭ.

1779, Martie 16.

Polcovnicĭ sunt la 1779 :

D. Stoenescu, la Jud. Dâmbovița.
C. Lupoian » Prahova
George Șandagiu » Vlașca
Iordache Rudeanu » Ilfov
Gheorghe Șainoi » Mehedințĭ
Ioniță Seulescu Post. Gorj.

La Romanațĭ (s'a scrisŭ Caimacamuluĭ să rênduéscă omŭ harnicŭ și să trimită numele în scrisŭ).

Vladŭ Titeanu la Muscelŭ.
Alex. sin Stoln.-Scarlat la Buzĕŭ.
Tănase Postelniculŭ la Saac.
Tudoran proin. Polcovnicŭ la Argeș.
Mateĭ log. za taină, Olt.

vêrtosŭ pripasurile de vite fără stăpânŭ, le luaŭ vorniciei sub purtarea lorŭ de grijă și le restituiaŭ proprietarilorŭ pe plată de *colacŭ*, însă de calŭ 1 talerŭ bani 20, de bivolŭ bani 100, de vacă bani 100, de rîmătorĭ bani 20, de óie și capră bani 10. Asemenea vorniceiĭ făceaŭ ispășiturile stricăciunilorŭ de vite prin bucate și primiaŭ și o glóbă de fie-care vită, care a făcutŭ stricăciune: de calŭ bani 40, de bivolŭ bani 40, de vită bani 20, de óie și capră bani 10, de rîmătorĭ bani 8. Domnitorulŭ autorisézĕ pe marele vornicŭ a rîndui vorniceĭ în tótă țéra, afară de județele unde ispravniciĭ arŭ vrea să ia asupra lorŭ acéstă slujbă (1).

Instituțiunea vorniceluluĭ și maĭ alesŭ vinderea de vel vornicŭ a avaieturilorŭ vitelorŭ globite, către ispravnicĭ, a fostŭ sorginte de multe și strigătóre la cerŭ nedreptățĭ făcute bieților locuitorĭ, cărora li-se răpeaŭ vitele une-orĭ din ocóle, ca apoĭ să fie globițĭ stăpâniĭ lorŭ, ca pentru vite de pripasŭ.

A opri abusurile acestorŭ vorniceĭ încă a fostŭ o grijă manifestată a Domnitoruluĭ Alexandru Ipsilante.

Decĭ aŭ căutatŭ a fixa sumele ce mariĭ vornicĭ vorŭ avé dreptulŭ să ia de la plaiurĭ, ca să înceteze abusulŭ. Ne putêndŭ a stîrpi cu desĕvêrșire rĕulŭ din care se folosiaŭ mariĭ vornicĭ aĭ țĕreĭ, celŭ puținŭ Alex. Ipsilante îlŭ impuțină fixândŭ sumele următóre ale havaetuluĭ:

taleri			
60	Vătafŭ de plaiulŭ Rômniculŭ-Slănicŭ Rômnicŭ.		
100	Plaiulŭ	Slănicŭ	jud. Buzeŭ
70	»	Pîrscovuluĭ	
200	»	despre Buzĕŭ	jud. Saac
200	»	Teleajinuluĭ	
120	»	Prahoveĭ, jud. Prahova	
90	»	Ialomițeĭ	jud. Dâmbovițeĭ
80	»	Dâmbovițeĭ	
80	»	Nucșoreĭ	jud. Mușcelŭ
60	»	Dâmbovițeĭ	
80	»	Arefuluĭ	jud. Argeșŭ
70	»	Loviștеĭ	

(1) Cond No. 2, Arch. Stat., fila 52 verso.

taleri			
130	Plaiulŭ	Cozieĭ	jud. Vâlcea
120	»	Hurezuluĭ	
90	»	Vâlcanŭ	jud. Gorjŭ
90	»	Novaciĭ	
60	»	Munteluĭ, jud. Mehedinţĭ (1).	

Este locŭ aci să înregistrămŭ şi mĕsura luată de Domnitorŭ relativă la vătăşia de ţiganĭ domnescĭ, de şi intereséză numaĭ o mică parte a populaţiuneĭ ţĕreĭ.

Vătavulŭ adună birulŭ de la ţiganĭ şi-lŭ trămite la velŭ armaşĭ. Se recunósce ţiganilorŭ dreptulŭ de a ămbla prin tótă ţéra după hrană: «pe unde vorŭ ămbla şi vorŭ şedé, suhatŭ séŭ chirie să nu li se ia ver pe ce moşie ar fi, domnéscă, mânăstiréscă, boeréscă orĭ megieşéscă, numaĭ fórte să se feréscă de stricăciune, a nu face la liveḑĭ de fênŭ şi de póme séŭ la arăturĭ orĭ viĭ .... Unde-şĭ vorŭ ara eĭ bucate, stăpânulŭ moşieĭ le va lua dijmă după obiceiŭ, iar maĭ multŭ supĕrare să nu li se facă, nicĭ caiĭ lorŭ de olacŭ să nu se ieie, nicĭ să se supere de globnicĭ ..... Domnitorulŭ porunceşte ispravnicilorŭ de prin judeţe, căpitanilorŭ de margine, vameşilorŭ din târgurĭ, vătaşilorŭ de plaiŭ, părcălabilorŭ de prin sate şi altorŭ slugĭ domnescĭ, mănăstirescĭ, şi boerescĭ, să nu supere ţiganiĭ şi să nu-ĭ judece altŭ slujbaşŭ străinŭ, fără numaĭ vătavulŭ lorŭ, la sfeḑele dintre eĭ. Iar când vorŭ fi pricinĭ maĭ marĭ cu alţĭ pământenĭ între eĭ, să trimită pe împricinaţĭ la Domnie spre judecată; «aşijderea orĭ unde vorŭ dovedi nisca-va ţiganĭ haimanale, fugiţĭ din ţéra turcéscă séŭ din Moldova, orĭ din ţéra unguréscă, supuşi ver pe la cine, pentru uniĭ ca aceia vătafulŭ să aibă purtare de grijă să scrie numele lorŭ la velŭ armaşulŭ în catastifulŭ visterieĭ, între ceĭ-lalţĭ ţiganĭ domnescĭ. Iară de va fi uniĭ veniţĭ din vătăşia altuia, să-ĭ apuce să le ia baniĭ birului şi să-ĭ ducă la urma lorŭ, dându-ĭ pe séma vătavuluĭ lorŭ împreună cu baniĭ ce i-o fi luatŭ de la dînsulŭ. De se va întêmpla de se va însura nescaĭ-va ţiganĭ domnescĭ luândŭ ţigance mănăstirescĭ séŭ boerescĭ, numaĭ vătavulŭ să nu aibă voie a despărţi cununiile, fără numaĭ prin şcirea Domnieĭ mele îşĭ vorŭ lua aceĭ stăpânĭ schimburĭ.»

Totŭ la 1775 s'aŭ rênduitŭ unŭ specialŭ vătafŭ de ţiganĭ cu reşedinţă în Focşanĭ, care să ţină séma de toţĭ ţiganiĭ intraţĭ din Moldova, să-ĭ strângă pe toţĭ pe lângă dînsulŭ, să-ĭ tragă maĭ în cóce, atâtŭ pre

(1) Cond domn No. 2, fila 83.

aceștia cât și pre ceĭ ce vorŭ maĭ eși. Țiganiĭ odată intrați în țéra românéscă nu maĭ aŭ voie a se întórce în Moldova (1).

După ce a organisatŭ ast-felŭ pe micii agenți din plase și plaiurĭ, Ipsilante și-a purtatŭ atențiunea asupra abusurilorŭ ce comiteaŭ ispravniciĭ, prin faptulŭ că aveaŭ și administrația și justiția județuluĭ. Cu tóte acestea n'a cutezatŭ din primulŭ momentŭ să schimbe lucrulŭ și lăsândŭ a se ocupa de elŭ maĭ de aprópe ceva maĭ apoĭ, la noulŭ codice, ce încă din 1775 aŭ proiectatŭ să dea țĕreĭ, de o cam-dată a constatatŭ numaĭ rĕulŭ din starea actuală, prin următórea carte domnéscă:

«Davat gopdm.. Socotindŭ Domnia mea între cele-lalte folositóre trebuințe pentru locuitoriĭ deobște a fi cea d'intâiŭ îndreptarea și ocârmuirea județelorŭ, am orênduitŭ la fie-care județŭ câte 2 boerĭ, unulŭ a fi *judecătorŭ* și altulŭ a fi *ispravnicŭ*. Insă judecătorulŭ nu numaĭ a se numi cu catahrisis cea maĭ dinainte, ci a și fi în faptă, pentru ca să caute dreptățile locuitorilorŭ și să isprăvéscă pricinile ce vorŭ avé; cum și la județulŭ... orênduimŭ D-nia mea pe d-luĭ..... împreună cu d-luĭ... să căutați adică trebile judecătorescĭ și trebile isprăvnicieĭ, cu totŭ dinadinsulŭ și cu tótă silința. Decĭ, de vreme ce acéstă una-dată până a vrea Domnia mea a da *nizamulŭ celŭ deseĕvêrșitŭ și a bine întocmi starea județelorŭ și a țĕreĭ*, face trebuință de a fi *ispravnicŭ și judecătorulŭ deavalma*, unde și d-tre vĕ orênduimŭ ispravnicĭ și judecătorĭ astă una-dată și să aibă a căuta ispravniculŭ trebile judecătorieĭ și judecătorulŭ trebile isprăvnicieĭ deavalma. Iar după ce cu ajutorulŭ luĭ D-ḑeŭ vomŭ pune lucrurile la orênduială cu îndreptarea țĕreĭ după potta D-nieĭ mele, atuncĭ vomŭ deosebi a fi judecătorulŭ numaĭ la ale judecătorieĭ și ispravniculŭ numaĭ la ale isprăvnicieĭ. Poruncimŭ D-nia mea și vouĕ tuturorŭ locuitorilorŭ acestuĭ județŭ și mazilĭ, și breslașĭ și căpitanĭ și slujitorĭ și locuitorĭ și țĕranĭ, să fițĭ cu căduta supunere la numiții boerĭ orênduițĭ de Domnia mea, ca să pótă sĕvêrși poruncile D-nieĭ mele (2).»

Nu târdiŭ însă, Alex. Ipsilante, adresă ispravnicilorŭ o nouă circulare cu instrucțiunĭ demne de tótă atențiunea, pentru administrațiunea și justiția, ce sunt datorĭ a da locuitorilorŭ din județe.

(1) Fila 25 și verso a condiceĭ domnescĭ.
(2) Cond. dom. No. 2, fila 30.

Iată acéstă importantă circulare: (1)

«D-vóstră ispravnicilorŭ din județulŭ . . . . sănătate, din jălbile norodului vedemŭ, că după atâtea porunci și învĕțăturĭ ce aveți dela Domnia mea, în ce chipŭ să urmați în pricinele de judecăți ale locuitorilorŭ, cum și la pricinele de vină de hoțiĭ, totŭ nu sunteți următorĭ, de care fórte ne-amŭ turburatŭ Domnia mea și iată strașnicŭ vĕ poruncimŭ pentru tóte deosebitŭ:

I. Judecățile norodului să le căutați cu tótă dreptatea și după ce veți hotărî, să dați carte de judecată la fața pricineĭ ce veți căuta, care să o citiți la amêndoue părțile, ca să audă hotărîrea și de s'aŭ odihnitŭ amêndoĭ să scrieți în carte, că s'aŭ odihnitŭ și să faceți și împlinirea ce se cuvine, iar de are vre-o parte de a face apelație, să le puneți ḑi de sorocŭ în scrisŭ, față fiindŭ amêndoĭ, ca să scie și unulŭ și altulŭ ḑiua cea orênduită, care sorocŭ să-lŭ dați la mâna aceluia ce are a face apelație și cândŭ la sorocŭ nu va urma a veni, D-vóstră, fără de a maĭ aștepta a veni de aicĭ Mumbașirĭ, să trimeteți slujitorĭ, ca și făr' de voia luĭ, să-lŭ trimeteți la Divanŭ pre celŭ ce caută a face prelungire.

II. Pre celŭ ce rĕmâne datorŭ și ḑice că nu are a plăti, să cercetați de starea luĭ și cândŭ îlŭ veți dovedi că nu póte plăti, să-ĭ primiți soroculŭ ce orênduesce pravila și cu chezașŭ să-lŭ sloboḑiți fără de a nu-lŭ ține închisŭ; iar cândŭ va fi vre-unulŭ rĕŭ de plată și avêndŭ putere nu vrea să plătéscă, pentru unulŭ ca acela să însciințați Domnieĭ mele soroculŭ ce i-ați datŭ și pîrlejulŭ ce are și cu poruncă dela Domnia mea în scrisŭ, veți vinde dintre ale luĭ și veți face împlinire, iar fără de poruncă dela Domnia mea în scrisŭ nu sunteți volnicĭ a face vînḑare de averea cuiva. Așijderea și ḑeciuială fără de a nu face împlinire să nu cutezați a lua dela cine-va, ci când se face împlinirea atuncĭ dă ḑeciuiala celŭ ce iea, iar nu celŭ ce vi-se pare d-vóstră.

III. De glóbe fórte să vĕ feriți a nu cuteza să globiți pe cinevașĭ, măcarŭ cu cât de puținŭ, cu pricină că aŭ vinuitŭ în vre-unŭ felŭ de chipŭ, pentru că acestea cu totulŭ le-amŭ ridicatŭ Domnia mea. Că de este cinevașĭ în vină, să se certe cu bătaie, ferindu-se a nu o face pentru unŭ hatârŭ séŭ pizmă. Iar pentru pricinĭ maĭ marĭ carĭ aŭ vină de pedépsă, să însciințați Domnieĭ mele.

IV. Așijderea să sciți, că muĭerea pentru bărbatŭ orĭ pentru frate, orĭ părinte pentru feciorŭ, séŭ rudă pentru rudă nu se închide, nicĭ să vinovățesce, măcarŭ pentru datorie, séŭ verĭ pentru ce felŭ de vină, de nu va fi fostŭ chezașŭ séŭ amestecatŭ în pricină.

V. Pentru protopopi, căpitanĭ și zapciĭ de aĭ plășilorŭ: fiind-că aŭ fostŭ venitŭ Domnieĭ méle jalbĭ în trecutele ḑile din unele județe, *cum că protopopiĭ*

(1) Condica 2, fila 72 verso.

ținŭ ómenĭ în fére, închișĭ pe la casele lorŭ, și globindu-ĭ i-aŭ sloboḍitŭ; căpitaniĭ și zapciĭ iarășĭ asemenea avêndŭ grosurĭ pe la casele lorŭ, făcêndŭ hotărîrĭ și închiḍêndŭ de sineșĭ pentru pricinĭ de judecată; iată ve dămŭ Domnia mea strașnică poruncă, să arĕtațĭ și lorŭ și să fițĭ și d-vóstră cu purtare de grijă, a nu cuteza la nisce fapte necuviincióse ca acestea: a globi și a ține în fiare pe la închisorĭ pe la casele lorŭ, pentru că de vomŭ auḍi că încă se urmézĕ acéstă catachris, nu numaĭ aceĭa vorŭ fi pedepsițĭ, ci și voĭ ispravnici lorŭ vețĭ fi în vină pentru nepurtarea de grijă; căcĭ D-nia mea pentru acea vĕ avemŭ orênduițĭ ispravnicĭ pe la județe, a căuta înși-vĕ pricinile norodului și la cele ce se cade a fi și protopopulŭ, să-ĭ dațĭ de scire și să-lŭ chiamațĭ de față, și pe celŭ vinovatŭ de pricinĭ maĭ micĭ, cum am ḍisŭ, cu bătaie să se osîndéscă; iar pentru vină maĭ mare să însciințațĭ Domnieĭ mele.

VI. Pentru hoțĭ și făcĕtorĭ de rĕutățĭ, carĭ sunt dovediți în faptă de hoție, să vĕ părăsițĭ de a-ĭ globi și a-ĭ sloboḍi fără de a nu-ĭ trimite aci, séŭ a-ĭ ține pe la închisorile d-v. îndelungate ḍile, ci făcêndu-le ecsamenulŭ cu bună cercetare, fără de vre-unŭ felŭ de interesŭ, în 3 ḍile multŭ în 4 ḍile, până le vețĭ sĕvêrși cercetarea și ecsamenulŭ, să-ĭ trimitețĭ aci, ca să li se facă otărîrea și pedépsa după pravilă; nicĭ să asuprițĭ pe cinevașĭ fără de bună cercetare și fără de faptă dovedită, ca să-ĭ globiți și apoĭ să-ĭ sloboḍiți.

VII. Pentru căpitanĭ, slujitoriĭ de la județe, sciți poruncile ce sunt date de către Domnia mea, pe largŭ, care trebue să fie trecute la condica județuluĭ acolo și citindŭ le vețĭ înțelege. Și atât pentru aceea vĕ poruncimŭ, cât și pentru poterașiĭ de aci am poruncitŭ și d-sale vel spatăr, ca să nu fie volnicĭ de sine-și a face vre-o pornire, cu pricină că aŭ auḍitŭ de hoțĭ și să plece prin sate să apuce locuitoriĭ și să facă supĕrărĭ séŭ jafurĭ și necazurĭ locuitorilorŭ, ci când veți înțelege, că se simte undevașĭ de niscaĭ-va hoțĭ, orĭ s'aŭ întêmplatŭ să facă vre-o pradă séŭ rĕutate la vre-unŭ locŭ, atuncĭ d-v. să-ĭ trimiteți ca să le iea urma, dar de va fi trebuință și de potere de aicĭ, ne veți însciința numaĭ decâtŭ și cu porunca D-nieĭ mele se vorŭ trimite de aci de la polcovniculŭ poterașŭ; iar făr'de scirea și porunca Domnieĭ mele să nu aibă a face pornire și a ambla prin județe; cum și slujitoriĭ asemenea fără de pricină trebuincióșă și fără de a nu fi trimișĭ și porunciți de d-v. să nu-ĭ îngăḍuiți, și atuncea cu porunca Domnieĭ mele, când se vorŭ trimite poterașĭ, tot să aveți purtare de grijă, ca să vedeți cum se pórtă prin județe, ca nu cum-va, cu pricina umbletuluĭ după hoțĭ, să facă niscaĭ-va asupreliĭ, jafurĭ locuitorilorŭ, séŭ vre-o cheltuială și frământătură satelorŭ; că pentru acea li-s'aŭ orênduitŭ a lua din cele ce vorŭ găsi asupra hoțilorŭ, după poruncile ce s'aŭ scrisŭ încă din anulŭ trecutŭ, ci când îĭ veți vedé purtându-se rĕŭ, să ne și însciințațĭ prin d-luĭ vel spat. Asemenea și slujitoriĭ aŭ să se pedepséscă fórte, când vorŭ face supĕrărĭ și nedreptățĭ locuitorilorŭ.

«Pentru tóte acestea, nu în puține rînduri v'am scris cărțile D-nieĭ mele, luându învĕțătură și poruncă, și urmare nu vedemŭ. Ci ca să nu puteți a vĕ îndrepta la urmă vre-unulŭ, că nu ați sciutŭ hotărîrile cum să urmați, iată și acum pe largŭ, cu ponturi vĕ arĕtămŭ, care puindu-le înainte-vĕ acestea, să le păziți în tótă vremea, ca să nu cădeți în urgia Domnieĭ mele. Și nu numaĭ pre cei ce vĕ aducŭ cărțile Domnieĭ mele să-ĭ primiți a le căuta jalbele, ci și fără de cărțile Domnieĭ mele viindŭ și jăluindu-se, să le căutați de dreptate; pentru că între jalbele norodului, ce se daŭ D-nieĭ mele, vedemŭ pricinĭ micĭ de puținŭ lucru, care s'ar puté sevĕrși de acolo, fără de a nu maĭ trepĕda țĕraniĭ pe aci, și D-tre necâutându-le, de nevoie vinŭ de pe la depărtate locurĭ, pentru lucru puținŭ, și li se pricinuesce maĭ mare stingerea ; ci dar, când și după aceste porunci, carĭ cu putere pe largŭ vĕ scriemŭ, nu veți fi următorĭ la vre-una dintr'acestea asemenea, și iarăși vomŭ vedé pe vre-unulŭ că a făcutŭ, în mare urgie și pedépsă îlŭ vomŭ pedepsi. 1777, Iulie 6.

V.

Religiunea sub Ipsilante.

Sositŭ la Bucurescĭ în 3 Fev. 1775, puține ḑile după aceea, la ocasiunea lăsatuluĭ de secŭ de postulŭ mare, Divanulŭ, prin marele Banŭ, ținu Domnitoruluĭ următorulŭ cuvîntŭ, ḑisŭ «*Orație*», după vechiulŭ obiceiŭ. E și o bucată literară, care se cuvine a fi cunoscută :

«Lucru plăcutŭ luĭ D-ḑeŭ maĭ multŭ decât alte bunătăți, P. I. Dómne, ne învĕțămŭ din D-ḑeésca scriptură, cum că este mulțămita ce se face de cătră ceĭ mulțămitorĭ, pentru ale luĭ facerĭ de bine; dreptŭ acea dar și nouĕ nevredniciĭ proslăvindŭ sft. numele luĭ, ĭĭ mulțămimŭ de tótă facerea de bine și milostivirea ce arată către noĭ, carele după nemărginita milă cu starea ce te-aŭ orânduitŭ pe M. T. nouĕ și țĕreĭ aceștia, ne-aŭ bucuratŭ de amŭ ajunsŭ la începerea sfântuluĭ și mareluĭ postŭ, a căruia ușile deschiḑêndu-le, înălțămŭ glasurĭ de rugăciunĭ, ca prin curățenia postuluĭ să lumineze tóte simțurile cele sufletescĭ ale M. Tale, precum și cele trupescĭ să le întărească și înplinindŭ curgerea postuluĭ, să învrednicéscă pe M. Ta să ții stălpărĭ în mânĭ, cu bucurie, ca se întêmpinĭ pe păzitorulŭ M. Tale, atâtŭ la intrarea în Ierusalimŭ, cât și la învierea din mormîntŭ, pe carele mulțămindu-lŭ cu buna oblăduirea ce facĭ M. Ta norodului sĕŭ, ce ți l'aŭ încredințatŭ, să-ți dăruéscă vecĭnica pace, cea ce aŭ dăruit'o mucenicilorŭ sĕĭ, să predelungéscă hotarele scumpeĭ vieți a M. Tale, să te bucurĭ de gata supunere a țĕreĭ și țéra să se bucure de înțe-

lépta oblăduire a M. Tale; ţéra să cunóscă pe M. Ta, părinte milostivŭ, şi M. T. într'însa să te nădăjduescĭ, ca în nisce fiĭ; şi aşĭa cele douĕ părţĭ făcêndu-le una, să bine-voiască Impĕratulŭ cerescŭ a fi în mijlocŭ, precum însuşĭ la evanghelie aŭ făgăduitŭ şi să blagoslovéscă amîndouĕ părţile în tóte ḑilele vieţeĭ M. Tale. De vreme dar, ce acum la începerea postuluĭ s-ta biserică porunceşte a ierta unulŭ pe altulŭ, ca cu feţe şi inimĭ curate se intrămŭ în curgerea luĭ şi de vreme ce firea omenéscă, iar maĭ vîrtosŭ ceĭ supuşĭ către stăpânŭ, nu potŭ fi fără greşélă înaintea stăpânilorŭ sĕĭ, de acea şi noĭ smeriţiĭ şi prea plecaţiĭ supuşĭ, aducêndŭ rugăciune de umilinţă, plecămŭ genuchile inimilorŭ nóstre şi ceremŭ de la stăpânulŭ nostru ĭertăciune de tóte cele ce vomŭ fi greşitŭ înainte M. Tale şi Domnulŭ Dumneḑeŭ să învrednicéscă pe M. Ta întru împĕrăţia cerurilorŭ la adunarea cu ceĭ întâiŭ chiamaţĭ, aminŭ (1).»

Ipsilante ţinea la conservarea deprinderilorŭ vechĭ, ca acea de a face Divanulŭ *oraţie* Domnuluĭ la începutulŭ postuluĭ şi la sĕrbătorĭ. Ipsilante se preocupă seriosŭ de îndreptarea simţuluĭ religiosŭ în ţéră. In acestŭ scopŭ elŭ căută să reorganiseze biserica şi dete, între altele, chrisovulŭ relativŭ la mŏnăstirĭ ce dămŭ în nota aci (2).

(1) Cond. No. 2, (fila 19 şi verso).

(2) «Cu mila luĭ Dumneḑeŭ fiindŭ noĭ orînduiţĭ la acestŭ domnescŭ scaunŭ alŭ tóteĭ ţĕreĭ Ungro-Vlahieĭ şi găsindŭ într'acéstă ţéră haosulŭ neorânduelelĕĭ ca şi maĭ înainte de facerea lumeĭ, pentru anarhia de atâţia anĭ şi aflândŭ întunericulŭ între judecătorĭ din lipsa luminelĕĭ pravililorŭ şi miĭ de miĭ de greşelĭ la alişverişurĭ, pentru aceste pricinĭ de maĭ susŭ numite, amŭ socotitŭ, ca maĭ înainte decât tóte lucrurile, să contenimŭ anarhia locuitorilorŭ, împărţindŭ la toţĭ cu ce se cade şi să punemŭ între judecătorĭ lumina povăţuireĭ prin pravile, ce amŭ alcătuitŭ cu mare ostenélă, dându nizamŭ şi cumpĕna dreptăţeĭ prin nartŭ la ceĭ ce facŭ alişverişurĭ şi îndreptându prin aceste ca la unŭ trupŭ şi la cele ce lucréză împreună sufletuluĭ; năzuimŭ acum chiar la lucrulŭ sufletuluĭ, ca unŭ maĭ mare la cinste, măcarŭ că alŭ doilea la orînduială; alŭ căruia sufletŭ datorie maĭ mare fiindŭ închinăciunea şi lauda ziditoriuluĭ, ce se sevârşésce în sfintele locaşurĭ şi bisericĭ, precum ḑice psalmistulŭ, am socotitŭ şi pentru acestea a orîndui cele trebuincióse, cuviincióse şi folositóre şi măcarŭ că oblăduimŭ acéstă mică stăpânire, dar ne silimŭ a o îndrepta după aseménarea ceĭ marĭ stăpâniriĭ, fiindŭ-că dela ea amŭ luatŭ şi fiinţa şi stăpânirea, precum ḑice apostolulŭ Pavelŭ: «nu este stăpânire decât dela D-ḑeŭ, iprocĭ» Decĭ din chrisóvele ce ni s'aŭ arĕtatŭ pentru sfintele mŏnăstirĭ ce se află într'acéstă de D-ḑeŭ păzită creştinéscă ţéra nóstră, vĕḑêndu-le în felŭ de felŭ de stărĭ, şi rînduelele cele întocmite de ctitorĭ neurmate, amŭ socotitŭ, ca o mare datorie a nóstră, să le aducemŭ la orînduiala cea d'întâiŭ.

«Aşĭa şi pentru Kinovie puindŭ maĭ mare sîrguinţă (fiindŭ-că aceste sunt

Décă Alex. Ipsilante avu inimă bună către biserica națională, elŭ

și se numescŭ adevĕrate mŏnăstirĭ) și cetindŭ cu mare luare aminte rânduelele ce li s'aŭ făcutŭ pentru dînsele, amŭ lăudatŭ rîvna cea de D-ḑeŭ iubită a acelorŭ pururea pomeniță ctitorĭ domnĭ, amŭ socotitŭ că trebue și noĭ, celŭ ce ni s'aŭ încredințatŭ, cu mila luĭ D-ḑeŭ, ocârmuirea Domnieĭ și acelŭ ce ne-amŭ luminatŭ óre-și cum, după mĕsura sfinteĭ învĕțăturĭ (la care înțelepciunea cea de susŭ ne-amŭ învrednicitŭ a ne împărtăși) a alege și întări cele bune orînduelĭ cu cărțile nóstre, iar cele ce nu s'aŭ sĕvârșitŭ a le împlini.

«Și pentru ca să nu ne arĕtămŭ numaĭ cu cuvîntulŭ, că îngrijimŭ pentru aceste, iar nu folosimŭ în fapte, iată dar, că întărimŭ tóte dreptățile lorŭ și milele cele maĭ de înainte, nescăḑêndŭ nimicŭ, ce încă adăugămŭ la unele și altele, le și dămŭ chiar acestŭ darŭ, adecă a fi nesupĕrate și în pace la orĭ-ce cerere și dare se va întâmpla, afară numaĭ din cele rînduite la **școle,** folositóre de obște dărĭ de banĭ, alcătuite cu deosebitŭ chrisovŭ, fiindŭ-că acéstă dare amŭ socotit'o a fi cuviincióșă de la mŏnăstirĭ; iar ca să se folosóscă din veniturile lorŭ și din milele domnescĭ și să nu se pĭarḑă în zadarŭ îndestularea ce aŭ din ĭetarea dăjdiilorŭ, ci pentru a cheltui în trebuințe cuviincióse și de sufletŭ folositóre, poruncimŭ sa se urmeze aceste maĭ josŭ orînduelĭ:

«1. Kinoviarhulŭ și proestosulŭ mŏnăstireĭ fiindŭ în locŭ de tată alŭ kinovieĭ, să pórte grija cu dragoste părintéscă de ceĭ-l-alțĭ ce se sihătrescŭ împreună cu elŭ, pentru tóte cele trebuincióse lorŭ, împărtășindŭ pre toțĭ cu hrana de o potrivă și cu asemenea îmbrăcăminte, cum și la slujbe întâiŭ elŭ să împlinéscă cu fapta rînduiala supuneriĭ și să se facă pre elŭ pilda celorŭ-l-alțĭ. Să fie împodobitŭ cu viață cinstită și fără de prihană și încă nefiindŭ lipsitŭ de sciința sfintelorŭ scripturĭ, ca să pótă povățui pre ceĭ-l-alțĭ frațĭ totŭ-d'auna prin cuvîntulŭ învĕțăturieĭ la cele spre mântuire și să fie destoinicŭ a primi elŭ singurŭ gândurile celorŭ-l-alțĭ frațĭ, ce se ispitescŭ, iar de nu, să aibă duhovnicŭ cu praxisŭ ajutorŭ la acestŭ lucru, împlinindŭ acéstă mare datorie duhovnicéscă, grijindŭ din tótă puterea, ca să sporéscă părințiĭ spre lucrurĭ bune, pentru buna orînduială a mŏnăstiriĭ și cea maĭ mare decât tóte să pórte grija de bună împodobirea sfântuluĭ locașŭ și să sĕvârșéscă tótă slujba bisericeĭ de peste anŭ, după tipicŭ, și fiindŭ-că elŭ este în mŏnăstire ca unŭ capŭ toțĭ ceĭ-l-alțĭ să fie plecațĭ ca unuĭ tată și să i să supue la tóte, pentru numele Domnuluĭ, ca unuia ce privighéză pentru sufletele lorŭ.

«2. Fiesce-care mŏnăstire să aibă *skevofilaka* crescutŭ din mŏnăstire și în vrîsta bĕtrânețelorŭ, înțeleptŭ și cu minte și prin fapte cunoscutŭ de credinciosŭ, la alŭ căria mână să se încredințeze prin catastihŭ curatŭ, iscălitŭ (însă nu de toțĭ părințiĭ, pentru taină, ci de ceĭ maĭ vrednicĭ de credință) tóte odórele mŏnăstirescĭ i veșmînturile și cărțĭ i hrisóve și seneturile mŏnăstireĭ și totŭ venitulŭ mŏnăstireĭ să se adune în mâna luĭ, purtândŭ grija de tóte, neatingêndu-se de nimica, spre a cheltui lucru obștescŭ numaĭ la tréba luĭ, séŭ să dea slobodenie la alțiĭ a cheltui în zadarŭ, nicĭ să lase a se strica cărțile bisericeĭ și sinetu-rile de șorecĭ i de molie, că va da séma pentru tóte și se va și osîndi pentru nepurtarea de grijă. Pentru care lucru, trebue odată pe sĕptĕmână să le caute tóte, avêndŭ și ajutorŭ vre-unulŭ din ceĭ vechĭ aĭ mŏnăstireĭ, crescutŭ în mŏnăstire și credinciosŭ, ca întêmplându-se vre-odată să cadă în bólă ske-

fu destulŭ de cultŭ şi de politicŭ, ca să acorde protecţiunea şi la bi-

---

vofilaka, orĭ să móră, să scie elŭ tóte până la celŭ maĭ micŭ lucru, spre a nu se pierde nimicŭ dintr'ênsele.

«3. Este de mare trebuinţă a avé şi iconomŭ, nu strĕinŭ, nicĭ venitŭ de curêndŭ, ci şi elŭ să fie crescutŭ în mŏnăstire şi cu sciinţă de tóte ale mŏnăstireĭ, vrednicŭ de a chivernisi tóte ale mŏnăstireĭ, spre sporŭ şi a împlini trebuinţa fieş-căruia, să slujéscă cu credinţă şi în frica luĭ D-ḑeŭ, neatingêndu-se, orĭ cheltuindŭ cele de obşte la tréba luĭ, séŭ vre-uneĭ rudeniĭ a luĭ, şi pentru tóte cheltuelele ce va fi trebuinţă la obşte, să aibă elŭ catastihŭ curatŭ, de tótă luna, şi să-lŭ dé la *skevofilaka*, de la care trebue să ica şi trebuinciósa cheltuială pe tótă luna, care catastihŭ să se iscăléscă şi de ceĭ-l-alţĭ părinţĭ aĭ mŏnăstireĭ, pentru credinţă, ca să aibă archiereulŭ loculuĭ din ce să se pliroforiséscă, (fiindŭ trebuinţă) de starea fie-căreĭ mŏnăstirĭ, fiindŭ-că numaĭ la acesta dămŭ voie ca să cerceteze acestea, ca nisce lucrurĭ cuvióse şi afierosite la cuvioşi şi să nu se sfetéscă cuvîntulŭ la obşte, fiindŭ că dintr'acestŭ lucru nu numaĭ că nu se face vre-unŭ folosŭ, ci se întêmplă de multe-orĭ de aduce şi pagubă. Iar de se vor arĕta, că n'aŭ ieconomisitŭ bine, atunci, din porunca nóstră, se va face cercetare, iarăşĭ cu scirea archiereuluĭ.

«4. De vreme ce în anĭ trecuţĭ, din împrumuturile fără de cuvîntŭ aŭ în căputŭ mŏnăstirile la grele datoriĭ, pentru acésta *embodisim*, că de acum înainte să nu fie mŏnăstirile slobode a se împrumuta fără de trebuinţă mare; însă şi atunci făcêndu-se zapisŭ iscălitŭ de *skevofilaka* i de economŭ, şi arĕtându-se la păstorulŭ celŭ mare şi elŭ sciindŭ din socotelile dosolipsceĭ datulŭ şi luatulŭ, că nu sunt îndestule veniturile mŏnăstirescĭ a iconomisi trebuinţele mŏnăstirescĭ, să dea voi ea se împrumuta numaĭ cu cât va fi trebuinţă şi să întăréscă şi cu mâna sa zapisulŭ şi să pórte tótă grija, ca iarăşĭ din buna iconomie a veniturilorŭ mŏnăstirescĭ să răsplătéscă datoria (căcĭ ceĭ ce vorŭ împrumuta cu a lorŭ numaĭ iscălitură, se vorŭ osândi şi vorŭ plăti dintr'ale sale cea-ce s'aŭ împrumutatŭ şi ceĭ ce vor împrumuta numaĭ cu iscălitura egumenuluĭ nu vorŭ avé nicĭ o putere a cere de la mŏnăstire); şi pentru ca să nu se facă pagubă şi nedreptate la ceĭ ce se împrumută, voimŭ să fie cunoscutŭ acestŭ şartŭ la toţĭ împrumutătoriĭ şi să aibă totŭ-d'a-una grijă archiereulŭ loculuĭ pentru buna stare a mŏnăstilorŭ şi să nu se lase nicĭ de cum a se schimba séŭ a se înstrăina moşiile mŏnăstirescĭ. Oprimŭ încă de acum înainte a nu se da în arendă veniturile moşiilorŭ mŏnăstirescĭ, pe doĭ-treĭ anĭ, ci numaĭ pe un anŭ, şi atunci de va avé mŏnăstirea folosŭ maĭ mare, fiindŭ-că maĭ bine este părinţiĭ mŏnăstirescĭ a strînge veniturile moşiilorŭ, ca să foloséscă mŏnăstirea, decât ceĭ ce cumpĕră venitulŭ. Şi de acum înainte mŏnăstirile să nu maĭ aibă voe a cumpĕra moşiĭ, ci maĭ bine este să lucreze cele ce aŭ în mână şi să meremetiséscă cele stricate, şi de va rĕmâne vre-unŭ prisosŭ din veniturile mŏnăstireĭ să se păzéscă pentru altă trebuinţă maĭ mare.

«5. Fiindŭ-că capulŭ tuturorŭ rĕutăţilorŭ este schimbarea adese a egumenilorŭ, şi maĭ vêrtosŭ schimbarea luĭ *skevofilaka*, carele este credinţa de pază odórelorŭ bisericescĭ, aşijderea şi a economuluĭ, pentru acésta voimŭ, ca să fie aceştia în dregătoriile lorŭ în tótă viaţa lorŭ neschimbaţĭ, fiindŭ-că aceştia sunt ca o temelie la tótă evtaxia şi nestrămutarea mŏnăstirilorŭ. Iar de va fi trebuinţa,

sericile altorŭ religiuni. Așa în cond. No. 3 de anaforale, aflămŭ următorulŭ chrisovŭ acordatŭ catolicilorŭ din C.-Lungŭ:

«*Cartea Bisericeĭ Baraților dela Câmpu-Lungŭ sudŭ Muscelŭ.*

«*Davatu gvdvm.* Bisericeĭ Baraților din orașulŭ Câmpu-lungŭ, ca să aibă a ține și a scuti lude 2, însă ómenĭ strĕinĭ, pentru care aducêndŭ adeverință de

---

din vre-o greșélă mare, a se scóte aceștia, să nu se facă acésta așa îndată și fără de chibzuire, ci prin anafora deobște să se arĕte pricina la arhiereulŭ loculuĭ, și acela cercetându cu deamĕnuntulŭ, și încredințându-se, că acele cuvinte sunt drepte, și se pricinuesce scandelă și pagubă mŏnăstirilorŭ, atuncĭ, prin scirea Nóstră, are voie obștea să alégă alțiĭ, ca să-ĭ puie în locŭlŭ lorŭ.

«6. Cum că se cade a primi pe toți ceĭ ce vinŭ la chinovie, porunca Domnieĭ nóstre cu glasŭ marc dice; numaĭ să-ĭ cerceteze cu căduta cercare, de se facŭ călugărĭ cu gândŭ de mîntuirea sufletuluĭ lorŭ și în firea lorŭ fiindŭ, iar nu din vre-o altă pricină năzuindŭ. Să se întrebe încă acela ce vine la chinovie, la ce slujbă aŭ fostŭ, și ce meserie aŭ avutŭ? că de va fi fostŭ slugă și aŭ lăsatŭ pe stăpânulŭ sĕŭ, séŭ ostașŭ fiindŭ și aŭ fugitŭ, pre uniĭ ca aceștia maĭ bine este a le da învĕțătură și a le deschide ochiĭ, trimițêndu-ĭ la stĕpâniĭ lorŭ, precum și apostolulŭ Pavelŭ a făcutŭ, trimițêndŭ înapoĭ pre Ovidiŭ la Filimonŭ; iar de va fi celŭ ce vine la chinovie însuratŭ, nicĭ de cum să nu se priméscă, căcĭ acela nu este stăpânŭ trupuluĭ sĕŭ, fiindŭ-că s'aŭ împreunatŭ o-dată de Dumnedeŭ și nu póte a se depărta de muierea luĭ, afară când se va învoi cu muierea luĭ, și ș'atuncĭ prin scirea Păstoruluĭ țĕreĭ să fie primitŭ. Iar de va veni cinevașĭ vĕduvŭ fiindŭ, avêndŭ copiĭ nevârsnicĭ, se cade a fi înduplecatŭ maĭ multŭ la îngrijania copiilorŭ luĭ, decât spre a se face călugărŭ, căcĭ acéstă stare de călugărŭ aŭ datŭ voie Domnulŭ a o face nescine din proerisis, iar dragostea către celŭ maĭ aprópe alŭ sĕŭ, aŭ poruncitŭ, ca unŭ lucru de marc trebuință, și ce este maĭ aprópe decât *copiiĭ?* Să se iea aminte încă și vêrsta celorŭ ce vinŭ la chinovie, căcĭ ceĭ nevêrsnicĭ nu se cuvinŭ a se primi, ca să nu pricinuiască scandelă la obștie, jucându-se la lucrurile de sârguință, maĭ vêrtosŭ făcêndu-se împedicare la ceĭ ce se sihăstrescŭ, fiindŭ-că ficlénulŭ meșteșugesce vêrsta cea tînără spre a o aduce la alunecare.

«7. Se cade ceĭ ce aŭ îmbrățișatŭ viața călugărésca numaĭ decât să taie maĭ întâiŭ tótă înnădirea alișverișurilorŭ ce aŭ avutŭ maĭ înainte în viața lorŭ, ca prin diata de mórte să așeze bine ale lorŭ, împărțindŭ moștenirea lorŭ la ceĭ ce aveaŭ datorie să-ĭ caute la bĕtrânețe și la rudeniile lorŭ, orĭ la altŭ cinevașĭ ce li-se vorŭ păré că este cu cale; iar ceea ce le-va maĭ rĕmâne să o dea la mŏnăstire, unde se vorŭ învrednici a se tunde și să rămâie neclătite în vecĭ și să nu se supere mŏnăstirea de acéstă, nu numaĭ de rudeniĭ, ci nicĭ de ceĭ maĭ de aprópe. Încă și elŭ însușĭ de se va căi și va vré să iea înapoĭ ceea ce aŭ datŭ la mŏnăstire, să nu pótă, nicĭ să se asculte măcarŭ, ca unŭ lucru ce s'aŭ afierositŭ luĭ Dumnedeŭ; acesta ca unulŭ ce aŭ primitŭ sărăcimea de bună voia luĭ, trebue să se mulțămésca la bucatele de obște, ce se punŭ înaintea luĭ și să se îmbrace cu îmbrăcămintele cele de obște, ce se împartŭ la toțĭ, prin bla-

la dumné-lorŭ ispravniciĭ județuluĭ, că sunt strĕinĭ cu adevĕratŭ, să li-se dea și pecetluitulŭ Domnieĭ mele, pe numele și chipulŭ lorŭ, ca să fie nesupĕrațĭ despre rîndulŭ dăjdiilorŭ. Așijderea să aibă a scuti și ale Bisericeĭ drepte bucate, de oeritŭ oĭ una sută, de dijmăritŭ una sută, și de pogonăritŭ pogóne douĕ-spre-ḑece, ce le are biserica în dealulŭ Topolovenilorŭ, cum și de vinăriciŭ, vinulŭ ce se va face într'acea vie, i unŭ vierŭ, iarășĭ omŭ strĕinŭ, care și

---

goslovenia proestosuluĭ, iar să nu se plângă și să tânjască de prostimea lorŭ, fiind-că s'aŭ lepĕdatŭ de lume și de cele ce sunt în lume; iar de se va întêmpla a cădé unuluĭ ca acesta întru neputință și bólă, atunci trebuie a i-se orîndui și hrana maĭ cuviincióșă, cu căutare în spitalŭ celŭ de obște alŭ călugărilorŭ, purtândŭ grijă de elŭ.

«8. Pentru ceĭ ce se trimetŭ la poslușanie, poruncimŭ ca să se călĕtoréscă cu adeverința proestosuluĭ, ca de se va întêmpla să-lŭ întâlnéscă pe drumŭ ómenĭ Domnescĭ, séŭ aĭ archiereuluĭ, să pótă a arĕta, că împlinescŭ poslușania supunereĭ. Trebue încă să maĭ scrie proestosulŭ într'acea adeverință și vremea cât are s'o facă afară, într'acea poslușanie, cum și loculuĭ unde se trimite, ca să nu metachiriséscă rĕŭ acele adeverințe, ședêndŭ de-șĭ petrecŭ ḑilele afară din mŏnăstirĭ, spre vătămarea sufletelorŭ lorŭ, ca să nu pricinuiască scandelă la ceĭ din afară, rătăcindŭ și eĭ și rătăcindŭ și pe alțiĭ; și pre uniĭ ca aceștia, unde se vorŭ găsi să-ĭ prinḑă și să-ĭ înfățișeze spre cercetare, ca să-și iea căḑuta certare.

«9. Nicĭ de cum să nu fie sloboḑĭ ceĭ ce s'aŭ închinatŭ metanie la o mŏnăstire să se mute la alta, iar de va avé vre-o pricină asupra proestosuluĭ, să alerge la arhiereulŭ loculuĭ, și când arhiereulŭ, va cunósce din cuvintele lorŭ vre-o vătămare sufletuluĭ lorŭ, să iconomiséscă mântuirea lorŭ, orĭ cu ce mijlocŭ va socoti. Iar de-ĭ vorŭ vedé arhiereulŭ că o face din ușurința mințeĭ lorŭ, și sunt nedestoinicĭ, după una și a doua învĕțătură trebuie pre uniĭ ca aceștia, ce nu se îndreptézĕ cu cuvîntŭ, să li-se facă și certare, ca să nu dea și la ceĭ-l-alțĭ rea pildă de nestatornicie. Oprimŭ încă și pre proestoșiĭ mŏnăstirilorŭ a primi vre-unŭ călugărŭ tunsŭ de alțiĭ în mŏnăstirile lorŭ, fiindŭ-că acésta nu numaĭ strică starea călugărilorŭ, cea făgăduită de eĭ o-dată pînă în sfârșitŭ, ci printr'acestea se aduce la mŏnăstire totŭ felulŭ de scandelă; pentru acésta se cade să se pedepséscă nu numaĭ fugariulŭ, ca unŭ *ipotactisŭ,* ci maĭ vîrtosŭ ceĭ ce primescŭ pre eĭ, ca uniĭ ce potŭ opri neorînduiala și se arétă nebăgătorĭ de sémă.

«10. Oprimŭ a intra mirenĭ în chinovie, ca unŭ lucru cu primejdie, măcarŭ de se va arĕta și cu evlavie, ci încă să fie opritŭ a nu obrăznici spre a metahirisi mireniĭ în mŏnăstirĭ cântece lumescĭ, ca să nu facă smintélă la buna orînduiala călugărilorŭ. Iar de se va întêmpla a intra, orĭ călĕtorŭ fiindŭ, séŭ pentru evlavie, se cade să șéḑă cu tótă înțelepciunea, petrecêndŭ și ḑi și nópte și să iasă apoĭ neatingêndu-se nimicŭ de ale mŏnăstireĭ, ci maĭ vîrtosŭ să ajutoreze și să miluéscă pre sihastri, ca pe nisce săracĭ și rugătorĭ către D-ḑeŭ pentru eĭ și pentru tótă lumea; și acestea nu numaĭ pentru chinovie le orînduimŭ, ci și pentru cele-l-alte mŏnăstirĭ, ce nu sunt chinovie, ci sunt așezate pentru alte multe bunătățĭ, fiindŭ-că cu aceste trebuincióse poruncĭ Ni se pare Nouĕ, că nu numaĭ nu, facemŭ vre-unŭ lucru înpotriva orînduelelorŭ ctitorilorŭ, ci încă maĭ vîrtosŭ ajutorămŭ la scoposulŭ lorŭ, cea vrednică de laudă orînduială,

acela să fie nedajnicŭ întru nimică, pentru că acéstă milă aŭ avut'o biserica și dela alți răposați frați Domni, precum adeveréză Hrisovulŭ Domnieĭ séle răposatuluĭ Grigorie Vodă Ghica cu let. 7242.

«Dreptŭ acea dară și Domnia mea, Ni-amŭ milostivitŭ de amŭ înoitŭ acéstă milă de maĭ susŭ arétată, și de obște poruncimŭ: nimenea întru nimica de cele ce maĭ susŭ se cuprinde, supĕrare să nu facă; că așa iaste porunca Domnieĭ mele, i saam receh. gvmd. 1775 Iunie 28.

---

ca să pótă acestŭ felŭ de mŏnăstire să urmeze acestea fără de cuvîntŭ, carele s'aŭ părutŭ lorŭ că este bunŭ, folositorŭ și mântuitorŭ de sufletŭ, iar nu cu pricină de lipsirea veniturilorŭ, să se scadă facerile de bine ce le orînduimŭ, séŭ să fie lipsite mŏnăstirile (la care sunt afierosite acestea) de ajutorulŭ lorŭ celŭ prin putință. De vreme ce egumenii acestorŭ mŏnăstiri, când cheltuescŭ rĕŭ veniturile, séŭ când le mistuescŭ și nu aŭ dovadă nicĭ de veniturile carĭ stringŭ, nicĭ de cheltuelele ce le facŭ, fiindŭ-că sunt numaĭ singurĭ egumenii skevofilaka și economĭ, din care acésta urméză de multe orĭ să se cheltuéscă facerile de bine cele orînduite de ctitorĭ, și să se isterisésca mŏnăstirile (la care sunt afierosite) de ajutorŭ și să se stingă pomana ctitorilorŭ din pricina acesteĭ rele economiĭ; pentru acésta, ca unŭ lucru trebuinciosŭ, poruncimŭ să se păzéscă tóte cele maĭ susŭ numite orînduelĭ atâtŭ de *skevofilaka* i de economĭ: de împrumutare, de vinderea veniturilorŭ, de cumpĕrăturĭ de moșiĭ, de tunderea călugărilorŭ, și eșirea la poslușanie, ca nisce lucruri ce sunt spre ținerea și întemeiarea mŏnăstirilorŭ, cu care nu numaĭ că se ține și se păzesce economia cea din afară, ci maĭ vîrtosŭ pentru binele moșiilorŭ mŏnăstireĭ și pentru urmarea facerilorŭ de bine ce maĭ susŭ s'aŭ numitŭ.

«Acestea tóte chibzuindu-le împreună cu P. S. Sa părintele Mitropolitulŭ alŭ Ungro-Vlahieĭ și cu iubitoriĭ de D-ḑeŭ părinții Episcopĭ și găsindŭ aceste lucruri folositóre de obște și la fitiș-care, hotărîmŭ ca în vecĭ să se păzéscă celŭ maĭ micŭ lucru, orînduindŭ nazirŭ acesteĭ trebĭ pre maĭ sus numiții arhiereĭ. Decĭ rugămŭ și pre ceĭ din urma nóstră frați Domni, carĭ din Pronia cea de susŭ se vorŭ alege și se vorŭ învrednici acestuĭ scaunŭ domnescŭ, să îngrijéscă pre maica nóstră cea de obște, s-ta luĭ D-ḑeŭ biserică, prin paza cea cu deamĕnuntulŭ acesteĭ de D-ḑeŭ iubită bună orînduială a mŏnăstirilorŭ, de vreme ce aceste orînduelĭ nu sunt ale nóstre isvodirĭ, nicĭ lucruri scóse din mintea nóstră, ci sunt asemĕnate cu ale sfinților părinți Vasilie și Teodorŭ Studitulŭ, Efrem Siru, i procĭ, ceĭ ce scriŭ de orînduelile mŏnăstirilorŭ, celorŭ din năuntru și celorŭ din afară. Pentru acésta, întru întărirea acestora și pentru paza cea nesmintită a acestora tóte, fiindŭ-că sunt destule blăstemurĭ, afurisenii și înfricoșărĭ de legăturĭ nedeslegate în hrisóvele D-nilorŭ celorŭ maĭ dinainte, nu le adăogămŭ și noĭ, ci maĭ vîrtosŭ nădăjduimŭ că Domniĭ ceĭ pravoslavnicĭ, prea multŭ prin dragoste, séŭ prin înfricoșărĭ de rĕsplătirĭ se vorŭ îndemna spre a face bine; de vreme ce unulŭ este vrednicŭ de laudă și de cunună, iar cellaltŭ este lucru prostŭ și vrednicŭ de defăimare. Decĭ pentru acésta s'a datŭ acestŭ domnesculŭ nostru hrisovŭ, de față fiindŭ P. S. părintele Mitropolitulŭ, iubitoriĭ de D-ḑeŭ Episcopĭ și ceĭ de bunŭ nĕmŭ credincioșĭ boerii ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, întărindŭ hrisovulŭ acesta și cu credința prea iu-

Totŭ asemenea acordă luteranilorŭ dreptulŭ de a-şĭ construi biserica din Bucurescĭ. (Aronŭ Florianŭ ḑice, că acestŭ chrisovŭ a fostŭ datŭ luteranilorŭ după stăruința Ministruluĭ suedez din Constantinopole (1).

---

biţilorŭ fiĭ aĭ D-nieĭ mele Constantinŭ VV., Dumitraşcu VV, etc.» Acestŭ hrisovŭ îlŭ avemŭ şi în grecesce, cu adăogirea vorbelorŭ: ἐν τῶ: ˜B (alŭ doilea) ἔτα τὴν ἡγεμονίαν ημων ἐν τὴ αὐθεντησῆ ἡμῶν καθέδρα ȣ Βȣκȣρεςίȣ, ἐν ἔτας σωτηρίω χιλιοςῶ ἐπτακοσςῶ ἐϐδομηκοσῷ ὤκτω, κατα μῆνα (lipsesce luna) ὅπερ ἐπισαγισθέν (ruptŭ) ἀσϐαλῶς ἐν τὴ ἁγιωτάτην μητροπολη. Maĭ urméză în condica No. 2: 1) Hrisovulŭ dela Mircea Vodă dotăndŭ mŏnăstirea Cozia în 6896 Maiŭ 20. 2) Dela Leonŭ fiulŭ luĭ Ştefanŭ Vodă. Aceste urice aŭ servitŭ luĭ Ipsilante la redactarea chrisovuluĭ de susŭ. Am publicatŭ în memoriile presintate la Academie în 1887—1888, (pag. 69) unŭ chrisovŭ de la 1626, celŭ maĭ vechiŭ relativŭ la *chinoviĭ*, scrisŭ în românesce. Compare-se acestŭ chrisovŭ cu alŭ luĭ Ipsilante.

(1) Veḑĭ «Istoria principatuluĭ Românieĭ», pag. 164. (Buc. 1839). Eată hrisovulŭ copiatŭ de noĭ după originalŭ, dar aflătorŭ şi în copie în Cond. 3, fila 228.

Chrisovulŭ Saşilorŭ. 1777, Iulie 4.

«Domniĭ şi oblăduitoriĭ cărora li se încredinţéză şi li se dă sub stăpânire ţĕrĭ şi noroade, de la D-ḑeŭ sunt aleşĭ şi înălţaţĭ la acea înaltă şi proslăvită stepenă a Domnieĭ, spre ocârmuirea noródelorŭ şi a politiilorŭ, netăgăduită datorie aŭ dar a păzi şi a întări politiile sale, spre a-şĭ îmmulţi supusulŭ sĕŭ norodŭ, revĕrsându-şĭ Domnia sa milostivire către toată obştea, precum şi volnicĭ sunt a da şi a dărui din domnescile lucrurĭ orĭ spre cine-lŭ va năstăvi D-ḑeŭ; decĭ *dar, obicĭnuitŭ lucru este, prin cetăţĭ şi prin politiĭ marĭ, unde sunt scaune de Crăiĭ şi Domniĭ, de se află multă adunare de norodŭ, şi nu numaĭ dintr'aĭ pămêntuluĭ aceluia*, ci şi din străinĭ şi sunt primiţĭ şi ocrotiţĭ toţĭ, avêndu-şĭ fiesce-care némŭ, şi din străinĭ, *după ritulŭ sĕŭ, deosebite case* spre a-şĭ face rugăciunea lorŭ către D-ḑeŭ; precum şi aci *în oraşulŭ Bucurescĭ, deosebitŭ de catolicĭ, de armenĭ şi de ovreĭ, ce sunt birnicĭ prea puterniceĭ împĕrăţiĭ şi aŭ bisericĭ pentru* ruga lorŭ, aflându-se aci spre *locuinţă câţĭ-va din ritulŭ săsescŭ carĭ făcêndŭ rugăciune la Domnia mea, ca să le dămŭ voe să-şĭ facă şi o bisericuţă aicĭ în oraşulŭ Bucurescĭ, în loculŭ unde aŭ avutŭ şi maĭ 'nainte, să le fie pentru închinăciune către Dumneḑeŭ, după ritulŭ sĕŭ, şi socotindŭ Domnia mea, că nicĭ de stricăciune nu este „oraşuluĭ" a avé şi eĭ biserică, şi că nicĭ zătignire noroduluĭ să nu fie spre a se îmulţi şi a se întări* politia acésta, maĭ vêrtosŭ că vĕḑêndŭ Domnia mea la mâna lorŭ şi *Hrisovulŭ rĕposatuluĭ Domnŭ „Constantinŭ Mihaiŭ Gehan Racoviţă Vvd. ot 1753. Noem. 1, cu care le-aŭ datŭ voe de-şĭ aŭ bisericuţă aci* în Bucurescĭ şi după ce aŭ sĕvêrşit'o aŭ şi miluit'o, ca să aibă a ţiné aicĭ în pămîntulŭ ţĕreĭ 6 pogóne de vie şi o sută de stupĭ, rîmătorĭ şi oĭ o sută, şi tóte aceste bucate să fie în pace şi iertate, stupiĭ şi rîmătoriĭ de dijmăritŭ, şi oile de oieritŭ, şi nimenĭ de nimicŭ la aceste bucate şi vinulŭ ce va face în viĭ de vinăriciŭ, nicĭ o supĕrare să nu facă; dar după vremĭ s'aŭ stricatŭ acea biserică, decĭ după rugăciunea lorŭ, ca nisce străinĭ ce sunt, nu i-am trecutŭ cu vederea, nicĭ am lăsatŭ a fi de totŭ ne-

BIBLIOTECA CENTRALĂ A UNIVERSITĂȚII

Acordându protecțiunea sa eterodoxilorŭ, Ipsilante nu uită de a fa vori, după obiceiulŭ timpuluĭ, pre ceĭ carĭ treceaŭ la religiunea ortodoxă în modŭ voluntarŭ (1).

---

socotiți, cu nebăgare de sémă, și pentru ca să cunóscă, că nu sunt spre oropsire, ci își aŭ orînduiala lorŭ legeĭ lorŭ, dându-le o îndemnare de liniște, ca orĭ câți arŭ vré de mulți să vie aicĭ spre locuință, m'am milostivitŭ Domnia mea asupră-le și le-amŭ datŭ voĭe, să-și *facă bisericuță în locul ce l'aŭ cumpĕratŭ, unde aŭ avutŭ și maĭ 'nainte, și asemenea ca aceea, și le dămŭ volnicia desĕvîrșită,* ca să-și aibă cu pace bisericuța, ce vorŭ face la locul *ce s'a numitŭ maĭ susŭ, care este în mahalaua Stejaruluĭ, însă numaĭ bisericuța acésta, iar nu și cu alte împrejmuirĭ de zidŭ; așijderea orînduimŭ aceĭ bisericuță pentru ajutorŭ milele* ce le-aŭ avutŭ de la rĕposatulŭ Domnŭ Constantinŭ Mihaiŭ Gehan Racoviță Vvd. ca întocmaĭ după cum se coprinde maĭ în susŭ asemenea să le aibă și de acum înainte; dreptŭ acea poruncimŭ Domnia mea și Domnieĭ vóstră boerĭ slujbașĭ, orĭ de ce tréptă veți fi și vĕ veți orîndui cu aceste slujbĭ, să aveți a vĕ feri de aceste bucate cu suma ce scrie maĭ susŭ ale bisericuțeĭ săsescĭ, nimenĭ nicĭ unŭ felŭ de supĕrare de nimicŭ să nu faceți, că orĭ-carele i-arŭ supĕra cu ceva, cât de puținŭ, peste porunca Domnieĭ mele, uniĭ ca aceĭ bine să scie, că mare scârbă și certare vorŭ avé de către Domnia mea; și pentru ca să aĭbă biserica acésta neclintitŭ mila ce i-amŭ rînduitŭ Domnia mea, i-amŭ întăritŭ hrisovulŭ acesta cu însăși credința Domnieĭ mele. Iŵ Alex. Iónŭ Ipsilante Vodă și cu credința prea iubiților Domnieĭ mele fiĭ Constantinŭ Vodă și Dumitrașco Vodă, mărturiĭ puindŭ pe toți cinstiții și credincioșiĭ boerĭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan Nicolae Dudescu vel. Banŭ, Dumitrache Ghica vel spăt., Nicolae Brâncoveanu vel vorn. de Țéra de Susŭ, Badea Știrbeiŭ vel. vorn. de Țéra de Josŭ, Ștefan Prișcovénu vel. log. de Țéra de Susŭ, Dumitrașco Racoviță vel. log. de Țéra de Josŭ, Enache Văcărescu vel. vist., Costache Ralet vel. post., Radu Slătinénu vel. clucer, Scarlatŭ Manu vel. comisŭ, Dimitrie Varlam vel. paharn., Iónŭ vel. stoln., Dumitrașco Racoviță vel. slugerŭ, Stefanŭ vel. pit., și ispravnicŭ Dumitrache Racoviță vel. log., Grigorie Bălăsache 2-lea log. și s'a scrisŭ hrisovulŭ acesta întru alŭ treilea anŭ dintru întâia Domnie a Domnieĭ mele, aicĭ în orașulŭ scaunuluĭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, la aniĭ de la zidirea lumiĭ lét. 7825, iar de la mântuirea eĭ 1777. De Petrache log. de Taină. 1777. Iulie 4.

(1) Iată unele esemple:

Carte de scutélă a luĭ Mihaiŭ Botezatu.

«*Davat gvmd.* Acestŭ omŭ anume Mihaiŭ dela Temisvarŭ, carele viindŭ din strĕinătate cu *soția luĭ, Nemțóică,* de a primitŭ provoslavnica credință, precum ne adeverimŭ Domnia mea din cartea Mărieĭ séle rĕposatuluĭ întru fericire Alexandru Scarlatŭ Ghica Vodă, m'amŭ milostivitŭ și Domnia mea printr'acéstă carte a Domnieĭ mele, de l'amŭ iertatŭ de tóte dăjdiile și orînduelile verĭ câte vorŭ eși dela Visteria Domnieĭ mele peste anŭ în Țéră și aicĭ în Târgŭ, de nicĭ unele valŭ séŭ supĕrare să n'aibă, și ne avêndŭ nicĭ unŭ felŭ de chivernisélă pentru hrana vieții lorŭ, i-amŭ iertatŭ Domnia mea, și o pră-

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

Nu putemŭ ḑice, că din punctulŭ de vedere naţionalŭ, ci totŭ din sentimentŭ religiosŭ, Domnitorulŭ acordă scutiri şi folóse bisericeĭ române din Braşovŭ şi preoţilorŭ acesteĭ biserici (1). Orĭ-cum, lucrulŭ nu era rĕŭ!

---

vălie a luĭ, rachierie, aicĭ în Bucurescĭ, să fie scutită şi apĕrată de fumăritŭ şi de căminăritŭ şi de tóte angariile ce sunt pre prăvăliĭ şi cârciume; pentru care poruncimŭ Domnia mea şi Dominieĭ tale vel. Agă i vel. căpitane za dorabanţi şi altorŭ zapciĭ de aicĭ din târgŭ, vĕḑêndŭ cartea Domnieĭ mele toţĭ să aveţĭ a vĕ feri de maĭ susŭ numitu a nu face nice o supĕrare peste porunca Domnieĭ mele; într'altŭ chipŭ să nu fie, că aşa este porunca Domnieĭ mele, *i saam receh gvmd.* 1775 Iunie 26.» (Cond. 3, fila 99.)

Eată altă carte din Cond. 3 fila 150:

Cartea luĭ Ioniţă Botezatulŭ, de apărare.

«*Davat gvmd.* După jalba ce a datŭ Domnieĭ mele Ioniţă Botezatulŭ din evreĭ, arĕtândŭ cum că elŭ de felulŭ luĭ aŭ fostŭ evreŭ, şi din multă râvnă ce aŭ avutŭ aŭ trasŭ la pravoslavnica credinţă, şi aŭ cerutŭ dela Domnia mea, ca să fie nesupĕratŭ despre rîndulŭ dăjdiilorŭ şi orînduelilorŭ ţĕriĭ, să-ĭ facŭ cartea Domnieĭ mele de apĕrare, după acéstă jalbă orînduindu-lŭ Domnia mea la Domnia luĭ vel. log. de l'aŭ cercetatŭ, Domnia luĭ după cercetarea ce i-aŭ făcutŭ, aŭ arĕtatŭ Domnieĭ mele, cum că atâtŭ elŭ, cât şi tatălŭ sĕŭ, din botezaţi din evreĭ şi acum se află pe deplinŭ în pravoslavnica credinţă cu tótă orînduiala eĭ; dreptŭ acea dară m'am milostivitŭ Domnia mea asupra lorŭ, şi le-amŭ datŭ acestă carte a Domnieĭ mele, ca să fie în pace şi iertaţĭ despre rîndulŭ dăjdiilorŭ, nimine întru nimicŭ valŭ séŭ supĕrare să nu le facă; aşa este porunca Domnieĭ mele, *i saam receh. gvmd.* 1776 Ianuarie 4.»

(1) Eată unele acte relative:

Cartea Protopopuluĭ de la Biserica din satu Scheiŭ, ca să fie oile apĕrate de saigiĭ, carĭ strîngŭ oĭ Impĕrătescĭ.

«Vătavuluĭ şi ciobanilorŭ de la oile sfinţieĭ sale Protopopuluĭ Stefanŭ dela biserica Scheilorŭ, din Braşovŭ, ca să aibă a apĕra printr'acéstă carte a Domnieĭ mele, de cătră saigiĭ, carĭ strîngŭ oĭ Impĕrătescĭ, pentru că aicĭ la Domnia mea aŭ datŭ jalbă, cum că le facŭ multe supĕrărĭ şi asupreli fără de cale şi fără dreptate, luându-le oile în silă, şi fără de nicĭ o tocmélă şi altele; acele oĭ nu că nu le sunt de vînḑare, ci de vînḑare le are, numaĭ va ca să le vîndă cu preţulŭ lorŭ; dreptŭ acea am datŭ Domnia mea acéstă carte a Domnieĭ mele, ca să aibă a apĕra de acestŭ feliŭ de zulumurĭ, şi oile ce le va avé de vînḑare să le dé cu voia şi cu bună tocmélă şi cu preţulŭ lorŭ, cu banĭ gata, iar nu în silă şi fără de preţŭ; într'altŭ chipŭ să nu fie; *i saam receh. gvmd.* 1776 Februare 26. Cond. 3, fila 155.

Unŭ altŭ actŭ din Cond. 3, fila 133:

Chrisovulŭ a patru preoţi de la biserica din Scheiu de lângă cetatea Braşovuluĭ.

«Acestorŭ patru preoţĭ anume . . . . . ce sunt la S-ta biserică din Scheiŭ

Totŭ asemenea considerămŭ şi ajutórele acordate la maĭ multe biserici

---

de lângă cetatea Braşovuluĭ, ca să aibă a ţiné pre pământulŭ ţĕreĭ Domnieĭ mele ale lorŭ drepte bucate; oĭ optŭ sute, adică fie-care preotŭ câte douĕ sute, iar de către «Domnia mea să fie în pace şi iertate aceste oĭ de oieritŭ, aşijderea şi păstoriĭ de la oĭ, fiindŭ ómeniĭ străinĭ din cea ţéră şi nefiindŭ şedĕtorĭ aci în pământulŭ ţĕreĭ Domnieĭ mele, încă să fie în pace de tóte dăjdiile şi orînduelile câte vorŭ eşi pe anŭ în ţéră, de la visteria Domnieĭ mele; asemenea şi caiĭ lorŭ încă să fie în pace de olăcarĭ şi de alte angariĭ, şi când vorŭ da alţiĭ cu cărţĭ iscălite, iar aceştia totŭ să fie nesupĕraţĭ, pentru că acéstă milă a avut'o aceştĭ preoţĭ încă maĭ dinainte vreme, precum ne adeverimŭ Domnia mea din hrisovulŭ Domnieĭ sale rĕposatuluĭ Grigorie Ghica Vodă, cu lét. 1758, ce-lŭ vĕdu Domnia mea întăritŭ şi de Domnia sa rĕposatulŭ Scarlatŭ Ghica Vvd. şi de Domnia sa rĕposatulŭ Alexandru Scarlatŭ Ghica Vvd. cu înseşĭ peceţile Domniilorŭ sale; dreptŭ acea şi Domnia mea m'am milostivitŭ şi printr'acestŭ cinstitŭ hrisovŭ alŭ Domnieĭ mele am înoitŭ şi am întăritŭ mila acestorŭ patru preoţĭ de la Sânta biserică din Scheiu de lângă cetatea Braşovuluĭ, ca să o aibă şi să se păzéscă şi nestrămutatŭ întocmaĭ poruncimŭ dar Domnia mea boerilorŭ, ce veţĭ fi cu slujba oierituluĭ şi altorŭ dregĕtorĭ şi zapciĭ, să aveţĭ a lăsa oile şi alte numiţilorŭ preoţĭ şi pe păstoriĭ ce vorŭ fi la acele oĭ, şi întru nimicŭ supĕrare să nu le faceţĭ, căcĭ orĭ-carele peste porunca Domnieĭ mele, séŭ va cuteza a face câtuşĭ decât supĕrare, şi unulŭ ca acela să scie că va petrece scârbă şi se va certa de către Domnia mea; şi am întăritŭ hrisovulŭ acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ mele Ión Alexandru Ipsilante Vvd. şi cu credinţa prea iubiţilorŭ Domnieĭ mele fiĭ Constantinŭ Vodă, Dumitraşco Vodă, şi cu toţĭ cinstiţiĭ şi credincioşiĭ boerĭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan Dumitrache Ghica Vel. Banŭ, Nicolae Dudesculŭ Vel. Vorn. de Ţéra de susŭ, Radu Văcărescu Vel. Vorn., de Ţéra de josŭ, Pană Filipescu Vel. Log. de Ţéra de susŭ, Stefanŭ Prăşcovénu Vel. Log. de Ţéra de josŭ, Stefanŭ Mişoglu Vel. Spăt., Ienache Văcărescu, Vel. Vist., Scarlatŭ Caragea Vel. Post., Dumitrache Racoviţă Vel. Clucer, Ienache Vel. Paharn., Constantinŭ Văcărescu Vel. Stolnicŭ, Manolache Creţulescu Vel. Comisŭ, Dumitrache Vel. Slugerŭ, Nicolae Vel. Pitarŭ, şi Ispravniciĭ Pană Filipescu Vel. Log., Gheorgache Mavrocordatŭ 2-lea Log., şi s'a scrisŭ hrisovulŭ acesta în anulŭ dintru întâia Domnie a Domnieĭ mele, aicĭ în oraşulŭ scaunuluĭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, la lét. de la mântuirea lumeĭ 1775, luna luĭ Septemvrie 28 de Dumitrache logofĕtulŭ za taină.»

Altă Carte de milă a Protopopuluĭ Stefanŭ dela biserica din Scheiu Braşovuluĭ pt. 20 caĭ. (Cond. 3, fila 142—143).

«*Davad. gvdvm.* Protopopuluĭ Stefanŭ dela s-ta biserică a Scheilorŭ din Braşovŭ, ca să aibă cu acéstă carte a Domnieĭ mele, a ţiné aicĭ în ţéră, la păşune 20 caĭ ce-ĭ are împreună cu oile, şi nimenea nicĭ unŭ felŭ de supĕrare să nu le facă, pentru că fiindŭ preotŭ de altă ţéră şi aflându-se protopopŭ, acéstă milă aŭ avut'o celŭ care după vremĭ s'aŭ aflatŭ protopopŭ la acea sfîntă biserică din Scheiŭ, precum ne adeverimŭ Domnia mea din cartea Domnieĭ séle

din Silistria și din partea aceluĭ locŭ. O influință necurmată aŭ avutŭ Domniĭ noștriĭ în peninsula Balcanică (1).

Compare-se chrisovulŭ chinoviilorŭ, de Ipsilante datŭ, cu cele anterióre, de organisare a mŏnăstirilorŭ, maĭ alesŭ cu acelŭ de la 1626 alŭ luĭ Mironŭ Moghilă Barnoski din Moldova și se va vedé, cum legea s'a perpetuatŭ în Principate, căcĭ după 150 de anĭ, Alex. Ipsilante spune bisericeĭ aprópe aceleașĭ lucrurĭ ce i le spunea Mironŭ Barnoski.

---

rĕposatuluĭ Costandinŭ Mihaiŭ Gehanŭ Vodă ot. lét 1763. Decĭ și Domnia mea m'am milostivitŭ de am datŭ voie maĭ susŭ numituluĭ protopopŭ, să-șĭ ție în pace și fără supĕrare, pentru obiceiulŭ ce este de daŭ strĕiniĭ de vitele lorŭ ce le ținŭ la pășune aicĭ în țéră; dreptŭ aceea poruncimŭ Domnia mea și Dumné-vóstră ispravnicilorŭ aĭ județuluĭ și altorŭ slujbașĭ, verĭ unde și în ce județŭ se va afla aceĭ caĭ, aĭ maĭ susŭ numituluĭ preotŭ, vĕdêndŭ cartea acésta a Domnieĭ mele nicĭ unŭ felŭ de supĕrare să nu le facă, ci să vĕ feriți și să le dați pace de tóte, că așa este porunca Domnieĭ mele. *1775 Noemvrie 12.*»

(1) Iată unŭ actŭ din Cond. 3, fila 213:

Chrisovulŭ sfinteĭ Mitropoliĭ dela cetatea Drăstorŭ de peste Dunăre.

«Lucrurile cele ce prin iubirea de Dumnedeŭ după plăcere cu cuviință se facŭ și se săvărșescŭ de cătră blagocestivĭ și iubitorĭ de Christosŭ Domnĭ, care dela Dumnedeŭ sunt aleșĭ, măcarŭ că se potŭ cunósce la tótă obștimea și prin alte mijlóce de fapte bune, iar maĭ alésă și vrednică de laudă este evlavia și cuceria Domniilorŭ sale, cătră sfintele și dumnedeeștile lăcașiurĭ, unde de apururea să slăvesce numele mareluĭ și a totŭ puterniculuĭ Dumnedeŭ, ci dar și Domnia mea, fiindŭ cu acestŭ gândŭ cucernicŭ cătră sfintele luĭ Dumnedeŭ lŏcașurĭ și mănăstirĭ, socotimŭ Domnia mea și pentru sfânta și dumnedeiasca Metropolie din cetatea Dărstoruluĭ de peste Dunăre, la care se cinstesce și se prăznuesce hramulŭ tăierii cinstituluĭ capŭ alŭ sântuluĭ slăvituluĭ prorocŭ înainte mergătoriuluĭ și botezătoriuluĭ Ioanŭ, *fiindŭ-că acéstă sfântă Metropolie aŭ fostŭ zidită și înălțată de rĕposatulŭ Ghica Gregorie Vodă celŭ d'întâiŭ, după putința vremilorŭ de atuncĭ, apoĭ după vremĭ s'aŭ fostŭ surpatŭ zidirea curțiĭ de jurŭ împrejurŭ, câtŭ rĕmăsese izlaz, și biserica încă se dărăpănă, ne cutezândŭ a drege cinevaș, și întru acéstă stare aŭ mersŭ până întru a doua Domnie a rĕposatuluĭ Gregorie Ghica Vodă alŭ doilea*, cândŭ Domnia sa, cu hărnicie, mijlocindŭ cătră puternica stăpânire aŭ scosŭ firmanŭ Impĕrătescŭ, prin care i s'aŭ datŭ voe, cu neoprită pozvolenie, și așĭa prin ajutoriulŭ Domnieĭ sale și prin osărdia Metropolituluĭ ce aŭ fostŭ atuncĭ, de iznóvă s'aŭ ziditŭ și s'aŭ înălțatŭ curtea de jurŭ împrejurŭ și s'aŭ dresŭ și biserica, și s'aŭ făcutŭ și case, dar cu multă cheltuială și datorie; dreptŭ acea și Domnia mea îndemnându-mĕ, ca prin óre-care ajutoriŭ de milă, din venitulŭ domnescŭ a ne face noĭ ctitorĭ, printr'acestŭ cinstitŭ hrisovŭ alŭ Domnieĭ mele dămŭ și orînduimŭ milă acesteĭ sânte Metropoliĭ, să aibă a lua pe totŭ anulŭ câte 500 bolovanĭ sare de la ocna Slănicŭ, bolovanĭ marĭ alcșĭ, care la vreme să fie volnicŭ trimisulŭ fără de nicĭ-o zăticnélă a o rădica, și aŭ să o vîndă, aŭ să o ducă unde vorŭ vrea, și nicĭ vameșiĭ, nicĭ cămărașiĭ

Biserica avea, pentru administrațiunea eĭ județană, ca și astădĭ, *protopopĭ*.

Protopopiĭ eraŭ numițĭ de Mitropolitŭ și Episcopĭ, dar nu puteaŭ să-și esercite funcțiunea în județe, până ce Domnitorulŭ nu li dădea și elŭ carte de volnicie.

---

să nu-ĭ supere de nimicŭ, ca să fie mila acésta a acesteĭ sânte Metropoliĭ de ajutorŭ și de întărire, iar Domnieĭ mele și răposaților părinților, moșilorŭ și strămoșilorŭ Domnieĭ mele veșnică pomenire, pentru că mila acésta o aŭ avutŭ sfânta Metropolie și de la alțĭ frațĭ Domnĭ, precum ne-amŭ adeveritŭ Domnia mea, atâtŭ din hrisóvele Domnieĭ-sale fratelui Gregorie Ghica Vodă ot let. 7277. Așijderea înoimŭ și Domnia mea mila acésta, precum arétă maĭ susŭ; adeverimŭ Domnia mea hrisovulŭ acesta cu însușĭ credința Domniĭ mele Iŵ. Ales. Ipsilante Voivodŭ, și cu credința pré iubițilorŭ Domnieĭ mele fiĭ, Constantinŭ Vvd., Dumitrașco Vod., și mărturiĭ punemŭ Domnia mea pe toțĭ cinstițiĭ și credincioșiĭ boerĭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan Scarlatŭ Caragea Vel Ban, Nicolae Știrbeiŭ Vel Vor. de Țéra de susŭ, Badea Știrbeiŭ Vel Vorn. de Țéra de josŭ, Ioanŭ Iuliano Vel Log. de Țéra de susŭ, Dumitrașco Racoviță Vel Log. de Țéra de josŭ, Ștefanŭ Mișoglu Vel Spăt., Nicolae Brâncovénulŭ Vel Vist., Costache Raletŭ Vel Post., Răducanu Slătinénu Vel Clucierŭ, Scarlatŭ Manulŭ Vel Comisŭ, Dumitrache Varlaamŭ Vel Pahar., Ioanŭ Vel Stol., Teodosie Țigara Vel Slugerŭ, Constantinŭ Vel Pitarŭ, și Ispravnicŭ Ioanŭ Iuliano Vel Log., Iordache Mavrocordatŭ 2-lea Log. S'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta în alŭ treilea anŭ alŭ Domnieĭ mele aicĭ în scaunulŭ orașuluĭ Bucurescĭ, în luna Martie 21 la lét. 7285, de Constandinŭ Dascălulŭ slovenescŭ.»

Eată unŭ altŭ actŭ din Cond. 3, fila 214—215:

Chrisovŭ a douĕ sfinte biserici din eparhia Metropolia Drasta.

«Domniĭ și oblăduitoriĭ ceĭ aleșĭ de Dumnedeŭ, cărora li s'aŭ încredințatŭ stăpâniriĭ de țĕrĭ și de noróde nu se îndestuléză numaĭ pe politicesculŭ norodŭ a-lŭ aduce la stare bună și îndreptare, ci maĭ vêrtosŭ prin lucrarea celorŭ folositóre de sufletŭ, care este milostenia, și maĭ alesŭ la sfintele luĭ Dumnedeŭ lŏcașurĭ, unde neîncetatŭ se proslăvesce numele mareluĭ și atotŭ puterniculuĭ Dumnedeŭ; dreptŭ acea dară și Domnia mea însciințându-mĕ pentru douĕ sfinte bisericĭ, ce se află în Eparhia sfințiĭ séle Părintele Metropolituluĭ Drăstorŭ, chirŭ Partenie, însă una în Casabaola Babadagăĭ, la care se cinstesce și să prăznuesce hramulŭ sfântuluĭ slăvituluĭ mareluĭ mucenicŭ Dimitrie și alta în satulŭ Cernavoda, la Bogazchioiu, la care se prăznuesce hramulŭ sfântuluĭ părinteluĭ nostru Nicolae arhiepiscopŭ Mirelorŭ dela Lichia, făcĕtoriulŭ de minunĭ, și încă socotindŭ Domnia mea, că pre lângă alte laude și prinóse ce se aducŭ luĭ D-deŭ în sfintele bisericĭ de pravoslavniciĭ creștinĭ, este bine primitŭ și mirézma tămăieriĭ candelelorŭ și a făcliilorŭ, fiindŭ-că și acestea sunt spre slava luĭ Dumnedeŭ și spre podóba și cinstea bisericeĭ, și îndemnătóre spre evlavia pravoslavnicilorŭ creștinĭ, bine voimŭ Domnia mea de miluimŭ acestea douĕ bisericĭ, orînduimŭ ca să aibă a lua în toțĭ aniĭ câte tal. 50 pe

In 1775, cu ocasiunea noueĭ Domniĭ, se reînoescŭ toţĭ protopopiĭ din 17 judeţe. Domnitorulŭ le dă la fie-care următórea carte de recunóscere, din care se póte vedé şi preocupaţiunile Domnitoruluĭ din respectulŭ moravurilorŭ:

«Davat gvdvm . . . . . pre carele l'aŭ făcutŭ P. S. Sa părintele Mitropolitulŭ protopopŭ la sud. . . . . ca să aibă volnicie cu acéstă carte a Domnieĭ mele, să caute slujba protopopieĭ din acelŭ judeţŭ şi să aibă a judeca tótă partea bisericéscă, după pravilă, însă de amestecarea sângeluĭ şi de răpirea fetelorŭ, pe uniĭ ca aceĭ să-ĭ globéscă pe fieş-ce care după putinţa lorŭ, însă pe care îlŭ va afla în vină mare, séŭ de amestecarea sângeluĭ, séŭ de împreunarea ce nu s'aŭ căḑutŭ, fiindŭ de rudenie, să-ĭ ducă la P. S. Sa părintele Mitropolitŭ, ca să le facă judecata după pravilă. Pentru care iată că-ţĭ poruncimŭ Domnia mea molitveĭ tale. protopópe, să nu care cum-va să îndrăsnescĭ, aflând vină de amestecare a sângeluĭ, séŭ împreunare a cărora se cade să se despărţéscă, şi de la uniĭ ca aceia veĭ lua mită şi veĭ lăsa, vĕḑêndŭ însciinţarea P. Sale părinteluĭ Mitropolituluĭ, bine să sciĭ, că cu pedépsa bisericéscă fórte te veĭ pedepsi, de nu veĭ urma porunceĭ ce ţi se dă. Poruncimŭ Domnia mea şi D-lorŭ ispravnicilorŭ dintr'acestŭ judeţŭ i vouĕ căpitanilorŭ, vameşilorŭ după timpurĭ, vătaşilorŭ de plaiŭ şi pârcălabilorŭ de prin satele

anŭ din vama Domnéscă, să fie pentru tămâie, untŭ-de-lemnŭ, şi făcliĭ, însă Epitropu dela biserica sfântuluĭ Dimitrie să iae aceştĭ tal. 25 la ḑiua sfântuluĭ Dimitrie, iar celŭ dela biserica sfântuluĭ Nicolae să iae tal. 25 la ḑiua sfântuluĭ Gheorghe, ca să fie acestorŭ sfinte bisericĭ de ajutoriŭ şi de întărire, iar Domnieĭ mele şi răposaţilorŭ părinţilorŭ, moşilorŭ şi strĕmoşilorŭ Domnieĭ mele veşnică pomenire, fiindŭ-că acéstă milă o aŭ fostŭ avutŭ şi de maĭ înainte vreme, precumŭ ne-amŭ adeveritŭ Domnia mea, atâtŭ din hrisóvele altorŭ fraţĭ Domnĭ, câtŭ şi din hrisovu Domniĭ séle fratelŭĭ Grigorie Ghica Voivodŭ, ot lét. 1769. Aşijderea şi în urma nóstră pohtimŭ pe alţĭ fraţĭ Domnĭ să înoiască mila acéstă şi cu hrisóvele Domniilorŭ séle, şi spre a lorŭ veşnică pomenire; am întăritŭ Domnia mea hrisovulŭ acesta cu însuşĭ credinţa Domnieĭ mele Io. Ales. Ips. Vvd., şi cu credinţa prea iubiţilorŭ Domnieĭ mele fiĭ Constandinŭ Vodă, Dumitraşcu Vodă, şi cu totŭ sfatulŭ cinstiţilorŭ şi credincioşilorŭ boierilorŭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Panŭ Scarlatŭ Caragea Vel Banŭ, Nicolae Stirbeiŭ Vel Vorn., de Ţéra de susŭ, Badea Stirbeiŭ Vel Vorn., de Ţéra de josŭ, Stefanŭ Mişoglu Vel Spăt., Nicolae Brâncovénulŭ Vel Vist., Radulŭ Slătineanulŭ Vel Clucerŭ, Scarlatŭ Manu Vel Comisŭ, Dumitrache Varlamŭ Vel Paharn., Iónŭ Vel Stoln., Teodosie Ţigara Vel Slugerŭ, Costandinŭ Vel Pit., şi Ispravnicŭ Ioanŭ Iuliano Vel Log., i Iordache Mavrocordatŭ 2-lea Logf., şi s'aŭ scrisŭ Hrisovulŭ acesta în alŭ treilea anŭ alŭ Domniĭ Domnieĭ mele aicĭ în scaunulŭ oraşuluĭ Bucurescĭ, în luna Mart. 21, let. 7285, de Constandinŭ Dascălulŭ Slovenescŭ.»

domnescĭ, mŏnăstirescĭ și bisericescĭ, vĕḑêndŭ cartea acéstă a Domnieĭ mele, toțĭ să aveți a vĕ feri de judecata S-teĭ biserici, nimenĭ să nu se amestece fără de numaĭ orînduitulŭ protopopŭ, căcĭ orĭ-carele se va amesteca în judecata bisericéscă, bine să scie că rea scârbă și certare va petrece de către Domnia mea» (1).

In interesulŭ religiuneĭ, Ipsilante ajută preoțiĭ, cu scutirĭ diverse și maĭ alesŭ întinde scutirile și la fiiĭ de preoțĭ, spre a-ĭ îndemna să urmeze în cariera părinților lorŭ. Dămŭ în notă aci douĕ acte de acéstă natură (2). Din celŭ alŭ doilea se vede că la biserică se țineaŭ cuvîntărĭ *(didahiĭ)*, carĭ de sigurŭ eraŭ în românesce, ca să fie înțelese.

(1) Cond. Domnéscă No. 22.—1775. Arh. Stat.

(2) Vodă acordă scutirĭ, și liuḑĭ cuviosuluĭ Alexie Ierokirica dela Metropolia din Bucurescĭ, carele fiindŭ-că se afla slujindŭ deapururea și nelipsitŭ, nevoindu-se a face *didahiĭ* sĕrbătorile și Duminicile pe la sfintele bisericĭ, spre folosulŭ sufletelorŭ creștinilorŭ, după cum ne adeverimŭ Domniea mea din anaforaoa P. S. séle Părinte Mitropolitulŭ, cum că fără lenevire și fără pregetŭ urméză acéstă bună slujbă, m'am milostivitŭ Domnia mea etc..... Cond. 3, pag. 146 v.

Din condica Domnéscă No. 6, la fila 78, Mitropolitulŭ Grigorie cu anaforaoa din 1777 Iulie 31 ḑice:

«Preoțiĭ din câte trele eparchiile aŭ datŭ douĕ jalbe către noĭ, una către Măria Ta închinând'o, iar alta nouĕ scriind'o, după a cărora jalbe nu lipsimŭ a arĕta Măria Tale cea cu rugăciune cerere a lorŭ: precum tóte breslele vorŭ să aducă pe ficiorii lorŭ la brésla părintéscă, așa și preoțiĭ ceĭ ce aŭ feciorĭ, și învață carte și se socotescŭ vrednicĭ de a primi darulŭ preoțieĭ, se silescŭ a-ĭ face preoțĭ și aĭ lăsa diadoșĭ la bisericĭ, însă fiindŭ-că de noĭ nu se herotonisescŭ ficiorii preoțescĭ fără de numaĭ după mórtea părinților lorŭ și unde este trebuință, satele nevĕḑêndu-ĭ herotoniți, îĭ supĕră la cislă, dimpreună cu ceĭ-l-alțĭ sătenĭ așezêndu-ĭ; care acésta nesuferind'o nicĭ preoțiĭ nicĭ ficiorii lorŭ, uniĭ se strămută prin alte sate, alțiĭ se facŭ slugĭ la unulŭ și altulŭ, alțĭ intră într'alte bresle și puținiĭ rĕmânŭ spre ajutorulŭ satelorŭ și toțĭ ficiorii de preoțĭ ce sunt hotărâțĭ. la vremea trebuinței să se hirotoniséscă, neputêndŭ să maĭ trăiască pe lângă părinți și sub învĕțătura lorŭ, ce li-o facŭ pururea, pentru orînduielele bisericescĭ, se desnedăjduescŭ și amestecându-se cu alte slujbe, se facŭ nevrednicĭ de cinulŭ preoțescŭ. Preoțiĭ nu supĕră pre Măria Ta, ca se rămâie ficiorii lorŭ fără de dăjdie, ci se rógă, ca ceĭ ce vorŭ fi aleși și ipopsiți de a se hirotonisi, să fie orînduițiĭ cu o dajdie deosebită, ușóră, ca să plătéscă până la vremea chirotonieĭ, iar hirotonindu-se să între și eĭ în orînduiala dăjdeĭ preoțilorŭ, fiindŭ-că cu acea dajdie aflându-se deosebiți până la chirotonie, potŭ să șĕḑă pe lângă părinți, ca să învețe ale preoțieĭ, care învĕțăturĭ noĭ le ceremŭ dela dînșiĭ cândŭ viŭ să iea darulŭ preoțieĭ.»

Domnitorulŭ I. Alexandru Ipsilante la 1777 Septembre 10, ḑice că: «Findŭ că numĕrulŭ preoțilorŭ este orînduitŭ cu hotărâre, ca alțĭ maĭ mulțĭ peste orînduita sumă să nu intre fără numaĭ în loculŭ acelora când vorŭ muri și va

VI.

Organisarea justiției.

Să venimŭ acum a ne ocupa de organisațiunea justiției sub Alexandru Ipsilante.

Chiar în anulŭ sosirei sale în Bucuresci, 1775, inteligentulŭ Domnitorŭ s'a și pusŭ să scrie și să compileze o *pravilă.* «De vreme că vedemŭ, dice elŭ, cum că la pricinile ce se caută, une-orĭ se arétă obiceiurile pămîntuluĭ, alte-orĭ se anerisescŭ, și hotărîrile se facŭ după gândulŭ fie-căruia, fără de a nu le întemeia în *pravilă,* și acésta pentru că nu aŭ vre-o orênduită pravilă a obiceiurilorŭ; cercetândŭ obiceiurile și întărindŭ cele cu cale cu căḑutele îndreptărĭ, adunândŭ și alte pravile, amŭ făcutŭ o *pravilă, care și după ce vomŭ arĕta-o la toți, tălmăcind'o și pe limba românéscă* vomŭ și tipări-o (1).»

Până ce acéstă pravilă, scrisă maĭ întâiŭ în grecesce, să fie «*arĕtată la toți, tălmăcită și tipărită,*» Alexandru Ipsilante organisă instanțele, carĭ aŭ a judeca pricinele și vinele, prin următorulŭ chrisovŭ, din 1775, chrisovŭ din care vedemŭ, că elŭ organiséză 4 instanțe superióre de judecățĭ, ḑise de elŭ «Depertamenturĭ». Unulŭ din acestea este numitŭ «Depertamentulŭ de *criminalionŭ,*» pentru că are a judeca crimele și delictele. Eată actulŭ :

«Hrisovŭ cu ponturĭ în ce chipŭ să urmeze D-lorŭ boerĭĭ judecătorĭ de pe la rênduitele mese. (Cond. II, fila 43.)

«Pentru orînduiala Depertamenturilorŭ de judecățĭ.

«*Iŵ Alex. Ion Ipsilante Vv. cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domnŭ.* (etc.)

«Vrêndŭ Domnia mea ca să ieа sfîrșitŭ tóte pricinile de judecățĭ ale locuitorilorŭ, nu numaĭ după pravilă, cu tótă dreptatea, ci și fără zăbavă, ca să

---

fi trebuință . . . . » primesce propunerea de susŭ, darŭ cere prealabila alegere între ficiorĭĭ de preoțĭ, pe ceĭ vrednicĭ și carĭ vorŭ apoĭ să ajungă preoțĭ. Aceștia aleșĭ, să se lege, cum că vorŭ pune tótă silința la învĕțătură și acestora să li se puie o dare maĭ mică și deosebită.

(1) Veḑĭ documentulŭ de maĭ la vale.

Posedemŭ unŭ asemene actŭ în originalŭ. Veḑĭ și Condica domnéscă No. 2 (Alex. Ipsilante Vodă), fila 43.

nu se stingă ómenii și să nu cheltuéscă âmblându în judecăți multă vreme, pentru acésta amŭ orînduitŭ 4 întocmite depertamenturi. Celŭ d'âmtâiŭ, așezatŭ cu boerii marĭ mazilĭ de-n trépta âmtâia; celŭ alŭ II-lea cu din ceĭ-l-alți; celŭ alŭ III-lea asemenea și celŭ de alŭ IV-lea asemenea.

Dintr'acestea dar, *unulŭ* să caute numaĭ judecățile de *criminalionŭ*, iar celelalte treĭ, pricinĭ ce sunt pentru lucrurĭ și datoriĭ.

Depertamentulŭ de criminalionŭ, așezatŭ cu deosebiți boerĭ, are a urma pe tóte ḑilele necurmatŭ căutările și hotărîrile, după pravilă, în localulŭ orênduitŭ la Domnésca nóstră Curte, cu tótă orênduiala sa, adecă: alŭ 2-lea și alŭ 3-lea armașŭ, armășeĭ, zapciiĭ puștăriei, logofițeĭ și alți trebuincioșĭ,— afară numaĭ de Sâmbăta și Dumineca.

Cât pentru vinovați, orĭ de afară de la ispravnicŭ se trimetŭ, séŭ aicĭ se prindŭ, să se închiḑă la puștărie și numaĭ decât să se aréte Domnieĭ mele.

Intr'acestașĭ chipŭ să aibă condică deosebită armașului, în care să técă numaĭ decât numele vinovaților, arętându de s'aŭ trimisŭ de la isprăvnicie, séŭ de s'aŭ prinsŭ aice și aducêndŭ condica, să se aréte și să se pecetluéscă de Noĭ, cu hotărîrea de a sĕ judeca *și să nu se căsnéscă* de vel armașŭ, maĭ 'nainte până a nu se cerceta de judecată, care să dea în scrisŭ ce felŭ de pedépsă se cuvine a se face acelora, după orânduiala pravileĭ, arętându și *capetele* și să aréte Domnieĭ mele, cu anatora scrisă în condică. Și cercetarea să se facă fără de zăbavă, ca orĭ curêndŭ să se osândéscă, séŭ în grabă să se îndrepteze și să se slobódă de la închisóre.

Celă-l-altŭ Depertamentŭ are a căuta, a judeca și a face alegere pricinilorŭ de judecată, ce sunt pentru lucrurĭ și îndatoriĭ, și să urmeze căutările și hotărîrile sale după pravilă, urmându și obiceiulŭ pământuluĭ, care acum amŭ hotărîtŭ să se energhiséscă în pravilă. Și are și acesta a se aduna la curte cu 2 logofețeĭ de Divanŭ și câte 2 de 5 bresle: 11 zapciĭ să fie nelipsiți. Și să ție condică deosebită, întru care să se técă tóte cele ce se caută într'acestŭ depertamentŭ.

Și celă-l-altŭ depertamentŭ, asemenea de o potrivă la putere, ca celă-l-altŭ depertamentŭ, să păzéscă totŭ aceeașĭ orînduială, după cum s'aŭ ḑisŭ maĭ susŭ.

Celă-l-altŭ departamentŭ maĭ mare decât acestea, așezatŭ cu boerĭ marĭ mazilĭ de întâia tréptă, are și acesta să se adune în domnésca nóstră curte, afară de Joia și Dumineca, și după prânḑŭ, fiindŭ trebuință, și la vre-una din casele d-lorŭ și să judece și să facă alegere pricinilorŭ celorŭ orînduite la acestŭ depertamentŭ și din porunca nóstră de isnóvă să caute și pricinĭ ce s'aŭ căutatŭ în celă-l-altŭ Depertamentŭ, ce i este maĭ micŭ decât acesta; și de se va întêmpla vre-unulŭ din ceĭ ce se pricinuescŭ, să nu se mulțămească la otărîrea aceluĭ Depertamentŭ și va cere *Divanŭ*, să urmeze și acestŭ maĭ alesŭ Depertamentŭ cu căutările și hotărîrile sale, după pravilă și obiceiurile pământuluĭ, ce

s'aŭ hotărîtŭ acum, purtându-se judecătorii cu mare cercetare, fără de pismuire și cu luare aminte și de este să strice vre-o dată vre-o hotărîre a Departamentuluĭ celuĭ de josŭ, să o strice cu pravilă, cu cuvîntŭ vrednicŭ și dreptŭ și cu anafora, iar nu cu vorbe subțirĭ și să nu cuteze cinevașĭ din judecătoriĭ aceștia, orĭ a sparge, séŭ să ție scrisele a celuĭ-l-altŭ Departamentŭ ce s'aŭ datŭ la celŭ ce se pricinuesce, fiindŭ-că acésta numaĭ Domnia mea avemŭ a o face de isnóvă cercetându aci pricina, de față, în Divanulŭ Domnieĭ mele.

Asemene depertamentulŭ acesta are să urmeze lucrarea dreptățeĭ sale cu tótă orênduiala, însă treĭ logofețeĭ, 4 logofețeĭ de Divanŭ și câte 2 asemene de la fiesce-carele zapciŭ și alțĭ trebuincioșĭ slujbeĭ. Să se ție dar și la acestŭ Depertamentŭ condică deosebită, întru care să se scrie tóte cele căutate. La aceste 3 Depertamenturĭ să fie și câte 2 vorniceĭ rênduițĭ, ca să se trămită, fiindŭ trebuință, de la judecată, orĭ pentru vre-o cercetare, orĭ pentru ca să caute semne și hotare, cum și alte asemenea.

Asemene și din ceĭ rênduițĭ să păzéscă la ușile Depertamenturilorŭ, ca să nu lase pre nimene, orĭ-ce felŭ de omŭ ar fi, să intre înlăuntru, fără de numaĭ pre ceĭ carĭ pricinuescŭ și după orênduială pre ceĭ ce face trebuință a-ĭ chiăma judecata.

Divanulŭ Domnieĭ mele este să se facă de 3 orĭ pe sĕptĕmână, Dumineca, Mercurea și Sâmbăta. Insă Lunea și Mercurea să se caute pricinile ce sunt pentru lucrurĭ și îndatoriĭ, a cărorŭ pricinĭ hotărîre s'aŭ făcutŭ de cele-l-alte Depertamenturĭ și neodihnindu-se ceĭ-ce se judecă s'aŭ cerutŭ la Divanŭ, orĭ după voința Nóstră, séŭ după cererea lorŭ, cu judecata, amŭ otărîtŭ a eși d'întâiașĭ dată la Divanulŭ Domnieĭ mele, iar Sâmbăta să cătămŭ vinovățiile. Iar cândŭ vre-o parte din ceĭ ce se judecă, nu se va odihni la hotărîrea celuĭ maĭ de josŭ Depertamentŭ, și va face apelație la celŭ maĭ de susŭ Depertamentŭ, după ce se va cerceta a aceluĭ maĭ de josŭ Departamentŭ hotărîrea cu tótă pravilnicésca luare aminte și se va întări ca o dréptă și după pravilă, iarăși nu se va odihni, ci va cere apelație la Divanulŭ Domnieĭ mele, se va înfățișa cu celŭ ce se judecă și se va maĭ cerceta pricina și când se va găsi otărîrile ce s'aŭ făcutŭ de la acele 2 Depertamenturĭ drepte și cu cale și se va cunósce cum că de-n desfrănare și pismă nu se odihnesce, unulŭ ca acela este să se pedepséscă de cătră Domnia mea spre pilda și altora.

Vel Logofețiĭ datorĭ sunt să gătéscă Divanulŭ Domnieĭ mele, să puie la orênduială zapciiĭ, ca să aibă gata pe ceĭ ce se pricinuescŭ, cu tóte cele trebuincióse, adecă: cărțĭ de judecată ale celorŭ-l-alte Depertamenturĭ, i sineturĭ, mărturiĭ, cum și alte asemenea, pentru ca să nu iasă la Divanŭ negătițĭ și pentru ca să nu se îndrăsnéscă cinevașĭ, din ceĭ ce se judecă, să dică că-ĭ lipsesce cutare scrisóre, séŭ cutare mărturie, fiindŭ-că unulŭ ca acela, este să se depărteze, și Vel Logofețiĭ vorŭ avé a rĕspunde pentru lenevire și nepurta-

rea de grijă. Iar Divanulŭ Domnieĭ mele să se facă cu tótă obicĭnuita podoabă.

Amîndoĭ D-lorŭ Vel Logofeţĭ, de 3 orĭ pe sĕptĕmână, Marţia, Joia şi Vinerea adunându-se, să caute condica de răvaşe şi aducêndŭ pe zapciĭ, să cerceteze de s'aŭ căutatŭ, de s'aŭ sĕvêrşitŭ pricinile jăluitorilorŭ, de aŭ venitŭ rĕspunsurile de pe afară şi mumbaşiriĭ ceĭ trimeşĭ şi cele-l-alte. Către aceste să aibă purtare de grijă spre a sevĕrşi întâiŭ pricinile celorŭ de afară şi ceĭ maĭ vechĭ, ce aŭ datŭ jalbă maĭ dinainte, aceia întâiŭ să se judece şi nu să dea rêndŭ celorŭ de curêndŭ, pentru hatârŭ.

Când de isnóvă să caută vre-o hotărire a vre-unuĭ maĭ de josŭ Depertamentŭ, să nu se chiăme judecătoriĭ aceia şi să se întrebe în ce chipŭ şi pentru ce aŭ hotărîtŭ acelŭ felŭ acea pricină, fiindŭ-că acésta este atacsie, de vreme că aceştĭ judecătorĭ câte aŭ a ḑice le-aŭ scrisŭ în cartea lorŭ de judecată. Să se ţie condicĭ deosebite întru care să se trécă în perelipsŭ tóte răvaşele ce se daŭ şi în ce chipŭ să orênduescŭ şi hotărirea Domnieĭ mele şi zapciulŭ, cu létulŭ, luna şi ḑiua. Aceste condicĭ să fie la toţĭ logofeţeiĭ, care după datorie, după ce se orênduescŭ răvaşele, să le scrie în condică, precum s'aŭ ḑisŭ maĭ susŭ şi apoĭ să le iscăléscă şi aşa să se dea jăluitorilorŭ ; cum şi cele ce se orênduescŭ pentru pricinĭ a se căuta afară, la judeţe, cu acestaşĭ chipŭ, după ce se iscălescŭ, să se pecetluiască ; că de se va găsi vr'unŭ răvaşŭ datŭ în mână de zapciŭ séŭ jăluitorilorŭ, netrecutŭ la condică, să se pedepséscă, cercetându-se celŭ vinovatŭ.

De se va întêmpla în vre-o sĕptĕmână să se strîngă judecăţĭ multe, să ne însciinţeze D-lorŭ Vel Logofeţiĭ, ca să facemŭ şi într'altă ḑi Divanŭ, să nu aştepte ceĭ cu pricinile.

Pentru judecătorĭ. Pentru ca să urmeze ale judecăţilorŭ, nu numaĭ cu bună orênduială, ci şi după pravilă şi dreptate, pentru acésta amŭ alesŭ boerĭ ce sciŭ atâtŭ pravila, cât şi obiceiurile pămîntuluĭ şi i-amŭ orênduitŭ judecătorĭ la numitele 4 Depertamenturĭ. Decĭ judecătoriĭ toţĭ, după netăgăduita datorie, să se strângă la Depertamenturĭ de diminéţă, să judece şi să facă alegere a pricinilorŭ ce vorŭ veni, cu totŭ felulŭ de nevoinţă, cercetare şi luare aminte, urmându orênduelelorŭ pravileĭ şi arĕtându-se spre ceĭ ce se judecă, cu dulcéţă, făr' de nicĭ unŭ felŭ de pismuire şi cu desĕvêrşită nepărtenire la nicĭ o parte. Să asculte cu bună luare aminte, făr' de mâhnire, tóte cuvintele celorŭ ce se judecă şi să nu cuteze vre-unulŭ a înjura pe cinevaşĭ, séŭ să-lŭ opréscă de a-şĭ arĕta tótă curgerea pricineĭ luĭ, orĭ-ce felŭ ar fi, fiindŭ-că de va face vre-unulŭ vre-una dintr'acestea, se va pedepsi. Canonulŭ judecătorilorŭ de orĭce tréptă ar fi, să nu priméscă în casa sa vre-unulŭ din ceĭ ce se judecă, ca să asculte, orĭ jalba luĭ, séŭ rĕspunsulŭ, fiindŭ-că acésta este mare stricăciune, de vreme ce într'acestaşĭ chipŭ negreşitŭ să smerduesce auḑulŭ sĕŭ şi

apoĭ se discolifsesce a nimici dreptulŭ şi aşĭa stinghiréză şi pre ceĭ-l-alţĭ judecătorĭ la hotărîre, şi dintr'acésta face trebuinţă să se zăbovéscă hotărîrile. Decĭ, ceĭ ce se judecă, câte îndreptărĭ şi rĕspunsurĭ aŭ a ḑice, să le spuie tóte înaintea judecăţiĭ, ca fiindŭ curatŭ gândulŭ judecătorilorŭ de alte şópte, să nemeréscă cu lesnire şi făr' de pismuire dreptulŭ jalbilorŭ pîrîşilorŭ şi rĕspunsurile pîrîţilorŭ, să se scrie însĕşĭ cuvintele carĭ le ḑicŭ. Judecătoriĭ, cu socotélă de obşte, în cercetare de obşte, şi cu gândŭ de obşte, toţĭ să hotăréscă fără de a nu se socoti unulŭ séŭ doĭ dintr'înşiĭ, că elŭ este stăpânŭ alŭ otărîreĭ, séŭ maĭ mare decât ceĭ-l-alţĭ la lucrarea acésta a judecăţeĭ; judecătoriĭ să aibă mânile séle spĕlate întru Dumneḑeŭ şi întru pravilă, adecă, să fie temĕtorĭ de Dumneḑeŭ şi dreptĭ şi să nu-şĭ întine mânile séle cu primire de darurĭ şi miturĭ, căcĭ când vre-unulŭ din judecătorĭ se va arĕta că aŭ luatŭ mită, unulŭ ca acela greŭ se pedepsesce.

De se va întêmpla pricinĭ multe, să fie datorĭ toţĭ judecătoriĭ de a se strînge la Depertamentŭ, la ceasŭ orînduitŭ şi să caute deobşte pricinile, iar nu unulŭ séŭ doĭ, fiindŭ-că căutările şi hotărîrile trebuesce să se facă de faţă, iar nu pe sub ascunsŭ.

Judecătoriĭ fórte bine să iea aminte, să nu hotăréscă altele de faţă şi apoĭ să iscăléscă pe sub ascunsŭ alte hotărîrĭ, împotriva hotărîreĭ aceĭ de faţă, fiindŭ-că greŭ se pedepsesce.

Judecătoriĭ să nu intre nicĭ-odată în vre-o nedreptate, aŭ pentru prieteşugŭ, séŭ pentru rudenie, aŭ pentru frica vre-unuĭ obrazŭ maĭ mare, iar carele dintre judecătorĭ se va afla judecândŭ cu hatârŭ de prieteşugŭ séŭ de rudenie, şi va căuta spre obrazŭ, iar nu spre dreptate, greŭ se pedepsesce.

Asemenea şi celŭ ce se silesce de vr'unŭ obrazŭ maĭ mare şi se va afla că face nedreptate şi nu ne va însciinţa, éste să se pedepséscă fórte greŭ, spre certarea bicisniculuĭ ce s'a temutŭ maĭ multŭ de sila aceluĭ unŭ boiărŭ ca şi dînsulŭ, măcar şi maĭ mare în ḑilele acelea, decât de Dḑeŭ, de pravilă şi de Noĭ.

Judecătoriĭ aĭ vinovăţiilorŭ, să urmeze la cercetărĭ şi hotărîrĭ asupra făcătorilorŭ de rele, cu unŭ gândŭ, după pravilă, şi Noĭ cercetândŭ ale lorŭ, faţă fiindŭ în Divanŭ, Sâmbăta, şi găsindŭ orânduirea dréptă şi după pravilă, orĭ vomŭ cumpĕta-o, orĭ vomŭ întări-o.

Ceĭ ce se cercetéză de către judecătorĭ pentru vre-o faptă rea, de vorŭ mărturisi îndată cele ce întrebĭ, să nu se créḑă numaĭ decât de judecătorĭ, fiindŭ-că póte, séŭ de frica pedepselorŭ, séŭ din urîciunea vieţeĭ lorŭ, să mărturiséscă cele ce n'aŭ făcutŭ. Pentru acésta, judecătoriĭ să cerceteze şi să caute şi alte semne pe din afară.

Nicĭ din judecătorĭ, nicĭ altŭ cine-vaşĭ după afară, să nu dea capŭ şi pravilă la mâna unuia séŭ altuia, cu care turburâ socotéla şi gândurile judecătorilorŭ, ce

facŭ la pricina ce se caută, și prelungesce hotărîrile, din care prelungire se pricinuesce stricăciune la amîndouĕ părțile ce se judecă. Iar care din ceĭ după afară se va întreba, să aibă slobodenie desĕvêrșitŭ să mérgă la judecată cu pravila acea ce va avé și aréte acelŭ capŭ ce se cuvine la pricina ce se caută, pe carele judecătoriĭ credêndu-lŭ cuviinciosŭ și alcătuitŭ la pricină, să-lŭ priméscă fără de pismuire.

Din judecătoriĭ de a doua tréptă, a acelorŭ 3 Depertamente cercetândŭ pricina, învĕțațĭ și isbutițĭ (ispitițĭ?) la *ale judecăților*, dintr'acestia de se va întêmpla trebuința, vomŭ orîndui în locŭlŭ unuia din doĭ ispravnicĭ județelorŭ și în locŭlŭ sĕŭ vomŭ orândui altulŭ la Depertamentŭ.

Iar judecătorilorŭ acestorŭ tuturorŭ de la câte feluri Departamenturĭ, pentru ca să aibă și îndestularea lorŭ, ca maĭ multŭ să se siléscă și să se păzéscă curațĭ, le dămŭ léfă, pe lună, după orînduiala și starea fie-căruia.

De vreme ce vedemŭ cum că la pricinile ce se caută, une-orĭ se arétă obiceiurile pămîntuluĭ, alte orĭ să anirisésce, și hotărârile se facŭ după gândulŭ fie-căruia, fără de a și le întemeia în pravilă, și acésta, pentru că nu aŭ vre-o orênduită pravilă a obiceiurilorŭ; cercetândŭ obiceiurile și întărindŭ cele cu cale, cu căḑutele îndreptărĭ, adunândŭ și alte pravilĭ, amŭ făcutŭ o pravilă, **care după ce vomŭ arăta-o la toțĭ, tălmăcind'o și pe limba românéscă, vomŭ și tipări-o**, ca socotindŭ și cinstindŭ ale pravileĭ, să judece și să hotărască de pe pravilă și să urmeze de pe acea. *Iar până a se tipări acea și a se arĕta de față*, judecătoriĭ să urmeze cercetândŭ ale pravileĭ.

Pentru ceĭ ce se judecă. Ceĭ ce se judecă de orĭ-ce felŭ de rênduială séŭ tréptă va fi, orĭ țĕranŭ séŭ boiărŭ, orĭ de bunŭ némŭ, séŭ prostŭ, să ésă la judecată cu totŭ felulŭ de evlavie și cucernicie. Când cine-vașĭ din ceĭ ce se judecă, obrăznicesce, séŭ aruncă judecătorilorŭ, în lăuntru la Depertamentŭ, cuvinte de ocară și de necinste, orĭ stăpânindu-se de fumurĭ, séŭ rezemându-se la vre-unŭ obrazŭ maĭ mare, pre unulŭ ca acela, orĭ-ce felŭ arŭ fi, să-lŭ aréte judecătoriĭ îndată prin anafora, scriindŭ și în ce chipŭ a obrăznicitŭ, pentru ca să se hotărască de către Domnia mea căḑuta luĭ pedépsă, spre înțelepciune.

Când cine-vaș, din ceĭ ce se pricinuescŭ va alerga la vre-unŭ obrazŭ maĭ mare și acelŭ obrazŭ va însciința judecătorilorŭ, ca să se diafendifséscă, unulŭ ca acesta, adecă ce aŭ alergatŭ, să se pedepséscă după orênduelile pravileĭ.

Ceĭ ce se judecă, să cunóscă pre toțĭ judecătoriĭ de o potrivă la putere și să nu socotéscă pe vre-unŭ judecătorŭ maĭ mare, séŭ maĭ micŭ, séŭ stăpânŭ alŭ hotărîreĭ.

Pentru zapciĭ. Zapciiĭ să aibă totŭ felulŭ de ascultare și supunere la judecătorĭ.

Insușĭ zapciiĭ să aducă pre ceĭ ce se judecă, la judecată, și să stee și eĭ de față, până când vorŭ lua sfîrșitŭ pricinile acelora și să nu-ĭ trimiță cu logo-

feţĭ şi cu zapciĭ de aĭ lorŭ, fără numaĭ când va fi trebuinţă, cu ceauşiĭ lorŭ.

Fără de hotărîrea judecătorilorŭ să nu îndrăznéscă zapciiĭ a face vre-unŭ *hereket* asupra vre-unora din ceĭ ce se judecă, până când se va da hotărîre şi să iea hotărîrea de la noĭ pentru sĕvêrşire.

Zapciiĭ să nu se îndrăsnéscă a aduce la Depertamenturĭ fără de scire şi fără de veste vre-unulŭ din ceĭ ce se judecă, ci întâiŭ să-ĭ arĕte răvaşŭ de jalba ce este împotriva luĭ, şi să-ĭ dea sorocŭ de una séŭ de douĕ ḑile, adecă după cum va fi şi pricina, ca să se gătéscă ; iar de va fi omŭ ca după-ce va afla-o, póte să fugă, séŭ să se ascunḑă, pre unulŭ ca acela să-lŭ pue la pază, séŭ să-lŭ lase luândŭ unŭ bunŭ chezaşŭ, pe omŭ, cu scirea judecătorilorŭ.

Zapciiĭ fără de scirea judecătorilorŭ să nu dea sorocŭ la cine-vaşĭ, séŭ să-lŭ lase, cu nicĭ unŭ felŭ de pricină.

Pre celŭ hotărîtŭ, de-ĭ va fi greşala luĭ de vinovăţie, să-lŭ ţie zapciiĭ până când vorŭ lua hotărîrea Domnieĭ mele pentru pedépsa luĭ ; ĭar de va fi pentru banĭ séŭ lucrurĭ, să-lŭ siléscă spre desĕvêrşita hotărîre, fără de a nu mijloci altŭ nimicŭ. Iar de va cere sorocŭ, iarăşĭ prin însuşĭ judecătoriĭ, să se cerceteze de i-se cade a i-se da sorocŭ şi câtŭ ? şi de este omulŭ vrednicŭ de credinţă ? şi după hotărîrea ce vorŭ găsi cu cale şi cu dreptate, să se facă. Iar de va fi boerŭ, cele hotărîte să se aducă întâiŭ la Domnia mea hotărîrea judecătorilorŭ, pentru ca să se urmeze dintr'a nóstră poruncă. Orĭ-ce felŭ de obrazŭ arŭ fi, celŭ hotărîtŭ să nu vînḑă lucrurile séle fără de scirea şi voia nóstră, ci să se facă anafora după orênduiala pravilelorŭ, şi maĭ întâiŭ să se întăréscă de către Domnia mea.

Decĭ aceste orênduelĭ ce amŭ hotărâtŭ Domnia mea a se urma şi a se lucra şi în faptă aşezându-se şi în scrisŭ printr'acestŭ domnescŭ alŭ Domnieĭ mele hrisovŭ, după ce s'aŭ cititŭ întru auḑulŭ tuturorŭ în Divanŭ, a fi cu toţiĭ în deobşte însciinţaţĭ şi a sci fie-carele datoria sa ; pentru ca să se păzéscă în tótă vremea asemenea şi să se găséscă de faţă întocmirea acestorŭ orênduelĭ, poruncimŭ D-tale Vel Logofĕtŭ, să se trécă în condica Divanuluĭ, după acésta să se dea la S-ta Mitropolie, ca să se păzéscă întru păstrare, întărindŭ Domnia mea hrisovulŭ acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ mele Ιῶ Alex. Ιónŭ Ipsilante Voevod, martorĭ fiindŭ şi prea iubiţiĭ fiĭ Domnieĭ mele : Const. Voevodŭ, Dumitraşco Voevodŭ şi D-lorŭ cinstiţiĭ boerĭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele : Pan Dumitrache Ghica Vel Ban, Pan Nicolae Dudesculŭ Vel Vorn. de Ţéra de susŭ, Pan Radu Văcărescu Vel Vorn. de Ţéra de josŭ, Pan Pană Filipesculŭ Vel Logofĕtŭ de Ţéra de susŭ, Pan Ştefanŭ Prişcovénu Vel Logofĕtŭ de Ţéra de josŭ, Pan Stefanŭ Mişoglu Vel Spătarŭ, Pan Ienache Văcărescu Vel Vist., Pan Scarlatŭ Caragea Vel Post., Pan Dumitraşco Racoviţă Vel Clucerŭ, Pan Ienache Vel Paharn., Pan Constantinŭ Văcărescu Vel Stolnicŭ, Pan Manolache Kretzulescu Vel Comisŭ, Pan

Hagi Dumitrache Vel Slugerŭ, Pan Nicolae Vel Pitarŭ și Ispravnicŭ Pan Pană Filipesculŭ Vel Logofĕtŭ. Și s'a scrisŭ hrisovulŭ acesta în alŭ doilea anŭ alŭ întâieĭ Domnie a Domnieĭ mele, aice în țéra Românéscă, în orașŭ scaunuluĭ Bucurescĭ, la anulŭ de la zidirea lumeĭ 7284, iar de la spăsenia lumeĭ 1775, de Constantinŭ Dascălulŭ slovenescŭ de la scóla Domnéscă ot Sf. Gheorghe.

Numele carĭ sunt martore la acestŭ actŭ însemnatŭ, ne arétă, că Domnitorulŭ avea în sfatulŭ sĕŭ pre toțĭ boeriĭ ceĭ maĭ deștepțĭ și maĭ bunĭ românĭ. Singurĭ *Spătarulŭ* și Postelniculŭ sunt nume grecescĭ. Iacă încă o-dată constatatŭ, că décă țéra a avutŭ de suferitŭ multŭ sub domnia fanarioțilorŭ, maĭ rarŭ aceștia aŭ administrat-o cu fanarioțĭ, ci cu boerĭ pămîntenĭ: Códa de toporŭ și pădurea!

Nu este lucrare oțiósă de a se pune în comparare chrisovulŭ organisândŭ justiția, la 1775 luna Septemvrie, și însușĭ codicele de legĭ, care fu publicatŭ numaĭ în 1780 Septemvrie, adică după 5 anĭ dela chrisovŭ.

Codicele luĭ Alexandru Ipsilante s'a tipăritŭ numaĭ la 1780 la tipografia Mitropolieĭ din Bucurescĭ. Este unŭ 4° de 48 de file, pe douĕ colóne, din carĭ una cuprinde textulŭ grecŭ și cea-l-altă textulŭ românescŭ. Titlulŭ codiceluĭ este numaĭ în grecesce (1). In fruntea pagineĭ cu titlu este o vignetă avêndŭ la mijlocŭ scutulŭ cu corbulŭ ținêndŭ crucea în pliscŭ și sórele și luna sub coróně, cu spadă și buzduganŭ. La stânga privitoruluĭ este o figură intitulată «Dreptatea» ținêndŭ cumpĕnă la o mână și spada la alta. La partea dréptă, s-tu Alexandru Patriarchulŭ Țarigraduluĭ, alŭ căruia nume îlŭ purta Domnitorulŭ (2).

(1) Iată titlulŭ completŭ:

ΣΥΝΤΑΓΜΑ'ΤΙΟΝ ΝΟΜΙΚΟ'Ν.

Περὶ εὐταξίας, καὶ τοῦ καθήκοντος ἑκαστου τῶν κριτηρίων, καὶ τῶν ὀφφικίων τοῦ πριντσιπάτου τῆς Βλαχίας τῶν ἀνηκόντων εις τὸ πολιτικὸν. Ὁδηγία τῆς εἰς τὸ ἐξῆς ἀποφάσεως τῶν ὡς τύπον ἤδη συλλεχθεισῶν ὑποθέσεων. Καὶ συμφωνία τῶν τοπικῶν ἐθίμων, τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐνχρήσει γενομένων, μετὰ τῶν Βασιλικῶν διαταγῶν. Πρὸς ἀκριβῆ τοῦ δικαίου συντήρισιν, καὶ πρὸς τὸ τῶν πτοχῶν ἐκ παντὸς τρόπου ἀνεπηρέατον.

Φίλοπονηθὲν παρὰ τοῦ Εὐσεβεστάτου Σοφωτάτου καὶ μεγαλοπρεπεστάτου ἡγεμόνος πασης Οὐγγροβλαχίας. κυρίου κυρίου Ἰωαννου Ἀλεξάνδρου Ιωαννου Ὑψιλάντη Βοιβόδα. κατὰ τὸν ἕβδομον χρόνον τῆς θεοστηκτου αὐτοῦ Ανθενείας. Ιεραρχευντος τοῦ πανιερολογιωτότου μήτροπολίτου, Κυρίου κυρίου Γρηγορίου. Νῦν τυποις, πρῶτον ἐκδοθὲν εἰς Ρωμαϊκὴν καὶ πάτριον γλῶτταν. Ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τῆς ἁγιοτάτης Μητροπολεως Οὐγγροβλαχίας. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αψπ. κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον.

(2) Vedĭ facsimilea întregeĭ pagine, la finele volumuluĭ.

Iată prefața acestuĭ codice:

«Iω Alexandru Ión Ipsilante V. V. cu mila luĭ Dumneḍeŭ Domnŭ și oblăduitorŭ a tótă Ugro-Vlachia.

«Cu cât éste trebuinciosŭ povĕțuitorulŭ la unŭ călĕtorŭ, ce va să trécă în locurĭ pustiĭ, ca să nu rătăcéscă din drumŭ, în locurĭ neâmblate și cu cât are trebuință de lumină unulŭ ce âmblă întru întunericŭ, ca să nu dea preste prăpăstiĭ și adâncăturĭ, atât sunt de trebuincióse și pravilele la o politie, ca printr'însele să se povĕțuiască, spre chipzuirea dreptățeĭ și a adevĕruluĭ și să nu greșéscă întru cea maĭ trebuincióză și a tóteĭ buneĭ orênduielĭ păzitórea, adecă judecata luĭ Dumneḍeŭ (căcĭ noĭ dupre chipulŭ celŭ Dumneḍeescŭ, nu numaĭ avemŭ a stăpâni pe pământŭ, ci și a judeca după asemĕnarea judecătoruluĭ tuturorŭ, ni s'aŭ dăruitŭ).

«Și măcarŭ că întru sciința și chipzuirea omuluĭ sunt óreșĭ-care schînteie ale dreptățeĭ semĕnate, după care fieșĭ-care, décă arŭ voi, póte să se povĕțuiască spre dreptate, după cum este ḍisŭ: «cea-ce ție nu place, altuia nu face», căcĭ întru acéstă coprinḍĕtóre poruncă tótă pravila și tótă dreptatea se înțelege, dar fiindŭ-că curgerea anilorŭ nu incontenesce de a schimba și a preface pururea pricinile viețeĭ céle întêmplătóre, pentru acea face trebuință a avé o povață maĭ pe largŭ. Dreptŭ acea, miluindu-ne Dumneḍeŭ cu Domnia acestuĭ Prințipatŭ, pe lângă cele-l-alte faceri de bine ce ne-amŭ străduitŭ să arĕtămŭ la toțĭ de obște, și deosebitŭ la fiește care, am socotitŭ Domnia mea, că acésta este cea maĭ de folosŭ, nu numaĭ pentru buna petrecere a locuitorilorŭ, ci și pentru cinstea lorŭ; pentru, că alta maĭ multă defăimare nu póte a fi la unŭ norodŭ, și maĭ vêrtosŭ la cela de bună credință, decât a vieți fără de pravilă, adecă, séŭ să nu aibă pravilĭ, séŭ să nu urmeze după pravilĭ. Intr'acestașĭ chipŭ am aflatŭ Domnia mea pre locuitoriĭ Valachieĭ, care măcarŭ că une-orĭ urma împĕrătescilorŭ pravilĭ, celorŭ de obște, și alte orĭ obiceiurilorŭ celorŭ pământescĭ, care obiceiurĭ cu cuvîntŭ că sunt din vechime, se sîrguia spre a avé întărire. Dară cu tóte acestea, nicĭ pravilele pururea într'unŭ chipŭ păzea, nicĭ vechimea obiceiurilorŭ nesmintitŭ ținea. Ci, când cu pravilele strica obiceiurile, când iarășĭ cu obiceiurile se împotrivia pravilelorŭ. Dreptŭ acea, din începutulŭ Domnieĭ mele, din multele grijĭ, care pururea ne coprindŭ, pârlejindŭ vreme, cu neîncetate ostenelĭ am strînsŭ Domnia mea, însă din pravilĭ cele ce sunt maĭ trebuincióse spre povața judecățilorŭ, iară din obiceiurĭ am alesŭ cele maĭ dese urmate în țĕră, asemĕnându-se óreșĭ cum și cu pravilele. Pe lângă acestea și altele óreșĭ care povețĭ, de însine alcătuindŭ Domnia mea, din jălbile și pricine ce pe tóte ḍilele se aducŭ la auḍulŭ nostru, acum la alŭ șéselea anŭ alŭ Domnieĭ mele, (ce cu mila luĭ D-ḍeŭ curge), am așezatŭ nouă alcătuită pravilă, ca unŭ isvodŭ și îndreptare tuturorŭ celora ce se vorŭ

afla judecându, cu sfatŭ de obște și cu adeverirea P. S. S. Mitropolituluĭ, a iubitorilorŭ de D-ḑeŭ Episcopĭ și a Velițilorŭ boerilorŭ Domnieĭ mele, ca printr'însa povĕțuindu-se, drepte să facă și eĭ hotărîrile judecăților și toțĭ ceĭ năpăstuițĭ să-șĭ afle dreptatea lorŭ la limanulŭ bunelorŭ pravilĭ, și la toțĭ supușiĭ noștri să se arĕte biruitóre dreptatea. Căcĭ judecata, după cum amŭ ḑisŭ, este a luĭ D-ḑeŭ. Dreptŭ aceea, câțĭ s'aŭ învrednicitŭ acesteĭ dregătoriĭ de judecătorĭ, se cuvine bine a sci, că pentru orĭ-ce pricină vorŭ judeca, celŭ ce se va osândi de cătră dînșiĭ fără de dreptate, séŭ cu dreptate pentru orĭ-ce felŭ de vină va fi, de o va obicni *(odihni?)* cu mulțămită și fără de cârtélă hotărîrea judecățiĭ, nu maĭ remâne a se osîndi la judecata cea viitóre, pentru că acéstă pămîntéscă judecată este a însușĭ luĭ D-ḑeŭ judecata; dar vaĭ de judecătorulŭ acela ce va mitui la hotărîrile judecăților, pentru voie veghiată, séŭ va strica dreptatea pentru luare de mită, séŭ va trece cu vederea dreptatea pentru pizmă, căcĭ înfricoșatŭ cuvîntŭ va auḑi, ca unŭ strâmbŭ judecătorŭ, de cătră dreptulŭ judecătorŭ, în ḑiua cea înfricoșată a nefățarniceĭ judecățĭ ceĭ viitóre, și nu numaĭ acolo, ci și aicĭ aflându-se de Domnia mea, cu orĭ ce mijlocŭ viclenindŭ la hotărîrile judecăților, să scie, că nicĭ într'unŭ chipŭ nu va puté scăpa de grea pedépsa Domnieĭ mele. Decĭ maĭ întâiŭ așezămŭ orênduiala depertamenturilorŭ, după care se cuvine a se îndrepta tóte depertamenturile cele marĭ și cele micĭ, și spre orênduiala lorŭ hotărâmŭ într'acestașĭ chipŭ....»

După acésta urméză materia codiceluĭ. Acésta nu este numaĭ relativă la justiție, ci coprinde dispositiunĭ de natură cu totulŭ regulamentară. Așĭa, chiar la primulŭ capitolŭ, codicele reguléză ḑilele când se va ținé Divanŭ gospodŭ și felulŭ pricinelorŭ ce acesta va avé să cerceteze (1).

La Cap. II se coprinde obligațiunea pentru depertamenturĭ, de a ține condicĭ de anaforale prin logofeți cu praxis «și la tóte depertamenturile să păzéscă afară la ușe zapciiĭ ceĭ micĭ aĭ vătașilorŭ, ca să nu lase calabalîculŭ celŭ de prisosŭ a intra unde se face judecată.»

La capit. pentru judecătorĭ (fila 8) iarăși nu avemŭ decât dispositiunĭ de procedură, séŭ chiar numaĭ regulamente de ordine și disciplină.

«Judecătoriĭ să-șĭ păzéscă mânile lorŭ curate către Dumneḑeŭ și către pravilĭ, adecă să fie cu frica luĭ Dumneḑeŭ, drepți și să nu iea mituri.»

(1) Veḑĭ anexa corespunḑĕtóre.

La casŭ de îndoială în vre-o pricină, judecătoriĭ să aréte Domnuluĭ casulŭ, «ca să iea de la elŭ povĕțurĭ și învĕțătură, în ce chipŭ să hotărască.»

La pag. 9 este capitolŭ pentru vechilĭ. E naivă dispositiunea I-a, care ḑice, că judecătorulŭ să nu osândéscă pe vechilŭ, ci pre celŭ pre care îlŭ represintă vechilulŭ.

La altŭ capitolŭ aflămŭ o bună dispositiune, care opresce pe ceĭ puternicĭ de a patrona la judecată pricinile celorŭ maĭ slabĭ, în interesulŭ înlăturăreĭ nedreptățeĭ pe calea favoritismuluĭ (§ 4 de la fila 9 verso.)

O bună dispositiune în sensulŭ egalităței este cea de la § 7 fila 10: «ceĭ ce se judecă, de orĭ-ce tréptă vorŭ fi, să stea în picióre când se judecă și fără de ișlicŭ, fórte cucernicĭ și cu supunere, grăindŭ cu smerire și rĕspunḑêndŭ cu orênduială bună la cele ce se vorŭ întreba, fiindŭ-că judecata este a luĭ Dumneḑeŭ.»

Altă dispositiune bună este cea dela § 1, fila 10 verso, prin care se hotărésce, ca judecata să se facă de față și cartea de judecată să se citéscă întru auḑulŭ celuĭ osânditŭ. Hotărîrile verbale nu maĭ sunt valabile.

La fila 11 este póte pentru întâiașĭ dată introdusă în limbă, vorba *apelație*. Acestŭ dreptŭ de *apelație* este importantŭ și destulŭ de bine garantatŭ.

La fila 12 se determină rolulŭ zapciilorŭ și mumbașirilorŭ. Prin § 6, zapciiĭ sunt opriți de a închide pre cineva fără hotărîre și fără carte de judecată.

Ca să înceteze abusulŭ *ciobótelorŭ roșiĭ*, adecă a banilorŭ, ce se luaŭ ca amendă, dela ceĭ ce eraŭ aduși la justiție, prin mumbașirĭ, zapciŭ, séŭ copilŭ-de-casă, Ipsilante defige taxele legale (fila 12 verso.) Copilulŭ-de-casă și păhărnicelulŭ iea taxa cea maĭ mare, iarŭ aproḑiĭ, armășeiĭ și lefegiĭ iaŭ numaĭ pe jumĕtate taxa.

Pe lângă judecătoria Divanurilorŭ și Depertamenturilorŭ, codicele Ipsilante recunósce o judecătorie a mareluĭ Spătarŭ. Acéstă judecătorie, de care vorbesce § 1, dela fila 13 verso, este ca o poliție a orașuluĭ. Judecătorulŭ dela Spătăria mare nu are a judeca decât pricinile, ce se întêmplă în mahalale și între bresle, dar și acestea chiar numaĭ fur-

tișagurile, precurviile, «bătăile ómenilorŭ celorŭ maĭ proștĭ, ce se întêmplă între dînșiĭ de bețivĭ de cârciume, de înjurăturĭ și are a supune sub pedépsă pe ceĭ vinovațĭ la acestea. Iară nu are a judeca și alte pricinĭ politicescĭ, și ale țĕranilorŭ, pentru că pravilile ostășescĭ numaĭ pricinĭ ostășescĭ judecă și cercetéză, iar nu și cele politicescĭ, dintre carĭ sunt și acestea, la care dămŭ voie să judece acéstă judecătorie, numaĭ pentru înlesnirea și odihnirea locuitorilorŭ celorŭ proștĭ și pentru buna petrecere și orênduiala mahalalelorŭ.» Ceĭ judecațĭ la judecătoria Spătărieĭ aŭ apelŭ la Divanulŭ Velițilorŭ boierĭ.

Judecătoria dela Spătărie este numaĭ pentru a ajuta judecătorieĭ luĭ Vel-Aga. La acéstă judecătorie se deferă pricinile, ce le póte judeca și judecătoria Spătaruluĭ. Vel-Aga maĭ are volnicie desĕvêrșită pentru buna orênduială a têrguluĭ, pentru eftinătate, pentru a nu face viclesugŭ ceĭ ce vîndŭ, etc.

Instituțiune bună este acea a judecătorieĭ de județŭ, instituită, precum vĕdurămŭ, maĭ întâiŭ prin circulărĭ, iar în codice trecută la fila 14.

Ipsilante arétă, că a instituitŭ judecătoriile de județe, cu condicarŭ județianŭ, ca să eviteze locuitorilorŭ cheltuelele cu drumulŭ până la Bucurescĭ. Judecătoriĭ de județe sunt datorĭ să judece pricinile cele politicescĭ ale țĕranilorŭ, după obiceiurile pămîntescĭ și pravilele din acestŭ codice, iar pentru pricinele plugărescĭ «să se urmeze pravililorŭ celorŭ orênduite pentru plugarĭ, care și acestea acum deosebitŭ s'aŭ tălmăcitŭ pe limba românéscă.» Judecătoriĭ de județe nu potŭ judeca și causele criminale, precum de ucideriĭ, precurviĭ, răpirĭ de fecióre, hainiĭ către obște, furŭ de sfinte, hoțiĭ etc.; acestea se judecă la Domnie, după ce ispravniculŭ a făcutŭ «examenele lorŭ» (Art. 3, fila 15).

O fórte importantă dispositiune aflămŭ la fila 15 § 5, prin care se înființa o adevĕrată *tabulă*, avêndŭ a se scrie în deosebite condicĭ tóte documentele moșiilorŭ din fie-care județŭ.

După ce Ipsilante a înființatŭ judecătorĭ în județe, apoĭ, la fila 16 § 11, iarăși încuviințéză, ca și ispravniciĭ când vorŭ avé timpŭ liberŭ să iea parte la judecată împreună cu judecătorulŭ, dar acéstă volnicie este maĭ multŭ pentru pricinile dintre țĕranĭ și moșierĭ.

Aice este loculŭ să aducemŭ, totŭ din codicele Ipsilante, în întregime

paragrafurile, carĭ se referŭ la drepturile şi îndatoririle locuitorilorŭ sătenĭ. Eată-le:

A. Locuitoriulŭ are să lucreze clacă stăpânuluĭ moşieĭ câte 12 ḑile într'unŭ anŭ, iară de se va aşeza stăpânulŭ moşieĭ cu dînşiĭ maĭ pe puţine ḑile, şi se va dovedi una ca acésta, să nu pótă în urmă să-ĭ siléscă pentru 12 ḑile. De vreme ce nu numaĭ că s'aŭ învoitŭ cu dînşiĭ însuşĭ elŭ, ci se cunósce, că acésta este şi înşelăciune, pentru vre-unŭ interesŭ alŭ sĕŭ.

B. Să dea otaştina la douĕ ḑecĭ vedre o vadră, iară să nu-ĭ siléscă să dea banĭ, afară numaĭ de se vorŭ aşeza între dînşiĭ şi se vorŭ învoi amêndouĕ părţile, atâtŭ stăpâniĭ viilorŭ, cât şi stăpâniĭ moşiilorŭ. De vreme ce acéstă otaştină se vede că este vechiŭ obiceiŭ pământescŭ şi cu dreptate, după cum ne-amŭ adeveritŭ Domnia mea, atâtŭ din hrisóvele mŏnăstirescĭ, cât şi din celea boerescĭ. Dară pentru ca să nu se năpăstuéscă săraciĭ din încărcăturile ce va îndrăsni să facă vre-unulŭ din vinăriceriĭ, la scrisulŭ vinariciuluĭ (de vreme ce stăpâniĭ moşiilorŭ iaŭ otaştină după acelaşĭ catastichŭ alŭ vinăricerilorŭ) pentru acea amŭ maĭ micşoratŭ Domnia mea vedrele de otaştină, orênduindŭ acestŭ felŭ de vedre însemnate cu fierulŭ domnescŭ, spre a se lua otaştină cu aceste vedre, iară nu cu altele; decĭ orĭ-care se va dovedi călcândŭ acéstă hotărîre, să se pedepséscă întocmaĭ ca ceĭ ce facŭ vicleşugurĭ în cumpene şi în mĕsurĭ, a cărorŭ orênduială spânzură de la însuşĭ puterea stăpânitoruluĭ a fiesce-care politiĭ.

C. Nu póte a sădi cine-vaşĭ vie fără de voia stăpânuluĭ moşieĭ, iară când fără de a nu lua voie va sădi cine-vaşĭ, în locŭ, ce era alesŭ de stăpânulŭ moşieĭ maĭ dinainte pentru trebuinţa luĭ, atuncĭ să-şĭ piarḑă ostenéla; iară când va sădi în locŭ, ce nu era de trebuinţa stăpânuluĭ, atuncĭ nu se vinuesce atâtŭ celŭ ce aŭ săditŭ fără voie, pentru că stapânulŭ moşieĭ are a se folosi cu obicĭnuita otaştină.

D. Când stăpânulŭ moşieĭ nu va pune vinŭ să se vîndă pe moşia luĭ, atuncĭ póte locuitoriulŭ cu voia stăpânuluĭ moşieĭ, să vîndă, dându câte talerĭ unulŭ de bute i câte o vadră vinŭ.

E. când nemerniculŭ, adecă locuitorulŭ ce şade pe moşia altuia, îşĭ va părăsi via luĭ, în treĭ anĭ deplinŭ, nelucrată, atuncĭ stăpânulŭ moşieĭ să arĕte Domnieĭ mele şi dându-se scire, şi încă de unŭ anŭ sorocŭ, de nu o va lucra nicĭ într'acelŭ anŭ, atuncĭ să o stăpânéscă stăpânulŭ moşieĭ. Insă aceste soróce de treĭ anĭ şi de unulŭ, să se caute când nu se va întêmpla' vre-o întâmplare de mare nevoie.

F. Locuitorulŭ are să dea ḑeciuélă la stĕpânulŭ pământuluĭ, pentru tóte rodurile ce va face pe moşie, afară numaĭ din grădinile ce are împrejurulŭ caseĭ luĭ, pentru care nu are a da nimicŭ.

G. Locuitorii, pentru fînulŭ ce vorŭ cosi pe moşia ce şedŭ, orĭ pe alta, aŭ să dea dijmă, din ḑece clăĭ de fînŭ una.

H. Pentru grâulŭ şi orḑulŭ, ce séměnă, aŭ să dea din ḑece clăĭ una. Numaĭ să aibă datorie locuitorulŭ a căra dijma acea cu însuşĭ carulŭ sĕŭ la aria stăpânuluĭ moşieĭ, după obiceiŭ; iar când, séŭ din lenevire, séŭ din nebăgare de sémă, nu va urma după cum s'aŭ ḑisŭ şi îşĭ va rădica şi grâulŭ luĭ totŭ, atuncĭ ispravniculŭ judeţuluĭ, să aibă a face împlinire stăpânuluĭ moşieĭ.

I. Pentru porumbŭ aŭ să dea din 10 băniţĭ una.

K. Pentru stupĭ aŭ să dea de tótă matca câte banĭ 3, iar pentru roiŭ nu aŭ a da nimicŭ.

L. Pentru caprele, ce aŭ locuitorii, aŭ să dea stăpânuluĭ moşieĭ, de capră câte banĭ doĭ, atâtŭ vara câtŭ şi iérna.

M. De la stânele ce vorŭ fi pe moşie, are să iea stăpânulŭ moşieĭ după aşezămîntulŭ ce va face, séŭ brânză, séŭ banĭ.

N. Locuitorii, pentru rîmătorii ce vorŭ avé, nu aŭ a da nimicŭ stăpânuluĭ moşieĭ, dar nicĭ să îndrăsnéscă să-şĭ bage rîmătorii lorŭ în pădurile cele oprite, adecă în acelea ce vorŭ avé deosebite stăpânii moşiilorŭ pentru vînḑarea ghinḑeĭ, ci întâiŭ să se tocméscă cu stăpânii, şi aşĭa aşezându-se să-ĭ bage, iar câţĭ vorŭ îndrăsni să-şĭ bage rîmătorii lorŭ fără de tocmélă, uniĭ ca aceia să plătéscă stăpânuluĭ moşieĭ preţulŭ acela ce putea să iea şi de la alţiĭ.

O. Locuitorulŭ de va fugi, séŭ de va muri fără de a nu avé moştenitorŭ de aprópe, séŭ de departe (de nu va fi datorŭ la visterie) stăpânesce cela cu moşia grădinile aceluia, cu toţĭ copacii ceĭ roditorĭ.

P. Stăpânulŭ moşieĭ alege celŭ maĭ bunŭ locŭ alŭ moşieĭ pentru trebuinţa luĭ, dar nu are voie să iea loculuĭ, ce s'a deschisŭ şi s'a lucratŭ maĭ 'nainte de către locuitorĭ.

Q. Nicĭ unŭ românŭ nu are volnicie să vîneze pesce în eleşteulŭ stăpânuluĭ moşieĭ.

R. Nicĭ unŭ românŭ nu are volnicie să vînḑă vinŭ séŭ rachiŭ pe moşie, făr' de voia stăpânuluĭ, séŭ să aibă băcănie, făr' de numaĭ de se va aşeza cu stăpânulŭ moşieĭ, cum maĭ susŭ s'aŭ ḑisŭ.

S. Locuitorulŭ nemernicŭ nu póte să facă móră, fiindŭ-că acesta este a o face stăpânulŭ moşieĭ.

T. La bălţĭ sunt sloboḑĭ locuitorii a vêna pesce, dândŭ stăpânuluĭ ḑeciuială, adecă din 10 pescĭ unulŭ.

U. Loculŭ ce-lŭ va curăţi nemerniculŭ, adecă locuitorulŭ, ca să-lŭ semene, séŭ să facă fînŭ, séŭ grădină, nu póte stăpânulŭ moşieĭ să-lŭ iea.

V. Dela perdelele de oĭ, ce sunt cu fătăciune pe moşie, are să iea stăpânulŭ moşieĭ de tótă perdéua câte unŭ mielŭ şi câte taleriĭ unuluĭ, şi aŭ a şedé acolo perdelele dela blagoveşteniĭ până la S-tu George.

X. Când stăpânulŭ moşieĭ nu va avé de lucru, să lucreze locuitoriĭ cele 12 ḑile de clacă, atunci locuitorulŭ să dea câte unŭ zlotŭ de casă, şi să nu aĭbă volnicie stăpânulŭ moşieĭ, când nu va avé de lucru pe moşia aceea ce şedŭ aceĭ locuitorĭ, să-ĭ ducă la altă moşie a luĭ, depărtată, ca să-ĭ clăcuiască acelea 12 ḑile, afară numaĭ de va fi cea-l-altă moşie aprópe de cea ce se află cu şederea, ca de douĕ, séŭ celŭ multŭ treĭ césurĭ, şi de nu vorŭ puté să-şĭ isprăvéscă lucru şi trebuinţa cu aceĭ lucrătorĭ ce-ĭ are pe însăşĭ acea moşie.

Capit. următorŭ tratézĕ de datoriile ispravnicilorŭ şi caută să împuţineze abusurile lorŭ şi a slujbaşilorŭ subalternĭ acestora. Nicĭ acestŭ capit. nu aduce dispositiunĭ de codŭ civilŭ, séŭ penalŭ.

Totŭ asemenea este şi capitolulŭ următorŭ de la fila 20 verso, care tratézĕ despre vorniceĭ, cam în sensulŭ circulărilorŭ, de care maĭ susŭ amŭ vorbitŭ.

Dispositiunĭ de codŭ civilŭ începŭ abea la verso alŭ pag. 21, unde se tratézĕ maĭ întâiŭ despre zestre. Nu intră în obiectulŭ nostru de a studia dispositiunile codiceluĭ în privinţa acésta; totuşĭ găsimŭ cu cale a menţiona, că zestrea remâne inalienabilă, décă s'a constatatŭ prin fóia de zestre, trecută în o condică şi păstrată condica la o mŏnăstire (1). Fraţiĭ ceĭ sĕracĭ sunt datorĭ să mărite pe surorile lorŭ, după putere şi cinstea némuluĭ lorŭ.

La § moştenirilorŭ, fila 20 verso, fata măritată nu maĭ are dreptŭ la moştenirea părinteluĭ.

La căminulŭ părintescŭ nu are dreptŭ de moştenire decât partea bărbătéscă, ca să nu piardă numele familieĭ. Cu tóte aceste se reservă femeeĭ dreptulŭ de protimisisŭ.

Averea mortuluĭ se face în treĭ părţi: o parte pentru sufletulŭ mortuluĭ, o a doua pentru soţulŭ rĕmasŭ şi copiĭ şi a treia pentru părinţiĭ, séŭ moşiĭ mortuluĭ.

Ceĭ carĭ morŭ fără copiĭ şi fără rude, sunt obligaţĭ a lăsa a treia parte din avere la cutia de milostenie. Asemenea şi aceia ce lasă testamentŭ, séŭ diată.

(1) Afară de casulŭ de forţă majoră, când de exemplu zestrea s'a stricatŭ de oştirĭ vrăjmăşescĭ, de tâlharĭ, de focŭ, de cutremurŭ, de inundaţiunĭ, décă nu se dovedesce, că soţulŭ şi-a salvatŭ numaĭ lucrurile luĭ din asemenea cataclisme.

Trecemŭ asupra cap. următóre tratândŭ despre Epitropiĭ.

Asemenea asupra capitoluluĭ pentru împrumuturĭ, pentru chizeșie și constatămŭ la cap. dobănḑeĭ, că acésta se limitéză la 50 talerĭ de punga de banĭ.

Se scie ce plagă era în ambele principate camăta; decĭ disposițiunea mărginêndŭ camăta, era bine venită.

Dar disposițiunĭ importante vinŭ apoĭ la capit. pentru protimisisŭ. Am arĕtatŭ ce importanță a avutŭ dreptulŭ de protimisisŭ în istoria proprietățiĭ române și cum moșia a rĕmasŭ în mâna Românilorŭ grație acestuĭ privilegiŭ. (1)

Ipsilante mărginesce protimisulŭ la frațĭ, la nepoțĭ de frațĭ, la unchiŭ și la copiiĭ lorŭ (fila 37, verso). Protimisŭ aŭ âncă, copărtașiĭ în moșie de și n'arŭ fi rude, vecinĭ și locuitoriĭ cu carĭ împreună îșĭ plătesce birulŭ sĕŭ. Eată și o specială disposițiune relativă la *protimis:* (2)

«Iω *Alex. Ionŭ Ipsilante Vv.*

«De vreme ce ni s'aŭ adusŭ aminte pentru unele pricinĭ, ce sunt cu îndoială, în ce chipŭ se cade a se căuta după pravilă, Am socotitŭ să scriemŭ și întru acéstă și să deslușimŭ cele de pravile rênduite. Și întâiŭ, ni s'aŭ arĕtatŭ pentru dreptulŭ de *protimisŭ*, ce aŭ rudele, părtașiĭ, veciniĭ și datorniciĭ la lucrurile nemișcătóre, ce se vîndŭ, în câtă vreme adecă aŭ dreptulŭ de *protimisŭ*? și când acestŭ felŭ de protimisŭ se stinge? Pentru care, după pravilă, ḑicemŭ, cu cea cuviinciósă deslușire, cum că când cine-vașĭ va vré să vînḑă nemișcătorulŭ sĕŭ lucru, are netăgăduită *datorie să dea veste întâiŭ la ruda luĭ ce are de avalma stăpânire, iar de nu va fi acelŭ felŭ de rudă, să dea veste la cele de aprópe a luĭ rude, de susŭ și de josŭ, ad. și nepoțĭ, frațiĭ, copiiĭ de frațĭ și de unchĭ, iar nu și maĭ multŭ. După acésta la părtașĭ, măcar și străinĭ, cu care póte să fie amestecată moșia aceea, în urmă la împrejurașĭ i împreună birniciĭ. Insă împreună birniciĭ, ḑicemŭ, ceia-ce plătescŭ dăjdiia lorŭ într'o mahala, séŭ într'unŭ satŭ. După acésta la ceĭ ce orĭ în ce chipŭ se împreună cu vre-o parte a aceleĭ moșiĭ. Iar de se vorŭ lepĕda aceștia toțĭ, câțĭ adecă aŭ protimisisŭ, atuncĭ fără de temere să vînḑă acelŭ nemișcătorŭ lucru, la verĭ-care s'ar întâmpla. Soroculŭ dar de protimisisŭ se dă, la ceĭ ce sunt de față, de 30 de ḑile, iar la ceĭ ce lipsescŭ,*

(1) Veḑĭ volumulŭ I din seria de la 1700. Aci vomŭ repeți numaĭ că prin respectarea legeĭ protimisuluĭ, proprietatea a rĕmasŭ în mânile Românilorŭ și n'a trecutŭ atât de iute și lesne în acea a Grecilorŭ, Evreilorŭ, Armenilorŭ cămătarĭ etc.

(2) Condica domnéscă No. 2, 1775, Noembre, fila 55.

luni 4; în cât celŭ ce are „protimisisŭ“ și este de față când se face și sinalagma, adecă schimbarea vînderei și a cumpĕrătórei aceluĭ nemișcătorŭ și *acela nu iscălesce schimbarea, să fie de totŭ lipsitŭ de jalba luĭ, după trecerea a 30 ḑile să nu fie nicĭ de cum primitŭ; iar de nu va fi acela de față, să aibă a porni jalba de protimisisŭ în vremea soroculuĭ de 4 luni și să primească acelŭ lucru de la cumpĕrătorĭ, plătindŭ prețulŭ ce aŭ datŭ* acela și nu maĭ multŭ, nicĭ pentru dobânḑĭ, nicĭ pentru trebuinciósele cheltuelĭ, care póte va fi făcutŭ cumpĕrătorulŭ, fiindŭcă nicĭ cumpĕrătoruluĭ nu i-se va cere rodurile ce aŭ luatŭ într'acea vreme, nicĭ să se facă *andelogosŭ* a dobânḑeĭ și a ródelorŭ, ci una pentru alta: dobândă pentru roduri; iar cheltuelele ce va fi făcutŭ cumpĕrătorulŭ, să le pérḑă, de aŭ sciutŭ că aŭ avutŭ altulŭ *„protimisisŭ“*, să fie spre pedépsă și glóbă, la unulŭ ca acela, pentru nebăgarea în sémă, ce arétă la pravilă; și soroculŭ de 30 de ḑile, la ceĭ ce sunt de față și de 4 luni la ceĭ ce nu sunt de față, are a se înnumĕra, din ḑiua aceea, când aŭ aflatŭ vînḑarea celŭ ce are *„tin protimisisŭ“*, (care și cu jurămîntŭ este datorŭ să încredințeze judecata, că atuncĭ aŭ aflatŭ vînḑarea) și nu din ḑiua când s'a făcutŭ vînḑarea. Și într'aceste soróce, de 30 ḑile la ceĭ ce sunt de față, și de patru luni la ceĭ ce lipsescŭ, se stinge protomisisŭ.

«*Se maĭ găsesce în rêndulŭ pravilelorŭ și de 4 anĭ sorocŭ*, dar acesta s'aŭ găsitŭ cu cale pentru ceĭ ce lipsescŭ departe, orĭ **pentru trebuință de obște,** *séŭ pentru alŭ lorŭ însușĭ, séŭ fiindŭ surguniță, séŭ robiță, séŭ popriță cu vre-o pricină deosebită*, cum de *rezmeriță, séŭ alte asemenea.*

«Așijderea, afară de maĭ susŭ numitele obraze ce aŭ «*tin protimisisŭ*» și după ce se vorŭ lepĕda toță, de se va întêmpla *niscaiva datornicĭ aĭ aceluĭ vînḑĕtorŭ și vorŭ fi gata să cumpere acelŭ lucru, cu acelașŭ prețŭ ce aŭ datŭ străiniĭ, să se protimiséscă acestia decât străiniĭ, și decât aceștia să se protimiséscă aceĭ ce aŭ să iea maĭ multŭ, după cum și acésta în rêndulŭ pravililorŭ se vede*

«Alŭ doilea ni s'aŭ arĕtatŭ pentru protimisŭ de cele nemișcătóre, ce se împartŭ în *trimisie*, care *trimisie* se face într'acestașĭ chipŭ, împărțindu-se adecă periusia mortuluĭ în treĭ și dându-se o parte pentru pomenirile mortuluĭ, alta la obrazulŭ ce va trăi dintre soță și cea-l-altă la părințiĭ obrazuluĭ celuĭ mortŭ dintre soță. De se îndreptéză părințiĭ obrazuluĭ celuĭ mortŭ să iea acele nemișcătóre, care la împărțéla se daŭ obrazuluĭ *ce trăesce dintre soță; decĭ pentru ca și acestŭ-felŭ de jalbe să iea* sevărșire după pravilă și dreptŭ, *hotărîmŭ, ca în vremea ce se face împărțéla periusieĭ aceluĭ obrazŭ mortŭ, să se prețuiască cu ómenĭ de credință, aleși într'adinsŭ spre acésta, împreună cu boierulŭ domnescŭ, orênduitŭ spre acestŭ felŭ de prețuirĭ, curată și adevĕrată prețuire, după care să se numere tótă periusia în banĭ, din care să deosebéscă întâiŭ a treia parte pentru pomenirĭ, vrêndŭ Domnia mea ca acea parte negreșitŭ în banĭ să se dea, iar nu în lucrurĭ nemișcătóre, după cum prin deosebitŭ hrisovŭ Domnieĭ mele pe largŭ*

arĕtămŭ: *pentru daniĭ şi pravoslavnice lucrurĭ*, rescumpĕrându-se cele pentru pomenirĭ nemişcătóre de către amêndouĕ părţile, ce împreună clironomisescŭ pe mortŭ; şi cu alŭ doilea cuvîntŭ, *să se deosibéscă acea a treia parte, ce are să iea obrazulŭ, ce trăesce dintre soţĭ, şi aceia în banĭ* séŭ în lucrurĭ nemişcătóre, preţuindu se numaĭ cele nemişcătóre, la a cărora nemişcătóre lucrurĭ cumpĕrare să se protimiséscă *părinţiĭ séŭ fraţiĭ morţuluĭ a le rescumpĕra, ca nisce feuda (φέυδα)* neamuluĭ aceluĭ, dela care şi cuvîntulŭ *celŭ firescŭ şi dreptŭ nu slobóde a se lipsi, şi acéstă protimisŭ să se păzéscă în vreme orênduită, asemenea cu maĭ susŭ numite soróce de protimisisŭ, adecă de ḑile 30 şi de lunĭ 4, negreşitŭ, ne maĭ prelungindu-se nimicŭ vreme, şi cu acestŭ mijlocŭ să se taie* desévêrşitŭ şi cele-l-alte cuvinte în zadarŭ şi pricinuirile.

«Dreptŭ aceia, după acéstă deslușire şi luminare a pravilelĭ aŭ a urma de acum înainte, fără zăticnire judecăţile Principatuluĭ nostru acestuĭ, la căutările şi hotărîrile a aceluĭ felŭ de pricinĭ, până *când se va obşti şi cea de noĭ făcută anthologhie a pravilelĭ*, care pentru tóte jalbele s'aŭ scrisŭ, 1775 Noemvrie.» Acestŭ chrisovŭ îlŭ avemŭ şi în textŭ grecescŭ.

Ipsilante acorda, decĭ, protimisulŭ în urma tuturorŭ rudelorŭ şi creditorilorŭ şi dintre creditorĭ, celuĭ ce avea să ia suma maĭ mare.

La fila 41 verso, codicele cuprinde importantulŭ capitolŭ alŭ hotărniciilorŭ. Constantinŭ Mavrocordatŭ hotărîse hotărniciile prin patru judecăţĭ: 1) de 6 boerĭ; a 2-a de 12 boerĭ; a 3-a de 24 şi a 4-a de 48 boerĭ.

Ipsilante desfiinţéză judecata celorŭ 48, de sigurŭ maĭ multŭ din causa greutăţiĭ de a se aduna atâţia boerĭ.

Trecemŭ asupra capitoluluĭ despre ţiganĭ; asupra capit. heleşteelorŭ; asupra cap. morilorŭ nouĕ şi constatămŭ, că codicele se termină cu capitolulŭ paragrafiilorŭ şi a termenilorŭ până la care se potŭ porni procese. Douĕ-ḑecĭ de anĭ revoluţĭ, procesulŭ pentru avere nemişcătóre nu maĭ póte a se face, décă celŭ ce o moştenesce, o are cu bună credinţă.

In fine codicele prevede ḑilele în care nu potŭ locuitorĭĭ să fie traşĭ la judecată. Aşa în luna luĭ Aprile şi Iuliŭ şi de la 15 Septembre la Octobre 15, nimenĭ de afară nu póte fi trasŭ la judecată în oraşŭ. Asemenea în 12 ḑile ale Crăciunuluĭ, în prima sĕptĕmână a postuluĭ mare, în sĕpt. patimilorŭ şi cea luminată. Intr'acestea douĕ sĕptĕmânĭ nicĭ biruri şi angariĭ nu se potŭ cere de la locuitorĭ de către ispravnicĭ.

VII.

Scolĭ.—Cultura publică sub Ipsilante.

După ce analisarămŭ organisaţiunea justiţieĭ, care orĭ cât de neperfectă, este unŭ pasŭ înainte, căcĭ căuta a împuţina abusulŭ şi a protege dreptatea celuĭ slabŭ, se cuvine să amintimŭ şi ce a făcutŭ, deşteptulŭ Domnitorŭ Ipsilante, pentru cultura ţĕreĭ.

Dămŭ în anexă numeróse documente din Domnia luĭ, prin care Ipsilante dă scutirĭ diverse, bisericilorŭ şi servitorilorŭ lorŭ şi mŏnăstirilorŭ.

Unele din aceste hrisóve ne aducŭ între motivele de scutirĭ şi esistinţa vre-uneĭ şcóle alipită pe lângă o biserică séŭ mŏnăstire. Aşĭa bună óră, este chrisovulŭ mŏnăstireĭ Colţea, pre lângă care, sub Alex. Ipsilante, esista nu numaĭ spitalŭ, dar şi şcólă publică.

Maĭ importante, din respectulŭ cultureĭ, sunt lucrările, dispositiunile Domnitoruluĭ acestuia, cu referinţă directă la şcólă. Maĭ întâiŭ Alex. Ipsilante orêndui cercetarea stăreĭ în care se aflaŭ şcólele din Bucurescĭ, prin următorulŭ pitacŭ Domnescŭ:

«*Io Alexandru Ipsilante Voevodŭ şi Domnŭ* (1).

«Pré sânţia ta, părinte Mitropolite, vrêndŭ Domnia Mea a vedea scóla elinéscă la starea cea maĭ bună care póte a fi, cu dascălĭ buniĭ şi cu ucenicĭ mulţĭ, care prin silinţa dascălilorŭ să se procopséscă, atâtŭ feciorĭĭ de boiărĭ, câtŭ şi alţiĭ de maĭ josŭ, étă rânduimŭ pe Pré Sânţia ta, să cercetezĭ, ce rênduélă avé scóla elinéscă, adecă câţĭ dascălĭ era, câţĭ ucenicĭ avea, ce matimate le paradosia, câte clase, câte câtă léfă avea dascăliĭ şi de unde anume li se da? Asemenea şi pentru scóla slavonéscă: câţĭ dascălĭ era, până la câţĭ ucenicĭ avea, ce învĕţătură le da, şi léfa dascălilorŭ de unde şi câte câtŭ li se da? După acésta să facĭ, Pré sfinţia ta, cercetare de starea de acum la ce rênduélă se află, atâtŭ elinéscă câtŭ şi slavonéscă, câţĭ dascălĭ sunt, şi de sunt buniĭ, învĕţaţĭ, şi de se silescŭ spre procopséla ucenicilorŭ, câţĭ ucenicĭ aŭ şi ce învĕţăturĭ le paradosescŭ anume, cum amŭ dişŭ maĭ susŭ, câte câtă léfă se dă dascălilorŭ, de unde anume şi de aŭ scóle, la ce locurĭ anume? de tóte cer-

(1) Se află în Arch. Stat. în secţ. istor. sub No. 51. L'am publicatŭ întâiŭ An. şcol. 1863—1864.

cetându, pré sfinția ta, cu anafora să însciințezĭ Domnieĭ mele. *Acésta am scrisŭ Domnia mea.* 1775 Februarie 1.»

L. S.

În 1775, Decembre 30, Ipsilante dete chrisovulŭ prin care organisă o Epitropie obștéscă de 8 boerĭ, 4 din cl. 2-a și 4 din cl. 3-a, ajutați de 6 logofeți. Acéstă epitropie are epistasia și purtarea de grijă a tuturorŭ trebilorŭ obstescĭ și se vorŭ ocupa: 1) Pentru meșteșugurĭ și altele folositóre pămîntuluĭ și pentru isnafurĭ; a 2-lea) cu podurile orașuluĭ și alŭ 3-lea cu școlele.

În chiar chrisovulŭ de orênduire a Epitropieĭ obștescĭ, Domnitorulŭ Alex. Ipsilante ḑice boerilorŭ epitropĭ: «Vĕ orênduimŭ epistați aĭ școlelorŭ, care cu ajutorulŭ luĭ D-ḑeŭ se vorŭ așeza, ca să sĕvêrșiți câte pe largŭ prin domnesculŭ chrisovŭ pentru acésta vĕ arĕtămŭ; fiindŭ dar maĭ dinainte trebuință, ca să se zidéscă școlă, să îngrijiți ca să se facă planulŭ, care mi-lŭ veți arĕta și să se gătéscă felurimile cele trebuincióse și meșteriĭ, ca în vreme să se lucreze cu cele rênduite.»

Deja în 1775 Martie, Alex. Ipsilante întărise o anafora a boerilorŭ pentru reîntocmirea a douĕ școlĭ din Bucurescĭ, dar numaĭ în Ianuarie 1776 dă Ipsilante definitivulŭ chrisovŭ de reorganisare a învĕțămîntuluĭ. Étă acestŭ chrisovŭ în tótă întregimea luĭ, dar în traducere, fiindŭ-că nu posedemŭ decât textulŭ grecescŭ:

«Nimicŭ atâtŭ către bunŭ traiŭ și adeverata fericire contribue ómenilorŭ, séŭ ca să mĕ exprimŭ poeticesce, spre buna lorŭ vețuire și fericire, ca învĕțătura încălḑită în sînŭ și îmbrățișată de sufletele fragete. Când tóte bunurile materiale arŭ veni cu îmbelșugare în viața omuluĭ, totușĭ acestea nu potŭ să facă pe celŭ ce le posede, fericitŭ, pe cât timpŭ lipsesce învĕțătura.

«Invĕțătura e o podóbă, care rĕmâne sigură, atâtŭ celorŭ viĭ, cât și celorŭ morțĭ. Căcĭ ea (învĕțătura) ne învéță, să examinămŭ ce e adevĕratŭ și bunŭ, prin nisce regule fórte exacte, să trăimŭ și să lucrămŭ după rațiune; iar în faptă ne servesce de bunŭ conducĕtorŭ, de óre-ce premerge dreptățiĭ și înțelepciuneĭ și celorŭ-l-alte virtuțĭ, și ne dă *economica* și chiarŭ *politica* și ne face să ne îndeletnicimŭ cu teoriĭ; și nu numaĭ ne face să ne ocupămŭ cu cele de pe pămîntŭ, învĕțându-ne să examinămŭ natura lorŭ, și să mĕsurămŭ distanțe de țĕrĭ, hotare și mărĭ, ci, înaintându și maĭ departe, să devenimŭ aerianĭ (să

ne înălțămŭ cu mintea în vĕzduhŭ) plimbândŭ ochiĭ noștri la cele de susŭ și scormonindŭ (examinândŭ) cele ce sunt în eterŭ și descoperindŭ mișcările, cursurile și distanțele corpurilorŭ cerescĭ; și în urmă ajungemŭ și să cunóscemŭ, cât ne stă în putință, și să lăudămŭ pe Dumnedeŭ, a totŭ făcĕtorulŭ, și tocmaĭ ceea ce ne face fericiți, să câștigămŭ cunoscința lucrurilorŭ și ființelorŭ.

«De asemenea ea împodobesce și înfrumusețéză cuvîntulŭ celorŭ dela amvonă; iar pe ómeniĭ privațiĭ îĭ arétă bunĭ cetățenĭ, de óre-ce îĭ face să întrebuințeze numaĭ rațiunea și să nu aibă altŭ scopŭ, decât binele comunŭ. D'aceea cele maĭ celebre orașe, carĭ se distingŭ în privința bunelorŭ legĭ, și acum și altă dată, facŭ, ca ómeniĭ să se ambiționeze, nu după avantage și folóse bănescĭ, ci după înțelepciune (sciință).

«Așĭa dar tocmaĭ despre dînsa (învĕțătura) grăimŭ aicĭ, ca una care este tutulorŭ de mare folosŭ în viață, maĭ multŭ chiar ca cele-lalte bunurĭ, și suntemŭ dispușĭ, ca să combatemŭ, prin orĭ-ce modŭ, pe aceĭ carĭ se opunŭ celorŭ dise de noĭ. D'aceea îngrijândŭ cât se póte, maĭ cu sémă de folósele carĭ aduce ea strălucitei nóstre Domniĭ, dăruită nouĕ din partea luĭ Dumnedeŭ, am aflatŭ că e de o trebuință neapĕrată, înființarea și îmbunătățirea scólelorŭ și internatelorŭ prin țéră, carĭ sunt menite a deschide pîrae nesecate și mântuitóre acelora carĭ hrănescŭ dragostea învĕțătureĭ, și acelora, carĭ prin binefacerile eĭ, dorescŭ să se ridice din starea lorŭ jósnică.

«Decĭ, fiindŭ-că am găsitŭ în scóla Domnéscă din Bucurescĭ catedre vacante în presentŭ, neglijate din causa împrejurărilorŭ temporale, și școla lipsită de mijlóce, ca să pótă să întrețină maĭ mulțĭ decât doĭ profesorĭ, cum sunt acum, unulŭ pentru limbă și filologiă, și altulŭ pentru cursurile înalte, am credutŭ că nu e binc, ca să o lăsămŭ totŭ astŭ-felŭ, și să nu o ridicămŭ la o stare maĭ bună. Decĭ, conduși de acéstă grijă generósă, nu numaĭ am orênduitŭ și am îmbunătățitŭ totŭ ce a fostŭ în neregulă și totŭ ce mi s'a părutŭ că e puținŭ, ci am dus'o, prin mijlócele cuvenite, până la punctulŭ acela, ca, aceĭ carĭ s'aŭ adăpatŭ din ea, să nu maĭ aibă setea de a căuta unŭ altŭ isvorŭ. Pe lângă acésta, amŭ hotărîtŭ să înființămŭ alte douĕ școlĭ (institute) inferióre, în cele douĕ episcopiĭ, una în Craiova și alta în Buzĕŭ, la carĭ să pótă să mérgă, dócă vreaŭ, aceĭ tinerĭ, ce hrănescŭ dragoste de învĕțătură, spre a învĕța lecțiile gramaticale și poetice. De asemenea am înființatŭ, aci în Bucurescĭ, școla cea vechiă de dialectulŭ slavonŭ, fiindŭ trebuinciosŭ și acesta, pentru cetirea hrisóvelorŭ vechĭ Domnescĭ, carĭ s'aŭ scrisŭ în acea limbă, astŭ-felŭ ca primindŭ profesorulŭ ce după timpŭ se numesce, léfa anuală din veniturile școleĭ, să îngrijéscă de școlariĭ sĕĭ, după hrisovulŭ nostru Domnescŭ, care se publică înainte. Dar asemenea, în tótă țéra nóstră Domnéscă, în fie-care orășelŭ am pusŭ dascălĭ, atâtŭ de limba țĕreĭ, cât și de limba slavonéscă, pentru ca

să învețe băeții cunoscințele elementare, că ajungêndŭ aceștia (copiii) în vîrstă, să nu fie ignoranți. In cât despre conducerea acestei școli d'aicĭ din Bucurescĭ, credemŭ de cuviință, ca să expunemŭ și în presentulŭ hrisovŭ Domnescŭ, ca să se păstreze nestrămutate, tóte cele câte s'aŭ hotărîtŭ de noĭ deja pentru interesulŭ și binele eĭ.

«I. Am numitŭ profesorĭ 6 la numĕrŭ, specialiștĭ în fie-care cursŭ alŭ lorŭ; 2 pentru cele gramaticale, 1 pentru matematicĭ, adecă: de aritmetică, geometriă și astronomiă (cosmografiă), pe lângă acésta și de istoriă, și unulŭ de sciințele naturale, 1 de teologiă, și unulŭ de limba latină și italiană. Iar celŭ de sciințele naturale să predea în limba elenă, urmândŭ pe Aristotŭ, și pe comentatoriĭ sĕĭ. In cât despre celŭ de matematicĭ, déca s'ar întêmpla să nu posede limba elenă, să predea, séŭ în cea latină, séŭ în cea italiană, adecă în acea, pe care o cunósce maĭ bine. Iar léfa anuală a fie-căruia din aceștĭ profesorĭ, să se dea, după gradulŭ de aplicare (silință) și de capacitate a persónei, urmându-se apreciarea și hotărîrea Domniei mele.

«II. Ingrijindŭ în acelașŭ timpŭ de școlariĭ lipsiți de mijlóce, ca aceștia să pótă să caute numaĭ de carte, scutiți fiindŭ de orĭ-ce altă grijă și preocupare, pentru trebuințele vieței, poruncimŭ, ca să dea de ale mâncăreĭ și haine trebuincióse la 60 din școlarĭ și anume la 12 din fie-care clasă, carĭ sunt cincĭ, după cum spunemŭ maĭ la vale; iar grija acestora s'o pórte pentru tot-d'auna epitropiĭ aleșĭ, după timpŭ, despre care vomŭ vorbi la sfîrșitulŭ presentuluĭ nostru hrisovŭ; iar ipistații (intendenții) ceĭ numiți de noĭ, să sĕvêrșéscă poruncile nóstre, făcêndŭ cele ce trebue, și pregătindŭ fie-care lucrurile după cum se cade, dândŭ pe fie-care ḑi câte o masă profesorilorŭ cu eleviĭ ce se vorŭ alege, și procurândŭ de douĕ-orĭ pe anŭ, la ceĭ 60 școlarĭ haĭnele trebuincióse, tóte de acelașŭ felŭ (uniformă) și să dea sémă despre tóte, pe fie-care anŭ către Epitropiĭ numiți. — Iar fiindŭ-că epistații susŭ-ḑișĭ aĭ scóleĭ sunt aceĭașĭ cu aceĭ ce amŭ orênduitŭ la alte servicii, aceĭ doĭ osebiți aĭ scóleĭ, adecă unulŭ din ceĭ d'întâĭ și unulŭ din alŭ doilea anŭ să priméscă pe fie-care anŭ, din veniturile școleĭ, o mie patru-sute-patru-ḑecĭ (1.440) groși (leĭ): celŭ din ceĭ d'întâĭ o miie opt-ḑecĭ (1.080), iar celŭ de alŭ doilea treĭ-sute șése-ḑecĭ (360). Dar în fie-care clasă numimŭ unŭ eforŭ, séŭ pedagogŭ, bărbatŭ cu vază și bună purtare, carĭ datorĭ sunt să supravegheze pe băeți în tóte mișcările și umbletele lorŭ, în câtŭ nicĭ unulŭ din școlarĭ să nu se pórte rĕŭ și să nu fie lenesŭ. In fie-care cameră de școlarĭ, (pe care le voimŭ spațióse, în cât să pótă fi ocupate de mulți), să păzéscă câte unŭ servitorŭ, care să îngrijéscă de curățeniă și de cele-l-alte trebuincióse elevilorŭ.

«III. Băeții ce aŭ să intre și să ducă viața în școlă, să nu fie maĭ micĭ ca de 7 anĭ în vêrstă, nicĭ pre de altă parte prea înaintați, séŭ nisce leneșĭ și greoĭ, în cât să abată buna-voința a celorĭ-l-alți; și aceĭa să fie nobilĭ, adecă fiĭ de

boerĭ, dar căduţĭ în sĕrăciă, séŭ scoborîtorĭ din boerĭ, carĭ se chiamă mazilĭ, séŭ şi străinĭ scăpătaţĭ precum şi mojicĭ şi ţĕranĭ, cărora li este dată agricultura şi păstoria, şi se distingŭ în privinţa lucrărei pămîntuluĭ, séŭ pascerea vitelorŭ.—Iar băeţiĭ negustorilorŭ şi lucrătorilorŭ, ceĭ carĭ arŭ dori, după ce capĕtă câte-va cunoscinţe de carte elementară, să fie scutiţĭ de şcólă, şi să îmbrăţişeze o meserie, după cum consimtŭ părinţiĭ lorŭ, avêndŭ în vedere înclinarea lorŭ firéscă. Afară de copiiĭ lipsiţĭ de mijlóce, carĭ potŭ a se hrăni şi a se îmbrăca din ale şcóleĭ, după cum am ḑisŭ, aceĭ, câţĭ, din ceĭ cu stare bună, vreaŭ să facă parte din eleviĭ internĭ, ca să stea şi să mănânce la masa comună, aceĭ sunt datorĭ să plătéscă epistatuluĭ şcóleĭ, după analogiă, pentru hrana lorŭ, la mâncările ce li se punŭ înainte. — Eleviĭ începĕtorĭ, după ce se vorŭ esercitá în continuŭ, pe timpŭ de treĭ anĭ, numaĭ la carte (citire şi gramatică) apoĭ să încépă şi limba latină, ca în cursŭ de treĭ anĭ în acelaşĭ timpŭ, să aĭbă destulă cunoscinţă de limba gréca şi latină, dându-li-se de învĕţatŭ pe ceĭ maĭ însemnaţĭ din autoriĭ acestorŭ limbĭ. — După acea, pe rêndŭ, în 3 anĭ să se ocupe, diminéţa, cu poetica şi retorica, făcêndŭ teme de limba elenă şi latină, şi maĭ cu sémă cu studiulŭ «moraleĭ» luĭ Aristotŭ. Iar după prânzŭ să se predea limba italiană, déca ar vrea cine-va s'o cunóscă. — Tocmaĭ astŭ-felŭ esercitaţĭ fiindŭ, în cursŭ de 9 anĭ, şi posedêndŭ cunoscinţe destule atâtŭ în privinţa celorŭ gramaticale, cât şi a celorŭ enciclopedice, şi maĭ cu sémă avêndŭ o esperienţă satisfăcĕtóre de cele-l-alte limbĭ, să mérgă apoĭ ca să urmeze sciinţele.— Şi *întâiŭ*, în treĭ anĭ întregĭ, să se predea, în timpulŭ dimineţeĭ, aritmetica şi geometria, iar după prânzŭ (p. m.) elemente din istoriă, cu geografia istorică, în orĭ-care din sus-ḑisele dialecte. După acésta, diminéţa, să se asculte filosofia luĭ Aristotŭ, iar după prânzŭ astronomia (cosmografia). După ce învĕţătura despre fie-care sciinţă li este suficientă, să ésă apoĭ din şcólă, şi alégă-şĭ fie-care viéţa ce doresce, séŭ bisericéscă saŭ politică (civilă). — Iar cele cincĭ clase din care, am ḑisŭ maĭ susŭ, că vomŭ alege 12 şcolarĭ sĕracĭ, sunt acestea: I-a este acea a începĕtorilorŭ, carĭ urméză 3 anĭ îndeletnicindu-se numaĭ cu gramatica; a II-a e acea a înaintaţilorŭ în vîrstă şi duréză totŭ treĭ anĭ, în carĭ materia percursă va fi limba gréca şi latină; a treia, tot de treĭ anĭ, cu limba gréca şi latină, gramatica, poetica şi retorica, urmate tóte acestea de teme pentru esercitiŭ, precum şi de limba italiană; în a IV-a se va preda, aritmetica, geometria şi istoria cu geografia; a V-a şi cea din urmă va avea, ca materiă de învĕţatŭ, sciinţele naturale (fisica) şi astronomia. — Pentru aceĭ carĭ vréŭ să îmbrăţişeze cariera bisericéscă, orênduimŭ în prea sânta mitropolie, unŭ dascălŭ pentru sacra teologiă, încercatŭ în privinţa cucernicieĭ şi ortodoxieĭ (dreptеĭ credinţe); acolo potŭ frecventa şi eĭ, şi toţĭ ceĭ-l-alţĭ din şcolariĭ ajunşĭ deja în stare, câţĭ doresc̆ŭ să se iniţieze într'însa, precum şi unŭ altŭ dascălŭ pentru musică. Pentru amêndoĭ aceştia

orênduimŭ să li se dea plată din partea Mitropolieĭ, totŭ-d'a-una prin binevoitórea consimțire și a Prea sânțieĭ sale Mitropolitulŭ Ugro-Vlachieĭ, părintele nostru în Christosŭ, de óre-ce zelulŭ sĕŭ pentru învĕțătură e mare, și de óre-ce dorimŭ înălțarea cleruluĭ.'

«Pe lângă acestea poruncimŭ să se facă următórele, în folosulŭ școlarilorŭ. După ce diminéța se scólă din patŭ, toțĭ în scurtă vreme să se îmbrace, să se spele și să se curețe, apoĭ să mérgă în sântulŭ templu, spre a asculta s-ta leturghiă, iar după întórcere, să citéscă singurĭ, până la ora cea hotărîtă a lecțiilorŭ, când sunt datorĭ ca toțĭ să vie în localulŭ determinatŭ; apoĭ după ce aŭ cititŭ și după ce óre-cum aŭ convorbitŭ între eĭ, și și-aŭ făcutŭ datoria, să mérgă la masa comună. După prânzŭ, școlariĭ fie-căreĭ clase, împreună cu eforulŭ, séŭ pedagogulŭ lorŭ, să se strîngă la unŭ locŭ și să convorbéscă între eĭ, orĭ să facă gimnastică pentru mișcarea corpuluĭ, în timpŭ de o oră, apoĭ să citéscă fie-care în parte, până la timpulŭ lecțiilorŭ de séră, și convenindŭ iar să asculte pe profesorĭ, și după întórcerea din clasă, să citéscă iarășĭ fie-care singurŭ.—Iar în timpulŭ Duminicilorŭ și ḑilelorŭ sĕrbătorescĭ, ca să nu rĕmâc fără lucru tótă ḑiua, să citéscă lecțiile ce aŭ ascultatŭ, și maĭ cu sémă să li se catehiseze din partea profesorilorŭ, și învĕțăturile sacre ale credinței nóstre ortodoxe, (în aceste ḑile, séŭ și printre ḑilele sĕptĕmâneĭ, să ésă o dată, séŭ de douĕ orĭ, cu eforulŭ lorŭ, și câte o dată și cu profesorulŭ, în locurĭ, carĭ nu sunt departe de școlă, și acésta numaĭ pentru esercițiŭ), iar séra să convie cu toțiĭ la masa comună, și să cineze împreună, iar după cină, care trebue să fie frugală (cumpĕtată), după ce trece o oră, când nu trebue de locŭ să vorbéscă rĕŭ, ci cum se cade, să se ducă cu toțiĭ în sântulŭ templu, și după ce se rógă în comunŭ să se întórcă fie-care în locuințele lorŭ, și să se odihnéscă pe patŭ, atâtŭ când vréŭ să dórmă, cât și când nu vréŭ, și tóte acestea să se facă în ore prescrise și cu clopoțelulŭ. Aceluia care vrea, să i-se permită să citéscă pe patŭ, aprinḑă-i-se o lumînare, séŭ o făclie (lampă) în fie-care apartamentŭ pentru tótă nóptea.—Asupra tuturorŭ acestora să supravegheze pedagogulŭ despre care am vorbitŭ, care îngrijesce despre ordinea, traiulŭ și buna purtare a elevilorŭ, după modulŭ ce am espusŭ maĭ susŭ. — Déca vre-unulŭ dintr'înșiĭ se vede că se pórtă rĕŭ, punêndŭ pe ceĭ-l-alțĭ în desordine, acela să se pedepséscă, nicĭ de cum supusŭ la bătaie și biciŭ, ci prin mijlóce acomodate împrejurărilorŭ, după cum numaĭ pedagogia ne învéță; iar intrarea și înscrierea să se facă fie-căruia din ceĭ 60 elevĭ sĕracĭ, despre care am vorbitŭ maĭ susŭ, nu prin favoruri, nicĭ prin mijlocirea altora, nicĭ prin altŭ modŭ de părtinire, ci după aprobarea profesorilorŭ, cu frica luĭ Dumneḑeŭ, primindŭ pe aceĭ carĭ merită și aŭ înclinare naturală către carte, după ce eleviĭ aprobațĭ de dînșiĭ, vorŭ da o promisiune în scrisŭ, că nu vorŭ pleca dela școlă până la fine, ci că vorŭ asculta tóte cursurile. De asemenea și escluderea unuia

din eĭ, déca se întâmplă, să nu se facă din ură, ci cu motive plausibile. Tóte acestea se voru sĕvêrși prin scirea și voia scrisă a Domnieĭ mele.

«După ce am rênduitŭ acestea în modulŭ de susŭ, în privința profesorilorŭ și elevilorŭ, traiuluĭ și progresuluĭ lorŭ la învĕțătură, îngrijindŭ nu maĭ puținŭ despre înființarea și stabilirea acestorŭ institute de învĕțămîntŭ, am hotărîtŭ ca să le facŭ să se susție pentru totŭ-d'auna prin venituriĭ sigure. Căutândŭ la sfintele mŏnăstiriĭ, ce se găsescŭ prin tótă țéra nóstră Domnéscă, și luândŭ în vedere scopulŭ urmăritŭ de reposațiĭ lorŭ titoriĭ, adecă, că aŭ înzestratŭ aceste sfinte locașuriĭ cu moșiile lorŭ, cu scopŭ de binefacere, nu numaĭ nedreptŭ, ci și necucernicŭ am judecatŭ că este, ca să se fructifice de către visteria țĕreĭ lucruriĭ cariĭ sunt consacrate luĭ Dumnedĕŭ ; voindŭ pe de altă parte a repara o faptă necuviinciósă, de cât-va timpŭ introdusă, și în acelașĭ timpŭ a asigurà scopulŭ ctitorilorŭ, ca lucrurile consacrate de dînșiĭ luĭ Dumnedĕŭ, să nu aducă altŭ serviciŭ, decât celŭ plăcutŭ luĭ Dumnedĕŭ, întâiŭ am credutŭ tóte mŏnăstirile din țéră . . . . și le-am orênduitŭ ast-felŭ (sfintele mŏnăstiriĭ), în cât fie-care din ele să se susție prin ordinea introdusă de noĭ supunêndu-ne uneĭ economiĭ severe, după cum se póte vedé în chrisovulŭ edatŭ de noĭ anume pentru acéstă parte. Iar ca să pótă să ne servéscă pentru treburile, de care am vorbitŭ, în acelașŭ timpŭ pióse și de unŭ folosŭ comunŭ, le am datŭ institutuluĭ de curêndŭ organisatŭ aicĭ de noĭ, orênduindŭ, ca fie-care din localitățile mŏnăstirilorŭ să plătéscă pe anŭ o cantitate mică de banĭ, adecă după analogia veniturilorŭ lorŭ, cantitate care, de la tóte, se urcă la suma de groșĭ (leĭ) 6.000. Iar cele luate dela alte mŏnăstiriĭ, care și acestea sunt scutite de a plăti vistieriei nóstre Domnescĭ, țiindu-se de mŏnăstirile date, plătescŭ pe fie-care anŭ, groșĭ (leĭ) 4.000, după catastifulŭ pecetluitŭ alŭ destinațiuneĭ lorŭ

«Pe lângă aceste, vĕdêndŭ că preoțiĭ, cariĭ sunt rĕspândițĭ prin tótă țéra nóstră Domnéscă, sunt . . . și că numĕrulŭ lorŭ e de 3.500, după catastifurile arĕtate de către Prea sfinția sa Mitropolitulŭ, Domnulŭ Grigorie, respectabilulŭ nostru părinte și de către cuviosiĭ episcopĭ, am orênduitŭ ca fie-care din eĭ să dea pe anŭ câte 3 groșĭ (leĭ), din cariĭ jumĕtate pentru cutia mileĭ (eleimosineĭ), iar ceĭ-l-alțĭ jumĕtate pentru școlă, după cum pe largŭ se cuprinde în chrisovulŭ nostru Domnescŭ, datŭ separatŭ și anume despre plata preoțilorŭ, care tótă se urcă la 15.000 leĭ 250 gr., aŭ să se dea de douĕ orĭ pe anŭ susŭ disuluĭ institutŭ, atâtŭ ca plată profesorilorŭ, cât și ca hrană și îmbrăcăminte pentru școlariĭ sĕracĭ și fără mijlóce, și pentru cele-l-alte cheltuieliĭ trebuincióse, pentru cariĭ se va face anualŭ socotélă, care să se scrie într'o condică osebită, atâtŭ veniturile cât și cheltuielele și se voru pecetlui cu pecetea nóstră Domnéscă ; de asemenea să se scrie în condica numită cărțile școleĭ, și câte altele se lasă pentru școlă de către bărbațĭ cucer-

nicĭ și iubitorĭ de Dumneḑeŭ, séŭ în banĭ, séŭ în obiecte, și să se manipuleze bine și piosŭ de către epitropĭ. Iar pentru cărțĭ să fie unŭ epistatŭ, séŭ bibliotecarŭ credinciosŭ, ca să pótă a le păstra cu siguranță, și când va avé cine-va trebuință să i-se dea spre uzŭ, după ce capětă o adeverință din partea luĭ și apoĭ să îngrijéscă să le reia și să le depună în bibliotecă. Tóte acestea ast-felŭ orênduindu-le și vrêndŭ ca să se esecute cu stricteță, numimŭ ca eforĭ și pe P. S. Mitropolitŭ alŭ Ungro-Vlachieĭ, și pe ceĭ doĭ prea iubițĭ de Dumneḑeŭ episcopĭ, celŭ din Buzĕŭ și celŭ din Rômnicŭ, și pe prea nobiliĭ noștri boerĭ aĭ acesteĭ strălucite Domniĭ, dela Banulŭ celŭ mare până la marele Postelnicŭ, carĭ sunt datorĭ să supraveghieze tóte lucrurile școleĭ de către epitropĭ și epistațĭ, în modulŭ arĕtatŭ în presentulŭ chrisovŭ Domnescŭ, în câtŭ nimicŭ dintr'însulŭ să nu se trécă cu vederea.

«De asemenea și din cele ce anualŭ se strîngŭ din fie-care mŏnăstire în prea sfînta Mitropolie, în comună înțelegere cu Mitropolitulŭ, episcopiĭ și cu boeriĭ, să se facă cheltuelile necesare ale școleĭ prin epitropĭ, asupra cărora tóte noĭ avemŭ să supraveghemŭ, fiindŭ numaĭ de datoria profesorilorŭ, ca să ne anunțe îndată despre starea școleĭ, a elevilorŭ și a lecțiilorŭ; iar când vomŭ căuta socotelele anuale și ni se va înfățișa registrele și condicele, décă vomŭ vedé că din veniturile susŭ ḑise séŭ din donațiunĭ, va fi ceva de prisosŭ, gândindu-ne, vomŭ procede după trebuință: séŭ le vomŭ depune, ca să se întrebuințeze pentru școlĭ, séŭ vomŭ mări numĕrulŭ bursierilorŭ. Pentru întărirea, continuă supraveghere și siguranță a tuturorŭ acestora, am făcutŭ presentulŭ chrisovŭ alŭ nostru domnescŭ, sperândŭ că și ceĭ carĭ ne vorŭ urma pe acestŭ tronŭ domnescŭ, fórte stăluciță Domnĭ, vorŭ păstra nestrămutate cele câte se face cunoscutŭ prin acestŭ chrisovŭ, de óre-ce privescŭ folosulŭ comunŭ și binele acesteĭ cucernice Domniĭ și întărindu-lŭ prin propria nóstră credință, presintămŭ ca martorĭ, pe prea iubițiĭ fiĭ aĭ Domnieĭ nóstre, Constantinŭ-Vodă și Dimitrie-Vodă, și pe prea onorabiliĭ și nobiliĭ și credincioșiĭ marĭ boerĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ nóstre : Dimitrie Ghica mare Banŭ, Nicolae Dudesculŭ mare Vornicŭ de țéra de susŭ, Răducanu Văcărescu mare Vornicŭ de țéra de josŭ, Banulŭ Filipescu mare Logofĕtŭ de țéra de josŭ, Ștefanŭ . . . . mare Spătarŭ, Iónŭ Văcărescu mare Vistierŭ, Scarlatŭ Caragea mare Postelnicŭ, Dumitrașcu Racoviță mare Clucerŭ, Preda Provanŭ mare Paharnicŭ, Constantinŭ Văcărescu mare Stolnicŭ, Manolache Kretzulescu mare Comisŭ, Hagi Dimitrachi mare Slugerŭ, și Nicolae mare Pitarŭ. S'a făcutŭ presentulŭ alŭ nostru chrisovŭ, în alŭ II-lea anŭ alŭ Domnieĭ nóstre, pe scaunulŭ nostru domnescŭ din Bucurescĭ, prin boerulŭ nostru marele logofĕtŭ Alexandru, în anulŭ 1776, în luna luĭ Ianuarie, care scriindu-se în condica Divanuluĭ de alŭ II-lea alŭ nostru Logofĕtŭ George Suțu, poruncimŭ ca să se păstreze cu siguranță în prea sf. Mitropolie.» *(Tradusŭ de Murnu).*

Așĭa dar nu numaĭ în Bucurescĭ esistă școle ci în tótă țéra. In capitalele din județe esistă școlĭ numaĭ românescĭ. Iată ce ne va esplica posibilitatea pentru guvernulŭ din 1775, de a găsi numĕrulŭ considerabilŭ de funcționarĭ, de tótă categoria, cu sciință de carte. Și nu numaĭ școlĭ publice esistaŭ în tóte părțile, ci și școlĭ private. Dămŭ în notă unŭ actŭ din 1777, din care se va constata esistința unorŭ asemenĭ școlĭ private și modulŭ cum una din ele, acea din Ploescĭ, a luĭ Barbu Dascălulŭ, s'a transformatŭ în școlă publică (1).

Trebuința de învĕțătură începuse a fi simțită și am constatatŭ încă din istoria evenimentelorŭ din inainte de 1774, atâtŭ esistința acesteĭ trebuințe culturale, cât și neîntemeierea teseĭ, ce unĭĭ o susținŭ

(1) Condica No. 6 (domnéscă) Arch. Stat.

P. I. Dómne,

«După jalba ce a datŭ M. Tale Barbu Dascălulŭ din orașulŭ Ploescilorŭ, la lét. 1776 Noem. 4, pentru că fiindŭ luminată porunca M. Tale de a se orênduĭ a fi *școlă* domnéscă la acelŭ orașŭ Ploescĭ, spre învĕțătura copiilorŭ și așezêndu-se numitulŭ jăluitorŭ dascălŭ, cu jalbă s'a rugatŭ M. Tale, findŭ omŭ scăpătatŭ și cu copiĭ să i-se orênduiască și luĭ din mila M. Tale óre-care ajutorŭ pentru chiverniséla vieței, și In. Ta ne poruncesce, ca să luămŭ séma jalbeĭ; veĭ sci M. Ta, că după cercetarea ce făcurămŭ, așĭa ne încredințarămŭ că de atuncĭ încóce să energhisesce acesta, adecă în totŭ chipulŭ se silesce, spre învĕțătura copiilorŭ, și am fostŭ însciințatŭ M. Tale, de atuncĭ, socotindŭ că îșĭ va căpĕta hrana vieței de la părințiĭ copiilorŭ ce-ĭ învĕță, dar acum viindŭ iarășĭ înaintea nóstră, ne arétă, cum că de la părințiĭ acelorŭ copiĭ nicĭ o căutare nu are, și este cu greŭ, neavêndŭ de nicăerĭ, nicĭ o chiverniséla maĭ vêrtosŭ aflându-se în scăpătăciune și lipsă, cere mila M. Tale, după străduirea ce face cu învĕțătura copiilorŭ. Decĭ arĕtămŭ M. Tale, cum la Târgoviște orașŭ, din luminata porunca M. Tale, se află dascălŭ așezatŭ pentru învĕțătura copiilorŭ, care îĭ este léfa pe lună, florinĭ 5, așĭa și Ploescĭ este orașŭ și de va socoti înaltŭ înțelepciunea M. Tale, ca să așeze și acolo la Ploescĭ desĕvêrșitŭ dascălŭ, să învețe copiĭ și să-șĭ aibă și elŭ totŭ aceașĭ léfă, cum are Dascălulŭ de la Târgoviște; cum va fi porunca M. Tale; iar de nu, cum va lumina duhulŭ sfântŭ pe Inălțimea Ta așĭa va fi, și anĭĭ Mărieĭ Tale de la Domnulŭ Dumnedeŭ rugămŭ să fie multĭ și norociță.

Grigorie Mitropolitulŭ Ugro-Vlahieĭ, 1777. Augustŭ 11.

Asupra acesteĭ anaforale, Vodă Iω Alex. Ipsilante a pusŭ, în 1777, Aug. 26, acéstă resoluție:

«După cum aŭ găsitŭ cu cale și de trebuință P. S. Sa părintele Mitropolitŭ, așĭa să urmeze, și rênduimŭ iarășĭ la P. S. Ta, ca să-lŭ așezĭ cu rênduita léfă.»

pînă astădĭ, că Domnia fanariotică ar fi fostŭ iezitŭ orĭ-ce curgere de isvorŭ culturalŭ românescŭ. Maĭ multă lumină va aduce asupra ș cólelorŭ, reorganisate de Alex. Ipsilante, budgetulŭ generalŭ alŭ ș cólelorŭ ce amŭ descoperitŭ în una din condicele domnescĭ din Archiva Statuluĭ, pe care-lŭ dămŭ în notă (1).

---

(1) Condica Domnéscă No. 7, din 1778 ș i înainte. Iată statulŭ lefilorŭ dascălilorŭ ș i spesele diverse ș colare la 1780 Mart. 17, precum s'aŭ aflatŭ în acéstă condică la fila 186 verso ș i înainte.

«*Lefile dascălilorŭ ș i emiclicŭ copiilorŭ pe o lună.*

«Talerĭ 125, dascălulŭ Manasi; 50 Dascălulŭ Neofitŭ; 45 Dascălulŭ Teodorŭ; 30 Dascălulŭ Pantazi; 30 Dascălulŭ Anastasie latinulŭ, aceș tia toț ĭ dascălĭ de S-tu Sava; totalŭ 280 talerĭ. 75 talerĭ la un-spre-ḑece dascălĭ de Eparchia P. S. S. Părintele Mitropolitŭ, totalŭ 355 talerĭ, însă:

Talerĭ: 25, Constandinŭ Slovanu cu Ipodidascălulŭ, aicea în Bucurescĭ; 50, la alț ĭ lude 10 dascălĭ de prin oraș ele de afară po talerĭ 5, însă: 5, unulŭ la Ploescĭ sudŭ Prahova; 5, unulŭ la Târgoviș te sudŭ Dâmbovița; 5, unulŭ la Câmpu-lungŭ sudŭ Muscelŭ; 10, doĭ la Pitescĭ ș i la mŏnăstirea Argeș ŭ sudŭ Argeș ŭ; 5, unulŭ la Slatina sudŭ Oltŭ; 5, unulŭ la Ruș i-de-Vede sudŭ Teleormanŭ; 5, unulŭ la Găescĭ sudŭ Vlaș ca; 5, unulŭ la Gherghița sudŭ Ilfovŭ; 5, unulŭ la Urzicenĭ sudŭ Ialomița.

40 la cincĭ dascălĭ din eparchia Buzĕuluĭ; 20, unŭ dascălŭ la gramatica în Episcopie, însă: 10, doĭ la Tîrgu-Rîmnicŭ ș i la Focș anĭ sudŭ Slam-Rîmnicŭ; 5, unulŭ la Buzeŭ; 5, unulŭ la Saacŭ, totalŭ 40.

65 la 7 dascălĭ din eparchia Rîmnicŭ, însă: 30 talerĭ unŭ dascălŭ elinescŭ la Craiova, în mitoculŭ episcopieĭ; 10, unŭ slavonŭ *ipacŭ* acolo; 25, la alț ĭ 5 dascălĭ românescĭ în 5 județ e, însă: 5 talerĭ unulŭ la Romanați; 5, unulŭ la Vâlcea; 5, unulŭ la Gorjŭ; 5, unulŭ la Mehedinț ĭ, totalŭ 65 talerĭ.

176 la Ludi 44 ucenicĭ, po talerĭ 4, însă: 4 talerĭ Antim, ierodiaconŭ; 4, Pavlu Sin-Petru; 4, Dumitru Sin-cămărașŭ Zaroiane; 4, George Sin-Mateĭ Rătescu, post.; 4, Ioanŭ alŭ Grămăticuluĭ cămăreĭ; 4, Serafimŭ Ieremonachŭ; 4, Nichita; 4, Grigore Ierodiaconŭ; 4, Nicolae; 4, Ioanŭ; 4, Metodie; 4, Ioanŭ Pamioti; 4, Pavlu Sofialăŭ; 4, Costache Micș unescu; 4, Costache alŭ Post. Constantinŭ Pamberŭ; 4, Mihailŭ Sin-polcovnicŭ Ioniță Psimeno; 4, Constandinŭ, nepot. Stolniceseĭ Sultana; 4, George alŭ luĭ Pĕtrașcu Logofĕtŭ; 4, George Sin-Dumitru Căpitanŭ; 4, George alŭ doiceĭ Ot curtea gospod.; 4, Apostolache Sin-post. Hristodorŭ; 4, Teofanŭ monachŭ, ot Dragomirno; 4, Alexandru Tîrnovicĭ ot părintele Griveno; 4, Canelo Peloponisis; 4, Atanasie Peloponisis; 4, Antonie Peloponisis; 4, Hrisantŭ ierodiaconŭ; 4, Ioanŭ de la Larisa (?) alŭ arhimandrituluĭ Ioano; 4, Partenie ierodiaconŭ de la Antiohia; 4, George Vasiliŭ de la Ioanina; 4, Hristodorŭ ot tans.; 4, Barbu Sin-Grigorascu de la Grecĭ; 4, George Sin-Enacheval de la Căĭnenĭ; 4, Nicolaŭ Niconatisĭ; 4, Ioanichie ieromonachŭ; 4, Ioanŭ; 4, Diamandi vnuk rĕposatuluĭ Episcopŭ Rîmnicŭ; 4, Procopie Ierod. vnuk dascălulŭ Neofitŭ; 4, Dumitrache Sin-Iordache post.

Anulŭ 1775 este bogatŭ de documente din direcțiunea școlară. Înregistrămŭ aci câte-va carĭ aŭ rĕmas necunoscute până astădĭ:

Boerulŭ Mihailŭ Cantacuzino Biv-Vel Spătar, după ce a ridicat mŏnăstirea Colțea, a făcutŭ lângă mŏnăstire și o școlă (1). Domnitorulŭ pentru cheltuiala eĭ consacră prin hrisovŭ dijma de la Ocna Slăniculuĭ.

În 26 Aprilie 1775 (2), Alexandru Ipsilante încuviințézĕ ca mŏnăstirea Obedeanulŭ din Craiova, să nu maĭ fie mitocŭ alŭ mŏnăstireĭ.

Primesce acésta și episcopulŭ Chesarie, măcarŭ că Băluță Obedeanulŭ o închinase Episcopieĭ.

Localulŭ din mŏnăstire se destină a servi de locuință doctoruluĭ ce se va întâmpla după vreme în Craiova și unuĭ seminarŭ, care să pregătéscă candidațĭ la preoție, *învĕțându cele orênduite și trebuincióse la acésta . . . . . și luându adeverință de la dascăliĭ ce se vorŭ orêndui la acéstă mŏnăstire,* apoĭ să se arĕte la Archiereŭ, spre hirotonisire. Domnitorulŭ găsesce asemenea regulare conformŭ cu diata ctitoruluĭ Obedeanu, ca să fie în mŏnăstire: «*Spitalŭ nu numaĭ trupescŭ, ci și sufletescŭ.*»

Miuleță ; 4, Sin-post. Ecaterina ; 4, Grigoraşcu Clinceanulŭ ; 4, Teodorŭ Peleponisiosŭ ; 4, Ianacache Popa Panaiotŭ Costoriano ; 4, Nicolae Brăileanu, totalŭ 176 talerĭ.

Sinopsisŭ

Talerĭ: 355 dascăliĭ din eparhia P. S. părintele Mitropolitŭ; 50 dascăliĭ din eparchia Buzĕŭ, 65 ceĭ din eparchia Rîmnicŭ și 176 ucenicĭ 44 po talerĭ 4, totalŭ pe o lună 636, adică șése sute treĭ-decĭ și șése tocmaĭ.

Iŵ *Alexandru Ipsilante Vv.* etc.

«Acéstă sumă de talerĭ, 636 lefile dascălilorŭ a tótă țéra și hrana pe ucenicĭ aleșĭ lude 44, aĭ școleĭ ot S-tu Sava, cum se arétă la acéstă fóie, să se dea pe tótă luna, cu începere de 1 Ianuarie 1780, prin mâna P. S. S. Păr. Mitropolitŭ, din rênduitulŭ venitŭ alŭ școlelorŭ, după hrisovulŭ Domnieĭ mele. Tolico pisah, gvmĭ. 1780 Martie 17.»

(1) Vedĭ condica Domnéscă dela Archiva Statuluĭ cu No. 3, pag. 20 verso, chrisovulŭ mŏnăstireĭ Colțea.

(2) Urmézĕ în anexă chrisovulŭ, ce am aflatŭ în cond. Domnéscă de la Archiva Statuluĭ cu No. 3.

Ipsilante, ocupându-se, precum am vĕdutŭ, de școlile din țéră, nu negligia, în interesulŭ influenței ce voia să păstreze la Constantinopole, de a ajuta și școlele din Orientŭ; așa în Cond. No. 3 de la Archiva Statuluĭ, la pag. 35, din 1775 Aprilie, aflămŭ chrisovulŭ pentru taleri 300, milă pentru Patriarchie, ca să țină cele două școlĭ, elină și arabă, dice Vodă-Ipsilante: «și avêndŭ noĭ mare dragoste, ca să vedemŭ sporindŭ și isbutindŭ învĕțătura, nu numaĭ aicea, unde Dumnedeŭ ne-aŭ dăruitŭ acéstă oblăduire, ci și la altă parte, care are trebuință. . . »

În 13 Augustŭ 1775, Domnitorulŭ Ipsilante se ocupă de școla Domnéscă dela S-tu George-vechiŭ. Din chrisovulŭ dela acéstă dată, se constată, că acum nu maĭ trăesce dascălulŭ Popa Florea, caligrafulŭ Domnescŭ celŭ vestitŭ, ci că dascăliĭ actualĭ, amênduoĭ *pămînteni*, sunt Constantinŭ și Dragomirŭ; că dascăliĭ rênduițĭ aŭ plată dela Domnie; că între ucenicii școleĭ sunt nu numaĭ copiĭ pămînteni, ci și străinĭ de prin alte țĕrĭ. În fine, Domnitorulŭ acordă diverse scutirĭ celorŭ doĭ dascălĭ dela școla slavonéscă, și românéscă dela S-tu George-vechiŭ, după pilda vechilorŭ și bĕtrânilorŭ repausațĭ Domnĭ. Acestŭ chrisovŭ are de mărturie pe fiĭ luĭ Vodă Constantinŭ și Dumitrașcu și pe boeriĭ următorĭ:

Pană Dumitrache Ghica Vel Banŭ, Pană Nic. Dudescu Vel Vornicŭ de țéra-de-susŭ, Pană Radu Văcărescŭlŭ Vel Vornicŭ de țéra-de-josŭ, Pan Pană Filipescu Vel Logot. de Țéra-de-susŭ, Pan Ștefanŭ Pârșcovénu Vel Logof. de Țéra-de-josŭ, Ștefanŭ Mișoglo Vel Spăt., Enache Văcărescŭlŭ Vel Vist., Scarlatŭ Caragea Vel Post., Dumitrașcu Racoviță Vel Slug., Const. Ianole Vel Pach., N. Bêrscanulŭ Vel Stol., Manolache Krețulescu Vel Comis., Barbu Știrbeiŭ Vel Slugerŭ, Niculae Vel Pitarŭ. Ispravnicŭ alŭ acestuĭ chrisovŭ e numitŭ Pană Filipescu, Logofĕtŭ alŭ Țĕreĭ-de-susŭ.

Décă la mŏnăstirea Obedeanu se institue unŭ seminariŭ, putemŭ constata, cu documentŭ, că biserica totŭ maĭ numĕra în sînulŭ sĕŭ uniĭ bărbațĭ învĕțațĭ. În documentulŭ grecŭ donatŭ Academieĭ Române de d-lŭ N. Kretzulescu, în Maiŭ 1889, documentŭ scrisŭ în primiĭ anĭ aĭ secoluluĭ XIX, după Alex. Moruzi, se amintesce de decăderea bisericeĭ din causa abusuluĭ Mitropoliților și a Episcopilorŭ, carĭ pentru banĭ

preoțeaŭ sate întregĭ de țĕrănĭ nesciutorĭ de carte (1). Totuși vedemŭ, că celŭ puținŭ biserica Metropolitană din Bucurescĭ, poseda unŭ predicatorŭ în 1775, de care Metropolitulŭ era fórte mulțămitŭ, și Domnitorulŭ Ipsilante prin chrisovulŭ din 20 Noembre (1775), îĭ acordă, ca rĕsplătire, scutirĭ și patru ludĭ; acesta era cuviosulŭ Alexi Erochirica, «carele se află slujindŭ de-a pururea și nelipsitŭ, nevoindu-se a face didachiĭ, sĕrbătorile și Duminecele pe la sfintele bisericĭ, spre folosulŭ sufletelorŭ creștinilorŭ, după cum ne adeverimŭ Domnia mea din anaforaua Prea sfințieĭ sale Părintele Mitropolitŭ, cum că fără lenevire și fără pregetŭ urmézĕ acéstă bună slujbă.» Acestŭ documentŭ pusŭ în comparațiune cu desființarea din anulŭ 1889 a predicatoruluĭ Mitropolieĭ din Iași, lasă observatoruluĭ de gândităŭ! . . . . (2).

Artele încă sunt în óre-care desvoltare sub Alex. Ipsilante.

Pictura numĕră destuĭ representanțĭ, pentru ca eĭ să constitue *loje* și încă de douĕ categoriĭ de bresle: brésla zugravilorŭ de zidărĭi și brésla zugravilorŭ de portrete etc. Dămŭ în nótă unŭ curiosŭ procesŭ (3) pentru învĕțătura zugrăvieĭ a unuĭ copilŭ, Radu.

(1) Iată acestŭ pasagiŭ din actulŭ citatŭ: «Mitropolitulŭ și Episcopiĭ din vreme aflândŭ prilejŭ, maĭ cu sémă în vremurĭ încurcate și în maziliĭ de Domniĭ, prin mijloculŭ Marilorŭ Vistierĭ și alŭ Ispravnicilorŭ de județe, făceaŭ diaconĭ și preoțĭ nepricepuțĭ maĭ cu sémă în județele mărginașe: la Teleormanŭ și Oltenia (Oltŭ) se găsescŭ sate unde sunt ceĭ maĭ mulțĭ țĕrănĭ preoțĭ și diaconĭ, fără să scie carte, și alțiĭ din fruntașĭ și nu numaĭ că eĭ însușĭ se scutescŭ de dărĭ și angarale, ci și fiiĭ și gineriĭ lorŭ.

(2) Archiva Statuluĭ, Condica Domnéscă No. 3, pag. 146 verso.

(3) Condica No. 4, 1779. Iunie 10.

Constantinŭ zugravu urmăresce pe fiulŭ luĭ *Radu* copilŭ de casă, căcĭ acesta a datŭ la elŭ pre fiulŭ sĕŭ să se învețe meșteșugulŭ zugrăveleĭ. — L'a învĕțatŭ câte tal. 30 pe anŭ unulŭ și $^1/_2$ anŭ, cât aŭ șĕdutŭ la elŭ socotindŭ că nu va fugi până la sorocŭ (era de 14 anĭ) i-aŭ arĕtatŭ totŭ meșteșugulŭ și cu meșteșugulŭ luĭ se hrănesce și cere să-lŭ aibă la lucrulŭ zugrăvieĭ.

Hotărîrea Gospodŭ.

«Negăsindu-se cu cale omŭ slobodŭ a se ținé ca unŭ robŭ, fără de voie, s'a hotărîtŭ să fie nesupĕratŭ Radu copilŭ de către Constantinŭ, hrănindu-se cu meșteșugulŭ luĭ unde va găsi aci. Iar luĭ Constantinŭ, căcĭ l'aŭ avutŭ la meșteșugŭ, să-ĭ dea plată cea-ce se va găsi cu cale de către meșteriĭ zugravĭ, socotindu-i-se către acésta talerĭ 30 pe anŭ și care să aibă a-ĭ ținé Constantinŭ în sémă.»

Musica capĕtă și ea organisare specială.

Lăutarii constitue corporațiuni.

La 1775 se rênduescŭ vătafi de lăutari, cu dreptulŭ de a lua de la fie-care nuntă câte unŭ leŭ și unŭ ploconŭ de la fie-care lăutarŭ de 33 de bani.

Sub Alexandru Ipsilante se înființéză la 1776 fabrica de hârtiă (1). Prin chrisovulŭ acesteĭ fabricĭ de la apa Leuta pe Batiște se ḑice, că acéstă fabrică este fórte trebuinciósă *«atâtŭ politieĭ (adică Statuluĭ) cu trebuința scrisorilorŭ, cât și bisericeĭ cu tipăritulŭ cărțilorŭ.»*

Este bine indicată necesitatea culturală ce Ipsilante și cu patrioții boerĭ din sfatulŭ luĭ, îndestulaŭ cu fabrica de hârtie, alŭ căreia chrisovŭ este datŭ aci în notă (2).

---

(1) Am arĕtatŭ că prima fabrică de hârtie a înființat'o Mateiŭ Basarabŭ. Nesciindŭ déca voiŭ trăi ca să ajungŭ cu publicarea volumelorŭ relative la începutulŭ secoluluĭ alŭ XVII, daŭ aci, în anexă, documentulŭ ce eŭ am descoperitŭ relativŭ la acéstă fabrică de hârtie.

(2) *Eată chrisovulŭ harturghieĭ:*

«De vreme că nicĭ este lucru maĭ bunŭ și maĭ Dumneḑeescŭ sub sóre, decât binele și folosulŭ obștieĭ și nicĭ că este lucru maĭ slăvitŭ și maĭ lăudatŭ în lume decât celŭ nesciutŭ a-lŭ face sciutŭ și a câștiga pre ceia-ce n'aŭ, cu cea-ce le lipsesce; datorie dar aŭ Domniĭ și oblăduitoriĭ țĕrilorŭ ca uniĭ ce sunt ca nisce părinți aĭ patrieĭ, a se sili și a se nevoi, nu numaĭ pentru ceia-ce aducŭ folosŭ la o parte, ci maĭ alesŭ pentru ceĭa-ce s'arŭ cunósce că este de obște folosŭ norodului și de podóbă și fală patrieĭ, nevoindu-se a aduce și a ține în stăpânirea sa ómenĭ cu meșteșugurĭ ce nu se află în acea țĕră și pe ceĭ ce vinŭ din voia lorŭ a-ĭ ocroti, a-ĭ apĕra și a-ĭ ajutora, ca deprinḑêndu-se și pământeniĭ la meșteșugurĭ străine. întâiŭ să fie de cinste și podóba politieĭ și a doua să nu aibă trebuință a aduce din străinĕtate acestŭ felŭ de lucru. Intr'acéstă îngrijire și trebuință aflându-ne a pururea, cu care ne silimŭ în totŭ chipulŭ cu totŭ felulŭ de lucrurĭ, ce arŭ puté fi de folosŭ țĕrĭĭ și alŭ locuitorilorŭ, ce Dumneḑeésca pronie ne-aŭ încredințatŭ, spre sporirea economieĭ țĕreĭ aceștia, spre iscusința meșteșugurilorŭ și spre adausulŭ și bivsugulŭ acesteĭ politiĭ, cumpănindŭ folosulŭ țĕreĭ, ca orĭ-care din neguțătoriĭ s'arŭ puté lucra aicea în pământulŭ țĕreĭ, să se *protimiséscă de cea-ce vine de afară,* deci între altele, ce de curêndŭ, cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ, aŭ începutŭ de se lucréză, începêndu-se și *harturghiĭ* adică, facere de hârtie, una ce s'aŭ făcutŭ încă din ḑilele Domnieĭ séle reposatulŭ Scarlatŭ Ghica V. V., cu tóte cele trebuincióse ergaliĭ, la apa Colentiniĭ pe moșia Fundenĭ a D-luĭ Biv vel Vist Dumitrașcu Racoviță și alta, care s'aŭ începutŭ acum din noŭ să se facă la apa Leuta pe moșia Batișteĭ sudŭ Prahova, a schituluĭ Turbațiĭ, din sudŭ Ilfovŭ, care altădată n'aŭ maĭ fostŭ în țĕră acestŭ meșteșugŭ de fala țĕriĭ și fórte trebuinciosŭ atâtŭ politieĭ, cu trebuința scrisorilorŭ, *cât și bisericeĭ cu tipăritulŭ cărțilorŭ.*

VIII.

Breslele, industria și comerciulŭ sub Ipsilante.

Importanța ce am arĕtatŭ în urmă, că aŭ avutŭ totŭ-deauna organisarea breslelorŭ, în Statulŭ românŭ, ne îndemnă a consacra acestora, și aci unŭ capitolŭ specialŭ.

«Iar maĭ vîrtosŭ folosŭ obștieĭ, una că, cârpiturile ce se află pe la norodŭ, care nefiindu-le de trebuință arŭ vrea să le lepede, dându-le pentru trébă harturghiilorŭ, pe plată cu banĭ, nu le păgubesce, a doua că și suma banilorŭ ce se cuvine a se cheltui pe hârtia ce vine din alte părțĭ, nu iesă din țéră afară, ci rĕmânŭ iarășĭ aicea în țéră, de se politiĭsescŭ și pentru căcĭ din nesciutŭ s'a făcutŭ și acestŭ meșteșugŭ sciutŭ și aŭ câștigatŭ țéra, ce nu avea, cea ce-ĭ lipsia. Iată și Domnia mea după mare rîvnă ce avemŭ să se se întemeieze și să isbutéscă acestŭ meșteșugŭ în țéra acésta, bine *vremŭ* a da mâna de ajutorŭ la acea ce este de trebuință.

«Dreptŭ acea, prin acestŭ hrisovŭ alŭ Domnieĭ mele, făcumŭ acéstă milă Domnéscă acestorŭ douĕ harturghiĭ prin ponturile ce se arĕtă:

1. Fiindŭ-că cu multă cheltuială și ostenélă s'aŭ adusŭ acestŭ meșteșugŭ cu facerea hârtieĭ în acéstă țéră de Nicolae și Iane Lazari să nu aibă volnicie altulŭ a maĭ face harturgiĭ, fără numaĭ aceștia care s'aŭ arĕtatŭ cu atâta protemie și râvnă spre podóba politieĭ și țĕreĭ.

«2. La amândouĕ acestea harturgiă se aĭbă a ține liude 40 pentru trebuința lucruluĭ, însă ómenĭ strĕinĭ după cum i-aŭ avutŭ rênduițĭ pentru cea una harturgie care este făcută maĭ înainte pe apa Colentineĭ, cu hrisovulŭ rĕposatuluĭ Domnŭ Alex. Scarlatŭ Ghica Vv. ot létŭ 1768 și alŭ Domnieĭ sale Grigore Ghica Vv. ot létŭ 7277 Martie 20, iar acum aceĭ liude 40 să-ĭ împarță la amêndouĕ harturgiile.

«3. Aceștĭ liude 40 să plătéscă într'unŭ anŭ de omŭ pe talerĭ 4, carĭ facŭ peste totŭ talerĭ 160 și să respundă la cămara Domnieĭ mele cu șferturĭ, însă la sfete George și la sfete Dumitrie, prin mâna maĭ susŭ numițilorŭ, iar nu într'altŭ chipŭ, și să dea la cămară câte 20 topurĭ hârtie și cândŭ s'arŭ întâmpla a se înstrăina unulŭ din aceștia séŭ a muri, să caute alțĭ să pue la locŭ, iar suma de banĭ să umble totŭ d'auna pe 40; orĭ unde s'arŭ trămite unulŭ dintr'aceștia liude, séŭ pentru strîngerea cărpiturilorŭ saŭ la alte trebĭ ale harturgiĭ, în pace să-și aibă umbletele lorŭ fără nicĭ o zetignélă de cătră orĭ-care zapciŭ, căcĭ cine i-ar supĕra de cevașĭ, zmintindu-ĭ poslușăniile în care s'aŭ trămisŭ unulŭ, ca acela se va pedepsi de către Domnia mea.

«4. O prăvălie ce o vorŭ ține în Bucurescĭ pentru vîndarea hârtieĭ, într'unŭ anŭ să fie în pace de vamă, de fumăritŭ, de cotăritŭ și de poclonulŭ cămărășieĭ, de schimbulŭ galbenilorŭ, de felinare și de tóte altele dărĭ obicĭnuite și neobicĭnuite, de nimicŭ să nu se supere, iar de la unŭ anŭ înainte o vamă să plătéscă, iar de cele-lalte ce sunt numite maĭ susŭ, totŭ să fie apĕrată acea

Acéstă instituțiune, împreună cu industria și comerciulŭ națională aŭ primitŭ dela Ipsilante o protecțiune reală.

Sub acestŭ Domnŭ se înființéză și bresle nouĕ, orĭ să reorganiséză din cele vechĭ, precum: brésla croitorilorŭ; brésla croitorilorŭ din Craiova; brésla măcelarilorŭ; brésla brutarilorŭ; brésla cojocarilorŭ din Bucurescĭ și Craiova. Dămŭ în anexă câte-va hrisóve relative (1).

Favorisarea comerciuluĭ național este cu stăruință urmărită de Alexandru Ipsilante. Maĭ marele Staroste alŭ negustătorilorŭ are juridicțiunea aprópe deplină pentru tóte procesele negustitorescĭ. Aducemŭ aci d. ex.: cartea negustitorilorŭ bogasierĭ și măcelarĭ din Bucurescĭ, din care se vede în ce modŭ se favorisaŭ comercianții români:

«De vreme ce toțĭ pămînteniĭ negustitorĭ, bogasierĭ, margelarĭ; de aicea din orașulŭ Bucurescĭ, cu jalba ce aŭ datŭ Domnieĭ mele, arĕtându, că maĭ înainte

---

prăvălie și pentru câtă hârtie se va scóte din țéră afără, negustătorulŭ cumpĕrătorŭ să plătéscă vamă, la 100 doĭ.

5. Câtă cârpă se va strînge orĭ de aicea din țéră, séŭ o va aduce din părțile străine, vamă să nu plătéscă, ca unŭ lucru ce nicĭ în vînzările vămilorŭ, nicĭ în catalóge nu se coprinde, nefiindŭ până acum nicĭ de pomenitŭ.

6. La moșiile unde aŭ făcutŭ morile și namestiile harturghiilorŭ, după așezămîntulŭ ce aŭ făcutŭ cu stăpâniĭ moșiilorŭ, pentru haculŭ pămîntuluĭ, pe fieșcare aŭ să dea adetulŭ după tocmélă, cu fără nicĭ unŭ adaosŭ chirieĭ, măcarŭ și în vremea viitóre intrându moșiile într'alte mânĭ, aŭ cu vînzare, séŭ cu moștenire, orĭ cu vre-unŭ schimbŭ; totŭ în acestŭ pronomionŭ să fie tocmelile și așezămînturile păzite și nestrămutate, fără de nicĭ unŭ adaosŭ. Dreptŭ acea pentru maĭ bună statornicie și lesnire la energhie alŭ așezămîntuluĭ acestorŭ maĭ susŭ numite harturghiĭ, întărimŭ Domnia mea hrisovulŭ acesta, cu însăși credința Domnieĭ mele Iŵ Alexandru Ioanŭ Ipsilante Vv. și cu credința prea iubiților meĭ fiĭ Constantinŭ Vv., Dumitrașcu Vv. și cu totŭ sfatulŭ cinstiților și credincioșilorŭ boerilorŭ celorŭ marĭ aĭ divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan Toma Crețulescu Vel Ban, Pan Nicolae Vel Vornic de Țéra de susŭ, Pan Badea Știrbeiŭ Vel Vornicŭ de Țéra-de-josŭ, Pan Ión Iuliano Vel Log. de Țéra de susŭ, Pan Dumitrașco Racoviță Vel Log. de Țéra de josŭ, Pan Ștefanŭ Mișoglu Vel Spătarŭ, Pan N. Brancoveanu Vel Vist., Pan Scarlatŭ Caragea Vel Post., Pan Manolache Brancoveanu Vel Clucerŭ, Pan Scarlatŭ Manu Vel Comisŭ, Pan N. Filipescu Vel Pah., Pan C. Ghica Vel Stolnicŭ, Pan Ștefanŭ Cioranu Vel slugerŭ, Pan Const. Giurgiu Vel Pitarŭ și Ispravnicĭ Pan Iónŭ Iuliano Vel. Log. și Pan Gheorgache Mavrocordatŭ alŭ doilea Log. și s'a scrisŭ hrisovulŭ acesta într'alŭ-doilea anŭ alŭ Domnieĭ mele, aicea, în orașulŭ scaunuluĭ Domnieĭ mele, în Bucurescĭ, la anulŭ spăsătorŭ 1776 Augustŭ, de Constantinŭ dascălulŭ slovenescŭ ot sfete Gheorghe vechiŭ.

(1) Cond. 2, fila 63. — Veḑĭ anexa respectivă.

aŭ fostŭ vechiŭ obiceiŭ la brésla neguțătoréscă, adecă: strĕiniĭ, creștinĭ și armenĭ, când veniaŭ cu marfă aicĭ în Bucurescĭ, nu-șĭ deslega marfa lorŭ fără scirea stărostieĭ, și făcêndŭ cercetare acelorŭ strĕinĭ de vrea ca să se așeze aicea, să-șĭ iea dajdia, așĭa avea voie deșĭ deslega marfa și o vindea cum vroia, iar ne-fiindŭ ca să se așeze aicea cu dajdie, se tocmea cu neguțitoriĭ străinĭ și vindea marfa cu ridicata, iar a vinde cu mărunțișulŭ nu eraŭ volnicĭ, și cum că nimenĭ din neguțitoriĭ străinĭ nu eraŭ volnicĭ a deschide prăvăliĭ la têrgulŭ de afară, séŭ la têrgulŭ Cuculuĭ și se vînḑă marfă, iar dela rezmeriță în cóce aŭ începutŭ a se strica acelŭ obiceiŭ, și oareș-cum cine vinde marfă cum voesce, și, osebitŭ, la ḑile de têrgŭ mergŭ și la *têrgulŭ de afară* și la *têrgulŭ Cuculuĭ* și întindŭ prăvăliĭ și vîndŭ cu de a măruntulŭ și prăvăliele neguțitorilorŭ pămîntenĭ, ce sunt în lăuntrulŭ têrguluĭ, stândŭ fără necĭ unŭ alișverișŭ, de rĕmânŭ mărfurile nevîndute. Și așĭa, din pricina acelorŭ străinĭ aŭ rĕmasŭ cu grele datoriĭ. Așijderea neguțitoriĭ ceĭ cu prăvăliĭ, ce vîndŭ marfă și n'aŭ avutŭ obiceiŭ nevînḑêndu-șĭ marfa să o și croiască eĭ, să o facă și haine, ci muștereulŭ, după ce îșĭ têrguia marfa, o da la croitorŭ osebitŭ de ĭ-o croia și făcea haine, iar dela o vreme încóce obișnuindu-se uniĭ din neguțitorĭ cu prăvăliĭ de metahirisescŭ și meșteșugulŭ croitorieĭ, care după ce îșĭ vîndŭ marfa o și croiescŭ și lucréză haina, eĭ singurĭ, și la alțĭ neguțitorĭ iarășĭ sunt fără de nimicŭ alișverișŭ, remănêndu-le mărfurile nevîndute. Decĭ pentru acésta, orînduindu-se de către Domnia mea de s'aŭ cercetatŭ de către d-luĭ Vel Logof. de Țéra-de-susŭ, s'aŭ adeveritŭ cum că jalba lorŭ le este adevĕrată și că s'aŭ păzitŭ acelŭ obiceiŭ maĭ înainte. Așijderea maĭ jeluit-aŭ mărgelariĭ, ceĭ ce vîndŭ mătase cu dramulŭ, cum că arŭ venì străinĭ ce aducŭ mătase dintr'alte părțĭ și că aŭ avutŭ vechiŭ obiceiŭ de nu eraŭ volnicĭ a ținé prăvăliĭ și pe afară prin têrgŭ, să vînḑă mătase cu dramulŭ, fără numaĭ aducênd-o dela bolțĭ să vînḑă mătase cu ocaua și cu jumĕtatea de oca și până la 20 de dramurĭ, iar maĭ josŭ de 20 de dramurĭ necĭ cum să nu vînḑă, ci numaĭ mătăsariĭ pămîntenĭ să fie volnicĭ a vinde mătasea cu dramulŭ și cum le va fi voia; care pentru acésta spre dovadă arĕtară o carte a reposatuluĭ Domnŭ Constantinŭ Mihaĭ Gehan V.V., ce a vĕḑut-o Domnia mea, cu létŭ 1754 Ghenarie 23, întru care scrie, că acestŭ obiceiŭ s'a urmatŭ și maĭ nainte, avêndu-șĭ așezămîntŭ mărgelariĭ cu Armeniĭ între dînșiĭ prin zapise date uniĭ la mâna altora, iscălite de dumnélorŭ Velițiĭ Boerĭ, din ḑilele reposatuluĭ Domnŭ Grigore Ghica V.V., pe acestŭ obiceiŭ ce s'aŭ fostŭ urmatŭ și maĭ nainte. Decĭ aceste tóte dovedindu-se adevĕrate, că din vechime s'aŭ urmatŭ, am datŭ și Domnia mea acéstă carte la tótă brésla neguțitorilorŭ pămîntenĭ, bogasierĭ și mărgelarĭ, din orașulŭ Bucurescĭ, cu întărire, ca să aibă a se ține și a se păzì acestŭ obiceiŭ și de acum înante, nestrămutatŭ, însă să se feréscă și eĭ de acum înainte a nu scumpì prețulŭ mărfeĭ, după cum s'aŭ obișnuitŭ dela o vreme încóce, adecă

să o ia dela aceĭ cu ridicata cu unŭ preţŭ micŭ şi s'o vîndă cu unŭ preţŭ mare, cât nu va fi cu cale, căcĭ pentru acésta le facemŭ Domnia mea cererile obiceiurilorŭ şi oprimŭ pre alţĭ străinĭ, iar de vorŭ căuta a vinde totŭ cu preţŭ scumpŭ, bine să scie, că tóte aceste cererĭ le vomŭ strica şi vomŭ da voie tuturorŭ a vinde, ca să fie eftinătate. 1776, Iulie 12.»

Étă încă unŭ actŭ prin care se recunósce neguţitorilorŭ din Craiova dreptulŭ de a împedica neguţitoriĭ străinĭ să deslege marfă de vîndare cu de a mĕruntulŭ:

«*Cartea neguţitorilorŭ din Craiova, ca să nu fie volnicĭ neguţitoriĭ străinĭ a vinde marfa ce vorŭ aduce cu amĕnuntulŭ, ci numaĭ cu ridicata.*

«De vreme ce la Domnia mea dete jalbă neguţitoriĭ de la Craiova, cum că eĭ aŭ vechiulŭ obiceiŭ, ca nimenĭ din neguţitoriĭ străinĭ, ce vorŭ venĭ cu orĭ-ce felŭ de marfă, dintr'altă parte, nu este vrednicŭ, ca să vîndă cu amĕruntulŭ, ci iarăşĭ cu ridicata să o cumpere dela eĭ neguţitoriĭ de acolo pămîntenĭ şi pentru ca să li se păzéscă acelŭ privilegiŭ, cerură, ca şi de către Domnia mea să li se întăréscă. Care orênduindu-se de către Domnia mea la dumnéluĭ Vel Logof. ca să cerceteze, de le este cererea cu cale şi de aŭ fostŭ acelŭ obiceiŭ, dumnéluĭ aŭ înştiinţatŭ Domnieĭ mele, cum că cererea lorŭ este cu cale şi bună orênduială, dupre cum ne adeverimŭ Domnia mea, atâtŭ din cartea Domnieĭ sale reposatulŭ Alexandru Ghica V.V., cât şi din cărţile Dumnélorŭ boerilorŭ caĭmacamĭ, ce aŭ fostŭ după vremĭ. Dreptŭ aceea amŭ întăritŭ Domnia mea acestŭ privileghiŭ, ca nimenĭ din neguţitoriĭ străinĭ ce vorŭ merge cu marfă la Craiova, să nu fie volnicĭ a vinde cu amĕnuntulŭ, ci cu ridicata, cum şi orĭ-ce marfă ce va trebui, iarăşĭ să nu fie volnicĭ a cumpĕra cu amĕruntulŭ ci cu ridicata dela neguţitoriĭ pămîntenĭ. Pentru care poruncimŭ Domnia mea d-tale Vel Bane, boerŭ caimacame, i polcovnice dela Craiova, să daţĭ totŭ felulŭ de mână de ajutorŭ neguţătorilorŭ pămîntenĭ, ca după cum maĭ susŭ poruncimŭ aşĭa să se urmeze, ne îngăduindŭ pe alţĭ neguţitorĭ străinĭ a cumpĕra, séŭ a vinde marfă cu amĕnuntulŭ, ci cu ridicata, că aşĭa este porunca Domnieĭ mele.» 1776, Ianuarie 16. (Cond. 2, fila 58 verso.)

Totŭ în interesulŭ comerciuluĭ, Domnitorulŭ Ipsilante a fostŭ strînsŭ în acordarea dreptuluĭ de têrgŭ, sborŭ séŭ bâlciŭ, pe la moşiile boerilorŭ. Când acestŭ dreptŭ l'a acordatŭ, Ipsilante a făcutŭ acésta în favórea vreuneĭ biserecĭ, séŭ şcóle (1).

(1) Cond. No. 2, fila 64 verso.

In 1876 Iuliŭ 52 s'a datŭ carte luĭ Mateiŭ sin Neculae Săvoiŭ şi cu fraţiĭ sĕĭ, să facă

Până și de comerciulŭ micŭ s'a preocupatŭ Alexandru Ipsilante.

Étă unŭ actŭ din care se constată protecțiunea ce acordă olarilorŭ și fabricanțilorŭ de vase de lemnŭ:

«De vreme ce la târgulŭ ce este obicĭnuitŭ să se facă, acum într'acéstă săptĕmână, pe marginea Bucurescilorŭ, lângă oborŭ, vĕdumŭ Domnia mea o rea obișnuire urmându-se, că osebitŭ care coprinde în catalogŭ a se lua vamă domnéscă, vameșiĭ pe deasupra maĭ iaŭ câte 4 vase, care socotindu-se prețulŭ acelorŭ vase, cuprinde altă vamă. Asemenea și ceĭ ce sunt orînduițĭ cu vama agéscă, pe lângă vamă iarășĭ iaŭ de carŭ câte douĕ vase; asemenea și vătafulŭ de precupețĭ și vătafulŭ de arabagiĭ iarășĭ fieș-care osebitŭ iaŭ de carŭ câte 12 parale și așia sĕraciĭ locuitorĭ, carĭ dupe la depărtate locurĭ vinŭ pentru puțină chivernisélă a lorŭ și pentru îndestularea Bucurescilorŭ, supĕrându-se și păgubindu-se de atâte luărĭ, îșĭ căescŭ venirea lorŭ, nealegêndu-se la urmă folosițĭ de ostenéla lorŭ. Decĭ aceste cunoscêndu-le Domnia mea de rele, le amŭ ridicatŭ și hotărîmŭ: vameșiĭ Domnieĭ, numaĭ ceea-ce se cuprinde în catalogŭ să ia, adecă de carulŭ cu vase de lemnŭ parale 20; de carulŭ cu vase de pămîntŭ zmălțuite parale 20; de carulŭ cu vase de pămîntŭ nezmălțuite parale 10. Iar cele-l-alte câte 4 și câte 2 vase să lipséscă a se lua. Și de la cine aŭ apucatŭ de va fi luatŭ vameșiĭ până acum, să întórcă înapoĭ. Vameșiĭ agescĭ să dovedéscă acésta cu vre-unŭ catalogŭ vechiŭ obicĭnuitŭ, care ḑice de 10 parale la carulŭ cu *cofe* i cu vase zmălțuite, i de 5 parale la carulŭ cu vase nezmălțuite și așĭa să ia, însă numaĭ acele parale, iar vase și cofe nicĭ cum să nu ia și ce aŭ apucatŭ să ia, asemenea să întórcă. Vătafulŭ de arabagiĭ, dela carele ce aŭ venitŭ cu chirie cu acele vase în târgŭ, numaĭ 2 parale de carŭ să ia, însă dela ceĭ ce sunt pămîntenĭ creștinĭ, iar cele-l-alte parale ce aŭ luatŭ până la 11, să aibă a le întórce deplinŭ. Iar vătafulŭ de precupețĭ, de vreme ce Domnia mea încă maĭ nainte de acésta precupia am ridicat-o, a nu fi nicĭ măcarŭ a se pomeni, poruncimŭ și ce aŭ luatŭ vătafulŭ de precupețĭ să întórcă totŭ deplinŭ și precupețĭ de vorŭ fi în târgŭ, să lipséscă; și să facă vînḑare de vase înșișĭ aceia carĭ aŭ adusŭ lucrurĭ de afară, cu prețŭ ce se cuvine, dreptŭ la stăpânulŭ moșieĭ; cea-ce vorŭ dovedi țĕraniĭ aceia cu marfă, că aŭ fostŭ obicciulŭ a da pentru vre-o dijmă a loculuĭ, aceea numaĭ să dea, iar maĭ multŭ nimicŭ să nu încarce peste obicciulŭ vechiŭ, necĭ să se păgubéscă a da.

---

târgŭ la satulŭ Lupóia din Mehedinți, pentru ca din venitulŭ târguluĭ să isprăvéscă biserica de piatră începută a se face acolo și neisprăvită din causa rezmeriței; venitulŭ va continua a fi alŭ bisericeĭ pentru întreținerea eĭ. Târgulŭ se va face de 3 orĭ pe anŭ: la S-tulŭ Nicolae, Sf. George și Sf. Dumitru.

«Poruncimŭ Domnia mea acéstă hotărîre, acum într'acestŭ ceasŭ să se strige cu pristavŭ, acolo, în mijlocŭlŭ tîrgŭluĭ, întru auḑulŭ a totŭ norodulŭ şi celŭ ce va urma a păgubi cât de puţinŭ pe sĕrmaniĭ ţĕranĭ, în potriva hotărîreĭ mele, fórte se va pedepsi şi ce va fi luatŭ maĭ multŭ îlŭ vomŭ pune de va întórce îndoitŭ. 1775, Maiŭ 29» (1).

Nu numaĭ prin aşezămintele breslelorŭ şi prin chrisóve de felulŭ celorŭ maĭ susŭ aduse şi a celorŭ de fundaţiunĭ de fabricĭ, e manifestŭ sistemulŭ protecţionistŭ în industrie şi comerţŭ, sub Alex. Ipsilante, ci şi din tarifele vămilorŭ resultă acéstă convingere.

Ipsilante, bunăóră, continuă ca şi alţĭ Domnĭ vechĭ a protege vinulŭ şi rachiulŭ din ţĕră, contra vinurilorŭ şi rachiurilorŭ străine (2).

(1) Cond. No. 2, fila 31.

(2) Etă unŭ chrisovŭ relativŭ:

«De vreme că nicĭ unŭ lucru nu este maĭ dreptŭ şi maĭ cu cale la datoria Domnilorŭ, cărora li s'aŭ încredinţatŭ de la D-ḑeŭ stăpânirĭ, decât folosulŭ Obştieĭ a-lŭ voi şi a nu lăsa unŭ lucru din care se potŭ cea maĭ multă parte a obştieĭ folosi, maĭ vêrtosŭ pămîntenĭ, a-lŭ câştiga numaĭ unĭĭ şi aceia străinĭ; spre acésta şi Domnia mea dintru întâiaş dată de când ne-aŭ încredinţatŭ Domnulŭ D-ḑeŭ sub a nóstră oblăduire acestŭ pămîntŭ creştinescŭ, sîrguitorĭ amŭ fostŭ, ţéra a o întări, pe micĭ şi pe marĭ a-ĭ îndestula, atâtŭ în alte chipurĭ şi mijlóce, cum şi din rodurile pămînturilorŭ a se folosi; între alte agoniselĭ din rodurile ce are acésta de D-ḑeŭ blagoslovită ţéră fiindŭ una şi vînḑarea vinurilorŭ şi a rachiuluĭ a fostŭ din carĭ se folosescŭ şi marĭ şi micĭ, cum arĕtămŭ maĭ josŭ, şi maĭ înainte la alţĭ fraţĭ Domnĭ opritŭ a nu veni aicĭ în ţéră vinurĭ i rachiŭ din ţĕrĭ străine, ca să se pótă trece ale pămîntuluĭ, şi noĭ din anulŭ dîntâiŭ alŭ Domnieĭ-nóstre amŭ datŭ poruncĭ întărindŭ acelŭ obiceiŭ, cu hotărîre, la ispravnicĭ din tóte judeţele ţĕreĭ, ca să fie opritŭ a nu veni nicĭ cum vinurĭ şi rachiŭ străine; dară după acésta viindu-ne jălbĭ de la lŏcuitoriĭ mărginaşĭ, cum că sunt lipsiţĭ de vinŭ, şi vĕḑêndŭ şi Domnia mea, că în anĭ vremiĭ de răsmiriţă, cele maĭ multe viĭ dintru acestŭ pămîntŭ, din pricina resvrătiriĭ vremilorŭ, aŭ fost rĕmasŭ păragine nelucrătóre şi nu era vinulŭ ţĕreĭ cu îndestulare ca întâiŭ, de acea până a veni viile ţĕriĭ la starea lorŭ amŭ sloboḑitŭ a veni numaĭ pe la acele locurĭ de margine vinurĭ străine, ca să nu fie lipsiţĭ lŏcuitoriĭ; însă cu acéstă poruncă, că numaĭ acolo pe margine, unde cu adevĕratŭ va fi lipsă şi trebuinţă, iar în judeţe maĭ încóce să nu intre în ţéră, nicĭ aicĭ în Bucurescĭ să nu fie sloboḑĭ a aduce. Dară aceĭa ce caută negustoria de acestŭ felŭ de vinŭ şi rachiŭ, cu pricina acésta s'aŭ obrăznicitŭ printr'ascunsŭ a aduce, âmplêndŭ locurile, încât rĕmăsese vinurile ţĕreĭ fără de necĭ unŭ felŭ de căutare, pricinuindŭ o pagubă şi o nedreptate pămîntenilorŭ de obşte, că rĕmânea cu o cheltuială grea şi cu o trudă ce făcea la lucrulŭ viilorŭ; care acésta cunoscêndu-o Domnia mea, că este cu nedreptate a se folosi şi a se îndestula alţiĭ cu alişverişurile vinurilorŭ ce aducŭ şi pămîntenĭĭ să păgubéscă

Pentru a protege și a înlesni comerciulŭ, Ipsilante luă și alte mĕsurĭ. Așĭa, reorganiză *menzilurile* (poștele).

---

vinurile lorŭ, și fiindŭ-că din mila luĭ Dumneḑeŭ, dela pace încóce, toțĭ de obște, marĭ și micĭ silindŭ spre lucrarea pămîntuluĭ, unĭĭ destupândŭ celea părăsite, alțiĭ din țelină apucându-se și curățindŭ locurĭ multe aŭ făcutŭ viĭ nouĕ fórte cu îndestulare, și cu mila luĭ D-ḑeŭ este vinulŭ de ajunsŭ și nu aŭ rĕmasŭ cuvîntŭ întru acéstă vreme a ḑice, că dóră vinurĭ de țéră nu sunt de ajunsŭ, séŭ nu potŭ ajunge din Délurile podgorieĭ și dela vale pe la satele mărgineĭ, căcĭ nu numaĭ părțile podgorieĭ s'aŭ âmplutŭ de vinŭ, ci prin județe dela vale s'aŭ făcutŭ pretutindenea viĭ nouĕ, de unde potŭ și acolo să ajungă pe la tóte satele marginiĭ; pentru acésta dară, cu buna voința Domnieĭ mele, am primitŭ rugăciunea Prea sfințieĭ sale alesuluĭ de D-ḑeŭ părinteluĭ nostru Metropolitŭ alŭ țĕreĭ, alŭ sfințilorŭ de D-ḑeŭ iubitorĭ părințiĭ Episcopĭ alŭ Rŏmniculuĭ și alŭ Buzĕuluĭ și a toțĭ Dumnélorŭ Velițilorŭ Boerĭ, carĭ prin anafora aŭ arĕtatŭ Domniĭ mele și acésta, că cu vînḑarea și cu negustoria vinurilorŭ de aicĭ nu numaĭ stăpâniĭ moșiilorŭ se câștigă și se ajutoréză în douĕ mijlóce, una că vinulŭ și rachiulŭ ce-lŭ facŭ între ale sale viĭ le vîndŭ pe moșiĭ, pe la orașe, alta că și de nu aŭ vinŭ și rachiŭ vre-unĭĭ din stăpâniĭ moșiilorŭ, se învoescŭ cu ceĭ ce aŭ și se ajutoréză unĭĭ cu alțiĭ, ci tótă cea maĭ multă parte din locuitoriĭ țĕreĭ ce să află în județele de susŭ, agoniséla lorŭ este acésta, care în pădure, crânguriĭ, mărăcinĭ, sădescŭ liveḑĭ de prunĭ, pe unde alte dățĭ n'aŭ fostŭ; maĭ vêrtosŭ câte-va județe, cum Dâmb., Argeșŭ, Mușcelŭ, Vâlcea, Gorjiŭ, Mehedințĭ, făcêndŭ rachiŭ de prune sumă de vedre, le vîndŭ, și cu acésta-și ținŭ viața și ceĭ ce nu potŭ a lucra viĭ; și de pe aceste tóte este și altă folosire a obștieĭ maĭ mare, că nu puțină sumă de banĭ se varsă în tótă țéra pe fieșcecare anŭ la lucrulŭ viilorŭ și se ajută sărăcimea cea-ce nu aŭ altă ajungere și razimă numaĭ la munca mânilorŭ. Decĭ dară, hotărîmŭ și printr'acestŭ Domnescŭ alŭ nostru chrisovŭ, adeveritŭ cu însușĭ Domnésca nóstră iscălitură și pecete, întărimŭ ca întru totŭ să fie popritŭ a nu maĭ veni din părțĭ străine vinŭ, rachiŭ și holercă, ci numaĭ alŭ pămîntuluĭ vinŭ, rachiŭ să se vîndă, iar vinŭ străinŭ, verĭ dela care parte, nimenĭ volnicŭ să nu maĭ fie a aduce și a vinde, măcarŭ cu orĭ-ce prețŭ, sloboḑenie să nu se dea, ci întru tóte zăticnitŭ să fie, iar care cu înșelăciune séŭ vicleșugŭ s'ar îndrăzni a scóte, verĭ multe, verĭ puține, totŭ să se ia în séma Epitropieĭ fără de întórcere de banĭ, plătindŭ și vameșiĭ i căpitaniĭ și zărafiĭ pe unde se vorŭ afla că aŭ trecutŭ, glóbă la cutie și să se și pedepséscă. Insă după cum Domnia mea, folosimŭ pe pămînteni cu acésta, oprindŭ venirea vinurilorŭ și a rachiurilorŭ străine, așĭa și pămînteniĭ, de la mare până la micŭ, datorĭ să fie a păzi vînḑarea vinuluĭ cu prețŭ cuviinciosŭ și dreptŭ, fără a nu se lăcomi cu pricina opririeĭ acelorŭ străine, să sue prețulŭ vinuluĭ și alŭ rachiuluĭ maĭ multŭ decât se cuvine, ce, după vremĭ, după urmarea rodiriĭ anuluĭ, să fie și prețulŭ vinuluĭ și alŭ rachiuluĭ. Așijderea datorĭ să fie, orĭ Boeriŭ orĭ Mŏnăstire, séŭ măcarŭ verĭ-cine vorŭ avé moșiĭ și sate pe margine, a-și aduce vinurĭ printr'acele sate ale marginiĭ, în tótă vremea purtândŭ grijă de a nu fi lŏcuitoriĭ părțiĭ loculuĭ de la vale lipsiți, iar când vre-unĭĭ din stăpânĭ nu vorŭ avé purtare de grijă a duce vinurĭ și rachiŭ, atuncĭ să arĕte preotulŭ și cu sătenĭĭ la Ispravniculŭ județuluĭ, ca Isprav

Acéstă reorganisare a poștelorŭ ușură și satele de pe «*șléurile*» marĭ, unde eraŭ așezate poște.

Din notă (1) se póte vedé acésta. De acum înainte nu vorŭ maĭ

---

niciĭ să înșciințeze pe stăpâniĭ moșieĭ și să-ĭ ḑică să pună vinŭ și rachiŭ, și când nu vorŭ urma a pune, pricinuindŭ orĭ-că nu are vinŭ și rachiŭ, séŭ că nu póte, pentru depărtarea loculuĭ, atunceĭ volniceĭ să fie lŏcuitoriĭ aceluĭ satŭ a cumpĕra vinŭ și rachiŭ, însă totŭ de aiceĭ din ţéră, iar nu străinŭ, și să pue și să vîndă eĭ nepopriţĭ, nefăcêndu-le stăpâniĭ moșieĭ niceĭ unŭ felŭ de cerere și bântuială pentru adetulŭ ce aŭ stăpâniĭ moșieĭ a lua, ci să fie apĕraţĭ și nebântuiţĭ de nimenea. Acéstă hotărîre suntemŭ fără de îndoială, că și alţĭ fraţĭ Domnĭ care în urma nóstră se vorŭ învrednici cu oblăduirea acesteĭ creștinești ţĕrĭ, socotindŭ dreptatea pămîntenilorŭ, folosulŭ lŏcuitorilorŭ, și ĭar maĭ vêr tosŭ alŭ Cămăreĭ Domnescĭ folosŭ, cu mulţirea viilorŭ și a vinurilorŭ ce s'aŭ făcutŭ, care din vreme în vreme merge sporindu-se, când se va (afla) hotărîrea acésta a opri vinurile străine, vorŭ bine-voi a întări și eĭ Domnescile sale chrisóve; pentru care poruncimŭ dară D-vóstră Veliţilorŭ Logofeţĭ, după ce se va trece acestŭ chrisovŭ în condică, să se dea în păstrare, împreună cu anaforaua părinţilorŭ Arhiereĭ, și a d-lorŭ Veliţilorŭ Boerĭ, la sînta Mitropolie, ca să fie bine păzită, adeverită cu însăși credinţa Domnieĭ mele Iŏ. Alex. Ioanŭ Vvd, și cu a pré iubiţilorŭ Beizadele, fiĭ aĭ Domnieĭ mele: Constantinŭ Vvd, Dumitrașco Voevodŭ, și cu mărturia D-lorŭ cinstiţilorŭ și credincioșilorŭ Boerilorŭ celorŭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele Pan Nicolae Dudescu Vel Banŭ, Pană Filipescu Vel Vornicŭ de Ţéra-de-susŭ, Ștefanŭ Prescovénu Vel Vornicŭ de Ţéra-de-susŭ, Manolache Brâncovénu Vel Logof. de Ţéra-de-susŭ, Grigorie Bălénu Vel Logof. de Ţéra-de-josŭ, Scarlatŭ Grecénu Vel Vist., Iordache Mavrocordatŭ Vel Spăt., Teodorache Negri Vel Post., Istrate Creţulescu Vel Clucierŭ, Radu Golescu Vel Pahar. Dumitrache Colceagŭ Vel Stoln., Scarlatŭ Ghica Vel Comisŭ, Constantinŭ Suţulŭ Vel Slugerŭ, Constantinŭ Nicolescu Vel Pitarŭ, și Ispravnicŭ Manolache Brâncovénu Vel Logofĕtŭ, și s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta întru alŭ 6-lea anŭ dintru întâia Domnie a Domnieĭ mele, aiceĭ, în Orașulŭ scaunuluĭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, la aniĭ de la zidirea lumiĭ 7289, iar de la nascerea D-luĭ Dumneḑeŭ și mântuitorulŭ nostru Isusŭ Christosŭ, 1781 în luna luĭ Iulie, de Constandinŭ log. za tainâ.»

(1) Étă chrisovulŭ relativŭ la menzilŭ:

Anulŭ 1775, Octomvrie.

«Datoria Domnilorŭ și a oblăduitorilorŭ de ţĕrĭ și de stăpânire netăgăduită fiindŭ spre a vedé și cele maĭ de aprópe și spre a căuta și trebile cele maĭ micĭ totŭ cu o rîvnă și silinţă ca și cele maĭ marĭ, și a dori de interesulŭ fieșce-căruia, ca și însușĭ de alŭ sĕŭ și Domnia mea, dintru începutŭ, de când ni s'aŭ încredinţatŭ din Dumneḑeésca bună voinţă, stăpânirea acesteĭ ţĕrĭ, pururea fiindŭ rîvnitorŭ de împlinirea acesteĭ datoriĭ, priveghindŭ și în ḑi și în nópte, spre a vedé și cele maĭ de departe, ca și cele maĭ de aprópe la câte nevoĭ ale acesteĭ priviriĭ, amŭ vĕḑutŭ netrebnica curgere (prin câte ne-amŭ luminatŭ de la părintele luminelorŭ, de la care se pogóră tótă darea cea bună, și totŭ darulŭ celŭ de sevărșitŭ), nu am trecutŭ cu vederea spre a face în-

fi obligate satele să dea caĭ la menzilŭ, ci vorŭ fi caiĭ cumpĕrați de

---

dreptarea ce s'aŭ cuvenitŭ, precum în faptă sunt vĕdute pururea la toțĭ credincioșiĭ supușiĭ noștri, vrêndŭ a ne arĕta către totŭ pămîntulŭ oblăduireĭ nóstre nu numaĭ Domnŭ cu stăpânire, ci și părinte cu libovŭ; între altele dar ce amŭ cunoscutŭ vrednice de îndreptare, vĕdêndŭ și orênduiala menzilurilorŭ a se purta cu o curgere de totŭ în potriva cuvîntuluĭ celuĭ cu cuvîntŭ, întâiŭ a fi menziluri în tótă țéra și a nu împărtăși de dînsele ceĭ ce aŭ trebuință de dînsele, a fi cu orênduială fórte silită și tiranică; să orênduescŭ sate întregĭ, și la acésta pătimesce județulŭ; se orênduescŭ ómeniĭ ceĭ maĭ de frunte și la acésta pătimesce satulŭ; dar acestora li se daŭ caĭ de undevașĭ? nu li se daŭ, pentru că de aceea se daŭ ómeniĭ ceĭ maĭ de frunte, căcĭ aŭ caĭ, și bine dar perindu-le vitele lorŭ li se daŭ altele? Nicĭ acésta, că sunt iar eĭ datorĭ să puie altele în locŭ. Fie și acésta, dar încaĭ le plătesce cineva pentru ostenéla vitelorŭ? nicĭ acésta; dar hrana dobitócelorŭ? și acésta de la dênșiĭ. Și astŭ-felŭ până când? până când sfîrșindŭ totŭ și ne maĭ putêndŭ sta, se sparge mizilulŭ, fuge satulŭ, și în urmă este datorŭ județulŭ să dea altŭ satŭ ca și celŭ d'întâiŭ, și județulŭ urmézĕ asemenea până se sparge, căcĭ nu póte birui cu ceĭ nemernicĭ orênduelele, și așĭa câtă pagubă țĕreĭ și visterieĭ, câtă neodihnă ticăloșilorŭ locuitorĭ, câtă greutate și acelorŭ ce mergŭ cu olacele! că de multe orĭ negăsindŭ caĭ la o poște, trecŭ pe aceĭ cu care vine de la cee-l-altă, și aceĭa ne putêndŭ ținé, obosescŭ, și așĭa sunt siliți a rĕmânĕ din călĕtorie, séŭ a lua caiĭ locuitorilorŭ, ce-ĭ vorŭ întêmpina și a-ĭ lăsa în drumŭ, și de multe orĭ ne întêmpinândŭ nicĭ locuitorĭ, a se stânjini din grabnica sa călĕtorie, și așĭa pătimescŭ la acésta, pe scurtŭ, și menzilurile, și satele, și județele, și călĕtoriĭ, și ceĭ ce mergŭ cu menziluri, și ceĭ ce vorŭ să mérgă și nu aŭ mijlocŭ, și în scurtŭ pătimescŭ toțĭ, căcĭ pătimescŭ ceĭ maĭ mulțĭ. Dar a fi totŭ aceștĭ menzilgiĭ și slujitorĭ și la acea căpetenie, unde rĕmâne acéstă netrebnică urmare? tréba menziluluĭ să pórte, aŭ la tréba slujitorieĭ să urmeze? de caĭ de olacurĭ să îngrijéscă, aŭ după făcĕtorĭ de rele să alerge? Acéstă dar patimă de obște, — și de obște îĭ putemŭ dice, căcĭ pătimescŭ ceĭ maĭ mulțĭ,— măcar că până acum curge cu unŭ mijlocŭ, ca cum ar fi fostŭ nebăgată în sémă, ca cum nu ar fi fostŭ pricinuitóre de atâta stricăciune la atâtea, dar socotindu-o cu adâncŭ, nu putemŭ suferi a vedé atâta norodŭ sub acéstă patimă, ci hotărîmŭ maĭ vêrtosŭ a pune acéstă îndreptare în lucrare și în faptă, cu tărie și strășnicie, ne căutândŭ nicĭ într'unŭ chipŭ, nicĭ la cheltuială, nicĭ la paguba Domnieĭ mele, numaĭ să ia sĕvêrșitŭ și sĕvêrșitŭ bunŭ, ca să vedemŭ Domnia mea pe aceștĭ ce se necăjescŭ într'acéstă pătimitóre învĕluire a-și dobêndi repaosulŭ și înlesnirea sa, precum printr'aceste ponturĭ orênduimŭ cu desĕvêrșită hotărîre. 1-iŭ. Toțĭ caiĭ după la tóte menzilhanelele, ce s'aŭ orênduitŭ pe la locurile cele trebuincióse, să se cumpere cu cheltuiala Domnieĭ, și să fie Domnescĭ. 2-lea. Hrana acestora caĭ să fie de la Domnie, și cheltuiala se va plăti pe cât va ajunge din baniĭ ce se vorŭ stringe după ogeritŭ, căutându-se socotéla. 3-lea. Menzilhanelele dupe orênduitele locurĭ să se facă de către ispravniciĭ județelorŭ într'acésta-și chipŭ: o ogradă mare de gardŭ vêrșită, și în ogradă grajdurĭ de ajunsŭ, dupe mĕsura cailorŭ; totŭ în ogradă casă pentru menzilgiĭ, totŭ în ogradă 3—4 case pentru mosafiriĭ ce mergŭ și vinŭ. 4-lea. Surugiĭ

ţéră, cum şi hrana lorŭ nu va maĭ fi pe spinarea satelorŭ. Surugiiĭ vorŭ avé léfă, asemenea, de la Domnie şi scutélă de la birŭ.

---

orênduimŭ la fieşĭ-ce . . . . . caĭ . . . . câte unŭ omŭ, care să fie june neînsuratŭ, pentru a fi slobodŭ pururea în tótă vremea. Acéstă după cea deosebĭ ce va să fie apĕratŭ de tóte dăjdiile, să i se dea şi léfă de la Domnie, pe lună câte banĭ 90: acestŭ surugiŭ deosebĭ de pecetluitŭ ce este să i se dea de la visterie pentru a se cunósce că este deosebitŭ din birnicĭ, să i se dea şi unŭ semnŭ de alamă cu pecetea Domnéscă, care să-lŭ pórte, precum şi ţimirăşiĭ, pentru a se cunósce, că este deosebitŭ şi din slujitorĭ. 5-lea. La fieşĭ-ce menzilhanea, atâtŭ pentru paza drumuluĭ de ómenĭ rĕĭ, cât şi pentru ca să nu se pótă înpotrivi spre a plăti ugeritŭ ceĭ ce trecŭ cu menziluriĭ, amŭ orênduitŭ o căpetenie de slujitorĭ, cât s'aŭ găsitŭ a fi cu cale, precum în catastichulŭ celŭ pecetluitŭ dela visterie s'aŭ aşezatŭ, care căpetenie de slujitorĭ să fie şi menzilgi-başa, adică purtătorŭ de grijă şi a menziluluĭ aceluia; orênduimŭ şi unŭ beşliŭ, doĭ, după locŭ şi după trebuinţă. Slujitoriĭ sunt datorĭ să fie după cum poruncimŭ în orênduiala ce amŭ făcutŭ pentru slujitoriĭ şi căpitanĭ. 6-lea. De va fi satŭ la acelŭ menzilŭ şi căpitănie, şi menzilhanéoa să se facă afară din satŭ aprópe, iar nu în satŭ. 7-lea. La menzilhanéoa Bucurescilorŭ amŭ hotărîtŭ să facemŭ doĭ căpitanĭ de menzilgiĭ cu caftanŭ şi cu măciucă, sub ascultarea dumnéluĭ Vel Spătarŭ, ca şi Vel căpitanŭ za lefegiĭ, care să-şĭ aĭbă rîndulŭ după Vel căpitanŭ za dorobanţi; acesta să fie încărcatŭ cu tótă tréba tutulorŭ menzilurilorŭ din ţéră, să aĭbă deosebitŭ catastihŭ şi condică, întru care să trécă numele tutulorŭ celorŭ ce mergŭ şi vinŭ, cu arĕtare de unde aŭ venitŭ şi unde s'a dusŭ. 8-lea. Orĭ-cine va veni de afară din ţéră, cu menzilŭ, căpitanulŭ de la margine să-ĭ dea carte de menzilŭ, şi toţĭ ceĭ alţĭ căpitanĭ după la căpităniĭ să-ĭ dea caĭ să-şĭ ia ugeritulŭ de fiesce-care calŭ câte banĭ 10 de césŭ, iar când va avé fermanŭ inamŭ, vĕdêndu-lŭ şi zabetŭ de beşliĭ, să i se dea carte întru care să se coprindă, ca să nu plătéscă ugeritulŭ, să-lŭ trécă în condica sa, dar pentru ca să nu pótă zabetulŭ de beşliĭ, luândŭ dar, să spuie minciunĭ . . . . cum că scrie menzilŭ embru-inamŭ, să aĭbă datoriă şi căpitaniĭ de la menzilŭ, celŭ după urmă pe unde va să iasă din ţéră, să caute menzilŭ, embru, de scrie, inamŭ şi aşĭa să-lŭ trécă în catastihulŭ sĕŭ; întâiŭ cine va vrea să mérgă de aicĭ cu menzilŭ, să aibă voie să mérgă de aicĭ plătindu-şĭ ugeritulŭ, însă cu carte Domnéscă, iar nu fără de carte Domnéscă. 9-lea. Menziluriĭ să nu dea căpitaniĭ dela margine fără numaĭ la ceĭ ce vorŭ avé menzilŭ embru, séŭ Fermanŭ, séŭ mehtupŭ cătră noĭ, atâtŭ de la Ţarigradŭ, cât şi după margine, séŭ menzilŭ buiurtiuriĭ de la Paşĭ, séŭ cărţile boerilorŭ noştri, capĭ-chehaéle, urmândŭ la ale ugerituluĭ precum amŭ poruncitŭ la pontulŭ de alŭ nouĕlea. 10-lea. Unŭ logofĕtŭ orênduitŭ din adinsŭ sub Vel căpitanĭ de menziluriĭ, care să aĭbă purtare de grijă a menzilurilorŭ, să trécă în condică numele celorŭ ce vinŭ, şi acelorŭ ce mergŭ fără ugeritŭ, şi de dînsulŭ să se scrie tóte cărţile Domnescĭ pentru menzilŭ. 11-lea. Toţĭ ceĭ ce iaŭ cărţĭ Domnescĭ pentru menzilŭ, de orĭ ce tréptă séŭ orênduială va fi, să plătéscă orênduitulŭ ugeritŭ, afară numaĭ de la ceĭ ce se vorŭ orêndui în cărţile lorŭ să nu plătéscă ugeritulŭ, aceia să nu-lŭ plătéscă, care acestea cărţĭ, séŭ la întórcerea luĭ, séŭ la loculŭ care are să trécă, pe urmă de nu va fi să se întórcă, să se ia cartea

Altă măsură fu înființarea în Bucuresci a unei carvasarale stabile.

---

de căpitanŭ, celŭ ce va fi la menzilulŭ dela margine, să se trimétă aicĭ la Vel căpitanŭ, cu sémă a tótă săptămâna, adecă ce s'a urmatŭ ca să se técă în condică, să se păzéscă ca nisce sineturĭ în vremea socotelei. 12-lea. Toți căpitaniĭ și ceĭ dela margine și ceĭ-l-alți aĭ menzilurilorŭ, pe cine va trece pe la menzilulŭ sĕŭ, séŭ cu ugeritŭ, séŭ fără ugeritŭ, séŭ cu menzilŭ, séŭ și fără menzilŭ, să-lŭ técă în condica sa, și în tótă săptămâna să trimétă catastihŭ curatŭ anume pentru câți va trece pe la menzilulŭ sĕŭ și cu pricina înscrisŭ a fieși-căruia, și catastihulŭ să-lŭ trimétă la Vel căpitanŭ de menziluri, să-lŭ técă în condica sa pentru socotélă și să ni-lŭ arĕte. 13-lea. Câți bani se vorŭ strînge după ugerituri, la tóte căpităniele, să aĭbă să-i trămită căpitaniĭ pe tótă săptămâna, aicĭ, cu catastihulŭ ce-lŭ scriemŭ maĭ susŭ. 14-lea. Câți mergŭ și vinŭ cu menziluri, să nu li-se dea la menziluri căruțe, ci numaĭ caĭ, dar să se afle la menzilhanele și căruțe, care le avemŭ orênduite în catastihŭ, ca orĭ-când va trece cine-va, carĭ să aĭbă trebuință de căruță, séŭ pentru neputință, séŭ pentru altă trebuință, să aĭbă voĭe să ia, dar să plătéscă deosebitŭ ugeritŭ câte bani 60 de căruță, până la cea-l-altă menzilhana, afară din ugeritulŭ cailorŭ. Alŭ 15-lea. Caiĭ de la unŭ menzilŭ ajungêndŭ la cea-l-altă menzilhanea, să aĭbă a-ĭ întórce înapoĭ surugiiĭ fără de a nu puté să-ĭ técă înainte, nicĭ cu sila, nicĭ cu voe nimenea, séŭ să-ĭ surdiséscă maĭ departe. Alŭ 16-lea. Ispravniciĭ pricinele lorŭ le vorŭ arĕta cu slujitoriĭ județelorŭ, carĭ ca nisce slujitori, sunt datorĭ să aĭbă caiĭ lorŭ, și să se pedepséscă cândŭ vorŭ zăbovi peste ceea ce se cade, precum am hotărîtŭ în orênduelele ce amŭ făcutŭ pentru slujitorĭ; iar cu menzilŭ să nu se trimétă slujitorĭ, nicĭ omulŭ lorŭ, fără numaĭ când se vorŭ întêmpla pricinĭ grabnice și trebuincióse, care pentru ca să se păzéscă și pentru ca să se facă cunoscutŭ, după ce va ajunge aicĭ, de vomŭ cunósce, că aŭ fostŭ trebuință de menzilŭ îĭ vomŭ da cartea Domnieĭ mele, pentru întórcerea luĭ, întru care să coprindă, cum că de vreme ce aŭ venitŭ cu trebuinciósă pricină să nu plătéscă necĭ pentru venirea luĭ, necĭ pentru întórcerea luĭ ugeritulŭi, și aceste cărți ale nóstre să fie iar la Vel căpitanulŭ de menziluri, ca să le scrie în condică și să se păzéscă și acelea înse-și ca nisce sineturĭ, ca să se vadă la socotélă după alŭ treĭ-spre-ḑecelea pontŭ; iar când se va vedé că nu aŭ fostŭ trebuință, ca să se trimétă cu menzilŭ, să se facă tacsilŭ ugeritulŭi, și pentru venirea luĭ și pentru întórcerea luĭ de la ispravniciĭ județuluĭ, prin marafetulŭ luĭ Vel căpitanŭ. Alŭ 17-lea. De vreme ce menzilhanelele sunt afară din sate și din casabale, vomŭ orêndui mijlocŭ cu care să se găséscă la menzilhanea cele maĭ trebuincióse pentru mâncarea și hrana acelorŭ ce mergŭ și vinŭ. Alŭ 18-lea. Câți sunt trecĕtorĭ și aŭ în mânele lorŭ menzilŭ embru, și menzilŭ buiurultiurĭ, dându-le menziluri căpitaniĭ după margine, după mijlocului ce în pontulŭ de alŭ 9-lea și alŭ 11-lea să poruncesce, să-ĭ povĕțuiască spre calea cea dréptă, și cea maĭ pe scurtŭ, și să nu-ĭ aducă prin Bucuresci fără numaĭ de vorŭ avé maĭ susŭ ḑișiĭ și vre-unŭ Firmanŭ séŭ vre-o carte către noĭ. Aceste tóte după Domnésca acéstă a nóstră orênduială, ce s'aŭ făcutŭ prin ponturĭ, poruncimŭ ca să se pue în faptă și în lucrare, dându deosebite poruncĭ ale nóstre cinstiților și credincioșilorŭ boerilorŭ Domnieĭ mele, dumnéluĭ Vel Spătarŭ, și dumnéluĭ Vel Vist. pentru ca să vedemŭ pe toți supușiĭ noștri odihniți și la acéstă pri-

Acéstă instituțiune avu îndoitulŭ scopŭ: de a înlesni comerciulŭ și de a spori veniturile mŏnăstireĭ și spitaluluĭ dela Colțea (1).

IX.

Câmpulungulŭ sub Ipsilante.

Cu deosebire aŭ favorisatŭ Alex. Ipsilante orașulŭ C.-Lungŭ prin unŭ sprecialŭ chrisovŭ (2). Privilegiile acordate negustătorilorŭ din C.-Lungŭ

---

cină, cu mulțămita Domnieĭ mele. Decĭ pentru însciințare de obște s'aŭ datŭ acéstă Domnéscă a nóstră prin așezămîntŭ carte în chipŭ de hrisovŭ, care dupe ce se va trece în condica Visterieĭ, să se păzéscă pururea la Sf-ta Metropolie; și s'aŭ datŭ la velétulŭ 1775, în luna luĭ Octomvrie, la alŭ doilea anŭ, întru întâia Domnie a Domnieĭ Nóstre, aicĭ în țéra Românéscă, în orașulŭ scaunuluĭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, și s'aŭ scrisŭ acésta prin așezămîntŭ carte, de Constandinŭ dascălulŭ slovenescŭ de la școla Domnieĭ mele cea slovenéscă ot Sfântuluĭ Gheorghe celŭ vechiŭ.»

(Iscălitŭ cu a sa mână)
Iŏ Alexandru Iónŭ Ipsilante Voevodŭ.

(1) *Carte pentru unŭ locŭ alŭ mŏnăstireĭ Colțeĭ, ce s'aŭ datŭ pentru ca să se facă carvasara și să se dea la mŏnăstire pe anŭ câte tal.*

«De vreme că aicĭ în orașulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, ne fiindŭ cea maĭ de trebuință ce este a fi, adecă carvasara pentru *ședérea Vameșuluĭ celuĭ mare, care carvasara trebue să se afle la unŭ locŭ ca acela, în mijloculŭ târguluĭ, și umblândŭ carvasaraua a fi din locŭ în locŭ, le era fórte peste mână, atâtŭ Vameșuluĭ și tuturorŭ ómenilorŭ carvasaraleĭ, cât și negustorilorŭ ce vinŭ cu marfă cu care, cu poverĭ grele. Decĭ vĕdêndŭ Domnia mea și* acéstă discolie, atâtŭ Vameșuluĭ, cât și negustorilorŭ, și vrêndŭ ca să facemŭ să se scie unde să fie carvasaraua, și să fie negustorilorŭ maĭ cu lesnire, amŭ poruncitŭ Domnia mea, ca să se găséscă unŭ locŭ ca acela, și găsindu-se unŭ locŭ sterpŭ alŭ sfinteĭ *mŏnăstirĭ Colțea, în mijloculŭ târguluĭ*, și vrêndŭ Domnia mea, ca să facemŭ venitŭ alŭ mŏnăstireĭ, aŭ primitŭ și Epitropulŭ sfinteĭ mŏnăstirĭ de aŭ ziditŭ și aŭ lăcutŭ case și magasiĭ și cu tóte cele trebuincióse, și așĭa pentru folosulŭ mŏnăstireĭ și *ajutorulŭ spitaluluĭ*, amŭ bine-voitŭ și amŭ legatŭ printr'acésta carte a Domnieĭ mele, ca de acum înainte, în tótă vremea, să fie nestrămutatŭ aceste case cu carvasara, și să aibă a lua mŏnăstirea dela Vel Vameșŭ, pe totŭ anulŭ, câte tal. 180 nelipsitŭ, pentru care amŭ datŭ cartea Domnieĭ mele sfinteĭ mŏnăstirĭ de întărire pe acéstă întărire. *ii saam receh. gvmd.* 1778, Noemvre 10.» (Condica No. 3, fila 256.)

(2) *Chrisovulŭ Orășenilorŭ din orașulŭ Câmpulungului pentru milele ce aŭ.*

«Costea județulŭi cu 12 pargarĭ și cu toțĭ orășeniĭ, câțĭ sunt din orașulŭ Domnieĭ mele din Câmpulungŭ, ca să fie *în pace și iertațĭ de lucrulŭ Domnescŭ și de*

sunt extraordinarŭ de largĭ. După chrisovulŭ din notă se constituesce unŭ adevĕratŭ statŭ în statŭ. Ipsilante acordândŭ asemene favourĭ Câm-

---

vama mŏnăstireĭ din oraşŭ, şi de vama pitarilorŭ de la zboru sfetiĭ Ilie prorocu, verĭ-cine vorŭ vinde, séŭ cine va cumpĕra unŭ calŭ, unŭ boŭ, una óie, aŭ pesce, aŭ orĭ-ce, să nu aĭbă a lua dela dînşiĭ vamă, după cum a avutŭ obiceiŭ de nu aŭ datŭ vamă acestuĭ oraşŭ nicĭ odinióră, şi să nu aibă nimenea voe a cumpĕra locŭ în oraşŭ, nicĭ boeriŭ mare, nicĭ slugă Domnéscă, nicĭ slugă boeréscă, séŭ să cĕră dela Domnia mea locŭ în oraşŭ, séŭ vadŭ de móră, séŭ delniţă în câmpŭ, séŭ nescaĭ-va moşiĭ, séŭ viĭ, séŭ verĭ-ce de ale acestorŭ orăşenĭ, *ci numaĭ orăşeniĭ să fie volnicĭ a cumpĕra uniĭ dela alţiĭ, şi de vorŭ fi şi datorĭ nescaĭ-va* orăşenĭ, aŭ pe la boerĭ, aŭ pe la alţĭ ómenĭ de ţĕră, şi li se va întâmpla acelorŭ orăşenĭ mórte şi nu vorŭ avé cu ce plăti, să nu fie volnicĭ aceĭ datornicĭ să vîndă la altă parte, orĭ-ce ar rĕmâné după mórtea acelorŭ orăşenĭ, ci numaĭ iar la orăşenĭ să aĭbă a vinde. Aşijderea şi pentru rîndulŭ judecăţiĭ oraşuluĭ, *numaĭ judeţulŭ* şi părgariĭ să aĭbă a judeca pe orăşenĭ, *iar Ispravniculŭ judeţuluĭ séŭ altŭ cine-va să nu aĭbă voe a se amesteca în judecăţile lorŭ, şi să fie în pace şi ertaţĭ de fumăritŭ: verĭ-care din orăşenĭ ar merge cu carele lorŭ să încarce pesce dela o baltă să nu dea fumăritŭ, fără numaĭ să aĭbă a da la sfînta mŏnăstire din* Câmpulŭlungŭ, de la unŭ carŭ de pesce, ocă cincĭ, după cum le-aŭ fostŭ obiceiulŭ şi maĭ dinainte vreme. Aşijderea şi pentru erbăritŭ încă să fie orăşeniĭ în pace şi nesupĕraţĭ pentru vitele ce se vorŭ tăia la scaunele de carne din Câmpulungŭ, şi pentru vitele ce se vorŭ tăia la scaunele de carne, care facŭ tómna pe délulŭ viilorŭ, şi pentru alte vite ce vorŭ strînge pentru hrana lorŭ, necĭ de cum erbăritŭ să nu dea, precum n'aŭ datŭ necĭ odinióră. Şi iar să fie în pace şi iertaţĭ de ciohodăritŭ; carĭ din orăşenĭ se vorŭ hrăni cu meşteşugulŭ cismărieĭ să nu dea ciohodăritŭ, măcarŭ că din vremea răzmeriţeĭ perdêndu-se cărţile aŭ fostŭ avutŭ supĕrare, dară de vreme că amŭ dovedităŭ Domnia mea, că aŭ fostŭ iertaţĭ şi maĭ dinainte vreme, le-am întăritŭ şi mila acésta iarăşĭ precum aŭ avutŭ şi maĭ nainte vreme; şi pentru gostinăritŭ încă să aĭbă a-şĭ *scuti orăşeniĭ* râmătorĭ o mie pe anŭ; vrêndŭ să-ĭ ducă să-ĭ vîndă la Braşovŭ să nu dea gostinăritŭ pe acéstă sumă de râmătorĭ ce scrie maĭ susŭ; şi verĭ-carĭ din orăşenĭ s'arŭ hrăni cu negustorie, vîndêndŭ mătase şi alte mărunţişurĭ pre la tîrgurĭ, necĭ de cum să nu aĭbă supĕrare de cotăritŭ, după cum nicĭ altă dată nu aŭ maĭ datŭ; aşijderea să nu fie nimenea volnicĭ să aducă vinŭ şi să vîndă în oraşŭ, *necĭ din boerĭ, necĭ slugĭ Domnescĭ, necĭ boerescĭ, necĭ ţĕranĭ, séŭ măcarŭ ce felŭ de omŭ ar fi, fără numaĭ însuşĭ orăşenĭ să vîndă vinŭ într'acestŭ oraşŭ,* iar altulŭ nimenea; şi nimenea din ţĕranĭ să nu fie volnicĭ a încărca verĭ-ce povară din oraşŭ, până nu *vorŭ încărca întâiŭ orăşeniĭ*, atâtŭ preste tótă vremea, *cât şi la zborulŭ sfetiĭ Ilie prorocu;* aşijderea şi pentru rîndulŭ dijmărituluĭ şi alŭ oerituluĭ, verĭ-care boerŭ ar merge cu aceste slujbe la acestŭ judeţŭ alŭ Musceluluĭ, să aĭbă a le da orăşeniĭ pentru cheltuiala lorŭ, numaĭ unŭ prânzŭ de bucate şi care din orăşenĭ ar avé să plătéscă oeritŭ séŭ dijmăritŭ, să dea de nume numaĭ po banĭ treĭ-zecĭ, iar altŭ nimica maĭ multă supĕrare să nu le facă, după cum aŭ avutŭ obiceiŭ şi maĭ dinainte vreme, şi să aĭbă volnicie orăşeniĭ din Câmpulungŭ, să nu îngăduiască pre nimenea din străinĭ a se hrăni în oraşŭ, cu nicĭ unŭ felĭŭ de negustorie, ci numaĭ orăşeniĭ

pulunguluĭ, nu făcea, de altmintrelea, decât să se conforme uneĭ vechĭ instituțiunĭ, amintindŭ vechia *descălecare* a țĕreĭ la Câmpulungŭ.

X.

Birurile sub Ipsilante.

O țĕră care are școlĭ, biserică organisată, case de sănătate, orĭ spi-

să se hrănéscă într'acelŭ târgŭ. Așijderea și pentru orășenĭĭ, carĭ aŭ vĭĭ în délulŭ Pitescilorŭ, pe moșia mŏnăstireĭ Raduluĭ Vodă, i pe moșia mŏnăstireĭ Nucetuluĭ, în délulŭ Ciocănescilorŭ, să nu aĭbă voie egumenĭĭ necĭ odinióră a le face alte obiceiurĭ nouĕ, fără numaĭ să aĭbă a plăti orășenĭĭ vinăriciulŭ Domnescŭ din 10 vedre o vadră și otaștina pămîntuluĭ după obiceiŭ și după ce va scóte vinăriciulŭ Domnescŭ afară, apoĭ să le ia otaștină, și pentru părpăru să aĭbă a da de cramă po banĭ 12, iar pentru putinile cu strugurĭ, ce vorŭ face pentru tréba caseĭ lorŭ, să nu-ĭ supere; necĭ alte zăciuiale, din liveḑile de pomĭ ce vorŭ avé pe la viile lorŭ, să nu le ia, și să nu aĭbă voie slugile, séŭ țiganiĭ acestorŭ mŏnăstirĭ, să mĕsure vinulŭ ce-lŭ vorŭ lua din vinăriciŭ și otaștină cu mâna lorŭ, fără numaĭ aceia cu bucatele, să aĭbă a-șĭ mĕsura vinulŭ, ce vorŭ fi să dea, cu mâna lorŭ, și cu vadra dréptă de ḑece oca, pentru că aŭ făcutŭ jalbă la Domnia mea orășenĭĭ pentru acésta, ḑicêndŭ, că aŭ mare nedreptate ne lăsându-ĭ să-șĭ mĕsóre bucatele cu mâna lorŭ; și să aĭbă volnicie orășenĭĭ să-șĭ vîndă vinurile în délŭ pe la crămile lorŭ, precum aŭ avutŭ obiceiŭ și maĭ de nainte; și iar să aĭbă orășenĭĭ de Câmpulungŭ a stăpâni nisce munțĭ ce sunt aĭ orașuluĭ din **Descălicătórea Țĕreĭ**, ce sunt acolo în sud Mușcelŭ, după cum i-aŭ stăpânitŭ și până acum. Așijderea și pentru verĭ-care din boerĭĭ Domnieĭ mele vorŭ merge să fie Ispravnicĭ acolo, la acelŭ județŭ alŭ Mușceluluĭ, să nu aĭbă voie a supĕra pe orășenĭ, pentru fênŭ séŭ pentru lemne, séŭ pentru calŭ de olacŭ, séŭ pentru alte clăcĭ, pentru că fiindŭ acestŭ *orașŭ la locŭlŭ de munte și cu anevoie a se hrăni, ne fiindŭ locŭ de arătură și fiindŭ ertațĭ de tóte aceste câte scriŭ maĭ susŭ încă maĭ dinainte vreme, după cum am vĕdutŭ Domnia mea hrisovulŭ rĕposatuluĭ Domnieĭ sale Mihaiŭ Vodă Racoviță, pentru aceste milĭ și obiceiurĭ,* Domnia mea încă m'am milostivitŭ de i-am iertatŭ, ca să fie în pace și nesupĕrațĭ și am întăritŭ hrisovulŭ acesta cu totŭ sfatulŭ cinstițilorŭ și credincioșilorŭ boerilorŭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan Dumitrache Ghica Vel Banŭ, Nicolae Dudescul Vel Vor. de Țéra-de-susŭ, Radulŭ Văcărescul Vel Vorn. de Țéra-de-josŭ, Filipescu Log. de Țéra-de-susŭ, Ștefanŭ Preșcovénu Vel Log. de Țéra-de-josŭ, Ștefanŭ Mișoglu Vel Spăt., Ianache Văcărescu Vel Vist., Scarlatŭ Caragea Vel Post., Dumitrașco Racoviță Vel Clucerŭ, Nicolae Vel Pit., Ispravnicu Pană Filipescu Vel Log. Și s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta în anulŭ d'întâiŭ alŭ Domnieĭ mele aicĭ în orașulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ la lĕt. dela zidirea lumeĭ 7283, iar de la nașterea luĭ Christosŭ, 1775, Februarie 15, de Constantinŭ dascălulŭ slovenescŭ ot. sfeti Gheorghe Vechiŭ.» (1)

(1) Cond. 3, fila 249—351.

taluri, cutie de ajutorarea celoru sĕraci, tipografii, fabrice de hârtie; o țéră care împarte binefacerile séle culturale și de tótă natura la tóte popórele vecine; o țéră în care esistă libertatea de cultu; o țéră care protege comerciulu și industria, precum abia astădi amu începutu a înțelege, că trebue să o facemu noi, nu este o țéră sĕlbatică. Așia téră este Muntenia, pe timpulu lui Alex. Ipsilante.

Dar se va dice: scumpu plăteau Românii binefacerile lui Ipsilante; birurile erau mari și multiple. Mai întâiu, aceste biruri, Ipsilante a căutatu să le reducă pe câtu era posibilu. Așia, când a fostu obligatu de Turcia, să reducă oieritulu, pogonoritulu străiniloru, Ipsilante a redusu însuși, cu chrisovulu din 1775, Noembre 13, acestu birŭ și pentru pămînteni (1).

(1) In Condica No. 2, fila 65 verso, vedemu că, în 1776, văcăritulu străiniloru, care au în țéră cai, boi, vaci, bivoli, este de vită câte bani 66, iar pentru bîrsanii din Transilvania numai 33 bani. Eată și chrisovulu din 13 Noembre 1775, prin care Ipsilante amintesce și de multe alte îmbunătățiri și ușurări aduse comerciului și în genere țĕrei:

Iŵ Alexandru Ioanŭ Ipsilante Vv. Domnŭ.....

«De când strĕmoșulu Adam, pentru pĕcatulu neascultărei s'au lipsitu de Dumnedeescile acele daruri și s'au pedepsitu cu (sudorile obrazului sĕu să mănânce pânea sa), atâta elu cât și toți cei ce se tragu din némulu lui, povĕțuindu-se, séu mai vêrtosu, să dicemu, fiindu siliți de către acésta trebuință a firei omenesci, cu tótă silința și strădania se sîrguia la aceste douĕ, adecă la lucrarea pămîntului și la păstorie; acestea erau bogățiile loru, acestea erau îndestularea loru; la acésta căuta bizuirea și iubirea loru de cinste; din mulțirea acestora se cunósce silința și iscusirea loru, dintru care se laudă, cum împotrivă se și defăima, ca nisce nevrednici și de nimicu cei ce nu le urma; acestea după ce pricinuescu îndestulare și bilșugu, împodobescu și înfrumusețéză orașele și politiile, lucrarea pămîntului cu țarinile, vii, grădini, livedi, copaci și altele asemenea; iar păstoria, viața a căria este mai nealcătuită, nevinovată și mai dulce, purtându-se ici și colea împrejurulu orașelorŭ, cu turmele și cu ciredile și pricinuindu frumósa vedere la cei ce privescu, împodobesce cu pieile, cu lâna și cu cele multe feluri trebuincióse îmbrăcăminte ce se facu dintr'acestea. Acestea singure după ce dau la celu ce se silesce și la celu ce se odihnesce tóte cele ce sunt trebuincióse pentru a binevietui, resplătesce cu îndestulare ostenelele și silințele lui, cu mijlocire, că după ce își face tóte trebuințele lui, cu ce prisosesce, séu prin schimbu, ca mai nainte, séu prin vîndarea, care s'au făcutu după aflarea monedelorŭ, să dobândéscă și alte bogății. Aceste tóte socotindu-le oblăduitorii și chivernisitorii cei mai înțelepți și cei mai înainte gânditori și cei ce au grijitu pentru starea cea bună și îndestulată a supușilorŭ lorŭ, cum atâtu în istoriile cele vechi și nouĕ, cât și în vremile de acum le

Eată cam carĭ eraŭ dările aflate şi menţinute sub Ipsilante:

1. Vama dela hotarŭ (1) şi vămile din oraşe.

Amŭ vĕdŭtŭ cum vama de tîrgulŭ Moşilorŭ din Bucurescĭ a fostŭ scădută.

---

vedemŭ, aŭ pusŭ şi punŭ totŭ-d'a-una tótă silinţa şi strădania la înmulţirea acestora, silindu-şĭ pre supuşiĭ lorŭ, găsindŭ mijlóce, hărăzindŭ cinste şi privileghiurĭ la aceĭ maĭ cu silinţă, protimisindŭ în tóte alte meşteşuguri aceste douĕ, făgăduindŭ resplătirĭ şi daruri, orênduindŭ ómenĭ iscusiţĭ şi procopsiţĭ spre a face cereri şi băgărĭ de sémă, pentru înmulţirea şi lesnirea acestorŭ douĕ spre a le trece în catagrafiĭ, cu mijlocŭ ca să se afle în ḑiua de astădĭ alcătuirĭ coprinḑĕtóre de tóte pe largŭ, cu canóne de învĕţăturĭ şi băgărĭ de sémă, de vremĭ, de grăsimea pămîntuluĭ, de locurĭ şi de alte multe, şi în scurtŭ s'aŭ catadicsitŭ şi împĕraţiĭ, ca luândŭ plugŭ înşişĭ la începutulŭ lucrăreĭ, să dea pildă vrednică de minune şi cu acésta aŭ sĕvîrşitŭ spre a birui firea şi spre a face multe locurĭ neroditóre şi sterpe pline de rodire. Şi spre a lua cu îndestulare ródele ostenelelorŭ sale, rodirea şi bielşugulŭ celŭ fórte minunatŭ, bună aşezare, spre înlesnirea a tótă neguţitoria bine credincióseĭ şi de D-ḑeŭ păziteĭ acesteĭ ţĕrĭ a Domnieĭ mele Ugro-Vlahieĭ iaste afară din cuprindere şi paragrafiĭ şi într'unŭ gradŭ şi stare cât nu numaĭ pricinuesce minune la toţĭ ceĭ-l-alţĭ, ci şi zavistie, unde s'aŭ învrednicitŭ şi numireĭ de *Kelerŭ* alŭ prea lăudateĭ şi pohfăluiteĭ împĕrăţitóreĭ cetăţĭ; într'unŭ cuvêntŭ îndrăznimŭ a ḑice, că dintr'aceste curge mierea şi lapte şi se făgăduesce la fie-care, ca şi pămîntulŭ acela alŭ făgăduinţeĭ şi hărăzesce cu bielşugŭ roduri multŭ înmulţite şi de multe feluri de chipuri şi acestea cele maĭ bune şi ca o mumă cu dragoste chiamă cu braţe deschise pre toţĭ fiiĭ sĕĭ ceĭ cu silinţă şi cu cucerie, ca să-ĭ foloséscă totŭ de o potrivă şi cu bilşugŭ să-ĭ îmbogăţéscă şi să-ĭ îndestuleze la orĭ-ce chipŭ arŭ vré să o cerce, adecă la roduri, la vite, la stupĭ, la zaharele şi la tóte acele-l-alte. Decĭ arŭ trebui locuitoriĭ slăvindŭ pre Domnulŭ D-ḑeŭ, că s'aŭ învrednicitŭ a avé acea după datorie mulţămire şi pentru însuşi folosulŭ lorŭ să fie de sineşi îndemnaţĭ şi să sîrguéscă cu cea desĕvîrşitŭ silinţă şi bucurie la buna lucrare eĭ, la înmulţirea vitelorŭ, şi la orĭ-ce altŭ felŭ de zaherea, ca şi eĭ să trăéscă cu îndestulare şi neguţitorindu-se cu prisosŭ, să se afle la odihnă şi să trimiţă îndestule zaherele la capanulŭ împĕrătescŭ, după numele Keleruluĭ, ce s'aŭ învrednicitŭ, precum ḑicemŭ maĭ susŭ, şi să facă orĭ-ce alte neguţitoriĭ dobânditóre; bănuindŭ dar Domnia mea, că, séŭ din lenevire, séŭ din altă pricină trecŭ cu vederea grija şi silinţa cea cătră acestea, aşijderea şi interesulŭ şi îndestularea lorŭ şi greşescŭ prea multŭ şi cătră D-ḑeŭ şi cătră Domnulŭ lorŭ şi cătră însuşĭ, de la începutulŭ ceĭ d'întâiŭ Dumneḑeéscă bună-voinţă Domnieĭ nóstre, n'amŭ lipsitŭ, ca să îndemnămŭ şi cu cuvîntulŭ şi cu fapta, şi prin cărţĭ, şi prin alte îndemnărĭ amŭ poruncitŭ în totŭ chipulŭ pre ceĭ ce în aniĭ trecuţĭ le făcea atâtea rĕutăţĭ şi nedreptăţĭ, hrăpindu-le lucrurile pe cât preţŭ vrea, încărcându-ĭ cu dobândĭ fórte grele pentru baniĭ ce-ĭ da maĭ nainte, care se numia: *selim ahceasâ*, şi făcêndu-le

(1) Condica Domnéscă din 1775 dela *Alex. Ipsilante (Arch. Stat. secţ. diplomatică) No. 2.* Acéstă condică cuprinde, între alte acte importante, unŭ catalogŭ de vamă îndreptatŭ după catalogulŭ M. Sale rĕposatulŭ Alex. Scarlatŭ Ghica Voivodŭ la lĕtulŭ 1767. Veḑĭ anexa.

Eată unŭ actŭ relativŭ la vama de Ploescĭ :

«Înștiințarea vameșuluĭ Ștefani, pentru birulŭ ce aŭ să dea olariĭ din Ploescĭ, câte 200 banĭ de cuptorulŭ de óle pe dreptulŭ de vînḑare dela gura cuptoruluĭ, iar scoțêndŭ la têrgŭ cu carulŭ, va plăti câte 25 banĭ de carulŭ cu óle și douĕ vase, iar ceĭ ce cumpĕră dela elŭ, orĭ la ce têrgŭ vorŭ duce, unde vinde acolo plătesce, de carŭ banĭ 40 și patru vase; iar aicĭ în têrgŭ de afară iaŭ vameșiĭ de carŭ banĭ 30 și douĕ vase, așĭa s'a obicĭnuitŭ.»

---

atâte alte reutățĭ, carĭ sunt fórte cunoscute la toțĭ, pentru lesnirea negutitorieĭ și luăreĭ și dărilorŭ, amŭ rînduitŭ negutitorĭ de cinste creștinĭ pămîntenĭ și străinĭ, amŭ alesŭ și cu mila prea puternicieĭ împĕrățiĭ și din negutitoriĭ turcĭ pre ceĭ maĭ de ispravă și cunoscuțĭ și negutitorĭ cu chezașĭ aĭ Capanuluĭ, amŭ datŭ tarĭ porunclĭ și la maĭ susŭ ḑișiĭ, ca să urmeze negutitoria lorŭ fără a îndrăzni să facă cea maĭ mică nedreptate și supĕrare sĕracilorŭ, séŭ să aducă silă la prețŭ: să se tocméscă și să cumpere cu banĭ gata, după prețulŭ celŭ ce merge și celŭ ce se cade. Așijderea socotindŭ, ca nu care cum-va cinevași avêndŭ trebuință s'ar sili ca să împrumuteze maĭ nainte de vreme dela cineva din creștinĭ banĭ cu așezămîntŭ, ca să-ĭ dea la vreme marfă, amŭ hotărîtŭ, decât la 10, un-spre-ḑece, adecă la 10 unulŭ maĭ multŭ dobândă să nu plătéscă, și celŭ ce împrumutéză să nu aĭbă voĭe a cere maĭ multŭ decât acestea. Și acésta împrumutare s'aŭ lăsatŭ a se face numaĭ de la creștinĭ, iar décă va îndrăzni cinevași a o face și de la turcĭ, se va pedepsi greŭ, după atâte poruncĭ ce s'aŭ datŭ, schilele gătite pentru maĭ multă dobândă și înlesnirea lorŭ, pe *matrapazĭ* i-amŭ popritŭ, cererile cele afară de obiceiŭ ale Vameșilorŭ și acéstă vamă a Agieĭ de totŭ amŭ ridicat-o. Și de vreme ce Domniĭ ceĭ maĭ denainte, pentru ca să sporéscă dajdia oerituluĭ, aŭ datŭ cărțĭ pe la străinĭ cu scăḑĕmîntŭ, ca să plătéscă maĭ puținŭ decât pămînteniĭ, aceste cărțĭ, măcarŭ că nu se păzia, ci lua oeritŭ iar deplinŭ, dar aŭ datŭ dréptă pricină la maĭ susŭ ḑișiĭ străinĭ, ca să pretindiséscă și să céră în toțĭ aniĭ scăḑĕmîntulŭ acesta și în alte chipurĭ și în toțĭ aniĭ se făcea acéstă prigonire, unde în anulŭ 1-iŭ alŭ Domnieĭ mele, fiindŭ-că aŭ începutŭ iarăși a face aceste cereriĭ, atâtŭ pentru ca să îndemnămŭ să vie spre maĭ multă înmulțire a oilorŭ, cât și pentru ca să lipséscă acéstă cerere, ce se făcea a pururea, scăḑêndŭ $4^1/_2$ banĭ amŭ hotărîtŭ ca să plătéscă câte 12 banĭ. Decĭ de vreme ce n'amŭ suferitŭ ca să nu dobândéscă străiniĭ acéstă milă a Domnieĭ mele, iar pămînteniĭ, carĭ maĭ vîrtosŭ se cade să se foloséscă din folosulŭ patrieĭ lorŭ, să fie lipsițĭ de dînsa? Și pentru ca să îndemnămŭ încă maĭ multŭ, precum maĭ susŭ pe largŭ scriemŭ, spre a se sili cu sîrguială la ale păstorieĭ și înmulțireĭ oilorŭ, măcarŭ că din vechime plătia oeritŭ totŭ-d'a-una câte banĭ 16 și jumĕtate, iată Domnia mea am iertatŭ și pre dînșiĭ aceĭ $4^1/_2$ banĭ și hotărîmŭ, ca să plătéscă totŭ de obște câte banĭ 12. Pentru întărirea și încredințarea a căreia otăririĭ amŭ datŭ acestŭ prea cinstitŭ și bine închipuitŭ alŭ nostru Domnescŭ hrisovŭ, fată fiindŭ prea sf. Mitropolitŭ, iubitoriĭ de D-ḑeŭ Episcopĭ, cinstițiĭ blagorodnicĭ și credincioșiĭ boerĭ Domnieĭ mele, care hrisovŭ poruncimŭ d-le Vel Logofete, după ce se va ceti întru auḑulŭ tuturorŭ, trecêndu-se atâtŭ în condica Divanuluĭ, cât și a visterieĭ, să se dea la s-ta Mitropolie a se păzi în păs-

2. *Sărăria* și *ferăria* din Bucurescĭ era unŭ monopolŭ în favórea unuĭ întreprinḑĕtorŭ, însă după anume nartŭ. Pe 1778—1782 aflămŭ sarea pisată cu 5 banĭ ocaua și nepisată cu 4 banĭ, și ferulŭ după unŭ nartŭ detailatŭ.

3. *Luminăritulŭ de céră* din Bucurescĭ. Acestŭ monopolŭ era limitatŭ prin nartŭ.

4. *Cântarulŭ Domnescŭ:* pentru tótă ţéra întreprinḑĕtorulŭi lua câte 10 banĭ de 100 de oca cântărită.

5. *Fumăritulŭ* Bucurescilorŭ.

Acéstă dare se plătea pentru prăvăliĭ, séŭ cârciume și pivniţe, clasate în douĕ categoriĭ: categoria I-a plătea $5^1/_2$ talerĭ și banĭ 6; categoria de mâna a doua talerĭ $2^1/_2$ banĭ 36; prăvălia și cârciuma maĭ mică talerĭ 1 banĭ 48.

Intreprinḑĕtorulŭi fumărituluĭ avea datoria să scutéscă mŏnăstirile marĭ și pivniţele veliţilorŭ boerĭ.

6. Maĭ era și unŭ altŭ *fumăritŭ* ḑisŭ alŭ *bălţilorŭ*.

Tóte satele carĭ eraŭ aşezate pe lângă bălţĭ plăteaŭ acestŭ fumăritŭ; fie-care casă de săteanŭ platea câte 76 banĭ, ca să aibă dreptulŭ de a prinde pesce fără deosebită plată.

---

trare. Și am poruncitŭ, ca să se facă Domnescile nóstre cărţĭ, arĕtătóre de maĭ susŭ ḑisele milĭ și poruncitóre, că de acum înainte să se scie de obște, că într'acestaşŭ chipŭ va să se ia dajdia oerituluĭ, câte banĭ 12. Rugându dar și pe alţĭ fraţĭ Domnĭ, ce în urma nóstră, din D-ḑeésca bunăvoinţă se vorŭ învrednici a oblădui scaunulŭ acesteĭ întru Christosŭ bine credincióse ţĕrĭ, să binevoiască a întări și păzi nestrĕmutatŭ acéstă milă, ce de obște cu tótă ţéra amŭ făcutŭ, ca și Domnulŭ D-ḑeŭ să binevoiască a-ĭ păzi pre Domnia lorŭ în viaţă pacînică, în liniĭ petrecere și să lumineze și pre ceĭ ce vorŭ fi «сѣчесорї» (sic) și ediahĭ aĭ Domnieĭ lorŭ, spre a le păzi bunele întocmirĭ și aşezămînturĭ ale Domnieĭ sale nestrămutate. Și amŭ întăritŭ cu însăşĭ voinţa Domnieĭ mele Iѡ Alexandru Ioanŭ Ipsilante Vv., martorĭ fiindŭ și prea iubiţiĭ Domnieĭ mele fiĭ: Constantinŭ Voevodŭ, Dumitraşco Voevodŭ și D-lorŭ cinstiţiĭ și credincioşiĭ boerĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan D. Ghica Vel Banŭ, Pan N. Dudescu Vel Vorn. de Ţéra-de-susŭ, Pan Radulŭ Văcărescu Vel Vorn. de Ţéra-de-josŭ, Pan Pană Filipescu Vel Log. de Ţéra-de-susŭ, Pan Ştefanŭ Pârşcovénu Vel Log. de Ţéra-de-josŭ, Pan Ştefanŭ Mişoglu Vel Spăt., Pan Ianache Văcărescu Vel Vist., Pan Scarlatŭ Caragea Vel Post., Pan Dumitraşco Racoviţă Vel Clucerŭ, Pan Ianache Vel Pah., Pan Const. Văcărescu Vel Stoln., Pan Manol. Creţulescu Vel Comisŭ, Pan Hagi Dimitrie Vel Slugerŭ, Pan Nicolae Vel Pitarŭ, și ispravnicŭ Pan Filipescu Vel Log. Și s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta în alŭ 2-lea anŭ alŭ întâeĭ Domniĭ a Domnieĭ mele, aicĭ în Ţéra rumânéscă, în scaunulŭ oraşuluĭ Bucurescĭ, la anulŭ de la zidirea lumeĭ 7284, iar dela Ispăşenia eĭ 1775, în luna Noembre 13, de Constantinŭ Dascălulŭ slovenescŭ ot sf. Gheorghe vechiŭ (1).»

(1) Condica No. 2 (Arch. Stat.), fila No. 47 verso.

7. *Cerăritulŭ* era taxa pe céră. Se plătea de oca, 3 banĭ în tótă ţéra.

8. *Săpunăritulŭ* din Bucurescĭ şi din cele 17 judeţe. Toţĭ ceĭ ce lucraŭ săpunŭ cu cherhanale, eraŭ datorĭ să dea de fie-ce oca de săpunŭ câte unŭ banŭ.

9. *Gostinăritulŭ* peste tótă ţéra; se strîngea de la neguţitoriĭ de rîmătorĭ câte 8 banĭ de fie-care rîmătorŭ.

10. *Sărăritulŭ munţilorŭ.* Acéstă dare se preleva în judeţele R.-Săratŭ, Buzĕŭ şi Secueni dela toţĭ ómeniĭ din munţĭ, carĭ nu plăteaŭ sarea. Fie-care casnicŭ plătea o dare de 66 banĭ.

11. *Măjăritulŭ* era darea ce plăteaŭ vînĝătoriĭ de pesce próspĕtŭ, fie de baltă, fie de heleşteŭ, séŭ de gârlă. Se lua de fie-care carŭ de pesce próspĕtŭ taleră 1 şi banĭ 12 şi treĭ oca de pesce. Carulŭ de pesce săratŭ plătea de fie-care vită de la carŭ câte banĭ 220. Se scutea pescele de heleşteŭ, séŭ de Dâmboviţă, ce era adusŭ în Bucurescĭ altŭ-felŭ decât cu carulŭ.

12. *Ierbăritulŭ* pentru tótă ţéra: dela toţĭ câţĭ aveaŭ vite de neguţătorie, fie pentru salhana, fie pentru tăiatŭ la scaune, se percepea de fie-ce vită mare câte 24 banĭ şi de óie şi capră câte 8 banĭ.

13. *Vama tutunuluĭ.* De la toţĭ ceĭ ce vorŭ avé tutunŭ de aicea din ţéră pentru exportaţiune se va lua câte unŭ banŭ de oca.

14. *Căminăritulŭ.* De butea de vinŭ vîndută în cârciumă se plătia 72 de banĭ. Venitulŭ căminărituluĭ se plătea numaĭ la Bucurescĭ şi era venitŭ alŭ mareluĭ paharnicŭ şi alŭ cuparuluĭ. Acéstă dare nu o plătescŭ mŏnăstirile şi boeriĭ marĭ.

15. *Cotăritulŭ.* Se plătea antreprenoruluĭ pentru mĕsurarea vaselorŭ cu vinŭ câte 60 de banĭ de bute.

16. *Dijmăritulŭ.* Antreprenorulŭ preleva darea pe stupĭ şi pe rîmătorĭ. Pentru unŭ porcŭ se plătea 13 banĭ; purceiĭ de la 3 lunĭ în susŭ se socotea doĭ purceĭ dreptŭ unŭ porcŭ.

17. *Tutunăritulŭ.* Cultivatoriĭ de tutunŭ plăteaŭ câte 4 taleră vechĭ de pogonŭ şi câte unŭ ploconŭ de nume banĭ 80.

18. *Pogonăritulŭ străinilorŭ* era datŭ în întreprindere pe fie-ce judeţŭ. Se percepea de la viile străinilorŭ, carĭ nu eraŭ legaţĭ cu dajdie la visterie, de totŭ pogonulŭ câte doĭ taleră vechĭ. Perceptoriĭ acesteĭ dărĭ eraŭ opriţĭ de a supĕra pre contribuabiliĭ străinĭ, cu şederea şi mâncarea pre la eĭ.

19. *Cotăritulŭ la marfă.* Fie-ce neguţitorŭ, care vinde marfă cu cotulŭ în ţéră, să aibă a da de tótă prăvălia câte unŭ talerŭ vechiŭ cotăritŭ pe anŭ şi ploconulŭ cămărăşieĭ când este cămărăşie nouă.

20. *Privilegiulŭ cafenelelorŭ.* Dupe condica No. 2 a luĭ Alexandru Ipsilante, fila 27, se scie, că bătutulŭ cafeleĭ şi prăvăliile unde se vinde bĕutura de cafea în Bucurescĭ, este venitŭ a luĭ Vel Cafegiŭ. Nimenea nu era liberŭ de a deschide cafenea, séŭ de a ţiné *tachmisŭ* în Bucurescĭ decât Vel Cafegiu, care

avea dreptulŭ să aibă 3 cafenele în Bucurescĭ cu tachmisulŭ lorŭ. Orĭ-care alte prăvălĭĭ de cafenele se deschideaŭ cu învoire, plăteaŭ dare deosebită.

21. *Gărdurăritulŭ*, după condica No. 2, fila 26 era venitŭ alŭ luĭ Vel Armașŭ. Acesta prin ómenĭĭ sĕĭ preleva de la tóte viile prin tóte délurile o dare de la gardurile nefăcute, orĭ pîrlézurile stricate. De fie-care pîrlézŭ stricatŭ lua 52 banĭ; de fie-care vrajniță deschisă 300 banĭ. De vitele carĭ facŭ stricăciune prin déluri, de rîmătorĭ câte 50 banĭ, pentru tescovină banĭ 133; de tocitóre banĭ 45 și de fie-care bute de vinŭ câte o vadră.

22. *Venitulŭ pârpărituluĭ* pe județele unde se făcea vinŭ, se preleva câte 12 banĭ de fundŭ de bute și putină de stejarŭ, și câte 6 banĭ de fundŭ de putină de bradŭ. Acestŭ venitŭ era alŭ Spătaruluĭ alŭ doilea.

23. *Vinăriciulŭ* era venitŭ domnescŭ deosebitŭ de celŭ de susŭ. Domnitorulŭ acorda parte din acestŭ venitŭ mŏnăstirilorŭ, școlilorŭ și altorŭ persóne.

24. *Oeritulŭ* era taxa păstorilorŭ, carĭ din Ardélŭ veneaŭ cu oĭ la pășiune în munțiĭ țĕreĭ. Ipsilante scădu taxa și pentru pămîntenĭ fiindŭ obligatŭ de Turcia a o scădé pentru păstoriĭ ardelenĭ.

25. O dare curiósă, care era numaĭ pe plaiurile de la munte, fu acea a șoimilorŭ în natură, carĭ se trimeteaŭ la Constantinopole.

Pe lângă aceste dărĭ plăteaŭ breslele și neguțitoriĭ dărĭ speciale.

Apoĭ dările directe în banĭ pentru birurile către Pórta otomană, sub diferitele numirĭ, nu puținŭ îngreuiaŭ datoriile țĕranuluĭ către visterie.

Décă micșorarea birurilorŭ Alex. Ipsilante n'a putut'o face maĭ mare, să nu uĭtămŭ, că țéra era datóre să dea Turcieĭ, chiar și în urma păceĭ de la 1774, sume importante și anume: 309.500 leĭ, darulŭ Bairamuluĭ 90.000 leĭ și darulŭ Richiabe 40.000, adică preste 439.500, sumă importantă care țéra trebuea să o plătéscă pe lângă spesele atâtŭ de sporite ale administrațiuneĭ și justițieĭ, sporite prin creațiunea de leĭ, carĭ în mintea luĭ Alexandru Ipsilante aveaŭ să împuțineze abuzurile funcționarilorŭ.

XI.

Nizamulŭ Turcilorŭ sub Ipsilante.

Óre-carĭ îmbunătățirĭ din respectulŭ angaralelorŭ Turcieĭ se acordă țĕreĭ în 1774.

Aceste îmbunătățirĭ provinŭ maĭ alesŭ din faptulŭ neâmblăreĭ Turcilorŭ prin țéră pentru adunarea zacharelelorŭ și altorŭ articole de îndestulare a Țarigraduluĭ.

Aducemŭ aci firmanulŭ de la data turcă 1189 (după cond. No. 2, a luĭ Ipsilante) în privinţa opririi Turcilorŭ de a intra prin ţéră pentru zacharele şi a relaţiunilorŭ Craioveniloru cu Vidinulŭ:

«Lauda Domniloru din némulŭ Mesieĭ, celŭ ce este alesŭ între meghistaniĭ turmeĭ luĭ Isusŭ, celŭ de acum Domnŭ alŭ ţĕreĭ Românescĭ, Alexandru VV., bune să-ţĭ fie sĕvĕrşirile. Indată ce-ţĭ va veni acésta a nóstră înaltă împĕrătéscă poruncă, în scire să-ţĭ fie, că Valahia şi Moldavia, fiindŭ cheleru alŭ înalteĭ mele împĕrăţiĭ, este în grija împĕrăţieĭ mele, ca să se păzéscă şi să se diafendipséscă de orĭ-ce nedreptate săracile ale maĭ susŭ ḑise memleketurĭ. Care fiindŭ-că din pricina trecuteĭ rezmeriţe aŭ căḑutŭ în multe prăpădeniĭ şi nestatornicieĭ, iaste voinţa împĕrăţieĭ mele, ca să se gonéscă nedreptele mişcărĭ, carĭ sunt pricină a risipireĭ şi prăpădirilorŭ, după înaltŭ împĕrătescului meŭ firmanŭ, ce s'aŭ datŭ împodobitŭ cu hatihumaium, întru care se cuprinde legăturile a stăreĭ ceĭ bune şi a linişteĭ lorŭ, s'aŭ întăritŭ şi s'aŭ adeveritŭ cu cele de multe orĭ date sfintele mele şi împĕrătescĭ poruncĭ, ca să nu intre în lăuntru în Valahia nimenea altŭ dupe la serhaturĭ afară din ceĭ numĕraţĭ şi orênduiţĭ neguţitorĭ şi ca să se pedepséscă câţĭ alţiĭ neorênduiţĭ arŭ vré să intre. Acum dar înscrisele ce s'aŭ trimisŭ la înalta Pórtă de cătră Muhafizulŭ Diiuluĭ, vezirulŭ meŭ Mehmetŭ Paşa şi în mahzarulŭ ce s'aŭ trimisŭ dela locuitoriĭ Diiuluĭ cu ilamulŭ cadiuluĭ de acolo, de vreme ce ne scria, cum că judeţele Craioveĭ, carĭ sunt supuse la maĭ susŭ ḑisulŭ memleketŭ, fiindŭ roditóre şi îmbelşugate şi învecinate cu serhaturile Diiuluĭ; de vreme ce locuitoriĭ maĭ susŭ ḑisuluĭ serhatŭ, întâiaşĭ dată se neguţătoria cu Craioveniĭ şi-şĭ trecea vremea lorŭ până la începutulŭ răsboiuluĭ a-ĭ diafendipsi şi a le cumpĕra zahereleleorŭ acolo, unde aştepta şi acum maĭ susŭ Vidinuluĭ, ca să tragă din maĭ susŭ ḑisele judeţe, ca şi maĭ înainte, zahereleleă-şĭ gonéscă lipsa lorŭ; auḑindu-se de împĕrătésca mea poruncă ce s'aŭ datŭ, după cum s'aŭ ḑisŭ maĭ susŭ, ca să nu calce nime de la hotarele dupe împrejurŭ în Valahia, şi din pricina poprireĭ a cumpĕrăreĭ untuluĭ şi altorŭ zahereleleă, deosebĭ ce s'aŭ suitŭ ocaoa de untŭ la 50—60 de parale şi acésta cu greŭ a se afla, de vreme ce cătră acestea s'aŭ datŭ în vilégŭ, cum că şi raielele Valahieĭ sunt ĭertaţĭ doĭ anĭ de haracĭ, raelile ceĭ maĭ chivernisiţĭ aŭ începutŭ a-şĭ trece vitele şi zahereliles lorŭ în Valahia; care şi acésta fiindŭ-că iaste o pricină a lipseĭ celorŭ trebuincióse, s'aŭ rugatŭ să se facă firmanŭ, ca să aducă Craioveniĭ la Diiŭ zahereliles cele de multe feluri, care esŭ din cele maĭ susŭ ḑise 5 judeţe, séŭ să se orênduiască locŭ de târgŭ înaintea cetăţeĭ şi unde se numesce Calafatŭ, şi trimeţêndŭ maĭ susŭ ḑişiĭ raele zahereliles lorŭ, cu scirea celorŭ maĭ marĭ, ca să se vîndă dupe preţulŭ lorŭ la maĭ susŭ ḑisulŭ târgŭ şi să se oprésca de a

mai trece și de a se mai sălășlui de acum înainte raclile decindea. Deci de a nu se da la altă parte nici unŭ grăunte din tóte zaherelile, carĭ se face în Valahia, ci tóte să vie la îndestulata mea Pórtă, măcarŭ că este o pricină care aŭ intratŭ în orênduială cu strașnice porunci, și lucru fără de orênduială, căci înmulțirea **hrăneĭ locuitorilorŭ împĕrățieĭ mele, spînzură din zaherelile Valahieĭ**; cu tóte acestea, de vreme ce este adevĕratŭ, cum că nicĭ într'o vreme până acum n'aŭ eșitŭ fermanŭ de a nu se da nicăire zaherea din mai susŭ numita țĕră, și este vĕdutŭ și la toți cunoscutŭ, cum-că și împrejmuirile Diiuluĭ sunt roditóre și semĕnăturile lorŭ multe și eftinătate și îndestulare la aceste județe din împrejurulŭ Diiuluĭ, fără de smintélă, nu s'aŭ găsitŭ a fi cu cale la milele împĕrățieĭ mele de a trage lipsă și neavere locuitoriĭ serhaturilorŭ de cele trebuincióse. Pentru aceea, de vreme ce s'aŭ socotitŭ a fi cu cale, ca să se facă împĕrătésca mosaadea, ca raclile celorŭ mai susŭ dise 5 județe (păzindu-se însă cele mai josŭ scrise așezămînturĭ): După ce vorŭ trimite zaherelele lorŭ cele de îndestulŭ la prea înalta a mea Pórtă, de bună voia lorŭ mergêndŭ și cu ale lorŭ caice trecêndŭ la Diiŭ, cele-l-alte roduri ce vorŭ scóte să le vîndă la locuitoriĭ serhatuluĭ. Pentru care s'aŭ datŭ acéstă împĕrătéscă a nóstră înaltă și strașnică poruncă și către tine cela ce ești Domnŭ alŭ țĕreĭ Rumânescĭ, fiindŭ-că s'aŭ datŭ și altă poruncă înaintea acesteia către mai susŭ disulŭ Muhafizŭ și către judecătoriulŭ Diiuluĭ și către zabitulŭ enicerilorŭ și către alți zabitași și agale bĕtrâni aĭ serhatuluĭ, ca toți cei ce aŭ zaherele să-și trécă zaherelile lorŭ cu caice de ale lorŭ, de bună voiă, cu purtare de grijă a zabiților ce-ĭ veĭ orêndui pe la margeni, tu celŭ ce escĭ Domnŭ alŭ țĕreĭ Rumânescĭ și să le trécă în locŭlŭ ce se va orêndui de către raclele părților celorŭ din partea Craioveĭ, cu marafetulŭ amêndorura părților, adecă celorŭ ce sunt în marginea Valahieĭ și acelorŭ dă cea parte de Dunărea, adecă în câmpulŭ Diiuluĭ, și să le vîndă cu nartulŭ, care curge, plătindu-se prețulŭ lorŭ cu banĭ; iar pentru lucrurile de mâncare ce arŭ vré să le trécă raclile decindea de Dunăre, să nu se siléscă pentru de a întórce necĭ de vre-o dajdie pentru cară, necĭ de cerere de vamă, necĭ de călcare de pămîntŭ, necĭ de alte dăjdiĭ și să nu se supere de cererĭ dajdieĭ, urmândŭ întocmaĭ după sfintele porunci, și să nu se supere de haraciŭ și de alte pricinuirĭ și prelungirĭ îndelungate, păzindu-se tescharéoa ta cea pecetluită ce veĭ da-o. Și pentru ca să nu se urmeze pricinĭ între raia și între serhatlăĭ, să nu dea serhatlăĭ necĭ într'unŭ chipŭ banĭ împrumutŭ la racle înaintea vremeĭ, dicêndŭ că la vremea roduriloru să aduceți cutare zaharea, și ceĭ ce vorŭ da să se pedepséscă și să nu se dea ascultare la acelŭ felŭ de *davale*, ci numaĭ să cumpere zaherelile ce vorŭ aduce de bună voiă raclele, și îndată să le plătéscă prețulŭ lorŭ cât va cuprinde și să se diafendipséscă și să se ajutoreze în totŭ chipulŭ. Și cândŭ vre-o întêmplătóre mișcare a vre-unia împotriva acestuĭ așezămîntŭ se va arĕta

la zebiții și la aceĭ beĭ ce se vorŭ trimite de cătră tine, boieriĭ, aceĭ netrebnicĭ să se aducă să se pedepséscă. Și pentru ca să se siléscă maĭ susŭ ḑisulŭ Muhafizŭ și ceĭ-l-alțĭ spre a le poblicarisi séŭ a-le arĕta acestea, maĭ susŭ ḑișilorŭ serhatliĭ, ca cu acestŭ mijlocŭ să nu intre nimenĭ în lăuntru în Valahia, s'aŭ datŭ firmanŭ și cătră dînșiĭ și către tine și li s'aŭ trimisŭ. Decĭ după ce veĭ înțelege pricina, să te silescĭ ca raelile acelorŭ 5 județe a Valahieĭ, după ce vorŭ trimete zaherelile cele de îndestulare la prea înalta mea politie, trecêndŭ zaherelile care le vorŭ scóte la Diiŭ cu caicele lorŭ, pentru isgonirea stenahorieĭ serhatliilorŭ ce aŭ pentru cele trebuincióse și să le vîndă la dînșiĭ de bună voĭa lorŭ. Și pentru ca să se însciințeze și să puĭe întru auḑulŭ raelilorŭ, cum că se vorŭ păzi despre partea serhatliilorŭ în totŭ chipulŭ maĭ susŭ ḑisele așezăminte și cum că vorŭ plăti peșinŭ deplinŭ, și fără de lipsă baniĭ zahereliloru ce vorŭ cumpĕra. Cătră acésta, pentru ca să cheltuescĭ și tótă puterea ta spre a arĕta și a însciința la zabiții serhatuluĭ anume pentru ca să pedepséscă cu marafetulŭ lorŭ, pe câțĭ se vorŭ purta în potriva așezămîntuluĭ și vorŭ supĕra pre raielele Valahieĭ, s'aŭ datŭ acestŭ înaltŭ alŭ meŭ firmanŭ. Deci poruncescŭ, ca după ce va sosi, lucrândŭ după cuprinderea luĭ cea vrednică de ascultare și supunere, să fugĭ de cele în potrivă. Așĭa să sciĭ și la sfințitulŭ semnulŭ acesta să daĭ credință. — La mijloculŭ luneĭ luĭ Gemaizilŭ Ahărŭ alŭ velétuluĭ 1189 (1775).

(S'a trămisŭ copie la 5 județe peste Oltŭ; fila 17 Cond. 2, fila 17 verso, 18 și 19.)

Iată acum și circulările adresate de Domnitorŭ către cele 17 județe, pentru *nizamulŭ* Turcilorŭ, rînduindŭ păzitorĭ de oprire a intrăreĭ Turcilorŭ în țéră:

Carte deschisă la 17 județe pentru nizamŭ de Turcĭ. «Dumnea-vóstră ispravnicilorŭ ot. sud .... sănătate. Sunteți Dumné-vóstră însciințați de hotărîrea și bunavoire a nu trece să umble prin țéră necĭ cum Turcĭ făcĕtorĭ de rĕutăți, séŭ să facă cheltuelĭ, supĕrărĭ și sile raialelorŭ, necĭ pricinĭ de datoriĭ și socotele vechĭ să caute și să céră, ce tóte să fie nepomenite. Acum luândŭ Domnia mea însciințare, cum că la unele județe arŭ fi venitŭ Turcĭ serseliĭ de âmblă, ne avêndŭ necĭ unŭ felŭ de teșcherea la mână, măcarŭ că M. Sa pașa și toți zabiții serhaturilorŭ după marginea de dincolo aŭ poruncă dela pré puternica împĕrăție, ca să nu dea teșcherele și așĭa aceĭ serseliĭ, fără de voie și slobozenie dela nimenea, fiindŭ Dunărea înghețată și avêndŭ înlesnire, trecŭ în țéră hoțesce. Decĭ după fermanurile împĕrătescĭ, ce și până acum s'aŭ datŭ de pe la Măria lorŭ Pașiĭ și zabiții serhaturilorŭ margineĭ și dupre hatișerifulŭ ce s'aŭ datŭ și acum Domnieĭ mele, am orînduitŭ să vie d-luĭ

Ismailŭ Aga Beşléga cu neferii d-séle prin judeţe şi unde va afla Turcĭ âmblândŭ prin ţéră să-ĭ ridice şi să-ĭ trécă la M. S. Uzun Valese, şi M. Sa are poruncă dela prea puternica împĕrăţie, cum să urmeze cu uniĭ ca aceia. Dar pentru maĭ grabnică urmare acestuĭ nizamŭ, iată maĭ întâiŭ acum trimetemŭ pe acestŭ . . . . . ca să fie în judeţŭ, căruia i s'aŭ datŭ la mână buiurdiu Domnieĭ mele şi pre cuprinderea fermanuluĭ împĕrătescŭ, carele venindŭ, să aveţĭ a-ĭ da şi Dumnévóstră ajutorŭ, ómenĭ vrednicĭ şi unde se va fi aflândŭ într'acelŭ judeţŭ Turcĭ, să mérgă să-ĭ ridice şi să-ĭ gonéscă din pământulŭ ţĕreĭ, iar neînţelegêndŭ a se întórce de voia lorŭ atuncea . . . . . să-ĭ duceţĭ dreptŭ la M. S. Uzun Valese» . . . De vorŭ veni Turcĭ cu teşcherele dela paşĭ şi zabiţiĭ serhaturilorŭ, să-ĭ trimită la Domnie la Bucurescĭ «pentru că cu teşcherele ce vorŭ avé, iarăşĭ la Domnia mea va să-ĭ facă havalea şi Domnia mea să iaie buiurultĕŭ. 1775 Ianuarie 25.»

Târgurile unde s'aŭ orînduitŭ a fi păzitorĭ pentru Turcĭ.

Focşanĭ în Slam Rômnicŭ, unŭ Odo-başa. Buzĕŭ în Buzĕŭ idem.

Ploescĭ în Prahova şi Vălenĭ în Saac, unŭ baraictarŭ şeḑĕtorŭ la Ploescĭ.

Oraşulŭ din Ialomiţa supusŭ la Lipca Agasi din Lichirescĭ, iar la Lichirescĭ în Ialomiţa unŭ Lipca Agasi, carele să aibă sub ascultarea luĭ pe Odo-başa de oraşŭ şi elŭ să păzéscă marginea până la Bertescĭ.

Olteniţa şi Ciocănescĭ, Ilfovŭ, unŭ sacjiantarŭ şeḑĕtorŭ la Olteniţa.

Hodivoia în Vlaşca, unŭ Odo-başa şeḑĕtorŭ în Hodivoia.

Ruşi-de-Vede şi Zimnicea, Teleormanŭ, unŭ Odobaşa şeḑĕtorŭ la Zimnicea.

Slatina Oltŭ unŭ Odo-başa şeḑĕtorŭ la Udai.

Piteştĭ şi Argeşiŭ, Argeşiŭ unŭ baraictarŭ şeḑĕtorŭ la Pitescĭ.

Târgovişte a, Dâmboviţa, idem.

La Craiova: muteferica Odobaşa cu cincĭ neferĭ, care să se orênduiască câte unulŭ la Gorjŭ, Mehedinţĭ, Doljŭ, Romanaţĭ şi Vâlcea.

Dintre aceştia ce vorŭ să trimiţă să nu fie nicĭ unŭ serhatlâŭ dupre margine. Totalŭ 16 ómenĭ.

Alexandru Ipsilante a ziditŭ beiliculŭ pentru Turcii, carĭ veniaŭ la Bucurescĭ în misiunĭ, spre a scuti pe particularĭ de găzduirea lorŭ. Elŭ a ziditŭ de asemenea palatŭ domnescŭ în jurulŭ mŏnăstireĭ Mihaiŭ-Vodă, acolo unde astăḑĭ este Archiva Statuluĭ. Asemenea a ziditŭ casele de la Radu-Vodă, (1) astăḑĭ ruinate. Luĭ se datorésce reînoirea Mărcuţeĭ, iar Dómneĭ séle Ecaterina (2) zidirea bisericeĭ S-ta Ecaterina unde se află şcóla normală a Societăţeĭ pentru învĕţătura poporuluĭ românŭ.

(1) Veḑĭ actele anexate.

(2) Era fica luĭ Constandinŭ Vodă Moruzi dela Moldova.

XII.

Mĕsurĭ de edilitate.

Vorbindŭ de edificiĭ construite în Bucurescĭ, e locŭlŭ să amintimŭ, că edilitatea publică încă n'a fostŭ neglijată sub Alex. Ipsilante. Am vĕdutŭ înfiinţată Epitropia obştéscă, care primi grija podurilorŭ séŭ a pavelelorŭ. (1)

Podurile aŭ nazirie specială.

Ipsilante Alexandru se preocupă de lipsa de apă bună în Bucurescĭ şi aduce apă de isvóre din depărtare, înfiinţândŭ douĕ cişmelĭ principale, cu următoriulŭ chrisovŭ :

«Din Dumneḑeiască râvnă îndemnându-mĕ spre cele folositóre şi cu laudă de podóbă la starea politieĭ şi spre buna petrecere a noroduluĭ, am pusŭ Domnia mea de s'aŭ alcătuitŭ aicĭ în oraşulŭ Bucurescĭ douĕ fôntânĭ, una în tîrgulŭ din lăuntru, pe uliţa ce se ḑice din Boiangiĭ, şi alta pe Podu-Mogoşóieĭ la mahalaua S-teĭ Mŏnăstirĭ Sărindarĭ, însă cu apă din isvóre adusă din depărtare cu mare cheltuială, spre a se adăpa obştea cu apă curată şi limpede, maĭ alesŭ în vremĭ zlotóse, cândŭ gârla Dâmboviţiĭ trecĕtóre printr'acestŭ oraşŭ, curge turbure şi cu multe necurăţeniĭ ; decĭ pentru buna starea lorŭ, spre a fi păzite şi pururea drese, amŭ orênduitŭ Domnia mea pe Dumitru Căp. suiulgi Başa, ca să fie purtătorŭ de grijă, şi orĭ-ce stricăciune se va întêmpla să aibă elŭ a le drege cu cheltuiala luĭ, afară numaĭ cândŭ va fi trebuinţă de a se face alte fôntânĭ şi a maĭ aduce apă într'alte locurĭ, elŭ la acésta cheltuială să nu aibă a face, iar la dresulŭ acelorŭ fôntânĭ să aibă a cheltui de la dînsulŭ şi a purta grijă, şi i-amŭ orênduitŭ Domnia mea pentru cheltuiala şi ostenéla luĭ léfă pe lună câte talerĭ 60, care léfă să aibă a lua din venitulŭ poduluĭ, ce să iea dela carĕle şi buţile cu vinŭ ce intră în oraşŭ, care acéstă léfă a luĭ să aibă a o lua dela d-lorŭ Boerĭĭ Epitropiĭ cutii i dumnélorŭ boerĭĭ Epitropiĭ să aibă a purta grijă totŭ-deauna a fi drese fôntânile. Aşişderea i-amŭ făcutŭ Domnia mea milă, ca elŭ şi tótă casa luĭ să fie scutită şi apărată de tóte dările şi angariile, ce va eşi peste anŭ în ţéră, şi să aibă a scuti oĭ una sută cincĭ-ḑecĭ la vremea oierituluĭ, cum şi 50 stupĭ i rîmătorĭ la vremea dijmărituluĭ, şi să aibă şi patru lude scutiţĭ şi apĕraţĭ de tóte dăjdiile şi angariile, ce vorŭ eşi preste anŭ în ţéră dela visteria Domniĭ mele, care scutelnicĭ să fie pentru trebuinţa şi ajutoriulŭ luĭ, şi cândŭ vre-o-dată

(1) Vomŭ aduce în anexă diverse acte relative.

ca unŭ omŭ i-se va întâmpla mórte, acéstă purtare de grijă și privilegiu să aibă copiiĭ luĭ séŭ din rudeniĭ avêndŭ meșteșugulŭ acesta, și pentru ca să fie nestrămutate acestea tóte ce le-am orênduitŭ Domnia mea, am întăritŭ Domnia mea hrisovulŭ acesta cu însăși credința Domniĭ mele Iŏ Alexandru Iónŭ Ipsilante Voevodŭ, și cu credință prea iubiților Domnieĭ mele fiĭ Constandinŭ Vodă, Dumitrașcu Vodă, martorĭ punêndŭ și pe toți cinstiții și credincioșiĭ boerĭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan Dumitrache Ghica Vel Banŭ, Badea Știrbeiŭ Vel Vorn. de Țéra de susŭ, Nicolae Brâncovénu Vel Vist., Dumitrașco Racoviță Vel Vor. de Țéra de josŭ, Ienache Muruzi Vel Log. de Țéra de susŭ, Grigorie Băleanu Vel Log. de Țéra de josŭ, Ienache Văcărescu Vel Spăt., Scarlatŭ Manu Vel Post., Nicolae Filipescu Vel Clucierŭ, Ștefanŭ Bibescu Vel Paharn., Dumitrache Vel Stoln., Costache Suțu Vel Comisŭ, Alecsie Nicolescu Vel Pit.; și s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta într'alŭ . . . lea anŭ din întâia Domnie a Domnieĭ mele aicĭ în orașulŭ Domnieĭ mele, Bucurescĭ la aniĭ dela zidirea lumiĭ . . . Octomvrie 1, iar dela spăsănia eĭ 1779 (1).

XIII.

Conspirațiune sub Ipsilante. Cum îlŭ consideraŭ Puterile.

Din espunerea de maĭ susŭ lectorulŭ a pututŭ vedé, că Domnitorulŭ Alexandru Ipsilante nu este dintr'aceia despre carĭ treĭ orĭ patru rîndurĭ ajungŭ pentru a-ĭ califica domnia (2).

Acestŭ Domnitorŭ este demnŭ de tótă atențiunea istoriculuĭ, atâtŭ câtŭ privesce organisațiunea generală a țĕreĭ câtŭ și pentru bunele luĭ plecărĭ către țéră, plecărĭ cari-lŭ arétă maĭ demnŭ de laudă decât mulțĭ Domnĭ de origine curatŭ românéscă.

Cu tóte anevoințele luĭ Alex. Ipsilante de a ferici țéra, chiar în anulŭ 1775 se tramă o conspirațiune contra luĭ, condusă de boerulŭ Cândescu. Complotulŭ fu descoperitŭ și Cândescu fu datŭ judecățeĭ care-lŭ condamnă să-și piardă boeria, și să fie îmbrăcatŭ în haine țĕrănescĭ, preâmblatŭ prin stradele capitaleĭ astŭ-felŭ, apoĭ bătutŭ la rĕspîntele stradelorŭ și aruncatŭ în fiare și temniță (3).

La Pórtă Ipsilante se bucura de bună opiniune.

(1) Fila 295 a condiceĭ Ipsilante, No. 2.

(2) Vedĭ în Anexe tóte actele relative la administrațiunea luĭ Ipsilante.

(3) Aron Florian «*Manualŭ de Istoria Principatuluĭ Românieĭ*» (Bucurescĭ 1839) pag. 162.

Din unŭ firmanŭ însoțitŭ de daruri, ce Sultanulŭ trămite luĭ Ipsilante, se vede acéstă bună opiniune, de care Domnulŭ Munteniei se bucura la «*Înaltulŭ Devletŭ*», cât și cum că Domnulŭ munténŭ lucrase la potolirea uneĭ rebeliunĭ de la cetatea turcă Adah-Cale.

Étă firmanulŭ acesta ce amŭ aflatŭ în fruntea codiceĭ luĭ Alex. Ipsilante, esemplarulŭ în posesiunea P. S. Vlădica de Rômnicu-Vâlcea (în 1890). Firmanulŭ este de mână, în copie; și ḑice cum că:

«Ademŭ Isalihŭ și Bekirŭ, frațiĭ mortuluĭ Regepŭ, ce aŭ fostŭ închișĭ în cetatea Adali, aŭ căḑutŭ cerêndŭ de la noĭ ertarea celorŭ greșite și milostivire. Pentru care, după prea înțeleptulŭ împĕrătescŭ alŭ nostru cugetŭ, ce avemŭ spre a ne miliostivi și a milui pre ceĭ carĭ se apucă de pulpele milostivireĭ nóstre, am datŭ înalta nóstră poruncă, scrisă cu însăși împĕrătésca mână, către numitulŭ vizirŭ alŭ nostru, dăruindu-le acestora iertarea ce aŭ cerutŭ. Iară în cele după urmă, aŭ sositŭ și ale tale către noĭ scrisorĭ, vestitóre, cum că după cuprinderea împĕrătesceĭ nóstre porunciĭ și după a nóstră împĕrătéscă voință, numitulŭ vizirŭ alŭ nostru aŭ adusŭ pre numiții frați aĭ Regepuluĭ, afară din cetatea Adali și ĭ-aŭ trămisŭ cu tótă familia lorŭ și cu ceĭ ce avea înclinare cu dînșiĭ în patria lorŭ. Iar cetatea Adali aŭ dat'o în mâna capigii-basa curțiĭ nóstre, numitul Dervișŭ-Beĭ, de care acésta ne-amŭ încredințatŭ, și din scrisorile numituluĭ vizirŭ alŭ nostru, ce în urmă aŭ venitŭ și așia cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ aŭ luatŭ sfîrșitŭ și acéstă grijă a lucrurilorŭ despre Ada; éră tu, că eștĭ din slugele cele credincióse ale prea puterniceĭ, neclintiteĭ și vecĭniciĭ nóstre împĕrățiĭ și din cele carĭ urméză spre calea cea dréptă, ridicatŭ de însușĭ a nóstră mână și ramură de drépta nóstră *sădită*, care după firésca ta dreptate, înțelepcĭune și credință te-aĭ arĕtatŭ cu osârdie spre cea după plăcere sĕvêrșire a tutulorŭ trebilorŭ la carĭ te-aĭ orînduitŭ și de când ți-am încredințatŭ domnia Valahieĭ aĭ ocârmuitŭ întru dreptate, cu care silință și privighere tóte trebile câte privescŭ asupra ta séŭ ți s'aŭ poruncitŭ de prea puternica nóstră împĕrăție întocmaĭ după înaltulŭ și prea dreptulŭ cugetulŭ nostru și după trebuința întêmplărilorŭ vremeĭ, éră maĭ vêrtosŭ celŭ ce la pricina Adali, te-aĭ arĕtatŭ cu credinciósă rîvnă și cu silință de a însciința maĭ înaintea tuturora de sfîrșitulŭ acesteĭ pricinĭ și tóte aceste s'aŭ arĕtatŭ fórte plăcute și lăudate de către a nóstră mărire și nu puținŭ ne-amŭ bucuratŭ, căcĭ și într'acésta te-aĭ silitŭ ale a-ți (sic) arĕta către noĭ credința ta cea cu supunere; fiĭ trăindŭ apururea și te împărtășesce de mâna cea îmbelșugată a împĕrătescilorŭ nóstre milĭ, sciindŭ însă că după doveḑile ce pân' acum avemŭ de a ta multă sciință și înțelepciune și după cea din adâncul inimeĭ plămadă a credinței și a dreptățeĭ tale, nădăjduimŭ și de acum înainte prea multe

slujbe următóre împĕrătesceĭ nóstre voințe și de față avemŭ buna voință și dragoste către tine osebită. Lăudându-ți cele d'ântâiŭ și maĭ din urmă după plăcerile slujbeĭ tale ți le rĕsplătimŭ spre facere de bine cu împĕrătescele nóstre daruriĭ, trimițându-ți o blană de samurŭ și unŭ calŭ iute, cu podóbe de aurŭ, împreună și cu acéstă înaltă poruncă, care s'aŭ scrisŭ spre lauda celorŭ trecute slujbele tale, după cea maĭ dinainte scrise cu a nóstră sfântă slavă. Ci dar îndată ce va sosi aci împĕrătésca nóstră poruncă, veĭ primi-o cu întêmpinare luminósă și blana după ce veĭ săruta-o cu căḑuta supunere, o veĭ îmbrăca și asemenea sărutându și dârlogiĭ caluluĭ, îlŭ veĭ încălica și după sĕvêrșirea obicĭnuituluĭ alaiŭ, veĭ urma de a face căḑutele rugăciuniĭ către celŭ prea înaltŭ pentru a nóstră îndelungată viețuire, strĕlucită stare.»

XIV.

Considerațiuniĭ asupra politiceĭ europene.

După ce Rusia obținu condițiunile cunoscute prin tractatulŭ dela Kainargi, Rumianțovŭ maĭ făcu pre Turcia să priméscă douĕ condițiuniĭ suplementariĭ (uniĭ ḑicŭ secrete). Ele sunt la *Martens*, Recueil des traités, tom. II, pag. 287 și la Hammer, tom. XVI, pag. 493 (1). Prin întâia Rusia obține 4 milióne ruble spese de răsboiŭ. A doua se referă la plecarea floteĭ rusescĭ din Archipelŭ.

Atâta era de mare câștigurile Rusieĭ la Kuciuk-Kainargi, că ea însăși se sfiia d'a le face cunoscutŭ Europeĭ. La 3 Septembre 1774 încă Thugut, Ministrulŭ austriacŭ, nu avea o copie de pe ele și numaĭ după cele ce aflasă scria Curțiĭ sale la Viena raportulŭ sĕŭ (veḑĭ Hammer, tom. XVI, pag. 495), în carĭ arétă, că Rușiĭ potŭ acum în câte-va ore lua Constantinopole și că de acum eĭ nu vorŭ maĭ face răsboiŭ Turcieĭ la Dunăre (2).

Deja în 17 Augustŭ 1774 Thugut scrisese la Viena: «Déca la aceste esemple de o frenesie incredibilă, se adaoge réoa administrațiune a Porțeĭ, care viciată în fundamentele séle, pregătesce de cât-va timpŭ, ca anume și maĭ bine de cum n'aŭ pututŭ să facă armele Rusieĭ, distrugerea acestuĭ imperiŭ de Orientŭ, vomŭ fi convinșĭ că necĭ o

(1) Veḑĭ anexa după Hammer, t. 16. pag. 493.
(2) Veḑĭ anexa din Hammer, t. 16, pag. 495.

dată o națiune gata a dispare din scena politică nu va merita mai puținŭ compătimirea celorŭ-alte popóre decât Otomaniĭ; din nefericire evenimentele ce se petrecŭ în acestŭ momentŭ în acestŭ imperiŭ vorŭ esercita în viitoriŭ cea mai mare influință asupra politicei celorŭ-l-alte state, și vorŭ da nascere la rele și la turburărĭ nesfîrșite (1).»

Dar Francia, cu ce ochĭ vĕdu pacea dela Kuciuk-Kainargi? (2)

In documentele Odobescu aflămŭ scrisórea luĭ Choiseul cătră St.-Priest, din 8 Augustŭ 1774, dicêndu-ĭ: «vous profiterez de tous les moyens possibles pour faire sortir la honte et le danger des conditions auxquelles le Divan veut se soumettre. Si les Russes obtiennent un port sur la Mer Noire, s'en sera fait de l'Europe pour les Turcs.»

Francia care împinsese pe Turcĭ la 1769 în răsboiulŭ contra Rusieĭ, în favórea Polonieĭ, nu póte fi mulțămită cu tractatulŭ dela Kainardgi, care tocmaĭ intenționatŭ nu pomenea de Polonia, ba încă nimicea tóte tractatele anterióre ale Rusieĭ cu Turcia, prin carĭ se ocupaseră de afacerile polonéze!..

Dar Francia meritä totuși multă imputare... Amintéscă-și lectorulŭ care erä părerea Versaliuluĭ relativă la tractatulŭ secretŭ alŭ Turcieĭ cu Maria Tereza, dela 1771 (3).

XV.

Gregorie Ghica Domnulŭ Moldoveĭ.

Am vĕdutŭ cum, cu ajutorulŭ înrîurireĭ muscălescĭ, Grig. Ghica III revine la domnia Moldoveĭ. Acesta putuse lucra liberŭ la asigurarea candidaturei séle în Moldova, căcĭ petrecea de maĭ multŭ timpŭ în Iași, reîntorsŭ din Petersburg, unde-și petrecuse pretinsulŭ exilŭ. Francia

(1) Hammer, ediținea francesă din 1839, tom. XVI, pag. 503.

(2) Vedĭ «Marie Antoinette, correspondance secrète entre Marie Thérèse et le C-te de Mary Argenteau,» publiée par Mr le chevalier Alfred d'Arneth et M. A. Geffroy, 3 vol., 8°, Paris, 1874.

(3) Vedĭ volumulŭ ultimŭ din seria II-a.

și Austria vedeaŭ în avenirea la tronulŭ Moldoveĭ a luĭ Gr. Ghica unŭ triumfŭ alŭ politiceĭ rusescĭ (1).

Investitura luĭ Gr. Ghica sosi la Iași în 28 Septembre 1774, pe când încă Rușiĭ nu eșiserĭ din Moldova, carĭ continuară a o ocupa și în Octobre.

Sub înrîurirea muscălescă, țéra Moldoveĭ, profitându de trecerea prin țéră la Constantinopole a Principeluĭ Repnin Nicolae, ca ambasadorŭ alŭ Rusieĭ, în 27 Februarie 1775, îlŭ însărcinéză cu mijlocirea la Pórtă, în favórea unora din drepturile antice. Dămŭ în anexă actulŭ cum e reprodusŭ în Uricarŭ, tom. VI, pag. 452 (2).

Ca și când boerimea, țéra, s'ar fi îngrijatŭ de efectulŭ ce avea să producă la Constantinopole arzulŭ lorŭ, cerêndŭ respectarea vechilorŭ privilegiĭ, câte-va ḑile apoĭ, la 3 Martie 1775, aceiași boierĭ trimitŭ unŭ noŭ arzŭ cătră Pórtă, în cuprindere multŭ maĭ umilită și concesivă (3).

Ambele acte nu se resimtŭ de îngrijirea ce trebuia să provóce în Moldova intrarea în Oct. 1774 a oștilorŭ austriace în Bucovina. Décă St.-Priest, în 17 Decembrie 1774, scrie Ministruluĭ sĕŭ la Paris, că «il n'est pas facile de deviner le motif de cette invasion, ni à quel titre», apoĭ óre Divanulŭ Moldavŭ necĭ elŭ nu pricepea ce însemnéză așia invasiune austriacă?

Am vĕḑutŭ că Austria își pregătise asemenea rumpere a Bucovineĭ dela Moldova, încă în 1771, prin tractatulŭ secretŭ cu Turcia. Gh. Ghica Domnitorulŭ, de care Laurianŭ ḑicea, că, ca și Ipsilante din Valachia, guvernéză țéra înțelepțesce, ocupându-se de îmbunătățirea scólelorŭ și a bisericilorŭ, putea elŭ perde din vedere mișcarea oștireĭ austriace din Bucovina?

Negreșitŭ că nu putea Gr. Ghica să ignoreze cât de rĕŭ vĕḑutŭ era elŭ la Viena. Thugut în nota către Kanitz, din 17 Augustŭ 1774,

(1) Alăturămŭ portretulŭ acestuĭ Domnŭ alŭ Moldoveĭ, cum am datŭ și pre alŭ luĭ Ipsilante.

(2) Veḑĭ anexa.

(3) Veḑĭ anexa după Uricarŭ, tom. VI, pag. 450.

scrie lămuritŭ, că, numirea luĭ Ghica în unŭ Principatŭ vecinŭ cu țările prea înalteĭ Curțĭ nu póte fi, din maĭ multe puncte de vedere, conformă cu interesele acesteia, maĭ întâiŭ pentru-că în prima luĭ Domnie, comandantulŭ C. R. dela fruntarie n'a avutŭ a se lăuda de purtarea luĭ, apoĭ din causa sprijinuluĭ de față ce-ĭ da Rusia și Prusia, care sprijinŭ probéză, că Ghica a fostŭ înțelesŭ cu Rusia, la isbucnirea războiuluĭ și că elŭ a datŭ serviciile séle fiindŭ Dragomanŭ alŭ Porțeĭ, la tratările cu emisarulŭ prusianŭ Rexin, sprijinindu-lŭ în dauna Curțeĭ împĕrătescĭ din Viena (1).

Numaĭ după ce Thugut vĕdù că nu póte împedicà numirea la domnia Moldoveĭ a luĭ Gr. Ghica, numaĭ atuncĭ se preface că elŭ tocmaĭ voĭesce pre Gr. Ghica Domnŭ și-și dă aerulŭ d'a stărui și elŭ în favórea luĭ Gr. Ghica, cu socrulŭ căruia, Iacovachi Rizu, Thugut era prea bine înțelesŭ.

Ipsilante dela Munteni, simțindŭ slăbiciunea Turcieĭ față cu Austria se grăbi să se apropie, și elŭ, în tainà, de Austria. Spune acésta Thugut luĭ Kanitz, în 17 Noembre 1774, și chiar cere Thugut Curțeĭ séle, ca ea să manifeste luĭ Ipsilante bunavoința eĭ (2).

XVI.

Administrațiunea luĭ Gr. Ghica în Moldova.

Încă înainte de pacea dela Kuciuk-Kainardgi administrațiunea interimară a Moldoveĭ simțise necesitatea, îmboldità de Rumiantoff, să dea țĕreĭ o nouă legislațiune după pilda Rusieĭ. O comisiune a fostŭ numità în Rusia pentru acestașĭ scopŭ. Rumiantoff a îndemnatŭ pre Mitropolitulŭ Gavrilŭ, să punà pe cine-va să traducă în românesce decretulŭ Impĕrăteseĭ Ecaterina «către orênduita epitropie preste alcătuirea uneĭ nouĕ legiuitóre condice», decretŭ cuprindêndŭ instrucțiunile împĕrătescĭ de avutŭ în vedere la redactarea nouluĭ codice. Aceste instrucțiunĭ publicate la Petersburg la 1768 Aprilie 8, în tipografia senatuluĭ, sub

(1) Doc. Hurm., T. VII, pag. 103.
(2) Hurm., T. VII, pag. 107.

semnătura împĕrăteseĭ Ecaterina, aŭ fostŭ traduse în românesce de Logof. alŭ II-lea Thoma, la 1773, Augustŭ 16. Mitropolitulŭ Gavrilŭ cu a căruia cheltuială s'aŭ tipăritŭ traducerea, în prefața opuluĭ, dedicându-lŭ generaluluĭ Feld-mareșalŭ Petru Alexandrovicĭ Rumiantoff recunósce, că după îndemnulŭ aceluia s'aŭ tradusŭ opulŭ de pe limba grecéscă și s'aŭ tipăritŭ și adaogă că : «Patrioții meĭ vorŭ numĕra acésta între alte bune lucrărĭ a slăvireĭ tale cea maĭ întâiŭ și maĭ covîrșitóre.» Mitropolitulŭ constatându apoĭ bunătatea principiilorŭ legislative și că ele vorŭ face fericirea némuluĭ, décă va «viețui sub acestea folositóre pravile», nu uită însă a adăogi, că acéstă fericire a némuluĭ Moldovenescŭ este subordinată și la viețuirea luĭ : «*întru starea cea neclintită a pronomiilorŭ vechĭ.*»

Era așĭa dicându la ordinea dilelĭ, în ambele Principate, cestiunea vechilorŭ drepturĭ ale țĕreĭ față cu Turcia și Divanurile ambelorŭ țĕrĭ speraŭ redobândirea acelorŭ drepturĭ, în urma răsboiuluĭ dintre Rusia și Turcia.

Traducerea Logof. Thoma nu a avutŭ de sigurŭ vre-o influință mare asupra legislațiuneĭ moldovenescĭ, orĭ cât instrucțiunile Ecaterineĭ sunt inspirate adesea din lucrările filosofilorŭ celorŭ maĭ înaintațĭ aĭ Europeĭ. Aceste instrucțiunĭ eraŭ numaĭ o enunciare de principiurĭ adesea puținŭ concordante cu guvernulŭ absolutisticŭ alŭ Țarilorŭ. Așĭa de exemplu § 34 proclamă egalitatea tuturorŭ locuitorilorŭ înaintea legeĭ, după ce la § 19 de la Cap. III proclamase că «celŭ încinsŭ cu stăpânirea cea prea înaltă, este isvorulŭ a tótă politicésca stăpânire și putere.» Va să dică egalitatea tuturorŭ sub biciulŭ despotismuluĭ; principile umanitare ale enciclopediștilorŭ puse în serviciulŭ absolutismuluĭ muscălescŭ !

Întréga lucrare a Ecaterineĭ nu aduce o înșirare de articole concrete unuĭ codice de legĭ, ci numaĭ o *filosoficéscă* judecare a valoreĭ legilorŭ civile, penale și politice, în care lectorulŭ întâlnesce cele maĭ înaintate vederĭ ale enciclopediștilorŭ francesĭ, ale scrierilorŭ luĭ Voltaire, alăturea cu enunciarea principiilorŭ absolutismuluĭ celuĭ maĭ nețermuritŭ.

Publicațiunea în Iași a lucrăreĭ acestia n'a pututŭ avé, repetimŭ, nicĭ unŭ resultatŭ practicŭ în legislațiunea Moldoveĭ și Gr. Ghica luându

frânele guvernului, după pacea dela Kuciuk-Kainargi, nu s'a folositŭ întru nimicŭ de traducerea Logof. Toma.

Cu multŭ inferióră este administrațiunea luĭ Gr. Ghica în Moldova comparată cu acea atâtŭ de activă și de prevĕdĕtóre a luĭ Alex. Ipsilante, de la Muntenĭ. Este de luatŭ în considerațiune, cu bună sémă, cândŭ constatămŭ acéstă inferioritate, și situațiunea multŭ maĭ rea în care continuă a fi Moldova, din causa invasiuneĭ austriace în Bucovina și a preocupațiunilorŭ politice ce ocasionézăluĭ Gr. Ghica acestŭ evenimentŭ.

Nu putemŭ, pentru Domnia luĭ Gr. Ghica, urma metoda de cercetare ce amŭ întrebuințatŭ pentru acea a luĭ Ipsilante (Alexandru) dela Muntenĭ, căcĭ posedemŭ despre Moldova, maĭ puține documente. Totușĭ afirmămŭ, că Domnia luĭ Ghica este maĭ puținŭ importantă ca a Domnuluĭ Munténŭ.

Cu tótă acéstă inferioritate, noĭ, față cu puținele documente ce ne-aŭ venitŭ până acum din Domnia luĭ Gr. Ghica, cu referința la guvernulŭ și administrațiunea Moldoveĭ, totŭ putemŭ a constata nu numaĭ bune aplicărĭ ale luĭ Gr. Ghica, bune intențiunĭ ale luĭ, față cu țéra asupra căria este rechiămatŭ a domni, ci și o anumită organisare, în tóte direcțiunile: administrativă, judecătoréscă, financiară, culturală, etc.

Administrațiunea și justiția Moldoveĭ, precum maĭ susŭ arĕtarămŭ, continuă și o bună parte din secolulŭ alŭ VIII-lea, dupre vechea organisare a secoluluĭ luĭ Vasile Lupu. In o anafora a boerilorŭ din 1819 pentru vechile pravile ale Moldoveĭ, aceștia arétă Domnitoruluĭ carĕ-ĭ provocase, cu țidula domnéscă din 29 Octomvrie, și-ĭ întrebase despre pravilele cu carĭ să cârmuesce țéra Moldoveĭ, cum că pravilele luĭ Vasile Lupu tipărite la 1646 aŭ fostŭ aplicate în țéră până la începutulŭ véculuĭ trecutŭ și adause apoĭ cu pravilele împĕrătescĭ împreună cu legiuirile imperiale ale luĭ Justinianŭ și Leonŭ.... cu sinopsisŭ alŭ Vasilecalelorŭ, introducerea a pravililorŭ luĭ Theofilŭ Antichirsorŭ și Armenopolo.... Boerĭĭ divanișt ĭ adaugă că s'aŭ alcătuitŭ chrisóve cuprindĕtóre în deosebite pricinĭ pentru obiceiurĭ pămîntescĭ... (1).

(1) Uricarŭ, tom. IV, pag. 207.

In adevĕrŭ o anumită condică de legĭ nu maĭ aflămŭ la Moldova înainte de aşĭa ḑisulŭ «Aşeḑĕmîntulŭ Moldoveĭ» datŭ de C. Mavrocordatŭ la 1741. Acestŭ aşeḑĕmîntŭ căuta să maĭ îndrepte câte ceva din relele deprinderĭ ale slujbaşilorŭ, să curme strigătóre abuzurĭ, amenințându pre culpabilĭ cu aspre pedepse. Nu se schimbâ totuşĭ multŭ réua administrațiune şi nicĭ se îndreptâ mersulŭ justițieĭ în Moldova cu *Aşeḑĕmîntulŭ* luĭ C. Mavrocordatŭ şi Gr. Ghica fu silitŭ a-şĭ purta atențiunea asupra întregeĭ administrațiunĭ şi justițiĭ. Déca dînsulŭ nu dete Moldoveĭ, ca Alex. Ipsilante ţĕreĭ Românescĭ, unŭ anumitŭ Codice de legĭ, nu maĭ puținŭ avemŭ dela elŭ o serie însemnată de dispositiunĭ, cuprinse în Codicele manuscriptŭ, ce se păstrézĕ în biblioteca seminaruluĭ Veniaminŭ dela Socola. Acestŭ codice, din 1776 Septembrie, merită tótă atențiunea istoriculuĭ şi decĭ aducemŭ analisa luĭ.

Codicele pórtă nota următóre:

«Acéstă Condică de aşeḑĕmîntŭ a fericituluĭ întru pomenire Domnuluĭ Gr. Ghica Vv., făcutŭ la 1776, Septembre 1, cu iscălitura şi pecetea M. Sale, întru care se cuprindŭ multe aşeḑĕmînturĭ obştescĭ a ţĕreĭ; pre care aflându-o eŭ smeritulŭ Archimandritŭ Ioasafŭ Frumuşanu la unŭ ipochimenŭ săracŭ, şi socotindŭ, că acestŭ aşeḑĕmîntŭ se cuvine a se afla tot-d'a-una păzitŭ în capitalulŭ ţĕreĭ, o amŭ cumpĕratŭ cu douĕ sute leĭ şi o amŭ încredințatŭ în prea cinstita mână Inalt. Pré osfințituluĭ Mitropolitŭ alŭ Moldoveĭ Kirio Kirio Veniaminŭ Costaki, rugându pe Pré o sfinția Sa, ca să se păstreze de a pururea în Archiva Sfinteĭ Mitropoliĭ, unde se află şi alte multe aşeḑĕmînturĭ a ţĕreĭ. Decĭ orĭ-cine s'arŭ ispiti după vreme a o înstrăina dela sfînta Mitropolie, să fie sub archieresculŭ blăstemŭ al I. Pré S. Mitropolitŭ şi alŭ tuturorŭ pré sfinţĭ archiereĭ (1).»

Va să ḑică adevĕratulŭ titlu alŭ condiceĭ nu maĭ esistă. Esistă însă din condică chiar începutulŭ, căcĭ avemŭ întregŭ documentulŭ dela Grigore A. Ghica, care servă ca prefață la întréga condică (2). In acestŭ

(1) Despre acéstă «*condică*» a scrisŭ în 1887, (Iaşĭ) D. profesorŭ Petru Răşcanu, o bună teză cu titlulŭ: «Lefile şi veniturile Moldoveĭ în 1776».

(2) Ĕtă acestŭ chrisovŭ ce se află şi în codicele manuscrisŭ din archiva Acad. No. 154:

Noĭ Grigorie Alexandru Ghica V. V. Bojiio Milosteiŭ Gspdarŭ Zemli Moldavskoĭ.

«De vreme că din ciasulŭ ce aŭ binevoitŭ D-ḑeiasca Pronie de Ne aŭ miluitŭ şi Ne aŭ suitŭ iarăşĭ la alŭ nostru domnescŭ şi strămoşescŭ scaunŭ alŭ

primŭ chrisovŭ Domnitorulŭ Gr. Ghica arétă, că și-aŭ propusŭ să înlăture legile și obiceiurile nedrepte, precum se curăță neghina din grăŭ. Dreptŭ aceea aŭ ruptŭ și aŭ surpatŭ tóte condicele vechĭ, ce aŭ fostŭ până acum și-aŭ aședatŭ acéstă nouă domnéscă condică de veniturile boiarilorŭ și alte rênduiele, «care prin desevêrșită cercetare aflându-se drepte și fără de supĕrare locuitorilorŭ țĕreĭ, s'aŭ scrisŭ și s'aŭ aședatŭ, ca să se urmeze asemenea și pe deplinŭ a pururea.»

Primulŭ obiectŭ ce-și propune așezămîntulŭ Domnitoruluĭ Ghica este de a fixa hotărîte lefĭ pentru boerĭĭ slujbașĭ, ca să se stîrpéscă abusurile resultându din luarea de avaieturĭ și plocóne dela slujbașiĭ subalternĭ, căcĭ și aceia desbrăcaŭ pe țĕranĭ și pe săracĭ, sub pretextŭ că aŭ de a-și plăti acele avaieturĭ și plocóne.

Amŭ arĕtatŭ aiurea, că subsista împărțirea boerimeĭ în treĭ clase și anume: veliț boerĭ, starea a doua și cea a treia.

Domnitorulŭ Grig. Ghica dispune, că de la veniturile încassate în visterie și anume din venitulŭ *sferturilorŭ*, alŭ *ajutorinței*, alŭ *dajdiilorŭ*, *mazililorŭ*, *negoțitorilorŭ* și *ruptașilorŭ*, să se ia *răsură* câte 14 parale de totŭ leulŭ. Suma adunată din răsurĭ să constitue unŭ condeiŭ osebitŭ, care să nu se amestece în veniturile visterieĭ domnescĭ, ci să se numéscă «*Gheniconŭ*», venitulŭ boerilorŭ.

țĕreĭ aceștcia Moldavieĭ, cu neadormitŭ cugetŭ amŭ fostŭ și suntemŭ, socotindŭ de-a pururea îndreptarea stăreĭ și buneĭ rînduiale, atâtŭ în ceĭ marĭ, cât și în ceĭ maĭ micĭ boiarĭ și în toțĭ de obște, spre odihna ce se cuvine cu dreptate a avé de cătră stăpânulŭ și oblăduitorulŭ lorŭ. Decĭ precum multe din cele ce sunt drepte și la bună rînduială, avêndŭ statornicie nesmintită, prin îndelungată obicĭnuire se facŭ ca o legiuită pravilă; așĭa și din cele nedrepte și fără de cale, prin multa curgere de anĭ, asemene rămânŭ statornice. Din care unele din cele nedrepte și fără de rînduială, din oblăduitorĭ ce aŭ domnitŭ maĭ înainte de noĭ într'acéstă de D-ḑeŭ păzită țéră; altele și de însușĭ Domnia mea în cea d'întâiŭ Domnia a nóstră, orĭ desevĕrșitŭ cu totulŭ s'aŭ tăiatŭ și s'aŭ desrădăcinatŭ, séŭ spre maĭ bună rînduială prefăcêndu-se s'aŭ aședatŭ. Dar multe încă din cele nedrepte aŭ și maĭ rĕmasŭ care iarăș într'acéstă de acum de D-ḑeŭ dăruită Domnie a nóstră avêndŭ desevărșită purtare de grijă cu căḑuta luare aminte, și cu amăruntulŭ socotindŭ, unele precum neghina din grăŭ curățindu-le, altele la cea maĭ folositóre stare și rînduială le-am adusŭ și le am aședatŭ. Insă una din cele trebuincióse de a se îndrepta aŭ fostŭ și obiceiulŭ ce s'aŭ urmatŭ până acum, de se strîngea la unele boerĭĭ din multe feliurĭ de lucrurĭ o orînduită sumă, care pré puținŭ folosŭ aducea boierilorŭ ce se împărtășia; și nicĭ o analoghie nu avea, cu a lorŭ trebuin-

Acestŭ venitŭ se va administra de o epitropie specială, compusă din: Vel Logofĕtŭ, Vel Vornicŭ, Vel Spătarŭ și Vel Banulŭ din timpŭ. Acéstă epitropie va concentra răsurile în osebită cassă «*thesavro filachion*» în Sf-ta Mitropolie.

Din acéstă cassă epitropia va plăti lefile slujbașilorŭ după mandatele cuvenite, pe fie-care lună, oprindŭ de la fie-care léfă câte $^1/_2$ de leŭ la sută. Acéstă reținere va servi pentru milĭ. Reținerea acésta nu se va face de la funcționarii turcĭ, dela ciohodarĭ, dela satîrĭ, dela copiiĭ de casă, dela tufeccii, dela levinți, dela mechterĭ, dela ceaușĭ, dela brésla grajduluĭ domnescŭ, dela brésla luĭ Vel Ispravnicŭ de curte gospodŭ, și de la suma de 1000 de leĭ rînduită să se dea becerului pentru cuhnia gospodŭ.

Nu numaĭ dela veniturile maĭ susŭ arĕtate intrândŭ în visterie se iaŭ răsurĭ pentru lefile boerilorŭ slujbașĭ, ci și din alte dărĭ. Așia venitulŭ logofețieĭ celeĭ marĭ e constituitŭ din răsura de 3 leĭ la punga de 500 leĭ din venitulŭ desetineĭ, a vădrărituluĭ, a goștineĭ, a vămeĭ și a ocnelorŭ, când se vîndŭ la Kokii-Véchĭ, adecă la licitațiune, séŭ déca aceste venitурĭ se caută în regie (credință) răsura de treĭ leĭ se plătea din visterie.

---

cióse cheltuielĭ, spre sevĕrșirea celorŭ căḑute la starea boeriilorŭ lorŭ pentru obștie, și spre a judeca cu osărdie, după datoria dregătorieĭ lorŭ; iar la alișverișulŭ locuitorilorŭ, multă zăticnélă și pagubă aducea, cum și mare scumpete se pricinuia în tóte; așijdere și în rodurile ce sunt spre îndestularea hraneĭ ómenilorŭ; și cu unŭ cuvîntŭ la tótă obștie se pricinuia strîmbătate, și asuprelnică supĕrare. Care unii și din ceĭ ce aŭ domnitŭ maĭ înainte de noĭ, metahirisindŭ multe felurĭ de chipurĭ, aŭ vrutŭ să le îndrepteze; dar totŭ n'aŭ pututŭ sevĕrși scoposulŭ buneĭ voințeĭ lorŭ. Spre acésta dar aflândŭ noĭ acum troposulŭ celŭ maĭ folositorŭ cu care depărtândŭ și ridicândŭ stricăciunea și paguba, ce se pricinuia dintr'aceste nu numaĭ pe boiariĭ noștriĭ ce se află în dregătorie, să îndestulămŭ de trebuinciósele lorŭ cheltuielĭ, ce încă și óre-ce câștigŭ să aibă, spre resplătirea ostenelelorŭ și a purtăreĭ de grija dregătorieĭ lorŭ, cum și spre odihna obștesculuĭ norodŭ, care se supĕra maĭ înainte cu acele în multe felurĭ venitурĭ asuprelnice. Dreptŭ aceea, rupêndŭ și surpândŭ tóte condicile vechĭ, ce aŭ fostŭ până acum, hotărîmŭ Domnia mea, că de acum înainte după acéstă nouă domnéscă Condică de veniturile boeriilorŭ și de alte rînduelĭ, care prin desĕvĕrșita cercetare aflându-se drepte și fără de supĕrare lŏcuitorilorŭ ţĕreĭ, s'aŭ scrisŭ și s'aŭ așezatŭ, ca să se urmeze asemine si pré deplinŭ de-a pururea; și să se dea la fiesce-carele venitŭ după stepena și rînduéla boierieĭ séle, atâtŭ din răsurĭ, pe tótă luna, cum și alte

Sumele din acéstă răsură sunt preste léfa în sumă fixă rênduită Vel-Logofĕtuluĭ (250 leĭ pe lună).

Hatmanulŭ are preste léfa rênduită (350 leĭ) unŭ venitŭ anualŭ de 1576 leĭ dela slujbaşĭ atêrnându de dînsulŭ şi pentru asemenea folóse hatmanulŭ e datorŭ să rênduiască strejile pe la mahalale cu slujitorĭ de ajunsŭ şi cu zapcĭĭ de credinţă, ca să străjuiască neadormitŭ de cu séră până la ḑiuă.

Maĭ însemnatŭ este venitulŭ Visterniculuĭ celuĭ mare, care pre lângă léfa rênduită (300 leĭ pe lună) primea câte o pungă de 500 leĭ, peste totŭ 2500 leĭ, dela cumpĕrătoriĭ desetineĭ, a vădrărituluĭ, a goştineĭ, a vămeĭ, şi a ocneĭ.

Postelnicŭlŭ celŭ mare primĭa o pungă de banĭ dela cumpĕrătoriĭ vămiĭ şi o alta dela cumpĕrătoriĭ ocneĭ. Apoĭ, preste léfa regulată, (500 leĭ pe lună) primia plocóne dela slujbaşiĭ inferiorĭ în sumă de 1506 leĭ, preste avaietulŭ caftanelorŭ cându se boerésce cine-va. Caftanulŭ de Vel Logofĕtŭ până la Vel Post., se plătea 100 de leĭ; celŭ de Vel Spăt., până la Vel Stol. 80 de leĭ. 50 de leĭ costa caftanulŭ, dela Vel Med., până la Vel Şatr. Eraŭ caftane maĭ încolo de 30 şi 15 leĭ.

Vel Aga pre lângă léfa sa primia 1300 leĭ ploconŭ de la slujbaşiĭ agieĭ şi dela toţĭ starostiĭ de neguţitorĭ şi meseriaşĭ.

---

venitурĭ ce sunt rînduite la fiesce-care dregătorie. Precum se arétă anume la veliţiĭ boiarĭ, la alŭ doile, alŭ treile, şi la toţĭ câţĭ se cuprindŭ într'acéstă nouă Domnéscă Condică; şi acestŭ venitŭ pe tótă luna, să se dea din venitulŭ răsurilorŭ, cĭferturilorŭ şi agiutorinţiĭ, cum şi din răsura dăjdiilorŭ mazililorŭ, neguţitorilorŭ şi a ruptaşilorŭ, care s'aŭ aşeḑatŭ şi s'aŭ hotărîtŭ să se iea câte patru-spre-ḑece parale de totŭ leulŭ răsură; şi să nu aibă nicĭ unŭ amestecŭ cu celc-l-alte venitурĭ; nicĭ să se numéscă venitŭ a visterieĭ gspod; nicĭ să se strîngă la visteria Domnéscă; ci să se numéscă «Gheniconŭ» venitulŭ boierilorŭ. Asupra căreia trébă, rînduimŭ Domnia mea şi Epitropĭ: pe d-luĭ Vel Logof., pe d-luĭ Vel Vorn., pe d-luĭ Vel Spăt. şi pe d-luĭ Vel Banŭ, cariĭ după vremĭ se vorŭ afla într'aceste dregătoriĭ, ca să fie purtătorĭ de grijă, să strîngă şi să ia pe totŭ cĭfertulŭ ce va ieşi pe ţéră, şi pe tótă dajdia mazililorŭ, neguţitoriloŭ, şi a ruptaşilorŭ, cum şi la agiutorinţe, acestŭ venitŭ de maĭ susŭ numitŭ alŭ răsurilorŭ, câte 14 parale de totŭ leulŭ, pe suma tablelorŭ visterieĭ, în deosebită Cassa thesavrofilakion, în Sfînta Mitropolie, însă banĭ, fără pricină de scădere. Din care venitŭ să se împartă şi să se de pe tótă luna, fiesce căruia, după Condica acésta, nesmintitŭ; începêndŭ de la 15 ḑile a luneĭ până la sfîrşitulŭ luneĭ, să dea tuturorŭ rînduita léfă, luându rînduitulŭ logofeţelŭ şi sameşŭ, spre îndreptarea luĭ, întâiŭ de la rînduiţiĭ epitropĭ ră-

Apoĭ doĭ leĭ de fie-care cârciumă mare și unŭ leŭ de cârciumă mică, asemenea 30 baniĭ grosuluĭ de la ceĭ ce se liberézĕ din închisorĭ. Asemenea 8 parale de fie care prăvăliă, însă acestea parale serviaŭ la întreținerea a 21 felinare în Iași și plata fanaragiilorŭ. Aga are însărcinarea să ție străjĭ pe la respîntiile stradelorŭ și zapciĭ de credință să străjuéscă neadormitŭ de cu séră până la ḑiuă.

Nu intră în cadrulŭ cursuluĭ nostru înșirarea lefilorŭ și a plocónelorŭ tuturorŭ slujbașilorŭ; acestea se potŭ vedé în anexa cuprinḑéndŭ întregulŭ codice. Aci vomŭ estrage informațiunile numaĭ din care se potŭ înțelege dispositiunile administrative și judecătorescĭ esistândŭ sub Gr. Al. Ghica.

Așeḑĕmîntulŭ acesta păstrézĕ împărțirea Moldoveĭ în județele următóre: Sucéva, Némțulŭ, Romanulŭ, Bacăŭ, Putna, Tecuciŭ, Covurluiŭ,

---

vașŭ de poruncă, ca să dea rînduita léfă după Condică. Iar cătŭ pentru léfa breslilorŭ să iea răvașŭ iscălitŭ de zapciulŭ lorŭ, arĕtândŭ câțĭ baniĭ și pe ce lună. Și după ce se va da rînduita léfă după Condica acésta, câțĭ baniĭ vorŭ maĭ prisosi să se dea la Domnie, pentru deosebita léfă a altora aĭ Curțeĭ gspd. cu deosebită fóie cu pecete Domnéscă. Insă pe tótă suma baniloru ce se vorŭ da pe fiesce care lună rînduita léfă, să se oprésca de Epitropĭ de la toțĭ și fiesce carele, la o sută leĭ jumĕtate de leŭ. Carĭ baniĭ, câțĭ se vorŭ face pe acéstă socotéla, să se dea cu fóie cu pecete gspd. la locurĭ scăpĕtate și lipsite de chiverniséla hraneĭ lorŭ. Și așa nestrĕmutatŭ să se urmeze după Condica acésta, întru care s'aŭ lăsatŭ la unele din boieriĭ, și o sémă din venitulŭ ce aŭ fostŭ și maĭ înainte în Condicele vechĭ, care s'aŭ aflatŭ a fi drepte. cu cale și fără supărare, ca să se urmeze și să se iea, care Condică am întărit'o și cu a nóstră Domnéscă iscălitură și pecete.

Și poftimŭ Domnia mea și pe Pré Osfințitulŭ Mitropolitŭ alŭ Moldoveĭ, ca prin darulŭ Archierieĭ Sale, să lege și să oprésca volnicia celorŭ ce arŭ cugeta și arŭ vré a strica acéstă bună orînduială, ca să înrădăcineze iarăși cele ce s'aŭ desrădăcinatŭ.

(iscălitŭ) Grigorie Ghica V. V.

(L. P. G.) 1776, Sept. 1.

Insă măcarŭ că se poruncesce maĭ susŭ ca să se poprésca de cătră Epitropĭ dela toțĭ și fiesce-carele la o sută leĭ jumĕtate leŭ ca să se dea milostenie; dar dela Turcĭ, dela ciohodarĭ, dela satărĭ, dela copiiĭ din casă, dela tufeccliĭ, dela levințĭ, dela mehterĭ, dela ciaușĭ, dela brésla grajdiuluĭ gspd., dela brésla luĭ Vel Ispravnicŭ de Curte gspd., dela toțĭ aceștia să nu se poprésca acea jumĕtate leŭ la o sută leĭ, fiindŭ ómenĭ săracĭ. Asemine și din una miă leĭ ce sunt rînduițĭ să se dea beceruluĭ pentru cuhnia gspd. iarăși să nu se poprésca.

Tutova, Vasluiŭ, Fălciŭ, Greceni, Codrulŭ, Lapușna, Orcheiulŭ, Soroca, Cernăuți, Dorohoiŭ, Botoșani, Hărlăulŭ, Cârligătura și Iași.

In fruntea celorŭ mai multe din județe sunt ca și la Munteni, doi ispravnici (1). Pe alocurea ispravniculŭi e numitŭ staroste (Cernăuți, Putna, Covurluĭ) și (2), Serdari (3). La Botoșani era unŭ Vornicŭ.

Ispravniciĭ încă aŭ lefi și venituri determinate prin condica luĭ Gr. Ghica. Aceste lefi sunt mai peste totŭ de 400 lei pe lună. Numai ispravniculŭi de Greceni are 100 lei și celŭ de Codru 30 lei, iar celŭ de Cernăuți 150 lei ; pe lângă aceste lefi fixe ispravniciĭ aŭ plocóne anuale dela inferiorii lorŭ, séŭ din anumite dări prelevate dela totŭ carulŭ, séŭ căruța încărcată, care trece în județŭ, de peste hotarŭ, cu orĭ-ce marfă (4).

Atribuțiunile ispravnicilorŭ sunt aprópe acelea ce le-amŭ vĕdutŭ pentru ispravniciĭ muntenĭ, în condica luĭ Alex. Ipsilante. Și aci avemŭ acelașĭ amestecŭ, aceeașĭ confusiune, între atributele administrative și judiciare.

Condica luĭ Gr. Ghica stabilesce registre pe la județe pentru înregistrarea tuturorŭ pricinilorŭ judecate și orênduelelorŭ ce se vorŭ face din poruncă, amenințândŭ pe ispravniciĭ abătuți dela dispositiuni, cu pedepsirea prin divanŭ. Decĭ o instituțiune identică cu acea dela Muntenĭ.

Condica luĭ Gr. Ghica nu se ocupă de împiegațiĭ subalternĭ ispravnicilorŭ, decât dóră pentru a-ĭ arĕta obligați să le dea anumite plocóne.

Dispositiunĭ mai stăruitóre aflămŭ în condica luĭ Ghica cu referință la hoți și ucigași, la rênduiala pripasurilorŭ, la deciuiala percepută după baniĭ primiți prin justiție, la rufetulŭ podarilorŭ, adecă a celorŭ însărcinați cu facerea pavelelorŭ în Iași, la diferite venituri precum și la privegherea cântarelorŭ și a mĕsurilorŭ.

Câte-va dispositiunĭ relative la sate există în acéstă condică: vornicelulŭ din satŭ este obligatŭ, împreună cu sătenii, să tocmésca văcarŭ pentru păscutulŭ vitelorŭ sătenilorŭ; asemenea herghelegiĭ pentru

(1) La Grecenĭ, Codru, Cărligătura și pare chiar că și la Cernăuți era numai unulŭ Hatmanulŭ era însă din vechiŭ și părcalabŭ Cernăuțilorŭ, care mai avea și unŭ staroste.

(2) Ispravniculŭ de Covurluĭ este numitŭ și Părcălabŭ.

(3) La Lăpușna și Orcheĭ.

(4) Vedĭ anexa.

caiĭ lorŭ și păstorŭ pentru oĭ și rîmătorĭ, plătiți toți aceștia ca și jitariĭ păzitoriĭ țarinilorŭ prin cislă între sătenĭ. Diverse mĕsurĭ polițienescĭ din sate se potŭ vedé din anexă. O bună dispositiune a luĭ Gr. Ghica este supresiunea corporațiuneĭ de *matrapagiĭ*, adecă de precupeți. Domnitorulŭ dispune, ca și Ipsilante, că articolele de necesitate a traiuluĭ, să nu se maĭ vîndă de precupeți, ci numaĭ de țĕraniĭ directŭ producĕtorĭ.

Din condica luĭ Gr. Ghica se potŭ lua informațiunĭ și despre puterea armată a Moldoveĭ, dela 1776. Acésta era cu totulŭ redusă, așĭa că armata servia maĭ multŭ ca o strajă lăuntrică și ca slujbașĭ administrativĭ pușĭ la îndemâna ispravnicilorŭ, staroștilorŭ, armașuluĭ mare și a hatmanuluĭ.

Hatmanulŭ avea sub dînsulŭ pre seimeniĭ de curte, pre seimeniĭ hătmănescĭ, călărașiĭ, lefegiĭ, drăganiĭ, leventiĭ și vênătoriĭ. Câte 47 de indivizĭ constituiaŭ unŭ stégŭ, avêndŭ treĭ zapciĭ: stegarŭ, odobașŭ și ceaușŭ. Trâmbițașĭ, toboșarĭ, sermacĭ nu lipsiaŭ la multe cete, nu numaĭ din Iașĭ, dar și din județe.

Șefiĭ superiorĭ, preste ceĭ treĭ zapciĭ, eraŭ: patru căpitanĭ de leventĭ, căpitanulŭ de lefegiĭ, de drăganĭ și de vênătorĭ.

Să nu uităm̆ŭ pe ceĭ treĭ bulubașĭ aĭ hătmănieĭ și pe sotniculŭ, séŭ sutașulŭ. Maĭ susŭ este stegarulŭ hătmănieĭ, bașŭ-bulubașa, porușniculŭ, vel-căpitanŭ, etc.

Din condică resultă, că se găsiaŭ vr'o 660 de ómenĭ în asemenea armată, séŭ strójă pămîntéscă. Ceĭ maĭ numeroșĭ eraŭ seimeniĭ hătmănescĭ și de curte.

Aga încă avea sub dînsulŭ 43 de căpitanĭ de baltagŭ, 280 de seimenĭ, 47 darabanĭ și 47 de roșiĭ.

Fie-care ministeriŭ: postelnicia, visteria, avea óre-cum céta sa specială.

Postelnicia avea lipcanĭ și călărașĭ de Țarigradŭ și beșliĭ creștinĭ, toțĭ sub ascultarea polcovniculuĭ postelnicieĭ. Armașulŭ celŭ mare, ajutatŭ de ispravniculŭ de armășeĭ, avea pentru paza temnițelorŭ armășeĭ, darabanĭ și mechterĭ.

Vatafulŭ și ceaușulŭ de aprozĭ comandaŭ aprozĭ și fustașĭ de gardă carĭ stăteaŭ sub unŭ vornicŭ.

Vatafulŭ de copiĭ și vătafulŭ de visterie, cu doĭ ispravnicĭ subordinațĭ lorŭ, comandaŭ 100 de copiĭ din casă. In județe eraŭ în unele părțĭ pănțirĭ (Sucéva, Némțu, Bacăŭ, Romanŭ, Dorohoiŭ, Cernăuțĭ, Botoșanĭ, Hărlăŭ, Cârligătura și Iașĭ.) In Bacăŭ, Romanŭ și Cârligătura eraŭ și 24 țimirașĭ, iar la Némțu și Bacăŭ eraŭ și 140 plăieșĭ, carĭ, sub căpitanĭ de margine, păzeaŭ granița, la ordinele mareluĭ hatmanŭ. In alte județe eraŭ călărașĭ (Tecucĭ, Vasluiŭ, Tutova, Codru, Lăpușna, Orheĭ); la Putna eraŭ slujitoriĭ stărostescĭ, asemenea la Covurluiŭ și la Grecenĭ. La Covurluiŭ eraŭ și 22 de vozarĭ pentru Dunăre.

Organisațiunea pănțirilorŭ și a călărașilorŭ era uniformă; aveaŭ chihaia, stegarŭ și ceaușŭ. La slujitorĭ chihaia se numea odobașa, la cazacĭ sotnicŭ, la plăieșĭ vatafŭ, precum l'amŭ vĕdutŭ numitŭ și în organisațiunea munténă. Domnitorulŭ Gr. Ghica, în prima domnie, reorganizase mica oștire și urcase țifra eĭ la 7.000 de ómenĭ și 12 tunurĭ (1).

Este maĭ multŭ ca probabilŭ, că în urma evenimentelorŭ, carĭ se termină cu pacea de la 1774 nu se menținuse cu deplinătate oștirea organisată în prima domnie a luĭ Gr. Ghica, căcĭ altmintrelea, de ar fi avutŭ Gr. Ghica la îndemână, la 1775—77, ceĭ 7.000 de ostașĭ cu 12 tunurĭ, cuvîntulŭ Domnitoruluĭ, în diferendulŭ cu Austria, era să fie avutŭ o greutate maĭ mare.

(1) Letop. tom., pag. 157. Étă ce se dice aci despre acéstă óste:

«Iară Domnulŭ cu alțiĭ boiarĭ și cu tótă óstea aŭ mersŭ la Codru, (înaintea Tătarilorŭ) avêndŭ multă și frumósă óste, de vreme că slujitoriĭ sĕĭ . . . . . , aŭ fostŭ fórte miluițĭ, ce cu slujitoriĭ de curte și cu dorobanțiĭ adgețĭ (agiescĭ?) și cu vênătoriĭ și cu pănțiriĭ ce era cu léfă din țéră, era treĭ miĭ de ómenĭ pedestrime; așijderea și călărime: Boiarănașĭ, Copiĭ de casă, ce le făcusă Gregorie Vodă tutulorŭ suliți zugrăvite cu prapore, Armășeĭ, Aprozĭ și alte rufeturĭ, careși cu stégulŭ sĕŭ. Constantinŭ Costaki cu tótă slujitorimea Hatmănieĭ și cu alțĭ slujitorĭ de țéră ce-ĭ făcusă cu léfă; Iordache Serdarulŭ cu toțĭ Lăpușneniĭ și Orheeniĭ și Soroceniĭ; Lupulŭ Serdarulŭ de mazilĭ cu toțĭ maziliĭ. Și călărimea s'aŭ făcutŭ 4,000 de ómenĭ; iar peste totŭ aŭ fostŭ 7,000 de ómenĭ óstea luĭ Gregorie Vodă, fără de curte gospodŭ și fără de ómeniĭ ce era pe lângă boieriĭ ceĭ marĭ, avêndŭ Gregorie Vodă și 12 pusce cu săcălușe.»

In Domnia ultimă Domnitorulŭ Gr. Ghica mai avea și o gardă de corpŭ compusă din câte-va sute de arnăuți.

XVIII.

Financiile sub Gr. Ghica.

De mare ajutorŭ istorieĭ este cercetarea budgetelorŭ și semilorŭ anualĭ ale uneĭ țĕrĭ (1).

In sémă, mai lesne, istoricŭlŭ află icóna cea mai fidelă a situațiuneĭ uneĭ țĕrĭ. Budgetele sunt une-orĭ pline de bune intențiunĭ; semile însă spunŭ ce aŭ devenitŭ bunele intențiunĭ în practică.

Din acestŭ punctŭ de vedere, ca să apreciămŭ Domnia luĭ Gr. Alexandru Ghica, se cuvine să analisămŭ una din semile Moldoveĭ de sub Domnia luĭ. Luămŭ pre cea inedită încă, din 1776, care se păstréză în biblioteca Academieĭ, cu titlu: «*Séma visterieĭ în care s'aŭ încheiatŭ cĭfertulŭ d'întâiŭ alŭ aședăreĭ biruluĭ țĕreĭ, ce s'aŭ scosŭ la Iulie și dajdia d'întâiŭ a mazililorŭ și a neguțătorilorŭ i a ruptașilorŭ și slujba desetineĭ și cĭfertulŭ alŭ doilea ce s'aŭ scosŭ la Augustŭ 1776, fiindŭ Visternicŭ mare D-luĭ Nicolae Rosetti.*»

Din acéstă sémă se vede, că principalele venitурĭ ale visterieĭ eraŭ cele următóre:

a) cĭfertulŭ d'întâiŭ alŭ aședăreĭ biruluĭ. Acestŭ cĭfertŭ s'a aședatŭ după tablele făcute de ispravnicĭ de pe la ținuturĭ.

Va să dică, pentru a se arunca birulŭ acesta directŭ, se făcuse o prealabilă catagrafie, unŭ recensimîntŭ alŭ birnicilorŭ.

Nu ne dă sémа numĕrulŭ birnicilorŭ, dar însemnândŭ sumele percepute din fie-care județŭ, ne putemŭ face idee de importanța populațiuneĭ acestora.

Iacă unele cifre:

2.569 leĭ dajdia țin. Suceveĭ «*care*, dice sémă, *are peste puținŭ să nu maĭ fie a Moldoveĭ*»; 5.465 leĭ Némțulŭ, bez leĭ 35 a lipovenilorŭ, ce sunt a se în-

(1) Compară veniturile și spesele Moldoveĭ dela 1776 cu cele din 1785 arĕtate în «*Viaggio in Valachia e Moldavia*» (ediț. Milano 1853 pag. 136 și 143). Vedĭ acestea în anexă la acéstă pagină,

cărca la cîfertulŭ luĭ Septembrie; 2.446 Romanulŭ; 4.365 Băcăulŭ; 7.035 Putna; 4.816 Tecuciulŭ; 2.859 Covurluiulŭ; 3.637 Tutova; 1.687 Vasluiulŭ; 2.442 Fălciulŭ; 810 Greceniĭ; 302 Codru; 7.056 Lapușna Orheĭ; 5.450 Cernăuțĭ; 3.042 Dorohoĭ; 2.213 Botoșanĭ; 2.500 Hârlăŭ; 4.393 Iașiĭ (ținutulŭ); 774 Tîrgulŭ Iașiĭ cu *jidoviĭ* și *armeniĭ pămînteniĭ i armeniĭ străinĭ*.

Totŭ venitulŭ acesteĭ *dăjdiĭ* taie suma de 65.202 leĭ. Décă împărțimŭ acéstă sumă cu 2, suma biruluĭ, aflămŭ abia 32.601 birnicĭ în 1776 în Moldova.

La acestŭ venitŭ se lua «*răsurĭ*» câte 14 parale de leŭ.

Venitulŭ fu percepută de «*Năstase Scorțescu*», cum se vede numele luĭ chiar în séma ce analisămŭ.

Nu toțĭ săteniĭ, și cu atâtŭ maĭ puținŭ boeriĭ eraŭ cuprinșĭ între ceĭ carĭ plătiaŭ dajdia de susŭ. Ba boeriĭ maĭ aveaŭ și scutelnicĭ, unŭ numĕrŭ óre-care de «*liuḑĭ*» de origine străină, orĭ celŭ puținŭ nu dintre pămînteniĭ. De asemenea scutelnicĭ aveaŭ nu numaĭ boeriĭ, ci și mŏnăstirile, spitalele.

Iată, după séma ce studiemŭ, principaliĭ scutitorĭ de *liuḑĭ* și câte câțĭ anume scutia:

Mitropolitulŭ scutia 50 liuḑĭ; Episcopulŭ de Romanŭ 20 liuḑĭ; Episcopulŭ de Huși 20 liuḑĭ; Mateĭ Ghica biv-Vel Spătarŭ 50; Măria lorŭ Beizadea Dimitrache și Alexandru 20 liuḑĭ; Măria sa Beizadea Mavrocordatŭ 20 liuḑĭ; Vasile Razu Velŭ Logofĕtŭ 50 liuḑĭ; Constantinŭ Rusetŭ biv-Velŭ Logofĕtŭ 50 liuḑĭ; Costake Konake biv-Velŭ Vornicŭ 50 liuḑĭ; Ioanŭ Cuza biv-Velŭ Spătarŭ 35 liuḑĭ; C. Donicĭ biv-Velŭ Spătarŭ 35 liuḑĭ; Anastasake Ramandanŭ biv-velŭ Spătarŭ 35 liuḑĭ; G. Beldimanŭ biv-Velŭ Banŭ 25 liuḑĭ; Alex. Neculcea biv-Velŭ Paharnicŭ 20 liuḑĭ; Matèiŭ Hurmuzake biv-Velŭ Paharnicŭ 15 liuḑĭ; Costinŭ Negri biv-Velŭ Stolnicŭ 10 liuḑĭ; Neculae Buhușŭ biv-Velŭ Stolnicŭ 10 liuḑĭ; Enake Kogălniceanu biv-Velŭ Medelnicerŭ 6 liuḑĭ; Monsu Saberŭ (?) 4 liuḑĭ; Spitalulŭ S-tu Spiridonŭ 12 liuḑĭ; Mŏnăstirea Socola 5 liuḑĭ; Gheorghe Dascalulŭ 2 liuḑĭ; Evlogie Dascalulŭ 2 liuḑĭ; Vătafulŭ dela școlă 1 liude.

Maĭ se scutiaŭ de birŭ și satele ce purtaŭ poștele, și anume pe linia Iași-Tecuciŭ-Focșanĭ și Galațĭ.

In 1776 fură scutiți încă și 14 liuḍi, carĭ lucraŭ la țin. Covurluiŭ «*la Galionŭ.*»

Câte unŭ galionŭ de 41 $^1/_2$ coți lungime eraŭ datorĭ ambiĭ domnĭ (Moldovénŭ și Munténŭ) să-și construéscă după o dispositiune a Porțeĭ, înarmatŭ cu tunurĭ. (1)

După dajdia de 2 leĭ, séma înscrie darea mazililorŭ și a ruptașilorŭ, strînsă totŭ prin *Mihalache Scorțescu.* Acéstă dare e înscrisă cu 1755 leĭ, dela mazilĭ, negutitorĭ pămînteni din Iași, din Focșani și din Botoșani, după *tablă, cu pecetea gospodŭ.*

Ruptașiĭ dădeaŭ 1.450 leĭ, bez *răsurile* câte 14 parale la leŭ.

Alŭ 3-lea venitŭ: *desetina.* Perceptorŭ fù *Lupulŭ Naculŭ.* Desetina se vîndù la *Kokiivechi,* adecă la licitațiune. *Kiriță Lukaki* o ținù în 1776. Ea produse 46.992 leĭ pe I-iulŭ cĭfertŭ.

Dela desetină se scutiră:

300 stupĭ aĭ Beizadelelorŭ; 67,000 stupĭ ridicătura la boierĭ și gĭupînesele sărace și afară de avaetulŭ câte *3 leĭ de pungă alŭ d-luĭ Vel Logofĕtuluĭ* pe suma cumpĕrătureĭ și afară de 500 leĭ *avaetulŭ d-luĭ Vel Vistierŭ* și 150 leĭ *ostenéla diaculuĭ de Visterie, ce strînge slujba desetineĭ, datĭ de desetiniŭ peste suma cumpĕrătóre.*

După pilda cĭfertuluĭ I, cu micĭ deosebirĭ la încassărĭ, sunt veniturile cĭfertuluĭ următorŭ. In totalŭ la venicurĭ se înscriŭ 158.338 leĭ (fila 29).

Multŭ era redusă țéră la 1776, în urma resbeluluĭ, care se termină cu pacea dela *Kuciuk-Kainardgi.* La nevoile răsboiuluĭ se adăosese și faptulŭ ridicăreĭ din țéră a banilorŭ de argintŭ și de aurŭ și înlocuirea acelorŭ banĭ cu banĭ de bronzŭ bătuți de Ruși, cu marca ambelorŭ țĕrĭ, precum deja vĕḍurămŭ.

1) «Ἐπροστάχθησαν οἱ δύο ἡγεμόνες τῆς Βλαχοπογδανίας νὰ ναυπηγήσουν ἕκαστος μὲ ἴδιά τους ἔξοδα ἀπὸ ἕνα γαλιόνι μήκους πηχῶν 41$^1/_2$, καὶ νὰ τὰ ἁρματώσουν καὶ μὲ τὰ σανήθη τόπια, παλαμάρια καὶ ἀγκύρας» Αθανασιου Κομνηνου Ὑψηλαντου εκκλησιαστικων καὶ πολιτικων των εις δωδεκα βιβλιον Η' Θ' καὶ Ι' ητοι τα μετα την Αλωσιν (1453—1789), publicată după manuscriptulŭ din mănăstirea Sinaia de către Arhim. Gherman Αφθονιδου Σιναΐτου, 1 vol. 8°. Constantinopole 1870.

In séma visterieĭ, de care ne ocupămŭ, nu intră birurile și venitu-rile, carĭ se încassaŭ directŭ ca apanage a Domnitoruluĭ și Dómneĭ.

Cam pe ce se cheltuiaŭ veniturile cuprinse în séma ce analisarămŭ? Se plătea haraciulŭ cătră Pórtă, care de altmintrelea acuma era iertatŭ pe doĭ anĭ. Dar décă haraciulŭ era iertatŭ, nu maĭ puținŭ, în séma de la 1776, aflămŭ numeróse sumĭ plătite la Constantinopole, prin Kapi-chihaiale și spătarulŭ Iacovache Rizulŭ. Aprópe nicĭ unŭ condeiŭ nu găsimŭ în séma acésta în folosulŭ cultureĭ naționale. O cheltuială im-portantă este acea cu menzilurile, adecă cu poștele. Satele însărcinate cu menzilurile eraŭ scădute de birurĭ și totușĭ întreținerea menzililorŭ în 1776 a costatŭ 49.986 leĭ, pentru drumurile Focșanĭ, Bêrladŭ, Vas-luĭ, Ștefănescĭ și Iașĭ (1).

S'a cheltuitŭ la 180.000 de leĭ pentru camara gospod.; 66.252 leĭ pentru pivnițele domnescĭ; 52.000 darurĭ și milĭ, 112.000 ispravnica-tulŭ curțeĭ; câte-va miĭ de leĭ pentru *dunalmale* și iarbă de pușcă chel-tuită la solemnități, precum în 1776 Iulie 30 la primirea Hatișerifuluĭ, asemene la dunalmaua din Sept. 1 acelașĭ anŭ, la sosirea ambasaduluĭ Repnin, etc. S'aŭ cheltuitŭ câte-va sute de leĭ pentru caftanele date la boerĭĭ și la unĭĭ Turcĭ.

Cheltuelĭ de óre care valóre deosebită nu aflămŭ în séma din 1776 decât micĭ sume, precum cumpĕrarea unuĭ lexiconŭ, facerea de stéguri pentru seĭmeniĭ hatmănescĭ aĭ curțiĭ și pentru arnăuțĭ, scóterea de robĭ dela tătarĭ și turcĭ, întreținerea a douĕ biserici domnescĭ, cheltuiala alegereĭ hotaruluĭ Moldoveĭ despre Tătarĭ, în 1776, Augustŭ; 69 leĭ s'aŭ datŭ cheltuială gazeturilorŭ dela Brașovŭ, pe 6 lunĭ, cheltuelĭ prin doctoriĭ Dragache, Fotache și I. Caragea, etc. O importantă cheltuială tăia întreținerea agentuluĭ de politică la Viena. La rubrica intitulată cheltuelile Vieneĭ aflămŭ trecută suma de 71.547 leĭ. Din totala sumă a răsurilorŭ constituindŭ lefile slujbașilorŭ în Condica luĭ Gr. Ghica resultă, că venitulŭ generalŭ alŭ țĕreĭ la 1776, a fostŭ de 694.103 leĭ (răsurile sunt 242.936 leĭ).

(1) Fila 39 a semeĭ.

XIX.

Scólele.

Cu laudă se cuvine să citămŭ rolulŭ luĭ Gr. Ghica în istoria culturelĭ naţionale. Gr. Al. Ghica se preocupă de starea şcólelorŭ încă din primulŭ momentŭ alŭ anterióreĭ sale veniriĭ la Tronŭ. Elŭ îndémnă pe Divanŭ, în 1765, Maiŭ, să cerceteze starea şcólelorŭ şi să le îmbunătăţéscă. Divanulŭ ţĕreĭ, compusŭ din Mitropolitulŭ Gavrilŭ, Ştefăniţă Rosetŭ Vel Logof., Manolache Costache Vel Logof., Ioanŭ Palade Vel Vornicŭ, Vasile Constantinŭ Vel Vornicŭ, Ioanŭ Sturdza Vel Vornicŭ, Andronachi Vornicŭ, Ioanŭ şi Iordache Canta Visternicĭ, Vasile Rosetŭ şi Vasile Razu Hatmanĭ, Manolachi Vel Spătarŭ şi Iordache Balşŭ Vel Post. presentéză Domnitoruluĭ, la 1 Iuniŭ 1765, anaforaua următóre:

Prea Înălţate Dómne,

«De vreme ce dumneḑeésca pronie, cea maĭ nainte vĕḑĕtóre şi sciutóre a tóte, care pururea voĭesce cele de folosŭ, cele de mântuirea tuturorŭ, bine aŭ voitŭ de aŭ înălţatŭ pe Măria Ta la acestŭ prea înaltŭ scaunŭ alŭ Mărieĭ Téle, încredinţându Mărieĭ Téle cârmele oblăduireĭ ţĕreĭ aceştia, ca o dréptă moştenire, ca să înnoéscĭ şi să adaogĭ, aducêndŭ spre maĭ bună sĕvârşire facerile de bine cu care s'aŭ învrednicitŭ şi s'aŭ îndestulatŭ patria nóstră de la reposaţiĭ şi pururea fericiţiĭ întru pomenire strĕmoşiĭ Mărieĭ Téle, şi maĭ vîrtosŭ de la reposatulŭ unchiulŭ Mărieĭ Téle Grigorie Ghica VV.; carele maĭ înainte pămîntulŭ fiindŭ înţelenitŭ întru prostie şi neroditoriŭ de cele cuviincióse şi cinstite petrecerĭ politicescĭ, Măria Sa l'aŭ făcutŭ roditorŭ şi l'aŭ împodobitŭ cu învĕţăturĭ şi l'aŭ înfrumuseţatŭ cu cele trebuincióse faceriĭ, precum lucrurile însuşĭ mărturisescŭ; a căruia Măria Ta, împreună cu numele, aĭ moştenitŭ şi scaunulŭ şi dreptatea şi firésca milostivire, şi blândeţe şi rîvnă spre podóba şi folosulŭ patrieĭ nóstre, încă cu maĭ mare dragoste şi ferbinte dorire, de care mulţămimŭ dumneḑeesceĭ proniĭ, care ne aŭ învrednicitŭ a avé pe Măria Ta Domnŭ şi oblăduitorŭ şi din căldura inimilorŭ nóstre rugămŭ pre prea puterniculŭ Dumneḑeŭ şi sĕvârşitorulŭ a tóte bunătăţile, prin a căruĭa voinţă Domniĭ domnescŭ, ca să păzéscă pe Măria Ta nestrămutatŭ într'o neclintită stare la prea luminatŭ scaunulŭ Mărieĭ Tale, cu linişte pacînică şi cu viaţă îndelungată şi norocită, ca să te bucurĭ şi Măria Ta întru sĕvârşirea acelorŭ ce s'aŭ începutŭ prin rîvna şi mila Mărieĭ Tale, spre podóba şi

folosulŭ supușilorŭ Mărieĭ Tale. Dintr'alte faceriĭ de bine a Mărieĭ Tale, cea maĭ mare și de folosŭ și de mântuire sufletéscă și podóba politicéscă, este rîvna și dorirea cea ferbinte, care aĭ Măria Ta pentru așeḑarea scólelorŭ elinescĭ, care acesta va face nemuritorŭ numele Mărieĭ Tale și pomenirea vecĭnică și pururea stătătóre, pentru că mare folosŭ și podóbă va pricinui patrieĭ nóstre, și străinilorŭ, ce vorŭ năzui aicea la învĕțătură, spre a căria laudă și deosebită cinste și înălțime și fericire a celorŭ ce o vorŭ câștiga, îndestulŭ sunt ḑisele înțeleptuluĭ Solomonŭ și a înțeleptuluĭ Sirahŭ, și ale altorŭ filosofĭ din ceĭ din afară, și din părinții bisericeĭ, fiindŭ lucrulŭ celŭ maĭ plăcutŭ luĭ Dumneḑeŭ, decât tóte cu care maĭ dinadinsulŭ se aséměnă ómeniĭ luĭ Dumneḑeŭ, din care se pricinuesce dreptatea și cele-l-alte cuviincióse faceriĭ și petreceriĭ politicescĭ, și cea maĭ mare sciință a credinței ceĭ adevĕrate și sufletéscă mântuire; pentru care lucru sufletescŭ și folosulŭ patrieĭ nóstre ca să fie nestrĕmutatŭ, ne poruncescĭ Măria Ta, prin luminata ți̯dulă a Mărieĭ Téle, să socotimŭ, ca să se așeḑe unŭ venitŭ pentru scólele elinescĭ, care să fie de a pururea statornicŭ pentru plata dascălilorŭ și pentru chiverniséla ucenicilorŭ străinĭ, și a celorŭ săracĭ ce vorŭ năzui aicea.

«După luminata poruncă a Înălțimeĭ Tale adunându-ne la S-ta Mitropolie, am stătutŭ de am socotitŭ, ca să se afle chipŭ ca acela de statornică așeḑare a veniturilorŭ școleĭ, și pre câtŭ aŭ datŭ socotéla nóstră, însciințămŭ pe Măria Ta. De va fi mila Mărieĭ Tale, să se ĭerte ajutorința preoțilorŭ, séŭ cea de iarnă, séŭ baniĭ mucareuluĭ de véră, care veĭ socoti Măria Ta, ca să se adaugă acești baniĭ la baniĭ școleĭ, ce sunt obicĭnuiți de daŭ preoțiĭ, așișderea și venitulŭ dela Ocnă, ce s'aŭ făcutŭ la școla dela Sfânta Agora, de lua câte unŭ banŭ de drobŭ, de vreme ce acea școlă, (după cum te veĭ însciința și Măria Ta) s'aŭ stricatŭ și s'aŭ pustietŭ, am socotitŭ ca să se ridice acelŭ venitŭ de acolo și să se lege de școlele acestea de aicĭ; așijdere și mŏnăstirile, de vreme că din pămîntulŭ acesta s'aŭ înzestratŭ cu moșiĭ, cu ți̯ganĭ și cu alte venituri, și de vreme că scoposulŭ reposaților Domnĭ ce aŭ ziditŭ și aŭ înzestratŭ aceste mŏnăstiriĭ, era ca să fie de folosulŭ obștieĭ, și să împărtășéscă și alțiĭ din acea milă, și de vreme că și Măria ta aĭ iertatŭ ajutorința mŏnăstirilorŭ, am socotitŭ că este cu cale și cu dreptate, ca să dea și mŏnăstirile óreși-care ajutorŭ la școlele acestea, din mila fericiților ctitorĭ, fie-care mŏnăstire pre câtŭ se va socoti după putință, iarăși pentru pomenirea ctitorilorŭ; și acestea venituri de se vorŭ așeḑa, socotimŭ că vorŭ ajunge de destulŭ pentru plata dascălilorŭ și pentru chiverniséla ucenicilorŭ, și pentru cumpĕrarea organilorŭ și a cărților trebuincióse și socotimŭ că vorŭ fi statornicĭ; iară hotărârea cea desĕvĕrșită rĕmâne la prea înalta și lesne cunoscĕtóre înțelepciune a Mărieĭ Tale

Alŭ Înălțimeĭ Tale către Dumneḑeŭ fierbinte rugătorŭ 1765 Iunie I.

(iscălitŭ) Gavrilŭ Mitropolitulŭ Moldoveĭ.

Prea plecate slugele Mărieĭ Tale.

(iscăliți) Stefăniță Rossetŭ Vel Logof., Manolache Costache Vel Logof., Iónŭ Palade Vel Vornicŭ, Vasile Constandinŭ Vel Vornicŭ, Ioanŭ Sturza Vel Vornicŭ, Andronachi Vornicŭ, Vasile Rossetŭ Hatmanŭ, Vasile Razu Hatmanŭ, Ioanŭ Canta Vel Visternicŭ, Manolache Vel Spăt., Iordache Balșŭ Vel Post., Iordache Canta Visternicŭ (1).

Asupra acesteĭ anaforale Domnitorulŭ pune resoluțiune; prin care iartă preoților darea pentru banĭ mucareluluĭ și îĭ obligă la darea de 2 leĭ pentru școle; elŭ opresce a se maĭ da banĭ din țéră pentru școlĭ din orientŭ; supune tóte mŏnăstirile la o contribuțiune proporțională a avereĭ lorŭ în favórea școlelorŭ naționale și maĭ cu sémă amintindu-și de fundațiunea școlelorŭ dela mŏnăstirea Treĭ Erarchĭ, sub Vasile Lupu, ordonă perceperea veniturilorŭ dela acéstă mŏnăstire și ḑice, terminanândŭ resoluțiunea sa: «să se facă toțĭ (banii) o somă cu izvodŭ curatŭ și să se arĕte Domnieĭ mele, pentru ca să se așeḑe venitulŭ acesta și la hrisovulŭ ce să se facă pentru starea și așeḑarea școlelorŭ....» Acéstă resoluțiune din 6 Iunie, 1765 (2) a fostŭ urmată de

(1) Veḑĭ pag. 47 și 48 Uricarŭ t. VII.

(2) Iată textulŭ resoluțiuneĭ după Uricarŭ, tom. VII, pag. 47:

«Iŵ Grigore Alexandru Ghica VV.

«Bojio milostio gospodarŭ Zemli Moldavscoĭ, cetindu-se anaforaua acésta înaintea Domniĭ mele, pentru unŭ sufletescŭ și dumneḑeescŭ ca acestŭ lucru, ce este să fie pentru folosulŭ și procopséla norodului acesteĭ de Dumneḑeŭ păzite țĕrĭ, Domnia mea am găsitŭ cu cale cele ce se cuprindŭ întru acéstă anafora, socotite de sfinția sa Părintele Mitropolitulŭ și de Domnialorŭ toțĭ veliții boerĭ, și hotărîmŭ pentru baniĭ mucareuluĭ ce da preoțiĭ maĭ înainte vreme la visterie, Domnia mea l'amŭ iertatŭ, lăsându-se ca să lipséscă lângă ceĭ 2 leĭ ce dă preoții pe anŭ pentru baniĭ școleĭ, și banulŭ ce se lua până acum de totŭ drobulŭ de sare dela ocnă și se da la școla dela sfânta Agora, am socotitŭ că maĭ cu cale este să fie și să rămâie banulŭ acesta pentru școla țĕreĭ, decât pentru școlele dela alte părțĭ străine. Insă pentru mŏnăstirĭ, Pré sfințite Mitropolite, veĭ face isvodŭ și veĭ pune tóte mŏnăstirile pe fieșce care dupre putința eĭ, și dupre cum veĭ socoti că se cade; și la acéstă socotélă vorŭ intra atâtŭ mŏnăstirile țĕreĭ, câtŭ și mŏnăstirile Erusalimuluĭ, sfânta Agora, a Sinaieĭ, și altele. Iar mŏnăstirea Treisfetitele, afară de baniĭ ce veĭ orêndui sfinția ta ca se dea pentru școle dupre starea eĭ, să se maĭ adaugă peste aceia iarăși ce veĭ socoti sfinția ta, pentru venitulŭ școlelorŭ ce aŭ rênduitŭ reposatulŭ Domnulŭ Vasile Voevodŭ, adecă pentru Ieredeŭ i pentru treĭ sate anume . . . . . i pentru locŭlŭ unde aŭ fostŭ școlele și l'aŭ făcutŭ schimbŭ Egumenulŭ cu Dima Suiugiulŭ și apoĭ baniĭ preoților cu ba-

chrisovulŭ de reorganisare a învĕţăturilorŭ din ţéră şi a fundaţiuneĭ aşĭa ḑiseĭ Academiĭ, din Novembre 15, anulŭ 1765.

In anexă dămŭ acestŭ chrisovŭ în tótă cuprinderea luĭ (1):

---

nulŭ dela ocnă i cu baniĭ mŏnăstirilorŭ şi cu baniĭ şcólelorŭ, să se facă toţĭ o somă cu isvodŭ curatŭ şi să se arĕte Domnieĭ mele, pentru că să se aşeḑe venitulŭ acesta şi la hrisovulŭ ce este să se facă pentru starea şi aşeḑarea şcólelorŭ elineştĭ, întărindu-se anaforaua acésta cu a Domniĭ mele iscălitură şi pecete (L. P.) 1775 Iunie 6.»

Iscălitŭ, Iŏ Grigore Ghica VV.

(1) Uricarŭ tom. I, pag. 71. Amintimŭ aci chrisovulŭ şcólelorŭ din prima domnie, dela 1747.

«Iŏ Grigore Ghica VV.

«Boj. milost., gospodarŭ zemliĭ Moldavscoĭ. Facemŭ scire tuturorŭ cuĭ se cade a sci pentru rêndulŭ şcólelorŭ de învĕţătura cărţeĭ, de vreme ce în ţéra acésta din nepurtare de grijă a domnilorŭ neobicĭnuindu-se maĭ dinainte vreme a se ţiné şcóle de învĕţătură, era multă prostie, că şi ceĭ puternicĭ, ce cu puterea lorŭ ţinea dascălŭ pentru copiiĭ lorŭ, încă şi cu învĕţătura cea desevêrşitŭ nu se procopsia, rĕmâindŭ ceĭ maĭ mulţĭ totŭ neînvĕţaţĭ, iar prostimea cu totulŭ se afla lipsiţĭ de podóba învĕţătureĭ. Şi fiindŭ-că şcólele sunt ca o fântână din care se adapă obştesculŭ norodŭ cu îndestularea învĕţătureĭ şi a înţelepciuneĭ, care învĕţătură face pe totŭ omulŭ a cunósce Dumneḑeirea, a pricepe legea cea pravoslavnică, a procopsi pe ómenĭ cu înfrumuseţarea vorbeĭ, şi practica cuvintelorŭ, a învrednici a se face preoţĭ iscusiţĭ şi dascălĭ învĕţaţĭ, de la care curge multŭ folosŭ, atâtŭ bisericescŭ cât şi politicescŭ. Cu puterea învĕţătureĭ, şi sfinţiĭ părinţĭ aŭ biruitŭ eresurile, şi aŭ luminatŭ sfânta biserică, împodobind-o cu multe canóne de cântărĭ şi laude, şi pre toţĭ ne îndémnă şi ne învaţă a ne sili cu învĕţătura. Acesta dar râvnindŭ şi domnia mea, care după ce dumneḑeésca pronie aŭ rênduitŭ a Ni se da stepena domnieĭ acesteĭ ţĕrĭ, îndată atuncea în domnia întâiŭ am cercetatŭ şi pentru aşeḑământulŭ şcólelorŭ, şi întâiŭ am fostŭ făcutŭ acestŭ aşeḑământŭ, rênduindŭ şi aşeḑându să fie patru şcóle cu patru dascălĭ, una elinéscă şi alta grecéscă şi alta slavonéscă, şi alta românéscă, iar léfa dascălilorŭ se orênduise asupra boerilorŭ cu boeriĭ, şi a dregătorilorŭ. Dar pe urmă cunoscêndŭ că cu acestŭ aşeḑĕmîntŭ nu vorŭ puté sta şcólele, fiindŭ-că era cu supĕrare şi boerilorŭ se pricinuia smintélă şi cu schimbarea boerilorŭ, şi neputêndu-se scóte baniĭ la vreme, nu lipsea jălbile dascălilorŭ; vĕḑându domnia mea că se dă o pricină de stricare şcólelorŭ, şi fiindŭ trebuinţă a se găsi altŭ chipŭ de aşeḑĕmîntŭ şcólelorŭ, maĭ întemeiatŭ şi stătătoriŭ, amŭ socotitŭ domnia mea, luândŭ blagoslovenie şi de la pré sfinţia sa părintele Mitropolitulŭ ţĕreĭ şi a sfinţiilorŭ séle Episcopilorŭ, şi cu totŭ sfatulŭ nostru, d-lorŭ séle boeriĭ ceĭ marĭ, amŭ alesŭ hotărândŭ aşeḑarea şcólelorŭ de s'aŭ făcutŭ într'acestaşĭ chipŭ. Fiindŭ că până la acea vreme preoţiĭ plătea dajdie câte patru galbenĭ pe anŭ, doĭ galbenĭ la S-tu Gheorghe, şi 2 galbenĭ la S-tu Dumitru, s'aŭ iertatŭ dajdia lorŭ, ca să nu dea eĭ altă dajdie fără numaĭ odată într'unŭ anŭ şcólelorŭ, carĭ banĭ să-ĭ strîngă sfinţia sa părintele Mitropolitulŭ, şi să plătéscă lefile dască-

Nimic nu ne îndreptățesce a ḑice, că Gr. Ghica în ultima sa domnie, n'a mănținutŭ șcóla mare, academia, după chrisóvele anterióre.

lilorŭ, și din banĭ ce-ĭ maĭ prisosescŭ din lefile dascălilorŭ, întâmplându-se la acea vreme aicea, și reposatulŭ fericitulŭ întru pomenire sfinția sa Patriarchulŭ sfîntuluĭ mormîntŭ Kirŭ Chrisantie (1), după cererea și pofta sfinției sale, s'aŭ orênduitŭ să se dea una sută leĭ pe anŭ ajutorŭ, și sfîntuluĭ mormîntŭ pentru șcólele de acolo, și alțĭ banĭ ce vorŭ prisosi, să fie de chiverniséla copiilorŭ celorŭ străinĭ și sĕracĭ pentru îmbrăcămintea și hrana lorŭ; care așeḑămîntŭ s'aŭ întăritŭ și cu chrisovulŭ domnieĭ mele, a nu se strămuta. Și acéstă așeḑare fiindŭ sorocită cu bună rânduială, nu era a se da nicĭ odată smintélă, șcólelorŭ de vre-o zătignire séŭ stricare. Numaĭ după mazilia nóstră viindŭ fratele nostru domnia sa Constantinŭ Voevodŭ, și socotindŭ să facă altŭ așeḑămîntŭ, făcêndŭ rênduială a se plăti lefile dascălilorŭ de la visterie, și să nu se maĭ supere pe preoțĭ, cu o nădejde că va puté birui visteria, aŭ stricatŭ așeḑarea nóstră. Dar pe urmă viindŭ fratele nostru Domnia sa Ioanŭ Vodă și visteria, după cum pururea se află cu multe trebuințe, nu s'aŭ pututŭ plăti lefile dascălilorŭ dela visterie, și aŭ datŭ o pricină: strămutarea șcólelorŭ. Ci acum dar miluindŭ Dumneḑeŭ de am venitŭ și cu a treia Domnie la strămoșescululŭ scaunulŭ nostru, și cercetândŭ de rîndulŭ șcólelorŭ, n'am suferitŭ a rĕmâne orașulŭ acesta fără șcóle de învĕțătură, ce am tocmitŭ și am așeḑatŭ iarăși acele patru șcóle cu patru dascălĭ, precum aŭ fostŭ maĭ înainte, și léfa dascălilorŭ am orênduit'o iarăși dela preoțĭ, iertându ĭ pe dînșiĭ de alte dăjdiĭ: să dea eĭ numaĭ unŭ galbenŭ într'unŭ anŭ pentru șcóle, însă ḑece potronicĭ la S-tu George și ḑece potronicĭ la S-tu Dumitru. Care banĭ să-ĭ strângă sfinția sa Părintele Mitropolitulŭ ce va fi, și dela sfinția sa să iea dascăliĭ lefile lorŭ, însă dascălulŭ celŭ mare elinescŭ 360 leĭ, și alŭ doilea dascălŭ 120 leĭ, și dascălulŭ slovenescŭ 130 leĭ și celŭ românescŭ 100 leĭ, și aceștĭ banĭ pe jumĕtate să li-se deie la S-tu George, și pe jumĕtate la S-tu Dumitru și din ceĭ-l-alțĭ banĭ ce maĭ prisosesce, totŭ pe rênduiala ce făcuse și maĭ înainte 100 leĭ pe anŭ să se deie la sfântulŭ Mormîntŭ pentru șcólele de acolo, și să se chiverniséscă și copiiĭ ceĭ străinĭ, și sĕracĭ cu hrana și îmbrăcămintea, purtătorŭ de grijă să fie și acestora totŭ însușĭ sfinția sa Părintele Mitropolitulŭ. Insă ce va cuprinde trebuința copiilorŭ celorŭ străinĭ, și sĕracĭ, cu isvodŭ Gospodŭ să se rênduiască, să-ĭ dea Sfinția sa, și să facă căutare și scólelorŭ, luândŭ séma dascălilorŭ de douĕ orĭ într'unŭ anŭ, cu ce felŭ de silință să pórtă asupra învĕțătureĭ copiilorŭ, și fieșce care copilŭ cum se învață, și la ce se sporesce. Datoria sfinției séle să fie a cerceta acestea tóte, și ale așeḑă. Insă socotindu-se, că unele ținuturĭ fiindŭ departe nu potŭ ajunge toțĭ locuitoriĭ cu copiiĭ lorŭ, la șcólele delă Iașĭ, și maĭ vêrtosŭ ceĭ sĕracĭ fără putință, și pentru ca să cuprinḑă. să se împărtășéscă toțĭ de acéstă milă, s'aŭ socotitŭ la treĭ Episcopĭ a țĕriĭ să se maĭ așeḑe treĭ șcóle slavonescĭ și românescĭ, la treĭ Episcopiĭ, la Romanŭ, și Rădăuțĭ și la Hușĭ. Pentru care să aibă purtare de grijă sfinției séle Episcopiĭ a găsi dascălĭ învĕțațĭ la slovenie, orĭ și la ro-

(1) Dămŭ în anexă maĭ multe informațiunĭ despre relațiunile luĭ Gr. Ghica cu patriarchia, culese în archiva patriarchieĭ dela Constantinopole și în diferite alte isvóre.

Nu numaĭ şcóla cea mare de la Mitropolie a atrasŭ atenţiunea luĭ Gr. Ghica, ci şi şcóla moldovenéscă din Sft. Nicolae.

Étă pitaculŭ luĭ Grigore Alex. Ghica de reorganisare a acesteĭ şcolĭ din Maiŭ 1776:

---

manie, orĭ din ceĭ eşiţĭ din şcólele dela Iaşĭ, orĭ dintr'alţiĭ, şi să aşeḑe la fiescecare Episcopie câte o şcólă de învĕţătura copiilorŭ, şi aceĭ treĭ dascălĭ dela acele treĭ şcóle, să fie datorĭ a se sili cu învĕţătura copiilorŭ, atâtŭ cu sêrbia câtŭ şi cu românia, şi léfa lorŭ s'aŭ rênduitŭ câte 80 leĭ de dascălŭ pe anŭ, care banĭ să-ĭ iea pe jumĕtate la S-tu George şi jumĕtate la S-tu Dumitru; însă sfinţia sa Părintele Mitropolitulŭ să dea aceĭ banĭ din baniĭ preoţilorŭ, ce arétă maĭ susŭ, la mâna Episcopilorŭ, şi Episcopiĭ să plătéscă dascălilorŭ, şi aceĭ dascălĭ să aibă şi scutélă de birulŭ visterieĭ, nicĭ unŭ banŭ să nu dea, numaĭ să păzéscă slujba lorŭ, grijindu-se de învĕţătura copiilorŭ; şi iarăşĭ sfinţiile séle Episcopiĭ, să facă necontenitŭ cercetare şcólelorŭ, adese luându-le séma, cum învaţă copiiĭ şi la ce se sporescŭ? ca şi dascăliĭ să se siléscă, şi copiiĭ să se procopséscă cu învĕţătura lorŭ. Iar pravitoriu şi zapciu cu puterea domnéscă a se împlini acestea tóte, să fie D. Vel Vist., şi când s'a împlini anulŭ să aibă a lua séma acestorŭ banĭ, de unde s'aŭ cheltuitŭ, şi ce aŭ rĕmasŭ, şi izvodŭ lămuritŭ să arete la Domnie. Ci dar precum s'aŭ aşeḑatŭ rênduiala acestorŭ şcóle, să stea nemutată şi nestrămutată, iar cine s'ar ispiti a sfătui intr'altŭ chipŭ, ca să mute şi să strămute acéstă pomană, ce s'aŭ făcutŭ de folosulŭ obştieĭ, care este podóba ţĕreĭ, şi cu odihnă şi cu nesupĕrare şi a boerimeĭ, şi cu odihna preoţilorŭ, lipsindu-se de acea dajdie ce da maĭ înainte, şi fără pagubă ţĕreĭ şi a visterieĭ, cine va îndrăsni a se atinge de stricarea acestuĭ aşeḑĕmîntŭ şi dintru a căruia pricină se va lipsi acestŭ folositoriŭ izvorŭ, orĭ Domnŭ va fi, orĭ boierŭ sfătuitorŭ, unia ca aceia să aibă blăstemulŭ sfinţilorŭ părinţĭ acelorŭ 318 aĭ Soboruluĭ a tótă lumea de la Nikeea, şi de aĭ noştri a patru a ţĕriĭ sfinţĭ arhiereĭ, carĭ s'aŭ iscălitŭ maĭ josŭ, ca de unŭ Soborŭ să fie daţĭ anatemiĭ. Şi întărimŭ hrisovulŭ acesta, întâiŭ cu a nóstră încredinţare, Iŵ Grigore Ghica VV. şi cu a prea iubiţĭ fiilorŭ Domnieĭ mele, Scarlatŭ şi Matheiŭ, şi cu totŭ statulŭ nostru, boeriĭ divanuluĭ Domnieĭ mele, d-lorŭ Kostaki Razu Vel Vornicŭ de ţéra de josŭ, i Radulŭ Racoviţă Vel Vornicŭ de ţéra de susŭ, i Georgie Hat., Parcalabŭ Sucevski, i Alistarŭ Chrisoscoleu Vel Spăt., i Enaki Vel Post., i Dumitrache Calmaşulŭ Vel Banŭ, i Dimitraşculŭ Paladi Vel Paharnicŭ, i Vasile Rosetŭ Vel Vist., i Ilie Kostaki Vel Stol., i Vasile Razulŭ Vel Comisŭ. Şi pentru maĭ mare întemeiere amŭ poruncitŭ cinstitŭ şi credinciosuluĭ boeriuluĭ nostru d-sale Sandulŭ Sturza Vel Logofĕtŭ ca să scrie şi a nóstră pecete să pue; şi s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta aicea în oraşulŭ Eşilorŭ, în a treia domnie a Domnieĭ mele, de George Vrabie Logofĕtŭ de taĭnă. Velétŭ 7256, Decembre 25 ḑile.

Iŵ Grigore Ghica Voevodŭ (L. P. Gospodŭ).

Nikiforŭ Mitropolitulŭ Moldoveĭ, Iacobŭ Episcopulŭ Rădăuţuluĭ, Ioanikie Episcopulŭ Romanuluĭ, Dorofeĭ Episcopulŭ Huşuluĭ.

Iscăliţĭ şi toţĭ boeriĭ de susŭ arĕtaţĭ.

Procit. Vasile Vasilev Budiescu, Biv Vel Vist.

Iŏ Grigore Alexandru Ghica VV.

«Bojio milostio Gospodar zemli Moldavskoi. Facemŭ scire cu acéstă carte a domnieĭ mele, pentru şcóla domnéscă de aicea din oraşulŭ Iaşĭ, ce este la biserica Gospodŭ Sft. Niculai, pentru carĭ cercetândŭ domnia mea, am aflat'o fórte la próstă stare, şi fiindŭ acésta trebuinciósă pentru învĕţătura şi procopsélă copiilorŭ aĭ obştesculuĭ norodŭ, binevoindŭ domnia mea. dintru a nóstră inimă şi curatŭ cugetŭ, cum Academia de aicea din oraşulŭ Iaşiĭ am pus'o la stare şi orînduială, aşĭa şi acéstă moldovenéscă şcólă am aşedat'o la bună calc, rânduindŭ dascălĭ, atâtŭ pentru învĕţătura cărţeĭ câtŭ şi pentru glasurĭ şi alte bisericescĭ cântărĭ, cu léfă hotărîtă cât să iaie fie-care dascălŭ de la Epitropiĭ Academieĭ, din venitulŭ ce se strînge după hrisovulŭ Gospodŭ, fiindŭ-că şi acéstă şcólă moldovenéscă, domnia mea am dat'o să fie totŭ sub purtarea de grijă a Epitropilorŭ Academieĭ Decĭ domnia mea, socotindŭ silinţa şi ostenéla ce se pune atâtŭ de către Gheorghe biv ispravnicŭ de aproḑĭ, ce s'aŭ făcutŭ pisaltŭ, câtŭ şi de către Gheorghe Evloghie biv isbaşŭ, dascălulŭ şcóleĭ acesteĭa, carĭ acestia amêndoĭ s'aŭ învoitŭ şi s'aŭ apucatŭ, ca împreună să fie la învĕţătura cărţiĭ, câtŭ şi la cântările bisericescĭ spre procopséla copiilorŭ, cum şi unŭ vătafŭ ce este pusŭ prin alegerea dascălilorŭ. Étă osebitŭ de orînduita léfă a acestorŭ treĭ de maĭ susŭ pomeniţĭ, domnia mea milostivindu-ne asupra lorŭ însă, i-amŭ miluitŭ şi le-amŭ datŭ acéstă carte a domnieĭ mele prin care hotărîmŭ, că de a pururea Gheorghe biv ispravnicŭ de aproḑĭ, psaltulŭ, şi Gheorghe Evloghie biv isbaşŭ dascălulŭ, să aibă amândoĭ patru liḑĭ scutelnicĭ, adică câte doĭ liḑĭ de omŭ, şi osebitŭ unulŭ liude scutelnicŭ să aibă vătavulŭ, care scutelnicĭ să fie puşĭ de d-lŭ Vel Vistierŭ la isvodulŭ scutelnicilorŭ, care este în Visterie cu pecetea Gospodŭ. Aşişderea aceştĭ treĭ, adică psaltulŭ şi dascălulŭ şi vătavulŭ, să aibă pe totŭ anulŭ acéstă ridicătură: la vremea desetenĭĭ, treĭ sute stupĭ ; la vremea vădrărituluĭ patru sute vedre vinŭ şi la vremea gostineĭ una sută oĭ, carĭ ridicăturĭ să aibă a le lua acestia, după cum le vorŭ împărţi d-lorŭ Epitropiĭ Academieĭ. Şi poruncimŭ domnia mea d-tale Vel Vist., că de vorŭ fi slujbele acestea : desetina, vădrăritulŭ şi gostina pe vînḑare, să aibă a pune acestea rădicăturĭ la ponturĭ, ca să le ţie în sémă cumpĕrătoriĭ slujbelorŭ afară din suma visterieĭ, iar de vorŭ fi date în credinţă, atuncea să se ridice cu pecetea Gospodŭ, şi acéstă carte să se técă în condica visterieĭ, ca să se păzéscă urmarea eĭ deapururea nestrămutatŭ. Numaĭ şi numiţiĭ dascălĭ cunoscêndŭ mila Domnieĭ mele, datorĭ să fie precum s'aŭ apucatŭ, să puie căḑuta silinţă spre învĕţătura şi procopséla copiilorŭ, a obştesculuĭ norodŭ, ce vorŭ fi la şcóla acésta, că aşĭa este porunca Domnieĭ mele.»

Grigore Ghica Voevodŭ.

Procit. Vel Vist. L. S. 1776, Maiŭ.

XX.

Țĕraniĭ sub Gr. Ghica.

Déca din respectulŭ șcólelorŭ laude se cade luĭ Gr. Al. Ghica, nu totŭ astŭ-felŭ putemŭ să grăimŭ de elŭ, din respectulŭ protecțiuneĭ ce a acordatŭ sătĕnuluĭ plugarŭ. Amŭ vĕ̦dutŭ manifestate tendințele boerilorŭ, sub ocupațiunea ruséscă, de a dobândi sporire de ḑile și de muncă dela țĕranĭ. Boerimea nu perde timpŭ și îndată după ce se instaléză noulŭ Domnŭ Gr. Al. Ghica, intră, cu anafora la elŭ, după provocarea domnéscă, ca să pertracteze în divanŭ chestiunea *orênduelĭĭ dintre stăpânĭĭ de moșiĭ și dintre locuitorĭ.* Domnitorulŭ a cerutŭ divanuluĭ referatŭ: «în ce chipŭ a fostŭ din vechime obiceiulŭ acesta, cum s'aŭ urmatŭ maĭ pe urmă și în ce chipŭ socotiți ca să se urmeze acum? ca prin domnésca hotărîre a Domnieĭ téle să se puie ea la cale, ca și ceĭ cu moșiile să fie odihniți și locuitoriĭ încă să scie ce este să fie darea lorŭ pentru adetiulŭ moșiilorŭ și ce slujbă să facă ca să rĕmână și eĭ odihniți fără a nu se maĭ supĕra maĭ multŭ peste hotărîre. Decĭ, după porunca Mărieĭ Téle, adunându-ne și făcêndŭ între noĭ asupra acesteĭ pricinĭ cercetare și sfatŭ ...» boeriĭ aducŭ conclusiunile lorŭ la cunoscința Domnitoruluĭ. Eĭ facŭ istoricŭlŭ chestiuniĭ agrare sub Mavrocordatŭ și cerŭ Domnitoruluĭ, nimicŭ maĭ puținŭ decât din 10 ḑile, una de muncă, dela locuitorĭ, în locŭ de cele 12 din pontulŭ stabilitŭ de Mavrocordatŭ și în plus dijma. Acéstă dispositiune este cuprinsă în anaforaua ce dămŭ în anexă, din 14 Aprilie 1775. (1).

Deja în Domnia sa anterióră Gr. Ghica a fostŭ datŭ unŭ decretŭ în cestiunea munceĭ lucuitorilorŭ de pe moșiĭ boerescĭ, mŏnăstirescĭ și rĕzășescĭ. Cu decretulŭ sĕŭ din 7270 (1766), Ianuarie 1, prin 15 articole, séŭ ponturĭ, Domnitorulŭ Gr. Ghica limitase ḑilele de boerescŭ la 12 pe anŭ (2), dar preste ḑilele de boerescŭ adăugea diferite muncĭ

(1) Uricarŭ tom. I, ediția a II-a, pag. 133 și Istoria Mitropolieĭ de Iași, pag. 304
(2) Veḑĭ Uricarŭ, tom. II, pag. 217.

neprevĕdute în ponturile luĭ Mavrocordatŭ. Chrisovulŭ însă din 14 Aprilie 1775 ne arétă pre Gr. Al. Ghica făcêndŭ boerimeĭ noue și grele concesiunĭ contra țĕranilorŭ. Aceste concesiunĭ nu prea corespundeaŭ cu poruncile date la intrarea sa în Iași la prima Domnie, ca să fie toțĭ slujbașiĭ cu mare dreptate sĕracilorŭ (1). Puținŭ corespundŭ asemenea concesiunĭ și cu apreciarea ce se face Domnieĭ luĭ Gr. Ghica în Istoria generală a Dacieĭ de *Dionisie Fotino* (2).

Se cuvine, spre a fi drepțĭ, să adăogimŭ, cum aceste concesiunĭ făcute boerilorŭ, n'aŭ fostŭ acordate din primulŭ momentŭ. Maĭ întâiŭ boierilorŭ, la cererea dela Gr. Ghica de o ḑi boerescŭ din 10, Vodă ḑice, că «a găsitŭ cererea obștéscă, după elŭ dréptă și cuviinciósă, dar starea locuitorilorŭ de acum și prilejulŭ nefiindŭ întru acésta cu îndemănare, n'aŭ lăsatŭ a se împlini acéstă dréptă și potrivită cerere, ce întru chipuire după starea de acum s'aŭ așeḑatŭ ponturĭ *61* ḑile (!!!) într'unŭ anŭ dândŭ și dijmă a 10-a dintre tóte.»

Maĭ apoĭ, în Sept. 30 anulŭ 1776 Domnitorulŭ găsesce, că atâta boerescŭ nu era de ajunsŭ pentru moșieri și adaoge: «Hotărîmŭ ca peste cuprinderea ponturilorŭ ce s'aŭ așeḑatŭ, să fie îndatorire cătră locuitoriĭ șeḑĕtorĭ pe moșiile boerescĭ, séŭ mŏnăstirescĭ, a maĭ lucra fiesce-carele pe totŭ anulŭ 2 *clăcĭ* la orĭ-ce va avé trebuință stăpânulŭ moșieĭ, să întocméscă iazurile și morile, fiindŭ și pentru a lorŭ trebuință, să dea ajutorŭ la tocmirea acareturilorŭ de pe moșiĭ, iar din *noŭ*.... să le facă stăpînulŭ cu plată....

Maĭ pune sarcină pe sătenĭ și câte o podvódă pe anŭ, aducêndŭ stĕpânuluĭ moșieĭ lucrurĭ pentru casa lorŭ «însă cu depărtare mĕsurată» și pe lângă aceste să aducă la curtea moșieruluĭ și câte 2 care lemne de focŭ. Preste tóte aceste maĭ opresce pre țĕranĭ a vinde vinŭ și spirtóse și constitue monopolŭ din aceste pentru proprietarulŭ moșieĭ (3).

Enache Cogălniceanu narândŭ prima domnie a luĭ Grig. Alex. Ghica la Moldova, din Febr. 1764, ne-a arĕtatŭ pre acestŭ Domnŭ înzestratŭ cu multe calitățĭ.

(1) Chronicele luĭ Canta și Enache Cogălnicénu.
(2) Tom. III, pag. 121, traducerea de G. Sion.
(3) Uricarŭ, tom. VI, pag. 26.

Prima luĭ faptă de a scrie chiar de la Galaţĭ vestituluĭ Stavarachi, la cererea boerilorŭ pămînteniĭ, să nu vie în ţéră, căcĭ nu-lŭ vorŭ boeriĭ pămînteniĭ şi nu-lŭ primescŭ să fie capichihaia, a fostŭ făcutŭ o escelentă impresiune în Moldova. Nu maĭ puţinŭ bună impresiune a fostŭ făcutŭ asupra claselorŭ de josŭ a ţĕrănimeĭ, poruncele date noilorŭ ispravnicĭ de pe la judeţe: «ca să fie cu mare dreptate săracilorŭ, neîngăduindŭ pe nime să-ĭ calce şi să-ĭ năpăstuéscă, căcĭ de va audi cătŭ de puţinŭ, că aŭ păzitŭ hatârulŭ cuĭ-va şi va veni vre-unŭ săracŭ să se jăluiască, atuncea cu mare pedépsă-ĭ va pedepsi, făcêndŭ marĭ dreptăţĭ tuturorŭ(1).» Grigorie Ghica ordona boerilorŭ să se păzéscă de a lua mită de pe la săracĭ şi le ḑicea că: «de va veni la urechile Mărieĭ Séle, să fie în sciinţa tuturorŭ, că se va pedepsi cu mare pedépsă nesocotindu-ĭ nicĭ picŭ de hatîrŭ, de va fi şi boierŭ mare, orĭ şi rudă, de vreme că Dumneḑeŭ l'aŭ trămisŭ într'acestŭ pămîntŭ ca să păzéscă pre săracĭ şi să-ĭ fie milă de dînşiĭ.»

Era în tóte vorbele luĭ Gr. Ghica pronosticŭ de Domnie bună şi liniştitóre bieteĭ ţĕrĭ.

Amintirea faptelorŭ luĭ din prima domnie nu puţinŭ contribui, pe lângă influenţa ruséscă, (2) la revenirea luĭ în tronulŭ Moldoveĭ după pacea dela Kuciuk-Kainargi.

Cu tóte bunele luĭ însuşirĭ şi porniriĭ, Gr. Ghica, care în prima domnie combătuse luxulŭ (3) infiinţase fabrica de postavŭ, regulase birurile în modŭ maĭ uşurătorŭ pentru ţĕranĭ (4), se ocupase de edilitatea Iaşilorŭ (5); înfiinţase Academia şi cele-l-alte şcolĭ etc., în domnia ultimă puţinŭ timpŭ şi rĕgazŭ ĭĭ dete afacerea cu Bucovina, ca să îngrijéscă totŭ cu acelŭ succesŭ de administraţiunea şi justiţia Moldoveĭ. Ceea-ce e tristŭ, e că ţĕranii fură sacrificaţĭ boerimeĭ, cum maĭ susŭ vĕḑurămŭ. Étă de ce boierimea îlŭ ceruse Domnŭ! . . Istoria

(1) Letop. I, III, pag. 260.

(2) «.. Zu der von Rumänzow verlangten Ernennung des Gregor Ghika zum Gospodar der Moldav ihre Zustimmung gab...» Geschichte des Osm. Reiches, de Iohann Wilhelm Zinkeisen. Tom. 6, (Gotha 1859), pag. 88.

(3) Letop tom. III, pag. 262.

(4) Letop tom. II, pag. 261.

(5) Letop tom. II, pag. 262.

nu póte să ascundă acéstă faptă a luĭ Gregorie Ghica, chiar când îlŭ laudă pentru purtarea luĭ în afacerea Bucovineĭ.

XXI.

Bucovina.

Revenindŭ la istoria evenimentelorŭ politice de sub Gr. Ghica, scurtămŭ înșirarea maĭ departe a documentelorŭ, carĭ se potŭ afla în colecțiunea Hurmuzaki, pentru anĭĭ 1775—1777. Nu vomŭ intra în amănunțimĭ asupra acelorŭ acte, carĭ astădĭ staŭ la îndămâna orĭ-cuĭ.

Amŭ vĕdutŭ că pretextulŭ pentru Austria de a rumpe dela Moldova frumósa Bucovina, a fostŭ să-șĭ dea o cale de comunicațiune cu Galiția și Pocuția. In locŭ însă de unŭ drumŭ, Austria răpi unŭ teritoriu de 178 mile germane pătrate cu 233 orașe și sate, cu munțiĭ ceĭ maĭ frumoșĭ, cu pădurile cele maĭ bogate, cu șesurile cele maĭ roditóre, în fine cheia Moldoveĭ după mărturia însășĭ a luĭ Kaunitz (1).

După ce Austria ocupă Bucovina (2) sub pretextŭ de a-șĭ deschide unŭ drumŭ către Pocuția, ea născoci apoĭ pretexte nouĕ cu care cercâ să-șĭ justifice ușorŭ posițiunea.

Devenindŭ stăpână peste Pocuția, Austria pretinse, că Moldova incalcase din vechime hotarele acesteia și ceru Porțeĭ restituirea pămînturilorŭ incalcate. Astŭ-felŭ Bucovina întrégă, necontestatŭ stăpânită de Moldova de secolĭ, era reclamată de Austria, ca pămîntŭ alŭ Pocuțieĭ! *Risum teneatis!* In nota sa Kaunitz către Thugut, din 20 Sept. 1774 ministrulŭ austriacŭ scrie ambasaduruluĭ sĕŭ din Constantinopole, despre hotărîrea guvernuluĭ din Viena de a lua în stăpânire Bucovina, «ca o pertinență usurpată de Turcĭ și asupra căreia Austria are drepturĭ în virtutea cesiuneĭ în părțĭ a republiceĭ Polonieĭ către Casa Împĕrătéscă.» Deja în 6 Sept. 1874 Kaunitz vestise pre Thugut, că d'îndată ce Rușiĭ vorŭ pleca din Bucovina, vulturiĭ Cesaro-Crăescĭ vorŭ fi plantațĭ în Bucovina (3).

(1) M. Kogălniceanu în broșura «Răpirea Bucovineĭ» și Kaunitz în actulŭ de 7 Februarie 1775
(2) Ordinea de ocupare a Bucovineĭ fu dată de Kaunitz, 20 Sept. 1774.
(3) «La Question d'orient au XII-me siècle» de Albert Sorel (Paris, 8° 1878) pag. 296.

Austria proceda prin ocupațiunea Bucovinei și apoĭ inventa pretinsele séle drepturĭ în numele Pocuției. Dar ea nu-și realisâ planulŭ decât după ce se făcu pacea dela Kuciuk-Kainargi și după ce cumpĕră pe Rumiantof cu 5.000 galbenĭ și o tabacheră de aurŭ împodobită cu brilante (1).

Aměsuratŭ cum Rușiĭ, înțelești cu Austriacii, deșertaŭ județele din Bucovina, înaintară în ele oștirile austriace, carĭ invadară țéra la 1 Octobre 1774, calendarulŭ noŭ. Insăși Rusia, în nota către Thugut, din 20 Sept. 1774 califică fapta Austrieĭ de *séma-volnicie* și în actulŭ din 20 Ianuarie 1775, în nota luĭ Kaunitz către Thugut se vede neîndoiosŭ, că mijlócele prin care Austria scia că va isbuti să-și aproprieze Bucovina eraŭ: *frica, corupțiunea și alte mijlóce convingĕtóre.* In adevĕrŭ, maĭ pre susŭ de tóte prin corupțiune isbuti Austria să smulgă dela Turcĭ convențiunea pentru cesiunea Bucovineĭ, din 7 Maiŭ 1775 (2). Treĭ dile după semnarea convențiuneĭ, la 7 Maiŭ, ea a fostŭ ratificată și în 3 Iunie 1775 Thugut scrie luĭ Kaunitz, că Pórta a și numitŭ comisarŭ pentru regularea granițeĭ Moldovene, pe unŭ Tachir-aga pre care elŭ, Thugut, arĕtă luĭ Kaunitz, ca să se silĕscă să-lŭ conrupă cu banĭ, cu atâtŭ maĭ multŭ, că și Moldovenii se silescŭ să-lŭ tragă în partea lorŭ, fie și prin daruri.

Grigore Alexandru Ghica, avêndŭ sciință de convențiunea din 7 Maiŭ, însărcinézĕ pre socrulŭ sĕŭ Iacovache Rizu, ca să mijlocéscă la Thugut, ca la alegerea granițelorŭ să lase Moldoveĭ celŭ puținŭ orașulŭ Sucéva, fosta reședință a Domnilorŭ moldovenĭ. Thugut rĕspunde luĭ

(1) Kaunitz către Thugut. 7 Febr. 1775. Ambasadorele Venețianŭ Contarini scrie în 10 Dec. 1774 despre aceste darurĭ și dice că pe lângă sabatiera Rumiantoff primi 6.000 gabenĭ iar nu 5.000.

(2) Vedĭ anexa după Uricarulŭ tom. IV, pag. 244. Vedĭ colecțiunea Hurmuzaki. Vedĭ broșura «Răpirea Bucovineĭ» pag. 59. Anexiunea Bucovineĭ la Austria a ridicatŭ certe, clamorĭ în Europa. «*L'on crie beaucoup contre cette opération*, scrise Împĕratulŭ în 23 Novembrie 1774; *mais nous nous chargeons seuls de vider à l'amiable ce différend avec la Porte;* je ne comprends pas comment d'autres auraient à le trouver mauvais». Adevĕrulŭ că Rușiĭ nu contradiceaŭ pre Austria în acésta. Ambele state, Austria și Rusia. — scrie Albert Sorel — (*La question d'or. au XVIII siècle p. 295*) se îndrumézĕ spre alianța ce aveaŭ să încheie câțĭ va anĭ apoĭ. «Rusia, dicea Thugut la 3 Septembrie, cată să se aștepte ca, la restaurarea Imper. otomanŭ», les provinces, situées aux frontières des états héréditaires deviennent le partage de la Cour Impériale (Austria).... »

Rizu, fără reservă, că refusă asemenea lucru și-ĭ spune, că «cunósce purtarea Voivoduluĭ Ghica și uneltirile luĭ secrete, cu care în decursulŭ negociațiuneĭ s'a încercatŭ necurmatŭ să strice Austrieĭ.» Thugut scrie luĭ Kaunitz, că nu-ĭ nimicŭ de așteptatŭ dela Voivodulŭ Ghica, celŭ plinŭ de apucăturĭ veninóse față cu Austria, dar că de o cam dată, până la încheerea definitivă a demarcațiuneĭ, Ghica să fie menagiatŭ prin vorbe frumóse și speranțe nehotărîte, «cari nu ne obligă la nimica .....» Thugut în nota acésta de la 3 Iuniŭ 1775 se dă pe față, ca pregătitorŭ peireĭ luĭ Gr. Ghica.

In acestŭ actŭ alŭ luĭ Thugut către Kaunitz apare luminósă purtarea frumósă și națională a luĭ Gr. Ghica. Cu multă deșteptăciune și multŭ devotamentŭ elŭ a căutatŭ să împedice răpirea Bucovineĭ, împingêndŭ și pe Divanulŭ țĕreĭ la proteste în acestŭ sensŭ. In altă notă a luĭ Thugut către Kaunitz, din 17 Iuniŭ același anŭ, ministrulŭ austriacŭ din Constantinopole arétă din noŭ, că «Moldoveniĭ și tóte cele-l-alte creaturĭ ale luĭ Ghica, urméză a se folosi cu multă îndărătnicie de cele maĭ estreme mijlóce pentru a deștepta în tóte părțile ură în contra convențiuneĭ încheiată cu Pórta, cu care ocasiune eĭ își daŭ tótă silința a presenta cesiunea de *bună voiă* a uneĭ bucățĭ atâtŭ de bogată din țéră, ca cea ne maĭ pomenită slăbiciune a induce pre ómeniĭ de aicĭ în rătăcire..... tóte aceste lucrurĭ sunt dovedĭ nouĕ despre rĕutăcióselе lucrărĭ ale luĭ Ghica.»

Kaunitz e fórte bucurosŭ, că Pórta a trimisŭ unŭ singurŭ comisarŭ hotarnicŭ, «căcĭ maĭ ușorŭ ni-lŭ putemŭ câștiga prin daruri.» In 3 Iuliŭ 1775 Thugut cere luĭ Kaunitz să-ĭ plătéscă 16.889 fiorinĭ, carĭ ĭ-a cheltuitŭ până acum cu deosebițĭ funcționarĭ aĭ Porțeĭ și cu comisarulŭ hotarnicŭ Tachirŭ-aga. Acestuia-ĭ va plăti maĭ apoĭ 1.000 galbenĭ preste ce ĭ-a maĭ datŭ și-ĭ va promite și alte remunerațiunĭ ulterióre, déca se va purta bine la facerea hotărnicieĭ.

Pe ce căĭ âmblase Austria față cu Principatele române, încă dela 1699, dela pacea dela Carlovitz, am arĕtat în anteriórele volume. Nicĭ în o împrejurare anterióră anilorŭ 1771, nu s'aŭ datŭ atâtŭ pe față

(1) Nota din 20 Iuniŭ 1775.

acele scopuri perfide ale Austriei, cu referință la țările române, ca la acéstă dată și în anii următori.

La 1771, în tratatulŭ celŭ secretŭ cu Turcia, Austria ceru o rectificare de hotare despre Moldova (art. 2) și prin art. 3 alta despre Moldova (1).

Francia uitându vechia sa politică tradițională, de împuținare a puterei Austriei, politică care-și avu culminanța în pacea dela 1648, făcu greșélă, încă dela 1771, nu numai a nu desaproba tendințele de extensiune teritorială a Austriei, dar încă a și stărui în favórea lorŭ, sub cuvîntŭ, că Austria combătea și împedeca extensiunea Rusiei. Așia în 10 Septembre 1771 Regele Franciei scria la Constantinopole, că a vĕdutŭ cu mulțămire că, Curtea de la Viena se ocupă de aceleași planuri, cari le nutresce și guvernulŭ francezŭ. Ba încă acestŭ guvernŭ învită pre Curtea din Viena, ca ea să exige dela Rusia condițiuni mai onorabile și mai puținŭ dure pentru imperiulŭ Otomanŭ (2).

Rusia simțindŭ că Francia, ori câtŭ de căduță, era o ajutătóre puternică Austriei, recursese la o metodă mai apoi repetită: Impĕrătésa Rusiei promitea, să cedeze Moldova și Valachia Austriei: «qui les ren-

(1) Art. 3. Fiindŭ-că locuitorii Valachiei și ai Moldovei n'aŭ încetatŭ de mai mulți ani să turbure liniștea fruntariilorŭ Transilvaniei și să-și întindă «leurs usurpations sur le territoire de LL. MM. II. et RR., pour qu'à l'avenir il ne subsiste plus aucun prétexte d'usurpation ni de transgression, on recherchera et distinguera à l'amiable les anciennes bornes *incontinent après la conclusion de la paix, et dans cet arrangement encore, on s'appliquera à satisfaire la Cour Impériale.*

(2) Rusia propuse, ca să facă pace cu Turcia, prin declararea Valachiei și Moldovei de statŭ independentŭ.

St-Priest scria luĭ Choiseul, în Maiŭ 17, 1771, despre condițiunile de pace ale Rusiei: «il est impossible de former des prétentions plus avides et plus insidieuses... En effet, l'Empire Turc se trouverait par là bridé, tant au-dehors qu'en dedans... Les Principautés de Moldavie et de Valaquie n'en auraient (din independință) que le nom et seraient sous la direction d'un administrateur... (russe)...»

Choiseul respundea în 17 Iuliŭ, 1771, că: «Les dédommagements pécuniaires que la Porte peut accorder à la Russie ne nous intéressent nullement, ni même la Cour de Vienne...» dar că Francia e interesată, ca autoritatea Rusiei să nu se întindă sub vre-o formă órecare asupra Principatelorŭ... Și nici că póte Francia vedea cu indiferință stabilirea nelimitată a Rusiei pe Marea Négră...» (Doc. colecț. Odobescu).

Ce orbire! Pre Rusia o opria d'a se întinde spre Dunăre și marea Négră, și Austriei, Francia-i lăsa câmpŭ liberŭ!...

drait aux Turcs, *si elle le voulait.*» Kaunitz scrie despre acéstă hotărîre a Rusieĭ luĭ Thugut internunțiulŭ Austrieĭ la Constantinopole.

Cum nu era să fie îndemnată Austria de a usurpa măcarŭ Bucovina, când, sub protecțiunea inconscientă a Francieĭ, Maria Tereza putuse unŭ momentŭ spera posesiunea ambelorŭ Principate! Numaĭ când nu póte, Kaunitz se mărginesce a cere, fie și pe banĭ, Valachia celŭ puținŭ și fie și chiar numaĭ Oltenia, a căreia posesiune momentană, la începutulŭ secoluluĭ XVIII, nu o uitaseră la Viena. «Le but secret de la Cour de Vienne est toujours de se ménager la cession de la Valachie Autrichienne, pour laquelle elle donnerait jusqu'à 12 millions». Kaunitz negocia și cu Turcii și cu Rușiĭ în 1774. Turcilorŭ le cerea celŭ puținŭ Oltenia, iarŭ la Petersburg: «un morceau de la Moldavie, qui convient aux nouvelles acquisitions en Pologne.»

In aceste negociațiunĭ, repetŭ, ministrulŭ francesŭ de Vergennes sprijinea condițiunile Austrieĭ.

Tristŭ rolŭ este acelŭ alŭ luĭ Ludovicŭ XV în aceste afacerĭ politice: elŭ a perdutŭ cu totulŭ din vedere interesele Francieĭ!

Maĭ întâiŭ despre Moldova și Muntenia, care în trecutŭ serviseră politica Francieĭ, în diverse rînduri, noulŭ ambasadorŭ francesŭ la Constantinopole, primise în 30 Maiŭ 1774 de la Paris instrucțiunĭ din care se vede, că guvernulŭ francesŭ scia bine, că Austria numaĭ de formă va cere independința Moldoveĭ și Valachieĭ, dar că apoĭ le va lăsa cum sunt.

In forum interiorŭ alŭ luĭ, St. Priest, scia însă bine, că «*l'hypothèse que la Cour de Vienne veuille s'unir à la Porte pour la sauver du danger éminent de succomber aux efforts de la Russie, me semble peu vraissemblable.*»

In adevĕrŭ că nu putea rĕmâne nimĕnuĭ îndoială de ceea ce voia Austria, de óre-ce ea invadase *exabrupt* Bucovina cu oștirĭ...

St. Priest merge și maĭ iute decât guvernulŭ sĕŭ, în sensulŭ Austrieĭ: în 29 Ianuarie 1774 scrie luĭ Choiseul, că ce atâta vorbă de clacă: «La cupidité de l'Empereur d'Autriche se borne au vieil Orsova et à un angle de la Moldavie, entre la Transilvanie et la Pocutie... *C'est peu* de chose...

Auḍiți! Bucovina, c'est peu de chose!

Numaĭ în contra Rusieĭ se mărginesce acum lupta Francieĭ. In 8 Augustŭ 1774, Choiseul scrie luĭ St. Priest: «Vous profiterez de tous les moyens possibles pour faire ressortir la honte et le danger des conditions auxquelles le Divan veut se soumettre. Si les *Russes* obtiennent un port et le droit d'avoir une force navale sur la mer Noire, ç'en sera fait de l'Europe pour les Turcs!

Dar întinderea Austrieĭ, pe care o combătea altă dată Francia, ce a devenitŭ?

Étă resultatele stăpânireĭ la Curte a Dómneĭ de Pompadour și a uneĭ Dubary!

St. Priest *intervine* energicŭ și se face pacea de la 21 Iuliŭ 1744. «La payx de C. Cainardgi, ḍice Salaberry, (1) se fit sous la médiation de la France.»

Austria profită de rătăcirea Francieĭ. Pe de o parte Kaunitz propune guvernuluĭ francesŭ, ca basă nouă pentru o politica comună franco-austriacă în Orientŭ, *păstrarea Imperiuluĭ otomanŭ în Europa.*

Soluțiune minunată era acésta, care nu târḍiŭ va fi și acea a luĭ Pitt, celebrulŭ ministru englesŭ. Dar de la enunciarea unuĭ principiŭ la realitate, Austria se pricepea cum să-și facă propriele interese. Deci Kaunitz scria despre Imperiulŭ otomanŭ, «*qu'il n'y a point d'espérance qu'il se soutienne longtemps . . . que dans cette hypothèse, il serait désirable que la Russie ne put, par ses forces maritimes, suffire à le renverser . . . . .*»

Dar de ce acéstă îngrijire?

Ca nu cum-va Rusia să rĕmână singură posesóră pămîntuluĭ Turcieĭ și ca s'o siléscă a recurge la cooperațiunea Austrieĭ, «*ce qui ne pourrait qu'entraîner un arrangement sur les conquêtes à la convenance des deux Cours.*»

Décă nu era supĕrătóre pentru Austria și pentru Rusia intervenirea Prusieĭ, de sigurŭ că cuceririle *à la convenance des deux Cours* pu-

(1) P. 75, Vol. IV.

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

teaŭ să ajungă până în Siretŭ și la Dunăre, pentru Austria și Rusia.

Kaunitz, vedeți, era barem brutalmente sincerŭ!

Apoĭ Choiseul totŭ nu pricepea!....

Iar la Constantinopole St. Priest numia oficialŭ pre internunciulŭ Austrieĭ «notre ami.»

«*Notre ami*» silitŭ fu să-și mărginéscă pofta de cucerire la Bucovina. Cucerire! Ce termenŭ impropriŭ pentru a designa invasiunea Bucovineĭ și rĕmânerea în ea a oștireĭ invadătóre prin corumperea Divanuluĭ turcescŭ și a luĭ Rumianțov!

«*Notre ami*» scria ministruluĭ francesŭ St. Priest, că Bucovina este «*une bagatelle!* »

Cu trista spoliațiune a Bucovineĭ urméză și mórtea luĭ Ludovicŭ XV și avenirea la tronŭ a luĭ Ludovicŭ XVI. Acum se păru unŭ momentŭ, că Franța va reveni la vechia politică națională, față cu Austria.

Nejustificata invasiune a Bucovineĭ de oștirea Austriacă e desaprobată de guvernămîntulŭ nouluĭ rege. Acesta scrie ministruluĭ francesŭ din Constantinopole, în 2 Decembre 1774, că ambasadorulŭ austriacŭ din Paris, comitele de Mercy, négă invasiunea Moldoveĭ, de și e afirmată de ambasadorulŭ de Berlin și de Petersburg, unde lucrulŭ a și făcutŭ rea impresiune. «L'ambassadeur impérial désavoue formellement tout accaparement en Moldavie, soit avec moi, soit avec ceux des ministres étrangers, qui lui en parlent. Nous aimons mieux refuser croyance aux avis multipliés et caractérisés qui nous reviennent, que de suspecter la bonne foi (!) et la franchise du ministre autrichien, que rien ne forçait d'user d'une restriction (așĭa se ḑice minciuneĭ în termenŭ diplomaticŭ?) mentale dont la vérification des faits ne tarderait pas à la convaincre.»

Frederic alŭ Prusieĭ nu găsesce interesulŭ sĕŭ în mărirea Austrieĭ până în Siretŭ, dar începe a se deprinde cu posibilitatea, ca Austria să păstreze Bucovina. De ce? Pentru că regele Prusieĭ hotărî să-și întindă și elŭ posesiunile în Polonia, lăsându pe Austria să dobândéscă în liniște de la Turcĭ *compensațiunĭ «plus qu'équivalentes.»*

In acestŭ sensŭ scrie *Frederic* ambasadoruluĭ sĕŭ Zegelin din Con-

stantinopole: «*De ne pas instiguer la Porte contre les Autrichiens sur l'affaire de Moldavie* (1).»

Dar când Frederic vĕḑu că în Polonia nu se maĭ putea întinde, iute scrie iarăşĭ luĭ Zegelin, că: «On se tromperait fort si on croyait que la Russie et moi.... am vedé cu ochĭ bunĭ acéstă sporire teritorială a Austrieĭ.

La Paris representantulŭ Austrieĭ, comitele de Mercy, nega, cum vĕḑurămŭ, invasiunea Bucovineì, şi se ruşina de procederea guvernuluĭ sĕŭ, maĭ alesŭ vĕḑêndŭ dispoziţiunile guvernămîntuluĭ nouluĭ rege alŭ Francieĭ.

Dar la finea anuluĭ 1774, ministerulŭ francesŭ se domiresce, că invasiunea Austriacă în Bucovina e reală. Elŭ scrie luĭ St. Priest, că comitele de Mercy a mărturisitŭ în fine, că Austria a ocupatŭ «un petit terrain, dit la Bucovine,» cu titlulŭ de revendicare, ca aparţinêndŭ când-va Pocuţieĭ... Guvernulŭ francesŭ desaprobă din noŭ; «*on ne voit pas sur quels titres la maison d'Autriche fonde sa révendication.*»

Durere că asemenea deşteptare a Francieĭ fu de scurtă durată. Treĭ lunĭ maĭ târḑiŭ guvernămîntulŭ francesŭ trece la aprecierĭ politice diametralŭ opuse, revine la adoptarea primelorŭ impresiunĭ ale luĭ St. Priest de la finea domnieĭ luĭ Ludovic alŭ XV. Ce deosebire între 20 Decembre 1774 bună-óră şi ordinea ce regele dă in 31 Maiŭ 1775 luĭ St. Priest, că la ocasiunea negocierilorŭ Austrieĭ cu Turcia «*le roi ne peut que vous recommander de rendre à la Cour de Vienne tous les bons offices qui dépendront de vous.*»

Ba încă guvernulŭ francesŭ, tratéză, în 30 Aprilie următorŭ, de «*pré-«jugés» din partea Turcilorŭ, resistenţa lorŭ «pour une cession de territoire que rien ne nécessite ni ne justifie.*»

Deja la 18 Maiŭ 1775 guvernulŭ francesŭ scria luĭ St. Priest:

«Nous voyons avec plaisir que vous êtes persuadé, que la Cour de Pétersbourg n'agit point à Constantinople pour aigrir les Turcs contre la Cour de Vienne... et que Cathérine II ne cède point à cet égard aux instigations et à l'exemple de la Cour de Berlin.»

Maĭ multŭ! Culmea derisiuniĭ: regeluĭ Francieĭ dă Austria trista

(1) Nota luĭ St. Priest din 17 Februarie 1775, Hurmuzaki.

misiune d'a termina diferendulŭ: «La Cour de Vienne nous a confié la conclusion de son traité avec la Porte concernant les *limites de la Moldavie(!!)* Le Roi a marqué la satisfaction la plus vive et la plus sincère de cet évènement (2 Iulie 1775).»

Póte să fie abheraţiune maĭ mare!

Şi de ce acésta? Pentru că regele avea de soţie pe Maria Antoineta, fiica Marieĭ Tereza; pentru că la Berlin nu se maĭ aproba invasiunea Austrieĭ în Bucovina şi Austria convingea Curtea dela Versailles, că cea ce displace la Berlin, aceea este bunŭ pentru Francia şi Austria.

De aceea ce strigătŭ liricŭ de plăcere eşia din péna luĭ St. Priest la 17 Maiŭ 1775, «că bine că s'a sfîrşitŭ o dată cu contestaţiunile Porţeĭ. L'accommodement entre la Porte et Vienne sur les limites de Moldavie, vient d'être conclu.... L'important est que les contestations aient pris fin !...»

Curêndŭ însă Ludovic XVI se deşteptă, dar numaĭ pentru o clipélă, din somnulŭ în care-lŭ afundase Kaunitz. In Septembrie 1775, Ludovic XVI, scrie luĭ St. Priest: «Si la Cour de Vienne trouve qqs. avantages dans les usurpations graduelles et successives, elles ne sont que *précaires,* puisque le Roi de Prusse, s'autorisant de l'exemple, donne chaque jour plus d'extension aux siennes et se forme un corps de puissance, qui sera un jour bien incommode et vraissemblablement très funeste à la Maison d'Autriche.»

Asemene scăpărătură luminósă în mintea politicilorŭ Francieĭ nu servă la nimica. Curtea era maĭ putinte ca tradiţiunea şi ca logica; în 19 Maiŭ 1776, guvernulŭ Regeluĭ Ludovic XVI interveni *oficialŭ* la Pórtă, sprijinindŭ pretinsa revendicaţiune a Austrieĭ asupra Bucovineĭ!...

Asemenea revenire tardivă şi nefolositóre a guvernuluĭ francesŭ asupra eroreĭ sale politice nu scuză înaintea istorieĭ pre St. Priest, care era supĕratŭ pre Domnitorulŭ Grigore Ghica alŭ Moldoveĭ, că resistă şi ameninţă de a nu da Austrieĭ Bucovina. Când nemuritorulŭ Domnŭ e asasinatŭ de Turcĭ la Beilicŭ, după instigaţiunile Austrieĭ, St. Priest declară că: «*Il est notoire que cet homme était vendu à la Russie depuis longtemps!*»

Nu aducemŭ aci numerósele corespondinţe cu referinţă la cestiunea

Bucovinei, din colecțiunea Odobescu, căci se potŭ vedé în volumulŭ respectivŭ din colecțiunea Hurmuzaki și nu amŭ face decât să îngreuiămŭ spesele publicațiuneĭ cursuluĭ nostru. In planulŭ nostru intră de a reproduce cu preferință documentele interne și necunoscute. De altmintrelea, în cele maĭ de susŭ narate credemŭ a fi datŭ în substanță înțelesulŭ documentelorŭ din colecțiunea Odobescu și o suficientă esplicare a atitudineĭ politice a principalelorŭ state Europene, în cestiunea Bucovineĭ.

Nu vomŭ stărui maĭ multŭ nicĭ asupra documentelorŭ din tom. VII alŭ colecțiuneĭ Hurmuzaki, preste ceea ce maĭ susŭ amŭ menționatŭ și din care s'a vĕdutŭ de ajunsŭ mijlócele puse în mișcare de Kaunitz și de Thugut, pentru a ajunge la spoliarea Moldoveĭ de frumósa sa provincie Bucovina.

În privința roluluĭ jucatŭ de Gr. Ghica în cestiunea Bucovineĭ amŭ citităŭ, icĭ colea, unele încercărĭ de a micșora înaintea posterității însemnătatea aceluĭ rolŭ. Nu voiŭ urma pre detractoriĭ luĭ Gr. Ghica. Orĭ-carĭ fie corespondințele luĭ cu socrulŭ sĕŭ Iacovache Rizu ; orĭ-cât de puținŭ corectă fie purtarea luĭ Rizu, Gr. Ghica care a plătitŭ cu viața, fie și numaĭ încercarea luĭ de a împedeca răpirea Bucovineĭ, ne impune respectŭ și admirare. Sângele luĭ este protestulŭ țĕreĭ față cu actulŭ de spoliare alŭ Austrieĭ. Atâta e de sigurŭ acésta, că Austria nu se va crede, din causa aceluĭ protestŭ alŭ țĕreĭ, sigilatŭ cu sângele luĭ Gr. Ghica Vodă, că la prima ocasiune guvernulŭ Austrieĭ va cere Turcieĭ, la pacea de la Șiștovŭ 1791, o nouă confirmare a tratatuluĭ de cesiune a Bucovineĭ. Că Gr. Ghica și-a făcutŭ datoria de Domnŭ apĕrătorŭ alŭ pămîntuluĭ țĕreĭ era și sentimentulŭ Moldovenilorŭ contimporanĭ. Boeriĭ carĭ cu piositate și cu pericolulŭ vieței, contra poruncilorŭ turcescĭ de a se da corpulŭ luĭ Gr. Ghica la cânĭ, îlŭ îngropară în tainŭ la o biserică afară din Iașĭ, nu facŭ numaĭ actŭ de creștinĭ, ci și de recunoscință națională. Enake Kogălniceanu cântândŭ cu versŭ duiosŭ uciderea luĭ Gr. Ghica (1), este representantulŭ regretelorŭ întregeĭ Moldove pentru gloriosulŭ martirŭ.

(1) Vedĭ anexa la acéstă pagină.

Narațiunea uciderei luĭ Gr. Ghica în casa dela Beilîcŭ din Iași, este deja făcută de condeiŭ măiestru și nu ne vomŭ maĭ încerca a o refface, mărginindu-ne a o da în anexă (1).

Thugut în raporturile sale către Kaunitz, de la începutulŭ anuluĭ 1775, arĕtândŭ dificultățile ce punea Gr. Ghica pentru a salva cât maĭ multŭ teritoriŭ din Bucovina, la ocasiunea fixăreĭ fruntariilorŭ (2) confirmă de ajunsŭ credința Moldovenilorŭ, că Gr. Ghica cu tóte demonstrațiunile de politeță către curtea de Viena, și-a făcutŭ datoria de Domnŭ românŭ. Acusările ce Austria face Divanuluĭ Moldoveĭ și luĭ Ghica, că stăruescŭ pe lângă Rusia, dóră vorŭ împedeca măcarŭ în parte spoliațiunea Moldoveĭ de Bucovina, nu sunt micșurătóre meritelorŭ luĭ Gr. Ghica. Stăruințele aceste provócă óre-care acte favorabile Moldoveĭ din partea Prusieĭ și a Rusieĭ (3).

Dămŭ în anexă convențiunea dintre Pórtă și Austria dela 7 Maiŭ 1775 după Hurmuzachi (4).

Prin art. 3 alŭ acesteĭ convențiunĭ Austria îșĭ maĭ lasă deschisă o pórtă de estensiune în paguba Moldoveĭ și Muntenieĭ, sub pretextŭ de rectificare de fruntariĭ. Amŭ vĕdutŭ și vomŭ maĭ vedé de multe orĭ pusă în practică de Austria asemenea sistemă de cotropire!

In 25 Maiŭ st. n. 1775 Thugut scrie luĭ Gr. Ghica anunțându-ĭ conclusiunea convențiuneĭ cu Pórta relativă la Bucovina. La 29 Maiŭ st. v. 1775 Gr. Ghica rĕspunde luĭ Thugut, ceea ce era nevoitŭ să rĕspundă unŭ Domnŭ în situațiunea luĭ. In actulŭ acesta de politeță Domnitorulŭ subliniază, că perderea Bucovineĭ a fostŭ: «une perte bien considérable pour la Moldavie.» Domnitorulŭ simțindu-se amenințatŭ, se referă la relațiunile socruluĭ sĕŭ Iacovache Rizu cu Thugut, ca să se convingă acestŭ diplomatŭ, că Domnitorulŭ Moldoveĭ nu va maĭ face acte de natură a supĕra pe Austria. Sunt uniĭ carĭ impută luĭ Grigorie

(1) Vedĭ anexa la acéstă pagină.
(2) Hurmuzachi, tom. VII, pag. 112 și următórele.
(3) Hurmuzachi, tom. VII, pag. 145 și următórele.
(4) Hurm. Tom. VII, pag. 159.

Ghica scrisórea acésta, ce o dămŭ în anexă (1). Maĭ dreptŭ însă judecă Thugut sentimentele românescĭ ale luĭ Gr. Ghica, când scriindŭ luĭ Kaunitz la 3 Iuniŭ 1875 îĭ spune, că cu tóte protestațiunile de amiciție ale luĭ Gr. Ghica, Austria trebue să se aștepte din partea luĭ la acte de împotrivire și împedecărĭ, relative: «*durch die gegenwärtige Zerstückung seines Fürstenthumes*», (la îmbucățirea actuală a principatuluĭ sĕŭ).

In 6 Iuniŭ st. n. 1775 se face ratificarea convențiuneĭ încheiate cu Pórta relative la Bucovina (2).

Pentru înfierarea eternă a politiceĭ care a isbutitŭ să rumpă dela sînulŭ Moldoveĭ frumósa sa provincie Bucovina, aducemŭ în anexă raporturile luĭ Thugut către Kaunitz, arĕtândŭ baniĭ ce aŭ cheltuitŭ pentru a dobândi cesiunea Bucovineĭ, prin corupțiune (3).

Unulŭ din instrumentele luĭ Thugut este Dragomanulŭ Porțeĭ Costache Moruz. Nu numaĭ prin baniĭ Austria rĕsplătesce luĭ Costache Moruz; în raportulŭ luĭ Thugut către Kaunitz intervine și în favórea familieĭ acestuia (4).

Actele următóre, relative la delimitarea Bucovineĭ despre Moldova, corespondința numerósă în privința acésta, nu potŭ afla locŭ în acéstă lucrare a nóstră decât în anexă (5). Din raporturile comisarilorŭ și ale luĭ Thugut se póte vedé stăruința minunată a Domnitoruluĭ Gr. Ghica de a se reduce cât maĭ multŭ, pe terenŭ, pămîntulŭ cedatŭ Austrieĭ. Maĭ cu sémă dorința Turcieĭ de a menține pentru sineșĭ posesiunea Hotinuluĭ și a districtuluĭ sĕŭ întârziază terminarea demarcațiuneĭ. Acéstă dorință a Porțeĭ de a păstra Hotinulŭ a împedecatŭ dobândirea de la Austria a Suceveĭ, dorită de Gr. Ghica.

Intre acestea, la finea anuluĭ 1775 și 1776 Rusia și Prusia începŭ a interveni pentru a împedeca prea marea estensiune a Austrieĭ în Moldova, și acésta silesce pe Austria la óre-carĭ concesiunĭ și la gră-

(1) Veḑĭ anexa după Hurmuzachi, tom. VII, pag. 170. Veḑĭ și anexa după Hurmuzachi, tom. VII, pag. 201, documentŭ 120, pag. 285, doc. CLXI din 17 Sept. 1776.

(2) Veḑĭ anexa după Hurmuzachi, tom. VII, pag. 171 și 175.

(3) Veḑĭ anexa Hurmuzachi, tom. VII, pag. 180—183, 188, 196, etc.

(4) Hurmuzachi, tom. VII, pag. 186.

(5) Veḑĭ anexa la acéstă pagină.

birea delimitării. Totuşĭ conflictele încă nu sunt aplanate. În Aprilie 1776, dar în 12 Maiŭ acelaşĭ anŭ st. noŭ Pórta, la îndemnulŭ şi alŭ Francieĭ, semnézĕ convenţiunea prin care se cedézĕ Austrieĭ oraşulŭ Rohatinŭ şi se stabilesce fruntaria până în ţinutulŭ Hotinuluĭ (1).

În aceste negociaţiunĭ Gr. Ghica care ţinea să păstreze Moldoveĭ Sucéva, vechia capitală a Moldoveĭ, şi nu vedea unŭ interesŭ de a rĕmâné Hotinulŭ, cetate turcéscă, ceea ce dădea ocasiune numaĭ de supĕrare ţĕreĭ; desilusionatŭ şi de puţina protecţiune ce găsia Moldova la Petersburg, în asemenea grele împrejurărĭ, se arétă multŭ maĭ mlădiosŭ faţă cu Austria. Acésta o recunósce însuşĭ Thugut raportândŭ luĭ Kaunitz, în 16 Maiŭ (st. n.) 1776, despre încheerea convenţiuniĭ pentru stabilirea fruntarielorŭ Bucovineĭ (2).

De îndată însă ce Gr. Ghica vede, că guvernulŭ austriacŭ depăşesce preste dreptăţile ţĕreĭ, chiar după convenţiunea de curîndŭ încheiată, elŭ intervine la Constantinopole. Acésta dă ocasiune Austrieĭ să-lŭ consídere din noŭ ca rĕŭ intenţionatŭ (3).

Se ivescŭ diferite conflicte de jurisdicţiune între Domnitorulŭ Gr. Ghica şi Generalŭ Spleny din Bucovina (4) cu referinţă la moşiile din Bucovina, posesiunĭ ale boerilorŭ rĕmaşĭ în Moldova. Reclamaţiunile boerilorŭ şi a Domnitoruluĭ supĕră pe Austria şi o înăspréscŭ din ce în ce maĭ multŭ în privinţa luĭ Gr. Ghica.

In 27 Augustŭ stilŭ n. 1777, Generalulŭ Spleny publică în Bucovina manifestulŭ imperialŭ adresatŭ locuitorilorŭ noueĭ provinciĭ alipite la Austria, în cuprinderea următóre:

«*Noĭ, Maria Terezia, cu Mila luĭ Dumnedeŭ*

«A Rîmuluĭ împĕrătésă, vĕduvă crăiasă dela ţéra Unguréscă, Buhamia, Dalmaţia, Cruaţia, Şlavonia, Galiţia şi Ladomeria, (iprocĭ) Arhicneghina de Austria, Cneghina dela Burgundia, Ştiria, Carintia, Ecarniolia, Mare Dómnă dela Ardélŭ, Mare grafina dela Moravia, Cneghina dela Brabant, Limburg, Lu-

(1) Vedĭ după Hurmuzachi, tom. VII, pag. 277.

(2) Hurmuzachi, tom. VII, pag. 283.

(3) Emanuel Tessara dice luĭ Kaunitz, că «was Herr freyh. v. Thugut von diese Mannes (Ghica) boshaften Ränken und wiedrigen Gesinnungen bei verschiedenen Gelegenheiten erwähnt hatte, etc»

(4) Vedĭ Hurmuzachi, tom. VII, pag. 291 şi 292.

ţănăburg, Geldria, Sertburg, dela Slegia de susŭ, i de josŭ, Dimilant, Mantuoa, Parma, Plaţenţia, Gvastala, auşfiţĭ şi Zator, Dómnă dela Evevia, Grafina dela Hapşpurg, Flandria, Tirol, Hanonia, Chiburgă, Gherţia şi Gradisca, Marcografina dela sfîntulŭ îmuluĭ stăpînire, la Bărgăŭ, la Lauzniţĭ de susŭ şi de josŭ, Grafina dela namor, Dómna dela Marhia, Slavonia şi la Mihainia, Vĕduvă Cneghină dela Lotrîngia şi Bar, Mare Cnegină dela Toscana, i proci, i proci.

«La toţĭ şi fiesce-căruia ce sunt locuitorĭ într'acéstă Bucovină deştricte, care orĭ unde ce satŭ séŭ moşie aŭ aicé de stăpânescŭ cu care suntŭ aĭ noştri supuşĭ saŭ podanĭ, şi protecţia nóstră sunt vrednicĭ a avé: Adecă tuturorŭ Mitropoliţilorŭ, Arhiepiscopĭ, Episcopĭ, Arhimandriţĭ, Dicheĭ, Egumenĭ, Protopopĭ, Preoţĭ şi Diaconĭ, Boerĭ, Mazîlĭ, ruptaşĭ, şi la tótă prostimea, oraşe, tîrgurĭ, sate, şi la tótă obştea, atâtŭ parte Bisericéscă, cum şi luméscă, vĕ adeverimŭ întâiŭ a nóstră Impĕrătéscă şi Crăiască milă, gândŭ bunŭ şi totŭ binele cărora noĭ cele arĕtate maĭ josŭ arĕtămŭ şi însciinţare facemŭ.

«Fiindŭ între a nóstră pré înălţată curte, şi între strălucitórea turcéscă Pórtă, prin una în trecutulŭ anŭ adunată comisie, la care dela amêndouĕ curţile aŭ fostŭ trimişĭ plinopotinţĭ séŭ vichilĭ: Adecă despre partea nóstră pe generalŭ Feldmarşal Leitnant baronŭ Barco şi despre partea turcéscă pe Tahir aga, graniţa, între ţéra Moldoviĭ, dimpreună şi cu partea ce este sub stăpînirea cetăţiĭ Hotinuluĭ a raeleĭ turcescĭ, şi între aceea ce acum, se numesce Bucovina deştrict, care nouĕ din vecĭ ne este dată, din apa Nistruluĭ până la Ardélŭ unde se împreună 3 graniţe, Ardélulŭ, Moldova, Bucovina deştrictŭ, care se numesce pietrile roşiĭ hotărîndŭ şi întărindŭ într'amêndouĕ părţile, cea desăvîrşitŭ odihnă şi linişte, după cum este hotărîtŭ şi de toţĭ sciutŭ cu tótă stăpânirea sub prea înalteĭ nóstre puterĭ, cu tóte oraşele, tîrgurĭ, sate, ape, codri, supuşĭ şi podanĭ, atâtŭ partea bisericéscă şi luméscă, şi în scurtŭ cu tótă stăpînirea ce póte să fie, către a nóstră ţesăréscă şi crăiască curte, moştenitorilorŭ, şi celorŭ ce în urma nóstră la corónă vorŭ fi, lăsatŭ şi cu totulŭ în vecĭ rămânitorĭ ne este dată, după aşeḑĕmîntulŭ înscrisŭ ce l'aŭ făcutŭ plenipoţenţiĭ de maĭ susŭ pomeniţĭ, ale cărora iscălitură ce este dată unulŭ la mâna altuia adeverésce.

«Dreptŭ acésta, de alta nu este trebuinţă, fără numaĭ că locuitoriĭ acesteĭ Bucovine deştrictŭ, atâtŭ partea bisericéscă şi mirenéscă, cum şi tótă obştea, prin ivélă să facă supunere şi jurămîntŭ, ca să se adeveréscă aĭ noştri credincioşĭ, supuşĭ podanĭ, ca printr'acestŭ jurămîntŭ pe tótă dreptatea şi aşeḑarea către a nóstră purtare de grije şi dragoste părintéscă de a pururea să fie nădăjduiţĭ, care noĭ totŭ-d'a-una, şi maĭ vîrtosŭ la rînduiala ce va să se facă într'acéstă Bucovină deştrictŭ, către dênşiĭ vomŭ arĕta.

«Decĭ poruncimŭ, ca toţĭ şi fiesce-care ce într'acéstă Bucovină, orĭ-ce stăpî-

nescŭ și sub stăpînirea și ocrotirea nóstră sunt, adecă care sunt într'acestŭ deștrictŭ șeḑĕtorĭ, la ḑiua ce este acum însemnată, după cum maĭ josŭ se arĕtă, jurămîntulŭ să facă. Fiindŭ-că acestŭ împodobitŭ și cinstitŭ jurămîntŭ este să fie aicea în Cernăuțĭ la Octombre: ḑi întâiŭ Calendarulŭ vechiŭ, alŭ anuluĭ acestuia 1777: trebue dară toțĭ Mitropoliții, Arhiepiscopiĭ, Episcopiĭ, Arhimandriții, Dicheiĭ, Egumeniĭ, cum din partea boerimeĭ: boerĭ, mazîlĭ, ruptașĭ, șliahticĭ, atîtŭ ceĭ ce sunt șeḑĕtorĭ aicea, cum și ceĭ (ce) (1) sunt afară șeḑĕtorĭ, și într'acéstă Bucovină sunt moșinașĭ, la 29 Septembre calendarulŭ vechiŭ, să vie aicĭ la Cernăuțĭ, însă pentru ceĭ ce sunt șeḑĕtorĭ afară din cordonŭ și aŭ moșie aicea, de nu vorŭ puté însușĭ să vie, séŭ din depărtarea drumuluĭ, séŭ de altă neputință, din părintésca milă sunt lăsațĭ de venirea lorŭ și potŭ să trimiță pe vechilulŭ lorŭ; însă pe vechilulŭ ce-lŭ vorŭ trimite să aibă cartea de vichilicŭ, după copia ce s'aŭ trimesŭ supt slovă 2, și acelŭ vichilŭ la ḑiua însemnată să se afle aicĭ. Pentru partea mŏnăstiréscă, atâtŭ călugăriĭ, cum și călugărițe, care sunt șeḑĕtorĭ într'acestŭ deștrictŭ, așijderea protopopiĭ și preoțiĭ, ca să pótă face jurămîntulŭ cu credință, să trimite fiesce-căriia mŏnăstire copie de jurămîntŭ sub slovă 4 și de cătră fiesce-care mŏnăstire orĭ călugărĭ orĭ călugărițe acea copie de jurămîntŭ să se iscăléscă de totŭ soborulŭ, și de către mŏnăstireĭ călugărĭ acelŭ jurămîntŭ iscălitŭ prin egumenĭ, cu 3 călugărĭ la 29 a luĭ Septembre să se afle aicĭ la Cernăuțĭ, iară mŏnăstire călugărițe să trimiță pe vechilulŭ lorŭ, care vichilŭ să aibă carte de vichilicŭ, după copia ce s'aŭ trimisŭ, și dimpreună cu jurămîntulŭ acelŭ iscălitŭ, acelŭ vichilŭ să se afle la sorocu arĕtatŭ aicĭ la Cernăuțĭ.

«Protopopiĭ și preoțiĭ aceștia după cum maĭ josŭ se va arĕta, vorŭ face jurămîntulŭ de credință întâiŭ pe la satele lorŭ, și după acésta li se poruncésce, ca fiesce-care protopopŭ în ocolulŭ sĕŭ să adune preoțiĭ sĕĭ la unŭ locŭ, și să se alégă doĭ din preoțĭ, și aceĭ doĭ preoțĭ aleșĭ dimpreună cu Protopopulŭ lorŭ, la ḑiua însemnată să se afle aicea la Cernăuțĭ, ca să întăréscă jurămîntulŭ și aicea.

«Ceĭ ce sunt șeḑĕtorĭ în acéstă Bucovină deștrictŭ, prin orașe, tîrguri, sate, tărgoveți, țĕranĭ, li se poruncesce ca prin totŭ și în totŭ locului, adecă orașe, tîrguri, sate, se vorŭ trimite ofițerĭ din preună cu Mazilĭ, și în fiesce-care locŭ totŭ norodulŭ, adecă în tîrgurĭ judecătorulŭ și cu tîrgoveții, în sate vorniculŭ, și fruntașiĭ, săracĭ, slujĭ boerescĭ și alțiĭ, în beserică deșchisă să se adune, și întâiŭ preoțiĭ, diaconiĭ, și toțĭ tîrgoveții, sătenĭĭ, după copia de jurămîntŭ ce s'aŭ trimisŭ sub slova d (5) vorŭ jura, și acelŭ jurămîntŭ să se iscăléscă, de preoțĭ, diaconĭ, de vornicŭ, și de patru fruntașĭ, și să se alégă de cătră sa-

(1) Acestŭ «ce» lipsesce în manuscriptulŭ dela Comisiune.

téní, doĭ fruntașĭ, ca dimpreună cu vorniculŭ, să se afle aicea la Cernăuțĭ la 29 a luĭ Septembrie.

«Așijderea și jidoviĭ aŭ a jura jurămîntŭ cu credință către noĭ, nu numaĭ ceĭ ce sunt șeḑétorĭ în tîrgurĭ, ci și ceĭ de prin sate, să se strîngă la cahalulŭ lorŭ și nu numaĭ jurămîntulŭ ce s'a trimesŭ, sub slova e (6) înaintea ofițeruluĭ rînduitŭ să jure, ci și fiesce-care să se iscăléscă.

«Decĭ, de vréme că noĭ tuturorŭ d-vóstră, ceĭ ce sunteți întru acestŭ deștrictŭ șeḑétorĭ, Mitropoliți, Arhiepiscopĭ, Episcopĭ, Arhimandriți, Dicheĭ, egumenĭ, și la tótă partea besericéscă, spre aflarea însușĭ dumné-vóstră aicea la Cernăuțĭ, iară ceĭ ce sunt șeḑétorĭ afară din cordonŭ, carĭ nu va puté să vie însușĭ, vichiliĭ dumné-vóstră, să-ĭ trimeteți aicĭ. Cum și Protopopiĭ și din ceĭ aleșĭ preoțiĭ, judecătoriĭ tîrgurilorŭ, tîrgoveții, vornicĭĭ, și sătenĭĭ, i proci, la 29 Septembre să vĕ aflați aicea, ca la 30 a luĭ Septembre fiesce-care să se afle la cantalaria Cernăuțuluĭ, ca să se técă numele dumné-vóstră la protocolŭ, cum și de la vechilĭ să se pótă lua cărțile de vechilicŭ, vĕḑêndu-se de aŭ venitŭ toți; noĭ nădăjduimŭ pe credința vóstră că pré înalteĭ nóstre poruncĭ vĕ veți supune, cu cât maĭ vîrtosŭ arĕtându-vĕ cu credință, mila ce ĭaste să fie, să nu o pĭardeți.

«Cu hotărîre vĕ arĕtămŭ, că după cum jurămîntulŭ, de maĭ susŭ pomenitŭ sub slova d (4) învederată adunare în auḑulŭ tuturorŭ și cu înălțarea a treĭ dégete a mâineĭ drépte dumné-vóstră îlŭ veți face, asémenea fiesce-care iscălitura jurămîntuluĭ cu mâna dumné-vóstră îlŭ veți iscăli. Așijderea nădăjduimŭ, că după cum prea înalteĭ Protecțieĭ nóstre, și părintesceĭ bunătate, de-a pururea veți nădăjdui a o câștiga, asémenea de-a pururea vĕ veți sili, ca nisce supușĭ și ascultătorĭ podanĭ, spre împlinirea jurămîntuluĭ vĕ veți arĕta.

«S'aŭ datŭ în Cernăuțĭ prin alŭ nostru la acéstă trébă orênduitŭ Comisariŭ Alŭ prea înălțateĭ Țăzăresceĭ și crăesceĭ mărirĭ, Cămărașŭ alŭ cheeĭ de aurŭ, Generalŭ-Maiorŭ, comandirŭ de la Bucovina deștrictŭ, și la acéstă cinstită trébă Plenipotentŭ-Comisarŭ.

«Și s'aŭ tipăritŭ în tipografia episcopieĭ Blajuluĭ din Ardélŭ, 1777, Augustŭ 27.»

Din acestŭ actŭ încă vede istoricŭlŭ douĕ lucrurĭ: 1. că nu s'a găsitŭ nicĭ unŭ Moldovénŭ, necĭ chiar din Bucovina, atâtŭ de mișelŭ ca să împrumute condeiulŭ sĕŭ la scrierea luĭ, cum dovedesce limba cea stîlcită în care e compusŭ și 2-lea, că și prin acestŭ actŭ de jurămîntŭ și chiămarea la Cernăuțĭ de delegați din tótă țéra anexată, Austria voiesce să legitimeze usurparea prin o specie de plebiscitŭ alŭ locuitorilorŭ din tótă Bucovina.

Intre aceste relațiunile dintre Rusia și Turcia se înăspriseră din ce în ce mai multŭ. Pórta se pregătea de răsboiŭ deja pe la finele luĭ Octobre 1776. In asemenea împrejurărĭ Gr. Ghica, urîtŭ de Austria și consideratŭ la Constantinopole ca omŭ alŭ Rusieĭ, își simția posițiunea din ce în ce mai amenințată.

Muscaliĭ cereaŭ Porțeĭ plata speselorŭ de răsboiŭ conformŭ tratatuluĭ suplimentarŭ alŭ păceĭ de la Kuciuc-Kainardgi, și amenințaŭ cu răsboiŭ în casŭ de întârdiere a plățeĭ. In asemenea împrejurărĭ, la Constantinopole se plănuise în taină mazîlirea luĭ Grigorie Ghica. Lucrulŭ este vestitŭ la 17 Octobre st. n. 1777 luĭ Kaunitz (1). Pe ḑiua de 11 Octobre st. n., 1777, se scie lucrulŭ în Constantinopole. Constantinŭ Moruz este hotărîtŭ de Pórtă să succédă luĭ Grigorie Ghica. La 16 Octobre st. n. urma să fie semnată numirea luĭ Constantinŭ Moruz, dar deja cu puține ḑile mai 'nainte Divanulŭ trimesese la Iași pe Kara-Hissarli-Ahmed Bey însoțitŭ de doĭ ómenĭ de încredere, ca să ia în primire administrația Moldoveĭ, până la sosirea nouluĭ Domnŭ.

La 17 Octobre st. n. 1777, corespondentulŭ luĭ Kaunitz nu scie, ce s'a întâmplatŭ la Iași cu Gr. Ghica. I raportéză mai multe versiunĭ. După una din aceste, Gr. Ghica însoțitŭ de garda sa de 300 arnăuțĭ, s'ar fi refugiatŭ în siguranță în taběra ruséscă aflătóre în apropiere de Moldova. Altă versiune ḑicea, că Capigi-Basa fusese însărcinatŭ, ca în sînulŭ Divanuluĭ să mazîléscă pe Domnitorŭ, despre care mazîlire Domnitorulŭ Gr. Ghica n'ar fi avutŭ nicĭ o presimțire măcarŭ.

In 4 Noembre st. n., 1777, acelașĭ corespondentŭ alŭ luĭ Kaunitz îĭ scrie despre uciderea luĭ Gr. Ghica, spunêndu-ĭ, că la 21 Octobre s'aŭ aflatŭ detaliĭ mai deslușite despre nenorocitulŭ principe, care a fostŭ omorîtŭ la Iași, și alŭ căruĭ capŭ a fostŭ adusŭ la seraiŭ de către unŭ trimisŭ extraordinarŭ alŭ luĭ Mehmed-Bey. Capulŭ nefericituluĭ principe a fostŭ expusŭ la Pórta seraiuluĭ 1-a ḑi fără nicĭ o inscripțiune, iar a 2-a și a 3-a ḑi cu inscripțiunea următóre:

«Precedentele culpe făcute de Greg. Ghica, Principe de Moldavia, fiindu-ĭ mai înainte iertate, fu miluitŭ prea milostivŭ din noŭ cu Domnia Moldoveĭ;

(1) Hurm., tom. VII, pag. 302.

și cu tóte că supușiĭ Moldoveĭ fură în curgere de doĭ anĭ scutițĭ de tributŭ și de orĭ-ce alte greutățĭ și dărĭ; totușĭ ḑisulŭ Domnitorŭ, împotriva înalteĭ poruncĭ, supĕrêndŭ și îngreuindŭ cu dărĭ pre supușiĭ încredințațĭ luĭ, luându dela eĭ tributulŭ și alte greutățĭ impunêndu-le și stórceriĭ, de s'aŭ primitŭ contra luĭ mulțime de jâluirĭ; pe lângă aceste, împrotivindu-se elŭ, și cu pretexte neîngrijindŭ de datoria de a provede și a trămite (la Constantinopole) zahereaoa ce i-se poruncise a trimite, se făcu de nevoie mazilirea luĭ; pentru acestŭ scopŭ fu trimisă mărită suprema poruncă, ca împreună cu familia și copiiĭ luĭ să vină la Constantinopole, ca să rezideze în casa luĭ de țĕră. Dar elŭ cu tótă mândria și dispreţulŭ arĕtându că nu voiesce a asculta de ordinele supreme înalte, și avêndŭ încă și îndrăsnéla și cutezanța a se esprima în nesăbuițĭ și grozavĭ terminĭ, repugnanțĭ demnităţeĭ și cinsteĭ strălucitеĭ Porțĭ, și pricinuindŭ nimicirea luĭ, a trebuitŭ să fie ucisŭ; așa este pedépsa celorŭ rĕĭ-voitorĭ, cându nu se supunŭ poruncilorŭ înalte ale strălucitеĭ Porțĭ! (1) »

Nimicŭ adevĕratŭ în acéstă acusare. Austria însă îșĭ ajunsese scopulŭ!

Kaunitz comunică corespondentuluĭ Tessara, carĭ maĭ sunt motivele pentru carĭ Turcia a ucisŭ pe Grigore Ghica, în scrisórea sa din 21 Noembre 1777 (2).

Kaunitz acusă pre Gr. Ghica, séŭ pretinde că alțiĭ l'acuză de instru-

(1) «Le precedenti colpe comesse di Grigorio Ghicca Prencipe di Moldavia, essendogli state per lo avanti perdonate, fù clementissimamente anche aggraziato di bel nuovo del Principato di Moldavia; e quantunque i sudditi della Moldavia siano stati, per il corso di due anni consecutivi, dispensati ed esentati dal Tributo e dà ogni altra gravezza o imposizione; nulla di meno detto Prencipe, contro l'Eccelso Comandamento, avendo vessato ed oppresso li suaccennati sudditi, prendendo dà essi loro si il tributo, che altre gravezze ed esazioni sono venuti contro di lui quantità di lamenti; oltre à questo, essendosi egli opposto, ed avendo con pretesti trascurato e negletto anche di provedere e spedire le provisioni, che glierano state comesse ed ordinate, era divenuta necessaria la di lui deposizione; sicche à tal intuito fù spedito Eccelso supremo Comandamento, accioche con la sua famiglia e figliuoli venga à Constantinopoli per rissiedere nella sua casa di campagna. Mà egli con tutta la fierezza e sdegno, dimonstrandosi non volere ubidire e sottomettersi alli suaccennati Eccelsi supremi ordini, ed avendo avuto la presunzione e temerità di esprimersi anche con eccendenti ed enormi termini, repugnanti alla dignità e decoro della fulgida Porta, e cagionanti la di lui annihilazione, hà fatto duopo la di lui morte; sicche il castigo di quei malvaggj che non si sottomettono alli supremi ordini della fulgida Porta, è questo.»

(2) Hurmuzachi, tom. VII, pag. 311.

mentŭ alŭ Rusieĭ și căcĭ n'ar fi trimisŭ zaherelele datorite la Constantinopole, și că și-ar fi apropriatŭ multe averĭ cu carĭ să fugă în statele vecine, adecă în Rusia.

In totŭ casulŭ amŭ vĕdutŭ cum Constantinŭ Moruzi era patronatulŭ luĭ Thugut și ne esplicămŭ chiămarea la tronulŭ Moldoveĭ a acestuia prin *influența austriacă*, care a profitatŭ de încordarea de relațiunĭ pentru a delătura de la tronulŭ Moldoveĭ pe Gr. Ghica Vodă. Zinkeisen (1) narândŭ uciderea luĭ Gr. Ghica scrie, că acésta era considerată maĭ multŭ «für eine gegen Russland gerichtete Demonstration» și totŭ asemenea: «da einer der entschiedensten Vertrater der Kriegspartei im Divan (le boute-feu le plus ardent de la guerre), der bisherige Pfortendolmatsch Mourusi, zu Ghik'as nachfolger erwählt wurde» (o demonstrațiune îndreptată contra Rusieĭ... ca unulŭ din partisaniĭ ceĭ maĭ energicĭ aĭ partideĭ răsboiuluĭ din Divanŭ, celŭ ce până acuma fusese Dragomanulŭ Porțeĭ, Moruzi, să fie chiămatŭ a succede luĭ Ghica).

Negreșitŭ că Divanulŭ Porțeĭ se grăbi să desmință aceste versiunĭ. «Pe Ghica l'aŭ ucisŭ pentru a-lŭ pedepsi de crimele séle și nu trebue în acésta să vadă Rusia nicĭ cea maĭ mică animositate, séŭ o demonstrare de înăsprire de relațiunĭ contra Rusieĭ.»

Cum se împăcaŭ aceste esplicărĭ cu înarmările ce se făceaŭ de Turcia? Ea răspunde că ea nu doresce nimicŭ maĭ multŭ «als die Erhaltung des Friedens» (ca menținerea păceĭ). Décă pe fruntariĭ adună trupe, Turcia face acésta «nur aus Vorsicht für alle Fälle» numaĭ ca asigurare pentru orĭ-ce întêmplare! (2)

Rusia, care simți joculŭ Austrieĭ, în aceste împrejurărĭ, nu voi să întețéscă cérta. Ecaterina, în 18 Februarie 1770, scrisese luĭ Voltaire despre *Gr. Ghica* — care era atuncĭ la Petersburg — că «*il a beaucoup d'esprit.*» Voltaire răspunsese Impĕrăteseĭ Rușilorŭ, în 10 Aprilie, 1770: «Pour le hospodar de Valachie (Gr. Ghica) puisqu'il a de l'es-

(1) Geschichte des Osmanischen Reiches in Europa von Johann Wilhem Zinkeisen. Sechster Theil, (pag. 191) 8°, Gotta, 1859.

(2) Idem.

prit, il restera à votre cour... Je me mets aux pieds de Votre Majesté, comme le Hospodar de Valachie et *j'envie sa destinée...* (1)

Ĭĭ invidia sórta!...

Ṣépte anĭ după aceea, uciderea Domnitoruluĭ celuĭ plinŭ de *spiritŭ*, nu provocă dela Ṭarina Rusieĭ, măcarŭ unŭ protestŭ energicŭ către Pórtă. Din contra, vestitulŭ *Panin* convinse pe Ecaterina, că este bine a primi *esplicaṭiunile*, de maĭ susŭ ale Porṭiĭ. Pe la mijlocŭl luĭ Noembre ṣi dete Ecaterina Porṭeĭ unŭ rĕspunsŭ «*mitte*» blândŭ. Acesta parveni la Pórtă la Reis-Efendi prin de *Stakieff*, la 14 Decemb. st. n.

Aŭ trebuitŭ să se căiască ṣi Stakieff ṣi ceĭ din Petersburg, când aflară apoĭ, că Reis-Efendi primi *cu răcélă vĕdită* nota «*mit sichtlicher Kälte ad referendum* (2).»

XXII.

Constantinŭ Moruzi.

Cu Constantinŭ Moruzi (3) o nouă familie străină îṣĭ deschide calea la tronurile românescĭ. Dămŭ în anexă totŭ ce se póte până astădĭ spune despre originea Moruzescilorŭ, pre carĭ Drăghicĭ în «*Istoria Moldovei*» ĭĭ ḍice «de *viṭă lăzască*». Familia Moruzi era încuscrită cu a Mavrocordaṭilorŭ (4).

Despre domnia luĭ Constantinŭ Moruzi la Moldova, Manolache Drăghicĭ se esprimă în termenĭ destulŭ de favorabilĭ. Omŭ care mulṭĭ anĭ fusese Dragomanŭ alŭ Porṭeĭ, cunoscêndŭ tóte persónele influente în Constantinopole, Constantinŭ D. Moruzi isbuti să-ṣĭ strecóre Domnia în Moldova maĭ lungŭ timpŭ decât cine-va se putea aṣtepta. Nu puṭinŭ contribui la acésta, încuscririle numeróse ale séle, prin ceĭ 4 fiĭ ṣi 5 fete, cu atâtea familiĭ importante din ṭĕră ṣi din Constantinopole (5).

(1) Veḍĭ opere complete de Voltaire. T. 51, pag. 347, 352. Paris 1830.

(2) Zinckeisen. T. VI, pag. 191.

(3) Drăghicĭ, Istoria Moldoveĭ (Iaṣĭ. 1857). Tom. II, pag. 45.

(4) In unŭ uricŭ, din Marṭie 20, 1782, Constantinŭ D. Moruzi citéză pre «moṣulŭ Domnieĭ méle Nicolae Mavrocordatŭ VV.» (arch. Stat. Doc., mŏnăstireĭ Aronŭ-Vodă, Pachetŭ I Bis. Doc. 23.)

(5) Fiiĭ luĭ Constantinŭ Moruzi fură: Alexandru, care apoĭ domni în ambele Principate,

De altmintrelea nu putemŭ ḑice, că administraţiunea ţĕreĭ sub C. Moruzi, a fostŭ maĭ rea decât a altorŭ Domnĭ anterioriĭ.

Afacerea fixăreĭ fruntariilorŭ despre Bucovina preocupă în câtŭ-va pre noulŭ Domnŭ. Documentele din colecţ. Hurmuzaki (T. VII) arétă rolulŭ puţinŭ favorisândŭ Moldova, ce Moruzi a avutŭ în negociaţiunile relative la acele fruntariĭ (1).

Pregătirile nouĕ de răsboiŭ ale Turcieĭ, ocasionézĕ Moldoveĭ, sub C. Moruzi, multe greutăţĭ, cu înarmarea cetăţilorŭ, lucrare pentru care noulŭ Domnitorŭ fu silitŭ să impună ţĕreĭ grele podveḑĭ şi angariĭ.

Şi cu tóte aceste greutăţĭ ce apĕsaŭ din noŭ asupra ţĕreĭ, C. Moruzi, ca să se facă plăcutŭ Turcieĭ, s'a grăbitŭ — (în Noembre 1777) a propune Porţeĭ: «das er sowohl zu Kriegs als zu Friedenszeiten eine türkische Besazung einnehmen und auf eigene Kösten unterhalten wolle (2).»

In urma terminăreĭ afaceriĭ delimităriĭ Bucovineĭ, C. Moruzi s'a ocupatŭ cu regularea cea nouă a districtelorŭ din spre Buvovina. In acésta urmândŭ, gândimŭ, dorinţeĭ generale, de a se conserva, în ţéră, amintirea vecheĭ capitale a Moldoveĭ, *Suceava*, C. Moruzi aprobă propunerea Divanuluĭ, de a se reconstitui judeţulŭ, aprópe totŭ încorporatŭ la Bucovina, din fragmente secţionate dela judeţele limitrofe şi a se numi acestŭ judeţŭ aşia reconstituitŭ, cu vechiulŭ nume alŭ *Suceaveĭ*, dându-ĭ de capitală micului orăşelŭ «*Fălticenii*».

Cu perderea Bucovineĭ, financele ţĕreĭ suferiră o reducere destulŭ de însemnată. Se pare totuşĭ — după aserţiunea Postelniculuĭ Drăghicĭ,— că Moruzi nu ar fi ezitatŭ a reduce şi rusumaturile.

Dumitru, care fu Dragomanŭ alŭ Porţeĭ. Acesta la 1812 luă tristă parte la rumperea Basarabieĭ dela Moldova, ceia ce-ĭ aduse şi luĭ peirea, cum vomŭ vedé; Iorgu, victimă şi acesta alŭ intrigilorŭ din Constantinopole, ca şi alŭ patrulea frate Panaiotake. Fetele fură: Sultana, măritată cu Visterniculŭ Scarlataki Sturdza, boierŭ fórte avutŭ şi influentŭ în Moldova; Catinca, soţia Visterniculuĭ Săndulake Sturdza; altă fată măritată cu Postel. Arghiropolu, fanariotŭ influinte în Constantinopole; a 4-a fată Roxandra, măritată cu Beizadea Iancu Calimahŭ frate cu Scarlatŭ Calimahŭ (Domnŭ la 1806) şi Raluca Postelniculuĭ Caliarhi, care trăi în Petersburg cu mare luxŭ. Vede-se cum gineriĭ luĭ Costache Moruzi sunt de preferinţă *Postelnicĭ* şi *Vistieriĭ*. Se scie că aceste eraŭ funcţiunile cele maĭ importante şi de maĭ mare încredere, sub fanarioţĭ. (Veḑĭ Drăghicĭ, T. II, pag. 46.)

(1) Veḑĭ anexa.

(2) Hurm. Tom. VII, p. 314. «Ca elŭ să întreţină, atâtŭ în timpŭ de răsboiŭ câtŭ şi în timpŭ de pace o garnizónă turcă, pe propriele luĭ spese.»

Ca și Alexandru Ipsilante de la Muntenĭ, C. Moruzi nu introduse în Divanulŭ Moldoveĭ și maĭ alesŭ la primele posturĭ, mulțĭ fanarioțĭ.

In anulŭ când își termină domnia (1782) Divanulŭ luĭ C. Moruzi e compusŭ din acești boerĭ: Ioanŭ Cantacuzino Vel Logofetŭ; Stefanŭ Sturdza Vel Vornicŭ; N. Rosetŭ Vel Vornicŭ; Ienache Cantacuzino Vel Vistierŭ; Darie Donicĭ Vel Banŭ; Sandulache Sturdza Vel Comisŭ; Șerbanŭ Buhușĭ Vel Paharn.; Manolache Donicĭ Vel Stol.; Nicolae Hangeri Vel Agă; Const. Cantacuzino Vel Serdarŭ. *Vel Post.* fu *Iorgache* iar Teodorŭ Balșŭ fu Spătarŭ (a maĭ fostŭ Spătarŭ și Iordache Cantacuzino).

Intre Ispravniciĭ de județe nu aflămŭ decât iarăși puține nume străine.

Nu toțĭ acești boerĭ aŭ fostŭ în Divanŭ de la începutulŭ domnieĭ luĭ Const. Moruzi. In acestŭ Divanŭ aŭ maĭ fostŭ și *Manolache Bogdanŭ* mare Vornicŭ și Ioanŭ Cuza mare Spătarŭ, până în Augustŭ anulŭ 1778. Acestŭ din urmă fusese scosŭ din Spătărie, âncă de maĭ înainte de data acésta.

Orĭ câtŭ Moruzi menținu în Divanŭ, în majoritate, elemente naționale, boerimea era multŭ agitată, intețită de Muscalĭ, carĭ nu puteaŭ să se împace cu domnia luĭ Moruzi. Eraŭ în Moldova, maĭ multŭ decât chiar în Muntenia, douĕ curente politice: alŭ acelora carĭ gravitaŭ în jurulŭ Domnitoruluĭ Moruzi și cu elŭ în spre Turcia și Austria, și alŭ acelorŭ carĭ ascultaŭ de instigațiunile Muscalilorŭ. Acestŭ din urmă se înteți multŭ prin mișeliile ce comitea óstea turcă în Moldova, la ocasiunea trecerĭĭ spre Hotinŭ și alte cetățĭ, carĭ — cum spuserămŭ — se puneaŭ în stare de apĕrare, în prevederea unuĭ noŭ răsboiŭ cu Rusia. Ambasadorele francesŭ din Constantinopole, St.-Priest, scriea la Versailles, că însușĭ Moruzi se jeluise la Constantinopole contra purtărĭĭ multorŭ pașale, carĭ, cu oștirea turcéscă de 8—10.000 ómenĭ, în plină pace, prădaŭ și împilaŭ unele județe ale țĕreĭ. Mulțĭ Moldovenĭ, sate întregĭ, eraŭ — în asemenea împrejurărĭ — solicitate de agențiĭ Muscalĭ, să emigreze în Rusia.

Dintre boeriĭ Divanuluĭ eraŭ uniĭ în taĭnă înțeleșĭ cu Muscaliĭ. Unŭ momentŭ C. Moruzi s'a întrebatŭ elŭ însușĭ despre linia de conduită po-

litică ce trebui să țină. Prin unŭ trimesŭ alŭ sĕŭ, Casarati, la Viena, Moruzi, apoĭ, după îndemnulŭ ambasaduluĭ francesŭ din Constantinopole, solicită protecțiunea Austrieĭ. Elŭ se declară gata a urma după povĕțuirile guvernuluĭ din Viena (1).

Cu cât pregătirile de răsboiŭ ale Rusieĭ eraŭ maĭ energicŭ realizate, cu atâtŭ agitațiunea între boerimea moldavă era maĭ intețită. Ca și în Muntenia, unde Ipsilante avu de a reprima încercarea de conspirațiune a boeruluĭ Cândesculŭ, C. Moruzi se vĕdu, în Augustŭ 1778, în fața uneĭ mișcărĭ pregătită contra luĭ de cătră maĭ mulțĭ boierĭ: Logofĕtulŭ Bălănesculŭ, Dărmănesculŭ, Canta Spătariulŭ, Căminarulŭ Romano, din carĭ uniĭ intrigaseră deja în 1777 contra luĭ Grigorie Ghica:

„Dintru a Ghicăĭ domnie,
Aŭ âmblatŭ cu viclenie,
Cu fuga lorŭ la Hotinŭ,
Pîrîndŭ pe Domnŭ de hainŭ» (2).

Toțĭ aceștia, instigațĭ de Muscalĭ maĭ multŭ decât doritorĭ de o domnie *națională*, cercară să compromită pre C. Moruzi în ochiĭ Porțeĭ, denunțându-lŭ prin «*eftale*» la Pașa dela Benderŭ, portulŭ turcŭ celŭ maĭ la îndemână cumpĕrătorilorŭ. Acele «*eftale*» saŭ denunțărĭ, scrise de boierulŭ Dărmănesculŭ, ajunseră la auduluĭ luĭ C. Moruzi, din causa neabilitățeĭ omuluĭ trămisŭ de boierĭ cu ele, la Bender. Dar nu eraŭ aceĭ boierĭ maĭ susŭ numițĭ capiĭ complotuluĭ, ci, până în fine, se descoperiră de căpeteniĭ, fostulŭ Spătarŭ Cuza (Bărbosulŭ) și cu Manolache Bogdanŭ Vel Vorniculŭ.

C. Moruzi, prinse limbă de acestŭ complotŭ, în care intraseră totŭ maĭ mulțĭ boierĭ, căcĭ Dărmănesculŭ și cu Cuza

„. . . pre mulțĭ i-aŭ amăgitŭ,

dice în versurile sale Enache Kogălniceanu:

«Trăgêndu-ĭ în acestŭ sfatŭ

(1) Vedĭ anexa.

(2) Vedĭ în anexă „*Stihurĭ*“ asupra peireĭ luĭ Manolache Bogdanŭ Vel Vornicŭ și a luĭ Ioanŭ Cuza biv-Vel Spătarŭ de Enache Kogălnicénu.

Prin giurămîntulŭ ce li-aŭ datŭ,
Să fie toţĭ într'unŭ cuvîntŭ
La lucrulŭ ce-aŭ începutŭ . . . »

C. Moruzi :

. . . «răpeşi în Dărmănescĭ
Totŭ aleşĭ ómenĭ domnescĭ,
Cum şi la ceĭ de maĭ susŭ
Pomeniţĭ l'acestŭ prepusŭ,
I-aŭ adusŭ pre toţĭ la curte . . . »

Conspiratoriĭ fură aruncaţi în fére în beciurile palatuluĭ domnescŭ. Dărmănescu bătutŭ în închisóre denunţă pe Bălănescu, dar maĭ cu sémă acuză de instigatorŭ mişcăriĭ şi de *vicleanŭ* pre vorniculŭ Bogdanŭ. Moruzi află că Bogdanŭ aspira chiar la domnie şi că pentru acésta şi făcuse partidă într'o sémă din boerĭ. Bogdanŭ denunţá Turcilorŭ pre ceĭ carĭ nu eraŭ înţeleşi cu dînsulŭ şi-ĭ arĕta, că sunt partisanĭ Muscalilorŭ şi că şi însuşĭ Moruzi lucrézá ca unŭ hainŭ. Reclamaţiunile acestuĭ domnŭ la Constantinopole contra purtăriĭ oştireĭ turcescĭ dela cetăţile din Basarabia, era de natură a întări acusările secrete ale luĭ Bogdanŭ. Solimanŭ paşa dela Benderŭ era înţelesŭ cu Bogdanŭ şi acésta nu puţinŭ ademeni boerimea să asculte de Bogdanŭ.

Dărmănescu şi ceĭ-lalţĭ boierĭ fiindŭ arestaţĭ, Bogdanŭ totuşĭ spera că eĭ nu-lŭ vorŭ denunţa şi în taină îndemna pe Dărmănescu să tăgăduiască totulŭ, că elŭ îĭ scapă. Dărmănescu, torturatŭ în închisóre, unde era ţinutŭ, mărturisesce totŭ şi într'o ḑi, pre când vorniculŭ Bogdanŭ venise la divanŭ :

«Şi se arĕta voiosŭ
Şi la vorbă mângâiosŭ,
Vorbindŭ cu fiesce-care,
Cu unŭ chefŭ şi cu'o îmblare,
Vrêndŭ să fiĭ acoperitŭ,
La cea ce era vĕditŭ,»

de o-dată, cândŭ se gândea la modulŭ cum ar putea să salve pre boerĭi din temniţă :

«Vede pe başŭ ciohodarŭ,
Care stându-ĭ dinainte,

Iĭ ḑice aceste cuvinte :
«Porunca-ĭ Măriĭ séle
Ca să fiĭ la închisóre ! »
Luându-lŭ de subțióră
Il scoborîră pe scară.
Din Vornicia cea mare
Se vĕḑu la închisóre,
Intr'unŭ beciŭ întunecosŭ,
La curte, tocmaĭ din dosŭ,
Pe o saltea, la pămîntŭ,
Unde nu-ĭ bătea nicĭ vêntŭ,
La vreme de năduşélă,
Cu pripă cu ferbințélă,
In vreme de caldă véră,
Arḑêndŭ ca şi într'o pară,
In luna luĭ Iulie . . . . . »

Bogdanŭ fu multe ḑile cercetatŭ în închisóre de ómeniĭ Domnitoruluĭ, maĭ alesŭ de noulŭ Spătarŭ Caragea care-lŭ îndemna să mărturiséscă adevĕrulŭ. Ademenitŭ de iscusitulŭ Spătarŭ, Bogdanŭ arĕtă unde se află copia actuluĭ trimisŭ la Pașă, a casă la elŭ, sub macatulŭ unuĭ patŭ ascunsă. Acéstă copie era scrisă chiar de Bogdanŭ şi iscălită de elŭ şi de Cuza, carĭ semnaseră şi pre ceĭ-l'alțĭ boerĭ. Constantinŭ Moruzi vĕḑêndŭ acestŭ actŭ, găsi cu cale a nu implica în acusarea de vicleniă pre boeriĭ nesemnațĭ cu propria lorŭ mână şi urmări pre Bogdanŭ şi pre Cuza. Domnitorulŭ raportă împrejurările la Constantinopole, denunțându-ĭ negreşitŭ la rîndulŭ sĕŭ pre Manole Bogdanŭ şi pe Spătarulŭ Cuza, că aŭ fostŭ din ceĭ carĭ aŭ lucratŭ cu Muscaliĭ în ultimele evenimente, pre cându din contra apĕră de hainlâcŭ pre Logof. Vasile Costache Razulŭ, pre Logof. Ioniță Deleanulŭ, pre Visterniculŭ Iordache Balşŭ şi alțiĭ, pre carĭ Bogdanŭ îĭ denunțase ca partisanĭ aĭ Muscaliloră.

Fără a maĭ aştepta rĕspunsŭ de la Pórtă, Moruzi se grăbi a condamna la mórte pre Bogdanŭ şi pre Cuza, iar pre Dărmănescu îlŭ aruncă în Ocnă ca maĭ puținŭ vinovatŭ. Enache Kogălniceanu în *stihurile* în care ne-a păstratŭ narațiunea uciderei acestoră boierĭ, ne spune, că Domnitorulŭ chiămă la Augustŭ 18 (1778), pre marele ar-

maşŭ Balşŭ, după ce Divanulŭ hotărîse peirea celorŭ doĭ boieri şi ordonă să mérgă cu gealatulŭ în închisóre să le taie capulŭ. Bogdanŭ era de o statură înaltă, chiposŭ, omŭ învĕţatŭ şi cu mare prestigiŭ în ţéră. Armaşulŭ Balşŭ, omŭ tînĕrŭ şi sfiosŭ, păţi ca soldatulŭ trimisŭ să iea capulŭ luĭ Marius în mlaştinele dela Minturne: rĕmase încremenitŭ înaintea luĭ Bogdanŭ!

— «Tu nu eştĭ de armăşie,
Fiindŭ slabŭ tare la fire!»

îĭ ḑice Constantinŭ Moruzi şi-lŭ dă afară din slujbă, cu grea ocară. Domnitorulŭ trimite pe condicarulŭ Domnescŭ să scóţă din temniţă pre unŭ Pavelŭ Soroceanulŭ, căpitanulŭ, din care domnitorulŭ hotărî să facă gelatulŭ, care să ucidă pre ceĭ doĭ boieri. Acesta refuză:

«Ḑicêndŭ: nu sunt gelatŭ de boieri,
Ci sunt giambaşŭ de muieri!»

Raĭcevicĭ, séŭ Domenico Sestini (1) in cartea sea «Viaggio în Valachia e Moldavia» aŭ arĕtatŭ cu câtă repugnanţă aŭ fostŭ tot-d'auna Românii pentru pedépsa de mórte. De câte orĭ acésta nicĭ era posibilă, căcĭ refusaŭ până şi hoţiĭ funcţiunea de gelatŭ. Numaĭ bătutŭ cu măciuca armăşéscă şi îmbătatŭ cu holercă, Soroceanulŭ se supuse a tăia capulŭ celorŭ doĭ boieri. Vaḑă-se în anexă naraţiunea grózniceĭ scene, petrecute atuncĭ în beciurile curţeĭ domnescĭ, aşĭa cum o descrie, cu rele versurĭ, dar cu multŭ coloritŭ, Enache Kogălniceanu (2).

Constantinŭ Moruzi, deşteptŭ cum era, înţelese, că uciderea luĭ Bogdanŭ, boerŭ la care poporulŭ privia cu încredere, era departe de a-ĭ fi înmulţitŭ amiciĭ în ţéră. Elŭ se grăbi decĭ a impune tăcere murmurelorŭ, obţinêndŭ de la Pórtă, pe banĭ şi prin jocŭ de marĭ influenţe, unŭ firmanŭ aprobândŭ uciderea celorŭ doĭ boieri şi autorisândŭ pe Domnitorulŭ Moruzi să desfăşure şi pe viitorŭ aceaşĭ energie pentru a înăbuşi orĭ-ce agitaţiune în Moldova.

(1) Vomŭ arĕta aiurea cum acéstă operă până astăḑĭ atribuită luĭ Raicevicĭ, Italienii o punŭ pe numele luĭ Domenico Sestini. Veḑĭ despre pedépsa cu mórte, pag. 107, ediţiunea de Milano din 1853.

(2) Veḑĭ anexa.

Dămŭ în anexă acestŭ firmanŭ, după cum s'a aflatŭ tradusŭ în archivulŭ de la Odesa și s'a publicatŭ în *Archiva Românéscă* (1).

C. Moruzi cugetă, că numaĭ prin fricĭ, cu amenințătóre firmane turcescĭ încă nu-și póte menține domnia. Decĭ caută a-și face favorabilĭ pre boerĭ pre alte căĭ. Așĭa ne esplicămŭ chrisovulŭ din 15 Aprile 1779, prin care reîntăresce condica luĭ Gr. Ghica fixându lefurile și avaieturile boerimeĭ. Maĭ multŭ încă: prin acestŭ chrisovŭ C. Moruzi maĭ îmbunătățesce sórta unora din boerĭ și acordă din noŭ folosințe la câțĭ-va pre carĭ nu-ĭ căpătuise aședămîntulŭ luĭ Gr. Ghica. Chrisovulŭ acesta menține casă separată pentru administrarea venituluĭ adunatŭ din răsura de 14 parale asupra dăjdiilorŭ, asupra mazîlilorŭ, breslelorŭ, negutătorilorŭ. S'a vĕdutŭ că din acestŭ venitŭ avea a se plăti lefile și avaieturile boerilorŭ.

Fie prin asemenea concesiunĭ, fie din causa complicațiunilorŭ pe tótă ḑiua maĭ marĭ ale politiceĭ externe, C. Moruzi isbuti să împace pe boierĭ până într'atâta, că la începutulŭ anuluĭ 1782 eĭ se adunară la Mitropolie și sub omoforulŭ Mitropolituluĭ Gavrilŭ făcură jurămîntŭ că vorŭ rĕmâné credincioșĭ celuĭ de Dumneḑeŭ rînduitŭ Domnitorŭ și stăpânŭ alŭ Moldoveĭ C. Moruzi. Acestŭ actŭ ce dămŭ în anexă (2) nu va împedeca, precum maĭ departe vomŭ vedé, mazîlirea luĭ C. Moruzi, chiar în 1782.

La acéstă mazîlire contribue în parte și cérta diplomatică dintre Pórta Otomană și Rusia și Austria în privința stabilireĭ în Principate de consulĭ, séŭ agenți comercialĭ.

Acéstă cestiune a înființărĭĭ de consulate se agită cu multă stăruință după pacea de la Kuciuc-Kainargi. Pórta încă în Iuniŭ 1780 nu primise înființarea unuĭ asemenea consulatŭ din partea Rusieĭ. Ea nega Rusieĭ acestŭ dreptŭ de a stabili unŭ consulŭ în Muntenia, Moldova și Basarabia, sub cuvîntŭ că acesta n'a maĭ fostŭ până acum și că s'arŭ călca stipulațiunile capitulațiunilorŭ Moldoveĭ și Munteniei cu

(1) Tom. II, pag. 195.

(2) Veḑĭ anexa la acéstă pagină.

Turcia, carĭ oprescŭ înfiinţarea în Principate de tribunale străine, precum ar fi alŭ consulatelorŭ şi acésta arŭ provoca rĕscóle din partea Românilorŭ.

Dar despre acéstă cestiune a consulatelorŭ, care, cum ḑiserămŭ, contribui la mazîlirea luĭ C. Moruzi, se cuvine a ne ocupa în deosebĭ maĭ la vale.

Aci ne rĕmâne, pentru a termina istoria domnieĭ luĭ C. Moruzi, să înregistrămŭ câte-va mĕsurĭ luate de elŭ cu referinţă la desvoltarea ţĕreĭ în diferite direcţiunĭ.

Din respectŭ alŭ financelorŭ notămŭ chrisovulŭ luĭ C. Moruzi, îmbunătăţirilorŭ sórteĭ *şaugăilorŭ* dela ocnele din judeţulŭ Bacăŭ. In 19 Maiŭ 1779 acestŭ chrisovŭ acordă ciocănaşilorŭ plata de 3 banĭ pentru drobulŭ de sare tăiatŭ (1).

Din 1780 Ianuarie avemŭ de la acestaşĭ Domnitorŭ unŭ chrisovŭ prin care se scutescŭ preoţiĭ şi diaconiĭ de dările către visterie şi de baniĭ ḑişĭ de ajutorinţă. Servitoriĭ bisericescĭ vorŭ plăti însă câte 60 banĭ pe anŭ în mânele Mitropolituluĭ şi Episcopilorŭ. Este astŭ-felŭ dare analógă cu cea instituită prin chrisóvele predecesorilorŭ Domnĭ în folosulŭ şcólelorŭ publice. C. Moruzi prin acestaşĭ chrisovŭ donéză pe fie-care anŭ 1.200 leĭ epitropieĭ şcóleĭ din Ţarigradŭ «pentru uceniciĭ ce sunt la învĕţătură, dupră cum pre largŭ se arétă prin osebitŭ *grecescŭ* chrisovŭ alŭ domnieĭ mele (2).»

Deja în 1778 C. D. Moruzi a fostŭ dăruitŭ 700 leĭ pe anŭ din venitulŭ vămeĭ, şcóleĭ grecescĭ din insula Patmosŭ (3).

Nu aflarămŭ până astăḑĭ documente de la C. Moruzi atingêndŭ şcólele din ţéră şi nu putemŭ a-ĭ aduce, nicĭ laudă, nicĭ imputărĭ în privinţa acésta.

C. Moruzi a acordatŭ protecţiunea sa bisericeĭ din ţéră. Posedemŭ maĭ multe documente confirmândŭ acésta (4).

---

(1) Veḑĭ doc. rufet. şaugăilorŭ dela T.-Ocneĭ, veḑĭ cond. doc. şaug. copia No. 34 şi 35.
(2) Veḑĭ anexa la acéstă pagină.
(3) Veḑĭ anexa la acéstă pagină.
(4) Veḑĭ anexele.

Ca și Gr. Ghica, C. Moruzi a protegiatŭ povernele din țéră, prohibêndŭ introducerea spirtóselorŭ din Polonia, cu tótă insistența ambasaduluĭ francesŭ din Constantinopole de a se înlătura acéstă prohibițiune. Negreșitŭ împuținarea venituluĭ vămeĭ ce resulta din acéstă prohibițiune era în paguba caseteĭ domnescĭ. C. Moruzi o făcu totușĭ, pentru a mulțămi pe boierĭ, carĭ aveaŭ de asemenea numeróse făbricĭ (1).

XXIII.

Afacerea Consulatelorŭ. Pregătirĭ de răsboiŭ.

Revenimŭ, pentru a stărui maĭ multŭ, asupra afaceriĭ înființăriĭ de consulate rusescĭ și austriace, căcĭ de la ḑiua instituiriĭ acestora în țĕrile române a începutŭ o stare de lucrurĭ înrĕită și maĭ cu sémă d'atunci datézĕ răsboiulŭ întreprinsŭ contra țĕrilorŭ române pe cale economică, industrială și comercială.

Insumețiță de sórta armelorŭ, Rușiĭ voiaŭ să impună Porțeĭ otomane, după 1774, tóte vederile lorŭ. Supușiĭ otomanĭ de origine grécă, muniță cu patente rusescĭ, tarĭ de protecțiunea ambasaduluĭ rusescŭ, făceaŭ necontenite acte de nesupunere chiar în Constantinopole.

De aci se născură numeróse conflicte și contestațiunĭ, carĭ devenirĕ motive de animositate întețită între cele douĕ națiunĭ. Syria, Egypetulŭ, Bagdadulŭ, Bassora furĕ agitate de revolte și divisiunĭ fomentate de Rușĭ. Moreea chiar, până în 1777 fu la discrețiunea unorŭ cete de Grecĭ și de Albanezĭ, întreținuțĭ de Muscalĭ cu banĭ și arme.

Pe lângă acésta, Pórta otomană, întețită de Francia, ridica totŭ felulŭ de dificultățĭ la aplicarea articolelorŭ din tratatulŭ de la Kuciuc-Kainardgi. Maĭ cu sémă afacerile din Crimeea luaŭ pe tótă ḑiua o direcțiune urîtă din punctulŭ de vedere alŭ Rusieĭ. Otomaniĭ și Rușiĭ se acusaŭ reciprocŭ de călcare a tratatuluĭ cât privesce Crimeea. Rusia acusa pe Turcia, că întreține agitațiunea și îndémnă la nesupu-

(1) Veḑĭ în anexă documentele din colecț. Hurm. relative la afacerea spirtóselorŭ.

nere pe Tătarĭ. Atuncĭ, precum maĭ susŭ arĕtarămŭ, și Rușiĭ și Turcĭi reîncepură pregătirĭ de răsboiŭ. Intervențiunea Francieĭ, acum, care vedea pe Turcia nepregătită pentru unŭ noŭ răsboiŭ, intervenĭ în sensŭ de a se evita acest răsboiŭ, lectorulŭ o póte urmări în numerósele acte publicate în colecțiunea Odobescu și Hurmuzachi (1).

Nu credemŭ utilŭ să aducemŭ, chiar aci, maĭ multe lămuriri și ne mărginimŭ a aminti, că anulŭ după uciderea luĭ Gr. Ghica, 1778, trecu în esplicațiunĭ între Rusia și Pórtă otomană. Aceste esplicațiunĭ pe cale diplomatică se făceaŭ la sgomotulŭ oștirilorŭ puse în mișcare. Principatele nóstre, dar maĭ cu sémă Moldova, avură multŭ de suferitŭ din causa acestorŭ pregătirĭ de răsboiŭ ale Turcieĭ. Rusia în acestŭ anŭ dă unŭ manifestŭ prin care se plânge contra Turcieĭ și că în contra tratatuluĭ de pace Pórta nu voesce să recunóscă independența Crimeeĭ și pe Sahin-Ghirai de Han alŭ eĭ, Sultanul favorisândŭ pre Selim-Ghiraĭ. Pórta provócă o Conferință cu Rusia pentru a aplana dificultățile. Sultanulŭ trimite la acéstă Conferință pre Zanicli-Ali-pașa, iar ca dragomanŭ alŭ luĭ pre Athanase-Comnen-Ipsilante (2). La 7 Septembre plenipotențiariĭ ajungŭ la Cafa. Impăcarea cu Rusia se făcu totușĭ la Ainaly-Kavak în 21 Martie st. n. 1779, prin mijlocirea comiteluĭ de St.-Priest, ambasadorulŭ Francieĭ. Prin acestŭ noŭ actŭ Rusia rĕmase ulteriormente dómnă în Crimeea și Cubanŭ.

In acestașĭ anŭ, 1779, Athanasie-Comnen-Ipsilante dice, că Domnitorulŭ Moldoveĭ, Constantinŭ Moruzi, a propusŭ Porțeĭ, ca Domniĭ viitorĭ aĭ Moldoveĭ să plătéscă la suirea lorŭ pe tronŭ 300 pungĭ de banĭ în locŭ de 134. Ne esplicămŭ acéstă propunere a luĭ Moruzi, ca unŭ mijlocŭ întrebuințatŭ de elŭ, pe de o parte pentru a îngreuia dobândirea de alțiĭ a tronuluĭ pe care elŭ îlŭ poseda, și pe de alta pentru a-șĭ face prietenĭ la Constantinopole în momentele când în țéră ucidea pre Manolache Bogdanŭ și pre Ioanŭ Cuza.

După sfatulŭ acestuiașĭ Domnŭ, C. Moruzi, Turcii construiră la Ismailŭ o cetatate mare de apĕrare contra Muscalilorŭ.

După terminarea cestiuneĭ Crimeeĭ, guvernulu rusescŭ începe cu

(1) Vedĭ anexa.

(2) Vedĭ opera acestuia deja citată, pag. 619, etc.

stăruință campania sa diplomatică cu referințe la înființarea de agenți consulari în țările Dunărene.

In anulŭ 1780 acéstă campanie e dusă cu energie. La reclamațiunea Rușilorŭ în afacerea consulatelorŭ, Pórta rĕspunde Ministruluĭ rusescŭ prin o lungă notă explicativă a refusuluĭ (1).

(1) Notă explicativă a Sublimeĭ Porți către trămisulŭ Rusieĭ, în cestiunea înființăreĭ unuĭ consulatŭ în țările române, (1780.)

(Vol. 166, D. 97.)

Traduction d'une note de la Porte à M. l'Envoyé de Russie, communiquée à M. de St.-Priest.

Toutes les nations et toutes les Cours conviennent que l'objet principal des traités qui se concluent entr'elles est la tranquillité et la sûreté des peuples, qui sont la base du bon ordre des Etats et l'ornement des provinces. Il est certain que ces traités consistent en des engagements ; c'est pourquoi, en approfondissant et en examinant avec attention les termes qui sont un commencement du traité conclu entre la Sublime Porte et la Cour de Russie, «savoir: que «cette amitié sera observée de la part des deux Cours et des «sujets respectifs de telle manière qu'ils ne se permettront réciproquement «aucun acte d'inimitié ni de préjudice tant en secret qu'en public,» il est évident que la Cour de Russie doit se prêter aux circonstances, au temps et à l'arrangement amiable, non seulement des articles dont le contenu n'est pas déterminé, mais même de ceux qui sont clairs et expressifs.

La demande que la Cour de Russie fait, d'établir un consul en Valachie, Moldavie, Bessarabie est susceptible des plus grands inconvénients et ne peut qu'entraîner la subversion de l'ordre politique; on expose à Monsieur l'Envoyé les véritables raisons qui sont cachées dans cette affaire. Monsieur l'Envoyé n'ignore pas les désagréments que les Ministres de la Sublime Porte ont éprouvés, les mauvais propos que tenait le peuple, les peines qu'on a eues pour lui faire entendre raison, enfin les obstacles qu'il a fallu surmonter pour mettre en exécution les engagements stipulés dans le traité. Si le public entend dire aujourd'hui que la Russie veut établir un consul dans la Valachie, la Moldavie et la Bessarabie, comme il n'y a point d'exemple de la résidence d'un pareil officier dans ces provinces de la part d'aucune Cour, la sensation que telle nouveauté fera dans nos confins nous jettera dans le plus grand trouble, et les esprits turbulents profiteront infailliblement de cette circonstance pour mettre à exécution leurs mauvaises intentions.

Il est de notoriété publique que les productions de la Moldavie, de la Valachie et des autres frontières circonvoisines consistent en blés, orge et autre comestibles, ainsi qu'en commerce de vins. Les denrées que ces provinces produisent ne suffisent pas pour la capitale. Leur transport est un avantage réservé aux marchands de cet Empire, auxquels ce commerce ne fournit pas même des moyens suffisants d'entretien. L'article des provisions de bouche est privilégié dans toutes les Cours, et les denrées qui viendront même de

Cu totŭ refusulŭ Turcieĭ Rusia hotăresce trămiterea luĭ Lascarov în calitate de consulŭ alŭ Valachieĭ și alŭ Moldoveĭ și comunică Por-

---

la Russie, ne pourraient être transportées ailleurs dès que cette résidence impériale en aurait besoin. Le commerce de la Russie, ayant pour base les privilèges accordés à la France, l'Angleterre et autres nations les plus amies, y éprouvera dans les deux principautés toutes les facilités possibles relativement aux genres qu'il y peut exploiter, ainsi que par le passé, sans qu'il soit besoin d'y établir des consuls. Jamais aucune Cour n'y en a eu et celles mêmes qui en sont les plus voisines et qui y font un commerce n'ont jamais demandé d'y en établir. *Quoique la Porte soit en droit d'user de réciprocité, elle n'a cependant jamais fait résider personne de sa part ni dans les Etats de la Russie, ni dans ceux des autres Puissances.*

L'objet de l'établissement des consuls et des drogmans est de s'expliquer avec les gouverneurs et les commandants dans les affaires qui peuvent survenir aux marchands des Cours européennes qui ne savent pas la langue musulmane. En Valachie et Moldavie, les négociants russes s'entendent avec les habitants du pays; on y facilite leur commerce, les princes ayant pleine autorité dans le maniement des affaires, il n'est pas douteux qu'ils ne protègent les commerçants suivant les capitulations, et jusqu'à présent il n'y a eu aucune discussion à cet égard. Il n'y a pas d'exemple que ceux qui font le commerce du vin pour la Russie et les marchands russes qui vont dans ces provinces aient été inquiétés, tant pour cet article que pour celui de la vente des fourrures, sur lequel il n'est jamais survenu de contestation, quoiqu'ils ne paient qu'un droit de douane très médiocre. Dans cet état de choses la Sublime Porte espère que la Cour de Russie ne voudra pas l'établissement d'un consul, vu qu'elle n'en peut tirer aucun avantage et que cet établissement, au contraire, ne peut être que nuisible à la tranquillité de la Sublime Porte.

Il est de fait que l'établissement de consuls en Valachie, Moldavie, Bessarabie et dans les Echelles de la Mer Noire n'est point expressément stipulé dans les capitulations impériales et l'énonciation générale de tous les fleuves et de tous les lieux ne peut signifier, amiablement parlant, que ceux où de tels officiers seraient utiles au commerce russe sans nuire au gouvernement du Pays. Il est à présumer que les plénipotentiaires ottomans n'ont jamais entendu cette expression généralisée que pour les Echelles de la Mer Blanche, comme une identité d'avantages avec les Français et les Anglais, dont les privilèges doivent servir de base pour les arrangements de commerce. Il est de même dit à la fin du sixième article de la convention explicative signée à Ayanli-Kavak que «pour prévenir tout malentendu entre les deux Cours «au sujet du commerce on en traitera séparément et en prenant pour base «les capitulations accordées aux Français et Anglais, pour y adopter autant «qu'il sera possible le commerce de Russie, les deux Empires sont conve-«nus de procéder incessamment et par des conférences particulières à tout «ce qui à rapport à cet objet.» Il est clair que l'insertion de ces termes si précis a pour but d'assurer la tranquillité respective et le maintien de la bonne harmonie, en réglant de cas semblables que font naître les vues de com-

ței acéstă numire. Vizirulŭ refusă recunóscerea luĭ Lascarov pe aceleașĭ motive pe carĭ deja le adusese în actele anterióre (1).

Intervine în cestiune și St. Priest ambasadorulŭ Francieĭ. Acesta recunósce, că Rusia are dreptŭ, după tratatulŭ dela Kuciuc-Kainardgi și nu încuviințéză refusulŭ Turcieĭ, dar dice, că ar puté Pórta, făcêndŭ uzŭ de art. 1-iŭ, să rĕspundă în scrisŭ d-luĭ de Stakieff representantulŭ Rusieĭ, «que ce serait un acte de préjudice pour elle

merce. Cet article-ci est sans contredit la principale des dispositions propres à prévenir toute espèce de malentendu.

Si l'on examine attentivement les conditions du traité relativement à la Valachie et à la Moldavie, on y verra stipulé le maintien des privilèges dont ces deux provinces ont joui de tout temps en toutes choses. Depuis qu'elles sont sous la domination ottomane, elles ont un régime différent de celui des autres provinces de l'Empire, non-seulement pour le tribut, les impositions et les autres charges publiques, mais encore pour la plupart des objets civils, et politiques dont leurs Princes ont la direction. C'est un département séparé distinct des autres départements, et dans lequel les officiers des Odjaco ne s'ingèrent point. Depuis l'époque de la conquête de ces deux provinces, il n'y a point eu encore de juges musulmans établis, et vouloir y établir un consulat d'office dont le nom même est inconnu à ces peuples, c'est un acte contraire à leurs privilèges et qui ne peut manquer d'exciter des rumeurs parmi les Boyards et les Rayas. Il est incontestable qu'ils s'en plaindront; leur proximité et leurs relations continuelles avec les habitants des frontières accréditeront de plus en plus des bruits populaires, et il en résultera inévitablement du désordre et des querelles fréquentes.

En supposant l'établissement d'un Consul russe en Moldavie et en Valachie, les Cours, dont les privilèges de commerce doivent servir de base à ceux de la Russie, demanderont pour elles le même établissement. Cette introduction de ce nombre d'officier des Cours Étrangères dans les provinces frontières et sans échelles de navigation maritime ne peut qu'entraîner des inconvénients majeurs pour la paisible administration de leurs Princes. *Or, les places frontières, situées sur les deux rives du Danube sont la clef de l'Empire ottoman et les chefs-lieux de la conservation politique; et c'est un principe avéré chez toutes les Puissances de ne point laisser une Puissance étrangère s'approcher de leurs forteresses et de leurs places de guerre. Si une Cour quelconque voulait établir des Consuls et des officiers sur une des frontières de la Cour de Russie, il est bien certain que celle-ci ne le souffrirait pas.*

La Sublime Porte espère que son ami, Monsieur l'Envoyé, voudra bien peser ces considérations de nécessité absolue que lui dicte l'amitié et, en se rappelant l'assertion souvent réitérée au nom de sa Cour, qu'elle ne voulait point troubler l'ordre de l'existence politique de la Sublime Porte, révoquer la disposition actuelle et excepter cet objet de ceux qui doivent être la matière des conférences particulières convenues entre les deux Empires.

(1) Vedĭ actele după Hurmuzachi, colecția Odobescu, 987 etc.

d'introduire dans les trois provinces susdites un officier public de la Russie, lequel, sans le vouloir, serait pour l'esprit inquiet de ces peuples un signal de troubles et d'agitation; qu'ainsi l'amitié qui unit les deux empires autorise la Sublime Porte à demander à la Cour de Pétersbourg de retirer cette nomination et de ne destiner des Consuls que dans les lieux où les peuples sont accoutumés à ces officiers étrangers (1).

In definitivŭ, St. Priest négă Turcieĭ dreptulŭ de a refusa recunóscerea agentuluĭ rusescŭ în principate, dicêndŭ că póte Pórta priveghia purtarea disuluĭ agentŭ și să-lŭ mărginéscă numaĭ la afacerile de comerciŭ și că în orĭ-ce casŭ îĭ pare preferabilŭ să suporteze Turcia órecarĭ inconveniente, decât să refuse a respecta în totulŭ unŭ tratatŭ de pace.

In privința acesteĭ cestiunĭ eacă ce dice și de Vergennes, ministrulŭ din Versailles, către ministrulŭ sĕŭ din Constantinopole: (2)

«Ruşiĭ, de ordinarŭ destulŭ de domolĭ în afacerĭ, sunt câte o-dată grăbiţĭ de a se folosi, maĭ cu sémă cândŭ e vorba d'a se face lucrurĭ, carĭ pot favorisa opiniunea desvoltărilŭ puterilŭ lorŭ. Pe lângă acestea, forma guvernuluĭ lorŭ uşuréză înfiinţarea de posturĭ nouĕ când necesitatea o cere.

«Este sigurŭ, Domnule, că numirea unuĭ consulŭ în Valachia, Moldavia și Basarabia este prematură și prejudiciósă pentru Turcĭ, dar este ea fondată pe dreptŭ? Reis-Efendi n'a discutatŭ în cunoscinţă de causă acestŭ punctŭ în prima scrisóre ce v'a adresat'o, și este probabilŭ că Curtea de Petersburg nu va voi a-lŭ abandona, décă tratatele o autorisă. Mărturisescŭ chiar, că a vrea să caracteriseze numirea acestuĭ consulŭ ca unŭ actŭ de dușmănie, séŭ de prejudiţiŭ, este din partea Turcilorŭ unŭ procedeŭ puţinŭ convenabilŭ.

(1) Idem 988, vedĭ anexa.

Versailles, le 13 Août 1780.

. . . . . .

(2) «Les Russes, d'ordinaire assez lents en affaires, sont quelquefois pressés de jouir, surtout lorsqu'il s'agit de faire des choses qui peuvent favoriser l'opinion de l'accroissement de leur puissance. D'ailleurs, la forme de leur gouvernement facilite la création de places nouvelles avant que nécessité l'exige.

«Il est certain, Monsieur, que la nomination d'un consul en Valachie, Moldavie et Bessarabie est prématurée et inquiétante pour les Turcs; mais, est-elle fondée en droit? Le Reis-Effendi n'a pas discuté savamment ce point dans la première lettre qu'il vous a fait écrire, et il est probable que la Cour

«Aţĭ făcutŭ fórte bine, Domnule, de aţĭ consiliatŭ pe Reis-Efendi să se mărginéscă a-şĭ valora cuvintele luate din prejudiţiulŭ ce Pórta se teme d'a întêmpina, prin reşedinţa unuĭ consulŭ rusescŭ în aceste provinciĭ. Vĕdŭ că scrisórea Dumnea-vóstră a făcutŭ efectŭ şi că Reis-Efendi a revenitŭ cu stăruinţă asupra ideeĭ, că numirea de consulĭ trebue să fie obiectulŭ conferinţelorŭ carĭ urmézĕ a se ţine în consecinţa ultimeĭ convenţiunĭ. Acestŭ mijlocŭ de opositiune la vederile Rusieĭ este maĭ puţinŭ isbitorŭ decât celŭ întâiŭ. Cu elŭ se dă timpŭ Impĕrăteseĭ, ca să vadă déca tréba merită să causeze îngrijire Turcilorŭ şi să céră niscaĭ restricţiunĭ în casulŭ unde aceştia arŭ fi obligaţĭ să consimţă la acéstă noutate.

«Regele a aprobatŭ, Domnule, hotărîrea ce aĭ luatŭ de a nu te grăbi să rĕspundĭ la scrisórea a doua a dragomanuluĭ Porţeĭ. Era bine să nu sporimŭ încurcătura ministeruluĭ otomanŭ punêndŭ căldură în discuţiunea uneĭ afaceri care se încrucişa cu altele deja destulŭ de neplăcute pentru dînsulŭ. Déca, precum se pare, Domnule, ţi s'arétă îngrijire la ocasiunea faptelorŭ puţinŭ importante prin ele însele, carĭ aŭ alarmatŭ Pórta, devine necesarŭ să facĭ pe Reis-Efendi să înţelégă, că de aci, 'nainte póte să se aştepte, că vorŭ nasce adesea incidente, carĭ arŭ face supĕrare luĭ şi Divanuluĭ, déca le va socoti premeditate şi ascunzêndŭ reaua voinţă a Rusieĭ; din contra, reducêndu-le la justa lorŭ valóre şi tratându-le ca afaceri curente, inevitabile între vecinĭ, aducêndŭ la regularea lorŭ unŭ spiritŭ de pace şi de conciliaţiune.»

---

de Pétersbourg ne voudra pas l'abandonner si les traités l'y autorisent. J'avoue même, que vouloir caractériser la nomination de ce Consul comme un acte d'inimitié ou de préjudice, est de la part des Turcs un procédé peu convenable.

«Vous avez très-bien fait, Monsieur, de conseiller au Reis-Effendi de se borner à faire valoir les raisons prises du préjudice que la Porte craindrait d'éprouver par la résidence d'un consul russe dans ces provinces. Je vois que votre lettre a fait impression et que le Reis-Effendi s'est rabattu sur l'idée que la nomination des consuls devait être un des objets des conférences qui doivent se tenir en conséquence de la dernière convention. Ce moyen d'opposition aux vues de la Russie est bien moins choquant que le premier. Il donne du temps pour faire envisager à l'Impératrice si la chose vaut la peine de causer de l'inquiétude aux Turcs, et pour demander quelques restrictions dans le cas où ceux-ci seraient obligés de consentir à cette nouveauté.

«Le Roi a approuvé, Monsieur, le parti que vous avez pris de ne pas vous presser de répondre à la seconde lettre du drogman de la Porte. Il était bon de ne pas augmenter l'embarras du Ministère Ottoman, en mettant de la chaleur dans la discussion d'une affaire qui se croisait avec d'autres déja assez désagréables pour lui. Si, comme il y a apparence, Monsieur, on vous témoigne de l'inquiétude à l'occasion des faits peu importants par eux-mêmes qui ont alarmé la Porte, il devient nécessaire que vous fassiez sentir au Reis-

Reis-Effendi persistă însă în interpretarea ce dădea mai cu sémă ultimuluĭ tratatŭ dela Ainaly-Kavak, că Rusia adecă n'ar avea dreptŭ să numéscă agenți consularĭ în Principate, pe cât timpŭ alte puterĭ n'aŭ.

St.-Priest informăndŭ pre ministrulŭ sĕŭ din Versailles despre starea negociațiunilorŭ referitóre la cestiunea stabilirii consulatuluĭ rusescŭ, face observarea plină de prevedere a viitoruluĭ: « *Vous connaissez trop bien l'esprit des Valaques et des Moldaves pour ne pas voir très-aisément qu'un consul de Russie dans ces provinces serait fort incommode aux Princes qui les gouvernent et à la Porte dont ils dépendent dans les cas en question.* »

La 2 Octobre 1780 cestiunea continuă a fi desbătută pe cale diplomatică. St.-Priest scrie ministruluĭ sĕŭ din Versailles, că nu scie ce față va lua refusulŭ Porțeĭ de admitere a luĭ Lascarov. Elŭ declară, că va urma instrucțiunilorŭ luĭ de Vergennes.

Cinci-spre-ḑece ḑile după aceea St.-Priest comunică la Versailles informațiunea, că Stakieff, representantulŭ Rusieĭ din Constantinopole, insistă, din ordinea Impĕrăteseĭ Ecaterina, asupra primireĭ luĭ Lascarov, care o află conformă cu ultimulŭ tratatŭ de pace.

Intre acestea se schimbă Reisul-Effendi. Celŭ noŭ insistă pe lângă St.-Priest, ca Francia să intervină în afacerea consulatuluĭ rusescŭ și să facă pe guvernulŭ din Petersburg să înțelégă, că prin pacea de la Kuciuc-Kainardgi nu se acordă Rusieĭ dreptŭ de consulatŭ decât acolo unde aŭ consulĭ și cele-alte puterĭ europene.

De Vergennes rĕspunde luĭ S.-Priest, la 24 Octobre 1780, că tótă afacerea acésta a scornit'o Potemkin, grație influenței séle pe lângă împĕrătésa Ecaterina. Ministrulŭ din Versailles constată încăpĕțînarea luĭ Potemkin și a împĕrăteseĭ Ecaterina și apoĭ slătuesce pe St.-Priest ca să stăruiască să împedice «*que cette bagatelle ne devînt la cause d'une rupture.*»

Effendi que, désormais, il peut s'attendre qu'il naîtra souvent des incidents qui feraient son malheur et celui du Divan, s'il était dans l'idée qu'ils sont préméditès et décèlent la mauvaise volonté de la Russie; au contraire, en les réduisant à leur juste valeur et les traitant comme des affaires courantes, inévitables entre voisins et apportant dans leur redressement un esprit de paix et de conciliation.»

La 16 Noembre st. n. 1780 St.-Priest arétă ministruluĭ sĕŭ că a sfătuitŭ pe Reiss-Effendi să cedeze cererei rusescĭ, să priméscă stabilirea unuĭ consulŭ pentru Muntenia, Moldova și Basarabia, dar cu condițiune, ca acelŭ consulŭ să resideze în vre-unŭ portŭ alŭ Mărei Negre, bună-óră la Cetatea albă (Akerman) și fără de a avé dreptulŭ să trateze despre afaceri cu Domnitoriĭ Principatelorŭ altmintrelea decât în scrisŭ.

Pórta admite în acelŭ momentŭ stabilirea de consulŭ rusescŭ pentru acele treĭ provinciĭ, dar fixândŭ reședința luĭ într'unŭ orașŭ de sub jurisdicțiunea turcéscă «*à raison de l'incompatibilité des Princes de Moldavie et de Valachie sur les discussions qui pourraient survenir entre les Russes et leurs sujets.*»

Stakieff nu voesce să alégă orașulŭ de reședință, ci aștéptă, în Decembre 1780, instrucțiuni de la guvernulŭ sĕŭ. Pórta însăși nu indică localitatea, dar prin ambasadorulŭ francesŭ insinuă pentru Silistria, care este reședința unuĭ pașă și comandantulŭ militarŭ alŭ celorŭ treĭ provinciĭ în calitate de seraskierŭ. După multă insistență a luĭ St.-Priest, Stakieff primesce Silistria, ca reședință a comiteluĭ Lascarov, în prima jumĕtate a luneĭ Decembre 1780 și Divanulŭ emite Beratulŭ necesarŭ.

Acum cestiunea se părea terminată, dar Potemkim e nemulțămitŭ cu soluțiunea dată și St.-Priest vestesce la Versailles, în 16 Martie 1781, că împĕrătésa n'a aprobatŭ stabilirea consululuĭ la Silistria și cere ca Lascarov să pótă alege Bucurescii séŭ Iașiĭ de reședință. St.-Priest îndémnă pre Turcĭ să cedeze și esplică luĭ Stakieff Beratulŭ în acestŭ sensŭ, că are voe să stea în orĭ-care din orașele din cele treĭ provinciĭ, Silistria fiindu-ĭ indicată ca reședință neobligatorie.

O nouă schimbare de vizirŭ putea să înlesnéscă terminarea diferenduluĭ, cu explicațiunea luĭ St.-Priest, dar lucrulŭ se trăgăni totŭ anulŭ 1781. Turcia căuta a-și legitima refusulŭ după acelŭ alŭ Domnilorŭ români de a primi unŭ consulŭ rusescŭ. Nu-ĭ vorbă, Pórta cerêndŭ avisulŭ acestorŭ Domnitori, pe sub mână le ordona, prin capuchehaiale, să dea rĕspunsŭ negativŭ.

Intre aceste, la Constantinopole revine representantŭ alŭ Rusieĭ Bulgakow. Acesta conduce negociațiunea cu mare energie și în Decembre

1781 dobândesce recunóscerea consululuĭ generalŭ rusescŭ cu reședința la Bucurescĭ. Nota luĭ Saint-Priest către ministrulŭ afacerilorŭ străine din Versailles, din 24 Decembrie 1781 dice: «*L'affaire du con-*«*sulat de Russie dans les provinces de Valachie, de Moldavie et de Bes-*«*sarabie est terminée à la satisfaction de la cour de Pétersbourg, selon*«*sa demande. A la vérité, la demeure du consul a été fixée à Bucarest*«*quoique M. de Bulgakow eut proposé qu'il fut libre au consul de résider*«*où il voudrait dans son département, mais le Reis-Effendi, dans une*«*entrevue avec le ministre lui a signifié, que la chose était infaisable en*«*cette forme. Ce dernier, pour ôter toute inquiétude sur la conduite de*«*son consul a affirmé qu'il est autorisé à priver cet officier de son em-*«*ploi au premier juste sujet de mécontentement qu'il donnera au gouver-*«*nement. J'ai eu lieu d'être flatté, Mr., de la confiance que le Reis-Ef-*«*fendi m'a témoignée dans cette occasion. Il m'a fait prévenir de toutes*«*ses démarches en me demandant conseil, et je crois n'avoir pas peu con-*«*tribué à la décision qui a eu lieu.*»

Francia, prin intermediulŭ căreia se făcuse tratatulŭ din 1779, lucrâ decĭ, la resolvarea cestiuneĭ consulatuluĭ Rusescŭ într'unŭ spiritŭ fórte conciliantŭ.

Exemplulŭ Rusieĭ de a stabili agenți comerciali în Principate este îndată urmatŭ și de alte puterĭ. Încă din anterióre evenimente amŭ vĕdutŭ, cum principalele state europene aŭ înțelesŭ, că la Dunăre și în Marea-Négră aveaŭ interese comerciale de patronatŭ. Colecțiunea de documente Odobescu coprinde numeróse raporturĭ către guvernulŭ francesŭ arĕtându-ĭ folósele ce Francia arŭ puté trage, din respectulŭ comerciuluĭ, din relațiunile cu țĕrile de la Dunărea. Se cerea mereŭ înființarea de consulĭ francezĭ în aceste părți.

Dămŭ în anexă Memoriulŭ din 26 Maiŭ 1782, adresatŭ ministruluĭ de Vergennes, de cunoscutulŭ scriitorŭ *Carra*, pledândŭ pentru înființarea unuĭ consulŭ francesŭ la Bucurescĭ, cu jurisdicțiune asupra Muntenieĭ, Moldoveĭ și Basarabieĭ, după exemplulŭ Rusieĭ. Acestŭ memoriŭ póte să arĕte lectoruluĭ ce producte putea Francia schimba cu principatele (1).

(1) Vedĭ anexele la acestŭ capitolŭ.

Austria, precum mai departe vomŭ vedé, nu va întârdia și dînsa de a stórce dela Turcia Beraturĭ pentru numirea primuluĭ sĕŭ agentŭ în Principate, în persóna cunoscutuluĭ Raicevicĭ. Asemenea va face și Prusia.

XXIV.

Fuga fiilorŭ luĭ Ipsilante. Mazîlirea.

La finea anuluĭ 1781 se înregistréză unŭ neașteptatŭ evenimentŭ la Curtea Muntenieĭ. In 17 Decembre acelŭ anŭ se întêmplă fuga celorŭ doĭ fiĭ aĭ Domnitoruluĭ munteanŭ, de la Bucurescĭ la Brașovŭ și apoĭ la Viena.

Dionisie Fotino esplică acéstă fugă; prin dorința lorŭ de a visita țĕrile Europeĭ. Laurianŭ o numesce «*faptă neînțeléptă.*» In *Istoria ecclesiastică și politică* a luĭ Athanasie Comnenŭ Ipsilante (1) se dă o esplicațiune maĭ plausibilă. Domnitorulŭ Alex. Ipsilante voesce să însóre pe Beizadea Constantinŭ, fiulŭ sĕŭ, cu o fórte frumósă fată de la Fanarŭ (...τινὰ λίαν ὡραίαν Φαναριώτισσαν). La acéstă însoțire consimțise și mama Beizadeleĭ, Dómna Ecaterina. Dar la acéstă căsătorie se opunea bunica juneluĭ principe, care voise, ca elŭ să facă unŭ maritagiŭ politicŭ, luându în căsătorie pre fiica luĭ Beizadea Alexandru Calimah. Acésta era o copilă de abia de 7 anĭ.

Atuncĭ Beizade Constantinŭ se înțelege cu frate-sĕŭ maĭ micŭ, Dumitru și ambiĭ fugŭ la Brașovŭ.

Acéstă întâmplare se grăbescŭ neamiciĭ luĭ Ipsilante a o presinta în modŭ nefavorabilŭ Sultanuluĭ. Se spunea la Constantinopole, că juniĭ principĭ nu vorŭ întârdia să fie urmațĭ la Ardealŭ și de către Domnitorulŭ Ipsilante, tatălŭ lorŭ.

Pe lângă Ipsilante petrecea, la data acésta, în calitate de secretarŭ, Raicevicĭ, de la carĭ juniĭ principĭ primiaŭ și óre-care învĕțătură. Noĭ bănuimŭ că fuga tinerilorŭ principĭ n'a fostŭ necunoscută întru câtŭ-va

(1) Vedĭ Istoria acésta, ediținea de la Constantinopole, 1870, la pag. 627.

și de către Raicevicĭ, care nu târdiŭ devine factotum alŭ politiceĭ austriace în Principate. (1)

Din causa amesteculuĭ luĭ Raicevicĭ în afacere s'aŭ pututŭ legitima la Pórtă bănuelele, că Ipsilante era înțelesŭ cu Austria (2).

In 18 Decembrie 1781 Alexandru Ipsilante într'o scrisóre către generalulŭ Eichholz din Ardeal, îndată după fuga fiilorŭ sĕĭ, îĭ scrie :

«Impinșĭ de curiositate giuvenilă aŭ plecatŭ de aci fără voia mea doĭ fiĭ a meĭ, spre a visita acele părțĭ. — Prin scrisórea de față vestescŭ acésta Excelențeĭ Vóstre, rugându-o, să nu le permită a intra acolo și în casŭ de vorŭ fi deja sosiți să-ĭ înapoieze, încredințându-ĭ în mânile rudeĭ lorŭ Căminariulŭ Ioniță pe care îlŭ trimitŭ anume pentru acésta. — Sunt sigurŭ că E. V. cu obicĭnuita sa amiciție va contribui cu tótă silința sa a-mĭ face acéstă favóre și a mĕ liniști.... (3).»

---

(1) Acésta pare a fi și credința luĭ St.-Priest care scrie din Constantinopole, 26 Ianuarie 1782, către afacerile străine despre demisionarea Domnuluĭ Țĕreĭ-Românescĭ, Alexandru Ipsilante și numirea luĭ Nicolae Caragea la domnie :

(Vol. 168. D. 10.)

. . . . . C-ple le 26 Janv. 1782.

«Le 18 de ce mois, on a déclaré la déposition du Prince de Valachie. Un événement assez singulier l'a engagé à demander lui-même sa démission. Ses deux fils, âgés l'un de 17, l'autre de 19 ans, ayant prix le prétexte d'une partie de chasse, se sont enfuis en Transylvanie avec une espèce de *gouverneur allemand* qu'ils avaient auprès d'eux et qui les a vraisemblablement induits à cette fausse démarche. Ils n'ont pu être rejoints par les gens que le Prince a fait courir après, avant leur entrée à la quarantaine autrichienne et se sont refusés obstinément à revenir. Alors, on n'a pas plus eu d'autre parti à prendre que de les réclamer du gouverneur de Transylvanie ; mais celui-ci ayant biaisé dans sa réponse, le père a recouru en droiture à la Cour de Vienne. Craignant cependant que dans l'intervalle ses envieux et ses ennemis à la Porte ne l'accusassent de collusion avec ses enfants et ne lui attirassent quelque catastrophe soudaine, il a cru prudent de renoncer à la Principauté. Sa démission a été admise purement et simplement et le ferman lui en a été adressé à lui-même par ses Capi-Kiaïas, contradictoirement à l'usage d'envoyer un commissaire turc pour le ramener.»

(2) Intr'o scrisóre de la 29 Dec. st. n. 1781 Raicevicĭ cu tóte acestea esplică generaluluĭ Eichholz, că tinerĭĭ principĭ aŭ fugitŭ «sunt acum 36 de ore și că aŭ făcutŭ acésta fără altŭ scopŭ «ne altro motivo, ne altro oggeto che la curiosità di vedere paesi stranieri.» (Hurm. tom. VII, pag. 332.)—Acéstă insistență de a esplica inutilmente motivulŭ fugeĭ beizadelelorŭ provócă tocmaĭ bănuélă în mintea nóstră. — Vedĭ și doc. 187 din acelașĭ volumŭ și pagină.

(3) Hurm. Tom. VII, pag 331.

Beizadea Constantinŭ era de 18 anĭ, cu pĕrŭ blondŭ, unŭ frumosŭ tînĕrŭ. — Dumitru avea numaĭ 16 anĭ dar era înaltŭ și robustŭ. — In nóptea de la 28 Decembre st. n. la 8 ore séra, îmbrăcațĭ în haine nemțescĭ și însoțițĭ de doĭ servitorĭ junĭ ca și eĭ, din carĭ unulŭ, Vasile, românŭ din Brașovŭ, plecară călărĭ din Curtea domnéscă dela Bucurescĭ. — Póte-se în adevĕrŭ esplica acéstă faptă cu înlesnire Porțeĭ otomane?

Nenorocitulŭ tată scrie în tóte părțile și se rógă de toțĭ să-ĭ trimită îndărătŭ pe fiiĭ sĕĭ, să-ĭ opréscă de a merge înainte și se declară gata a-ĭ ierta. Vĕdĕ-se aceste corespondințe în tom. VII din colecțiunea Hurmuzachi.

Dintr'una din aceste se póte pricepe intențiunea tinerilorŭ principĭ de a lua serviciŭ în óstea austriacă. Generaliĭ austriacĭ Preiss și Eichholz îndémnă prin scrisorĭ pre tineriĭ principĭ să se întórcă la Bucurescĭ. Aceștia însă, în 8 Ianuarie st. n. 1782, scriŭ generaluluĭ Preiss și Impĕratuluĭ Iosif II-a spre a le esplica motivele pentru carĭ aŭ fugitŭ de a-casă și pentru care nu vorŭ a se maĭ întórce acolo. Eĭ cerŭ dreptulŭ de a călĕtori înainte, dela Timeșŭ, unde eraŭ reținuțĭ. Vorŭ să mérgă la Viena să esplice verbalŭ Impĕratuluĭ afacerea lorŭ.

In scrisórea către generalulŭ Eichholz (Ianuare 1782) fraților Ipsilante esplică motivele fugeĭ lorŭ așĭa: (1)

1. Că dorescŭ să servéscă pre împĕratulŭ după putere și pentru elŭ să-șĭ sacrifice viéța chiar.
2. Că prea sunt rĕŭ tratațĭ creștiniĭ în Turcia.
3. Că în Turcia omulŭ e nesigurŭ pe viéța sa;
4. Că dela plecarea Abateluĭ Panzini, fostulŭ lorŭ învĕțătorŭ, nu maĭ aŭ dela cine se instrui în țéră în frumósele litere.
5. Maltratarea ce sufĕrŭ dela părințiĭ lorŭ.

(1) I. Il grande desiderio che habbiamo amendue di servire Sua Maesta Imp., in tutto quello che la nostra capacità puol permetterci, pronti di sacrificare tutto al suo nome, ed anche la nostra propria vita.

II. Che un uomo in Turchia, basta che non sia Turco, è disprezzato, privo d'ogni privilegio, e per dire meglio riguardato come un schiavo, sia Principe, sia Signore, sia un vilano. La quale cosa credo che sia una causa sufficiente per un uomo che ha un piccolo principio d'onore e di sentimento,

III. Che un uomo in Turchia non puol mai esser sicuro di niente ne manco della sua propria vita facia del bene o del male. Gl' che si vede da

Intr'o ḑi fără să scie de ce, i-aŭ pusŭ la închisóre pe 20 de ḑile și era să-ĭ trimită chiar și la grópa ocneĭ, unde se pedepsescŭ ucigașiĭ.

6. Să nu se témă Austria de sórta tatăluĭ lorŭ, că se bucură de multă considerare la Pórtă, are mulțĭ amicĭ pretutindenea și că va sci să se justifice, că nu este elŭ de vină la fuga copiilorŭ luĭ.

---

tanti e tanti Principi o particolari che sono ogni giorno trucidati e sacrificati, senza aver mancato in niente, e spessissime volte dopo aver fatto anche del bene.

IV. Il grand' amore che nudriamo nel nostro cuore per le belle lettere, cosa che non si può acquistare in quelli paesi per mancanza d'uomini degni ed istruitti, tanto vero che dopo la partenza del degnissime signor Abbate Panzini non è stato mai possible d'aver un uomo dotto e sappiente per poter profittare qualche cosa.

V. La crudel maniera e poco degna di noi, colla quale ci trattavano i nostri genitori, che parevamo esser più tosto schiavi che loro proprj figli. Tanto vero che, per non render la lettera troppo lunga, lasciando tutte le altre disgrazie e malanni che finora habbiamo sofferto, non vi è un mese che siamo stati in arresto per lo spazio di piu di venti giorni, e non solo ma anche ci hanno trovati degni d'esser mandati nelle saline, luoco destinato per li assassini di strada, e non per uomini d'onore come pretendiamo d'esserlo noi. Qual fosse, non habbiamo mai potuto sviluppare la nostra colpa. Almeno se non sarà stato il falso rapporto di qualche vile corteggiano. La quale cosa ha cagionato che tutti ci vedevano a giusto titolo con un occhio di disprezzo, tanto che il menomo uomo non ci considerava per niente. Spero che Sua Eccellenza leggendo tutte le nostri ragioni non puol far di meno che darci ragione, con tutto ciò che habbiamo tralasciato molte altre cose che avrò l'onore di spiegarle quando mi permettera di venir à Cronstad.

Nella questione fattaci dal signor Ajutante, se questo puol portare qualche spregiudizio al signor Principe nostro padre, rispondo di nò. I. Perchè già il Principe ha fatto il suo dovere, ha mandato della gente dopo di noi, non mancherà di scrivere a Constantinopoli per farci domandare della Porta, e per suo mezzo farsi ritonare, se si potrà. II. Gode d'una grande considerazione nei stati della Turchia, il che contribuirà molto a non farli sospettare che noi siamo fuggiti coll' avviso del Pricipe. III. Che il Principe ha molti amici tanto in Constantinopoli come nei altri paesi della Turchia, e prego il signor Generale di non prestar l'orechio a tutto quello che diranno o scriveranno, perchè lei deve esser persuaso che è la verità stessa quello che ho l'onore di scriverle; ed ancora prego sua Eccellenza di voler bene darci un momento più presto una risposta favorevole, e di perdonare anche tutti li falli che avrò commesso in questa lettera per la ragione che non scrivo in Italiano, e se qualche idea è espressa con confusione, avrò l'onore di spiegarla meglio, allora che Sua Eccellenza mi permetterà di vederla. Mentre che habbiamo l'onore di dirci con piena stima ed ossequio,

Di Sua Eccelenza

Servitori Umil-mi ed obligat-mi.

Constantino Ypsilanti, Demetrio Ypsilanti.

Chiar și directŭ la Imperatorele Iosifŭ II se adresézĕ energicii tineri, cerêndu-i sĕ-i admită în óstea austriacă «*per esser salvati dalla massima barbaria* che regna in quelli paesi, e dall'ignoranza ove quasi tutti sono immersi.»

In 23 Ianuarie 1782 intervinŭ la generalulŭ Preiss Metrop. Grigorie, Episcopulŭ Rômniculuĭ Filaretŭ, Banulŭ Ghica, și marele spătarŭ Ioanŭ Văcărescu (1). Acéstă cerere a lorŭ este datată din Brașovŭ.

Este de prisosŭ sĕ stăruimŭ a urmări pre juniĭ principĭ în escursiunea lorŭ stranie prin Ardélŭ. Ne înapoirea lorŭ, copiĭ minorĭ, în mânile atâtorŭ boerĭ trămișĭ de Alex. Ipsilante, pe urma lorŭ, este pentru noĭ o probă maĭ multŭ, că fapta lorŭ nu a isvorîtŭ numaĭ din sburdăciunea copilăréscă, ci că mâna Austrieĭ conducea acéstă afacere.

Unŭ momentŭ Alex. Ipsilante ar fi pututŭ a nu-și perde la Constantinopole bunulŭ creditŭ din causa fugireĭ celorŭ doĭ fiĭ aĭ luĭ. Insuși Internunțiulŭ austriacŭ Herbert raportézĕ Ministruluĭ sĕŭ Kaunitz, cum că Ipsilante continuă a se bucura de bună opiniune și după fapta fiilorŭ sĕĭ. Marele Vizirŭ, Muftiulŭ, Reis-Effendi vorŭ sĕ considere acéstă faptă «für nichts anders als eine blosze jugendlische Ausschweifung (2).» Acésta la 26 Ianuarie 1782 (stilŭ noŭ).

Nu era însă și credința luĭ Alex. Ipsilante. Din scrisorile fiilorŭ sĕĭ amŭ vĕdutŭ, că pe dată ce juniĭ principĭ fugiseră din Bucurescĭ, eĭ sciŭ că Ipsilante avea de gândŭ sĕ renunțe la domnie. «Cosa che dovrebbe certamente arrivare se noi anche non fossimo fuggiti, essendo gia il tempo destinato per governare il Principato di Valachia, dopo quatro cinco mesi finito, ed essendo anche l'interesse particolare del Principe nostro padre, di non restar piú Principe (3).»

Se póte că în mintea luĭ Al. Ipsilante sĕ fi trecutŭ gîndulŭ de a se demite, maĭ cu sémă după sórtea cumplită ce avu Domnitorulŭ Moldoveĭ, Gr. Ghica. In orĭ-ce casŭ, acésta făcu elŭ îndată după eveni-

(1) Hurm. VII, pag. 343.

(2) Hurm. VII, pag. 344.

(3) Hurm. T. VII, pag. 339: Acestŭ lucru s'ar fi întêmplatŭ chiar décă noĭ n'amŭ fi fostŭ fugitŭ, căcĭ peste 4—5 lunĭ se împlinia timpulŭ de guvernare a Valachieĭ și fiindŭ acésta și în interesulŭ particularŭ alŭ Principeluĭ tatălŭ nostru, *de a nu maĭ sta ca Domnitorŭ.*

mentulŭ fugeĭ fiilorŭ sĕĭ. In Ianuarie 1782, junii Principĭ sciéŭ deja de acéstă decisiune a tatăluĭ lorŭ și o arĕtară prin scrisórea lorŭ către Imperatorulŭ Iosifŭ II: (Dunque domandando lo stesso Principe la sua demissione, e facendoci anche riclamare della stessa Porta...).

Scriitorulŭ grecŭ Atan. Commen Ipsilante amintesce despre acéstă demisiune séŭ *istifa*, care Pórta *învoesce* luĭ Alex. Ipsilante s'o dea și pe dată, la 6 Ianuarie, stilulŭ vechiŭ, 1782, este și înlocuitŭ în domnia ţĕreĭ Muntenieĭ, prin dragomanulŭ Porţeĭ, Nicolae Caragia, păsindŭ ca dragomanŭ în loculŭ acestuia Mihaĭ Șutzu.

Din anexa nóstră se potŭ vedé diversele acte ce se schimbă între guvernulŭ Austrieĭ, Turcia și Alex. Ipsilante, cu referinţă la extradarea celorŭ doĭ principĭ și trămiterea lorŭ la Constantinopole (1). Din Bucurescĭ Alex. Ipsilante scrie ultima sa epistolă către gener. Preiss în 25 Ianuarie (5 Febr.) 1782. In acestŭ actŭ elŭ se rógă, să fie întorșĭ fiiĭ sĕĭ în ţĕră, fără de voia lorŭ, ca uniĭ ce sunt minorĭ și încă și deliquenţĭ, că aŭ luatŭ cu eĭ «*dela roba e dela carte* (2).»

Maĭ rĕmase nesupĕratŭ Alexandru Ipsilante câte-va ḑile în Bucurescĭ — (cum arétă și Herbert internunţiulŭ Austrieĭ în nota sa din 25 Febr. stilŭ noŭ, 1782, către guvernulŭ austriacŭ (3), apoĭ plécă spre Constantinopole, unde sosi la 4 Martie și se instală în casele séle de la Curucesme (4).

Din Constantinopole însă interveni și singurŭ și prin guvernulŭ turcescŭ pentru estradarea minorilorŭ sĕĭ fiĭ. Numaĭ pe la finea luĭ Aprilie reușesce Alex. Ipsilante să-șĭ recapete beizadelele, după ce pentru acésta Alex. Ipsilante cheltuise peste 1.000 pungĭ de banĭ (5).

(1) Hurm. T. VII estrasŭ din Doc. CCII, CCIII, CCIV, CCV, CCVI.
(2) Hurm. T. VII, pag. 353.
(3) Hurm. T. VII, pag. 354.
(4) Atan. Comnen Ipsilante, pag. 626—628.
(5) Acelașĭ *loc. cit.*: «Ἐξωδίασεν ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας πουγγεῖα, καὶ διὰ νὰ τοὺς φέρῃ ἀπὸ τὴν Γερμανίαν εἰς τὴν Πόλιν ἐξωδίασε πουγγεῖα ὑπὲρ τὰ 1000 καὶ τούτων τῶν κακῶν αἴτιος ἡ μήτηρ του ὁποῦ ἐμπόδισε τοὺς ἐν καιρῷ ἀναγκαίους γάμους τοῦ μεγάλου Πεϊζαδὲ, μεθ' οὗς ἤθελαν γένει ἀμέσως καὶ οἱ γάμοι τοῦ δευτέρου, καὶ δὲν ἤθελεν ἀκολουθήσει τότε πλέον αὐτὴ ἡ φυγή.»

XXV.

Nicolae Caragea.

Din notele luĭ St. Priest de la 26 Ianuare st. n. 1782 și a luĭ Herbert către Kaunitz, cu aceași dată, se însciințéză Europa despre schimbarea din domnia Țĕreĭ Românescĭ și înlocuirea luĭ Ipsilante prin Nicolae Caragea.

Representantulŭ Francieĭ la Constantinopole scrie despre noulŭ Domnŭ următórele :

«Sultanulŭ a numitŭ Domnŭ Muntenieĭ pre D. N. Caragea Dragomanŭ alŭ Porțeĭ și acestŭ postŭ din urmă s'a datŭ luĭ Mihailŭ Draco. Imĭ pare fórte rĕŭ după D. Caragea, care-mĭ este amicŭ de 12 anĭ și mi-a făcutŭ esențiale servicĭi.

«Mĕ credŭ datorŭ a vĕ preveni, că noulŭ Domnŭ alŭ Valachieĭ, mi-a trămisŭ vorbă, că doresce să atașeze în serviciulŭ sĕŭ pe D. Laroche . . . .» (1)

Internunțiulŭ Herbert amintesce rolulŭ ce Nicolae Caragea l'a avutŭ ca vechilŭ de dragomanŭ la negociațiunile ultimuluĭ tratatŭ, cum dînsulŭ este multŭ bine vĕdutŭ de marele vizirŭ și în strînse legăturĭ cu Reis-Effendi și cum apoĭ a culesŭ numaĭ laude în funcțiunea de dragomanŭ și că s'a arĕtatŭ prea devotatŭ intereselorŭ representate la Constantinopole de Herbert. Nicolae Caragea, dice internunțiulŭ, ar fi pututŭ fi bănuitŭ din causa protecțiuneĭ ce altă dată ĭ-a acordatŭ representantulŭ Francieĭ din Constantinopole, care l'a fostŭ ajutatŭ și cu banĭ. Herbert respinge bănuiala ce avuse unŭ momentŭ și însușĭ

(1) «Le G-d Seigneur a nommé Prince de Valachie le Sieur Nicolas Caragea, drogman de la Porte, et ce dernier poste a été rempli par M. Michel Draco, frère de celui que vous avez laissé ici dans cet emploi avant votre départ et qui fut ensuite décapité.

Je regrette extrèmement le Sr. Caragea qui est de mes amis depuis 12 ans et m'a rendu des services essentiels.

. . . . . .

Je crois devoir vous prévenir, M., que le nouveau Prince de Valachie m'a fait témoigner qu'il désirerait d'attacher le Sr. Laroche à son service, ignorant, je pense, qu'il est à celui du Roi. J'aurai le temps de recevoir votre réponse avant d'être dans le cas d'y donner ou refuser mon agrément.»

Thugut despre devotamentulŭ luĭ N. Caragea la interesele austriace. Pe dată ce capĕtă investitura de Domnŭ, N. Caragea comunică internunțiuluĭ austriacŭ încredințărĭ despre devotamentulŭ sĕŭ pentru Curtea de la Viena. Herbert declară că nu cere de la noulŭ Domnitorŭ decât respectulŭ capitulațiunilorŭ ce Austria are cu Turcia și maĭ alesŭ protegiarea negustătorilorŭ austriacĭ din Țéra Muntenéscă și menținerea liniștеĭ și buneĭ ordine pe granițe.

Insuși Herbert cunósce pre Nicolae Caragea de omŭ, care de și nu e înzestratŭ cu unŭ talentŭ deosebitŭ, este însă bărbatŭ iscusitŭ și cumpĕtatŭ, care cuprinde afacerile cu minte sănătósă și îndemânatică (1).

Iscusitŭ era, da, Nicolae Caragea. Feciorulŭ unuĭ grecŭ țarigrădeanŭ, Constantinŭ Caragea, elŭ se ridică prin iscusință și prin cultura intelectuală a familieĭ séle la demnitățĭ marĭ. Familia luĭ Caragea era cunoscută în țĕrile române, de mulțĭ anĭ. Deja pe la 1727 trăise în Bucurescĭ unŭ doctorŭ Caragea (2). La 1764 aflămŭ pre George Caragea ca dragomanŭ alŭ Porțeĭ. La 1769 Ghica Grigore Vodă de la Moldova, are ca grămăticŭ pre Constantinŭ Caragea.

La anĭĭ 1770 murindŭ la Constantinopole dragomanulŭ Porțeĭ Mih. Racoviță, urméză în dragomanatŭ bĕtrânulŭ doctorŭ Scarlatŭ Caragea.

La 1774, în timpulŭ resbeluluĭ și până la încheierea păceĭ de la Kuciuk-Kainardgi Alex. Ipsilante este dragomanŭ în locŭlŭ luĭ Scarlatŭ Caragea.

N. Caragea, unŭ momentŭ e împedicatŭ de a deveni dragomanŭ, disputându-i-se, înainte de uciderea luĭ Gr. Ghica, acestŭ postŭ, de cătră Constantin Moruzi. Totuși fu vechilŭ de dragomanŭ și în atare funcțiune se insinuă în inima luĭ Constantinŭ Moruzi, care apoĭ însuși stărui, ca Nicolae Caragea să ajungă dragomanŭ, cândŭ elŭ, Constantinŭ Moruzi, ajunse Domnŭ alŭ Moldoveĭ (3).

Priceputŭ și deșteptŭ, N. Caragea, primulŭ care deschide uneĭ noue familiĭ fanariotice, calea la tronurile române, simția bine, că cele-lalte

(1) Hurm. Tom. VII, pag. 345, vedĭ anexa.
(2) At. Comnen Ipsilante, la anĭĭ 1727.
(3) Hurm. T. VII, pag. 346, vedĭ anexa dela acéstă pagină.

familiĭ, carĭ până acum se deprinseseră a se succede la tronurile Moldoveĭ și Muntenieĭ, nu potŭ a-ĭ dori lungă și liniștită Domnie....

Dar înainte de a se apĕra de intrigile fanarioților, avea de a-și face acceptată Domnia de cătră puterile europene, carĭ se agitaŭ cu gânduri diverse în politica orientală.

Herbert, vĕdurămŭ, credea, că Caragea e o nouă jucărie în mânile Austrieĭ. Istețulŭ fanariotŭ, care scia ce rolŭ avusese Francia, de curêndŭ, la tratatulŭ din 1779, se făcu bine vĕdutŭ și de St. Priest, representantulŭ Francieĭ la Constantinopole, cerêndu-ĭ ca secretarŭ pre *La Roche*, carele va fi pentru Francia o garanție, că N. Caragea lucréză în sensulŭ politiceĭ francese. St. Priest, în nota dela 16 Februarie, 1782, scrie Ministruluĭ sĕŭ dela Versailles, că s'a înțelesŭ cu Caragea, «alŭ căruĭ caracterŭ timidŭ n'ar scĭ să aibă legăturĭ cu Rusia. **Scopulŭ luĭ unicŭ (!)** fiindŭ de a aduna avere și de a-și aședa fetele, se împacă cu fidelitatea ce e datorŭ Porțeĭ; de aceea intențiunea luĭ este de a veghia de prea de aprópe la totŭ ce se petrece la otarele Austriace, și a vesti totulŭ aci. La acéstă trĕbă îșĭ propune să utiliseze în modŭ specialŭ pre La Roche, «cu carele nu-mĭ va fi cu neputință de a fi în corespondință și voiŭ puté utilisa aci descoperirile luĭ (1)»

(1) «Mon ancien ami,» N. Caragea noulŭ Domnŭ, «dont le caractère timide ne saurait comporter des liaisons avec la Russie. Son but unique étant d'acquérir de l'aisance et d'établir ses filles, s'accorde avec la fidélité qu'il doit à la Porte, aussi, son intention est-elle de surveiller de très-près ce qui se passe aux frontières autrichiennes, pour en rendre compte ici. C'est à quoi il se propose d'employer spécialement le Sr La Roche avec lequel il ne me sera pas impossible d'être en correspondance et je pourrai faire usage ici de ses découvertes.»

La acésta, Ministrulŭ din Versailles rĕspunde luĭ St. Priest. în 7 Maiŭ 1782 «Les circonstances vous ont bien servi, Mr., en plaçant en Valachie un nouveau P-ce, dont vous pouvez avoir la confiance et quant au Sr de La Roche, comme la Porte doit se souvenir de la vérité des rapports qu'il lui faisait avant la dernière guerre, elle ajoutera foi à ce qui lui viendra de ce côté. S'il observe tranquillement ce qui se passera sur les frontières de la Russie et des Etats autrichiens, s'il se méfie surtout des nouvelles polonaises, il est le meilleur correspondant que le Ministère ottoman et vous puissicz avoir dans ces contrées.»

Insușĭ La Roche scrie Ministruluĭ, la Versailles, în 13 Iuniŭ 1782, cele următóre din Bucurescĭ:

«Ayant rempli comme j'ai pu mieux, la tâche que M. le C-te de St.

Deci, N. Caragea pare hotărîtŭ a sta în bune relaţiunĭ cu Austria, pe când curtenia şi pe Francia. . . . Orĭ-cât dice St. Priest, că *din causa timidităţeĭ caracteruluĭ sĕŭ* (?) *N. Caragea nu va avé legăturĭ cu Rusia*, noĭ nu ignorămŭ, că lucrulŭ eşi din contra. Dar acésta se va vedé maĭ la vale, la loculuĭ sĕŭ. Aci vomŭ aminti numaĭ că, N. Caragea, însoţindŭ după tratatulŭ dela 1779, pre ministrulŭ Turcieĭ, ducêndŭ la Petersburg tratatulŭ ratificatŭ de Pórtă, avusese ocasiune să fie cunoscutŭ la Curtea Rusieĭ şi póte chiar apreciatŭ.

De aci vine, că nicĭ Austria, nicĭ Rusia, nicĭ Francia nu vĕdŭ cu ochĭ nefavorabilĭ ajungerea *abiluluĭ* N. Caragea la tronulŭ muntenescŭ.

Priest m'avait donnée ci-devant en Pologne et de l'acquit de laquelle ce Ministre aura sans doute bien voulu rendre compte en son temps à V. Grandeur, j'attendais patiemment qu'on disposât autrement de moi, lorsque le nouveau P-ce de Valachie, à qui j'étais lié d'amitié depuis maintes années, est venu me proposer de m'attacher à sa personne, en qualité de secrétaire pour la correspondance étrangère. Quelque avantageux que soit ce parti et quelque pressé que j'aie été aussi de l'accepter, parce que mon traitement ne suffisait pas à la dépense que je ne pouvais me dispenser de faire, j'ai tardé de me rendre, et j'eusse fini par refuser si Mr. de St. Priest ne m'avait assuré en dernier lieu que V. Grandeur, instruite à temps de la chose, avait daigné y donner son approbation et jugé, qui plus est, que je pourrais être utile en Valachie à plus d'un égard.

«Je me mets conséquemment en devoir de vous faire, Monseigneur, mes très-humbles remerciments pour ce gracieux aveu qui seul me décidant à reprendre mon ancienne carrière, peut me mener à une petite fortune, et me garantir, en l'attendant, la continuation de la bienveillance comme de la protection de V. Grandeur, qui connaît mieux que personne le besoin que j'ai de l'une et de l'autre; car enfin, il n'y a rien de stable dans ce service-ci, et si les avantages que j'ai lieu de m'en promettre se réalisent, je dois m'attendre à les racheter par bien des désagréments, et Dieu veuille encore éloigner les dangers.» (Hurm. Vol. II, supl. I).

Puţinŭ maĭ târdiŭ Caragea maĭ cere unŭ alŭ doilea secretarŭ francesŭ care să-lŭ servéscă, sub La Roche. (Vedĭ Vol. II, supl. I., Doc. XXX).

Din Versailles se răspunde luĭ de La Roche în 29 Septembre 1782 (stilŭ noŭ):

«J'ai applaudi, Mr., au parti que vous avez pris de vous attacher au nouveau P-ce de Valachie, parce que je suis persuadé que la connaissance que vous avez des affaires de Pologne et de Russie peut vous rendre très-utile à la Porte ottomane qui se fie d'ordinaire aux Princes de Valachie et de Moldavie pour être instruite des choses qui peuvent l'intéresser dans ces deux Etats. Je sais d'ailleurs, Mr., que vous avez assez approfondi la politique qui convient à la Porte, pour maintenir votre Prince dans une modération qui puisse influer heureusement sur les dispositions du G. Seigneur.»

XXVI.

Le gâteau turc.

Tratatulŭ reînoitŭ de Turcia la 1779 este numaĭ unŭ fórte scurtŭ popasŭ în mersulŭ Rusieĭ spre Constantinopole. Ultimele victoriĭ ale acesteia îĭ întețiseră pofta de întindere pe séma imperiuluĭ turcŭ. Identicŭ apetitŭ venise și Austrieĭ în urma acapĕrăreĭ lesnicióse a Bucovineĭ. Ultimele împărțirĭ ale nenorociteĭ Poloniĭ, la carĭ avu parte și Prusia, arĕtaseră și acesteia posibilitatea de noue dobândĭ. Francia și Anglia câtŭ maĭ puteaŭ echilibra și împedica noile planurĭ de extensiune teritoriale !

«Le gâteau turc» era calificatŭ imperiulŭ turcescŭ în diverse broșurĭ ce se publicară in aniĭ aceștia, propunêndŭ, diverse combinațiunĭ pentru împărțirea *plăcinteĭ.*

Anulŭ 1782 se petrecu în pregătirĭ de răsboiŭ în vedere secretă cu împărțéla «*plăcinteĭ*».

Nu avemŭ nicĭ unŭ interesŭ a urmări pasŭ cu pasŭ și ḍi cu ḍi între 1782—1792 mersulŭ înainte alŭ acestuĭ planŭ, care în parte l'a realisatŭ Austria astădĭ, atribuindu-șĭ Bosnia și Erțegovina, fără nicĭ o cheltuială de ómenĭ și iérbă de pușcă. In Europa centrală se formézĕ douĕ curente politice : unulŭ care arĕta, că e o rușine ca Turcia cea barbară să maĭ dăĭnuiască în Europa creștină și cere alungarea Sultanilorŭ în Asia ; și altŭ curentŭ, care cerea menținerea Turcieĭ în interesulŭ echilibruluĭ europeanŭ. Voltaire, curtesanulŭ Ecaterineĭ II, Volney, Carra, etc. sunt din curentulŭ împărțireĭ «*plăcinteĭ otomane*», iar Peysonnel și *de Chénier* în «*Révolution de l'Empire Ottoman*» se vorŭ pune în fruntea scriitorilorŭ apĕrătorĭ Turcieĭ.

Nu vomŭ aduce aicĭ citațiunĭ din scrierile acestora, de óre-ce ele fură publicate puținĭ anĭ după 1782. Vomŭ reveni asupra lorŭ maĭ apoĭ.

La aniĭ 1783 numaĭ avemŭ de semnalatŭ alțĭ factorĭ politicĭ, maĭ puternicĭ decât scrierile de specia celorŭ ce amintirămŭ.

Intervențiunea luĭ Frederik alŭ Prusieĭ în afacerile Orientuluĭ se făcu atuncĭ simțită. In 3 Augustŭ 1783 regele scrie Ministruluĭ sĕŭ

Gaffrin din Constantinopole și îĭ arétă minunatŭ planurile Muscalilorŭ și ale Austriacilorŭ de a-și împărți plăcinta (gâteau) turcéscă (1). Friderik deșteptâ Europa asupra acestorŭ planurĭ marĭ. Dar îndată *Carra* va propune să fie împăcată Prusia, dându-i-se și eĭ parte din «*plăcintă*», cum se va vedé maĭ josŭ.

In mijlocŭlŭ acestorŭ agitațiunĭ politice ale Austrieĭ, Prusieĭ, Rusieĭ și Francieĭ, situațiunea Domnilorŭ din Principate este fórte nesigură.

Maĭ pe față se daŭ aspirațiunile rusescĭ prin memoriulŭ remisŭ Porțeĭ de ambasadorulŭ rusescŭ, cu data din 19 Noembrie 1782 (2).

Prin acestŭ memoriŭ, Rusia înțelésă cu Austria agită cestiunea Principatelorŭ, spre a-și acoperi fapta urmărită în Crimeea, d'a contopi acea țéră în pămîntulŭ rusescŭ. Ḍicea *Memoriulŭ*, că Turcia, dela pacea din 1774, nu încetase d'a aduce stavile la avantagele ce Rusia dobândise prin acea pace. Intre aceste stavile memoriulŭ punea: procedările Turcieĭ față cu Moldova și Valachia.

Prin art. 3 din *Memoriŭ* Rusia imputa anume Turcieĭ, că nu încetéză de a călca legămintele eĭ în vedere cu Principatele. Rusia le-a restituitŭ la 1774 Turcieĭ cu condițiunea espresă, că libertatea și privilegiile acordate de Mahometŭ IV locuitorilorŭ lorŭ vorŭ fi mențínute în întregime și că Rusia va avé dreptulŭ de a intercede în favórea lorŭ, Turcia însă este mereŭ gata a ruina aceste țĕrĭ schimbândŭ adese Domnitoriĭ lorŭ și aruncândŭ asupra lorŭ sarciniĭ, carĭ apasă pre bieții locuitorĭ.

Rusia, sprijinită de Austria, cere decĭ Turcieĭ, prin «*Memoriŭ*», ca «Moldova și Valachia să fie tratate conformŭ cu pacea din 1774 și, ca să nu maĭ fie nicĭ o echivocitate, să se esplice Turcia cu Rusia asupra tributuluĭ ce Principatele vorŭ avé de plătitŭ pe viitorŭ, cum și despre oborîrea sarcinilorŭ întroduse prin violență și abusurĭ (3).

(1) Hurm. Tom. 6, pag. 403.

(2) Veḍĭ Memoriulŭ presentatŭ Porțiĭ de trimesulŭ Rusieĭ asupra abusurilorŭ din Principate, în 19 Noembrie 1782.

(3) Dès la conclusion de la paix, la conduite de la Porte ott. démontrait continuellement son désir de mettre des entraves aux avantages que la Cour Impériale de Russie avait acquis à si juste titre par le traité signé à Kaïnargik

Rusia, care de abia semnase noulŭ tratatŭ dela 1779 se pregătea pentru unŭ noŭ răsboiŭ stabilindŭ înțelegere secretă cu Austria și căuta pentru acésta orĭ-ce pretexte. Rusia căuta aliațĭ, nu numaĭ la Viena, ci și în Veneția, precum se vede acésta dintr'o scrisóre din 10 Septembre 1782 a luĭ Caragea către Pórta Otomană. Din Viena aŭ venitŭ informațiunĭ luĭ Caragea, că Austria trimete câte-va regimente la fruntariele Turcieĭ sub pretextŭ de a stârpi hoțiile ce se făceaŭ pe acolo-

le 10 Juillet 1774. Les difficultés qu'elle a faites sur le passage des vaisseaux marchands russes de la mer Blanche dans la mer Noire, les troubles passés en Crimée, ses procédés à l'égard de la Moldavie et de la Valachie, joints à plusieurs autres faits et circonstances, ont suffisamment fait connaître ses intentions de vouloir éluder ses engagements.

. . . . . .

En concentrant ainsi les différents procédés de la Porte, les griefs de la Cour Impériale de Russie contre elle se réduisent essentiellement aux trois points suivants :

. . . . . .

2° — Que la Porte ottomane ne cesse de contrevenir à ses engagements vis à vis de la Moldavie et de la Valachie. Il est notoire que la Cour Impériale a rendu ces deux provinces par le traité de Kainardgik sous la condition très-expresse, que la liberté et les privilèges de ses habitants subsisteraient en entier, et qu'en leur faisant éprouver d'un côté tous les ménagements possibles, il serait réservé de l'autre à la Russie le droit d'intercéder pour eux. Mais, malgré cette stipulation et quoique la Sublime Porte se soit engagée à conserver à l'une et à l'autre Principauté tous les privilèges dont elles jouissaient sous le règne de Mahomet IV, elle est prête à les ruiner par des changements fréquents d'Hospodars aussi bien que par de différentes autres charges et oppressions qui en accablent les pauvres habitants.

. . . . . .

S. M. l'Impératrice de Russie a résolu d'employer encore le seul et dernier moyen qui lui reste pour l'arrangement définitif de ses affaires avec la Sublime P.: Celui de se joindre avec S. Majesté l'Empereur des Romains son intime et fidèle allié qui, en égard au voisinage de ses Etats et à l'union parfaite qui subsiste entre les deux Cours Impériales ne peut envisager avec indifférence cet état de choses, pour faire à la Porte ottomane, par le Soussigné, conjointement avec le Ministre de S. Majesté l'Empereur, une représentation énergique renfermant les derniers termes de ménagement et de condescendance auxquels S. Majesté l'Impératrice veut bien se prêter par rapport aux griefs susdits.

. . . . . .

3° Que la Moldavie et la Valachie soient traitées conformément à la paix de 1774, et pour ôter tout équivoque là-dessus, que l'on s'explique sur le tribut qu'elles auront à payer à l'avenir, ainsi que sur l'abolition des charges introduites par violence et par abus. (Hurm. T. II supl. I, pag. 22.)

Caragea avea la Viena mai mulți agenți secreți și între aceștia pe Abatele Ayola. Acesta în 29 Noembre 1782 scrie Domnitoruluĭ, că Austria la primulŭ semnalŭ va lucra în înțelegere cu Rusia contra Turcilorŭ (Hurm. Tom. VI, pag. 376.) E probabilŭ ca spionii orĭ agenții luĭ Caragea îĭ dădeaŭ numaĭ acele informațiunĭ carĭ convenia luĭ Kaunitz să ajungă prin Caragea la Constantinopole. Și asemenea informațiunĭ maĭ tot-d'a-una falșe se plăteaŭ de Caragea fórte scumpŭ.

Ayola în Ianuarie 1783 îĭ cere 1.000 de galbenĭ, ca dóră o putea descoperi, cu ajutorulŭ lorŭ, décă pregătirile de răsboiŭ ale Austrieĭ sunt serióse, orĭ numaĭ cu scopŭ de amenințare ?

Franța simțindŭ înțelegerile dintre Rusia și Austria căuta să consilieze pe Pórtă de a evita răsboiulŭ, satisfăcêndŭ cererile Rusieĭ (1).

Francia îndémnă din noŭ pe Turcia în 1782 Noembre, să cedeze (2).

(1) Hurm. Doc. 38, 39, 40, 41, pag. 23 și 24.

In 22 Maiŭ 1781, deja scrisese St. Priest : «L'état de faiblesse où cette nation est réduite, est une raison pour que la France ne puisse contracter d'alliance avec elle.» Apoĭ să nu se împingă Turcia la unŭ noŭ resbelŭ. . . . «nous venons de voir comment s'est faite et terminée la dernière guerre avec les Russes. Il en serait au moins de même avec la Maison d'Autriche, la puissance contre laquelle il semble que nous puissions nous trouver dans le cas de désirer une diversion de la part des Turcs.» St. Priest nu doresce să încépă Turcia răsboiŭ cu Austria, că acésta va profita spre a-ĭ cuceri provinciile, «principalement celles qui lui assureraient le cours du Danube et un débouché sur la mer Noire. Elles me paraissent tellement à sa convenance que je ne puis penser qu'elle ne les convoite souvent . . .»

(2) *Office remis à la Porte par M. de St. Priest le 24 Novembre 1782.*

. . . . . .

«Le concert des deux Cours Impériales pour exiger de la Porte les 3 articles y mentionnés rend inutile l'examen de la question de droit . . . . .

. . . . . .

«Mais on espère démontrer à la Sublime Porte qu'elle trouvera des avantages réels, dans la nécessité où elle est, de les accepter.

«Le premier article regarde le libre transit de la mer Blanche à la mer Noire de toutes marchandises du cru de la Russie.

. . . . . .

«Le troisième article qui rappelle les stipulations du traité de Kainardgi en faveur des Principautés de Valachie et Moldavie produira aussi l'avantage de soulager ces deux fertiles provinces des vexations particulières que notoirement elles souffrent au détriment de la culture et des subsistances que Constantinople en recevrait sans cela en bien plus grande quantité.

Grație acestorŭ consiliĭ, pe la începutulŭ anuluĭ 1783 se credea încă în posibilitatea menținerii păceĭ, cu tóte că acéstă credință a fostŭ de fórte scurtă durată, căcĭ la Petersburg cloceaŭ planulŭ unorŭ combinațiunĭ politice nuoĕ orientale. Era vorba ca Potemkin să capete coróna țĕrilorŭ românescĭ unite și să devină regentulŭ imperiuluĭ grecŭ restabilitŭ, până la majoritatea Principeluĭ Constantinŭ.

Se publicâ, cum am ḑisŭ, către anĭĭ acestia unŭ numĕrŭ considerabilŭ de broșurĭ propunêndŭ împărțirea Imperiuluĭ turcescŭ. Se cuvine a ne ocupa de una maĭ alesŭ cu titlulŭ: *Essai particulier de politique* dans lequel on propose un partage de la Turquie européenne par Monsieur C***. (Constantinople? 1787).

Autorulŭ acesteĭ broșurĭ este însușĭ vestitulŭ *Carra*, cum resultă din nota dela pagina 4, unde vorbindŭ de Principate, ḑice că: «*On donnera bientôt une histoire complète des deux provinces de Valachie et de Moldavie,*» istorie, care, precum se scie, a și fostŭ publicată de Carra. Acesta propune *isgonirea Turcilorŭ din Europa* și împărțirea țĕreĭ lorŭ (1).

«Il reste à observer à la Sublime Porte, que si les deux Cours Impériales exigeaient même davantage, il serait très-imprudent de s'y refuser. Pourrait-elle se dissimuler qu'en cas de rupture ses provinces de Valachie et de Moldavie seraient envahies sans coup férir par les forces autrichiennes qui pourraient même aisément devancer au Balkan les armées ottomanes toujours lentes à se rassembler. D'un autre côté, la flotte occupée à la défense de la mer Noire, ne laisserait-elle pas la Blanche à la merci des escadres Russes?

. . . . . .

«On croit devoir, en finissant, prendre la liberté d'inviter la Sublime Porte à déclarer immédiatement par écrit aux Ministres des deux cours impériales son acceptation pure et simple des trois articles proposés.»

(1) «Je conviendrais de livrer et abandonner à la maison d'Autriche la Valachie et la Bulgarie jusqu'aux montagnes du Balkan qui sont les frontières naturelles de la Rumélie et de la Thrace; avec la Servie où est Belgrade, la Sclavonie et la Bosnie, sans y comprendre la ville de Raguse. Au Roi de Prusse, la Moldavie et la Bessarabie; tout cet espace entre le Niester et le Danube jusqu'à leurs embouchures dans la mer Noire, en passant par la Pologne mineure, la Russie rouge et l'Halitie dont il aurait un terrain de quinze milles de large; et en remontant le long de la Prusse occidentale, par un terrain également de quinze milles de largeur, jusqu'à Dantzik qui ferait aussi partie de son domaine, comprenant d'un autre côte, dans ce même partage, la Courlande et la Samogitie, par la raison que les pays ci-dessus nommés ne suffiraient point pour le maintien de la balance politique de l'Europe.

A la France l'Isle de Candie, celle de Chipre, la Morée, le Négropont et une grande partie des Isles de L'archipel grec.

Carra cere, ḑicemŭ, supresiunea Turcilorŭ din Europa și nu în favórea naționalităților din peninsula Balcanică și din Principate, ci spre folosulŭ Veneției, Austriei, Prusiei și Rusiei.

In mijlocŭlŭ acestorŭ planurĭ și cioplĭturĭ de state, Rusia și Austria continuaŭ pregătirile lor de răsboiŭ.

Pe de altă parte însă Rusia anexa țĕrile tătărescĭ ale Crimeĭ (1). Incă din Mart. âmbla svonulŭ, că principele Potemkin și-a vîndutŭ totŭ ce poseda în Rusia, până și palatulŭ și diamantele, jurândŭ, că nu se va maĭ întórce la Petersburg, până nu va fi suveranulŭ țĕrilorŭ de la Dunăre (2).

Cu tóte aceste simptome de răsboiŭ, ambasadorulŭ Franciei din Constantinopole, prin raportulŭ sĕŭ din 17 Iulie 1883, totŭ maĭ credea în posibilitatea neizbucnireĭ ostilităților, căcĭ Franța sfătuia, cum vĕḑurămŭ, pe Pórtă să nu încépă iar răsboiulŭ (3). Regele de Prusia îndemnă și elŭ pe Turcia la o alianță cu dînsulŭ, iar Sultanulŭ nu primia acésta decât cu condițiune ca și Franța să fie în alianță.

Franța însă refuza să se alieze cu unŭ statŭ așĭa de slăbitŭ ca alŭ Turcieĭ, dar nu maĭ puținŭ, recunóscemŭ, că guvernulŭ din Versailles

---

Quoique j'aie démontré que la Russie fût des quatre principaux Empires de l'Europe, le plus vaste et eût le plus grand nombre d'hommes; cependant la politique voudrait en ce cas là, soit pour la dédommager de la cession de la Courlande, soit pour d'autres causes, que cette puissance s'étendît encore dans la Crimée et occupât tout le pays entre le Boristhène et la mer d'Azof, celui où est situé Oczakow jusqu'à la rive occidentale du Niester et aux frontières de Podolie. Il ne serait pas juste, en politique s'entend, que l'Agleterre fût comprise dans ce quadruple partage. Elle possède un si grand domaine sur les mers des deux Indes que ce serait évidemment la rendre maîtresse de tout le commerce de ce globe, que de lui accorder une part au partage de l'Empire Ottoman. Quant à la Hollande, il lui est inutile d'avoir des possesions et des ports dans la Méditerranée. L'industrie infatigable de ses caboteurs la met dans le cas de faire le commerce indifféremment partout. D'ailleurs cette Puissance n'est point en état par sa population de former des colonies dans ces parages méridionaux ; et ses trésors sont assez grands pour balancer par leur poids seulement l'une des cinq Puissances ci-devant désignées.» (Essai particulier de politique, pag. 27.)

(1) Doc. 46, pag. 26 Hurm.

(2) Doc. 44, pag. 25 Hurm.

(3) Hurm. Vol. II, supl. I, pag. 27.

se îngrijea de consecințele desființăreĭ imperiuluĭ turcescŭ. Așĭa la 26 Martie 1780 se presentase la Versailles unŭ memoriŭ în care se arĕta ce ar resulta pentru Turcia și pentru Europa din întinderea Austrieĭ peste Dunăre. Ḍicea memoriulŭ «Quel parti l'Empereur ne tirerait-il pas du Danube s'il en possédait le cours jusqu'à son embouchure, s'il devenait maître d'établissements sur la mer Noire? Ces nouvelles acquisitions... répendraient la vie en Hongrie et dans ses pays héréditaires qui languissent maintenant faute de débouchés... En supposant qu'il se proposa d'abord pour bornes à ses conquêtes... les rives du Danube... peut-on croire que les faibles Sultans défendissent longtemps leur capitale, le reste de leurs provinces européennes contre une puissance formidable et qui les accablerait dès qu'elle le voudrait? On ne pourrait guère se flatter que ce moment tardât à arriver dès que l'Empereur serait parvenu jusqu'à la mer Noire. Maître ainsi depuis les bouches du Niester jusqu'à l'extrémité du golfe Adriatique, quelle masse énorme pèserait alors sur le reste de l'Europe? On ne peut y penser sans effroi..»

Față cu acestŭ pericolŭ ce memoriulŭ constată din întinderea Austrieĭ, s'ar fi cuvenitŭ să se fiă constatatŭ și pericolulŭ décă în locŭ de Austria s'ar fi întinsŭ la Dunăre celăl-altŭ vecinŭ alŭ nostru, Rusia. Francia, ca și astădĭ, făcea o greșélă: vrêndŭ să combată pe Austria (astădĭ pre Germania), căuta a se apropia de Rusia.

Cu tótă acéstă greșélă, în care până în fine Francia totŭ nu căḍu, la Versailles se cristalisa ideea, că salvarea Turcieĭ și a Europeĭ de panslavismŭ și de pangermanismŭ stă în aceea, de a se crea între acești doĭ marĭ factorĭ politicĭ unŭ statŭ noŭ, compusŭ din principatele române (1).

Rusia prinse planulŭ în sborŭ și căută unŭ momentŭ să-lŭ realiseze în folosulŭ eĭ. Vomŭ vedé pre Impĕrătésa Ecaterina urmărindŭ acestŭ planŭ până la pacea dela 1792. Décă nu unŭ statŭ, care să coprindă pre Românĭ și tótă peninsula Balcanică, sub coróna Kneazuluĭ Con-

(1) «Il devient tout aussi intéressant pour la Russie que pour nous, que ce soit un peuple faible... qui garde les clefs de la mer Noire...» D'aceea Rusia și Francia... trebue «s'opposer à tout agrandissement de ce côté de la Maison d'Autriche, dont la puissance peut être inquiétante....»

stantinŭ (1), celŭ puținŭ Ecaterina voia unŭ regatŭ românŭ în favórea luĭ Potemkim.

Urmărindŭ asemenea planurĭ se facŭ de Rusia marĭ pregătirĭ de războiŭ și se întețescŭ pretențiunile eĭ la Constantinopole, între anii 1779—84. Dar despre aceste vomŭ vorbi maĭ la vale (2).

(1) Cât pe ce Franța să admită acestŭ imperiŭ în favórea principeluĭ Constantinŭ fiulŭ mareluĭ duce alŭ Rusieĭ :

„*On ne peut nier, Mr, que le projet des deux Cours impériales de renverser l'Empire ottoman ne paraisse gigantesque et qu'il ne semble même dans son succès dangereux pour la monarchie autrichienne, par le rapprochement de l'Empire russe dont le volume est déjà démesuré ; mais il n'est peut-être pas impossible que les intérêts des* deux Puissances ne se concilient. En examinant la carte de Danville, intitulée 3-e partie de l'Europe, on y voit que l'Empereur s'adjugeant la Valachie, la Moldavie, la Servie, la Rascie, la Bosnie et l'Herzégovine aurait pour frontières de ses Etats, depuis la mer Noire jusqu'au Golfe Adriatique, cette chaîne de montagnes que les Turcs nomment le Balkan. On y observe encore que cette énorme extension ne serait cependant qu'un arrondissement et que le cours entier du Danube offrirait à cet Etat, par la mer Noire et la Propontide, des débouchés des denrées, qui manquent aujourd'hui à la Hongrie et la Transilvanie. En formant de ce qui *est en de-ça du Balkan, c'est-à-dire de la Valachie, l'Albanie, la Gréce, la Morée et l'Archipel une souveraineté en faveur du P-ce Constantin II, fils du Gd. Duc de Russie et l'établissant à Constantinople, on éviterait la réunion de l'Empire Grec à l'Empire Russe, que la politique autrichienne n'aurait pu admettre.*“

St. Priest, din Constantinople 16 Februare 1782 (1).

(2) In 1783 Iuliŭ se maĭ propuse împărțirea «*plăcinteĭ*» astŭ-felŭ :

«L'invasion de la Turquie est facile à exécuter par les deux puissances qui la menacent et ce ne doit pas être l'affaire d'une campagne si le G. S. n'est pas secouru. Le partage de cet Empire, doit donc être le but qu'elles se sont proposé et on estime que les raisons de convenance le détermineront ainsi qu'il va être expliqué.

«La Russie aura dans son lot la Moldavie jusqu'au Danube, les Tartares d'Oczakow, la petite Tartarie, la Crimée, et il n'est pas hors de vraisemblance de croire que dans la suite, la Circassie, la Georgie et la majeure partie du pays entre la mer Noire et la mer Caspienne, ne passent sous la domination de cette puissance ainsi que le commerce de la Perse, de l'Inde et de l'Asie.

«L'Empereur aura pour sa part tout le pays, depuis le Danube jusqu'à Constantinople et la Méditerranée, ce qui comprend la Valachie, la Bulgarie, la Servie, la Romanie, la Livadie et la Morée.» (Hurm. Vol. II, supl. I, pag. 28. Veḑĭ în anexă două alte proiecte asemenea).

(1) Hurm. Vol. II, supl. I.

XXVII.

Iarăși afacerea Consulatelorŭ.

Amŭ vĕdutŭ insistența pusă de Rusia pentru a dobândi recunóscerea luĭ Lascaroff ca agentŭ alŭ sĕŭ pentru cele douĕ provinciĭ române. In 15 Iuniŭ st. n., 1782, Laroche, secretarulŭ luĭ Caragia, scrie Ministruluĭ francezŭ de Vergennes, că deja e stabilitŭ la Bucurescĭ consulŭ rusescŭ și că acesta se pregătesce a numi vice-consulĭ prin diferitele scale din Bugiac și din ambele principate Moldova și Muntenia.

La finea anului 1782 Rusia înlocuesce pre Sergiŭ Lascaroff în consulatulŭ din Principate prin Ioanŭ Severinŭ (1), care cu maĭ multă ener-

(1) Fermanulŭ *Padișahuluĭ* cătră *Voivodulŭ din Moldova* și acela din *Muntenia* și cătră Pașiĭ din *Oczakov*, *Bender* și *Hotin*, ordonându-le a da onorurile cuvenite Consululuĭ generalŭ pentru Principatele danubiane Iwan Severin. Decembrie 1782.

(Din Archiva Ces. Reg. din Viena.)

Traduction littérale du Ferman qui accompagne le Bérat.

Contenu du Toura du Sultan Abdul Hamid Han, fils du Sultan Ahmed Han toujours victorieux.

«Commandement Impérial adressé aux Pachas d'Oczacoff, de Bender, et de Chotin, à tous les juges et leurs vicaires, qui se trouvent dans les trois Provinces ci-dessous specifiées, et aux Princes de la Moldavie et de la Valachie.

«Soit notoire à Vous ci-dessus mentionnés après que mon présent Commandement Impérial Vous sera parvenu, comme quoi le plus illustre parmi les Grands de la Nation Chrétienne, l'Envoyé de la Cour de Russie, résidant auprès de ma Sublime Porte, Chevalier de Bulhaszow (dont la fin soit hereuse) ayant notifié à ma Sublime Porte, par un mémoire muni de son cachet, que le noble Russe Assesseur Serge Lascaroff, qui par un Bérat Impérial avoit été fait consul général pour vaquer aux affaires des marchands et passagers Russes qui vont et viennent, tant par terre et mer, que par des fleuves, dans les provinces de la Bessarabie, Valachie et Moldavie, qui selon qu'il a été convenu résident en Boucharest pouvoit toutes les fois qu'il le croiroit nécessaire pour les affaires du commerce aller et résider à Iassi et en général dans tel autre endroit que ce soit de ces trois Provinces, sans que personne puisse l'en empêcher, venoit d'être rappelé par sa cour pour être employé ailleurs, et qui sa place étant restée vacante, il avoit été donné le Bérat Impérial, portant que le conseiller de cour Iwan Severin, Noble Russe, avoit été conformément au Traité et de la manière de son prédécesseur, fait à la place de ce dernier, consul général dans les susdites trois provinces de la

gie decât Lascaroff, să agite Principatele și pre creștinĭ contra Turcieĭ.

Am vĕdutŭ că Austria nu întârdie a cere să aibă și ea consulŭ în Principate. In Iunie 1782 se lățise scirea în Bucurescĭ, că o să soséscă curêndŭ dela Viena unŭ felŭ de Consulŭ, sub titlu de «*secretarŭ aulicŭ* (1).»

Acelŭ cine-va este Raicevicĭ (2) Raguzeanulŭ «ci-devant secrétaire du Prince de Valachie déposé. Cet homme est déjà arrivé à Bucharest. Des lettres de Raguse disent qu'il y a écrit que l'Empereur l'avait nommé son Consul dans les trois provinces. Quoiqu'il en soit, l'internonce n'a point fait demande d'un Bérat pour ce prétendu consul (3).»

---

manière ci-dessus spécifiée, a demandé qu'il Lui soit donné un commandement Impérial pour que le dit Noble Russe conformément au sacré Bérat, qui lui a été accordé, puisse entrer en fonction de son consulat, que contre le contenu du Bérat on ne lui fasse la moindre molestie ; qu'on ne s'ingère point dans les affaires, qui regardent son consulat, et que toutes les fois qu'il trouvera nécessaire, par rapport aux affaires du commerce de son consulat, d'aller ou demeurer avec sa suite dans tel endroit que ce puisse être des susdits lieux, qu'on ne lui fasse aucun obstacle. En conséquence de quoi, mon présent commendement Impérial Lui a été accordé afin qu'il puisse entrer en fonction de sa charge de la manière ci-dessus spécifiée. Et j'ordonne que quand le consul arrivera avec le présent commandement Impérial, Vous ci-dessus nommés devez Vous comporter selon son contenu au quel on doit obéir. C'est ce que Vous devez savoir et prêter foi à ce singne sacré. Donné à Constantinopole au commencement de la lune Iafer l'an 1197. C'est à dire vers la fin du Décembre 1782. (Vomŭ vedé maĭ departe modulŭ cum Ivanŭ Severinŭ a fostŭ primitŭ la Bucurescĭ).

(1) «Avec le titre de Secrétaire aulique actuel de la Cour Impériale et Royale serait envoyé pour protéger et diriger le nouveau commerce qu'on se proposerait d'ouvrir à la faveur des cours du Danube, du Sireth et du Niester ; même déjà un Vaisseau nouvellement construit est parti de Vienne avec une riche cargaison en manufactures de l'Autriche pour Kilia-Nova, où l'on établira un comptoir. — Un second, chargé de vins et d'eaux-de-vie de la Georgie, suivra de près ce premier pour la même destination. Le tout sera réparti delà, tant pour Cherson, où il y aura un autre comptoir, ainsi que pour Constantinople. Nous ignorons au reste jusqu'à présent si la mission de ce quelqu'un sus mentionné est avouée ou non par la Porte Ottomane, ce qui ne laisse pas de nous embarrasser.»

(2) Vedĭ despre Raicevicĭ ce dice Sultzer în opera sa despre Principate. — Sultzer a fostŭ rivalulŭ și competitorulŭ luĭ Raicevicĭ la Consulatulŭ austriacŭ, de aceea îlŭ și cam maltratézĕ.

(3) Hurm. Tom. II, supl. I. Doc. 34. Vedĭ și actele din Tom. VII relative.

Introducerea luĭ Raicevicĭ ca agentŭ comercialŭ alŭ Austrieĭ nu prea a fostŭ lesne primită de Domnitoriĭ Principatelorŭ.

Temerea care oprise pe Turcĭ de a primi înființarea de Consulate în țéra română, fusese legitimată îndată cu sosirea luĭ Lascaroff. Acesta devenise centrulŭ de gravitare alŭ tutulorŭ boerilorŭ. Salónele nouluĭ agentŭ furĕ mereŭ pline de aceștia. Lucrulŭ începu a displăcé Domnitorilorŭ și îĭ vomŭ vedé intrândŭ în luptă fățișă cu ambiĭ agenți rusescŭ și austriacŭ.

XXVIII.

Mazilirea luĭ Constantinŭ Moruzi. — Alexandru Mavrocordatŭ Deli-Bey.

Incuragiatŭ în primele momente de resistința Turcieĭ de a primi pe Lascaroff, Constantin Moruzi avu ocasiune de a fi nemulțămitŭ și de purtarea acestuia în Principate, de intrigele ce țesea cu boerimea.

Rusia nemulțămită și dînsa de Constantinŭ Moruzi, intriga la Constantinopole, pentru mazilirea luĭ, sub cuvîntŭ, că Domnitorulŭ Moldoveĭ a primitŭ rĕŭ pre Lascaroff în Iași.

In curêndŭ aceste intrigĭ vorŭ dobândi resultatulŭ urmăritŭ. După 4 anĭ și câteva lunĭ de domnie, Constantinŭ Moruzi se vede mazilitŭ.

St. Priest în nota trimisă la Versailles cu data: Constantinopole 10 Iuliŭ st. noŭ 1782, vestesce mazilirea luĭ Constantinŭ Moruzi, după intrigele Rusieĭ(1).

In locŭlŭ luĭ C. Moruzi Pórta numesce Domnŭ pre Alex. Mavro-

(1) «Le Prince de Moldavie vient d'avoir sa déposition. Je ne sais encore si elle est volontaire. On soupçonne ici qu'ayant assez mal reçu à Jassy le Sr Laskarow, l'envoyé de Russie s'en sera plaint et qu'on y aura fait droit en révoquant le Prince pour profiter de l'occasion d'annuler l'accord entre les deux Puissances, où la Porte s'est engagée à laisser les Princes en place leur vie durant s'ils se conduisent bien. Le successeur est fils du Prince Constantin Mauro Cordato, qui fut tué au commencement de la guerre dernière contre les Russes.»

cordatŭ, fecĭorulŭ luĭ Const. Mavrocordatŭ. Acestŭ Domnitorŭ purtă, în unele scrierĭ și numele de Deli-Bey. Drăghicĭ esplică acéstă poreclă, fiindŭ-că «era furiosŭ și neastîmpĕratŭ.»

Scurta domnie a acestuia, Drăghicĭ o împle numaĭ cu plimbările luĭ *tiptilŭ* prin orașŭ, ducêndŭ falanga după elŭ, ca să bată la tălpĭ pre măcelarii și brutarii, carĭ vindeaŭ marfă rea, séŭ cu cumpene strâmbe. Pe tótă ḑiua Domnitorulŭ arunca care de pâne și de carne pe ulițe pentru pedépsa negustătorilorŭ abătuțĭ. «Decĭ, orĭ când eșia Deli-Bey în tiptilŭ, vedeaĭ sărăcimea âmblândŭ după dînsulŭ cu cârdulŭ să agoniséscă ceva.»

Décă este să credemŭ pre Drăghicĭ, apoĭ nu numaĭ negustătorii înșelătorĭ aveaŭ să tremure de frica luĭ Deli-bey, ci și diferiții slujbașĭ, carĭ n'aŭ cutezatŭ să ia nicĭ măcarŭ o para mită pe cât timpŭ domni Deli-Bey Alex. Mavrocordatŭ.

Dar acésta nu făcea tréba boerimeĭ. De aceea eĭ intrigară, prin consululŭ rusescŭ, și e probabilŭ și prin agentulŭ Raicevicĭ.

Drăghicĭ spune, că boerii aŭ îndemnatŭ pre negustătorĭ să proteste contra procedărilorŭ Domnitoruluĭ față cu eĭ. Negustătorii declară, că sub nicĭ o amenințare nu vorŭ maĭ continua comerciulŭ lorŭ.

Sprijinindu-se pe reclamațiunea negustătorilorŭ, boerii ducŭ o campanie energică contra Domnitoruluĭ.

Acestŭ răsboiŭ tainicŭ purtatŭ de boerĭ contra luĭ Alex. Mavrocordatŭ este ajutatŭ și de conflictulŭ Domnitoruluĭ cu Raicevicĭ agentulŭ austriacŭ.

Intre mĕsurile administrative luate de Alexandru Mavrocordatŭ, se cuvine a aminti cele următóre :

1. Evreii fuseseră scoșĭ din sate de Grigorie Alex. Ghica încă din prima domnie și asemenea la a 2-a, opriți fiindŭ de a lua moșii în arendă orĭ a ține cârciume, din causă că îngenuchiaŭ satele cu încărcătura datoriilorŭ pe bĕuturĭ.

Aceste mĕsurĭ le conservase și C. Moruzi (1).

Venindŭ Domnŭ noŭ Alex. Mavrocordatŭ, Evreii speră a dobândi dela

(1) Vedĭ Arch. Rom. T. II, pag. 181.

elŭ revocarea dispositiunilorŭ de prohibițiune a stabilireĭ lorŭ prin sate Domnitorulŭ trimite cererea lorŭ la Divanulŭ țĕreĭ și boeriĭ divaniștĭ presentézĕ la 24 Noembre 1782 anafora către Domnitorŭ, prin care facŭ istoriculŭ acesteĭ mĕsurĭ importante administrative și economice și propunŭ Domnitoruluĭ menținerea eĭ în interesulŭ sătenilorŭ (1).

Domnitorulŭ Alex. Constantinŭ Mavrocordatŭ pune asupra acesteĭ anaforale în 28 Noembre acelașĭ anŭ, resoluțiunea următóre:

«Fiindŭ-că Domnia mea voimŭ ca toțĭ să aibă liniște și dreptate în țéra acésta și de către nime vicleniță și jăfuiță să nu fie, pentru aceea Domnia mea hotărîmŭ, ca jidoviĭ câțĭ se află în țéra acésta, să locuiască prin târgurĭ, după cum sunt așeḑațĭ și cu dreptate să-și caute alișverișulŭ lorŭ; iar prin satele țĕreĭ nicĭ de cum să nu fie volnicĭ a locui, nicĭ a face alișverișŭ cu vînḑare de bĕutură și orândăriĭ prin sate, căcĭ cu viclenie îĭ păgubescŭ și jăfuescŭ (pe locuitorĭ), întărindu-se acéstă anafora cu a nóstră domnéscă pecete.»

Cestiunea opririĭ Evreilorŭ de a locui prin sate a rĕmasŭ până astăḑĭ la ordinea ḑileĭ, dar nu se cuvine a-ĭ da alte esplicațiunĭ, cum s'aŭ încercatŭ chiar în ḑilele nóstre uniĭ din Evreĭ, voindŭ să probeze Europeĭ, că Româniĭ sunt capabilĭ de persecuțiunĭ religióse. Astăḑĭ ca și acum 100 anĭ îndĕrătŭ, cestiunea Evreilorŭ era o cestiune economică și socială și când boeriĭ Divanuluĭ luĭ Alex. Constantinŭ Mavrocordatŭ (2), carĭ aveaŭ personalmente de câștigatŭ din arendarea cârciumilorŭ și moșiilorŭ la Evreĭ, propunŭ eĭ înșiĭ mĕsura prohibitivă, istoriculŭ are ocasiune plăcută și destulŭ de rară, de a lăuda acéstă faptă a boerilorŭ divaniștĭ.

2) O altă mĕsură totŭ de natură economică a fostŭ desființarea velnițilorŭ producĕtóre de *horilcă*, adecă de rachiŭ distilatŭ din bucate. In Maiŭ 1783 maĭ mulțĭ locuitorĭ cerŭ Domnitoruluĭ voie să facă velnițe, pe cândŭ alțĭ locuitorĭ s'aŭ jăluitŭ luĭ Alex. Mavrocordatŭ și aŭ

(1) Veḑĭ anexa după Arch. Rom., Tom. II, pag. 179—182.

(2) Boeriĭ Divanuluĭ luĭ Alex. Constantinŭ Mavrocordatŭ de la începutulŭ anuluĭ 1783 sunt Marele Logof. Dimitrie Sturdza, marele Logof. Constantinŭ Rosetŭ, Vorn. Nicolae Rosetŭ, Vorn. Niculache Canta, Vorn. Gh. Sturdza, Vorn. Lascarache Rosetŭ, Hatmanulŭ Constantinŭ Rosetŭ, Vorn. Iancu Caragea, Post. Alexie Mișoglu, Vist. Mateĭ Canta și Banulŭ Nicolae Balșŭ.

cerută să nu se facă velnițe, căci este lipsă de pâne. Domnitorulŭ convócă la Mitropolie nu numaĭ pe boeriĭ divaniștĭ, dar și pre uniĭ din foștiĭ divaniștĭ (1) și le ordonă să-ĭ supună referatŭ de cele ce vorŭ crede de cuviință în cestiune.

Adunarea acésta, óre-cum extraordinară, resolvă întrebarea cerêndŭ desființarea și a velnițelorŭ existente, «ca să se desrădĕcineze cu totulŭ o rĕutate ca acésta din pămîntulŭ nostru.» Boeriĭ amintescŭ cum locuitoriĭ căpĕtândŭ maĭ bunŭ prețŭ pe bucate la velnițe, ca să aibă dreptulŭ d'a le vinde la acestea, turnaŭ apă prin gropile unde păstraŭ bucatele de le stricaŭ, căcĭ sub Domnia anterióră, a luĭ Moruzi, numaĭ bucatele stricate puteaŭ fi vîndute la velnițe. De aci urma lipsa de bucate în țéră. Boeriĭ maĭ constată, că nu este o pagubă pentru săteanŭ de a nu bea horilcă «fiindŭ-că în locŭlŭ horilceĭ aice se face rachiŭ, care este și cea maĭ bună bĕutură decât horilca, căcĭ se face..... din perje, prune, din tescovine, din drojdiile vinuluĭ și din vinulŭ ce se strică și nu este bunŭ de bĕutŭ (2).»

3. O altă mĕsură luată sub Domnia luĭ Alex. Mavrocordatŭ privesce stîrpirea hoțilorŭ din țéră. Domnitorulŭ provócă Divanulŭ prin țidulă Domnéscă să-ĭ propună mĕsurile prin care se póte stêrpi hoțiĭ, carĭ se arĕtaseră în primă-véra anuluĭ 1783, în numĕrŭ mare. Boeriĭ adunându-se propunŭ Domnitoruluĭ o specie de *nizamŭ*, pe care Domnitorulŭ, în 24 Maiŭ 1783, după douĕ ḑile îlŭ aprobă întocmaĭ. Prin întâiulŭ punctŭ alŭ acestuĭ nizamŭ boeriĭ cerŭ pedépsa cu spânzurătóre a tutulorŭ hoțilorŭ dovediți că aŭ făcutŭ ucidere «*spre veghiarea și altora.* Căcĭ pedépsa morțeĭ înțelepțesce și înfrânézĕ pre ceĭ maĭ mulți.» Prin punctulŭ alŭ doilea se dispune, ca furiĭ de vite și de alte furtușaguri marĭ, la prima dată să plătéscă tótă paguba și să sufere închisóre în temniță, certându-se cu bătaia după vinovăție. După acésta să se trécă fapta într'o anumită condică și apoĭ să se elibereze pe chezășie. La casŭ de recidivă furulŭ va fi bătutŭ pe tóte stradele Ia-

(1) Așĭa eraŭ Ioanŭ Canta fostŭ Logof. mare, Lupulŭ Costache fostŭ mare Vornicŭ, Ioniță Canta fostŭ mare Vornicŭ, Iordache Balșŭ mare Visternicŭ, Iancu Canta mare Visternicŭ, Iordache Canta Spătarŭ, Depasti Spătarŭ.

(2) Vedĭ anexa după Arch. rom., tom. II, pag. 183—187.

șilorŭ și apoĭ datŭ pe unŭ timpŭ la grópa ocneĭ. Iar cândŭ și a treia óră va fi prinsŭ ca furŭ, boeriĭ cerŭ să fie pedepsitŭ cu mórtea. Gazdele furilorŭ ieaŭ aceeași pedépsă ca și înșiĭ furiĭ. Satele unde se întêmplă o hoție, séŭ ucidere, sunt constituite rĕspunzĕtóre, décă nu află pe furĭ séŭ ucigașĭ.

Printr'acestŭ nizamŭ boeriĭ divaniștĭ își constitue unŭ vechiŭ dreptŭ seniorialŭ. Nicĭ unŭ săteanŭ nu are voie să âmble în țéră la trebile luĭ decât munitŭ de unŭ biletŭ de identitate, numitŭ rĕvașŭ, dela stăpânulŭ satuluĭ. Fiindŭ-că eraŭ și sate fără de boerĭ ca stăpânĭ, asemenea rĕvașe puteaŭ fi date în asemenea sate de către preotŭ, séŭ de vornicelŭ.

In fine Divanulŭ cere, ca să alégă dintre *slujitoriĭ* ținutuluĭ Orheiŭ și alŭ Soroceĭ, «câțĭ orŭ fi de trebuință» ómenĭ vrednicĭ, cu armele lorŭ și cu zapciĭ dintre dînșiĭ și aceștia uniți cu din *Leventi*, prin scirea Hatmanuluĭ, «să se rênduiască pe la locurile unde se va socoti de trebuință, ca prin marafetulŭ ispravnicilorŭ de pe acolo să âmble după tâlharĭ să-ĭ prindă (1).»

Al. Mavrocordatŭ n'a fostŭ mazilitŭ în urma nemulțămirilorŭ boerimeĭ, ci din causa energiceĭ sale purtărĭ în cestiunea înființăreĭ Consulatuluĭ generalŭ austriacŭ în persóna luĭ Raicevicĭ.

Să înregistrămŭ âncă principalele acte cu referință la acéstă cestiune, atâtŭ din partea luĭ Caragea cât și a luĭ Al. Mavrocordatŭ.

Fórte curêndŭ după sosirea luĭ Caragea în Bucurescĭ află, că Austria, urmândŭ în acésta pre Rusia, ține să aibă și ea unŭ agentŭ specialŭ comercialŭ în Principate. La 9 Iulie 1782 Caragea scrie Viziruluĭ o notă prin care arétă că Raicevicĭ, care 7—8 anĭ fusese în serviciulŭ luĭ Ipsilante-Vodă, e unŭ omŭ rĕŭ, viclénŭ și intrigantŭ și dă a înțelege, că fuga copiilorŭ fostuluĭ Domnŭ a fostŭ *ticluită* de elŭ. După acéstă fugă Raicevicĭ «*s'est echappé à Vienne*», unde nu încetézĕ până acuma a aprinde scânteile discordieĭ și a întrebuința totŭ timpulŭ sĕŭ la instigărĭ și machinațiunĭ (2).

(1) Arch. ist. II, pag. 187—190. Vedĭ anexa la acéstă pagină.
(2) Hurm. T. VII.

Pre acestŭ omŭ Austria voesce a-lŭ numi Consulŭ generalŭ în Principate, dar «*pour ne pas exciter tout d'un coup les soupçons de la S. P.*» se abține de o cam dată de a conferi luĭ Racevicĭ altŭ titlu decât de «*secretarŭ*». Raicevicĭ va pleca de la Viena peste vr'o dece dile și va veni la Bucurescĭ, cu misiunea de privighiătorŭ alŭ navigațiuniĭ pe Dunăre și alŭ afacerilorŭ supușilorŭ austriacĭ. Decĭ, dise Caragea, totŭ ca și *Consulŭ* are a funcționa, după cum scrie luĭ Vodă confidentulŭ sĕŭ din Viena. «Caracterulŭ urîtŭ și turburătorŭ alŭ acestuĭ omŭ, adaoge a scrie Caragea către Vizirŭ, este generalmente cunoscutŭ și de acésta elŭ a însciințatŭ pre Vizirulŭ, chiar după douĕ lunĭ dela sosirea luĭ în Bucurescĭ. Caragea se tânguesce asemenea și de purtarea Consululuĭ rusescŭ Sergiŭ: «Si la réunion de ces deux hommes méchants, ici aura *effectivement lieu, ils nous donneront tant d'affaires* que celles de la Province de S. S. Hautesse courront risque d'être négligés par là.»

E positivŭ că N. Caragea se opunea la numirea luĭ Raicevicĭ și din causă că-ĭ scia legăturile luĭ cu Ipsilante, fostulŭ Domnŭ, și că nu putea ignora, că fostulŭ Domnŭ lucra prin Austria, să-și recapete domnia.

Adevĕratŭ că și Raicevicĭ, o dată sositŭ la Bucurescĭ îșĭ face o datorie din a grăi rĕŭ de Ipsilante «*pour faire sa cour au successeur*» cum îlŭ acusă și Al. Ipsilante într'o conversațiune a sa cu Herbert, internunțiulŭ Austrieĭ la Constantinopole, din 1782, Septembre. Aceste cuvinte dise de Al. Ipsilante nu eraŭ numaĭ o glumă, ci o credință adâncă a luĭ, că numirea luĭ Raicevicĭ ca agentŭ austriacŭ în Principate era spre paguba luĭ și spre paralisarea luĭ în lucrărĭ ulterióre. De aceea nu numaĭ Caragea, dar și Al. Ipsilante stăruia să nu se facă acéstă numire.

Intre aceste, la 19 Noembre st. n. 1782, Sultanulŭ dete noulŭ beratŭ către Principate pentru înlocuirea Consululuĭ generalŭ rusescŭ Serghie Lascaroff prin Ivan Severin. L'amŭ adusŭ maĭ susŭ.

Amŭ adusŭ maĭ îndărătŭ și acte arĕtându réua purtare a luĭ Raicevicĭ în Principate. In curêndŭ, la reclamațiunile luĭ Caragea, se adăogă și ale luĭ Al. Mavrocordatŭ, Domnulŭ Moldoveĭ. La începutulŭ anuluĭ 1783, Raicevicĭ provócă și dobândesce dela Pórtă unŭ fermanŭ rela-

tivŭ la îndestularea unorŭ pretinse reclamațiunĭ a unorŭ neguțătorĭ din Brașovŭ.

Reclamările Domnilorŭ și intervenirea luĭ Alex. Ipsilante nu împedică numirea în Sept. 1783 a luĭ Raicevicĭ de agentŭ cesaro-crăescŭ pentru Principate. Kaunitz vestesce acésta luĭ Herbert. Totușĭ nu dobândesce Herbert îndată recunóscerea luĭ Raicevicĭ. In 12 Octobre 1783 Herbert presintă Porțeĭ recunóscerea luĭ Raicevicĭ, cu memoriulŭ ce dămŭ în anexă (1) și prin care Internunțiulŭ lasă a se crede că Domniĭ Caragea și Alex. Mavrocordatŭ acum nu maĭ se împotrivescŭ la acéstă numire.

In instrucțiunile secrete date de Kaunitz se spune, că cererea recunóscereĭ luĭ Raicevicĭ ca consulŭ generalŭ, o face Austria 1° pe basa art. 11 din tratatulŭ dela Belgrad, care asimilă pe Austria la națiunile cele maĭ amice, în privința favorurilorŭ relative la comerciŭ; între carĭ favorĭ cea întâiŭ este de a avé magistrațĭ și protectorĭ naționalĭ; alŭ 2-lea pe basa art. 5 dela tratatulŭ de comerciŭ dela Pasarovitz, care dă Austrieĭ dreptŭ a stabili consulĭ, vice-consulĭ și agențĭ pretutindenĭ unde aŭ și alte națiunĭ.

Kaunitz se sprijinea pe unŭ tratatŭ ce nu maĭ exista. Singurŭ art. 11 din celŭ dela Belgradŭ dădea cereреĭ Austrieĭ óre-care legitimitate.

Kaunitz prevedea casulŭ cândŭ Pórta arŭ fi rĕspunsŭ, că nu are dreptŭ să impună Domnilorŭ românĭ agențĭ străinĭ. Să se rĕspundă Porțeĭ, scrie Kaunitz, că acéstă obiecțiune nu-șĭ maĭ are valóre, de óre-ce Pórta a impusŭ deja unŭ agentŭ străinŭ, pre celŭ rusescŭ. Kaunitz consilia să se facă Pórta să înțelégă, că presința unuĭ alŭ doilea agentŭ strĕinŭ la Bucurescĭ, arŭ maĭ modera tocmaĭ pre celŭ deja admisŭ în cererile și pretențiunile luĭ.

Cât despre Raicevicĭ, Kaunitz adaogă, că trăindŭ de unŭ anŭ și treĭ lunĭ la Bucurescĭ s'a purtatŭ așia, că toțĭ se împacă cu elŭ și nu se póte invoca contra luĭ oficiulŭ ce a avutŭ altă dată pe lângă Alexandru Ipsilante.

De astă-dată isbutesce Herbert. La 16 Octobre 1783, când deja nu maĭ era Caragea Domnŭ Muntenieĭ, isbutesce Austria să capete firmanŭ

(1) Vedĭ anexa după Hurmuzache, T. VI, pag. 406—408.

cătră noulŭ Domnitorŭ M. Șuțu, prin care i se ordonă să recunóscă pre Raicevicĭ de agentŭ Cesaro-regescŭ (1).

De abia este recunoscutŭ ca agentŭ, și Raicevicĭ aduce destule greutățĭ și încurcăturĭ luĭ Alex. Mavrocordatŭ. Dămŭ în anexă o notă cătră Domnitorŭ, prin care, în 7 Noembre 1783, Raicevicĭ reîncepe o afacere de delimitare de hotare despre Transilvania, și acusă pre Domnitorŭ, că permite hoțiĭ și încălcărĭ comise de Moldovenĭ în Ardealŭ.

Apoĭ în curêndŭ venindŭ însușĭ dela Bucurescĭ la Iașĭ, Raicevicĭ se pórtă fórte urîtŭ cu Alex. Mavrocordatŭ, așia în cât Domnitorulŭ, ofensatŭ de insolențele agentuluĭ, se vede silitŭ a reclama din noŭ contra luĭ la Constantinopole. Dămŭ în anexă actulŭ de reclamare, care póte arĕta umiliațiunile la carĭ de acum înainte aŭ să fie espușĭ Domniĭ țĕreĭ față cu agenții Austrieĭ și aĭ Rusieĭ.

In 21 Noembre 1783 Herbert rĕspunḑêndŭ Porțeĭ, care i-a arĕtatŭ plângerile luĭ Alex. Mavrocordatŭ, desaproba purtarea luĭ Raicevicĭ cu Vodă și vestesce lucrulŭ la Viena, dar vestesce și pre Raicevicĭ în 26 Noembre stilŭ noŭ 1783, despre demersulŭ sĕŭ. Intre aceste Raicevicĭ suscitézĕ noue conflicte cu Alex. Mavrocordatŭ, cum se póte vedé lucrulŭ din actele ce dămŭ în anexă. Insolențeĭ luĭ Raicevicĭ se opune cu destulă demnitate Alex. Mavrocordatŭ. Amestecŭlŭ ce caută a aduce în țĕră acestŭ agentŭ austriacŭ este nepomenitŭ și provócă întețite reclamațiunĭ din partea luĭ Alex. Mavrocordatŭ. Aceste împrejurărĭ nu vorŭ avé imediate consecințĭ, dar nu vorŭ lipsi de a apĕsa până în 1785, în cumpĕna din care va eși actulŭ de mazilire a luĭ Alex. Mavrocordatŭ, actŭ ce în 12 Ianuarie 1785 Herbert se va grăbi să-lŭ anunțe luĭ Raicevicĭ complimentându-lŭ de isbândă contra Domnuluĭ : «*je vous fais mes sincères compliments pour être débarrassé de cet extravagant (2).*»

Alex. Mavrocordatŭ resistâ cu energie la atacurile luĭ Raicevicĭ, maĭ alesŭ câtŭ fu la putere, la Constantinopole, protectorulŭ sĕŭ Reiss-Efendi Ismail. Totușĭ se crede obligatŭ a face unele concesiunĭ față cu pretențiunile luĭ Raicevicĭ. Așia dete în 9 Martie 1784 unŭ chrisovŭ în favórea comercianțilorŭ de boĭ, armenĭ, supușĭ Austrieĭ. Acestŭ

(1) Vedĭ firmanulŭ în anexă după Hurm. T. VII, pag. 408.
(2) Hurm. Tom. VII, pag. 429.

chrisovŭ este de altmintrelea o reînoire a altuĭ chrisovŭ datŭ acelorŭ negustătorĭ de unchiulŭ luĭ Alex. Mavrocordatŭ, răposatulŭ Ioanŭ Nicolae Mavrocordatŭ. Proprietariĭ de moșiĭ închiriaŭ pășunate acelorŭ negustătorĭ, apoĭ se înțelegeaŭ între eĭ spre a scumpi acele *imașe*, ba une-orĭ, sub cuvîntŭ de *protimisă*, le luaŭ din mâna unuĭ negustătorŭ arendașŭ spre a le da altora, care dădeaŭ prețŭ maĭ bunŭ. Chrisovulŭ opresce sub pedépsă asemenea procedimente.

Totŭ o dată chrisovulŭ fixéză darea ḑisă a *cornăritului* pentru boiĭ negustătorilorŭ Armenĭ supușĭ austriacĭ la *unŭ leŭ* și unŭ potronicŭ de boŭ și unŭ leŭ 60 banĭ de vamă la esportare. Asemenea vorŭ plăti vita fugită și oprită în sate, de pripasŭ câte doĭ leĭ. Pentru alte vite ce vorŭ avé Armeniĭ în țéră (afară de boiĭ de comerciŭ) vorŭ plăti, pentru vacĭ, caĭ, iepe darea ḑisă *Conița*, câte 40 aspri de capŭ de vită. Sunt scutiți mânziĭ și viteiĭ. Vitele ce vorŭ cumpĕra la bâlciŭ pentru esportŭ, vorŭ fi scutite de Coniță de vorŭ fi esportate până în douĕ lunĭ de la cumpĕrare.

Pentru caiĭ ce prăsescŭ înșiĭ în hergheliile lorŭ (1), Armeniĭ nu vorŭ plăti vamă la exportare în Polonia, dar pentru alțĭ caĭ și vite și orĭ-ce altŭ productŭ vorŭ cumpĕra în țéră și le vorŭ exporta, orĭ vorŭ importa, vorŭ plăti vamă, după tarifulŭ fixatŭ. Acestŭ tarifŭ era pe basa de 3%.

Chrisovulŭ hotăresce încă, că Armeniĭ negustătorĭ supușĭ Austriacĭ vorŭ

(1) Hurmuzachi Tom. VII, pag. 417 coprinde chrisovulŭ în favórea negustătorilorŭ armenĭ supușĭ Austriacĭ, contrasemnatŭ de marele Visternicŭ Enache Cantacuzinŭ. Elŭ este publicatŭ și în opera «Osservazioni storiche naturali e politiche intorno la Valachia e Moldavia» publicată la Neapole în 1788, la pagina 296. Acéstă operă a fostŭ tradusă în limba germană cu titlulŭ «Bemerkungen über die Moldau und Valachey in Rücksicht auf Geschichte, Naturprodukte und Politik. Viena 1789.» Maĭ cunoscŭ o ediție, traducere din limba italiană de profesorulŭ Riehl cu titlulŭ: «Geschichte, natürliche Beschaffenheit und Verfassung der Walachey und Moldau.» tipărită la Strassburg în 1790. Acéstă operă este până astădĭ atribuită luĭ Raicevicĭ, dar la 1853 Fruttuoso Bocchi a publicat'o la Milano sub numele luĭ Domenico Sestini. Acestŭ bărbatŭ a visitatŭ ce e dreptulŭ țĕrile nóstre și este cunoscutŭ scriitorŭ despre Orientŭ, dar nu ne putemŭ pronunța în modŭ definitivŭ, décă elŭ séŭ Raicevicĭ este adevĕratulŭ autorŭ. Opera de care ne ocupămŭ a fostŭ tradusă în limba francesă în 1822 și tipărită la Paris cu titlulŭ «Voyages en Valachie et en Moldavie», de Lejeune, professeur de littérature, ex-professeur particulier de S. A. le Prince de Moldavie. Vedĭ și Uricar. T. II, pag. 145.

avé să plătéscă *Desetina* pe stupĭ și porcĭ, câte 10 dinarĭ de bucată. Apoĭ caiĭ Armenilorŭ supușĭ Austriacĭ nu se vorŭ puté lua de *olacŭ*. Judecățile dintre Armenĭ și supușiĭ țĕreĭ, vorŭ avé apelŭ dela Ispravnicĭ la Divanulŭ Domnescŭ; în casŭ când vre-unŭ supusŭ Austriacŭ ar comite vre-unŭ delictŭ, Ispravniciĭ nu-lŭ vorŭ puté încarcera, orĭ pedepsi de a dreptulŭ, ci-lŭ vorŭ trimite la Domnie îndată cu arĕtarea fapteĭ lorŭ, spre a se puté procede după coprinsulŭ vechilorŭ tratate urmate la Constantinopole.

Așĭa dar prin acestŭ chrisovŭ Alex. Mavrocordatŭ aplica în țĕră capitulațiunile Porțeĭ cu Austria. Nu târdiŭ Pórta va da firmanŭ de aplicare și a tratatelorŭ séle de comerciŭ, precum maĭ la vale vomŭ vedé. Tótă abilitatea Domnitorilorŭ de acum înainte va sta într'acea, că vorŭ elude în practică dispositiunile tratatelorŭ încheiate de Turcia cu veciniĭ noștri. Așĭa, supunêndu-se la taxa de 3% pentru vamă, mulțĭ Domnitorĭ din ambele Principate vorŭ decreta tarife autonome prohibândŭ importulŭ, orĭ exportulŭ unorŭ articole, orĭ scutindŭ, séŭ împuținêndŭ taxa vamală.

Aplicațiunea formală a tratatuluĭ de comerciŭ cu Turcia se face prin firmanulŭ Porțeĭ adresatŭ nouluĭ Domnŭ alŭ țĕreĭ Muntenescĭ, Mihailŭ Șuțu, dela finea luĭ Maiŭ 1784. Acestașĭ firmanŭ a fostŭ comunicatŭ și luĭ Alex. Mavrocordatŭ, Domnulŭ Moldoveĭ (1).

(Din: Raccolta dei Trattati e delle principali convenzioni concernenti il commercio e la navigazione dei sudditi Austriaci negli stati dela Porta Ottomana. Viena 1844.)

(1) *Firmano rilasciato al Voivoda della Vallachia, Michele Sutzo circa la disposizione di commercio per i sudditi e mercanti Imperiali.*

Essendochè i bastimenti mercantili della Corte Tedesca, amica e vicina della Sublime Porta, fin dalla pace di Belgrado hanno commerciato sul Mare Bianco senza che fosse loro permesso di navigare sul Mar Nero, ora la sudetta Corte ci ha pure richiesto, per mezzo del suo Ministro Residente presso la Nostra Sublime Porta, il di cui fine sia felice, di permetter loro amichevolmente, che possano entrare coi loro bastimenti tanto dai fiumi nel Mar Nero, e da questo nel Bianco, come viceversa. Per essere quindi compiacente verso la Corte Imperiale ed avuto riguardo all' antica amicizia e buona vicinanza, abbiamo Noi stimato cosa ben fatta, di dare il Nostro permesso e consenso Sultanico, che in avvenire i mercanti Tedeschi possano esercitare liberamente il loro commercio per terra, per mare e sui fiumi. A questo scopo fu da parte della

XXIX.

Noulŭ Hatișerifŭ alŭ Porței.

Șain Gheraĭ, în Octobre 1782 abdicase guvernămîntulŭ Crimeeĭ pre care Rușiĭ puseră mâna; Rusia în acelașĭ timpŭ băgă trupe în Ukrania polonă și printr'unŭ manifestŭ din 8 Aprile 1783 încorporă Crimea, insula Tamanŭ și totŭ Cubanulŭ (1). Acéstă încorporare de teritoriĭ, manifestată cu sgomotŭ, ațință spiritele în Constantinopole în decursulŭ restuluĭ anuluĭ 1783. Nu credemŭ necesarŭ să aducemŭ din colecțiunea Hurmuzaki și Odobescu actele dându sémă de cele ce se petreceaŭ în Divanulŭ turcescŭ și în Constantinopole cu referință la afacerile acestea cu Rusia Turcia înarméză seriosŭ. Din Asia sosescŭ la Dunăre peste 160.000 de oșteni Turcĭ.

Francia împedecă isbucnirea răsboiuluĭ îndemnându pe Turcĭ la con-

---

Sublime Porta emanato e consegnato al sudetto Ministro Imperiale un Sinedo o Documento autentico munito del sigillo, che contiene in otto articoli alcune disposizioni sul commercio. Ora siccome le promesse contenute nel dette Sinedo devono essere indubitamente e necessaremente osservate e rispetate, nonchè servire per sempre di norma, fu levata dalla nostra Cancellaria di Stato una copia autentica, munita del sigillo del Reis-Efendi, tanto del detto Sinedo, quanto dell' ivi citato Trattato di commercio di Passarovitz e spedita a Voi, che siete il detto Voivoda acciochè li facciate registrare ambidue, perche ambidue vengano mantenuti, osservati e presi per norma, dietro cui avrete a regolare le vostre azioni e il vostro procedere, osservando scrupolosamente le promesse contenutevi riguardo ai mercanti Tedeschi ed evitando ogni cosa, che potesse eservi contraria. A questo scopo fù emanato e rilasciato il presente Supremo Comando, in forza del quale vogliamo e ordinamo, che quando mediante le due annesse copie autentiche sarete venuto a conoscere gli articoli fissati, si dal detto Sinedo commerciale, come dal Trattato di commercio di Passarovitz, abbiati cura di far registrare le due sudette copie e di vegliare affinchè il loro contenuto venga sempre osservato e presso per norma, che mettiate scrupolosamente in esecuzione le condizioni espressevi riguardo ai mercanti Tedeschi, che regoliate dietro a quelle le vostre azioni e il vostro procedere ed evitiate finalmente ogni cosa che possa eservi contraria, ecc. ecc. Dato a Constantinopoli nel principio della luna di Regeb 1298, cioè verso la fine Maggio 1784.

Simil copia fu trasmessa al Voivoda della Moldavia Alessandro Maurocordato.

(1) Veḑĭ «Révolution de l'Empire Ottoman» par Mr. de Chénier, pag. 238 (8°, Paris, 1789).

cesiuni pentru a evita realisarea proectelorŭ de împărțire a Turcieĭ între Rusia și Austria. Aceste proecte le-amŭ făcutŭ deja cunoscutŭ.

Saint-Priest în 25 Iunie 1783 vedea în încorporarea Crimeeĭ la Rusia proectulŭ împĕrăteseĭ pentru o invasiune ulterióră a imperiuluĭ otomanŭ (1).

In momentulŭ când Rusia pregătea aservirea Crimeeĭ, Ministrulŭ sĕŭ din Constantinopole agita și cestiunea Principatelorŭ. In eșechierulŭ politiceĭ muscălescĭ, eraŭ figurĭ de greutate cele douĕ Principate. Pentru a-și masca mișcările din Crimea, Muscaliĭ, înțeleși cu Austriacii, agitaŭ la Constantinopole afacerile Principatelorŭ. Pe când Austria în 1782 își remonta cavaleria, cumpĕrândŭ caĭ în Principate, Lascaroff, consululŭ rusescŭ era tare și mare în Bucurescĭ, casa luĭ nu se deșerta de boerime și Caragea devenise în curèndŭ unŭ instrumentŭ în mânile intrigantuluĭ Consulŭ. Ambasadorulŭ rusŭ din Constantinopole, Bulgakof, care reclama și imputa Porțeĭ, că schimbase pe Domniĭ Românĭ contrariŭ tratatuluĭ dela Kuciuk-Kainargi, dădea luĭ Caragea cea maĭ largă protecțiune și pe sub mână împingea pe Caragea în contra luĭ Raicevicĭ, omulŭ Austrieĭ.

Bulgakof stăruia energicŭ pe lângă Divanulŭ Turcescŭ în sensulŭ memoriuluĭ presentatŭ Porțeĭ la 16 Noembrie 1782, cu referință la respectulŭ capitulațiunilorŭ Principatelorŭ (2). Precum vĕdurămŭ încă de atuncĭ din Noemvrie 1782 Francia prin St. Priest îndemna Pórta să priméscă cererile Rusieĭ.

In 17 Iulie 1783 St. Priest asigură pre guvernulŭ sĕŭ din Versailles, că cu tóte simptomele resbelice elŭ speră, că pacea nu va fi turburată (3).

---

(1) Colecț. Hurm., vol. II, supl. I, pag. 26.

Vedĭ asemenea documentele 49 (pag. 28), 52 (pag. 29), ce dămŭ în anexă.

(2) Vedĭ Mémoire remis à la Porte par l'Envoyé de Russie le 16 Novembre 1782, la pag. 316, etc.

(3) D. de St-Priest către Afacerile străine despre dispositiile Porțeĭ de a mulțămi cererile Rusieĭ.

. . . . . .

L'internonce impérial a pris la peine de passer chez moi pour me prévenir que son drogman ayant été aujourd'hui à la Porte, le Reys-Effendi lui

Intre aceste, tocmaĭ atunci când Ministrulŭ rusescŭ din Constantinopole reclama între altele stabilitatea domniilorŭ din Principate, Pórta mazilea pre Caragea, sacrificându-lŭ vederilorŭ austriace.

La acéstă mazilire nu credemŭ că a fostŭ străinŭ și Alex. Ipsilante (1). Unŭ momentŭ Caragea isbutise să obțină dela Pórtă exilulŭ din Constantinopole a luĭ Ipsilante împreună cu fiiĭ sĕĭ (2).

Din acestŭ exilŭ Alex. Ipsilante putu în curêndŭ să facă a fi rechiămatŭ la Constantinopole (3).

Spre finea anuluĭ 1783 Ipsilante se agită din noŭ că dórŭ va recăpĕta domnia muntenă. Se documentéză acéstă mișcare cu nota internunțiuluĭ austriacŭ Herbert cătră Kaunitz (4). Totuși nu isbutesce Ipsilante, ci Pórta, la instigațiunile luĭ Herbert, dă tronulŭ muntenŭ luĭ Mich. Draco Suțu, dragomanulŭ eĭ. St. Priest în raportulŭ sĕŭ din 17 Iuliŭ 1783, pretinde că mazilirea luĭ Caragea s'a făcutŭ pentru că dînsulŭ prea făcea să țipe supușiĭ sĕĭ și se conducea ca unŭ imbecilŭ (5). St. Priest scrie, că noulŭ Domnŭ Mich. Draco este unŭ omŭ de spiritŭ și hotărîtŭ, iar Ipsilante ḍice, că Mich. Suțu séŭ Draco este omŭ de slabă capacitate. Orĭ care fie apreciarea însușirilorŭ nouluĭ Domnŭ alŭ Muntenilorŭ, împrejurările politice contribuiră ca elŭ să aibă o domnie maĭ lungă decât a fostŭ a luĭ Caragea. La Roche este atașatŭ secretarŭ și pe lângă noulŭ Domnŭ Mich. Suțu, lucru de care se felicita ambasadorulŭ francesŭ din Constantinopole. Protecțiunea ambasadeĭ

---

a dit nettement d'assurer son Ministre que la Porte est déterminée à donner satisfaction à la Russie dans la réponse catégorique qu'elle exige; mais il a demandé un délai de huit jours pour pouvoir faire admettre la chose au Muphti et aux principaux gens de loi.

(Hurm. tom. II, supl. I, pag. 27.)

(1) Caragea mazilitŭ merse la Constantinopole unde petrecu cu liniște până la mórte.

(2) «Le ci-devant Prince de Valachie a été exilé à Rhodes avec ses deux fils, sans autres motifs que la jalousie qu'ont les Grecs du Fanal de sa fortune et la cupidité des Turcs pour l'en dépouiller. Il lui faudra acheter son rappel.» Acestŭ exilŭ la insula Rodos se întâmplă în Septembre 1782. Hurm. Tom. II, supl. I, pag. 21. Veḍĭ și Atanasie Comnen Ipsilante în opulŭ sĕŭ citatŭ, pag. 629.

(3) «L'ex-prince de Valachie et ses fils ont été rappellés de leur exile.» St. Priest către afacerile străine, în 25 Februarie 1783.

(4) 9 Augustŭ 1783. Hurm. Tom. VI, pag. 404.

(5) Hurm. doc. 47, pag. 27.

francese în momente când Rusia nu-și ascunde planulŭ de împărțire a Turcieĭ cu Austria, asigură nouluĭ Domnŭ, repetămŭ, o domnie ceva maĭ trainică decât cea ce o avusese Caragea.

Negociațiunile luĭ Bulgakof cu Divanulŭ nu fură întrerupte din causa mazilireĭ luĭ Caragea ci continuară, St. Priest mereŭ stăruindŭ pre lângă Divanŭ, ca elŭ să facă concesiunĭ Rusieĭ spre a evita răsboiulŭ. Cu asemenea scopŭ Sultanulŭ emite unŭ noŭ Hatișerifŭ în 1784 la începutulŭ luĭ Ianuarie st. n., adecă la finea anuluĭ 1783d upă calendarulŭ vechiŭ. Dămŭ în anexă acestŭ hatișerifŭ tradusŭ în limba italiană în «Osservazioni istoriche, Naturali e Politiche intorno la Valachia e Moldavia» la pag. 270.

Cuprinsulŭ acestuĭ noŭ hatișerifŭ trimisŭ Domnitorilorŭ Al. Mavrocordatŭ alŭ Moldoveĭ și Mich. Suțu alŭ Muntenieĭ, nu este decât o repetițiune a dispositiunilorŭ din tratatulŭ dela 1774 (1).

Istoriculŭ Salaberry esplică causele carĭ aŭ îndemnatŭ pre Divanŭ să semneze noua convențiune cu Muscaliĭ, în virtutea căruia s'a datŭ Principatelorŭ acestŭ noŭ hatișerifŭ, în modulŭ următorŭ: «Divanulŭ înțelese (când Rusia ocupă Crimeea) că maĭ multŭ ca orĭ-când era de nevoie să fie domóle Turcia în vedere cu împrejurările, chiar décă o nouă transacțiune rușinósă i s'ar impune. Imperiulŭ otomanŭ se vĕdu cu totulŭ isolatŭ: împărțirea Polonieĭ, speranța uneĭ noue spoliațiunĭ, unia cele treĭ curțĭ dela Berlin, Viena și Petersburg în modŭ de a asigura acesteia neutralitatea celorŭ-l-alte douĕ. Perspectiva unuĭ tratatŭ de comerciŭ cu Rusia, și speranța de a înlătura influința Angliei la

(1) Veḍĭ anexa la acéstă pagină. Veḍĭ Hurm. Tom. VII, pag. 420. Acestŭ actŭ noŭ fu semnatŭ la Constantinopole în 8 Ianuarie 1784 st. n. Despre acéstă nouă convențiune scrie Chénier: «La guerre paraissoit inévitable à la fin de 1783, lorsque les obstacles, qui avoient retardé le succès des négociations, furent applanis, et le 8 de Janvier 1784, la Porte et la Russie signèrent à Constantinopole une convention, qui avoit pour base la reconnoissance de la suveraineté de l'Impératrice sur la Crimée, l'isle de Taman et le Cuban; le peuple, auquel, on laissa ignorer les clauses de cette convention, vit revenir avec plaisir les troupes qu'en avait fait passer sur les frontières. La Porte, cependant, bien loin de renoncer à ses préparatifs, pressa la construction des vaisseaux et la fonte de l'artillerie; on continua de réparer les places frontières; les canonniers, qu'on exerçoit deux fois la semaine, faisoient toujours de nouveaux progrès; et on fut en état, en 1785, de garnir de canons les batteries et les forts qu'on avoit construits à l'embouchure de la mer Noir» (pag. 238).

curtea de la Petersburg, silirĕ cabinetulŭ din Versailles să menajeze pe Impĕrătésa și să îndemne pre Divanŭ de a negocia în locŭ de a combate. Curtea de Londra fu singură, care cu scopŭ de a se rĕsbuna în contra Ecaterineĭ II, care refuză să reînoiască tratatulŭ de comerciŭ cu dînsa, se silia să împingă pe Turcĭ de a apuca armele. Ambasadorulŭ Ainslie redige însuși, dice-se, rĕspunsulŭ la manifestulŭ Rusieĭ; dar Anglia, nu dedea luĭ Abdul-Hamid, nicĭ flote, nicĭ oștire. De aceea se semnâ noulŭ tratatŭ la Constantinopole în 1784, în Ainche-Kavac séŭ Chiosculŭ Oglindelorŭ.

Prin acestŭ tratatŭ se consacrâ triumfulŭ puterеĭ și a supremațieĭ rusescĭ și Turcia consimți în modŭ solemnŭ la cesiunea Crimeeĭ către Ecaterina II. (Pag. 94 și 95).

XXX.

Alexandru Mavrocordatŭ (firarulŭ).

De abia se promulgase în Principate noulŭ hatișerifŭ din 1784, prin care din noŭ Pórta se lega de a nu schimba Domnitoriĭ fără vină veghétă, și cu tóte acestea Alexandru Mavrocordatŭ este sacrificatŭ, precum arĕtarămŭ, la finea anuluĭ 1784, și înlocuitŭ prin vĕrulŭ sĕŭ, iarăși Alexandru Mavrocordatŭ, actualŭ dragomanŭ alŭ Porțeĭ. In nota internunțiuluĭ Herbert către agentulŭ Raicevicĭ, din 12 Ianuarie st. noŭ 1785, apare lămuritŭ că mazîlirea Domnitoruluĭ Moldavŭ a fostŭ provocată de Austria: «Memoriulŭ ce ți-am comunicatŭ cu altă depeșă, scrie Herbert, nu póte decât să fie contribuitŭ la acéstă mazîlire (1).» Despre noulŭ Domnŭ Herbert se exprimă că este unŭ omŭ blândŭ «*raisonnable, policé par le long séjour qu'il a fait à Pétersbourg et rompu même aux affaires.*»

In locŭlŭ nouluĭ Domnŭ la Dragomanatŭ vine A. Calimachi.

Până la sosirea în Iași a nouluĭ Domnŭ Căimăcămia o avu boerulŭ *Bibică* (2).

(1) In altă notă, din 26 Ianuarie 1785 Herbert dice: «J'espère que la déposition de ce fou de Prince fera adopter par le Divan des mesures plus raisonnables.» T. VII, pag. 428.

(2) Vedĭ Hurm. T. VII, pag. 429. Doc. CCXVIII.

Manolache Drăgicĭ în Istoria Moldoveĭ ḑice că noulŭ Domnŭ Alex. Mavrocordatŭ a fostŭ cunoscutŭ sub numele de *Firarulŭ (?)* «pentru că aŭ fugitŭ la Ruşĭ.»

Aceleaşĭ familiĭ aprópe carĭ le aflarămŭ în Divanurile anteriórelorŭ Domniĭ sunt şi în Divanulŭ luĭ Alex. Ioanŭ Mavrocordatŭ. La 1785 Decembre 28, Divanulŭ era compusŭ din D. Sturdza Vel Logof. de ţéra de josŭ, N. Rosetŭ Vel Logof. de ţéra de susŭ, Lupulŭ Costaki, Iordache Canta, Lascarache Rosetŭ, N. Balşŭ, Vornicĭ; Mateĭ Canta Vel Vist., Scarlatŭ Caragea Vel Agă, C. Catargiu Vel Spătarŭ, C. Başotă Vel Banŭ, C. Caragea Vel Comisŭ, I. Racoviţă Vel Cămărăşŭ, M. Costache Vel Pah., Ioniţă Rosetŭ Vel Căm., Toma Iamandi Vel Stol.

Domnia luĭ Alex. Ioanŭ Mavrocordatŭ Firarulŭ este pre cât scurtă pe atâtŭ agitată şi nenorocită.

«Cum s'a suitŭ pe scaunŭ, tóte împotrivirile elementelorŭ s'aŭ resbunatŭ pe ţéră, scrie Drăghicĭ (T. II, pag. 48), maĭ ântâiŭ o fómete din cele maĭ grele s'a arĕtatŭ cu domnia luĭ odată şi a contenitŭ cu dînsa, alŭ doilea, vrajba dintre boieriĭ şi asupririle poporuluĭ sporeaŭ necontenitŭ.»

Şi ca şi când atâta nu era de ajunsŭ, incendiile bântuiră Iaşiĭ în maĭ multe rênduriĭ. Curtea Domnéscă arsă. Vodă se mută în case private; ardŭ şi ele. Se mută iar în alte case private; asemenea ardŭ. O nouă ardere de case închiriate de Domnitorŭ facŭ că acum boieriĭ refuzaŭ să maĭ dea casele lorŭ cu chirie pentru Domnie. Poporulŭ supranumi pe nefericitulŭ Domnŭ cu titulatura de «*Pîrlea Vodă.*»

Alex. Mavrocordatŭ puse să se restaure curtea Domnéscă, dar de ea nu se folosi, precum maĭ departe vomŭ vedé.

Agitaţiunile şi nenorocirile aceste nu eraŭ unicile carĭ îngreuiară scurta Domnie a luĭ Alex. Mavrocordatŭ. Maĭ grele sunt pentru ţéră pretenţiunile sporinde ale luĭ Raicevicĭ. Acesta inventă în 1785 o nouă cestiune: aşa ḑisă a *desertorilorŭ.*

Se scie că multe sate se populaseră în ambele Principate, prin înfiinţare de «*sloboḑiĭ*» din locuitorĭ immigraţĭ din Ardealŭ. Raicevicĭ ceruse deja Domnuluĭ anteriorŭ înapoirea acelorŭ locuitorĭ în Ardealŭ sub nume că sunt desertorĭ din armată. Deja în 10 Feb. st. noŭ 1785

Herbert gratulându pre noulŭ Domnŭ de suirea sa pe tronulŭ Moldoveĭ, îlŭ provocase să reguleze acéstă cestiune «*embrouillée par le Prince déposé.*» «Înțelepciunea d-tale, ḑice Herbert Domnitoruluĭ, va afla soluțiunea cu atâtŭ maĭ lesne, că noĭ nu ceremŭ alta ceva decât acea fidelitate cu care noĭ (Austria) restituimŭ Moldoveĭ «*robiĭ*», séŭ sclaviĭ ṭiganĭ (1).»

De unde veni dificultatea estradăreĭ acestorŭ pretinșĭ desertorĭ? Boeriĭ divanișteĭ eraŭ interesați a nu-și despopula satele și împingeaŭ pre Domnitorŭ la resistință, ce istoria ar fi fostŭ mulțămită s'o vadă pornită din unŭ sentimentŭ maĭ generosŭ, fie acelŭ național (căcĭ *desertoriĭ* eraŭ Românĭ), fie acelŭ umanitarŭ.

In asemenea stare de lucruri, Domnitorulŭ Al. I. Mavrocordatŭ, décă ceda exigențilorŭ luĭ Raicevicĭ își înstrĕina simpatia boerilorŭ păgubiți în interesele lorŭ, și décă respingea pretențiunile luĭ Raicevicĭ, își făcea din Austria neamicŭ de temutŭ, la Constantinopole. Situațiunea nu era de locŭ plăcută!... Iată și în acéstă împrejurare una din causele, carĭ vorŭ explica fuga luĭ Alexandru Mavrocordatŭ în Rusia și abandonarea neașteptată a tronuluĭ.

Pe lângă cestiunea pretinșilorŭ «*desertorĭ*» maĭ agită Raicevicĭ și acea a protecțiuniĭ și înlesnirilorŭ de datŭ păstorilorŭ Ardelenĭ, carĭ păsceaŭ oile lorŭ în țéră. Acéstă cestiune privea maĭ multŭ pre Domnulŭ Muntenieĭ. Herbert pentru a obține de la Domnulŭ Munténŭ cele ce voia în cestiunea «păstorilorŭ», nu se sfiia de a însărcina pre Raicevicĭ să-ĭ amintéscă, cum Alex. Mavrocordatŭ alŭ Moldoveĭ a fostŭ mazilitŭ, din causă că a fostŭ puținŭ *docilŭ* Austrieĭ. «L'exemple de la *disgrâce du Prince de Moldavie* pourra rendre plus complaisant le Prince de Valachie, à qui, au besoin, et s'il continuait d'être rétif, vous pourrez insinuer qu'il ne suffit pas de s'assurer la bienveillance de la Russie, mais que pour se soutenir il doit aussi avoir pour

(1) Hurm. T. VII, pag. 432. In 11 Febr. 1785 Herbert vestesce luĭ Raicevicĭ conversațiunea ce elŭ a avutŭ în Constantinopole cu noulŭ Domnŭ alŭ Moldoveĭ, despre *desertorĭ* și în 12 Febr. dă aceluiași agentŭ instrucțiunĭ despre acéstă afacere și despre păstoriĭ ardelenĭ. Veḑĭ anexele după Hurm. t. VII, p. 435, 436, 438, 439, 444, 450, 451.

nous les ménagements nécessaires, attendu que les deux Cours Impériales sont inséparables en toute chose.»

Adevĕrulŭ este că *Herbert* recomanda luĭ Raicevicĭ întreținerea de bune relațiunĭ cu Consululŭ generalŭ rusescŭ Severinŭ. Prin nota de la 12 Februarie 1785 Herbert scrie luĭ Raicevicĭ, că «există cea maĭ perfectă armonie între d. de Bulgakow și mine (Herbert), fundată pe ordinele curților nóstre, pe vechea nóstră cunoscință și pe óre-care analogie în modulŭ nostru de a vedé afacerile. Amŭ profitatŭ de acésta spre a-ĭ recomanda interesele nóstre *(adecă ale Austrieĭ în Principate)* și să scrie cu energie în favórea nóstră Consulului generalŭ Severinŭ.»

Se pare că armonia ce există între Herbert și Bulgakow la Constantinopole, nu prea era identică între Raicevicĭ și Severinŭ. Acesta nu putea vedé cu ochĭ buniĭ estinderea influenței luĭ Raicevicĭ între boieriĭ.

Domnia luĭ Alexandru Mavrocordatŭ, agitată astŭ-felŭ în decursulŭ anuluĭ 1785, nu este o domnie dela care istoriculŭ póte aștepta documente constatându mersulŭ înainte alŭ țĕreĭ.

Din acéstă Domnie dămŭ, în anexă, puținele acte ce aŭ strĕbătutŭ până la noĭ. Intre acelea citămŭ: Chrisovulŭ sobornicescŭ pentru daniĭ, schimburĭ și vînderĭ și pentru țiganĭ. «Luat-amŭ séma din multe jalbe ce ni s'aŭ datŭ, dice Alexandru Mavrocordatŭ, în acestŭ chrisovŭ, din 28 Decembrie 1785, și din necontenite pricinĭ de judecățĭ ce sunt pe tótă diua la Divanŭ pentru daniĭ de moșiĭ, de viĭ, de case, și de locurĭ de case i livedĭ și altele..... în care daniĭ locuia numaĭ unŭ tăinuitŭ vicleșugŭ ce se metahirisea de către ceĭ maĭ mulțĭ.....» Domnitorulŭ înțelege prin acestŭ vicleșugŭ eluderea legeĭ protimisuluĭ și voesce prin chrisovulŭ sĕŭ sobornicescŭ a împedica asemenea abusŭ. Divanulŭ convocatŭ la Mitropolie, fiindŭ de față Mitropolitulŭ Gavrilŭ și ceĭ-lalțĭ archiereĭ aĭ țĕreĭ, s'a ocupatŭ de întrebarea acésta și aŭ constatatŭ, că se facŭ daniĭ de ómenĭ din starea de josŭ și sĕracĭ în favórea celorŭ puternicĭ și *chivernisițĭ*, fără să existe înrudire, deci numaĭ prin abaterea dela legea protimisuluĭ *vîndă* proprietățĭ, ascundêndŭ *vinderea* sub nume de *danie*. «Ce prețŭ nu dă unŭ bogatŭ interesatŭ de moșie, pentru ca să găséscă chipŭ a se face *rezeșă* în

moșiile altora?» Este cunoscută sistema acésta și a fostŭ practicată și după Regulamentulŭ organicŭ chiar. Câte moșiĭ *rezeșescĭ* aŭ fostŭ desființate prin băgarea între rezeșĭ a vre-unuĭ strĕinŭ, cumpĕrândŭ o părticică din moșie, séŭ prin *daniĭ* de specia celorŭ contra cărorŭ se ridică Alexandru Mavrocordatŭ!

Sobornicesculŭ chrisovŭ, în art. 1, 2, 3, 4 reguléză cestiunea *Daniilorŭ* și nu le încuviințéză decât între *rude* «și între ceĭ de stare de o potrivă și de către *tótă starea* la mŏnăstirĭ și bisericĭ.» Legea *protimisuluĭ* este îngrădită cu noue dispositiunĭ, hotărîndu-se publicațiunĭ de *6 lunĭ* vestitóre vênd̆ĕreĭ uneĭ proprietățĭ, ca ceĭ în dreptŭ de protimisŭ să pótă rĕscumpĕra moșia. Moșia *amanetată* n'o póte stăpâni împrumutătorulŭ ci și pentru vinderea amanetuluĭ se face publicațiune de 6 lunĭ.

Prin art. 5 și 6 chrisovulŭ se ocupă și de *schimburile* de proprietățĭ. Aceste schimburĭ nu vorŭ fi cu călcarea legeĭ *protimisuluĭ* și nu se vorŭ face decât cu învoirea Domnuluĭ.

Prin art. 7 mŏnăstirile sunt oprite a vinde proprietățile dobândite dela titorĭ și nicĭ le vorŭ puté schimba «*fiesce-cum*, ci cândŭ va fi trebuință de a face vre-unŭ schimbŭ» să fie moșie pentru moșie și «să se cerceteze întâiŭ de Mitropolitulŭ țĕreĭ și de către Divanŭ și găsindu-se a fi cu cale și maĭ de folosŭ mŏnăstireĭ, prin încredințate cercetărĭ, așĭa să se facă, iar altmintrelea de se va face să nu se ție în sémă nicĭ într'unŭ chipŭ.»

Aceste dispositiunĭ se ieaŭ cu neretroactivitate.

Art. 8 și 9 din soborn. chrisovŭ cuprinde monstruóse nizamurĭ relative la țiganĭ. (1) Este o reînoire a chrisóvelorŭ relative la țiganĭ, ale luĭ Greg. Ghica bĕtrânulŭ și alŭ luĭ Gr. Alex. Ghica Vodă, de care maĭ în urmă amŭ vorbitŭ. Divanulŭ continuă de a opri căsătoriile între moldovanŭ și țiganŭ și declară nevalabile căsătoriile aceste. Copiiĭ născuțĭ din asemenea căsătoriĭ sunt considerați *țiganĭ!* Nicĭ chiar țiganulŭ și țiganca «*ĭertațĭ*» nu potŭ a contracta unŭ matrimoniŭ cu

(1) Deja în 12 Septembre 1785 Domnitorulŭ dete unŭ specialŭ chrisovŭ pentru țiganĭ. Vedĭ în bibl. Academieĭ Codicele No. 35, pag. 119—125.

Moldovanŭ și Moldovană, și numaĭ la a doua generațiune intră în dreptulŭ pămîntenilorŭ (art. 7).

Acestŭ așeḑĕmîntŭ alŭ luĭ Alex. I Mavrocordatŭ convenea boerimiĭ multŭ, de aceea și fu în vigóre până târḑiŭ, chiar și după Regulam. Organicŭ. Michailŭ Sturdza, la 1835, ḑice d. T. Codrescu (1) l'a retipăritŭ și l'a ținutŭ în tótă vigórea, ca lege specială.

Este de observatŭ că promulgarea acestuĭ chrisovŭ sobornicescŭ în forma în care l'am analisatŭ a trebuitŭ să întêmpine dificultățĭ din partea Domnitoruluĭ, căcĭ Divanulŭ, îlŭ provócă cu anaforaua sa din 14 Augustŭ 1785 și Domnitorulŭ nu pune resoluțiune pe acéstă anafora decât în Octobre acelașĭ anŭ. Domnitorulŭ esplică óre-cum acéstă întârḑiere prin resoluțiunea pusă pe anafora ḑicêndŭ :

«După ce s'aŭ cetitŭ anaforaua acésta înaintea nóstră, *stătut-amŭ și însu-mĭ* Domnia mea de amŭ cercetatŭ și amŭ socotitŭ acésta și aflândŭ socotința P. S. S. Părinteluĭ Mitropolitŭ și a domniilorŭ sale veliților boierĭ pentru tóte acestea arĕtate maĭ josŭ fórte cu dreptate și spre odihna obștieĭ, iată dar că Domnia mea încă asemenea că hotărîmŭ și întărimŭ, ca să urmeze de acum înainte și în vecĭ de către toțĭ de obște la tóte pe deplinŭ, dupre cum se coprinde hotărîrea prin anaforaua acésta care s'a întăritŭ cu a nóstră domnéscă iscălitură și pecete. Decĭ poruncimŭ Domnia mea, ca să se facă și osebitŭ alŭ nostru chrisovŭ de întăritură pentru tóte acestea, să fie întru statornicie de a pururea în vecĭ (2).»

Cum se face că întărirea dată fiindŭ în Octobre, chrisovulŭ se promulgă numaĭ în 28 Decembre 1785? Ne este permisŭ să bănuimŭ că asemenea întârḑiere de cincĭ lunĭ era în folosulŭ cuĭ-va. Amŭ arĕtatŭ deja cum Greciĭ veniți cu Domnitoriĭ căutaŭ să se facă proprietarĭ în țĕră. *Legea protimisuluĭ* era o stavilă seriósă. Anaforaua Divanuluĭ din Augustŭ 1785 întărea din noŭ legea protimisuluĭ și acésta a trebuitŭ să nu placă străinilorŭ interesați de a se face proprietarĭ în Moldova. De aci amânările promulgăreĭ chrisovuluĭ sobornicescŭ.

(1) Uricarŭ T. II, pag. 90. Amŭ reprodusŭ în anexă întregŭ sobornicesculŭ chrisovŭ după Codicele manuscriptŭ din bibl. Academieĭ No. 34, pag. 113—119.

(2) Veḑĭ în anexă anaforaua Divanuluĭ după Uricarŭ. Tom. IV, pag. 31 și Codicele Man. alŭ Academieĭ No. 34.

Sprijiniți de legea protimisuluĭ și încuragiați de chrisovulŭ dela 28 Decembrie 1785, se pare că mulți răzeșĭ căutară să-și recapete moșiile dela cumpĕrătorĭ cu nerespectulŭ protimisuluĭ. Numeróse revendicațiunĭ se facŭ la Divanulŭ țĕreĭ, măcarŭ că prin chrisovŭ Alexandru Ioanŭ Mavrocordatŭ avusese precauțiunea să prevadă neretroactivitatea dispositiunilorŭ din chrisovŭ, adecă respectulŭ vînzărilorŭ făcute prin simulate daniĭ cu schimburĭ.

Stăruința mare a răzeșilorŭ frustrați în dreptulŭ lorŭ de protimisŭ a trebuitŭ să supere nu numaĭ pe Grecii abusivŭ împroprietăriți, dar și pre uniĭ din boeriĭ pămîntenĭ, carĭ cu aceiașĭ metódă de cumpĕrăturĭ simulate prin daniĭ și schimburĭ își rotunjiseră moșiile. De aceea Divanulŭ și Domnitorulŭ se gîndescŭ și patru lunĭ după promulgarea chrisovuluĭ, la 1 Maiŭ 1786, daŭ unŭ altŭ chrisovŭ care amenință pre ceĭ carĭ reclamă prin judecată moșie, de a fi supușĭ, cândŭ judecata va dovedi nedréptă reclamațiunea (pare că judecata n'avea s'o facă ceĭ interesați!) nu numaĭ la plata de glóbă, dar încă «*spre pilda altora bătêndu-se cu toiege la pórta curțeĭ gospod, să se técă numele acelorŭ vicleni și șireți într'acéstă Domnéscă a Divanuluĭ condică..... ca după aceea să fie cunoscuți și sciuți de șireți, să nu li se maĭ dea ascultare..... séŭ vre-o mărturie de vorŭ da pentru orĭ-ce, la care și cu jurămîntŭ în sémă să nu se ție, ci de apururea să se socotéscă ca nisce ómenĭ de prisositŭ vicleni și șireți și întocmaĭ cu tâlhariĭ.....*»

Póte-se monstruositate maĭ mare!

Dar atâta nu e de ajunsŭ, chrisovulŭ maĭ dispune (și aci se vede în contra cuĭ era îndreptatŭ) că: «*de se va întêmpla vre-unulŭ dintr'aceia (jăluitorĭ) să fie la rîndulŭ mazîlilorŭ séŭ a negutitorilorŭ séŭ la altă rufetŭ, să se dea în birŭ cu țéra.*»

Va să dică *boeriĭ*, între carĭ și Grecii nu vorŭ fi considerați ca «*acolisitorĭ*» de moșiĭ, viĭ, livedĭ, țigani, dughenĭ, ci numaĭ treptele neboerite!

Ca dovadă că reclamațiunile boerimiĭ relative la proprietățĭ nu intraŭ în chrisovulŭ monstruosŭ pe care maĭ susŭ îlŭ analisarămŭ, póte sta cartea Domnéscă cu aceași dată ca și chrisovulŭ prin care, boerulŭ Vasile Onofreĭ, fostŭ visternicŭ, capĕtă de la Domnitorŭ și Divanŭ dreptŭ

în moșia Zagarancea din județulŭ Iași cu paguba mŏnăstireĭ s-teĭ Vineri din Iași (1).

Alexandru Ioanŭ Mavrocordatŭ, spre mulțămirea negreșitŭ a luĭ Raicevicĭ reînoesce în 1785 Iunie 14 chrisovulŭ în favórea negutitorilorŭ armenĭ supușĭ austriacĭ (2).

In privința negutitorilorŭ pămînteni încă găsimŭ dela acestașĭ Domnitorŭ unŭ chrisovŭ din 1786 Noembrie.

Prin acestŭ chrisovŭ însă Domnitorulŭ pe de o parte recunósce unele scutirĭ ale negutitorilorŭ, reînoesce unele din drepturile autonomice ale breslelĭ, dar pe de alta supune pre negutitorĭ la dare de birŭ către visterie, «*măcarŭ că prin chrisóvele vechĭ se hotăria să nu fie supĕrați de birulŭ visterieĭ,*» vorŭ plăti negutitoriĭ după chrisovŭ câte 15 leĭ pe anŭ de fie-care nume, jumĕtate la s-tu Gheorghe și jumĕtate la s-tu Dumitru. Vorŭ maĭ plăti câte 5 parale răsura la leŭ pe acéstă sumă. De fie-care dughiană se va maĭ percepe la slujba ajutorinței câte 25 leĭ lipscănie, 20 leĭ brașovenie și blănărie și 15 leĭ bogasieriile și câte 14 parale de leŭ răsura. Se maĭ adaoge negreșitŭ vama de 3%, cotăritulŭ câte 60 banĭ de dugheană pe anŭ și dările către orașŭ. (3)

Décă ținemŭ sémă de scutirile dobândite de Austria pentru negutătoriĭ supușĭ aĭ sĕĭ, vedemŭ pe aceștia privilegiați și decĭ negutătorulŭ românŭ în condițiune maĭ desavantagiósă. Astŭ-felŭ chrisovulŭ luĭ Al. Mavrocordatŭ este maĭ puținŭ protecționistŭ decât anteriórele chrisóve domnescĭ și decât chiar chrisovulŭ din Septembre 1783 alŭ predecesoruluĭ Domnŭ Al. Constantinŭ Mavrocordatŭ. La 1786 s'a înființatŭ la Hârlăŭ o fabrică de sticle (4).

Rufetulŭ ocneĭ a căpĕtatŭ de la Al. I. Mavrocordatŭ ca și de la predecesorulŭ sĕŭ chrisóve de scutirĭ.

Din Moldova în cursulŭ domniilorŭ luĭ Const. Moruzi și Alex. Mavrocordatŭ suntemŭ sĕracĭ de date scolastice (5). Este neîndoiosŭ însă

(1) Vedĭ Uricarŭ. Tom. XII, pag. 311.

(2) Idem tom. II, pag. 149.

(3) Vedĭ în anexă aceste douĕ chrisóve, după Uricarŭ, tom. II, pag. 37 și 43.

(4) Vedĭ chrisovulŭ din Septembrie 1785 și celŭ din 1783 încóce, după Uricarŭ, tom. II, pag. 172, 175. Vedĭ în anexă chrisovulŭ ce amŭ aflatŭ între doc. Delenilorŭ.

(5) Se scie că condicele Divanuluĭ domnescŭ din Moldova în numĕrŭ fórte mare aŭ arsŭ împreună cu Curtea Domnéscă la 1827 Iulie 19. Noĭ amŭ descoperitŭ totușĭ câte-va la Mitropolia din Iașĭ, de care, maĭ alesŭ pentru începutulŭ secoluluĭ XIX, ne vomŭ folosi.

că Alex. Ipsilante, cum vomŭ vedé, apucândŭ tronulŭ Moldoveĭ la 1785, acesta orĭ-cât de desilusionatŭ de nerecunoscinţa Muntenilorŭ, a nutritŭ vederĭ culte şi pentru şcólele din Moldova. Din nenorocire, de puţinŭ timpŭ se va bucura Alex. Ipsilante, căcĭ suntemŭ în spre ḑiua a noue răsbóie între Ruşĭ, Turcĭ şi Austriacĭ.

Cum că instituţiunea şcólelorŭ era intrată deplinŭ între ale ţĕreĭ în Moldova, se póte vedé din faptulŭ, că Logof. Gheorgache în «*Condica ce are întru sine obiceiŭ vechiŭ şi noŭ a Prea înălţaţiloru Domnĭ*» scrisă în Iaşĭ (1762 Noembrie 5), arétă că şcólele aŭ obiceiulŭ de a-şĭ trimite ucenicĭ, a doua ḑi după bobotéză, împreună cu dascăliĭ, de spunŭ Domnitorilorŭ engomiĭ. Acésta se repeţia şi la alte sărbătorĭ (1).

Progresulŭ limbeĭ române în şcóle ni-lŭ demonstră nu numaĭ diverse lucrărĭ, carĭ aŭ strĕbătutŭ până la noĭ, dar şi constatarea ce face Gheorgache, că chiar de la domnia luĭ M. Vodă Racoviţă nu se maĭ găsiaŭ decât dintre bĕtrânĭ şi fórte puţinĭ uricarĭ cunoscĕtorĭ de limba slavonă (2) Din nenorocire, décă dascălulŭ şcóleĭ slavonescĭ nu maĭ pune la crăciunŭ pe unulŭ din ucenicĭ să ḑică engomionŭ slavonescŭ, în loculŭ limbeĭ slavonescĭ, alăturea cu limba românéscă, păşesce limba elinéscă. Gheorgache ne arétă cum a doua ḑi după ḑiua nascereĭ nu vine la Curte în Spătăria mare numaĭ dascălulŭ românescŭ cu uceniculŭ sĕŭ, să ḑică cuvîntare românéscă, ci se maĭ presintă, şi încă în prima linie, şi dascăliĭ întâiŭ şi alŭ douilea grecescŭ, carĭ eĭ încă punŭ ucenicĭ de ḑicŭ engomióne în grecesce. De sigurŭ că bacşişulŭ ce Domnitorulŭ, prin mâna Vistierniculuĭ, dedea dascălilorŭ grecĭ şi ucenicilorŭ lorŭ, era maĭ mare decât cele date dascăluluĭ şi uceniculuĭ, care grăĭa românesce (3).

Din respectulŭ culturel generale vomŭ avé a reveni în studiulŭ nostru asupra întregeĭ mişcărĭ culturale pentru întregŭ secolulŭ XVIII-lea.

Câte-va mĕsurĭ de edilitate publică găsimŭ luate şi sub domnia luĭ Alex. Ioanŭ Mavrocordatŭ.

---

(1) Letop., tom. III, pag. 309.
(2) Idem, pag. 305.
(3) Gheorgache, Condica obiceiurilorŭ. Letop. III, pag. 305—306.

Podurile, adecă pavelele orașuluĭ Iași și spitalulŭ Sf. Spiridonŭ, aŭ primitŭ óre-carĭ îngrijirĭ de la Domnitorŭ.

In 1784 Iuniŭ 25, aŭ arsŭ palatulŭ Moldoveĭ din Constantinopole (Bogdan Serai) și acelŭ alŭ Țĕreĭ Românescĭ (Vlah-Serai), carĭ nu aŭ maĭ fostŭ rezidite, mărginindu-se Domnitoriĭ — și într'aceștia și Alex. I. Mavrocordatŭ — a închiria pentru agenții țĕreĭ case particulare.

XXXI.

Mórtea Mitropolituluĭ Gavrilŭ (Calimachŭ). Conflictŭ în biserică.

Mórtea Mitropolituluĭ Gavrilŭ Calimachŭ, în 1786 Februarie 20, ocasionézĕ avenirea episcopuluĭ de Romanŭ la scaunulŭ metropolitanŭ.

La acéstă ocasiune, în istoria bisericeĭ moldovene se petrece unŭ evenimentŭ ce suntemŭ datorĭ a nu-lŭ trece cu vederea. Unŭ archimandritŭ grecŭ de la mŏnăstirea Barnovski din Iași «pornindu-se din iubirea de cinste, încă la bóla rĕposatuluĭ Mitropolitŭ, a âmblatŭ cu chipurile ce a pututŭ să se facă elŭ Mitropolitŭ (1).»

Iacobŭ se insinuâ lesne pe lângă Domnitorulŭ grecŭ și acesta-ĭ promise mitropolia. — Dar tótă boerimea și cu ceĭ-lalțĭ episcopĭ cât simțiră înțelegerea dintre Iacobŭ și Domnitorŭ, începură cu mare energie o campanie de resistință.

Amŭ arĕtatŭ în urmă, cum prin hotărîre sobornicéscă și cu carte de blăstemŭ a totŭ clerulŭ Moldoveanŭ, s'a fostŭ opritŭ ridicarea pe tronŭ de Mitropolitŭ și Episcopŭ în Moldova a vre-unuĭ străinŭ. Boeriĭ și biserica arĕtară Domnituluĭ, că nu era în opositiunea lorŭ de a primi ca Mitropolitŭ pre grecŭlŭ Iacobŭ, o pornire contra voințeĭ Domnituluĭ, ci, că cereaŭ numaĭ respectarea uneĭ regulărĭ anterióre, legată cu strașnică carte de blăstemŭ. Boeriĭ cerură de Mitropolitŭ pre Leonŭ, episcopulŭ de Romanŭ, «a căruia și némulŭ sĕŭ este din *evghenisii* pămînteni și viața sa, vrêsta și vrednicia, în bunŭ *ipolipsis* către toțĭ, fiindŭ și ciracŭ alŭ rĕposatuluĭ Mitropolitŭ.»

(1) Notița istorică din archiva episcopieĭ de Romanŭ, apud. Melchisedec, în «Cronica Romanuluĭ și a episcopieĭ de Romanŭ.» Bucurescĭ, 1875, tom II, pag. 123.

Iacobŭ câștigase nu numaĭ curtea în favórea sa, ci și patriarchia de la Constantinopole. De acolo nu lipsiră stăruințĭ și amenințărĭ către principaliĭ boerĭ din Divanŭ, dar aceștia se purtară bine până în fine. Patriarchia amenință să refuse *egdosisulŭ* obicĭnuitŭ la alegerea prelaților ţĕreĭ. Boeriĭ nu ținură sémă de acésta, și Domnitorulŭ se vĕdu silitŭ să cedeze la stăruințele ţĕreĭ și astŭ-felŭ Episcopulŭ de Romanŭ Leonŭ, veni la tronulŭ Moldoveĭ și Suceveĭ. Istoriculŭ Athanasie Comnen Ipsilante amintesce:

«A muritŭ Mitropolitulŭ Moldo-Vlachieĭ, deciĭ Domnitorulŭ Moldoveĭ Al. I. Mavrocordatŭ, omŭ fără esperiență și fără evlavie către cele sfinte, neluându consimțimîntulŭ Patriarchuluĭ ecumenicŭ pune Mitropolitŭ pe Episcopulŭ de Romanŭ și scrie Capichihaialeĭ Mișoglu să spună Patriarchuluĭ, să scrie nouluĭ Mitropolitŭ carte de felicitare. Sinodulŭ a datŭ în scrisŭ scire Porțeĭ despre acéstă faptă neobicĭnuită și afară din canóne. Domnitorulŭ a fostŭ acusatŭ și s'a hotărîtŭ mazilirea luĭ. L'a ajutatŭ ceva Căpitanŭ Pașa, îndemnatŭ de Mavrogheni după stăruința luĭ Mișoglu. Cu tóte acestea s'ar fi scosŭ din Domnie, fără îndoială, décă Vizirulŭ nu ar fi fostŭ și elŭ mazilitŭ (1).»

Conflictulŭ cu Patriarchia iea o fasă acută. Mișoglu bănuindŭ că Sinodulŭ ecumenicŭ protestéză contra alegereĭ Mitropolituluĭ Leonŭ, la îndemnulŭ luĭ Samuilŭ, archiepiscopulŭ Efesuluĭ, ba că acesta fu chiar autorulŭ actuluĭ de acusare alŭ luĭ Mavrocordatŭ către Pórtă, cheltui 300 pungĭ de banĭ împărțite la demnitariĭ Divanuluĭ și isbuti, la marea neplăcere a Patriarchuluĭ și a Sinoduluĭ, să fie isgonitŭ archiep. Efesuluĭ, din Constantinopole la eparchia luĭ.

Cum că Sinodulŭ era agitatŭ, fiindŭ cumpĕratŭ de greculŭ Iacobŭ, dela mŏnăstirea Barnovski, se vede și din amesteculŭ zarafuluĭ Petrake din Constantinopole în mișcarea archiep. Samuilŭ alŭ Efesuluĭ. Petrache agită și în favórea familieĭ Moruzi, s'ajungă la Domnie (2).

(1) Θνήσκει ὁ Μολδοβλαχίας ὅθεν ὁ Μπογδάνπεγς Ἀλέξανδρος Ἰωάννου Μαυροκορδάτος, καὶ ὡς ἄπρακτος καὶ ὡς ἀνεβλαβὴς εἰς τὰ θεῖα, χωρὶς ἔκδοσιν τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μεταθέτει τὸν Ῥωμάνον εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Μολδαβίας, καὶ γράφει τῷ Μίσογλου, Καπικεχαγιᾷ του, νὰ εἰπῇ τῷ Πατριάρχῃ νὰ γράψῃ τῷ μετατεθέντι συγχαρητικόν. Ἡ σύνοδος τοῦ πάντῃ ἀσυνειθίστου καὶ παρὰ κανόνος αὐτοῦ ἔργου, ἔδωκεν ἔγγραφον εἴδησιν εἰς τὴν Πόρταν· κατηγορήθη ὁ πέης καὶ ἀπεφασίσθη ἡ ἔξωσίς του· etc. (pag. 643) din opulŭ luĭ Atan. Comnen Ipsilante (Const. 1870).

(2) Pag. 646, Atan. Comnen Ipsilante.

Décă țéra eși triumfătóre în lupta contra luĭ Iacobŭ grecŭlŭ, împedicându-lŭ de a deveni Mitropolitŭ, nu putu totușĭ împedica ca acestŭ străinŭ să n'ajungă Episcopŭ. — Mavrocordatŭ și cu aĭ sĕĭ, carĭ luaseră banĭ de la Iacobŭ, nu vorŭ să restitue sumele primite și dar găsescŭ cu cale, ca în locŭlŭ lăsatŭ vacantŭ de Leonŭ prin trecerea luĭ ca Mitropolitŭ, să fie *numitŭ* de-a-dreptulŭ la episcopia de Romanŭ *mituitorulŭ lorŭ*, străinulŭ Iacobŭ.

Boerĭĭ și cu noulŭ Mitropolitŭ îșĭ facŭ din noŭ datoria împotrivindu-se la acéstă nouă încercare de călcare a hotărîreĭ sinodale din 1753 (1).

Resistința boerilorŭ și a Mitropolituluĭ nu sunt ținute în sémă de Domnitorŭ și astŭ-felŭ Iacobŭ isbutesce, să fie Episcopŭ de Romanŭ, cu tótă indignațiunea țĕreĭ și măcarŭ că Divanulŭ propunea alțĭ candidațĭ și anume: archimandritulŭ Benedictŭ Egumenulŭ mŏnăstireĭ Rișca și ieromonachulŭ Iorestŭ, dichiulŭ episcopieĭ Hușilorŭ. Se pare că noulŭ Mitropolitŭ refusă până în fine conlucrarea sa la călcarea hotărîreĭ sinodale oprindŭ alegerea Grecilorŭ la scaunele episcopale ale țĕreĭ, căcĭ sânțirea nouluĭ episcopŭ de Romanŭ nu se făcu la Mitropolie și de către Mitropolitulŭ, ci la mŏnăstirea Dancu din Iașĭ, mŏnăstire dintre cele închinate.—*Ipopsifiatoriĭ* adecă sfințitoriĭ luĭ Iacobŭ fură doĭ archiereĭ grecĭ și cu părerea nóstră de rĕŭ trebue să adăogimŭ pre lângă acești doĭ străinĭ și pre unŭ archiereŭ românŭ, Iacobŭ de la Hușĭ (2).

Vorbindŭ de avenirea la scaunulŭ episcopalŭ de Romanŭ a *străinuluĭ* Iacobŭ, învĕțatulŭ și bunulŭ Românŭ, actualulŭ Episcopŭ de Romanŭ P. S. Melchisedec, ḑice că acesta «era unŭ aventurarŭ dela Fanarŭ, carele îmbrăcatŭ în haine preoțescĭ căuta prin lume norocŭ.» Și ceva maĭ departe: «Episcopatulŭ acestuĭ străinŭ a fostŭ o adevĕrată calamitate pe Episcopia Romanuluĭ cu eparchia eĭ și o rușine pentru biserică. Consecințele aŭ justificatŭ în totulŭ téma cea mare și mĕsurile riguróse ce aŭ fostŭ luate de Sinodulŭ țĕreĭ contra admitereĭ străinilorŭ la episcopate. Ne comptândŭ numaĭ pre sprijinulŭ moralŭ ce avea elŭ

(1) Veḑĭ Cronica Romanuluĭ și a episcopieĭ de Romanŭ, tom. II, pag. 123 și 124.

(2) Idem pag. 115 și notița istorică din archiva episcopieĭ de Romanŭ apud Melchisedec. «Cronica Romanuluĭ» pag. 123. Veḑĭ apendice la cronica Hușilorŭ, Melchisedec pag. 138.

în Fanarŭ, Iacobŭ a atrasŭ în parte-şĭ prin presenturĭ în obiecte scumpe şi în banĭ, favórea Domnuluĭ şi a deosebite persóne ce aveaŭ trecere la Curte şi pe la boierĭ. Intre persónele mituite, începêndŭ dela Domnŭ, se găsescŭ : o Domniţă, o Vornicésă, Visternicĭ, Postelnicĭ, Spătarĭ, Ispravnicĭ, Slugerĭ, Ştrarĭ, până şi slugĭ din curtea domnéscă: doctorulŭ, portarulŭ-başă cu soră-sa, vătaşĭ, cafegi-başa, cămărăşulŭ, psaltulŭ, diaconulŭ, grămăticulŭ (1), etc. Tóte aceste cheltuelĭ nebu-

(1) Étă ce ḑice despre acésta «Cronica Romanuluĭ» :

«Insemnare de baniĭ ce s'arŭ fi datŭ de rĕposatulŭ Episcopŭ de Romanŭ, la obrazele arĕtate maĭ giosŭ, după arĕtarea ómenilorŭ rĕposatuluĭ.

Leĭ	
12.000	Să prepunŭ luaţĭ de Spăt. Costache Caragea, însă 10.000 leĭ, din 50.000 leĭ ce s'aŭ numitŭ luaţĭ de domnie, din care sumă însuşĭ Vodă aŭ ḑisŭ că aŭ luatŭ numaĭ 40.000 leĭ, şi 2.000 leĭ ce-aŭ luatŭ prin mâna luĭ Constantinŭ biv Vat. de Cămară.
5.000	Pe care are zapisŭ de datorie Dum. post. Scarlatŭ Caragea, pentru care i s'aŭ pusŭ amanetŭ herghelia rĕposatuluĭ : iaste prepusŭ că póte să fie ruşfetŭ acéstă sumă de banĭ
1.000	Inelele ce s'aŭ dăruitŭ, tij D-sali post. şi Dum. Spat.
7.500	Luminatiĭ Domniţiĭ Sultaniĭ, (însă alţiĭ ḑicŭ să-ĭ fi datŭ 12.500 leĭ), bezŭ unŭ inelŭ zmaragdŭ de o mie de leĭ, şi o flóre de diamantŭ, tefaricurĭ ce i-aŭ maĭ datŭ.
2.000	Ruşfetŭ portariuluĭ Nicodimŭ ; însă : 500 leĭ prin poliţa luĭ Alexandri Vam. ot Gălaţĭ, cu Kiriacŭ Anastasiu. 500 leĭ prin mâna luĭ Stefanŭ Archidiaconŭ. 1.000 leĭ prin mâna a însuşĭ rĕposatuluĭ; Măcarŭ că singurŭ rĕposatulŭ Episcopŭ ar fi ḑisŭ cătră Gram. Gheorghiĭ, că ar fi datŭ 8.000 leĭ — ruşfetŭ portariuluĭ Nicodimŭ şi totŭ nu se mulţămea, însă cu unŭ zapisŭ de datorie ce i-ar fi datŭ, bezŭ alte peşchişurĭ ce-aŭ datŭ portăreseĭ.»

In urmarea acestorŭ descoperirĭ, Mitropolitulŭ a împuternicitŭ cercetarea, dându-ĭ celŭ maĭ seriosŭ caracterŭ : a datŭ o carte de blăstemŭ înfricoşatŭ asupra tuturorŭ casnicilorŭ fostuluĭ episcopŭ, şi asupra tuturorŭ celorŭ ce vorŭ fi sciindŭ ceva asupra origineĭ acesteĭ datoriĭ, şi nu vorŭ descoperi la cercetare, cele ce vorŭ fi sciindŭ despre acésta.

Cercetarea acésta s'a urmatŭ în Mitropolie, în luna luĭ Decembrie, în presinţa a însuşĭ Mitropolituluĭ Leonŭ. S'aŭ adusŭ de faţă amploiaţĭ grecĭ aĭ luĭ Iacovŭ, a nume : fostulŭ dichiŭ Monachulŭ Procopie, Ieromonachulŭ Sofronie, fostulŭ Archidiaconŭ Stefanŭ, Ieromonachulŭ Athanasie, şi după ce li s'a cetitŭ cartea de blăstemŭ a Mitropolituluĭ Leonŭ, ceĭ dintâĭ treĭ aŭ datŭ următórele detaliurĭ despre întrebuinţarea banilorŭ ce constitue datoriile rĕmase asupra Episcopieĭ de la Iacovŭ :

nescĭ s'aŭ urcatŭ la o sumă colosală, peste 100.000 leĭ (1) pe comptulŭ

«După blăstemulŭ archierescŭ ce ni s'aŭ datŭ, arĕtămŭ în frica luĭ Dumneḍeŭ, şi prin cugetŭ curatŭ mărturisimŭ, precum în josŭ arĕtă:

Cele ce mărturisescŭ eŭ Procopie monachŭ, proin Dichiŭ.

Leĭ	
25,000	Mi-aŭ spusŭ rĕposatulŭ, prin rostirea cuvîntuluĭ sĕŭ, că aŭ datŭ la curtea gospod după ce s'a săvêrşitŭ archiereŭ.
10,000	Aŭ datŭ alŭ doilea rîndŭ cândŭ din poruncă aŭ fostŭ adusŭ la Iaşĭ.
15,000	S'aŭ maĭ datŭ la curtea gospod, cariĭ banĭ s'aŭ trimisŭ după ce aŭ eşitŭ rĕposatulŭ în eparchie, şi s'aŭ datŭ prin mâna biv căpitanuluĭ de lefegiĭ Constantinŭ Manu, ce este acum vătavŭ de cămară. Şi zapisulŭ de acéstă sumă a rĕmasŭ la curte, şi nu s'a maĭ luatŭ, bezŭ unŭ zapisŭ de 10.000 leĭ ce aŭ fostŭ datŭ rĕposatulŭ la curte, ca să plătéscă banĭ până la sfeti Dimitre.
50.000	facŭ daţĭ la Curte.
2.000	S'aŭ datŭ ruşfetŭ d-sali Spăt. Caragea, prin mâna luĭ Constantinŭ vătafŭ de cămară, precum de aceştĭ banĭ iscălitura rĕposatuluĭ adeveréză.
500	S'aŭ datŭ prin mâna mea luĭ Alexandri vameşŭ de la Galaţĭ şi i-aŭ trasŭ poliţă aice la Iaşĭ, la dumné-luĭ Başa Kiriacŭ Anastasiu. De i-aŭ datŭ d-sale portarbaşa Nicodimŭ, bez alţĭ banĭ ce i-aŭ datŭ rĕposatulŭ cu mâna sa aicea la Iaşĭ.
3.000	S'aŭ datŭ peşchişŭ pe la uniĭ şi alţiĭ zaharŭ şi cafea, care s'a cumpĕratŭ dela Riga hagi Constantinŭ i de la Sandulŭ tovarăşulŭ sĕŭ cum şi dela Procopie Niti bacal.
	«Unŭ césornicŭ de aurŭ s'aŭ datŭ grămăticuluĭ alŭ doilea.
	«O citaré s'aŭ datŭ luĭ Constantinŭ vătavŭ de cămară.
	«O citaré i unŭ şalŭ alăge i 50 leĭ s'aŭ datŭ luĭ Tóderŭ Cântăreţulŭ.
	«Unŭ şalŭ alăge i unŭ ghermesitŭ, s'aŭ datŭ popeluĭ Pentelie, la Galaţĭ.
	Unŭ fustanlîcŭ aganbanĭ vătavuluĭ Sava ot Tutova.
	Subscrisŭ: Προκόπιος μοναχὸς πρώην δικαῖος.

Cele ce mărturisescŭ eŭ Sofronie Ermonachŭ.

«Unŭ inelŭ cu piatră zmarandŭ, mi-a spusŭ rĕposatulŭ că preţulŭ luĭ este 1.000 leĭ, care s'aŭ datŭ măriĭ sale Domniţeĭ Sultaniĭ. Cum şi o flóre cu diamanturĭ, care aceste le-amŭ dusŭ împreună cu vameşulŭ Iane Vardalacŭ, însă preţulŭ flóreĭ nu mi-aŭ spusŭ rĕposatulŭ cu cât aŭ cumpĕrat'o.

«O tabachere baga, cu unŭ inelŭ de aurŭ cu piatră diamantŭ, sĕŭ smarandŭ, nu ţiŭ minte bine, s'aŭ datŭ prin mâna mea dumi-sale doftoruluĭ Casămŭ.

«O citaré de hindie, şi nisce testemeluri bune şi o tabachere baga, s'aŭ datŭ peşcheşŭ d-sale portariuluĭ Nicodimŭ.

(1) Calculându galbenulŭ în valóre de 5 leĭ vechĭ . . . . . , suma cheltuită de Iacobŭ se ridică la 20.000 galbenĭ austriacĭ.

viitoruluĭ episcopatŭ, sumă care absorbea veniturile Episcopieĭ pe decimĭ de anĭ. Și în adevĕrŭ o a și redusŭ la cea maĭ mare miserie.

«Unŭ fustanlîcŭ de aganbani albă cu rînduriĭ, s'aŭ datŭ luĭ Stavoră biv v. Vistieriĭ.

«Unŭ civitŭ, s'aŭ datŭ diaconuluĭ Antonŭ, de l'aŭ dusŭ tătăne-sĕŭ, bez banĭ ce i-aŭ datŭ.

Subscrisŭ : Σωφρονίος Ἱερομονάχος.

Cele ce mărturisescŭ eŭ Stefanŭ Archidiaconŭ.

Leĭ

500 S'aŭ datŭ prin mâna mea d-sale portariuluĭ Nicodimŭ.

«O păreche paltale de aurŭ, și 50 leĭ, s'aŭ datŭ vorniceseĭ luĭ Moruzŭ.

«Unŭ césornicŭ de argintŭ i tabachere baga, și unŭ ghermesitŭ cu florĭ, s'aŭ datŭ luĭ Caligi baș̦a.

«Citarelĭ, i tabacherĭ, și zarurĭ, s'aŭ datŭ domniilorŭ-sali ispravniciț̦ilorŭ de Romanŭ.

«S'aŭ maĭ dăruitŭ césórnice, i tabacherĭ și altele unora și altora, și fiindŭ-că la scrisulŭ daturilorŭ acelorŭ lucruriĭ aŭ fostŭ Neculae Psaltŭ : și elŭ scie anume.

«Unŭ gearŭ și alte lucruriĭ s'aŭ dăruitŭ d-sale sluger. Andonie ot Galaț̦ĭ, când i-aŭ botezatŭ o copilă, care lucruriĭ le-aŭ (dusŭ) Antonașŭ diaconŭ.

«S'aŭ maĭ dăruitŭ protopopilorŭ i ómenilorŭ caseĭ, ș̦amălăgelĭ și citarele, și stambolș̦alĭ.

Subscrisŭ : Στέφανος πρώην ἀρχιδιάκονος.

Din declarați̦unea celuĭ de alŭ patrulea — Ieromonachulŭ Stefanŭ, carele se vede că fusese grămăticulŭ luĭ Iacovŭ, se vede, că mortulŭ Episcopŭ a trimesŭ la Iași cătră căpitanulŭ de lefegiĭ, o sumă de 30 pungĭ de banĭ, spre a se plăti de unŭ sinetŭ ce avea terminulŭ 15 Augustŭ. Baniĭ aceia aŭ intratŭ în mâna Spătaruluĭ, carele a opritŭ din ei 2.000 leĭ, din care a urmatŭ, că la terminŭ nu s'aŭ pututŭ plăti baniĭ toț̦ĭ după sinetŭ. Acele 30 pungĭ de banĭ se vede că aŭ fostŭ destinate pentru Vodă ; căcĭ Iacobŭ îndată primi dela Visternicŭ scrisóre prin care îlŭ întreba, din ordinulŭ Domnuluĭ : pentru ce nu plătesce baniĭ ? Iacobŭ a ordonatŭ luĭ Athanasie să-ĭ scrie dupre cum se petrecuse lucrulŭ.

Pe urmă, Iacobŭ, citindŭ rĕspunsulŭ, în carele se spunea, că baniĭ aceĭ 2.000 leĭ s'aŭ opritŭ de Spătarulŭ, s'a resgânditŭ, a ruptŭ scrisórea, ș̦icêndŭ gramaticuluĭ să facă alta, în care să nu pomenéscă de aceĭ 2.000 leĭ opriț̦ĭ de Spătariulŭ, căcĭ aceia suntŭ «ruș̦fetŭ», și póte să auḑă Vodă, că Spătariulŭ a luatŭ ruș̦fetŭ ; iar Spătariulŭ, informându-se că acésta s'a descoperitŭ dela dînsulŭ, va cădé în urgia luĭ, și atuncĭ, «suntŭ perdutŭ !» De aci se vede, că Spătariulŭ acesta era o persónă influentă la curte ; că Iacobŭ îlŭ mituise și pe dînsulŭ, dar îĭ maĭ rĕmăsese datorŭ cu acelŭ restŭ de 2.000 leĭ, pe care și l'a luatŭ elŭ însuș̦ĭ, căḑêndu-ĭ în mână baniĭ trimiș̦ĭ de Iacobŭ deș̦i destinaț̦ĭ pentru alț̦ii. Din aceia că în incassarea baniloru acestora este amestecatŭ Visterniculŭ, se vede, că Vodă îș̦ĭ trăsese partea luĭ din visterie, și Iacobŭ

Ca să pótă a se despăgubi de asemenea cheltueli, Iacobŭ puse în tóte funcțiunile episcopale grecĭ și stórse eparchia în tóte modurile, ți-

rĕmăsese datorŭ visterieĭ. De aceea și Visterniculŭ și Domnulŭ se îngrijiaŭ de restituirea acelorŭ banĭ de Iacobŭ.

Reproducemŭ însăși declarația luĭ Athanasie, dată în Mitropolie la 7 Decembrie:

«Fiindŭ-că în anulŭ 1786, luna Iunie 5, eŭ sub-semnatulŭ am intratŭ în serviciŭ la fericitulŭ sfântulŭ Iacobŭ (1) Episcopulŭ de Romanŭ; și fiindŭ-că elŭ în același anŭ în luna Octombrie, aŭ împlinitŭ datoria obștéscă, și fiindŭ-că elŭ a rĕmasŭ datorŭ cu o însemnată sumă de banĭ, carĭ aŭ rĕmasŭ necunoscuțĭ unde s'aŭ datŭ, și fiindŭ-că a urmatŭ carte de blăstemŭ, ca să arĕte fie-care din ómeniĭ fericituluĭ ceea ce scie; și fiindŭ-că am fostŭ întrebatŭ de pré sfințitulŭ Mitropolitŭ pentru acésta, în frica luĭ Dumnedeŭ și în curată consciință mărturisimŭ înaintea ceresculuĭ Dumnedeŭ și a pré sfințituluĭ Stăpânŭ, că avêndŭ fericitulŭ mare nevoie ca să plătéscă unŭ sinetŭ de treĭ-decĭ de pungĭ pentru diua de 15 Augustŭ, și trimițêndŭ baniĭ la Iașĭ în mâna Domnuluĭ Căpitanŭ de lefegiĭ Constantinŭ, ca să dea acolo unde elŭ scia, Dumnealuĭ Spătariulŭ a reținutŭ din aceĭ banĭ douĕ miĭ de leĭ. Decĭ neputêndu-se la diua terminuluĭ a se plăti cele 30 pungĭ, și fiindŭ întrebatŭ prin scrisóre de Domnia sa Visterniculŭ Domnulŭ Matheĭ din ordinulŭ Inălțimeĭ séle: pentru ce întârdiază cu plata; mi-a ordinatŭ să scriŭ rĕspunsŭ în acéstă afacere, cum că câțĭ banĭ a trimisŭ la Iașĭ eraŭ în deajunsŭ ca să plătéscă datoria menționată, dar s'aŭ împărțitŭ și la alțĭ creditorĭ. Pe cândŭ eŭ făceamŭ rĕspunsulŭ și arĕtamŭ și despre cele douĕ miĭ, pe carĭ le-aŭ reținutŭ D-luĭ Spătariulŭ, elŭ mi-a luatŭ scrisórea din mână și a rupt'o, dicêndŭ, că aceĭ banĭ s'aŭ datŭ rușfetŭ, și nu trebue să scie nimenĭ, și maĭ alesŭ că acea scrisóre póte să fie cunoscută de Inălțimea sa, și déca D-luĭ Spătariulŭ s'ar informa de acésta, elŭ (Vlădica) dicea, că este perdutŭ; căcĭ darea acestorŭ banĭ trebuia să fie fórte secretă. Aceste sciŭ, și acestea mărturisescŭ înaintea duhovnicesculuĭ meŭ părinte și sfântulŭ Mitropolitŭ, care a fostŭ rînduitŭ de Inălțimea sa să mĕ cerceteze, ca să nu cadŭ sub pré greulŭ blăstemŭ alŭ pré sfințieĭ séle, Dreptŭ aceea și subscriŭ cu propria mea mână. 1786, Decembrie 7.»

Ἀθανάσιος Ἱερομονάχος (2).

(Originalulŭ în Docum. Episc. Rom.)

In fine resumându-se resultatulŭ cercetărilorŭ, s'a constatatŭ, că datoriele luĭ Iacovŭ provinŭ parte din nisce datoriĭ făcute de elŭ de pe cândŭ era Egumenŭ la Barnovski, care acum cădeaŭ totŭ în sarcina Episcopieĭ: o sumă

(1) Acestŭ călugărŭ grecŭ numindŭ pe sacrifurulŭ Iacobŭ: *fericitŭ* și *sântŭ* arétă, că elŭ nu avea nicĭ o ideie despre moralitatea creștină: virtutea și viciulŭ la dînsulŭ eraŭ identice. (Melchisedec)

(2) Observămŭ, că atâtŭ declarația acésta, cât și anteriórele arĕtărĭ ale Grecilorŭ sunt scrise în limba grécă, pentru că eĭ nu sciaŭ românesce. Arĕtările celorŭ-l-alțĭ 3 sunt de atuncĭ traduse și în românesce; iar acéstă ultimă se păstrézĕ numaĭ în grecesce, de pe care acum s'a tradusŭ românesce.

nêndŭ pentru sine până și baniĭ școlelorŭ și vînḑêndŭ chiar și proprietățĭ ale Episcopieĭ, în contra legilorŭ. — Fugeaŭ servitoriĭ altaruluĭ din eparchia luĭ Iacobŭ, care în cotro putea, numaĭ să scape de dările cu care acesta sĕrăcia clerulŭ!

Intr'o visită așĭa ḑisă pastorală prin eparchie, dar în realitate pentru a aduna, în persónă, noue plocóne, Iacobŭ se îmbolnăvi la Focșanĭ și

---

de 10.280 leĭ. Restulŭ cuprinde baniĭ și obiectele ce a datŭ Iacovŭ mită spre a puté să se facă Episcopŭ de Romanŭ. Din baniĭ cheltuițĭ de elŭ pentru acestŭ scopŭ s'aŭ pututŭ constata numaĭ 82.709 leĭ 114 banĭ. Aŭ rĕmasŭ încă sub bănuială maĭ multe persóne, cărora s'ar fi împărțitŭ încă suma de 16.500 leĭ. Nu s'a pututŭ constata ce sumă se va fi cheltuitŭ pentru o mulțime de obiecte prețióse, și materiĭ de îmbrăcăminte, pentru cocóne și boieriĭ, presentate de Iacobŭ, spre a-șĭ atrage favórea lorŭ.

Étă însemnarea detaiată, despre tóte acestea:

«Insemnare de câțĭ banĭ era datorŭ rĕposatulŭ Episcopŭ încă fiindŭ egumenŭ la mănăstirea Barnovski, și pentru câtă sumă de banĭ aŭ datŭ rușfetŭ, la deosebite părțĭ, după ce s'aŭ chirotonisitŭ Episcopŭ, precum în josŭ arĕtă.

Leĭ	Banĭ	
1.000		Dumi-sale spăt. Rășcanŭ.
1.000		Archimandrituluĭ Ghedeon, ot Barnovski.
1.000		Dumi-sale slugeruluĭ Andone.
1.650		Gramaticuluĭ Iordache.
1.500		Luĭ Miser Iane Vardalacŭ.
1.500		Șatrariulŭ Tomiĭ Cozma (1).
360		Sócrăĭ luĭ Vasilache Theodorŭ.
500		Surorii portariuluĭ.
1.500		Luĭ Miser Pandeli Cavacŭ.
10.280		

Câțĭ banĭ s'aŭ datŭ rușfeturĭ la părțĭ, și s'aŭ cheltuitŭ.

50.000	S'aŭ datŭ la Domnie.
2.000	D-sali Spăt. Carage.
1.000	Tij s'aŭ datŭ inele D-sali post. i D-sali spăt. Car.
2.000	S'aŭ datŭ portariuluĭ Nicodimŭ.
5.000	Cheltuiala chirotonieĭ și cafele și zahărŭ.
1.000	Cheltuiala la straile rĕposatuluĭ și a ómenilorŭ caseĭ.
1.000	Unŭ engolfŭ cu smăragdurĭ cincĭ și unŭ poiasŭ cu pétră verde.
500	Cheltuiala ce-aŭ făcutŭ răposatulŭ în 30 ḑile când l'aŭ adusŭ la Iașĭ.

---

(1) Tradiția spune, că Toma-Cosma era de origină Țiganŭ. Posedândŭ avere și prin serviciile făcute vre-unuĭ Domnŭ fanariotŭ, elŭ deveni boerŭ. Toma-Cosma este ctitorulŭ uneĭ biserică din Iașĭ, în suburbia Păcurarilorŭ, care până astăḑĭ pórtă numele luĭ. Elŭ este de aseminea ctitorulŭ Mănăstireĭ Dobrușa din Basarabia.

muri la 25 Octobre, după o păstorie de 8 luni fără 5 dile. Poporulŭ vĕdu în acéstă grabnică mórte pedépsa luĭ Dumnedeŭ contra celuĭ care despreţuise cartea de blăstemŭ a sinoduluĭ ţĕreĭ şi în contra dispoşiţiunilorŭ eĭ se făcuse episcopŭ. — Dispreţulŭ naţiuneĭ pentru Iacobŭ se manifestă şi în faptulŭ, că nu fu înmormîntatŭ în episcopia de Romanŭ, ci la o biserică din Focşanĭ şi afară chiar, cum nu era obiceiulŭ să se îngrópe Episcopiĭ. — Maĭ multŭ încă, se pare că indignaţiunea populară merse până acolo, că cadavrulŭ luĭ Iacobŭ fu desgropatŭ şi aruncatŭ la cânĭ. — Numaĭ pietatea creştinéscă a unuĭ necunoscutŭ a culesŭ cadavrulŭ şi l'a aruncatŭ pe o şandrama, unde stătu maĭ multe dile fără sepultură (1).

2.000		Cheltuiala ce s'aŭ făcutŭ la alŭ doilea taxidŭ, şi la îngroparea reposatuluĭ.
1.209	114	Alte cheltuelĭ mărunţişurĭ cu deosebitŭ izvodŭ.
500		Unŭ brâŭ de aurŭ ce s'aŭ datŭ Vorniceseĭ luĭ Moruzŭ—şi banĭ.
16.500		Accĭ prin prepusŭ daţĭ, precum în potrivă arétă.
92.989	114	facŭ.»

«Insemnarea de acele prin prepusŭ că s'arŭ fi datŭ la obraze precum se cuvintéză de obşte:

	insă:	Leĭ
«Mării sale Domniţeĭ Sultaniĭ		7.500
«D-sali post. Bibica		5.000
«D-sali post. Carage, după analogia ce-aŭ luatŭ fratele Dumisali		2.000
«Portariuluĭ Nicodimŭ, bez de ceĭ ce aŭ luatŭ, arĕtaţĭ		2.000
		16.500

Osebitŭ de acéstă arĕtată sumă, s'aŭ datŭ la osebite obraze, harhaluri, florĭ cu diamanturĭ, inele cu diamanturĭ, cerceĭ cu smaragdurĭ, cincĭ trahirele cu mărgăritaruri, brăţărĭ cu mărgăritarŭ, césórnice de aurŭ şi de argintŭ, tabachere bune, gearurĭ—brăe, agambaniĭ, citarele, ghermesituri, boccélăcurĭ, şamălăgele (*) şi altele, care acea mare cunoscinţă póte cercetândŭ să le afle.»

(1) P. S. Melchisedecŭ dice, că desgroparea luĭ Iacobŭ ar fi fostŭ făcută de o bandă de Tătarĭ, carĭ prădaŭ prin ţéra de josŭ şi credueră că vorŭ găsi avere cu acestŭ episcopŭ. Cum nicăiurĭ nu aflămŭ menţiune de o invasiune de tătarĭ sub domnia luĭ Al. Mavrocordatŭ, noĭ stăruimŭ maĭ multŭ pe lângă versiunea nóstră.

(*) Esplicămŭ câţĭ-va termenĭ neusitaţĭ astădĭ. dupe lămuririle date de o persónă cunoscĕtóre în ale vechimeĭ: *Aganbani*, alminterea *Seraiŭ*: o materie albă ţesută cu argintŭ. — *Civitŭ*: o materie de culóre albastru-închisŭ. *Gearurĭ*: Şaluri de prima calitate, ţesute din pĕrŭ de cămilă şi cu florĭ cusute cu mâna,—provenite din Arabia şi din Persia. — *Şam-alagea*: literalŭ însémnă marfă de Şam (numele loculuĭ unde se fabrică — în Asia), o materie de haine. — *Harhal*: coliete. — *Trachilele*: mărgele. (Cron. Roman. de Melchisedecŭ.)

De episcopulŭ anticanonicŭ astŭ-felŭ scăpă episcopia de Romanŭ, dar nu și de datoriile marĭ în carĭ acela o lăsă afundată și despre care în note se potŭ vedé lucrările și cercetările făcute din ordinea Mitropolituluĭ Leonŭ, și în anexa ce punemŭ la acéstă pagină (1).

Mitropolitulŭ se ocupâ nu numaĭ cu regularea stăreĭ materiale a Episcopieĭ de Romanŭ, ci și cu regularea administrăreĭ eĭ provisorie. Pe dată fură destituiți toți Grecii din Episcopie, clericĭ și laicĭ, la aplausele țĕreĭ și, nu ne îndoimŭ, cu tótă displăcerea Domnitoruluĭ.

XXXII.

Fuga luĭ Al. Mavrocordatŭ în Rusia.

«Acestŭ stăpânitorŭ, dice Manolachi Drăghicĭ, nicĭ o fericire n'aŭ adusŭ țĕreĭ cât a domnitŭ, fără numaĭ ostenélă și durerĭ» (2).

Drăghicĭ n'a documentatŭ aserțiunea luĭ, dar din cele ce noĭ înși-ne amŭ adusŭ maĭ susŭ, ese întemeiată deplinŭ acusarea acésta.

Nemulțămirile crescênde ale țĕreĭ de o parte, de altă parte situațiunea totŭ maĭ rea, în care se pune la Constantinopole, facŭ pre Al. I. Mavrocordatŭ să înțelégă, că nu departe este capĕtulŭ tristeĭ sale domniĭ. Ceea-ce cu deosebire amenință nu numaĭ domnia, dar și viața luĭ Al. I. Mavrocordatŭ este disgrația în care cade la Constantinopole Reis-Efendi-Ismail-pașa, în primele lunĭ ale anuluĭ 1785 (3).

Al. I. Mavrocordatŭ căută, dându banĭ Ministruluĭ rusescŭ din Con-

(1) Veḑĭ anexa după Cronica Romanuluĭ, tom. II, pag. 135—138.

(2) Istoria Moldoveĭ, pag. 49.

(3) D. de Choiseul către d. de Vergennes despre pericolulŭ ce amenință pe Mavrocordatŭ, Domnulŭ Moldoveĭ.

Constantinople le 13 Mai 1785.

L'ancien Reis Effendi, Ismail-Pacha, d'abord privé de son gouvernement de Bosnie et ensuite condamné à une prison perpétuelle dans la forteresse de Famagouste, vient d'être arrêté, et l'ordre de sa mort est parti. On assure que Sélim Effendi qui l'avait remplacé à Belgrade ne tardera pas à éprouver le même sort et je ne sais si le nouveau Prince de Moldavie, Maurocordato, pourra échapper au danger d'avoir reçu sa fortune du malheureux dont on veut anéantir jusqu'aux dernières créatures.

stantinopole, să-şĭ menţină situaţiunea, dar nu isbuti şi cheltuéla fu aprópe zadarnică. Maĭ mulţĭ banĭ dădea Alex. Ipsilante!...

Totuşĭ sacrificiile luĭ bănescĭ îlŭ apropiară şi maĭ multŭ de Rusia. Istoriculŭ Moldoveanŭ Drăghicĭ ne spune că Al. I. Mavrocordatŭ şĭ-a lăsatŭ tronulŭ şi a fugitŭ în Rusia şi că nimenĭ n'a pututŭ afla până astădĭ causa acesteĭ fugirĭ, «fiindŭ unŭ secretŭ cunoscutŭ numaĭ de dînsulŭ şi greŭ de tălmăcitŭ, că nicĭ o pricină politică nu se arĕtase care să-lŭ ameninţe, decât boerĭĭ fanarioţĭ prepunea să fi simţitŭ maĭ înainte ruperea ce era să fie între Pórtă cu Petersburgulŭ şi ca să scape de cursa răsboiuluĭ séŭ de alte rĕspunderĭ grele ce puteaŭ să vie asupra sa ca Domnŭ, a preferitŭ să fugă în Rusia decât să mérgă la urma sa; mulţĭ încă tălmăcescŭ suposiţia acésta cu maĭ viĭ temeiurĭ încredinţândŭ adecă, că are şi corespondinţe secrete cu cabinetulŭ rusescŭ şi că prinzêndu-se o scrisóre de acele la ambasada turcéscă din Petersburg, Firar, îndată ce s'a însciinţatŭ de împrejurărĭ, a trecutŭ Nistrulŭ cu mare grăbire şi în secretŭ de n'a simţitŭ nimenĭ duca luĭ din oraşŭ până a doua dĭ, afară de 4—5 boerĭ, către carĭ s'a destăinuitŭ şi le-a incredinţatŭ stăpânirea.» (1)

Laurianŭ nu explică de locŭ acéstă fugă şi nicĭ n'o amintesce, ci se mărginesce a spune că în 1785 Pórta depuse pe Alex. Mavrocordatŭ din Moldova, denumindŭ în loculŭ luĭ pe Alex. Ipsilante (2).

Nicĭ o explicaţiune nu găsimŭ în Fotino, iar Athanase Comnen Ipsilante spune, că la 3 Decembrie 1786 se mazilesce Domnulŭ Moldoveĭ Al. I. Mavrocordatŭ şi se dă domnia fostuluĭ Domnŭ alŭ Muntenieĭ Alex. Ipsilante. Mazîlirea a fostŭ voluntară şi s'a rînduitŭ caimacamĭ Moldoveĭ încă petrecêndŭ la Iaşĭ mazîlitulŭ Domnŭ. Se pare că în urma mazîlireĭ, orĭ din téma să nu fie chiămatŭ la Constantinopole să-şĭ dea îndreptărĭ carĭ, date séŭ ne date, puteaŭ să-ĭ compromită viaţa, séŭ pentru a nu rĕmâne maĭ multŭ timpŭ în ţéră ca mazîlŭ, se hotărî *«înşelândŭ vigilenţa caimacamilorŭ»* să fugă în Rusia (3). Din vor-

(1) Istoria Moldoveĭ, Iaşĭ, 1857. Tom. II, pag. 48—59.

(2) Istoria Românilorŭ. Bucurescĭ, 1873, pag. 554.

(3) Veţĭ Analele Academieĭ Române, seria II. Tom. II, 1879—80. Pag. 533. Iată ce dice şi Athanasie Comnen Ipsilante:

«Alex. Mavrocordatŭ a fugitŭ în Rusia de bună voie mazîlitŭ, după ce a în-

bele luĭ Athanasie Comnen maĭ resultă, că Domnitorulŭ mazîlitŭ rĕmâne sub *privegherea* caimacamilorŭ.

Și însușĭ Drăghicĭ spune maĭ departe, că «toțĭ boerĭĭ aŭ rĕmasŭ înfricoșațĭ cum vorŭ rĕspunde la Pórtă pentru vinovăția Domnuluĭ, apucându-ĭ de ce l'aŭ lăsatŭ să fugă din țĕră.» (1) De acea boerĭĭ vorŭ și trimite arzŭ la Constantinopole spre a se justifica, spunêndŭ că n'aŭ fostŭ în secretulŭ acesteĭ fapte. Pórta, în împrejurările politice în care se afla, primi de bune explicațiunile boerilorŭ.

Acele împrejurărĭ politice eraŭ în adevĕrŭ amenințătóre. Comitele de Férrières Sanveboeuf sosindŭ la Constantinopole în 1785, la întórcerea luĭ din călĕtorie în Persia, află în acéstă capitală, «că răsboiulŭ nu va întârdia de a isbucni între Rusia și Turcia. In Ianuarie 1786 o fregată ruséscă intră în timpulŭ nopțeĭ în Bosforŭ, fără ca gardele dela cetățĭ să bage de sémă și a doua ḑi Turcii se găsiră în fața unuĭ vasŭ rusescŭ, care putea să fi adusŭ chiar și trupe până în portulŭ capitaleĭ Turcieĭ! Divanulŭ se tângui de acésta Ministruluĭ rusescŭ, iar acesta se mărgini a explica faptulŭ ḑicêndŭ, că din causa ceței, comandantulŭ vasuluĭ n'a băgatŭ de sémă unde-lŭ duceaŭ, curentele. La Constantinopole însă se făcu convingerea, că Muscaliĭ potŭ într'o bună diminéță a se găsi cu flota lorŭ în Constantinopole și a bombarda orașulŭ.

șelatŭ pe Caimacamiĭ din Iași, luândŭ și banĭ mulțĭ, printre care și sumele ce se cuvinea să rĕmână pentru Ipsilante (Domnulŭ celŭ următorŭ) din *Ajutorință* și din alte dărĭ ce elŭ (Mavrocordatŭ) apucase a strînge cu anticipare....»

«La 3 Septembre mazilindu-se Domnulŭ Moldoveĭ Alex. Ioanŭ Mavrocordatŭ, Domnia s'a datŭ fostuluĭ Domnŭ alŭ Valachieĭ Alex. Ipsilante. Cu tóte că birulŭ țĕreĭ era numaĭ de pungĭ 134 și leĭ 30, totuși pentru Domnie Ipsilante a datŭ marĭ sume și extraordinare daruri Sultanuluĭ și Viziruluĭ, cum și luĭ Reis Ketab Ata Bey, aprópe 4000 de pungĭ. N'ar fi domnitŭ, déca nu i-arŭ fi luatŭ pe nedreptŭ și cu sila Viziriĭ și alțiĭ pe fie-care anŭ maĭ multŭ de 300 pungĭ, după ce pentru rechiămarea din exilŭ a datŭ 600 pungĭ, în cât (luĭ Ipsilante) nu i-aŭ maĭ rĕmasŭ banĭ.

«Déca însă ar fi sciutŭ că se va declara răsboiŭ, ar fi plătitŭ să nu domnéscă!»

(*Athan. Comnen Ipsilante*, pag. 647)

(1) Venindŭ scire (de fuga luĭ Ipsilante) la Constantinopole capuchehaialele Stefanŭ Ionidŭ Mișoglu și Manole Arghiropolo, ginerele doctoruluĭ Luca din Salonic, fură aruncațĭ în temniță la Mogzur Aga.

(*Athanasie Comnen Ipsilante*)

Acestŭ faptŭ, venitŭ cu puținŭ după publicarea manifestuluĭ Ecaterineĭ (1) trebuia să fie agitatŭ nu numaĭ pe Turcii din Constantinopole, dar și mica curte din Iași și să fi contribuitŭ la fuga luĭ Al. I. Mavrocordatŭ, multŭ bănuitŭ de Divanulŭ turcescŭ pentru relațiunile luĭ secrete cu Rusia și atâta combătutŭ de patriarchie și de sinodulŭ bisericeĭ grecescĭ.

XXXIII.

N. Caragea domnesce cu frica de rĕscóle.

Să ne întórcemŭ, trecêndŭ de la Iași la Bucurescĭ, spre a cerceta maĭ de aprópe și din respectulŭ administrațiuneĭ interne, domnia de care în modŭ maĭ în generalŭ ne-amŭ ocupatŭ, a luĭ Nicolae Caragea.

Să frunzărimŭ din vrafulŭ de documente inedite ce dămŭ în anexă pentru scurta domnie a luĭ Caragea, spre a vedé întru câtŭ Muntenia, care avusese unŭ bunŭ administratorŭ și stăpânitorŭ în Al. Ipsilante, continuă evoluțiunea sa spre progresŭ și cultură.

Maĭ nainte de tóte amintimŭ, că noulŭ Domnitorŭ fusese ridicatŭ la domnie din o familie nouă fanariotă.

Neavêndŭ de ajunsŭ banĭ, a ordonatŭ Divanuluĭ Munténŭ să adune grabnicŭ o dare extraordinară de câte 10 leĭ de casă. Asemene ordine trămise încă din Constantinopole, află o seriósă resistință între boierĭ și Caragea fu silitŭ a se mulțămi numaĭ cu 6 leĭ de casă. Acéstă dare dete 600.000 leĭ, carĭ se trămiseră luĭ Caragea. Florianŭ Aronŭ amintindŭ acestŭ factŭ, maĭ adaogă și informațiunea, că Caragea aduse cu sineșĭ, din Constantinopole, «o sumă mare de străinĭ cărora le-aŭ datŭ cele maĭ multe slujbe ale țĕreĭ». (2)

Despre domnia luĭ N. Caragea Laurianŭ nu ḍice alta decât că a făcutŭ marĭ estorsiunĭ de banĭ, carĭ i-aŭ adusŭ detronarea.

In Dionisie Fotino nu aflămŭ decât abia înregistrată domnia luĭ N. Caragea (3).

(1) Vedĭ anexa după Uricarŭ, tom. VI, pag. 62.
(2) Manualŭ de Istoria Princip. Românieĭ. Bucurescĭ 8—1839.
(3) Trad. de Sion Tom. II, pag. 173.

Spicuindŭ condicele de documente ale scurteĭ luĭ Domniĭ, aflămŭ faptele următóre maĭ momentóse:

1. Nemulțămirea crescêndŭ a țĕreĭ apĕsată sub stórcerile luĭ Caragea se exprima din ce în ce maĭ cu întețire și în locurĭ publice. Atunci N. Caragea dete unŭ pitacŭ Domnescŭ oprindŭ conversațiunile politice în *Cahvenele*. Este cu data din Septembrie 1, anulŭ 1782 și e în cuprinderea următóre:

Iŏ Nicolae C. Caragea V. V.

«D-ta Vel Aga, amŭ luatŭ Domnia mea însciințare cum că pe la *Cahvenelele* din Bucurescĭ ședŭ ómeniĭ la mușaverea și vorbescŭ multe felurimĭ de halturĭ carĭ nu li se cade, pentru care amŭ poruncitŭ Domnia-luĭ Vel Spăt. dar maĭ vêrtosŭ Domnieĭ téle îțĭ scriemŭ, ca unulŭ ce D-ta aĭ zabitliculŭ în lăuntrulŭ târguluĭ, să porunceștĭ strașnicŭ celorŭ ce ținŭ prăvăliĭ de cahvenele, că de acum înainte să nu se cuteze a maĭ îngădui înăuntru cahvenelelorŭ pre nimenĭ să facă vorbă de Domnie, pentru Devletŭ și pentru alte havadișurĭ, căcĭ de vomŭ auḑi, nu vomŭ căuta nicĭ vomŭ cerca pre celŭ ce aŭ făcutŭ vorba aceea, ce însușĭ pre ceĭ ce ținŭ cahvenelele îĭ vomŭ pedepsi strașnicŭ. Și pentru ca să scie de acésta maĭ dinainte, să le arĕțĭ că avemŭ a orêndui șpionĭ într'adinsŭ pentru acésta și de vomŭ găsi că totŭ nu s'aŭ părăsitŭ și iarăș se urmézĕ, să scie că noĭ amŭ eșitŭ din pĕcatulŭ pedepselorŭ cu arĕtarea ce le facemŭ maĭ înainte. Tolco pis. Gvdm. 1782 Sept I. (1).

Totŭ-odată Caragea iea mĕsurĭ de a împedica orĭ ce întruniri de nópte, prin altŭ pitacŭ cu aceeașĭ dată, către marele Spătarŭ și marele Aga, ca să vestéscă obștia, că după ce bate toba de straja de séră nimenĭ să nu maĭ ămble prin orașŭ fără de casŭ de neurnită nevoie și în acelŭ casŭ orĭ-cine ar fi «*curtesanŭ séŭ de afară, să fie datoriŭ a ămbla cu felinarŭ și numaĭ déca are nevoie a ămbla și să fie datorŭ a rĕspunde strajniculuĭ și rĕspântiașuluĭ.*»

Domnitorulŭ ordonă să fie arestațĭ toțĭ ceĭ fără felinarŭ și în casŭ de recidivă să fie aduși înaintea Domnitoruluĭ spre a-și da sémă (2).

Nu numaĭ vorbele prin cahvenele le opria N. Caragea ci și relațiunile

(1) Orig. documentŭ este în proprietatea nóstră. — NB. S'a scrisŭ asemene și la Vel Spătarŭ.

(2) Cond. Domnéscă, No. 9. Arch. Statuluĭ.

boerimeĭ cu străinĕtatea. Așia elŭ pedepsia greŭ pe Toma Călinescu, și punea să-lŭ bată în velégŭ și apoĭ să-lŭ esile la Znagovŭ ca turburătorŭ și amestecătorŭ și maĭ vîrtosŭ dușmanŭ . . . căcĭ a cutezatŭ a păși peste hotarŭ. . . .

Étă actele relative :

Cartea de surghiunlâcŭ a luĭ Toma Călinescu, din 1782 Septembre 2.

«De vreme ce Toma Călinescu biv vătafŭ za Paharnicieĭ, cu netrebnicie și multă obrăznicie îndrăsni de a povĕțui și a pune la căĭ rele cu sfaturĭ îndeșarte și cu lesnire desĕvîrșirea relelorŭ urmărĭ pe frate-sĕŭ celŭ maĭ micŭ Mihaĭ Călinescu, întâĭ a se face lăsătorŭ de patria sa și a fugi fără scirea Domnieĭ mele la părțĭ străine, maĭ vîrtosŭ că încă poruncitŭ era de a fi zăticnitŭ, iar elŭ cu ale sale netrebnice părerĭ, îlŭ făcu a fi rĕŭ următorŭ de se arĕtă cu împotrivire la buna orînduială oblăduireĭ țĕreĭ și-lŭ făcu a fi cu nesupunere, la ale căruia rele urmărĭ după pravilă, cu tótă dreptatea este a se pedepsi cu rĕspunderea de viață, căcĭ cu a lorŭ rea urmare, se putea da pildă și la alțĭ pămîntenĭ. Și de aceea după dreptŭ, vrednicĭ sunt de a lua îndoită pedépsă, maĭ vîrtosŭ că făcêndu-lŭ la sĕvîrșirea acesteĭ rele urmărĭ, de a căruia mărturie dete încă maĭ 'nainte întrebatŭ fiindŭ numitulŭ Toma, nu numaĭ că a tăgăduitŭ acestea tóte și n'a vrutŭ să ne spue în ce chipŭ și pentru ce a făcutŭ una ca acésta, ci încă cu obrăznicie îndrăsnindu-se a grăitŭ cu graiŭ neînfrânatŭ către d-lorŭ orânduițĭ velițĭ boiărĭ. Dreptŭ acea dar, pentru tóte ale luĭ netrebnice urmărĭ, ca unulŭ ce se află a fi unŭ netrebnicŭ, *turburătorŭ și amestecătorŭ și maĭ vîrtosŭ dușmanŭ și de rĕŭ voitorŭ* la liniștita buna petrecere a obștieĭ, după dreptŭ fost'amŭ hotărîtŭ a-ĭ resplăti cu rĕspunderea de viață, dar pentru hatîrulŭ a multorŭ obraze ce mijlociră și pentru mila bĕtrâneților lorŭ mameĭ lorŭ, iată, îĭ micșorămŭ pedépsa și în locŭlŭ rĕpunerea vieței, cu Divanŭ hotărîmŭ, că *bătêndu-se în vilégŭ*, spre a se face pildă de învĕțătură tuturorŭ celorŭ asemene luĭ, să se trimiță la Znagovŭ să ședă acolo la închisóre în tótă vremea vieței luĭ. 1782, Septembre 2 (1).

Altă carte din 1782.

Augustŭ 25 către Egumenulŭ de Znagovŭ să priméscă în mŏnăstire sub pază pe surgunitulŭ Mincu sin Călinésca, care fără de scirea și învoirea Domnieĭ «*aŭ epichirisitŭ faptă de vinovăție, făcêndu-se fugariŭ și lăsătorŭ patrieĭ luĭ*

(1) La Oct. 12, 1782 Vodă N. Caragea, îĭ iartă cu resoluția pusă pe jalba mameĭ lorŭ Maria Călinescu. Ea se acusă că ea e vinovată, că atuncĭ «bietulŭ copilŭ, l'a adusŭ în lăuntru, nesocotindŭ a fi o greșală.» (Fila 38, cond. No. 9.)

și cu tóte că i s'aŭ poruncitŭ.... să nu iasă din patria luĭ.... iar elŭ cu nesupunere, fără de Domnésca slobodenie aŭ fugitŭ făcêndŭ înșelăciune și viclene mijlóce....»

Pedépsa îĭ era maĭ mare «dar noĭ milostivindu-ne asupra bĕtrâneţelorŭ și rugăciunile mameĭ sale, îlŭ orînduimŭ la osînda surghiunliculuĭ sub paza Znagovuluĭ.»

Ilŭ duce la mŏnăstire zapciulŭ spătărescŭ.

Pentru a opri eșirea din ţéră a celorŭ nemulţămiţĭ, carĭ arŭ fi pututŭ duce reclamaţiunĭ peste hotare, Caragea înființă «pășușulŭ» și dă circulărĭ la vătașiĭ de fruntariĭ prin cărţĭ legate, din 1782 Iulie 31, către jud. Vâlcea, Gorjŭ și Mehedinţĭ, să nu lase vătașiĭ de plaiurĭ a trece nimenĭ fără de rĕvașŭ și pășușŭ, nicĭ în colo nicĭ în cóce.

Să dea de știre Domnieĭ ce omŭ a intratŭ în ţéră.

Étă circulara:

«Fiindŭ-că nizamulŭ marginеĭ și ale *intrărilorŭ ţĕreĭ* este o trébă din cele marĭ, și maĭ dintâiŭ la datoria nóstră, care ne silesce pururea ḑiua și nóptea a îngriji ca să fie bine păzită; de accea multe felurĭ de porunсĭ v'amŭ datŭ cu ponturĭ și povĕţuirĭ pe largŭ, ca pe tóte drumurile marĭ și micĭ ce trecŭ prin plaiŭ și la fieșĭ-care potecă să aveţĭ potecașĭ deplinŭ, carĭ să nu lipséscă măcarŭ unŭ césŭ din locŭlŭ de pază, ci să se afle gata la piciorŭ cu arme ḑiua și nóptea, până-ĭ va veni vremea schimbatuluĭ, ca să intre ceĭ ce sunt de rîndŭ și pentru ca să puteţĭ împăna tóte drumurile și potecile câte are plaiulŭ. De aceea sunt rînduiţĭ acum potecașĭ maĭ mulţĭ decât eraŭ în alte vremĭ maĭ înainte. Așijderea amŭ scrisŭ și ispravnicilorŭ judeţuluĭ ca să vĕ cerce de aveţĭ la tóte trebuinciósele locurĭ paznicĭ orînduiţĭ, și de păzescŭ aceĭ orînduiţĭ cum se cade séŭ lipsescŭ după alte trebuinţĭ, măcarŭ că ispravniciĭ după rĕŭ năravulŭ lorŭ, carĭ sunt obișnuiţĭ orĭ a diafendefsi orĭ a nu cerceta lucrurile cum se cade, ne-aŭ rĕspunsŭ că sunteţĭ următorĭ poruncilorŭ și că păziţĭ marginea cum se cade, cu numĕrulŭ de potecașĭ trebuincioșĭ la fie-care locŭ, dar Domnia mea ne arĕtându-ne nădejdea numaĭ într'acésta, nu amŭ lipsitŭ precum nicĭ lipsimŭ, a vĕ cerceta înși-ne Domnia mea, osebitŭ, în tótă vremea, prin felurĭ de alte mijlóce ce avemŭ și chiar pe la potecile plaiurilorŭ trimiţêndŭ cercătorĭ, amŭ găsitŭ câte-va din potecĭ după la unele plaiurĭ devenite fără de paznicĭ, lipsindŭ potecașiĭ ceĭ rînduiţĭ după alte trebĭ și angariĭ, pentru care făcêndŭ strânsóre vorŭ trebui ca să dea séma pentru ce nu sunt paznicĭiĭ potecașĭ după poruncă, pe la aceste potecĭ? Aŭ rĕspunsŭ spre îndreptare, că nu potŭ ajunge potecașiĭ, fiindŭ trimișĭ unĭĭ după vênatŭ pentru plocóne, după păstrăvĭ, după

smeură să adune și la alte ca d'alde acestea, lucru care Domnia mea nu le avcamŭ poruncă dată de acestea nicĭ le voimŭ, ci încă cu totulŭ le-amŭ rădicatŭ. Decĭ acésta ne-aŭ adusŭ la mare turburare, cum să vĕ cutezaţĭ a rădica potecașiĭ din tréba Domnéscă, dela paza plaiurilorŭ și să-ĭ trimeteţĭ să umble după smeură și după vênaturĭ pentru plocóne? Pentru ce voĭ nu sunteţĭ următorĭ? Pentru ca să vĕ faceţĭ ciocoĭ interesele vóstre, a trămite peschește încóce și încolo, risipiţĭ ómeniĭ din slujba potecilorŭ să rĕmâe plaiulŭ deschisŭ. Să sciţĭ dar, că de astădĭ înainte de voiŭ maĭ audi că nu v'aţĭ părăsitŭ . . . . . și faceţĭ fărămarea ómenilorŭ pentru vînaturĭ, zmeură, păstrăvĭ și d'alde astea cu nume de plocóne pentru cutare boerĭ séŭ pentru prieteniĭ voștri, orĭ din sineșĭ séŭ din poruncă că ţĭ-aŭ scrisŭ cutare boerŭ și temêndu-te maĭ multŭ de frica aceluĭ obrazŭ decât de urgia nóstră, te-aĭ cutezatŭ și rădicândŭ pe potecașĭ și pe plăiașĭ, aŭ lipsitŭ vre-uniĭ din potecĭ și aŭ făcutŭ cât de puţinŭ cusurŭ la paza hotaruluĭ . . . . . vomŭ trămite de te va ridica și fără a-ţĭ maĭ face altă cercetare maĭ multŭ te vomŭ pedepsi însușĭ acolo în plaiŭ, cu repunere de viață, și nu te va puté ajuta și a te scăpa nimenea. Acestea vi le-amŭ scrisŭ și într'alte rînduriĭ și v'amŭ arĕtatŭ, că pedépsa la vina păziĭ margineĭ este mórtea, dar vĕdêndu-vĕ că în capulŭ vostru pesemne a intratŭ că acestea sunt numaĭ înfricoșărĭ, amŭ hotărîtŭ cu adevĕratŭ a face în faptă acésta ce n'amŭ voitŭ până acum a o face, fiindŭ-că nu maĭ putemŭ suferi ale vóstre cusururĭ. Și așia atuncea numaĭ vĕ veţĭ învĕța cum să slujiţĭ la porunca Domnuluĭ și ce felŭ să păziţĭ nizamulŭ margineĭ. Iată și acum deosebitŭ de acestea v'amŭ maĭ trimesŭ de iznóvă ponturĭ pe largŭ pentru nizamulŭ margineĭ. Acésta! 1783, Genarie 10 (1).

Ca să pótă trece peste hotarŭ logofețelulŭ Lupulŭ, la Augustŭ 1782, îșĭ fabricâ însușĭ unŭ *pasușŭ* falșŭ.

Din acéstă causă la 1782 Augustŭ 13 logofețelulŭ Lupulŭ e trămisŭ la ocnă ca «*plastografŭ alŭ unorŭ iscălituri pe rĕvașŭ de drumŭ*» care faptă este egală cu acea de «*calpuzanŭ*». Lupulŭ voise cu acestŭ răvașŭ de drumŭ să fugă în Ardealŭ, căcĭ Vodă îlŭ urmăria pentru că maltratase nisce locuitorĭ.

Nicĭ pe Turcĭ nu-ĭ lăsa voiosŭ N. Caragea să intre în ţéră. Conformŭ nizamuluĭ, N. Caragea scrie căpitanilorŭ dela Dunărea, în 1782 Decembre 9, 20 cărţĭ legate, prin carĭ le impută, că nu păzescŭ bine marginea și că pentru *mită* lasă Turcĭ să intre în ţéră, contra niza-

(1) Condica No. 9.

muluĭ dobênditŭ, «*de care sunteți vinovați până la mórte.*» De vorŭ lăsa să maĭ trécă Turcĭ pe interesŭ orĭ din *bicisnicia* lorŭ, «*cu pedepese de mórte te vomŭ pedepsi fără de nicĭ unŭ felŭ de milostivire.*»

Cutezarea de a se opune la ordinele Domnitoruluĭ era în adevĕrŭ greŭ pedepsită sub N. Caragea. Étă unŭ pitacŭ care dovedesce acésta:

Pitacŭ cătră Vel Armașŭ să pórte prin târgŭ pe *Curcea pârcălabulŭ*, cu doĭ ómenĭ din satulŭ Măgura (Vlașca) ce sunt la închisóre, căcĭ s'aŭ împotrivitŭ la porunca domnieĭ și aŭ săritŭ de aŭ bătutŭ *pe copilulŭ din casă*. Purtându-ĭ prin târgŭ să le strige vină, ca de obiceiŭ, și apoĭ cu zapciŭ harnicŭ să-ĭ ducă la satulŭ lorŭ unde să-ĭ pedepséscă cu bătaie la tălpĭ câte una sută de tocge în fața copiluluĭ de casă bătutŭ. 1783, Ghenarie 13. (1)

O curiósă catagrafie face N. Caragea cu scopŭ de a opri portulŭ de arme, uniforme și «*caiafete*» nelegalĭ și mărginindŭ de la arme pre orĭ-cine nu aparținea regulatŭ la o bréslă oșténă. Téma de mișcărĭ și rĕsmirițe nu este străină și la acéstă poruncă domnéscă, în cuprinderea următóre :

Carte către Vel Spăt. și Vel Aga. 1783, Febr. 14.

«Cinstițĭ și credincioșiĭ boerĭ Domnieĭ mele, Domnia ta Vel Spătarŭ și Domnia ta Vel aga i tuturorŭ zapciilorŭ marĭ și micĭ din breslele Domnieĭ méle, ve facemŭ Domnia mea scire, că voința Domnieĭ mele pururea și întru tóte fiindŭ pornită ca să-și găséscă fie-ce braslă orînduiala sa, care să se și păzéscă nestrămutatŭ, fiindŭ trebuință de a se face și *Catagrafia* aicĭ în orașulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, amŭ poruncitŭ Domnia mea de le-amŭ datŭ pecetluirĭ de la Visteria Domnieĭ mele pe la tóte breslele Domnieĭ méle cum și pe la altele pentru ca să fie cunoscuțĭ și sciuțĭ ceĭ ce se află în slujba Domnéscă și a țĕreĭ, iar ceĭ-lalțĭ toțĭ după coprinderea ponturilorŭ ce vi s'aŭ datŭ să intre în orînduelile ce sunt poruncite acolo. Iar pentru neferiĭ, tufeccĭĭ și deliĭ din curtea Domnieĭ mele amŭ poruncitŭ de li s'aŭ datŭ sineturĭ de la Cămara Domnieĭ mele, fie-căruia pe chipulŭ sĕŭ, cum și neferilorŭ arnăuțĭ din brésla Spătărieĭ și Agieĭ încă amŭ poruncitŭ de li s'aŭ datŭ asemene sineturĭ ale D-tre, spre adeverință că se află în slujbă. Acum dar, de vreme ce ne-amŭ însciințatŭ Domnia mea, cum că mulțĭ din ceĭ ce li-se adapă gândulŭ, séŭ de a face fapte rele și blăstemățiĭ, séŭ a se apĕra de dajde cu vicleșugŭ, se îmbracă

(1) Condica No. 9.

cu portŭ ca neferiĭ din curte, séŭ din breslele Domnieĭ vóstre, adecă cu malotele, cu poturĭ, purtându și arme, pentru ca să nu fie cunoscuțĭ că nu se află într'acéstă slujbă și cu acésta pricinuescŭ, întâiŭ necinste ostașilorŭ Domnescĭ, că se află asemenea cu dînșiĭ ómenĭ netrebnicĭ, alŭ doilea pricinuescŭ și fapte netrebnice și vicleșugurĭ și alte multe nenorociriĭ, carĭ și nicĭ într'unŭ chipŭ nu sunt suferite Domnieĭ mele. Iată de isnóvă într'adinsŭ și cu mare strășnicie vĕ poruncimŭ, ca întâiŭ să arĕtațĭ acéstă poruncă la tóte breslele Dumne-vóstre să o vadă, pentru ca să scie fie-care neferŭ, să-și ție sinetulŭ lângă dînsulŭ în tótă vremea, și așĭa să scóteți pristavŭ, ca să publiciți porunca Domnieĭ mele în totŭ orașulŭ Bucurescĭ, să scie fiesce-carele, că aveți strașnică poruncă a face mare cercetare și pre orĭ-care veți afla fără de acestŭ felŭ de sinetŭ, care să asemene cu chipulŭ luĭ, aveți și poruncă și voie, verĭ arnăutŭ, verĭ pămînténŭ, verĭ slugă boerésc ă, verĭ mŏnăstirésc ă, verĭ pe carĭ veți găsi în sinetŭ a nu fi ostașŭ Domnescŭ dintr'aceste treĭ bresle și a purta căiafetŭ de ostașŭ, să-ĭ tăiațĭ hainele, să-ĭ luațĭ armele și d-ta Vel Spătarŭ pe unulŭ ca acela, ca unŭ nesupusŭ porunceĭ Domnieĭ mele, să-lŭ și facĭ surgunŭ, unde veĭ găsi cu cale, după starea fiesce-căruia, făr' de a maĭ aștepta altă poruncă dela noĭ. Ci dar să sciți hotărîtŭ, că acésta e voința desĕvêrșită a Domnieĭ mele a se urma și avemŭ să facemŭ în multe chipurĭ iscodirĭ și cercetărĭ, pentru ca să vedemŭ de sunteți următorĭ porunceĭ, și de vomŭ dovedi că v'ați purtatŭ, orĭ cu lenevie, orĭ cu hatîrŭ, să sciți că ne vomŭ tulbura fórte asupra-vĕ și ne veți da pricină de a vĕ dojăni cu mare scârbă și pe zapciiĭ D-tre ce vorŭ mitui pe de aceștia și iĭ vorŭ trece cu vederea iĭ vomŭ pedepsi fórte strașnicŭ și vĕ poruncimŭ Domnia mea, ca să ne dați și însciințare pe tótă ḑiua ce cercetărĭ ați făcutŭ? pre câți ați găsitŭ dintr'acestașĭ chipŭ? și cu ce mijlocŭ ați sĕvârșitŭ porunca Domnieĭ mele spre a-ĭ pedepsi? Căcĭ cu hotărîre voimŭ a se sĕvârși acéstă poruncă a Domnieĭ mele.»

XXXIV

Cuĭ dete slujbele N. Caragea?

De unde vine sfiéla și temerea luĭ N. Caragea în domnia țĕreĭ, încă din primulŭ momentŭ alŭ urcăreĭ séle pe tronŭ? Óre boerimea pămînténă era tótă împotriva luĭ?

Aronŭ Florianŭ ḑice, ce e dreptulŭ, că acestŭ domnitorŭ a adusŭ cu sine mulțĭ Grecĭ și că le-a datŭ slujbele țĕreĭ. Ne tememŭ că este

și în Florianŭ totŭ vechiulŭ *clișeŭ* alŭ istoricilorŭ noștri: *unŭ domnŭ grecŭ nu putea să nu dea slujbele la Greci.*

Adevĕrulŭ este însă în documente și ele ne arĕtă slujbele țĕreĭ, cele maĭ multe déca nu tóte, pe mânile boerilorŭ pămîntenĭ (1).

In magistratură nu aflămŭ asemene nume strĕine, decât prea puține și acele de *împămînteniți* de câți-va anĭ.

---

(1) Așa în 1782 nu aflămŭ alte numirĭ de ispravnicĭ decât cele următóre:
La Prahova: Manolache Creţulescu, în locŭlŭ clucerului Radu Bărcănescu.
Vlașca: Gregorie Greceanu în locŭlŭ pitaruluĭ N. Argintoianu.
Saac: Scarlatŭ Câmpineanu biv. Vel Stol. în locŭlŭ Căpit. Bănică Greceanu.
Buzĕŭ: Iorgake Rusetŭ în locŭlŭ slug. Greg. Hrisoscoleo (1).
In anulŭ următorŭ 1783 écă ce ispravnicĭ aflămŭ:
Buzĕŭ: Biv. Vel. Sărdarŭ Mateĭ Fălcoianu, dela Mart. 17.
Prahova: Pos. Const. Văcărescu, Mart. 17.
Vlașca: Pitarŭ Armagŭ, Ghen. 4.
Telcormanŭ: Stoln. Bălăceanu, Mart. 11.
Muscelŭ: Biv. Vel Pah. Anastasie, Ghen. 4.
Argeșŭ: Pah. Prejbeanu, Ghen. 4.
Oltŭ: Slugerŭ Ioniță Caia, Ghen. 4.
Oltŭ: Medeln. Grigoraşco Grecianu, Ghen. 4.
Romanațĭ: Greg. Hrisoscoleo, Ghen. 4.
Vâlcea: Pitar Ianache Farcașanu, Ghen. 4.
Doljŭ: Medeln. Scarlatŭ Hiotu, Ghen. 4.
Gorjŭ: Biv Vel Serd. Antonake, Ghen. 4.
Gorjŭ: Clucerŭ Iordache Paianŭ, Ghen. 4.
Mehedințĭ: Biv. Vel Stoln. Coste și Ioniță Glogoveanu, biv Vel Stolnicŭ, Ghen. 4.
In Aprilie 26 1783 alțĭ ispravnicĭ:
Buzĕŭ: Vasilache Armașu, în locŭlŭ Slugeruluĭ Iordache Rusetŭ.
Dâmbovița: Răducanu Filipescu, în locŭlŭ Stolniculuĭ Florescu.
Ilfovŭ: Ioniță Florescu Stoln. în locŭlŭ Pah. Varlaamŭ.
Telcormanŭ: Medeln. Stef. Văcărescu în locŭlŭ Medeln. Gligoric.
Argeșŭ: Alecu Cocorăscu în locŭlŭ Barbuluĭ Văcărescu.
Muscelŭ: Pitarŭ Dumitrache Perdicaru în locŭlŭ Căminaruluĭ Zaharia.
Mehedințĭ: Serdarŭ Alex. Farfara în locŭlŭ Stoln. Coste.
Romanațĭ: Clucerŭ Vrusin în locŭlŭ Pitaruluĭ Farfara.
Oltŭ: Clucerŭ Stan în locŭlŭ Medeln. Grigorie.
La Iunie 2 lĕtŭ 1783 se schimbară la Doljŭ, Vâlcea, Telcormanŭ, Vlașca, Ilfovŭ și Slam-Râmnicŭ (2).

(1) Condica No. 9.
(2) Condica No. 9, fila 114, etc.

Iată boerii judecători, la 1 Aprilie 1783, cu budgetulŭ lefilorŭ:

«Catastifŭ de boerii rînduiți la depertamenturi unulŭ de 7 și altulŭ de 8 judecători, și la Depertamentulŭ de criminalionŭ, aice cum și dela Divanulŭ Craioveĭ i la criminalionŭ de acolo, i de boerii epitropi aĭ cutieĭ și de judecători aĭ județelorŭ și léfa în ce chipŭ li s'aŭ orênduitŭ pre 1 Aprilie, 1783.

Depertamentŭ de șépte.

Pe lună	
tl. 120	D-lŭ Biv Vel Cluc., Istrati Crețulescu
60	» Medeln., Hristea
70	» Slug. Dumitrake Breazu
60	» » Grigorie Asanŭ
60	» Setrarŭ Constantinŭ Filipescu
50	» » George Canale
50	» » Antonŭ Fotino
30	Biv 3 log., Ioniță Grecianu (1).
510	Totalŭ.

Depertamentŭ de optŭ.

Pe lună	
tl. 100	D-lŭ Biv Vel Clucerŭ, Dumitrake Fotake
90	» » » » Pah. Mavrodin
70	» Serd., Theodorake Tufi . . .
80	» Biv Vel Medel., Ianake Hiotŭ
60	» » » » Vasilake
50	» Slug. Pantazi
50	» » D. Mehtupciu
60	» Al. 2-lea Vist. Alcazi
30	» Biv 3 log. Negoiță
590	Totalŭ

Depertamentŭ de Criminalionŭ.

Pe lună	
tl. 100	D-lŭ Biv Vel Pah. Sefendake
100	» » » Stoln., Dumitrake
60	» Medel., Ștefanŭ Văcărescu
60	» » Mihaĭ Popescu
50	» Slugerŭ Țigara

(1) In 1782 Octobre 1, fusese numitŭ la acestŭ «*Depertamentŭ*», Constantinŭ Alcazi Biv Vel Vist., cu léfa de 60 leĭ pe lună (cond. No. 9, fila 29 verso.)

Pe lună		
60	»	Vist., Mihăiță Greceanu
50	»	Biv Vel Gramaticŭ Iordanŭ.
480	Totalŭ.	

Divanulŭ Craioveĭ

Pe lună		
tl. 250	D-luĭ	Biv Vel Banŭ Ianache Hrisoscoleo. Caĭmacamŭ.
300	»	Biv Vel Vorn. Prascovénu.
90	»	Biv Vel Paharnicŭ Jianu.
90	»	» » Știrbeĭ.
50	»	Slug. Brăiloiŭ.
50	»	» Const. Oteteleșeanu.
50	»	Slug. Ioniță Argintoianu.
50	»	» Crăsnaru.
70	»	Medeln. Scarlatŭ Hiotŭ.
26	»	Alŭ treilea logofĕtŭ cu hârtiă.
40	»	4 logofeți.
1.066	Totalŭ.	

Criminalionŭ de Craiova.

Pe lună		
tl. 40	D-luĭ	Clucerŭ Barbu Bănescu.
30	»	Const. Biv. Ispr. za Curte.
30	«	Const. Tîrnoveanu Biv 3 log.
30	»	Biv 3 vist. Sălcianu.
10	»	Logof. Pușcărieĭ.
140	Totalŭ	

Boeriĭ Epitropieĭ obștescĕ.

Pe lună		
tl. 100	D-luĭ	Biv Vel Pah. Vilara.
100	»	» » Stoln. Fălcoianu.
100	»	» » » Dumitrache (1.)
100	»	» » » Nicolae
30	»	Biv cluc. Zah. Burke.
50	»	» Vel Vameș Ștefani
30	»	» » Vist. Pascalŭ.
20	»	Iordache Ceaușŭ Cărpinișteanu.
20	»	Anastasie Gărdescu

(1) Autorulŭ codicelŭĭ de la 1769—1775

Pe lună	
30	D-luĭ Grigorie Brașoveanu
20	» Post. Mateĭ Berendeĭ
20	» Const. Post. Bambere
20	» Dumitrache Longoti
20	» Ianache Ciubucciu
50	» 4 Log. cu hârtia.
710	Totalŭ

Nicĭ chiar ca judecătorĭ la ținuturĭ nu prea vedemŭ Grecĭ, orĭ străinĭ rînduiți.

Judecătoriĭ județelorŭ (1).

50. Rômnicŭ. Șetr. Toma Arionŭ
50. Buzĕŭ. Medeln. Const. Hrisoscoleo.
70. Saac. Vorn. Mateĭ Cocorescu
50. Prahova. Medeln. Movilă
50. Ialomița. Șetr. Mateĭ Ciocârlanŭ
40. Ilfovŭ. Polcovn. Dumitrache
40. Dâmbovița. Polc. Cioranŭ
50. Vlașca. Pitarŭ Drăgănescu
50. Teleormanŭ. Post. Stamate
60. Muscelŭ. Costake Vătavŭ
60. Argeșŭ. Cluc. Stanŭ Bucșănescu
50. Oltŭ. Șerbanŭ Post. Plopénu
50. Romanațĭ. 3 Vist. Zetreanu
50. Vâlcea. Rusiŭ 3-lea Logofĕtŭ
50. Doljŭ. Polc. Drăghicĭ Băbeanu
50. Gorjŭ. Polc. Manolache.
50. Mehedințĭ. Mihaiŭ Știucă.
870 Totalŭ tl. pe lună.

(1) Unele modificărĭ în 1783, Aprilie 20 aflămŭ:
Slam-Rômnicŭ. — Șatr. Toma Arionŭ înlocuitŭ prin Pitarulŭ Alexe
Ialomița. — Șatr. Mateĭ Ciocârlanŭ » » Alexianu
Dâmbovița. — Polc. Cioranŭ » » Aga Hrisoscoleo
Vâlcea. — Treti Log. Rusiŭ » » alŭ doilea Vist. Preda Bujoreanu
Doljŭ. — Polcovn. Drăghiceanu » » Găianulŭ
Asemenea unele modificărĭ la Divanulŭ Craioveĭ.:
Medeln. Scarlatŭ Hiotŭ.
3-lea Log. Constantinŭ Târnoveanu la Depertamentulŭ de criminalionŭ.

Amŭ vĕdutŭ, studiindŭ organisarea ţĕreĭ sub Alex. Ipsilante, că în Bucurescĭ, pe lângă tribunalele ordinare, maĭ judecaŭ unele procese micĭ şi Spătarulŭ şi Aga. Sub N. Caragea, pe lângă Spătarŭ şi Agă se rînduesce câte unŭ anumitŭ judecătorŭ. Aceştia fură:

Judecătorŭ la Spătărie: Stol. Alexandru Greceanu, cu léfă de 100 leĭ; şi Pah. Cocorescu judecătorŭ la Agie, cu 90 leĭ léfă pe lună.

In Divanulŭ ţĕreĭ, la 1783, aflămŭ de asemenea maĭ mulţĭ boerĭ pămîntenĭ, ca Logof. Dudesculŭ, Banulŭ Pană Filipesculŭ, Vel Vorn. Dumitrache Racoviţă, Vorn. Stefanŭ Praşcoveanu, Logof. Greg. Bălianu, Biv Vel Vist. Scarlatŭ Greceanu, etc.

Caimacamŭ Craioveĭ era până la 8 Iunie, 1783 Ianake Hrisoscoleo, iar dela data acésta Vodă rînduesce banŭ pe Dumitrache Ghica, ca: «*tóte trebile părţeĭ loculuĭ câte după obiceiŭ se cuvinŭ la dregătoria d-séle, să se caute prin dumné-luĭ* (1).»

Repetămŭ dar, şi aci, că décă Domniĭ Grecĭ aŭ făcutŭ multŭ rĕŭ ţĕrilorŭ române, *códă de toporŭ* în mânile lorŭ a fostŭ adesea boierimea pămînténă.

Din numele maĭ susŭ aduse nu apare esactă informaţiunea luĭ Aron Florian că N. Caragea a adusŭ cu sineşĭ o mare mulţime de fanarioţĭ şi că le-a datŭ slujbele ţĕreĭ. E posibilŭ că aceĭ Grecĭ veniţĭ cu noulŭ Domnŭ eraŭ maĭ multŭ întreprinzĕtorĭ de *iraturĭ*, de dărĭ indirecte.

XXXV.

Administraţiunea. Ţĕranulŭ.

In genere, N. Caragea nu-mĭ pare să fie fostŭ unŭ bărbatŭ neinteligentŭ. Elŭ s'a preocupatŭ de mersulŭ tutorŭ instituţiunilorŭ ţĕreĭ.

In *administraţiune* n'a întrodusŭ noutăţĭ, dar a datŭ energice circulărĭ, prin carĭ cu ocna şi cu bătaia ameninţându, cerea dela logo-

(1) Condica No. 9, fila 129, în roşŭ.

feței, séŭ grămăticii din județe, le recomanda să pue pe raporturile ce se trămiteaŭ la centru: locului, județului (1).

Să sciți, că a căruia scrisóre, orĭ românéscă, orĭ grecéscă, vomŭ vedé și după acésta fără de însemnarea de județŭ, de locŭ, jurămîntŭ amŭ făcutŭ, într'acelŭ césŭ să trimitemŭ să ridice în héreе pe logofětŭ séŭ grămăticŭ ce *aveți și aducêndu-lŭ aicĭ se va bate la scară* și să-lŭ trimetemŭ la ocnă, ca cu acésta să facemŭ pildă și celorŭ-lalți.» 1783. Febr. 28 (2).

De sórtea țĕranuluĭ n'a fostŭ Caragea indiferentŭ. Avemŭ câte-va dispositiunĭ bune de la acestŭ Domnŭ:

1782. Aug. 13. Circulara la 4 județe: Ilfovŭ, Prahova, Secueniĭ și Buzĕŭ. «Amŭ luatŭ Domnia mea însciințare, cum că uniĭ din stăpâniĭ moșiilorŭ, adecă, Egumeniĭ de pe la mŏnăstirĭ, boerĭ, archiereĭ și alțĭ boerinașĭ, după ce s'aŭ tocmitŭ maĭ dinainte vreme cu uniĭ din locuitorĭ de le-aŭ datŭ crânguri, păduri mărăcineturĭ, prin aședĕmîntŭ ca să le curețe, să le facă livedĭ de fânețe să și le stăpânéscă aceĭ muncitorĭ, și eĭ să ia numaĭ dijma... și după ce s'aŭ ostenitŭ și le-aŭ destupatŭ și le-aŭ curățitŭ acele locurĭ cu multă trudă până le-aŭ adusŭ la stare de le-aŭ făcutŭ livedĭ de fênŭ, ...» estimpŭ proprietariĭ moșiilorŭ ieaŭ de la sătenĭ livedile... Vodă ordonă să se respecte dreptulŭ sătenilorŭ, carĭ aŭ făcutŭ curătura, și maĭ cere și o statistică, arĕtândŭ anume «ce *moșie? stăpânulŭ* moșieĭ? Cu îndreptarea ce veți face: *curăturile*, ce le-aŭ luatŭ ce fênŭ a fostŭ?

Pentru mersulŭ agriculturеĭ și în prevedere maĭ alesŭ cu exportulŭ grânelorŭ pentru Constantinopole, Domnulŭ obligă pre sătenĭ a ara, a ara la timpŭ și multŭ. (3)

(1) Deja anteriormente Vodă ordonase acéstă regulă prin 18 cărți legate la Ispravnicĭ, ca să însemneze în cărțile ce trămitŭ către M S. județulŭ și locŭlŭ de unde scriŭ. Decembre 21. Cond. No. 9, fila 52 verso.

(2) Cond. No. 9, fila 93 verso.

(3) 17 cărți la ispravnicĭ ca să pună pe locuitorĭ să semene maĭ de timpuriŭ. Le ordonă că de la 9—10 Martie viitorŭ, «cândŭ eșimŭ din iarnă, să fie scoși sătenii cu plugurile la semĕnatulŭ de meiŭ, îndemnându-ĭ și silindu-ĭ să are din destulŭ; iar pentru ceĭ ce, nu vorŭ avé *sĕmîntă*, maĭ vîrtosŭ carĭ până acum nu se obicĭnuescŭ a semĕna meiŭ fiindŭ foștĭ învățațĭ numaĭ cu porumburĭ, vĕ poruncimŭ să fițĭ D-tre ispravnicilorŭ datorĭ a căuta și orĭ cu ce mijlocŭ și de unde veți sci să le găsițĭ sĕmîntă, negreșitŭ, ca să nu rĕmână fără de arătură. 1783, Febr. 13.

Cond. No. 9 fila 82 verso.

Acéstă circulară e repetită în 1783, Martie 2.

Ministerul Instrucțiunii Publice
BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

In interesulŭ agriculturei N. Caragea repeți în 3 Aprilie 1783 dispositiunea că în Aprilie țĕranulŭ să nu fie trasŭ în judecăți (1).

Asemenea nu eraŭ nicĭ sub Caragea chiămați sătenii în judecată în luna Iulie, ca să-și pótă căuta de munca câmpuluĭ (2).

Vacanță era și de culesulŭ viilorŭ de la 15 Sept.—15 Oct.—Nicĭ la judecată de judecătorie județénă, nicĭ la Divanŭ să nu fie nimenĭ aduși. Și să se dea drumulŭ cu unŭ ceasŭ maĭ înainte chiarŭ celorŭ cu pricine începute maĭ dinainte, ca să-și caute de vii, porumburĭ și arăturĭ de grâŭ (3).

Orĭ câte vexațiunĭ s'aŭ pututŭ face țĕranuluĭ de agenții Domnescĭ, nu tóte eraŭ de sigurŭ cu scirea și aprobarea luĭ N. Caragea. Iată unŭ casŭ în care acesta pedepsi cu grópa ocneĭ doĭ agenți fiscalĭ abuzivĭ:

Carte la Caimacamulŭ Craioveĭ Ianake Hrisoskoleo, din 1783, Aprilie 28.

«Fiindŭ-că Stoica Logofĕtulŭ și Constantin Drăghicioiulŭ, ce aŭ fostŭ cu slujba fumărituluĭ Bălțilorŭ în județulŭ Doljŭ, împotriva voinței Domnieĭ mele și cu neînțelegere la atâtea rînduri de poruncĭ ce deobște peste tótă vremea dămŭ pentru slujbașĭ i zapciĭ, ce ămblă în județe cu orĭ-ce felŭ de trébă, a se purta cu blândețe către locuitorĭ și a nu-ĭ necăji cu fapte și urmărĭ fără de cale și fără de orînduială, s'aŭ arĕtatŭ aceștia cu nemilostivire și cu vrăjmășie asupra a douĕ sĕrace muierĭ vĕduve, una dela satulŭ Nedeia și alta dela satulŭ Măceșiĭ, pre carĭ vĕduve pentru căcĭ aŭ lipsitŭ dela bordeele lorŭ, în care ședea și nu le-aŭ găsitŭ ca să le céră să plătéscă fumăritulŭ, câte parale 22, îndată s'aŭ pusŭ de le-aŭ tăiatŭ cumpăna și dela unŭ bordeiŭ și dela altulŭ, și le-aŭ stricatŭ lăcașulŭ în care locuia, fără de a nu le da vreme nimică a le găsi la întórcerea lorŭ séŭ a doua óră a maĭ cerca; care acésta ré urmare a lorŭ cercetându-se din

(1) Carte la tóte isprăvniciile, ca în luna luĭ Aprilie să nu tragă pe lncuitorĭ în judecată *„fiindŭ vremea arăturilorŭ.“*

(Cond. No. 9, fila 102.)

(2) Carte la ispravnicĭ, a nu trage pre locuitorĭ în judecată în viitórea lună a luĭ Iulie, căcĭ este timpŭ de strînsulŭ bucatelorŭ și de cositŭ. Pre ceĭ aduși la judecată, să grăbiți a le isprăvi pricina, ori să le pue altŭ sorocŭ. 1783, Iunie 22.

Cond. No. 9, fila 139.

NB. Maĭ apoĭ Caragea ordonă să fie vacanță și în luna Augustŭ, totŭ în interesulŭ agriculturei.

(Cond. No. 9, fila 141.)

(3) Cond. IX, fila 31 verso.

porunca nóstră, s'aŭ dovedit adevĕrată și nicĭ înșișĭ n'aŭ putut'o tăgădui, muncindŭ numaĭ cu pricinĭ a se îndrepta ; pentru care măcarŭ că D-ta ne scriĭ că aĭ pusŭ de aŭ plătitŭ 6 leĭ pentru parale 60 ce s-aŭ socotitŭ prețulŭ celorŭ douĕ cumpene, dar neputêndŭ suferi D-nia mea a fi numaĭ atâtŭ pedépsa lorŭ, a trece cu vederea relele urmărĭ ale unora ca acestora, carĭ fără de nicĭ o sfială și temere de poruncile nóstre și fără de milostivire aŭ făcutŭ asupra unorŭ sĕrace vĕduve, unŭ lucru ca acesta; iată, pentru pilda altorŭ slujbașĭ și zapciĭ, amŭ hotărîtŭ a-ĭ pedepsi cu *ocna;* pentru care și osebită poruncă la mână de zapciŭ făcêndŭ, o trimetemŭ D-le, ca prin marafetulŭ D-le să-ĭ ridice și băgându-ĭ în butuce să-ĭ ducă la ocnă, ca să se pedepséscă. Ci dar să arĕțĭ vina și hotărîrea pedepseĭ lorŭ ce amŭ hotărîtŭ D-nia mea a li-se face citindŭ chiarŭ la Divanŭ de față întru auḍulŭ tuturorŭ, hotărîrea acésta, ca să auḍă cu toțiĭ, să se sfiéscă și alțiĭ de urmărĭ rele și apoĭ să-lŭ trimiță la ocnă negreșitŭ. De care să avemŭ rĕspunsŭ dela D-ta de sĕvêrșirea porunceĭ. 1783 Aprilie 28 (1).»

Altă dată N. Caragea a surghiunitŭ peste Dunăre pe unŭ Gheorghe Deliu căcĭ a jăfuitŭ unŭ satŭ :

Carte la Vel Spăt. din 1782, Decembre 8 să facă surghiunŭ peste Dunăre pe unŭ Gheorghe Deliu, căcĭ trămisŭ de Vodă în o afacere în județe, aŭ jăfuitŭ prin sate și aŭ insultatŭ și pre căpitanulŭ dela Oltenița. Insușĭ acestŭ căpitanŭ să'lŭ trécă peste Dunăre (1).

XXXVI.

Justiția sub N. Caragea.

N. Caragea a menținutŭ organisarea justițieĭ cum o lăsase Ipsilante. Instituțiunea condicarilorŭ de județe e cu îngrijire păstrată. Aceștia ca rĕsplată aveaŭ câte 3 lude și vorŭ preleva taxele următóre :

Dela carte pentru moșie mare tal. 2.
» » » » mică » 1.
Pentru vie mare tal. 2.
» » mică » 1.
» țiganŭ, de sufletŭ, banĭ 60.
» împliniriĭ, la tal. 100 tal. 2.

(1) Cond. IX, fila 31 verso. NB. Inchiderea le-a fostŭ dela 28 Aprilie pe 15 ḍile.
(2) Cond. No. 9, fila 56 verso.

Dar décă N. Caragea menține instituțiunea condicarilorŭ, étă ce instrucțiunĭ dă, cu referință la eĭ și la justiție în genere, și maĭ alesŭ la alegerea condicarilorŭ :

«Ar fi o pomenire vrednică, déca ceĭ rênduițĭ la condică . . . arŭ căuta tréba acésta cum se cade, făr' de cusurŭ . . . , iar nu cum aŭ fostŭ până acum : numaĭ nume de condicarĭ, făr' de a face slujba și tréba aceea pentru care sunt rênduițĭ : I să scrie în condică tóte pricinile de judecățĭ ale norodului ce se caută de ispravnicĭ i de judecătorĭ, spre a se afla trecute în tótă vremea cu tótă orênduiala lor, cu hotărîrea și împlinirea ce s'aŭ făcutŭ, după care dându la mâna celuĭ ce aŭ câștigatŭ judecata, cartea séŭ anaforaoa, să dea și la mână celuĭ ce n'aŭ rĕmasŭ odihnitŭ adeverința prin care să arete anume soroculŭ ce s'aŭ pusŭ acelora de a veni la Divanŭ ; iar celorŭ ce aŭ rĕmasŭ odihniți și mulțămiți de hotărîrile de acolea, să li se iea adeverință iscălită cu martorĭ, că s'aŭ mulțămitŭ, să trimiță și aice la logofeția Divanuluĭ Domnieĭ mele, prin d-lorŭ ispravnicĭ, asemenea condică pe tóte lunile, de câte pricine și judecățĭ s'aŭ căutatŭ, ca, când va veni aice vre unulŭ de țéră cu jalbă, să aibă adeverință dreptŭ dovadă cum că aŭ fostŭ la ispravnicĭ, pentru că între jălbile ce daŭ Domnieĭ mele locuitoriĭ de țéră, vedemŭ că ceĭ maĭ mulțĭ și cu pricinĭ micĭ nicĭ aŭ cercatŭ măcară a merge la ispravnicĭ, séŭ la judecătorulŭ județuluĭ să o judece și când n'arŭ fi rĕmasŭ odihnitŭ de acolo atuncĭ să vie pe aice, ci aŭ plecatŭ direptŭ la divanŭ să jăluéscă, cu cheltuială și cu trépădŭ, prin Bucurescĭ, care acésta ne aduce la multă mirare pentru ce o facŭ și din ce curge? în vreme ce Domnia mea avemŭ ispravnicĭ și judecătorĭ pe la județe într'adinsŭ orînduițĭ cu leafă din visteria Domnieĭ mele, pentru o lesnire a locuitorilorŭ la pricinile judecățilorŭ; ci orĭ că D-tră ispravnicĭ și judecătorĭ nu'ĭ primițĭ a'ĭ judeca fără a nu aduce poruncă de la noĭ, care acésta de vomŭ auḍi-o că ațĭ făcut-o la vre unulŭ și nu l'ațĭ primitŭ, să scițĭ că cu mare tulburare ne vomŭ porni asupra unuia ca aceluia; orĭ că pentru alte trebuințe ale lorŭ, viindŭ în Bucurescĭ, aruncă și la Divanŭ câte o jalbă-douĕ și cu strigarea cea pe pîrîțiĭ lorŭ aice silindu-se a înșela Divanulŭ, cu cuvîntŭ că aŭ fostŭ la ispravnicĭ și n'aŭ aflatŭ dreptate, séŭ pentru ca să apuce și să ia câte unŭ sinetŭ de poruncă domnéscă la mână; și pentru uniĭ ca aceștia, ca să le lipséscă ostininţile și o cheltuială ce facŭ și nu o cunoscŭ de sineșĭ, cercându Divanulŭ până a nu merge la ispravnicĭ i judecătorĭ, și ca să aibă și Divanulŭ rĕsuflare și óreșĭ-care ușurare despre unele jălbĭ ca acestea, carĭ se potŭ isprăvi prin ispravnicĭ și judecătorĭ; iată de acum înainte avemŭ a face otărîre : până nu vorŭ arĕta adeverința logofĕtuluĭ de județŭ, că aŭ fostŭ la ispravnicŭ și că s'aŭ judecatŭ acolo și aŭ rĕmasŭ a veni la Divanŭ, cererea lorŭ să nu fie primită; iar avêndŭ la mână adeverință, se va căuta și pricina

în condicile ce se trimetŭ pe lunĭ de la județe și de se va vedé că este trebuință a veni la Divanŭ aceeașĭ pricină și că n'aŭ urmatŭ cea-l-altă parte a se afla la sorocŭ, așĭa se face atuncĭ cu cuvêntŭ dreptŭ volnicie asupra aceluia de a'lŭ ridica și de a'lŭ aduce cu mumbașirŭ și cu trépédŭ.

«Alŭ 2-lea, fiindŭ-că amŭ vĕdutŭ necurmatŭ gâlcevurĭ și pricinĭ pentru zălogirĭ séŭ vînzărĭ de venitурĭ din venitulŭ de moșiĭ și de orĭ-ce lucru, și pentru alte așeḑămînturĭ, că s'aŭ făcutŭ printr'ascunsŭ și cu altă iconomie și s'aŭ vîndutŭ la ómenĭ străinĭ, carĭ sunt opriță a cumpĕra, ca să lipséscă și acestea, să aibă a se trece în condica județuluĭ tóte vînḑările de venitурĭ și moșiĭ și de orĭ-ce felŭ, séŭ zălogire, séŭ așeḑămîntŭ de va fi cu orênduială făcute și să se adevereze de logofĕtŭ, că este trecută în condică, ca să se créḑă la orĭ-ce judecată de adevĕrate acele zapise; iarŭ fără arĕtarea în condică, să nu aibă statornicire nicĭ unŭ felŭ de așeḑămîntŭ. Pentru unele ca aceste și pentru alte trebuincióse povĕțuirĭ ce se va cădea a se da asupra logofĕtuluĭ, de a le păzi, care se vorŭ arĕta anume prin cărțile ce li-se vorŭ da la mânĭ, ḑicemŭ, că celŭ ce se va rêndui la tréba acésta trebue să fie omŭ alesŭ, cu condeiŭ bunŭ, din boierinașiĭ județuluĭ. Și iată D-nia mea pentru binele și folosulŭ locuitorilorŭ și lesnirea Divanuluĭ, care póte a se pricinui dintr'acéstă, pohtimŭ a da din visteria nóstră léfă la acești logofeți câte talerĭ .... pe lună osebitŭ de mila scutelnicilorŭ ce aŭ aceĭ logofeți, ca să se mulțăméscă spre a căuta tréba la care s'aŭ orênduitŭ, cum se cade și a se feri de niscareva jafurĭ. Dar fiindŭ-că acésta voimŭ D-nia mea să o punemŭ în faptă, vă poruncimŭ să aveți a cerceta între boierinașiĭ județuluĭ, ca să găsiți ipokimene ca acestea, pre carele să aveți a-lŭ trimete aice, la D-luĭ cinstitŭ și credinciosŭ boierulŭ D-nieĭ mele d-lŭ Vel logofĕtŭ *Dudescu*, cu însciințarea D-tre către d-lŭ în scrisŭ, și d-luĭ cercetându-lŭ și cunoscêndu-lŭ vrednicŭ ni-lŭ va arĕta și prin d-luĭ se va așeḑa la tréba acésta, cu nume *Logofĕtŭ alŭ județuluĭ*, cu léfa ce arĕtămŭ maĭ susŭ, dându la mânele luĭ cartea Domnéscă de *logofeție*; însă căutați să nu socotiți, că dórŭ acésta o facemŭ D-nia nóstră numaĭ pentru milă și chivernisélă și să arĕtați orĭ-ce felŭ de omŭ ca să-lŭ băgați la chivernisélă, căcĭ acésta este tréba la care vomŭ să fie negreșitŭ omŭ cum se cade și cu slujba luĭ să se chiverniséscă. Aceste, și fiți sănătoșĭ. 1783 Iunie 21 (1).

In contra abuzurilorŭ din județe, N. Caragea a datŭ maĭ multe porunci. Publicămŭ aci pre una, din Ianuarie 1, anulŭ 1783, prin care

(1) Posedămŭ o circulară originală.

Domnitorulŭ manifesta óre-care bune-voinţă neaşteptată pentru săténulŭ românŭ:

Carte deschisă la 17 judeţe cu povĕţuirĭ şi ce chipŭ să urmeze pentru ale judeţuluĭ şi ale Visterieĭ.

«Vĕ facemŭ în scire că de când Domnulŭ Dumneḑeŭ Ni-a încredinţatŭ norodulŭ acesteĭ creştinescĭ ţĕrĭ sub alŭ Domnieĭ mele oblăduire, a pururea v'amŭ scrisŭ şi totŭ felulŭ de strașnice porunc̆ĭ cu învĕţăturĭ v'amŭ datŭ, nu numaĭ pentru ale visterieĭ trebuincióse cererĭ, ca după netăgăduită datorie în vremea lorŭ să le sĕvĕrşiţĭ, ci şi pentru întregimea judeţelorŭ, cumpănirea satelorŭ, ca tóte să fie într'o dréptă stare, cum şi pentru *cisle*, să aveţĭ totŭ felulŭ de priveghere a şi le face locuitorĭĭ între eĭ şi după stare şi putere, cât de puţin nenăpăstuindu-se unĭĭ de către alţiĭ; asemenea şi de jafurĭ, năpăstuirĭ să feriţĭ pre locuitorĭ; să nu auḑimŭ Domnia mea, că s'aŭ făcutŭ cea maĭ mică luare peste dreptate cuĭ-vaşĭ, făgăduindu-vĕ că celŭ ce va fi întocmaĭ următorŭ poruncilorŭ Domnieĭ mele, nelipsitŭ să fie de milă şi să i-se înmulţéscă ipolipsis, iar pe care îlŭ vomŭ dovedi împotrivitorŭ buneĭ Domnieĭ mele voinţĭ, nu numaĭ că-lŭ vomŭ lipsi din mila ce se află şi a pururea dorind'o nu o va putea dobândi, ci ca pre unŭ vrăjmaşŭ dreptăţeĭ îlŭ vomŭ pedepsi. Acum din ale locuitorilorŭ jălbĭ şi maĭ alesŭ de la aĭ noştri credincioşĭ ómenĭ, ce după vremĭ iĭ trimitemŭ cu trebĭ pe la unele judeţe, ne adeverimŭ, că nu doar voiţi a păzi poruncile Domnieĭ mele, ce maĭ susŭĭ ḑicemŭ, ci la tóte sunteţĭ rĕŭ-voitorĭ şi împotrivitorĭ; ântâiŭ, că *satele*, *în cumpănirea* ce se cade, nu le aveţĭ, una din multa amelie şi nebăgare de sémă, cu care vĕ purtaţĭ, alta din *orbirea rușfeturilorŭ* (putemŭ ḑice şi a mituirilorŭ) şi din hatîrurile vouĕ vegheate; alŭ douilea, că scutelniciĭ mŏnăstirescĭ şi boerescĭ nu sunt ómenĭ după cuprinderea ponturilorŭ Domnieĭ mele, ci fruntaşiĭ satelorŭ, şi cine are câte 5 — 6, séŭ şi maĭ mulţĭ cu pecetluiturile Domnieĭ mele, printre aceia maĭ ţinŭ şi pre alţiĭ, unĭĭ fiindŭ nesupuşĭ poruncilorŭ şi voĭ neascultătorĭ şi le şi lăsaţĭ de ţin sate întregĭ cu totulŭ numindu-se scutelniciĭ cutăruia. Pentru certe tot-d'a-una ne vinŭ jalbe şi suntemŭ încredinţaţĭ, că ceĭ maĭ proştĭ şi maĭ blânḑĭ ómenĭ sunt năpăstuiţĭ apururea. Amŭ înţelesŭ şi de óreş-ce jafurĭ, ce se facŭ, care rĕmânŭ a se descoperi la cercetarea ce avemŭ Domnia mea a face, şi atuncĭ fie-care îşĭ va lua rĕsplătirea după fapta sa. Iar pentru cumpănirea satelorŭ şi înşelăciunea ce voĭ înşi-vĕ o faceţĭ visterieĭ, cu scutelniciĭ fiindŭ fruntaşĭ, cu sate a le ţiné orĭ-cine întregĭ cu nume de scutelnicĭ, şi printre 10 séŭ 20 ce sunt cu pecetluiturĭ să aibă şi alţĭ atâţia, cum şi pentru *cisle* de nu şi le facŭ săteniĭ pe dreptate, fórte nesuferitŭ fiindŭ auḑuluĭ Domnieĭ mele, că singurĭ vedeţĭ

desghinarea județelorŭ și séma visterieĭ la ce stare aț̦ĭ adus'o din ale vóstre fapte, cu tótă dreptatea ne pornisemŭ cu turburare fără milostivire asupra-vĕ și era ca după ce cu grele trepede vĕ vomŭ aduce, să vĕ facemŭ căd̦uta pe-dépsă. că într'altŭ chipŭ vedemŭ că temere nicĭ de Dumned̦eŭ, nicĭ de alŭ vostru sufletŭ nu aveț̦ĭ, ci pre unĭĭ din ticăloșiĭ locuitorĭ i-aț̦ĭ datŭ în prăpastia sărăcieĭ, pre alț̦ĭĭ i-aț̦ĭ făcutŭ de nu simtŭ nicĭ de cum că sunt sub supunere; ci acéstă dată o maĭ trecemŭ cu vederea. Și iată-vĕ scriemŭ, cu jurămîntŭ încredinț̦ându-vĕ: să părăsiț̦ĭ acele rele și netrebnice urmărĭ, să cumpăniț̦ĭ tóte satele, mare și micŭ, după a luĭ stare, întru o dréptă cumpănă și afară din scutelniciĭ ce vorŭ avé pe a mână pecetluiturile gpd. roșiĭ tipărite, cu numele și chipulŭ fie-căruia, pre ceĭ-l-alț̦ĭ să se dea în birŭ, pe la tóte satele de unde vorŭ fi șed̦êndŭ, fără numaĭ pe la mŏnăstirĭ și boerĭ le veț̦ĭ lăsa (peste d̦ișiĭ scutelnicĭ) câte 4—5 ómenĭ, însă nu pe la tóte moșiile, ci numaĭ pe unde le vorŭ fi starea caselorŭ, în căminurĭ: unŭ isprăvnicelŭ, unŭ chelarŭ, unŭ boiărŭ, unŭ herghelegiŭ, unŭ stupariŭ, iar nu maĭ mulț̦ĭ. Toț̦ĭ ceĭ ce li-s'aŭ datŭ osebitŭ cărț̦ile Domnieĭ mele de scutelniciriĭ pe ómenĭ străinĭ, de vorŭ fi ț̦iindŭ pămîntenĭ să se ica și să se dé la birŭ cu satele. Jăluitoriĭ câț̦ĭ aŭ luatŭ cărț̦ile Domnieĭ mele pentru slăbiciunea bĕtrâneț̦elorŭ, de alte betejunĭ, capetele lorŭ să fie apĕrate, iar prilejurile după dreptate să-ĭ intre în *cisle*. Câț̦ĭ din ț̦ĕraniĭ birnicĭ, cu vicleșugŭ alcătuindu-se cu vre-unĭĭ din mazilĭ, ĭĭ vorŭ fi trasŭ la sineș̦ĭ și vorŭ fi adaosŭ la orĭ-ce ajutorŭ, să dea birŭ la satŭ, satele să-ș̦ĭ facă cislele pe dreptate, să nu ne maĭ vie jalbă, că este părtinitŭ cine-va. De jafurĭ și de cheltuelĭ pre toț̦ĭ să-ĭ feriț̦ĭ, păzindu-vĕ și de înșelătorie, că de nu veț̦ĭ fi nicĭ cum următorĭ, vomŭ trimite de vĕ vorŭ ridica pre câte unulŭ din voĭ cu grele trepede și fără milostivire vĕ vomŭ pedepsi, de vĕ va lua urgia luĭ Dumned̦ŭ, ca pre nisce nemulț̦ămitorĭ mileĭ și nesupușĭ poruncilorŭ Domnieĭ mele. Și ca să nu aveț̦ĭ la urmă cuvîntŭ de îndreptare, datorĭ să fiț̦ĭ a *publicui* porunca acésta întru aud̦ulŭ tuturor. Peste tóte acestea, după primirea acestorŭ poruncĭ, vĕ maĭ d̦icemŭ și pentru scăd̦ĕmînturile ce aț̦ĭ arĕtatŭ că aț̦ĭ făcutŭ satelorŭ la dajdiile trecute, să căutaț̦ĭ să ne trimiteț̦ĭ catastihŭ iscălitŭ cu satele pe anume, i cu suma ludelorŭ și numele fiesce căreia dăjdiĭ, la care le veț̦ĭ fi făcut scăd̦ĕmînturile. Așijderea și de plata conacelorŭ, prin osebitŭ catastihŭ să arĕtaț̦ĭ dela fie-care satŭ pe anume? ce *natură* s'aŭ luatŭ și cu cât li s'aŭ plătitŭ și printr'a cuĭ mână anume, care le aș̦eptămŭ cu celŭ maĭ d'întâiŭ trimisŭ să ne soséscă împreună cu carte de însciinț̦are către Domnia mea. Poruncimŭ și vouĕ pârcălabilorŭ, duprin sate, i tuturorŭ locuitorilorŭ, cine veț̦ĭ avé ómenĭ luaț̦ĭ din sătenĭĭ dajnicĭ, să mergeț̦ĭ să'ĭ arĕtaț̦ĭ d-lorŭ boerilorŭ ispravnicĭ, și d-lorŭ după poruncile ce aŭ, de nu vorŭ urma și nu vi-ĭ vorŭ da, pre ceĭ ce vorŭ fi ț̦inuț̦ĭ maĭ multŭ peste scutelnicĭ cu pecetluiturĭ și preste aceĭ 4—5 ómenĭ aĭ caseĭ, ce d̦icemŭ maĭ susŭ, să veniț̦ĭ unulŭ

séŭ doĭ de la unŭ satŭ, să jăluiți Domnieĭ mele, și nu numaĭ că vĕ veți câștiga dreptatea, ci se vorŭ pedepsi aceĭ ispravnicĭ. (1783, Ianuarie 1.)

E locului să amintimŭ că și de vechea plagă: *hoțiile,* s'a preocupatŭ Caragea (1) dorindŭ s'o stârpéscă.

De legile țĕreĭ încă s'a ocupat N. Caragea prin următorulŭ:

Pitacŭ către boerii judecătorĭ.

«La vremea ce cu mila luĭ Dumnedĕŭ amŭ sositŭ la domnesculŭ nostru scaunŭ, ne-aŭ arĕtatŭ sfatulŭ Domnieĭ mele o condică de pravilă și rînduială, care cu destulă luare aminte s'aŭ alcătuitŭ, cu sfatŭ de obște, în domnia Domnieĭ Sale fratelŭ nostru Alexandru V. V. și s'a tipăritŭ pe limba grecéscă și românéscă în orașulŭ Bucurescĭ, la létŭ 1780 luna luĭ Sept. Decĭ întrebându-ne sfatulŭ boerilorŭ celorŭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, de găsimŭ cu cale a se urma și în Domnia nóstră totŭ acéstă orînduială, la care fiindŭ și a nóstră bună voință, de vreme ce alcătuirea acésta s'aŭ făcutŭ cu sfatŭ de obște, amŭ poruncitŭ dar așĭa să se urmeze. Dar fiind-că la numita condică list. 90 titlulŭ: *Pentru judecătorĭ*, cap. 2 dice: «judecătoriĭ să se arĕte cu dulceață către ceĭ ce se judecă și fără de pismă séŭ fățărnicie, fără de a nu căuta la obrazŭ cuĭvașĭ, séŭ să se arĕte cu pizmă și vrăjmășie către cinevașĭ, nicĭ să înjure pe cinevașĭ din ceĭ ce se judecă; așișderea și la cap. 5 dice: «judecătoriĭ când judecă să șadă toțĭ cu orînduială fórte bună, fără a

(1) Iată în resumatŭ circularea relativă:

17 Cărți legate la ispravniciĭ de județe.

Vodă a aflatŭ că prindêndŭ hoțiĭ, ispravniciĭ le iaŭ totŭ ce se găsesce alŭ lorŭ și îĭ trimetŭ numaĭ cu examenŭ (cercetare). «Pe alțiĭ îĭ sloboțiți luându-le rușfetŭ, fără a-ĭ trimete aice la Depertamentulŭ pușcărieĭ, să-și iea pedépsa după pravilă, și sunteți pricină unora ca acelora de se apucă iarăși de hoție, precum s'aŭ și prinsŭ unulŭ acum, hoț ce aŭ fostŭ prinsŭ maĭ înainte și luându ispravniciĭ dare de banĭ l'aŭ fostŭ sloboțitŭ.» Iĭ mustră de acésta și ordonă să nu se maĭ întêmple așĭa ceva, sub pedépsă mare, și să nu se iea averea hoțilorŭ borfașĭ, afară din ceea ce aŭ dreptŭ a lua poterașiĭ cândŭ îĭ prindŭ, din cele ce se găsescŭ asupra lorŭ, «tóte cele-l alte întregĭ să aveți a le trămite cu hoțiĭ împreună, cu fóie anume aicĭ la Depert. pușcărieĭ .... spre împlinirea pagubeĭ păgubașilorŭ dintr'acelea prin mâna d-luĭ Vel Armașŭ după vechiulŭ obiceiŭ, cum și din cele nemișcătóre lucrurĭ, case séŭ altŭ ce vorŭ avé hoțiĭ .... Cândŭ se va dovedi că ațĭ luatŭ dintr'alŭ hoțilorŭ le veți întórce cu mumbașirŭ și cu trépĕdŭ.» 1783, Februarie 11.

(Cond. No. IX, fila 63.)

In Februarie 21 (1783) iarăși repetă circularea despre hoțĭ (cond. No. 9, fila 91 verso.)

nu face alte vorbe și glume séŭ să prigonéscă la cercetările ce vorŭ face, ci cu totulŭ să ia aminte la ascultare și să citéscă cu mare luare aminte cărțile și sineturile ale acelorŭ ce se judecă, până la cea mai mică, și să nu se grăbéscă la hotărîre, ci să iscodéscă mai cu amĕnuntulŭ pricina, cu minte curată și liniștită, și fără de prigonire, să'și cumpănească gândurile fără de pizmuire și toți cu unŭ gândŭ să hotărască ceea ce li se vorŭ părea că este dreptŭ. Și fiind-că de a judeca dreptŭ judecătorii într'aceste punturi spânzură de a fi fără de pizmuire, fără de mânie, și fără de a căuta la obrazŭ cuĭvași, poruncescŭ Domnia mea, de a se păzi acéstă bună orînduială, cu dulcéță și blândețe către ceĭ ce se judecă; care acestea când nu se va păzi, fiindŭ împotriva gândului Domnieĭ mele, să'și aducă aminte ceĭ ce nu vorŭ păzi acestea, orĭ ce obrazŭ va fi din judecătorĭ, la ce felŭ de greșală vorŭ cădé. Ci dar pentru a fi feriți de cele ce se vorŭ puté întêmpla, iată printr'acestŭ domnescŭ pitacŭ, întărindŭ acéstă orînduială, poruncimŭ să aibă a se purta cu orînduiala și cinstea ce se cade la judecătorie, fiind-că judecătorulŭ închipuesce pe însuși Dumnedeŭ: să nu necinstéscă pe nimene și să se socotéscă întocmaĭ ca când amŭ fi însuși noĭ de față peste dînșiĭ în fruntea lorŭ. Acésta este voia Domnieĭ mele și fie-cine pentru binele séŭ să se feréscă de împotrivire. Acésta poruncimŭ — 1782, Oct. 25 (1).

Unii din boerĭ luaseră rĕulŭ obiceiŭ de a apela în afacerile lorŭ la Pórtă. N. Caragea îndémnă pre boeriĭ Divanuluĭ să proteste la Constantinopole contra uneĭ asemenea deprinderĭ; decĭ prin *Arzulŭ* țĕreĭ *Românescĭ* și alŭ Domnuluĭ către Pórtă se ceru să nu maĭ slobódă Pórta firmane la ceĭ nemulțămiți cu judecata Divanuluĭ țĕreĭ, că n'are Pórta a se amesteca în acésta și amestecului aduce scădere ipolipsului Domnuluĭ și alŭ dreptățeĭ țĕreĭ. In așĭa casŭ a fostŭ unŭ neguțătorŭ, Gheorghe, care a dobânditŭ firmanŭ, să fie din noŭ judecată pricina luĭ de *Cadiulŭ* din Giurgiu, după ce Divanulŭ țĕreĭ nu a găsitŭ că avea elŭ dreptate (2).

(1) Condica 9, fila 46 verso.
(2) Cod. IX, fila 17 verso.

XXXVII.

Biserica. — Scóla.

De biserică (1) și scólă n'a căutatŭ multŭ, dar nicĭ le-a neglijatŭ. In Septembre 22, anulŭ 1782, Domnitorulŭ dă importante instrucțiunĭ (circulărĭ) către ispravnicĭ, relative la protopopĭ și bisericĭ, și opresce abuzivele taxe prelevate de eĭ de la creștinĭ. In unele puncte se potrivescŭ cu cele ordonate de Al. Ipsilante (2).

«P. S. Mitropolitulŭ prin anaforaua dela 13 ale luĭ Augustŭ ne-aŭ arĕtatŭ obiceiulŭ și datoria ce aŭ protopopiĭ, maĭ vîrtosŭ ceĭ de pe afară, întru care scrie, cum că după ce sunt datorĭ maĭ întâiŭ a grĭji și a cerceta de podóba sfintelorŭ bisericĭ, de sfintele taine, cum să le ție preoțiĭ, de botezulŭ prunculuĭ, de orênduiala slujbeĭ bisericescĭ, cu ce taxă să se sĕvĕrșéscă și cu ce chipŭ să petrécă obștia preoțieĭ, după cinstea daruluĭ, și cum să îndemne pe creștinĭ, la paza bisericilorŭ, la ispovedaniĭ și la precestuitŭ celŭ ce va fi vrednicŭ, și de alte învĕțăturĭ ca aceste folositóre, apoĭ aŭ și acéstă slujbă: a cerceta trebile bisericescĭ, adecă de curviĭ, de hrăpirea fetelorŭ, de posatnice, de amestecarea sângeluĭ, de paragonia nunțeĭ a patra, de fermecătorĭ, de vrăjbĭ întru bărbatŭ cu soția luĭ; unde va dovedi vre-una dintr'aceste necuvióse fapte, să facă judecată după învĕțătura ce aŭ dela P. Sa., și de nu le póte face îndreptare, adecă numaĭ cu închisórea de femeĭ la protopopĭ, iarŭ pre bărbatŭ la închisórea politicéscă, însciințéză pe P. Sa Părintele Mitropolitŭ și le face cé după pravilă hotărîrĭ și după pedépsă și după isbăvirea pricineĭ ce vorŭ face, aŭ obiceiŭ a'ĭ lua dela partea cea vinovată tl. 2 pol treapĕdŭ pentru ostenéla lorŭ, iarŭ maĭ multŭ nu, după cum pentru acésta aŭ protopopiĭ și cărțĭ domnescĭ. Dar ca nu care cum-va, peste aceste poruncĭ și învĕțăturĭ ce aŭ dela P. S. sa, să facă protopopiĭ vre-o urmare împotrivă, orĭ a lua peste orênduitulŭ treapĕdŭ maĭ multŭ altă glóbă deosebitŭ, orĭ a pune năpăștĭ cu

(1) In anexă vomŭ aduce diverse hrisóve cu donațiunĭ și scutirĭ pentru mŏnăstirĭ și bisericĭ. Aci vomŭ cita numaĭ actulŭ relativŭ la mŏnăstirea Sinaia, din 1783, Martie 31:

«Fiind-că pentru S-ta mŏnăstire Sinaia ot sud Prahova ne-amŭ adeveritŭ Domnia mea cum că se află sub munte, la locŭ fórte strîmtŭ, în pustie, depărtată de sate, unde multă fricĕ pătimescŭ părinții călugĕrĭ despre hoțĭ și făcĕtorĭ de rĕŭ,» Vodă N. C. Caragea îĭ dă 10 lude scutelnicĭ.

Cond. IX, fila 100 Ce deosebire între Sinaia de la 1783 și cea de astădĭ!

(2) Vedĭ în urmă, la pagina 62.

propunere ca să globéscă, nefiindŭ vina dovedită, iată vĕ poruncimŭ D-nia mea, ca să luaţĭ aminte pentru acésta, şi de vorŭ căuta peste aceste porunci şi de învĕţăturile ce aŭ asemenea şi dela P. Sa Păr Mitropolitŭ, i dela sfinţiile lorŭ părinţiĭ Episcopĭ, orĭ a lua trépĕdŭ maĭ multŭ, orĭ a globi deosebitŭ pre cinevaşĭ, orĭ a face prepunerĭ şi năpăstĭ ca să globéscă fără de a nu fi vina dovedită, nu numaĭ să nu îngăduiţĭ nicĭ de cum, ci încă să însciinţaţĭ D-nieĭ mele negreşitŭ, pentru că de nu veţĭ purta grijă şi vomŭ auḑi, că aŭ făcutŭ maĭ multŭ peste ce aŭ poruncă şi D-tre nu ne-aţĭ însciinţatŭ şi i-aţĭ lăsatŭ, să sciţĭ că veţĭ cădé în urgia D-nieĭ mele. Acésta. 1782, Septembrie 22 (1).»

Prin o proclamaţiune către locuitorĭ Caragea îĭ îndémnă directŭ să fie buni creştini, după ce a făcutŭ şi din protopopĭ agenţĭ de priveghere a locuitorilorŭ, din respectulŭ religiuniĭ.

Acéstă proclamare o comunică ţĕreĭ prin 17 *cărţi deschise* în care se amintesce câte aŭ pătimitŭ ţéra în 7 anĭ:

«*Când locuste, când secetă, când peatră, când bólă în vite*» că aste sunt dovadă că creştiniĭ acesteĭ ţĕrĭ s'aŭ abătutŭ din calea cea bună. Decĭ să-şĭ facă toţĭ datoria creştinéscă păzindŭ biserica. Pe lângă lucrulŭ pământuluĭ, nu uitaţĭ biserica, iubiţĭ pre D-ḑeŭ din totŭ sufletulŭ şi din totŭ cugetulŭ vostru şi-ĭ arĕtaţĭ dragostea vóstră, să fiţĭ curaţĭ de fapte rele, păziţĭ biserica; însă în ḑilele de sĕrbătorĭ cum şi în ḑilele lucrătóre ânteiŭ vĕ faceţĭ închinăciunea şi luându numele luĭ Dumneḑeŭ într'ajutorŭ, apucaţi-vĕ de muncă, iar nu vĕ purtaţĭ *dobitocesce*; postiţĭ, şi spovĕduiţi-vĕ, grijiţi-vĕ, voĭ şi soţiile vóstre şi copiiĭ voştri, nu faceţĭ de sila poruncilorŭ vóstre datoria acésta, şi înşi-vĕ fiţĭ cu fierbinţélă.» 1783, Febr. 22 (2).

Asemene a scrisŭ Caragea la ispravnicĭ, să oblige pre locuitorĭ a păzi datoriile creştinescĭ... Le ordonă «*să înfricoşeze pre locuitorii ce nu-şĭ facŭ datoria de creştini, acum în postŭ alesŭ,* **cu jugŭ** *şi alte pedepse.*»

Numaĭ să bage de sémă, ca nu cum-va zapciiĭ, şi din astă afacere să nu capete ocasiune de jafŭ, séŭ supĕrare a locuitorilorŭ. (1783, Febr. 22.)

Observarea ḑilelorŭ de sĕrbătorĭ prin închiderea prăvăliilorŭ, se ordonă de Caragea, prin *Pitacŭ către Vel aga*, prin care îi spune, că starostele de neguţătorĭ dimpreună cu tótă brésla aŭ însciinţatŭ, că era obiceiulŭ vechiŭ, ca toţĭ neguţătoriĭ prăvăliaşĭ: *lipscanĭ*, ţaregrădenĭ, bogasierĭ, mărgelarĭ, postăvarĭ, cavalĭ, eraŭ popriţĭ a deschide prăvăliile lorŭ şi a face alişverişŭ *Duminicile* şi

(1) Veḑĭ în anexa şi actulŭ din 1783, Aprilŭ 26, cond. No. 9, fila 111.
(2) Cond. IX, fila 22.

praznicile cele mari, afară numaĭ de lucrurile de mâncare. Acum acéstă regulă s'a schimbatŭ şi nu respectŭ ḑilele de sĕrbătorĭ. Domnitorulŭ ordonă luĭ Vel aga să însciinţeze cu pristavŭ *pe toţĭ neguţătoriĭ creştinĭ, ovreĭ, séŭ armenĭ, să nu deschidă prăvălia în ḑile de sĕrbătorĭ, dar nu în sĕrbătorile micĭ în carĭ ceĭ leneşĭ şi netrebnicĭ petrecŭ numaĭ în becişniciĭ.* 1783, Ghenarie 15 (1).

Scólele înfiinţate, orĭ reorganisate sub Alex. Ipsilante, continuă a funcţioná.

«*Boeriĭ epitropĭ*» se ocupă cu administrarea scólelorŭ. Lorŭ le adresa Domnulŭ pitacele relative la scóle:

«*Pitacŭ către boeriĭ epitropĭ, din 1782 Decembre*:

«D-tre boerilorŭ epitropĭ, primindŭ porunca Domnieĭ mele, să aveţĭ a aşeḑa acestŭ copilŭ anume Constantinŭ sin Vasile Barbierŭ Başa, la şcóla ot St. Sava pentru învĕţătură, unde să aibă şi orînduiala de îmbrăcăminte şi de ale mâncăreĭ, Tolico pisah gvdm (2).

Sub N. Caragea s'a întêmplatŭ episodulŭ încercăriĭ unorŭ şcolarĭ din St Sava de a otrăvi cu «*şoricióĭcă*» pe alţĭ ucenicĭ orĭ póte şi dascălĭ.

Eată ce ḑice despre acésta pitaculŭ luĭ Vodă către Spătarŭ şi Aga, dispunêndŭ ca pe viitorŭ să nu maĭ vîndă băcaniĭ asemenea otrăvurĭ şi nicĭ érbă de puşcă:

«Luândŭ însciinţare cum că de la unulŭ din băcanĭ s'a cumpĕratŭ de către uniĭ din ucenicii ot *Scóla St. Sava* şoricióĭcă şi era ca să o dea la alţĭ iar din ucenicii de la scólă, să se întêmple primejdie de mórte; pentru care ne pliroforisimŭ, că maĭ 'nainte nu era slobodĭ toţĭ prăvăliaşiĭ de obşte a vinde acéstă şoricióĭcă, nicĭ ceĭ ce avé voie a ţine acest felŭ de marfă, nu vindeaŭ la ori-ce omŭ aşĭa fie-cum, ci numaĭ la omŭ cunoscutŭ, şi cu chezăşie bună încredinţându'lŭ, aşĭa îĭ vindea. Decĭ D-tre ca zăbiţĭ aĭ târguluĭ, să daţĭ nizamŭ la acéstă trébă, ca să nu fie toţĭ prăvăliaşiĭ volnicĭ a ţiné şoricióĭcă de vênḑare, ci numaĭ cuĭ se va cade, cărora să le porunciţĭ strașnicŭ, ca de acum înainte să nu cuteze a vinde la orĭ-cine, ci numaĭ la acelŭ ce va da chezaşŭ şi îşĭ va arĕta trebuinţa aceluia să vîndă. Pentru că de nu va urma, va cădé în grea pedépsă la întêmplare de vre-o asemenea pricină. Aşijderea să cercetaţĭ să dovediţĭ, care a vîndutŭ acum acelorŭ ucenicĭ şoricióĭcă şi de ce, sciindŭ

(1) Cond. No. 9, fila 69.
(2) Cod. No. 9, pag. 57.

acestŭ obiceiŭ, să se cuteze a vinde și ridicându-lŭ să ne însciințați. Asemenea și érba de pușcă și alte de asemenea câte sunt lucruri primejdióse să nu vîndă fiesce-care și la orĭ-cine fără de chezășie, că se vorŭ pedepsi cu *têrgulŭ* i cu ocna.»

Mĕsura se aplică maĭ cu rigóre prin unŭ noŭ actŭ următorŭ:

Pitacŭ către Vel Spăt. și Vel Aga a nu îngădui pe prăvăliași să vîndă șoricióică și iarbă de pușcă. 1782 Sept. 1.

«Fiindcă este lucru de stricăciune a se vinde fieș-unde și la verĭ-care prăvăliașŭ, afară din spițeriĭ, lucruri de doftoriĭ; așijderea nu este cu cale a fi slobodŭ fieș-care prăvăliașŭ a ține de vîndare șoricióică și iarbă de pușcă și altele asemenea vătămătóre, căcĭ se póte întêmpla, dupre cum s'aŭ și întêmplatŭ și într'aceste dile, a se face primejdie de viață cu unele ca aceste; iată vĕ poruncimŭ dumneavóstră maĭ întâiŭ: nimenĭ dintre băcanĭ orĭ alțĭ prăvăliașĭ, doftoriĭ și leacurĭ să n'aibă voie a ține de vîndare, fără de numaĭ spițeriile. De care să cercetațĭ, și unde vețĭ afla la alțiĭ afară din spițerĭ, să'ĭ opriți și să-ĭ rînduițĭ dumneavóstră în scrisŭ anume câțĭ numaĭ se cuvinŭ a ține acest-felŭ de lucru, prăvăliașĭ aleșĭ, sciuțĭ, ómenĭ de înțelegere, cărora să le dațĭ povĕțuirĭ și strașnice porunci a nu se lăcomi pentru prețŭ și pentru ca să-și trécă marfa, a vinde la orĭ-cine, ce să scie pe cumpĕrătorŭ și trebuința pentru care cumpĕră, să se încredințeze întâiŭ cumpĕrătoruluĭ séŭ de nu i se va încredința luĭ să-ĭ céră negreșitŭ chezășie și așĭa să vîndă, iar într'altŭ chipŭ să nu se cuteze, căcĭ la întêmplare de vre-o pricină acelŭ vînd̆ĕtorŭ va fi vinovatŭ și se va pedepsi cu têrgŭ și cu ocnă. Dumneavóstră încă ca zabiți aĭ orașuluĭ, acéstă trébă, după ce o veți pune la cale acum cu nizamulŭ ce se cade, apoĭ să și cercetați în urmă peste tótă vremea de a se păzi cum poruncimŭ» 1782 Sept. 1.

In casulŭ specialŭ alŭ tentativeĭ de otrăvire dela St. Sava Domnulŭ adreséză unŭ pitacŭ către Velițiĭ boieri, în Sept. 1 anulŭ 1782, să cerceteze pe băcanulŭ adusŭ, din prăvălia căruia uceniculŭ dela St. Sava a cumpĕratŭ *șoricióică*, cine i-a vênduťo? și pre vînd̆ĕtorŭ să-lŭ pedepséscă cu baterea la talpe înaintea prăvălieĭ, pentru pilda altora. Și să rĕspundă luĭ Vodă că s'aŭ împlinitŭ porunca.

In 1783 aflămŭ unŭ frumosŭ documentŭ relativŭ la o școlă românéscă înființată într'unŭ satŭ, cu contribuțiune de la locuitorĭ. Pe moșia sa, Hagiulŭ Stan Jianu Biv Vel Pachn., a clăditŭ biserică de piatră și chiliĭ

pentru călugări «și alți ómeni sĕraci neputincioși, cari să-și aibă hrana și chiverniséla lorŭ.» Lângă acéstă biserică Jianu a făcutŭ și «școla românéscă pentru a se învĕța copiii de pomană » Locuitorii dupre moșiă, cari aŭ bunŭ câștigŭ din meseria ce esercită cu tăbăcirea peilorŭ de capră, vĕdêndŭ acéstă bună faptă a Paharniculuĭ s'aŭ îndemnatŭ și eĭ, pentru pomenirea lorŭ, și aŭ datŭ zapisŭ, în 15 Oct. 1783, prin care se îndatorescŭ, ca din câștigulŭ meserieĭ lorŭ să dea ajutorŭ câte 10 parale de fie-care sută de pieĭ ce vorŭ lucra. Domnitorulŭ întăresce în 12 Martie, 1784, acéstă învoială și maĭ adauge în favórea bisericeĭ și a scóleĭ și alte venituri, precumŭ: «din vama bâlciuluĭ ce se va ține pe acea moșie să aibă a da vameșulŭ din Craiova taleri 100, din orĭ câtŭ venitŭ se va strînge din acelŭ bâlciŭ, ca să fie acéstă milă pentru chiverniséla bisericeĭ, de făcliĭ, tămâie, untŭ de lemnŭ și pentru plata dascăluluĭ ce va învĕța copiiĭ și pentru hrana săracilorŭ ce se vorŭ ocroti în chiliile bisericeĭ și treĭ preoți și unŭ diaconŭ să fie la biserică.»

Sulzer tipărea la Viena cele treĭ volume ale sale «*Geschichte des Transalpinischen Daciens*» și ḑicea că «*von einem ausgehungerten verdrüsslichen Mönche oder Kaluger... kann man nichts besseres erwarten*», adecă, că de la scóle cu direcțiune eclesiastică, nu era nimicŭ de așteptatŭ pentru cultura Românilorŭ, de óre-ce, puținŭ maĭ apoĭ, și Raicevicĭ arétă pre acești călugări ignoranți și depravați. Nu maĭ puținŭ însă, scólele reorganisate de Ipsilante, cari n'aŭ de locŭ direcțiunea *unilaterală eclesiastică*, facŭ pași înainte. Tipografiile cari sunt organele cele maĭ importante ale culturei, se îmbunătățescŭ alăturea cu scólele. La Bucurescĭ Vameșulŭ Nicoli Lazărŭ, carele a înființatŭ fabrice de hârtie, în interesulŭ și alŭ înlesnireĭ scólelorŭ cu cărți, și carele spre a i-se protege industria, a isbutitŭ a dobândi proibițiunea cărțilorŭ ce de altă dată se aduceaŭ din Ardealŭ, — este protegiatŭ de N. Caragea (1).

(1) *Pitacŭ către boerii epitropi.*

«Fiindŭ-că tipografia de aice, prin scirea și cu voința nóstră s'a pusŭ la orînduială cu multă silință și cheltuială a Vameșuluĭ Nicoli Lazărŭ, care-le este spre podóba și folosulŭ țĕreĭ, unde s'a și făcutŭ începere de lucru, ti-

XXXVIII.

Otarele țĕreĭ. — Zaherelele.

Două alte cestiuni importante se agită sub N. Caragea: acea a alegereĭ hotarelorŭ țĕreĭ despre Ardélŭ și acea a zaherelelorŭ cu care Turcia îngreuia țéra și în urma păceĭ dela 1774.

Condica domnéscă No. 9 (filele 11, 13, 14, 15, 25, 26 și 27) cuprinde importante acte relative la hotarele țĕreĭ Românescĭ despre Ardealŭ. Cărțile boierilorŭ rînduițĭ pentru hotare și ale luĭ Stanŭ Jianulŭ relative la cestiune, le dămŭ în anexă la acéstă pagină. Asemene ale Șetraruluĭ Dumitrache pentru încălcările unorŭ munțĭ de unŭ nemeșŭ ardelénŭ, încălcare têmplată la 1779 și de atuncĭ încă nerespinsă (1).

In afacerea zaherelelorŭ, Sultanulŭ trămite la 1783 luĭ N. Caragea acestŭ firmanŭ, stabilindŭ nizamŭ:

«Lauda Domnilorŭ neamuluĭ creștinescŭ, alesule dintre ceĭ maĭ marĭ din

---

părindu-se acum de o cam-dată o sumă de filadre spre învĕțătura copiilorŭ, atâtŭ pentru deschiderea lorŭ câtŭ și pentru sciința și cetania închinăciuneĭ după datoria creștinéscă, care sunt maĭ împodobite și *maĭ bogate de cât altele vechĭ ce se aduceaŭ maĭ înainte din alte țĕrĭ străine și acum sunt oprite.* Iar pentru îndemnarea a se sili de a scóte și alte trebuincióse cărțĭ și pentru că tipografia are trebuință de cheltuială, poruncimŭ D-vóstră boerilorŭ epitropĭ din baniĭ cutieĭ să dațĭ tl. 250 la Vameșulŭ Nicoli Lazărŭ și să primițĭ D-tre din acele filadre care după ce le vețĭ primi la D-vóstră să ne însciințațĭ și vețĭ avé poruncă cum să urmațĭ cu dînsele.»—Tolco pisah Godmi. 1783 Mai 5.

Originalulŭ la noĭ.

(1) Veḑĭ anexele coprinḑéndŭ:

Răspunsulŭ boerilorŭ rînduițĭ pentru îndreptarea hotaruluĭ țĕreĭ. Actulŭ este în limba grécă. (Condica No. IX, fila 11, 1782.)

Fila 13. Asemene în românesce, raportulŭ din 1782 **Maiŭ 2** a luĭ Dumitrache Șatraru, pentru încălcările unorŭ munțĭ de unŭ nemeșŭ Ardelénŭ. Încălcarea e de sub Alex. Ipsilante 1779, și aŭ urmatŭ cercetărĭ fără de resultatŭ.

La fila 14 maĭ urméză *„Copia“* scrisoreĭ din 1779 Augustŭ 13.

Idem cea dela 1779, Decembre 29.

Fila 15. Idem cea din 1781 Maiŭ 5.

Fila 15 verso. Idem cea din 1781 Aprilie 16.

Filele 25, 26 și 27 cu diverse acte; și

Cărțile luĭ Stanŭ Jianulŭ relative la hotarulŭ despre Ardealŭ.

tagma luĭ Isusŭ, celŭ de acum Domnŭ alŭ ţĕreĭ Românescĭ Caragea Nicolae Vodă, bune să-ţĭ fie sfârşiturile; şi vouĕ aleşilorŭ aianĭ din némulŭ creştinescŭ, boierĭ aĭ ţĕreĭ, înmulţéscă-se supunerea vóstră. Sosindŭ acéstă înaltă a nóstră împĕrătéscă poruncă, cunoscutŭ vĕ fie, că tu numitulŭ Domnŭ fiindŭ din strĕmoşĭ crescutŭ şi hrănitŭ sub umbra pré puterniceĭ împĕrăţieĭ mele şi adâncitŭ în noianulŭ bunătăţilorŭ, după cea desĕvêrşitŭ dreptate şi întocmaĭ credinţă care din tînĕră vîrstă o aĭ clironomicósă dela strĕmoşiĭ tĕĭ, şi după cea în lăuntru săditĕ şi încuibată în curata inima sa plămadă a vrednicieĭ şi iscusinţeĭ şi după cea desĕvêrşitŭ înţelepciunea ta, cu care te-aĭ purtatŭ la tóte împĕrătescele mele slujbe, şi maĭ alesŭ la cea d'întâiŭ şi alŭ doilea slujbă a Drăgomănieĭ împĕrătesculuĭ meŭ Divanŭ, purtându-te cu înţelepciune şi întocmindu-ţĭ tóte ale tale urmărĭ la voinţa împĕrăţieĭ mele şi la calea dreptăţeĭ, cu câtă priveghere şi înţelepciune aĭ slujitŭ făcêndu-te cunoscutŭ şi adeveritŭ împĕrăţieĭ mele şi vrêndŭ împĕrăţia mea ca să-ţĭ rĕsplătimŭ cele trecute ale téle credincióse slujbe, te-aĭ miluitŭ cu Domnia ţĕreĭ Valachieĭ, care este ca o cămară a pré puterniceĭ mele împĕrăţiĭ, şi luminându lumina nădejdelorŭ téle te-aĭ făcutŭ rêvnitŭ la ceĭ deopotrivă ţie. Şi din ḑiua ce aĭ intratŭ în ţéra Românéscă, fiindŭ-că Ni-amŭ pliroforisitŭ împĕrăţia mea, de rîvna ta ce aĭ întru a întêmpina bună paza nizamuluĭ ce s'aŭ datŭ în ţĕră, după cea prin împĕrătesculŭ hatişerifŭ dată înaltă împĕrătéscă poruncă, în care pe largŭ se cuprindŭ tóte ponturile, cât şi pentru a ocroti de nedreptăţĭ cea încredinţată ţie sĕraca raia, sîrguindu-te a întemeia nizamulŭ serhaturilorŭ, cât şi a mângâia pre boierĭ, metahirisindŭ pe fieş-care la slujba ce se cuvine, câtŭ şi la cea desĕvêrşită sîrguială ce aĭ arĕtatŭ de a fi tóte ale tale urmărĭ şi slujbe unite cu voinţa împĕrăţieĭ mele. Către acestea fiind-că s'aŭ făcutŭ cunoscutŭ, cum şi boieriĭ ţĕreĭ, după bună mărturie ce pentru dînşiĭ de multe orĭ aĭ datŭ, în cele trămise ale tale scrisorĭ, cum că sunt la tóte trebile uniţĭ cu gândulŭ şi cu voinţa ta, şi arĕtându fie-care prothimie şi rîvnă, şi cheltuindŭ şi tótă vîrtutea lorŭ la sĕvêrşirea împĕrătescilorŭ mele trebuincióse slujbe, şi făcêndu-se cu multŭ maĭ făr' de pregetŭ decâtŭ în vremea celuĭ maĭ de'nainte de tine Domnŭ, aŭ adeveritŭ bună mărturia ta, şi pentru că este în adevĕrŭ, cum că şi de acum înainte, atâtŭ de către tine, câtŭ şi de către numiţiĭ boierĭ, mişcările carĭ vorŭ face la trebuinciósa slujbă a trimeteriĭ zahereleĭ şi a celor-l-alte trebuincióse madele, după împĕrătésca mea voinţă vorŭ fi primite şi plăcute, să te vĕḑŭ dar şi de acum înainte, să nu ostenescĭ, ci cu otărîre fiindŭ pliroforisitŭ la bunŭ diatesisŭ şi pornirea ce avemŭ împĕrăţia mea la tine, să te porţĭ la fie-care trébă cu înţelepciune şi credinţă, bine priveghiându totŭ-d'a-una şi în tóte părţile, să fiĭ milostivŭ asupra aceea ce de Dumneḑeŭ ţi s'aŭ încredinţatŭ sĕraca raia, sîrguindu-te a odihni orĭ câte urmărĭ vorŭ fi spre stricăciunea eĭ. Şi de vorŭ îndrăsni ci-

nevaşĭ la acésta, verĭ care arŭ fi, pe uniĭ ca aceia să-ĭ arĕţĭ anume la Inalta mea Impĕrătéscă Pórtă, ca să se pedepséscă; să puĭ silinţă ca să'şĭ aibă repaosulŭ şi odihna lorŭ, sub umbra cea lată a împĕrăţieĭ mele, atâtŭ sĕraca raiaoa, cât şi boieriĭ. Decĭ carĭ boierĭ verĭ câţĭ vorŭ fi uniţĭ cu gândulŭ şi voinţa ta, să-ĭ mângâĭ după cât li se vorŭ cădé. Câţĭ dar iarăşĭ dintre aceştia, séŭ prin tainĕ, séŭ de faţă, vorŭ eşi din socotéla ta, şi se vorŭ porni împotriva voinţeĭ tale, pre uniĭ ca aceia, ca unŭ *plirexusios* ce eştĭ, pedepsindu-ĭ după faptele lorŭ, să puĭ totŭ felulŭ de silinţe, ca să aducĭ la sĕvêrşire tóte cele trebuincióse mijlóce pentru buna starea pămîntuluĭ; şi de vreme ce acum dă unile întêmplărĭ este lipsă de zaherea la împĕrătéscă nóstră cetate, cunoscutŭ este că nu vorŭ cerca stenahoria locuitoriĭ cetăţeĭ până la luna luĭ Martie, când afară de orênduita zaherea ce este să se pogóre după Marea Négră şi alte locurĭ, se va proftacsi maĭ cu îndemânare şi de la Valahia şi Bogdania la schelele Brăileĭ şi Galaţilorŭ, 7—8 coşurĭ, adecă 7—800 de miĭ de stamból̆e. Ce dar la acéstă mare trebuinţă să aveţĭ totŭ felulŭ de rîvnă şi prothimie şi după cea în inima ta săditĕ dréptă credinţă, să puĭ tóte ostenelele cele prin putinţă spre a pogorî la schela Brăileĭ acéstă zaherea de iérnă, până a nu trece cuviinciósa vreme a âmblăreĭ corăbiilorŭ. Şi pentru că este voinţa împĕrăţieĭ mele a te purta fórte cu privighere spre a-ţĭ arĕta tótă prothimia şi rîvna ce împĕrăţia mea aşteptă şi nădăjduesce de la tine, pentru acésta-şĭ numaĭ s'a dat acéstă înaltă poruncă a împĕrăţieĭ mele şi s'a trămisŭ cu cinstitulŭ Osman Silictar Amac al meŭ Sadirŭ Alamem; aşĭa dar pentru că este taftologia în zadarŭ, de a ţi-se maĭ arĕta şi a te maĭ povĕţui de fies-ce trébă, fiĭ cu bună privighere spre a duce la sĕvêrşire mijlóccle ce se cuvinŭ la repaosulŭ şi odihna boierilorŭ ţĕreĭ şi a sĕraceĭ raia şi spre a se păzi ponturile nizamuluĭ, şi cele cuviinciósc la serhaturĭ pentru buna stare a ţĕreĭ. Şi când de la serhaturĭ şi cele-l-alte locurĭ de prin prejurŭ, va îndrăsni cine-va a face vre-o urmare împotriva nizamuluĭ, pe uniĭ ca aceştia însuţĭ să-ĭ arĕţĭ la Inalta Pórtă a împĕrăţieĭ mele şi să îngrijescĭ pentru a nu se supĕra cinevaşĭ din locuitoriĭ ţĕreĭ şi arĕtându totŭ felulŭ de rîvnă şi prothimie la tréba zahereleĭ, care este din cele maĭ trebuincióse trebĭ ale împĕrăţieĭ mele, fără de a areta cea maĭ mică lenevire şi prelungire de vreme, să-ţĭ puĭ tótă virtutea şi mijlócele prin putinţă, să proftacsescĭ într'acéstă vreme îndestulată sumă de zaherea la schela Brăileĭ. Şi după cele de către tine nădăjduite cuviinciósc mijlóce şi lăudate slujbe, să te arĕţĭ fără de pregetŭ la fies-ce madea şi maĭ alesŭ la tréba zahereleĭ, ca să rĕmâe întru tine buna diathesis împĕrăţieĭ mele şi să te feréscĭ a nu face cusurŭ numaĭ cât unŭ firŭ de pĕrŭ, ca să nu te mustrezŭ. Şi voĭ boerilorŭ ţĕreĭ, după bună mărturie ce de multe-orĭ a făcutŭ pentru voĭ numitulŭ Domnulŭ vostru, să vĕ purtaţĭ şi de acum înainte întocmaĭ uniţĭ cu gândulŭ şi

voința sa, avêndŭ totŭ felulŭ de supunere și plecăciune la voile și poruncile luĭ; să fiți cu priveghere spre a se arĕta și acum îndestulatŭ credinciósele vóstre slujbe, maĭ multŭ decât cele maĭ dinainte, fiindŭ încredințațĭ căcĭ când vĕ veți purta după voia Domnuluĭ vostru și veți avé prothimia la sĕvĕrșirea împĕrătescilorŭ mele trebĭ, nu vorŭ lipsi de la voĭ milele și milostivirea împĕrăției mele; cunoscêndŭ că altŭ nu este la voĭ trebuinciosŭ decât credința prothimieĭ și cea către Domnulŭ vostru grabnică supunere și plecăciune, să puneți tótă vîrtutea într'o unire spre a porni și să vĕ purtați după maĭ susŭ ḑisulŭ mijlocŭ la sĕvĕrșirea împĕrătescilorŭ mele trebĭ și maĭ alesŭ la cea maĭ de trebuință decât altele, *tréba zahereleĭ* și pentru ca să fiți cu maĭ bună priveghere și să vĕ păziți desĕvĕrșitŭ să nu căḑeți la împĕrătésca urgie din amelia vóstră și din întârzierea la cea maĭ mică trébă ce vi se poruncesce, s'a datŭ acéstă a nóstră împĕrătéscă poruncă și poruncimŭ că sosindŭ, după cum maĭ susŭ se cuprinde, să puneți în lucrare noima sfatuluĭ înaltuluĭ și de supunere vrednicŭ împĕrătescŭ alŭ Nostru firmanŭ, ferindu-vĕ să nu faceți cât de puținŭ cele împotrivă. Așĭa să sciți, dândŭ credință Sântuluĭ sĕŭ semnŭ, ce s'a scrisŭ către sfîrșitulŭ luneĭ luĭ Șeval alŭ anuluĭ 1196.»

Cuprinsulŭ firmanuluĭ acestuia documentézĕ minunatŭ situațiunea în care se aflá N. Caragea în țéra Muntenéscă. — La Pórta otomană se sciá că boerimea Munténă a fostŭ óre-cum neplăcutŭ surprinsă de trămiterea ca Domnŭ a luĭ Caragea. Nemulțămirea boerimeĭ vĕḑurămŭ cum a provocatŭ chiar unele resistențe carĭ aŭ necesitatŭ mĕsurile de poliție și de siguranță de carĭ deja ne-amŭ ocupatŭ. Se vede din firmanŭ, că la Constantinopole lucrulŭ e cunoscutŭ, de óre-ce a propositŭ de cerere de zacherea Sultanulŭ face o adevĕrată remonstranță boerimeĭ Muntene și o îndémnă la supunere către Domnitorŭ pe care îlŭ laudă spre a-ĭ da deplină autoritate. — Se pare că Caragea dădea vina pe boerĭ de întârḑierile orĭ lipsurile întêmplate în deplinirea cererilorŭ Porțeĭ, ca astŭ-felŭ să capete de la Constantinopole poruncă amenințătóre pentru boeriĭ carĭ nu vorŭ fi într'unŭ *gândŭ* și într'o *voință* cu Domnitorulŭ. «Decĭ carĭ boerĭ verĭ câți vorŭ fi uniți cu gândulŭ și voința ta, să-ĭ mângâĭ după câtŭ li se vorŭ cădé. Câți iarăși dintr'acești boerĭ, saŭ prin taină, saŭ de față vorŭ eși din socotéla ta și se vorŭ porni în protiva voințeĭ tale, pre uniĭ ca aceĭ, ca unŭ *plirexusios* (adică înzestratŭ cu tótă puterea) ce eștĭ, pedepsindu-ĭ după faptele lorŭ, să puĭ totŭ felulŭ de silință,» etc.

Amenințări pentru ceĭ nesupuși și câte-va promisiunĭ de bună rĕsplătire celorŭ cu capulŭ plecatŭ, și tóte aceste cu scopŭ de a întări pe Caragea, pentru ca chiar în contra tratatelorŭ celorŭ maĭ recente cu Rusia, să stórcă cât maĭ multă zaherea pentru Constantinopole; iată tótă ținta urmărită de firmanulŭ maĭ susŭ adusŭ.

Amenințările la adresa boerilorŭ trebue să recunóscemŭ că de astă dată n'aŭ avutŭ totŭ efectulŭ ce-lŭ spera Pórta și Caragea. Spăimîntătórea miserie în care se afla țéra împinge pe Divanŭ să trimită Porțeĭ unŭ arz-magzar, prin care după ce cu *spiritŭ* aduce imputări luĭ Vodă, căcĭ n'a arĕtatŭ Porțeĭ situațiunea reală a țĕreĭ și cugetulŭ adevĕratŭ alŭ boerimeĭ, enumeră tóte sarcinele grele ce țéra a avutŭ de suferitŭ și pe care le-a împlinitŭ fără împotrivire, enumerare care de sigurŭ este îngrozitóre și astădĭ, ținêndŭ sémă de situațiunea în care se afla țéra pe timpulŭ luĭ Caragea. Boeriĭ constată, că nicĭ odinióră sarcinele țĕreĭ către Constantinopole n'aŭ fostŭ maĭ grele și maĭ alesŭ pe timpŭ de *nerodire*. Boeriĭ arétă că a maĭ impune țĕreĭ asemenea sarcinĭ este a o pustii cu desĕvêrșire de locuitorĭ. Apoĭ maĭ arétă că «de multe orĭ amŭ rugatŭ pe Domnulŭ nostru și în scrisŭ și cu gura ca să voiască să arĕte (Porțeĭ) ale nóstre adevĕrate și de robĭ aducere aminte și rugăciunĭ...» Și, dându a înțelege că Domnitorulŭ nu și-a făcutŭ acéstă datorie, boeriĭ adaugŭ: «decĭ îndrăznimŭ acum înși-ne printr'acestŭ plecatŭ magzar.....»

Dar iată însușĭ acestŭ actŭ, care este în onórea Divanuluĭ țĕreĭ:

Arz-magzar dela Valachia

din 1783 Aprilie.

«...Cu genuchiĭ plecațĭ arĕtămŭ că credinciósă și cucernică slugă a prea puterniceĭ împĕrățiĭ, Domnulŭ nostru sîrguindu-ne nóptea și ḑiua spre sĕvêrșirea celorŭ adesea împĕrătescĭ porunci, ne-aŭ arĕtatŭ și acum treĭ vrednice de închinațiune împĕrătescĭ porunci, ce aŭ venitŭ acum maĭ de curêndŭ, una pentru facerea a 50 de acicurĭ de Dunăre, alŭ doilea pentru ca să se dea din țéră 300.000 stambolĭ chile de orzŭ și 80.000 chile stambolĭ de făină. Și a treia, ca să se trimită 1.000 de ómenĭ cu 100 care cu boĭ la cetatea de la Ozun, afară de ogeacurile meșterilorŭ de ferŭ, cărămidarilorŭ și vărnicerilorŭ și din cuie și cărbunĭ; poruncindu-ne cum că tóte aceste, după obiceiulŭ loculuĭ nostru, să se facă tertipŭ după la județe și să ne sîrguimŭ dimpreună cu

dînsulŭ spre lucrarea și urmarea acestorŭ de curêndŭ poruncĭ, cum maĭ în grabă, după înalta cuprindere a celorŭ vrednicĭ de închinăciune firmanurĭ, alegêndŭ pe unulŭ dintre noĭ, bĕtrânŭ și cu pracsisŭ, carele aŭ maĭ stătutŭ și alte orĭ la acestŭ felŭ de huzmeturĭ, să se trămiță ca unŭ felŭ de serdarŭ și purtătorŭ de grijă la meremetulŭ cetățeĭ Ozun. Locŭlŭ nostru este alŭ prea puternicel împĕrățiĭ și noĭ toțĭ credincióse și supuse slugĭ ale puternicieĭ séle și tot-deauna amŭ arĕtatŭ și arĕtămŭ, după datoria supunereĭ nóstre, sîrguiala spre sĕvêrșirea tuturorŭ celorŭ dupe putere poruncĭ, după cum nădăjduimŭ că o va fi înțelesŭ și Domnulŭ nostru într'unŭ anŭ acum de când se află aicea și ne va fi făcutŭ și acéstă facere de bine pe lângă cele-lalte, ca să arĕte la prea puternica împĕrăție, credința și supunerea nóstră, ce amŭ împlinitŭ la pricinile ce s'aŭ întêmplatŭ. Și cătră acésta să se fie pliroforisitŭ și prea puternica împĕrăție, atâtŭ din cele de maĭ înainte și din cele maĭ din urmă, credința, supunerea și osîrdia nóstră ce avemŭ către dînsa. Decĭ, precum amŭ arĕtatŭ, tótă graba spre sĕvêrșirea celorŭ vrednice de închinăciune poruncĭ ce s'aŭ trimesŭ maĭ dinainte, așijderea vomŭ urma cu sîrguială împreună cu Domnulŭ nostru și spre sĕvêrșirea acestorŭ de curêndŭ date poruncĭ *pre cât va puté răbda ticăloșia loculuĭ nostru și neputința ticălosuluĭ norodŭ,* care le-aŭ venitŭ la cea desĕvêrșitŭ slăbiciune din pricina întêmplărilorŭ ce aŭ venitŭ asupră-ĭ din voia luĭ Dumnedeŭ. Și pentru cele 50 acicurĭ de Dunăre, îndată amŭ făcutŭ tertipŭ să se taie cherestéoa și cele-lalte trebuincióse, ad. kinapurĭ și funiĭ, să se facă *tedaric* și să se trămiță unde este porunca. Și nădăjduimŭ că acéstă poruncă va lua sfîrșitŭ în grabŭ. Așijderea și pentru cele-lalte douĕ poruncĭ, pentru dregerea cetățeĭ Ozun și a darîculuĭ zahereleĭ, ceea ce este prin putință se face. Ne rugămŭ numaĭ cu lacrimi prea puternicilĭ Impĕrățiĭ, să facă milă și să dea milostivnică ascultare la acestea, care ca nișce robĭ și cu smerenie îndrăznimŭ a aduce aminte și a le arĕta maĭ josŭ.

In vreme de 2 lunĭ s'aŭ poruncitŭ prin Domnulŭ nostru la locŭlŭ nostru celŭ cu multe patimĭ pentru unŭ tertipŭ greŭ cu 1000 salahorĭ și 500 care cu boĭ și alte multe și deosebite trebuințe pentru dregerea cetățeĭ Ismailuluĭ. Altŭ tertipŭ sciutŭ pentru cetatea Giurgiuluĭ, altele pentru tunurile Nicopoliĭ, altulŭ pentru tunurile Turnuluĭ ; altulŭ pentru cetatea Adacaleĭ, tertipŭ de zaherea pentru Țarigradŭ, altă cerere, de orzŭ, deosebitŭ dintr'acéstă zaherea, cumpĕrătórea cailorŭ, cumpĕrătórea oilorŭ, trecerea tunurilorŭ și muhimaturilorŭ și alte tertipurĭ. La sevĕrșirea tuturorŭ acestora se metahirisescŭ miĭ de sĕracĭ raele flămânțindŭ și eĭ și vitele lorŭ. Apoĭ după aceste să silimŭ să ducă orzŭ peste douĕ memlecheturĭ încă 1.000 de sĕrace raele salahorĭ și lucrătorĭ și carĭ cu neputincióselе vitele lorŭ, la cetate care este depărtată de 140 de césurĭ de patria lorŭ, cea desăvĕrșită înțelepciunea stăpânirilorŭ noștri să socotéscă, de nu este acésta cu anevoie de suferitŭ la unŭ neputinciosŭ

norodŭ, după ce l'amŭ lipsitŭ de zaheréua luĭ, cum este sciutŭ de toţĭ, după ce are şi atâte greutăţĭ de supĕrărĭ, adecă de birurĭ; să socotéscă înţelepciunea lorŭ de iaste cu putinţă să nască pricinĭ, carĭ potŭ să pricinuiască risipire racleĭ şi ticăloşie a cheleruluĭ împĕrătescŭ şi cea maĭ desăvêrşitŭ să socotéscă cum că aceştia trimiţêndu-se cu sila la atâta depărtare şi trecêndŭ peste douĕ memlecheturĭ, nu este cu putinţă să se păzéscă, ca să nu se risipéscă şi pentru ca să maĭ împlinimŭ, totŭ-d'a-una face trebuinţă să scótemŭ din ţéră miĭ de ómenĭ adesea şi când trimiţêndu-se la cele maĭ de aprópe cetăţĭ li se plătesce câte tl. 60 vara pentru ca să priméscă să mérgă, după cum este sciutŭ de toţĭ, deosebitŭ de plata ţilerĭ de lucru, care şi acésta se adună câte 10 leĭ pe lună pentru fie-care omŭ, cu cât maĭ vêrtosŭ trimiţêndu-se la atâta depărtatŭ locŭ de casele şi patria lorŭ după analoghia ce trebue să li se dea? Decĭ pentru acésta noĭ ceĭ plecaţĭ credincioşĭ şi sîrguitóre slugĭ ale prea puternicelĭ împĕrăţiĭ, orênduindu-ne să gătimŭ după poruncă cuiele şi cărbunĭ şi să le dămŭ la orênduitulŭ boeriulŭ robulŭ împĕrăţieĭ, ogeacurile meşteriloru de herŭ, ogeacurile cărămidarilorŭ, ogeacurile varnicerilorŭ, tuturorŭ lucrătorilorŭ, aducemŭ aminte pentru cele-lalte adevĕrulŭ la piciórele scaunuluĭ prea puterniculuĭ nostru împĕratŭ şi fiindŭ-că locululŭ nostru este cămara împĕrăţieĭ séle şi noĭ credincioşĭ supuşĭ aĭ sĕĭ şi suntemŭ încredinţaţĭ cum că nu voesce derăpănarea, risipirea şi prăpădenia nóstră şi a cămăreĭ séle, năjdăjduimŭ dela mila sa, că va binevoi, cu blândeţe şi va face musaadé, ca să s'arete aice ceĭ-lalţĭ salahorĭ şi lucrătorĭ, şi cară ce se cerŭ pentru Ozu, va porunci să înceteze havalelile şi de va fi cu putinţă să cumpĕnéscă şi celelalte fórte grele şi cu anevoie suferite havalele, cum şi pentru cea de iznóvă zaherea ce ni se poruncesce, îndrăznimŭ să aducemŭ aminte după totŭ adevĕrulŭ, cum că pentru orzŭ, cu tóte cele de faţă şi într'ascunsŭ cercetărĭ ce s'aŭ făcutŭ şi cu banĭ pe a mână, aŭ pututŭ să iasă o sumă fórte puţină din ţéră, şi cea-laltă până la 40.000 chile stambóle s'aŭ împlinitŭ cumpĕrându-se de pe la locurile dimprejurŭ, cu greŭ preţŭ; pentru ca să sĕvêrşéscă acea poruncă scimŭ cum că Domnulŭ are ómenĭ aĭ sĕĭ trimişĭ afară din memlechetulŭ nostru şi de o parte le trimite şi banĭ, ca dóră vorŭ puté găsi şi altŭ orzŭ, dar cea desevêrşitŭ suntemŭ la îndoială, iar în ţéră indrăznimŭ să încredinţămŭ la prea puternica vóstră împĕrăţie, cum că de o cam-dată grăunte de orzŭ nu este, dar până la vremea secereĭ aŭ rĕmasŭ puţină vreme şi năjdăjduimŭ la mila luĭ D-ḑeŭ să ne dea estimpŭ óreşĭ-care bună rodire, socotindŭ timpulŭ de estimpŭ cu celŭ din anulŭ trecutŭ şi să ne mângâie puţinŭ şi norodulŭ celŭ flămândŭ. Aşijderea şi grâulŭ cât a fostŭ l'a strînsŭ Domnulŭ nostru şi măcarŭ că cât s'a găsitŭ în locululŭ nostru fiindŭ fórte puţinŭ n'a pututŭ să împlinéscă tertipulŭ Ţarigraduluĭ, cu tóte acestea ni-aŭ ḑisŭ cum că se silesce să împlinéscă din altă parte suma ce s'a poruncitŭ să trimiţă la Ţarigradŭ şi

vedemŭ cum că nu încetéză căutândŭ și trimițêndŭ în alte părțĭ. Decĭ cu smerenie ne rugămŭ mileĭ și prea puterniceĭ împĕrățiĭ, ca într'acestŭ cursŭ, până va veni vremea secereĭ, să facă milă cu noĭ și cu țéra, să se milostivéscă asupra ticăloșilorŭ sĕracilorŭ raele, să lipséscă acéstă cerere, fiindŭ-că cumpĕrarea și tedărîculŭ de afară de prin prejurŭ, măcarŭ că este de curêndŭ izvodită și neobicĭnuită, dar aŭ prăpăditŭ și prăpădesce țéra nóstră, și maĭ vêrtosŭ acum, fiindŭ-că ceĭ dimprejurŭ aŭ găsitŭ fursanŭ și împrilejire de a-șĭ vinde zahereaoa cu fórte greŭ prețŭ și cu miĭ de «ѥзіѥктѹрі» fiindŭ rugațĭ de trebuința nóstră. Socotindu-se dar prea puternica împĕrăție de va fi cu voința-ĭ, că din vremea care a venitŭ acestŭ noŭ Domnŭ alŭ nostru și ciracŭ alŭ prea puterniceĭ împĕrățiĭ până acum a datŭ loculŭ țĕreĭ Românescĭ 800.000 adecă optŭ . . . . zaherea, numaĭ cât scimŭ noĭ, **lucru care nicĭ odată n'a stătutŭ**, și maĭ vîrtosŭ în vreme de nerodire, ne rugămŭ pentru mila luĭ Dumnedeŭ, să se facă milă! Cea adevĕrată dare a zahereleĭ este acésta: Stambul килисй 216.508 în primăvéra a velétuluĭ 1782 — 455.642 în tómna acestuĭ velétŭ; 40.000, care s'aŭ făcutŭ acum la iérna velétuluĭ 1783; 50.000 la grâŭ care s'a măcinatŭ acum în primăvéra velétuluĭ 1783; 80.000 în primăvéra velétuluĭ 1783: ce s'aŭ trămisŭ în Țarigradŭ, afară din ce amŭ luatŭ din zaheréoa de la magasiile Brăileĭ, din zaheréoa de anŭ: care se face tótă suma datuluĭ zahereleĭ, Stambol kile 842.150. Când se vorŭ da încă 260.000 kile orzŭ și 80.000 kile făină ce se cerŭ acum, facŭ kile 1.182.150. — Robiĭ prea puterniceĭ împĕrățiĭ nu tăgăduimŭ cum că la létulŭ 1768, de sunt trecuțĭ 15 anĭ, s'aŭ făcutŭ grele havalele în țéra nóstră și s'aŭ datŭ și sume de zaherele atuncĭ, dar întêiŭ era fórte multă rodire într'acele timpurĭ și se găsia multe zaherele și nu făcea trebuință să strîngemŭ după afară zahereaua cu banĭ și cu multe ostenelĭ; alŭ doilea prea puternica împĕrăție atuncea s'aŭ milostivitŭ cu țéra nóstră și aŭ trimisŭ o dată 850 pungĭ ajutorŭ, și altă dată iarășĭ, peste puțină vreme, alte 300; și așĭa s'a iconomisitŭ lucrulŭ, s'aŭ sĕvêrșitŭ împĕrătescele huzmeturĭ și poruncile s'aŭ energhisitŭ cu óreșĭ care repaosŭ și lesnire a noroduluĭ. Și cu tóte aceste nu era atuncĭ grija Ismailuluĭ, care este fórte greŭ lucru și de o potrivă cu cele de atuncĭ huzmeturĭ. Aceste îndrăsnimŭ, ca nisce credincioșĭ robĭ aĭ prea puterniceĭ împĕrățiĭ, să le aducemŭ aminte; fiindŭ-că grija pentru paza, ocrotirea și bună starea cheleruluĭ împĕrătescŭ, o socotimŭ ca o datorie netăgăduită a credințeĭ ce suntemŭ datorĭ; cum iarășĭ a tăcé pricinile pustiereĭ și a *harapietuluĭ* sĕŭ iaste cusurŭ și vina nóstră. Decĭ de multe orĭ amŭ rugatŭ pe Domnulŭ nostru și în scrisŭ și cu gura, ca să voiască să aréte ale nóstre adevĕrate plecate și cele de robĭ aducere aminte și rugăciunĭ la așternutulŭ piciórelorŭ prea înalteĭ puterĭ, avêndŭ buna nădejde, cum că pliroforisindu-se prin elŭ iubitoriĭ de ómenĭ stăpâniĭ noștri, adevĕrulŭ stăreĭ nóstre, vomŭ vedé în grabŭ bunele sĕvêrșirĭ de la isvorulŭ de milă

celŭ ne deșertatŭ, alŭ prea puternicĭ împĕrățiĭ. Decĭ îndrăsnimŭ acum și înși-ne printr'acestŭ plecatŭ magzarŭ, să ne rugămŭ și să ceremŭ milă și milostivire și să ne rugămŭ să vaḑă cu ochiŭ blândŭ și să binevoiască cu blândețe la plecatele nóstre rugăciunĭ, mângâindŭ și pe noĭ și pe ticălósa raia, cu milostiva înaltă musaadea la cele maĭ susŭ arĕtate ale nóstre rugăminte.» (1)

Rĕposatulŭ Aronŭ Florianŭ amintesce însușĭ, fără documentare însă, despre marea greutate a zahereleloru, ce avu de întêmpinatŭ țéra sub N. Caragea (2).

Lipsa de pâne ce fu în Valachia la 1782, sili pe Caragea să opréscă, în 3 Decembre 1782, esportulŭ spre Ardealŭ alŭ viteloru (3) și să permită importulŭ, fără de vamă de cereale din Moldova (2). Cum însă vămile eraŭ arendate, visteria se obliga să despăgubéscă pre vameșiĭ de vama importuluĭ din Moldova (4).

(1) Pe lângă zaherea, oĭ, vite cornute, untŭ, miere, iată și șoimiĭ ceruțĭ în 1783, Maiŭ 1 pentru Constantinopole.

Plaiulŭ	Dâmbovița	județulŭ	Dâmbovița	1
»	»	»	Muscelŭ	1
»	Nucșóra	»	»	2
»	Ialomița	»	Dâmbovița	1
»	Aref	»	Argeșŭ	1
»	Loviștea	»	»	2
»	Prahova	»	Prahova	2
»	Teleajănŭ	»	Saacŭ	1
»	Despre Buzĕŭ	»	»	2
»	Priscovŭ	»	Buzĕŭ	1
»	Slăniculuĭ	»	»	1
				15

Iar la plaiulŭ Slam-Rómnicŭ s'a ridicatŭ anulŭ acesta de nu s'aŭ cerutŭ șoimĭ.

(2) Pag. 165, opulŭ citatŭ.

(3) Cond. No. 9, fila 55 verso.

Pitacŭ din 1782, Decembrie 3.

Circularea la 10 județe mărginașe oprindŭ esportulŭ de vite «fiindŭ-că sunt trebuincióse pentru îndestularea țĕreĭ și pentru zaheréoa Țarigraduluĭ.»

(4) Cond. No. 9, fila 6.

Carte la ispravn. sud Slam-Rómnicŭ, Buzĕŭ, Saacŭ, a nu lua vameșiĭ vamă la zahereaoa ce vine de la Moldova, la locuitoriĭ ce sunt lipsiți. *1782 Iulie 29.* Cum să se țină statistică de numele importatoreluĭ? Din ce satŭ și județŭ alŭ Moldoveĭ? Câtă zaherea? Ce felŭ? Apoĭ visteria va despăgubi de vama neluată, după acéstă fóie, afară de ce se va vinde în Focșaniĭ, nu se va da despăgubire, carĭ și la ponturile cu carĭ aŭ cumpĕratŭ vama, zaherele ce intră în Focșaniĭ, sunt scutite de vamă.

Și pe când din țéră nu eșia pânea spre Ardealŭ, ca să maĭ vină în țéră baniĭ, eraŭ oprite și bâlciurile maĭ dealungulŭ întregeĭ zone a Dunăreĭ, cu scopŭ de a nu da ocasiune Turcilorŭ să vină în țéră, călcândŭ *Nizamulŭ* opritorŭ (1).

Inchiderea bâlciurilorŭ era o pagubă nu numaĭ visterieĭ ci și particularilorŭ, căcĭ amŭ arĕtatŭ deja, că facerea de târgurĭ orĭ bâlciurĭ la moșiĭ era o favóre ce se acorda de Domnŭ boerilorŭ. Așĭa în 1783

(1) Cartea Domnéscă să nu se ție «*sborulŭ*» adecă *bâlciulŭ* de la 21 Maiŭ (St. Constantinŭ) dela județulŭ Oltŭ, aprópe de Slatina, ca să nu maĭ vie Turcĭ de se pricinuesce stricăciune la orînduiala nizamuluĭ făcêndu-se pricinĭ de gâlcevurĭ, 1783 Maiŭ 5.

In 1783, Maiŭ 7 s'aŭ opritŭ din noŭ bâlciurile din Oltŭ și din Vlașca și Teleormanŭ până la depărtare de Dunăre de 10 ore (veḑĭ anexele).

O pagubă mare aduse visterieĭ și boerilorŭ eșirea din țéră, în 1782 (tómna) a bîrsanilorŭ cu oile lorŭ, fără să-șĭ plătéscă taxele. Ciobaniĭ bîrsanĭ, la vremea oerituluĭ și a cercătureĭ oerituluĭ aŭ eșitŭ din țéră fară să plătéscă. Domnitorulŭ dă în 8 Febr. 1783, dreptŭ boierilorŭ oierĭ să apuce pe ciobanĭ când se vorŭ reîntórce, de plata oerituluĭ trecutŭ.

Taxele oerituluĭ din 1782, se potŭ vedé în anexă după condica No. 9, fila 4 verso cu titlu :

Carte de slujba oerituluĭ pe 1782 (Oct. 10).

Intre scutițiĭ de oeritŭ este și *fabrica de postavŭ*. Ceĭ scutițĭ vorŭ plăti totușĭ oeritŭ, de óie *po* baniĭ 12 după hotărîrea ce s'aŭ făcutŭ prin hrisovulŭ Domnieĭ mele și poclonulŭ după obiceiŭ până la 10 po baniĭ *unulŭ* și de la 10 în susŭ po baniĭ 80 de nume. Iar cuĭ se va face ridicătură li se va ține în sémă la séma ridicătureĭ. Așĭjderea aceĭ cu hrisóve înnoite ce se cuprinde de oeritŭ făcêndu-li-se pecetluitŭ gospodŭ, vorŭ scuti suma hrisóvelorŭ.

2° Toțĭ ceĭ-lalțĭ locuitorĭ și străinĭ cu oĭ în țéră verĭ ale cuĭ vorŭ fi, să plătéscă oeritŭ deplinŭ, de óie po baniĭ 12 i obicĭnuitŭ poclonŭ, și străiniĭ ungurenĭ ce sunt șeḑătorĭ în țéră, cu ruptóre de la visterie, măcarŭ că aŭ hrisovŭ a li se ține în sémă la 10 oĭ douĕ, dar acésta era în vremea când plătea eĭ oeritŭ de óie po baniĭ 16 și jumĕtate; iar acum fiindŭ-că este oeritulŭ câte baniĭ 12 de óie, aŭ a plăti și eĭ pe tóte oile lorŭ fără de nicĭ unŭ scăḑĕmîntŭ; la care și maĭ folosițĭ sunt acestŭ-felŭ decât cum era maĭ înainte, pentru că atuncĭ da pentru oĭ 8, tl. unulŭ și baniĭ 12; acum daŭ pe 10 oĭ tl. unulŭ. 3) Toțĭ străiniĭ ce vorŭ avé vite în țéră, caĭ, boĭ, vacĭ, bivolĭ, să plătéscă văcăritulŭ străinilorŭ, ce este obicĭnuitŭ, însă bîrsaniĭ ceĭ din țéra Bîrseĭ din Transilvania, de vită câte baniĭ 33, după cartea ce aŭ ; iar ceĭ-lalțĭ străinĭ să plătéscă toțĭ de vită câte baniĭ 66 după obiceiŭ, iar tunșiĭ și mânzațiĭ să plătéscă doĭ unulŭ, dupe vechiulŭ obiceiŭ.

(Condica 9, fila 119).

Caragia a acordatŭ acestŭ privilegiŭ luĭ Vel Vist. N. Brâncoveanu, pe moșia *Obilescii*, jud. Ilfovŭ (de ḑioa Adormireĭ o sĕptĕmână târgŭ) și asemenea la moșia Găgeniĭ în Saacŭ (la Înălțarea Domnuluĭ, 6 ḑile). Totŭ asemenea Caragea a acordatŭ târgŭ luĭ Vorn. Moruzi pe moșia *Ploescĭ*, o dată pe anŭ (1).

XXXIX.

Bresle. Industria.

Caragia a acordatŭ unele scutirĭ și la unele bresle. Fabriceĭ de postavŭ i-a scutitŭ oile de oeritŭ. Locuitorilorŭ din plaiulŭ Rŏmniculŭ-Săratŭ, le-aŭ creatŭ debușeŭ pentru fabricatele lorŭ de buțĭ, vase de lemnŭ, la Rŏmna, 2 ore departe de Focșanĭ. Locuitoriĭ din plaiulŭ Rŏmniculŭ-Săratŭ, la 1779, aŭ cerutŭ să se facă unŭ târgŭ maĭ aprópe, unde să-șĭ vîndă buțile, vasele, dóge și scânduri fabricate de eĭ și carĭ sunt siliți, plătindŭ douĕ vămĭ (una munténă și alta moldovénă) a le duce la târgŭ tocmaĭ la Odobescĭ. Caragea le-a datŭ să fie târgŭ la Rŏmna, cum ḑiserămŭ, lîngă Focșanĭ. Acum se întărește din noŭ acestŭ târgŭ la moșia Rŏmna, de la 14 Septembre la finele luĭ Octobre (afară de sĕrbătorĭ «*ca să nu se scape locuitorii de biserică.*» Asemenea vorŭ avé târgŭ și în tóte Joile peste anŭ.

Sub domnia luĭ N. Caragea, breslele continuă cu vechile lorŭ statute. Totușĭ aflămŭ o abatere, în actulŭ numireĭ *directe* a unuĭ Bacalŭ Basa :

«Dat'amŭ cartea Domnieĭ mele luĭ Hagi *Daniilŭ*, pre carele l'amŭ făcutŭ Domnia mea Bacalŭ-Basa peste toțĭ băcaniĭ din Bucurescĭ, ca să aĭbă a fi purtătorŭ de grijă și ocărmuitoriŭ bresleĭ acesteia și atâtŭ pentru dînșiĭ să fie cu privighere și cu luare aminte pururea, ca să li se păzéscă orînduielele ce aŭ, cât și pentru dînsulŭ să urmeze după vechiulŭ obiceiŭ ; iar maĭ vêrtosŭ îĭ poruncimŭ Domnia mea, să grijască cu mare silință, ca să urmeze băcaniĭ cu vîndarea la tóte după nartulŭ ce s'aŭ orînduitŭ, pentru că de se va găsi vre-unŭ băcanŭ că aŭ vîndutŭ maĭ scumpŭ, peste nartŭ, împreună cu acelŭ

(1) Fila 129 verso, cond. No. 9, actulŭ din 1783 Aprilie 14.

băcanŭ se va pedepsi și elŭ. Și pentru slujba luĭ, am făcutŭ Domnia mea mila sa să aibă a-șĭ găsi lude 2 (urméză formula de scutirĭ). Așijderea să aibă a ține și o prăvălie aice în Bucurescĭ scutită și apărată de fumăritŭ și de orĭ-ce angariĭ vorŭ da ot prăvăliĭ, 1783, Iunie 10 (1).»

O nouă bréslă se organiséză din *butarĭ*, adecă din ceĭ carĭ pogorŭ buțile în pivnițe, prin Pitaculŭ luĭ *Iω Const. Caragea VV.*, cătră Epitropia obștéscă din **1782 Augustŭ**, ordonândŭ să se facă rînduélă pentru ca brésla butarilorŭ să se facă rufetŭ «*ca să lipséscă necazurile ce pătimescŭ ceĭ cu trebuința încărcatuluĭ și descărcatuluĭ buțilorŭ*. Să-ĭ adune pre toțĭ Epitropiĭ și fiindŭ față și d-luĭ Vel Aga și să-ĭ facă rufetŭ, otărîndŭ și plata butărituluĭ de încărcatŭ și descărcatŭ, de vasulŭ mare și de celŭ micŭ, séŭ după starea și adâncimea pivnițeĭ (2).»

Totŭ asemenea ca pentru bacanĭ, N. Caragea rînduesce unŭ «*Cuiunmgi-Bașa*» peste argintariĭ din Bucurescĭ, în modŭ directŭ și nu prin alegere, ca să judice: «pe ceĭ din brésla luĭ, pentru ale meșteșuguluĭ i pentru ucenicĭ și pentru călfĭ, cum și pre ceĭ ce vorŭ cădé în vină de schimbatulŭ auruluĭ i alŭ argintuluĭ, séŭ ale altorŭ juvaerurĭ» (3).

Altorŭ bresle N. Caragea n'a făcutŭ decât să le reînoiască vechile chrisóve. Așĭa reînoi în 13 Augustŭ 1782 pre alŭ croitorilorŭ din Craiova, sub cuvîntŭ că șĭ-aŭ perdutŭ chrisovulŭ ce aveaŭ de la Alex. Ipsilante (4).

Tótă protecțiunea ce N. Caragea acordă comerciuluĭ era ineficace a-lŭ rădicá, în situațiunea ce făcură acestuĭ comerciŭ, scutirile totŭ maĭ marĭ acordate neguțitorilorŭ supușĭ Austriacĭ, în orașe și la vama de fruntarie.

Unŭ altŭ rĕŭ ce isbiá comerciulŭ era facilitatea cu care Domnitorulŭ acorda boerilorŭ, ba și la cine nu era boerŭ, *păsuirile* de plată a datoriilorŭ, «moratorium». Dămŭ în anexă câte-va de asemenea acte.

(1) Condica No. IX, fila 128 verso.

(2) Condica No. IX, fila 8.

(3) Cond. IX, fila 21 verso.

(4) «Acum li se inoesce cartea după condica Divanuluĭ:» I. Neguțătoriĭ prăvăliașĭ să aibă voie după vechiulŭ obiceiŭ a croi și a lucra haine de vîndare numaĭ de cele micĭ, iar alte haine maĭ de credință cu cheltuelĭ grele să nu fie sloboḑĭ a lucra eĭ, ci să le dea la croitorĭ să le facă.

2. Să nu fie luațĭ la lucru de beilicŭ, în vremea lucruluĭ meșteșuguluĭ, ci să dea numaĭ doĭ croitorĭ la lucru de beilicŭ la Caimacamŭ, după obiceiŭ.» (Cond. IX, fila 21, verso)

Aci vomŭ cita numaĭ *moratorium* prin care «Constantinŭ» de la Târgovișteare e datorŭ și n'are cu ce plăti, capĕtă sorocŭ de așteptare de 2 anĭ, în 1 Februarie 1783 (1).

Să se adaoge supĕrările ce zapciiĭ causaŭ negușătorilorŭ pe la bâlciurĭ.... Ce-ĭ dreptŭ aceste șicane și supĕrărĭ nu le autorisa Vodă, dar nicĭ le putea, pare-se, împedica. In 6 Decembre 1782, Vodă scrie carte legată Banuluĭ Craioveĭ, Ianake Hrisoscoleo, să nu tolere «ca zapciiĭ să supere pe negușătorĭ pe la bâlciurĭ, «căcĭ eĭ se plânseră de asemenea fapte ale lorŭ.»

Apoĭ nu eraŭ numaĭ zapciiĭ, carĭ supĕraŭ pe negușătoriĭ pământenĭ, ci acum începură a-ĭ neodihni, în relațiunile lorŭ cu negușătoriĭ supușĭ străinĭ, și intervenirea consulilorŭ (2), carĭ impuneaŭ Domnuluĭ hotărîrĭ de judecăți adese nedrepte pentru comercianții pământenĭ.

XL.

Financele țĕreĭ și domnescĭ.

Aplicarea în Principate a tratatelorŭ de comerciŭ ale Turcieĭ cu Austria și Rusia, aŭ produsŭ considerabile scăderĭ în venitulŭ vămilorŭ, decĭ în alŭ Domnuluĭ (3).

(1) Cond. IX, fila 79 verso.

(2) Despre rînduirea consulilorŭ Austriacĭ și Muscalĭ vedĭ ce scrie și Atanasie Comnen Ipsilante în op. citatŭ, pagina 636, la anulŭ 1783. «In luna Decembrie 1783, s'a numitŭ și Consulŭ alŭ împĕratuluĭ nemțescŭ în Valahia și Moldova și s'a învoitŭ acestuĭ statŭ (alŭ Austrieĭ) liberulŭ comerciŭ și navigațiunea pe Dunăre, Marea-Négră și Mediterană. Iar consuliĭ Muscalilorŭ eraŭ numițĭ de maĭ multe lunĭ la Smirna, Salonicŭ, Marea Egee, Creta, Candia, Cipru, Valachia și Moldova.»

(3) Ca să maĭ împuțineze acestŭ deficitŭ alŭ vămilorŭ, Caragea stărui energicŭ asupra unora din articolele de esportŭ, pe carĭ nu le cuprindea convenția austro-turcă. Așia se pare că era esportulŭ peilorŭ de iepure.

Venitulŭ din acestŭ exportŭ era alŭ Domnuluĭ, și pe 1783, Caragea îlŭ vinde, dându cumpĕrătoruluĭ în 18 Ianuarie 1783, următórea carte cu care să aibă voie a aduna în țĕră peile de iepure și apoĭ a le și esporta, plătindŭ câte 2 parale de pele:

«Davai Gpd.... carele pe anulŭ acesta 1783 aŭ cumpĕratŭ vama peilorŭ de iepure ce esŭ din țĕră și mergŭ la alte părți, ca să aibă a âmbla și a strînge acestŭ felŭ de peĭ și dela cine va vré a le scóte din țĕră, să ica de la pele, câte pa-

Dămŭ în anexă ponturile diverselorŭ venitură directe și indirecte, sub N. Caragea. Cetirea lorŭ nu ne arétă sporirĭ preste cea ce era înainte de Caragea (1).

Deficitulŭ produsŭ de împrejurărĭ în veniturile Domnieĭ și ale țĕreĭ era măritŭ și prin baniĭ ce Caragea era silitŭ să cheltuiască la Constantinopole, ca să împedice alergăturile fostuluĭ Domnŭ Alex. Ipsilante de a recăpĕta tronulŭ Valachieĭ. Nu fără cheltuială și încă mare, Caragea isbuti dela vizirulŭ, ca, la 21 Sept. 1782, să exileze la Rodos pre Alex. Ipsilante cu ceĭ doĭ fiĭ aĭ luĭ, Constantinŭ și Dumitru; ba încă totŭ în aceeașĭ ḍi fu exilatŭ la Tenedos și Dragomanulŭ M Sutzu. Acesta căḍu în disgrație, ḍice Atanasie Comnen Ipsilante, «pentru că nu *scia limbĭ europene.*» Adevĕrulŭ e că afacerile luĭ Caragea contribuiră la acestŭ exilŭ. Și că Caragea vedea bine lucrulŭ, se documentâ, nu târḍiŭ, prin înlocuirea luĭ la Domnie de către chiar acestŭ M. Sutzu. Maĭ se documentéză acestŭ faptŭ și din aceea, că la dragomanatŭ urmă îndată Beizadea Ioanŭ Alex. Mavrocordatŭ, pe care în Novembre 1782 îlŭ făcu ginere N. Caragea, dându-ĭ pe fiica sa Zamfira (2).

---

rale 2, după hotărîrea ce este făcută prin hrisovŭ și luându acestŭ venitŭ să aibă a da răvașŭ la mâna neguțătoruluĭ de câte peĭ va plăti și așĭa cu răvașŭ de plată alŭ orînduituluĭ slujbașŭ să aibă voie a trece, iar fără de răvașŭ de plată să nu aibă voie a ridica nimenĭ peile până va plăti. Pentru care poruncimŭ Domnia mea d-lorŭ ispravnicilorŭ i voue căpitanilorŭ de margine, i vătășeilorŭ de plaiŭ, i vameșilorŭ de la schele, nicĭ de cum să nu îngăduițĭ să trécă fără de răvașulŭ orînduituluĭ, carĭ în urmă de se va dovedi că i-ațĭ lăsatŭ de aŭ trecutŭ niscaĭ-va peĭ fără de răvașŭ de plată, să scițĭ că de la voĭ va împlini Domnia mea toțĭ baniĭ îndoițĭ.» 1783, Gh. 18.

(Cond. IX, fila 73.)

(1) Veḍĭ în anexă: ponturile vinăriciuluĭ pe 1782 (după Cond. IX, fila 30), slujba cântaruluĭ la târgurĭ (Cod. IX, fila 10) totŭ pe 1782 etc.

(2) Veḍĭ Atan. Comnen Ipsilante, pag. 629.

Étă alaiulŭ ce N. Caragea ordonă la eșirea postelniculuĭ ducêndŭ la Constantinopole pe Domnița Zanfira, mirésa Dragomanuluĭ Ioanŭ Alex. Mavrocordatŭ.

«Alaiulŭ ce s'aŭ orînduitŭ la eșirea D. Vel Post. cu Măria sa Domnița Mirésa :

Toțĭ vênătorĭĭ agescĭ pedestri cu zapciiĭ lorŭ ceĭ micĭ.

Asemenea iar vênătorĭĭ pedeștri cu ceĭ micĭ zapciĭ.

Trâmbițașĭĭ agiescĭ i spătărescĭ.

Toțĭ seimenĭĭ Polcovnicescĭ,

Toțĭ seimenĭĭ Bulucbășescĭ.

Ca să facă bani, N. Caragea se otărî să facă însuşi agricultură, ca boierimea şi ţĕrănimea. In tómna anuluĭ 1782, nu totŭ-d'a-una pe

---

3 Postelniceĭ
Ceauşŭ agescŭ
Polcovniculŭ de Ciocli
Başbulucbaşŭ
Polcov. de tîrgŭ
Vel Căpit. za lefegiĭ
Vătafŭ za visterie
Alŭ 2-lea Postel.
Vătafŭ de aproḑĭ

Iar 3 postelnicĭ
Ceauşŭ spătărescŭ
Polcovnicŭ de Seimenĭ
Alŭ 2-lea Comisŭ
Vel Căpit. de Miziluriĭ
cu vel Căp. za dorobanţĭ
Vătafŭ za păhărniceĭ
Vătafŭ de Divanŭ
Alŭ 2-lea Postelnicŭ

Fustaşiĭ cu darde. Lipcaniĭ

Izbaşa

Călăraşiĭ Fustaşiĭ cu darde.

4 Alaĭ Ceauşĭ
Beizadea micŭ cu ciohodariĭ. D-lŭ Vel Postelnicŭ cu 8 ciohodariĭ. Beizadea mare cu Ciohodariĭ i unŭ saraciŭ.
Mehter Başa cu tótă taifaoa lorŭ cântândŭ.
Trâmbiţaşiĭ domnescĭ
i muzicanţiĭ nemţĭ.

Nemţiĭ din Pórtă

Treĭ Posteln. vtori pitar

Iar treĭ posteln. Vornicŭ de haremŭ

Toţi Nemţiĭ din Pórtă

Vel Pitarŭ

Fustaşiĭ cu darde 4 Căpitanĭ Agescĭ

Patru ciohodariĭ

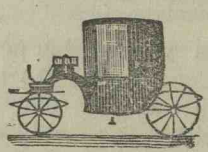

Careta Domnéscă

Iar 4 ciohodariĭ

Ţintaşiĭ cu darde 4 Căpitanĭ Spătărescĭ

Şi toţi lăutariĭ cântândŭ după obiceiŭ.

Iŏ Nicolae Const. Caragea VV.

«Vătaşe za Divanŭ, să rînduescĭ zapciiĭ ca să gătéscă alaiulŭ acesta; mânc la 6 césurĭ din ḑi să fie toţi strînşĭ în Domnésca Nóstră curte şi puşĭ la orînduială. Caută însă, cusurŭ să nu se facă. Tolico pisah gpdm. 1782 Noembrie 13.» (Cond. No. IX, fila 53.)

bani, ci mai adese-ori cu *beiliculŭ*, ară câmpii imense și le semĕnă cu grâŭ, de o valóre numai în sĕmînță de 20 pungi.

Caragea nu avù parte să recolteze unde semĕnă, căci precum vĕdurămŭ, nu ajunse cu domnia la epoca recolteĭ din 1783. Noulŭ Domnŭ voi să-și aproprieze recolta. De aci se născu unŭ procesŭ la Constantinopole. Caragea reclamă recolta séŭ prețulŭ, la Terfterdarŭ, prin Kapuchihaelile ce a avutŭ. Terfterdarulŭ otărî ca luĭ Caragea să nu i se dea de M. Sutzu decât 20 pungi, prețulŭ semințeĭ iar restulŭ banilorŭ ce se vorŭ prinde pe recoltă să se dea țĕranilorŭ carĭ munciseră.

Caragea protestă și dice, că nu se cade a se da *sĕracilorŭ* nici o bóbă măcarŭ de grâŭ, că este propria sa avere. Vizirulŭ la care reclamă Caragea, trămite afacerea în cercetarea, în modŭ contradictoriŭ cu Kapuchehaielele nouluĭ Domnŭ, înaintea fostuluĭ Domnŭ alŭ Moldoveĭ Const. Moruzi. Acesta propuse a se acorda luĭ Caragea o despăgubire de 80 de pungĭ pe grâulŭ recoltatŭ. De sigurŭ peschesulŭ datŭ Viziruluĭ de Caragea, din acéstă sumă, îndemnă pre acestŭ mare slujbașŭ să aprobe anaforaoa luĭ C. Moruzi (1).

XLI.

Luxŭ. — Sĕrbărĭ la Curte.

Caragea ca și atâțĭ alțĭ Domnĭ fanarioțĭ anterioriĭ, iubia fastulŭ și luxulŭ. In scurta luĭ Domnie numeróse sunt serbările despre carĭ avemŭ documente. Dămŭ în notă pitacele Domnescĭ pentru unele alaiurĭ și între aceste și alaiurĭ pentru aducerea la Curtea Domnéscă a nouluĭ Consulŭ rusescŭ la 14 Februarie 1783 (2). Acestŭ pitacŭ Domnescŭ fiindŭ secunda recepțiune la Curtea Domnéscă a unuĭ representantŭ strĕinŭ (3), merită tótă atențiunea lectoruluĭ și decĭ extragemŭ din elŭ darea de sémă de cele ce s'aŭ petrecutŭ în lăuntrulŭ Curțeĭ la acéstă ocasiune.

(1) Atanasie Comnen Ipsilante, la anulŭ 1783.

(2) Primulŭ fu alŭ luĭ Alex. Lascarof.

(3) «Orênduiala alaiuluĭ cu care s'aŭ adusŭ cinstitŭ consululŭ rusescŭ dela conaculŭ d-séle la Domnésca Curte, spre întêmpinare cu M. Sa Vodă în 14 dile

Cu alaiulŭ arĕtatŭ în notă fu adusŭ până la Curtea Domnéscă consulului muscălescŭ. La Pórta Curţeĭ s'aŭ aflatŭ câte 4 Alaiŭ-Ceauşĭ şi Ici-Oglan-Ceauşŭ, de aŭ eşitŭ înainte-ĭ. — In lăuntrulŭ Curţeĭ eraŭ puşĭ la orînduială tótă brésla d-luĭ Vel Spătarŭ : seimeniĭ, neferiĭ, arnăuţiĭ, căpitaniĭ, bulucbaşiĭ de o parte, douĕ rînduri, dela pórtă până la capulŭ scăriĭ, de altă parte asemene tótă brésla agéscă, puşĭ la orînduială iarăşĭ 2 rînduri, ca şi ceĭ spătărescĭ.

De la capulŭ scăreĭ în susŭ, până la uşa Divanuluĭ, de o parte *tufeccii*, de altă parte *deliĭ* aĭ curţeĭ Gspd.

In Divanulŭ celŭ mare, susŭ, dela o uşă până la altă uşă a Spătărieĭ, puşĭ la orînduială, de o parte ciohodariĭ, satîriĭ cu zapciiĭ lorŭ, iar de altă parte, zapciiĭ ceĭ marĭ spătărescĭ şi agescĭ şi scaunulŭ Domnescŭ deschisŭ.

Alŭ doilea post cu zapciiĭ Divanuluĭ, cu postelniceiĭ, cu semnele în mânĭ s'aŭ coborîtŭ înaintea consululuĭ până josŭ la binecţaşŭ. D-luĭ Vel Post. l'aŭ întêmpinatŭ pe consululŭ la capulŭ scăreĭ, susŭ, atâtŭ la venire făcêndu-ĭ acéstă cinste, câtŭ şi la eşire iarăşĭ până acolo.

M. Sa Vodă s'a aflatŭ la spătărie în Domnesculŭ Mărieĭ sale scaunŭ,

---

ale luĭ Februarie, lét 1783, de care din poruncă făcêndu-se fóie s'aŭ datŭ în mâna de zapciŭ alŭ Divanuluĭ nepecetluită de l'aŭ gătitŭ, cum se vede maĭ josŭ :

Polcovnicŭ de tîrgŭ cu 50 cazacĭ aĭ luĭ după orînduială.

Vel căpit. de dorobanţĭ cu 50 de dorobanţĭ aĭ luĭ cu chivere i cu zapciulŭ luĭ

2 Postelniceĭ
Rahtivanulŭ
Alŭ 2-lea comisŭ
Ciauşŭ de aprodĭ

iar 2 postelniceĭ
alŭ 2-lea pitarŭ
alŭ 3-lea postelnicŭ
vătavulŭ de aprodĭ

Cu ómeniĭ lorŭ.
Vel portarŭ cu
toţĭ portăreiĭ.

unŭ salahorŭ
3 căpitanĭ
agescĭ
5 ciohodarĭ

unŭ saraciu
iar treĭ căpitanĭ agescĭ
iar 5 ciohodarĭ

Caretă cu 6 telegarĭ

Altă caretă cu
doĭ telegarĭ pentru Dragomanŭ.

(Cond. IX, fila 84).

cu Măria lorŭ Beizadelele, cu părintele Mitropolitulŭ, cu părinții Episcopĭ și cu toțĭ d-lorŭ veliții boierĭ, *halia* și *mazilĭ*, în locŭlŭ d-lorŭ celŭ obicĭnuitŭ

Intrândŭ consululŭ în lăutru i s'aŭ sculatŭ Măria Sa Vodă în picióre și așĭa primindu-lŭ aŭ ședutŭ Măria Sa iarăși în scaunulŭ Mărieĭ Sale. Așijderea i s'aŭ pusŭ și consululuĭ scaunŭ în drépta M. Sale, de aŭ ședutŭ, și lângă d-luĭ secretarulŭ sĕŭ alăturea aŭ ședutŭ.

Și îndată aŭ începutŭ consululŭ a-ĭ face Mărieĭ Sale luĭ Vodă *proimionŭ* ce aŭ avutŭ și după aceea și M. Sa Vodă cătră d-luĭ.

Apoĭ dulcéță și cafea numaĭ la M. Sa Vodă și la consulŭ.

După acésta s'aŭ chiămatŭ d-luĭ Divanŭ Efendi dimpreună și cu d-luĭ Kadi Efendi alŭ Georgiovuluĭ, întêmplându-se a fi aice, căruia i s'aŭ datŭ de aŭ cetitŭ beratulŭ împĕrătescŭ și cu unŭ firmanŭ ce aŭ avutŭ consululŭ, stândŭ toțĭ în picióre ; iar după sĕvêrșîtulŭ citanieĭ făcêndŭ ceaușiĭ *dovaoa* cea obicĭnuită și stândŭ Măria Sa în scaunŭ, cum și consulŭlŭ și toțĭ la locurile lorŭ, s'aŭ cetitŭ de alŭ 2-lea logof. tâlmăcirea beratuluĭ în limba românéscă, care maĭ josŭ este trecutŭ ; apoĭ atunci de isnóvă s'aŭ adusŭ dulcéță, cahvea la M. Sa, la d-luĭ Consulŭ, la Beizadele, la Cadiĭ, la Divanŭ Efendi, la Archiereĭ și la toțĭ d-lorŭ boieriĭ, de rîndŭ ; maĭ ședêndŭ cât-vașĭ s'aŭ adusŭ șerbetŭ și afumătóre, și apoĭântâiŭ Cadiulŭ și Divanŭ Efendi eșindŭ, s'aŭ ridicatŭ și Consulŭlŭ ca să iasă, căruia iarăși i s'aŭ sculatŭ Măria Sa Vodă în picióre, și așĭa cu acelașŭ alaiŭ d'întâiŭ s'aŭ dusŭ.

O altă recepțiune solemnă făcută de Caragea a fostŭ pentru Patriarchulŭ Ierusalimuluĭ. Alaiulŭ de recepțiune este din Iunie 8 1783 (1).

(1) Alaiulŭ ce s'a orînduitŭ de Caragea N. la intrarea în Bucurescĭ a Patriarhuluĭ Ierusalimuluĭ.

Seimeniĭ polcovnicescĭ — Seimeniĭ bulucbașescĭ

Preoțiĭ din Bucurescĭ cu doĭ Protopopĭ călărĭ

3 Postelniceĭ — Iar 3 postelniceĭ
Ceaușŭ agescŭ — Ceaușŭ Spătărescŭ
Alŭ 2-lea Pitarŭ — Polcovnicŭ de ciocli
Polcovnicŭ de seimenĭ — Bașbulucbașŭ
Polcovnicŭ za târgŭ — Vel Căpitanŭ za lefegiĭ
Vel Căpitanŭ za Seimenĭ — Vel Căpitanŭ za Dorobanțĭ

Careta Gospod. cu 6 telegarĭ

Fiĭ Domnitoruluĭ, necum acesta, nu eșiaŭ prin Bucurescĭ decât cu mare alaiŭ compusŭ astŭ-felŭ :

Poterașĭ
Seimenĭ Polcov.
3 postelniceĭ
Ceaușulŭ Agescŭ
Rahtivanŭ
Polcovnicŭ de ciocli
Bașbulucbașa
Vel căpit. za lefegiĭ
Vel căpit. de Păhărniceĭ
Alŭ 2-lea Comisŭ

Edecurĭ

Iar poterașĭ
Seimenĭ bulucbășescĭ
3 Postelniceĭ
Ceaușulŭ Spătărescŭ
Alŭ 2-lea Pitarŭ
Polcovnicŭ de seimenĭ
» de târgŭ
Vel căpit. de mizilŭ
Alŭ 3-lea Postelnicŭ
Vătafŭ de Divanŭ
Alŭ 2-lea Postelnicŭ

Doĭ ceaușĭ

Căpitanĭ Agescĭ
Delĭĭ
Beizade
Cu Ciohodarĭ

Ici-Ciohodarŭ

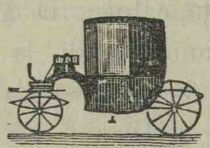

Beizadea
Cu Ciohodarĭ
Căpitanĭ spătărescĭ
Iar Delĭĭ (1)

La tóte sĕrbătorile marĭ Curtea eșia cu mare alaiŭ. Dămŭ aci a-

---

Alŭ 3-lea Post.
Alŭ 2-lea Postelnicŭ
Alŭ treilea logofĕtŭ
Alŭ 2-lea logofĕtŭ
Și alțĭ diaconĭ și ómenĭ aĭ prea fericituluĭ.

Iŏ Nicolae Const. Caragea VV.

«Poruncimŭ Domnia mea tuturorŭ orînduițilorŭ maĭ susŭ *mâne* la... césurĭ din ți să vĕ aflațĭ toțĭ la D-luĭ Vel logofĕtŭ spre a merge întru întâmpinarea și aducerea Prea fericituluĭ Patriarchŭ alŭ Ierusalimuluĭ, urmându după povĕțuirea d-sale Vel Logofĕtuluĭ; și pentru ca să nu lipséscă vre-unulŭ din ceĭ rînduițĭ și ca să se afle la vreme toțĭ, să nu se facă vre o greșală, orînduimŭ zapciŭ pe vătafulŭ de Păhărniceĭ. 1783, Iunie 8.» (Cod. No. IX, fila 122.)

(1) Cond IX, fila 149 verso.

laiulŭ de la Bobotéză după cum l'a alcătuitŭ Caragea prin pitaculŭ sĕŭ Domnescŭ:

Obiceiulŭ în ḑiua de bogaiavlenie.

«Sĕvêrşindu-se tóte cele obicĭnuite ţârmoniĭ ale soboruluĭ după botezŭ, atuncĭ să încépă a trece pe locŭlŭ celŭ orînduitŭ prin mijlocŭlŭ soboruluĭ, însă: trâmbiţaşiĭ domnescĭ împreună cu muzicanţiĭ nemţi, rênd cântândŭ toţĭ potrivă şi la spatele lorŭ toboşariĭ şi sirmaciulŭ, carĭ aŭ a merge până în dreptulŭ chioşculuĭ, unde acolo să stea şi să cânte la trecerea celorŭ maĭ josŭ numiţĭ, când vorŭ face obicĭnuita închinăciune:

Iuruc Bairactar cu iuruc Bairac, călărĭ, după trâmbiţe.
Sacalele câte una.
Telegariĭ domnescĭ câte 2 potriviţĭ.

Ceĭ rînduiţĭ ce sunt maĭ josŭ numiţĭ călărĭ, însă câte unulŭ unulŭ să trécă încetŭ cu bună orînduială, şi rarŭ, atâta cât când unulŭ va ajunge în dreptulŭ chioşculuĭ, altulŭ să se ivéscă, a trece fie-carele, numaĭ în caĭtane curate, cu pólele slobode, numaĭ cu fesurile şi cu meşiĭ, nefiindŭ alte slugĭ pe lângă dînşiĭ făr' numaĭ câte unŭ comişelŭ cu haine roşiĭ şi îmbrăcatŭ curatŭ, din drépta şi fieşcarele la trecerea prin soborŭ, să-şĭ facă obicĭnuita închinăciune la Domnŭ, la beizadele şi la Mitropolitŭ:

5 Ciohodarĭ
Mabecciu
Sofragibaşa
Saedagibaşa
Peşchergibaşa
Ibrictarŭ
Buhurdagibaşa
Perdegibaşa
Credincerulŭ
Tutungibaşa
Rachtivanŭ
Recanulŭ
Vel cafegiŭ
Alŭ 2-lea Pitarŭ
Muhurdarŭ
Divictarŭ
Ici ciohodarŭ
Alŭ 2-lea Spătarŭ Raze
» » Comisŭ

2 Salahorĭ pe josŭ, cu beţele în mână
2 Alaiŭ-ceauşlarĭ
2 Satirĭ
Saracci-başa cu saracciŭ-iamacŭ cu calulŭ tablabaşa
16 Ciohodarĭ jurŭ împrejurŭ
Vel comisŭ între ciohodarĭ călare pe tablabaşa, cu obicĭnuita podóbă.
Mehterbaşa după vel comisŭ, cu tótă taĭfaoa luĭ cântândŭ până unde va descăleca la grajdŭ.

Iŏ N. Caragea VV.

«Poruncimŭ Domnia mea, vătaşe de păhărniceĭ, să fiĭ mumbaşirŭ cu purtare de grijă ca să nu se facă vre-o smintélă acestorŭ rînduelĭ, că nu te veĭ puté îndrepta. 1783, Ianuarie (1).»

XLII.

Aşedarea reşedinţeĭ Domneşcĭ la Cotrocenĭ.

N. Caragea, în urma încercăreĭ luĭ Alex. Ipsilante, a luatŭ curţile dela mânăstirea Cotrocenĭ pentru reşedinţă domnéscă de véră. Iacă pitaculŭ domnescŭ către Egumenŭ, din 14 Maiŭ 1783, relativŭ la acéstă stabilire de reşedinţă:

«Cuvióse Egumene dela mânăstirea Cotrocenĭ, fiindŭ-că suntemŭ însciinţaţĭ cum d-nia sa fratele nostru Domnulŭ Alex. Vodă Ipsilante, tóte odăile din lăuntrulŭ mânăstireĭ cum şi amêndouĕ chioşcurile le avea gătite cu tóte cele trebuincióse aşternuturĭ şi gémurĭ la ferestre, unele făcute cu cheltuiala Domnieĭ, altele cu dela mânăstire şi fiindŭ-că amŭ hotărîtŭ ca *mâne* să facemŭ «.....(2)» acolea la mânăstire, iată îţĭ scriemŭ şi poruncimŭ: tóte odăile şi chioşcurile amêndouĕ să aibĭ a le găti pe mâne cu tóte cele trebuincióse, dimpreună cu ispravniculŭ de curte, pre care îlŭ şi orênduimŭ mumbaşirŭ şi purtătorŭ de grijă, împreună cu cuvioşia ta, ca până mâne să fie gătite. 1783, Maiŭ 14.»

In urma înfiinţăreĭ acesteĭ noue reşedinţe domneşcĭ, Domnitorulŭ, considerândŭ, că Cotrocenii eraŭ pe atunci cu totulŭ depărtaţĭ de oraşŭ,

(1) Cod. IX, fila 75 verso.
(2) Vorbă nedescifrabilă.

se vede silită a da Divanului anume speciale instrucțiuni, de modulŭ cum se vorŭ puté ține ședințele aceluia.

Iată aceste instrucțiuni:

«Cinstiților și credincioșii boerilorŭ Divanului D-nieĭ mele, d-ta Vel Banc Pană Filipescule, i d-ta Vel Vorn., Dumitrache Racoviță, i d-ta Biv Vel Vor. Stefanŭ Praşcovéne, i d-ta Vel Vorn., Ianache Moruzŭ, i d-ta Vel logofĕtŭ Gregorie Băléne, și d-luĭ Biv Vel Vist., Scarlatŭ Grecéne, facemŭ d-tre în scire, că amŭ hotărîtŭ D-nia nóstră *mâne cu ajutorulă luĭ D-ḑeŭ* să mutămŭ ședereа nóstră la mânăstirea Cotrocenĭ în câtă-va vreme, și în ḑilele cele ce se cuvinŭ, adecă Lunea și Mercurea, care sunt rînduite de Divanŭ, cum și Vinerea pentru judecățĭ și pentru împreunarea de musafirĭ, avemŭ a veni la Divanŭ și iar să ne întórcemŭ. Decĭ măcarŭ că D-nia mea facemŭ acéstă mutare a ședereĭ, cum ḑicemŭ, pentru câtă-va vreme, dar d-tră după datorie și după obiceiŭ, să nu părăsiți venirea cu pricina acésta la Domnésca curte pentru trebile judecătilorŭ norodului, care sunt rênduite și care vomŭ orêndui, ci afară de Joĭ, care este *tatir*, să vĕ adunați cu toțiĭ, ca să căutați judecățile norodului nelipsitŭ, ca să nu se zăbovéscă ceĭ cu pricine. Iar d-ta Vel logofĕtŭ Brâncovéne, în ḑilele cele ce va fi venirea nóstră aice, să aibĭ a păzi aice și a găti maĭ înainte Divanulŭ D-nieĭ mele. Iar în cele-lalte ḑile peste săptĕmână să aibĭ a ne urma la Cotrocenĭ și a păzi la tréba logofeției. Poruncimŭ și vouĕ tuturorŭ zapciilorŭ Divanului, să aveți pe ceĭ cu pricinile de judecățĭ gata tot-deauna a-ĭ scóte înaintea d-lorŭ Boerilorŭ; iar vătafuluĭ de aproḑĭ deosebită poruncă dămŭ, ca să aibă a arĕta pitaculŭ acesta alŭ Domnieĭ nóstre d-lorŭ Boerilorŭ, ca să fie însciințați.» 1783, Maiŭ 5 (1).

XLIII.

Edilitate.

Organisațiunea *Obștesteĭ Epitropiĭ* persistă sub N. Caragea, după cum o cunóscemŭ de la Alex. Ipsilante. O ramură a eĭ este *Vornicia de poduri*, care are sub ea unŭ *polcovnicŭ* de poduri, unŭ felŭ de inspectorŭ alŭ pavelelorŭ.

In favórea acesteĭ *Vornicii*, N. Caragea dispune în Ianuarie 1783,

(1) Cond. IX, fila 120 verso.

veniturile următóre, carĭ se varsă în cutia Epitropieĭ obștescĭ, pe lângă cele deja cunoscute:

Tóte vitele de pripasŭ să le facă zaptŭ de la verĭ-cine se vorŭ afla. «Să se dea stăpânuluĭ contra uneĭ plăți *dișă colacŭ* și anume: de calŭ po tl. $1^1/_2$ și banĭ 20, și de bivolŭ, de boŭ, de vacă po banĭ 100; de rîmătorŭ po banĭ 50, de óie, de capră po banĭ 10.»

Dela stricăciunĭ făcute de vită în semĕnăturĭ, peste cea ce se va cuveni proprietățeĭ semĕnătureĭ, va plăti glóbă: de calŭ po banĭ 40, de bivolŭ banĭ 40, de boĭ, de vacă banĭ 20, de óie, de capră po banĭ 10 (1).

Nu numaĭ cu baniĭ strînșĭ din venitурĭ se întreținŭ *podurile* adecă *pavelele*, ci și din beilicurĭ. Așia în 7 Aprilie 1783, aflămŭ o repetițiune a ordinuluĭ din Oct. 1782: Pitacŭ către Vel Spătarŭ, să ordóne la zapciĭ de la capulŭ podurilorŭ, ca să opréscă orĭ-ce care esŭ din Bucurescĭ și cu de asila să le încarce câte o dată pămîntŭ din cela ce se scóte din șanțulŭ poduluĭ ce se lucréză în Bucurescĭ, alŭ Mogoșóeĭ «*și eșindŭ încărcați o dată vor fi sloboḑi* (2).»

Curățirea stradelorŭ continuă a se face tot prin proprietariĭ și prăvăliașiĭ din fie-ce stradă.

Étă unŭ ordinŭ de acéstă natură, către Vel Spătarŭ din 12 Novembre 1782:

Pitacŭ la Vel Spăt. a răni și a curăți podurile ceĭ cu prăvălii și cu case.

«Fiindŭ-că din necurățirea și nerănitulŭ podurilorŭ, nu numaĭ tină și noroiŭ se face prin ulițe de nu póte ămbla norodulŭ, ci și podurilorŭ, carĭ se facŭ cu atâta cheltuială și trudă, li se pricinuesce putregiune și se strică în scurtă vreme, stândŭ asupră-le noroiulŭ și tina. Care acestŭ lucru fiindŭ multŭ trebuinciosŭ, iată după orînduiala ce vĕḑumŭ Domnia mea din condicele Divanuluĭ că aŭ fostŭ și maĭ 'nainte, poruncimŭ d-le, să daĭ în scire tuturorŭ de obște

(1) Cond. IX, fila 50.

(2) Cond. IX, fila 104. Iată ordinulŭ primŭ din 12 Oct. 1782:

«Pitacŭ la Spătarŭ ca să siléscă orĭ-ce care voescŭ a eși din Bucurescĭ, prin zapciĭ de la marginea poduluĭ și a drumurilorŭ de prin mahalale, să încarce o dată unŭ carŭ din pămîntulŭ ce se scóte de prin șanțurile podurilorŭ ce se lucréză în Bucurescĭ, și eșindŭ câte o dată cu pămîntŭ, vorŭ fi sloboḑi, iar acestŭ pămîntŭ să aibă afară din Bucurescĭ a-lŭ lepăda, însă numaĭ până se va sĕvârși podulŭ Mogoșóeĭ, și să daĭ poruncă zapciilorŭ ca să nu cumva să iea parale, după obiceiulŭ lorŭ. 1782, Oct. 12.»

din *ţinutulŭ părţeĭ spătăresc*ĭ, ca fie-care, dinaintea caseĭ, prăvălieĭ séŭ a curţeĭ sale, să aibă a răni şi a curăţi tina totŭ-d'a-una nelipsitŭ, ca să fie podulŭ pururea curăţatŭ şi după acésta a da strașnică poruncă zapciilorŭ să pórte de grijă peste tótă vremea, ca să silésc pre fie-care şi pre toţĭ deobşte a curăţi podulŭ cât ţine faţa caseĭ, a curţeĭ şi a prăvălieĭ luĭ, pentru că de vomŭ vedé iarăşĭ podurile nerănite, tótă vina vomŭ da-o asupra d-tale, pentru nepurtare de grijă » 1782. Noembrie 12.

NB. Asemenea către Vel Aga (pentru grija podului târgului de afară, i la alte poduri cu zapcii de Divanŭ).

Polcovnicŭlŭ de poduri avea unŭ deosebitŭ rolŭ în asemenea afaceri. Iată unŭ Pitacŭ către Epitropi, să pue pe polcovnicŭlŭ de podŭ să astupe găurile din strade :

«D-tre boerilorŭ Epitropĭ, vĕ înscinţămŭ pentru polcovnicŭlŭ de podŭ, că fără de nicĭ o silinţă fiindŭ la lucrulŭ podurilorŭ, nu numaĭ a obştieĭ patimă nu o socotesce, că se facŭ atâtea şi atâtea *hatale* la ómenĭ şi la vite, de care avemŭ şi pĕcatŭ de la Dumneḑeŭ, ci încă nicĭ pe unde aŭ sciutŭ că este trecerea nóstră n'aŭ pregetatŭ a face unŭ felŭ de meremetŭ, şi însuşĭ la noĭ aŭ lăsatŭ locŭ de primejdie întâmplătóre, ne-temêndu-se de urgia, care i-se cade şi cu pedépsa ce cu dreptate trebuia să-ĭ facemŭ. Deci după cum de atâtea orĭ şi până acum i-amŭ trecutŭ cu vedere vina luĭ, pentru neurmarea şi nesilinţa la atâtea rînduri de poruncĭ ce amŭ datŭ, iată şi acum după firésca nóstră milostivire orînduimŭ şi acésta şi poruncimŭ d-tre, să-lŭ aduceţĭ pe Polcovnicŭlŭ şi după ce-ĭ veţĭ citi pitaculŭ nostru, să-ĭ arĕtaţĭ că cu hotărîre ḑicemŭ : *de poimâine, Marţĭ, până în cea-laltă Marţĭ să fie podulŭ târguluĭ de afară dresŭ şi podurile tóte strînse şi întemeiate, să nu lase nicăiurĭ găurĭ séŭ podinele rărĭ, că de primejdie şi de urgie nu va scăpa.* Pentru care orînduimŭ asupră-ĭ şi zapciŭ alŭ Divanuluĭ, pre vătafulŭ de copiĭ de Divanŭ să-ĭ stea mumbaşirŭ, ca într'acestŭ sorocŭ să se sĕvêrşéscă negreşitŭ.» 1782. Noembre 20 (1).

Cu ce să astupe nenorocitulŭ polcovnicŭ găurile de pe strade, în carĭ se primejduiaŭ ómenĭ şi vite ? Ne respunde unŭ altŭ pitacŭ cătră Vel Spătarŭ, prin care, în 28 Octobre 1782, Caragea ordonă să fie obligaţĭ mahalagiiĭ, prin zapciĭ, «să aducă tufe, paie, cenuşă şi alte sfărâmăturĭ, ca să astupe băltacurile de pe strade (2).»

(1) Cond. IX, fila 52.
(2) Condica IX, fila 47.

Puteaŭ, nu-ĭ vorbă, să fie utilisate la asemene astupări de găurĭ și podinele vechĭ, carĭ se păstraŭ (1).

Aci vomŭ constata unŭ obiceiŭ vechiŭ, care s'a perpetuatŭ la noĭ: maĭ adese acele strade se pavaŭ orĭ podeaŭ, pe carĭ locuia vre unŭ personagiŭ importantŭ. Se documentézĕ acésta și prin pitaculŭ domnescŭ cătră boieriĭ epitropĭ, din 13 Maiŭ 1783, ordonându-le să facă cele 3 poduri **sciute, „iar maĭ vêrtosŭ** podulŭ ce merge la *d-luĭ Divanŭ Efendi*, ca cu unŭ césŭ maĭ înainte să se sĕvêrșéscă.» S'a maĭ ordonatŭ acésta și pare că nu s'a fostŭ făcutŭ. Vodă impută **„amelia“** Epitropilorŭ, ḑicêndŭ că de nu se va sĕvêrși va cădé urgia nu numaĭ pe polcovniculŭ de poduri, ci și pe Epitropĭ (2).»

Posedemŭ o poruncă din 7 Aprilie 1783 conținêndŭ diverse mĕsurĭ de edilitate, ca: curățirea stradelorŭ, ne starea pe ele a carĕlorŭ cu lemne, cu cherestea, cu fênŭ, ci la anumite *patru părți ale podurilorŭ marĭ*. In aceste 4 părțĭ numaĭ aŭ voie țĕraniĭ să-și vîndă ce aŭ în care, «iar de vorŭ âmbla pe podurile orașuluĭ, se va certa cu bătaie și i se va lua cherestéoa, fênulŭ séŭ lemnele, fără de banĭ (3).»

(1) Veḑĭ condica IX, fila 57 verso, pitaculŭ către Epitropia obștéscă din 9 Noembre 1782.

(2) Cod. IX, fila 119 verso.

(3) Pitacŭ către d. Vel Spătarŭ a pune pre ceĭ cu casele să curețe podulŭ de tină, i pre ceĭ ce aducŭ lemne să nu-ĭ lase pe uliță, ci să mérgă la locŭlŭ celŭ orînduitŭ.

Repetă ordinulŭ dela Noembre 1782 . . . . . «vedemŭ că nicĭ o urmare nu se face; pentru care étă și cu alŭ 2-lea pitacŭ scriemŭ d-tale . . . . .

Apoĭ adaoge : «Așijderea maĭ însciințămŭ dumi-tale, că pentru carele ce vinŭ în Bucurescĭ cu cherestele, cu lemne de focŭ, cu fînŭ și cu altele de vîndare, scimŭ că sunt într'adinsŭ locurĭ rînduite, maidanurĭ, la 4 părțĭ ale podurilorŭ marĭ, pentru a se strînge acele care, să stea până ce va găsi mușterĭĭ ș'acolo tocmindu-le apoĭ să tragă dreptŭ la casa cumpĕrătoruluĭ, iar să nu âmble pe podurĭ stândŭ și așteptândŭ mușterĭĭ de înțepenescŭ ulițele neputêndŭ une-orĭ pe alocurea a trece norodulŭ până abia se destupă, lăsândŭ și tină, gunoiulŭ de la care și de la vite, care întru zadarŭ este măturatŭ și curățitŭ . . . . . să daĭ strașnică poruncă rĕspântiașilorŭ pe unde vinŭ de intră carele de afară în orașŭ, să le arĕte că este hotărîre domnéscă : pre celŭ ce se va găsi de acum înainte stândŭ pe uliță se va certa cu bătaie și se va lua cherestéoa, fînulŭ, séŭ lemnele, făr' de banĭ și pre fie-care să-lŭ facă a merge dreptŭ la locŭlŭ celŭ rînduitŭ, afară numaĭ din darvarĭ și celŭ ce va fi aducêndŭ la curțile boerescĭ, séŭ la alte case, lemne séŭ cherestele tocmite, aceia aŭ a trage dreptŭ, fără de a se opri undevașĭ și pre uniĭ ca aceia țĕranĭ ce vorŭ fi neînțelegĕtorĭ, să ți-ĭ arĕte d-tale și dumné-ta să-ĭ desberĭ negreșitŭ de acestŭ năravŭ rĕŭ.» 1783, Aprilie 7. NB. Asemenea și către Vel Aga.

(Cod. IX, fila 103 verso.)

Mai înregistrămŭ aci următórele acte cu referință la edilitatea publică a Bucurescilorŭ:

1. Pitacŭ din 1782 Aug. 22 *către Aga și Spăt.* ca să dea învĕțătură cu zapcii tuturorŭ să-și măture coșurile și fieșĭ-care să aibă putină cu apă dinaintea prăvăliei séŭ a caseĭ. Să se măture coșurile și să fie apă și fără de voia proprietarilorŭ (1)!

2. Pitacŭ către Vel Spăt. repetă ordinea de a obliga mahalagiiĭ și prăvăliașiĭ să aibă putină cu apă înaintea caseĭ și prăvăliilorŭ; să-și măture coșurile. Așijderea la tóte casele boerescĭ marĭ și micĭ, orĭ neguțătorescĭ, se cuvine a se afla 10, 20 și câte 30 cofe gata totŭ-d'a-una (2).

3. Pitacŭ către Vel Spătarŭ. Pentru a evita foculŭ, cum și pentru că nu este lucru cuviinciosŭ a se afla clăĭ de fênŭ în Bucurescĭ, pe lângă case și pe lângă prăvălii, aŭ fostŭ poruncĭ să nu îngăduiască pe nimenĭ a aduce în lăuntru fênurĭ, «dar vedemŭ că porunca acésta nu se urmézĕ și d-ta eștĭ în vină.» Ordonă să nu se maĭ tolere fênulŭ în Bucurescĭ, ci să-lŭ ție afară la magazie și de acolo să aducă câte 2—3 care, décă se va dovedi că are locŭ unde să le țină, deosebĭ de casă și unde nu va fi temere de focŭ. 1782 Aug. 31 (3).

Podurile peste Dâmbovița se facŭ maĭ adese de ceĭ carĭ aŭ nevoie s'o trécă. Așĭa sunt unele mânăstirĭ.

Așĭa podulŭ ce până deună-ḑi se ḑicea din *Gorganĭ*, hotărîse încă Alex. Ipsilante să se facă cu spesele mahalagiilorŭ în unire cu mânăstirile Mihaiŭ-Vodă și Radu-Vodă, maĭ alesŭ că aceste aveaŭ morĭ într'acolo. In 26 Aprilie 1783 Vodă ordonă Spătaruluĭ ca pre ceĭ 4 morarĭ aĭ mânăstirilorŭ și *alțĭ ómenĭ* să-ĭ dea pe mâna Stoln. Fălcoianu, care este numitŭ mumbașirŭ la lucrarea poduluĭ, iar Egumeniĭ să platéscă ḑilele de lucru la ómenĭ câte banĭ 90 pe ḑi (adecă 30 parale). Lemnulŭ, cherestéoa necesară se luaŭ din pădurile Statuluĭ (4).

Din respectulŭ igieneĭ nicĭ o mĕsură deosebită sub N. Caragea. Mĕsura de oprire ca otrăvile să se maĭ vîndă aiurea decât la spițeriĭ, și o

(1) Cond. IX, fila 16 verso.
(2) Cond. IX, fila 22, 21 Aug. 1782.
(3) Cond. IX, fila 22 verso.
(4) Cond. IX, fila 110.

altă mĕsură relativă la venitulŭ spitaluluĭ Sf. Panteleimonŭ, sunt singurele ce le luă—la cunoscința nóstră, până *astădĭ* (1),—din respectulŭ igienelĭ.

Spitalulŭ Colțeĭ și celŭ de la Pantelimonŭ continuă a ajutora omenirea suferindă. Caragea dă ca venitŭ la Pantelimonŭ fumăritulŭ a 5 județe de peste Oltŭ. Acestŭ fumăritŭ constă din plata pe prăvălie orĭ cârciumă mare tal. 5 $^1/_2$ banĭ 6, de la prăvălie orĭ cârciumă de mâna a doua tal. 2 banĭ 96, și de la cele de mâna a 3-a (maĭ micĭ) taleră 1 banĭ 48 (2).

XLIV.

Mihaiŭ Suțu, Domnŭ alŭ Munteniel.

Precum maĭ îndărătŭ amŭ arĕtatŭ, după pacea dela Kuciuc-Kainardji se întețescŭ Fanarioțiĭ la Domniile române. Décă până la acéstă pace familia Mavrocordatŭ singură dispută tronurile cu familiile române séŭ românisate: Ghica, Racoviță și Calimachŭ, după pacea dela 1774 aceste tronurĭ devinŭ ținta stăruințelorŭ și a intrigelorŭ a numeróse familiĭ nouĕ de fanarioțĭ. Incepêndŭ cu Alexandru Ipsilante la 1774 până la 1801, singură Țéra Românéscă numĕră în 26 anĭ familiĭ nouĕ domnitóre nu maĭ puținŭ de șése : Ipsilante, Caragea, Suțu, Mavrogheni, Moruzi și Angerliu. In Moldova dela 1774, cu Grigorie Ghica ocupă tronulŭ domnĭ din familiile Moruzi, Mavrocordatŭ, Ipsilante, Suțu și Calimachŭ.

Pentru întâiașĭ dată M. C. Suțu îșĭ face aparițiunea sa ca Domnŭ alŭ Țĕreĭ Muntenescĭ (3).

(1) La Maiŭ 1891, când tipărimŭ acéstă scriere.

(2) Spitalulŭ de la Pantelimonŭ era datorŭ cu din acestŭ venitŭ, să țină unŭ farmacistŭ și în Târgoviște.

(3) Despre familia Suțu avemŭ informațiunĭ în «Αθανασιου Κομνηνου Υψηλαντου Εκκλησιαστικων και πολιτικων των εις δωδεκα βιβλιον Π' Θ' και Ι' ητοι τα μετα την αλωσιν (1453–1789), editată de Arh. Ghermanŭ Aftonide Sinaiotulŭ (Const. 1870). După Atanasie Comnen familia Suțu începe a se face cunoscută după mórtea Dragomanuluĭ Porțeĭ Spătarulŭ George Caragea. Patriachulŭ Samoilŭ numesce mare Logofĕtŭ alŭ Bisericeĭ pe unŭ Nicolae Suțu. Bunulŭ despre tată alŭ luĭ N. Suțu fusese *Diamantake Dracu*, unŭ sĕrmanŭ neguțitorŭ, care avea o prăvălióră în Fanarŭ. Diamantake era fiulŭ unuĭ țĕranŭ care vindea lapte la casele agalelorŭ Turcĭ. De accea era numitŭ pe turcesce *Suțĭ* adecă lăptarulŭ. Constantinŭ Dracu fiulŭ luĭ Diamantake, tatălŭ luĭ Neculae Suțu, se și dise *Suțu*.

Pe calea dragomanatuluĭ ajunge M. C. Suțu și acésta în ḑile în care Principatele eraŭ în celŭ maĭ mare pericolŭ politicŭ, atuncĭ când Rusia amenința cu noŭ răsboiŭ pe Turcia.

Aronŭ Florianŭ și Laurianŭ explică mazîlirea luĭ Caragea, Domnulŭ Muntenieĭ, care domnise abia unŭ anŭ și o lună prin estorsiunile marĭ ce făcu in țéră (1).

Intr'o corespondență a ambasaduluĭ francezŭ de St. Priest către Ministrulŭ afacerilorŭ străine din Paris se confirmă acéstă aserțiune a istoricilorŭ noștri despre motivulŭ mazîlireĭ luĭ Caragea, ḑicêndŭ că: «Il est vrai que ce Prince faisait crier ses sujets et se conduisait comme un imbécile. C'est l'ancien drogman de la Porte, Mikalaki Draco qui l'a remplacé. Il est homme d'esprit et de résolution.»

Adevĕrulŭ este, amintimŭ acésta, că nu atâta deprădările țĕreĭ de către Caragea provócă mazîlirea luĭ, cât intrigile Austrieĭ. Împotrivirea luĭ Caragea la instalarea consululuĭ austriacŭ deschide dragomanuluĭ M. Suțu calea la tronulŭ Muntenescŭ. Intr'o altă corespondență a vestituluĭ Carra către de Vergennes, din 23 Augustŭ 1783, prin care îĭ arétă planurile Rusieĭ și ale Austrieĭ de împărțélă între eĭ a Turcieĭ (planurĭ la data acésta fórte la ordinea ḑileĭ) spune că «depositiunea recentă a Domnitoruluĭ Caragea este opera Curțeĭ de Viena, după cum acea a predecesoruluĭ sĕŭ, Alex. Ipsilante, a fostŭ opera curțeĭ dela Petersburg: «Ces deux cours se disputent à qui mettra ces petits princes dans ses intérêts, non parce qu'elles les craignent, mais parce qu'ils leur servent d'espions.» (2). Carra arétă carĭ eraŭ planurile ascunse

(1) Vedĭ Manualŭ de Istoria Principatuluĭ românŭ de F. Aronŭ, Bucurescĭ, 1839, pag. 164. Istoria Românilorŭ de A. Treb. Laurianŭ (Bucurescĭ, 1873, pag. 551) ḑice: «Estorsiunile luĭ Nicolae Caragea în România îlŭ făcură să piardă domnia in luna luĭ Octombre. In locŭlŭ luĭ se trimise dragomanulŭ Mihale Constantinŭ Suțu.» In proclamațiunea luĭ M. Suțu către țéră încă se dă motivŭ mazilireĭ luĭ Caragea: «Acastasia și reaua purtare de grijă a economieĭ ce a cursŭ la tótă țéra într'unŭ anŭ și jumătate.»

(2) Documente Hurmuzaki, volumŭ II, suplimentŭ I, iată întregŭ acestŭ documentŭ de la pag. 29.

Carra către de Vergennes despre împărțirea Turcieĭ europene.

Paris, 23 Août, 1783.

. . . . . .

«Au moment où Catherine II médite l'Indépendance de la Crimée, c'est-à-dire l'entière possession de cette presqu'île, elle s'assure par des bienfaits les

ale Rusiei, dar adaogă a dice, ca Impĕratulŭ Austriei «ne souffrira point qu'ils (Rușii) mettent le pied en Bulgarie, en Romélie et à Constantinople.»

«Décă Rusia va lua însă Basarabia, Bugiaculŭ, Moldova și *póte* și Valachia, Austria nu se va supĕra!...»

Rolulŭ Francieĭ față cu proectele acestea ale Rusieĭ și Austrieĭ este deja analisatŭ de noĭ maĭ în urmă și din documentulŭ aci adusŭ, cât și din acelŭ de la pagina 27 și 28 a volumuluĭ II, Suplementŭ 1, din colecțiunea Hurmuzache se póte reaminti.

De o-cam-dată să urmărimŭ pre noulŭ Domnŭ alŭ țĕreĭ Muntenescĭ în faptele séle de Domnŭ (1).

Intrarea oficială în Bucurescĭ a luĭ M. Suțu se întâmplă numaĭ la

Hospodars de Valaquie et de Moldavie, elle engage par des promesses les Princes de Georgie dans ses intérêts.

. . . . . .

La Cour de Pétersbourg, exaltée par l'espérance de voir un jour ses Czars sur le trône des Sultans, mais trop éloignée des frontières de la Grèce pour aller vite en besogne, commence par s'assurer de la Crimée et du Cuban, comme d'une conquête, des hospodars de Valaquie et de Moldavie comme devant appartenir un jour à sa domination, puis demande Oczakow, puis le Budziac entier, puis la Bessarabie, puis enfin, maîtresse absolue de la mer Noire et de l'embouchure du Danube, elle se trouvera d'une part en état d'envoyer toute seule des escadres à Constantinople et de l'autre, à portée de faire marcher ses troupes de terre du même point d'où partiront celles de l'Empereur.

Voilà certainement les spéculations qui ont dû passer en *a parte* par les têtes ministérielles des deux Cours. Mais ces spéculations se croisant nécessairement sur quelques articles, il se trouvera: 1. Que l'Empereur profitera bien des efforts que les Russes et leurs alliés feront contre les Turcs, mais qu'il n'attendra point leur commodité pour opérer la conquête de Constantinople. 2. Que l'Empereur verra sans peine les Russes se rendre maîtres de la Bessarabie, du Budziac, de la Moldavie et *peut-être de la Valaquie.* (Je dis *peut-être*, parce que cette province est singulièrement à la convenance de la Cour de Vienne et que la déposition toute fraîche de l'hospodar Caradja *est l'ouvrage de cette Cour, comme celle de son prédécesseur, Alexandre Ipsilanti a été celui de la Cour de Pétersbourg.* Ces deux Cours se disputent à qui mettra ces petits princes dans ses intérêts, non parce qu'elles les craignent, mais parce qu'ils leur servent d'espions), mais qu'il ne souffrira point qu'ils mettent le pied en Bulgarie, en Romélie et à Constantinople.»

. . . . . .

(1) Dămŭ portretulŭ luĭ în alăturare, după o icónă din bibl. Academieĭ. Originalulŭ este minunatŭ coloratŭ, dar lipsa de mijlóce ne împedică d'a reproduce icóna în colorĭ.

27 Augustŭ, dar elŭ este deja Domnŭ de la finea luĭ Iuliŭ, precum acésta se constată din proclamaţiunea luĭ de la 1 Iuliŭ 1783 în cuprinderea următóre : (1)

Iŵ Mihaiŭ Constantinŭ Suţu VV. i gpd. Zem.

«Vĕ facemŭ Domnia mea în scire la toţĭ cei de obşte, adecă sînţiilorŭ vóstre, Egumenĭ, Proegumenilorŭ, şi Protopopilorŭ, Preoţilorŭ, Diaconilorŭ, Boerilorŭ, Boerinaşilorŭ, Mazililorŭ, Ruptaşilorŭ şi tuturorŭ locuitorilorŭ şi altorŭ şedetorĭ de fie-care tagmă, carĭ sunteţĭ supuşĭ Domnieĭ mele la acestŭ judeţŭ..... ....., cum că prea puternica Impĕrăţie, pre care milostivulŭ Dumneḑeŭ să o întăréscă şi să o înteiască cu tótă întărimea de a fi nebiruită de cătră nimenea, numaĭ a fi maĭ puternică, şi maĭ straşnică decât tóte alte omenescĭ puternicĭ de biruinţă,—pliroforisindu-se Impĕrăţia sa pentru acastasia şi rea purtarea de grijă a economieĭ ce aŭ cursŭ la tótă ţéra într'unŭ anŭ şi jumĕtate, milostivindu-se ca după cugetulŭ şi iubirea dreptăţeĭ ce o are asupra tuturorŭ supuşilorŭ raeleĭ împĕrăţieĭ sale, m'aŭ orânduitŭ Domnŭ ţĕreĭ Rumânescĭ, pentru ca să cautŭ tóte cele bune ale odihneĭ şi ale aşeḑeriĭ, întru care nicĭ într'unŭ chipŭ să nu fiţĭ la îndoială, fiindŭ-că acésta însuşĭ cugetulŭ şi pohta inimiĭ Domnieĭ mele o ceremŭ necontenitŭ spre tóte cele bune fapte şi faceri de bine, care acésta este mărturisită şi cunoscută de toţĭ, pentru cele bune aşăḑărĭ care aţĭ câştigatŭ îndată după facerea păceĭ, adecă în vreme de şépte anĭ şi jumĕtate, la care acéstă facere de bine a aşeḑăreĭ şi a tocmiriĭ s'aŭ făcutŭ şi s'aŭ isprăvitŭ cu multă muncire şi strădanie a Domnieĭ mele, şi din mila prea puterniceĭ Impĕrăţiĭ, s'aŭ întăritŭ şi s'aŭ întemeiatŭ cu multe şi straşnice... Impĕrătescĭ, şi s'aŭ diafendisitŭ cu totŭ feliulŭ de apĕrare.... cât şi ceĭ micĭ după cum este şciutŭ de cătră toţĭ cinstiţĭ.... credincioşiĭ Boeriĭ Domnieĭ mele, pentru acéstă strădanie.... făcutŭ, şi amŭ arĕtatŭ cătră tótă ţéra în vremea .., arĕtatŭ atuncĭ atâta silinţă şi sîrguinţă..... ţéra, dară acum ia vĕ socotiţĭ, cu cât maĭ

. . . . . .

odihnă şi mulţămirea a tuturorŭ de obşte, pentru că sunt rînduitŭ din mila luĭ Dumneḑeŭ şi de la prea puternica împĕrăţie Domnulŭ ţĕreĭ Rumânescĭ şi acésta ce arĕtŭ maĭ susŭ este cerută de împĕrăţia sa de la fie-care Domnŭ întocmaĭ ca o datorie pentru bună şi aşeḑarea oblăduiriĭ dreptăţeĭ de odihnă a tuturorŭ şeḑĕtorilorŭ ţĕreĭ, încă vĕ maĭ adeverimŭ cu acéstă carte a Domnieĭ mele, după cum este sciutŭ şi adevĕritŭ de prea milostivulŭ Dumneḑeŭ, care cunósce inimele tuturorŭ, pentru acea amŭ hotărîtŭ Domnia mea să mĕ arĕtŭ întocmaĭ ca unŭ tată şi Părinte alŭ tuturorŭ, cu mare şi multă străşnicie de apĕrare pă-

(1) Condica Domnéscă No. 12, fila 1. E probabilŭ că proclamaţiunea acésta e trimisă de la Constantinopolŭ.

zindu-ve de răpirile și zulumirile, a celorŭ de prin prejurŭ și a celorŭ-lalțĭ ale fieșce-căruia, pedepsindu-ĭ pre aceĭ carĭ îndrăsnescŭ de a se atinge de cinstea celorŭ maĭ micĭ, și să nu supere întru nimicŭ la aceĭ carĭ este cu neputință, și voimŭ să ne silimŭ Domnia mea, ca să se păzéscă tótă așeḑarea a legiĭ și așeḑăriĭ a dreptățiĭ, lipsindŭ și curățindŭ totŭ felulŭ de apucăturĭ, și de mâncătoriile a rușfeturilorŭ ce se facŭ la fie-care hotărîre a judecățilorŭ, și după cum arétă Domnia mea, silindu-mĕ în totŭ chipulŭ, cât voiŭ puté, la tóte acelea, care aduce ajutorŭ și folosință la tótă așeḑarea și folosința, la tótă așeḑarea și odihna așeḑărilorŭ țĕreĭ; așia este hotărîrea Domnieĭ mele, că în frica și gróza celuĭ din înălțimea ceruluĭ, adecă a prea puterniculuĭ, milostivuluĭ Dumneḑeŭ, nădăjduescŭ ca după curata inimă a sufletuluĭ ce o are Domnia mea, iarăși la mila luĭ Dumneḑeŭ năzuescŭ, la vre-o întâmplare a vremilorŭ, acéstă hotărîre și făgăduială care amŭ făcut'o către Dumneḑeŭ, să nu se schimbe; pentru acestea nu sunt la îndoială, cum că toțĭ, marĭ și micĭ, vețĭ să stațĭ dându laudă și mulțămită, rugându pre prea puterniculŭ și ce este în Troiță proslăvitŭ unulŭ Dumneḑeŭ Ceruluĭ și alŭ pământuluĭ pentru scumpa și neprețuita starea vieței și a fericirilorŭ, îndelungațĭ anĭ.... Impĕrăției sale ca să se arĕte tot-d'a-una cu durere și cu iubire asupra raeleĭ împĕrăției sale, asemenea și pentru îmmulțirea.... lungirea tărieĭ fericiților anilorŭ aĭ luminatuluĭ și prea înălțatuluĭ..... puterniculŭ și stătătorŭ în fericitŭ scaunulŭ lumina .... grija raeleĭ împĕrăției. Așijderea să fițĭ rugătorĭ fericiteĭ vieți și a sănătățeĭ Domnieĭ mele și iubiților fiĭ aĭ Domnieĭ mele, amŭ datŭ poruncă Dumné-lorŭ cinstiților Caimacamĭ, pentru ca să aibă tótă silința și durerea de inimă să caute și să păzéscă totŭ felulŭ de odihnă, lipsindŭ acele pricinĭ carĭ aducŭ smintélă vouĕ; dar și voĭ la tóte poruncile ce se vorŭ trămite de către Dumné-lorŭ Caimacamiĭ să vĕ arĕtațĭ cu supunere, fiindŭ-că la câte poruncĭ vi se vorŭ trămite, aceste sunt tóte după învĕțătura și porunca Domnieĭ mele, până când Dumneḑeŭ să ne învrednicéscă de a vĕ câștiga pe toțĭ de obște și să ne lumineze la tóte cele bune dându-ne putere să facemŭ bine țĕreĭ, după legea creștinéscă; acésta poruncimŭ și însciințămŭ Domnia mea.» 1783. Iulie 1. (1)

Dămŭ în notă actele pentru rînduirea alaiuluĭ de intrare în Bucurescĭ a Domnuluĭ și a Dómneĭ Mihaiŭ Suțu (2).

(1) Actulŭ este fórte lacunarŭ, hârtia fiindŭ putredită și ruptă.

(2) *Orênduiala alaiuluĭ prea iubiteĭ Dómneĭ nóstre la intrarea în Bucurescĭ.*

100. Seimenĭ polcovnicescĭ toțĭ călărĭ, cu haina roșie curată, înarmațĭ și cu moțurĭ galbine.
Doĭ postelniceĭ cu capoturĭ roșiĭ și tacămŭ curatŭ.
Doĭ postelniceĭ asemenea cu tacămŭ curatŭ.

Incă până a nu face intrarea în Bucurescĭ dela 27 Augustŭ 1783 noulŭ Domnitorŭ primì unŭ rĕspunsŭ alŭ boerilorŭ din Craiova cu

---

Ceaușulŭ Agescŭ	Ceaușulŭ Spătărescŭ
Polcovnicŭ de vĕnătorŭ	Polcovnicŭ za Scimenĭ
Polcovnicŭ de tîrgŭ	Bașŭ Bulucŭ-Basa
Vel căpitanŭ za Dorobanțŭ	Dvornicŭ de haremŭ
Vel Spătarŭ	Vel Postelnicŭ
Vel Aga	Com. Racoviță
Vel Grămăticŭ	Vel Comisŭ
Vel Pahar. Negri	Vel Căminarŭ Const. Suciulŭ

50. Nemțĭ de Pórtă pe josŭ toțĭ cu haine curate fistichiĭ.
12. Fustașĭ cu darde în mânĭ, și luz-Basa între dînșiĭ.
8. Căpitanĭ, patru aĭ Scimenilorŭ Spătărescĭ și patru Agescĭ urmațĭ cu dece Davale în capŭ, pe josŭ.
10. Ciohodarĭ lângă careta Domnéscă.
6. Ciohodarĭ lângă careta iubitelorŭ nóstre Domnițe. Dumné-lorŭ jupănesele cele marĭ pămîntence după obiceiŭ în caretele lorŭ după Domnițe.

Iŏ Mihaiŭ Const. Suțu VV. Boj. milos. i gpsd. Zem. Vlas.

«Poruncimŭ Domnia mea Bașŭ-Bulucŭ-Basa să aibĭ a însciința atâtŭ maĭ susŭ arĕtațilorŭ boierĭ, zapciĭ, cât și dumné-lorŭ jupăneselorŭ, ca să scie că.... cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ la .... ciasurile din .... este să fie intrarea prea iubiteĭ Dómneĭ Domnieĭ mele înăutru Bucurescilorŭ, să fie strânșĭ toțĭ la Văcărescĭ, spre a nu se face vre-unŭ cusurŭ.»

Iată și pitaculŭ de intrare a luĭ M. Suțu în Bucurescĭ la 27 Augustŭ 1783:

Iŏ Mihaiŭ Constan. Suțu VV. Boj. milos. i gpsd. Zem Vlas.

«Poruncimŭ Domnia-mea Vătașe de Aproḑĭ, să aibĭ a însciința dumné-lorŭ boerilorŭ i zapciilorŭ marĭ și micĭ, și tuturorŭ maĭ susŭ arĕtațilorŭ că .... la 27 Augustŭ ciasurile ... cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ este să fie intrarea Domnieĭ nóstre înăuntru Bucurescilorŭ la Domnesculŭ scaunŭ, și să fie toțĭ strînșĭ maĭ dinainte la Văcărescĭ și pușĭ la rînduială, ca la rădicarea nóstră să se afle toțĭ gata la piciorŭ spre a sĕ porni, însă să căutațĭ a nu se face vre-unŭ cusurŭ, séŭ vre-o atacsie la pornire, că veĭ fi în vină ; așijderea să aibĭ a arĕta fieșcăreia bréslă la mergere, să n'aibă a striga și a face sgomotŭ și amestecătură, ci fieșcare cu tăcere să urmeze mișcarea alaiuluĭ, iar unŭ Alaiŭ-Ceaușŭ să aibă a âmbla necontenitŭ înainte îndreptândŭ și întocmindŭ mișcarea alaiuluĭ la mergere, ca să curgă cu orînduială bună »

Étă și alte diverse alaiurĭ ale membrilorŭ familieĭ luĭ M. Suțu :

Alaiulŭ Mărieĭ lorŭ Beizadelelorŭ.

Poterași pre josŭ	Edecurĭ	Iar poterași asemenea
Scimenĭ polcovnicescĭ		Scĭmenĭ bulucbașĭ

data din 20 Iuliŭ, prin care Divanulŭ Craiovénŭ îlŭ felicita de venire la tronŭ. Craioveniĭ ceruseră Domnitoruluĭ voïe să trimită o de-

Treĭ postelniceĭ
Ceaușŭ Agescŭ
Rahtivanŭ
Polcovnicŭ de ciocli
Polcovnicŭ de poteră
Bașbulucbașa
Vel Căpit. za lefegiĭ
Vel Căpit. de dorobanțĭ

Cinceĭ Căpitanĭ Agescĭ

Alŭ doilea Postelnicŭ
Salahorĭ pre josŭ
Alaiulŭ Ciaușŭ
Beizadea cu ciohodarĭ. Asemenea
i unŭ Saraciu
Tufeccĭĭ și deliĭ
Vătavŭ alŭ Mărieĭ lorŭ Beizadelelorŭ

Iar treĭ postelniceĭ
Ceaușŭ spătărescu
2-lea Pitarŭ
Polcovnicŭ de Seimenĭ
2-lea Comisŭ
Polcovnicŭ de târgŭ
Vel Căpit. de mizilŭ
Alŭ 3-lea Postelnicŭ

Cinceĭ Căpitanĭ Spătărescĭ

Alaiulŭ prea iubiteĭ Dómneĭ Domnieĭ mele afară la Isvorulŭ tămăduireĭ.

50 Seimenĭ Polcovnicescĭ
50 Seimenĭ Bulucbașescĭ } Călărĭ și Inarmațĭ

6 Postelniceĭ toțĭ cu capoturĭ și tacâmŭ curatŭ

Ceaușŭ spătărescŭ cu Ceaușŭ Agescŭ
Bașbulucbașa cu Polcovnicŭ de Seimenĭ
Alŭ 2-lea Pitarŭ cu Polcovnicŭ de Târgŭ
Vornicŭ de Haremŭ cu Vel Căpitanŭ de Dorobanțĭ

50 Nemțĭ din Pórtă, pe josŭ.

12 Fustașĭ cu Darde și cu Iuz-bașa lorŭ.

8 Căpitanĭ, patru aĭ seimenilorŭ spătărescĭ și patru agescĭ înarmațĭ, cu zardavele în capŭ.

10 Ciohodarĭ pe lângă careta gospod. și cele-lalte care următóre.

«Poruncimŭ Domnia mea, Ceaușŭ spătărescŭ, să fiĭ Zapciŭ ca să gătescĭ acestŭ alaiŭ Joĭ până în ḑiuă.»

Étă și ciudatulŭ alaiŭ alŭ cailorŭ domnescĭ:

Orînduiala alaiuluĭ la scóterea domnescilorŭ caĭ la ceairŭ.

Iuruc-Bairactarŭ
Trâmbițașiĭ
Sacagiĭ
Vătavŭ de grajdŭ și de pitărie

putațiune ca să-lŭ salute și să-ĭ arĕte dorințele Olteniei. Domnitorulŭ rĕspunde la 11 Augustŭ, că încă n'a intratŭ în Bucurescĭ, ci petrece

---

Telegarĭ, Edecurĭ, Hagiĭ } Câte doĭ comișaĭ ținduŭ câte unulŭ, iar de nu ajungŭ și Seimenĭ.
Câțĭ Căpitanĭ agescĭ sunt în rîndŭ cu toțĭ slujitoriĭ cu tobe.
Doĭ alaĭ-ceaușĭ
Răhtivanŭ cu alŭ 3-lea comisŭ
Alŭ 2-lea comisŭ cu alŭ 2-lea Pitarŭ
4 salahorĭ
12 Ciohodarĭ
2 Satărĭ
4 Saraccĭĭ
4 Vel Comișĭ
Mehter-Basa cu tótă taifaoa.
«Poruncimŭ Vătașe de aprodĭ și te orînduimŭ ca să epistesescĭ și să se puc la orînduială alaiulŭ după acéstă fóie.»

Orênduiala alaiuluĭ la eșirea Domnieĭ afară la Binișŭ.

Catanele de țĕră cu căpitanulŭ lorŭ, toțĭ călărĭ și înarmațĭ.

Brésla agéscă.

Călărețiĭ polcovnicescĭ toțĭ călărĭ și înarmațĭ.
Vel Căpitanŭ de cazacĭ cu sărmaciulŭ și tobosulŭ sĕŭ.
Talpoșiĭ dorobănțescĭ pedestriĭ cu tobe și cu cimpoile lorŭ.
Vel Căpitanŭ de dorobanțĭ cu zapciiĭ sĕĭ înainte i cu toba după dînsulŭ.
Cazaciĭ agescĭ pedestri cu cimpoiŭ i tobele lorŭ.
Vênătoriĭ asemenea.
Căpitaniĭ agescĭ înarmațĭ; cu tacâmŭ curatŭ.
Ceaușulŭ agescŭ cu polcovniculŭ de ciocli.
Polcovniculŭ de vênătorĭ cu Logofĕtulŭ agescŭ.
Vel Aga, cu podóba după obiceiŭ.
Buciuculŭ, i călărețiĭ cu praporile, i trâmbițile cu toba și sarmaciulŭ după dumné-luĭ.

Brésla spătărésca.

Lefegiĭ călărĭ.
Vel Căpitanŭ de lefegiĭ cu zapciiĭ sĕĭ i buciuculŭ toboșŭ i sărmaciulŭ după dînsulŭ.
Scutelniciĭ spătărescĭ înarmațĭ.
Poterașiĭ toțĭ înarmațĭ.
Deliiĭ toțĭ călărĭ înarmațĭ cu sulițe în mână, cu odobașiĭ lorŭ.
Seimeniĭ bulucbășescĭ înarmațĭ, toțĭ cu haine roșiĭ și cu moțurĭ galbene, cu toba și sărmaciulŭ.

la Cotroceni, «fără de nici unu așeḑământu și supĕratu, fără de vreme

---

Căpitanĭ spătărescĭ înarmaţĭ, cu tacâmŭ curatŭ.
Polcovniculŭ de poteră — cu ceaușŭ spătărescŭ.
Polcovniculŭ de seimenĭ — cu Başŭ-bulucŭ-Başa.
Vel Căpitanŭ de mazîlĭ — cu Logofĕtulŭ spătărescŭ.
Vel Spătarŭ cu dóbă după obiceiŭ
Buciuculŭ, letegiĭ cu prapore i trâmbiţe, tobă și sarmaciŭ după dumné-luĭ.
Copiiĭ din casă — cu păhărniceĭ
Vătașŭ de Visterie — cu Vătașŭ de păhărniceĭ
Aproḑiĭ vătășescĭ — cu Aproḑiĭ ceaușescĭ
Vătașŭ de aproḑĭ — cu Ceaușŭ de aproḑĭ

*Brésla Portărésc*ă

Portăreiĭ rêndŭ pe josŭ — cu semnele în mânĭ
2-lea Portariŭ — cu alŭ 3-lea Postenicŭ.
Vel Portarŭ

*Brésla Armășasc*ă

Armășaĭ — cu Puşcașiĭ
2-lea Armașŭ — cu 3-lea Armașŭ
Vel Armașŭ cu podóbă după obicciŭ.
Trâmbiţașiĭ Domnescĭ și muzicanţiĭ Nemţĭ.
Sacagiiĭ după orânduială, cu sacale.
Salahoriĭ călărĭ cu beţile în mânĭ.
Caiĭ Domnescĭ împodobiţĭ trăgêndu-ĭ Comișciĭ câte unulŭ.

Toţĭ călărașiĭ cu vătavulŭ lorŭ 6 fustașĭ cu darde

2-lea Comisŭ — Rahtivanulŭ
6 Postelniceĭ cu capoturĭ și tacâmŭ curatŭ — 6 Postelniceĭ asemenea
3-lea Logof. — 3-lea Postelnicŭ
2-lea Logof. — 2-lea Logof.
Vel Pitarŭ — 2-lea Postelnicŭ
Vel Postelnicŭ — Vel Comisŭ

Toţĭ lipcaniĭ cu Odobașa 6 fustașĭ cu darde

Beizadea cu Ciohodariĭ
Beizadea cu ciohodariĭ — Beizadea cu ciohodariĭ

Unŭ Satărŭ — Altŭ Satărŭ
Unŭ Satărŭ — Altŭ Satărŭ
Unŭ Satărŭ — Altŭ Satărŭ
Mataraţi-emacŭ — Alaiŭ Ciaușŭ — Mataraţi-Başŭ
Saracciŭ — Icioglani Ciaușŭ — Saracciŭ Başa
Unŭ Gavazŭ — Unŭ Gavazŭ
Deli-Başa cu chehaiaua cu toţĭ Ciohodariĭ — Başŭ Ciohodarŭ, Tufecci Başa cu toţĭ Ciohodariĭ

cuviinciósă,» și că dar Craioveniĭ să trimiță maĭ târdiŭ deputațiunea lorŭ, după ce Domnulŭ se va fi aședatŭ în Bucurescĭ (1).

Ciohodarĭ

Ciohodarĭ

Ciohodarĭ

Vătavŭ de Div înarmatŭ cu saidacurĭ

Semnulŭ Domnieĭ

2-lea Spătariŭ, sabia i topuzŭ

Copiiĭ de casă cu prapore

Vel Cămărașŭ
Vel Ispravnicŭ za curte
Vel Cuparĭŭ
2-lea Cămărașŭ
3-lea Visternicŭ
Muhurdarŭ
Cafegi Basa
Tutungi Basa.

Vel Grămăticŭ
2-lea Visternicŭ
2-lea Ciohodarŭ
2-lea Grămăticŭ
Vătavŭ za curte
Divictariŭ
Caftangiu Basa
Serbeciŭ Basa

Și alțĭ Edecliĭ
Mehter Basa cu totŭ Tacâmulŭ cântându.

Toți lipcaniĭ cu Odobașa

Caréta Gpod.

NB. Asemenea după acestŭ alaiŭ s'a făcutŭ și acum la lét. 1785, Aprilie 25, în ḑiua de Duminica Tomiĭ, când aŭ eșitŭ Măria Sa Vodă la Mărcuța; s'aŭ rênduitŭ zapciŭ vătavulŭ za aproḑĭ.

(1) Étă: *Rĕspunsulŭ cărțiĭ Boerilorŭ din Craiova.*

«Cinstițilorŭ și credincioșilorŭ Boerĭĭ Domnĭĭ mele, Judecătorĭ aĭ Divanuluĭ Craioveĭ, și ceĭ-lalțĭ boerĭ pămîntenĭ de acolo, sănătate; cartea d-vóstră de la douĕ-ḑecĭ ale trecutuluĭ Iulie amŭ primit'o, și amŭ vĕḑutŭ Domnia mea

Din primele acte semnate de Domnitorulŭ M. Șuțu din reședința luĭ provisorie de la Cotroceni, apare, că tocmaĭ mulțămită nu era întréga țéră cu noulŭ Domnŭ. Negreșitŭ Divanulŭ, după intrarea luĭ M. Șuțu în Bucurescĭ va trimite la Pórta otomană unŭ arzŭ de mulțămire pentru orînduirea nouluĭ Domnŭ (1). Divanulŭ amintesce serviciile

---

cele ce ne scrieți, cum că de obște ați avutŭ bucurie pentru vestirea de a nóstră Domnie la acéstă creștinéscă Țéră, cum și închinăciunile ce ne faceți pentru acésta; milostivulŭ D-ḍeŭ să ne învrednicéscă ca să ne arĕtămŭ și să ne cunóșteți precum dorimŭ, întocmaĭ ca unŭ părinte patrieĭ acesteia, fiindŭ că totŭ scoposulŭ și cugetulŭ inimiĭ Domnieĭ mele este, ca să căutămŭ cele ce sunt de folosulŭ, de odihnă, și mulțămirea supușilorŭ și celorŭ credincioșĭ aĭ Țĕriĭ Domnieĭ mele, atâtŭ celorŭ marĭ, cât și ceĭ-lalțĭ de obște, după cum pentru acésta nu suntemŭ la îndoială, că din Domneștile nóstre cărți, care încă *din Țarigradŭ amŭ scrisŭ pe largŭ la toți d-vóstră de împreună cu înștiințarea Domnieĭ și din alte,* vĕ veți fi pliroforisitŭ destulŭ, de a nóstră bună voire ce avemŭ spre oblăduirea acesteĭ creștinescĭ Țĕrĭ. Ne maĭ scrieți ca *să dămŭ voie a trimete unuluĭ din d-vóstră despre partea obștieĭ aicĭ spre închinăciunea nóstră și* spre a arĕta cele ce aveți, pentru acésta fiindŭ-că nu suntemŭ la îndoială, că venirea d-vóstră urmézĕ a fi pentru a ne arĕta cele ce sunt de îndreptarea și buna orênduială la ale părțiĭ loculuĭ, spre binele și odihna obștieĭ și a locuitorilorŭ tuturorŭ; iată dămŭ d-vóstră voie, ca unuluĭ din d-vóstră, care veți socoti, despre partea tuturorŭ, să aibă voie a veni, însă fiindŭ-că Domnia nóstră încă *până acum nu amŭ intratŭ la Domneșculŭ nostru scaunŭ înăuntru Bucureșci, ci ne aflămŭ la Cotroceni fĕr de nicĭ unŭ așeḍămîntŭ, și supĕrați, fără de vreme cuviinciósă, după ce dar* cu ajutorulŭ luĭ D-ḍeŭ vomŭ intra la Domneșculŭ nostru scaunŭ, și după ce ne vomŭ așeḍa în vreme cuviinciósă, atuncĭ voĭ aveți a trimete unuluĭ dintre d-vóstră pe care veți alege despre partea tuturorŭ, fiindŭ după cum ḍicemŭ maĭ susŭ fĕr' de îndoială, că venirea și arĕtarea d-vóstră va fi pentru ale părțiĭ loculuĭ cele de trebuință și cu cale spre bună orênduială și de folosulŭ și binele obștieĭ. 1783, Augustŭ 11.»

(1) Étă acestŭ primŭ arzŭ către Impĕrăție :

«Noĭ toțĭ prea plecațĭ și supușĭ și credincioșiĭ prea puternicilorŭ Impĕrățiĭ, Mitropolitulŭ, Episcopiĭ, Egumeniĭ, Boeriĭ, căpitaniĭ și tótă săraca Raia, cu genuche plecate printr'acestŭ alŭ nostru Arz-magzar, arĕtămŭ la prea luminatulŭ și slăvitulŭ pragulŭ Impĕrăției, că *la 27 de ḍile ale luneĭ luĭ Augustŭ*, intrândŭ Domnulŭ nostru de acum *Mihailŭ Voevodŭ* în politia Bucurescilorŭ și șeḍêndŭ în scaunulŭ țĕreĭ dela Curtea Inalteĭ stăpânireĭ luĭ, s'aŭ cititŭ întru auḍulŭ tuturorŭ cele vrednice de slavă și de închinăciune Impĕrătescĭ Firmanurĭ, prin care se orînduesce de prea puternica Impĕrație, spre a fi nouĕ tuturorŭ Domnŭ și stăpânitorŭ, la care după a nóstră obicĭnuită datorie și supunere cu mare bucurie și cu multă cucernicie amŭ arĕtatŭ cea deseĕvêrșită smerenie și închinăciune la vrednica de slavă poruncă a nebiruiteĭ Impĕrăției, cum și pre susŭ numitulŭ Oblăduitorulŭ nostru Domnŭ l'amŭ primitŭ cu mare bucurie și cu multă plecăciune, ci după cum prea slăvita și prea Inalta Impĕrăție

aduse de M. Șuțu ca Capuchehaia la Constantinopole, servicii pe cari și Domnitorulŭ le amintea în proclamațiunea luĭ către țéră, trimisă din Constantinopole; dar în același timpŭ când Divanulŭ mulțămea Porței prin acestŭ arz-magzarŭ, prin unŭ alŭ doilea, de care se face mențiune în celŭ de mulțămire, Divanulŭ cerea Porțeĭ otomane paza vechilorŭ privilegiĭ ale țĕreĭ și diverse scutirĭ. (1) Din acestŭ alŭ doilea arz-magzarŭ transpiră comprimata de frică nemulțămire a țĕreĭ de noua Domnie. Dar acéstă nemulțămire se manifesta sgomotosŭ prin locurile publice din Bucurescĭ, precum apare din pitaculŭ Domnescŭ de la 9 Augustŭ 1783, oprindŭ vorba de politică prin calenele și privighiándŭ polițienesce hanurile. Iată acestŭ pitacŭ :

Pitacŭ a nu mai face vorbă prin cahvenele și pentru hanurĭ să nu se mai priméscă fără de răvașŭ de la Spătărie i Agie.

«Fiindŭ-că dela o vreme încóce înmulțindu se cahvenelele în Bucurescĭ se facŭ felŭ de felŭ de adunăturĭ de ómenĭ într'însele, ce vorbescŭ de celea ce nu li se cade și spunŭ feluri de halturĭ, pentru care poruncimŭ D-luĭ Vechiluluĭ alŭ Agieĭ, primindŭ Pitaculŭ acesta, numaĭ decât să chiamĭ pe toțĭ aceĭ cari ținŭ cahvenele în Bucurescĭ și să le arĕțĭ, că este strașnică porunca Domnieĭ mele, să nu se cuteze a primi de astădĭ înainte a maĭ face vorbe de ce nu se cade și să spue halturĭ și feluri de scorniri de cuvinte prin cahvenele,

---

l'aŭ cunoscutŭ plinŭ de înțelpciune, credinciosŭ și ocrotitorŭ de sĕracĭ, și l'aŭ alesŭ de bunŭ oblăduitorŭ Țĕreĭ nóstre, ca unŭ practicosŭ și vrednicŭ de a fi Domnŭ și ocârmuitorŭ acesteĭ Țĕrĭ, întru acestŭ felŭ și noĭ *cu toțiĭ ilŭ adeverimŭ pentru că âmtâiŭ capuchehaia locului curgĕtorilorŭ anĭ cât aŭ fostŭ s'aŭ arĕtatŭ cu multă râvnă, strădanie și sîrguință la tóte trebuințele acesteĭ țĕrĭ*, și acéstă bună alegere amŭ socotit'o de o mare *facere de bine și de o desĕvêrșită milă a prea puterniceĭ Impĕrățiĭ către toțĭ locuitoriĭ acesteĭ țĕrĭ* pentru unŭ obrazŭ ca acesta vrednicŭ de laudă și desĕvêrșitŭ credinciosŭ alŭ prea puterniceĭ împĕrățiĭ, și îndată ce l'amŭ câștigatŭ, l'amŭ cunoscutŭ în fáptă la tóte cum maĭ susŭ s'aŭ arĕtatŭ, care acestea bune și vrednice de laudă daruri ale luĭ sĕ cunoscŭ *de a fi maĭ multŭ decât fiescare altulŭ, atâtŭ la vrednicie, la oblăduirea buneĭ stărĭ a țĕreĭ*, cât și la împlinirea a tuturorŭ Impĕrătescĭ trebĭ și poruncĭ, și după înalta Impĕrătéscă poruncă, suntemŭ la tóte supușĭ voieĭ luĭ, și nicĭ de cum nu vomŭ eși din cuvîntulŭ sĕŭ, ci vomŭ fi următorĭ la învĕțăturile și povĕțuirile luĭ; decĭ cu genuche plecate înălțándŭ mânile nóstre rugătóre către Dumnedeŭ, pentru îndelungarea vieței, norocirĭ, neclintirĭ, strălucirĭ, buneĭ sporirĭ a vredniceĭ și nebiruiteĭ stare a prea puterniceĭ Im-

(1) Vedĭ anexa.

că nu numaĭ cahvenelele se vorŭ închide, ci se vorŭ şi pedepsi fórte réŭ; care să aibă după darea porunciĭ aceştia în urmă a le rîndui şi zapciĭ printr'ascunsŭ ca să cerce prin cahvenele, şi pe care va afla porunciĭ aceştia ce dămŭ ne următoriŭ, să ridice .... şi să ne însciinţămŭ ca să dămŭ poruncă a i-se închide.... pedepsitŭ; osebitŭ de acésta, fiindŭ-că vomŭ Domnia mea să fie sciuţĭ şi cunoscuţĭ ceĭ ce vinŭ de conăcescŭ prin Hanurĭ, poruncimŭ d-luĭ Vel Spătarŭ i Dumnéluĭ Vechilulŭ Agieĭ, să daţĭ poruncă la toţĭ hangiiĭ de pe la hanurĭ, atât cele din târgŭ, cât şi cele ce cadŭ în mahala, fără de răvaşŭ de la Dumne-tre să nu priméscă în hanŭ pe nimenea. Tolico pisah gvmd. 1783, Augustŭ 9.»

Sub cuvîntŭ de a asigura liniştea locuitorilorŭ din Bucurescĭ şi încetarea hoţiilorŭ, Domnitorulŭ, în Augustŭ 4 1783, maĭ dă unŭ lungŭ Nizamŭ către noulŭ spătarŭ Grigorăscu Balasache, prin care se ieaŭ mĕsurĭ riguróse de privighiare a tuturorŭ celorŭ ce intru şi esŭ din Bucurescĭ, ba şi din ţéră, să înmulţescŭ şi se întărescŭ străjile de ḑi şi de nópte şi se încinge capitala cu cordonŭ de străjĭ. Se maĭ ieaŭ prin acestaşi nizamŭ şi unele mĕsurĭ de edilitate, de curăţire a stradelorŭ, etc., dar aceste sunt maĭ multŭ pe planulŭ ultimŭ, căcĭ principalulŭ scopŭ alŭ nizamuluĭ apare evidentŭ, ca mĕsură de precauţiune în legătură cu pitaculŭ despre cafenele şi hanurĭ (1).

---

părăţiĭ, ne rugămŭ cu prea plecată şi nemărginită supunere la mare milostivirea eĭ, ca maĭ susŭ numituluĭ nostru Domnŭ să fie ascultate cererile ce ar face, pentru cea maĭ cu lesnire sĕvêrşire a împĕrăteştilorŭ porunciĭ, şi pentru bună starea şi oblăduirea acesteĭ ţĕrĭ, a căruia păsurĭ şi trebuinţe îndrăznimŭ a le arĕta cu deosebitŭ prea plecatŭ alŭ nostru Arzŭ-magzarŭ, care şi cu totulŭ ne cucerimŭ să fie ascultatŭ, şi la tóte cele ce în lăuntru se arétă, să se reverse noianulŭ milostiviriĭ Impĕrăţieĭ şi acum precum s'aŭ revĕrsatŭ totŭ-d'a-una.... . . . . .»

(1) *Carte către dumné-luĭ Vel Spătarŭ, i către vechilulŭ Agieĭ pentru Nizamulŭ străjilorŭ de paza oraşuluĭ Bucurescĭ, cuprinḑĕtóre şi de altele.*

Zem. Vlascoi. Cinstitŭ şi credinciosŭ boerule Domnieĭ mele d-ta Grigorăsco Balasache Vel Spătarŭ, i dumné-ta Vechilule Agieĭ, sănĕtate, fiindŭ-că scopusulŭ şi voinţa nóstră este a petrece fiesce-care locuitorŭ alŭ ţĕreĭ Domnieĭ mele în odihnă, nu numaĭ despre alte nedreptăţĭ şi supĕrărĭ, ci şi despre hoţiĭ şi făcĕtoriĭ de réŭ a fi fără de nicĭ o grijă, şi a nu se bântui nimenĭ, cu cât maĭ vîrtosŭ orăşeniĭ Bucurescenĭ, carĭ fiindŭ locuitorĭ aprópe lângă scaunulŭ Domnieĭ mele, se cade a fi fără de nicĭ o temere despre ómeniĭ réĭ, de aceea dară nicĭ de cum nu vomŭ suferi a auḑi cum că în mijlocŭlŭ Bucurescilorŭ, aicĭ lângă noĭ, într'atâtea şi atâtea străjĭ şi zapciĭ *s'aŭ călcatŭ de hoţĭ casa* cutăruia, orĭ s'aŭ jăfuitŭ şi s'aŭ furatŭ lucru cuivaşĭ şi nu s'aŭ prinsŭ

Introducerea în 1784 Iulie pentru prima óră în țéră a *censureĭ*, încă stă în raportŭ cu situațiunea noueĭ Domniĭ față cu țéra Aducemŭ la capi-

celŭ vinovatŭ, séŭ alte atacsiĭ s'aŭ făcutŭ ; decĭ într'alte folositóre obștieĭ, care gândimŭ cu ajutorulŭ mareluĭ Dumnedeŭ a le pune în faptă, socotindŭ și de acésta : a pune la orênduiala ce trebue străjuirea orașuluĭ Bucurescilorŭ pentru odihna obștieĭ de orĭ-ce felŭ de furĭ, carĭ arŭ căuta să fure din orașŭ...*(lipsă)* vinŭ séŭ orĭ-ce să iasă afară, pentru fugarĭ, i slugĭ, i Țiganĭ de pe la stăpânĭ, i pentru alțĭ ómenĭ rĕĭ séŭ vinovațĭ ce arŭ căuta să scape cu eșirea din Bucurescĭ, i pentru gălcevurĭ și pentru buna orênduială și paza ce se cuvine a avé orașulŭ acesta, ca o stare de Domnie ce este ; aflămŭ din condicile Divanuluĭ că și maĭ dinainte aŭ fostŭ orênduială făcută și porunciĭ Domnescĭ date prin Pitacurĭ, ca să fie străjĭ aședate în tóte trebuinciósele locurĭ, pe margine și înlăuntru, dar din amelia zapciilorŭ s'aŭ urmatŭ fórte prostŭ acéstă străjuire, ne orênduindŭ ómenĭ harnicĭ și de plinŭ, nicĭ cercare făcêndu-li-se vreodată ca să vadă de sunt pre de plinŭ la străjĭ și de păzescŭ precum trebue, și de aŭ orênduitŭ la unele locurĭ dintr'înșiĭ, dar aceĭ străjuitorĭ după năravulŭ lorŭ ce sunt obișnuițĭ a se purta cu nehărnicie la slujba ce se rênduescŭ, numaĭ dóră că se afla cu numele de străjĭ acolo, iar nicĭ o străjuire nu făcea, pentru care ne suferindŭ Domnia mea în vremea nóstră să fie străjuirea cu acéstă acastasie ; iată scriemŭ Dumné-vóstră, să îndreptațĭ, să întăriți, să puneți în faptă cum trebue orênduiala străjilorŭ pentru paza Bucurescilorŭ, cum poruncimŭ maĭ josŭ.

1-iŭ Dumné-ta Vel Spătarŭ, la tóte străjile câte sunt orênduite în locurile trebuincióse pe margine să aședațĭ slujitorĭ după orênduiala ce este făcută maĭ dinainte, cu ómenĭ vrednicĭ și harnicĭ de pază, pentru care să și porțĭ Dumné-ta grijă ca în tótă vremea a fi nelipsițĭ orênduițiĭ slujitorĭ pe deplinŭ, carĭ să stea napristanŭ în locŭlŭ străjeĭ cu sope în mânĭ și deștepțĭ preste tótă nóptea, iar să nu se risipéscă încóce și încolo după năravulŭ lorŭ celŭ rĕŭ, nicĭ să fie niscaĭ-va mișeĭ ; pe carĭ și însuși Dumné-ta să-ĭ încercĭ în vreme fără veste de sunt la strajă toțĭ și de păzescŭ la strajă toțĭ cum se cade, și pe care veĭ găsi, că orĭ lipsesce, orĭ nu străjuesce, ci dórme, orĭ se îmbată, pe acela acolo să-lŭ puĭ să-lŭ pedepsescĭ cum va fi maĭ rĕŭ, pentru pilda celorŭlalțĭ, ca așĭa să se învețe cum să-și pórte slujba lorŭ ; carĭ acești slujitorĭ să aibă a cerceta și a întreba pe ceĭ ce intră și esŭ din Bucurescĭ, cine este anume ? orĭ Boeriŭ mare orĭ micŭ, orĭ Egumenŭ, séŭ verĭ-cine arŭ fi, din verĭ ce tréptă, cum și pe înși-ne Domnia mea are să ne întrebe când vomŭ fi tiptilŭ, și dela fieș-care trecĕtorŭ de obște să aibă a lua rĕspunsŭ : cine este anume ? Care cu acésta nu scade cinstea nimĕnuĭ, a rĕspunde străjăruluĭ că este cutare Boerŭ, séŭ este cutare Egumenŭ, séŭ cutare omŭ, în vreme că și înși-ne ne dămŭ la cercetarea străjăruluĭ ; iar care va face tăcere a nu da rĕspunsulŭ străjăruluĭ și alŭ doilea și alŭ treilea rîndŭ întrebându-lŭ, totŭ asemenea va trece cu tăcerea, și va fi calabalicŭ pe care să nu-lŭ pótă straja opri, să se iae după urmă, să-ĭ sămuiască și să dovedéscă negrețitŭ cine sunt, să arĕte Dumi-tale și d-ta să aibĭ datoria să înșciințezĭ Domnieĭ mele îndată. Totŭ feliulŭ de ómenĭ : negustorĭ, Isnațĭ, strĕinĭ séŭ pămîntenĭ, care aŭ... *(lipsă)*...torĭ, orĭ ca să iasă afară din Țéra Domnieĭ mele, séŭ numaĭ afară prin

tolulŭ «Culturei publice» mai la vale, pitaculŭ prin care M. Şuţu opri tipărirea a orĭ-ce «*Vivlion*» fără prealabilă autorisare cu decretŭ domnescŭ.

Ţéra Domniei mele, să fie datorĭ a veni, ca să iea Teşcherea de dreptate dela Domnia ta, după cum aşĭa a fostŭ obiceiŭ şi cu Teşchere vorŭ fi sloboḑĭ a trece, dândŭ de Teşchere iar nu de nume, adecă ceĭ vorŭ fi ca să iasă din Ţéră afară.... parale patru, iar ceĭ ce aŭ a călĕtori numaĭ aice în Ţéră câte parale douĕ.... orĭ puţinĭ de vorŭ fi la numĕrŭ totŭ acelea părale să dea, adecă de Teşchere, iar nu de numele lorŭ care scrie acele Teşcherele, care aceste parale destule îĭ sunt, pentru puţine slove..... şi maĭ multŭ să nu se cuteze a lua, că de vomŭ dovedi se va pedepsi fórte rĕŭ, dar..... aprópe cine va fi pe aicĭ în préjma Bucurescilorŭ, orĭ pentru a-şĭ vedé aşeḑările ce aŭ, cum şi viile în prejma Târguluĭ, séŭ pentru plimbare care obişnuescŭ..... ómenĭ fără Teşchere sunt sloboḑĭ, dară ca nu care cumvaş cu acestŭ mijlocŭ.... Teschera la altă călĕtorie, Dumné-ta Vel Spătarŭ să daĭ straşnice poruncĭ la căpitaniĭ ce sunt pe afară la drumurĭ ca să fie asemenea cu străjuire ḑiua şi nóptea pentru trecĕtorĭ să-ĭ întrebe, şi pe care nu va avé Teşcherea, oprindu-lŭ să-lŭ întórcă înapoĭ, trimiţîndu-lŭ dreptŭ la Dumné-ta ; iar care din căpitanĭ acésta nu o face-o : a păzi bine şi a prinde pe celŭ fără Teşcherea, unulŭ ca acela cu Târgu şi cu Ocna să va pedepsi ; însă poruncimŭ D-tale Vel Spăt, ca să nu facĭ vre-unŭ felŭ. de năcazŭ celorŭ ce aŭ a veni la răvaşŭ, spre a-ĭ zăbovi, că nu este acum vremea, séŭ Logofătulŭ celŭ orênduitŭ după scrisele acelora să fie vre-unŭ leneşŭ, şi să aştepte ómeniĭ pricinuindu-le o zăticnire la călĕtoria lorŭ, şi în césulŭ ce va veni omulŭ la răvaşŭ numaĭ decât să se facă şi să-ĭ dea. Pentru slugile Boerescĭ séŭ mânăstirescĭ, fiindŭ-că se póte a se întêmpla să facă uniĭ furtişaguri de la însuşĭ stăpâniĭ lorŭ şi să fugă, séŭ să se vinovăţéscă stăpânilorŭ lorŭ cevaşŭ, şi caută a scăpa ; ca să n'aibă dar lesnire de scăpare, de aceea dar şi pentru slugile boerescĭ şi mânăstirescĭ, ḑicemŭ că, mergerile şi eşirile lorŭ să fie prin scirea domnieĭ-tale, insciinţându-te de la însuşĭ stăpâniĭ lorŭ, care îĭ trimitŭ, în scrisŭ cu iscălitura stăpânilorŭ lorŭ ; iar ţĕraniĭ de pe afară, carĭ vinŭ în Bucurescĭ, ca uniĭ ce sunt cunoscuţĭ tuturora, aceĭ nu aŭ a lua Teşcherea, séŭ a da parale cevaşŭ, ci să fie nesupĕraţĭ ; iar ceĭ-lalţĭ toţĭ, cum amŭ ḑisŭ, să nu fie sloboḑĭ fără de Teşcherea a trece, afară numaĭ din Boeriĭ carĭ aŭ a se întreba cine este anume? De la tóte străjile să aibă a-şĭ aduce străjariĭ în tóte serile şi în tóte ḑimineţile însemnare şi cu de amăruntulŭ perigrafi, cine aŭ trecutŭ, cine aŭ intratŭ séŭ eşitŭ din Bucurescĭ, într'acea ḑi séŭ într'acea nópte şi la câte césurĭ? şi D-ta să fiĭ datoriŭ a arĕta Domnieĭ-mele, totŭ-d'a-una, ce felŭ de omŭ: străinŭ, Creştinŭ, Românŭ, Grecŭ, Ovreiŭ, Arménŭ séŭ verĭ cine este, orĭ pământénŭ? cu ce trébă? de unde vine şi unde merge? Cătră acestea ḑicemŭ : câte locurĭ vorŭ fi deschise prin mahala afară din drumurĭ care esŭ afară la câmpŭ, pe unde trecŭ, orĭ hoţĭ, orĭ fugarĭ de şi cu vite de furatŭ şi cu orĭ-ce, fiindŭ-că acele locurĭ încă vorŭ fi deschise, întru zadarŭ sunt străjile la căpătêiulŭ podurilorŭ, măcarŭ că ómeniĭ ceĭ buniĭ nu lasă drumulŭ străjeĭ să se abată pe acolea, dar ca să fie la toţĭ drumŭ să trécă prin strajă, poruncimŭ şi pentru acésta, să închidă acele locurĭ, şi să rânduescĭ zapciĭ de aĭ Dum-le, ca să pue pe mahalagiĭ, cu voia fără voia lorŭ, să închidă la marginĭ acele locurĭ ce esŭ la câmpŭ, cu garduriĭ şi cu mărăciniĭ, câte vorŭ fi stricate gardurile maĭ dinainte, să rĕ-

Orĭ cât este mare iubirea de pompă a luĭ M. Șuțu, acésta nu esplică singură, alaiurile cu care ordonă să fie însoțitŭ orĭ de câte orĭ eșia

---

mâe drumŭ numaĭ alŭ poduluĭ de eșitŭ afară la câmpŭ, de care să și grijescĭ, să se facă acelea câte vorŭ fi stricate, să se întemeeze bine negreșitŭ, și pentru ca să nu pătiméscă de noróe cu închiderea acelorŭ locurĭ, țĕraniĭ ce vinŭ cu cele trebuincióse în Bucurescĭ, și toțĭ alțĭ călĕtorĭ, carĭ pentru ca să se ferésca de noróe să abătea din drumulŭ podurilorŭ marĭ printr'acele locurĭ ce eraŭ deschise și intrá maĭ cu lesnire în târgŭ, poruncimŭ Dumi-tale Vel. Spătarŭ, să rênduescĭ zapciiĭ D-le ca să pue pe mahalagiĭ, cu voia fără voia lorŭ, să drégă drumurile și baltacurile ce sunt atâtŭ la căpĕtâiele podurilorŭ marĭ, cum și prin ulițele mahalalelorŭ, să astupe bine cu tufe, cu pétră, cu sfărămăturĭ de cărămidă și altele ca acestea, la care să aibă și Dumn. Aga a da mână de ajutorŭ cu ómeniĭ din brésla Dumi-sale, i cară negustorescĭ, ca de împreună cu mahalagiiĭ în puține ḑile să se drégă tóte drumurile și să se astupe noróele bine, de temeiŭ, atâta cât să nu se strice în scurtă vreme și în puține ḑile, iar când se maĭ strică să aibă datorie mahalagiiĭ și cu ómeniĭ breslelorŭ d-vóstră a purta grijă totŭ-d'a-una ca să le drégă și să le întemeeze pe tótă vremea, fără de a nu maĭ aștepta atuncĭ alte poruncĭ a maĭ da Noĭ; la locurile unde ședŭ străjarĭ de se adăpostescŭ în vremĭ rele, câte vorŭ fi stricate acele căsuțe și stărĭ ale lorŭ să puĭ d-ta să le drégă curatŭ, pentru ca să o și cunóscă că este strajă Domnéscă. Așijderea și d-ta Vel Agă să întărescĭ străjile din lăuntru Târguluĭ în tóte locurile obișnuite ale ocoluluĭ dum.-le și pe la tóte rĕspântiile, cu ómenĭ harnicĭ și vrednicĭ de slujbĭ pe carĭ pururea să-ĭ i cercĭ dumné-ta fără de veste de străjuescŭ, de priveghéză ce se mișcă? și cine âmblă séŭ trece pe uliță? séŭ de dormŭ și lipsescŭ și acum ce pedépsă să le facĭ? și așĭa după ce vețĭ întări și vețĭ rândui d-vóstră străjile la tóte locurile cuvincióse, când se va întâmpla în cuprinsulŭ aceluĭ căpitanŭ și străjariŭ, orĭ hoțĭ, orĭ pricină de gâlceviĭ, séŭ orĭ-ce, acela să dea sémă și să se pedepsésca negreșitŭ. Să se ferésca acești străjerĭ în totŭ chipulŭ a nu supĕra pe accĭ trecĕtorĭ, orĭ cu fênŭ orĭ cu lemne, séŭ cu orĭ-ce, a se atinge să le iea măcarŭ unŭ paiŭ, séŭ unŭ lemnŭ, căcĭ străjile sunt puse pentru folosŭ și odihna ómenilorŭ, iar nu pentru tréba lorŭ; osebitŭ de aceste statornice străjĭ, care sunt a fi nemișcătóre de pe la locurile cele obișnuite, poruncimŭ d-luĭ Vel Spătarŭ i d-luĭ Vel Aga, să dațĭ strașnicŭ poruncă zapciilorŭ dumné-vóstră, carĭ sunt datorĭ..... ca fieșcarele când ĭ este rêndulŭ să aibă de a âmbla tótă nóptea cu priveghiare de împreună cu toțĭ ómeniĭ lorŭ, înconjurândŭ tóte ulițile orașuluĭ Bucurescilorŭ cu sope în mânĭ, și cândŭ vorŭ audi de hoțĭ, orĭ de gâlcévă, să sară fără de pregetŭ..... iar să nu dormiteze pe aicĭ pe colea. Așijderea să întărescĭ dumné-ta, vechilule alŭ Agieĭ, poruncĭ strașnice la toțĭ, ca fie-care prăvăliașŭ, după obiceiulŭ vechiŭ, să aibă felinare în tóte nopțile puse până spre ḑiuă nelipsitŭ, așijderea și putinĭ de apă iarășĭ după obiceiŭ să se afle peste tótă vremea nelipsitŭ dinaintea casĕĭ, séŭ prăvălieĭ fieșcăruia, pentru întêmplare, ferésca Dumneḑeŭ, de focŭ; puindŭ și pristavŭ ca în tótă vremea să deștepte pe toțĭ spre a-și avé fie-carele coșurile măturate, lângă aceste fiindŭ-că din necurățitulŭ și din nerănitulŭ podurilorŭ, nu numaĭ tină

prin Bucuresci. Asemenea alaiuri îşi dedeau Domnii fanarioţi numai la anume ocasiuni şi sărbători, iar în 2 Novembre 1783, M. Şuţu ordonă să i se facă alaiu de apurarea, la tóte «eşirile Domniei *mele în Bucuresci.*»

Asemenea alaiuri constituiau, credemu, şi o specie de «*gardă de corpu*», pe lângă că erau şi în gustulu de pompă şi de luxu alu Domnitoruluï (1).

şi noroiu se face pe uliţă de nu póte âmbla norodulu, ci şi podurilorŭ ce se facŭ cu atâta cheltuială şi trudă, li se pricinuesce putregiune şi se strică în scurtă vreme, stându asupră-le noroiu şi tină, care aceste lucruri fiindu necuviincióse şi de stricăciune; scriemu, d-vóstre, ca pentru ulitele din târgu să daţi în scire cu pristavu tuturoru de obşte, că fieşcare dinaintea luï să curete şi să mature şi să rânéscă totu-d'a-una, iar podurile cele mari să se curete şi să se mature totu-d'a-una de podari, pentru care să daţi poruncă Polcovniculuï de podu să pórte grije negreşitu. Pentru tóte aceste d-ta Vel Spătaru i d-ta Vechilulu Agieï, să sciţi cu adevératu, că după ce vomu cerceta cu feliuri de mijlóce, apoi avemu a eşi şi înşi-ne spre cercetare adese şi într'adinsu, şi când nu le vomu găsi îndreptate şi puse la orênduială tóte cum poruncimu şi vomu vedé vre-unu cusuru la una dintru acestea, să sciţi că veţi rémâné fără de réspunsu de îndreptare înaintea Domnieï mele şi ne veţi aduce la tulburare. *tolico pisah gspd.* 1783, Augustu 4.

(1) Iată alaiulu relativu:

Orênduiala alaiului Domniei la eşire prin Bucuresci.
Stégariulu agescu pe josu înaintea Agăi.

50 Vênători zapcii micï agescï, 25 seimenï, 20 delii, 15 lipcanï,

Dumné-luï Vel Agă

D-luï Vel Portaru cu tacâmulu séu

D-luï Vel. Armaşu Tacâmulu séu

Copiii Domnescï

Salahorï pe josu rîndu

3-lea Log. de josu
2-lea Log. de josu
2-lea Postelnicu

3-lea Log. de susu
2-lea Log. de susu
Vel Pitaru

Vătavu de Comişăï înaintea D-luï Vel Comisu. D-luï Vel Comisu.

Vătavu de călăraşi odabaşi de lipcanï cu stegaru Asemenea D-luï Vel Post.

Beizadea micu cu cihodaru i unu saracciu

Beizadea cu ciohodaru i unu saracciu

Beizadea cu ciohodaru i unu saracciu

Unu Căpit., unu Post. unu Post-celu Unu Post. Unu Post-celu unu Post-celu altu Căpit.
Unu Căpit., unu Post. unu Post. Unu Post. unu Post. altu Căpit.

50 Vênători, zapcii micï agescï, 25 seimenï, 20 delii, 15 călăraşi,

Grija de vre-o mișcare din orașŭ se manifestă și în mai multe alte pitace ale luĭ M. Suțu. Așĭa, încă fiindŭ la Cotrocenĭ, elŭ ordonă Agăĭ, să

10 căp. spăt. din care

Unŭ Fustașŭ, unŭ Post. unŭ Post. unŭ Post. unŭ Post. altŭ Fustașŭ
Unŭ Fustașŭ, 3-lea Port. 3-le Arm. 2-le Port. 2-le Arm. altŭ Fustașŭ
Unŭ Fustașŭ, Céușŭ Agescŭ, Céușŭ Spăt., Polco. Ciocli Polc. Pod. altŭ Fustașŭ
Unŭ Fust. Polc. Seimenĭ, Polc. Vênăt. Polc. Pórtă, Bașŭ-Bulucŭ-Bașŭ, altŭ Fust.
Unŭ Fust. Polc. za Têrgŭ. Vel Căp. Dorobanțĭ. Vel căp. lefegiĭ. Vel căp. i Minsil, altŭ Fustașŭ.
Unŭ Fust. Văt. za Păhărniceĭ. Văt. za Vist. Văt. za Divanŭ. Céușŭ za Aprodĭ. Văt. za Aprodĭ, altŭ Fustașŭ

10 căp. agescĭ din care

Unŭ satărŭ altŭ satărŭ
Unŭ satărŭ altŭ satărŭ
Unŭ satărŭ altŭ satărŭ

Mataratŭ eamacŭ Alaiŭ Ceaușŭ Mataratŭ Bașiŭ
Saracciŭ eamacŭ Ingciosugliu Ceaușŭ Saracciŭ Bașiŭ

Unŭ Gavazŭ Altŭ Gavazŭ

Deli Baș-Răhtivanulŭ Chehaiĕua Bașŭ Ciohodarŭ. 2-lea comisŭ. Tufecci-Basa
Ciohodarĭ. Ciohodarĭ. Ciohodarĭ. Ciohodarĭ
Iară Ciohodarĭ. Iară Ciohodarĭ

Tufecciĭ Tufecciĭ

2-lea Spătarŭ

Vel Grămăticŭ Vel Cămărașŭ
2-le Vistierŭ Vel Ispravnicŭ za Curte
I-Ciohodarŭ Vel Cuparŭ
2-lea Grămăticŭ 2-lea Cămărașŭ
Vătavŭ de Curte Mehtupciulŭ
Muhurdarulŭ Divictariulŭ
Caftangi-Basa Calegi Basa
Serbecciu Basa Tutungi-Basa

Și ceĭ-lalțĭ Edecliĭ

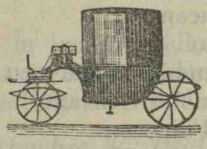

Iŏ Mihailă Șuțulŭ V-vd gpod Zem. Vlas.

«Vatavŭ de Aprodĭ, iată te rănduimŭ Zapciŭ ca într'acestașŭ chipŭ să puĭ alaiulŭ la orânduială, atâtŭ mâne cât și la tóte eșirile Domnieĭ mele în Bucuresceĭ; cusurŭ să nu se facă, că veĭ cădé în urgie; tolico pisah gospd. 1783 Noembre 2.»

trimétă la Curte rîndași de pază, cu *prisosință*. Iată unŭ asemenea curiosŭ pitacŭ:

Pitacŭ la Dumné-luĭ Vechilulŭ Agiĭ pentru Rândași.

«Dumné-ta Nicolae Filipescule Aga, crĭ amŭ poruncitŭ d-tale pentru rîndașiĭ ceĭ obișnuițĭ ca să-ĭ rânduescĭ la Curte la pază la locurile sciute cu prisosŭ, că trebuesce, și luândŭ înscințare că nicĭ până acum nu s'aŭ arĕtatŭ aceĭ rîndași, care acestŭ felŭ de zăbavă la poruncĭ este nesuferită, cum veĭ primi pitaculŭ acesta numaĭ decât să aibĭ a orîndui și a trimete obișnuițiĭ rîndașĭ la Curte cu prisosulŭ ce amŭ poruncitŭ, fără de a pricinui nimicŭ, *Iolico pisah gopd, 1783, Augustŭ 7.*»

XLV.

Administrațiunea sub M. Suțulŭ.

Ca și Domniĭ anterioră M. Suțulŭ își începe domnia cu rînduirea de noĭ ispravnicĭ la județe. Cu pitaculŭ din 11 Augustŭ 1783, de la mânăstirea Cotrocenĭ, sunt rînduițĭ noĭ ispravnicĭ. Aceștia sunt maĭ toțĭ Românĭ curațĭ (1).

(1) Iată pitaculŭ după cond. domnéscă No. 12 (fila 8):

Isprăvniciile ce s'aŭ orînduitŭ pe la județe, Augustŭ 11, 1783, fiindŭ Măria Sa la Cotrocenĭ.

Slam Râmnicŭ	Alŭ 2-lea Vistierŭ Gheorghe
	Medel. Grigorie Hrisoscoleu
Buzĕŭ	Pit. Antonŭ Vilara
	Vasilache Armașŭ
Saacŭ	Sard. Mateiŭ Fălcoianu
	Stol. Câmpineanu
Prahova	Stol. Colfescu
	Pahar. Costandinŭ Văcărescu
Ialomița	Stol. Dumitrache Colciagu
	Med. Radu Filipescu
Ilfovŭ	Pahar. Alexandru Hiotŭ
	Stol. Florescu
Dâmbovița	Stol. Dumitrache Fălcoianu
	Pahar. Golesculŭ.
Vlașca	Pahar. Gregorie Greceanu
	Pit. Armagu

Rară Domnie sub care mai multŭ ca sub M. Suțu a fostŭ nestabilitate în slujba isprăvnicatuluĭ. De sigurŭ pentru interese bănescĭ, aŭ urmatŭ prefacerile de ispravnicĭ dela 30 Septembre, dela 13 Novembre, dela Decembre 1783, apoĭ celc din 1784 și din 1785(1).

Teleormanŭ	Șătrarŭ Dumitrache
	Săr. Tufénu
Argeșŭ	Sluj. Ștef. Greccanu
	Medel. Ianache Hiotu
Oltŭ	Sluj. Caramalău
	Clucer. State
Romanațĭ	Pit. Ghiurgiu
	Clucerŭ Vrusinŭ
Vâlcea	Pahar. Zamfirache
	Șătrarŭ Jăianŭ
Doljŭ	Pit. Scarlatŭ Hiotu
	Corniță Brăiloiu
Gorjiŭ	Pahar. Grădișteanu
	Sărd. Păianu
Slobozia gpod.	Chiriță alŭ luĭ Colceagŭ
Mehedinți	Pit. Alexandru Farfara
	Stol. Glogoveanu
Muscelŭ	Pah. Anastasie
	Dumitrache Perdicarŭ Pitr.

(1) Étă aceste diverse schimbărĭ după acte:

Boerĭĭ ispravnicĭ ce s'aŭ orênduitŭ pe la județe. 1783, Septembre 30.

Buzĕŭ. Iene Armașŭ, în locŭlŭ Armașuluĭ Vasilache.
Saacŭ. Anghelache Armașŭ, în locŭlŭ Stolniculuĭ Scarlatŭ Câmpineanu.
Prahova. Stefanŭ Văcărescu, în locŭlŭ Pahar. Văcărescu.
Dâmbovița. Clucerulŭ Drăgănescu, în locŭlŭ Pahar. Golescu.
Muscelŭ. Costache Racoviță Comisŭ, în locŭlŭ Perdicaruluĭ.
Teleormanŭ. Pahar. Manu, în locŭlŭ Tufénuluĭ.
Oltŭ Stefanŭ Pitarŭ, în locŭlŭ Clucerului State, s'a orênduitŭ și Mincu Fălcoianu Șatrarŭ în locŭlŭ Slugeruluĭ Caramanlău, 1783, Decembre.
Doljiŭ. Portarŭ Costache în locŭlŭ Brăiloiuluĭ.
Vlașca. Pitarŭ Argintoianu în locŭlŭ Medeln. Grecénu.
Mehedinți. Teodorache Chiseolŭ biv. Vel Slugerŭ în locŭlŭ luĭ Farfara.

Octombre 30, 1783.

Mehedinți. Ioniță Filișanu biv Vel Vist.
Doljiŭ. Nicolae Vlădăianu biv Vel Pit.
Gorjiŭ. Gheorghe Bengescu biv Vel Slug. cu Pahar. Grădișteanu.
Romanațĭ. Șerbanŭ Otetelișanu biv Vel Stol. cu Pit. Ghiurgiu.
Vâlcea. Ioniță Brăiloiu biv Vel Slug. cu Pahar. Zamfirache.

Vre-o mĕsură nouă administrativă, deosebită, nu aflămŭ luată de M. Suțu, cât privesce ispravniciĭ.

Manolache Giulescu biv Vel Aga la Sudŭ Ilfovŭ în locŭlŭ Stolniculuĭ Florescu. 1783, Noembre 13.

Isprăvniciile de Ungurenĭ. 1783, Septembre 30.

Constandinŭ alŭ 2-lea Grămăticŭ la cinci județe ot peste Oltŭ.

Isprăvniciile ce s'aŭ făcutŭ la 17 Ianuarie 1784.

Buzĕŭ.	Stolniculŭ Câmpinénu cu Anghelache Armașulŭ.
Ialomița.	Comisulŭ Racoviță cu Slugerulŭ Varipati.
Saacŭ.	Grigorie Hrisoscoleu cu Sărd. Mateĭ Fălcoianu.
Prahova.	Aga Hrisoscoleu cu Stefanŭ Văcărescu.
Muscelŭ.	Alecu Cocorăscu cu Rusetŭ biv Vel Spătarŭ.
Vlașca	Gregorie Grecénulŭ Medel. cu Iordache Colfescu.
	Stolniculŭ Ioniță Glogovénu s'a orênduiutŭ Ispravnicŭ la Sudŭ Mehedințĭ. 1784, Martiŭ 20.

Isprăvniciile ce s'aŭ făcutŭ în 1784, Augustŭ 27.

Slănicŭ-Rômnicŭ	Medel. Hrisoscoleŭ în locŭlŭ Comisuluĭ Costi Zct. Slatinénŭ.
Buzeŭ	Iordache Cantacuzino Slug., în locŭlŭ luĭ Anghelache Armașŭ.
Saacŭ	Anghelache Armașŭ în locŭlŭ Medeln. Ștefanŭ Văcărescu.
Prahova	Medel. Scarlatŭ Hiotŭ în locŭlŭ Agăĭ Hrisoscoleu.
Ialomița	Sărdarŭ Grigorie Alecsénu în locŭlŭ Slugeruluĭ Varepati.
Dâmbovița	Pah. Radu Golescu în locŭlŭ Medel. Scarlatŭ Hiotŭ, cu Radu Iuliano Biv Vel Stol. 1784, Noemb. 2.
Teleorm	Dumitrache Perdicari în locŭlŭ Păhar. Manu.
Muscelŭ	Dumitrache Papazolŭ Sărd., în locŭlŭ luĭ Alec. Cocorăscu.
Argeșŭ	Ioniță Caramănlăŭ Slug., în locŭlŭ luĭ Păhar. Negré.
Oltŭ	Vintilă Pitariu în locŭlŭ Minculuĭ Fălcoianŭ Șătrarŭ.
Vâlcea	Ștefanŭ Grecénu Slug., în locŭlŭ Slug., Cățioli.
Doljŭ	Gheorghe Suțulŭ în locŭlŭ Post. Constandinŭ.
Mehedințĭ	Costant. Post., în locŭlŭ Glogovénuluĭ.
Romanațĭ	Șatr. Vilara, în locŭlŭ Ghiurgiuluĭ.

Ispravniciĭ ce s'aŭ făcutŭ maĭ în urmă.

Saacŭ	Pahar. Zamfirache, în locŭlŭ Sărd. Mateĭ Fălcoianulŭ 1784, Sept.
Gorjŭ	Slug. Ioniță Argintoianu, cu Păh. Grădișténu } 1784, Octom. 11.
Mehedințĭ	Slug. Ștefanŭ Crăsnaru cu Costache Post. }
Doljŭ	Corniță Brăiloiu Biv Cluc. za aria, în locŭlŭ Stolniculuĭ Bengescu. Decemvrie 6, 1784.

Să semnalămŭ însă pitaculŭ din Decembre 1783, hotărîndŭ circumscripţiunile celorŭ doĭ Logofeţĭ marĭ de ţéra de susŭ şi de ţéra de iosŭ, introduşĭ,—cum aiurea vĕdŭrămŭ,—după esemplulŭ Moldoveĭ.

Ispravnicii ce s'aŭ făcutŭ pe la judeţe 1785, Ianuarie 22.

Ioniţă Slugerŭ Caramalăŭ Costandinŭ Medelnicerŭ Movilă	Saacŭ
Radu Filipescu Medelniceriu Grigorie Hrisoscoleŭ Stolnicŭ	Prahova
Slugerulŭ Scarlatŭ Varipati Slugerulŭ Popaziolu	Muscelŭ

Pitarulŭ Vintilă, în locŭlŭ luĭ Caramanlăŭ. *Argeşŭ.*
Pitarulŭ Argintoianu, în locŭlŭ Pitaruluĭ Vintilă. *Oltulŭ.*
Stolnicu Mateĭ Fălcoianu, în locu slugeruluĭ Ştefanŭ Grecénu. *Vâlcea.*

Isprăvniciile ce s'aŭ făcutŭ la lĕt 1785, Februarie 26.

Ioniţă Otetelişanu Şătrarŭ la sud. Vâlcea cu Stolniculŭ Fălcoianu
Mihalache Păharnicu la sud. Mehedinţĭ cu Sărdarulŭ Farfara
Andreiŭ Vrusinŭ, Clucerŭ za aria la sud. Romanaţĭ cu Pitarulŭ Vintilă Prejbénu
Constandinŭ Movilă Medelnicerŭ la sud. Saacŭ cu Hrisoscoleu.

Ispravniciĭ ce s'aŭ făcutŭ la Martie 18, lĕt 1785.

Mehedinţĭ.	Clucerŭ Cornĕ Brăiloiu în locŭlŭ Crăsnaruluĭ.
Vâlcea.	Costandinŭ Otetelişanu în locŭlŭ Jăianuluĭ.
Romanaţĭ.	Pit. Ianache Fărcăşanu, în locŭlŭ Cluceruluĭ Vrusinŭ.
Doljiŭ.	Constant. Clucer. Geanoglu, în locŭlŭ Brăiloiuluĭ. Clucerŭ Ioniţă Brăzoianu la sud. Vlaşca în locŭlŭ Medelniceriuluĭ Grecénu. 1785, Martie 31.
Ilfovŭ.	Iordache Iordanŭ în locŭlŭ Dumné-luĭ Vel Logof. Creţulescu, (?) 1785, Martie 31.

Isprăvniciile ce s'aŭ făcutŭ pe la judeţe, lĕt. 1785, Maiŭ 4.

Clucerŭ Constandinŭ Stirbeiŭ,	Argeşŭ, cu Pitarŭ Vintilă.
Pahar. Racoviţă,	Buzĕŭ, cu Stol. Scarlatŭ Câmpinénu.
Serdarŭ Anghelache,	Mehedinţĭ, cu Brăiloiu.
Medel. Scarlatŭ Hiotu,	Vlaşca, cu Brezoianulŭ.
Medel. Gregorie,	Saacŭ, cu Medel. Movilă.
Slug. Dona,	Slam-Râmnicŭ, cu Medel. Gheorghe.
Stol. Gheorghe Bengescu,	Doljŭ, cu Clucerŭ Gianoglu.
Şătr. Mihaiŭ Fălcoianu,	Teleormanŭ, cu Şătr. Dumitrache.
Clucerŭ Alecu Cocorăscu,	Prahova, cu Stol. Hrisoscoleu.
Barbu Văcărescŭlŭ,	Ialomiţa, cu Comisŭ Racoviţă.
Portar.	Muscelŭ, cu Slug. Scarlatŭ Varepati.

Nu posedemŭ nizamulŭ relativŭ la Logofĕtulŭ ţĕreĭ de jos, dar din celŭ ce dămŭ în notă, relativŭ la ţéră de sus, lesne se póte pricepe care era juridicţiunea Logofĕtuluĭ de ţéra de josŭ (1).

Isprăvniciile ce s'aŭ făcutŭ 1785, Augustŭ 17.

Pitarŭ Nicolae Vlădoianu la sud. Doljŭ
Clucerŭ Constantinŭ Geanoglu la sud. Gorjiŭ
Pitarŭ Socoténŭ la sud. Vâlcea, 1785, Septembre 1.

Isprăvniciile ce s'aŭ făcutŭ 1785, Noembre 12.

Pit. Vintilă la sud. Romanaţĭ cu Pahar. Manu.
La Mehedinţĭ, Alexandru Farfara cu Andreĭ Vrusinŭ.

Isprăvniciile ce s'aŭ făcutŭ 1785, Noembre 23.

Iordache Palada biv Clucerŭ za arie împreună cu Medelnicerulŭ Dumitrache la sud. Oltŭ.
Ioanŭ Comănénu biv. Vel Şatrarŭ, la sud. Buzĕŭ.
Dumitrache Schiliţĭ biv Vel Pitarŭ, la sud. Muscelŭ.
Ianache Bărcănescu biv Vel Sărdarŭ, la sud. Prahova.

Isprăvniciile ce s'aŭ făcutŭ 1785, Noembre 24.

La sud. Argeşŭ Teodorache Chiseolu cu Clucerŭ Constandinŭ Ştirbeiŭ.
La sud. Teleormanŭ Pitarŭ Constandinŭ Ghiurgiu cu Şătrarulŭ Minculŭ Fălcoianu.
La sud. Oltŭ, Serdarŭ Teodorache Tufeanu cu Pitarŭ Stefanŭ.
La sud. Dâmboviţa, Stolniculŭ Gregorie Hrisoscoleu cu Pahar. Radu Golescu.
La sud. Mehedinţĭ, Clucerŭ Andreiŭ Vrusinŭ cu Anghelache Sărdarŭ, în 1785, Iunie 25.
La sud. Prahova, Ene biv Vel Armaşŭ cu Aleco Cocorăsculŭ, 1785, Iulie 3,

(1) Iată jurisd. în cestiune :

Condica domnéscă No. 11 dela Iŏ Mihaiŭ Const. Suţu V. V.

Arĕtarea circumscripţiunii ce aparţine Logofĕtuluĭ de ţéra-de-susŭ :

Mehedinţĭ, Gorjŭ, Doljŭ, Romanaţĭ, Vâlcea, Oltulŭ, Argeşŭ, Teleormanŭ — Craiova şi cu tóte mânăstirile marĭ şi micĭ, mitóce, schiturĭ şi biserică dintr'aceste 8 judeţe.

La Craiova M. Suțulŭ rênduise în scurtŭ timpŭ, unulŭ după altulŭ, caimacamĭ, întêiŭ pre Paharniculŭ Romaneti (1) la data de 3 Sept. 1783 și apoĭ pre Ianake Hrisoscoleo (2).

Bucurescĭ cu tóte aceste mânăstirĭ și cu alte mitóce, schiturĭ și bisericĭ; sunt într'însulŭ mânăstirĭ: Radu-Vodă, Mihaiŭ-Vodă, Sărindarŭ, St. Ioanŭ, S-ta Ecaterina, St. George-noŭ, St. Spiridonŭ-noŭ, St. Spiridonŭ-vechiŭ, S-ții Apostolĭ, Stavropoleos, Zlătarĭ, Domnița Bălașa, Toți Sfinții, Colțea, Grecii, St. Sava, Mărcuța ce s'aŭ înoitŭ de curêndŭ.

«Cinstitŭ și credinciosŭ boerulŭ Domnieĭ mele d-ta Vel Log. de țéra-de-susŭ, după acéstă orênduială să urmeze d-luĭ a căuta trebile Logofețieĭ, păstrându grijă cu epimelie atâtŭ pentru ale județelorŭ, cât și pentru ale mânăstirilorŭ. și acésta veĭ face, să puĭ d-ta să se trécă în condica Divanuluĭ, ca să fie pentru totŭ-d'a-una păzită, 1783 Decembre.»

Iată și altŭ pitacŭ din 1785 Decembre:

Ilfovulŭ cu tóte aceste mânăstirĭ și cu alte metoace, schiturĭ și bisericĭ de afară.

Mânăstirĭ:	Văcărescĭ	Căldărușenĭ	Turbații
	Cotrocenĭ	Znagovŭ	Țigănescĭ
	Pantelimonŭ	Codrenĭ	Spirea
	Plumbuita	Plătărescĭ	Ruptura
	Negoescĭ	Balamucĭ	Izvoranĭ

Iŏ Mihailŭ Const. Suțulŭ Voivodŭ.

«Cinstitŭ și credinciosŭ boerulŭ Domnieĭ mele dumné-ta Vel Log. de țéra-de-josŭ, după acéstă orênduială să urmezĭ dumné-ta a căuta trebile logofețieĭ purtându grijă cu epimelie atâtŭ pentru ale județuluĭ, cât pentru ale mânăstirilorŭ trebĭ și acésta să puĭ dumné-ta să se trécă în Condica Divanuluĭ ca să fie pentru totŭ-d'a-una păzită, 1785, Decembre.»

(1) *Cărți de însciințare la cinci județe pentru căimăcămia d-luĭ Paharniculuĭ Romaneti*

«D-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud.... sănătate, vĕ facemŭ în scire, că astădĭ la treĭ ale luneĭ aceștia amŭ făcutŭ domnia mea caimacamŭ la Divanulŭ Craioveĭ pe d-luĭ cinstitŭ și credinciosŭ boerulŭ Domnieĭ mele, Manolache Romaneti, boerŭ bĕtrânŭ cu bunŭ pracsisŭ, care aŭ și maĭ stătutŭ maĭ înainte caimacamŭ acolea. Deci pentru acésta să fiți D-vóstră, înscințați să-lŭ cunósceți de caimacamŭ, și la tóte poruncile Domnieĭ mele, care prin dumné-luĭ vomŭ da, să fiți următorĭ, Sept. 3. 1783.»

(2) *Carte la cinci județe ot preste Oltŭ pentru caimacamŭ ce s'aŭ orênduitŭ.*

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud. .. sănătate, vĕ facemŭ în scire, că ierĭ la 17 dile ale luniĭ aceștia amŭ rênduitŭ Domnia mea caimacamŭ la Craiova pe d-luĭ cinstitulŭ și credinciosulŭ boerulŭ Domnieĭ mele Ianache Hrisoscoleu Vel Banŭ, care după ce este evghenis, înțeleptŭ, cu ipolipsis și prahticos, aŭ

Epitropia obștéscă începe a fi numită sub Mihaiŭ Șuțulŭ: *Departamentulŭ Epitropieĭ*, cum se vede din actulŭ de la 11 Aprilie 1785, de rînduire a unuĭ logofĕtŭ alŭ 3-lea, de către Domnitorŭ (1).

Instituțiunea Polcovniciei de județe este conservată de M. Suțu, cum resultă din rênduirea de Polcovnicĭ pe la județe, în 3 Sept. 1783 (2).

---

stătutŭ și în câte-va rînduri maĭ înainte acolo, nu numaĭ caimacamŭ, ci și Halé în dregătoria bănieĭ, a Banatuluĭ părțiĭ loculuĭ, de aceea dar ca unuĭ boerŭ ce e cu pracsis într'acésta și ca unuĭ înțeleptŭ, și dintre ceĭ d'întâĭ boerĭ aĭ divanuluĭ Domnieĭ mele, suntemŭ nădăjduițĭ pentru.... a părțeĭ loculuĭ că va fi dumné-luĭ sîrguitorŭ.»

(1) *Pitacŭ către boeriĭ epitropĭ, pentru alŭ 3-lea Logofĕtŭ Gregorie ce s'aŭ rînduitŭ la Departamentulŭ Epitropieĭ.*

«Dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ, vĕ însciințămŭ că după cum la cele-lalte Departamenturĭ de judecățĭ, așĭa și la Departamentulŭ Epitropieĭ amŭ rînduitŭ Domnia mea pre Gregorie biv 3-lea Logofĕtŭ, ca să slujéscă la tréba logofețieĭ, pentru pricinele ce orânduimŭ la d-vóstră de se caută, de pereusiĭ, și de catagrafiĭ, de óreș-care cercetărĭ, de judecățĭ deosebite, de anaforale ce faceți către Domnia nóstră, carele pentru slujba luĭ să aibă orînduiala ceea ce aŭ și ceĭ-lalțĭ a 3-lea Logofețĭ de pe la cele-lalte Departamenturĭ, adică tal. 30 pe lună, care banĭ să i se dea de la cutie; ci dar primindŭ domnescului nostru Pitacŭ să-lŭ metahirisiți la trébă. 1785, Aprilie 11.»

(2) Iată cum era redactatŭ Pitaculŭ de numire alŭ Polcovnicilorŭ:

Carte de Polcovnicie de Județŭ.

«Zem. Vlascoiŭ, Boierulŭ Domnieĭ-mele.... pe carele l'amŭ orênduitŭ Domnia-mea cu polcovnicia județuluĭ, să aibă a face zaptŭ slujitorĭĭ polcovnicescĭ a numiteĭ Polcovnicii, și avêndŭ după orânduială gata în tótă vremea să fie sîrguitorŭ pentru străjuirea județuluĭ și paza locuitorilorŭ de tâlharĭ, de ómenĭ rĕĭ și de orĭ-ce alte pricinĭ, în potriva Nizamuluĭ, și a bunilorŭ orênduelĭ, după arĕtarea ce vorŭ face Domnia-lorŭ Ispravnicĭ că face trebuință, să aibă purtare de grijă, spre a sĕvêrși tóte pricinile la care se va orêndui, séŭ cu porunca Domnieĭ-mele, séŭ cu povĕțuirea d-luĭ Vel Spăt. fără de cusurŭ, și pentru orĭ-ce pricină, séŭ a stéguluĭ sĕŭ, séŭ acestorŭ slujbe la care va fi orênduitŭ, să aibă datorie a însciința pururea Domnieĭ-mele prin dumné-luĭ Vel Spăt. după obiceiŭ; poruncimŭ dar Domnia-mea voue slujitorilorŭ polcovnicescĭ să dațĭ ascultare și supunere, căcĭ orĭ carele se va arĕta cu împotrivire, are volnicie a-lŭ trimite cu însciințare către d-luĭ Velŭ Spăt. ca să-și iea căduta pedépsă, și d-vóstră Ispravnicilorŭ aĭ județuluĭ cunoscêndu-lŭ de Polcovnicŭ să-ĭ arĕtați ce le va fi cu orênduială ca să le sĕvêrșéscă, dându-ĭ și ajutorulŭ celŭ cuviincios la celea ce va fi trebuință, cum și la lipsa slujitorilorŭ când va avé, ca să pótă găsi ómenĭ fără de pricină după orênduiala visterieĭ să-și împlinéscă stégulŭ pentru ca să nu se facă cusurŭ la câte poruncimŭ; într'altŭ chipŭ să nu fie, că așĭa este porunca Domnieĭ-mele. Tolico pisah gopd. 1783 Sept. 3.»

Abusulŭ ce făceaŭ ispravniciĭ de a lua pentru trebile isprăvnicieĭ, când nu chiar pentru trebĭ propriĭ, «*slujitoriĭ polcovnicescĭ*», carĭ constituiaŭ *poterele* de prindere a hoțilorŭ din județŭ, silesce pre M. Suțu, la reclamarea Polcovnicilorŭ, să dea către ispravnicĭ următórea carte legată, în 20 Novembre 1783:

17. Cărți legate către Ispravnicĭ pentru slujitoriĭ polcovnicescĭ a nu le lua poterașiĭ de a-ĭ metaherisi la trebile județelorŭ.

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot sud. . . . sănĕtate, fiindŭ-că s'aŭ jăluitŭ Domnieĭ mele Polcovniciĭ ce sunt rînduiți la județe, cum că d-vóstre Ispravnicilorŭ luându pe poterașiĭ lorŭ polcovnicescĭ, îĭ metahirisiți și la alte slujbe și trebĭ isprăvnicescĭ, care nu este datoria lorŭ și nu aŭ cu ce se sluji la tréba hoțilorŭ și la paza județuluĭ, carĭ sunt porunciți, și atâtŭ la pricina acésta a slujitorilorŭ, câtŭ și la tréba lorŭ a Polcovnicieĭ, vĕ purtați d-vóstră împotriva poruncilorŭ ce sunt date de către Domnia mea; pentru care fiindŭ-că slujitoriĭ polcovnicescĭ sunt făcuți numaĭ și numaĭ pentru tréba hoțilorŭ, de poteră și de străjuirea județuluĭ, pentru hoți, pentru ómenĭ rĕĭ și pentru alte pricinĭ împotrivitóre Nizamuluĭ, a fi în tóte vremea gata, carĭ sunt rênduiți a fi sub Căpitănia Polcovniculuĭ de județŭ, iar la trebile isprăvnicescĭ, sunt osebiți slujitorĭ aĭ județuluĭ; iată vĕ poruncimŭ d-vóstre, atâtŭ la pricina slujitorilorŭ, cât și la tréba hoțilorŭ ce se prindŭ de Polcovnicie i de ómenĭ luĭ, și la orĭ-ce pricină ce are a se sĕvârși de Polcovnicie, să urmați d-vóstră întocmaĭ după poruncile nóstre, ce sunt date, păzindŭ orênduiala după cartea ce aŭ la mână, ca să pótă și eĭ sluji fără de cusurŭ la tréba ce sunt rênduiți . . . și fiți sănĕtoșĭ. 1783, Noembre 20.»

Aceste cărți s'aŭ datŭ la Ceaușulŭ spătărescŭ să le trămită.

Să amintimŭ aci, ceea ce deja amŭ arĕtatŭ, că nu trebue să se confunde Polcovnicia de poterași cu acea de óste. La Târgoviștea, după alegerea luĭ Vel Aga, peste *cazacĭ* de Târgoviștea încă rêndui M. Suțu unŭ noŭ Polcovnicŭ în 14 Septembre 1783 (1).

(1) *Carte de Polcovnicia Târgoviștiĭ*

«Domnieĭ mele . . . . . pre carele după alegerea Dumnéluĭ Vel Aga: l'amŭ făcutŭ Domnia mea Polcovnicŭ și purtătorŭ de grijă peste Cazacĭ ot Târgoviște, ca să fie cu sîrguială și cu purtare de grijă la poruncile ce i se vorŭ da de către Domnia mea, prin d-luĭ Vel Aga; poruncimŭ Domnia mea și vouĕ tuturorŭ Cazacilorŭ dela acéstă Polcovnicie, pe maĭ susŭ numitulŭ să

La Craiova în 1785 Ianuarie încă rîndui Polcovnicŭ noŭ (Cod. XII).

Cu referință la căpităniile de județe, amŭ aflatŭ unŭ singurŭ Pitacŭ, din 22 Februarie 1785, dela M. Sutulŭ, în cuprinderea următóre:

«*Cărți ce s'aŭ făcutŭ la 10 județe pentru Căpitani.*

«Dumné-vóstră ispravnicilorŭ ot. sud. – Sănătate, fiindŭ-că din porunca Domnieĭ mele are Dumnéluĭ Vel Spăt. a orêndui acolea căpitanĭ peste slujitoriĭ de scaunŭ, iată vĕ poruncimŭ Domnia mea, ca pre celŭ care-lŭ va orêndui, avêndŭ cartea Dumiséle la mână, de căpitănie, după obiceiŭ, să-lŭ cunósceți de căpitanŭ, să-ĭ dați slujitoriĭ scaunuluĭ sub a luĭ ascultare, ca să se afle napristanŭ slujindŭ lângă Dumné-vóstră cu slujitoriĭ luĭ, la trebile județuluĭ, după povĕțuirea Dumné-vóstră și după obiceiŭ să-și iea *adetŭ* căpitaniĭ după ponturile Domnieĭ mele și după cum să urmézĕ la tóte căpităniile de obște, fără de a pricinui la acésta nimicŭ, căcĭ Domnia mea voindŭ după vechiulŭ obiceiŭ, peste toți slujitoriĭ din Țéra Domnieĭ mele la fiecare județŭ, atâtŭ peste slujitoriĭ de scaunŭ, cât și peste slujitoriĭ de căpitanĭ, să fie zabiți căpitaniĭ, și apoĭ după căpitanĭ a fi zapciĭ micĭ, ceaușĭ și stegariĭ de slujitorĭ, iar să nu curgă tréba fără orênduială și împotriva vechiuluĭ obiceiŭ, așĭa să urmați...» 1785, Febr. 22.

Vătășia de plaiŭ, după organisațiunea luĭ Ales. Ipsilante, era o instituțiune electivă. Plăcșiĭ își alegeaŭ vătașiĭ respectivĭ. Cu tóte acestea, în modŭ abusivŭ, M. Sutu făcŭ unele numirĭ de vătașĭ (1).

---

aveți a-lŭ sci de Polcovnicŭ, fiindŭ supușĭ la cele ce vĕ va porunci, că orĭ-care, din voĭ se va arĕta cu împotrivire, are voĭe de la Domnia mea a-ĭ face cercetare după vina luĭ, tolico pisah gvmd. 1783, Septembre 14.»

(1) Iată asemene numirĭ:

«*Vătași de plaiŭ ce s'aŭ orênduitŭ pe la plaiurĭ.*

«*1783. Septembre 28.* S'a orênduitŭ vătafŭ la plaiulŭ Telójenulŭ sudŭ Saacŭ, cu carte gospod, Frânculŭ Cerișénu în locŭlŭ luĭ Andreiŭ.

1783. Octobre 14. S'a orênduitŭ vătafŭ la plaiulŭ Slănicŭ sudŭ Buzĕŭ, cu cartea gospod, Leu Vătafulŭ.

1783. Octobre 14. S'a orênduitŭ vătafŭ la plaiulŭ Pârscovŭ sudŭ Buzĕŭ cu carte gospod, Ioanŭ Pâclénu.

1783. Octobre 14. S'a orênduitŭ vătafŭ la plaiulŭ Nucșóra, sudŭ Muscelŭ Mateiŭ Pădure în locŭlŭ Cocii.

Radulŭ ce a fostŭ vechilŭ de vătafĭ în locŭlŭ luĭ Ciucă, s'a orênduitŭ desĕvêrșitŭ vătafŭ la plaiulŭ Horezuluĭ sudŭ Vâlcea, la luna luĭ Octobre 5, 1784.»

Dămŭ în notă o carte de rênduire a vătafuluĭ de plaiŭ și noile instrucțiunĭ — calcate după ale luĭ Ales. Ipsilante, — ce în 18 Octobre 1783, trămise M. Suțu la tóte vătășiile de plaiurĭ (1). Din aceste in-

(1) Étă acéstă carte :

Carte de vătășie de plaiŭ.

«Zem. Vlas. Slugiĭ Domnieĭ mele — pe carele după încredințarea și prinsoarea ce aŭ datŭ că va păzi întru tóte poruncile Domnieĭ mele și va chivernisi pe locuitorĭ cu dreptate, ferindu-se de jafurĭ și mâncătoriĭ, l'amŭ orênduitŭ Domnia mea vătafŭ la plaiulŭ — Sud — în loculŭ — căruia ca să-ĭ fie sciutŭ ce este venitulŭ luĭ anume de a lua din plaiŭ pentru slujba luĭ spre a nu se întinde maĭ multŭ, și ce poclonŭ are a da la d-luĭ vel Vornicŭ de Țéra de — spre a nu fi supĕratŭ maĭ multŭ, cum și ce este datoria slujbeĭ luĭ, spre a o sĕvêrși deplinŭ; iată cu hotărîre puindu-le în scrisŭ și arĕtându-le tóte pe anume i s'a datŭ la mână cartea Domnieĭ mele pentru urmare : întâiŭ să fie cu prîveghĭare și cu luare aminte ḑiua și nóptea și în tótă vremea, ca să păzéscă plaiulŭ și potecile plaiuluĭ, cu plăcșiĭ i puștașĭ, ómenĭ vredniciĭ de slujbă și de bună pază de hoțĭ, de tâlharĭ, de furiĭ de dobitóce, și de cele ce sunt oprite a nu eșĭ din țéră, și orĭ-când se va întêmpla hoțime, séŭ tâlhărime, séŭ prin potecĭ, séŭ prin drumurile plaiuluĭ, îndată să sară plăcșiĭ să-ĭ prindă, și băgându-ĭ în butucĭ, cu bună pază să-ĭ trimiță la Dumnélor Ispravniciĭ județuluĭ cu tóte pricinile hoțiilor și a tâlhăriilorŭ în scrisŭ și Dumnélor să-ĭ trimită cu bună pază la Domnia mea, ca să'șĭ iea căḑuta pedépsă ; iară pentru cele ce se vorŭ găsi asupra hoțilorŭ, când îĭ va prinde, orĭ calŭ, arme séŭ alt-ceva borte, câte dintr'acelea vorŭ cunósce păgubașiĭ și le vorŭ dovedi cu bună dovadă înaintea Ispravnicilorŭ că sunt drepte ale lorŭ, să și le iea, iar câte vorŭ rĕmânea ale hoțilorŭ, acelea după obiceiŭ să le iea vătavulŭ împreună cu plăcșiĭ ce-ĭ vorŭ prinde, pentru ostenéla lorŭ; iar de vorŭ avé hoțiĭ case și alte bucate, afară din cele ce aŭ găsitŭ asupra lorŭ, pentru acelea să nu aibă a se amesteca vătavulŭ de plaiŭ, ci Ispravniciĭ să le iea sub zaptulŭ lorŭ, să plătéscă păgubașilorŭ, și pentru cele ce vorŭ rĕmâné să însciințeze cu fóie Domnieĭ mele, și Domnia mea vomŭ hotărî. Să păzéscă și satele plăcșescĭ, ca să nu fugă, séŭ să trécă peste plaiŭ, și așia să fie plaiulŭ păzitŭ, nu numaĭ de altele ce sunt a se păzi, ci nicĭ omŭ, lucrurĭ, marfă fără rĕvașŭ să nu se slobódă, după cum prin osebite ponturĭ aŭ poruncĭ. Când se va întâmpla plăcșiĭ de sub vătășia luĭ să aibă niscare-va pricinĭ de gâlcevurĭ maĭ micĭ, și curviĭ cu plăcșĭ iarășĭ din vătășia luĭ, să-ĭ judece vătafulŭ de plaiŭ; și măcar că la unele ca aceste pricinĭ de vinĭ urma de lua vătașiĭ glóbă, dar fiindŭ-că acea s'a rădicatŭ ca să nu maĭ fie glóbă, nicĭ să se maĭ pomenéscă, ca unŭ lucru fără de cale ce se urma rĕŭ, care nu era pentru vre-o înfrânare a acelorŭ ce facŭ necuviincióse fapte, ce numaĭ o pricină de jafŭ și unŭ catahrisisŭ; am hotărîtŭ, ca la aceĭ ce vorŭ cădé în vină, dovediți cu bună cercetare, să-ĭ certe vătavulŭ cu bătaie, după mĕsura vineĭ luĭ, ca să se înfrâneze ; însă nu să cuteze a face la cine-va fără de vină dovedită pentru vre-o pizmă și rĕutate, séŭ interesŭ, ci să fie vina aceluĭ vĕḑută în faptă de față și așia să lŭ certe ; iar de pricinĭ maĭ marĭ și

strucțiuni, se va vedé grija ce are Domnitorulŭ, să scie: cine intră și cine ese din țéră, despre Ardealŭ?

---

curviĭ de va avé plăiașiĭ cu alțĭ țĕrani de prin sate afară din plăiŭ, să nu fie volnicŭ a-ĭ judeca vătafulŭ de plaiŭ, ci Ispravniciĭ județuluĭ, pentru că de alte vine și judecățĭ mai marĭ, aŭ nevoie Ispravniciĭ să judece și pe vătafulŭ dela plaiŭ. Cheltuelĭ orĭ pentru vênaturĭ, orĭ pentru turmĭ, orĭ pentru alte verĭ-ce să nu fie volnicŭ vătafulŭ de sineșĭ, fără de scirea și porunca Domnieĭ-mele înscris, a face cisle pe sate în plaiŭ, ci la vremea aceea după ce se trimit șoimiĭ, orĭ la vremea vênătorilor, vătafulŭ făcênd fóie de chieltuială cu arĕtare anume, la ce și cu cât s'aŭ cheltuitŭ și printr'a cuĭ mână, să se cerceteze de către Ispravniciĭ județuluĭ, și pe cât se va dovedi dréptă, vĕdută de tóte satele, fără de altă încărcătură mai multŭ, să se adevereze de Ispravniciĭ județuluĭ, și așĭa cu poruncă de la Domnia-mea se va face cisle pe sate, și la acea cislă, care cu porunca Domnieĭ-mele se va face, să aibă a da vătafulŭ răvașulŭ luĭ iscălitŭ la fie-care satŭ de câțĭ banĭ aŭ ajunsŭ și aŭ plătitŭ satulŭ acela cutărĕia chieltuelĭ, după care acestea rĕvașe să putemŭ lua séma vătafuluĭ la cercetărĭ de jafurĭ. Așijderea poruncimŭ, că vătafulŭ să nu lase locurile de pază și să lipséscă ămblândŭ după strînsulŭ banilorŭ dăjdieĭ din satŭ în satŭ, ci strînsulŭ banilorŭ să'lŭ facă el încă cu plăcșiĭ orênduițĭ de la dînsulŭ; care acĕia să aibă a ămbla prin sate după banĭ, iar vătafulŭ se străjuéscă locurile de pază, orênduindŭ Domnia-mea și venitulŭ vătafuluĭ anume: de la toțĭ casniciĭ, câțĭ se află locuitorĭ în plaiŭ, să aibă a lua clacă câte o ḑi pe anŭ; așijderea să ia de la turmele de oĭ ce vinŭ în țéră, de turmă câte unŭ mielŭ micŭ dintr'acea primăvĕră, așijderea să ia și câte unŭ cașŭ de stână; să fie și de tóte alte podvedĭ și angariile apĕrat; orênduimŭ Domnia mea și poclonulŭ Dumnéluĭ Vel. Vornicŭ tal...—care aceștĭ banĭ dându-ĭ numitulŭ vătavŭ, de mai multŭ să nu fie supĕratŭ; ci dară fiind-că aŭ lipsitŭ de la vătașĭ și pricina ce avea de ḑicea mai înainte pentru poclonulŭ, că li să ia peste orênduială și peste mĕsură și cu acea pricină făcea jafurĭ și mâncătoriĭ locuitorilorŭ, și l'amŭ hotărîtŭ Domnia-mea cu sumă orênduită, cum amŭ ḑisŭ mai susŭ, după datulŭ ce da plaiulŭ acesta mai susŭ și după venitulŭ ce s'aŭ socotitŭ că are numitulŭ vătafŭ, și nu aŭ mai rĕmasŭ mijlocŭ și cuvîntŭ de ajutorŭ vătașilorŭ la întêmplarea de nescareva luărĭ mai multŭ; pentru acésta dară îțĭ poruncimŭ, orênduitule vătafŭ, mergêndŭ la numitulŭ plaiŭ, și arĕtândŭ cartea Domnieĭ mele locuitorilorŭ plăiașĭ. să cauțĭ să păzescĭ tóte aceste arĕtate porunceĭ, în tótă vremea a te feri fórte de jafurĭ i mâncătoriĭ, de încărcăturĭ mai multŭ la cislele satelorŭ, de glóbe, de cisle, de cheltuielĭ, fără de scirea și porunca Domnieĭ mele, de cazne și de bătăĭ fără de vină dovedită, și făr' de mĕsură dela nimenea mai multŭ să nu cutezĭ a lua cevașŭ cu nume de venitŭ alŭ tĕŭ, peste cele ce-țĭ orênduimŭ mai susŭ, și nu numaĭ tu să te ferescĭ de acestea, ci și pe vătașiĭ satelorŭ și pe părcălabĭ să nu-ĭ îngăduescĭ, ca să petrécă locuitoriĭ cu dreptate, după cum este vrerea Domnieĭ mele, pentru că Domnia mea după acésta avemŭ a face cercărĭ în plaiŭ peste tótă vremea, cu feliurĭ de mijlocurĭ, și cândŭ te vomŭ găsi cu cât de puținŭ în vină de vre-o luare mai multŭ, hotărîre avemŭ a te pedepsi întâiŭ cu bătaia, acolo la vederea tuturorŭ, și apoĭ cu têrgulŭ și cu ocna, întorcêndŭ și

Importanța ca organŭ de administrare a vătașilorŭ de plaiŭ era mare.

---

jafulŭ acela îndoitŭ, și nicĭ o-dată nu te veĭ maĭ învrednici la slujba și mila Domnieĭ mele, de care să nu socotescĭ că veĭ scăpa de acéstă hotărîtă pedépsă cu înșelăciunile ce se obișnue până acum vătașiĭ de lua întru ajutorŭ o cétă de sătenĭ, cu care eraŭ uniți la mâncătoriĭ și jafurĭ, că aceste meșteșuguri sunt sciute de Domnia mea, și nicĭ unŭ ajutorŭ nu veĭ puté avé, ci și aceĭ vorŭ fi întru o pedépsă ca tine; iar slujindŭ bine și păzindŭ dreptatea locuitorilorŭ întru tóte, veĭ fi tu tot-d'auna în mila și slujba Domnieĭ mele nelipsitŭ, dându ți poclonulŭ celŭ orênduitŭ de Domnia mea la dumnéluĭ Vel. Vorniculŭ. Poruncimŭ Domnia mea și vouĕ tuturorŭ locuitorilorŭ acestuĭ plaiŭ, vĕdêndŭ cartea Domnieĭ mele să aveți a-lŭ sci și a-lŭ cunósce de vătafŭ, să-ĭ dați tótă supunerea și ascultarea la trebile plaiuluĭ și la împlinirea poruncilorŭ Domnieĭ mele, care se vorŭ da printr'însulŭ, ca cu silință și cu supunere să le urmați și să le sĕvêrșiți, pentru că celŭ ce se va arĕta nesupusŭ și înpotrivitorŭ la trebile Plaiuluĭ și la împlinirea poruncilorŭ Domnieĭ mele, să sciți că unuia ca aceluia are voíe vătafulŭ să-lŭ pedepséscă cu bătaia, după vina luĭ, și încă să-lŭ trimită și aicĭ la Domnia mea, ca să-lŭ pedepséscă maĭ greŭ, ca pe unŭ omŭ rĕŭ și nesupusŭ, pentru pildă și altorŭ neînțelegĕtorĭ. *Tolico pisah ysdv.* 1783, Sept. 28.

«Poruncimŭ Domnia mea și D-vóstră Ispravnicilorŭ județuluĭ să aveți a sci pre maĭ susŭ numitulŭ sluga Domnieĭ mele de vătașŭ și purtătorŭ de grijă plaiuluĭ acestuia.»

Écă acum și instrucțiunile séŭ:

Ponturĭ către vătașiĭ plaiurilorŭ, în ce chipŭ să urmeze pentru paza plaiurilorŭ.

Sluga Domnieĭ mele vătașŭ de plaiŭ... sud... 'ți facemŭ Domnia mea în scire, că mulți din ceĭ fiindŭ împlântați în firésca rĕutate, pururea le este gândulŭ la tâlhăriĭ și găsescŭ feluri de mijlóce și așía ămblândŭ prin plaiurĭ se însoțescŭ cu gazde de prin satele plăeșescĭ, și cu acestŭ felŭ de începerĭ se facŭ tâlhăriĭ și alte netrebnicĭi, pentru care fiindŭ-că tótă acéstă învinuire rĕmâne a fi a vóstră, căcĭ se pricinuesce din nehărnicia ce puteți avé și din nepurtarea de grijă, ci după datorie aveți și pentru ca să nu aveți cuvîntŭ de îndreptare cu care să vĕ puteți mântui din drépta urgie a Domnieĭ mele, iată acum d'întâiŭ vĕ poruncimŭ Domnia mea cu mare strășnicie pentru acésta, ca să puneți paznicĭ și pre drumurile plaiurilorŭ, și pe potecĭ; să nu îngăduiți ómenĭ din vale a ămbla prin plaiurĭ, séŭ a trece în lăuntru fără tescheréua și adeverința d-luĭ Vel. spăt. că veți fi în primejdie de a vĕ perde viața. Prin satele plăeșescĭ, să ămbli tu singurŭ prin tóte acum de odată, să te chizășuescĭ cu pârcălabiĭ ca să nu se întêmple vre-unŭ omŭ de la vre-unŭ satŭ din plaiŭ, măcar să se adape cu gândulŭ la acelŭ felŭ de netrebnicĭi, să-și deschiză ochiĭ; ca și pentru ceĭ ce vorŭ veni din lăuntru, séŭ cu pasușurĭ, séŭ fără pasușurĭ, îndată să însciințeze pe Dumnéluĭ Vel. Spăt. și pe ceĭ ce vorŭ fi cu pasușurĭ să-ĭ lase după orânduială să trécă, iar ceĭ ce vorŭ fi fără pasușurĭ să-ĭ opriți acolo, și să însciințezĭ Dumnéluĭ Vel. spăt. și veĭ avé rĕspunsŭ în ce chipŭ să urmezĭ,

De aci și marĭ abusurĭ din partea unora din eĭ. Din actele ce adu-

---

urmându cu tótă sîrguiala la paza acestuĭ Nizamŭ, care acésta să o și daĭ întru auḑulŭ tuturorŭ, și séŭ că aŭ trecutŭ vre-unŭ omŭ de aicea în năuntru fără tescheréua Dumnéluĭ Vel. Spăt. séŭ că aŭ trecutŭ neșcine din năuntru aicea, orĭ necunoscutŭ, séŭ cunoscutŭ fără de pașuș și adeverință, căcĭ acest felŭ de ómenĭ pururea le este gândulŭ pentru tâlhăriĭ, să sciĭ în adevĕr că orĭ când se va întêmpla în potriva porunciĭ aceștia urmare, séŭ că s'aŭ sfetitŭ de decindea hoțĭ trecuțĭ aicea, séŭ de aicea trecuțĭ acolo; acolo în plaiŭ te vomŭ spânzura și pe tine și pe câțĭ-va plăieșĭ și potecașĭ, ci să urmațĭ negreșitŭ întru tóte după cum întru aceste ponturĭ de maĭ josŭ se arétă:

1. Vătafulŭ de plaiŭ să aibă a păzi și drumurile și potecile plaiurilorŭ cu mijlocŭlŭ ca să nu pótă nimenea fără de scirea luĭ, nu numaĭ a merge în năuntru, în Transilvania, pe drumurĭ séŭ pe nescare-va potecĭ, carele să pótă ajunge în hotarele Ardealuluĭ peste munțiĭ aceluĭ județŭ, ci nicĭ prin satele plaiuluĭ; acésta este datoria și a luĭ netăgăduită și a potecașilorŭ.

2. Înăuntru în Ardealŭ să nu îndrăznescĭ pe nimenea să lașĭ să trécă neavêndŭ rĕvașŭ de drumŭ de la d-luĭ Vel Spătarŭ, care rĕvașe de trecĕtóre să le strîngețĭ și la sfîrșitulŭ fie-cărcia lunĭ să le trimețĭ la d-luĭ Vel Spătarŭ, ca să aréte la Domnia mea prin catastihŭ.

3. Orĭ cine din Ardealŭ va veni aicea în țĕră cu vre-o trebuință, séŭ negustorie și va avé pașușŭ de la Ecselența sa Ghinărarŭ, să aibă voĭe a veni prin scirea ta și pe acela să-lŭ povĕțuescĭ a merge la dumnélorŭ Ispravniciĭ județelorŭ, ca prin scirea dumnélorŭ să mérgă unde va vrea, iar tu vătașe de plaiŭ, îndată să facĭ douĕ însciințărĭ, una la dumnéluĭ Vel Spătarŭ și alta la dumnélorŭ Ispravniciĭ județuluĭ; iar pe verĭ care veĭ găsi trecutŭ peste plaiŭ și fără de pașușŭ, îndată prinḑêndu-lŭ să-lŭ țiĭ acolo popritŭ și numaĭ decât să trimețĭ veste cu însciințare la dumnéluĭ Vel Spătarŭ și dumnéluĭ va arĕta Domnieĭ mele; cum și pe ceĭ ce vorŭ cerca să trécă înăuntru fără de rĕvașŭ de drumŭ, de vorŭ fi dintru acelŭ județŭ să-ĭ trimétă la dumnélorŭ Ispravniciĭ județuluĭ, iar de vorŭ fi de altŭ județŭ să-ĭ trimiță prin d-lorŭ Ispravniciĭ la dumnéluĭ Vel Spătarŭ.

4. Prin tóte satele plăeșescĭ ce se află în plaiŭ să mergĭ, tu vătașe însuțĭ, și, adunându pe pârcălabiĭ satelorŭ și pe preoțĭ, să le arĕțĭ strașnica poruncă cu înfricoșare de mórte dela Domnia mea, pentru *rîndulŭ înțărcăriĭ hoțilorŭ* și tâlharilorŭ și cu acestŭ mijlocŭ să ceĭ și tu chezășie dela pârcălabĭ i preoțĭ și șése sătenĭ și maĭ mulțĭ, de păstrarea satuluĭ, cum că nimenea dintr'acelŭ satŭ nu va eși nicĭ *odinióră în hoție,* și pentru verĭ-care se va simțĭ dintr'acelŭ satŭ hoțŭ, séŭ gasdă, să rĕspunḑă pârcălabiĭ și aceĭ chezașĭ; așijderea cu acestŭ cuvêntŭ să aibă datorie sătenĭĭ ceĭ-l-alțĭ cândŭ vorŭ merge unde-va la vre o trebuință a lorŭ să aréte pârcălabuluĭ și chezașilorŭ, ca prin scire să mérgă și așĭa încunjurându tóte satele o-dată pentru acéstă trébă, apoĭ tu să te așeḑĭ la locurile de pază fără de a ămbla prin sate pentru strînsulŭ banilorŭ de dăjdiĭ, la care strînsŭ alŭ banilorŭ să orênduescĭ plăiașĭ, și tu să nu lipsescĭ din locurile de pază.

5. Nicĭ măcarŭ unŭ omŭ din satele din vale să n'aibă voie a merge, séŭ a trece măcarŭ cu tréba lorŭ pe la satele din plaiŭ, fără de a nu însciința

cemŭ maĭ josŭ în notă se potŭ vedé câte-va casurĭ de urmărire sub M. Suțu, a unorŭ vătafĭ de plaiŭ abusivĭ, contra cărora reclamaseră locuitoriĭ din munțĭ (1).

---

pe tine, vătașŭ, și făr de a nu avé voie dela tine, și pe orĭ-care veĭ găsi ămblândŭ prin plaiŭ făr de acéstă orênduială, să-lŭ trimițĭ la dumnélorŭ Ispravniciĭ județuluĭ să-șĭ iae căḑuta certare.

6. In fie-care douĕ sĕptĕmânĭ o-dată să însciințezĭ la dumnéluĭ Vel Spăt. orĭ-ce se va întîmpla în plaiŭ, și cândŭ nu se va întêmpla nimicŭ iarășĭ să scriĭ cum și orĭ-ce veste veĭ auḑi de aiurea din vecinătate, după datorie-țĭ, și să daĭ în vilégŭ, ca să auḑă și înăuntru că ți-aŭ venitŭ strașnice poruncĭ pentru rîndulŭ tâlharilorŭ, și să puĭ acestea în orênduială și le urméză cu denadinsulŭ, că să sciĭ că avemŭ Domnia mea hotărîre să spânzurămŭ pe orĭ-care vătafŭ ce nu va urma, acestorŭ Domnescĭ ale Domnieĭ mele porunci. Tolico pisah gvmd. 1783, Oct. 18.

(1) Étă aceste acte :

Jalba plăiașilorŭ din plaiulŭ Aref sud. Argeșŭ pentru Iordache căpitanŭ i Gheorghe vătafŭ de plaiŭ de necazurile ce le face.

Prea Inălțate Dómne,

Cu lacrimĭ fierbințĭ jăluimŭ mileĭ și luminătățiĭ Mărieĭ Tale, pentru Iordache căpitanŭ, ce este zapciŭ în plasa Arefuluĭ și pentru Gheorghe Brat ego ce'lŭ avemŭ vătafŭ într'acestŭ plaiŭ, că aflându-se amêndoĭ cu slujba în mână, fiindŭ și frațĭ, s'aŭ împărtășitŭ amêndoĭ făcêndu-se tot una; ântâiŭ arĕtămŭ, milostive Dómne, pentru că aŭ făcutŭ vamă peste munte și aŭ trecutŭ 4 canarale de boĭ i vacĭ, și din tóte țidulele de trecerea vitelorŭ amŭ prinsŭ una, și amŭ trimisŭ pe vechilulŭ nostru la Inălțimea Ta, măcar că amŭ făcutŭ veste și Dumnéluĭ slugerŭ Ioniță Caramalaŭ, ce este ispravnicŭ în județulŭ nostru, dar nu scimŭ fi va avutŭ vreme să însciințeze Mărieĭ Tale, că noĭ întorcêndu-ne de la d-luĭ la casele nóstre, a ḑisŭ Iordache că o să ne bată, și noĭ înfricoșându-ne amŭ făcutŭ vechilulŭ nostru la Inălțimea Ta, cu acéstă jalbă, că la D-luĭ Stolnicŭ Scarlatŭ Drăgănescu n'amŭ îndrăznitŭ a merge să jăluimŭ, fiindŭ ómenĭ aĭ d-luĭ maĭ de nainte vreme, înfricoșându-ne că ni se va acoperi dreptatea; osebitŭ de acésta, milostive Dómne, de spargerea plaiuluĭ cu trecerea vitelorŭ peste munte, ne-aŭ făcutŭ multe jafurĭ și mâncătoriĭ, carĭ nicĭ în vremea răzmirițeĭ nu amŭ fostŭ prădațĭ așĭa, care nu s'aŭ pomenitŭ; arĕtămŭ Mărieĭ Tale ântâiŭ: de la satulŭ Arefŭ nesce înțărcătorĭ ce amŭ avutŭ de moștenire, ne le zălogi, și la negustorĭ le-aŭ vîndutŭ eĭ și satuluĭ n'aŭ datŭ nimicŭ și suntemŭ păgubașĭ ca la talerĭ 70; apoĭ aŭ adusŭ o dată 50 de rîmătorĭ aĭ unuĭ Dinu, care a fostŭ vătavŭ ot Loviștea, și ne-aŭ mâncatŭ moșia anĭ treĭ, mâncându-ne și grâulŭ și înțărcătórele cu rîmătoriĭ și nimicŭ nu ne aŭ datŭ, cum și altele ce se agonisesce pe moșia nóstră, băgândŭ cârdurĭ de oĭ tómna, în plaiulŭ nostru, noĭ nu vedemŭ nimicŭ; supĕrândŭ Divanulŭ te-aĭ milostivitŭ Măria Ta asupra nóstră cu o luminată carte a Mărieĭ Tale de a strînge noĭ untulŭ și mițele de pe munțiĭ noștri, și vînḑêndu-le la negustorĭ,

Fiindŭ-că ne-amŭ ocupatŭ de diverşi funcţionarĭ administrativĭ, să a-

ce vomŭ câştiga să împărţimŭ noĭ moşteniĭ, şi în locŭ ca să ne folosimŭ şi noĭ cu ceva ne-aŭ luatŭ şi cartea de la mânile nóstre. Făcêndŭ cĭ acéstă negustorie a eşitŭ câştigŭ tal. 250, afară de câştigulŭ untuluĭ ce va fi eşitŭ, şi *nouĕ* unŭ banŭ nu ne-aŭ datŭ. Afară dintr'acéstă carte, câte hrisóve şi cărţĭ ale satuluĭ, vechĭ, amŭ avutŭ judecându-ne la Măria Sa Alexandru Vodă, s'aŭ făcutŭ poruncă să se ia din mâna luĭ şi să se dea la unŭ moşnénŭ, că din pricina luĭ Iordache aŭ intratŭ satulŭ la grea datorie şi s'aŭ pedepsitŭ la scara Domnéscă cu bătaie, hotărîndu-lŭ ca să nu maĭ fie cu slujbă, séŭ negustorie pe noĭ, care este şi trecutŭ în condica Divanuluĭ, şi dându-se de atuncĭ hrisóvele şi cărţile la unŭ moşnénŭ, ăstŭ timpŭ făcêndŭ zavistie aŭ mânatŭ ómenĭ şi iarăşĭ le-aŭ apucatŭ; ne rugămŭ Mărieĭ Tale, să se facă luminată poruncă, să se ia din mâna luĭ şi să se dea unde vomŭ vré noĭ. Arĕtămŭ jafurile ce le-aŭ făcutŭ, unŭ Dragomirŭ Diaconŭ: cumpĕrându, o iapă aŭ trimesŭ ómenĭ şi i-aŭ luat'o din grajdŭ jafŭ, unŭ Radu Zdrăili, fiindŭ omŭ prostŭ l'aŭ amăgitŭ Gheorghe vătafŭ, de s'aŭ prinsŭ fraţĭ de cruce şi i-aŭ luatŭ totŭ, şi i-aŭ scosŭ pentru acéstă pricină carte Domnéscă către d-lorŭ boerĭ Ispravnicĭ ca să cerceteze şi să înscliinţeze Mărieĭ Tale şi până acum nu s'aŭ maĭ cercetatŭ; pe uniĭ îĭ bagă în lanţŭ, pe alţiĭ îĭ bate fără de nicĭ o vină. Milostive Dómne, de nu vomŭ avé dreptate încărcămŭ şi fugimŭ pe vreme de iarnă de nedreptăţile ce avemŭ de la dînşiĭ, fiindŭ că şi la aşeḑĕmîntulŭ ce s'aŭ făcutŭ cramŭ Lude 7, şi din pricina luĭ ne amŭ pomenitŭ Lude 14, ca să spargă satulŭ şi să rămâie elŭ stăpânŭ pe Arefŭ, şi noĭ ceste-l-alte sate din plaiŭ şi afară din plaiŭ suntemŭ prădaţĭ şi jefuiţĭ ca la tal. 700, încă şi maĭ multŭ, de maĭ susŭ numiţiĭ. Slujbaşiĭ ce aŭ fostŭ cu slujba oiclituluĭ aŭ luatŭ de ..... parale şi la leŭ parale patru, ḑicêndŭ că este lipsa banilorŭ, şi viindŭ poruncă de la dumnélorŭ boerĭ Ispravnicĭ, ca să întórcă înapoĭ ce luase maĭ multŭ, ca să-lŭ apuce zapciulŭ şi apucându-lŭ să împlinéscă şi aŭ luatŭ toţĭ baniĭ dela slujbaşĭ şi nouă nu ne-aŭ datŭ nimicŭ, ci cu lacrimĭ ne rugămŭ Mărieĭ Tale, să se orênduiască unŭ credinciosŭ Mărieĭ Tale de împreună cu dumnéluĭ Ispravnicului, ca în frica luĭ Dumneḑeŭ cercetându, să arĕte Măriĭ tale, că de d-luĭ Stolnicului Scarlatŭ Drăgănescu ne este frică, că ni se va acoperi dreptatea, şi pentru ca să se descopere dreptatea nóstră, să te milostivescĭ Măria Ta să se lipséscă din slujbe, puindŭ dumnélorŭ boerĭ Ispravnicĭ vechili până ne vomŭ da tóte jălbile nóstre cu maĭ susŭ numiţiĭ, că fiindŭ amêndoĭ fraţĭ în slujbe ne este frică să arĕtămŭ, că suntemŭ spăimântaţĭ, că câte le arĕtămŭ suntŭ tóte adevĕrate, iar cândŭ nu vorŭ fi tóte adevĕrate să fimŭ sub pedépsă, şi cum va fi mila Mărieĭ Tale.

Robiĭ Mărieĭ Tale

Noĭ totŭ plaiulŭ Aref. sud. Argeşŭ.»

Iŏ Mihailŭ Constantinŭ Sutulŭ Voivodŭ.

«Cetindu-se înaintea Domnieĭ mele acéstă jalbă cu care a venitŭ Dragomirŭ Răsdiaconŭ, arĕtându-se că este vechilŭ trimisŭ despre partea a totŭ plaiulŭ, amŭ poruncitŭ de s'aŭ căutatŭ în condicile Divanuluĭ şi vĕḑutŭ hotărîrea domnéscă a fratelui Domnŭ Alexandru Ipsilante Voevodŭ, făcută de la létŭ

mintimŭ aci și douĕ pitace ale luĭ M. Șuțu, prin care ordona ca, la ieșirea din slujbă să se «spargă actulŭ prin care i s'a fostŭ constituitŭ

1775 Octobre, pentru numitulŭ Gheorghe și Iordache, că pentru zavistuire ce aŭ pricinuitŭ plaiuluĭ, s'aŭ lipsitŭ ca nicĭ unulŭ nicĭ altulŭ la tréba vătășieĭ să nu intre, cum și dela negustoria munților încă să fie popriți. Deci orênduimŭ pe Antonache Icioglan, să mérgă cu acésta domnésca nóstră volnicie la numitulŭ plaiŭ, și maĭ întâiŭ dumné-vóstră Ispravnicilorŭ aĭ județuluĭ să aveți a rădica și pe unulŭ și pe altulŭ vechilŭ din tréba vătășieĭ cum și zapciulŭ, iar pe dênșiĭ după ce-ĭ veți lipsi întâiŭ din trébă să-ĭ înfățoșeze orênduitulŭ Domnieĭ mele cu locuitoriĭ plaiuluĭ, ca să cerceteze prin marafetulŭ d-vóstră, atâtŭ tóte nedreptățile, i pagubele, i căznile carĭ sunt arĕtate într'acéstă jalbă câte una câte una, și carĭ vorŭ maĭ arĕta locuitoriĭ că aŭ pătimitŭ de către rênduiți, câtŭ și de trecerea vitelorŭ peste hotarŭ, care acéstă cercetare să aibă a o face în fața loculuĭ, după cum dice maĭ susŭ, față părîșiĭ cu aceĭ părîți, și la tóte arĕtările să se céră trebuinciósele doveḑi și după cercetarea ce se va face în fața loculuĭ, găsindu-se numiții vinovați la acésta ce-ĭ pârescŭ, locuitoriĭ plaiuluĭ, să-ĭ ridice orênduitulŭ Mum-Bașirŭ și cu pază să-ĭ aducă pe amêndoĭ aicĭ la Divanulŭ Domnieĭ mele, de împreună și cu cercetările, doveḑile faptelorŭ lorŭ în scrisŭ iscălitŭ și de Ispravnicŭ.» 1785, Febr. 1.

Carte cu Mumbașirŭ Aprodŭ vătășéscŭ cătră Ispravniciĭ din sudŭ-Muscelŭ pentru mâncătoriĭ și jafurĭ ce aŭ făcutŭ Cocea vătafulŭ de plaiŭ.

«Cinstiți și credincioși boerilorŭ Domnieĭ mele biv. Vel pahar. Anastasie, i biv. Vel Pit. Dumitrache Perdicarŭ, Ispravnicilorŭ sud. Muscelŭ, sănătate vĕ facemŭ în scire că dumnéluĭ cinstitŭ și credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ mele Vel Vornicŭ de Țéră-de-susŭ ne-aŭ arĕtatŭ cum că Cocea vătafulŭ dela plaiulŭ Nucșióre dintr'acelŭ județŭ, este bețivŭ, blăstĕmatŭ și ne harnicŭ a chivernisi plaiulŭ, și face trebuință a se orêndui altŭ vătafŭ în loculŭ luĭ, pentru care fiindŭ-că vătași după obiceiŭ se orênduescŭ cu alegerea și primirea tuturorŭ plăieșilorŭ locuitorĭ, eată că vĕ poruncimŭ să dați de scire la tóte satele plaiuluĭ, ca să alégă dintre dênșiĭ omulŭ vrednicŭ care să pótă a cârmui tréba după cum se cade, să fie cercatŭ maĭ nainte la alte slujbe, să păzéscă dreptatea lorŭ întru tóte, să fie și de dumné-vóstră cunoscutŭ de vrednicŭ Vătașŭ și să dea în scrisŭ subt iscăliturile lorŭ cum că-lŭ cerŭ cu toțiĭ, și după ce-lŭ vorŭ alege cum ḑicemŭ, să-lŭ aduceți înaintea dumné-vóstră căruia citindu-ĭ în față cartea acéstă a Domnieĭ mele ca să o audă, să-ĭ dați să înțelégă că maĭ multŭ decât ce este orênduitŭ venitulŭ vătășieĭ nimicŭ nu are a lua din plaiŭ, căcĭ luândŭ cât de puținŭ se va pedepsi strașnicŭ; așijderea nicĭ la dumnéluĭ Vel Vorn. nu are a da maĭ multŭ decât orênduitulŭ poclonŭ ce este numitŭ în cartea vătășieĭ aceluĭ plaiŭ; cum nicĭ la dumné-vóstră séŭ la altă parte să nu se cuteze a da rusfetŭ și a se cheltui ca cu aceasta să aibă pricină a face jafurĭ și mâncătoriĭ în plaiŭ, pentru că de va face cât de mică mâncătorie lipsindu-se se va pedepsi fórte greŭ; așijderea să-ĭ arĕtați ca să fie silitorŭ la tóte poruncile și trebile plaiuluĭ a le urma în grabă și fără de cusurŭ, cum și șarturile plaiuluĭ a le păzi, și așĭa pliroforisindu-lŭ de tóte

«privilegiĭ» alipite nu la persóna (obrazulŭ) luĭ, ci la slujbă; decĭ de acele privilegiĭ urméză celŭ scosŭ din slujbă, a nu se maĭ folosi (1).

---

cum are a urma cu alegerea şarteloru plaiuluĭ, adeverită şi cu iscăliturile dumné-vóstră şi cu însciinţarea d-vóstră cătră Domnia mea scriindŭ după obiceiŭ şi cătră dumnéluĭ Vel Vornicŭ, să-lŭ trimiteţĭ aci la dumnéluĭ Vel Vornicŭ ca prin dumnéluĭ arĕtându-se Domnieĭ mele să ise dea şi cartea de vătăşie; însă maĭ întâiŭ după primirea acesteĭ poruncĭ a Domnieĭ mele, se rênduiţĭ vechilŭ ca să caute trebile plaiuluĭ până se va orêndui celŭ desĕvêrşitŭ vătafŭ, şi apoĭ să începeţĭ a urma cum poruncimŭ maĭ susŭ, pentru alegerea vătafuluĭ; iar pe Cocea acum pe şin să-lŭ lipsiţĭ a nu se maĭ amesteca întru nimicŭ la trebile plaiuluĭ; lângă acésta iată amŭ orênduitŭ Domnia mea pe acestŭ Mum-Başirŭ, sluga Domnieĭ mele aprod vătăşescŭ, carele viindŭ acolé, să aveţĭ a cerceta prin tóte satele plaiuluĭ, ca să dovediţĭ şi să adeveriţĭ ce nedreptăţĭ, jafurĭ şi mâncătoriĭ aŭ făcutŭ acelŭ Cocea locuitorilorŭ? şi luândŭ în scrisŭ anume cuĭ şi ce aŭ făcutŭ, însă cu bună dovadă, fără de năpăstuire, să aducă Domnieĭ mele catastihŭ de tóte iscăliturile dumné-vóstră, ridicândŭ şi pe acelŭ Cocea, ca din preună cu acea cercetare să-lŭ aducă şi pe elŭ aicea în pază..... *ii saam recéh ycmd. 1783 Sept. 29.*»

(1) «Dumnea-vóstră Veliţilorŭ logofeţĭ, pentru privileghiurile ce se facŭ de către Domnia mea logofeţilorŭ, orĭ dela Divanŭ, orĭ de pe la judeţe şi altorŭ ce se rînduescŭ în slujbă, de óre-ce acelŭ privileghiŭ este datŭ pentru slujba şi ostenéla ce aŭ a face, iar nu după obrazŭ, urméză că în câtă vreme se afla celŭ rînduitŭ în slujbă să aibă în mână acelŭ privileghiŭ, iar după ce lipsescŭ, acelŭ privileghiŭ să cade celuĭ ce se orênduesce în locŭ; decĭ într'acestaşĭ chipŭ fiindŭ orênduiala cea cuviinciósă şi dreptatea, trebue când se orênduesce alţiĭ noĭ la slujba acea, să ni se aducă cele vechĭ să se spargă, şi să se pecetluiască atuncĭ pe numele celuĭ ce se orênduesce; ci dar de aicĭ înainte să fiţĭ Dumnea-vóstră însciinţaţĭ, spre a se urma acésta şi când se va face privileghiulŭ noŭ celuĭ ce se orênduesce la trébă, să ni se aducă negreşitŭ celŭ vechiŭ să-lŭ spargemŭ, şi aşia vomŭ pecetlui altulŭ; aşijderea şi câţĭ dela venirea Domnieĭ mele, până acum aŭ fostŭ la slujbă şi eşindŭ s'aŭ orênduitŭ alţĭ în locŭ, cărora li s'aŭ datŭ privileghiu noŭ, să aveţĭ a strînge pe tóte cele vechĭ să ni le aduceţĭ. 1785, Maiŭ 23.»

Pitacŭ la Vel Spăt. a lua cărţile dela Polcovnicĭ când se scotŭ din Polcovnicii.

Iŵ. Mihailŭ Costandinŭ Sutulŭ Voevodŭ.

«Dumnéta Vel Spătarŭ, te însciinţămŭ pentru cărţile ce se facŭ de cătră Domnia mea Polcovnicilorŭ, ce se orênduescŭ afară pe la judeţe, că de vreme ce acele cărţĭ ce se facŭ la mâna lorŭ pentru urmarea slujbeĭ a le avé câtŭ vorŭ fi în trébă, iar după ce se scotŭ şi se rênduescŭ alţiĭ, fără de trebuinţă este a rĕmânea la mâna lorŭ şi după cuviinciósa rênduială, trebue cândŭ să rânduescŭ alţiĭ noĭ, să ni se aducă acelé vechĭ cărţĭ, ca spărgêndu-se, să se pecetluiască altele pe numele celorŭ ce se rênduescŭ; pentru acea dară să fiĭ dumnéta însciinţatŭ de aicĭ înainte spre a sĕ urma acésta şi când se va face carte nouă

Să închidemŭ acestŭ capitolŭ relativŭ la administraţiunea ţĕreĭ sub M. Suţu, înregistrândŭ unŭ noŭ nizamŭ, datŭ la 14 Augustŭ 1785, orăşenilorŭ din Câmpulungŭ. Acestora, M. Suţu şi elŭ le respectă organisaţiunea privilegiată, dar întroduce în acéstă, cu titlu de controlŭ, unele mĕsurĭ, maĭ alesŭ cu referinţă la rolulŭ epistatuluĭ, adecă alŭ representantuluĭ domnescŭ faţă cu judeţulŭ şi pîrgariĭ oraşuluĭ şi cu întrebuinţarea sigiluluĭ specialŭ alŭ oraşuluĭ, la facerea actelorŭ diverse (1).

---

celuĭ ce se orênduesce la trĕba, să ni se aducă negreşitŭ cea veche să o spargemŭ, şi aşĭa vomŭ pecetlui alta; aşijderea şi câţĭ din venirea Domnieĭ mele până acum aŭ fostŭ la slujbă, şi eşindŭ s'aŭ orênduitŭ alţĭ în locŭ, cărora li s'aŭ datŭ cărţĭ noue, să aibĭ a strînge pe tóte cele vechĭ să ni le aducĭ. 1785, Maiŭ 23.»

(1) Iată acestŭ actŭ:

Cartea luĭ Sterie sin Nicolae de judeţie la Câmpulŭ-Lungŭ sud. Muscelŭ.

«Zem. Vlas. Dat'amŭ Domnia mea acéstă Domnéscă a nóstră carte luĭ Sterie sin Nicolae, pe care după cererea ce aŭ făcutŭ orăşenĭĭ dela Câmpul-lungŭ sud. Muscelŭ, în scrisŭ sub iscăliturile lorŭ, pecetluită şi cu pecetea oraşuluĭ Câmpul-lungŭ, ca să aibă a fi judeţŭ şi purtătoriŭ de grijă la tóte trebile oraşuluĭ, care se va porunci de către Domnia mea şi care i se va scrie de către Dumnéluĭ Vel Post. să se sĕvêrşéscă la vremc şi fără de cusurŭ, cum şi ale orăşenilorŭ pricinĭ şi judecăţĭ să le caute după obiceiŭ şi după cuprinderea Domnesculuĭ nostru chrisovŭ, care aŭ orăşenĭĭ, şi fiindŭ-că pentru ajutorŭ şi pentru maĭ bună pază a orênduelelĕ oraşuluĭ este orênduitŭ de către Domnia mea şi deosebitŭ Epistasis, să aibă numitulŭ judeţŭ la tóte trebile oraşuluĭ i la pricinile judecăţilorŭ i la cisle şi la orĭ-ce alte pricinĭ a se uni întru tóte povĕţuirilorŭ epistatuluĭ, şi în mânile judeţuluĭ poruncimŭ să se păstreze şi Domnesculŭ nostru chrisovŭ de obiceiurile şi privileghiurile lorŭ. atâtŭ celŭ noŭ, cât şi tóte cele vechĭ chrisóve, aşedate sub pecetea epistatuluĭ i a judeţuluĭ şi a treĭ patru din fruntaşiĭ mahalalelorŭ, cât şi pecetea oraşuluĭ asemenea să se ţie de judeţŭ, care pecete fiindŭ-că este, cum ḑicemŭ, a oraşuluĭ, ce se metahirisesce numaĭ la pricine şi trĕba obştieĭ oraşuluĭ, pentru aceea poruncimŭ, ca să nu aibă voie judeţulŭ numaĭ de sineşĭ a o metahirisi, ci la trebile şi pricinile a obştieĭ oraşuluĭ, când va fi trebuinţă, atuncĭ cu scirea epistatuluĭ i a pârgarilorŭ şi a câte unŭ fruntaşŭ din tóte mahalalele oraşuluĭ, faţă fiindŭ cu toţĭ . . . . . să se pecetluiască cartea, séŭ scrisórea aceea în vederea lorŭ; decĭ să se feréscă orênduitulŭ judeţŭ de jafurĭ şi nedreptăţĭ, atâtŭ elŭ cât şi pe orăşenĭ, carĭ vorŭ căuta a face nescare-va încărcăturĭ, în cisle şi orênduelĭ să nu se cuteze a-ĭ îngădui, ci la tóte cislele să facă dreptate, cumpănire la toţĭ, după putere şi starea fieş-căruia; pentru care poruncimŭ Domnia mea şi vouĕ tuturorŭ părgarilorŭ i orăşenilorŭ de obşte, să sciţĭ şi să cunóscetĭ pe numitulŭ de judeţŭ alŭ oraşuluĭ, orênduitŭ de Domnia mea. 1785, Augustŭ 14.»

NB. In anexă va urma chrisovulŭ reînnoitŭ, séŭ analisa luĭ.

XLVI.

Justiția sub M. Suțu.

De la Domnia lui M. Suțu avemŭ numele judecătorilorŭ rênduiți în tótă țéra cu însemnarea și a lefilorŭ hotărîte pentru fie-care:

Catastihŭ de judecătorii ce orînduimŭ la Depertamenturi și pe afară la județe cum și de epitropi.

La Depertamentulŭ de șépte

Pe lună

Taleri 120 Biv Vel Clucerŭ Istrate Crețulescu
90 Biv Vel Paharn. Golescu
80 Biv Vel Stolnicŭ Alexandru Greceanu
60 Biv Vel Slugerŭ Asanŭ
40 Biv Vel Ceaușŭ de aproți Mihaĭ Bărbătescu. 1784, Maiŭ 13 s'a orênduitŭ Ioniță Brezoianu Biv Vel Clucerŭ za aric, și de la Maiŭ 1 să i-se dea léfă.
60 Giurge Canale
50 Antonie Fotino
30 Biv alŭ 3-lea Logofĕtŭ Enuți.

La Depertamentulŭ de optŭ

100 Biv Vel Clucerŭ Dumitrache Fotache
90 Biv Vel Paharnicŭ Ianache Mavru
80 Biv Vel Stolnicŭ Comănénu
60 Biv Vel Medeln. Grigoraș Grecénu. La Ianuarie 22 s'aŭ orên duitŭ în locŭlŭ Greceanuluĭ, Teodorache Tufeanu și cu léfa ce a fostŭ avutŭ și maĭ nainte, adecă taleri 70 pe lună, adecă șépte-decĭ, din poruncă.
60 Biv Vel Medeln. Hristea
60 Biv Vel Slugerŭ Pantazi
50 Biv Vel Slugerŭ Dumitrache Meftupciu
40 Biv Vel Scarlatŭ Fălcoianu, Șătrarŭ
30 Biv Vel Log. Gregorie.
570

La Depertamentulŭ Criminalionŭ

100 Biv Vel Paharn. Sefendache

100 Biv Vel Stoln. Dumitrache
60 Biv Vel Medeln. Mihaiŭ Popescu
50 Biv Vel Slugerŭ Nicolae zet Evdochim
50 Biv Vel Gram. Iordanŭ
50 Biv Vel Slugerŭ Ţigara
50 Biv Vel Slugerŭ Barbu Ciorogârleanu
30 Biv alŭ 3-lea Logof. Negoiţă
100 Biv Vel Paharn. Varlamŭ, judecătorŭ la Spătărie
90 Biv Vel Pahar. Cocorĕscu, jude la Agie

Judecătorĭ la judeţe.

50 Slam-Rîmnicŭ, Toma Toplicénu, Biv Vel Spătarŭ
50 Buzĕŭ, Biv Vel Medel. Hrisoscoleu. La 1784, Sept. 1 s'a orĕnduitŭ Sard. Ştefanŭ Cioranŭ.
70 Saac. Biv Vorn. za Târgovişte Cocorĕscu s'a orênduitŭ în locŭlŭ Ştr. Ioniţă Bălăceanu lét. 1784, Maiŭ 24.
50 Prahova, Biv Vel Ştrarŭ Constantinŭ Filipescu; în locŭlŭ Ştr. s'a rênduitŭ Iordache Palada biv Clucerŭ za arie 1784, Febr. 9.
50 Ialomiţa, Biv Vel Ştr. Mateĭ Ciocârlanŭ.
50 Ilfovŭ, Chiriacŭ Rahtivanŭ; la Aprilie 18. 1784, s'a rênduitŭ Drăghiceanu Greceanu Medeln.
50 Dâmboviţa, Biv alŭ 3-lea Vist. Mihaiŭ Greceanu. La 1784, Aprilie 18, s'a orênduitŭ Mihaiŭ Bărbătescu Biv Vel Ceauşŭ za arie.
50 Vlaşca, Biv Vel Pit. Drăgănescu
50 Teleormanŭ, Biv Vel Post. Stamate Mavrodinŭ
Biv Vel Clucerŭ za arie s'a pusŭ în locŭ
50 Muscelŭ, Biv Vel Clucerŭ de Arie Nicolae Leurdeanu
60 Argeşŭ, Biv Vel Clucerŭ de Arie State Bucşănescu
50 Oltulŭ, Biv Vel Clucerŭ de Arie Mavrodinŭ; s'a pusŭ biv Vel Post. Stamate, iar la Aprilie 24, 1784, s'a făcutŭ în locŭlŭ luĭ Stamate Chiriacŭ Rahtivanŭ ce era la Ilfovŭ, iar la Augustŭ 6 s'a făcutŭ Cluc. Scarlatŭ Isvoranulŭ.
50 Romanaţĭ.....
50 Vâlcea.....
50 Dolj, Chiriacŭ Gaianŭ, Clucerŭ za Arie s'a rênduitŭ lét. 1784, Noembrie 30.
50 Gorj.....
50 Mehedinţĭ.....

880

La Divanulŭ Craioveĭ.

416 80 Biv Vel Pahar. Romaneti Caimacamŭ (1)
90 — Biv Vel Pahar. Jianu
90 — Biv Vel Pahar. Ştirbeĭ
70 — Biv Vel Stol. Glogovénu ; la Maiŭ 20 s'a rênduitŭ Gheorghe Argintoianu Stol. în locŭlŭ Stolniculuĭ Glogovénu, 1784.
50 — Biv Vel Slug. Brăiloiu ; lét. 1784, Octobre 16 s'a rênduitŭ iar Stolnicŭ Ioniţă Brăiloiu
50 — Biv Vel Slugerŭ Crăsnaru. La Ianuarie 18, lét. 1784 s'a scrisŭ la Caimacamŭ carte Gospod. cum că a lipsitŭ pe Crăsnaru, căcĭ nu păzesce la Divanŭ, şi în locŭ a rênduitŭ pe Ioanŭ Argintoianu, iar la Iunie 14 s'a orênduitŭ Stol Gheorghe Bengescu în locŭlŭ Slugeruluĭ Argintoianu ; iar la lét. 1784, Noembre 30 s'a rênduitŭ în locŭlŭ Stolniculuĭ Gheorghe Bengescu, Ioanŭ Glogovénu Stolnicŭ
26 — 3-lea Logof. cu hârtie
40 — Patru Logofeţĭ.
832 —

La Criminalionŭ ot Craiova.

40 Biv Vel Clucerŭ za arie Barbu Gănesculŭ, la Martie 20 s'a orênduitŭ Marinŭ Logof. în locŭlŭ sĕŭ. 1784
40 Biv Vel Clucerŭ za arie Barbu Prisăcénu
30 Biv 2-lea Vist. Mateiŭ Sălcénu
10 Logofĕtulŭ puşcărieĭ.
120

Taleră 70 D-luĭ biv Vel Sărd. Teodorache Tufénu
60 D-luĭ biv Vel Medel. Drăghicénu Grecénu, 1784, Decembre 1 orênduitŭ.

(1) In pitaculŭ de rênduire a Caimacamuluĭ din 1784 se ḑice :..... «Poruncimŭ sîrguitoriŭ a chivernisi întocmaĭ după buna voinţa Domnieĭ mele, şi spre acésta va fi silitoriŭ a se urma tóte câte sunt după scoposulŭ nostru care-lŭ avemŭ arĕtatŭ cătră dumné-luĭ ; dreptŭ accea ne am silitŭ după obiceiŭ a se scrie ca să-lŭ şciţĭ pe dumné luĭ de Caimacamŭ şi la tóte poruncile Domnieĭ mele câte se va da prin dumné-luĭ, pentru orĭ-ce trebĭ ale judeţuluĭ, să fiţĭ următorĭ şi protimĭ a le urma şi a le sĕvêrşi în vreme, ascultându de cele ce vĕ va scrie, şi vĕ va povĕţui ; aşijderea vĕ poruncimŭ pentru Nizamŭ, să fiţĭ cu priveghere mare de a se păzi întocmaĭ după poruncile ce sunt date maĭ nainte, de care şi pentru acésta vĕ veţĭ ajunge cu dumné-luĭ Caimacamŭ, şi să vĕ siliţĭ a nu face călcare şi vre-unŭ cusurŭ la paza luĭ. Acésta, 1784 Maiŭ 18.»

60 D-luĭ biv Vel Slugerŭ Pantazi.....
50 D-luĭ biv Vel Slugerŭ Dumitrache Mehtupciu
40 D-luĭ biv Vel Ştătr. Scarlatŭ Fălcoianu
60 George Canale, lét. 1784, Decembre 1 rênduitŭ.
30 Biv 3-lea logofĕtŭ, 1785, Febr. 1 s'a rênduitŭ Ionică Grecénu 3-lea Logofĕtŭ

550

70 D-luĭ biv Vel Medel. Hristea Judecătorŭ la Agie, lét. 1784, Decembre 1 rênduitŭ
100 D-luĭ biv Vel Pahar. Sefendache rênduitŭ judecătorŭ Spăt., 1785, Febr. 27.

Depertamentulŭ Criminalionŭ.

100 Biv Vel Pahar. Sefendache; 1785, Martie 1 s'a rênduitŭ Medel. Iordache Meculescŭlŭ în locŭlŭ sĕŭ.
100 Biv Vel Stolnicŭ Dumitrache
60 Biv Vel Medel. Mihaiŭ Popescu
50 Biv Vel Slugerŭ Nicolae zet Efdochimŭ
50 Biv Vel Grămăticŭ Iordanŭ
50 Biv Vel Slugerŭ Ţigara
50 Biv Vel Barbulŭ Ciorogârlénu.
30 Biv 3-lea Logofĕtŭ Negoiţă.

490

Judecătorii de pe la judeţe, maĭ apoĭ.

50 Slam-Rîmnicŭ, Toma Toplicénu. Biv Vel Spătarŭ.
50 Buzĕŭ, Stefanŭ Cioranu Sărdarŭ, rênduitŭ la Sept. 1, 1784.
70 Saacŭ, Ioniţă Bălăcénu, 1785, Febr. 2 s'a rênduitŭ.
50 Prahova, Biv Vel Clucerŭ za arie Iordache Palada. In 1785, Februarie 28 s'a rênduitŭ Vorniculŭ Mateiŭ.
50 Ilfovŭ, Dumitrache Ştirbeiŭ s'a rênduitŭ 1784 Decembre 1.
50 Ialomiţa, Biv Vel Şăt. Mateiŭ Ciorogârlénu; în 1785, Febr. 28 s'a rênduitŭ Alexandru Cocărăscu Clucerŭ.
50 Dâmboviţa, Mihaiŭ Bărbulescu, Ciaușŭ za aproḑĭ; Fevr. 2, lét. 1785 s'a rênduitŭ Constandinŭ Ciorogârlénu.
50 Vlaşca, Biv Vel Pit. Drăgănesculŭ; 1785, Febr. 2, s'a rênduitŭ Iordache Rudénulŭ, Clucerŭ za arie.
50 Teleormanŭ, Mavrodinŭ Biv Vel Clucerŭ za arie.

50 Muscelŭ, Biv Clucerŭ za arie, Nicolae Murdé ; 1785, Febr. 28, s'a rênduitŭ Minculŭ Topolovénu, Cl. arie.
60 Argeşŭ, Biv Clucerŭ za arie, Stanŭ Bucşanesculŭ.
50 Oltŭ, Biv Clucerŭ za arie, Scarlatŭ Izvorénu.
50 Romanaţĭ, Barbulŭ Oteteleşianu, Clucerŭ za arie ; s'a rênduitŭ Voiculŭ 3-lea Logof. în locŭlŭ sĕŭ, 1785, Febr. 12.
50 Vâlcea, Preda Bujoranu, 2-lea Vist. rênduitŭ dela Octombrie 16, lét. 1784.
50 Doljiŭ, Zanfirŭ Jianŭ, Şatr., 1784, Noembre 30, s'a rênduitŭ Chiriacŭ Găianŭ.
50 Gorjiŭ, Răducanu Şatr. Crăsnaru ; în1784, Decembre 20, s'a rênduitŭ Ianache Polcovnicu.
50 Mehedinţĭ, Mihaiŭ Căpit. za lefegiĭ ; în 1784, Noembre 30 s'a rênduitŭ Nicolae Zătrénu, Biv. 3-lea Vist (1).

880

(1) *Boeriĭ judecătorĭ ce s'aŭ orênduitŭ pe la judeţe în 1783.*

Zamfirŭ Jianulŭ Biv Vel Şătrariŭ sud. Dolj. 1783, Sept 25.
Iónŭ Otetelişanu 2-lea Vist. la sud. Vâlcea
Răducanu Crăsnarŭ Şătrarŭ, la sud. Gorjŭ
Stratie Clucerŭ za arie, sud. Mehedinţĭ } 1783, Octomvrie 9.
Constandinŭ Gănesculŭ, sud. Rômnicŭ.
Varlamŭ Isvoranu la sud. Oltŭ. 1784, Augustŭ 6.
1784, Octom. 16, s'aŭ orênduitŭ Preda Bujorénu în locŭlŭ Otetelişanuluĭ.
1784, Iulie 21, s'aŭ orênduitŭ Mihaiŭ Ştiucă Biv Vel căpitanŭ za lefegiĭ.
1784, Noembrie 30, s'aŭ orênduitŭ judecătorŭ la Mehedinţĭ, Nicolae Zătrénu 3-lea Vist. în locŭlŭ luĭ Mihaiŭ Ştiucă s'aŭ orênduitŭ în locŭlŭ sĕŭ Barbu Otetelişanu Clucerŭ za arie totŭ la sud. Romanaţĭ, 1784, Martie 24.

Pitacŭ la Depertamentulŭ de şépte, că în locŭlŭ luĭ Mihaiŭ Bărbătescu s'a rênduitŭ Ioniţă Brezeanu Clucerulŭ za Arie.

«Fiindŭ-că în locŭlŭ luĭ Mihaiŭ Bărbătescu biv Ceauşulŭ de Aprodĭ, am rênduitŭ Domnia mea judecătorŭ la Depertamentulŭ de şépte pre credinciosulŭ boerulŭ Domnieĭ mele Ioniţă Brezoianu biv Clucerŭ za Arie cu léfa accea ce a avut'o Bărbătescu, adecă pe lună câte taleri 40.....»

Iŏ Mihailŭ Constantinŭ Suţulŭ Vvd.

«Fiindŭ-că la Depertamentulŭ de şépte amŭ orênduitŭ Domnia mea pe Ianculŭ Basma alŭ 3-lea Logof. în locŭlŭ luĭ Ienc Biv 3-le Logof., poruncimŭ Domnia mea dumné-luĭ Vel Logof. de Ţéra-de-susŭ, să arĕţĭ domnesculŭ nostru pitacŭ dumné-lorŭ boerilorŭ judecătorĭ dela acestŭ depertamentŭ, ca să fie înşciinţaţĭ, că amŭ orênduitŭ Domnia mea pe maĭ susŭ numitulŭ Logofĕtŭ ; aşijderea poruncimŭ şi dumné-luĭ Vel Vistierŭ : de ḑi întâiŭ a luĭ Octobre să-lŭ aşeḑĭ la catastihulŭ visterieĭ cu léfa ce aŭ avut-o şi cel-l-altŭ, adecă pe lună câte tal. treiḑeĭ.... Tolico p. gvmd, 1785, Octobre 3.»

Numele acestorŭ judecătorĭ sunt aprópe tóte numaĭ românescĭ. Déca dar justiția și ea, ca administrațiunea, n'a fericitŭ țéra Muntenéscă, nu este de a se imputa acésta numaĭ Domnuluĭ fanariotŭ!

Carte de boeri judecătorĭ dela Depertamentulŭ criminalionŭ ot Craiova.

«...Zem. Vlah. Dat'amŭ Domnésca nóstră carte boeruluĭ Domnieĭ mele, Mihaiŭ Știucă, Biv Cap. za Lefegiĭ pe carele l-amŭ orênduitŭ Domnia mea judecătoriŭ la Departamentulŭ criminalionŭ ot Craiova în loculuĭ luĭ Rusinŭ Biv 3-lea Logofĕtŭ, ca de împreună cu ceĭ-l-alțĭ judecătorĭ aĭ Departamentuluĭ de acolo, să aibă a căuta judecățile pușcărieĭ cu tótă dreptatea, și să nu lipséscă paza dela Depertamentŭ, urmândŭ în tocmaĭ ponturilorŭ și poruncilorŭ Domnieĭ mele, ce sunt date asupra acesteĭ judecătoriĭ; pentru care scriemŭ și dumi-tale cinstitŭ și credinciosŭ boeriuluĭ Domnieĭ mele, Iorgache Suțulŭ, biv Vel Clucerŭ Caimacamu Craioveĭ, să fiĭ înșciințatŭ de acésta, că am orênduitŭ pe numitulŭ boeriŭ judecătorŭ la Depertamentulŭ cremenalionŭ, căruia să-ĭ arĕțĭ tóte ponturile povĕțuirilorŭ nóstre, în ce chipŭ are a urma și a se purta la tréba judecătorieĭ, spre a nu se face cusurŭ, i saam receh gvmd., 1785, Noembre 8.»

Carte de Logofeție a treilea la Craiova.

«... Zem. Vlah. Boeriulŭ Domnieĭ mele Voiculŭ, pre carele l'amŭ făcutŭ Domnia mea 3-lea logf. la Craiova, să aibă a căuta tréba ce se cuvine cinuluĭ aceluĭ a Logofeției, purtândŭ grijă și silindu-se a sluji cu dreptate și cu credință la tóte, după cum se va povĕțui de către dumné-luĭ Caimacamulŭ Craioveĭ, i de către dumné-lorŭ boeriĭ de acolo, pe urmarea ponturilorŭ ce sunt date de cătră Domnia mea în scrisŭ la dumné-luĭ Caimacamulŭ, și slujindŭ, bine păzindŭ datoria ce i-se cuvine la tóte, va fi miluitŭ de cătră Domnia mea, iar ne urmândŭ celorŭ cu cale și cu dreptate, și viindu-ne vre-o jalbă de nescare-va nedreptățĭ séŭ jafurĭ și asuprele la judecățĭ, cercetându-se și găsindu-se în vină, nu numaĭ va fi lipsitŭ, ci încă se va și pedepsi. *ii sam receh Gvmd.* 1783, Noembre 29.»

Doue Pitacurĭ de boerĭ rênduițĭ la Depertamentulŭ de optŭ.

«Fiindŭ-că la Depertamentulŭ de optŭ, amŭ orênduitŭ Domnia mea judecătoriŭ pe dumné-luĭ Biv Vel Medel. Iordache Neculescŭ în loculuĭ dumnéluĭ Vel Sărd. Pantazi Seresli, poruncimŭ dumi-tóle Vel Vist. să aședĭ la catastihulŭ Visterieĭ, cu léfă pe lună câte talerĭ 60, urmându-se din ḑi întâiŭ a luĭ Octobre; așijderea poruncimŭ și dumné-vóstră boerilorŭ judecătorĭ de la acestŭ Depertamentŭ, să fițĭ înșciințațĭ că amŭ orênduitŭ Domnia mea pe maĭ susŭ numitulŭ boerulŭ Domnieĭ mele judecătoriŭ împreună cu dumné vóstre. 1785, Decembre 15.» (Cond. XII)

Iŏ Mihailŭ Constantinŭ Suțulŭ VV.

«Fiindŭ-că la depertamentulŭ de criminalionŭ, amŭ orânduitŭ Domnia mea ju-

Étă una din primele circulări ale luĭ M. Suțu :

Pitacŭ către Vel logf. Brâncovénu să dea de știre boerilorŭ județuluĭ toțĭ a se strînge la unŭ césŭ din ḍi să caute judecățile.

«Cinstitŭ și credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ mele Manolache Brâncovénu Vel log. de Țéra-de-susŭ, primindŭ Pitaculŭ Domnieĭ mele, să aibĭ a da în scirea tuturorŭ boerilorŭ judecătorieĭ de pe la Depertamenturĭ, ca să aibă a se aduna de diminéță la unŭ césŭ din ḍi fie-care la Departamentŭ, să caute pricinile și judecățile ce se rînduescŭ ale norodului, și să fie cu sirguială și cu silință pentru dreptate a nu se năpăstui cinevașĭ, și așia să aibă a urma și păzi fieșce-care precum maĭ susŭ poruncimŭ, iar care nu va urma ca să se afle la vremea care rînduimŭ, să scie că va fi lipsitŭ de mila Domnieĭ mele și se va și pedepsi. tol. cop. gvd. 1784, Aprilie.»

Din budgetulŭ justițieĭ, datŭ în notă maĭ susŭ, vedemŭ esistința de judecătorĭ stabilĭ cu léfă în fie-care județŭ. Amŭ arĕtatŭ în urmă lasele prin care a trecutŭ organisarea justițieĭ din județe. Dupĕ budgetulŭ de care ne ocupămŭ, justiția în județe are specialŭ impiegatŭ cu nume de judecătorŭ, iar nu de alŭ 2-lea ispravnicŭ.

---

decătoriŭ pe dumné-luĭ Biv Vel Pahar. Caragea, în loculŭ Medelniceruluĭ Iordache Neculescu, poruncimŭ dumni-tale Vel Vist. să așeḍĭ la catastihulŭ Visterieĭ cu léfă pe lună câte tal. o sută, urmându-se din ḍi întâiŭ a luĭ Octobre ; așijderea poruncimŭ d-vóstră boerilorŭ judecătorĭ dela acestŭ Depertamentŭ să fițĭ însciințațĭ, că amŭ orênduitŭ Domnia mea pe maĭ susŭ numitulŭ boerŭ Domnieĭ mele judecătorŭ aicea împreună cu dumné-tră. 1785, Decembre 15.»

Pentru Clucerŭ Anghelache ce s'aŭ orênduitŭ judecătorŭ la Depertamentulŭ de optŭ.

«Fiindŭ-că în loculŭ Slugeruluĭ Dumitrache Mehtupciu amŭ orênduitŭ Domnia mea judecătorŭ la Depertamentulŭ de optŭ pe credinciosulŭ boeriulŭ Domnieĭ mele Anghelache Biv Clucerŭ za aria, poruncimŭ dumitale Vel Logof. de Țéra-de-susŭ, să arĕțĭ porunca Domnieĭ mele dumné-lorŭ boerilorŭ judecătorĭ dela acestŭ Depertamentŭ, ca să fie însciințațĭ de acésta, și dumné-ta Vel Vist. să-lŭ așeḍĭ la catastifŭ să fie dela ḍi întâiŭ a viitóreĭ lunĭ luĭ Aprilŭ. toli copisah» 1786, Martie 19.

Dămŭ în notă o serie de pitace de alte numiriĭ a diverșĭ judecătorĭ pe la Departamenturĭ și județe (1).

Dămŭ în notele de josŭ cărțĭ domnescĭ de rênduire de judecătorĭ pe la departamentele din Bucurescĭ și Craiova, cum și de judecătorĭ specialĭ pe la județe. Aceste acte arétă cum, în modŭ cu totulŭ nemotivatŭ, se scoteaŭ din magistratură și se chiămaŭ în ea membri, după bunŭ placulŭ Domnitoruluĭ și cum budgetulŭ de léfă a magistraților era regulatŭ de visterie, după găsirea cu cale a luĭ Vodă.

Sub acestŭ Domnŭ se realiséză unŭ progresŭ mare în faptulŭ înființăreĭ de judecătoriĭ osebite pe la județe. Ispravniciĭ remânŭ numaĭ

(1) Étă schimbările urmate la Departamentulŭ de șépte:

Depertamentŭtŭ de șépte.

Pe lună		
Talerĭ 120	D-luĭ	Biv Vel Clucerŭ Costache lét. 1784, Decembrie 1 s'a rênduitŭ.
80	»	Biv Vel Stolnicŭ Bălăcénu.
80	»	Biv Vel Stolnicŭ Alexandru Grecénu.
60	»	Biv Vel Slugerŭ Grigorie Asanŭ.
40	»	Biv Vel Clucerŭ za Arie, Constantinŭ Cahlica.
40	»	Biv Vel Clucerŭ za Arie, Ioniță Brezoianu; la lét 1785 Aprilie 3 s'a rênduitŭ Șătrarŭ Mateiŭ Cantacuzino în locŭlŭ sĕŭ.
50	»	Antonie Fotino
30	»	Biv alŭ treilea logofĕtŭ Enuț.
500		

Depertamentŭ de patru

90	»	Biv Vel Paharn. Cocorĕscu la lét. 1784. Decembrie 1 rênduitŭ
90	»	Biv Vel Pahar. Mavrodin.

«Dumné-vóstră boerilorŭ judecătorĭ dela depertamentulŭ de șépte vĕ lacemŭ în șcire, că iată amŭ orênduitŭ Domnia mea judecătoriŭ la acelŭ Depertamentŭ pe credinciosulŭ Boeriulŭ Domnieĭ mele Biv Vel Medel. Ioniță Crețulescu în locŭlŭ rĕposatuluĭ Constandinŭ Bălăcénulŭ Biv Vel Stol. cu léfă după orênduiala cinuluĭ boerieĭ sale, pe lună po tal. 60, ci dar să fițĭ însciințațĭ de acésta, că de împreună cu D-vóstră are a căuta judecățile ce urmézĕ la acestŭ Depertamentŭ, pentru care scrie și dumitale cinstitŭ și credinciosŭ boeriulŭ domnieĭ mele Ianache Văcărescu Vel Vist., cu acéstă léfă ce se arétă maĭ susŭ să-lŭ aședĭ în catastifulŭ Visterieĭ. tolico p. gvd. 1785, Maiŭ 19.»

executorĭ sentințelorŭ pronunțate de judecătorĭ, iar în executarea sentințelorŭ nu se maĭ amestecă judecătorulŭ. Resultă acésta din următorulŭ pitacŭ de rînduire a acestorŭ judecătorĭ pe la județe :

Carte de Boerĭĭ judecătorĭ la sud. Dolj. zem Vlascoie.

«...Credinciosulŭ boeruluĭ Domnieĭ mele Zamfirŭ Jianulŭ Biv Vel Șătr. pre care l'amŭ orênduitŭ Domnia mea judecătorŭ la sud. Dolj. să aibă a căuta tóte pricinile de judecățĭ a locuitorilorŭ, cu bună cercetare, ca să le hotărêscă cu dreptate, și pentru fieș-care pricină ce va judeca să facă hotărîre în scrisŭ la mâna cuĭ se va cădé, ferindu-se de hatîrŭ și voie veghiată, iar pe ceĭ ce nu se vorŭ odihni de acolo, să le dea la mână sorocŭ în scrisŭ cu ḑiua orênduită spre a veni la Divanŭ, și pentru tóte pricinile ce va căuta să aibă a ținé condică deosebită, întru care să se trécă tóte cu bună orênduială, și așĭa judecătorulŭ să caute judecățile și să facă hotărîrile în scrisŭ, iar împlinirea după hotărîre să o facă ispravnicĭĭ județuluĭ, la care împlinire să nu se amestece judecătoriulŭ; pentru care poruncimŭ și d-vóstră Ispravnicilorŭ aĭ județuluĭ să-lŭ cunóscețĭ de judecătoriŭ, și să-ĭ dațĭ mână de ajutorŭ cu ómeniĭ de slujbă pentru ceĭ ce vorŭ fi a se aduce și a se scóte la judecată. Așĭderea poruncimŭ și Mazililorŭ, Breslașilorŭ și tuturorŭ locuitorilorŭ de obște, să fițĭ însciințațĭ de acésta, și fieș-carele pentru pricinile ce vorŭ avea, să mérgă să se judece la orênduitulŭ de Domnia mea boeriŭ judecătorŭ, că pentru aceea amŭ orênduitŭ deosebitŭ de Ispravnicĭ și judecătorŭ, să se caute maĭ cu lesnire și făr' de zăbavă în tótă vremea pricinile judecățilorŭ ce veț avé; *tolico pisah gvd.* Sept. 25.»

M. Suțu înființéză și o nouă instanță judecătorêscă la Craiova în 21 Aprilie 1785 pentru a înlesni maĭ răpede darea dreptățeĭ. — Dămŭ în dată cartea prin care se institue acestŭ tribunalŭ de 4. Prin acésta carte Domnitorulŭ dă instrucțiunĭ séŭ ponturĭ. Negreșitŭ că multe din aceste ponturĭ sunt repetire din *ponturile* luĭ Alex. Ipsilante.

Judecătoriĭ ceĭ 4 numițĭ aŭ fostŭ: Clucerulŭ Barbu Benescu, Pitarŭ Ioniță Socoteanu, Clucerulŭ Vladŭ Tetoianu și Clucerulŭ Radu Băbeanu.

Judecata însă a continuatŭ a se face și la Divanulŭ din Craiova. Domnitorulŭ prin circulărĭ, ce dămŭ în notă, a atrasŭ atențiunea Divanuluĭ din Craiova asupra obligațiunilorŭ luĭ, ca instanță judecătorêscă :

Carte pentru judecătoria nouă de 4 boeri ce s'aŭ orênduitŭ la Craiova, afară din Divanulŭ Craioveĭ cu ponturĭ și învețăturĭ în ce chipŭ să urmeze boeriĭ judecătorĭ.

«Pisah. gmd. cinstitŭ și credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ mele dumi-tale Caimacamule Craioveĭ, sănĕtate, facemŭ dumi-tale în scire, că voindŭ Domnia mea bună înlesnire și îndămănarea locuitorilorŭ și a tuturorŭ supușilorŭ Domnieĭ mele a și-o avé, atâtŭ întru tóte altele a petrece mulțămițĭ, câtŭ și la pricinile de judecățĭ ce aŭ între dînșiĭ uniĭ cu alțiĭ a afla locŭ și vreme de priință orĭ, în ce ceasŭ și orĭ în ce vreme vorŭ avé trebuință de judecată fără de a nu se zăbovi și a nu-și perde vremea muncilorŭ, maĭ vêrtosŭ ceĭ din partea loculuĭ de peste Oltŭ, care ca uniĭ ce sunt depărtați și cu multă greutate a călĕtori până ajungŭ la Depertamenturile judecătorilorŭ de aci, voimŭ Domnia mea, ca osebitŭ de Divanulŭ Craioveĭ, să aibă și altŭ locŭ de judecată, acolo, maĭ înlesnitŭ; maĭ vêrtosŭ ceĭ cu pricinĭ micĭ, să nu zăbovéscă așteptândŭ rîndŭ și vreme numaĭ la Divanŭ pentru o próstă madca; pentru acea dar am socotitŭ Domnia mea și am hotărîtŭ a întocmi și o deosebită judecătorie de patru judecătorĭ acolo în Craiova, să caute pricinĭ de judecățĭ ale norodului, și iată am și orênduitŭ boerĭ anume, cu osebitele cărțile Domnieĭ mele de judecătorie la mâna fie-căruia, precum veĭ vedé; ci după ce veĭ primi dumné-ta acéstă domnéscă a nóstră carte, să strîngĭ pe ceĭ rênduițĭ, aicĭ la Divanŭ și de față să puĭ dumné-ta să se citéscă acéstă domnéscă a nóstră carte cu ponturile și povĕțuirile ce scriemŭ maĭ josŭ pe largŭ, apoĭ să le orînduescĭ dumné-ta unŭ locŭ de adunare, care să se numéscă *judecătoria de patru* dându și unŭ logofĕtŭ dintr'aĭ Divanuluĭ, pentru citania și scrisulŭ cărțilorŭ de judecată, carele să ție condica pentru a scrie într'însa tóte pricinile ce se va căuta la acelŭ Depertamentŭ. Pentru care poruncimŭ Domnia mea, orênduițilorŭ judecătorĭ de la acéstă judecătorie nouă, să aveți a urma tóte acestea ce vĕ poruncimŭ maĭ josŭ, ca să le înțelegeți cu bună luare aminte și să le păziți: toți judecătoriĭ câte patru, după datorie netăgăduită, să vĕ adunați de diminéță în locŭlŭ judecătorieĭ, și fórte cu amĕnuntulŭ și cu luare aminte să cercetați pricinile ce se întêmplă, urmându cu totulŭ la dreptate, la poruncile pravilelorŭ și la obiceiurile pămîntuluĭ, după condica ce este alcătuită din pravilĭ, fără de a nu face niscare-va tălmăcirĭ rele, căcĭ orĭ-carele se va dovedi tălmăcindŭ rĕŭ, séŭ stricându pravila, unulŭ ca acela este să se pedepséscă fórte greŭ; i judecătoriĭ să se aréte cu dulcéță și cu blândețe către ceĭ ce se judecă, și fără de pismă séŭ fățărnicie, ne-căutându la obrazulŭ cuĭ-vașĭ, nicĭ judecându cu pismă și vrăjmășie pe cinevașĭ, nicĭ să injure pe cinevașĭ din ceĭ ce se judecă, căcĭ va fi pedepsitŭ și vrednicŭ de urgia Domnieĭ mele;

să asculte fórte cu luare aminte, fără de a nu se supĕra de îndelungatele ḑisele celorŭ ce se judecă, şi să nu cuteze a zăticni cuvîntulŭ celorŭ ce se judecă, orĭ cum vorŭ fi, care ḑise ale lorŭ să le scrieţĭ în deosebite practicale unde să se şi iscăléscă câţĭ dintr'înşiĭ vorŭ sci să scrie, ca să se vaḑă pururea înseşĭ acele vorbe ce aŭ fostŭ ḑisŭ la judecată, şi să nu pótă tăgădui nicĭ-o dată celea ce înseşĭ aŭ ḑisŭ, şi aşĭa cu cercetare de obşte şi chibzuire şi toţĭ cu unŭ gândŭ, să hotărîţĭ, fără de a nu se socoti cinevaşĭ dintre judecătorĭ că este stăpânŭ hotărîreĭ, séŭ maĭ mare de câtŭ ceĭ-l-alţĭ asupra judecăţilorŭ. — Când judecaţĭ să şedeţĭ toţĭ cu orênduială fórte bună, cu cuviinţă, fără de a nu face alte vorbe de alte pricinĭ şi glume, séŭ rîsurĭ, séŭ să vĕ prigoniţĭ la cercetările ce veţĭ face, ci cu totulŭ să vĕ lipséscă prigonirea şi cérta la vremea judecăţeĭ; să se citéscă cu luare aminte tóte cărţile şi seneturile acelorŭ ce se judecă, până la cea maĭ mică, şi să nu vĕ grăbiţĭ la hotărîre, ci să iscodiţĭ maĭ cu amĕnuntulŭ pricina, cu minte curată şi liniştită, fără de prigonire, cumpĕnindu-vĕ gândurile, şi toţĭ cu unŭ gândŭ, cu unŭ sfatŭ de obşte să hotărîţĭ cea-ce vĭ se va părea că este dreptŭ. — Să nu vĕ porniţĭ nicĭ odinióră la vre-o strîmbătate, séŭ pentru prieteşugŭ, séŭ pentru rudenie, séŭ pentru fricĭ, şi de veţĭ fi şi siliţĭ de vre-unŭ obrazŭ să nu vĕ plecaţĭ, căcĭ de vĕ veţĭ pleca vĕ veţĭ pedepsi fórte greŭ, ca uniĭ ce v'aţĭ temutŭ maĭ multŭ de acelŭ obrazŭ decât de Dumneḑeŭ, de Pravilĭ şi de Domnulŭ; să vĕ păziţĭ mâinile curatŭ către D-ḑeŭ şi către Pravilă, adică să fiţĭ cu frica luĭ Dumneḑeŭ, dreptĭ şi să nu luaţĭ mituriĭ, că orĭ-care vé veţĭ dovedi luându mituriĭ, vĕ veţĭ pedepsi fórte greŭ. Judecătoriĭ când vorŭ face greşală la vre-o hotărîre şi însuşĭ ei maĭ în urmă vorŭ cunósce că este nedréptă, să aibă voie a-şĭ lua cartea de hotărîre înapoĭ şi să o îndrepteze, dar să nu o lase greşită şi ne dréptă. Fără de ravaşŭ de jalbă cu poruncă din dosŭ a Caimacamuluĭ să nu se caute judecată, nicĭ zapciiĭ să nu aibă volnicie a trage pe cinevaşĭ la judecată, fără de poruncă în scrisŭ; hotărîrea ce se va face numaĭ prin vorbă şi nu se va scrie şi să se iscăléscă, este netrebnică şi ca o nefăcută se socotesce, ci tóte pricinile să avetĭ a le hotărî în scrisŭ şi de faţă, iar nu într'ascunsŭ, şi cartea de judecată să o citiţĭ întru auḑulŭ celuĭ osînditŭ, şi de aŭ rĕmasŭ odihniţĭ amêndouĕ părţile bine, iar de nu, cu carte de judecată dela acea judecătorie să-ĭ înfăţişeze zapciulŭ înaintea d-luĭ Caimacamuluĭ, şi dumné-luĭ Caimacamŭ să cerceteze însuşĭ, de faţă fiindŭ, cu judecătoriĭ dela judecătoria ce aŭ cercetatŭ întâiŭ pricina, şi dreptatea să o hotărască şi să o păzească întru tóte. Judecătoria acésta să fie cinstită cu tótă cuviinciósa orênduială, să vĕ lipséscă dihoniile, interesurile, să fiţĭ toţĭ cu frica luĭ D-ḑeŭ, şi să vĕ purtaţĭ fieş-care cu omenie, să nu vĕ leneviţĭ pururea a căuta trébă, ca să nu zăboviţĭ pe ómenĭ, pentru că Domnia mea pentru acésta numaĭ, adecă pentru lesnirea şi îndreptarea locuitorilorŭ părţiĭ loculuĭ, orênduimŭ şi acéstă judecătorie acolea

osebită, ca cu adăugirea și înmulțirea judecătoriilorŭ împărțindu-se pricinele să se lesnéscă sĕvêrșirea lorŭ și să curgă tréba fără de zăbavă, a nu fi siliți locuitorii pentru cât de puținŭ lucru de nevoie a veni atâta cale îndelungată pe aicĭ, ci să afle mai aprópe acolea locŭ de îndreptare și isbăvire, și la tóte cărțile de judecată ce veți face să arĕtați chiar acelŭ capŭ din Pravilă ce veți metaherisi. Așijderea poruncimŭ și pentru ceĭ ce se judecă, de orĭ-ce stare și de orĭ-ce tréptă vorŭ fi, să stea în picióre când se judecă și fără de șlicŭ, fórte cu cucernicie și supunere, grăindŭ cu smerenie, și rĕspundêndŭ cu orênduială bună la celea ce se vorŭ întreba, fiindŭ-că, după cum amŭ dișŭ, judecata este a luĭ Dumnedeŭ; și să nu cuteze cinevașĭ a huli pe judecătorĭ, séŭ a-lŭ necinsti și a-lŭ înjura, iar de va înjura pe judecătoriŭ, va urma dumné-luĭ Caimacamŭ pentru unulŭ ca acela după porunca ce are dată dela Domnia mea. Așijderea dicemŭ, pentru ceĭ ce aŭ judecată, de va năzui la vre-unŭ obrazŭ ca să-lŭ ajute la pricinele ce va avé, și va mitui pe judecătoriŭ cu daruri, unulŭ ca acela să-șĭ piardă judecata negrețitŭ, și celŭ ce va primi, măcarŭ și boeriŭ de va fi, se va pedepsi. Tóte acestea poruncimŭ să se păzéscă de către judecătorĭ cum și de către ceĭ ce se judecă, și celŭ ce va sluji bine, cu plăcerea Domnieĭ mele, va dobândi milă dela Domnia mea, și se va face vrednicŭ și de altă tréptă, ca unŭ cercatŭ la slujba aceĭ judecătoriĭ; iar în potrivă, celŭ ce la vre-una dintr'acestea va vinovăți, mai vêrtosŭ la dare și la Rușfetŭ, care nicĭ cum nu vomŭ puté suferi, nu numaĭ lipsitŭ va fi, și nu se va mai învrednici altă dată la chiverniséla, ci încă se va și pedepsi. Dreptŭ acea poruncimŭ și dumitale Caimacamule alŭ Craioveĭ, după ce se va ceti acéstă domnésca nóstră carte în Divanŭ, în fața orênduițilorŭ de Domnia mea boeriĭ judecătorĭ, atâtŭ pentru ca să fie sciuți și cunoscuți ceĭ ce sunt judecătorĭ, la acéstă nouă judecătorie, câtŭ și pentru ca să se audă de toți ponturile ce dămŭ Domnia mea, atâtŭ pentru judecătorĭ câtŭ și pentru ceĭ ce se judecă, apoĭ să puĭ să se tréca în condica Divanuluĭ de acolea, cum și în condica judecătorieĭ, spre a o avé ca o povĕțuire și învĕțătură totŭ-d'auna, dându domnia-ta poruncă și zapciilorŭ și logofeților, ca să se afle cu pază, stându cu bună orênduială și eĭ în Depertamentŭ la vremea judecăților lorŭ nelipsitŭ, carĭ zapciĭ fără de hotărîre de judecată, în scrisŭ și fără de porunca Domnieĭ, să nu se cuteze a se face vre-unŭ cherechetŭ de sineși, că se vorŭ pedepsi fóre greŭ. 1785, Aprile 30 (1).»

(1) Étă și alte ponturĭ date numaĭ cu nouĕ dile maĭ înainte, pentru tóte tribunalele și provocate de purtarea insolentă a unuĭ boerŭ Craiovénŭ față cu judecătoriĭ:

«Cinstiților și credincioși boeriĭ Domnieĭ mele, dumi-tale Caimacamŭ Craioveĭ, și dumné-vóstră judecătorilorŭ aĭ Divanuluĭ de acolé, sănătate; vĕ facemŭ

Étă și modelulŭ de:

Carte de judecătorie dela judecătoria ce acum s'a orênduitŭ la Craiova, osebitŭ de Divanulŭ Craioveĭ, de 4 boerĭ.

«Dat'amŭ acéstă domnésca nóstră carte credinciosŭ boeruluĭ Domnieĭ mele... pe carele l'amŭ făcutŭ Domnia mea judecătorŭ la judecătoria ce acum amŭ orênduitŭ la Craiova, osebitŭ de Divanulŭ Craioveĭ, ca să aibă a căuta de împreună cu ceĭ-l-alțĭ boerĭ tóte pricinile de judecățĭ ale norodului, ce li se

în scire, că după rîvna și silința ce avemŭ Domnia mea a se păzi buna orênduială întru tóte, și a-și avé Divanurile și Depertamenturile judecățilorŭ atâtŭ aceste de aicĭ, câtŭ și de acolo și din tótă oblăduirea Domnieĭ mele, cinstea și buna cuviința lorŭ, și a curge din tóte dreptatea și adevĕrulŭ, nu amŭ lipsitŭ încă de când ne-aŭ adusŭ milostivulŭ D-ḑeŭ cu Domnia aicĭ în scaunŭ, a da povĕțuirile cele cuviincióse, atâtŭ aicĭ câtŭ și acolé la Divanulŭ Craioveĭ, amŭ scrisŭ carte cu atâtea ponturĭ și arĕtărĭ pe largŭ pentru ceĭ ce se judecă și pentru judecătorĭ, și amŭ poruncitŭ ca să aveți aceeașĭ carte ca o povață înainte pururea, spre a gândi de celea ce vĕ poruncimŭ când intrați în Divanŭ, când stați la judecată, atâtŭ dumné-vóstră judecătoriĭ, cum și ipotesiarĭ, a sta cu sistolie, a grăi cu smerenie la Divanŭ, ca într'unŭ locŭ de judecată ce este a luĭ Dumneḑeŭ; însă audimŭ că acéstă bună orênduială se păzesce fórte prostŭ acolea, căcĭ ne-amŭ înștiințatŭ în trecutele ḑile de obrăznicia Otetelișanuluĭ, ce aŭ arĕtatŭ în Divanŭ asupra judecătorilorŭ, și fórte ne-amŭ turburatŭ, pe care amŭ trimisŭ de l'a rădicatŭ cu urgie, și aducêndu-lŭ i s'aŭ făcutŭ căḑuta cercetare, ci fiindŭ-că nu putemŭ suferi nicĭ de cum în Divanurile și în Depertamenturile judecațilorŭ acatastasiĭ și nedreptățĭ, iată de obște poruncimŭ, cu acéstă Domnésca nóstră carte: atâtŭ ceĭ ce se judecă, măcarŭ de orĭ-ce tréptă arŭ fi, să socotéscă că judecata este a luĭ Dumneḑeŭ, și că și Divanulŭ acela de acolea este Divanŭ alŭ nostru domnescŭ, la care toțĭ de obște se cade a intra cu cucernicie, a sta cu sistolie, a grăi cu smerenie cuvintele judecățeĭ, a asculta la hotărîrea judecătorilorŭ, fără de a nu se mânia, fără de a nu necinsti, nicĭ a huli pe judecătorĭ, cum nicĭ pe părîșiĭ luĭ cu care are judecată, să nu fie volnicŭ a-lŭ ocărî în Divanŭ și a-lŭ înjura, măcarŭ cât de prostŭ să fie; cât și judecătoriĭ asemenea aŭ datorie să stea la Divanŭ cu orênduială bună, ca într'unŭ locŭ de judecată a luĭ Dumneḑeŭ, cu smerenie, socotindu-se ca cum am fi înși-ne de față în fruntea lorŭ, și să vie maĭ de diminéță la Divanŭ toțĭ ceĭ orênduițĭ, iar nu unulŭ să ḑică că nu póte că are trébă, și altulŭ trimițêndŭ că «voiŭ veni», care din pricina unora ca acestora potŭ să stea judecățile necăutate, și jăluitoriĭ să piară zăbovindŭ. Să citéscă și să asculte tóte cărțile și scrisorile ce vorŭ avea, lipsindu-le glumele, șoptele și risulŭ, gândindŭ și socotindŭ numaĭ ale judecățilorŭ, fără de a nu înfrunta nicĭ eĭ pe ceĭ ce să judecă, séŭ a le opri cuvintele ce aŭ a ḑice, nicĭ cu pismă să grăéscă, séŭ cu fire posomorîtă, ci blândŭ, cu dulcéță și să le fie gândulŭ și cugetulŭ cu totulŭ totŭ la dreptate și adevĕrŭ, ferindu-se de orĭ-ce hatârŭ și interesŭ, ca să se facă vrednicĭ și de altă cinste și mila Domnieĭ mele; după cum tóte acestea și altele pe largŭ aveți scrise de cătră Domnia

va orêndui în scrisŭ de către dumné-luĭ Caimacamulŭ şi să facă hotărîrile dreptăţeĭ fieş-căreia pricinĭ în scrisŭ, urmândŭ întocmaĭ după ponturile şi povĕţuirile ce sunt date prin cartea de obşte ce amŭ făcutŭ Domnia mea pentru acéstă judecătorie; pentru care scriemŭ şi dumitale Caimacamule Craioveĭ, să sciĭ că amŭ orênduitŭ Domnia mea pe numitulŭ boerulŭ Domnieĭ mele judecătorŭ la acéstă nouă judecătorie, şi să-ĭ arĕţĭ povĕţuitórea domnésca nóstră carte, ca după aceaşĭ să fie următorŭ la tóte. 1785, Aprile 30 (1).»

Niscaĭ-va mĕsurĭ maĭ importante reorganisândŭ justiţia, peste dispositiunile luate prin codicele luĭ Ipsilante şi afară de cele de maĭ susŭ

mea, în cartea ce v'amŭ trimisŭ la 22 ale luĭ Septembre lĕtŭ 1783, care vĕ poruncimŭ să o cetiţĭ şi să luaţĭ înţelegere bine. Şi aşĭa dumné-vóstră judecătorilorŭ, dreptatea întru tóte să o urmaţĭ, fără de lenevire şi cu luare aminte; iarŭ ceĭ ce se judecă de orĭ-ce tréptă arŭ fi, cinstea Divanuluĭ şi a judecătorilorŭ să o păzéscă, că pentru ceĭ ce nu vorŭ urma dreptăţiĭ şi poruncĭĭ, are dumnéluĭ Caimacamŭ poruncă dela Domnia nóstră îndată să însciinţeze Domnieĭ mele, iar când Caimacamulŭ va trece cu vederea, şi nu va urma după porunca ce are, Domnia mea avemŭ mijlocŭ a afla şi prin alţĭ credincioşĭ aĭ noştri, care avemŭ rênduiţĭ în tótă laturea oblăduireĭ nóstre, şi după cum aicĭ la Divanŭ, aprópe, aşĭa şi acolea, să sciţĭ că este ochiulŭ nostru, cu lesnire a vedé: care cum se pórtă, şi pe lângă celŭ vinovatŭ ne vomŭ mâhni şi asupra Domnieĭ tale; acésta vĕ poruncimŭ şi fiţĭ sănătoşĭ.» 1785, Aprilie 21. (Cond. XII, fila 246).

(1) *Numele boerilorŭ ce sunt rênduiţĭ la judecătoria nouă din Craiova.*

Biv Vel Cluc. za Arie Benesculŭ Barbulŭ.
Biv Vel Pitarŭ Ioniţă Socoteanu.
Biv Vel Clucerŭ za Arie Vladŭ Tetoianu.
Biv Vel Clucerŭ Radu Băbeanu.

Étă, nicĭ douĕ lunĭ, apoĭ o nouă schimbare:

Carte de boerŭ judecătorŭ la judecătoria nouă dela Craiova.

Zem. Vlasco. Dat'amŭ acéstă domnésca nóstră carte boeriuluĭ Domnieĭ mele Mateiŭ Bibescu Biv Polcovnicŭ, pe care l'amŭ făcutŭ Domnia mea judecătoriŭ la judecătoria dela Craiova în loculuĭ Cluceriuluĭ Radu Băbeanulŭ, ca să aibe a căuta, dimpreună cu ceĭ-lalţĭ boerĭ tóte pricinile de judecăţĭ ale norodului, ce li se va orêndui în scrisŭ de cătră dumnéluĭ Caimacamŭ, şi să facă hotărîrile dreptăţeĭ fieş-căreia pricinĭ, în scrisŭ urmândŭ întocmaĭ după ponturile şi povĕţuirile ce sunt date prin carte de obşte ce amŭ făcutŭ Domnia mea pentru acéstă judecătorie, pentru care scriemŭ şi dumnéluĭ cinstitŭ şi credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ mele Iorgache biv Vel Clucerŭ Caimacamulŭ Craioveĭ, să sciĭ că amŭ orênduitŭ Domnia mea pe numitulŭ judecătoriŭ la acéstă judecătorie, şi să-ĭ arĕţĭ povĕţuitórea Dómnésca nóstră carte, ca după aceiaşĭ să fie următoriŭ la tóte. 1785, Iulie 23. (Cond. XII, fila 288.)

aduse, nu avemŭ de înregistratŭ; totuşi, în 16 Septembre 1783, Domnitorulŭ adreséză următórea circulară:

Cărţi legate la ispravniciĭ judeţelorŭ, la Caimacamŭ, cu povĕţuirĭ de judecată pre ceĭ ce vinŭ cu jălbĭ a nu-ĭ zăbăvi.

«D-vóstră Ispravnicilorŭ, d-vóstră judecătorilorŭ ot sud... sănĕtate, vĕ facemŭ în scire, că aicĭ la Divanulŭ Domnieĭ mele vedemŭ apururea locuitoriĭ de pre afară cu jălbĭ, pe tóte ḑilele, necontenitŭ, pentru pricinĭ de judecăţĭ micĭ şi de puţinŭ lucru, carĭ arŭ putea lua sfîrşitŭ şi îndreptare de aci dela d-tre, fără de a-şĭ trepăda şi a cheltui pe aci; pentru care ne-amŭ miratŭ, din ce pricină este acésta? în vreme ce Domnia mea avemŭ ispravnicĭ, şi judecătorĭ sunt pe afară într'adinsŭ rînduiţĭ pentru judecăţĭ, şi nu o socotimŭ a fi acésta din altă, făr'de numaĭ că fără de a nu vĕ aduce carte de poruncă domnéscă de la noĭ nu intraţĭ în cercetare a-ĭ judeca şi de accea nu vinŭ la d-tre, séŭ că décă vinŭ la d-tre fără de poruncă, uşa li-se deschide cu zăbavă, vreme nu potŭ găsi la d-tre, păzescŭ césurĭ multe cu ḑile la mijlocŭ, şi alte ca de la acestea, şi aşĭa de nevoĭe sunt siliţĭ a lua atâta ostenélă şi în piciórele lorŭ de pe la judeţele cele maĭ depărtate de vinŭ pe aci, ca să jăluéscă nouă pentru cât de puţinŭ lucru şi să vĕ aducă porunca nóstră; pentru care să sciţĭ, că la Domnia mea sunt fórte nesuferite acestea, şi de vomŭ dovedi că vre-unulŭ din d-tre le obicĭnuesce acestea; ad: se îngreuéză, se supĕră a primi pe sĕraciĭ locuitorĭ înainte-le, fórte ne vomŭ turbura asupra unuia ca aceluia, ci fieşcarele din d-tre luaţĭ pildă înşi-ne pe noĭ, şi vedeţĭ că uşile Divanuluĭ le avemŭ deschise, auḑulŭ nostru este gata să ascultămŭ jalba fie-căruia, şi ne trudimŭ, ne ostenimŭ, spre acésta, apoĭ când noĭ aceste le urmămŭ, socotiţi-vĕ cu cât se cade dumné-vóstre a fi maĭ protimĭ şi maĭ fără de pregetŭ decât noĭ a primi pe fieşce-carele din locuitorĭ, nu numaĭ celŭ ce vine cu poruncă de la noĭ, ci şi pe ceĭ ce aŭ trasŭ dreptŭ la Dumné-vóstră, fără de poruncă să nu-ĭ depărtaţĭ, ci să le cunósceţĭ pricinile jălbilorŭ cu bună luare aminte, şi de are dreptate să şĭ-o afle. Din alte jălbĭ vedemŭ, că pentru o pricină s'aŭ datŭ douĕ treĭ rînduriĭ de porunciĭ maĭ dinainte, şi nicĭ de acolea dela judeţŭ nu le-aŭ făcutŭ isbrănire, nicĭ la Divanŭ nu i-aŭ trimisŭ, nicĭ aŭ însciinţatŭ măcarŭ curgerea pricinĭĭ aicĭ la Divanŭ, în ce chipŭ iaste, ci numaĭ ca să se arĕte că sunt următorĭ poruncĭĭ, aŭ făcutŭ o începere de cercetare a pricinĭĭ, şi apoĭ aŭ lăsatŭ tréba ne isbrăvită iarăş, rĕmâindŭ a ămbla jăluitorĭĭ cu jălbĭ iarăş pe aicĭ pe la Divanŭ, care şi acésta să sciţĭ că nu o suferimŭ nicĭ de cum a o face în vremea nóstră, ci odată după ce amŭ poruncitŭ la jalba unuia, voimŭ porunca Nóstră să se urmeze negreşitŭ, şi fieşcăruia tréba să o isbrăniţĭ în grabă, să nu zăboviţĭ pe ómenĭ ca să pérdă în

judecăţi, aşteptându hotărîrea până a li se urî, şi cheltuindu-se până se stingŭ, nicĭ să aşteptaţi la o pricină să vĕ poruncimŭ de câte douĕ şi de câte treĭ orĭ, căcĭ cea de a doua şi a treia poruncă dela noĭ va fi cu trépĕdŭ şi cu urgie. De nedreptăţĭ, hatâruriĭ şi de interesurĭ la pricina judecăţilorŭ fórte să vĕ feriţi, atâtŭ d-vóstră Ispravnicilorŭ câtşi judecătoriĭ; mânile să vĕ fie curate, ci să nu cum-va pentru vre-o pizmă asupra celuĭ ce se jăluesce, séŭ pentru vre-unŭ darŭ, séŭ pentru hatîrulŭ şi sila vre-unuĭ obrazŭ, orĭ vre-unuĭ prietenŭ, să vĕ amăgiţĭ a năpăstui pe celŭ ce are dreptate, căcĭ nimicŭ alta nu ne turbură alte maĭ multŭ, decât, când audimŭ de rusleturĭ; de nedreptăţĭ, şi cu tótă urgia ne vomŭ porní asupra unuia ca aceluia care s'aŭ rusinatŭ şi s'aŭ temutŭ maĭ multŭ de vre-unŭ obrazŭ, decât de frica luĭ Dumnedeŭ şi de urgia Domnieĭ nóstre, orĭ s'aŭ bucuratŭ maĭ multŭ la unŭ puţinŭ interesŭ, decât la o domnéscă milă şi chivernisélă ce are a câştiga dela noĭ celŭ ce ne va sluji cu credinţă, ci întru tóte să păziţĭ hotărîrile pravileĭ şi a condiceĭ, care este alcătuită din pravilĭ şi din obiceiurile pământuluĭ, arĕtându-vĕ spre ceĭ ce se judecă cu blândeţe, cu bunătate ascultându făr' de lenevire şi făr' de oprire la tóte cele ce aŭ a dice şi a arĕta şi o parte şi alta, ca să faceţi drepte hotărîrile, stându şi însuşĭ dumné-vóstră cu bună cuviinţă, în locul judecăţiĭ, făr' de a face alte vorbe, glume şi rîsurĭ în vremea când judecaţĭ. Pentru orĭ-ce pricină mare séŭ mică, hotărîrile să aveţĭ a le face în scrisŭ, prin carte de judecată séŭ anafora către Domnia mea, trecêndu-le negreşitŭ în condica judeţuluĭ, şi acea carte de judecată séŭ anafora, să o aveţĭ a o ceti cu înţelegere de faţă întru audulŭ amêndurora părţilorŭ, şi de s'aŭ odihnitŭ amêndoĭ să faceţĭ şi împlinirea dreptăţiĭ, scriindŭ şi în carte că s'aŭ odihnitŭ, iar de nu aŭ rĕmasŭ vre-o parte odihniţĭ şi va dice că are să facă apelaţie la Divanulŭ nostru, şi făr' de a nu-lŭ popri, numaĭ chezeşŭ dându-şĭ pe omŭ când este trebuinţă să întrebaţĭ ce sorocŭ cerŭ de a veni la Divanŭ? şi să le rînduiţĭ în scrisŭ, di hotărîtă când amêndouĕ părţile vorŭ puté venì şi să daţĭ la mâna celuĭ ce aŭ dobânditŭ judecata cartea séŭ anafora judecăţiĭ, în care să arĕtaţĭ şi diua soroculuĭ; iar la mâna celuĭ ce n'aŭ rĕmasŭ odihnitŭ să aveţĭ a da adeverinţă iscălită de d-vóstră de soróce ce şi-aŭ pusŭ amêndoĭ. De altă parte să urmaţĭ să aveţĭ a trimite şi la logofeţia Divanuluĭ Domnieĭ mele pe tótă luna condice de câte judecăţĭ aţĭ căutatŭ, cu hotărîrile şi cu sorócele lorŭ, după cum vi s'aŭ poruncitŭ; şi acéstă orênduială păzindŭ, când din ceĭ ce s'aŭ judecatŭ la d-vóstră şi nu s'aŭ odihnitŭ vorŭ veni cu jalbă la Domnia mea, i se va cere adeverinţa soroculuĭ de se va vedé, se va căuta şi în condice şi vomŭ avé şi Domnia nóstră lesnire a da porunca ceea ce este cuviinciósă. Averea cuĭ-vaşŭ să nu vĕ cutezaţĭ a vinde pentru împlinirea de datoriĭ, fără de porunca în scrisŭ dela Domnia mea, cum nicĭ deciuelĭ fără de a face împlinire de la nimenea să nu să iae; aşijderea

nicĭ pe zapciiĭ ce se trimitŭ mumbaşiriĭ de birŭ pentru împlinire pe afară, carĭ scriŭ prin marafetulŭ dumné-vóstră să nu îngăduiţĭ a face hercheturĭ împotriva cuprinderiĭ poruncilorŭ ce aŭ la mână; şi tóte alte câte sunt ale bunei orênduelĭ să le păziţĭ, ferindu-vĕ a nu face mişcărĭ împotriva voinţeĭ Domnieĭ mele, carĭ prin ponturĭ aŭ fostŭ date şi maĭ înainte la Ispravnicĭ i la judecătorĭ, dar din acastasia ce aŭ fostŭ le-aţĭ părăsitŭ, le-aţĭ uitatŭ, ci aducêndu-vi-le aminte, vĕ poruncimŭ strașnicŭ să le păziţĭ şi să le urmaţĭ întocmaĭ după cum pe largŭ vĕ povĕţuimŭ, tolico ... 1783, Septembre 16.»

Deja în 26 Augustŭ 1783, M. Suţu adresase o altă circulară către judecătoriĭ Depertamentuluĭ de 7, în cuprinderea următóre:

Pilacŭ către boeriĭ judecătorĭ de la Depertamentulŭ de 7, în ce chipŭ să urmeze a judeca norodulŭ.

«D-vóstră boerilorŭ judecătorĭ de la Depertamentulŭ de şépte, fiindŭ-că trĕba judecăţilorŭ norodului este cea maĭ cuviincióşă pricină care voimŭ Domnia mea nu numaĭ a se căută pururea necontenitŭ, ci şi cu dreptate a se urmà la toţĭ, de aceea iată vĕ poruncimŭ, ca după cum până acum, aşĭa şi de astăḑĭ înainte, adunându-vĕ pe tóte ḑilele la loculuĭ celŭ orênduitŭ, să aveţĭ a căutà tóte pricinile de judecăţĭ ale norodului, câte vi se vorŭ orîndui cu Domnescile nóstre poruncĭ în scrisŭ, la care trĕbà să aveţĭ a fi cu mare luare aminte, şi cu a.... tare cu minte curată, fără de lenevire şi fără de su.... la celea ce aŭ a ḑice, şi a arĕta ceĭ ce se judeca orĭ p.... orĭ în scrisŭ sineturĭ ce vorŭ avé tóte pe rindŭ citindu-le.... pe deplină cercetare cu amĕnuntulŭ la fieş-care.... păzindŭ datoria cea-ce se cade judecătorilorŭ a.... toţĭ, cu cuviincióşă rênduială şi cu cinste în judecătorie, fără de a face alte vorbe .... purtându-vĕ ca când am fi înşi-ne de faţă .... a vĕ prigoni la cercetările şi toţĭ .... Pre celŭ ce se judecă, cu dulcéţă şi cu blândeţe să vĕ arĕtaţĭ, iar peste tóte acestea ḑicemŭ: fórte să vĕ feriţĭ de strîmbătăţĭ, care este nesuferită la firea nóstră, să nu năpăstuiţĭ pe vre-unulŭ, orĭ pentru vre-unŭ interesŭ, orĭ căutându la vre-unŭ obrazŭ; aşijderea ḑicemŭ, ca să nu zăbovéscă ceĭ ce aŭ pricinĭ de judecăţĭ, maĭ vîrtosŭ ceĭ de afară locuitorĭ ţĕranĭ şi alţiĭ, ca uniĭ ce sunt veniţĭ într'adinsŭ în Bucurescĭ şi şedŭ cu cheltuélă, se cade ale acelorŭ pricinĭ maĭ întâiŭ a le căutà, şi fără de întârḑiere a le şi sĕvêrşi, şi pentru orĭ-ce judecată de pricină mare séŭ mică să aveţĭ hotărîrile a le face în scrisŭ prin anaforale şi prin cărţĭ de judecată, şi aşĭa urmându şi purtându-vĕ după scoposulŭ Domnieĭ mele, care este acesta, adecă dreptatea să se păzéscă întru tóte fără de hatîrŭ şi cu ferire de interesurĭ, celŭ ce va sluji bine nu va fi lipsitŭ de mila Domnieĭ mele, iar împotrivă celŭ ce nu va urma acestea bine să scie că

nu numaĭ lipsitŭ va fi și nu se va maĭ învrednici a intra în mila Domnieĭ mele, ci încă pe unulŭ ca acela ce-lŭ vomŭ dovedì, că pentru interesŭ a acoperitŭ dreptatea, séŭ a căutatŭ la vre-unŭ obrazŭ și nu s'a temutŭ de urgia Domnieĭ mele, îlŭ vomŭ și pedepsi spre pildă și altora ; acésta este hotărîrea și voia Domnieĭ mele, care voimŭ negreșitŭ să se păzéscă, și fieșce-cine pentru binele sĕŭ să se feréscă. 1783, Augustŭ 26 » (Cond. XII fila 2).

Multŭ maĭ pe largŭ sunt instrucțiunile date în 22 Septembre 1783 către judecătoriĭ Divanuluĭ Craioveĭ :

Carte către boerii judecătorĭ dela Divanulŭ Craioveĭ cu ponturĭ cum să urmeze a judeca.

«Cinstiți și credincioșĭ boerilorŭ Domnieĭ mele, d-vóstră Hagi Stanŭ Jiane biv Vel Pahar. i Barbule Stirbeiŭ biv Vel Pahar., Iónŭ Glogovene biv Vel Stolnicŭ, Ioniță Brăiloiule biv Vel Slug. și Stefane Crăsnariule biv Vel Slug. sănătate, vĕ facemŭ în scire, că iată pe dumné-vóstră amŭ alesŭ și v'amŭ rênduitŭ Domnia mea judecătorĭ aicĭ la Divanulŭ Craioveĭ, pentru care măcarŭ că cu venirea aicĭ a d-luĭ Caimacamuluĭ lângă însciințarea de Căimăcămia dumné-luĭ amŭ fostŭ poruncitŭ către boerii ce s'aŭ aflatŭ, și pentru a judecăților cum să se urmeze pe largŭ, dar acum de vreme ce ați rĕmasŭ dumné-vóstră a fi judecătorĭ, de aicĭ înainte, nu lipsimŭ a vĕ da cuviincióselе ponturĭ de învĕțătură, care să aveți a le urma negreșitŭ cum poruncimŭ maĭ josŭ, atâtŭ dumné-vóstră cât și ceĭ ce se vorŭ judeca la d-vóstră, a se arĕta cu căḍuta smerenie, fiindŭ-că judecata este a luĭ Dumneḍeŭ. Toțĭ judecătoriĭ după datorie netăgăduită, să vĕ adunați de diminéță la Divanŭ (1) unde este starea Căimăcămieĭ, și fórte cu amĕruntulŭ și luare aminte să cercetați pricinile ce se întêmplă, urmându cu totulŭ la dreptate, la poruncile pravilelorŭ și la obiceiurile pămîntescĭ, după condica acésta alcătuită din pravilĭ, fără de a nu face nescare-va tălmăcirĭ rele, unulŭ ca acela este să se pedepséscă fórte greŭ, i judecătoriĭ să se arĕte cu dulcéță și cu blândețe către ceĭ ce se judecă și fără de pizmă séŭ fățărnicie, necăutându la obrazulŭ cuivașĭ, nicĭ judecându cu pizmă și vrăjmășie pe cinevașĭ, nicĭ să înjure pe cinevașĭ din ceĭ ce se judecă, că va fi pedepsitŭ și vrednicŭ de urgia Domnieĭ mele ; să asculte fórte cu luare aminte fără de a nu se supĕra de îndelungatele ḍise ale celorŭ ce se judecă, și să nu cutezați a zăticni cuvîntulŭ celuĭ ce se judecă, orĭ cum vorŭ fi, care ḍise

(1) Amŭ vĕḍutŭ că ora de adunare varia după anotimpŭ. Ba uneorĭ, când se apropie vacanța de Pascĭ, orĭ de Crăciunŭ, séŭ de vĕră, Domnitorulŭ impunea óre și maĭ matinale ca să nu rĕmână pricinĭ necăutate pentru vacanțiĭ. Veḍĭ Cond. IX, fila 95 verso. Pitacŭ din 10 Martie, 1783, unde Domnulŭ ordonă adunarea la ora 3 din ḍi (ora turcéscă).

ale lorŭ să le scrieţĭ în deosebitŭ practicale, unde să se şi iscăléscă, câţĭ dintr'înşiĭ vorŭ sci să scrie, ca să se vadă pururea înseşĭ acele vorbe ce aŭ ḑisŭ la judecată, şi să nu pótă tăgădui nicĭ o dată cele ce înşişĭ aŭ ḑisŭ, şi aşĭa cu cercetare de obşte şi chibzuire şi toţĭ cu unŭ gândŭ să hotărîţĭ, fără de a nu se socoti cinevaşĭ dintre judecătorĭ, că este stăpânŭ hotărîriĭ, séŭ maĭ mare decât ceĭ-lalţĭ asupra judecăţilorŭ. Când judecaţĭ să şedeţĭ toţĭ cu orênduială fórte bună, cu cuviinţă, fără de a nu face alte vorbe, de alte pricinĭ şi glume séŭ rîsurĭ, séŭ să vĕ prigoniţĭ la cercetările ce veţĭ face, şi cu totulŭ să vĕ lipséscă prigonirea şi cérta la vremea ce judecaţĭ; să se citéscă cu luare aminte tóte cărţile şi sineturile acelorŭ ce se judecă până la cea maĭ mică, şi să nu vĕ grăbiţĭ la hotărîre, ci să iscodiţĭ maĭ cu amăruntulŭ pricina, cu mintea curată şi liniştită, fără de prigonire, cumpĕnindu-vĕ gândurile şi toţĭ cu unŭ gândŭ cu unŭ sfatŭ de obşte să hotărîţĭ ceea-ce vi s'a păré că este dreptŭ; să nu vĕ porniţĭ nicĭ odinióră la vre-o strîmbătate, séŭ pentru prieteşugŭ, séŭ pentru danie, séŭ pentru fricĕ, şi de veţĭ fi şi siliţĭ de vre-unŭ obrazŭ, să nu vĕ plecaţĭ, căcĭ de vĕ veţĭ pleca, vĕ veţĭ pedepsi fórte greŭ, ca uniĭ ce v'aţĭ temutŭ maĭ multŭ de acelŭ obrazŭ decât de D-ḑeŭ, de Pravile şi de Domnulŭ. Să vĕ păziţĭ mânile curate către D-ḑeŭ şi către Pravilĭ, adecă să fiţĭ cu frica luĭ D-ḑeŭ, dreptĭ şi să nu luaţĭ mituriĭ, că orĭ-care vĕ veţĭ dovedi luându mituriĭ vĕ veţĭ pedepsi fórte greŭ; şi judecătoriĭ când vorŭ face greşală la vre-o hotărîre şi însuşĭ eĭ maĭ în urmă vorŭ cunósce, că este nedréptă, să aibă voie a-şĭ lua cartea de hotărîre înapoĭ şi să o îndrepteze, dar să nu o lase greşită şi nedréptă. Făr' de răvaşŭ de jalbă cu poruncă din dosŭ, să nu se caute judecata fără de poruncă în scrisŭ; hotărîrea ce se va face numaĭ prin vorbă şi nu se va scrie şi să se iscăléscă, este netrebnică şi ca nefăcută se socotesce, ci tóte pricinile să aveţĭ a-le hotărî în scrisŭ şi de faţă, iar nu într'ascunsŭ, şi cartea de judecată să o citiţĭ întru auḑulŭ celuĭ osînditŭ, şi de aŭ rĕmasŭ odihniţĭ amêndouĕ părţile, bine, iar de nu, să le puneţĭ ḑi de sorocŭ în faţă şi în sciinţa amêndorora, când vorŭ puté amêndouĕ părţile să se afle aicĭ, şi aşĭa să daţĭ la mâna celuĭ ce aŭ rĕmasŭ neodihnitŭ negreşitŭ adeverinţă de soroculŭ ce s'aŭ pusŭ; după care sorocŭ când vre-unulŭ din amêndouĕ părţile nu vorŭ urma a veni, se va aduce cu trépĕdŭ şi va plăti tótă cheltuiala. Şi aşĭa dreptatea să o şi păziţĭ întru tóte; Divanulŭ să fie cinstitŭ cu tótă cuviinciósa orênduială; să vĕ lipséscă dihoniile, interesurile; să fiţĭ toţĭ cu frica luĭ D-ḑeŭ, şi vĕ purtaţĭ fieş-care cu omenie; să nu vĕ leneviţĭ pururea a căuta trébă, ca să nu zăboviţĭ pe ómenĭ, pentru că Domnia mea pentru acésta numaĭ, adecă pentru lesnire şi îndreptarea locuitorilorŭ părţiĭ loculuĭ, orênduimŭ şi atâţia judecătorĭ la Divanŭ acolea de împreună cu Caimacamulŭ, ca să nu fie siliţĭ locuitoriĭ pentru cât de puţinŭ lucru de nevoĭe a veni atâta cale îndelungată până aicĭ, ci să afle maĭ aprópe acolo locŭ de îndreptare şi isbăvire. Şi la tóte anato-

ralele, séŭ cărțĭ de judecată, ce veți face, să arĕtați și chiar acelŭ capŭ din Pravilă ce veți metahirisi. Așijderea poruncimŭ și pentru ceĭ ce se judecă, de orĭ-ce stare și de orĭ-ce tréptă vorŭ fi, să stea în picióre când se judecă și fără de ișlicŭ, fórte cu cucernicie și supunere, grăindŭ cu smerenie, și rĕspunḍêndŭ cu orênduială bună la cele ce se vorŭ întreba, fiindŭ-că după cum amŭ ḍisŭ, judecata este a luĭ D-ḍeŭ; și să nu cuteze cinevașŭ a huli pe judecătoriŭ, că însciințindu-ne Domnia mea, se va pedepsi cu bătaie; însă de va fi urmatŭ și judecătoriulŭ poruncilorŭ și nu-lŭ va fi înjuratŭ maĭ înainte. Așijderea ḍicemŭ pentru celŭ ce are judecată, de va năzui la vre-unŭ obrazŭ ca să-lŭ ajute la pricina ce va avé și va mitui pe judecătorŭ cu darurĭ, unulŭ ca acela să-și piarḍă judecata negrețitŭ, și celŭ ce va primi măcarŭ și boeriŭ de va fi, se va pedepsi. Tóte aceste poruncimŭ să se păzéscă de către judecătorĭ, cum și de către ceĭ ce se judecă, și celŭ ce va sluji bine, cu plăcerea Domnieĭ mele, va dobândi milă dela Domnia mea și se va face vredniciŭ și de altă tréptă, ca unŭ cercatŭ la slujba aceluĭ Divanŭ, iar împotrivă, celŭ ce la vre-una dintre acestea va vinovăți, maĭ vêrtosŭ la dare și la rușfetŭ, care nicĭ de cum nu le vomŭ puté suferi, nu numaĭ lipsitŭ va fi și nu se va maĭ învredniciĭ altă dată la chiverniséla, ci încă se va și pedepsi. Dreptŭ acea poruncimŭ și dumi-tale cinstitŭ și credinciosŭ boerulŭ Domnieĭ mele Manolache Romanitis biv Vel Paharnicŭ, Caimacamulŭ Craioveĭ, ca acésta Domnésca nóstră carte să o cinstiți în Divanŭ în fața orênduițilorŭ de Domnia mea boerĭ judecătorĭ, atâtŭ ca să fie sciuți și cunoscuți ceĭ ce sunt judecătorĭ, cât și pentru ca să se audă ponturile ce dămŭ Domnia mea atâtŭ pentru judecătorĭ, cât și pentru ceĭ ce se judecă; care carte să puĭ să se trécă în condica Divanuluĭ de acolo spre a o avé ca o povĕțuire și învĕțătură tot-d'a-una, dându domnia-ta poruncă și zapciilorŭ, logofeților, ca să se afle cu pază, stându cu bună orênduială și ceĭ în Divanŭ la vremea judecăților nelipsiți, carĭ zapciĭ fără hotărîre de judecată în scrisŭ și fără de porunca dumi-tale să nu se cuteze a face vre-unŭ heremetŭ de sineși, că se vorŭ pedepsi fórte greŭ. *Tolico pisah gemd.* 1783, Sept. 22.»

Étă și instrucțiunile date judecătorilorŭ dela «*Cremenalionŭ*»:

Carte către boerĭi judecătorĭ de la Departamentulŭ de cremenalionŭ de la Craiova, cum să urmeze a judeca.

«....*Zem. Vlascoĭ.* Credincioșĭ boerĭ Domnieĭ mele, Barbule Benescule biv Vel Clucerŭ de arie, i Barbule Prisicene biv vel Clucerŭ de arie, și Mateĭ Sălciene biv Vel Vist. sănĕtate, vĕ facemŭ în scire, că iată Domnia mea v'amŭ alesŭ pe dumné-vóstră și vĕ orênduimŭ judecătorĭ la Departamentulŭ cremenalionŭ de acolo din Craiova, pentru care să sciți că pricinile de vinovățiĭ este

tréba care trebue să se caute mai cu multă perierghie și mai cu multă cercetare decât tóte judecățile de alte pricini, și judecătorulŭ trebue să fie cu minte și cu multă silință, ori a dovedi bine vina celuĭ vinovatŭ, ori a descoperi dreptatea și nevinovăția luĭ; dreptŭ aceea să nu vĕ socotiți că dóră pentru chivernisélă vĕ orênduimŭ la slujba acestuĭ Departamentŭ, ci pentru trébă și pentru slujbă, pentru care nu lipsimŭ a vĕ da cuviincióse povĕțuirĭ, carĭ vĕ poruncimŭ să le urmați negreșitŭ. Maĭ întâiŭ să aveți a vĕ aduna pe tóte ḑilele, afară din Duminecă, la locŭlŭ celŭ rênduitŭ alŭ Depertamentuluĭ, ca neîncetatŭ și fără de sorocŭ să căutați pricinile pușcărieĭ la care fórte cu bună perierghie să fiți. Cercetarea fiesce-căruĭ vinovatŭ să o faceți în scrisŭ, viața luĭ pe largŭ după orênduiala esamenelorŭ, patria luĭ, părinților, némulŭ, și maĭ vêrtosŭ legea luĭ să cercetați maĭ cu amĕnuntulŭ, locuirea și tóte urmările și faptele luĭ, cu locŭlŭ anume? unde? ce aŭ sĕvêrșitŭ și în ce vreme? tovărășiĭ luĭ? gazdele luĭ? cum și de tóte averile lorŭ. Când cercetați pentru vre-o vină pe cine-va a căreia vinĭ pedépsa eĭ este mórtea, de va mărturisi însușĭ de odată fără de cercetare și fără de pedépsă la cele ce se vorŭ întreba, să nu le dați numaĭ decât creḑĕmîntŭ, și cu acea să sfîrșiți, fiindŭ-că póte, séŭ de frica pedepselorŭ, séŭ de urîciunea vieței, vorŭ să mărturiséscă și cele ce n'aŭ făcutŭ; ci să ispitiți, să cercetați, spre a aflá adevĕrulŭ pricineĭ și prin alte semne din afară. Hotărîrile pricinuirilorŭ să aveți a le face drepte, întocmaĭ după pravilele cele împĕrătescĭ, arĕtându în anaforaoa ce veți face către Domnia mea, anume, capitele din pravilă, chiar cuvintele acelea; să nu aveți voĭe nicĭ a împuțina, séŭ a adăoga pedepsele ce le orênduescŭ pravilele la fie-care vină, ci în anaforaoa ce veți face, să aveți, cum ḑicemŭ maĭ susŭ, a hotărî însușĭ acea pedépsă, care orênduescŭ Pravilele, și Domnia mea cercetându acea hotărîre și aflându-o întocmaĭ după Pravilĭ, orĭ vomŭ întări-o asemenea după cum s'aŭ scrisŭ, orĭ vomŭ adăoga-o, séŭ vomŭ înpuțina-o. Să nu vĕ prigoniți la cercetare și la hotărîre, ci cu unŭ gândŭ și cu o chibzuire de împreună să hotărîți, fără de a nu se socoti vre-unulŭ că este stăpânŭ hotărîriĭ, séŭ maĭ mare decât ceĭ-lalți asupra judecăților-lorŭ; să vĕ feriți fórte a nu vĕ amăgi la vre-unŭ câștigŭ, și să vĕ cutezați a sloboḑi pre vre-unŭ hoțŭ fiindŭ vinovatŭ, séŭ măcarŭ a-lŭ diafendipsi și a-ĭ micșora vina luĭ, cu nădejde de a scăpa pentru hatârŭ, fiindŭ omulŭ cuĭvașŭ, că negreșitŭ vĕ vomŭ pedepsi pentru o faptă ca acésta fórte rĕŭ. Armașulŭ să nu fie volnicŭ a trimite să aducă la judecata pușcărieĭ pe nicĭ unŭ omŭ din orĭ-ce trépță ar fi, pre jalba cuĭ-vașĭ, fără de porunca Caimacamuluĭ, nicĭ să închidă, nicĭ să batâ, séŭ să căsnéscă pe cinevașĭ, cu cât de puținŭ, fără de poruncă și hotărîrea judecății, nicĭ să se cuteze a sloboḑi pe cinevașĭ fără de hotărîre în scrisŭ a judecăței, pentru vre-o dare de glóbă și de rușfetŭ, că de se va cuteza ilŭ vomŭ pedepsi fórte rĕŭ. Când judecați, să aveți a ședé cu orênduială fórte bună în Depertamentŭ, fără de a nu face alte vorbe, glume și rîsurĭ, ci

numaĭ la ale judecăţĭ să vĕ fie gândulŭ şi socotéla; aşijderea şi ceĭ ce s'arŭ întêmpla a se rêndui ca să iasă la acestŭ Depertamentŭ, afară din vinovaţĭ, pentru vre-o pricină de ţiganĭ, să fie datorĭ a sta în picióre şi făr' de işlicŭ, fórte cu cucernicie şi supunere, grăindŭ cu smerenie şi rĕspunḑêndŭ cu orênduială bună la cele ce se vorŭ întreba, fiindŭ-că judecata este a luĭ Dumneḑeŭ; nicĭ să se cuteze vre-unulŭ a huli şi a ocărî şi a înjura pe judecătorĭ, că unulŭ ca acela se va certa cu bătae de către Domnia mea, însă de va fi urmatŭ şi judecătorulŭ poruncilorŭ, şi nu-lŭ va fi înjuratŭ maĭ nainte, fiindŭ-că nicĭ judecătorulŭ nu are voĭe, nicĭ să înjure, nicĭ să ocărască pe celŭ ce-lŭ judecă, nicĭ să-ĭ poprêscă cuvîntulŭ şi rĕspunsurile ce are a ḑice la judecată. Tóte acestea să se păzéscă şi să se urmeze spre a se căuta neîncetatŭ tréba puşcărieĭ cu orênduiala ce poruncimŭ, fără de a nu se face cât de puţinŭ cusurŭ, trimiţêndŭ Domnieĭ mele prin dumné-luĭ Caimacamŭ ecsamenulŭ cu anafora a fie-căruia vinovatŭ, după obiceiŭ, ca să le vedemŭ şi să le hotărîmŭ, şi celŭ ce se va purta cu slujbă dréptă va fi în mila Domnieĭ mele ne lipsitŭ, şi sĕ vorŭ face vrednicĭ şi de altă-tréptă, ca nesce cercaţĭ printr'acestŭ Depertamentŭ, iar ceĭ carĭ în potrivă vor urma, nu numaĭ vor fi lipsiţĭ şi nu se vor maĭ învrednici, ci încă îĭ vomŭ pedepsi. Dreptŭ acea scriemŭ şi dumi-tale cinstitŭ şi credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ mele Manolache Romanitis, Caimacamulŭ Craioveĭ, să citescĭ cartea acésta la Divanŭ, atâtŭ pentru ca să se scie ceĭ ce amŭ rênduitŭ Domnia mea judecătorĭ la cremenalionŭ, cât ca să şi audă povĕţuirile ce le dămŭ Domnia mea, orênduindŭ dumné-ta pre alŭ 2-lea armaşŭ şi cu zapciĭ, i logofĕtŭ spre a păzi şi eĭ la Depertamentŭ ne lipsitŭ, stândŭ la vremea judecăţilorŭ cu orênduiala ce se cade; însă pe ceĭ hotărîţĭ la mórte să nu-ĭ opriţĭ aicea la închisóre, şi numaĭ ecsamenele lorŭ să le trimeteţĭ, ci vomŭ ca şi pe însuşĭ vinovatulŭ acela de înpreună cu ecsamenulŭ luĭ să-lŭ trimiţĭ aicĭ, ca şi Domnia mea să cercetămŭ, şi hotărîndu-lŭ de mórte, — îlŭ vomŭ trimite iarăşĭ aicea de se va omorî, iar numaĭ după cele arĕtate în scrisŭ nu vomŭ hotârî la mórte pe nimenea, *tolico pisah. gvmd. 1783, Septembre 22.*»

Instituţiunea condicarilorŭ de judeţe este menţinută de M. Suţu care reînoesce instrucţiunile relative (1). Elŭ menţine asemenea trecerea în

(1) *Cărţĭ către Ispravnicĭ pentru condicarĭ de a găsi din boernaşiĭ judeţuluĭ cu condeiŭ bunŭ să-ĭ trimétă aci la dumné-luĭ Vel Logofĕtŭ.*

Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ sănĕtate vĕ facemŭ în scire, pentru logofeţiĭ ce sunt rênduiţĭ cu tréba la judeţŭ de a ţinĕ condică, la acéstă hotărîre ce s'aŭ fostŭ făcutŭ de a se păzi la fie-care judeţŭ condica, socotind'o Domnia mea a găsitŭ a fi cu adevĕratŭ multŭ trebuinciósă şi pricinuitóre de vr'unŭ folosŭ, atâtŭ la ceĭ ce aŭ pricinĭ de judecăţĭ, pentru orĭ-ce, cât şi la Divanulŭ Domnieĭ mele o lesnire, la căutatulŭ jălbilorŭ celorŭ de afară când arŭ fi ipo-

condica Mitropoliei (respective a Episcopiilorŭ) a foilorŭ de zestre și testamenturilorŭ.

Deja în Sept. 1783 Domnitorulŭ adresase următórele:

Carți la Ispravnicĭ de a trimite condice pe tóte lunele.

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud ... sănătate, fiindŭ-că vremŭ Domnia mea să scimŭ câte și ce felŭ de judecăți ale norodului se cată aicĭ la județŭ peste tótă vremea, iată vĕ poruncimŭ să aveți a trimite la logofeția Divanului Domnieĭ mele cu însciințare cătră noĭ pe tótă luna condica de orĭ-ce pricinĭ de judecăți s'aŭ căutatŭ întru acea lună, și ce hotărîre s'a făcutŭ, carĭ aceste condicĭ sunt trebuincióse a se afla în logofeția Divanuluĭ, atâtŭ pentru căcĭ vremŭ Domnia mea să scimŭ, după cum vĕ arĕtămŭ, judecățile căutate, cât și pentru jălbile de pricinĭ ce s'aŭ căutatŭ dela Ispravnicĭ, și neodihnindu-se vre-o parte aŭ venitŭ de aŭ jăluitŭ, ci dar așa să urmați. 1783, Septembre 5.»

---

chimenŭ vrednicŭ ceĭ rînduiți la condică, și când arŭ căuta tréba acésta cum se cade, fără de cusurŭ, după urmarea poruncilorŭ și povĕțuirilorŭ ce li-se va da, iar nu cum aŭ fostŭ până acum, numaĭ cu nume de condicarĭ, făr' de a face slujba și tréba aceea pentru care sunt rînduiți, întâiŭ ca să scrie în condică tóte pricinile de judecăți ale norodului ce se caută de ispravnicĭ i de judecătorĭ spre a se afla trecutŭ în tótă vremea cu tótă orênduiala lorŭ, cu hotărîrea și împlinirea ce s'aŭ făcutŭ, după care dându-se la mâna celuĭ ce aŭ câștigatŭ judecata, cartea séŭ anaforaoa, să dea și la mâna celuĭ ce nu aŭ rĕmasŭ odihnitŭ, adeverință prin care să arĕte anume soroculŭ ce s'aŭ pusŭ acelora, ca să vie la Divanŭ și a-și face apelația lorŭ, iar celora ce aŭ rĕmasŭ odihniți și mulțămiți de hotărîrile de acolea, să li-se iae adeverință iscălită cu martorĭ, că s'aŭ mulțămitŭ să trimĕță și aci la logofeția Divanuluĭ Domnieĭ mele, prin d-vóstră Ispravnicilorŭ, acea condică, pe tóte lunile, de câte pricinĭ și judecăți s'aŭ căutatŭ, ca când va veni aci vre-unulŭ de la țĕră cu jalbă să aibă adeverință dreptŭ dovadă cum că aŭ fostŭ la Ispravnicĭ; pentru că între jălbile ce daŭ Domnieĭ mele locuitorĭ de țĕră, vedemŭ că ceĭ maĭ mulțĭ și cu pricinĭ micĭ n'aŭ cercatŭ măcar a merge la Ispravnicĭ, séŭ la judecătorulŭ județuluĭ, să-ĭ judece și când n'ar fi rĕmasŭ odihnitŭ de acolo, atuncĭ să vie pe aci, ci aŭ plecatŭ dreptŭ la Divanŭ să jăluéscă, cu cheltuélă și cu trépădŭ, pe la Bucurescĭ, care acésta ne aduce la multă mirare, pentru ce o facŭ și din ce curge? în vreme ce Domnia mea avemŭ Ispravnicĭ și judecătorĭ prin județe, ci că orĭ d-vóstră Ispravnicilorŭ i judecătorilorŭ nu-ĭ primiți a-ĭ judeca fără a nu aduce poruncă de la noĭ, — care acésta de vomŭ auți că ați făcutŭ la vre-unulŭ și nu l'ați primitŭ, să sciți că cu mare turburare ne vomŭ porni asupra unuia ca aceluia, — orĭ că pentru alte trebuințe ale lorŭ viindŭ în Bucurescĭ, aruncă și Divanuluĭ câte o jalbă două, și cu strigare cerŭ apelația lorŭ aicĭ silindu-se a înșela Divanulŭ cu cuvîntŭ că aŭ fostŭ la Ispravnicŭ și n'aŭ aflatŭ direptate, séŭ pentru ca să apuce și câte unŭ sinetŭ de poruncă domnéscă la mânĭ, ci pentru uniĭ ca acești ca să le lip-

Cu referință la modulŭ de convocare a Divanuluĭ mare, din Bucurescĭ și a orelorŭ de ședințe, din anexe se potŭ vedé reînoitele mĕsurĭ luate de M. Sutu.

Departamentulŭ criminalionŭ și în genere justiția criminală a primitŭ și elŭ de la M. Sutu diverse povĕțuirĭ.

Arestulŭ preventivŭ pentru instrucțiunea proceselorŭ criminale este hotărîtŭ la 3—4 ḑile :

séscă o stingere și cheltuélă ce o facŭ, și nu se cunoscŭ de sineșĭ cercândŭ Divanulŭ, până a nu merge la Ispravnicĭĭ județuluĭ i judecătorĭ, eată de acum înainte avemŭ a face hotărîre: până nu vorŭ arĕta adeverința Logofĕtuluĭ de județŭ, că aŭ fostŭ la Ispravnicŭ și s'aŭ judecatŭ acolo, și aŭ rĕmasŭ a veni la Divanŭ, ca să-șĭ facă apelația lorŭ, celŭ ce nu va fi odihnitŭ cererea lorŭ să nu fie primitŭ, iar avêndŭ la mână adeverință se va căuta și pricina în condicele ce se trimitŭ pe lunĭ dela județe, și se va vedé că n'aŭ urmatŭ cea-laltă parte a se afla la sorocŭ, așĭa se va face atuncĭ cu cuvîntŭ dreptŭ volnicie asupra aceluia de a-lŭ ridica și a-lŭ aduce cu mumbașirŭ și cu trépĕdŭ; alŭ doilea, fiindŭ-că amŭ vĕḑutŭ necurmatŭ gâlcevurĭ și pricinĭ pentru zălogirĭ séŭ vînḑărĭ de venitурĭ, de moșiĭ și de orĭ-ce lucru, și pentru alte așeḑămînturĭ, că s'aŭ făcutŭ printr'ascunsŭ, i cu altă iconomie, și s'aŭ vîndutŭ la ómenĭ strĕinĭ, carĭ sunt opriți a cum pĕra, ca să lipséscă și acestea, să aibă a se trece în condica județuluĭ tóte vînḑările de venitŭ de moșie și de orĭ-ce, séŭ zălogire, séŭ așeḑĕmîntŭ, de va fi cu orênduială făcutŭ, și să se adevereze de logofĕtŭ, că este trecutŭ în condică, ca să-lŭ crédă la orĭ-ce judecată de adevĕratŭ acelŭ zapisŭ. Iar fără a se trece în condică, să nu aibă statornicie nicĭ unŭ felŭ de așeḑămîntŭ. Pentru unele ca acestea, și pentru alte trebuincióse povĕțuirĭ, ce se va cade a da asupra logofĕtuluĭ de a le păzi, carĭ să vorŭ arĕta anume, prin cărțile ce li se va da la mâinĭ, ḑicemŭ că ceĭ ce se vorŭ rîndui la tréba acésta trebue să fie ómenĭ cu condeiŭ bunŭ, din Boerinașiĭ județuluĭ. Și iată Domnia mea, pentru binele și folosulŭ locuitorilorŭ și lesnirea Divanuluĭ, care pentru a se pricinui dintr'acésta pohtimŭ a da din visteria nóstră léfă la acelŭ logofĕtŭ câte tal. 20 pe lună, osebitŭ de mila scutelnicilorŭ, ce aŭ aceĭ logofeți, ca să se mulțăméscă spre a căuta tréba la care s'aŭ orênduitŭ, cum se cade și a se feri de nescarĭ jafurĭ. Decĭ fiindŭ-că acésta vomŭ Domnia mea să o punemŭ în faptă, vĕ poruncimŭ să aveți a cerceta între Boerinașiĭ județuluĭ, ca să găsiți ipochimen ca acesta pre care să-lŭ aveți a-lŭ trimete aicĭ la dumné-luĭ cinstitŭ și credinciosŭ Boeriulŭ Domnieĭ mele Vel logof. cu însciințarea d-vóstră către Domnia mea, cât și către dumné-luĭ în scrisŭ, și dumné-luĭ cercetându-lŭ și cunoscêndu-lŭ vrednicŭ, ni-lŭ va arĕta și prin dumné-luĭ se va așeḑa la tréba acésta, cu nume: logofĕtŭ alŭ județuluĭ, cu léfa ce arĕtămŭ maĭ susŭ, dândŭ la mânile luĭ carte domnéscă de logofeție; însă căutați să nu socotiți, că de acésta o facemŭ Domnia nóstră, numaĭ pentru milă și chivernisélă și arĕtați orĭ-ce felŭ de omŭ, ca să-lŭ băgați la chivernisélă, căcĭ acésta este tréba, la care vomŭ să fie negrețitŭ omŭ cum se cade, și cu slujba luĭ să chiverniséscă, acésta și fiți sănătoșĭ. 1784, Ianuarie 15.»

5. Cărți la cinci județe ot preste Oltă ca Ispravnicii pe hoți să nu-i ție la închisóre mai multă de 3—4 dile, ci să-i trimiță la Caimacamă.

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud — sănătate într'atâtea rînduri s'aŭ datŭ poruncile Domnieĭ mele, că pe hoți să nu-i țineți pe la închisorile d-vóstră, ci făcêndu-le examenŭ să-i trimiteți la Divanulŭ Craioveĭ, unde acolo să se facă hotărîrea, orĭ a osîndirilorŭ, séŭ a sloboḍenieĭ, și iarăși ne adeverimŭ că țineți pe hoți la închisorile d-vóstră cu ḍile îndelungate; pentru care iată de isnóvă vĕ poruncimŭ, să căutați să fiți următorĭ și maĭ multŭ decât treĭ séŭ patru ḍile, să nu aveți a ținé hoțĭ pe la grosurile d-vóstră, ci făcêndŭ examenulŭ lorŭ într'aceste ḍile să-i trimeteți negreșitŭ la Divanulŭ Craioveĭ cu pază, pentru că avemŭ a trimite omŭ într'adinsŭ ca să cerce pe la grosurile d-vóstră și pe care vomŭ găsi urmare împotrivă să fie în vină. 1785, Ianuarie 26.»

Urmărirea hoțilorŭ și în specialŭ a celorŭ de caĭ se face cu destulă energie sub M. Suțulŭ. In privința hoțilorŭ de caĭ, numeroși maĭ cu sémă în Mehedinți pe la 1785, M. Suțu pentru a stîrpi acéstă hoție hotărî să aplice chiar și contra legeĭ, pedepse multŭ maĭ grave (1).

(1) *Carte legată la Caimacamulŭ Craioveĭ pentru furiĭ de caĭ dela sud. Mehedinți ca să li să facă examenŭ.*

«Cinstitŭ și credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ mele domné-ta biv Vel Bane Ianache Hrisoscoleu Caimacamulŭ Craioveĭ, sănătate, ne-mŭ înșciințatŭ Domnia mea, cum că la Mehedinți s'aŭ îmulțitŭ furiĭ de caĭ și pătimescŭ locuitorĭ cu paguba vitelorŭ ce li se facŭ totŭ-d'a-una, pentru care fiindŭ-că Pravilele nu orênduescŭ mórte la pedépsa unorŭ furĭ ca aceștia de caĭ, și cu acéstă pricină căcĭ pedépsa lorŭ o sciŭ că nu este de mórte, nu încetéză, ci rĕŭ obișnuiți a păgubi norodulŭ, maĭ vêrtosŭ la județulŭ Mehedinți s'aŭ înmulțitŭ, atâtŭ de dincóce și de dincolo trecêndŭ, dela o parte la alta, în cât nu maĭ potŭ locuitoriĭ răbda, care lucru fiindŭ nesuferitŭ din pricina a ușurimiĭ pedepseĭ lorŭ să urmeze atâta hoțime, amŭ socotitŭ Domnia mea, că la câți-va dintr'acești furĭ de caĭ, carĭ nu ne slobóde Pravilele a omorî, însă Mehedinților să le facemŭ în chipŭ o osîndă strașnică și grea pentru ca să iée pildă ceĭ-l-alți să se păzéscă, decĭ pentru acésta poruncimŭ dumi-tale, ca pentru câți-va dintr'înșiĭ, carĭ se vorŭ fi prinsŭ de multe orĭ la furtișagŭ de caĭ și vorŭ fi maĭ vinovați, din Mehedinți, să facă judecătoriĭ Depertamentuluĭ de acolé însciințare aicĭ la Domnia nóstră, iscălită și de dumné-lorŭ boeriĭ Divanuluĭ, cu hotărîre de pedépsă rea și de osîndă la Ocnă îndelungată, fără de nicĭ unŭ sirgatavasisŭ, și să ne trimiți acea hotărîre, cu arĕtarea furtișagurilorŭ lorŭ, anume, ca să le facă acea pedépsă grea, în vedere și în sciința tuturorŭ de obște, pentru ca să iae pildă furiĭ de caĭ spre a se părăsi și a-și câștiga norodulŭ odihna sa; acésta poruncimŭ și fiĭ dumné-ta sănătosŭ, 1785, Februarie 4.»

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

Prinderea hoților de tótă categoria este lăsată în îndatorirea Ispravnicilorŭ, a Polcovnicilorŭ și Căpitanilorŭ de județe (1). Uneorĭ hoții aveaŭ gazde la chiar slujbașiĭ țĕreĭ (2).

(1) *17 cărți pe la județe pentru hoți.*

«...Zem. Vlas. D-vóstră Ispravnicilorŭ ot sud. Vâlcea, sănătate, i Polcovnice alŭ județuluĭ, i vouĕ Căpitanilorŭ de la căpităniile Oltețulŭ i Potera, vĕ facemŭ Domnia mea în scire, că acum fiindŭ vreme de primăvĕră, când ceĭ carĭ cu cugete rele și neastêmpĕrate, caută a se însoți spre pornirĭ de tâlhăriĭ și fapte netrebnice, și ca să nu carecumvașĭ să se întêmple la acelŭ județŭ a se călca nescareva ómenĭ de către tâlharĭ, și a pătimi nescareva rĕutățĭ séŭ pagube, iată vĕ poruncimŭ, ca fórte să vĕ aflațĭ cu totŭ felulŭ de priveghiare și cu purtare de grijă în tótă vremea peste cuprinsulŭ județuluĭ, ca nu tocmaĭ după ce se va simți în județŭ nescareva tâlharĭ séŭ borfașĭ, și după ce va face vre-o rĕutate să ămblațĭ a-ĭ prinde, ci maĭ înainte, d-vóstră Ispravnicilorŭ să avețĭ a otcărmui pe Polcovnicŭ și pe Căpitanĭ, ca Polcovniculŭ să se afle pururea, făcêndŭ poteră prin județŭ, cu slujitoriĭ și Căpitaniĭ fieșcarele în popórele Căpitănieĭ, să străjuiască cu priveghiare și cu purtare de grijă, ca să nu se pótă îndemna făcĕtoriĭ de rele, ci încă aflându-ĭ pe uniĭ ca aceĭ maĭ înainte, să aibă a-ĭ arĕta la d-vóstră, ca să ĭ dațĭ pre bună chezășie, ca să le lipséscă gândulŭ lorŭ celŭ rĕŭ și neastêmpĕratŭ, căcĭ să scițĭ d-vóstră Ispravnicilorŭ, că de vĕ vețĭ purta cu vre-o lenevire la acéstă trébă, și nu vețĭ avé tótă purtarea de grijă, precum vĕ scriemŭ, vețĭ fi învinovățițĭ fără' de îndreptare înaintea Domnieĭ mele, iar tu Polcovnice i voĭ Căpitanilorŭ, nu vețĭ scăpa de urgia Domnieĭ mele; și după acésta iarăș să scițĭ, că nu voimŭ domnia mea, în vreme ce vețĭ afla ămblându după pricinĭ de acestea de tâlhăriĭ prin județŭ, să faceți frămîntare locuitorilorŭ, séŭ supĕrărĭ de mâncărĭ, séŭ bĕuturĭ și a-le face cheltuelĭ, că să sciți ca de vomŭ afla Domnia mea și pentru acésta vețĭ fi căduțĭ în urgia Domnieĭ mele, ci să ămblțĭ cu bună liniște și blândețe, ca să nu audimŭ Domnia mea cea maĭ mică jalbă de la locuitorĭ pentru acésta; și d-vóstră Ispravnicilorŭ cetindŭ cartea acésta, să rênduițĭ unŭ Zapciŭ de slujitorĭ într'adinsŭ cu dînsa, ca să ămble să o aréte și Polcovniculuĭ din județŭ și tuturorŭ Căpitanilorŭ de la Căpităniile județuluĭ, și fieșcare să iscăléscă în dosulŭ cărțiĭ, și după ce se va ceti de toțĭ și se va iscăli să o trimeteți la dumnéluĭ Vel. spătariŭ. 1785, Arilie 8.»

(2) Nu numaĭ gazde, dar și părtașĭ la hoțiĭ craŭ une-orĭ chiar și din boerĭ. Étă unŭ casŭ curiosŭ, în:

Zapisulŭ luĭ Matheiŭ Filișanu biv. Vel. Armașŭ ce dă la Măria Sa Vodă, că nu se va afla în fapte netrebnice.

«După multele mele fapte fiindŭ adusŭ aicĭ la Bucurescĭ de pré Înălțatulŭ nostru Domnŭ Iω Mihailŭ Costandinŭ Suțulŭ Vvd. și puindu-mĕ la închisóre, după ale mele necuviincióse fapte eramŭ osânditŭ spre grea pedépsă, dar Măria Sa după firésca Mărieĭ Sale milostivire n'aŭ căutatŭ la ale mele necuviincióse fapte, ci de astă dată mĭ-aŭ trecutŭ cu vederea greșelele mele, după

Une-orĭ aceste autorităţĭ, spre a descoperi o faptă, întrebuinţaŭ bătaia şi tortura cea maĭ gróznică, cum se póte vedé din cartea legată către Caimacamulŭ Craioveĭ, din 29 Augustŭ 1783 (1), ce dămŭ în

---

cuprinderea ce o facŭ printr'acestŭ încredinţatŭ zapisŭ, că de se va dovedi de acum înainte asupra mea vre-unŭ făcĕtorŭ de rĕutăţĭ înprejurulŭ meŭ, séŭ că voiŭ supĕra pe cinevaş, orĭ că voiŭ face lucrurĭ împotriva Nizamuluĭ, orĭ eŭ séŭ ómeniĭ meĭ să fie *gazdă de tâlharĭ*, după cum Măria Sa s'aŭ însciinţatŭ, atuncĭ ne maĭ rĕmânêndŭ cuvîntŭ de îndreptare, după legătura ce facŭ, să fiŭ eŭ fără milostivire pedepsitŭ şi să nu-lŭ ierte Dumnedeŭ pe Măria Sa când nu mĕ va pedepsi cu osînda morţeĭ şi pentru maĭ adevĕrata credinţă am şi iscălitŭ.

Matheiŭ Filişanŭ, biv. 2-lea Armaşŭ.

Costandinŭ biv. Vel. Ispravnicŭ za curte. 1785, Ianuarie 23.»

(1) *Carte legată la Caimacamulŭ Craioveĭ pentru Mateiŭ Gajulŭ, ce aŭ căznitŭ pe Mitrea Tire ot Balta Verde i pre Maria ot Izvóre.*

«Dumné-ta Caimacamulŭ Craioveĭ sănĕtate, îţĭ facemŭ în scire, că la Domnia mea aŭ datŭ jalbă Mitrea ot Balta Verde i Maria ot Isvórele Socoténuluĭ, pentru unŭ Mateiŭ Gajulŭ ot Cerneţĭ sud Mehedinţĭ, care a fostŭ Căpitanŭ de pristavĭ, cum că în vremea mazilieĭ Domnieĭ sale fratelui Nicolae Voevodŭ s'aŭ pomenitŭ legaţĭ atâtŭ eĭ cât şi muerea Mitriĭ i tată-sĕŭ şi aŭ începutŭ să-ĭ căznéscă cu felŭ de felŭ de pedepse, dicêndŭ să-ĭ spue *o comóră ce arŭ fi găsitŭ*, adecă pe Mitrea după multă bătaie ce i-a făcutŭ, vĕdêndŭ că vre-o sciinţă nu are, aŭ începutŭ să-ĭ *găuréscă piciórile cu sfredelulŭ, i-aŭ pusŭ cercŭ de ferŭ în capŭ, şi aŭ bătutŭ pene până maĭ îi eşise ochiĭ, i-aŭ bătutŭ şi ţepĭ de trestiă pe sub unghiĭ şi alte* multe, carĭ nu scie să le maĭ arĕte, din care bătăĭ şi cazne i-a secatŭ o mână, şi este ciungŭ şi nevrednicŭ de a-şĭ maĭ hrăni viaţa; deosebitŭ şi muĭerea luĭ vĕdêndu-lŭ la atâta caznă s'a spăimîntatŭ şi a fugitŭ, şi unde se află nu scie, iar pe maĭ susŭ numita Maria de la Isvóre făcêndŭ pe bărbatulŭ sĕŭ tovarăşŭ cu Mitrea, şi fiindŭ-că bărbatulŭ sĕŭ murise aŭ începutŭ a o căzni, şi deosebitŭ de alte bătăĭ rele şi gróznice, aŭ legat'o cu mânile şi cu picerile în spate, şi spânzurând'o de o grindă pe sub legătură peste şele, *i-aŭ pusŭ altă grindă şi pe căpĕtâile grinzeĭ acea aŭ suitŭ doĭ slujitorĭ unuiŭ la unŭ capŭ, altuiŭ la altŭ, şi aşĭa aşedêndŭ'o i-aŭ frîntŭ şalele şi astădĭ se trage pe brâncĭ, iar în picióre dice că nu póte să se scóle nicĭ de cum, şi iarăşĭ nicĭ ea* ne-sciindŭ ce se arĕte, a rĕmasŭ căznită şi secată. Maĭ arĕtară că totŭ acestŭ Căpitanŭ, fiindŭ locŭ depărtatŭ de Ispravnicĭ, peste *Nizam*, şi în potriva porunceĭ, aŭ datŭ voie de aŭ trecutŭ sumă de buţĭ cu vinŭ, i rachiŭ străinŭ, de dincolo, şi alte multe fapte arĕtă că a făcutŭ; pentru care iată scriemŭ dumni-tale, îndată ce veĭ primi cartea acésta, numaĭ decât maĭ întâiŭ să puĭ în mână pe numitulŭ Căpitanŭ acesta, să nu care cum-va să scape, ci cu troposŭ, prin ascunsŭ să trimiţĭ omŭ de credinţă să-lŭ prindă, şi după ce-lŭ veĭ pune în mână, apoĭ să facĭ cercetare bună cu totŭ felulŭ de mijlóce, la faţa loculuĭ şi pliroforisindu-te de dreptŭ adevĕrŭ, la tóte acestea câte se jăluescŭ şi arĕtă

notă aci. Asemenea torturĭ nu eraŭ admise de legile penale şi decĭ ocasionară, une-orĭ, cercetărĭ şi pedepsirea celorŭ ce le-aŭ aplicatŭ.

La închisóre, pe la anumite mônăstirĭ, nu se primiá decât cu unŭ specialŭ pitacŭ domnescŭ (1).

Liberarea din închisóre fără scirea Domnuluĭ încă era pedepsită (2).

că aŭ pătimitŭ, apoĭ să aibĭ a trimite pe numitulŭ Căpitanŭ cu bună pază aci la Domnia mea, scriindu-ne cu trimiterea luĭ pe largŭ ce felŭ de pliroforie a adevĕruluĭ aĭ luatŭ la acésta ce se jăluescŭ; caută însă, cercetarea să o facĭ fórte bine, cu deaměnuntulŭ, să nu se acopere cuĭ-va adevĕrulŭ, orĭ de către celŭ ce veĭ orêndui dumné-ta cercetătorŭ la fața loculuĭ şi să ne scrĭĭ vre-o însciințare greşită, orĭ din pricină că nu aĭ râvnitŭ şi nu aĭ iscoditŭ cu totŭ felulŭ de mijlóce a afla adevĕrulŭ, pentru că pricina este mare după cum o veḑĭ, care ne-aŭ turburatŭ fórte şi nu ne vomŭ odihni până vomŭ lua pliroforie de totŭ adevĕrulŭ; de care aşteptămŭ rĕspunsulŭ acesta, şi fiĭ sănĕtosŭ.— 1783, Augustŭ 29.»

Osebită carte deschisă s'a făcutŭ cu Mumbaşirŭ.

(1) Stariţeĭ din schitŭ Ostrovŭ sud Argeşŭ.

Stariţeĭ din mônăstirea dintr'unŭ Lemnŭ, ot sud Vâlcea.

La Igumenulŭ Znagovieĭ.

Stareţiĭ dela Viforîta.

S'aŭ făcutŭ porunciĭ să nu primĕscă pe nimenĭ la închisóre făr de porunca Domnéscă

1785 Ianuarie 23. S'aŭ făcutŭ poruncă legată către Ispravnicŭlŭ din sud Mehedinţĭ, i către stariţa dela mônăstirea dintr'unŭ Lemnŭ, carte deschisă ca pe Maria i Maria şi Mira din sud Mehedinţĭ, ca să le trimiță Ispravnicŭlŭ la mônăstirea dintr'unŭ Lemnŭ; carte deschisă fiindŭ pusă în cartea legată s'aŭ datŭ la grămăticŭ d-luĭ Vel Postelniculuĭ să le trimiță.

Maiŭ 29 : S'aŭ făcutŭ surghiunŭ Ioniță Otetilişanu şĕtrarŭ, la mônăstirea Znagovŭ cu porunca Domnéscă, şi s'aŭ datŭ cartea de logf. Ianache de tainĕ în mâna dumné-luĭ Vel Spătarŭ.

« ..Zem. Vlas. Orênduimŭ pe sluga Domnieĭ mele... zapciulŭ spătărescŭ, ca se rădice pe Constandinŭ şi Tanasie a luĭ Chiriță Zagoreĭ, să-ĭ ducă surghiunŭ la mânăstirea Znagovuluĭ, unde ducêndu-ĭ să-ĭ facă teslimŭ în mânile Egumenuluĭ, pentru care poruncimŭ Domnia mea, cuvióse Egumene dela acéstă mônăstire, vĕḑêndŭ porunca acésta a Domnieĭ mele să-ĭ aibĭ la pază bună, şi să nu cutezĭ a-ĭ lăsa până veĭ primi alŭ doilea poruncă dela Domnia mea, şi să iea mumbaşirulŭ adeverință dela Egumenulŭ, cum că i-aŭ făcutŭ teslim. tol. p. gvmd. 1785, Maiŭ 19.»

(2) *Carte legată către Caimacamulŭ Craioveĭ pentru Odobaşa dela Craiova.*

«Cinstitŭ şi credinciosŭ Boeriulŭ Domnieĭ mele Ianache Hrisoscoleŭ biv Vel Caimacamulŭ Craioveĭ, sănĕtate; amŭ vĕḑutŭ Domnia mea însciințarea ce facĭ, cum că aĭ primitŭ Mehtupulŭ nostru către prea slăvitŭ Paşa dela Sfetizlam

Intre pedepsele usitate era surghiunulŭ peste hotare. Era greŭ pedepsitŭ celŭ care se reîntorcea în ţéră fără învoire :

«Fiindŭ-că Iovanŭ ce aŭ fostŭ Neferŭ, după ce din porunca Domnieĭ mele s'aŭ făcutŭ surghiunŭ, scoţêndu-se din hotarele ţĕreĭ, aŭ îndrăsnitŭ de s'aŭ întorsŭ iarăşĭ în ţéră, poruncimŭ dumi-tale Vel Spătarŭ, să-lŭ rădicĭ ca să se pedepséscă la Domnésca scară cu *100 toiage la tălpĭ*, şi apoĭ să-lŭ scoţĭ iarăşĭ din ţéră făcêndu-se surghiunŭ. Tol. p. gvd.» 1784, Martie 13.

Pedépsa de mórte pronunţată de Caimacamulŭ de Craiova în Divanulŭ sĕŭ, M. Suţu opresce a se esecuta fără o nouă revisuire a hotărîreĭ la Bucurescĭ :

«*Carte către Caimacamulŭ Craioveĭ i către boeriĭ de acolo pentru vinovaţiĭ de mórte a-ĭ trimete aicĭ cu cercetarea ce li se cade a face.*

«Cinstitŭ şi credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ mele dumné-ta, Ianache Hrisoscoleu biv Vel Banŭ Caimacamulŭ Craioveĭ, i dumné-vóstră boerilorŭ judecătorĭ dela Divanulŭ Craioveĭ, sănĕtate, vĕ facemŭ Domnia mea în şcire pentru pricinile de vinovăţiĭ, ce se caută acolé de către judecătoriĭ Depertamentuluĭ de cremenalionŭ, a cărora hotărîrĭ prin dumné-ta să trimetŭ aicĭ la Domnia nóstră, ca socotindŭ Domnia mea întârdierea ce se pricinuesce cu întórcerea înapoĭ a unora dintr'acele pricinĭ ce ni-se pare că le maĭ trebue cercetare, le facemŭ havalé aicĭ la Divanŭ, de unde iarŭ ni se trimitŭ apoĭ aicĭ ; iată dară pentru a lipsi acéstă zăbavă la curgerea trebeĭ, şi maĭ vêrtosŭ pentru a nóstră pliroforie a dreptăţiĭ maĭ bună, cum şi pentru a priciniĭ acea cercetare maĭ vrednică şi maĭ deslușite, ca să nu avemŭ trebuinţă cândŭ va veni la noĭ anaforaua, séŭ cartea priciniĭ acea, a o maĭ trimite iar înapoĭ, să aibă a se înfăţişa acea

pentru aceĭ doĭ Neferĭ, carĭ i-aŭ fostŭ trimisŭ căpitanulŭ de la Calafatŭ în pază aicea la închisórea *Odobaşiĭ* de Craiova, pe care aceĭ doĭ Neferĭ vrêndŭ Domnia mea a-ĭ trimite la Sfetizlam ca să li-se facă pedépsa acolo, ne înscinţâ acum dumné-luĭ, cum că Odobaşa după ce i-aŭ ţinutŭ 30 şi atâtea de ḑile, vĕḑêndŭ că nu vine nicĭ o poruncă i-aŭ sloboḑitŭ şi nu-ĭ are acum în mână; pentru care acéstă faptă avemŭ hotărîre negreşitŭ a se pedepsi Odobaşa, pentru ce să se cuteze a sloboḑi pe nisce făcĕtorĭ de rĕŭ ca aceia până a nu lua poruncă ? Dar de vreme ce atâtŭ dumné-ta ne scriĭ, cât şi d-luĭ Vel Spătarŭ ne făcu rugăciune ca să se ierte, fiindŭ întâia greşală asta, iată dar, după a dumné-vóstră mijlocire, îlŭ iertămŭ, însă să-lŭ chiame să-ĭ citéscă acéstă carte a Domnieĭ mele, să înţelégă, şi să-ĭ arĕţĭ că altă dată de va maĭ face vre-unŭ cusurŭ ca acesta, bine să scie că nu va scăpa de pedépsă nicĭ decum. 1785, Februarie 22.»

madé cu cartea de hotărîre ce aŭ făcutŭ Depertamentulŭ i cu vinovaţiĭ şi la Divanulŭ de acolea, unde după ce se va ceti a Depertamenturilorŭ carte, maĭ facêndŭ şi la Divanŭ cuviinciósa întrebare, şi cercetarea acea care maĭ trebue a se face spre o maĭ bună descoperire a adevĕruluĭ, séŭ care póte depertamentariĭ aŭ făcutŭ vre-unŭ cusurŭ de nu aŭ sĕvêrşit'o, să daţĭ în scrisŭ lămurirea pricineĭ şi otărîrea pravileĭ, care aceste cercetărĭ a pricinilorŭ de cremenalionŭ are a le face Divanulŭ în ḑi orênduită ad. Sâmbăta, după cum şi aicĭ la Domnia mea, şi aşĭa ale Divanuluĭ anaforale se trimitŭ către noĭ, de împreună şi cu cartea Depertamentuluĭ, urmândŭ însă pentru ceĭ hotărîţĭ de mórte, a-ĭ trimite şi pe însuşĭ aicĭ după cum dîntâiŭ este dată porunca Domnieĭ mele către acelŭ Divanŭ; fiindŭ-că nu suferimŭ a omorî omŭ numaĭ după celea în scrisŭ hotărite.»

Pentru căutarea regulată a afacerilorŭ criminale, M. Suţu iea o mĕsură, care până la elŭ n'amŭ aflat'o.

Elŭ subordonă în cât-va la Vel Logofĕtulŭ, judecătoriile şi în deosebĭ Depertamentulŭ de criminalionŭ, séŭ celŭ puţinŭ le pune sub inspecţiunea acestuia:

«Pitacŭ către d-luĭ Vel Logof. pentru boerĭĭ judecătorĭ ot Depertamentulŭ Criminalionŭ a păzi la Depertamentŭ nelipsitŭ.

«Cinstitŭ şi credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ mele, dumné-ta Vel Logof. de Ţéra-de-sus, fiindŭ-că ne-amŭ însciinţatŭ Domnia mea, cum că orênduiţiĭ boerĭ judecătorĭ dela Depertamentulŭ criminalionŭ nu urmézĕ a se strînge pe tóte ḑilele de trébă, ca să caute pricinile vinovaţilorŭ, carĭ se întêmplă şi care se cuvine maĭ multŭ decât alte pricinĭ a se căuta şi a lua sfârşitŭ, ci uniĭ întârziază, alţiĭ nu mergŭ nicĭ de cum, şi aşĭa tréba acestuĭ Depertamentŭ vedemŭ că se caută fórte prostŭ şi cu multŭ cusurŭ, care acésta nefiindŭ suferită Domnieĭ mele, iată scriemŭ şi poruncimŭ domnieĭ tale, să adunĭ pe toţĭ judecătoriĭ înaintea domnieĭ téle şi să le arĕţĭ că este strașnică porunca Domnieĭ mele ca pe tóte ḑilele ce sunt de trébă să urmeze a se strînge toţĭ de diminéţă la locŭlŭ celŭ orênduitŭ, să caute cu silinţă tréba, făr' de a întârḑia şi a se lenevi, pentru că avemŭ a face cercetare şi cândŭ ne vomŭ adeveri că şi după acésta cum că nu păzescŭ, nicĭ punŭ silinţă la trébă, să scie că ne vorŭ da pricină de turburare şi ne vomŭ scârbi asupră-le. Tol. p. gvmd.» 1785, Augustŭ 3 (1).

(1) Maĭ este şi altŭ pitacŭ de acéstă natură, datŭ cu puţine ḑile maĭ înainte. Inserămŭ aice şi unŭ pitacŭ propriŭ a ne arĕta pentru ce motive se putea destitui unŭ judecătorŭ.

«Februarie 12: s'aŭ scrisŭ carte legată la Caimacamulŭ Craioveĭ pentru Marinŭ logof.

Étă și unŭ:

«Pitacŭ către dumné-luĭ Vel Logof. de Țéra-de-sus ca sa mérgă la Depertamenturĭ să dea nizamulŭ celŭ cuviinciosŭ boierilorŭ judecătorĭ a se strînge de diminéță să caute judecățile și făr' de zăbavă să hotărască judecata, ca să nu piară locuitoriĭ și ceĭ ce se judecă aicĭ.

Iŏ Mihailŭ Constandinŭ Suțulŭ Vvd. gpd. Zem. Vlas.

«Cinstitŭ și credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ mele Scarlatŭ Grecénu Vel Log. de Țéra-de-sus, fiindŭ-că ne-amŭ însciințatŭ Domnia mea, cum că orênduițiĭ judecătorĭ de pe la Depertamenturĭ nu urméză a merge de diminéță la vreme ca să caute pricinile judecățilorŭ, și să pórtă la tréba judecățilorŭ fórte cu lenevie, așijderea și cărțile de judecată, séŭ anaforale nu le facŭ îndată cum se hotărésce pricina, ci zăbovindu-le fórte, se pricinuesce celorŭ ce aŭ judecățĭ stingere cu o cheltuială și cu perderea de vreme, âmblândŭ în multe ḑile, până a i-se face hotărîrea pricinii, și până a lua carte de judecată, maĭ vîrtosŭ celorŭ de pe afară locuitorĭ, care cu prelungirea ce li-se face își perdŭ vremea munciĭ și agoniséla lorŭ, care acésta fiindu-ne nicĭ decum suferită Domnieĭ mele a o auḑi, iată scriemŭ și poruncimŭ Domnieĭ tale, ca însuși dumné-ta să mergĭ la Depertamenturĭ și să puĭ tréba la cale dândŭ Nizamulŭ celŭ cuviinciosŭ după a nóstră povĕțuire, spre a se strînge judecătoriĭ de diminéță, să caute cu silință necontenită pricinile judecățilorŭ, și făr' de zăbavă să și hotăréscă, maĭ alesŭ acelorŭ de pe afară, ca să nu ședă aicĭ în cheltuială și să-și pérdă și agonisita lorŭ. Așijderea și cărțile de judecată și anaforale îndată ce se va hotărî pricina să o scrie și cartea negreșitŭ, făr' de a se prelungi cu ḑile la mijlocŭ; și cândŭ nicĭ după acésta vorŭ fi următorĭ și când iarăși se va amelisi, să ne însciințațĭ care judecătorŭ nu urméză, și vomŭ face Domnia mea pentru acésta hotărîrea cea cuviinciósă. 1785, Iulie 15.»

Dămŭ în anexă o serie de otărîrĭ și acte relative la diverse procese, din carĭ ceĭ specialĭ vorŭ vedé cum era curgerea justițieĭ sub M. Suțu.

Aci să ne fie permisŭ a înregistra câte-va casurĭ, aducêndŭ vre-o deosebită soluțiune de dreptŭ.

Baldovinŭ, cum că aflându-se la scăpătăciune cu casă grea și însărcinată cu datorie și cum că a slujitŭ și maĭ înainte la tréba judecățilorŭ criminalionŭ de acolea, și s'aŭ purtatŭ bine, s'aŭ poruncitŭ ca dintre judecătoriĭ de acolo de va fi vre-unulŭ care nu păzesce la trébă după datorie, orĭ are altă trebuințe ale luĭ să le caute, în locŭlŭ unuia ca aceluia să orênduiască pe numitulŭ Marinŭ Logof: și după ce va aședa la trébă judecătoriĭ de criminalionŭ, orĭ-ce urme va face să însciințeze.»

1. Așia în 1785, Divanulŭ asupra petițiunei unuĭ suditŭ Austriacŭ Iosifŭ Borșainŭ, esplică, că o datorie veche de 51 anĭ este perimată de la sine, după legile și obiceiulŭ pămîntuluĭ (1).

2. Ceĭ carĭ lasŭ avere și nu aŭ copiĭ, nu potŭ dispune de tótă averea în favórea rudelorŭ, ci ea se divide în treĭ părțĭ, din care una este a cutieĭ milelorŭ (2).

(1) *Jalba luĭ Iosifŭ Borșainŭ suditulŭ Nemțescŭ pentru datoria de talerĭ 1.000 ce cere de la unŭ Gheorghe Códă i Laza Costetulŭ.*

«Jăluescŭ mileĭ și bunătățiĭ Mărieĭ tale, pentru că fiindŭ omŭ străinŭ, din pămîntulŭ țĕreĭ nemțescĭ, din ținutulŭ Ardéluluĭ, am venitŭ aci cu mare cheltuélă pentru nisce datoriĭ ce le amŭ dela némulŭ meŭ cu zapise, carĭ datoriĭ sunt la Gheorghe Códă i Laza Costetulŭ, care adeveréză iscăliturile Dumnélorŭ și peceți'e și sunt de la lét. 1734, și de atuncĭ până acum ne-avêndŭ cine căuta acéstă datorie, care este de talerĭ 1.000 banĭ bunĭ dațĭ, fiind-că s'a întêmplatŭ mórte grabnică, și rĕmâindŭ copiĭ n'aŭ fostŭ harnicĭ a căuta acéstă datorie părintéscă, ci acum amŭ venitŭ eŭ la mila Mărieĭ tale, ca să fie luminată poruncă către unŭ Zapciŭ, ca să căutămŭ pe aceĭ maĭ susŭ numițĭ negustorĭ, de trăescŭ eĭ séŭ feciorii lorŭ, fiindŭ eŭ omŭ străinŭ ne maĭ âmblândŭ întru acestŭ pămîntŭ, că amŭ vorbitŭ și cu dumnéluĭ starostea de negustorĭ, și mĭ-a dișŭ că de va fi luminata poruncă a Mărieĭ tale, dumnéluĭ va cercета de va găsi pe aceĭ negustorĭ, și ce va fi mila Mărieĭ Tale.

Robulŭ Mărieĭ tale,
Iosifŭ Borșainŭ suditŭ alŭ Nemțieĭ ot Ardélŭ.»

Rĕspunsŭ la acéstă jalbă.

«Dumné-vóstră Velițilorŭ boerĭ, să cercetați de este după pravilă primită Divanuluĭ pentru cincĭ-decĭ și unulŭ de anĭ și să ne înșciințați în scrisŭ cu céușulŭ de Aprodĭ. 1785, Maiŭ 26.»

Prea Înălțate Dómne,

«Amŭ ascultatŭ luminată porunca Mărieĭ Tale dată la acéstă jalbă a acestuĭ Iosif Borșain, suditŭ Nemțieĭ, cu care cere a lua datorie de la aceĭ carĭ nicĭ elŭ nu scie unde se află, cerere peste 51 de anĭ. Luminate Dómne, nicĭ pravilele, nicĭ obiceiulŭ pămîntuluĭ nu primescŭ a se da ascultare la o pără ca acésta cu cerere de datorie peste 51 anĭ, și fiindŭ-că nicĭ pravilele nicĭ obiceiulŭ pămîntuluĭ nu daŭ ascultare la cererea ce face, și noĭ asemenea dicemŭ, că de la judecată se cuvine a fi isgonitŭ, iar hotărîrea cea de sĕvêrșitŭ rĕmâne a se face de Înălțimea Ta. 1785, Maiŭ 28.

Vel Banŭ. Vel Vornicŭ, Vel Logofĕtŭ, Vel Logofĕtŭ.»

(2) *Pitacŭ către Episcopulŭ de Rômnicŭ i către boerĭ să iae séma avutuluĭ luĭ Gheorghe Hagiu doftorulŭ de la Craiova.*

«Iubitorule de Dumnedeŭ, Sfinția ta Părinte Episcópe alŭ Rômniculuĭ, i

3. După legĭ și nizamurĭ, copiiĭ născuțĭ din căsătoria unuĭ țiganŭ cu o romăncă eraŭ robĭ. Era destulŭ însă ca să se probeze că copiiĭ sunt din florĭ, naturalĭ, ca să rĕmâe liberĭ. (Veḑĭ anexa.)

Iată unŭ actŭ probândŭ acésta:

«*Pentru slobozenia Stoichiniĭ cu feciorii eĭ de către Vladŭ Sipianulŭ din sud. Muscelŭ.*

Iŏ Mihailŭ Constan. Suțulŭ Vvd. i gpvd. Zem. Vlas.

«Apĕrațĭ să fie de către numitulŭ Mazîlŭ, pentru care s'aŭ datŭ acésta Domnéscă nóstră întărire la mânile lorŭ, ca să fie sloboḑĭ și nebântuițĭ. 1785. Iunie 11.

Pré Inalțate Dómne.

«Insciințămŭ Măriĭ tale pentru unŭ Vladŭ Sipianulŭ Mazîlŭ din sud. Muscelŭ, care la anulŭ 1783 din porunca Domnéscă aŭ fostŭ avutŭ judecată la Ispravdumnéta cinstitŭ și credinciosŭ boerulŭ Domnieĭ mele biv Vel Vornice Ștefane Prașcovene, și dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ, vĕ facemŭ în scire, că în trecutele ḑile, după însciințarea ce amŭ fostŭ luatŭ Domnia mea, cum că Hagi Gheorghe doftorulŭ de la Craiova, s'a sfârșitŭ fără de clironomĭ, străinŭ fiindŭ aci, s'a poruncitŭ de Domnia mea boerilorŭ epitropĭ, că după orînduiala hrisovuluĭ să urmeze; acum a venitŭ cu jalbă Nicolae de la Craiova, cum că Hagi Gheorghe doftorulŭ fiindu-ĭ unchiŭ, de micŭ copilŭ l'a luatŭ din casa părinților luĭ făcêndu-lŭ feciorŭ de sufletŭ, și în 23 anĭ câtŭ a fostŭ în casa luĭ i-a muncitŭ, cerêndŭ că de nu va fi a rĕmânea elŭ desĕvârșitŭ clironomŭ, să i se dea cea-ce i-a rênduitŭ mortulŭ de a luĭ bună voie prin diétă, adecă o prăvălie, o casă și unŭ chipŭ de spițărie, să-ĭ scaḑă banĭ ce a cheltuitŭ la mórtea și la tóte pomeniurile numituluĭ dohtorŭ, să se plătéscă și simbriile slugilorŭ; pentru care iată orênduimŭ la Sfinția ta, părinte Episcópe, i la dumnéta Vornice Prașcovene și la dumnélorŭ boerilorŭ epitropĭ, ca adunându-vĕ la unŭ locŭ, să vedeți catagrafia de averea ce a rĕmasŭ aceluĭ Doftorŭ. Așijderea să vedeți diéta de și-aŭ făcutŭ și ce orênduială a lăsatŭ, și în ce chipŭ veți socoti să ne arĕtațĭ, urmândŭ după cuprinderea hrisovuluĭ cutieĭ. 1785, Aprilie 30.»

Pitacŭ către boeriĭ Epitropĭ de averea luĭ Hristodorŭ Meftupciu ce a muritŭ.

«Dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ, amŭ vĕḑutŭ Domnia mea catagrafia de averea mortuluĭ Hristodorŭ Meftupciu, ce a muritŭ fără de copiĭ, pentru care iată poruncimŭ dumné-vóstră, după cuprinderea hrisovuluĭ să urmațĭ, și făcêndŭ tótă pereusia în treĭ, să aveți a da douĕ părți rudelorŭ mortuluĭ, carĭ sunt după pravilă clironomĭ, iar a treia parte cu hotărîre cu sfatŭ de obște, ce se cuprinde în numitulŭ hrisovŭ, să aveți a opri la lada milosteniei de unde are a se cheltui la lucrurĭ sufletescĭ și vrednice de pomenire. 1785, Iunie 21.»

niciĭ aceluĭ judeţŭ cu o româncă anume Stoichina, care aŭ născutŭ cinci copiĭ anume: Dinulŭ, Vasile, i Dumitru, Ienache şi Ştefanŭ cu unŭ Pătru Ţiganu alŭ numituluĭ Mazîlŭ şi căutându-ĭ să-ĭ supue pe copiiĭ eĭ la jugulŭ robieĭ, dumné-lorŭ i-aŭ apĕratŭ în scrisŭ, fiindŭ născuţĭ făr' de cununie, cum te veĭ îndestula Înălţimea ta din Isprăvnicésca carte ce se vede înapoĭ, peste care făcêndŭ numitulŭ Mazîlŭ apelaţie, din porunca Înălţimeĭ tale s'aŭ înfăţişatŭ şi la acestŭ Depertamentŭ cu numita femee, şi neavêndŭ elŭ aci nicĭ o dovadă, aŭ urnitŭ că-şĭ va aduce treĭ marturĭ pe anume spre a ne dovedi că sunt copiiĭ născuţĭ prin cununie, şi luându-şĭ dela judecată sorocŭ dela Iunie 19, până la sfârşitulŭ luĭ Octomvrie din anulŭ trecutŭ, cum te veĭ îndestula Înălţimea ta din cartea acestuĭ Depertamentŭ, ce se vede iarăşĭ înapoĭ, dela împlinirea soroculuĭ şi până acum trecêndŭ lunĭ optŭ, pe numitele mărturiĭ nu i-aŭ maĭ adusŭ, şi încă la trecuta lună luĭ Aprilŭ aflându-se numitulŭ Mazîlŭ în Bucureşcĭ pentru ale séle osebite trebĭ şi intrate în judecăţĭ chiarŭ la acestŭ Depertamentŭ, nicĭ aŭ maĭ pomenitŭ de pricina aceleĭ judecăţĭ ce aŭ avutŭ cu numita femee, din care lămuritŭ se cunósce că s'aŭ aflatŭ fără frica luĭ Dumneţeŭ să-ĭ supuie copiiĭ la jugulŭ robieĭ, ce dela judecată se găsesce cu dreptate să fie sloboţĭ şi apĕraţĭ de către numitulŭ Mazîlŭ, iar cea desĕvêrşitŭ hotărîre, rĕmâne a se face de Înălţimea ta. 1785, Iunie 10.

Dumitrache Stol; Iordache Niculescu medel.; Nicu Cuzişŭ Slugerŭ; Teodorŭ biv. Vel Slugerŭ; Iordanŭ Grămăticŭ.»

4. Unŭ casŭ curiosŭ se petrece sub M. Suţu: o prădare sĕvêrşită de nisce Moldoveni în sate de pe hotarulŭ ţĕreĭ Muntenescĭ provócă numirea uneĭ anchete mixte.

Iată actulŭ relativŭ:

«*Carte ce s'a datŭ Stolniculuĭ Iordache Creţulescu ca să cerceteze jafurile ce aŭ făcutŭ uniĭ dintre locuitoriĭ de dincolo, la locuitoriĭ de dincóce, cu orênduitulŭ boerŭ de la Moldova.*

«Fiindŭ-că ne-aŭ fostŭ înscinţatŭ dumnélorŭ Ispravnicĭ de la Focşanĭ, trimiţêndŭ Domnieĭ mele şi o scrisóre a unuĭ căpitanŭ de acolo, d'impreună şi cu unŭ catastihŭ de nisce jafurĭ ce aŭ fostŭ făcutŭ uniĭ din locuitoriĭ de dincolo din ţinutulŭ Moldoveĭ, la o sémă din locuitoriĭ noştri de dincóce astă primăvĕră ce a trecutŭ, de care acésta înscinţându noĭ pe Domnia Sa fratele nostru *Domnulŭ Moldoveĭ Alexandru Mavrocordatŭ Vvd.* ne scrie Domnia sa, cum că a rênduitŭ pe unulŭ din boeriĭ Domnieĭ sale dumnéluĭ *Ianache Canta biv Vel Vist.* ca să cerceteze şi să îndrepteze acéstă pricină, decĭ iată şi despre partea nóstră orênduimŭ pe dumnéluĭ cinstitulŭ şi credinciosŭ boerulŭ Domnieĭ mele

Iordache Creţulescu biv Vel Cluceră, ca d'impreună cu Ispravniciĭ ajungêndu-se cu dumnéluĭ biv Vel Vist. Ianache Canta ce este rênduitŭ despre partea Domnieĭ sale fratelŭĭ Alexandru Voevodŭ, să cerceteze şi să facă îndreptarea cea-ce se cuvine, spre bună petrecerea şi liniştea vecinătăţiĭ intră marginea acestorŭ douĕ hotare, şi să aducă Domnieĭ mele rĕspunsulŭ de îndreptărĭ ce s'aŭ făcutŭ. — Iĭ saam receh. gvmd. 1783. Octombrie 17.»

6. Unŭ altŭ casŭ neobicĭnuitŭ a fostŭ următorulŭ:

Rusia reclamândŭ ca desertorĭ din armată câţĭ-va individĭ, carĭ se însuraseră cu romance, s'a făcutŭ întrebare: décă este a se estrăda şi femeile împreună cu bărbaţiĭ lorŭ, prin următorulŭ pitacŭ:

«*Pitacŭ către Mitropolitŭ pentru Ruşiĭ ce se cerŭ şi le rĕmâne nevestile, să cerceteze.*

«.. Zem. Vlas. Prea Sfinţia Ta, părinte Mitropolite, te însciinţămŭ că d-luĭ seniorŭ consulŭ alŭ Rusieĭ ne-a arĕtatŭ cum că aci sunt cincĭ Ruşĭ rĕmaşĭ din vremea rĕzmiriţieĭ, pe carĭ după împĕrătescile firmanurĭ i-cere ca să-ĭ întórcă la Rusia; pentru care Domnia mea amŭ rênduitŭ pe d-luĭ Vel Spătarŭ, ca să-ĭ cerceteze, întâiŭ de sunt aceştĭ Ruşĭ cu adevĕratŭ, şi de când se află aci, şi ne-aŭ pliroforisitŭ d-luĭ Vel Spătarŭ, cum că cercetându i-aŭ dovedităŭ că cu adevĕratŭ sunt Ruşĭ de familia lorŭ, şi din vremea rĕzmiriţieĭ aŭ rĕmasŭ aci, dară ne-aŭ însciinţatŭ şi acésta, că doĭ dintr'înşiĭ sunt însuraţĭ cu mueriĭ pămîntene de aci avêndŭ şi copiĭ. Decĭ cât pentru a-ĭ da pe dînşiĭ să-ĭ întórcă la Rusia după împĕrătescile firmanurĭ, acésta este datoria nóstră, iar pentru mueriĭ a le da de aci, pămîntene fiindŭ, acésta este fără putinţă; pentru aceea dar Prea sânţia ta să-ĭ aducĭ înaintea Prea sânţieĭ tale, ca să cercetezĭ după pravilă, aceştia lăsându-şĭ muerile lorŭ ce rĕsplătire le dă biserica? Să ne arĕţĭ în scrisŭ. 1785, Maiŭ 29.»

7. Sub influinţa nouelorŭ măsurĭ luate faţă cu supuşiĭ străinĭ, M. Suţu dete următorulŭ pitacŭ în privinţa vîndăreĭ avereĭ nemişcătóre:

«Poruncimŭ Domnia mea, staroste de negustorĭ, pentru orĭ-ce lucru nemişcătoriŭ ţi se dă poruncă să se vîndă la mezatŭ, să aibĭ a cerceta pe cumpĕrătoriŭ: ce omŭ este? şi prin anaforaua ce facĭ, să ne arĕţĭ de este străinŭ şi de unde, séŭ pămîntenŭ? tolico p. gvmd. 1786, Februarie 7.»

8. Se întêmpla une-orĭ că Depertamenturile să dea sentinţe contradicĕtóre la mâna ambelorŭ părţĭ. Aşĭ aeste casulŭ următorŭ pentru

deslegarea căruia Domnitorulŭ convócă unŭ Divanŭ extraordinarŭ, compusŭ de boeriĭ halia și mazilĭ, până la Vel Clucerŭ, și cu misiunea de a alege definitivŭ, care sentință din douĕ este cea dréptă :

«Pré sfinția ta, Părinte Metropolitŭ, și iubitorilorĭ de Dumneḍeŭ părinților Episcopĭ, și toțĭ dumné-vóstră Velițilorŭ boerĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele halia și mazilĭ, până la Vel Clucerŭ, vĕ înștiințămŭ că atâtŭ dumné-luĭ Pahar. Constantinŭ Crețulescu, cât și dumné-luĭ Cluceriŭ Constantinŭ Geanoglu aŭ datŭ jălbĭ Domnieĭ mele unulŭ în potriva altuia, pentru pricina judecățeĭ ce aŭ avutŭ de rĕmasele rĕposateĭ *Rucsandreĭ* Crețuleschiĭ, ce aŭ fostŭ soția Cluceruluĭ Geanoglu, și aŭ arĕtatŭ Domnieĭ mele cărțĭ de judecată și hotărîrĭ amĕndouĕ părțile, care cetindu-le am vĕḍutŭ că sunt una în potriva alteia, din care ne putêndu-se alege, a căruia dintr'amêndouĕ părțile este dreptatea, fiindŭ cum ḍicemŭ cărțile ce aŭ una în potriva alteia, de aceea dar orênduimŭ ca să vĕ adunațĭ la unŭ locŭ, atâtŭ Pré sfinția ta, Părinte Mitropolite, cu părințiĭ Episcopĭ, cât și dumné-vóstră Velițilorŭ boerĭ, cu toțĭ de obște, cum ḍicemŭ maĭ susŭ, și cu tótă osîrdia să cercetațĭ pricina acésta, cu amĕnuntulŭ, silindu-vĕ să alegeți dreptatea, cu care alegere să vĕ uniți la vechiulŭ obiceiŭ alŭ pămîntuluĭ, și așĭa să ne arĕtațĭ dreptatea cu anafora, prin iscăliturile de obște ale tuturorŭ. Orênduimŭ și zapciŭ Vătafulŭ de aproḍĭ, care aŭ fostŭ și d'întâiŭ la tréba acésta să înștiințeze pe amêndouĕ părțile la adunarea ce veți face. Tolico pisah. gvmd. 1783, Noembre 20.»

XLVII.

Biserica, Scóla. — Cultura publică sub M. Suțu.

Religiunea capĕtă dela M Suțu aceiașĭ protecțiune ce o avusese și dela Domniĭ anterioriĭ. O curiósă poruncă dă Domnitorulŭ în Augustŭ 1785, către protopopĭ, de și în titulatura poruncieĭ Domnitorulŭ dă a înțelege că le poruncesce «despre partea P. S. S. părinteluĭ Mitropolitŭ.» E vorba de cum să se facă cufundarea copiilorŭ în apa botezuluĭ (1) și miruirea și ce vase și odăjdiĭ să fie pe la biserici.

(1) *Porunci către Protopopi despre partea pré sfinției séle Părinteluĭ Mitropolitŭ pentru Taina sfintuluĭ Botezŭ.*

«In năuntru în sfinta biserică tóte sfintele vase să fie deplinŭ, adică sîntulŭ potirŭ, discosŭ, zvesdă, linguriță, copie, tăplotă, aerŭ, procovățŭ, sîntulŭ

Domnitorulŭ se amestecă așia dară și în cele strictŭ bisericescĭ. Este óre pentru că protopopiĭ sunt numiți prin pitace Domnescĭ? (1). Domnitorulŭ este negreșitŭ organulŭ de esecuțiune alŭ Mitropolituluĭ. Acésta apare chiar și din redacțiunea pitaculuĭ de rênduire a protopopilorŭ. De altmintrelea acéstă recunóscere a protopopilorŭ de către Domnitorŭ obliga pe Ispravnicĭ să le dea mână de ajutorŭ. In definitivŭ, alege-

antemis cu sfintele móște și cu burete, vasulŭ cu sfîntulŭ mirŭ, burete în sfînta copie, fórfecile pentru tunsulŭ copiilorŭ la botezŭ, și altele câte sunt trebuincióse în sfânta biserică, precum și tóte cărțile câte trebuie bisericeĭ peste anŭ iar deplinŭ să fie, și tóte aceste atâtŭ cărțile cât și odórele prin deosebitŭ catastihŭ dela fieș-care biserică să se iea în scrisŭ și să se dea pe séma preotuluĭ celŭ ce se va cunósce că va fi vrednicŭ de a le păstra.

«Taina sfîntuluĭ botezŭ să o lucreze după cuviință, însă scăldătórea întru care botézŭ copiiĭ să fie unŭ vasŭ mare, orĭ o ólă de pămîntŭ, orĭ de lemnŭ (cândŭ nu va fi de aramă) întru care să încapă apă cât să acopere copilulŭ ce se va boteza, séŭ măcarŭ până la mijlocŭ să vie apa, iar să nu tórne apă din ólă în capŭ, după cum s'aŭ auditŭ pe unele locurĭ, preoțiĭ nesciindŭ, ci de nu va fi apă multă să acopere copiiĭ ce se botézŭ, ca să facă treĭ afundărĭ, după cum poruncescŭ sfintele canóne, atuncĭ să iea dintr'acelŭ vasŭ cu mâna apă și să-ĭ puie în capŭ și să-lŭ rădice în susŭ, urmândŭ întru acestași chipŭ până de treĭ orĭ, măcarŭ că biserica slobóde, cândŭ va fi vreme de nevoie și primejdie de mórte, copilulŭ neputêndŭ să-lŭ ducă la biserică, atuncĭ póte să-lŭ afundeze într'unŭ vasŭ de lemnŭ maĭ adâncŭ, cum este copaia séŭ vadra, vĕrsândŭ în urmă apa la locŭ curatŭ, însă treburile la sfîntulŭ botezŭ să le facă după cum învéță la molitvelnicŭ, iar nu într'altŭ chipŭ, și cărora nu vorŭ fi sciindŭ, să le aréte învățătură; ungerea sfîntuluĭ mirŭ asemenea să o lucreze după orênduială, precum iarăși se arétă la învățătură și cine din preoțiĭ nu vorŭ avé pe la bisericĭ sfîntulŭ mirŭ să se poruncéscă să vie să céră dela Mitropolie, din care numaĭ copiiĭ ceĭ micĭ la botezŭ să-ĭ ungă cu acelŭ sfîntŭ mirŭ, și pe unde va unge pe locŭ să și ștérgă fórte bine cu bumbacŭ séŭ cu câlțĭ de inŭ curațĭ, iar când vorŭ vré să miruiască norodulŭ pe la sĕrbătorĭ, atuncĭ să miruiască cu untŭ de lemnŭ din candelă. 1785, Augustŭ 29.»

(1) *Cărți de Protopopĭ pe la județe.*

«...Zem. Vlas. Dat'amŭ Domnésca nóstră carte cucerniculuĭ preotŭ . . . pe carele l'aŭ făcutŭ prea sfinția sa părintele Mitropolitŭ protopopŭ la județulŭ..... ca să aibă a purta grijă, de tóte câte sunt pentru buna credință a norodului și să inerghiséscă pururea cu nevoința cea tare, este datoria cinuluĭ acestuia, cum pentru orênduiala slujbeĭ bisericescĭ a se sĕvêrși cu tacsisŭ ce se cade, dela care bisericĭ să nu lipséscă preoțiĭ nicĭ de cum, facêndŭ slujbele cele obișnuite pentru tótă vremea; pentru vețuirea obștieĭ preoțescĭ a petrece cu bună cuviință după cinulŭ lorŭ, să nu se pricinuiască necinste daruluĭ; pentru a

rea protopopilorŭ era totŭ a prelaţilorŭ bisericeĭ. M. Suţu încredinţézĕ acestora pitacele de rênduire din 15 Novembrie 1783, în albŭ, adecă

îndemna pre creştinĭ la cele sufletescĭ folositóre şi pentru altele câte sunt ale legiĭ, carĭ se sĕvêrşescŭ prin preoţĭ, să nu se facă cusurŭ, şi pe carĭ din preoţĭ va găsi în vină, orĭ la vre-una din slujbele bisericescĭ ne următorĭ bine, orĭ la vieţuirea lorŭ nepetrecêndŭ cu bună cuviinţă şi cu cinstea ce li-se cade, pe unulŭ ca acela să nu-lŭ trécă cu vederea, pentru vre-unŭ interesŭ, ci să aibă negreşitŭ a-lŭ arĕta la prea sfinţia sa părintele Mitropolitŭ, iar de nu le va urma orênduitulŭ protopopŭ acestea, şi va face cusurŭ la datoria luĭ, atuncĭ prea sfinţia sa părintele Mitropolitŭ îlŭ va lipsi, ca pe unŭ nedestoinicŭ cinuluĭ acestuia. Lângă acestea, să aibă orênduitulŭ protopopŭ a căuta şi pricinile ce s'arŭ întêmpla între mirenĭ împotrivitóre legiĭ, carĭ se cuvinŭ a se teorisi bisericesce, cum pentru curviĭ, pentru hrăpirĭ de fete, pentru amestecarea sângeluĭ, pentru fermecătoriĭ, pentru vrajbă şi neunire între bărbatŭ cu muierea luĭ, şi pentru care dintr'acestea pricinĭ se cade să aibă în sciinţă aicĭ la prea sfinţia sa părintele Mitropolitŭ, ca să facă cea după pravilă hotărîre; delá care aceste pricinĭ, după ce se va isbăvi şi se va face îndreptarea, să aibă a lua protopopulŭ dela partea muiérescă tal. doĭ şi jumĕtate, care este şi se numesce Dicheola pentru ostenéla şi slujba ce face la cercetarea acestora, iar nu cu nume de glóbă, séŭ gerimea. Decĭ să se siléscă orênduitulŭ protopopŭ spre întărirea şi paza a buneĭ credinţă la creştinescŭlŭ norodŭ alŭ aceluĭ judeţŭ, şi carĭ din locuitoriĭ mirenĭ nu vorŭ urma la celea duchovnicescĭ învĕţăturĭ spre a petrece creştinesce, să-ĭ arĕte la Ispravnicŭlŭ judeţuluĭ, ca să-ĭ facă şi făr' de voia lorŭ a fi următorĭ. Poruncimŭ şi d-vóstre Ispravnicilorŭ aĭ aceluĭ judeţŭ, să-lŭ sciţĭ pe numitulŭ preotŭ, că este protopopŭ la acestŭ judeţŭ şi că volnicia sa este asupra părţiĭ mirenescĭ de a căuta acestŭ felŭ de pricinĭ, şi vĕ poruncimŭ înpotrivă să nu se facă peste acésta coprinzĕtóre a nóstră carte maĭ multŭ vre-o urmare. ii saam receh gvmd. 1783, Noemvrie 15.»

Cărţile ce s'aŭ scrisŭ pentru protopopĭ, la ce judeţe anume şi câte.

2	Slam Rômnicŭ	Ale Episcopuluĭ Buzĕŭ 6.
1	La Buzĕŭ	
3	La Secuenĭ	
6		
1	La Ialomiţa	Ale părinteluĭ Mitropolitŭ 15.
1	La Dâmboviţa	
1	La Prahova	
2	La Ilfovŭ	
2	La Muscelŭ	
2	La Vlaşca	
2	La Teleormanŭ	
2	La Argeşŭ	
2	La Oltŭ.	
15		

fără numele protopopului, va să dică lăsându prelaților latitudinea de a însemna aceste nume. Acésta în nota de la pag. 484 se póte vedé.

După exemplulu Domnilorŭ anteriorĭ, M. Suțu adreséză în 10 Decembrie 1783 unŭ felŭ de pastorală către toți locuitoriĭ țĕreĭ, îndemnându-ĭ «a păzi la Sft. biserică sĕrbătorile de praznice, a se ispovĕdui, a se griji și a fi feriți de fapte împotrivitóre legeĭ.» — Acéstă circulară este însoțită de cărți către ispravnicĭ, cu aceași dată, prin care Domnitorulŭ le scrie, că «maĭ întâiŭ să îndemnați locuitoriĭ la paza religiuneĭ cu blândețe și cu învĕțăturĭ, apoĭ să-ĭ și siliți, să-ĭ înfricoșați cu jugulŭ și cu alte certărĭ, ca pe lângă lucrulŭ pământuluĭ să nu uite biserica (1).»

3	La Doljŭ	Ale Episcopieĭ Rômnicŭ.
2	La Gorjŭ	
2	La Romanați	
2	La Mehedinți	
1	La Vâlcea	
10		

(1) *Cărți către toți locuitoriĭ de obște pentru a păzi la biserică; acestea s'aŭ datŭ la Ceaușulŭ spătărescŭ Drăgoiŭ prin mâna luĭ Ius-Basa.*

«...Zem. Vlas. Tuturorŭ locuitorilorŭ ot sud — vĕ facemŭ în scire, că datoria unuĭ creștinŭ pravoslavnicŭ, este a avé credință și evlavie ferbinte spre cele dumnedeescĭ, a păzi la sfintele bisericĭ i sĕrbătorile de praznice, a se ispovĕdui, a se griji și a fi feriți de fapte împotrivitóre legeĭ, și când acestea le va păzi unŭ norodŭ și va arĕta credința în faptă, negreșitŭ vorŭ câștiga mila Dumnedeireĭ sale, și vorŭ petrece eĭ și pământulŭ acela păziți și feriți de tóte relele; nu numaĭ în viața acésta, ci și în cea-laltă lume mergŭ nevinovați, iar împotrivă, când acestea unŭ norodŭ nu le va păzi și vorŭ petrece dobitocesce, fără de biserică, fără de evlavie la cele sfinte și fără de fapte creștinescĭ, nu numaĭ sufletesce rĕmânŭ învinovățiți a se osîndi după mórte, ci și într'acéstă viață tóte relele vinŭ asupra lorŭ, și asupra pământuluĭ lorŭ, cu patimĭ de la Dumnedeŭ, după cum pentru unele pricinĭ ca aceste nu puține aŭ cercatŭ pământulŭ acesta, într'acești trecuți anĭ, precum sciți, patimĭ asupra bucatelorŭ vóstre și asupra vitelorŭ vóstre în cincĭ, șése anĭ de-arêndulŭ, până și-a întorsŭ Dumnedeŭ mila sa de a rădicatŭ acestea, și după nemărginita sa bunătate a datŭ îndestulare, așteptându însă pocăință și îndreptare de la norodulŭ sĕŭ acesta; dar fiindŭ că împotrivă, audimŭ cum că ați părăsitŭ iarăși a vieți cum se cade, creștinesce, ați uitatŭ cele trecute și la biserică nu mergeți, nicĭ în dilele cele de praznice marĭ dumnedeescĭ, care acésta este cea maĭ d'întâiŭ pricină a unuĭ pravoslavnicŭ, și fiindŭ-că cu acéstă a vóstră rea nărăvire, ne aduceți și pe Domnia mea la multă grijă și sdrobire a inimeĭ; ĭată dar după datoria ce avemŭ, a griji pentru supușiĭ noștri, ce ni-s'aŭ încredințatŭ, spre a viețui creștinesce, și a nu lăsa pre ceĭ leneși și proști să petrécă ca

Asemene cărți deslegate către locuitorii țĕrei cu referință la biserică

dobitócele, ca unii ce în mare pĕcatŭ suntemŭ, și cu greŭ avemŭ a da sémă pentru dînșii, cu acésta domnésca nóstră carte vĕ scriemŭ tuturorŭ și vĕ deșteptămŭ, ca să vĕ aduceți aminte de patimele acestorŭ ani trecuți, să nu mâniați iarăși pe Dumnedeŭ și fiesce-care locuitorŭ, fără de lenevire să păzéscă sfînta biserică, Duminecile și sĕrbătorile, să-și facă cuviinciósa închinăciune și rugăciune la dumnedeescile slujbe și leturghii, să vĕ ispovĕduiți, să vĕ grijiți în vreme, cum și în ți de lucrătóre când nu se va sĕrbători, iarăși se cade creștinuluĭ, întâĭ să-și facă închinăciunea, să ica numele luĭ Dumnedeŭ întru ajutorŭ, și așĭa să se apuce de munca și lucrulŭ sĕŭ; care acéstă datorie nu trebue de sila porunceĭ nóstre să o faceți, ci înși-vĕ iubiți pe Dumnedeŭ; din totŭ sufletulŭ vostru, să arĕtați credința și fierbințéla vóstră în faptă. Voĭ i cu soțiile vóstre și cu copiiĭ voștri să nu vĕ leneviți, și pe lângă lucrulŭ ce aveți, să nu uitați datoria creștinéscă, avêndŭ evlavie către cele sfinte pentru binele vostru, pentru îndestularea vóstră, și însuși pentru sufletulŭ vostru. Și aceste urmându-le acum și tot-d'a-una, aveți apoĭ nădejde de la Dumnedeŭ, că veți câștiga mila sa și veți fi totŭ-d'a-una feriți, voĭ și pămîntulŭ acesta, după patimile care pricinuescŭ lipsă și sărăcie, iar de nu le veți urma și veți petrece dobitocesce, fără de biserică și fără de datoria creștinéscă, atunci datoria ceea-ce avemŭ ne silesce a ne arĕta spre voĭ cu urîciune, și a face la ceĭ rĕi, leneși, neînțelegĕtorĭ și certarea ce se cuvine. Amŭ grăitŭ de acésta și cu prea sfinția sa părintele Mitropolitŭ, cu iubitoriĭ de Dumnedeŭ Episcopĭ, ca să scrie cuviósele porunci către protopopi și către preoți. Așijderea amŭ poruncitŭ și către Ispravniciĭ județuluĭ, ca să vĕ îndemne și să vĕ siléscă la acéstă faptă, iar pentru care nu va fi următorŭ, le-amŭ poruncitŭ să ne însciințeze negrețitŭ. *Tolico pisah gvmd.* 1783, Decembrie 10.»

Cărți către Ispravnicĭ la județe, pentru locuitorĭ a păzi la sfintele bisericĭ.

Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot sud — sănĕtate, vĕ facemŭ în știre că după datoria ce avemŭ a grĭji pentru supușiĭ noștri, carĭ ni s'aŭ încredințatŭ, a veți creștinesce, și a nu lăsa pe ceĭ leneși și proști să petrécă dobitocesce, negrijiți și fără de biserică, fiindŭ-că avemŭ a da sémă pentru dînșiĭ, maĭ vîrtosŭ că amŭ și audițŭ de lenevirea lorŭ, iată amŭ scrisŭ aceste cărți către toți locuitoriĭ de obște, care primindu-le să puneți să citéscă prin tóte orașele și satele ca să le audă și să le înțelégă cu toțiĭ, și după acésta să fiți cu perierghie, și cu grijă la acésta făcêndu-vĕ și înși-vĕ pildă celorŭ proștĭ, ca să păzéscă la sfintele bisericĭ, să ispoveduéscă, să se grijéscă în vreme, și să pe tréccă toți creștinesce; și să nu dați uităriĭ acéstă purtare de grijă, ca uniĭ ce datorĭ sunteți și voĭ, aflându-vĕ dregătorĭ orênduiți de către Domnia mea asupra norodului acestuĭ județŭ, și sunteți în pĕcatŭ când nu veți grĭji de acésta, maĭ vêrtosŭ că acésta este sprijina a nădăjdui fie-care milă dela D-deŭ, așijderea și pămêntulŭ și țéra în îndestulare; pentru aceea dar să îndemnați, însă cu blândețe și cu învĕțăturĭ, apoĭ să-ĭ și siliți, să-ĭ înfricoșați cu jugŭ și cu alte cercetărĭ, ca pre lângă lucrulŭ pămîntuluĭ să nu uite biserica în dilele cele cuviincióse, însă căutați bine ca nu cum-va zapciiĭ și ómeniĭ dumné-vóstră,

le repețesce M. Suțu în 8 Augustŭ 1785, cum și către Ispravnicĭ aprópe în aceași cuprindere ca maĭ susŭ (1).

---

cu acéstă pricină să găséscă vre-unŭ mijlocŭ de jafŭ, séŭ supĕrare, vre-unuia din locuitorĭ, pentru vre-o pismă, séŭ pentru poſta câștiguluĭ, că pe lângă pedépsa ce-ĭ i vom face aceluĭ zapciŭ, veți cădé și dumné-vóstră în mare vină. 1783, Decembrie 10.»

(1) *Cărți deslegate către locuitorĭ ca să păzéscă sfînta biserică și să se ispoveduiască și să se grijéscă la vreme.*

«...*Zem. Vlascoe.* Tuturorŭ locuitorilorŭ ot. sud.— vĕ facemŭ în știre, că încă din anul 1783, la luna luĭ Decemvre amŭ fostŭ scrisŭ cărțile Domnieĭ mele și v'amŭ arĕtatŭ, că datoria unuĭ creștinŭ pravoslavnicŭ este : a avea credință și evlavie fierbinte spre cele bisericescĭ, a păzi la sfintele bisericĭ în ḑilele de praznice, a păzi sĕrbătorile de lucru, a se ispovedui, a se griji și a fi feriți de fapte împotrivitóre legeĭ, și când acestea le va păzi unŭ norodŭ și va arĕta credință în faptă, negreșitŭ vorŭ câștiga mila Dumneḑeireĭ séle și vorŭ petrece eĭ și pe pămîntulŭ acela păziți și feriți de tóte relele, nu numaĭ în viața acésta, ci și în cea-laltă lume mergŭ nevinovați ; iar împotrivă, când aceste unŭ norodŭ nu le va păzi și vorŭ petrece dobitocesce, fără de biserică i fără de evlavie la celé sfinte și fără de fapte creștinescĭ, nu numaĭ sufletesce rĕmânŭ învinovățiți a se osândi după mórte, ci întru acéstă viață tóte relele vinŭ asupra lorŭ și asupra pămêntuluĭ lorŭ, cu patimĭ dela D-ḑeŭ, după cum pentru unile pricinĭ ca aceste nu puținŭ a 'ncercatŭ pămîntulŭ acesta în trecuțiĭ anĭ, precum sciți, patimĭ asupra bucatelorŭ vóstre și asupra vitelorŭ vóstre în cincĭ șése anĭ de arêndŭ, până și-aŭ întorsŭ Dumneḑeŭ mila sa de aŭ rădicatŭ acestea, și după nemărginita a sa bunătate aŭ datŭ și îndestulare, așteptândŭ însă pocăința și îndreptarea dela norodulŭ sĕŭ acesta ; decĭ pentru ca nu carecumvași să dați uitării acelé ale nóstre povĕțuiri, să vĕ părăsiți iarăși a vieți cum se cade, creștinesce, nesocotindŭ celé trecute și să cădeți care cum-va la lenevire, cu care a vóstră rea lenevire ne aduceți pe Domnia mea la multă grijă și sdrobire a inimiĭ, ca pe uniĭ ce sunteți în marĭ pĕcate, și avemŭ cu greŭ a da sémă pentru ceĭ leneși și proștĭ, ce ni s'aŭ încredințatŭ sub a nóstră oblăduire, când îĭ vomŭ lăsa să petrécă dobitocesce ; iată dară, după datoria care avemŭ a griji pentru supușiĭ noștri spre a vieți creștinesce, cu acésta domnésca nóstra carte, de iznóvă vĕ deșteptămŭ și vĕ scriemŭ tuturorŭ, ca să vĕ aducemŭ aminte de patimele trecuților anĭ, să nu mânieți iarăși pe Dumneḑeŭ și fieși care lăcuitorŭ, fără de lenevire, să păzéscă sfînta biserică Duminecile și sĕrbătorile, să-și facă cuviinciósa închinăciune și rugăciune la Dumneḑeescile slujbe și liturghiĭ, să postiți, să vĕ ispoveduiți, să vĕ grijiți în vreme precum și acum într'acestŭ sfîntŭ postŭ la ḑiua sfinteĭ Adormirĭ stăpâneĭ nóstre Maica luĭ Christosŭ Dumneḑeŭ, așijderea și în ḑilele lucrătóre, când nu sunt sĕrbătorĭ, iarași se cade creștinuluĭ întâiŭ să-și facă închinăciunea, să iea numele luĭ Dumneḑeŭ întru ajutorŭ, și așia sĕ se apuce de muncă și lucrulŭ sĕŭ ; care acéstă datorie nu trebue de sila porunceĭ nóstre să o faceți, ci înși-vĕ iubiți pe Dumneḑeŭ, din totŭ sufletulŭ vostru

Isbutit'a Domnitorulŭ să inspire mai multă religiositate în porŏ? Dintr'o anafora a Mitropolituluĭ Grigorie către Domnitorŭ, dela

și din totŭ cugetulŭ vostru, să arĕtaţĭ credinţa și fierbinţéla vóstră în faptă, voĭ și soţiile vóstre și copiiĭ voștri, să nu vĕ leneviţĭ, ci pe lângă lucrulŭ ce aveţĭ să nu uitaţĭ datoria creștinéscă, avêndŭ evlavie către cele sfinte și păzindu-vĕ trupurile și sufletele vóstre curate pentru binele vostru, pentru îndestularea vóstră și pentru însușĭ sufletulŭ vostru, și aceste urmându-le acum și totŭ-d'auna, aveţĭ nădejde la Dumneḑeŭ că veţĭ câștiga mila sa și veţĭ fi totŭ-d'a-una fericiţĭ, voĭ și pămîntulŭ vostru, de bóle și de patimile care pricinuescŭ lipsă și sărăcie; iar de nu le veţĭ urma și veţĭ petrece dobitocesce, fără de biserică și fără de evlavie la cele sfinte, ne-împlinindŭ datoria creștinéscă, atuncĭ datoria cea ce avemŭ ne silesce a ne arĕta spre voĭ cu urîciune, și a face la ceĭ rĕĭ, leneșĭ, neînţelegĕtorĭ și cercetarea ce li se cuvine. Amŭ grăitŭ de acésta și cu pré sfinţia sa părintele Mitropolitŭ, cu iubitoriĭ de Dumneḑeŭ părinţiĭ Episcopĭ, ca să scrie cuviinciósele porunc̆ĭ și către ispravniciĭ judeţuluĭ, ca să vĕ îndemne și să vĕ silésc̆ă la acéstă faptă, iar pentru care nu va fi următoriŭ, le-amŭ poruncitŭ să ne însciinţeze negreșitŭ. 1785, Augustŭ 8.»

Écă și circulara către Ispravnicĭ:

17 Cărţĭ legate pe la Ispravniciĭ judeţelorŭ, ca să se dea în scire tuturorŭ locuitorilorŭ de a păzi pe la sfintele biserici, Duminecile și ḑilele de sĕrbătorĭ, să nu lucreze și să se ispoveduiască, să se grijéscă la vremea lorŭ, după datoria creștinéscă.

«D-vóstre Ispravnicilorŭ ot. sud.... sănĕtate, vĕ facemŭ în scire că după datoria ce avemŭ spre a griji pentru supușĭ noștriĭ, carĭ ni s'aŭ încredinţatŭ, a vieţui creștinesce, și a nu lăsa pe ceĭ leneșĭ și proștĭ să petréc̆ă dobitocesce negrijiţĭ și fără de biserică, fiindŭ-că avemŭ a da sémă pentru dînșiĭ, încă din anulŭ 1783, la luna luĭ Decemvrie amŭ scrisŭ cărţile Domnieĭ mele de povĕţuire la tótă obștea locuitorilorŭ în ţéră, cum și poruncĭ către Ispravnicĭ de osebitŭ, dar ca să nu să dé iarăș leneviriĭ și să uite acele povĕţuirĭ, iată de iznóvă mai deșteptându-ĭ amŭ scrisŭ aceste cărţĭ către toţĭ locuitorĭ de obște, care primindu-le, să puneţĭ să se citéscă prin tóte orașele și satele, ca să le audă și să le înţelégă cu toţĭ, și după acésta să fiţĭ cu priveghere și cu grijă la acésta (făcêndu-vĕ și înșĭ-vĕ pildă celorŭ proștĭ la aceste ce scriemŭ în cărţĭ) ca să păzéscă sfintele bisericĭ, și să postéscă, să se ispoveduiască, să se grijéscă în vreme, cum și acum la acéstă sfântă ḑi a adormiriĭ, să petréc̆ă toţĭ creștinesce, să ţie sĕrbătorile de lucru, și să nu daţĭ uitărĭĭ acéstă purtare de grijă, ca uniĭ ce datorĭ sunteţĭ și dumné-vóstră aflându-vĕ dregătorĭ orênduiţĭ de către Domnia mea asupra norodului acestuĭ judeţŭ, și sunteţĭ în pĕcatŭ cândŭ nu veţĭ griji de acésta, mai vêrtosŭ fiindŭ-că acésta este pricină a nădăjdui fieș-care milă de la Dumneḑeŭ, așijderea și pămîntulŭ și ţéra îndestulare; pentru aceea dară să-ĭ îndemnaţĭ, însă cu blândeţe și cu învĕţăturĭ, apoĭ să-ĭ siliţĭ, să-ĭ înfricoșaţĭ cu jugŭ și cu alte certărĭ, ca pre lângă lucrulŭ pămîntuluĭ să nu uite pe Dumneḑeŭ; însă căutaţĭ bine ca nu cum-va zapciiĭ și ómeniĭ dumné-vóstră, cu acéstă pricină să găsésc̆ă mijlocŭ de vre-unŭ jafŭ séŭ supĕ-

30 Iulie 1785, vedemŭ că religiositatea şi cu mergerea la biserică eraŭ două fapte deosebite. Mitropolitulŭ, la ocasiunea unuĭ ridicolŭ procesŭ pentru nisce strane din biserica dela mahalaua Oţetaruluĭ, procesŭ care amintesce poemulŭ eroi-comicŭ francesŭ «*le Lutrin*», ne spune că «din glóta femeilorŭ . . . . . şi maĭ vêrtosŭ că totŭ-d'auna pe la sĕrbătorĭ şi Dumineci ar fi fostŭ dihonie între femeĭ, care să intre printr'acele jeţurĭ şi cine să şédă maĭ susŭ, una decât alta, din care dihonie a lorŭ nicĭ preoţiĭ nu înţelegeaŭ ce citiaŭ, nicĭ că creştiniĭ mahalagiĭ ce eraŭ adunaţĭ în biserică nu le era în tihnă slujba ce se făcea (1),» a fostŭ silitŭ unulŭ din ctitoriĭ bisericeĭ să suprime strănile şi să le bage în clopotniţă, ca să pótă a se linişti mahalaua de gura femeilorŭ!

---

rare vre-unuia din locuitorĭ pentru vre-o pizmă, séŭ pentru pohta câştiguluĭ, că pe lângă pedépsa ce-ĭ vomŭ face aceluĭ zapciŭ, veţĭ cădea şi dumné-vóstră în mare vină. Lângă acésta, veţĭ sci că amŭ fostŭ grăitŭ cu pré sfinţia sa Părintele Metropolitŭ, şi cu sfinţia lorŭ Părinţiĭ episcopĭ pentru rênduiala taineĭ sfântuluĭ Botezŭ, care este maĭ întâiŭ poruncă a credinţeĭ nóstre, ca să scriemŭ cuviinciósele porunciĭ către Protopopĭ şi către preoţĭ a o lucra şi a o sfîrşi după cum se cade, i pentru cele-lalte sfinte vase, ca să le aibă fieş-care biserică de plinŭ, după cum se cade, şi ne arétă pré sfinţia sa acum, că de atunciĭ aŭ scrisŭ cărţĭ din partea sfinţieĭ lorŭ, după care arétă Domnieĭ mele copia, care vĕ o trimetemŭ să o vedeţĭ; ci dar să cercetaţĭ de aŭ făcutŭ protopopiĭ urmare poruncilorŭ ce li s'aŭ scrisŭ, séŭ preoţiĭ de le păzescŭ acestea, fiindu-vĕ totŭ-d'auna în grijă ca să se urmeze acésta de către preoţĭ i de către protopopĭ; iar unde veţĭ vedé în potrivă să însciinţaţĭ. 1785, Augustŭ 8.»

(1) *Mahalagii din mahalaua Oţetaruluĭ cu Stana Mătuşa, pentru niştе jeţurĭ.*

Iŏ Mihailŭ Constantinŭ Sutulŭ Voivodŭ Z. Vl.

«După hotărîrea prea sfinţii séle părinteluĭ Mitropolitŭ, şi după anaforaua ce ne face, poruncimŭ să se urmeze. 1785, Augustŭ 4.»

«*Prea Înălţate Dómne*,

«După jalba ce aŭ datŭ către Măria ta Stana Mătuşa vĕduva ot. mahalaua Oţetaruluĭ de aicĭ din Bucurescĭ, arĕtându că acésta biserică, maĭ d'ainte vreme fiindŭ făcută de şi cu ajutorulŭ creştinilorŭ s'arŭ fi prefăcutŭ şi s'arŭ fi făcutŭ de zidŭ, şi după orênduială s'arŭ fi făcutŭ în lăuntrulŭ în biserică şi jeţurĭ de unŭ Andreiŭ Măcelariŭ, în partea unde şedé femeile, şi întêmplându-se mórtea aceluĭ Andreiŭ, Maria Cernovodénca soţia de alŭ doilea

De altmintrelea nicĭ chiar Domnitorulŭ, cu tóte chrisóvele ce dete la multe mânăstirĭ și bisericĭ, reînoindu-le scutirĭ și privilegiĭ (1) nu prea se pare că era de o religiositate extremă. Intr'unŭ pitacŭ alŭ luĭ, de la 14 Februarie 1784, Domnitorulŭ poruncesce prin carte legată Isprav-

a unuĭ răposatŭ Nicolae ce arŭ fi fostŭ ctitorŭ la acea biserică, și cere a se pune acelé jeţurĭ la locŭ unde aŭ fostŭ, cu care jalbă a eĭ orênduescĭ Măria ta la noĭ ca să cercetămŭ pricina și să îndreptămŭ; veĭ sci Măria ta, că vrêndŭ noĭ a cerceta și să facemŭ îndreptarea ce se cade, amŭ trimisŭ de aŭ făcutŭ scire preoţilorŭ dela numita biserică și la câţĭ-va din mahalagiĭ, ca să vie să ne spuie cum sciŭ de acéstă pricină, și aŭ venitŭ înaintea nóstră preotulŭ popa Iorgu duhovniculŭ, i popa Gheorghe și cu Alexandru Ciaușŭ, i Ienache Croitoriŭ și Petre Cojocariŭ, carĭ sunt vechĭ ședĕtorĭ într'acea mahala a Oţetaruluĭ, și întrebându-se ce sciŭ de pricina acelorŭ jeţurĭ, să ne arĕte, și după a lorŭ sciinţă aŭ datŭ preoţiĭ amêndoĭ și cu numiţiĭ mărturisenie înaintea nóstră, în frica luĭ D-ḑeŭ, supt iscăliturile lorŭ și prin blăstemŭ, arĕtându, că în numita mahala maĭ din vechime ar fi fostŭ biserică de lemnŭ făcută, și maĭ în urmă, înaintea răsmirăţiĭ, în locŭlŭ aceĭ de lemnŭ, s'a făcutŭ biserică de zidŭ, și din pace încóce adunându-se creștiniĭ maĭ mulţĭ de cât maĭ înainte vreme cu locuinţa într'acéstă mahala, ar fi fostŭ biserica cum arétă jăluitórea împodobită deosebĭ de altele și cu jeţurĭ, unde ședŭ femeile, dar din glóta femeilorŭ, fiindŭ locŭlŭ strîmtŭ în biserică și maĭ vêrtosŭ că totŭ-d'auna pe la sĕrbătorĭ și Dumineciĭ ar fi fostŭ dihonie între femeĭ care să intre printr'acelea jeţurĭ, și cine să ședă maĭ susŭ una decât alta? din care dihonie a lorŭ nicĭ preoţiĭ nu înţelegeaŭ ce citeaŭ, nicĭ creștiniĭ mahalagiĭ ce eraŭ adunaţĭ în biserică nu le era în tichnă slujba ce se făcea în biserică, dar răposatulŭ Nicolae, soţulŭ alŭ doilea a pârîtiĭ Mariĭ, trăindŭ în viéţă și fiindŭ și elŭ unulŭ din ctitoriĭ acesteĭ bisericĭ, ca să lipséscă sfada și prigonirea dintre femeĭ, aŭ pusŭ de aŭ aridicatŭ acestea jeţurĭ din biserică, din partea unde ședŭ femeile și de atuncĭ până cum arĕtară maĭ susŭ, înmulţindu-se și ómenĭ cu femeĭ în mahala, s'aŭ maĭ lărgitŭ și locŭlŭ în lăuntru în biserică, și aŭ lipsitŭ și tótă vrajba și prigonirea dintre femeĭ, de nu maĭ este până acum, și acelé jeţurĭ la vreme când va fi trebuinţă în biserică, sunt spre păstrare puse în clopotniţa bisericeĭ; ci fiindŭ-că după cum ne adeverimŭ și precum se vĕḑu acéstă numită mătușa Stana jăluitórea, fórte cu limbuţie se cunoscu de a fi, și cu nestatornicie vorbea asupra unora și altora din mahalagiĭ, și nicĭ o dreptate n'are la cererea ce face, nefăcêndŭ trebuinţă a se pune acelé jeţurĭ ca să nu se înstrîmteze biserica, și rĕŭ și fără cale supĕră pe numita Maria Cernovodénca, ci precum arĕtămŭ fiindŭ făr orênduială supĕrarea ce aŭ făcutŭ Mărieĭ téle, măcarŭ că nu este vre-o pricină mare, fără ca să nu maĭ âmble cu jălbĭ supĕrându pe Măria ta pentru acésta, iată nu lipsimŭ cu rĕspunsŭ Mărieĭ téle, și rugămŭ și noĭ pe Măria ta, spre a se face de Măria ta hotărîrea cea cuviinciósă, și aniĭ Mărieĭ téle rugămŭ dela Domnulŭ Dumneḑeŭ să fie mulţĭ și fericiţĭ. 1785, Iulie 30.

Gregorie alŭ Ungro-Vlahieĭ.»

(1) Veḑĭ anexele.

niculuĭ de Romanaţi să dea în taină, nóptea, focŭ uneĭ biserici înfiinţate de locuitoriĭ din Gârlă. Orĭ-care ar fi motivulŭ acestuĭ nizam, elŭ nu putea fi de bunŭ esemplu pentru ţéră. Iată acéstă carte legată :

«*Carte legată Pit. Giurgiu Ispravnicŭ ot sud Romanaţĭ pentru unŭ bordeiŭ ce l'aŭ făcutŭ locuitoriĭ din Gârlă pe hotarulŭ ţĕreĭ.*

«Credinciosŭ boerulŭ Domnieĭ mele, Constantine biv Vel Pitarŭ, Ispravniculŭ ot sud Romanaţĭ, sănĕtate, în trecutele ḑile din poruncă ţi s'a fostŭ scrisŭ pentru unŭ bordeiŭ ce ne-amŭ însciinţatŭ că aŭ făcutŭ locuitoriĭ din Gârla, pre hotarulŭ ţĕreĭ, cu socotélă să aibă biserică, ca să-lŭ stărîme şi să-lŭ strice, la care neurmătorŭ fiindŭ îndată aĭ datŭ vreme şi aĭ lăsatŭ lucru la prelungire până când acum luându Domnia mea însciinţare din cartea ce scrie Căpitanulŭ ot Izlaz către d-luĭ Vel Spătariŭ, cum că în ḑiua de Crăciunŭ a şi târnositŭ acelŭ bordeiŭ făcându-lŭ biserică desĕvârşitŭ, şi se face într'însulŭ slujbă, şi cum că începerea acestuĭ lucru a fostŭ prin mijlocirea unuĭ popă Ioanŭ din Izlazŭ, care popă şi sfeşnice din biserica ot Izlazŭ aŭ adusŭ acolo, pentru care acésta ne-amŭ turburatŭ Domnia mea asupră-ţĭ, de ce să nu facĭ urmarea porunceĭ îndată ce ţi-s'a scrisŭ, ci aĭ prelungitŭ până a venitŭ tréba până aci. Caută de nu face cusurŭ, ca acésta altă dată, că veĭ cădé în urgie, maĭ vêrtosŭ pentru cele ce sunt pentru tréba nizamuluĭ, şi acum iată că-ţĭ poruncimŭ primindŭ porunca Domnieĭ mele, numaĭ decât să puĭ cu mijlocŭ pe *sub cumpĕtŭ, nóptea, într'ascunsŭ să-ĭ dea focŭ, să arḑă de totŭ, fără de a nu maĭ aştepta altă poruncă de la noĭ, şi apoĭ după câte-va ḑile iarăşĭ nóptea pe sub cumpĕtŭ să puĭ ca să arunce pământŭ ca să se astupe grópa aceluĭ bordeiŭ, să nu rĕmâe grópa ne astupată, fiindŭ-că aŭ apucatŭ de s'a slujitŭ slujbe într'însulŭ şi să avemŭ rèspunsŭ de urmare.* 1784, Februarie 14.»

Şi pre când pe de oparte M. Suţu dădea focŭ uneĭ biserici, nóptea, pe de alta prvoca pre Mitropolitulŭ să opréscă preoţiĭ de a maĭ da mărturie în procese civile fără de scirea şi voia Archiereuluĭ (1), sub

(1) *Pitacŭ către Mitropolitulŭ de a nu se pune preoţĭ mărturie.*

«Pré sfinţia ta Părinte Mitropolite, facemŭ scire pré sfinţieĭ tale, că la pricina de o casă ce s'aŭ cercetatŭ alaltăeriĭ în domnesculŭ nostru Divanŭ, am vĕḑutŭ Domnia mea unŭ preotŭ, Popa Ioanŭ, că aŭ eşitŭ în urmă nevredniciŭ şi ne primitŭ judecăţeĭ, carele măcarŭ că aŭ rĕmasŭ a se pedepsi, dară aŭ pricinuitŭ atâta amestecătură pricineĭ aceea şi turburare judecăţilorŭ şi Divanuluĭ domnescŭ, cu acea netrebnică mărturia luĭ, care acésta curge din pricină căcĭ fără de şcire şi fără de voie dela Archiereulŭ loculuĭ, preotulŭ merge de sineşĭ

pretestŭ, că unŭ preotŭ, în asemene mărturiĭ în unŭ procesŭ s'a făcutŭ nevrednicŭ și că a adusŭ turburare judecățilorŭ și Divanuluĭ Domnescŭ.

Ca martorĭ nu primia preoțĭ, dar M. Suțu dădea ordine ca acesta:

«1783, Octombrie 19. S'aŭ făcutŭ poruncă legată la Stolniculŭ Dumitrache Colceagŭ Ispravnicŭ din sud. Ialomița, să mérgă la Lichirescĭ să îndrepteze o atacsie ce aŭ făcut-o unŭ Popa Radu, pe carele să-lŭ dé **să-lŭ aducă aicea în hiară** cu bună pază.»

și se face martorŭ la judecată; decĭ ca să se păzéscă buna rênduială la tagma bisericéscă a fi fără nicĭ unŭ ponosŭ; iată scriemŭ pré sfințieĭ tale, să porunceścĭ la tótă tagma bisericéscă de obște, ca nimenea din preoțĭ fără de scire și voïe de la Archicreulŭ loculuĭ, séŭ de la epitropulŭ séŭ să nu fie volnicŭ de sine și a se face mărturie și a merge la judecată vre-unŭ preotŭ martorŭ, acelŭ preotŭ să mérgă la Archiereulŭ loculuĭ, și de i se va da voïe prin adeverință la mână așĭa să fie volnicŭ a merge la judecată să-și dea mărturia, căcĭ mărturia preotuluĭ se cuvine a fi de bună credință și primită la judecată, tolico, pisah. gvmd. 1783, Octombrie 6.»

Pitacŭ catre dumné-luĭ Vel Log. Brâncoveanu de a da în scire pe la judecăți a nu primi preotŭ mărturie la judecată.

«Cinstitŭ și credinciosŭ boerule alŭ Domnieĭ mele Manolache Brâncovénu Vel Log. de țéra-de-susŭ, facemŭ ş̦cire dumi-tale că la pricina de o casă ce s'aŭ cercetatŭ alaltăĭerĭ în domnesculŭ nostru Divanŭ, amŭ vĕdutŭ Domnia mea mărturia unuĭ preotŭ, Popa Ioanŭ, că aŭ eșitŭ în urmă ne trebnică și ne primită judecățiĭ, pricinuindŭ atâta amestecătură pricina acea și turburare judecățilorŭ și Divanuluĭ domnescŭ, cu acea netrebnică mărturia luĭ, carele măcarŭ că aŭ rĕmasŭ a se pedepsi, dar fiindŭ că acésta nu este destulă a se părăsi, și a nu maĭ da altă dată preotŭ mărturie netrebnică, care acésta curge din pricină, căcĭ fără de scire și fără de voïe dela Archiereulŭ loculuĭ, *preotŭ a merge de sineșĭ de se face martorŭ la judecată, s'aŭ făcutŭ* Pitaculŭ nostru către pré sfinția sa părintele Mitropolitŭ, să poruncéscă la tótă tagma bisericéscă de obște, ca nimenea din preoțĭ fără de scirea și fără de voie dela Archereulŭ loculuĭ, séŭ dela epitropulŭ sĕŭ, să nu fie volnicŭ de sineșĭ a face mărturie și a merge la judecată politicéscă; decĭ ca să nu se întêmple și la altă pricină una ca acésta, ca să se păzéscă buna orênduială la tagma bisericéscă a fi fără de nicĭ unŭ ponosŭ, iată scriemŭ dumi-tale, să arĕțĭ de acésta, atâtŭ la dumné-lorŭ Veliții boerĭ, câtŭ și la tóte Depertamentele judecățilorŭ, ca preotŭ mărturie, cum amŭ ḑisŭ, fără de adeverință dela Archiereulŭ loculuĭ, séŭ dela epitropulŭ sĕŭ, să nu primésca, ci când se va întêmpla a se cere la vre-o judecătorie vre-unŭ preotŭ martorŭ, acelŭ preotŭ să mérgă la Archiereulŭ loculuĭ și de i se va da voie prin adeverință la mână, așĭa să-lŭ primésca și să-ĭ asculte mărturia, căcĭ mărturia preotuluĭ să cuvine a fi de bună credință și primită la judecată, toli pisah gvmd. 1783, Octombrie 8.»

Asemene spectacole nu eraŭ proprii a îmbunătăți morala publică. Nu-i vorba, că în numele *moraleĭ* se aruncaŭ amende de multe feluri, de cari se folosiaŭ une-ori slujbașiĭ diverși și alte ori câte vre-o instituțiune. Așĭa bună óră unŭ «*precurvarĭ*» doveditŭ, perdea averea sa, celŭ puținŭ a 3-a parte i-se lua în folosulŭ cutieĭ milelorŭ, cum apare din acestŭ actŭ :

Pitacŭ către boeriĭ epitropĭ pentru averea luĭ Ioniță Rótă.

«Dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ, vĕ facemŭ în scire pentru Ioniță Rótă, care făcêndŭ *o nelegiuită faptă a précurvieĭ*, s'aŭ orênduitŭ la pedépsă după vinovăția luĭ, și s'aŭ făcutŭ hotărîre și pentru tótă averea luĭ, după pravilă, că întâiŭ să scóță și să se deosebéscă din averea luĭ zestrea soțieĭ luĭ și darurile dinaintea nunțeĭ și din cea-laltă pereusie ce va maĭ rĕmâné, douĕ părțĭ să se dea pe séma copiilorŭ luĭ, iar a treia parte să se *dea la cutie*, după cam acéstă hotărîre pe largŭ este scrisă în anaforaua prea sfințieĭ séle părintele Mitropolituluĭ și a Dumné-lorŭ.»

In luna Maiŭ din 1784 veni în țéră Patriarchulŭ Ierusalimuluĭ. Alaiurĭ destule i se făcură în pleâmblarea luĭ prin țéră, preâmblare care maĭ puținŭ folosi acesteia decât pungeĭ prelatuluĭ grecŭ (1). Recolta de banĭ

(1) *Alaiulŭ cu care se întórce astădĭ în ḑiua de sfîntulŭ Vasilie prea fericitulŭ Patriarhŭ dela Constantinopole, cum și în ḑiua de Bobotéză.*

Seimenĭ polcovnicescĭ
pe josŭ
Douĭ Postelniceĭ
călărĭ
Polcovnicŭ de seimenĭ
2-lea Pitarŭ

Seimenĭ Bulucbașescĭ
pe josŭ
Asemenea douĭ Polcovnicĭ
călărĭ
Bașŭ bulucŭ-basa
3-lea Logf. de josŭ

Treĭ ciohodarĭ

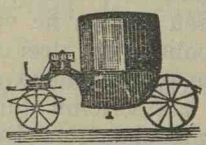

Careta gpod. cu 6 telegarĭ și unŭ 2-lea logf. într'însa. (Cod. XII, fila 94.)

Iar treĭ ciohodarĭ

6 Cărțĭ legate către Ispravnicĭ pentru venirea sfințieĭ séle prea fericituluĭ Patriarhŭ alŭ Ierusalimuluĭ la Craiova.

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud. — sănĕtate, vĕ facemŭ în scire că cu

și daniĭ fu destulŭ de mare, de óre-ce Patriarchulŭ rĕmase în țéră

---

sciința și cu voĭa Domnicĭ nóstre, merge prea sfințitulŭ, fericitulŭ Patriarhŭ alŭ Ierusalimuluĭ, la Craiova, ca să dea blagosloveniile prea sfințieĭ séle și la obștea creștinilorŭ părțiĭ loculuĭ de acolo, decĭ însciințămŭ dumné-vóstră de bunăvenirea și trecerea fericiriĭ séle pre acolé, să aveți a întêmpina pe fericitulŭ și a'ĭ eși înainte, primindu-l cu cinstea și evlavia ce se cade, și să grijiți până la eșirea din județŭ, cum vĕ arĕtămŭ a petrece odihnitŭ și mulțămitŭ prea sfinția sa la drumŭ, de care să avemŭ și rĕspunsulŭ dumné-vóstră.— 1784, Maiŭ 24. »

Ilfovŭ, Vlașca, Teleormanŭ, Oltŭ, Romanați, Doljiŭ.

Alaiulŭ ce s'aŭ rênduitŭ la eșirea din Bucurescĭ a prea fericitului Patriarhŭ.

25 seimenĭ polcovnicescĭ — 25 seimenĭ Bulucbășescĭ

Preoțiĭ din Bucurescĭ cu douĭ protopopĭ

2 Logofeți de tainŭ — Iar douĭ Logofeți de tainŭ
Ciașulŭ agescŭ — Ciaușulŭ spătărescŭ
2-lea Pitariŭ — Polcovnicŭ za seimenĭ
Bașŭ bulucŭ-basa — Polcovnicŭ za târgŭ
Vel Căp. za lefegiĭ — Vel Căp. za dorobanți
3-lea Logf. de josŭ — 3-lea Logf. de susŭ
2-lea Logf. de josŭ — 2-lea Logf. de susŭ
Treĭ ciohodarĭ — Treĭ ciohodarĭ
Logofeți de Divanŭ — Iar Logofeți de Divanŭ

și alțiĭ diaconĭ și ómenĭ aĭ fericituluĭ Patriarhŭ.

Iŏ Mihailŭ Costantinŭ Sutulŭ Voivodŭ i Gpod. Zem. Vlas.

«Cinstitŭ și credinciosŭ boerulŭ Domnieĭ mele dumné-ta Manolache Brâncovene, Vel Logf., fiindŭ-că după obiceiŭ este a merge și dumné-ta de împreună cu fericitulŭ Patriarhŭ, pentru petrecere, veĭ rêndui dar dumné-ta, pe unulŭ din zapciiĭ ce sunt într'acéstă fóie ca să gătéscă acestŭ alaiŭ totŭ după fóie, mâne la césulŭ ce va fi ca să plece prea fericitulŭ Patriarhŭ. — 1784, Octobre 30. (Cod. XII, fila 200).»

Carte cu boĭerulŭ orênduitŭ a fi purtătorŭ de grijă la mergerea Patriarhuluĭ la Craiova.

«...Zem. Vlas. Fiindŭ-că prea sfinția sa fericitulŭ Patriarhŭ alŭ Ierusalimuluĭ cu scirea și voința nóstră merge la Craiova, ca să dea blagosloveniile prea sfințieĭ séle și la obștea creștinilorŭ părțeĭ loculuĭ, iată orênduimŭ Domnia mea pre credinciosŭ boerulŭ Domnieĭ mele dumnéluĭ Biv Vel Armașŭ Ianache maimandarŭ, ca să aibă a fi purtătorŭ de grijă la mergerea prea sfințieĭ séle, grijindŭ de ale drumuluĭ, spre a petrece pre prea sfinția sa odihnitŭ, după cum și Ispravniculuĭ județuluĭ amŭ scrisŭ Domnia mea deosebitŭ poruncile

multe luni. Pentru ca să se facă recolta mai abundentă, Patriarchulŭ preâmblă prin ţéră şi lemnulŭ sfinteĭ crucĭ (1).

Aceste onorurĭ făcute Patriarchuluĭ şi diversele folosinţe acordate bisericeĭ ortodoxe, nu impingŭ pe M. Suţu la intoleranţă. Elŭ reînoesce chrisovulŭ catolicilorŭ şi alŭ Saşilorŭ, întâiulŭ la 15 Oct. 1783 şi alŭ doilea la 1784 (2).

---

nóstre pentru acésta; dreptŭ aceea s'a datŭ la mână acéstă domnéscă carte ca să fie Maimandarŭ şi purtătorŭ de grijă la mergerea fericituluĭ Patriarhŭ.— 1785, Maiŭ 24.»

Despre acéstă călătorie a Patriarchuluĭ veḑĭ ce scrie şi Atanasie Comnenu Ipsilante în opulŭ sĕŭ..... Cum că înrîurea cleruluĭ grecŭ din Orientŭ era mare între Românĭ, potŭ dovedi numerósele daniĭ făcute la mônăstirĭ din Orientŭ orĭ închinărĭ de mônăstirĭ din ţéră. Aşĭa avemŭ:

Hrisovulŭ mônăstireĭ Domniţa Bălaşa, dată de Vel Vist. Nicolae Brâncoveanu şi Vel Logofĕtŭ Manolache Brâncovénu în grija Mitropolituluĭ Darstoruluĭ Kir Parthenie, cu specialŭ aşeḑĕmîntŭ. 1784, Martie. (Cod. XI, fila 51).

(1) Hrisovulŭ mônăst. Slatina din Oltŭ pomenesce de purtarea prin ţéră a sfinteĭ crucĭ, 1784, Oct.

Domnitorulŭ acordă mônăst. maĭ multe scutirĭ, după cererea boeruluĭ Radu Slătineanu Cluceru, care aŭ întocmitŭ la acéstă biserică şi unŭ dascălŭ de învĕţătura copiilorŭ. (Veḑĭ anexa).

(2) Aceste hrisóve dispunŭ cele următóre:

Prin Hrisovulŭ baraţilorŭ din Bucurescĭ, din 1783 Octombrie 15, Domnitorulŭ scutesce doĭ vierĭ la viile din ocolulŭ Bucurescilorŭ şi Târgovişte şi doĭ argaţĭ. Asemenea scutesce bucatele drepte ale bisericeĭ: de oieritŭ 150 de oĭ, de dijmăritŭ litre 200, de văcăritŭ 15 vite, si o pivniţă din Bucurescĭ de fumăritŭ, de căminăritŭ, de vamă de vinŭ domnescŭ şi de tóte angaralele. Acésta este întărire a unorŭ hrisóve anterióre, de la Ipsilante şi N. Caragea Vodă, hrisóve ca ce se află la mâna *paterilorŭ* adică a *părinţilorŭ* şi a *preoţilorŭ*.

Étă în întregime chrisovulŭ Saşilorŭ:

«Domniĭ şi oblăduitoriĭ cărora li-se încredinţézĕ şi li-se dă sub stăpânire ţĕrĭ şi noróde, ca uniĭ ce de la D-ḑeŭ sunt aleşĭ şi înălţaţĭ la acea înaltă stepenă a Domnieĭ, spre ocârmuirea noródelorŭ şi a politiilorŭ, netăgăduită datorie aŭ a păzi şi a întări politiile sale spre a se îmmulţi supusulŭ sĕŭ norodŭ, revĕrsându-şĭ domnésca milostivire către tótă obştia. Deci dar, obicĭnuitŭ lucru fiindŭ, ca prin cetăţĭ şi politiĭ marĭ, unde sunt scaune de crăiĭ şi de domniĭ, a se afla multă adunare de norodŭ, nu numaĭ dintr'aĭ pământuluĭ aceluia, ci şi din străinĭ şi a fi primiţĭ şi ocrotiţĭ toţĭ, avêndu-şĭ fie-care némŭ după rêndulŭ sĕŭ, deosebitŭ case spre a-şĭ face rugăciunea lorŭ, către Dum-

Să ne ocupămŭ acum de celŭ-laltŭ factorŭ culturalŭ, *Scóla*.

Avêntulŭ datŭ scólelorŭ de Ipsilante, nepotolitŭ sub Caragea, continuă și sub M. Suțu.

In primele luni ale Domnieĭ séle din 1783, Mihaiŭ Suțu totuși nu pare a se fi preocupatŭ de scólă.

La începutulŭ anuluĭ 1784 (Maiŭ 25) aflămŭ însă unŭ pitacŭ Domnescŭ adresatŭ Mitropolituluĭ, Episcopilorŭ și Velițilorŭ boerĭ de la Vel Ban la Vel Post. în cuprinderea următóre:

---

neḑeŭ, precum și aci în orașŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, osebitŭ de catolicĭ i de Armenĭ și de Ovreĭ ce sunt și aŭ biserică pentru ruga lorŭ, aflându-se spre locuințe câți-va și din ritulŭ săsescŭ, carĭ făcêndŭ rugăciune la Domnia sa fratele nostru Domnulŭ Alexandru Ipsilante VV. ca să le dé voie să-și facă și eĭ o bisericuță aci în orașulŭ Bucurescĭ, în locŭlŭ unde aŭ avutŭ și maĭ 'nainte, să le fie pentru inchinațiune, către Dumneḑeŭ, după ritulŭ sĕŭ, și socotindŭ Domnia sa, că nicĭ de o stricăciune nu este orașuluĭ a avé și eĭ o biserică și ca nicĭ zătignire să nu fie norodului, spre a se înmulți și a se întări politia acésta, maĭ vêrtosŭ vĕḑêndŭ Domnia sa la mâna lorŭ și hrisovulŭ rĕposatuluĭ Domnŭ Const. Mihaiŭ Cehanŭ Racoviță VV. ot lét. 1753 Noemv. 1, cu care le-aŭ datŭ voie de și-aŭ făcutŭ biserică aci în Bucurescĭ și după-ce aŭ sĕvêrșit-o, le-a făcutŭ și privileghiŭ de bucatele bisericeĭ, scutéla ce scriemŭ maĭ josŭ. Pentru acésta dar fostu-le-aŭ datŭ voie Domnia sa fratele Alexandru Vodă de și-aŭ făcutŭ biserică de rugă în locŭlŭ unde aŭ avutŭ maĭ 'nainte, întărindu-le și privilegiulŭ scuteleĭ, după cum și hrisovulŭ Domnieĭ sale ot lét. 1777 Iunie 4, ne-a adeveritŭ. Dreptŭ aceea și Domnia mea printr'acestŭ domnescŭ alŭ nostru chrisovŭ le-amŭ întăritŭ privilegiulŭ acesta, atât pentru bisericuță cât și pentru bucatele cĭ și le dămŭ volnicie desĕvêrșitŭ ca să-și aibă și să-și ție cu pace acea bisericuță a lorŭ, în locŭlŭ ce aŭ făcut'o, care este în mahalaoa Stejaruluĭ, însă numaĭ bisericuța acésta, iar alte împrejmuirĭ de zidŭ nu aŭ a face. Așijderea să aibă a ține acéstă bisericuță aci în pămîntulŭ țĕreĭ 6 pogóne de vie și 100 stupĭ i rîmătorĭ și oĭ 100, care aceste tóte bucate să fie în pace și iertate, stupĭ i rîmătoriĭ de dijmăritŭ, oile de oeritŭ și vinulŭ ce-lŭ va face în viĭ de vinăriciŭ, nicĭ o supĕrare la aceste bucate de către nimenĭ să nu se facă. Pentru care poruncimŭ Domnia mea și d-vóstră boerilorŭ slujbași, orĭ de ce tréptă veți fi și vĕ veți orêndui cu aceste slujbe, să aveți a vĕ feri de aceste bucate, cu suma ce scrie maĭ susŭ, ale bisericuțeĭ săsescĭ, ne-făcêndŭ nicĭ unŭ felŭ de supĕrare întru nimicŭ. Și pentru ca să aibă bisericuța acésta neclătitŭ mila ce amŭ orênduitŭ Domnia mea, amŭ întăritŭ hrisovulŭ acesta cu însăși credința Domnieĭ mele Iω Mihailŭ Const. Suțu VV. etc.... Și s'a scrisŭ chrisovulŭ acesta la 1-iulŭ anŭ dintru întâia domnie a Domnieĭ mele aicĭ în orașŭ, scaunulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, la aniĭ de la zidirea lumeĭ 7293; iar de la nascerea luĭ Hrs. 1784.» (După originalŭ).

Pitacŭ la Mitropolitŭ i la boerĭ să iae séma pentru scóle.

«Fiindŭ-că ne adeverimŭ Domnia mea, cum că la scólele domnescĭ de aicĭ din orașulŭ Bucurescilorŭ, din rĕŭ obiceiŭ să urméză Nizamŭ Săzlăcŭ, în urmă după atâta cheltuială ce se face pentru folosulŭ obștieĭ, iată dar orênduimŭ pe pré sfinția sa părintele Mitropolitŭ, pe dumné-luĭ Vel Ban Ghica, pe dumné-luĭ Vel Logof. de Țéra-de-susŭ, și pe dumné-luĭ Vel Post. ca adunându-se la unŭ locŭ, să citéscă chrisovulŭ domnescŭ alŭ scólelorŭ, să vadă și orênduiala ce se urméză acum la scólă, și să socotéscă Nizamulŭ cela ce este a fi maĭ temeinicŭ și maĭ stăpânitorŭ, spre bine următoriŭ să ni se arăte în scrisŭ. 1784, Maiŭ 25.»

Deja în 24 Ianuarie 1784 M. Suțu rênduesce o asemene anchetă și la institutulŭ «*orfanotrofieĭ*».

Totŭ Divanulŭ era însărcinatŭ să chiăme pe epitropĭ și să le céră să dea socotélă de venitulŭ și de cheltuiala *orfanotrofieĭ*, până acum, «care socotélă să o theorisițĭ cu deaměnuntulŭ, urmândŭ după cuprinderea hrisovuluĭ orfanotrofieĭ și încheindŭ socotéla sub iscăliturile sfințiilorŭ vóstre și ale d-vóstre (boerĭ) să ne arĕtațĭ în scrisŭ prin anafora, ca să vedemŭ». (1)

Domnitorulŭ se mulțămesce cu o anchetă maĭ multŭ financiară, căcĭ nu aflămŭ în 1784 vre-unŭ actŭ probândŭ încercare de îmbunătățire în învĕțămîntulŭ școlelorŭ St. Sava și St. George. Pitaculŭ de sus, cu adevĕratŭ, că par'că ar cere Comisiuneĭ să inspecteze școla dela Bucurescĭ și să vadă întru cât *realitatea* corespunde cu prevederile chrisovuluĭ școlelorŭ dela Alex. Ipsilante, dar în condica domnéscă în

(1) (Cond. XII, fila 112).

In 1783 Noembre 20, M. Suțu rênduise doctorŭ la Orfanotrofie pe Polichronie.

Pitacŭ luĭ Polichronie doftorŭ ce s'aŭ fostŭ rênduitŭ la Orfanotrofie.

«Fiindŭ-că la Orfanotrofie amŭ rênduitŭ Domnia mea doftorŭ pe Polichronie doftorulŭ, scriemŭ și poruncimŭ d-vóstră boerilorŭ epitropĭ carĭ aveți asupra și Epistasia acésta, să sciți pe numitulŭ *Polichronie doftorŭ* alŭ Orfanotrofieĭ, și să-și aibă orênduiala și léfa sa după obiceiŭ. tol. p. gvmd. 1783, Noembrie 20.»

care am descoperitŭ acestŭ pitacŭ domnescŭ, nu am maĭ aflatŭ nicĭ unŭ rĕspunsŭ dela boerĭĭ din anchetă. Singura mĕsură luată de M. Suțu, în vedere cu chrisovulŭ școlelorŭ din 1776, este relativă la clasa de musică creată la St. Sava. Domnitorulŭ dă următorulŭ pitacŭ :

«Pitacŭ către Mitropolitŭ ca să chiame pe toțĭ Egumenĭĭ de a găsi câte unŭ copilŭ cu glasŭ și să-ĭ ducă la sfîntulŭ Sava la dascălulŭ Mihalache.

«Pré sfinția ta Părinte Mitropolitŭ, să aducĭ pe toțĭ Egumenĭĭ dela tóte mânăstirile de aicĭ din orașulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, cărora să le daĭ strașnică poruncă, ca fieș-carele să aibă a găsi câte unŭ copilŭ cu glasŭ bunŭ, căruĭ copilŭ să-ĭ pórte grijă pentru de mâncare i pentru îmbrăcămintea lorŭ, și pe acești copiĭ să-ĭ trimeță pe tóte ḑilele ne lipsitŭ pentru învĕțătura cântărilorŭ, la școlă la sfîntulŭ Sava, unde s'aŭ orênduitŭ de câtre Domnia mea într'adinsŭ dascălŭ, Mihaiŭ cântărețulŭ, dascălŭ cântărețŭ obștescŭ ; pentru care acéstă trébă, nu numaĭ acum poruncă strașnică să le daĭ pré sfinția ta Egumenilorŭ, ci să-ĭ și silescĭ fără voia lorŭ a fi următorĭ la acestŭ lucru cu cale ca să-lŭ sĕvêrșéscă în faptă și să facă rodŭ dintru acésta, fiindŭ-că avemŭ a face cercetare pe urmă pentru acésta, de aŭ fostŭ următorĭ Egumenĭ, séŭ nu. 1784, Noembrie 29.»

«Pitacŭ către Epitropĭ i către Mitropolitŭ, ca Egumenĭĭ de pe la mŏnastirĭ să găséscă câte unŭ copilŭ, și să-ĭ trimiță la sfîntulŭ Sava la dascălulŭ Mihalache ca să le paradoséscă învĕțătura de cântărĭ.

«Poruncimŭ Domnia mea dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ, fiindŭ-că prin domnesculŭ nostru pitacŭ către pré sfinția sa părintele Mitropolitŭ amŭ datŭ poruncă la fieșce-care Egumenŭ dela tóte mŏnăstirile din Bucurescĭ, să găséscă câte unŭ copilŭ cu glasŭ bunŭ, căruia copilŭ să le pórte grijă Egumenĭĭ pentru hrana și îmbrăcămintea lorŭ, dela sineș, și să-lŭ trimită pe tótă ḑiua la sfîntulŭ Sava unde amŭ rênduitŭ Domnia mea dascălŭ musicosŭ pe Mihalache, ca să le paradoséscă învĕțătura cântărilorŭ ; iată vĕ poruncimŭ că de acum peste douĕ-ḑecĭ treĭ-ḑecĭ de ḑile să cercetațĭ la dascălulŭ de aŭ trimesŭ toțĭ Egumenĭĭ mŏnăstirilorŭ din Bucurescĭ câte unŭ copilŭ, séŭ nu ; și pentru acelŭ ce nu va fi trimesŭ până atuncĭ, să ne înșciințațĭ cum și peste tótă vremea să cercetațĭ de urméză toțĭ Egumenĭĭ acéstă poruncă și să aveți a arĕta pe celŭ ne următoriŭ. 1784, Decembrie 3.»

«Pitacŭ către Episcopĭ pentru dascalulŭ musicosŭ care s'aŭ orênduitŭ la sfîntulŭ Sava.

«Dumné-vóstră boerílorŭ epitropĭ, fiindŭ-că amŭ hotărîtŭDomnia mea, după

cum și la chrisovulŭ scólelorŭ este orênduitŭ, ca să așeḍămŭ la scólă ot sfîntulŭ Sava și unŭ dascălŭ Musicosŭ pentru a învĕța ucenicii meșteșugulŭi cântărilorŭ, iată vĕ poruncimŭ să cetiți chrisovulŭ scólelorŭ, ca să vedeți ce plată se orênduesce dascăluluĭ musicosŭ, și pe cât va fi scriindŭ chrisovulŭ să ne arĕtați în scrisŭ, așijderea să orênduiți numituluĭ dascălŭ douĕ odăĭ alăturea la unŭ locŭ înăuntru în mŏnăstire, dintr'ale scólelorŭ, una pentru șederea sa și alta pentru ucenicii carĭ sunt să vie spre învĕțătura cântărilorŭ, carĭ odăĭ gătindu-le dumné-vóstră să i le faceți teslimŭ, însă ucenicii carĭ vorŭ fi la învĕțătura cântărilorŭ să șciți d-vóstră, că n'aŭ a rĕmânea cu șederea lorŭ la scólă, nicĭ altă orênduială maĭ multŭ n'aŭ dela scolĭ fără de numaĭ pentru învĕțătură să mérgă și să vie. 1784, Decemvrie 1.»

Mergerea înainte a acesteĭ scóle de musică întêmpină totuși greutăți, căcĭ Egumeniĭ nu se supuseră ordinelorŭ date, așia că la 27 Februarie 1785, treĭ din epitropiĭ scólelorŭ adreséză luĭ M. Suțulŭ acéstă anafora:

«*Prea Înălțate Dómne!*

«Insciințămŭ M. tĕle, că după ce cu luminata poruncă a I. tĕle, s'a așeḍatŭ în Sf. Sava dascălŭ musicosŭ Mihalache, s'a făcutŭ orênduiala iarăși cu porunca Mărieĭ tĕle, ca peste copiiĭ ce se vorŭ strînge la învĕțătura psaltichieĭ, de voie, să fie datóre și 24 de mŏnăstirĭ de aci din Bucurescĭ, cum și cele din prejurulŭ Burescilorŭ, să-și trimită câte unŭ copilŭ spre învĕțătura psaltichieĭ, carĭ copiĭ să-și aibă mâncarea, alte trebuincióse din mŏnăstire, hotărîndu-se de M. ta și sorocŭ de a trimite mŏnăstirile tóte copiiĭ, care sorocŭ a și trecutŭ și până acum numaĭ doĭ copiĭ aŭ venitŭ la scólă, însă unuluĭ de la mŏnăstirea S-tul Gheorghe și altuluĭ de la mŏnăstirea Mărcuțeĭ. De acestea însciințămŭ I. tĕle. 1785, Februarie 27.»

Semnați: *Ienache Leh.* (Lehliu?), *Nicolae Stolnicŭ*, *Ioan Medel* (1).

Numaĭ în 15 Aprilie 1785, Domnitorulŭ dă o nouĕ deslegare în sensulŭ primelorŭ ordine și osîndesce la amende pe egumeniĭ recalcitranți. Iată acéstă nouă ordine:

«Iω Mihail Const. Suțu VV. etc., de vreme ce într'atâta prelungire de vreme n'aŭ fostŭ următorĭ Egumeniĭ mŏnăstirilorŭ la acestŭ lucru cuviinciosŭ, arĕtându-se cu acésta neiubitorĭ de podóba sfințelorŭ biserică și neurmătorĭ la domnésca hotărîre a nóstră; iată dar, pentru nesupunerea lorŭ îĭ hotărîmŭ să dea trépĕdŭ de totŭ Egumenulŭ de la sine-și po taleri 10, care trépĕdŭ să-lŭ

(1) Cond. No. XIII, fila 175.

iea Dascălulŭ musicosŭ; pentru care orênduimŭ pe .... să apuce pe fie-care egumenŭ cu strînsóre, să dea acestŭ trépĕdŭ, şi apoĭ să le facă zeapcealicŭ, ca să aibă câte unŭ copilŭ la învĕţătura cântărilorŭ, negreşitŭ, după orînduiala ce amŭ fostŭ făcutŭ.» 1785, Aprilie 15

Unŭ altŭ pitacŭ din 18 Maiŭ, 1785, ordonă boerilorŭ epitropĭ, să dea din baniĭ cutieĭ, luĭ Mihalache Dascălulŭ musicosŭ, câte 15 taleriĭ pe lună, afară de orênduiala ce are de la biserica Gospodŭ. I se va da acéstă léfă, nu numaĭ cât va şedé la Sf. Sava, ci şi după ce se va muta la Mitocul ŭ episcopieĭ de Rômnicŭ, «fiindŭ-că iarăşĭ are a urma învĕţătura cântăriĭ, însă din baniĭ scólelorŭ.» 1785, Maiŭ 18. (1).

Apare de la acestŭ pitacŭ, că clasa de musică în fine a funcţionatŭ şi că maĭ apoĭ dascălulŭ Mihalache a trebuitŭ să se strămute cu locuinţa de la Sf. Sava la Mitocul ŭ Episcopieĭ de Rômnicŭ (2).

Preda óre dascălulŭ Mihalache numaĭ musichia bisericéscă? Ne este permisŭ a crede, că ucenicĭĭ de la Sf. Sava învĕţaŭ în clasa de musică şi altŭfelŭ de cântărĭ decât cele bisericescĭ. Deja musica instrumentală intrase în deprinderile societăţiĭ. Nu numaĭ tarafurĭ de ţiganĭ delectaŭ boerimea şi pe Domnitorŭ, ci şi musica ḑisă *nemţéscă*. In *alaiurile* diverse de la acéstă epocă, găsimŭ mereŭ luându parte şi o musică nemţéscă, organisată şi plătită de Domnitorŭ. Astŭ-felŭ era naturalŭ, că alăturea cu meterchenéua imitată de la Turcĭ, în óstea românéscă, să se introducă, prin imitaţie de la Muscalĭ, musica după sistemulŭ europeanŭ. Numerósele baluri şi petrecerĭ, carĭ se introducŭ în societate, în timpulŭ ocupaţiuniĭ rusescĭ, de la 1769, aŭ îmboldităŭ desvoltarea cântărilorŭ de danţurĭ europene şi decĭ aŭ introdusŭ destulŭ de iute musica europénă.

Instituţiunea orfanotrofieĭ continuă a fi preocupaţiunea Domnitoruluĭ, dar dă ocasiunĭ şi de creărĭ de leĭ pentru anumiţĭ boerĭ. Aşĭa vedemŭ, că în 1 Februarie 1785, Domnitorulŭ rênduesce specialŭ epitropŭ la orfanotrofiă pe Biv Vel Pach. Enache Vilara şi-ĭ asemnéză léfă de 120 taleriĭ pe lună, din baniĭ cutieĭ (3).

(1) *Pitacŭ la Vel Epitropĭ să dea taleriĭ 15 pe lună léfă dascăluluĭ Mihalache*

«Dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ, din baniĭ cutieĭ să daţĭ luĭ Mihalache Dascălulŭ musicosŭ léfa pe lună taleriĭ 15, afară de orênduiala ce are de la biserica Gospodŭ, care léfă aveţĭ a ĭ-o da dela d-vóstră întâiŭ până acum la sfîrşitulŭ luĭ Aprilie trecutŭ, cum şi de acum înainte pe tóte următórele lunĭ, atâtŭ încât îĭ va fi şederea la Sf. Sava înăuntru, cât şi după ce se va muta la Metohulŭ S-ţieĭ Sale părinteluĭ Episcopulŭ de Rômnicŭ, fiindŭ-că iarăşĭ are a urma învĕţătura cântăriĭ. Tolico p. gvmd. 1795, Maiŭ 18.»

(2) Cond. No. XII, fila 259 verso.

(3) Cond. XII, fila 259.

Decât orfanotrofia încă nu exista, cum se probéză prin actulŭ ce dămŭ maĭ la vale, din 20 Martie acelaşĭ anŭ.

In acestaşĭ anŭ 1785, Iulie 24, Domnitorulŭ voesce să introducă reduceriĭ în budgetulŭ scólelorŭ, sub pretextŭ, că prisosulŭ să se întrebuinţeze la alte lucruriĭ folositóre. Ne cam îndoimŭ de aceste bune intenţiuniĭ, când vedemŭ, că Domnitorulŭ începuse aceste îmbunătăţiriĭ prin a creà léfă luĭ Vilara (1).

Domnitorulŭ rênduesce cu pitaculŭ din 24 Iulie 1785 o Comisiune compusă din episcopulŭ Rômniculuĭ, biv Vel Banŭ Ghica, biv. Vel Logof. Brâncoveanu şi biv. Vel Pach. Romaniti. Ordonă Domnitorulŭ acestora, să mérgă la şcóla domnéscă din s-tulŭ Sava şi să aducă înaintea lorŭ pe boeriĭ epitropĭ şi împreunându veniturile, atât ale scóleĭ, cât şi ale orfanotrofieĭ, «să cercetaţĭ cu deamĕnuntulŭ, atâtŭ veniturile cât şi cheltuelile lorŭ, de peste anŭ, a lefilorŭ, a hraneĭ şi altele ce aŭ cursŭ până acum şi după ce veţĭ face acéstă cercetare cu perierghie, să faceţĭ şi cumpĕtarea acestorŭ tuturorŭ cheltuelilorŭ, că numaĭ cât vi se vorŭ păré la buna pază a orênduieleĭ scóleĭ şi pentru maĭ buna procopsélă a ucenicilorŭ şi pentru orfanotrofie, cele cuviincióse cheltueliĭ, acelea să se hotăréscă de a se urma de aicĭ înainte, iar ce vi se va păré, că este zadarnicŭ şi fără de folosŭ, cum: hrana ce peste orênduială şi altele, să o scădeţĭ, ca prisosulŭ acela să se metachirisésca la alte folóse iar de obşte şi pentru urmarea ce veţĭ face, în scrisŭ să avemŭ însciinţare (2). 1785, Iulie 24.

Originea bibliotecieĭ dela S-tulŭ Sava este maĭ vechiă de cât chrisovulŭ scólelorŭ din 1776, totuşĭ nu cunóscemŭ până astădĭ pe vechiĭ bibliotecariĭ. Celŭ maĭ întâiŭ numitŭ bibliotecarŭ alŭ S-tuluĭ Sava rĕmâne, până la descoperirea altorŭ documente, dascălulŭ Ambrosie. Acesta prin acelaşĭ actŭ cu care este numitŭ de Domnitorŭ în slujba de bibliotecarŭ, este însărcinatŭ şi ca pedagogŭ alŭ internatuluĭ. Pe lângă dascălulŭ Ambrosie, *vivliotecarŭ* şi purtătorŭ de grija ucenicilorŭ, Domnitorulŭ, în pitaculŭ către boeriĭ epitropĭ, dela 14 Martie 1785, maĭ rênduesce unŭ alŭ doilea pedagogŭ. Atributele acestora

(1) *Pitacŭ la boeriĭ epitropĭ să dea tal. 120 Paharniculuĭ Iordache Vilara ce s'a orênduitŭ la Orfanotrofie.*

«Dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ, fiindŭ-că dumné-luĭ biv Vel Paharnicŭ Ianache Vilara s'a orênduitŭ de către Domnia mea epitropŭ Orfanotrofieĭ cu léfă pe lună câte tal. una sută douĕ-ḑecĭ, iată vĕ poruncimŭ din baniĭ cutieĭ să aveţĭ a da pe fie-care lună aceştĭ tal. câte una sută douĕ-ḑecĭ, tolco. p. 1785, Februarie 1.»

(2) Cond. XII, fila 288.

se potŭ vedé în pitaculŭ următorŭ : «Fiindŭ-că la scóla domnéscă ot S-tulŭ Sava amŭ orênduitŭ Domnia mea pe Chir Amvrosie dascălŭ, a fi *vivliotecarŭ* şi purtătorŭ de grija ucenicilorŭ ; aşijderea amŭ maĭ orênduitŭ Domnia mea unŭ alŭ doilea pedagogosŭ peste ceĭ-lalţĭ ucenicĭ aĭ scóleĭ, care să fie nelipsiţĭ între eĭ spre a-ĭ povĕţui a-şĭ învĕţa matemele, cât şi întru a cerceta întru tótă vremea pe la tóte odăile lorŭ, să vadă a nu lipsi din scólă nicĭ unulŭ şi a nu se face între eĭ vre-o pricină de gâlcévă, cărora le-amŭ orênduitŭ Domnia mea şi léfă din baniĭ scólelorŭ, însă luĭ Chir Amvrosie po tl. 60 pe lună şi luĭ pedagogos po tl. 10, începêndu-se a li se da dela 15 ale trecutuluĭ Ianuarie înainte (1).» 1785, Martie 14.

Vilara are léfă ca epitropŭ alŭ orfanotrofieĭ maĭ importantă multŭ decât dascăliĭ ce osteneaŭ în scólă, iar orfanotrofia, precum maĭ susŭ arĕtarămŭ, încă nu exista decât pe hârtie. In adevĕrŭ Domnitorulŭ însărcinéză la 20 Martie 1785 pe boeriĭ epitropĭ, să se ocupe de veniturile de creatŭ pentru ţinerea orfanotrofieĭ şi să cerceteze şi despre modulŭ cum biserica tuturorŭ sfinţilorŭ a fostŭ alésă din trecutŭ pentru aşedarea orfanotrofieĭ. Iată pitaculŭ domnescŭ în acéstă afacere, din care maĭ vedemŭ, că Stol. Dumitrache, autorulŭ istorieĭ evenimentelorŭ dela 1769 la 1775, este omŭ de încredere deosebită a luĭ Ipsilante.

D-vóstră boerilorŭ epitropĭ : Vĕ înscinţămŭ, că vrêndŭ Domnia mea, a se tocmi şi a se punc în faptă orfanotrofia, ca unŭ lucru sufletescŭ de obşte vrednicŭ şi folositorŭ, amŭ orênduitŭ câte-va venituĭ pentru cheltuiala eĭ, adecă din dajdia preoţilorŭ, dela bragagiĭ, dela céră şi din altele ce se va găsi cu cale. Pentru care vĕ poruncimŭ, ca dimpreună cu D. Stol. Dumitrache, adunându-vĕ la unŭ locŭ, să socotiţĭ maĭ întâiŭ pentru veniturile orfanotrofieĭ, alŭ doilea să socotiţĭ locŭlŭ locuireĭ copiilorŭ sĕrmanĭ şi pe lângă acésta, să cercetaţĭ, pentru mŏnăstirea tuturorŭ sfinţilorŭ, cu ce hotărîre şi orênduială s'a făcutŭ orfanotrofie şi mijlocŭlŭ cu care se cade şi folosesce a fi acéstă mŏnăstire orfanotrofie ? şi de tóte acestea să ne arĕtaţĭ în scrisŭ cu anafora (2)» 1785, Martie 20.

Epitropia împreună cu Stol. Dumitrache presentéză în 29 Martie 1785 anafora Domnitoruluĭ, prin care arétă : «că n'aŭ găsitŭ locŭlŭ maĭ bunŭ pentru orfanotrofie, decât la mŏnăstirea tuturorŭ sfinţilorŭ, *fiindŭ în politie şi în îndemână a se puté găsi de tóte câte sunt trebuincióse, atâtŭ spre hrana şi creşcerea copiilorŭ sĕrmanĭ, cât şi acelorŭ ce o vorŭ posloşi* (3)».

Boeriĭ cerŭ însă strămutarea egumenuluĭ în altŭ locŭ şi să se ica veni-

(1) Cond. XII, fila236.
(2) Cond. XII, fila 237.
(3) Semnaţĭ : *Enache Lechliu, Pah. Ion Vilara, Stol. Dumitrache* şi alţĭ doĭ.

turile mŏnăstireĭ pentru întreţinerea bisericeĭ şi facerea coperişuluĭ odăilorŭ şi să se dea şi doĭ ţiganĭ de aĭ mŏnăstireĭ, unuluĭ pentru biserică, şi altuluĭ pentru portărie.

Domnitorulŭ în 1785, Aprilie 24, găsesce bună şi cu cale anaforaua şi aprobă cererea din ea, adăogêndŭ că, «şi cântăreţiĭ să fie la biserică nelipsiţĭ (1).»

Vacanţa făcută prin mórtea luĭ Neofitŭ, din 1784, la scólele dela sântulŭ

(1) Cond. XIII, fila 176. Iată aceste acte în tótă întregimea:

Orênduiala ce s'a făcutŭ la Orfanotrofie cu mutarea egumenuluĭ din mŏnăstire.

Iŏ Mihailŭ Constantinŭ Suţulŭ Vod. i gpsd. Zem. Vlas.

«Bună şi cu cale este anaforaua acésta, pentru care întărimŭ ca să se urmeze la tóte după cum se cuprinde maĭ josŭ, mutându-se egumenulŭ cu locuinţa la altă parte, unde se va socoti de către prea Sfinţia Sa Părintele Mitropolitŭ şi ale mŏnăstireĭ să fie supuse sub purtarea de grijă a egumenuluĭ, ca nu numaĭ cele arĕtate maĭ josŭ să le împlinéscă, ci şi cântăreţŭ să fie la biserică nelipsitŭ, şi la acéstă mŏnăstire să se aşeḑe Orfanotrofia.»—1785, April. 24.

Procit. Vel Logf.

Prea Înălţate Dómne,

«După luminatŭ Pitaculŭ Mărieĭ Tale adunându-ne la unŭ locŭ cu luare aminte, în totŭ chipulŭ ne-amŭ chibzuitŭ pentrŭ bună starea Orfanotrofieĭ, şi altŭ locŭ maĭ destoinicŭ nu amŭ pututŭ găsi, fără numaĭ iarăşĭ mŏnăstirea a tuturorŭ Sfinţilorŭ, fiindŭ în politie şi cu îndemână, a se puté găsi de tóte câte sunt trebuincióse, atâtŭ spre hrana şi crescerea copiilorŭ sĕrmanĭ, câtŭ şi acelora ce le vorŭ poslusi şi îndrăznimŭ a ḑice, (însă de va fi primitŭ la auḑulŭ Înălţimeĭ Tale) ca egumenia să se tragă cu sălăşluinţa aiurea, unde se va socoti de prea sfinţitulŭ Mitropolitŭ, că necuviinciosŭ lucru a vieţui egumenĭ cu acestŭ felŭ de calabalâcŭ şi iar ale mŏnăstireĭ tóte, mişcătóre şi nemişcătóre, să fie supuse sub egumenésca stăpânire, ca din venitŭ să facă învelişulŭ odăilorŭ, şi să pórte grija de podóba sfinteĭ bisericĭ, cu preoţĭ mirenĭ, i de cheltuelile cele din lăuntru bisericeĭ: făcliĭ, untŭ-de-lemnŭ, tămâe i procĭ; să dea şi doĭ ţiganĭ de aĭ mŏnăstiriĭ, unuluĭ pentru poslusania bisericeĭ, altuluĭ pentru curăţenia în năuntru în mŏnăstire şi la porţĭ a le închide şi a le deschide la vreme. De acésta însciinţămŭ Mărieĭ Tale, iar cea desĕvârşită hotărîre rĕmâne a se face de Înălţimea Ta.»— 1785, Martie 29.

Ianache Lehliu, Ioanŭ Vilara Pahar., Dumitrache Stol., Nic. Stol., Ioanŭ Medel.

Sava (1), pare că este împlinită în 1785. In acestŭ anŭ 1785, Ipsilante trămise în Italia şi Germania pe dascălulŭ Manasi Iliadŭ, să aducă instrumente pentru scóla dela S-tulŭ Sava.

Iată unŭ pitacŭ domnescŭ, care ni arétă, cum, în 11 Maiŭ, 1785, se procedă la numirea dascăluluĭ de gramatică, ce lipsea la S-tulŭ Sava:

«Fiindŭ că pentru a se face alegere de dascălŭ la gramatică, a se aşeḑa la scóla domnéscă ot sfet. Sava, orênduindu-se de către Domnia mea, cu pitacŭ, pre P. S. Păr. Mitropolitulŭ ţĕreĭ, dumnialuĭ Vel Log. de ţéra-de-susŭ şi d-luĭ Vel Post., ca să cerceteze din câţĭ se află aicĭ pe ceĭ vrednicĭ a lua dăscălia asupră-şĭ, aŭ arĕtatŭ Domnieĭ mele prin cuvîntŭ 3 anume, ce ĭ-aŭ găsitŭ P. S. S. Părintele şi cu d-lorŭ boerĭĭ, vrednicĭ, ca dintr'înşiĭ să hotărîmŭ unulŭ. Decĭ iată amŭ hotărîtŭ Domnia mea pe Paisie, pe care îlŭ orênduimŭ a fi obştescŭ cunoscutŭ dascălŭ la gramatică, cu hotărîre, ca însuşĭ cuviosia sa, să aibă a-şĭ alege pe care-lŭ va socoti vrednicŭ de alŭ doilea dascălŭ, să ni-lŭ aréte ca să-lŭ orênduimŭ, după a sa alegere; şi iarăşĭ însuşĭ cuviosia sa să facă alegere, prin fóie, de ucenicĭĭ ce sunt vrednicĭ a rĕmâne la învĕţătură, să ni-ĭ aréte; ce dar P. S. Ta Păr. Mitropolite, d-ta Vel Logofĕtŭ de Ţéra de susŭ şi d-ta Vel Post., împreună şi cu boerĭĭ epitropĭ, după hotărîrea nóstră să-lŭ şi aşeḑatĭ, ca de mâne intrândŭ la şcólă să şi încépă tema, iar celŭ de alŭ doilea să paradoséscă iarăşĭ a luĭ matemă deosebitŭ. Aşijderea, să aibă orênduitulŭ dascălŭ celŭ mare, a *deorthosi* de douĕ orĭ pe sĕptĕmână *themata*.

«Aşijderea să urmeze a face şi *technologie*, pe tóte ḑilele, nelipsitŭ, silindu-se a eşi rodŭ dintr'acésta, urmândŭ şi după cum deosebitulŭ nostru pitacŭ d'întâiŭ aŭ poruncitŭ (2).» 1785, Maiŭ 11.

In decursulŭ anuluĭ 1783—1786 aflămŭ menţiunĭ despre câte-va scolĭ de pe la sate.

In 1783 aflămŭ unŭ frumosŭ documentŭ relativŭ la o scólă românéscă înfiinţată într'unŭ satŭ, cu contribuţiune de la locuitorĭ. Pe moşia sa, Hagiulŭ Stanŭ Jianu biv Vel Pah., a clăditŭ biserică de piatră şi chiliĭ pentru

(1) *Pitacŭ să strige la mezatŭ rĕmasele rĕposatuluĭ Neofitŭ dascălulŭ.*

«Poruncimŭ Domnia mea dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ, pentru tóte lucrurile ce vorŭ fi rĕmasŭ dela rĕposatulŭ Neofitŭ dascălulŭ, prin marafetulŭ starosti za negustorĭ să puneţĭ să se strige la mezatŭ, unde faţă fiindŭ unulŭ din dumné-vóstră şi Procopie diaconulŭ, nepotulŭ sĕŭ, şi ce banĭ va cuprinde vînḑarea acelorŭ lucrurĭ să daţĭ pe jumĕtate numituluĭ Procopie diaconulŭ, iar ceĭ-lalţĭ pe jumĕtate să-ĭ daţĭ în păstrare la sfînta Mitropolie ca să fie până se va ivi cel-altŭ moştenitorŭ, sora mortuluĭ.» tolico p. gvd. — 1784, Iuniŭ 15.

(2) Cond. No. XII, fila 258 verso.

călugări «și alți ómeni sĕracĭ neputincioșĭ, carĭ să-și aibă hrana și chivernisĕla lorŭ.» Lângă acéstă biserică Jianu a făcutŭ și «școlă românéscă pentru a se învĕța copiiĭ de pomană.» Locuitoriĭ de pe moșie, carĭ aŭ bunŭ câștigŭ din meseria ce esercită cu tăbăcirea peilorŭ de capră, vĕdêndŭ acéstă bună faptă a Paharniculuĭ, s'aŭ îndemnatŭ și eĭ pentru pomenirea lorŭ și-aŭ datŭ zapisŭ, în 15 Octombre 1783, prin care se îndatorescŭ, ca din câștigulŭ meseriei lorŭ, să dea ajutorŭ câte 10 parale de fie-care sută de peĭ ce vorŭ lucra. Domnitorulŭ întăresce în 12 Martie 1784, acéstă învoială și maĭ adaoge în favórea bisericeĭ și a scóleĭ și alte venituriĭ, precum: din vama bâlciuluĭ, ce se va ține pe acea moșie, să aibă a da vameșuluĭ din Craiova taleriĭ 100, din orĭ-cât venitŭ se va strînge din acelŭ bâlciŭ, ca să fie acésta milă pentru chivernisĕla bisericeĭ, de făcliĭ, tămâie, untŭ-de-lemnŭ și pentru plata dascăluluĭ ce va învĕța copiiĭ și pentru hrana sĕracilorŭ ce se vorŭ ocroti în chiliile bisericeĭ și treĭ preoțĭ și unŭ diaconŭ să fie la biserică (1).

Scóla de la *Agescĭ*. In alŭ treilea anŭ alŭ domnieĭ luĭ M. C. Suțu, la 15 Martie, acordă venitulŭ din vinericiŭ, de la maĭ multe popóre, iubituluĭ sĕŭ fiŭ Gr Suțu, sub pretextŭ de întreținere a școleĭ și a bisericeĭ de pe moșia Agesciĭ, a acesteĭ bezedele (2). Dice chrisovulŭ, că aŭ acordatŭ asemenea venitŭ bisericeĭ, fiindŭ-că s'aŭ aședatŭ la ea *„scólă pentru învĕțătura de copiĭ pămînteni, fără de plată și fară simbrie.“* Iată pitaculŭ cu care în 8 Augustŭ 1785, Domnitorulŭ *vo'nicesce* pe representantulŭ Bezedeleĭ Gr. Suțu, de a percepe vinăriciŭ pentru scóla și biserica din Agescĭ, județulŭ Ilfovŭ:

«Fiindŭ-că vinăriciulŭ din poporŭ Putreda din Dealŭ și din Vale i Cherasci i Zaplați i Baducesci i Belciugata i Maxineniĭ sud Slam Rômnicŭ, i din poporŭ Ursóia i Arva i Valea Humeĭ i Valea Urloia i Tocilele și Ungureniĭ i Ceptura, sud Saac, este afiorisitŭ cu hrisovŭ la scóla și la biserica de Agiescĭ, prea iubituluĭ nostru fiŭ Grigorașcu Suțu, câte 5 banĭ de vadră, amŭ datŭ Domnia mea, după hrisovŭ, acéstă domnéscă a nóstră carte la mânile . . . . . ce s'a orênduitŭ din casa prea iubituluĭ nostru fiŭ, a strînge venitulŭ acestuĭ vinericiŭ pe séma numiteĭ scóle și bisericĭ (3).»

Cum că venitulŭ vinericiuluĭ nu mergea totŭ la biserica și la scóla din Agescĭ se vede și de acolo, căcĭ în 8 Octombrie 1785, maĭ dă Domnitorulŭ totŭ scóleĭ și vinericiulŭ de la popórele Rogozele, Băncasa, Slăvitescĭ, i Bărzesciĭ din Crețescĭ. Câte 5 banĭ de vadră vinericiulŭ de la atâtea popóre, e lesne de înțelesŭ, că producea maĭ multŭ decât bieții câți-va leĭ pentru léfa dascăluluĭ și pentru tămâie, untŭ-de-lemnŭ și plata servitoriloră bisericeĭ!

(1) Cond. No. XII, fila 160.
(2) Cond. No. XI, fila 107.
(3) Cond. No. XI.

Pe moşia Préjba din Doljŭ, a luĭ Hagi Stanŭ Jianulŭ, continuă vechea scólă românéscă de învĕţătura copiilorŭ părţeĭ loculuĭ. «Care acésta fiindŭ unŭ lucru sufletescŭ şi de folosŭ, ḑice chrisovulŭ din 1785, a luĭ M. Suţu, pentru ca să lumineze prin scólă cunoscinţa copiilorŭ . . . », Domnitorulŭ întăresce scóleĭ din Préjba, veniturile după anterióre chrisóve.

Scarlatŭ Greccanulŭ Vel Logofĕtŭ de Ţéra de susŭ, la strămoşésca sa moşie Cornescĭ din judeţulŭ Dâmboviţa, face scólă şi biserică de zidŭ. In acéstă scólă vorŭ învĕţa fără plată, cu întreţinere de la fundatorŭ, 20 de copiĭ. Domnitorulŭ acordă pentru întreţinerea scóleĭ, dreptulŭ de bâlciŭ la moşie, prin următorulŭ documentŭ : (1)

«De vreme ce d-luĭ cinstitŭ şi credinciosŭ boerŭ d-luĭ Scarlatŭ Greceanu, Vel Logofĕtŭ de Ţéra de susŭ, la strămoşésca d-sale moşie, ce se numesce Cornescĭ ot sud Dâmboviţa, făcêndŭ biserică de zidŭ şi împrejurŭ chiliĭ şi şcólă pentru învĕţătură de carte, cu plata de la d-luĭ, de învaţă copiiĭ, cu orênduială ca totŭ-d'a-una să fie 20 de copiĭ ne-lipsiţĭ la învĕţătură, ne-aŭ făcutŭ rugăciune, să dămŭ voie a se face bâlciŭ pe anŭ odată la numita moşie, în 3 ḑile dupe Pascĭ, la Dumineca tuturorŭ S-ţilorŭ, ca cu puţinulŭ venitŭ de vamă şi de alte obiceiurĭ, ce se vorŭ strînge de la acestŭ bâlciŭ, să se ajute scóla, spre a se puté ţine nestrămutată; Decĭ vĕḑêndŭ Domnia mea, bunŭ procrisisŭ a d-luĭ Vel Logofĕtŭ şi silinţa ce a pusŭ cu multă cheltuială de a făcutŭ acestŭ lucru fórte trebuinciosŭ şi folositorŭ locuitorilorŭ părţeĭ loculuĭ, am binevoitŭ şi noĭ să ajutămŭ scóla acésta, şi iată cu acésta domnésca nóstră carte, dămŭ voie şi slobozenie ca în toţĭ aniĭ la acéstă moşie Corneştiĭ, după Paştĭ la Dumineca tuturorŭ Sfinţilorŭ, să se facă bâlciŭ în 3 ḑile de-a-rîndulŭ, adecă să încépă de Sâmbătă şi să ţie până Lunĭ séra, şi orĭ-ce obiceiurĭ şi luăturĭ vorŭ fi la acestŭ bâlciŭ, după cum se urmézŭ şi la alte asemenea bâlciurĭ, să se iea pe séma numiteĭ scolĭ; cum şi din vama ce s'ar aduna de la acestŭ târgŭ, orênduimŭ Domnia mea să se dea la scólă taleriĭ 40 pe anŭ, iar altŭ niminea întru nimicŭ, cum nicĭ Ispravnicĭĭ, Căpitaniĭ, Zapciiĭ, séŭ verĭ-cine din slujbaşiĭ domnescĭ cu acestŭ bâlciŭ să nu aibă a face, ci numaĭ să diefendipséscă de pricinĭ şi gâlcevurĭ, că aşĭa este voia şi porunca nóstră, pentru care scriemŭ şi porunc:mŭ d-vóstră Ispravnicilorŭ aĭ judeţeluĭ, din vreme să vestiţĭ de acésta în totŭ judeţulŭ la locuitoriĭ de obşte, i la Negustorĭ să fie însciinţaţĭ, ca la orênduitele ḑile să aibă a veni fieş-care cu cele ce va avé de vînḑare, spre a-şĭ face aliş-verişulŭ lorŭ, purtândŭ d-vóstră de grijă atuncĭ la vremea bâlciuluĭ, ca să se petrécă adunarea cu linişte. *Tol. gvd.* 1785, Octombrie 20.»

(1) Cond. No. XII, fila 327.

In 1785 Septembrie 1, aflămŭ rênduitŭ doctorŭ la scóle, pe Iónŭ Manicat, cu următorulŭ pitacŭ către boeriĭ epitropĭ : (1)

«Io Mihailŭ Suţu VV., etc., fiindŭ-că la scóla domnéscă ot Sf. Sava amŭ orênduitŭ Domnia mea dohtorŭ pe Iónŭ Manicat dohtorŭ, poruncimŭ d-vóstră boerilorŭ epitropĭ, să fiţĭ însciinţaţĭ de acésta şi arĕtaţĭ ca să vaḑă orênduitulŭ dohtorŭ, cele ce cuprinde în hrisovŭ pentru datoria sa, urmândŭ darea lefiĭ de la acéstă ḑi înainte a i-se da».

Trimiterea de doctorĭ prin unele judeţe ale ţĕreĭ este încă unŭ mijlocŭ de a pune în contactŭ pe Românĭ cu ómenĭ maĭ culţĭ. Intre judeţele favorisate din acestŭ punctŭ de vedere, în 1785 şi 1786, sunt Craiova şi Rômniculŭ-Vâlcea.

Incă de la Alex. Ipsilante am vĕḑutŭ organisându-se spitalulŭ de la biserica Obedeanu. La începutulŭ anuluĭ 1786 (Martie 5), Domnitorulŭ fixéză lefile doctorilorŭ şi spiţeruluĭ din aceste judeţe prin pitaculŭ următorŭ : (2)

«De vreme ce léta doctoruluĭ i spiţeruluĭ de la Craiova şi a doctoruluĭ de la Rômnicŭ sud Vâlcea aŭ fostŭ orênduite atâtŭ de către Domnia sa fratele nostru Domnulŭ Alex. Ipsilante VV. cât şi de Domnia mea, să se dea într'a cestaşĭ chipŭ, adecă :

Taleriĭ 200 din vama Craioveĭ ;
» 200 de la Ocnele marĭ ;
» 200 din vînḑarea oierituluĭ ;
» 200 » » dijmărituluĭ ;
» 200 » » vinăriciuluĭ.

carĭ facŭ taleriĭ 1.000, afară din baniĭ cămăriĭ, ce se vorŭ da la vînḑare ; dar pliroforisindu-mĕ, Domnia mea, de silinţa ce punŭ la tréba acésta ceĭ ce sunt orênduiţĭ, care este alŭ obştieĭ folosŭ, ne-amŭ milostivitŭ, şi peste acésta 1.000 ce li se da până acum, le-amŭ maĭ adaosŭ încă 100 taleriĭ, totŭ din aceste maĭ susŭ numite slujbe, ca să li-se dea de la ocne alţĭ 20 taleriĭ peste 200 taleriĭ, de la oieritŭ încă 20 taleriĭ, de la dijmăritŭ 20 taleriĭ, de la vinăriciŭ 20 taleriĭ, de la vama Craioveĭ 20 taleriĭ, peste totŭ 200 taleriĭ, afară din baniĭ cămăriĭ, carĭ aceştĭ taleriĭ una sută adaosulŭ şi cu taleriĭ una mie ce sunt numiţĭ maĭ susŭ aŭ a se împărţi la aceştĭ doĭ dohtorĭ i la spiţerulŭ, de pe cum sunt orênduiţĭ. Deci atâtŭ pentru ca să li se dea acéstă léta la vreme, din vînḑarea numitelorŭ slujbe negreşitŭ, câtŭ şi pentru aceştĭ cumpĕrătorĭ de aceste slujbe, că aceştĭ banĭ aŭ a-ĭ da osebiţĭ de baniĭ cămăriĭ, am datŭ acéstă domnéscă a nóstră carte. Tol. p. gvd. 1786, Martie 5.»

(1) Cond. No. XII, fila 342 verso.
(2) Cond. No. XII, fila 355.

Epidemia ciumeĭ, care bântuĭ ţéra în acesţĭ anĭ, a provocatŭ luarea de diferite mĕsurĭ igienice, organisarea de spitale şi rênduire de diverşĭ doctorĭ. In anexa dela acéstă pagină aducemŭ unele din actele relative. Printre ele unele ne arétă numele diferiţilorŭ doctorĭ şi «ţerahi» adică chirurgĭ. Acestea sunt maĭ tóte nume de grecĭ (1).

(1) *Pitacŭ către Vel Spăt. i către Vel Aga în ce chipŭ să urmeze pentru bóla Ciumiĭ.*

«Dumné-ta Vel Spăt. i dumné-ta Vel Agă, fiindŭ-că pentru bóla ce s'aŭ însemnatŭ de ciumă la unŭ locŭ douĕ, face trebuinţă ca pe lângă rugăciunea şi nădejdea ce maĭ întâiŭ se cade să avemŭ la mila luĭ Dumneḑeŭ, să socotimŭ a face şi trebuinciósa străjuire şi pază, dreptŭ aceea primindŭ dumnévóstră pitaculŭ acesta, să aduceţĭ pe vătăşeĭ a tóte mahalalele de obşte, atâtŭ din târgŭ, câtŭ şi de prin plăşile spătărieĭ, cum şi pre preoţiĭ biserицeĭ fieş-căreia mahalale, să le arĕtaţĭ, că este porunca Domnieĭ mele, orĭ unde se va întâmpla a se îmbolnăvi în mahala, acelŭ vătavŭ alŭ mahalaleĭ şi cu preotulŭ, de va fi din plasa Spătărieĭ să dea în scire la dumné-luĭ Vel Spătarŭ, iar de va fi din târgŭ, să dea scire la dumné-luĭ Vel Agă, îndată, într'aceeaşĭ ḑi negreşitŭ ; şi pe lângă acésta de se va întâmpla a muri cinevaşĭ, preoţiĭ mahalaleĭ să nu cuteze a îngropa pe mortulŭ acela până ce nu va lua răspunsŭ dela dumné-luĭ Vel Spătarŭ, séŭ dela d-luĭ Vel Agă de pe plasa mahalaleĭ aceea. Acéstă poruncă după ce o veţĭ da-o din cuvîntŭ la vătăşeĭ i la preoţĭ, apoĭ să puneţĭ şi pristavŭ în tóte părţile oraşuluĭ Bucurescĭ, atâtŭ în mahalale, cât şi în târgŭ, ca după cuprinderea acestuĭ pitacŭ să vestéscă porunca întru auḑulŭ tuturorŭ, să scie a fi următoriŭ fieş-carele. *tol. p. gvmd. 1784, Noembrie 15.*»

Pitacŭ către Vel Agă să mérgă în Ţigănia Herăsculuĭ şi să alégă unŭ cioclu care să cunóscă de bóla ciumiĭ şi să îngrópe pe acelŭ ţiganŭ acolo în casă şi să dea focŭ caseĭ.

«Dumné-ta Vel Agă, îndată ce veĭ primi pitaculŭ acesta de împreună cu Medel. Ianache, să aveţĭ a alege întâiŭ unŭ cioclu cu pracsisŭ dintr'acelĭ vechĭ, care să cunóscă bine de bóla ciumiĭ, să mergeţĭ în Ţigănia Herăsculuĭ, unde se află ţiganulŭ mortŭ cu bănuială de bóla ciumiĭ, şi să puneţĭ pe însuşĭ acelŭ cioclu să cerceteze şi să caute pe acelŭ mortŭ, că de o fi muritŭ de bóla ciumiĭ, acolo în lăuntru în casă unde se află făcêndŭ grópă adâncă să-lŭ îngrópe, şi de se va dovedi într'aceeaşĭ casă şi altulŭ vre-unŭ bolnavŭ de acéstă bólă, să-lŭ puie în căruţa cea rênduită, să-lŭ ducă la biserica sîntuluĭ Visarionŭ, unde este orênduitŭ spitalŭ pentru acéstă bólă, nelăsândŭ pe nimenea să iea nicĭ borfe, nicĭ altŭ nimicŭ, dintr'aceeaşĭ casă, şi îndată surpândŭ casa josŭ la pămîntŭ, pe locŭ să puneţĭ să dea focŭ caseĭ ca să arḑă de totŭ, apoĭ câţĭ vorŭ fi în mahalaua acésta, aprópe lângă acéstă casă molipsiţĭ, pe toţĭ aceĭ să-ĭ puneţĭ să-ĭ scóţă la sîntulŭ Pantelimonŭ la pădure în potriva biserицeĭ sîntuluĭ Visarionŭ, unde este spitalulŭ, şi să rênduiţĭ pentru paza lorŭ

Décă astŭ-felŭ sciința e representată în țéră de strĕinĭ, și anume

pe căpitanulŭ Spătărescŭ, care prin deosebitŭ pitacŭ, iată amŭ datŭ poruncă la dumné-luĭ Vel Spăt. să dea cu seimenĭ din destulŭ a-ĭ păzi și a nu-ĭ lăsa să se amestece cu ceĭ sănătoșĭ, nicĭ cu aceĭ bolnavĭ dela spitalŭ, nicĭ a se întórce înapoĭ la Bucurescĭ în casele lorŭ să iae cevașĭ, ci să fie păziți până la 40 de ḑile, dându-le cele trebuincióse ale mâncării dela mŏnăstirea sfîntuluĭ Pantelimonŭ. Iată s'aŭ făcutŭ deosebită porunca Domnieĭ mele prin pitacŭ și către epitropulŭ sfîntuluĭ Pantelimonŭ, ca atâtŭ spitalulŭ, cât și celé trebuincióse ale spitaluluĭ să le gătéscă și să le împlinéscă; și de vreme ce la acéstă trébă și purtare de grijă pentru bóla ciumiĭ, amŭ orênduitŭ Domnia mea pe Medel. Ianache, ca pe unŭ practicosŭ și ca pre unulŭ ce s'aŭ aflatŭ și maĭ înainte cu slujbă la acéstă pricină, când s'aŭ întêplatŭ, étă îlŭ orênduimŭ, ca cu toțĭ ceĭ orênduițĭ ciocliĭ, că de se va maĭ întâmpla (feréscă Dumneḑeŭ!) bólă la vre-unŭ locŭ, să facă urmare și purtare de grijă după acéstă orênduială, ce se cuprinde maĭ susŭ; căruia i-se făcu și deosebită poruncă prin domnesculŭ nostru pitacŭ pentru purtarea de grijă a acesteĭ trebĭ. tol. p. gvmd. 1784, Noemvrie 15.»

Pitacŭ către Vel Spătarŭ pentru țiganulŭ mortŭ în Țigănia Heresculuĭ, în ce chipŭ să urmeze.

«D-ta Vel Spătarŭ fiindŭ că în țigănia Herăsculuĭ a muritŭ unŭ țiganŭ cu bănuială de bóla ciumiĭ, s'aŭ datŭ de cătră Domnia mea poruncă prin pitacŭ ca d-luĭ Vel Agă de împreună cu Medel. Ianache, mergêndŭ, acolo dovedindŭ că este adevĕratŭ, că din bóla acésta a muritŭ, pe acelŭ mortŭ întru acea casă să-lŭ îngrópe, și casa surpându-o josŭ să-ĭ dea focŭ, să arḑă de totŭ, iar pre vre unulŭ altulŭ de va fi bolnavŭ să-lŭ rădice și în căruța cea orênduită să-lŭ trimiță la biserica sfîntuluĭ Visarionŭ, ce este rênduită spitalŭ pentru acéstă bólă, ca să fie acolo în pază; așijderea și câte case într'acéstă mahala sunt împrejurulŭ caseĭ ceĭ molipsite, pe toțĭ aceĭ să-ĭ scóță din Bucurescĭ și să-ĭ ducă la pădurea sfîntuluĭ Pantelimonŭ împotriva spitaluluĭ ot. sfîntulŭ Visarionŭ; ci dar pentru paza acelorŭ mahalagiĭ, care ḑicemŭ să se așeze la pădurea sfîntuluĭ Panteleimonŭ, de a nu-ĭ îngădui să se întórcă în Bucurescĭ la casele lorŭ, să orênduești dumné-ta unŭ căpitanŭ de seimenĭ cu seimeniĭ din destuĭ, făcêndŭ teslimŭ atâtŭ pe căpitanŭ cât și pe ómeniĭ luĭ în mâna Medelniceruluĭ Ianache, fiindŭ-că pe Medelniceriŭ l'amŭ orênduitŭ Domnia mea Epistatisŭ la acéstă trébă și cu purtare de grijă pentru bóla ciumiĭ, ca unulŭ ce a fostŭ și maĭ înainte, și are pracsis la pricina acésta, spre a-ĭ povĕțui după porunca ce are prin deosebitŭ Pitaculŭ nostru în ce chipŭ să urmeze cu paza; i lângă acésta te înșciințămŭ, că de vreme ce și pe afară prin sate, la douĕ treĭ locurĭ, s'aŭ însemnatŭ de bóla ciumiĭ, măcarŭ că s'aŭ făcutŭ trebuinciósa orênduială pentru pază, și s'aŭ datŭ de către Domnia mea cuviinciósele porunciĭ, dar de se va întêmpla, feréscă Dumneḑeŭ, de a se lăți și a se maĭ înmulți bóla, pentru a se feri orașulŭ Bucurescĭĭ să nu să molipséscă maĭ multŭ cu venirea celorŭ de pe afară, face trebuință să ocoléscă cu gardŭ de jurŭ împrejurŭ, lăsându-se slobode numaĭ celé patru poduriĭ marĭ ale orașuluĭ, însă podulŭ Calicilorŭ, podulŭ Mogoșoĭ,

prin Grecĭ, biserica este mereŭ ferită d'a se desnaționalisa, prin păzi-

podulŭ Șerbanŭ-Vodă, podulŭ Tîrguluĭ de afară ; de acea dară iată din vreme dămŭ dumi-tale în știre să daĭ poruncă mahalagiilorŭ de prin tóte mahalalele, ca să-șĭ gătéscă fieș-care parĭ, nuele și mărăcinĭ, și pe cătŭ ține cuprinsulŭ mahalalelorŭ să le aibă gata în fața loculuĭ, ca când din vrerea luĭ Dumnedeŭ se va maĭ lăți bóla ciumiĭ, dânduli-se poruncă numaĭ decât să se apuce să îngrădéscă pe cât ține cuprinsulŭ mahalaleĭ, făr de a nu lăsa cătușĭ de cât undeva deschisŭ, afară numaĭ din patru podurĭ marĭ ce s'aŭ dișŭ maĭ susŭ ; așijderea să daĭ dumné-ta strașnice porunciĭ la tóte străjile mărginiĭ Bucurescilorŭ, ca nicĭ de cum să nu lase pe ceĭ dela ordie să intre în Bucurescĭ, în sorocŭ de 40 de dile. 1784, Noembre 15.»

Pitacŭ către Ianache Medelnicerulŭ ce s'aŭ orênduitŭ pentru bóla ciumașilorŭ ca unulŭ ce a fostŭ și maĭ înainte.

D-ta Vel Medel. Ianache, fiindŭ-că s'a întêmplatŭ aicĭ în Bucurescĭ a se afla unŭ țiganŭ mortŭ cu bănuială de ciumă în țigănia Herăsculuĭ și fiindŭ că ne-amŭ pliroforisitŭ Domnia-mea de la uniĭ din dumné-lorŭ velițĭ boerĭ, cum că dumné-ta aĭ pracsis la acéstă purtare de grijă pentru bóla ciumeĭ, ca unulŭ ce te-aĭ aflatŭ și maĭ înainte cu slujbă de tréba acésta, când s'a întêmplatŭ bólă de ciumă în Bucurescĭ, iată atâtŭ pentru mórtea acestuĭ țiganŭ ce s'a întêmplatŭ acum în bănuială de bóla ciumeĭ, te orênduimŭ prin deosebitŭ pitacŭ către d-luĭ Vel Agă, ca să mergĭ de împreună cu dumné-luĭ să facĭ urmarea cea cuviincióșă, precum dintr'acelŭ pitacŭ veĭ înțelege pe largŭ, câtŭ și pentru alte locurĭ de se va maĭ întêmpla (feréscă Dumnedeŭ) a se lăți bóla acésta, și dămŭ purtarea de grijă a păzi cele trebuincióse asupră-țĭ, și iată-țĭ poruncimŭ să ieĭ dela dumné-luĭ Vel Agă căpitănĭile de ciocli și cu toțĭ ciocli asupră-țĭ, ca să-ĭ puĭ la orênduială, să-ĭ metaherisescĭ cu mijlocŭlŭ ce-lŭ sciĭ, și după împrejurarea ce veĭ lua de întêmplare (feréscă Dumnedeŭ) că s'aŭ maĭ însemnatŭ orĭ unde în Bucurescĭ, numaĭ decât să facĭ aceea ce se cade, după cum orênduimŭ și la casa țiganuluĭ ce a muritŭ în numita mahala, ca pre ceĭ bolnavĭ să se scóță la spitalulŭ celŭ orênduitŭ, iar pe ceĭ de pre alăturea caseĭ ceĭ molipsite de aprópe, la lazaretŭ ; așijderea să ieĭ și de la d-luĭ Vel Spăt. unŭ căpitanŭ cu seimenĭ din destuĭ pentru paza celorŭ ce sunt să se ridice din prejurulŭ caseĭ țiganuluĭ să se ducă la pădurea sfîntuluĭ Panteleimonŭ, din potriva spitaluluĭ celorŭ bolnavĭ, ca în 40 de dile ce sunt rênduițĭ a face lazaretŭ să-ĭ păzéscă a nu se amesteca cu ceĭ bolnavĭ, nicĭ a se întórce la casele lorŭ, ca să iea cevașŭ, nelăsându-ĭ să iésă din ordie nicăirĭ, cum și pe alțiĭ de se va maĭ întêmpla (feréscă Dumnedeŭ) trebuință a-ĭ trimete la aceeașĭ ordie, asemenea să aibă la pază până la 40 de dile, cărora să li se dea de mâncare dela mŏnăstirea sfântuluĭ Panteleimonŭ, și pe tótă dĭua să-țĭ dea în scire pentru sănĕtate, séŭ altă întêmplare a lorŭ și d-ta să arĕțĭ noue, atâtŭ pentru aceĭ dela ordie, i pentru ceĭ bolnavĭ dela spitalŭ, câtŭ și pentru altă casă în Bucurescĭ de se va maĭ întêmpla ; iar ciocliloră celorŭ molipsițĭ să le daĭ tare poruncă, și acésta să-țĭ fie cea maĭ mare purtare de grijă, ca eĭ să nu se amestice cu ceĭ sănĕtoșĭ, cum și ceĭ-lalțĭ ciocli să nu se amestece

rea «nizamuluĭ» opritorŭ servireĭ la unŭ altarŭ a celorŭ carĭ s'arŭ fi hirotonisitŭ peste Dunăre:

Pitacŭ către Mitropolitŭ pentru ceĭ ce s'aŭ hirotonitŭ decinde să le iae Darulŭ.

«Pré sfinția ta părinte Mitropolite, fiindŭ-că unŭ Simionŭ sin Nica Călărașŭ de la Roșĭ sud. Teleormanŭ, i Marin Dajnicŭ *iar de acolo, în potriva pravileĭ și a canónelorŭ bisericescĭ, cum și a obiceiuluĭ pămîntuluĭ, eșindŭ din enoria lorŭ, s'aŭ sculatŭ de s'aŭ dusŭ la alta strĕină eparchie peste Dunăre și aŭ luatŭ cinurĭ* bisericescĭ, unulŭ de preotŭ și altulŭ de diaconŭ, care acestŭ lucru fiindŭ, după cum ḑicemŭ, în potriva pravileĭ, iată îĭ trimetemŭ la pré sfinția ta ca să li-se ica darulŭ, și apoĭ să-ĭ trimițĭ la Domnia mea. 1784, Aprilie 19.»

---

pentru câștigŭ de borfe a face hrăpire, că acésta pricinuesce cea maĭ multă molipsélă, și să fie ciocli ceĭ molipsițĭ însemnațĭ cu semnŭ roșu la gâtŭ, gulerŭ mare, ca să se cunóscă, silindu-te în totŭ chipulŭ la acéstă trébă, care este vătĕmare de obște a se străjui. Tol. p... gvmd. — 1784, Noembre 15.»

Pitacŭ către d-luĭ Vel Stolnicŭ Dumitrache a găti spitalŭ la biserica S-tuluĭ Visarionŭ și a da hrană celorŭ bolnavĭ i celorŭ zmreduițĭ de bóla ciumeĭ.

«D-ta biv Vel Stolnice Dumitrache, Epitrópe alŭ S-tuluĭ Pantelimonŭ, fiindŭ-că s'a întêmplatŭ în Bucurescĭ a muri unŭ țiganŭ cu bănuială de ciumă și a se molipsi ceĭ de lângă dînsulŭ, și fiindŭ-că pentru bolnaviĭ de acéstă bólă când se întêmplă în Bucurescĭ este orênduitŭ spitalŭ la bisericuța Visarionŭ din josulŭ mŏnăstireĭ S-tuluĭ Pantelimonŭ, iată am orênduitŭ Domnia mea pe Medeln. Ianache Hiotulŭ, că de vorŭ fi într'aceașĭ casă și alțĭ bolnavĭ, și va fi cu adevĕratŭ de ciumă, să-ĭ rădice să-ĭ trimiță la numitulŭ spitalŭ, iar pe ceĭ de pe împrejurulŭ caseĭ acesteia molipsită să-ĭ trimiță în pădurea S-tuluĭ Pantelimonŭ, ce este împotriva spitaluluĭ, să facă lazaretŭ 40 de ḑile ; ci dar d-ta să puĭ numaĭ decât să gătéscă spitalulŭ și cele trebuincióse după orênduială, ca atâtŭ bolnaviĭ dintru acéstă casă de vorŭ fi, cât și alțiĭ de se va maĭ întêmpla, feréscă Dumneḑeŭ, a se maĭ înbolnăvi și a se aduce la spitalŭ, să nu fie isterisițĭ, ca creștinĭ, de preotulŭ și de celea trebuincióse lorŭ, ci ajungêndŭ cu orênduitulŭ boeriŭ, vețĭ pune la cale ca să nu se facă vre-unŭ cusurŭ. 1784, Noembrie 15.»

Pitacŭ către Vel Spătarŭ să mute Târgulŭ de afară la câmpŭ.

D-ta Vel Spătarŭ, fiindŭ-că aicĭ în Bucurescĭ s'a însemnatŭ după cum sciĭ la douĕ treĭ locurĭ de năprasnica bóla ciumeĭ, care este lipicióză, s'ar fi căḑutŭ a opri cu totulŭ adunarea târgurilorŭ, dar fiindŭ-că oborulŭ târguluĭ de afară este multŭ trebuinciosŭ a se opri, iată poruncimŭ d-tale să daĭ în scire la toțĭ de obște și să ipistăsescĭ, ca să se mute și să se facă acéstă adunare a oboruluĭ afară din Bucurescĭ, la câmpŭ, fără de a nu îngădui maĭ multŭ a se

Dar acestŭ «*nizamŭ*» aplicatŭ și la ceĭ carĭ puteaŭ veni de peste Car pați, era o pagubă reală pentru cultura națională. Décă de peste Du-

face unde era până acum, ci, cum ḑicemŭ, afară la câmpŭ să se urmeze a se face. Tol. p... gvmd. 1784, Noembrie 20.»

Pitacŭ către Vel Aga ca Târgulŭ Cuculuĭ să nu se facă.

«D-ta Vel Aga, fiindŭ-că aci în Bucurescĭ s'a însemnatŭ la douĕ treĭ locur-de năprasnica bólă a ciumeĭ, care este lipiciósă, de trebuință am socotitŭ Domĭ nia-mea, că în câte-va ḑile să fie oprită adunarea ce se face la Târgulŭ Cuculuĭ spre a nu se face maĭ multŭ molifsire și lățime, căcĭ acolo în adunare póte și molifsiți să fie vre-uniĭ necunoscuțĭ; de acea dar iată poruncimŭ d-tale, ca sá lipséscă acéstă adunare din târgulŭ Cuculuĭ, și să fie poprită în câte-va ḑile, până veĭ avé a doua poruncă. Tol. pis. gvmd. 1784, Noemb. 20.»

1784, Noemb. 25. S'a scrisŭ 2 cărți legate, una către Ispravniciĭ Dâmboviței, și alta către Cârstea Voinesculŭ biv alŭ 3-lea Logofĕtŭ, ce este purtătorŭ de grijă la plaiulŭ Ialomiței, ca să aibă și lazaretŭ plaiulŭ Dâmboviṭa, după cum dintru întĕiașĭ dată totŭ asupra sa a fostŭ datŭ, și măcarŭ că este acolo Vătavŭ, atuncĭ tréba o cere Măria Sa de la dînsulŭ, și de se înțelege cu acelŭ vătavŭ, bine, de nu se înțelege, ca să-lŭ lipséscă și să se rênduiască altulŭ, care cărțĭ astădĭ Noemb. 26 s'aŭ datŭ în mâna d-luĭ Vel Spătarŭ ca să se trimiță.»

Carte la Căpit. de la Lichirescĭ, ca ceĭ ce vinŭ din partea Silistreĭ să facă lazaretŭ 5 ḑile, afară de ómeniĭ împĕrătescĭ.

«Zem. Vlas. Sluga Domnieĭ mele Căpitane de la căpitănia Lichirescĭ ot sud Ialomița, fiindŭ-că se aude de bóla ciumeĭ, de trebuință am socotitŭ Domnia mea, că ceĭ ce vinŭ din partea Silistreĭ să facă lazaretŭ câte-va ḑile, ci dar iată că-ți poruncimŭ Domnia mea, ca afară din ómeniĭ împĕrătescĭ trecĕtorĭ, i din ceĭ ce vinŭ cu trebĭ împĕrătescĭ către noĭ, toți ceĭ-lalți negustorĭ : Turcĭ séŭ creștinĭ, séŭ orĭ-cine arŭ fi, carĭ vinŭ cu trebĭ ale lorŭ, să fie opriți, a face lazaretŭ 5 ḑile, pentru care acestŭ lazaretŭ ce rênduimŭ să se facă, de orĭ-ce trebuință de ajutorŭ veĭ avé povĕțuire de la d-luĭ Vel Spătarŭ; acésta. 1784, Noembrie 27.»

Pitacŭ la epitropĭ pentru léfa doftoruluĭ Caracașŭ

«Dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ, fiindŭ-că pentru trebuința obștieĭ a politieĭ acesteia Bucurescĭ, amŭ rênduitŭ Domnia mea dohtorŭ pe Caracașŭ dohtorulŭ, poruncimŭ ca dela ḑi întâiŭ a luniĭ luĭ Maiŭ ce vine să aveți a-ĭ da léfă pe lună po. tal. una sută tol. p. 1784, Aprilie 25.»

Pitacŭ la epitropiĭ mŏnăstireĭ sfîntuluĭ Panteleimonŭ că aŭ orênduitŭ pe Caracașŭ dohtorŭ acolo la spitalŭ.

«Dumné-ta biv Vel Stolnicŭ Dumitrache, epitrope alŭ mŏnăstireĭ sfîntuluĭ

năre nu ne puteaŭ veni preoți culți, nu era așia de peste munți. Acolo, în Transilvania, între anii 1780—1782 se întorsese dela Roma Șincaĭ, care ocupându postulŭ de directorŭ alŭ scólelorŭ române, funcțiune ce ocupă până în 1794, dete acestorŭ scóle (înmulțite până la

Panteleimonŭ, veĭ sci că amŭ orênduitŭ Domnia mea dohtorŭ pentru căutarea bolnavilorŭ din spitalulŭ acesteĭ mŏnăstirĭ pe Caracașŭ dohtorulŭ carele are a urma căutarea bolnavilorŭ cu silința ce se cade, ci dar să-lŭ sciĭ de dohtorŭ alŭ spitaluluĭ acesteĭ mŏnăstirĭ, și să i-se dea léfa cea orênduită, câte tal. 50 pe lună dela ḑi înteiŭ a lunii aceștia April. tol. p. gvd. 1784 April. 25.»

Pitacŭ către Vel Agă i către Vel Spăt. pentru ceĭ ce se bolnăvescŭ să arete vătășăi.

«Dumné-ta Vel Spăt. i dumné-ta Vel Agă, măcarŭ că din mila mareluĭ Dumneḑeŭ acéstă una-dată nu s'aŭ însemnatŭ aicĭ nicĭ la o parte nimene de bóla ciumiĭ, dar fiindŭ-că la Silistra, peste Dunăre, s'aŭ înmulțitŭ bóla acésta, face trebuință, ca pe lângă nădejdea ce avemŭ la mila luĭ Dumneḑeŭ, să facemŭ și noĭ maĭ înainte paza cea ce se va puté; de aceea dar poruncimŭ dumné-vóstră, din tóte mahalalele Bucurescilorŭ să aduceți pe vătași, cum și câte unŭ preotŭ dela tóte bisericile și mŏnăstirile Bucurescilorŭ, cărora preoți măcarŭ că prin sfinția sa părintele Mitropolitulŭ țĕriĭ li s'aŭ datŭ povețuirĭ, dar și dumné-vóstră să arĕtați porunca Domnieĭ mele, atâtŭ preoților cât și vătașilorŭ, de acum înainte să grijéscă, și orĭ-cine se va bolnăvi în mahala, măcarŭ de verĭ-ce felŭ de patimă, orĭ bărbatŭ orĭ muĭere séŭ copilŭ, să aibă și preotulŭ și vătășelulŭ a venì să arĕte, ceĭ din mahala la dumné-luĭ Vel Spăt. iar ceĭ din târgŭ la dumné-luĭ Vel Agă, și dumné-vóstră datorĭ să fiți a arĕta Domnieĭ mele, ca să cercetămŭ patima celuĭ bolnavŭ. 1785, Iulie 6.»

Pitacŭ către Veliți a se orêndui Medelniceriulŭ Ianache pentru epistasia bóleĭ de ciumă.

«Dumné-vóstră Velițilorŭ boerĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, fiindŭ-că s'aŭ auḑitŭ de bóla ciumiĭ la câte-va locurĭ, afară, și fiindŭ-că dumné-luĭ Vel Spătariŭ avêndŭ și trebile spătărieĭ, nu póte numaĭ și numaĭ acéstă trébă a o căuta, amŭ socotitŭ și amŭ hotărîtŭ Domnia mea, ca să orênduimŭ la acésta pe Medelniceriŭ Ienache, ca unulŭ ce aŭ fostŭ și maĭ înainte, și este practicosŭ la tréba acésta; ci iată poruncimŭ d-vóstră să vĕ adunați cu toțiĭ, unde viindŭ d-luĭ Vel Spătariŭ și d-luĭ Vel Agă, să aduceți pe numitulŭ Medelniceriŭ Ienache, să socotiți ponturile ce sunt cuviincióse a se pune în orênduială pentru nizamulŭ acesteĭ trebĭ, pentru buna pază și curățenie, și să ne însciințați în scrisŭ cu anafora, cu vătavŭ de păhărniceĭ. toli. p. gvmd. 1785, Decemvrie 7.»

300) unŭ avêntŭ deosebitŭ. (1) Elŭ publicâ la 1783, la Blajŭ, gramatica latino-română, în care și regulele românescĭ eraŭ reproduse cu litere latine. E gramatica care remase în usŭ în scólele ardelene până după începerea secoluluĭ alŭ XIX-lea, și care nu trebue să fie fostŭ străină, — ca influință — faptuluĭ publicăreĭ cațĭ-va anĭ apoĭ a gramaticeĭ române

---

Pitaculŭ Țérahuluĭ dela Spitalulŭ Colțeĭ, ce s'aŭ orênduitŭ în loculŭ luĭ Martinŭ.

Iŏ Nicolae Petru Mavrogheni Vvd.

Fiindŭ-că amŭ orênduitŭ Domnia mea, Țérahŭ la spitalulŭ dela sfânta mânăstire Colțea de aicĭ din Bucurescĭ pe Marinŭ Perinis în loculŭ luĭ Martinŭ ce a muritŭ, poruncimŭ epitropilorŭ dela numita mŏnăstire să avețĭ a-lŭ sci de Țérahŭ alŭ spitaluluĭ, care să fie datorŭ a căuta pe bolnavĭ cu tótă cuviinciósa purtare de grijă, și să-șĭ aibă orênduiala luĭ pentru slujba sa, după cum a avutŭ și celŭ maĭ dinainte. Tol. pisah gvmd. — 1787, Aprilie 10.

Carte legată către Caimacamulŭ pentru léfa spițeruluĭ și a doftoruluĭ dela Craiova ce se cuprinde maĭ josŭ.

Cinstitŭ și credinciosŭ boerulŭ Domnieĭ mele Enache Hrisoscolei biv Vel Banŭ Caimacamulŭ Craioveĭ sănĕtate, în trecutele ḑile ne-aĭ scrisŭ dumné-ta pentru spițerŭ, ca să se așeḑe în loculŭ luĭ Gheorghe Țerahŭ ce a muritŭ, pentru care fiindŭ trebuință ca să grăimŭ cu sfinția sa iubitorulŭ de Dumneḑeŭ părintele Rŏmneculŭ, de aceea n'amŭ datŭ dumi-tale rĕspunsŭ de atuncĭ; iată acum grăimŭ că sfinția sa ne arétă pentru acelŭ spițerŭ cum că pentru trebuința obșteĭ, cât pentru a prinde loculŭ aceluĭ Gheorghe Țerahŭ, este destoinicŭ acesta ce mi l'aĭ arĕtatŭ dumné-ta, iar pentru léfă într'acestașŭ chipŭ are a se urma, adecă: din talerĭ 1.000 ce sunt rênduițĭ tal. 800 să se dea dohtoruluĭ de Craiova, și tal. 100 spițeruluĭ de acolé, și tal. 100 dohtoruluĭ dela Râmnicŭ, ci dar să-lŭ așeḑĭ dumné-ta la tréba acésta, și léfa are să o împartă după cum arĕtămŭ dumi-tale maĭ susŭ, și fiĭ dumné-ta sănĕtosŭ. — 1785, Martie 16.»

Condica No. 12 Arch. Statuluĭ, fila 207 maĭ cuprinde unŭ pitacŭ către biv Vel Stol. Dumitrache, epitropŭ la Sft. Pantelimonŭ. A muritŭ unŭ țiganŭ în Bucurescĭ și se bănuesce a fi fostŭ bolnavŭ de ciumă. Domnulŭ poruncesce ca ceĭ din casa unde s'a întêmplatŭ mórtea să fie trămișĭ la spitalulŭ Pantelimonŭ și să se facă lazaretŭ de bolnavĭ în pădurea de acolo. — 1784, Noembre 15.

NB. Acestŭ Dumitrache este autorulŭ croniceĭ ce amŭ publicatŭ în Analele Academieĭ.

(1) Veḑĭ Papiu Ilarianŭ. Discursulŭ sĕŭ de intrare la Academie.

a luĭ Văcărescu în Bucurescĭ. Totŭ la 1783 Șincaĭ publică Catehismulŭ și două abecedare, iar la 1785 o aritmetică.

Dar pe când în Ardealŭ cultura câștigá prin tipografie și cărțĭ, în Muntenia, M. Suțu aduce pedice acesteĭ culturĭ prin introducerea pentru prima dată a censureĭ.

Pe de o parte M. Suțu are aerŭ de a protege tipografia, dându în 29 Februarie, 1784, luĭ Stancu tipografulŭ dela tipografia Mitropolieĭ din Bucurescĭ, chrisovŭ de scutirĭ de dijmăritŭ, i vinăriciŭ pe bucatele séle, și pe de alta stabilesce censura prin următórele acte:

«*Pitacŭ către pré sfinția sa Părintele Mitropolitŭ pentru Tipografiĭ, a nu se maĭ tipări de acum înainte nimicŭ, până a nu înștiința Mărieĭ sale ânteiŭ.*

«Pré sfinția ta Părinte Mitropolite, fiindŭ că se cuvine a și Domnia mea cele ce se daŭ în tipariŭ la tipografia grecéscă, atâtŭ de aicĭ din Bucurescĭ, cât și de afară, iată cu acestŭ Pitacŭ dămŭ pré sfințieĭ tale, în scire, ca de astădĭ înainte făr' de a nu ne arĕta pré sfinția ta ântâiŭ cu anafora și făr' de a nu se da voia nóstră, să nu se cuteze tipografiĭ, nicĭ vre unŭ Vivlionŭ, nicĭ măcarŭ altŭ felŭ de scrisóre, séŭ hârtie, verĭ-cum a da în tipariŭ; acéstă înșciințare să o daĭ pré sfinția ta și părinților Episcopĭ, cum și tipografilorŭ să le poruncescĭ. Tolico p. gvmd. 1784, Iuliŭ 25.»

Pitacŭ către Episcopulŭ Râmniculuĭ a nu tipări tipografiĭ făr' de poruncă Domnéscă.

«Iubitoriulŭ de Dumnedeŭ, sfinția ta Părinte Episcópe a sfinteĭ Episcopiĭ Rŏmnicŭ, chirŭ Filaretŭ, fiindŭ-că se cuvine a și Domnia mea cele ce se daŭ în tipariŭ la tipografia grecéscă, atâtŭ de aicĭ din Bucurescĭ, cât și de afară, iată osebitŭ s'aŭ scrisŭ Pitaculŭ Domnieĭ mele către pré sfinția sa părintele Mitropolitŭ pentru tipografia de aicĭ din Bucurescĭ, ca de astădĭ înainte, fără de a nu ne arĕta ântĕiŭ cu Anafora, și fără a nu se da ântĕiŭ voia nóstră, să nu se cuteze tipografiĭ, nicĭ vre-unŭ Vivlionŭ, nicĭ măcarŭ altŭ-feliŭ de scrisóre, séŭ hârtiă, verĭ-cuĭ a da în tipariŭ. Asemenea dămŭ știre și sfințieĭ tale, ca și pentru tipografia de aicĭ din Rômnicŭ așĭa să urmeze, cum și tipografilorŭ să le poruncescĭ. Tolico p. gvmd. 1784. Augustŭ 1.»

Cu tótă acéstă censură, s'aŭ publicatŭ, sub M. Suțu, grație maĭ alesŭ luĭ Filaretŭ Episcopulŭ Rômniculuĭ, unŭ numĕrŭ de cărțĭ, negreșitŭ maĭ

multŭ de biserică, séŭ la umbra biserice'. Aducemŭ în anexă titlurile acestorŭ publicațiunĭ (1).

Cu tótă propășirea necontestabilŭ făcută de țéră în ultimiĭ anĭ; cu toțĭ doctoriĭ trămișĭ în drépta și în stânga; cu tóte predicile, séŭ didachiile ținute la biserică, Duminicile și sĕrbătorile, în unele puncte extreme ale țĕreĭ, ba chiar și în capitală, persistă a domni prejudicățile și superstițiunile. O istorie nepărtinitóre a culturei naționale nu póte să nu înregistreze cu regretŭ unŭ documentŭ, ca celŭ ce dămŭ aci, din 17 Aprilie 1785. Acestŭ actŭ constată esistința credinței în strigoĭ și narézĕ fapta impie, din Mehedinți, a violărei mormintelorŭ, a desgropărei de morți, bănuiți că sunt strigoĭ, a arderei lorŭ și aruncărei cenușei lorŭ pe apă. Ne împăcămŭ întru cât-va cu M. Suțu pentru că înferézĕ asemenea faptă și caută să lumineze poporulŭ asupra eĭ. Iată documentulŭ:

«Cincĭ cărțĭ legate în cincĭ județe de peste Oltŭ și la Caimacamulŭ Craioveĭ.

«Amŭ fostŭ luatŭ Domnia mea însciințare, cum că într'aceste trecute ḑile, la Mehedinți, s'aŭ întêmplatŭ de aŭ muritŭ câți-va ómenĭ de peri-pleumonie,

(1) Veḑĭ anexele. Dela Filaretŭ ciraculŭ luĭ Kesasie, avemŭ între alte multe cărți, «*Mineile*» din care pe câte-va lunĭ fură publicate de Kesasie. Acestuiași Filaretŭ dedică Enache Văcărescu gramatica sea românéscă. Vomŭ reveni maĭ departe a ne ocupa de acestŭ vestitŭ barbatŭ. Iată în ce modŭ este redactatŭ titlulŭ Psaltireĭ tipărită de elŭ la 1784:

Ѱалтирѣ
Прорóкѣславй шй дрхрáтѣславй Двдѣ.
Якóмѣ дтрачéсташи кúпѣ тупхрúтѣ
д зúлеле прѣ лѣминатѣславй Дóмнѣ,
Ів Мúхáнѣ Константúнѣ
Сѣцѣлѣ Воевóдѣ.
Кѣ благословéнїѧ шй тóатѣ кїелтѣѧла
Прѣ сфúцїи сáле юбитóрюславй де Дмнезеѣ
Кирѣ Фїларетѣ
Епископѣлѣ Ржмникѣславн.
Мн сфнта Єпископїе а Ржмникѣславн,
Ла анѣлѣ дела зидúрѣ лѣмїй,
зечѣ іарѣ дела Хс дѱпд
Сѧѣ тупхрн дѣ Климентѣ Іеромонахѣ Тун.
Ржмничéнѣ:
Шн дѣ попа Костандин Тун. Ржм.

Formatŭ in 4°.

și ómeniĭ aŭ intratŭ într'o părere, cum că arŭ fi eșitŭ strigoĭ și dintr'acésta ar fi muritŭ, după care părere a lorŭ aŭ pusŭ și aŭ și desgropatŭ pe uniĭ, arțêndŭ și trupurile lorŭ, dându-le pe apă. De care lucru ne-amŭ miratŭ Domnia mea, de ce să îngăduescĭ, d-ta, cât și Ispravniciĭ, pe locuitorĭ a avé acestŭ felŭ de idee nebunéscă și cum să se cuteze la o faptă ca acésta, care este și împotriva legeĭ și vinovatŭ de pedépsă celŭ ce o urméză. Acum fără a nu ne însciința, nicĭ d-ta, nicĭ Ispravniciĭ, înțelesemŭ, că și la Doljŭ s'a auțitŭ de una ca acésta; pentru care iată că scriemŭ d-tale, să aibĭ a scóte pe ómenĭ din acéstă idee și să-ĭ facĭ să înțelégă, că acésta este o părere nebunéscă și să nu maĭ cuteze la fapte de acestea, căcĭ celŭ ce va îndrăsni, va cădé în pedépsa acea ce este orênduită după pravilă la săpătoriĭ de mormînturĭ; de care iată scriemŭ și deosebitŭ cărțile Domnieĭ mele, către Ispravniciĭ județelorŭ, așijderea și P. S. S. Păr. Episcopŭ de Rômnicŭ a scrisŭ cărțile S. S. către protopopĭ și preoțĭ, să dea norodului învețătură, care cele ce veĭ primi, d-ta, să aĭ a le trămite la fieș-care județŭ, și fiindŭ-că se află și de una dată și doctorulŭ Craioveĭ aci, i-se dete porunca Domnieĭ mele, ca să se scóle să vie acolo, ca să caute să vadă, ce este patima acésta și de va fi trebuință să mérgă și la Mehedințĭ, să vadă și să avemŭ Domnia mea însciințare cu pliroforie pe largŭ de patima acésta.» 1785, Aprilie 16.

XLVIII.

Dările sub M. Suțu.

Celŭ maĭ vechiŭ documentŭ relativŭ la dărĭ, datatŭ cu câte-va ḑile maĭ nainte de sosirea luĭ M. Suțu la Cotroceni, este o carte de cercătură a dijmărituluĭ din 16 Augustŭ 1783.

Nimicŭ noŭ de alt-mintrelea prin acéstă carte redactată aprópe identicŭ ca cele din aniĭ următorĭ și din aniĭ trecuțĭ (1).

(1) *Carte de cercătura dijmărituluĭ pe anulŭ 1783.*

«....Zem. Vlascoi. După obiceiŭ s'a datŭ acéstă carte a Domnieĭ mele . . . ce aŭ cumpĕratŭ slujba dijmărituluĭ pe anulŭ acesta 1783, din sud . . . ca să aibă a orêndui cercătorĭ pe urma slujbașilorŭ d'întâiŭ, să strîngă rĕvașele acelora, și să dea rĕvașele lorŭ, și pe care din slujbașĭ îlŭ va găsi cu litre furate și nepuse la catastihŭ să-ĭ apuce să plătéscă îndoitŭ, din carĭ baniĭ drepțĭ să-ĭ aducă la cumpĕrătorŭ, și îndoiala să fie a lorŭ, după obiceiŭ, iar pe locuitoriĭ carĭ-ĭ va găsi cu litre dosite și ne-arĕtate la slujbașiĭ d'întâiŭ pe uniĭ ca aceĭ, să-ĭ apuce să plătéscă baniĭ dijmărituluĭ cu poclonŭ pe litrele ce

In Novembre 13, 1783, M. Suțu dă următórea :

Carte de cercetare la cinci județe ot preste Oltŭ ca să cerceteze pentru ceĭ ce sunt cu slujbe orênduițĭ.

«...Zem. Vlascoi. Fiindŭ-că pururea grijimŭ Domnia mea a se păzi întru tóte dreptatea locuitorilorŭ ce ni-s'aŭ încredințatŭ, atâtŭ la altele tóte, câtŭ și la obicĭnuitele slujbe de peste anŭ cu care se orênduescŭ slujbașiĭ în țéră, spre a fi feriți locuitoriĭ de a nu se supĕra séŭ a se jăfui peste datele ponturilorŭ, maĭ vêrtosŭ ceĭ ce sunt departe de noĭ cu locuința, carĭ cu greŭ și cu ostenélă le cadŭ până a ajunge și până a veni cu jalbă la Domnia mea; de acea dar, ca să nu se facă nicĭ acum la slujba oierituluĭ vre-o strîmbătate locuitorilorŭ de către ceĭ ce sunt orênduiți, iată orênduimŭ într'adinsŭ pe . . . să mérgă la cinci județe de peste Oltŭ, unde se aibă a perierghisi și a lua sémă cu bună purtare de grijă în ce chipŭ se pórtă ceĭ ce sunt orênduiți cu slujba într'acele cinci județe pentru locuitorĭ, cu dreptulŭ numaĭ acela ce este obicĭnuitŭ. Venitulŭ slujbeĭ acesteia să și-lŭ caute slujbașiĭ urmândŭ întocmaĭ după coprinderea ponturilorŭ domnescĭ ce li-s'aŭ datŭ la mână de orênduiala acesteĭ slujbe, iar maĭ multŭ să nu-ĭ îngăduéscă a face câtŭ de puțină urmare împotrivă, orĭ spre a jăfui și a lua maĭ multŭ de la cine-vașĭ cevașĭ, orĭ a nu se purta printre locuitorĭ cu orênduiala ce li-se cade și a-ĭ necăji pentru conace fără de plată și a le face cheltuelĭ, și pe care va găsi împotriva ponturilorŭ că a făcutŭ vre-unŭ jafŭ fără de cale, măcarŭ câtŭ de puținŭ, prin marafetulŭ d-luĭ Caimacamuluĭ séŭ Ispravnicilorŭ să facă împlinire și să-lŭ și însciințeze Domnieĭ mele pe unulŭ ca acela, și așĭa să aibă străjuire deplinŭ la căutatulŭ acesteĭ slujbe pentru ceĭ rênduițĭ, ca să nu facă, cum ḑicemŭ, nicĭ unŭ felŭ de supĕrare și nedreptate locuitorilorŭ și să ne și însciințeze numitulŭ orênduitŭ la acésta, de se păzesce de către slujbașĭ ponturile, séŭ poruncile nóstre séŭ nu. ii saam receh. gvmd. 1783, Noemb. 14.»

---

vorŭ găsi dosite drepți, carĭ banĭ să-ĭ aducă la cumpĕrătorŭ, și pentru că eĭ le-aŭ dositŭ socotindŭ să păgubéscă cămara domnéscă, să le iea după obiceiŭ câte banĭ treĭ de litră pentru ostenéla cercătorilorŭ, iar maĭ multŭ să nu se îndrăsnéscă a lua, că se va pedepsi; și cercătoriĭ să aibă a ămbla cercândŭ numaĭ până la Septembre 10, iar maĭ multŭ să n'aibă voie a ămbla, dar fórte să se ferésca cercătoriĭ, a nu face locuitorilorŭ supĕrare din mâncare și bĕutură, ci tóte ce le va trebui să le cumpere cu banĭ gata, nicĭ să se cuteze a asupri pe locuitorĭ ca cu pricină de litre dosite să-ĭ jăfuéscă, că de vorŭ face nescare-va supĕrărĭ, peste porunca Domnieĭ mele, și va veni cine-va cu jalbă, vorŭ plăti îndoitŭ și se vorŭ pedepsi, însă să fie și prin scirea d-nélorŭ Ispravnicilorŭ aĭ județuluĭ. ii sam. receh gvmd. 1783, Augustŭ 16.»

Asemenea cărțĭ de cercătura dijmărituluĭ s'aŭ făcutŭ ca acésta de susŭ și pe aniĭ 1784 și 1785.

Pe anulŭ 1784, cu începere dela Ianuare, Domnitorulŭ Suțu rênduesce asupra tustrelelorŭ ocne ómeniĭ sĕĭ de încredere și ia dispositiunĭ, ca să nu pótă lua din sare pentru trebuința caselorŭ decât cu *traista* și numaĭ ceĭ carĭ plătescŭ *sărĕritulŭ*. Acéstă taxă a sărĕrituluĭ, sub M. Suțu este de 5 taleri pe anŭ. Acéstă dare se póte plăti printr'unŭ mielŭ hârșie, unŭ caș̆ŭ și 6 oca lână (1).

(1) *Carte de cămărășie la câte trele Ocnele: Slănicŭ, Telega și cea de peste Oltŭ.*

«...Zem. Vlas. Cu acéstă carte a Domnieĭ mele însciințămŭ voue ocnașilorŭ, și tuturorŭ poslușnicilorŭ dela Ocna Slăniculuĭ sud. Saacŭ, că pe anulŭ acesta amŭ orênduitŭ asupra a câte trele Ocnele, pe credinciosulŭ boeriulŭ Domnieĭ mele Gheorghe biv Vel Armașŭ, Dumitrache Vel Ispravnicŭ za curte, și pe Vel Cămărașŭ za Ocne, Gheorghe biv Vel Armașŭ purtătoriŭ de grijă și chivernisitoriŭ, dându-le tótă tréba Ocnelorŭ în sémă; ci dară să-lŭ cunósceț̆ĭ de Cămărașŭ, și la ceĭ ce se vorŭ orêndui acolo la acéstă Ocnă, din partea numițilorŭ boierĭ, să dațĭ tótă supunerea și ascultarea, silindu-vĕ cu cea desăvêrșită osîrdie spre lucrarea și slujba trebilorŭ Ocneĭ, fără de a nu vĕ arĕta cu lenevire, séŭ împotrivire; așijderea să căutațĭ să vĕ mulțămițĭ pe dreptulŭ vostru, care vĕ este orênduitŭ a vĕ lua după obiceiŭ, cum ațĭ luatŭ și până acum, și să fițĭ gata după datoria vóstră la lucrulŭ Ocneĭ a nu se face câtŭ de puținŭ cusurŭ și zătignire, din pricina lenevirii și nesupunerii vóstre, pentru că celuĭ nesupusŭ și împotrivitorŭ i se va face grea pedépsă. Tolico. p. gvmd. 1784, Ianuarie.»

Asemenea carte s'a făcutŭ și la Ocnele marĭ din sud. Vâlcea; i la Ocna Telega, sud. Prahova, carte ce s'a datŭ luĭ Constantinŭ Caftangiulŭ ce s'a rênduitŭ asupra Ocnelorŭ de către Vel Cămărașŭ.

«...Zem. Vlas. Slugiĭ Domnieĭ mele Constantinŭ Caftangiŭ, ce s'a rênduitŭ din partea credincioșilorŭ boerilorŭ Domnieĭ mele biv Vel Armașŭ Gheorghe, i Dumitrache Vel Ispravnicŭ za curte i Vel Cămărașŭ za Ocne Gheorge, ce li s'a datŭ Ocnele asupra pe anulŭ acesta lét. 1784, care să mérgă la câte trele Ocnele, Slăniculŭ, Telega și cele de peste Oltŭ, să cerceteze de față și pe subt cumpĕtŭ, atâtŭ înprejurulŭ Ocnelorŭ, câț și prin satele și orașele ce vorŭ fi în partea loculuĭ pe aprópe de ocnă, și orĭ câtă, și la verĭ cine va găsi sare de anulŭ trecutŭ, cu rĕvașulŭ cămărașuluĭ ce aŭ fostŭ, séŭ fără răvașŭ, tótă să o facă zaptŭ și puindu-o în magasiĭ să le pecetluiască, de care făcêndŭ catastihŭ anume la cine și câtă sumă a găsitŭ, să-lŭ trimiță la numițiĭ boerĭ Domnieĭ mele ce sunt rênduițĭ asupra ocnelorŭ, ca să ni se arĕte să vedemŭ și vomŭ porunci cum să urmeze pentru acea sare; iar până vomŭ da alŭ doilea poruncă să stea acea sare poprită subt pecete. Tolico. psh. gvmd. 1784, Ianuarie.»

In 1784, Aprilie s'a făcutŭ carte la Ispravniciĭ Săcuienilorŭ, ca să fie doĭ ómenĭ rênduițĭ de pază la malulŭ Ghidióra.

Vămile, cela-laltŭ venitŭ domnescŭ, s'aŭ căutatŭ totŭ cu tarifulŭ din aniĭ trecuțĭ și anume prin întreprindere. In regie s'aŭ căutatŭ puținŭ timpŭ la începutulŭ anuluĭ 1785, până când s'aŭ pututŭ arenda (1).

In Octobre 6, cu cartea domnéscă dată luĭ Vel Cămărașŭ, Domnitorulŭ ordonă strîngerea tutulorŭ coturilorŭ vechĭ pentru ca să consti-

---

Carte pentru malurile de sare din sud. Slam-Rŏmnicŭ i Buzĕŭ și Saacŭ care sunt a se păzi.

«...Zcm. Vlas. După obiceiŭ fiindŭ-că malurile de sare ce sunt în sud. Slam-Rŏmnicŭ-Buzĕŭ și în sud. Saacŭ se păzescŭ de ómeniĭ cămărașilorŭ de Ocne, ca să nu se facă risipă cu carulŭ, séŭ cu calulŭ, afară numaĭ de ómeniĭ ceĭ ce plătescŭ sărĕritulŭ carĭ sunt șciuțĭ, însă și aceĭ aŭ voie să iae numaĭ cu *traista, pentru trebuința caselorŭ lorŭ.* Dreptŭ acea dămŭ Domnia mea acéstă carte la mâna.... pe care l'a orênduitŭ dumné-lorŭ cămărașĭ, ca să fie de pază la malurile dintr'aceste județe, să pórte grijă și să fie cu priveghiare a nu îngădui pe nimenea să facă risipă și să iae sare cu carulŭ séŭ cu calulŭ, afară numaĭ din ceĭ ce plătescŭ sărăritŭ, carĭ sunt șciuțĭ, însă și aceĭ să aibă voĭe a lua numaĭ cu traista, pentru trebuința caselorŭ lorŭ, și pentru câțĭ se hrănescŭ cu sare dintr'acele malurĭ, fără de banĭ, să iae dela dînșiĭ mielulŭ hârșie, cașulŭ și 6 oca lână, séŭ câte tal. cincĭ dela cine nu va avé de acelea, dar orĭ pe cine va prinde furândŭ, séŭ cu carulŭ, séŭ cu calulŭ, vitele tóte să le iae de glóbă, iar pe ómenĭ, după obiceiŭ, prin șcirea dumné-lorŭ Ispravnicilorŭ să-ĭ trimiță la pedépsa ocneĭ, pentru care să poruncesce și dumnévóstră Ispravnicilorŭ de județŭ, i Vătafilorŭ de plaiŭ, să fițĭ mână de ajutoriŭ orênduituluĭ de dumné-luĭ Vel Cămărașŭ spre a puté păzi după cum se cade și să nu curgă pagubă cămăriĭ. Tolico. p. gvmd. 1784, Martie 10.»

(1) *17 Cărți pe la Ispravnicĭ, pentru a orêndui Ispravniciĭ câte unŭ omŭ credinciosŭ la venitulŭ vămeĭ de împreună cu Vameșiĭ ceĭ din anulŭ trecutŭ, până se va hotarî.*

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud. — îndată ce veți primi Domnésca nóstră poruncă, să aveți a orêndui pe vămĭ câte unŭ omŭ credinciosŭ alŭ dumnévóstră, ca de împreună cu unulŭ din vameșiĭ anuluĭ ce aŭ trecutŭ să caute tréba vămeĭ, strîngêndŭ totŭ venitulŭ, dela ḑi întâiŭ a luneĭ aceștia Ghenarŭ până se va hotărî vînḑarea vămilorŭ, și vorŭ avé a-șĭ da séma cu catastihŭ anume de împreună cu totŭ venitulŭ, la ceĭ orênduițĭ Vameșĭ, cu cărțile Domnieĭ-mele; căutați însă să nu se facă vre-unŭ cusurŭ într'aceste ḑile, până se va hotărî, orĭ din vre-o nepurtare de grijă a orênduițilorŭ vechilĭ, orĭ din vre-unŭ sfetirismosŭ alŭ lorŭ. — 1785, Ghenarie 2.»

Asemenea s'aŭ scrisŭ și la Caimacamulŭ Craioveĭ, care cărțĭ s'aŭ trimisŭ cu lipcanŭ, Ghenarie 2.

tue unŭ venitŭ nouluĭ Cămărașŭ, obligându pe fie-care prăvăliașŭ să plătéscă pentru cotulŭ pecetluitŭ din noŭ câte 2 taleri și 19 banĭ(1).

Acéstă nedréptă imposițiune de coturĭ noue când prăvăliașulŭ avea deja cotŭ pecetluitŭ, nemulțămesce pre neguțitorĭ. Darea nu se póte percepe decât prin ciohodarĭ și mumbașirĭ, precum probézĕ actele din 28 Octobrie 1783 și 22 Iunie 1784 ce dămŭ în anexă.

In note se potŭ vedé încă ponturile pentru arendarea vinăriciuluĭ, a butărituluĭ, a oerituluĭ (2), a dijmărituluĭ, a tabaculuĭ, a monopoluluĭ lu-

(1) *Cartea ce se dă d-luĭ Vel Cămărașŭ pentru coturile ce se daŭ pe la negustoriĭ de prin târgurĭ.*

«...Zem Vlascoi. De vreme ce pentru ca să nu se facă norodului înșelăciune la marfa ce cumpĕră cu cotulŭ dela negustorĭ, și pentru a nu se micșora cotulŭ din drépta luĭ mĕsură, obiceiŭ a fostŭ a se da coturĭ pecetluite dela cămara domnéscă tutulorŭ negustorilorŭ, iată după obiceiŭ orênduimŭ Domnia-mea pe . . . cu coturĭ drepte, ce s'aŭ pecetluitŭ la Cămara Domnieĭ-mele, să aibă a le împărți la toțĭ ceĭ ce vîndŭ marfă cu cotulŭ aicĭ în orașulŭ Bucurescĭ, ca cu acele să vîndă, iar cele vechĭ să le strîngă dela mânile lorŭ pe tóte, și să aibă a lua dela dînșiĭ aceea ce este obișnuitŭ adecă câte taleri 2, banĭ 19 pentru douĕ coturĭ, ii saam receh gvmd.— 1783, Octobre 6.»

(2) *Carte de slujba oierituluĭ ce s'a făcutŭ pe anulŭ 1783.*

«...Zem. Vlas. Dat'amŭ Domnia mea acéstă carte. . . . ce a cumpĕratŭ pe anulŭ acesta lét. 1783. slujba oierituluĭ de sud: . . . . ca să aibă a căuta acéstă slujbă și să urmeze întocmaĭ după coprinderea ponturilorŭ de maĭ josŭ arĕtate, fără de a nu face câtușĭ de cât cusurŭ la poruncile Domnieĭ mele, ce printr'aceste ponturĭ s'aŭ datŭ.

«1. Mitropolia, Episcopiile și tóte mŏnăstirile, d-lorŭ Velițilorŭ boerĭ și jupânesele vĕduve de orĭ-ce trépță, și fabrica de postavŭ, toțĭ să plătéscă oieritŭ de oĭ po banĭ 12, după hotărîrea ce s'a făcutŭ prin hrisovulŭ Domnescŭ și poclonŭ după obiceiŭ până la ḑece po banĭ unulŭ, și de la ḑece în susŭ po banĭ 80 de nume, iar cuĭ i-se va face aridicăturĭ, li se va ținé în sémă suma aridicăturiĭ. Așijderea și ceĭ cu hrisóve înoite ce se coprinde din oieritŭ, făcênduli-se pecetluitŭ gospod. vorŭ scuti suma hrisóvelorŭ.

«2. Toțĭ ceĭ-lalțĭ locuitorĭ aĭ țĕreĭ și străiniĭ ce se vorŭ afla cu oĭ în țéră, verĭ a cuĭ să fie, să plătéscă oieritŭ deplinŭ duprecum arétă maĭ susŭ, de óie po banĭ 12 i obicĭnuitŭ poclonŭ, și străiniĭ ungurenĭ ce sunt șeḑĕtorĭ în țéră cu ruptóre de la visterie, măcar că aŭ hrisovŭ a li se ținé în sémă la 10 oĭ 2, dar acésta era când plătea oieritŭ de óie po banĭ 16 și jumĕtate, iar acum fiindŭ-că este oieritŭ câte banĭ 12 de óie, aŭ a plăti și ei pe tóte oile fără de nicĭ unŭ scăḑĕmîntŭ, la care și maĭ folosițĭ sunt acestŭ felŭ de cum era maĭ nainte, pentru că atuncĭ da pentru oĭ optŭ taleri unulŭ.

mînărilorŭ de céră, a monopoluluĭ fierărieĭ și sărărieĭ etc. Totŭ în notă sunt și diferite instrucțiunĭ relative la controlŭ și la împedicarea abusurilorŭ în perceperea diverselorŭ venitурĭ.

«3. Toțĭ străiniĭ ce vorŭ avé vite în țéră, caĭ, boĭ, vacĭ, bivolĭ să plătéscă văcăritulŭ străinilorŭ, ce este obicĭnuitŭ, însă bârsaniĭ ceĭ din ținutulŭ Bârseĭ din Transilvania, de vită câte banĭ 33, după cartea ce aŭ, iar ceĭ-llalțĭ străinĭ să plătéscă toțĭ de vită câte banĭ 66, după obiceiŭ, iar tunșiĭ și mânzațiĭ să plătéscă doĭ unulŭ, după vechiulŭ obiceiŭ

«4. Toțĭ locuitoriĭ de orĭ-ce tréptă cunoscêndŭ mila ce amŭ făcutŭ de obște la acéstă slujbă, să aibă a arĕta tóte oile lorŭ la boeriĭ slujbașĭ fără de a și le tăinui, căcĭ orĭ-carele se va dovedi că a ămblatŭ a ascunde, și a-șĭ tăinui oile cu gândŭ să păgubéscă visteria, pe uniĭ ca aceĭ nu numaĭ îĭ vomŭ da de a-șĭ plăti tóte oile îndoitŭ, ci încă îĭ vomŭ și pedepsi după trépta ce va fi, ca pre unŭ nemulțămitorŭ de binele și mila Domnieĭ mele, și fieș-carele pârcălabŭ din fieș-carele satŭ să fie datorŭ a arĕta la slujbașĭ oile sătenilorŭ, încă și străiniĭ ce se vorŭ afla în préjma satuluĭ, că de se va găsi vre-unŭ pârcălabŭ că a sciutŭ oile sătenilorŭ, și nu aŭ îndreptatŭ pe slujbașĭ, ci le-aŭ tăinuitŭ, acelŭ părcălabŭ se va pedepsi cu Târgulŭ și cu Ocna.

«5. Slujbașiĭ să aibă a se feri de a nu face vre o pagubă locuitorilorŭ, séŭ a lua cevaș pentru hrana lorŭ și a cailorŭ lorŭ fără de a nu plăti, căcĭ pe orĭ-carele ne vomŭ însciința că n'aŭ urmatŭ după porunca Domnieĭ-mele, după ce vomŭ pune de va plăti acéstă pagubă îlŭ vomŭ și pedepsi.

«6. Fiindŭ-că pururea la vremea oierituluĭ era pricină între slujbașiĭ oierĭ și între negustoriĭ ceĭ ce se hrănescŭ cu zalhanale aicĭ în țéră, căcĭ oieriĭ căutaŭ a le lua oieritŭ și pe caprele ce se găseaŭ mórte tăiate la vremea scrisuluĭ, negustoriĭ și eĭ nu se suferia de platnicĭ, fără de numaĭ cele viĭ câte le apuca la vremea scrisuluĭ, acelea le plătea, de aceea vĕdumŭ din condica Divanuluĭ că la lét. 1779, Noembre 22, s'aŭ fostŭ făcutŭ hotărîre domnéscă, ca până la ḑiua sfîntuluĭ Dimitrie în 26 ale luneĭ luĭ Octobre câte capre vorŭ tăia să nu se supere de oieritŭ, iar din ḑiua de sfete Dimitrie câte vorŭ găsi viĭ netăiate pe acelea să plătéscă; care acéstă hotărîre fiindŭ cu cale spre a lipsi pricinile dintre dînșiĭ, poruncimŭ și Domnia-mea așĭa să urmeze, și de aceea s'aŭ pusŭ și în ponturĭ, ca să scie slujbașiĭ a urma într'acestașŭ chipŭ. Poruncimŭ d-vóstră Ispravnicilorŭ județuluĭ să dațĭ toțĭ mână de ajutorŭ spre a puté orênduițiĭ slujbașĭ sĕvêrși slujba făr' de cusurŭ, ca să nu se întêmple nimicŭ sfetirismosŭ, că orĭ-ce pagubă se va întêmpla din pricina neajutoruluĭ, dela d-vóstră se va împlini. ii saam rec. gvmd. — 1783, Sept. 9.»

Iŏ Mihailŭ Const. Sutulŭ Vod. gspd Zem. Vl.

«Până în ḑiua ce se da Domnescile nóstre cărțĭ la mânile slujbașilorŭ oerĭ de Volnicie a începe oeritulŭ să caute în țéră, până într'racea ḑi a fi și măcelariĭ nesupĕrațĭ, pe vitele ce vorŭ tăia la scaune, într'acelașĭ chipŭ întărimŭ și poruncimŭ să se urmeze. — 1785, Iunie 2.»

Vomŭ observa în privinţa vămeĭ, că M. Suţu cércă să supună la vamă de 40 de banĭ rîmătoriĭ exportaţĭ de boerĭ. In contra acesteĭ

«*Prea Înălţate Dómne*,

«Măcelariĭ de aicĭ din Bucurescĭ, cu jalbă jăluescŭ Înălţimeĭ Tale, că după cum la trebuinţă şi îndestularea norodului din Bucurescĭ sunt îndatoraţĭ a grĭji totŭ-d'a-una, ca să nu fie lipsă de carne bună şi multă; pentru care de se întêmplă câte o dată lipsă, eĭ sunt datorĭ de a împlini şi a fi bilşugŭ, şi se rógă Înălţimeĭ Tale ca să aibă şi eĭ milă şi musaadea pentru oile ce taie la scaune, că din vechime era obiceiulŭ de se scrié oeritulŭ din sfeti Dumitru, iar după rĕsmeriţă încóce, eşindŭ oeritulŭ de timpuriŭ, cu o lună şi douĕ maĭ nainte de Sf. Dumitru, şi aŭ plătitŭ oile la oeritŭ, şi aŭ mare pagubă şi cheltuélă cu hrana lorŭ, cu vama, şi erbăritŭ şi nu se alegŭ cu nimicŭ, şi le este témă că nefiindŭ belşugŭ vorŭ cădé în urgia Mărieĭ Tale, şi daŭ rugăciune Mărieĭ Tale, ca după cum te-aĭ milostivitŭ Măria Ta cu negustoriĭ ceĭ carĭ taie capre la zalhanale, şi li-s'aŭ făcutŭ hotărîrea Mărieĭ Tale cu luminate cărţĭ domnescĭ, că până în ḑiua S-tuluĭ Dumitru, adică în 26 a luneĭ luĭ Octobre, să nu fie supĕraţĭ de oeritŭ, să aibă şi eĭ acéstă milă de la Inălţimea Ta, ca să pótă avé şi eĭ oĭ din destulŭ şi a fi belşugŭ de carne în oraşŭ, şi după jalba lorŭ îĭ orênduescĭ Măria Ta la noĭ ca să cercetămŭ cererea lorŭ, şi după cum vomŭ cunósce, cu anafora să însciinţămŭ Inălţimeĭ Tale. Veĭ sci Măria Ta, că amŭ cercetatŭ întêiŭ, ca să ne pliroforisimŭ, şi să vedemŭ de este vre-o sumă de oĭ ce taie într'aceste ḑile din eşirea oerituluĭ până la Octobre 26, şi ne pliroforisimŭ, de oĭ 3.065, ce s'aŭ tăiatŭ estimpŭ de la eşirea oerituluĭ până la 26 de ḑile ale luĭ Octobre, ci noĭ după cercetarea ce amŭ făcutŭ, vedemŭ că cererea lorŭ nu este fără cale, una avêndŭ acéstă greutate şi purtare de grijă pentru îndestularea de carne a se afla în oraşŭ, alŭ doilea că se vĕdŭ că nu este . . . (maĭ încolo nu se află scrisŭ câte-va rînduriĭ ci numaĭ locŭ albŭ.)

«...vre-o sumă mare de oĭ tăiate într'acéstă diastimă de ḑile, maĭ alesŭ că eĭ daŭ şi vamă şi erbăritŭ şi ţinŭ şi scaune cu chirie, care se încarcă cu destulă cheltuială, ci după cum ceĭ ce taie capre la zalhanale şi-aŭ aflatŭ mila Mărieĭ Tale, găsimŭ cu cale de a prisosi mila Inălţimeĭ Tale şi cu aceştĭ măcelariĭ aĭ oraşuluĭ Bucurescĭ, ca să aibă şi eĭ acestŭ privilegiŭ până la 26 ale luĭ Octobre să fie nesupĕraţĭ de oeritŭ, urmându-se acelŭ privilegiŭ dela anulŭ viitorŭ, de vreme ce oeritulŭ este vîndutŭ maĭ nainte de jalba lorŭ, şi cumpĕrătoriĭ oeriĭ de estimpŭ aŭ urmatŭ şi a le lua oeritŭ, după cum s'a urmatŭ şi le-aŭ luatŭ şi în aniĭ trecuţĭ; iar hotărîrea cea desĕvêrşitŭ rĕmâne a se face dela mila Mărieĭ Téle. 1784, Noembre 16.

«*Vel Banŭ, Nicola Ventura biv Vel Spătarŭ ; Ianache Moruzŭ Vel Vornicŭ ; Scarlatŭ Greceanu Vel Vistierŭ.*»

17 Cărţĭ către Vătaşiĭ de Plaiurĭ, pentru Bârsaniĭ străinĭ să le numere vitele marĭ, i turmele de oĭ, când vinŭ din năuntru.

«Sluga Domnieĭ mele vătaşŭ de plaiŭ..... sud..... fiindŭ-că voimŭ Domnia

dispositiuni protestă boerii Craioveni și M. Suțu se vede silitŭ a scrie Căimăcămiei de Craiova următórea carte din 18 Augustŭ 1785:

«Carte la Caimacamulŭ Craioveĭ ca boerii de acolo să plătéscă vamă câte 40 bani de rîmătorĭ ce strîngŭ, iar de rîmătorii de prăsilă să nu se supere.

«Cinstitŭ și credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ mele Iorgache Suțu biv Vel Clucerŭ Caimacamulŭ Craioveĭ, sănĕtate; cartea dumi-téle dela 12 ale acesteĭ luni

---

mea să știmŭ pe bârsanĭ străinĭ, carĭ sunt obișnuiți de își scotŭ vitele la păsune aicĭ în țéră, și apoĭ iar le întorcŭ în lăuntru, cu câte vite esŭ când vinŭ în țéră și cu câte se întorcŭ; iată că-ți poruncimŭ de aicĭ înainte să porți grijă și să fiĭ datoriŭ, ca la vreme ce ese în țéră, câți caĭ, séŭ câte vite marĭ vorŭ avé, așijderea și câte turme de oĭ fieș-carele, să le iaĭ în scrisŭ cu numĕrulŭ lorŭ, ad: capetele vitelorŭ marĭ, și turmele acelorŭ micĭ, de care să țiĭ anume ca o condică în care să le trecĭ acestea, și pe fie-care lună să aibĭ a trimite la dumné-luĭ Vel Spătariŭ fóe, anume: cutare omŭ cu câte vite marĭ și cu câte turme de oĭ aŭ trecutŭ? și în răvașŭ care eșcĭ poruncitŭ a da aceluĭ bârsanŭ la eșirea în țéră pentru slobodenie, după ponturile ce sunt date maĭ dinainte, să fiĭ datoriŭ a însemna și suma vitelorŭ cu câte aŭ eșitŭ în țéră, și la întórcerea lorŭ, când vorŭ vrea să trécă înăuntru, asemenea să fiĭ datoriŭ a vedé suma vitelorŭ, și de vorŭ fi totŭ acea sumă, bine, iarŭ de va avé sumă de vite marĭ maĭ multă decât aŭ eșitŭ, oprindŭ pe unulŭ ca acela numaĭ decât cu grabă să înșciințezĭ Domnieĭ mele prin dumné-luĭ Vel Spătarŭ; acésta!» 1783, Decembrie 22.

Carte legată la Ispravniciĭ din sud. Teleormanŭ pentru slujbașiĭ oerĭ, de a nu face jafurĭ.

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud. Teleormanŭ, fiindŭ-că ne-amŭ înscințatŭ Domnia mea, cum că slujbașiĭ oerĭ, ce sunt rînduiți în plășile aceluĭ județŭ, nu urmézŭ după ponturile și poruncile Domnieĭ mele, ci iea dela una până la ₫ece, câte cincĭ parale de óie, i parale de numĕrătóre și de rĕvașŭ, așijderea și poclónele ce iea câte banĭ 90 și dumné-vóstră vĕ₫ându-le acestea le treceți cu vederea, și nu urmați după strașnicile Domnieĭ nóstre poruncĭ ce sunt date, ca să nu îngăduiți a face acestŭ feliŭ de luărĭ, ci le suferiți unora pentru hatîrŭ, și altora pentru danie; pentru care iată cu hotărîre vĕ scriemŭ, să sciți, că în urmă avemŭ să orênduimŭ Teftergiŭ credinciosŭ omulŭ nostru, ca să cerceteze și orĭ-ce se va dovedi maĭ multŭ luatŭ de slujbași peste poruncile nóstre, nu numaĭ că pe dumné-vóstră vĕ vomŭ pune de veți împlini până la unŭ banŭ, ci încă veți cădé în vină și pe înși-vĕ vĕ vomŭ pedepsi, în vreme ce ocrotirea și apĕrarea locuitorilorŭ despre acestŭ felŭ de nedreptăți și jafurĭ, asupra dumné-vóstră o avemŭ dată; ci dar deschide-vĕ-ți ochiĭ, fiți cu priveghiăre, ca să nu facă slujbașiĭ vre-o luare peste porunca nóstră, căcĭ după cum vĕ arĕtămŭ înși-vĕ, veți fi în vină căduți. 1783, Noemvrie 17.»

ce aĭ trimisŭ, aŭ venitŭ la Domnie; celc ce scriĭ cum că boerii de acolo din partea loculuĭ nu vorŭ să plătéscă vamă câte 40 de banĭ de unŭ rîmătoriŭ

Ponturile Tabaculuĭ.

1. Tabaculŭ cu poruncă Domnéscă să se pecetluiască cântărindu-se de vre-unŭ zapciŭ, atâtŭ celŭ de aicĭ, câtŭ şi celŭ din ţéra Turcéscă.

2. Câţĭ aŭ tabacŭ să-lŭ aibă a-lŭ vinde la orênduitulŭ omŭ alŭ Cherhaneleĭ, tocmindu-se cu preţulŭ ce va fi cu cale, iar de nu, să se pecetluiască şi să iasă afară la Moldova.

3. Ceĭ ce lucréză tabaculŭ ca să nu fie lipsiţĭ de muncă şi meşteşugulŭ lorŭ, câţĭ dintr'înşiĭ vorŭ vrea, să aibă voïe a lucra la cherhana, luându plata lorŭ pe fieş-care ḑi.

4. După zaptulŭ tabaculuĭ, orĭ-cine se va găsi vînḑendŭ printr'ascunsŭ, séŭ făcendŭ singurĭ eĭ, nu numaĭ să se pedepséscă, ci şi tabaculŭ să i-se ia fără de nicĭ o dare de banĭ.

5. Dintr'alte părţĭ străine, să nu aibă voïe nimenea a aduce tabacŭ, iar şi de va aduce să nu fie volnicŭ a-lŭ vinde la altulŭ fără de numaĭ la cherhanea, însă de se va învoi la preţŭ, iar de nu, să se pecetluéscă şi să iasă afară, şi vrêndŭ a-lŭ trece la Moldova să plătéscă la cherhana câte 15 banĭ la ocă, iar de va vrea a-lŭ întórce înapoĭ să nu plătéscă nimică.

6. Când cine-va cu pricină că voïesce pentru a sa trebuinţă tabacŭ, va aduce maĭ multŭ decât o oca, prisosulŭ să se opréscă la cherhana, fără de a nu i-se plăti cu nicĭ unŭ banŭ.

7. Cherhaneaua să aibă datorie aŭ tutunŭ arnăuţescŭ să aducă spre a face tabacŭ bunŭ, aŭ tabacŭ străinŭ bunŭ, şi să i-se afle tabacŭ de treĭ feluriĭ, de întâia mână, i alŭ doilea de ţéra Arnăuţéscă, şi alŭ treilea din tutunŭ de aicĭ din ţéră, care să vîndă mâna întâiŭ cu 6 tal. alŭ doilea câte tal. patru şi alŭ treilea celŭ din tutunŭ de aicĭ din ţéră câte tal. doĭ şi jumĕtate; iar de se va îndrăsni a vinde din rînduitulŭ preţŭ maĭ multŭ, să se pedepséscă; către acéstă să nu aibă voïe a-şĭ trimite tabacŭ la părţile ţériĭ Turcescĭ spre a vinde, şi de se va găsi că aŭ îndrăsnitŭ de aŭ trimisŭ, să se pedepséscă.

8. Afară din ţéră să nu aibă voïe niminea a vinde, séŭ a face tabacŭ, fără numaĭ să cumpere dela cherhana, séŭ să fie cu scirea orênduituluĭ omŭ.

9. Orênduitulŭ să aibă voïe să âmble cu zapciulŭ, ca să găséscă tabaculŭ ce printr'ascunsŭ se află la vre-o odaie, séŭ prăvălie.

10. De va duce cine-va treĭ séŭ patru oca de tabacŭ pentru darŭ, să plătéscă la cherhana, câte taleriĭ unu la cherhana, iar de se va găsi vînḑendŭ să se facă zaptŭ, făr de a nu se plăti nicĭ cu unŭ banŭ, şi să se pedepséscă.

11. Celŭ ce va aduce tabacŭ dela Ţéra Leşéscă, Rosia, Ţéra Nemţéscă, să aibă a plăti după tarifă la orênduitulŭ omŭ alŭ Cherhaneleĭ, 1783, Noembre.

«Dumné-ta Vel Agă primindŭ pitaculŭ acesta să aibĭ a orêndui zapciŭ, ca să cerceteze în târgŭ şi unde va găsi tabacŭ de vînḑare, orĭ prin prăvăliĭ, orĭ prin odăĭ, prin hanurĭ, totŭ să-lŭ cântăréscă şi să-lŭ puc sub pecete, ca să stea până se va da a doua poruncă a nóstră cum să se urmeze, tolico pisah gvmd.— 1783, Noembre 18.

la rîmătorii ce vîndŭ, cu pricină că sunt prăsiţi de casa dumné-lorŭ, şi că n'aŭ avutŭ obiceiŭ a plăti, amŭ vĕḍutŭ ; pentru care fiindŭ-că ne adeverimŭ

Cartea d-luĭ Vel Vist. Nicolae Brâncoveanu de a face târgŭ pe moşia Obileşti, pe anŭ o dată.

« . . . Dat'amŭ cartea Domnieĭ-mele dumné-luĭ cinstituluĭ şi credinciosŭ boerulŭ Domnieĭ-mele Nicolae Brâncoveanu, Vel Vist. ca să aibă volnicie cu acéstă carte a Domnieĭ-mele, a face pe moşia domnieĭ-sale Obileşcĭ, sud Ilfovŭ, târgŭ în fie-care anŭ o dată, la ḍiua Adormireĭ prea sfinteĭ Stăpâneĭ nóstre şi Născătórieĭ de Dumneḍeŭ, care târgŭ să se ţie o săptămână de rêndŭ, începêndu-se de prasnicŭ cu douĕ ḍile înainte, unde să fie şi oborŭ pentru vite şi bucate, şi la acestŭ târgŭ să nu se amestece Ispravniciĭ, nicĭ vameşiĭ, nicĭ erbariĭ, nicĭ zabiţiĭ, nicĭ alţi ómenĭ domnescĭ, ci să aibă dumné-luĭ a lua vama cea obicinuită şi cele-lalte obiceiurĭ ce vorŭ fi la târgulŭ acesta; aşijderea nicĭ vinŭ i rachiŭ nimenea să nu fie volnicŭ a vinde la acestŭ târgŭ într'aceste ḍile fără scirea omuluĭ dumi-sale; pentru care poruncimŭ Domnia-mea, d-vóstră Ispravnicilorŭ, i vameşilorŭ, erbarilorŭ şi tuturora ce veţi fi orênduiţĭ orĭ cu ce trebĭ şi slujbe domnescĭ.»

Carte de slujba dijmăritului pe anulŭ 1784.

«Zem. Vlas. . . . . carele pe anulŭ acesta 1784, aŭ cumpĕratŭ slujba dijmărituluĭ din sud... ca să aibă volnicie printr'acéstă carte a Domnieĭ mele, orênduiţiĭ ómenĭ să caute slujba acésta şi să urmeze după cuprinderea ponturilorŭ ce le-aŭ fostŭ arĕtate.

«1. Mitropolia, Episcopiile, mônăstirile cele marĭ, i metóşele lorŭ sciute, dijmăritŭ să nu plătéscă după vechiulŭ obiceiŭ.

«2. Dumné-lorŭ boeriĭ ceĭ marĭ şi alŭ doilea şi ceĭ ce aŭ luatŭ boerie cu caftanŭ, cum şi jupânesele vĕduve ce le-aŭ stătutŭ boeriĭ în boerie cu caftanŭ, şi feciorii de boerĭ ce sunt sciuţĭ, iarăşĭ să nu plătéscă dijmăritŭ, precum a fostŭ obiceiulŭ din vechime.

«3. Pentru acéstă slujbă, fiindŭ-că vînḍarea a fostŭ afară din ceĭ ce aŭ şi scutelnicĭ cu hrisóve domnescĭ şi privileghiurĭ, cum şi mônăstirĭ şi boerĭ de némŭ i boerinaşĭ, mazilĭ şi alţĭ ce aŭ cărţĭ domnescĭ, carĭ aŭ scutitŭ şi în anii trecuţĭ, asemenea şi estimpŭ aŭ a li-se păzi.

«4. Toţĭ ceĭ-lalţĭ ce vorŭ avé stupĭ, rîmătorĭ, să aibă a-şĭ plăti dijmăritŭ la orênduiţiĭ slujbaşĭ după obiceiulŭ, de tótă litra po banĭ 13 . . . şi poclonŭ de nume, adecă celŭ ce va avé din 10 litre în susŭ orĭ cât de mulţĭ să plătéscă câte banĭ 13, şi poclonŭ po banĭ 80, iar care va avé câte 10 numaĭ, să plătéscă câte banĭ patru-spre-ḍece şi cu altŭ poclonŭ, şi slujbaşiĭ să aibă a căuta slujba cu cercătură cu totŭ, numaĭ până la Septembre 10.

«5. Ceĭ ce scutescŭ dijmăritulŭ fórte să se feréscă de a nu amesteca stupĭ séŭ rîmătorĭ de aĭ acelóra ce-şĭ plătescŭ dijmăritulŭ în bucatele lorŭ, cu gândŭ ca să păgubéscă slujba, că apoĭ uniĭ ca aceia dovedindu-se, nu numaĭ că pe acele litre ce se vorŭ dovedi ascunse vorŭ plăti dijmăritŭ îndoitŭ, ci încă şi pe ale luĭ drepte bucate, ce va avé, va plăti dijmăritŭ după obiceiŭ în rêndŭ cu ţĕraniĭ, şi li se vorŭ strica de totŭ privileghiurile scuteleĭ.

Domnia mea, că întru adevĕrŭ vitele ce sunt prăsite de casa dumné-lorŭ boerii vamă n'aŭ a plăti, iar pentru vitele ce aŭ de strînsură şi de negus-

«6. Boerii toţi ceĭ ce scutescŭ dijmăritŭ pe dreptŭ bucata ce vorŭ avé de tamaslâcŭ, de dijmăritŭ să nu se supere, iar pentru vitele ce vorŭ avé cumpĕrate de negustorie, pe acelea să plătéscă dijmăritŭ după obiceiŭ.

«7. Toţi ceĭ ce veţi avé stupi, i rîmătorĭ, să aveţi a vĕ arĕta bucatele vóstre la orênduiţiĭ slujbaşi, că orĭ-carele îşĭ va dosi bucatele sale, dovedindu-se, va plăti dijmăritŭ îndoitŭ.

«8. Poruncimŭ Domnia mea şi vouĕ slujbaşilorŭ şi vouĕ ceĭ ce veţi âmbla cu acéstă slujbă, pentru mâncarea vóstră i a cailorŭ voştri, supĕrare, séŭ cheltuélă locuitorilorŭ să nu faceţi, ci tóte, orĭ-ce vĕ va trebui cu tocméla şi cu banĭ gata să luaţi, iar fără de plată să nu vĕ îndrăsniţi a lua, şi la tóte după cum se cuprinde maĭ susŭ să fiţi următorĭ, că orĭ-carele se va cuteza a lua maĭ multŭ peste porunca Domnieĭ mele, séŭ va face cheltuélă, séŭ supĕrare, ci încă se va şi pedepsi ; pentru care poruncimŭ Domnia mea d-vóstră Ispravnicilorŭ să căutaţi să fiţi cu priveghiăre, de a nu face vre-unŭ slujbaşŭ urmare maĭ multŭ peste porunca Domnieĭ mele ce se cuprinde maĭ susŭ. ii saam recch. gvmd. 1784, Iulie 5.»

Asemenea s'a făcutŭ şi pe lét. 1785, Iulie 9.

Carte de slujba tutunăritului pe anulŭ 1784.

«Zem. Vlas. . . . . carele pe anulŭ acesta 1784, aŭ cumpĕratŭ slujba tutunărituluĭ ot sud.... ca să aibă volnicie printr'acéstă carte a Domnieĭ mele, a căuta acéstă slujbă după obiceiŭ, şi de la toţi ceĭ ce vorŭ avé pogóne de tutunŭ, să mĕsóre pogónele dreptŭ cu stânjenulŭ ce se dă pecetluitŭ de la visterie, şi pe câte pogóne va avé fieş-carele să plătéscă de pogonŭ po talerĭ 4 vechĭ, şi poclonŭ de nume po banĭ 80, iar maĭ multŭ supĕrare să nu facă, că se va pedepsi, şi slujbaşiĭ ce vorŭ âmbla cu tutunăritulŭ, pentru mâncarea lorŭ şi a cailorŭ supĕrare séŭ cheltuélă locuitorilorŭ nicĭ într'unŭ chipŭ să nu se îndrăsnéscă a face, ci tóte ce le vorŭ trebui cu tocmélă şi banĭ gata să plătéscă, iar fără de plată să nu se îndrăsnéscă a lua, că se vorŭ pedepsi. ii saam recch. gvmd. 1784, Iunie 5.»

Asemenea s'aŭ făcutŭ şi pe lét. 1785, Iulie 9.

Ponturile pentru slujba vinăriciului pe anulŭ acesta lét. 1783, în ce chipŭ să urmeze boeriĭ vinăriceri la căutatulŭ acesteĭ slujbe, cum arĕtă.

1. Metropolia, amêndouĕ Episcopiile şi mônăstirile cele marĭ cu metóşele lorŭ, i dumné-lorŭ Veliţilorŭ boerĭ i alŭ doilea, séŭ alŭ treilea, până la boeria cea maĭ de pe urmă ce se face cu caftanŭ, şi feciorii de boerĭ i jupânesele vĕduve ce le vorŭ fi stătutŭ bărbaţiĭ până la cea maĭ de pe urmă boerie cu caftanŭ, vinăriciŭ să nu plătéscă, precum şi némurile, boerinaşĭ, mazilĭ după obiceiŭ să nu plătéscă.

2. Câte milĭ sunt date pe la mônăstirĭ, séŭ bisericĭ cu cărţi, séŭ hrisóve dom-

torie și de matrapaslâcŭ pe acelea sunt datorĭ a plăti orĭ-cine precum și poruncile Domnieĭ mele care s'aŭ datŭ maĭ înaintea întru care ḑicŭ, că scrie orĭ

---

nescĭ, tóte să se iae pe deplinŭ de acele mônăstirĭ și bisericĭ, după cărțile și hrisóvele ce vorŭ avé și părpărulŭ la care va fi scriindŭ iarășĭ să le iae pe deplinŭ, urmându-se după cum maĭ josŭ poruncimŭ. Așijderea și ceĭ tal. 20 de fieș-care județŭ la cutie să aibă a da slujba, și afară din baniĭ cămarieĭ, asemenea să dea și dumné-luĭ boerulŭ cumpĕrătoriŭ, ce a cumpĕratŭ cincĭ județe de peste Oltŭ, tal. 200 în léfa doftoruluĭ, i a jerahuluĭ, i a spițeruluĭ de Craiova, peste baniĭ cămărieĭ.

3. Toțĭ ceĭ ce sunt subt privileghiurĭ de a scuti vinăriciŭ, fórte să se ferésca a nu cere să scutéscă vinulŭ vre-unuia din ceĭ ce plătescŭ vinăriciŭ, pentru că orĭ-care s'ar afla într'o faptă ca acea, să i se iae privilegiulŭ de la mână, iară celŭ ce cu meșteșugŭ ca acesta va âmbla a-șĭ scuti vinulŭ, dovedindu-se de boerĭ vinăriceriĭ, să-lŭ apuce să plătéscă vinăriciulŭ îndoitŭ.

4. La acéstă slujbă a vinăriciuluĭ fiindŭ obișnuițĭ în toțĭ aniĭ ceĭ ce cumpĕră slujba a face multe felurĭ de năpăștĭ săracilorŭ, încărcându-ĭ la mĕsurătóre uniĭ ..... *îndoitŭ* cu cuvîntulŭ că este vechiŭ obiceiŭ de a năpăstui pe săraciĭ, alțiĭ și până la ..... aĭ apuca de plătea cu încărcătură, și pentru ca să nu se dovedéscă, da rĕvașele fără de sumă de vedre, și fără de sumă de banĭ, în care ḑicea ca a plătitŭ vinăriciŭ, ca valŭ să nu aibă, ca boerulŭ tacsildarŭ orênduindŭ pe fie-care slujbașŭ la poporulŭ sĕŭ, să aibă datorie acelŭ slujbașŭ ca să mĕsure vasele după dreptate fiește-căruia cu cotulŭ domnescŭ ce li s'aŭ datŭ acuma, pecetluitŭ dela visteria Domnieĭ mele, ferindu-se ca nicĭ să încarce câtŭ de puținŭ, dar nicĭ să iae mită séŭ daruriĭ și să pue maĭ puținŭ; a căruĭ mĕsurătóre de a se puté dovedi că a fostŭ dréptă, și întru adevĕrŭ, pe fiește-care séră să ducă, séŭ să trimétă terfelogŭ scrisŭ dintru acea ḑi cu mĕsurile fie-căruia vasŭ la boerulŭ tacsildarŭ, și boerulŭ tacsildarŭ după mĕsurile să aibă a socoti vedrele dela fie-care vasŭ și după ce le va trece la catastihulŭ sĕŭ, să dea fóe iscălită la mâna scáunașuluĭ în care să aréte pe fieș-care omŭ pe anume și cu câte vase, arĕtându fieș-carele vasŭ cu trăsurile lorŭ și cu suma vedrelorŭ, ca să fie la dînsulŭ, să se caute fiește-carele să se vadă pe câtŭ are să plătéscă; care fóĭe nimenea să nu fie volnicŭ a o lua dela mâna luĭ, fără de porunca Domnieĭ mele, adecă nicĭ Ispravnicĭ, nicĭ tacsildariĭ, nicĭ slujbașĭ, nicĭ nimenea să nu fie volnicŭ a lua fóia acea dela mână, și apoĭ asemenea fóie ca acea iarășĭ cu numele omuluĭ, cu numĕrulŭ vaselorŭ, cu mĕsura și cu suma fieș-căruia vasŭ făcêndŭ, să o trimiță la orênduitulŭ slujbașulŭ luĭ în poporulŭ sĕŭ, și slujbașulŭ după acea fóe să facă de fieș-care vasŭ câte unŭ rĕvașŭ, în care să arĕte numele omuluĭ și câte vedre aŭ eșitŭ la acelŭ vasŭ, care rĕvașŭ este datoriŭ acelŭ cu vinulŭ să-lŭ lipéscă cu cocă în fundulŭ buțiĭ, séŭ pe dóga tocitoriĭ și apoĭ la plata banilorŭ să-ĭ dea unŭ rĕvașŭ de platâ în care să arĕte că a plătitŭ cutare omŭ vinăriciulŭ ce a avutŭ într'atâte vase ... vedre câte atâta de vadră, câte banĭ atâta, care facŭ tal. atâta, ca să-ĭ fie de sémă, și să-lŭ păstreze, ca la cercătura ce va face să-lŭ aibă de a-șĭ da séma, ca să cunóscă și slujbașiĭ de a făcutŭ mĕsurătóre pe dreptate și fără de vicleșugŭ.

5. Pentru mŭlele ce aŭ luatŭ mônăstirile de vinăriciŭ cu cărțĭ și hrisóve, fiindŭ-

de ce tréptă vorŭ fi acéstă noimă aŭ, adecă pentru vitele de negustorie, să faceţĭ dar d-vóstră cercetare şi pentru câte vite se vorŭ dovedi cu adevĕratŭ

că din lăcomia egumenilorŭ şi a epitropilorŭ se obişnuia a-lŭ vinde maĭ 'nainte la uniĭ alţiĭ, şi totŭ-d'a-una se pricinuia atâtŭ mônăstirilorŭ pagubă, nefiindŭ ce vinde, câtŭ şi locuitorilorŭ năpăstuire încărcându-ĭ la mĕsurătóre, care lucru netocmitŭ fiindŭ, iată amŭ hotărîtŭ Domnia-mea, ca nicĭ una din mônăstirĭ să nu aibă voïe a vinde acea milă maĭ 'nainte de vreme, precum şi în anulŭ acesta orĭ-care va fi apucatŭ să vîndă acea vîndare, să rĕmâe rea, să nu se ţie în sémă, fără numaĭ boerulŭ tacsildarŭ să aibă a da poruncă slujbaşilorŭ, ca fie-care din eĭ, la poporulŭ luĭ, de va fi avêndŭ vre-o mônăstire, séŭ biserică a lua milă, să âmble împreună cu omulŭ mônăstireĭ, să scrie, şi după ce va isprăvi de scrisŭ, datorŭ să fie omulŭ mônăstiriĭ . . . tacsildarulŭ, ca să-lŭ protocoléscă cu catastihulŭ sĕŭ, ce va lua de la slujbaşĭ, şi fiindŭ întocmaĭ adevĕratŭ, să-lŭ iscăléscă şi dée voïe, că însuşĭ omulŭ acela alŭ mônăstiriĭ, împreună cu slujbaşulŭ ce âmblă de împlinesce baniĭ vinăriciuluĭ domnescŭ, să âmble să-şĭ împlinéscă baniĭ de pe la locuitorĭ pe acea milă a mônăstăriĭ, fără a nu se amesteca slujbaşiĭ la baniĭ mônăstiriĭ, şi după ce va împlini omulŭ mônăstiriĭ toţĭ baniĭ, atuncĭ purtarea de grijă să aibă slujbaşulŭ celŭ orênduitŭ de tacsildarŭ, ca cu toţĭ baniĭ să-lŭ aducă pe omulŭ mônăstiriĭ la tacsildariŭ, ca să-ĭ aréte că şĭ-aŭ împlinitŭ toţĭ baniĭ, dela care să iea adeverinţă în care să aréte câtŭ aŭ prinsŭ mila aceea cu părpîrulŭ cu totŭ, şi asemenea adeverinţă să dea şi boerulŭ tacsildarŭ la mâna omuluĭ mônăstiriĭ; aşijderea şi mile din popóre, carĭ sunt date cu totulŭ în mila mônăstirilorŭ, la care maĭ 'nainte vinăricerĭĭ neavêndŭ trébă nu mergea să mĕsóre acolo, ci se mĕsura de ómenĭĭ mônăstiriĭ şi de cumpĕrătoriĭ ceĭ ce cumpĕra, dela care nu puţine pagube pătimea ticăloşiĭ săracĭ; decĭ şi acésta o amŭ pusŭ Domnia-mea în orênduială, şi poruncimŭ, ca boerulŭ tacsildarŭ să aibă a orêndui pe unulŭ din slujbaşĭ, ca să mérgă la acelŭ poporŭ şi împreună cu omulŭ mônăstiriĭ datorŭ să fie a mĕsura vasele tuturorŭ, întocmaĭ ca la popórele unde este şi vinăriciŭ domnescŭ, urmândŭ întocmaĭ după cum maĭ susŭ poruncimŭ.

6. Pricinile şi judecăţile ce se vorŭ întêmpla între podgoraniĭ popórelorŭ dela acestŭ judeţŭ, să se caute de boerulŭ tacsildarŭ; însă ferindu-se de a globi, séŭ jăfui pe cinevaşŭ, fără numaĭ să le caute dreptăţile întru adevĕrŭ, iar slujbaşiĭ să nu se îndrăznéscă, fără scirea şi porunca tacsildariuluĭ, de a face cevaşŭ, cum şi Ispravniciĭ să nu se amestece la judecăţile podgorenilorŭ, dar când tacsildariulŭ şi slujbaşiĭ vorŭ face năpăstuirĭ şi jafurĭ, atuncĭ datorŭ să fie Ispravniculŭ de a da în scirea Domnieĭ-mele.

7. Scaunele de carne ce sunt pe la poporŭ de moşiĭ boerescĭ şi mônăstirescĭ, câte dintru acelea vorŭ fi date cu cărţĭ domnescĭ, de li-se lua havaetulŭ de stăpânĭ moşiilorŭ, să aibă a şi-lŭ lua pe deplinŭ, dar şi vinăricerilorŭ să aibă a li se da obişnuita carne pentru mâncarea lorŭ, după obiceiŭ, precum s'aŭ datŭ şi alte dăţĭ, iar câte din scaune nu vorŭ fi date prin cărţĭ, séŭ hrisóve Domnescĭ, dela acelea să iae vinăricerĭĭ totŭ havaetulŭ pe deplinŭ.

8. Pentru mâncarea slujbaşilorŭ şi pentru hrana cailorŭ, orĭ-ce le va trebui, să cumpere cu banĭ, fără a nu se supĕra cinevaşŭ cu măcarŭ câtŭ de puţinŭ.

9. Părale de cramă să lipséscă să nu iae, fără numaĭ douĕ părale să iae de

că sunt prăsite de casa dumné-lorŭ nu aŭ a se supĕra pentru acelea de vamă, iar pentru câte se va dovedi că le aŭ de strînsură pentru negustorie, pentru acelea ca pentru o negustorie aŭ să plătéscă vamă câte 40 banĭ de unŭ rî-

---

nume pentru rĕvaşŭ de plată celŭ ce va da pentru plata vinăriciuluĭ, iar dela rĕvaşe carĭ sunt să se lipéscă la vase, dela acelea să nu se îndrăznéscă a lua cevaşŭ că se va pedepsi.

10. Păzitoriĭ ce se vorŭ orîndui prin gurile văilorŭ, ca după obiceiŭ să păzéscă a nu eşi vre o bute fără de scire şi rĕvaşulŭ tacsildariuluĭ, fórte să se feréscă a nu se îndrăzni să lase vre-o bute, séŭ să îndrăznéscă a cere cevaşŭ de la bute, orĭ părale orĭ vinŭ, şi boerulŭ tacsildariŭ să cerceteze adesea, şi dovedindŭ vre unuluĭ că a sloboḑitŭ vre o bute fără rĕvaşulŭ sĕŭ, séŭ că a cerutŭ să ia părale, séŭ vinŭ ca obiceiŭ pentru trecĕtóre, să-ĭ facă căḑuta cercetare.

Pitacŭ către boeriĭ epitropĭ pentru butarĭ a descărca buţile fără de zăbavă, a fi cu lesnire chirigiilorŭ.

«Dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ, luândŭ Domnia mea însciinţare cum că butarĭĭ ce sunt orînduiţĭ la descărcatulŭ şi încărcatulŭ buţilorŭ, purtându-se cu lenevire şi cu pismă la tréba acésta, pentru căcĭ n'aŭ sĕvîrşitŭ cea fără de cale cerere a lorŭ ce aŭ cercatŭ, séŭ pentru căcĭ sunt din fire rĕĭ şi netrebnicĭ, zăbovescŭ fórte lucrulŭ încărcatuluĭ şi alŭ descărcatuluĭ vaselorŭ norodului, şi se pricinuesce o perdere chirigiilorŭ celorŭ ce aducŭ acele vase, carĭ perŭ şi eĭ şi vinurile lorŭ cu zăbava, aşteptândŭ şi âmblândŭ după butarĭ, care acésta o dămŭ maĭ multŭ la a d-vóstră nepurtare de grijă şi neurmarea datorieĭ ce sunteţĭ datorĭ, fiindŭ asupră-vĕ acéstă bréslă, şi de ce să nu le daţĭ nizamulŭ ce se cade după hotărîrea ce şi în trecutele ḑile prin anafora întărită de către Domnie? Ci dar primindŭ pitaculŭ acesta, să aduceţĭ pe polcovniculŭ de podŭ şi pre celŭ de frunte din butarĭ, să le daţĭ straşnică poruncă, ca să slujéscă cu protimie la tréba butărituluĭ, să nu facă norodului zăbavă şi necazŭ, maĭ vîrtosŭ pentru chirigiĭ, carĭ sunt ómenĭ de ţĕră să nu se ţie aicĭ popriţĭ din pricina butarilorŭ, şi preţulŭ să-lŭ păzéscă după nartŭ, pentru că de nu vorŭ fi următorĭ, se vorŭ pedepsi, şi polcovniculŭ să le vie de hacŭ, că apoĭ şi elŭ va fi în vină. Tolico pisah. gvmd. 1783, Octomb. 26.»

Pitacŭ către Vel Aga, să ridice nisce céră de la ceĭ ce aŭ avutŭ luminărie de céră cumpĕrată, şi să o aducă la luminărie.

«D-ta Vel Aga te însciinţezŭ, că după ce s'a hotărîtŭ de către Domnia mea pentru luminăria de céră; ca să se caute şi să se lucreze pe acestŭ următorŭ anŭ, în credinţă de către celŭ ce s'a orînduitŭ de noĭ ipistatisŭ, am fostŭ poruncitŭ şi acésta, ca tótă céra ce va avé celŭ ce a ţinutŭ luminăria maĭ nainte să se pecetluéscă acum, dar ne însciinţămŭ că celŭ ce a fostŭ maĭ nainte la luminărie are ca patru-ḑecĭ oca céră albă, căruia cerîndui-se orînduitulŭ epistatisŭ ca să o dea la luminărie, n'a vrutŭ să o dea, ci o ţine cu gîndŭ să o lucreze şi să o vîndă printr'ascunsŭ; pentru care iată poruncimŭ d-tale, să-lŭ aducĭ pe acela şi să-lŭ tacĭ, ca orĭ să dea la luminărie tótă acéstă céră cu pre-

mătorŭ, şi dumné-ta să daĭ ajutorulŭ celŭ cuviinciosŭ vameşilorŭ ca să nu se păgubéscă de vamă, numaĭ la vite de matrapaslâcŭ, iar nu şi vitele prăsite de ale caseĭ dumné-lorŭ. 1785, Augustŭ 18.»

ţulŭ celŭ cuviinciosŭ, séŭ de nu va vré să o pecetluescĭ d-ta, spre a nu puté să o lucreze, nicĭ să o vîndă într'altă parte, ci să fie opritŭ după hotărîrea ce am făcutŭ Domnia mea. Tol. p. gvmd. 1784, Martie 20.»

Pitacŭ către d-luĭ Vel Aga a nu vinde nimenĭ făcliĭ de céră albă, ci numaĭ la luminărie.

«D-ta Vel Aga, după hotărîrea ce s'a făcutŭ, ca nimenĭ altulŭ să fie volnicŭ aicĭ în Bucurescĭ a vinde luminărĭ de céră albă, ci numaĭ celŭ ce s'a orênduitŭ epistatisŭ la luminăria domnéscă. Iată poruncimŭ d-tale, să cercetezĭ în totŭ târgulŭ, şi orĭ la care prăvălie veĭ dovedi că sunt luminărĭ de céră albă, să nu îngăduescĭ a face vînđare, ci să le pecetluescĭ dumné-ta, ca să fie opritŭ după hotărîrea ce amŭ făcutŭ. Tolico p. gvmd. 1784, Martie 20.»

Pitacŭ către dumné-luĭ Vel Aga a nu se vinde sare şi herŭ aicĭ în Bucurescĭ pe la alte locurĭ, ci numaĭ la sărărie.

Iŏ Mihailŭ Cost. Suţulŭ Voivodŭ i gpd. Zem. Vla.

«Dumné-ta Vel Agă, 'ţĭ facemŭ în scire, că la Domnia mea aŭ datŭ jalbă sărariulŭ ce ţine sărărĭa i herărĭa domnéscă pe anulŭ acesta, cum că în potriva obiceiuluĭ şi a poruncilorŭ domnescĭ se face vînđare de sare i de herŭ în Bucurescĭ pe la alte locurĭ, de faţă şi printr'ascunsŭ, pricinuindu-se cu acéstă pagubă la venitulŭ sărărieĭ i herărieĭ domnescĭ; cum şi pe unŭ Ianc Măncĭulescu l'aŭ dovedităŭ acum într'aceste đilĕ, cum că cu bună sémă aŭ cumpĕrătŭ aicĭ în Bucurescĭ, nu dela sărărĭa domnéscă 40 bolovanĭ sare, şi încărcându-ĭ în treĭ care aŭ dus'o la zalhanaua luĭ; pentru care fiindŭ-că pentru acestŭ obiceiŭ vĕđumŭ la mâna luĭ şi domnescĭ cărţĭ, care scrie că din începutŭ s'aŭ urmatŭ, şi vînđarea heruluĭ i a săreĭ în Bucurescĭ este a fi numaĭ din domnésca herărie i sărărie, şi fiindŭ-că acelŭ Ianc Măncĭulescu de va fi după cum jăluesce sărariulŭ, se vede că a urmatŭ în potriva vechiuluĭ obiceiŭ şi a poruncilorŭ domnescĭ, iată că poruncimŭ să cercetezĭ dumné-ta în tâiŭ pentru acestŭ Măncĭulescu, şi de veĭ dovedi că aŭ făcutŭ urmare în potriva poruncilorŭ şi aŭ cumpĕrătŭ sare dela altă parte şi nu dela sărărĭa domnéscă, să o facĭ zaptŭ sarea aceea, să-lŭ ridicĭ şi pe acelŭ Ianc şi să daĭ de scire Domnieĭ mele; aşijderea să daĭ în scire la tótă obştea, că sunt opriţĭ, şi celŭ ce se va găsi cu sare, séŭ cu herŭ, cumpĕrătŭ de la altŭ locŭ, să scie că se va lua pe séma Domnieĭ, şi să aibă volnicie cumpĕrătoriulŭ sărărieĭ să cerceteze, ca să afle pre unulŭ ca acela şi să dea în scire, fiindŭ-că acestŭ aliş-verişŭ este numaĭ alŭ sărărieĭ domnescĭ, şi orĭ-cine va avé trebuinţă să aibă a cumpĕra din sărărie. tol. pisah. gvmd. 1783, Octomvrie 10.»

Darea de șoimĭ impusă plaiurilorŭ continuă sub M. Suțu a exista, de și numaĭ prin mumbașirĭ se putea ajunge la adunarea șoimilorŭ (1).

(1) *Cărți legate la Vătavĭ de plaiurĭ pentru șoimĭ.*

«Sluga Domnieĭ mele vătavŭ de plaiulŭ..... ot sud..... fiindŭ-că se apropie vremea a se trimite șoimiĭ obișnuițĭ, carĭ sunt datóre plaiurile, iată că maĭ nainte vĕ poruncimŭ, să purtațĭ grijă din vreme, să găsițĭ șoimĭ buniĭ, frumoșĭ, iară să nu fie nescare-va giuvele; însă și acésta să șciți, că nu voimŭ Domnia mea a cumpĕra și a aduce dintr'altă țĕră, fiindŭ-că se află aicĭ, și așia la vreme când este a trimite să-ĭ aveți gata, și până la 10 ḑile ale luĭ Iunie să fie aduși aicĭ în Bucurescĭ negreșitŭ, că orĭ-care nu va urma a-ĭ aduce până atuncĭ se va trimite mumbașirŭ cu greŭ trépădŭ. Tolico. p. gvmd. 1784, Aprile 24.»

«Însemnarea plaiurilorŭ de cărțile ce s'aŭ scrisŭ la vătavĭ de plaiŭ pentru șoimĭ.

	Șoimĭ
Plaiulŭ Dâmbovița sud. Dâmbovița	1
» Dâmbovița sud. Muscelŭ	1
» Nucșóra sud. Muscelŭ	2
» Ialomița sud. Dâmbovița	1
» Arifŭ sud. Argeșŭ	1
» Loviștiĭ sud. Argeșŭ	2
» Prahova sud. Prahova	2
» Teléjănu sud. Saacŭ	1
» Despre Buzĕŭ sud. Saacŭ	2
» Parcicovŭ sud. Buzĕŭ	1
» Slăniculuĭ sud. Buzĕŭ	1
	15

asemenea s'a făcutŭ și pe lét. 1785, Aprilie 28 către vătașĭ, carĭ cărțĭ s'aŭ dată la ciaușulŭ spătărescŭ Drăgoiŭ la patru césurĭ. Luni Aprilie 28.»

Cărți de volnicie cu mum-bașirŭ pentru aducerea șoimilorŭ dela vătavĭ plaiurilorŭ.

«Zem Vlas. Fiindŭ-că pentru șoimiĭ ce sunt orênduițĭ a se trimite de pe la plaiurĭ, obiceiŭ vechiŭ a fostŭ a se afla la ḑece ale luneĭ aceștia aduși aicĭ în Bucurescĭ, după care obiceiŭ s'a fostŭ scrisŭ poruncile Domnieĭ mele la vătașiĭ plaiurilorŭ încă dela 24 ale trecuteĭ luni a luĭ Aprilie, ca din vreme să pórte grijă și la sorocŭ să-ĭ trimițĭ făr' de a nu maĭ aștepta altă poruncă dela Domnia mea și după ce la sorocŭlŭ celŭ obișnuitŭ nu s'a aflatŭ, nicĭ până astădĭ vedemŭ că nu s'a arĕtatŭ, pentru care orênduimŭ mum-bașirŭ pe sluga Domnieĭ mele.... să mérgă cu mare grabă la plaiulŭ.... sud..... unde să apuce pe vătașĭ cu mare strînsóre, ca numaĭ decât într'acésta să-ĭ pornéscă cu șoimiĭ ceĭ orênduițĭ, să-ĭ aducă cum maĭ de grabă, și pentru că a făcutŭ întârḑierea

In notă dămŭ unŭ numĕrŭ destulŭ de însemnatŭ de acte relative la comerciulŭ cu peile de iepure, monopolŭ în favórea cutieĭ milelorŭ (1).

---

acésta că nu s'a aflatŭ la vreme, să-lŭ apuce pe vătavŭ să dea și trépădŭ dela dînsulŭ, însă prin marafetulŭ dumné-lorŭ Ispravnicilorŭ de județŭ. Tolico. p. gvmd. 1785, Iulie 11.»

Mum-bașirŭ ce s'a trimisŭ cu cărți pentru aducerea șoimilorŭ dela vătașii plaiurilorŭ.

Plaiulŭ	Ialomița	sud. Dâmbovița. Copilŭ de Visterie.
»	Dâmbovițiĭ	
»	Nucșóra	sud. Muscelŭ. Copilŭ de Divanŭ.
»	Dâmbovițiĭ	
»	Loviștiĭ	sud. Argeșŭ. Păhărnicelŭ.
»	Arefulŭ	
»	Parscovŭ	sud. Buzĕŭ. Aprodŭ. vătășescŭ.
»	Slănicŭ	
»	Teléjănulŭ	sud. Saacŭ. Aprodŭ ciaușescŭ.
»	despre Buzeŭ	
»	Prahoviĭ	iar Aprodŭ ciaușescŭ.

(1) *Carte pentru ceĭ ce cumpĕră pieĭ de iepure de prin țĕră.*

«Zem. Vlas. Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud. Prahova, Saac, Dâmbovița, Ilfovŭ și Buzĕŭ, sănĕtate, acestŭ Gheorghe, suditŭ alŭ curțeĭ rusescĭ, cerêndŭ voĭe pentru a cumpĕra pieĭ de iepure de pre la satele acestorŭ județe, i-se dete prin acéstă carte a Domnieĭ mele; ci dar viindŭ la dumné-vóstră și arĕtându-vĕ porunca acésta să-lŭ sloboțiți a merge, ca să facă alișverișulŭ acesta ne opritŭ, ii saam. recch. gvmd. 1785, Ianuarie 23.»

Cărți către Ispravnicĭ pentru peĭ de iepure de negustoriĭ pămîntenĭ.

«Zem. Vlas. Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud. Muscelŭ, Telcormanŭ, Oltŭ, Vâlcea i Romanați, sănĕtate. Acestŭ Dumitru Toaderŭ Slătinénu, negustorŭ pămînténŭ de aicĭ, cerêndŭ voĭe pentru a cumpĕra peeĭ de iepure dela acelea județe i-se dete printr'acéstă carte a Domnieĭ mele, voie, ci dar viindŭ la dumné-vóstră, și arĕtându-vĕ porunca acésta să-lŭ sloboțiți a merge, ca să facă alișverișulŭ acesta ne opritŭ, urmându-se însă atâtŭ pentru alișverișulŭ acesta, cât și pentru vama peilorŭ, după poruncile ce sunt date de către Domnia mea, și dumné-vóstră să grijiți cu luare aminte, ca să nu se facă vre-o silă și supĕrare locuitorilorŭ, ci numaĭ negustoriĭ să se așeție și să se învoiască cu locuitoriĭ, cu bună tocmélă și așĭa să cumpere. tol. p. gvmd. 1785, Decemv. 19.»

Introducerea sub Michailŭ Șuțu la 16 Octobre 1783, prin firmanulŭ

Chezășia ce aŭ datŭ prin Zapisŭ Dobre Gheorghiu pentru peile de iepure ce va să strângă chirŭ Sterie Costea.

«Adeverezŭ cu acestŭ zapisŭ alŭ meŭ la cancelaria prea cinstiteĭ Logofețiĭ, precum să scie, cum că d-luĭ chirŭ Sterie Costea vrêndŭ a strînge peĭ de iepure dela 6 județe, Argeșŭ, Muscelŭ, Teleormanŭ, Oltŭ, Vâlcea i Romanați, prin Dumitru Teodorŭ Slătinénu, omulŭ sĕŭ, și fiindŭ numitulŭ Sterie necunoscutŭ, m'am pusŭ eŭ chezașiŭ cum că nu este suditŭ, nicĭ Sterie, nicĭ Slătinénu, și cum că vorŭ păzi întocmaĭ orênduiala poruncilorŭ domnescĭ, ce sunt pentru acestŭ alișverișŭ alŭ peilorŭ de iepure, iar de se va întêmpla a face orĭ-ce cusurŭ, sĕŭ se va dovedi că nu sunt pământenĭ, ci sunt suditĭ, să am eŭ a rĕspunde pentru dînșiĭ, și pentru cedință am adeveritŭ zapisulŭ acesta cu însășĭ pecetea și iscălitura mea. 1785, Decemvrie 22.»

Δόβρε Γεωργίου.

18 cărți legate, cu una la Caimacamŭ, a nu lăsa pe nimenĭ a strînge peĭ de iepure făr' de răvașulŭ boerilorŭ epitropĭ.

«...Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot sud — sănĕtate, pentru orĭ-cine se va arĕta în județŭ a strînge și a cumpĕra peĭ de iepure, verĭ în ce vreme, vĕ poruncimŭ Domnia-mea, ca făr' de răvașŭ iscălitŭ de boerĭĭ epitropĭ, datŭ la mânile lorŭ, să nu îngăduițĭ nicĭ cum pe nicĭ unulŭ a cumpĕra, care acéstă poruncă a Domnieĭ-mele, să o datĭ și căpitanilorŭ și vătașilorŭ de plaiŭ și vameșilorŭ, cum și Zapciilorŭ ce âmblă prin plășile județuluĭ, să pórte grijă la înconjurarea ce facŭ prin sate, ca, după cum ḑicemŭ, nimenĭ făr' de răvașŭ la mâna luĭ, iscălitŭ de toțĭ boerĭĭ epitropĭ să nu îngăduéscă nicĭ cum a cumpĕra măcar o pele de iepure să nu se cuteze, pentru interesŭ a lăsa omulŭ fără de răvașŭ de la toțĭ boerĭĭ epitropĭ iscălitŭ, a cumpĕra, că se vorŭ pedepsi fórte, și ca să ne încredințămŭ că aț înțelesŭ și că urmațĭ acéstă poruncă a nóstră, voimŭ să ne adeveriț rĕspunsurĭ în scrisŭ sub însemŋ iscăliturile dumné-vóstră, acésta și fiț sănătoșĭ. 1783, Noem. 19.»

Aceste cărțĭ s'aŭ datŭ la boerĭĭ epitropĭ să le trimiță prin mâna Stoicăĭ logofĕtulŭ.

Pitacŭ către Vel Spătarŭ i Vel Agă pentru peĭ de iepure.

«Dumné-ta Vel Spătarŭ, i dumné-ta Vel Agă, pentru orĭ-cine se va arĕta aicĭ în orașulŭ Bucurescĭ, a strînge și a cumpĕra peĭ de epure, orĭ în ce vreme, vĕ poruncimŭ Domnia-mea, ca fără de răvașŭ iscălitŭ de boieriĭ epitropĭ, datŭ la mânile lorŭ, să nu îngăduițĭ nicĭ cum pe niminea a cumpĕra, care acéstă poruncă a Domnieĭ mele să o datĭ și la toțĭ zapciiĭ domnieĭ-vóstre, ce-ĭ aveț orênduițĭ prin târgŭ și prin mahala, să pórte grijă și să fie cu luare aminte, ca, după cum ḑicemŭ, pe nicĭ unulŭ fără de răvașŭ la mâna luĭ, iscălitŭ de toțĭ boerĭĭ epitropĭ, să nu îngăduiască nicĭ cum a cumpĕra măcarŭ o pele de iepure

Porțeĭ a agentuluĭ comercialŭ austriacŭ constitue unŭ momentŭ impor-

să nu cuteze pentru vre-unŭ interesŭ a lăsa omŭ fără de răvașŭ dela toțĭ epitropiĭ iscălițĭ a cumpĕra, că se vorŭ pedepsi fórte, și ca să ne încredințămŭ că aț înțelesŭ și că urmațĭ acéstă poruncă a nóstră, vomŭ să ne adeveriț cu rĕspunsurĭ în scrisŭ. Tolico. p. gvmd. 1783, Noembre 20.»

Pitacŭ către Mitropolitŭ, i către părinții Episcopĭ a da socotéla la boeriĭ epitropĭ de totŭ venitulŭ și cheltuiala cutieĭ.

«....Pré sfinția ta părinte Mitropolite i sfințiilorŭ vóstre Părinților Episcopĭ, viindŭ dumné-lorŭ boeriĭ epitropĭ aicea la sfînta Mitropolie, să aveț a căuta socotéla și a lua séma de totŭ venitulŭ i cheltuiala cutieĭ, până acum, de care să arĕtațĭ Domnieĭ mele cu anafora, iar de acum înainte va avé a se urma datulŭ semiĭ și luarea socoteliĭ de venitŭ i cheltuiala cutieĭ întocmaĭ după cuprinderea și după orênduiala hrisovuluĭ. tol. p. gvmd. 1783, Noemvrie 20.»

Pitacŭ către boeriĭ epitropĭ pentru peile de iepure.

«...Dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ fiindŭ-că vremea este a se strînge venitulŭ cutieĭ de milostenie, care are dela peile de iepure, și fiindŭ-că după a dumné-vóstră anafora și cerere am scrisŭ poruncile Domnieĭ mele, pe la Ispravniciĭ de pe la tóte județele, ca pe nimenea fără' de răvașŭ dela d-vóstră la mânĭ să nu îngăduiască a strînge peĭ de iepure, iată vĕ poruncimŭ să nu aveț a opri pe câțĭ din pămînteniĭ negustorĭ vorŭ da încredințare bună la epitropie, spre a-și face alișverișulŭ acesta, ca să datĭ adecă volnicie și voie numaĭ la uniĭ, ci verĭ-carĭ din pămînteniĭ vorŭ vrea să facă alișverișulŭ acesta, viindŭ la dumné-vóstră și dându-vĕ întâiŭ încredințare și siguresindu-vĕ dumné-vóstră pentru venitulŭ cutieĭ și pentru că nu va face vre-unŭ felŭ de împotrivitóre urmare la tréba acésta, volnicŭ să fie fieș-carele, cărora să le datĭ dumné-vóstră adeverință la mânĭ. tol. p. gvmd. 1783, Noemvrie 20.»

Cărțĭ către Ispravnicĭ pentru peĭ de iepure a strînge cine va vrea.

Iŏ Mihailŭ Constantinŭ Suțulŭ Vvd. gv. Z. Vlas.

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud.... sănĕtate, pentru peile de iepure veț și șci că am hotărîtŭ Domnia-mea să fie slobodŭ alișverișulŭ acesta la toț de obște, adecă orĭ pâmînténŭ orĭ străinŭ, tocmindu-se și învoindu-se la prețŭ cu locuitoriĭ, să fie volnicŭ a cumpĕra neopritŭ cu rizapazarŭ, ci nu lipsimŭ pentru acésta a vĕ înșciința, și vĕ poruncimŭ așia să urmațĭ și dumné-vóstră a urma; care acéstă voie și slobodenie să aibă și ceĭ ce vorŭ avé adeverința epitropilorŭ și ceĭ ce nu vorŭ avé. 1783, Noembre 28.»

tantŭ din istoria comerciului Ţĕrei Românescĭ. Protecţiunea şi scuti-

Pitacŭ către dumné-luĭ Vel Spătarŭ i către dumné-luĭ Vel Agă pentru peĭ de iepure a strînge cine va vrea aicĭ în ţĕră.

«..Dumné-ta Vel Spătarŭ i dumné-ta Vel Agă pentru peile de iepure, veţĭ şci că am hotărîtŭ Domnia mea să fie slobodŭ alişverişulŭi acesta la toţĭ de obşte, adecă orĭ pămînténŭ, orĭ străinŭ, tocmindu-se şi învoindu-se la preţŭ cu locuitoriĭ, să fie volnicŭ a cumpĕra ne opritŭ cu rizapazarŭ, ci nu lipsimŭ acésta a vĕ înşciinţa, şi vĕ poruncimŭ aşia să aveţĭ şi dumné-vóstră a urma, care acéstă voĭe şi slobodenie să o aibă şi ceĭ ce vorŭ avé adeverinţa epitropilorŭ şi ceĭ ce nu vorŭ avé. 1783, Noembre 28.»

Iar la judeţele de peste Oltŭ s'aŭ scrisŭ ca sudiţiĭ de acolo să-şĭ iea carte dela dumné-luĭ Caimacamulŭ Craioveĭ, şi cele-lalte tóte de asemenea după acestŭ isvodŭ.

1784, Februarie 17. S'a scrisŭ o carte la Ispravniculŭ Argeşuluĭ, alta la Ispravniculŭ din sud. Buzĕŭ, pentru câte peĭ de iepure vorŭ fi strînsŭ Răducanu şi.... orênduiţĭ de Caprelŭ Arménŭ negustoriŭ să le facă zaptŭ, şi să le dea în séma de omŭ alŭ Ispravnicilorŭ, că fără de alŭ doilea poruncă domnéscă să nu fie volnicĭ a le rădica orênduiţiĭ aceĭa, şi Ispravniciĭ să aibă a înşciinţa de câtă sumă de peĭ de iepure s'aŭ strînsŭ, care carte s'a datŭ la căpitaniĭ de lefegiĭ să le trămită....

Volnicie cu Aprodŭ vătăşescŭ pentru unŭ Ienache Armaşulŭi ce a luatŭ banĭ de la unŭ Caprelŭ Arménu să strângă peĭ de iepure.

«...Zem. Vlas. Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot sud. Buzĕŭ sănĕtate, fiindŭ-că ieră vi-s'aŭ scrisŭ porunca Domnieĭ mele pentru Ienache Armaşulŭi, care a luatŭ baniĭ Căpreluluĭ Arménŭ, ca să strângă peĭ de iepurĭ, viindŭ acolo la sud Buzĕŭ, şi până acum nu s'a maĭ arĕtatŭ, ca să-lŭ găsiţĭ, şi câte peĭ de iepurĭ veţĭ găsi strînse la dînsulŭ să le faceţĭ zaptŭ, până veţĭ lua a doua poruncă a Domnieĭ mele . . . . . Aprodŭ vătăşescŭ carele viindŭ acolo să aveţĭ a le da în mâna mumbaşiruluĭ acestuia, şi împreună cu dînsulŭ să le iea şi să le aducă aci; lângă acésta să cercetaţĭ şi pe la cine va fi împărţitŭ elŭ banĭ ca să strîngă peĭ, şi dovedindu-ĭ să-ĭ apucaţĭ şi pe aceştia cu strînsóre prin Mumbaşirlâculŭ orênduituluĭ Mumbaşirŭ, ca de la toţĭ, orĭ peĭ de va fi strînsŭ, séŭ banĭ, să-ĭ luaţĭ de la dînşiĭ câţĭ le va fi datŭ, şi aşia fără de a nu rĕmâné nimicŭ cusurŭ, nicĭ de peĭ, nicĭ de banĭ, să-lŭ daţĭ în mâna Mumbaşiruluĭ, ca până în 15 ḑile să se afle cu eĭ aci negreşitŭ. ii saam. receh. gvmd. 1784, Februarie 20.»

1784, Februare 29. Poruncă către dumné-luĭ Caimacamulŭ Craioveĭ la jalba unuĭ suditŭ, să trimiţă pe proin starostea şi pe starostea aicĭ, cu tovarăşiĭ lorŭ, să se judece cu suditulŭ, pentru neşte peĭ de iepure ce le-a tocmitŭ la trecĕtórea vămeĭ. S'aŭ datŭ la ceaušŭ spătărescŭ.

rile ce agentulŭ dobândesce în favórea supușilorŭ austriacĭ (cum vĕ-

Volnicia luĭ Teodorŭ Ioanŭ să aducă pe unŭ Hagi Ioanŭ Dumitrașco Cojocariŭ din Craiova pentru nisce peĭ de iepure.

«...Zem. Vlas. Fiindŭ-că pentru tal. 651, ce s'aŭ fostŭ jăluitŭ Domnieĭ mele Teodorŭ Ioanŭ cum că i-aŭ luatŭ cu nedreptate Hagi Ioanŭ și Dumitrașcu Cojocariŭ dela Craiova, iar în Domnia fratelui Nicolae Caragea Voivodŭ, cu pricină pentru vama unorŭ peĭ de iepure, aŭ fostŭ porunca Domnieĭ mele la dumné-luĭ Caimacamŭ, ca să trimiță pe maĭ susŭ numițiĭ în pricină și cu Teodorŭ Ioanŭ, după care poruncă fiindŭ-că Teodorŭ Ioanŭ aŭ venitŭ și șéde aice în cheltuială așteptându-ĭ, iară maĭ susŭ numițiĭ următorĭ n'aŭ fostŭ a veni, dămŭ volnicie slugeĭ Domnieĭ mele, copilŭ de Vist. să mérgă și prin șcirea dumné-luĭ Caimacamuluĭ, să rădice, cu voie făr de voie, pe maĭ susŭ numițiĭ să-ĭ aducă aicea ca să-ĭ scoțĭ întâiŭ înaintea dumné-lorŭ Veliții boerĭ, ca să-ĭ cerceteze și să le facă anafora. tol. p. gvmd. 1784, Martie 20.»

18 Cărți la 17 județe, cu una la Caimacamulŭ Craioveĭ pentru peile de iepurĭ, a le vinde locuitoriĭ la orașe i târgurĭ.

«...Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot sud--sănĕtate, vĕ facemŭ în scire, că după cum tóte alte alișverișurĭ a orĭ-ce felŭ de marfă urméză de se facŭ prin târgurĭ, la orașe, iar nu prin sate afară, după cum așĭa este și obiceiulŭ și domnescile ponturĭ dintru întâiașĭ dată, a nu înconjura negustoriĭ pentru tréba alișverișuluĭ satele prin țéră, afară din târgurĭ i orașe, atât pentru cheltuéla și supĕrarea ce urméză a se pricinui locuitorilorŭ țĕranĭ cu pricina conacelorŭ, câtŭ și pentru paza la buna orênduială nizamuluĭ țĕreĭ ; așĭa dar și alișverișulŭ peilorŭ de iepure, după obiceiulŭ ce s'a urmatŭ și se urméză cum dicemŭ la tóte altŭ-felŭ de alișverișurĭ ce se facŭ în țéră, se cuvine a se face iarăși prin târgurĭ și prin orașe, iar afară prin sate să sciți, că după cum alte alișverișurĭ sunt oprite și orênduite a se face prin târgurĭ i orașe, așĭa este și acésta; dreptŭ aceea vĕ poruncimŭ dumné-vóstră Ispravnicilorŭ, acésta să o faceți sciută și cunoscută la toțĭ, și maĭ întâiŭ locuitoriĭ țĕranĭ: de aci înainte să urmeze a-și duce marfa lorŭ la târgurĭ să o vîndă, fără de a aștepta pe negustorĭ a veni pe la casele lorŭ și prin sate. Așijderea și negustoriĭ ce sunt mușteriĭ de acestŭ felŭ de marfă, fiindŭ-că după cum am dișŭ maĭ sus, aŭ a găsi marfa acésta ce le trebue la târgurĭ de a cumpĕra, unde dicemŭ să se facă alișverișulŭ lorŭ, să înceteze dar a maĭ trepĕda prin sate; iar pentru obișnuitulŭ venitŭ ce se lua de la locuitorĭ pentru alișverișulŭ peilorŭ de epure, vĕ poruncimŭ să aveți a orêndui ómenĭ credincioșĭ să păzéscă la târgurĭ unde se face alișverișulŭ acesta, ca de la locuitoriĭ ce vîndŭ peĭ de iepure la negustorĭ, să ica pentru peile ce vîndŭ adetulŭ după obiceiŭ, care acestŭ venitŭ să aveți a-lŭ arĕta și a-lŭ trămite Domnieĭ mele, cu catastihŭ iscălitŭ de d-vóstră pe fieș-care lună; însă să dați porunciĭ strașnice și învĕțăturĭ celorŭ ce veți rîndui pentru strînsulŭ venituluĭ acestuia, să nu se cuteze a face vre-unŭ sfetirismos, pentru că tóte aceste peĭ vorŭ să trécă pe aci prin vamă, unde avemŭ a face cercetare tot-d'a-una pentru suma ce se strînge de fieș-care județŭ, și pentru

ḍurămŭ și în afacerea peilorŭ de iepure) sunt de natură a înrîuri

câte peĭ se va găsi maĭ multe și ne-arĕtate de d-vóstră, să sciți că de la d-vóstră se va face împlinire de acelŭ venitŭ. 1784, Dechemv. 4.»

La Ispravniciĭ din tóte județele Cărți legate pentru peĭ de iepure.

«...Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud. — sănĕtate pentru alișverișulŭ peilorŭ de iepure, cu tóte că vi s'aŭ trimisŭ poruncile Domnieĭ-mele, că acestŭ alișverișŭ să se facă prin târguriĭ, adecă și vînḍĕtoriĭ și cumpĕrătoriĭ la orașe adunându-se să vîndă și să cumpere acéstă marfă, dar după acea poruncă fiindŭcă cinstiții Consulĭ Curțiĭ Rusescĭ și Agentele Curțiĭ Chesariceșcĭ aŭ cerutŭ ca negustoriĭ lorŭ sudiți acestorŭ douĕ Curțĭ a-și face suma mărfeĭ făr' de zăbavă, să li se dea voie a âmbla și prin sate să cumpere peĭ; decĭ pentru a se păzi și hotărîrea Domnieĭ-mele, adecă a plăti vamă vînḍĕtoriĭ după cum vi s'aŭ poruncitŭ, și veți fi și arĕtatŭ și dumné-vóstră în totŭ județulŭ acésta, și pentru de a se păzi și de a fi slobodă negustoria lorŭ, s'aŭ datŭ acéstă voie sudițilorŭ, însă cu acéstă bună întocmire, adecă orĭ-carĭ din sudițiĭ acestorŭ douĕ Curțĭ și-orŭ vrea să vie să cumpere peĭ, să aibă datoria să céră carte slobodă a Domnieĭ-mele către dumné-vóstră, iar fără carte să nu aibă voie nicĭ cum să cumpere; cartea Domnieĭ-mele după ce o veți vedé să dați voie și să aveți datorie a orêndui și omŭ alŭ dumné-vóstră de împreună cu dînșiĭ, care omŭ să i-se dea pentru a fi de pază, să nu fie popriți de cinevași la alișverișulŭ lorŭ, dară să aibă și datoria a vĕ arĕta din care satŭ și de la cine, câte peĭ aŭ cumpĕratŭ? pentru ca să luați în urmă și vama cea orênduită de la vînḍătorĭ, și să ne trimeteți și catastihŭ: cine, câte peĭ aŭ cumpĕratŭ? Acéstă bună întocmire așĭa are cu hotărîre a se urma, și dumné-vóstră întocmaĭ să fiți sĕvêrșitorĭ acesteĭ poruncĭ, ferindu-vĕ ca să nu se întêmple cusurŭ câtŭ de puținŭ, și fiți sănĕtoși. 1785, Ianuarie 16.»

17 Cărți legate pe la județe a nu supĕra pe sudiți, a da pe vînḍĕtoriĭ pieilorŭ de iepure, ci să-ĭ dovedéscă prin Zapciĭ plășeĭ.

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot sud — sănĕtate, fiindŭ-că uniĭ din sudițiĭ cărora li-s'aŭ datŭ cărți la mânĭ către d-vóstră pentru slobozenia alișverișuluĭ peilorŭ de iepure, întorcêndu-se se jăluiră Domnieĭ mele, cum că după ce aŭ strînsŭ o sumă de peĭ de iepure, nu i-aŭ îngăduitŭ uniĭ din Ispravnicĭ a le rădica, cerêndu-le ca să arĕte anume pe vînḍĕtoriĭ de unde le-aŭ cumpĕratŭ și le stă marfa oprită, și fiindŭ-că sudițiĭ se jăluescŭ că nu potŭ sci pe vînḍĕtorĭ a-ĭ arĕta anume, în vreme ce n'aŭ cumpĕratŭ numaĭ de la cincĭ șése ca să-ĭ pótă sci, ci cu mărunțișulŭ de la cine aŭ găsitŭ, și câte douĕ și câte treĭ peĭ aŭ strînsŭ de la toți de aŭ făcutŭ sumă, iată poruncimŭ d-vóstră, pentru ceĭ ce vinŭ cu carte la mână de slobozenie, nu numaĭ supĕrare séŭ vre-o cerere întru nimicŭ să nu lise facă, după cum vi s'aŭ datŭ poruncĭ în trecutele ḍile pe largŭ, ci încă silă să nu le faceți cu acéstă pricină, ca să nu li se pricinuéscă pagubă la tréba alișverișuluĭ, dintr'acéstă pricină, și d-vóstră veți sili ca prin Zapciiĭ plășilorŭ dumné-vóstră să aflați pe cât va fi cu putință păzitorĭ, iar nu de la sudițiĭ. 1785, Februarie 3.»

asupra mersului afacerilorŭ negŭțitorilorŭ pămînteni. Acéstă înrîurire este cu atâtŭ mai mare, după ce în 24 Februarie 1784 Pórta semnă convenționea consulară cu Austria. Dar despre acestea avemŭ a ne ocupa mai aprópe la capitolulŭ nostru despre comerciulŭ țĕreĭ sub Suțu. Aci numaĭ constatămŭ, că scăderile aduse acestuĭ comerciŭ ocasionézĕ scăderĭ și în veniturile din dărĭ ale Domnicĭ, ale vistericiĭ și ale diverselorŭ cutiĭ cu fonduri speciale.

XLIX.

Țĕraniĭ sub M. Suțu.

Țĕraniĭ continuă cu pontulŭ așeḑatŭ sub domniile anterióre, pontŭ de care sunt documente carĭ probézĕ că mulțămiți nu eraŭ.

Dreptulŭ de a se vinde vinŭ și rachiŭ numaĭ de către proprietate ocasionézĕ diverse conflicte cu locuitoriĭ sătenĭ. M. Suțu intervine cu cărțile séle în favórea menținereĭ acestuĭ privilegiŭ alŭ proprietățeĭ (1)

(1) *Cartea Episcopuluĭ Rômnicŭ spre a nu îngădui pre locuitorĭ a vinde vinulŭ și rachiulŭ.*

«Zem. Vlas. D-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud. Vâlcea sănĕtate, vĕ facemŭ scire că sfinția sa iubitoriulŭ de Dumneḑeŭ Părintele Episcopulŭ Rômniculuĭ, ne-aŭ arĕtatŭ, cum că locuitoriĭ ce sunt șeḑătorĭ pe moșiile sfinteĭ Episcopiĭ, ce are aicĭ într'acelŭ județŭ, punŭ vinulŭ lorŭ de-lŭ vîndŭ făr' de a nu lua voĭe dela Iconomŭ și ómeniĭ Episcopieĭ, și la unele moșiĭ din pricina lorŭ șéde vinulŭ Episcopieĭ de se strică, neputêndu-se vinde, la altele de și vîndŭ, locuitoriĭ nu se supunŭ, nicĭ obicĭnuitulŭ adetŭ a da; pentru aceea, fiindŭ-că acéstă urmare a lorŭ este în potriva obiceiuluĭ pămîntuluĭ și a domnescilorŭ porunciĭ, care pururea se daŭ pentru vînḑarea vinuluĭ și a rachiuluĭ spre a fi numaĭ a stăpânuluĭ moșieĭ, iată că vĕ poruncimŭ, arĕtându-vĕ Iconomulŭ pe aceĭ împotrivitorĭ, să-ĭ faceți și să-ĭ supuneți făr' de voia lorŭ a fi următorĭ după obiceiŭ și după condică, a nu se maĭ îndrăsni la vînḑarea de vinŭ și de rachiŭ pe moșiile Episcopieĭ făr' de scirea și voia Iconomuluĭ și ómenilorŭ Episcopieĭ, oprindu-ĭ și zătignindu-ĭ cu totulŭ de a nu maĭ vinde, ca să nu se pricinuiască sfinteĭ Episcopiĭ pagubă la dreptulŭ pămîntuluĭ; iar la care moșie nu va avé Episcopia vinŭ de vînḑare și vorŭ cere locuitoriĭ a vinde, să aibă a așeḑa cu omulŭ Episcopieĭ ca să dea cea ce este obișnuitŭ după condică, a decă: de bute tal. unulŭ, și o vadră de vinŭ și așĭa vorŭ avé voĭe; așijderea și pentru câte vinurĭ ale lorŭ vorŭ fi vîndutŭ până acum, cercetândŭ dumné-

Dreptulŭ ţĕranuluĭ de a lua lemne din pădurile după moşiĭ cum şi acela alŭ proprietăţeĭ de a-şĭ popri de la tăiere dumbrăvile în creşcere, sunt regulate prin diverse acte de la Michaiŭ Suţu (1).

---

vóstră, să-ĭ apucaţĭ să împlinéscă orênduitulŭ havaetŭ, precum scrie condica, şi acéstă carte să o daţĭ la mâna Iconomuluĭ Episcopieĭ spre a o avé spre apĕrarea moşiilorŭ, ca să nu pótă vinde locuitoriĭ vinŭ şi rachiŭ fără de voie. aşĭa. 1785, Maiŭ 25.»

(1) *Carte de pădure poprită a mŏnăstireĭ Căldărușanĭ, după alta veche.*

«Zem. Vlascoe. De vreme ce sfînta mŏnăstire Căldărușaniĭ are moşie împrejurulŭ mŏnăstireĭ, pe care este şi pădure, şi acum ne arétă iubitoriulŭ de Dumneḑeŭ sfinţia sa părintele Episcopŭ Rŏmniculuĭ chir Filaretŭ, că s'arŭ fi tăindŭ de cătrĕ unĭĭ alţiĭ şi se pricinuesce multă pagubă sfinteĭ mŏnăstirĭ; dreptŭ aceea amŭ datŭ Domnia-mea acéstă carte la sfînta mŏnăstire, cu care să aibă volnicie a apĕra acea pădure, şi a nu îngădui pe nimenea a tăia şi a face stricăciune, iar când va avé cinevaşŭ trebuinţă, să mérgă să se aşeḑe cu omulŭ mŏnăstireĭ celŭ orênduitŭ, şi dându-şĭ ceea ce este obicciulŭ pămîntuluĭ, aşĭa să fie volnicŭ a tăia, însă din lemnele ce nu vorŭ fi poprite pentru tréba mŏnăstireĭ, iar care se va arĕta cu vre-o împotrivire, şi se vorŭ îndrăzni măcarŭ câtuşĭ de câtŭ a face stricăciune, să-ĭ arĕte la Ispravniculŭ judeţuluĭ, şi dumnévóstră Ispravnicilorŭ pe uniĭ ca aceia să-ĭ faceţĭ şi fără de voia lorŭ a se supune. — ii saam receh. gvmd. 1783, Noembre, 18.»

Carte de pădure poprită după care este porunca să se facă.

«Zemle Vlascoe. Dumné-vóstră Ispavnicilorŭ ot sud. Ilfovŭ sănĕtate, vĕ facemŭ în scire, că dumné-luĭ cinstitulŭ şi credinciosulŭ boeriulŭ Domnieĭ-mele Constandinŭ Creţulescu biv Vel Pahar. prin jalbă ne-aŭ arĕtatŭ cum că pe moşia dumné-luĭ ce se numesce Popesciĭ dintr'acelŭ judeţŭ are şi pădure şi arŭ fi tăind'o locuitoriĭ, cerêndŭ de a fi opriţĭ să nu o strice, pentru care vĕ poruncimŭ să cercetaţĭ şi de va fi dumbrava din celé ţinute, aceea după obiceiŭ şi după dreptate are a fi păzită, şi locuitoriĭ opriţĭ a nu tăia nimicŭ dintr'însa, cum şi de va fi pădure roditóre de ghindă, asemenea are a fi ferită, afară numaĭ din lemnele uscate, dărămăturĭ căḑute, carĭ nu vorŭ fi de altă trébă, ci numaĭ pentru focŭ; iar de va fi pădure neroditóre, séŭ crângurĭ mĕrunte, la aceea nu sunt opriţĭ locuitoriĭ ceĭ ce vorŭ fi însuşĭ şeḑĕtorĭ pe moşia aceea, atâtŭ lemnele ce vorŭ fi trebuincióse caselorŭ lorŭ, lemne pentru focŭ, că pentru aceea clăcuescŭ, fără numaĭ cherestea de vînḑare de vorŭ vrea să taie, séŭ alte lemne de neguţătorie, pentru aceea aŭ a se aşeḑa întâiŭ locuitoriĭ cu stăpânulŭ moşieĭ, ca să dea dijma obişnuită, şi aşĭa vorŭ fi sloboḑĭ; întru acestaşĭ chipŭ să urmaţĭ, şi în potriva acestorŭ coprinderĭ să nu îngăduiţĭ pe locuitorĭ a face îndrăznire de acéstă domnéscă a nóstră carte la mâna stăpânuluĭ moşieĭ pentru apĕrare. 1785, Augustŭ 29.»

Privilegiulŭ agricultorilorŭ de a nu fi trași la judecată în timpulŭ lucrăreĭ câmpuluĭ și în sĕptĕmâna patimilorŭ se póte constata că a fostŭ păstratŭ de M. Suțu, din actele ce dămŭ în notă la acéstă pagină.

18 cărți, cu una la Caimacamŭ i către Ispravnicĭ pentru soroculŭ judecăților.

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud.... sănĕtate, fiindŭ-că după obiceiulŭ ce s'a urmatŭ în toți anii, și după condică, sunt a fi oprite judecățile într'acéstă vreme de acum, adecă dela 15 ale luneĭ acestia până la 15 ale luĭ Octombre, spre a-și căuta fieșce-carele casnicŭ, unii de vii să le culégă, alții de porumburĭ să și le strîngă, iată vĕ poruncimŭ: după ce veți da în știre la toți locuitoriĭ de obște spre a nu se porni nimenĭ într'acéstă vreme pentru pricinĭ de judecăți pe la Divanŭ, séŭ pe la judecătoriile de pe afară, ci fieș-care să se astîmpere acum într'acestŭ sorocŭ și să-și caute de aceste agoniselĭ, căcĭ celŭ ce se va porni îĭ va fi trépădulŭ într'unŭ zadarŭ și se va întórce în deșertŭ, netrăgêndu-se acum părîții la nicĭ o judecătorie; apoĭ și dumné-vóstră să căutați și câțĭ a apucatŭ de aŭ venitŭ maĭ naintea soroculuĭ și se află intrați în judecată să le sĕvêrșiți pricinile cu unŭ césŭ maĭ nainte, și să le dați drumulŭ nezăbovindu-ĭ, necĭ țindu-ĭ maĭ multŭ, și pe alți pe nimenea să nu-ĭ rădicați acum de pe la casele lorŭ, până după soroculŭ acesta, pentru pricinĭ de judecăți, ca să nu li să pricinuiască zătignire la lucrulŭ ce aŭ într'acéstă vreme, iată și aicĭ am ḑisŭ dumné-luĭ Vel Logofĕtŭ de aŭ datŭ domnésca nóstră poruncă asemenea pe la tóte depertamenturile; ci dar întru acestașĭ chipŭ să urmațĭ negreșitŭ. 1783, Septembre 14.»

Asemenea s'a făcutŭ și pe lĕt. 1784.

17 Cărți legate către Ispravnicĭ pentru soroculŭ judecăților luna luĭ Iulie.

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud..... sănĕtate, vĕ facemŭ în știre, că după obiceiulŭ ce se urmézĕ în toți anii, și după cuprinderea condiceĭ, să aibă a fi oprite judecățile în tótă acéstă viitóre lună a luĭ Iulie, pentru ca să-și pótă fie-care locuitorŭ a-și căuta de secerișŭ i de cósă, pentru care iată maĭ dinainte vĕ poruncimŭ să înșciințați la toți de obște, că întru acéstă lună nimenĭ să nu se pornéscă la jălbĭ pentru pricinĭ de judecăți, nicĭ dumné-vóstră să nu aveți a trage pe nimenea pentru pricină de judecată, să vĕ siliți a le izbrăni trĕba, și să le dați drumulŭ, a nu-ĭ ține opriți, și fieș-care într'acéstașĭ vreme de sorocŭ să fie nesupĕrați de judecăți, dupe cum asemene porunci avemŭ date Domnia mea și aicĭ pe la depertamenturĭ; ci dar așĭa să urmațĭ negreșitŭ, și fiți sănĕtoșĭ. 1784, Iuniŭ 27.»

Pitacŭ către Veliții boerĭ a căuta judecățile ce vorŭ fi, fiindŭ-că o sĕptemână, este până la patimĭ.

«Cinstiților și credincioșĭ dumné-vóstră Veliți boerĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, după cum și înși-ne iar amŭ grăitŭ cu d-vóstră, fiindŭ-că s'aŭ apropiatŭ

Cât privesce ḑile de clacă pe moşiile mônăstirescĭ şi boerescĭ încă dămŭ în anexă o serie de acte dela 1783—85 din care se póte vedé conflicte diverse judecate de Domnitorŭ în privinţa aplicăreĭ ḑilelorŭ de clacă şi a dijmeĭ din diversele producte ale câmpuluĭ, conformŭ aşeḑĕmîntuluĭ luĭ Alex. Ipsilante. Constatămŭ că după sfatulŭ luĭ Enache Văcărescu, marele vistierŭ şi a mareluĭ logofĕtŭ Scarlatŭ Grecénu, proprietatea este oprită de a transforma în banĭ ḑilele de clacă decât cu o tarifă redusă.

Pe lângă privilegiulŭ proprietăţeĭ de a vinde singură vinŭ şi rachiŭ, îĭ maĭ constitue şi dreptulŭ de a avé singură băcăniĭ.

În 22 Augustŭ 1785 M. Suţu, pentru a curma diversele conflicte între proprietarĭ şi locuitoriĭ clăcaşĭ dă următórea circulară esplicândŭ precum înţelegea elŭ, relaţiunile dintre proprietate şi clăcaşŭ:

Cinci cărţi la cinci judeţe ot preste Oltŭ ce s'aŭ scrisŭ pentru clăcĭ i alte obiceiurĭ.

«Cu acéstă domnéscă a nóstră carte scriemŭ şi însciinţămŭ tuturorŭ de obşte

a se sfîrşi şi ḑilele de judecăţĭ, rĕmâindŭ numaĭ o sĕptĕmână până la sĕptĕmâna sfintelorŭ patimĭ, în care sĕptĕmână a patimilorŭ, şi în sĕptĕmâna după Pascĭ, a sĕrbătorilorŭ, judecăţĭ nu se caută, cum şi în tótă luna luĭ Aprilie, când este vreme de lucrulŭ pământuluĭ, după obiceiŭ, în toţĭ aniĭ, iarăşĭ oprite sunt judecăţile, şi fiindŭ-că sunt multe judecăţĭ orênduite, uncle de Bucurescĭ, altele de pre afară, carĭ sunt în cheltuélă cum şi ceĭ de aci din Bucurescĭ aŭ a se duce după hrana şi chiverniséla lorŭ; pentru aceea dar d-vóstră, într'acéstă sĕptĕmână ce maĭ este de trébă, să vĕ adunaţĭ de rêndŭ în tóte ḑilele, cum şi Joĭ atâtŭ de diminéţă, aicĭ la domnésca curte, câtŭ şi după prânḑŭ, la una din casele d-vóstră, şi să puneţĭ silinţă, ca tóte pricinile de judecăţĭ câte sunt rênduite la d-vóstră să le izbrăniţĭ şi să iea sfîrşitŭ, căcĭ, după cum ḑicemŭ, să delungéză apoĭ vremea judecăţilorŭ până la sfîrşitulŭ luĭ Aprilie. Aşijderea maĭ poruncimŭ Domnia mea d-tale Vel Log. de Ţéra de susŭ, după cum veţĭ vedé d-vóstră pitaculŭ acesta, apoĭ să-lŭ trimiteţĭ să-lŭ citéscă şi la amêndouĕ Depertamenturile judecăţilorŭ, ca şi boeriĭ judecătorĭ de acolo asemenea să urmeze, a se aduna pe tóte ḑilele, nelipsitŭ în tótă sĕptĕmâna acésta, de rêndŭ, ca orĭ câte judecăţĭ vorŭ fi rênduite la d-lorŭ, să le caute şi să le izbrănéscă negreşitŭ şi făr' de a nu lăsa la prelungire până după Paştĭ. Aşijderea poruncimŭ şi tuturorŭ Zapciilorŭ Divanuluĭ, să fie cu silinţă a aduce pe toţĭ ceĭ ce aŭ judecăţĭ, şi a-ĭ scóte înaintea d-nélorŭ boerilorŭ la judecată, făr' de a nu face vre-unŭ cusurŭ, ca din pricina lorŭ să rĕmâie judecata vre-unuia necăutată, pentru că vorŭ fi fără de cuvîntŭ de îndreptare înaintea Domnieĭ mele. 1784, Martie 18 (Cond. XII, fila 144.)

cuviosilorŭ egumenĭ şi epitropĭ de pe la mŏnăstirĭ, d-vóstră boerilorŭ i boerinaşilorŭ şi vouĕ tuturorŭ locuitorilorŭ ţĕranĭ de prin tóte plăşile şi satele ot sud—că după neadormita şi purtare de grije ce avemŭ Domnia mea pentru toţĭ locuitoriĭ ţĕreĭ acesteia ce ni s'aŭ încredinţatŭ de la milostivulŭ D-dĕŭ şi de la puterniculŭ stăpânŭ, sub a nóstră ocrotire şi oblăduire, a petrece toţĭ de obşte cu dreptate întru tóte feriţĭ de orĭ-ce supĕrare în potrivă, cercetându şi la părţile loculuĭ, ne adeverimŭ cum că Ispravniciĭ mŏnăstirescĭ şi şi boerescĭ ce sunt orênduiţi de mŏnăstirĭ i de boerĭ asupra moşiilorŭ ca să se pórte cu locuitoriĭ satelorŭ cu dreptate la obiceiurile moşiilorŭ, ci silindu-se maĭ multŭ pentru alŭ lorŭ interesŭ şi dobândire, peste dreptulŭ ce este alŭ stăpânuluĭ moşieĭ, supĕră şi necăjescŭ fórte pe locuitoriĭ acesteĭ părţĭ de locŭ, căcĭ nu caută numaĭ cele ce sunt orênduite anume în condică, carĭ sunt datorĭ sătenĭĭ către stăpânulŭ moşieĭ, ci le cerŭ ḑile de clacă maĭ multe, şi nu în patru vremĭ, după cum sunt orênduite, ce-ĭ silescŭ a le face tóte de odată, şi a-ĭ purta trăgêndu-ĭ şi ducêndu-ĭ până la depărtate moşiĭ, iar când nu le trebuesce lucru le cerŭ banĭ pentru ḑilele de clacă peste mĕsură, cu multă încărcătură şi neputinţa locuitorilorŭ, şi osebitŭ de claca casniculuĭ omŭ, apoĭ şi la femeile şi la casele lorŭ aruncă jărăbiĭ, torturĭ şi cu alte lucruri angarisescŭ pe soţiile lorŭ. Aşijderea şi ceĭ ce aŭ avutŭ aşeḑĕmîntŭ deosebitŭ cu locuitoriĭ nu păzescŭ acele aşeḑĕmînturĭ, ci în potriva aşeḑĕmîntuluĭ ce s'a urmatŭ în aniĭ îndelungaţĭ, le face schimbărĭ şi alte supĕrărĭ şi necazurĭ făr' de nicĭ o milă, lucrurĭ carĭ ne turbură fórte multŭ şi carĭ nu le putemŭ suferi Domnia mea nicĭ de cum; pentru care fiindŭ-că Domnia mea nicĭ pe stăpâniĭ moşiilorŭ nu voimŭ a-ĭ isterisi de cele drepte ale moşieĭ, séŭ a-ĭ păgubi, întru nimica, ci încă şi ajutorŭ dămŭ spre împlinirea dreptuluĭ lorŭ, dar nicĭ pe sĕraciĭ locuitorĭ, a-ĭ necăji maĭ multŭ şi a-ĭ sfărăma fără de orênduială, nu suferimŭ. Iată de obşte înşciinţămŭ la toţĭ cu acéstă domnéscă a nóstră carte şi poruncimŭ la fieş-care egumenŭ şi boerŭ, să dea învĕţătură şi poruncă Ispravniculuĭ sĕŭ ca să se feréscă de cereri peste orênduială şi peste poruncile nóstre, şi ceĭ ce n'aŭ avutŭ vre-unŭ deosebitŭ aşeḑĕmîntŭ cu locuitoriĭ moşieĭ aceia pentru maĭ puţine ḑile de clacă, să nu pótă cere ḑile maĭ multe, decât numaĭ 12, după condica Divanuluĭ, carĭ sunt rênduite din începutulŭ ţĕreĭ, însă numaĭ de la celŭ casnicŭ şi vrednicŭ de muncă, iar nu şi de la holteiŭ; care aceste ḑile aŭ a le lucra sătenĭĭ în patru vremĭ ale anuluĭ, adecă treĭ ḑile primăvéra, treĭ ḑile véra, treĭ ḑile tómna şi treĭ ḑile iarna, iar nu tóte de o dată; iar pe ceĭ ce vorŭ avé vre unŭ aşeḑămîntŭ deosebitŭ cu stăpânulŭ moşieĭ, şi vorŭ dovedi locuitoriĭ acelŭ aşeḑămîntŭ cu dovadă în scrisŭ că l'aŭ avutŭ, şi că li s'aŭ urmatŭ acelŭ aşeḑămîntŭ, ce s'aŭ urmatŭ în mulţĭ anĭ necurmatŭ, totŭ într'unŭ chipŭ negreşitŭ să se păzéscă şi de acum înainte, fără de a nu puté stăpânulŭ moşieĭ pretendirisi cu cuvîntulŭ condiceĭ celea 12 ḑile deplinŭ, că

și în condică iarăși așĭa scrie, care clacă să aibă a o lucra și a o sĕvêrși pe însăși moșia ce ședŭ, séŭ când nu va avé stăpânulŭ acolea de lucru, să nu-ĭ tragă la alta maĭ depărtată moșie, decât cale de douĕ, multŭ treĭ césurĭ, iar când nu va avé stăpânulŭ moșieĭ lucru și va cere banĭ, să nu supere pe locuitorĭ maĭ multŭ decât cu obiceiulŭ cela ce s'a găsitŭ din vechime, care s'a urmatŭ și s'a întăritŭ cu atâtea hotărîrĭ domnescĭ, cum se cuprinde în condică, adecă de casă câte unŭ zlotŭ, și acéstă clacă sĕvêrșind'o, cum ḑicemŭ maĭ susŭ, orĭ în lucru orĭ în banĭ, altă supĕrare maĭ multŭ și angarie să n'aibă a face locuitoruluĭ nimicŭ, nicĭ femeeĭ luĭ, nicĭ copiilorŭ luĭ, cu a le arunca prin casă jarăbiĭ, torturĭ séŭ alte angariĭ, ci să fie nebântuiță și odihniță a-și căuta și eĭ de lucrulŭ caselorŭ lorŭ, spre a-și agonisi hrana cea de peste anŭ a lorŭ și a copiilorŭ lorŭ; așijderea și la vremea strînsuluĭ dijmelorŭ să nu se facă nedreptate și pagubă, orĭ maĭ multŭ de a le lua cu mĕsură maĭ mare, orĭ a le alege bucatele, ci de rêndŭ și din bunŭ și din prostŭ și la vremea cea orênduită să aibă a veni isprăvnicelulŭ negreșitŭ a-și strînge dijma, iar să nu întârḑieze așteptându locuitoriĭ cu bucatele lorŭ peste câmpŭ; așijderea și la tóte cele-lalte obiceiurĭ ale moșieĭ să fie următorĭ, după cuprinderea testamentuluĭ și a pravilniceșceĭ condice, ce se află la fieș-care județŭ întru care sunt arĕtate tóte cu cuprinderea pe largŭ și maĭ multŭ să nu se lăcoméscă din isprăvniceiĭ moșiilorŭ, nicĭ să necăjéscă pe locuitorĭ; din care pentru acésta, maĭ întâiŭ d-vóstră Ispravnicĭ aĭ județuluĭ, vĕ poruncimŭ să aveță a păzi dreptatea locuitorilorŭ întru tóte, și să nu îngăduiță cu câtŭ de puținŭ maĭ multĕ a se supĕra peste celea ce sunt în scrisŭ hotărîte și orênduite în condică, că de vomŭ auḑi iarăși, să sciță, că veță fi învinovățiță, pentru că ați trecutŭ cu vederea și n'ați urmatŭ porunca nóstră; și pentru ca să se auḑă de toță domnescile nóstre porunci, să puneță să se citéscă carteа acésta în tóte plășile și în tóte satele de, rêndŭ, pentru înțelegerea tuturorŭ; din care poruncimŭ și vouĕ tutulorŭ locuitorilorŭ de obște la vremea ce vĕ vorŭ supĕra maĭ multŭ cinevașŭ, să aveță a arĕta la Ispravniculŭ județuluĭ, și cândŭ dela Ispravnicĭ nu veță găsi îndreptarea vóstră, să aveță a năzui cu mare nădejde la Domnia-mea, arĕtându-ne că ați fostŭ la Ispravnicĭ și n'ați găsitŭ îndreptare, și de la Domnia-nóstră veță afla tótă dreptatea și bucuria vóstră, și veță vedé în faptă îndreptarea ce vomŭ face; dară și voĭ să nu vĕ împotriviță la celea drepte și obișĭnuite ale moșiilorŭ, ci făr' de lenevire să fiță gata la vremea lucruluĭ cea orênduită a face claca ce sunteță datorĭ, apucându ḑiua de diminéță, iar nu tocmaĭ în prândŭ, nicĭ să trimeteță copiĭ, ci însuși a fi celŭ casnicŭ și vrednicŭ de muncă, să se scóle să mérgă cu bărbăție, făr' de a nu necăji pe stăpânulŭ moșieĭ și pe orênduitulŭ sĕŭ, cu lenevire și zăbavă până a vĕ mișca și până a vĕ porni la lucru, nicĭ să vĕ împotriviță a nu lucra orĭ la ce este trebuința stăpânuluĭ moșieĭ, cum și la cele-lalte ale moșieĭ să nu

vĕ împotriviţi, orĭ a păgubi pe stăpânii moşieĭ de dreptatea lorŭ, orĭ a face stricăciune, voĭ, séŭ vitele vóstre, la holde de bucate, la fêneţe, la dumbrăvĭ, la vînḑĕrĭ de vinŭ i rachiŭ, cu nebăgare de sémă, ci să vĕ purtaţĭ şi voĭ cu orênduiala ce trebue, pentru că după cum grijimŭ pentru a vóstră odihnă cu durerea nóstră, aşĭa şi pentru dreptulŭ stăpânuluĭ moşieĭ vomŭ face la ceĭ rĕĭ şi împotrivitorĭ dreptŭ judecată. 1785, Augustŭ 22.»

Asemenea s'aŭ scrisŭ şi la 12 judeţe de dincóce de Oltŭ pentru rêndulŭ clăceĭ. 1785, Octobre 6.

Cu referinţă la suhaturĭ este dispositiunea luată de M. Suţu conformă cu aceea a luĭ Ipsilante.

Darea de suhatŭ pentru sătenĭ este obligatorie cu singura condiţiune ca ţĕranii să aibă păzitorĭ la vite şi să plătéscă taxa suhatuluĭ hotărîtă de Ipsilante (1).

(1) *Cartea sfinteĭ Mitropoliĭ, a da suhatŭ ceĭ cu vitele ce sunt şeḑĕtorĭ pe alte moşiĭ i ceĭ ce ţinŭ capre la păşune.*

«Zem. Vlas. De vreme ce ne-amŭ înscliinţatŭ Domnia-mea dela prea sfinţia sa părintele Mitropolitŭ pentru uniĭ din ómenĭ ce sunt şeḑĕtorĭ prin prejurulŭ moşiilorŭ sfinteĭ Mitropoliĭ, ce se chĭamă Valea Caselorŭ i Pătróia dela capulŭ Pisculuĭ şi Băsca din sud. Dâmboviţa, cum că eĭ sunt şeḑĕtorĭ cu casele pe alte moşiĭ strĕine, şi dobitócele lorŭ le hrănescŭ pe moşiile sfinteĭ Mitropoliĭ cu iarbă şi cu crânguri, şi taie pădurea de facŭ case şi alte ce le trebuescŭ, şi că rîmătoriĭ lorŭ mănâncă ghinda de pe moşiile Mitropolieĭ şi strică fêneţele, în câtŭ de rĕulŭ lorŭ nimenea nu îndrăsnesce să are şi să facă sĕmănătură, fiindŭ-că de şi ară cinevaşĭ, eĭ cu vitele lorŭ le calcă şi nu alegŭ nimicŭ, dintr'a cărora faptă se priciniuesce multă pagubă Mitropolieĭ, pentru care poruncimŭ Domnia-mea dumné-vóstră Ispravnicilorŭ din sud. Dâmboviţa să aduceţĭ pe aceĭ locuitorĭ din împrejurŭ şi să le daţĭ poruncă să se aşeḑe cu omulŭ Mitropolieĭ, ca să dea suhatulŭ cela ce este obişnuitŭ negreşitŭ precum se urmézĕ şi alte moşiĭ, precum vĕḑurămŭ şi domnésca poruncă a fratéluĭ Domnŭ Alexandru Vodă Ipsilante, însă să-şĭ puie eĭ şi păzitorĭ la vite, ca să nu facă stricăciune la liveḑĭ de fênŭ şi arĕturĭ şi la pădurea roditóre, séŭ mărĭ la orĭ-ce, şi de va fi făcutŭ vre-o pagubă să-ĭ apucaţĭ să-ĭ împliniţĭ Mitropolieĭ ceea-ce va fi cu cale, iar de nu vorŭ urma a se aşeḑa ca să plătéscă suhatulŭ, atuncea să-ĭ opriţĭ cu totulŭ a nu se maĭ întinde, orĭ eĭ, séŭ vitele lorŭ, în moşiile sfinteĭ Mitropoliĭ, ca să nu maĭ pricinuiască sfinteĭ Mitropoliĭ pagubă. Aşijderea şi ceĭ ce şeḑŭ pe moşiile sfinteĭ Mitropoliĭ Petróia şi Băsaştiĭ avêndŭ capre şi păscêndu-le pe aceste moşiĭ, nu se supunŭ să plătéscă obicĭnuitulŭ adetŭ, pentru care şi de acésta vĕ poruncimŭ, să urmaţĭ după condică, şi să apucaţĭ pe aceĭ sătenĭ ca să dea de capră câte doĭ banĭ într'unŭ anŭ şi aşĭa să îndreptaţĭ pentru tóte acestea pricinĭ. tol. p. gvmd. 1785, Septemvrie 17.»

Vorbindŭ de suhaturĭ e loculŭ să amintimŭ obiceiulŭ agricultorilorŭ nostri de a da focŭ tómna și primăvéra uscăturilorŭ de pe ogóre. Acéstă metódă agricolă cunoscută sub numele de *pârjóle*, a fostŭ regulamentată de M. Suțu prin următórele cărțĭ către Ispravnicĭ:

17 cărțĭ către Ispravnicĭ pentru pârjóle.

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot sud.—sănĕtate, ne-amŭ adeveritŭ Domnia mea din anaforaua dumné-lorŭ Velițilorŭ boerĭ, că obiceiulŭ pârjólelorŭ, care obicĭnuescŭ locuitoriĭ de daŭ câmpurilorŭ este a fi numaĭ primăvéra până a nu eși rodurile din pămîntŭ, și tómna după ce se strîngŭ și se ridică iarășĭ bucatele, și tóte ale câmpuluĭ spre a se feri de pagube ce potŭ a se urma; decĭ fiindŭ-că la unŭ județŭ douĕ s'a întêmplatŭ estimpŭ de s'a făcutŭ o mare pagubă locuitorilorŭ arḑêndu-le bucatele i fênurĭ și ce aŭ avutŭ, din pricina acésta; s'a găsitŭ cu cale a se publicui la tótă obștea locuitorilorŭ, afară, în țéră, ca să scie fieșce-care, că sunt opriți de a da pârjolŭ câmpuluĭ într'altă vreme, fără numaĭ, cum ḑicemŭ maĭ susŭ, tómna și primăvéra, când nu sunt peste câmpŭ nicĭ bucate, nicĭ nimicŭ de a face vre-o stricăciune, ci să vestițĭ la toțĭ de obște hotărîrea acésta ca să o ție, și să le arĕtațĭ, că celŭ ce se va cuteza în potrivă, să scie că nu numaĭ tótă paguba va împlini la câțĭ se va pricinui, ci se vorŭ și pedepsi, și fițĭ sănĕtoșĭ. 1785, Augustŭ 27» (1).

---

(1) *Carte de clacă cu mum-bașir a vorniceseĭ Venițencăĭ.*

«Zem. Vlas. Fiindŭ-că aŭ făcutŭ Domnieĭ-mele, dumné-eĭ vornicésca Venețiana Văcărésca, cum că locuitoriĭ ce sunt șeḑetorĭ pe moșia Poșulŭ sud. Saac, ne fiindŭ următorĭ și supușĭ la celea ce sunt datorĭ după obiceiulŭ vechiŭ alŭ pămîntuluĭ și după hotărîrile domnescĭ, adecă a-șĭ face ḑilele de clacă precum clăcuescŭ toțĭ alțĭ locuitorĭ șeḑêndŭ pe moșiĭ mŏnăstirescĭ și boerescĭ, ci încă catavisisŭ le-aŭ făcutŭ, lăsându-ĭ numaĭ pe optŭ ḑile într'unŭ anŭ, nicĭ acelea nu le-aŭ clăcuitŭ, ce sunt rĕmășiță de treĭ anĭ, și se află păgubașă de dreptulŭ dumné-eĭ, și aŭ cerutŭ dela Domnia-mea la acésta, ca după obiceiŭ și domnescĭ hotărîrĭ, să i se facă dela dînșiĭ împlinire, arĕtândŭ și acésta, că osebitŭ din nedarea clăciĭ maĭ facŭ și la altele pagube și stricăciune moșieĭ; pentru care vrêndŭ Domnia-mea să scie de ce pricină nu și-aŭ pututŭ lua d-neĭ dreptulŭ, și aŭ rĕmasŭ rĕmășiță de treĭ anĭ, s'aŭ scrisŭ Ispravnicilorŭ județuluĭ porunca nóstră, ca să cerceteze acestea și dela 27 ale trecutuluĭ Octomvrie ne scriŭ Ispravniciĭ, prin carte de însciințare, că aducêndu-ĭ față cu Isprăvnicelulŭ dumné-eĭ Vorniceseĭ, înșișĭ eĭ aŭ arĕtatŭ că vre-o pricină de împotrivire nu aŭ, fiindŭ-că șederea i tótă hrana lorŭ de pădure, de dobitócele lorŭ și grădinile sunt pe moșia dumné-eĭ, și cum că aŭ așeḑămîntŭ cu dumné-eĭ a-ĭ clăcui câte optŭ ḑile pe anŭ, dar n'aŭ pututŭ a clăcui din neîndemănare. Dreptŭ aceea dămŭ volnicie slugeĭ Domnieĭ-mele, copilŭ

L.

Bresle, comerciŭ, făbrici, narturi, sudeți

Breslele continuă sub domnia luĭ M. Suțu a primi protecțiunea obicĭnuită după vechile lorŭ chrisóve.

---

de visterie să mérgă la sud Saacŭ, și aducêndŭ pe acelŭ isprăvniccĭŭ, față cu locuitoriĭ, înaintea dumné-lorŭ Ispravnicilorŭ, să aibă d-lorŭ a le face socotélă de acea rĕmășiță și pe câtŭ vorŭ rĕmânea datorĭ să dea în scrisŭ, după care să apuce mumbașirŭ să facă împlinirea de fieș-care dreptulŭ dumnieĭ Vornicesceĭ. ii saam receh gvmd. 1783, Noemvrie 9.»

Anaforaua Mitropolieĭ Târgoviștеĭ, pentru sătenĭ ce ședŭ pe moșia Mitropolieĭ, a-ĭ supune să clăcuéscă 12 ḑile într'unŭ anŭ.

Iŏ Mihailŭ Constantinŭ Suțulŭ Vvd. i gpvd. Zem. Vlas.

«Așa să se urmeze pentru care întărimŭ și poruncimŭ d-vóstră Ispravnicilorŭ aĭ Dâmboviței, după acéstă anafora să faceți pe aceĭ locuitorĭ la tóte a fi următorĭ întocmaĭ, ferindu-se însă și epitropulŭ Mitropolieĭ a nu le face cerere de banĭ maĭ multŭ peste obiceiŭ. 1785, Aprilie 14.

Prea Înălțate Dómne,

«După jalba ce aŭ datŭ la Înălțimea Ta, sătenĭĭ ce ședŭ pe moșia S-teĭ Mitropolĭĭ din orașulŭ Târgoviștеĭ, anume Secuenĭ ot sud Dâmbovița, cum că maĭ înainte aŭ avutŭ obiceiŭ de clăcuia Mitropolieĭ 6 ḑile pe anŭ, și pentru carulŭ de fênŭ da dijma 6 parale, iar acum epitropulŭ Mitropolieĭ îĭ apucă de clăcuescŭ câte 12 ḑile pe anŭ, și pentru carulŭ de fênŭ le cere câte ḑece parale, ni se poruncesce de către Înălțimea Ta, ca cercetândŭ jalba lorŭ, vĕḑêndŭ și însciințarea ce aŭ făcutŭ către Înălțimea Ta Ispravnicĭĭ județuluĭ pentru acéstă pricină, așijderea să cercetămŭ de aŭ jăluitorĭĭ vre-o dovadă dreptŭ sinetŭ la obicciulŭ ce ḑicŭ că aŭ avutŭ și să arĕtămŭ Mărieĭ Téle în scrisŭ; după luminata poruncă Mărieĭ Téle, adunându-ne la unŭ locŭ și aducêndŭ înaintea nóstră pe doĭ dintr'aceștĭ sătenĭ, ce s'aŭ arĕtatŭ eĭ vechiluluĭ și celorŭ-l-alțĭ față cu vechilulŭ Mitropolieĭ, amŭ intratŭ în cercetare citindŭ și cartea Ispravnicilorŭ, și maĭ întâiŭ am cerutŭ dela vechiliĭ sătenilorŭ ca să ne arĕte vre o dovadă și așeḑĕmîntulŭ în scrisŭ pe maĭ puține ḑile și pe dijma fênuluĭ câte 6 parale pe carŭ, și nu aŭ avutŭ nicĭ unŭ felŭ de sinetŭ în scrisŭ, fără de numaĭ cu unŭ cuvîntŭ prostŭ se silea să se ajute; amŭ întrebatŭ și pe vechilulŭ Mitropolieĭ și ne arĕtă, că vre-unŭ altŭ așeḑĕmîntŭ cu eĭ, nicĭ pre multŭ nicĭ pe puținŭ, nu aŭ avutŭ Mitropolia, fără numaĭ după lucrulŭ ce s'a întêmplatŭ i-aŭ pusŭ de aŭ lucratŭ, une orĭ maĭ multe ḑile, alte orĭ maĭ puține. Iar acum fiind că are trebuință ca să dea lucru maĭ multŭ, pentru acea le cere claca

Precupeții sunt împedicați de a-și esercită meseria lorŭ, în intere-

---

deplinŭ după obiceiŭ, și după cum clăcuescŭ și alți locuitorĭ pre alte moșiĭ prin prejurŭ. Decĭ fiindŭ-că vre-unŭ altŭ așeḑĕmîntŭ în scrisŭ nu aŭ, sunt datorĭ a împlini întru acestașĭ chipŭ, adecă fiesce-care locuitorŭ casnicŭ și vrednicŭ de muncă, afară din holteĭ, are să clăcuéscă 12 ḑile într'unŭ anŭ, rênduri, rênduri, însă treĭ ḑile primăvéra, treĭ ḑile véra, treĭ ḑile tómna și treĭ ḑile iérna, la însășĭ trebuința ce va avé stăpânulŭ moșieĭ, orĭ pe acéstă moșie unde ședŭ, séŭ la alta, cale de douĕ treĭ césurĭ, la care clacă să nu trimită copiĭ, séŭ să întârḑieze, ci înșișĭ casniciĭ ceĭ vrednicĭ de muncă să mérgă la lucru, să apuce ḑiua din căpĕtâiŭ, iar când nu va avé stăpânulŭ moșieĭ de lucru și va vré să iea banĭ, să iea de casă câte unŭ zlotŭ; din tóte semĕnăturile ce vorŭ avé pe moșie, i din fânŭ ce vorŭ cosi aŭ să dea ḑeciuélă, făr' de numaĭ din grădinile ce aŭ împrejurulŭ caseĭ lorŭ nu aŭ a da nimicŭ; pe stupĭ aŭ să dea pentru tótă matca câte banĭ 3, iar pentru roiŭ nimicŭ; pentru capre aŭ să dea câte doĭ banĭ de capră, atâtŭ véra cât și iérna, care acestŭ obiceiŭ din vechime s'a urmatŭ și se urméză la tóte moșiile de obște, fiindŭ întărite atâtŭ de alți fericiți Domnĭ de maĭ nainte, prin testamenturĭ în scrisŭ, câtŭ și de Măria Sa Alexandru Vodă Ipsilante, prin pravelnicésca condică, la care acésta în cea de pe urmă cunoscêndŭ și eĭ că umblă rĕŭ se mulțămiră a clăcui deplinŭ orênduitele 12 ḑile, fără numaĭ ḑiseră, că epitropulŭ când n'are de lucru le cere pe ḑi câte unŭ ortŭ, ci la acésta după obiceiulŭ pământuluĭ găsimŭ cu cale ca ḑilele ce sunt orênduite sătenĭĭ să le lucreze și cu lucru să le plătéscă, iar cerere de banĭ maĭ multŭ peste obiceiŭ să nu le facă, cum nicĭ pentru fênŭ i pentru altă dijmă să nu-ĭ supere a le cere banĭ, ci din cea-ce agonisescŭ eĭ dintr'acea să iea și dijmă, fără numaĭ pentru stupĭ i pentru capre să iea banĭ după cum scrie condica, iar hotărîrea cea desĕvêrșitŭ rĕmâne a se face de către Înălțimea Ta. 1785, Martie 31.»

Scarlatŭ Grecénu Vel Logofĕtŭ; Ianache Văcărescu, Vel Vistierŭ.

Carte de clacă.

«Zem. Vlas. Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud. sănĕtate, vĕ facemŭ în scire că la Domnia-mea aŭ datŭ jalbă . . . . . cum că are moșie într'acestŭ județŭ ce se numesce.... și ómeniĭ ce sunt șĕḑătorĭ pe dînsa nu se supunŭ a face clacă și a-și da dijmă după obiceiŭ, cum și vinŭ i rachiŭ vîndŭ pe dînsa făr' de voia sa, pentru care poruncimŭ Domnia-mea, să cercetați: întâiŭ de este moșia dréptă a sa, și de va fi avêndu-o cu bună stăpânire, făr' de pricină, după condică să aveți a urma și a supune pe aceĭ locuitorĭ ca să urmeze a împlini tóte cele drepte ale stăpânuluĭ moșieĭ, cum sunt hotărîte într'acéstă condică, după vechiulŭ obiceiŭ alŭ pământuluĭ, adecă locuitoriĭ casnicĭ, ceĭ vrednicĭ de muncă, să lucreze clacă stăpînuluĭ moșieĭ câte 12 ḑile într'unŭ anŭ, rênduri rênduri, după obiceiŭ, precum în condică sunt rênduite, adecă treĭ ḑile primă-véra, treĭ ḑile véra, treĭ ḑile tómna, treĭ ḑile iérna, iar nu totulŭ de o-dată, afară însă din ceĭ ce vorŭ avé vre-unŭ deosebitŭ așeḑămîntŭ cu stăpînulŭ moșieĭ, la care aceĭa are a se urma după acelŭ așeḑămîntŭ a lorŭ, iar holteiĭ să nu se supere, séŭ neavêndŭ ștăpânulŭ de lucru și va cere banĭ, să aibă a lua de casă câte unŭ zlotŭ pe anŭ, iar când nu va avé de lucru

sulŭ nescumpiriĭ productelorŭ de îndestulare. Decĭ rufetulŭ lorŭ este

pe moșia aceea ce ședŭ, să nu aibă volnicie stăpînulŭ moșieĭ a-ĭ duce la altă moșie a sa depărtată spre a-ĭ clăcui, fără de numaĭ de va fi cea-laltă moșie aprópe de aceea ce se află cu ședérea, ca de două, séŭ multŭ treĭ césurĭ să mérgă să-ĭ lucreze ḑilele ce sunt orênduite, iar la moșie maĭ depărtată să nu-ĭ siléscă a-ĭ duce; la care acéstă clacă să aibă locuitoriĭ a mâneca des de diminéță apucându ḑiua deplinŭ, și însușĭ casniciĭ ceĭ vrednicĭ de muncă să mérgă la lucru, iar să nu trimiță copiiĭ, séŭ să întârḑieze, nicĭ să stea cu împotrivire a nu lucra la tréba ce le va arĕta, ci la însășĭ trebuința ce va avé stăpânulŭ moșieĭ să lucreze ḑilele clăceĭ, dar și stăpânulŭ moșieĭ să nu-ĭ supere maĭ multŭ peste celea orênduite, nicĭ la clacă, nicĭ la strînsulŭ dijmeĭ să nu le facă nedreptate, orĭ maĭ multŭ a le lua, orĭ a alege bucatele, ci de rêndŭ și din bunŭ și din prostŭ, și la vremea cea orênduită să iae dijma, iar nu după ce va trece vremea; cum și locuitoriĭ să nu întârḑieze a da dijma, ca nu cu trecere de vreme să păgubéscă pe stăpânŭ; nimenea din locuitorĭ să nu fie volnicŭ să vîndă vinŭ, séŭ rachiŭ pre moșie, iar când stăpânulŭ nu va vrea să punŭ vinŭ să vîndă, atuncĭ locuitoriĭ să-și iae întâiŭ voie dela stăpânŭ și așĭa să vîndă eĭ, dându de bute câte tal. unu, i câte o vadră de vinŭ. Nicĭ unŭ locuitorŭ să nu aibă voie a ținé băcănie, fără numaĭ de se vorŭ așeḑa cu stăpânulŭ moșieĭ. Pentru tóte rodurile ce vorŭ face, să aibă a da stăpânuluĭ moșieĭ ḑeciuélă, afară numaĭ din grădinile ce aŭ împrejurulŭ caselorŭ, din care acelea nu aŭ a da nimicŭ; pentru grâulŭ și orzulŭ ce se sémănă aŭ să dea din ḑece clăĭ una, numaĭ să aibă datorie locuitoriĭ a căra dijma aceea cu însușĭ carulŭ sĕŭ la aria stăpânuluĭ, după obiceiŭ, iar când, séŭ din lenevire, séŭ din nebăgare de sémă, nu vorŭ urma după cum s'a ḑisŭ maĭ susŭ, și îșĭ va ridica bucatele tóte, atuncĭ d-vóstră Ispravnicilorŭ să aveți a însciința. Pentru fênulŭ ce vorŭ cosi, orĭ pe moșia ce ședŭ, séŭ pe alta, să dea dijmă după obiceiŭ; pentru porumbŭ grăunțe cu baniță za ocă două-ḑecĭ și două, pentru stupĭ să dea de tótă matca câte banĭ 3, iar pentru roiŭ nu aŭ a da nimicŭ; pentru capre aŭ să dea de capră câte 2 banĭ, atâtŭ véra câtŭ și iarna; dela stânile ce vorŭ fi pe acéstă moșie are să iea stăpânulŭ moșieĭ, după așeḑămîntulŭ ce vorŭ face, orĭ brânză, séŭ banĭ; dela perdelele de oĭ ce vorŭ fi cu fătăciunea pe moșie, are să iea stăpânulŭ moșieĭ de tótă perdéua câte unŭ mielŭ i câte tal. unulŭ, și a ședé acolo de la Blagoviștenie până la sfeti Gheorghe; pentru rîmătorĭ, măcarŭ că nu aŭ a da nimicŭ stăpânuluĭ moșieĭ, dar nicĭ să îndrăsnéscă să-și bage rîmătoriĭ lorŭ în pădurile cele oprite, ci întâiŭ să se tocméscă cu stăpânulŭ moșieĭ și așĭa să-ĭ bage, iar care va îndrăzni fără de tocmélă să-ĭ bage, aceĭ să ĭ plătéscă prețulŭ ce putea să iea stăpânulŭ moșieĭ dela alțiĭ; nicĭ unulŭ din locuitorĭ nu are volnicie să vêneze peșce în heleșteulŭ stăpânuluĭ moșieĭ, iară când va fi baltă pe moșie, aŭ voie să vêneze și să dea ḑeciuială din ḑece peșcĭ unulŭ. Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ, să aveți a urma după cum maĭ susŭ vĕ poruncimŭ, și fără de a nu maĭ aștepta altă poruncă dela Domnia mea, să dațĭ mână de ajutorŭ stapânuluĭ moșieĭ, îndatorindŭ negreșitŭ pe celŭ ce se va arĕta cu împotrivire la acestea, ca să-și pótă avé dreptate și folosulŭ sĕŭ la tóte, după cum maĭ susŭ arĕtămŭ; pentru care s'a datŭ acésta Domnéscă-nóstră Carte la mâna isprăvniceluluĭ ce-lŭ va avé orênduitŭ pe acéstă moșie. Tol. p. gvmd. 1784. Iunie 25.»

desființatŭ, împreună cu vătășia de precupeți, prin actulŭ din 16 Au-

Iŏ Mihail Const. Sutu Vvd. i gpdr. Zem. Vlascoi.

«Intărimŭ și poruncimŭ Domnia mea d-vóstră Ispravnicilorŭ aĭ județuluĭ să urmațĭ la tóte după cum se coprinde maĭ josŭ într'acéstă anafora, însă fiindŭ-că pentru acéstă pricină și maĭ nainte s'aŭ trimisŭ poruncĭ dumné-vóstră, după jălbile slugeruluĭ, căutațĭ acum de faceți îndreptare negreșitŭ după cum se coprinde maĭ josŭ, ca alŭ doilea să nu se maĭ jăluéscă slugerulŭ. 1785, Sept. 10.»

Prea Inălțate Dómne,

«D-luĭ biv Vel Slugerŭ Grigorie Asanŭ aŭ jeluitŭ Domnieĭ mele pentru ómeniĭ ce se află șeḑĕtorĭ pe moșia dumné-luĭ ce se chémă Măgurele, sud Illovŭ, arĕtândŭ că în tótă vremea totŭ cu împotrivire și cu îndărătnicire le este venirea lorŭ la claca cea obicĭnuită a pămîntuluĭ, iar nu când este trebuință, și când se cade, la vreme, de care ḑice, că dândŭ jalbă Mărieĭ tale de sunt acum doĭ anĭ, și fiindŭ orênduitŭ la dumné-lorŭ Ispravnicĭ, dumné-lorŭ aŭ orênduitŭ tréba asupra Zapciuluĭ plășeĭ, și nicĭ o îndreptare nu s'a făcutŭ, până s'a întârḑiatŭ vremea, de care vĕḑêndŭ aŭ pusŭ ómenĭ cu banĭ an-țĕrțŭ, și anŭ și estimpŭ de aŭ cositŭ fênulŭ, și aceĭ locuitorĭ, ḑice că nu se împotrivescŭ de a clăcui, ci daŭ ḑi după ḑi, și așĭa trece vremea, ci cum că stricându-se zăgazulŭ moreĭ, și chiămându-ĭ ca să astupe mâncătura apeĭ, fiindŭ-că fórte cu lesnire, nu întârḑiară ci aŭ făcutŭ unde se putea drege cu puțină muncă, acum că-lŭ póte drege cu îndoită muncă, și arĕtândŭ dumné-lorŭ Ispravnicilorŭ, l'aŭ orênduitŭ iarăși la Zapciŭ și îndreptare n'aŭ aflatŭ; aŭ luatŭ și luminata carte a Mărieĭ tale, după condică, că dóră i va supune, și nicĭ cu acésta nu aŭ pututŭ folosi, și dintr'aceștĭ locuitorĭ făcêndu-se *pontași* de astă tómnă încóce, aceĭa maĭ vêrtosŭ nesupuindu-se, arŭ fi bătutŭ și pe omulŭ dumné-luĭ ce-lŭ are orênduitŭ acolo, pentru căcĭ le-aŭ ḑisŭ să vie la clacă. In multe rênḑurĭ aŭ arĕtatŭ și la Vel Căpitanŭ și poruncindu-le nicĭ o ascultare n'aŭ datŭ; aŭ orênduitŭ Vel Căpitanŭ și Mumbașirŭ asupră-le, și nicĭ de cum nu s'aŭ supusŭ, viindŭ la clacă numaĭ unĭĭ dintr'înșiĭ, iar ceĭ maĭ mulțĭ nu, și se prăpădesce fênulŭ pe câmpŭ nestrînsŭ, cerêndŭ ca să fie orênduitŭ la o judecată și dovedindu-se jalba de adevĕrată, să facă hotărîrea întâiŭ pentru urmarea clăceĭ a eși în cuviinciósa vreme, și să hotăréscă și pentru banĭĭ ce aŭ cheltuitŭ la lucru, ce era datorŭ să-lŭ facă eĭ cu claca, și să-ĭ facă împlinire, după cum ḑice, că înșișĭ eĭ sciŭ prețulŭ ce aŭ datŭ; cu care jalbă rênḑuindu-se de către Măria ta la mine, mi-se poruncesce în dosulŭ jălbeĭ, ca să teorisescŭ cererea dumné-luĭ și cupriderea condiceĭ, și pentru cele ce aŭ fostŭ locuitoriĭ datorĭ și nu aŭ urmatŭ, să daŭ în scrisŭ cu câtŭ sunt datorĭ locuitoriĭ către slugerŭ, acum, ne-eșindŭ din rênḑuiala condiceĭ, cum și cea-ce se cade la nesupunerea lorŭ de aci înainte de a fi supușĭ să arĕtŭ Mărieĭ tale, ca să se dea de către Măria ta porunca hotărîreĭ în scrisŭ. După luminata porunca Mărieĭ tale, urmândŭ, am cercetatŭ jalba acésta, și întrebândŭ pe d-luĭ slugerulŭ să-mĭ arĕte așeḑĕmîntulŭ ce are cu aceĭ locuitorĭ pentru claca și rĕmășița ce are la dînșiĭ, carĭ n'aŭ urmatŭ să-ĭ facă, rĕspunsă că ceĭ-lalțĭ locuitorĭ țĕranĭ clăcuescŭ pe anŭ câte 12 ḑile, și aceĭa ce aŭ urmatŭ și ur-

gustŭ 1783 (1). Acéstă mĕsură fŭ multŭ lăudată de târgoveţiĭ din Bucurescĭ.

méză de clăcuescŭ ne-împotrivindu-se, şi nicĭ vre-o rămăşiţă nu este rĕmasă la dînşiĭ; iar locuitoriĭ carĭ sunt pontaşĭ aŭ aşeḑĕmîntulŭ cu dînşiĭ să-ĭ clăcuéscă 6 ḑile pe anŭ, şi aceştia ḑice, că după ce sunt aşeḑaţĭ maĭ puţine ḑile, nu urméză a le clăcui, ci tot-d'a-una trage necazŭ cu dînşiĭ; l'am întrebatŭ să-mĭ arĕte ce rĕmăşiţă are la dînşiĭ şi din ce vreme? şi-mĭ arétă că din alţĭ anĭ nu póte sci cine, câte ḑile este rĕmăşiţă, iar de la anulŭ cu lét. 1783 şi din anulŭ cu lét. 1784, are înscrisŭ şi şcie câtŭ i-aŭ clacuitŭ şi câtŭ i-aŭ maĭ rĕmasŭ fieşce-carele datorŭ, de nu i aŭ clăcuitŭ, cum şi din acestŭ anŭ următorŭ, cercetândŭ din cele 6 ḑile carĭ sunt aşeḑaţĭ pe anŭ să clăcuéscă de aŭ lucratŭ ceva dintr'însele într'acéstă véră, şi maĭ arétă d-luĭ Slugerulŭ în scrisŭ anume care câte ḑile i-aŭ clăcuitŭ, de care vĕḑuĭ că uniĭ s'aŭ plătitŭ, iar alţiĭ aŭ rĕmasŭ ḑile maĭ puţine şi alţiĭ maĭ multe, la care ḑise Slugerulŭ, că de arŭ fi clăcuitŭ la vreme, când era trebuinţa lucruluĭ, nu ar avé cuvîntŭ, ci eĭ după ce-şĭ facŭ lucrulŭ celŭ maĭ greŭ cu plată şi nu se alege cu nimicŭ, am cititŭ şi cuprinderea condiceĭ, şi vĕḑuĭ ḑicêndŭ, că lucrătorulŭ are să lucreze clacă stăpânuluĭ moşieĭ 12 ḑile într'unŭ anŭ, iar de se va aşeḑa cu dînşiĭ maĭ puţine ḑile, să nu pótă pe urmă să-ĭ siléscă pentru 12 ḑile. Deci ceĭ ce clăcuescŭ 12 ḑile, obiceiulŭ este să lucreze treĭ ḑile primăvéra, treĭ ḑile véra, treĭ ḑile tómna şi treĭ ḑile iérna, iar totŭ de odată, şi ceĭ casnicĭ şi vrednicĭ de muncă să lucreze, iar nu holteĭ, aceştia după obiceiŭ aşĭa aŭ să urmeze şi să-şĭ facă claca precum aŭ făcut'o şi până acum, iar pentru ceĭ-lalţĭ locuitorĭ, carĭ sunt aşeḑaţĭ pe 6 ḑile într'unŭ anŭ, fiindŭ uşurinţa lorŭ pe jumĕtate câtŭ clăcuescŭ ceĭ-lalţĭ, cu cale şi cu dreptate este, ca să facă claca lorŭ în treĭ vremĭ, primăvéra, véra şi tómna, şi datoria rĕmăşiţelorŭ se cade după tótă dreptatea să se facă acum, şi fiindŭ-că douĕ părţĭ din claca lorŭ cea de estimpŭ, aŭ făcut'o, precum mĭ-arétă Slugerulŭ, să fie luminată porunca Mărieĭ tale către d-lorŭ Ispravnicilĭ judeţuluĭ, ca să cerceteze, şi dovedindu-se acéstă rĕmăşiţă de estimpŭ asupra lorŭ, precum arétă Slugerulŭ, atâtŭ pe eĭ să-ĭ supue fără de voia lorŭ să-şĭ împlinéscă claca, acum că are trebuinţă, după mijloculŭ ce s'a ḑisŭ maĭ susŭ, şi să urmeze şi de acum înainte fără de împotrivire la vreme a clăcui, după aşeḑĕmîntulŭ ce aŭ, ca nisce datorĭ ce sunt, precum toţĭ locuitoriĭ de obşte, puindŭ dumné-lorŭ în orênduială şi pentru rĕmăşiţa ce s'a ḑisŭ maĭ susŭ a anilorŭ trecuţĭ, ca să nu se păgubéscă d-luĭ Slugerulŭ, cât şi celorŭ-lalţĭ carĭ clăcuescŭ câte 12 ḑile iarăşĭ să le dea poruncă să-şĭ facă claca lorŭ fără de nicĭ o împotrivire; aşijderea să cerceteze d-lorŭ şi pentru lucrulŭ ce ḑice Slugerulŭ că l'aŭ făcutŭ cu plată când aŭ avutŭ trebuinţă, şi eĭ n'aŭ urmatŭ după datorie să clăcuéscă, ci într'atâtea rênduri i aŭ chiămatŭ şi nu aŭ fostŭ următorĭ, şi orĭ să îndrepteze şi să împlinéscă ce va fi de împlinitŭ, séŭ să înşciinţeze Mărieĭ tale de va fi pricina într'altŭ chipŭ; iar hotărîrea cea desévîrşitŭ rĕmâne a se face de către Înălţimea ta. «Alŭ Mărieĭ tale prea plecată slugă,

«*Manolache Creţulescu, Vel Logofĕtŭ.*»

(1) *Carte deschisă pentru ridicarea precupeţilorŭ.*

«Cu acésta Domnéscă nóstră carte înşciinţămŭ de obşte la toţĭ locuitoriĭ oraşuluĭ Domnieĭ-mele Bucurescĭ, cum şi la ceĭ după afară locuitorĭ ţĕranĭ,

Dămŭ aci actele relative la rufetulŭ zăbunarilorŭ (antireĭ şi zăbune femeescĭ şi copilărescĭ) :

Cartea rufetuluĭ zăbunarilorŭ din Bucurescĭ.

«Zem. Vlas. Fiindŭ-că rufetulŭ zăbunarilorŭ pămîntenĭ din Bucurescĭ, anume Iónŭ sin Procopie, Mateiŭ sin Paraschiva, Gheorghe sin Şerbanŭ, Tudorachi sin Marinŭ, Tudorachi sin Iónŭ, Stanŭ sin Călinŭ şi Antonŭ sin Gregorie aŭ

---

că după scoposulŭ şi cugetulŭ celŭ dreptŭ alŭ Domnieĭ-mele ce-lŭ avemŭ spre a curăţi tóte celea făr' de cale şi rĕŭ obişnuite întru acestŭ pămîntŭ, carĭ pricinuescŭ nedreptate la norodŭ, şi spre a lucra cele folositóre de binele şi îndesturea obştieĭ, cercetândŭ şi pentru Nizamulŭ la vînḍarea lucruluĭ de ale mâncărĭĭ şi de altele, aicĭ în Bucurescĭ, care este cea maĭ trebuinciósă pricină a norodului acestuia fiindŭ hrana vieţeĭ lorŭ, *şi înşi-ne eşindŭ spre încunjurarea târguluĭ într'adinsŭ pentru cercarea şi pierierghia acestora, vĕḍumŭ unŭ lucru cu totulŭ nedreptŭ, netrebuinciosŭ şi făr' de cale urmându-se aicĭ în Bucurescĭ, adecă brésla de precupeţĭ, carĭ iaŭ cu ridicata tóte celea ce se aducŭ la vînḍare în Bucurescĭ, şi precupindu-le şi scumpindu-le eĭ cum vorŭ în Bucurescĭ* şi pricinuescŭ la douĕ părţĭ nedreptate, pagubă şi înşelăciune ; întâiŭ locuitorilorŭ ţĕranĭ că vrêndŭ a veni la târgŭ cu cele ce aŭ de vînḍare, iar eĭ ţiindu-le calea îĭ poprescŭ, îĭ silescŭ la tocmélă, le dă arvună şi le trage carele cu totulŭ nelăsândŭ să vie ţĕranulŭ acilea ca să-şĭ vîndă însuşĭ marfa la târgŭ cu preţulŭ ce se va ajunge, şi făcêndu-lŭ eĭ zaptŭ o precupescŭ cum ḍisemŭ maĭ susŭ, şi o vîndŭ cum le este voia.

A doua nedreptate, maĭ multă locuitorilorŭ Bucurescenĭ, că de nevoie sunt siliţĭ a cumpĕra dela precupeţĭ, cu scumpĕtate, acelea trebuincióse, care nu sunt lucruriĭ ce se aducŭ din alte părţĭ spre a avé pricină de a le scumpi, ci înseşĭ de aicĭ din pămîntulŭ ţĕreĭ. Şi nu numaĭ că am găsitŭ, după cum ḍicemŭ maĭ susŭ, slobodŭ şi neopritŭ rufetulŭ acesta alŭ precupeţilorŭ, făcêndŭ ale lorŭ precupiĭ şi nedreptăţĭ, atâtŭ cu scumpĕtate la preţulŭ vînḍĕreĭ, câtŭ şi vicleşuguriĭ în cumpine, ci încă şi zabitŭ avêndŭ anume vătavŭ de precupeţĭ, care va să ḍică chiar zabitŭ nedreptăţeĭ şciutŭ şi primitŭ. Deci acéstă pricină de nedreptate la norodŭ şi catahrisisŭ, ne suferind'o Domnia mea nicĭ cum, şi fiindŭ cu totulŭ netrebuinciósă şi făr' de nicĭ unŭ cuvîntŭ vrednică acestuĭ rufetŭ de precupeţŭ, în vreme ce şi locuitoriĭ Bucurescilorŭ când vorŭ sci că precupeţiĭ aŭ lipsitŭ şi nu sunt, potŭ a se griji fieşce-carele pentru cele trebuinciósе lorŭ, de a merge la ḍilele de târgŭ când vinŭ de pe afară locuitoriĭ ţĕranĭ, cu de tóte a şi le cumpĕra deplinŭ cu eftinătate, şi nu rĕmâne a avé trebuinţă de precupeţĭ. Iată cu hotărîre *am ridicatŭ desĕvêrşitŭ să nu maĭ fie de astăḍĭ înainte nicĭ precupeţĭ, nicĭ vătavŭ de precupeţĭ, nicĭ să se maĭ numéscă măcarŭ, ci fieş-care locuitorŭ ţĕranŭ, cu acelea ce aŭ de vînḍare*, să fie slobodŭ de a veni dreptŭ înăuntrulŭ Bucurescilorŭ, la târgŭ, şi însuşĭ să-şĭ vîndă marfa luĭ la Bucurescĭ, cum şi locuitoriĭ Bucurescenĭ încă să fie însciinţaţĭ, şi să grijéscă fieşce-carele, ca la ḍilele de târgŭ să mérgă să-şĭ cumpere zaherea cea trebuinciósă de peste sĕptĕmână, séŭ pentru maĭ

avutŭ privileghiulŭ ce se cuprinde maĭ josŭ, atâtŭ de la alțĭ frați Domnĭ, câtŭ și de la Domnia-sa, fratele nostru, Domnulŭ Alexandru Ipsilantŭ Vodă, prin cartea ce o vĕdumŭ cu lĕtŭ 1780, Aprilie 9, care privileghiŭ fiindŭ cu cale a-lŭ avé, ca să li se păzéscă orênduiala și obiceiulŭ lorŭ, iată și prin Domnéscă-nóstră carte înnoimŭ, adecă la meșteșugulŭ zăbunărieĭ, care este orĭ câte se umple cu bumbacŭ și cu lână, atuncĭ altŭ rufetŭ să nu se amestece a-lŭ lucra, câtŭ nicĭ Arménŭ, nicĭ Giurgiuvénŭ, nicĭ croitoriŭ, nimenea să nu se caute a se amesteca și a lucra meșteșugulŭ zăbunarilorŭ, fără de numaĭ eĭ să lucreze și să vîndă marfă de zăbunărie și aicĭ în Bucurescĭ și prin târgurile de pe afară, adecă anterie și zăbune femeescĭ și copilărescĭ și altŭ-felŭ de zăbune marĭ și orĭ-ce lucru se umple cu bumbacŭ, séŭ cu lână, numaĭ și eĭ să fie datorĭ ca pururea să aibă haine gata spre vîndare și îndestulătóre țĕranilorŭ ce vinŭ de pe afară, carĭ nu se potŭ zăbovi cu așteptarea până va face haine; și așia totŭ lucrulŭ zăbunărieĭ să nu se maĭ lucreze, iar la meșteșugulŭ altora rufeturĭ să nu se amestece; ci dar fiindŭ că numaĭ eĭ aŭ a lucra și a vinde lucru de zăbunărie, poruncimŭ Domnia-mea pentru câțĭ din altŭ rufetŭ va fi avêndŭ acestŭ felŭ de marfă gata într'acéstă dată să aibă numițiĭ zăbunarĭ pămîntenĭ volnicie ca să le puie sorocŭ ca să și le vîndă, séŭ eĭ să le cumpere cu banĭ; de care pentru acésta poruncimŭ Domnia-mea dumnéluĭ Vel Agă i Vel Căpitanŭ za dorobanțĭ, să căutațĭ să dațĭ tare poruncă Armenilorŭ și Giurgiuvenilorŭ, ce sunt cu prăvăliĭ aicĭ în Bucurescĭ, că nicĭ într'unŭ chipŭ marfă de zăbunărie, nicĭ să nu lucreze, nicĭ să maĭ vîndă; așijderea și dumné-vóstră Ispravnicilorŭ de prin județe, pe unde vorŭ fi bâlciurĭ, să căutațĭ maĭ multŭ decât rufetulŭ zăbunarilorŭ din țéră pămîntenĭ, să nu îngăduițĭ pe nimenea alțiĭ a vinde lucru de zăbunărie, ca să pótă chivernisi fieșcare cu meșteșugulŭ luĭ. ii saam re. 1785, Martie 2.»

multe dile, cum și altele, iar precupeți să nu maĭ fie; pentru care scriemŭ și poruncimŭ dumi-téle cinstitŭ și credinciosŭ boeriule alŭ Domnieĭ-mele Arhonŭ Log. Dudescule, să puĭ să trécă în condica Divanuluĭ acéstă domnésca nóstră întărire, ca să fie sciută peste tótă vremea, apoĭ să orênduescĭ unŭ Logf. de Divanŭ, carele prin marafetulŭ d-luĭ Vel Spăt. și a d-luĭ Vechiluluĭ Agieĭ să o citéscă în douĕ dile când se va face târgŭ, la adunarea norodului, atâtŭ în Târgulŭ de afară câtŭ și în târgulŭ Cuculuĭ, întru audulŭ tuturorŭ, ca să fie cu toțĭ înșciințațĭ că s'aŭ ridicatŭ și precupețiĭ și vătășia de precupețĭ; așijderea poruncimŭ și d-luĭ Vel Spăt. i dumi-téle vechilule alŭ Agieĭ să aduceți pe toțĭ ceĭ ce făceaŭ alișverișulŭ precupieĭ precum și pre vătavulŭ lorŭ, să le arĕtațĭ, că de astădĭ înainte să lipséscă și să se părăséscă de a maĭ metahirisi precupia, că se vorŭ pedepsi tórte; apoĭ să dațĭ poruncĭ zapciilorŭ d-vóstră, cum și însușĭ d-vostră ca zabițĭ aĭ târguluĭ să purtațĭ grijă, să cercetațĭ ca nu cum-va în urmă, cu trecere de vreme, iarăși să începă, orĭ de față orĭ printr'ascunsŭ, a metahirisi precupia, că ne veți aduce la multă turburare pentru neurmarea la hotărîrea nóstră. 1783, Augustŭ 16.»

Dămŭ în note actele relative la işlicarĭ, cojocarĭ, başcalĭĭ, zidarĭ, lemnarĭ, têmplarĭ, bragagiĭ, şi cojocarĭ, cartea starosteĭ de Astaragiĭ şi cartea de Telal-başa (1).

(1) *Işlicariĭ din Bucurescĭ cu cojocariĭ başcalĭ pentru că se amestecă de cumpĕră sterpiturĭ.*

Iŏ Mihailŭ Constantinŭ Suţulŭ Voivodŭ.

«...Aşĭa să se urmeze: pentru care poruncimŭ, Caimacamule, să nu se amestice nicĭ să urmeze cojocariĭ başcalĭĭ la acestŭ felŭ de marfă, care este lucru alŭ meşteşuguluĭ işlicarilorŭ şi orênduindu-se acum omŭ dela cămara domnéscă să aibă a face cercetare prin prăvăliile cojocarilorŭ başcalĭĭ şi câtă marfă subţire, care este lucru alŭ meşteşuguluĭ işlicarilorŭ se va găsi, să o iea în scrisŭ tótă, să o pecetluéscă să stea închisă, ca să ni se arĕte întâiŭ fóia de acea marfă ce se va găsi, şi vomŭ porunci, stândŭ pecetluită şi închisă pe locŭ în prăvăliile lorŭ până vomŭ porunci. 1785, Maiŭ 20.»

Procit Vel Logofĕtŭ.

Prea Inălţate Dómne,

«După jalba ce aŭ datŭ la Inălţimea ta Epitropia împreună cu tótă bresla işlicarilorŭ din Bucurescĭ, cum că prin luminatŭ hrisovulŭ Mărieĭ tale, ce s'aŭ datŭ la bresla lorŭ, cu înoirea de pe alte domnescĭ hrisóve, aŭ privileghiŭ, cojocariĭ başcalĭĭ să nu fie volnicĭ a cumpĕra peĭ de cele stărpiturĭ, séŭ peĭ albastre, carĭ sunt de trebuinţă meşteşuguluĭ işlicărieĭ, iar aceĭ cojocarĭ acum în potrivă urmândŭ cumpĕră de acelŭ felŭ de marfă şi o punŭ prin prăvăliile lorŭ de o precupescŭ vînd̦ênd'o printr'ascunsŭ pe la negustoriĭ străinĭ, şi eĭ rĕmânŭ fără de marfă de nu aŭ cu ce chivernisi, şi cerŭ ca după cuprinderea hrisovuluĭ să se facă cercare cu carte de blăstemŭ prin prăvăliile cojocarilorŭ, şi scriindu-se câtă marfă de acésta se va găsi, să se iea pe séma cămărilĭ, dându-li-se de isnóvă poruncă spre a nu îndrăsni să se amestece la acestŭ felŭ de marfă, în potriva hrisovuluĭ, cum şi ceĭ ce din işlicarĭ vorŭ merge a strînge marfă, să nu fie volnicĭ, fără de adeverinţă şi scirea epitropilorŭ, căcĭ cu acésta nu numaĭ vicleşugulŭ se face, ci şi cutieĭ de milostenie, la care este obiceiŭ de a dá óreş-care ajutorŭ, i-se pricinuesce pagubă; la a cărorŭ jalbă şi cerere mi se poruncesce de către Inălţimea ta, ca să facŭ cercetare, vĕd̦êndŭ şi chrisovulŭ ce are bresla acésta a işlicarilorŭ, şi în scrisŭ să însciinţezŭ. După luminata porunca Mărieĭ tale am adusŭ înaintea mea atâtŭ pe jăluitoriĭ epitropĭ şi işlicarĭ, cum şi pe câţĭ-va din işlicarĭ, şi maĭ întâiŭ citindŭ luminatŭ hrisovulŭ Mărieĭ tale, am vĕd̦utŭ scriindŭ într'acestaşĭ chipŭ, adecă: cojocariĭ başcalĭĭ să cumpere, orĭ de la mocanĭ, orĭ de la măcelarĭ numaĭ marfă ce lucrézĕ eĭ, iar marfă subţire, care este de meşteşugulŭ işlicarilorŭ, însă stărpiturĭ, să fie opriţĭ de a cumpĕra, atâtŭ eĭ cât şi alţiĭ orĭ-cine, nicĭ de la mocanĭ, nicĭ de la altŭ nimenĭ; iar care din cojocariĭ başcalĭĭ se va dovedi că a cumpĕratŭ pelcele stărpiturĭ ca să facă căciulĭ cazaclieşcĭ, séŭ boznecescĭ, să aibă a arĕta rufetulŭ iş-

M. Suțu menține curiósa bréslă a bucătarilorŭ înființată sub Caragea Vodă.

licarilorŭ pe aceĭa la dumné-luĭ Vel Cămărașŭ, ca să se iea acea marfă subțire, ce este de tréba işlicarilorŭ, pe séma cămăreĭ. Aşijderea scrie hrisovulŭ, cum că işlicariĭ prin jalbă aŭ fostŭ arětatŭ, că cojocariĭ başcaliĭ nu lucréză numaĭ meşteşugulŭi lorŭ ci se amestecă de cumpĕră de pe unde găsescŭ hărşiĭ albastre de facŭ căciule şi le vîndŭ pe la muşteriĭ, şi cu acésta li-se pricinuesce pagubă, şi fiindŭ-că acelea peĭ albastre, aĭ luatŭ Măria ta pliroforie că din începutŭ se lucra şi se lucréză de işlicarĭ, ca unŭ lucru dar ce este de trébă meşteşuguluĭ işlicarilorŭ, să hotăresce ca să nu maĭ fie volnicĭ cojocariĭ başcaliĭ a cumpĕra acestŭ felŭ de pelcele şi a le lucra, séŭ a le ţiné prin prăvăliile lorŭ, ci cu totulŭ să fie opriţĭ, ca de unŭ lucru ce nu este de tréba meşteşuguluĭ lorŭ; decĭ întrebândŭ pe cojocariĭ başcaliĭ, rĕspunseră că acéstă cuprindere şi hotărîre a hrisovuluĭ o şciŭ pré bine, aşijderea nu tăgăduiră că nu cumpĕră pelcele stârpituri şi peĭ albastre, fără' de numaĭ ḑice, că la târgurile de prin alte ţĕrĭ, unde mergŭ pentru a-şĭ cumpĕra marfă de tréba meşteşuguluĭ lorŭ, acea marfă o iaŭ cu schimbŭ, şi într'acea grósă vîră aceĭ vînḑătorĭ şi pelcele, nevrêndŭ să le desparţă, şi eĭ trebuindu-le sunt siliţĭ de iea şi de acelea subţirĭ, dar' aducêndu-le aicĭ le vîndŭ iarăşĭ la Işlicarĭ, iar nu la alţiĭ, nicĭ lucréză eĭ, cum şi când cumpĕră dela mocanĭ, iarăşĭ asemenea amestecă pelcele de cele *miţe* nevrêndŭ să le vînḑă deosebitŭ, însă eĭ şi acelea le vîndŭ Işlicarilorŭ, ci ca să nu rĕmâie acelea pelcele *miţe* pre la mocanĭ, când esŭ eĭ de cumpĕră, ḑiceaŭ cojocariĭ că işlicariĭ să iae maĭ înaintea lorŭ să le strîngă, la care acésta nu potŭ cojocariĭ povĕţui pe işlicarĭ, cum urméză tréba meşteşuguluĭ lorŭ, ci când vreaŭ eĭ atuncĭ aŭ a se duce, iar cojocariĭ după luminatulŭ hrisovulŭ Mărieĭ téle sunt popriţĭ şi ne-sloboḑĭ a cumpĕra pelcele stârpituri şi pieĭ albastre, orĭ a ţiné în prăvăliile lorŭ, séŭ a vinde, căcĭ de şi ḑicŭ eĭ cum că le vîndŭ la işlicarĭ, dar işlicariĭ în potrivă arĕtară, că le cerŭ preţŭ multŭ, ca să nu se ajungă la o tocmélă şi să pótă eĭ a le vinde la alţiĭ; pentru care fiindŭ-că cojocariĭ nu tăgăduiră înaintea mea, că cumpĕră de acestŭ felŭ de marfă, care este meşteşugulŭi de tréba işlicarilorŭ, care acésta este în potriva luminatuluĭ hrisovŭ de privileghiu Işlicarilorŭ, şi fiindŭ-că după vechiulŭ obiceiŭ şi după dreptate se cuvine a-şĭ căuta tréba fieş-carele meşteşuguluĭ lorŭ, iar să nu se amestece la alte meşteşugurĭ, maĭ vêrtosŭ că aceştia sunt puşĭ la orênduială şi făcuţĭ rufetŭ cu hrisovŭ, pentru acestea dară drĕptă este cererea lorŭ, ci să fie luminată porunca Mărieĭ téle, ca omulŭ rênduitŭ dela cămară să facă cercetare prin prăvăliile cojocarilorŭ başcaliĭ, şi câtă marfă subţire, care este de tréba meşteşuguluĭ işlicarilorŭ, se va găsi prin prăvăliile lorŭ, luându-se în scrisŭ să se urmeze după luminatulŭ hrisovulŭ Mărieĭ téle; ca cu acésta făcêndu-li-se înfrânare să se pótă păzi dreptatea fieş-căruia rufetŭ; şi de acum înainte de-ĭ vorŭ maĭ dovedi că s'aŭ îndrăsnitŭ a cumpĕra şi a ţiné prin prăvăliile lorŭ marfă care este de tréba meşteşuguluĭ işlicărieĭ, séŭ a vinde în potriva luminatuluĭ hrisovŭ, nu numaĭ să se iae acea marfă pe séma cămăreĭ, ci să se pedepséscă cojocariĭ ca nişce nesupuşĭ la domnésca hotărîre; iar pentru ceea ce ḑicŭ, că ceĭ ce din işlicarĭ vorŭ merge să strîngă marfa să nu fie volnicĭ fără şci-

Etă actulŭ :

Cartea luĭ Panaitŭ Ahci-Basa, de vătăşie, peste toţĭ bucătariĭ din Bucurescĭ.

Zem. Vlas. Fiindŭ-că bucătariĭ de aicĭ din Bucurescĭ prin jalba ce aŭ fostŭ datŭ către Domnia sa Nicolae Caragea Vodă, cerêndŭ ca să-şĭ facă şi eĭ rufetŭ,

---

rea şi adeverinţa epitropilorŭ, acésta fiindŭ-că în hrisovŭ nu se cuprinde, rĕmâne a se urma după cum va fi urmatŭ şi până acum; iar cea desĕvêrşită hotărîre se va face după cum va fi luminată porunca Mărieĭ téle. 1785, Maiŭ 14.

«Alŭ Mărieĭ téle pré plecată slugă
«Scarlatŭ Grecénu Vel Logf.»

Pitacŭ către Vel Cămăraşŭ pentru pelcelele ce cumpĕră, să se urmeze după chrisovŭ.

«Dumné-ta Vel Cămăraşŭ, îţĭ facemŭ în scire, că în trecutele ḑile, după jalba ce aŭ dat'o Domnieĭ-mele brésla işlicarilorŭ din Bucurescĭ, cum că prin hrisovulŭ Domnieĭ-mele aŭ privilegiŭ, ca cojocariĭ başcaliĭ, să nu fie volnicĭ a cumpĕra pelcele, stêrpiturĭ, séŭ peĭ albastre, carĭ sunt de trebuinţă işlicărieĭ, ĭar aceĭ cojocarĭ, în potriva hrisovuluĭ urmândŭ, aŭ cumpĕratŭ şi cumpĕră de acestŭ felŭ de marfă şi o punŭ prin prăvăliile lorŭ de o precupescŭ, vînḑênd'o printr'ascunsŭ i la negustoriĭ străinĭ şi rĕmânŭ făr' de marfă de nu aŭ cu ce se chivernisi, cerêndŭ ca după cuprinderea hrisovuluĭ să aibă dreptate, s'aŭ rênduitŭ de către Domnia-mea dumné-luĭ Vel Logf. de Ţéra-de-susŭ, ca să facă cercetare, vĕḑêndŭ hrisovulŭ ce are brésla acésta şi să ne înscinţeze, şi amŭ luatŭ înscinţare prin anafora dela Dumné-luĭ, că după hrisovŭ aŭ işlicariĭ acestŭ privileghiŭ, de care aducêndŭ înaintea dumné-luĭ atâtŭ pe işlicarĭ, câtŭ şi pe câţĭ-va din cojocariĭ başcaliĭ, şi întrebândŭ pe cojocariĭ başcaliĭ, nu aŭ tăgăduitŭ nicĭ înşişĭ eĭ, că cumpĕră pelcelele stêrpiturĭ şi peĭ albastre, după care anafora s'aŭ datŭ întărirea Domnieĭ-mele işlicarilorŭ, ca maĭ multŭ să nu se amestece, nicĭ să se cuteze cojocariĭ başcaliĭ la acestŭ feliŭ de marfă, care este lucru alŭ meşteşuguluĭ işlicarilorŭ, poruncindŭ Domnia-mea de s'aŭ orênduitŭ şi omŭ de la cămara domnéscă să facă cercetare prin prăvăliile cojocarilorŭ, şi pe câtă marfă subţire se va găsi, care este de meşteşugulŭ işlicarilorŭ, să o iea în scrisŭ tótă, să o pecetluéscă, să stea închisă şi să ni se arĕte fóia de acea marfă, după care poruncă urmându-se s'aŭ găsitŭ o sumă de pelcele prin prăvăliile lorŭ, şi luându-se în scrisŭ s'aŭ pusŭ sub pecete, şi ni s'aŭ arĕtatŭ cu fóie, oprindu-se cojocariĭ de a le metahirisi la alişverişulŭ lorŭ ; decĭ după hotărîrea hrisovuluĭ de privileghiŭ ce aŭ işlicariĭ, pentru căcĭ aŭ urmatŭ cojocariĭ în potrivă, se cade să poruncimŭ ca să se iea acelea pelcele pe séma cămăreĭ şi să le păgubéscă cu totulŭ pentru înfrânare şi învĕţătura lorŭ; dar pentru că acésta le este cea d'întâiŭ greşala lorŭ, amŭ trecutŭ cu vederea şi nu ĭ-amŭ osînditŭ la acéstă pagubă, făr' de numaĭ poruncimŭ d-tale, să aducĭ înaintea d-tale atâtŭ pe cojocariĭ baş-

s'a orênduitŭ la dumné-lorŭ boerĭ epitropĭ, unde prin cercetare puindu-se și cĭ la óreș-care orênduială, spre a-și avé vătavŭ maĭ mare între dînșiĭ ca alte rufeturĭ, s'a alesŭ cu cererea tuturorŭ, Panaitŭ Ahci-Başa a cuhniĭ gpd. și

---

caliĭ la carĭ s'aŭ găsitŭ acele pelcele cum și pe işlicarĭ și să-ĭ puĭ ca să se tocméscă, să se învoiască pentru vînḍarea acelorŭ peĭ a le lua işlicariĭ dela cojocarĭ cu preţulŭ celŭ cuviinciosŭ, și să daĭ poruncă cojocarilorŭ başcaliĭ să se feréscă de acum înainte să nu se maĭ amestece la marfa ce este la meșteșugulŭ işlicarilorŭ, după cum nicĭ işlicariĭ la lucrulŭ lorŭ, căcĭ atuncĭ, dovedindu-se, se va lua acea marfă pe séma cămăreĭ, iar de nu vorŭ urma a se învoi cu tocmélă ca să le vînḍă işlicarilorŭ cu preţulŭ celŭ cuviinciosŭ, aicĭ în ţéră să nu fie volnicĭ a le vinde, ci afară din hotarele ţĕreĭ să le scóţă și să le vînḍă unde vorŭ sci. Tol. pis. gvmd. 1785, Augustŭ 7.»

Étă *chrisovulŭ* la care se referă aceste acte de maĭ susŭ :

Chrisovulŭ *işlicarilorŭ* din Bucurescĭ, din 1784, Februare 24.

«Între alte rufeturĭ trebuincióse ale obștieĭ fiindŭ și işlicariĭ din Bucurescĭ, prin jalba ce deteră Domnieĭ mele cerură ca să fie osebitŭ rufetulŭ lorŭ de rufetulŭ blănarilorŭ și să li se puie în orênduiala ce li se cuvine obiceiurile ce aŭ avutŭ, pentru carĭ obiceiurĭ ale lorŭ în vremea fratelui Domnŭ N. Caragea V.V. făcêndu-se de dumné-lorŭ epitropĭ cercetare le-a găsitŭ bune și li s'a datŭ hrisovulŭ Domnieĭ séle, care ni-lŭ aretă de-lŭ vĕḍumŭ, cu lét. 1782. Decĭ acum cercetându-le și Domnia mea și vĕḍêndu-le că sunt cu calc, le întărimŭ ca să li se păzéscă întocmaĭ precum maĭ josŭ poruncimŭ :

«Adecă rufetulŭ acesta să fie osebitŭ de brésla blănarilorŭ întru tóte și întru nimicŭ să aibă a face chiurci-başa alŭ cojocarilorŭ cu dînșiĭ, de vreme ce blănarilorŭ nu li se pricinuesce nicĭ o stricăciune, séŭ scădere la hrisovŭ ce-lŭ aŭ și eĭ pentru ale meșteșuguluĭ lorŭ. De acea dar iată orênduimŭ, ca işlicariĭ între dînșiĭ să-și alégă 4 meșterĭ, carĭ vorŭ avé maĭ de ispravă, cu meșteșugŭ maĭ bunŭ și maĭ vrednicĭ și aceia să fie epitropĭ și purtătorĭ de grijă a rufetuluĭ lorŭ. Câţĭ dar sunt meșterĭ vrednicĭ cu șciinţa meșteșuguluĭ acestuĭa deplinŭ primiţĭ de proestĭ și de brésla, să aibă după orênduiala rufetuluĭ lorŭ a-și lua și pecetluirĭ domnescĭ de rufetŭ de la cămara Domnieĭ mele, trecêndu-se la catastifulŭ breslelorŭ, ca să fie șciuţĭ și cunoscuţĭ spre a nu fi volnicĭ alţĭ afară dintr'aceia a lucra meșteșugulŭ işlicărieĭ, fără numaĭ aceștia ce s'aŭ făcutŭ rufetŭ și sub dînșiĭ să aibă unŭ ceaușŭ pentru strîngerea baniloru la cutia lorŭ și pentru ceĭ ce vorŭ fi chiămaţĭ la judecată. Când se va întêmpla pricină între dînșiĭ, işlicarŭ cu işlicarŭ, séŭ când ar strica lucru cuĭ-vașĭ, când se va întêmpla între dînșiĭ pricină și judecată pentru ale meșteșuguluĭ lorŭ, pentru ucenicĭ și călfĭ, i pentru ceĭ carĭ vorŭ face stricăciune lucruluĭ cuĭ vașĭ și pentru ceĭ carĭ vorŭ fi neurmătorĭ la vre-una din câte sunt legaţĭ și hotărîţĭ prin hrisovulŭ acesta alŭ Domnieĭ mele, să se strîngă la unŭ locŭ pentru a face longe după obiceiulŭ rufetelorŭ, unde să chiăme pe celŭ cu pricina și când acela de sineșĭ nu va urma a veni după sciinţa ce-ĭ vorŭ face aceștĭ epitropĭ, atuncĭ să aibă volnicie a trămite pe ceaușulŭ lorŭ să-lŭ aducă fără voie și să ia trépĕdŭ cu banĭ 40 și să hotăréscă pricina aceea sub hotărîrile lorŭ după dreptate și după obiceiulŭ meșteșuguluĭ lorŭ și pe care va fi cu pricina

prin anafora întărită de Domnia sa, s'a și rînduitŭ, însă nu pentru altŭ cevașŭ, ci numaĭ pentru trebuința bucatelorŭ, i a praznicilorŭ obștieĭ, ca orĭ Grecŭ, séŭ Românŭ, saŭ Țiganŭ, să se tocméscă prin scirea numituluĭ vătavŭ, și ceĭ ce

---

de îndreptare să-ĭ îndrepteze, iar pre celŭ ce va fi cu vină, de va fi vina luĭ maĭ mică, să-ĭ facă eĭ certare de dojană, după obiceiulŭ rufetuluĭ, iar pe celŭ ce va fi cu vină de pedépsă să aibă a-lŭ arĕta la dumné-luĭ Vel Cămărașŭ, dinpreună cu alegerea lorŭ în scrisŭ, ca cercetându-se vina să-lŭ pedepséscă, însă pe uniĭ ca aceștia vinovațĭ să se hotărésca a da și câte ore și ce jeremea la cutia de milostenie a bresleĭ lorŭ, după mĕsura vineĭ, în locŭ de pedépsă. Să caute a ține și cutia cum aŭ și alte rufeturĭ, în care să strîngă în tóte Sâmbetele sĕptĕmânilorŭ de la fieșce-carele meșterŭ cu prăvălie câte banĭ 6, cum și de la calfele cele cu simbriĭ maĭ bune câte banĭ 3. Așijderea și ceĭ ce vorŭ deschide prăvălie să aibă a da la acéstă cutie câte tal. 10, care cutie să se pecetluéscă de aceĭ epitropĭ, și așĭa pecetluită să se păstreze, în séma lorŭ, purtândŭ de grijă ca să se strîngă venitulŭ ce este orênduitŭ. Și când din brésla lorŭ se va întêmpla a muri vre-unulŭ întru scăpătăciune séŭ vre-unulŭ din vre-o bólă îndelungată, orĭ din scăpătăciunea bĕtrânețelorŭ trecute nu va fi vrednicŭ de a se chivernisi, séŭ din altă întêmplare de la D-dĕŭ, va cădé în lipsă desĕvêrșită, atuncĭ după orênduiala creștinéscă și sĕraculŭ să se ajute după dreptate. Insă acéstă cutie să nu se deschidă de altulŭ, ci față înaintea celorŭ 4 ce aŭ pusŭ pecețile și luândŭ baniĭ, ce va fi trebuință iarăși să se pecetluéscă la locŭ. Așijderea poruncimŭ, ca cojocariĭ băscaliĭ să cumpere, orĭ de la mocanĭ, orĭ de la măcelarĭ numaĭ marfa ce lucréză eĭ la meșteșugulŭ lorŭ, iară marfa subțire, care este de meșteșugulŭ ișlicarilorŭ, adecă sterpiturĭ, să fie opriță de a cumpĕra, atâtŭ eĭ câtŭ și altĭĭ orĭ-cine, nicĭ de la mocanĭ, nicĭ de la altĭĭ nimenĭ; care la uniĭ din cojocariĭ băscaliĭ se va dovedi că aŭ cumpĕratŭ pelcele stârpiturĭ ca să facă, orĭ căciulĭ cazacliescĭ, séŭ boznăgescĭ, să aibă a-ĭ arĕta rufetulŭ ișlicarilorŭ pe aceĭ la d-lorŭ Vel Cămărașiĭ, ca să iea acea marfă subțire ce este de tréba ișlicarilorŭ pe séma cămăreĭ. Dar nicĭ ișlicariĭ să nu fie volnicĭ a cumpĕra marfă grósă de care lucréză cojocariĭ băscaliĭ, căcĭ dovedindu-se, asemenea se va lua și aceea pe séma cămăreĭ. Ceĭ carĭ vorŭ fi să ésă dela stăpânŭ ca să-și deschidă prăvălie, să nu aibă voie de sine-și, fără voia stăpânuluĭ și făr' de voia de la epitropĭ și de la rufetŭ, ca să-lŭ cerceteze întâiŭ de este vrednicŭ a avé prăvălie și a se numi meșterŭ și de scie meșteșugulŭ desĕvêrșitŭ. Iară după ce va lua voia și se va vedé că este destoinicŭ la acésta, să dea întâiŭ talerĭ 10 la cutia lorŭ și așĭa să aibă voie a deschide prăvălie. Ucenicŭlŭ să nu fie volnicŭ să céră de la stăpânŭ, până la sorocŭ, câtŭ îĭ va fi tocméla, nicĭ să-lŭ priméscă altulŭ din ișlicarĭ. Așijderea și după ce-și va împlini ucenicia, încă să nu fie volnicŭ să ésă, nicĭ să-lŭ priméscă nimenĭ până nu va sluji și stăpânuluĭ sĕŭ cu simbrie unŭ anŭ, care simbrie să i se hotărésca de bréslă, cât se scie, precum ḑiserămŭ că aŭ fostŭ obiceiŭ. Când se va întêmpla a veni niscare va ișlicarĭ dintr'alte țĕrĭ să nu fie volnicĭ a deschide prăvălie aicĭ, până nu-și va lua întâiŭ birulŭ între ceĭ-lalțĭ ișlicarĭ. Iar după ce-și va lua birulŭ și va fi vrednicŭ să scie meșteșugulŭ pe deplinŭ, atuncĭ, cu scirea rufetuluĭ, să aibă voie a-și deschide prăvălie dându și baniĭ cutiilorŭ. Așijderea fiindŭ-că numițiĭ ișlicarĭ, prin jalba ce deteră Dom-

vorŭ tocmi să fie datorĭ acea a lucra însuşĭ, iar să nu puc pre alţiĭ fără sciinţa meşteşuguluĭ, iar când şi ceĭ tocmiţĭ cu marafetulŭ vătavuluĭ vorŭ strica bucatele ómenilorŭ, paguba să o plătéscă vătavulŭ. Şi pentru căcĭ curtea gospod

---

nieĭ mele ne arĕtară cum că cojocariĭ başcaliĭ nu-şĭ lucréză numaĭ meşteşugulŭ lorŭ, ci se amestecă de cumpĕră după unde găsescŭ hărşiĭ albastre de facŭ căciulĭ, şi le vîndŭ pe la muşterĭĭ, care acésta le pricinuesce pagubă şi cerură de a fi opriţĭ. Decĭ de vreme ce acele pelcele albastre ne adeverimŭ, că din începutŭ s'a lucratŭ şi se lucréză şi acum de işlicarĭ, ca unŭ lucru dar ce este de tréba meşteşuguluĭ işlicarilorŭ, poruncimŭ, că de acum înainte să nu fie volnicĭ cojocariĭ a cumpĕra acestŭ felŭ de pelcele şi a le lucra séŭ a ţiné prin prăvăliile lorŭ, ce cu totulŭ să fie opriţĭ ca de unŭ lucru ce nu este de tréba meşteşuguluĭ lorŭ. Decĭ precum şi Domnia mea am întăritŭ acéstă bună orênduială a rufetuluĭ lorŭ, aşĭa şi eĭ să fie în tótă vremea datorĭ a vinde marfa lorŭ cu preţŭ dreptŭ şi a lucra meşteşugulŭ lorŭ cu preţŭ precum se cade, ferindu-se a nu strica işlicŭ cuivaşĭ, nicĭ a schimba pelea, nicĭ a face vre-unŭ altŭ cusurŭ, şi preţulŭ să iea numaĭ precum se cade, nelăcomindu-se la câştigŭ, spre înşelăciunea şi nedreptatea cumpĕrătoruluĭ. Pentru căcĭ de acésta se va face denadinsulŭ cercetare în tótă vremea, de faţă şi pe subt cumpĕtŭ şi pe care işlicarŭ îlŭ vomŭ dovedi că aŭ luatŭ preţŭ maĭ multŭ peste ceea ce se cade, nu numaĭ va perde, ci şi se va pedepsi. Aceste tóte câte scriemŭ maĭ susŭ pentru acestŭ rufetŭ alŭ işlicarilorŭ, poruncimŭ Domnia-mea totŭ-deauna să se urmeze şi să se păzéscă nestrămutatŭ ; şi am întăritŭ hrisovulŭ acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ-mele Iŏ Mihaiŭ Constantinŭ Suţu VV. şi cu credinţa a pré iubiţilorŭ Domnieĭ-mele fiĭ Ioanŭ VV, Grigorie VV, Alexandru VV, şi cu totŭ sfatulŭ cinstiţilorŭ şi credincioşilorŭ boerilorŭ celorŭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ-mele Panŭ Dumitrache Ghica Vel Banŭ, Panŭ Nicolae Brâncovénu Vel Visternicŭ, Panŭ Ştefanŭ Brâncovénu Vel Vornicŭ de Ţéra-de-susŭ, Panŭ Ianache Moruzŭ Vel Vor. de Ţéra-de-susŭ (?), Panŭ Manolache Brâncovénu Vel Logf. de Ţéra-de-susŭ, Panŭ Greg. Bălénulŭ Vel Logf. de Ţéra-de-josŭ, Panŭ Gregoriaşŭ Balasake Vel Spăt., Panŭ Alexandru Postelnicŭ, Panŭ Constantinŭ Filipescu Vel Clucerŭ, Panŭ Dumitraşcu Racoviţă Vel Pah.. Panŭ Scarlatŭ Drugănescu Vel Pah., Panŭ Grigoraşcu Suţu Vel Comisŭ, Panŭ Cantacuzino Vel Slugerŭ, Panŭ Panaitŭ Vel Pitarŭ şi Ispravnicŭ, Panŭ Manolache Brâncovénu Vel Logf. şi s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta la întâiulŭ anŭ dintru întâia domnie a Domnieĭ-mele, aicĭ în oraşŭ scaunulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭĭ. La aniĭ dela nascerea Domnuluĭ D-ḑeŭ şi mântuitorulŭ nostru Isusŭ Hr. lĕt. 1784, Februarie 24.»

Carte ce s'aŭ datŭ luĭ Tóderŭ Mai-mar Başi.

«Zem. Vlas. Fiindŭ-că Tóderŭ Mai-mar-Başa de lemnarĭ i de zidarĭ i strungarĭ şi têmplarĭ pentru a avé purtare de grijă la brésla acésta de a nu înşela pe uniĭ alţiĭ cu banĭ, séŭ a strica lucru cuivaşĭ din lemnărie şi din zidăric, şi pentru că se află slujindŭ şi la lucrulŭ curţiĭ gpod. orĭ când este trebuinţă, pentru slujba luĭ aŭ avutŭ milă acesta, atâtŭ dela Domnia sa fratele Domnulŭ Alexandru Ipsilante Vodă, câtŭ şi dela Domnia sa fratele Domnulŭ Nicolae

are mai adese trebuință de bucătarŭ, s'a orênduitŭ numitulŭ vătavŭ, să fie sub ascultarea dumné-luĭ Vel Ispravnicŭ za curte; decĭ cerêndŭ mai susŭ numitulŭ Ahci-Başa, prin jalbă către Domnia mea, a i-se înoi acéstă orênduială

Caragea Vvd. precum din cărțile Domniilorŭ séle ce le vĕḍumŭ, ne adeverimŭ, adecă elŭ împreună cu unŭ ciauşŭ de lemnarĭ, i cu unŭ ciauşŭ de zidarĭ să fie apĕrați de tóte dăjdiile şi deosebitŭ să aĭbă numitulŭ Mei-mar Başa şi unŭ scutelnicŭ de ajutoriŭ şi poslușania caseĭ luĭ, scutindŭ şi casa întru care va câştiga acestŭ meşteşugŭ, de fumăritŭ şi de tóte alte angariĭ ce daŭ alte bresle; aşijderea să iae Mei-mar-Başa dela toți lemnarii i zidarii ceea ce era obicĭnuitŭ de a da eĭ şi mai înainte, adecă dela pămîntenĭ pe anŭ câte parale 11. Iar *dela străinĭ carĭ vinŭ din străinătate de lucrézŭ aicĭ şi iar se întorcŭ înapoĭ câte parale douĕ-ḍecĭ şi douĕ.* Aşijderea şi când va fi trebuință a se preţui vre o casă, prăvălie, séŭ altă namestie, cu poruncă dela judecată, să aĭbă elŭ cu din bĕtrânii bresleĭ aceştia, să facă preţuirea dréptă şi după starea namestieĭ, să-şĭ iae obicĭnuitulŭ havaetulŭ luĭ; dreptŭ accea i-amŭ datŭ şi Domnia-mea acéstă carte a Domnieĭ-mele spre a i-se păzi acéstă orênduială şi de acum înainte nestrămutatŭ şi a avé milă ce se cuprinde mai susŭ nebântuitŭ de către nimenĭ, şi de vreme ce câte se cuvinŭ pentru brésla acésta a lemnarilorŭ i zidarilorŭ se arétă pe largŭ la deosebitŭ hrisovŭ ce aŭ, să aĭbă dar numitulŭ Mei-mar-Başa a fi cu privighiăre şi purtare de grijă în tótă vremea a se păzi şi a se urma tóte celea orênduite, ca o trébă ce este a luĭ, aşijderea să aĭbă purtare de grijă pentru unele binale din cele carĭ sunt oprite după pravilă, adecă carĭ astupă şi închide lumina şi vederea vecinuluĭ, cum şi celŭ ce ar căuta să se întindă a eşi mai multŭ în uliță, cum şi alte asemenea ducĕtóre de stricăciune, pentru unele ca acestea, atâtŭ meşteriĭ lemnarĭ i zidarĭ să aĭbă ca să dea numituluĭ Mei-mar-Başa în şcire, câtŭ şi elŭ să umble adesea să vaḍă, şi unde va găsi să aĭbă a opri lucrulŭ acela şi îndată să dea în ştire Domnieĭ-mele ca să poruncimŭ de totŭ a se strica. *ii saam receh gvmd.* 1784, Maiŭ 22.»

Carte de stărostie de Cavafŭ-Başa.

Iŏ Mihailŭ Const. Sutulŭ Vvd.

«Zem. Vlas. Care după alegerea a tótă brésla papugiilorŭ de aicĭ din oraşulŭ Ḍomnieĭ-mele Bucurescĭĭ lŭ-amŭ făcutŭ staroste de papugiĭ să fie cu purtare de grijă pentru brésla papugiilorŭ dela Bucurescĭ şi la poruncile domnescĭ, care după obiceiŭ este datorŭ a le sĕvêrşi împreună cu brésla acestuĭ meşteşugŭ, să judece pe ceĭ de sub brésla luĭ, adecă papugiĭ, cu papugiĭ carĭ vorŭ fi avêndŭ pricinĭ între dînşiĭ pentru ale meşteşuguluĭ, i pentru ucenicĭ şi călfĭ şi după dreptate i după vechiulŭ obiceiŭ ce s'aŭ purtatŭ la orênduiala meşteşuguluĭ a bréslii acestia, după vină să facă îndreptare şi hotărîre, să iea séma totŭ-d'a-una pentru buna orênduială a meşteşuguluĭ acestuia a se păzi şi la tóte să urmeze după vechiulŭ obiceiŭ; pentru care poruncimŭ Domniamea tuturorŭ celorŭ ce veţĭ fi la astă bréslă, să-lŭ aveţĭ a sci de staroste şi să-ĭ daţĭ ascultare şi supunere la orênduiala meşteşuguluĭ vostru, că aceluĭ împotrivitorŭ are voĭe să-ĭ facă certare de vina luĭ. ii saam. receh. 1785, Febr. 14.»

spre a se puté urma, și vĕdêndŭ Domnia mea acestŭ domnescŭ sinetŭ de maĭ nainte, cu lét. 1782, Iunie 20, cuprinḑĕtoriŭ de acéstă orênduială, întocmaĭ

Carte ce s'a datŭ la 20 bragagiĭ prăvăliești să facă bragă.

«Zem. Vlas. Aŭ jăluitŭ Domnieĭ mele brăgariĭ din Bucurescĭ, cum maĭ înainte totŭ-d'a-una din vechime și până la lét 1780, aŭ fostŭ sloboḑĭ și volnicĭ fieș-care a se hrăni cu acéstă muncă a brăgărieĭ în Bucurescĭ, iar la acelŭ létŭ, pentru lipsa ce s'a întîmplatŭ de bucate în ţéră, s'a opritŭ ca să nu se cheltuiască zahareaua la lucru de brăgărie, până în anulŭ trecutŭ, când după cercetarea ce s'a făcutŭ, vĕḑêndu-se că nu este vrednică acéstă puţină muncă a lorŭ a aduce lipsă ţĕreĭ, una pentru căcĭ totŭ lucrulŭ lorŭ este din meiŭ, alŭ doilea că nu rădică atâta sumă în cât să cunóscă ţéra lipsă, dintru acésta s'a sloboḑitŭ a se lucra iarăș, însă fiindŭ numaĭ ḑece prăvăliĭ, orênduimŭ de a lucra, aŭ rĕmasŭ ceĭ-lalţĭ carĭ dinceputŭ le-a fostŭ hrana lorŭ, și a părinţilorŭ lorŭ, isterisiţĭ de hrana acésta, și aŭ cerutŭ dela Domnia mea, ca după cum din începutŭ a fostŭ slobodŭ din vechime alișverișulŭ acesta, fără de a se pricinui vre-odată dintr'acéstă lipsă ţĕreĭ, să fie și acum iarăș slobodŭ până la 20 de prăvăliĭ, și pentru sloboḑenia acésta din care aŭ a-și câștiga hrana vieţeĭ lorŭ, cum și pentru ca să nu fie volnicĭ alţĭ maĭ mulţĭ, decât ceĭ ce vorŭ intra la numĕrulŭ de 20 prăvăliĭ a lucra bragă aicĭ în Bucurescĭ, se légă a da la Orfanotrofie pe anŭ tal. 600; decĭ la acéstă jalbă a lorŭ luândŭ Domnia mea séma și socotindŭ și a obșteĭ trebuinţă, că și eĭ câţĭ numaĭ vorŭ intra la numĕrulŭ celŭ hotărîtŭ să nu fie popriţĭ, ca uniĭ ce s'aŭ aflatŭ din vechime sloboḑĭ la acéstă hrană, dar nicĭ la obște să nu se pricinuiască vre-o lipsă și pagubă, am hotărîtŭ aceste ponturĭ ce le arĕtămŭ maĭ josŭ :

«1. Tótă zahereaua cât va fi trebuinciósă la lucrulŭ acestorŭ prăvăliĭ ce maĭ josŭ rânduimŭ, să aibă a și-o semĕna și a și-o face însușĭ eĭ fără de a nu o cumpĕra din ţéră, pentru că de se vorŭ dovedi, că cu zaherea din ţéră își lucrézăă meșteșugulŭ, iar nu și-o facŭ însușĭ eĭ, tótă zahereaua acea se va lua pe séma Domnieĭ, și vorŭ perde baniĭ ce s'aŭ datŭ ; iar când s'ar întâmpla din nerodirea pămîntuluĭ a nu se puté face de unde a semĕnatŭ eĭ, atuncĭ dintr'altă parte afară din hotarele ţĕreĭ să cumpere să aducă.

«2. Pentru ca să nu rĕmâc nechivernisiţĭ și ceĭ ce s'aŭ aflatŭ vechĭ bragagiĭ să se hrănéscă cu acéstă muncă, orênduimŭ să fie slobodŭ până la 20 de bragageriĭ aicĭ în Bucurescĭ, să se hrănéscă neopriţĭ.

«3. Dintr'aceștĭ 20 de prăvăliași, ceĭ maĭ de frunte să aibă a fi căsătoriţĭ și așeḑaţĭ cu statornicia lorŭ aicĭ, cum și ceĭ-lalţĭ până la numĕrulŭ de 20 prăvăliĭ, iarăș să se facă sciuţĭ și cunoscuţĭ și toţĭ cu chezașĭ.

«4. Unulŭ dintre toţĭ aceștĭ 20, să fie vătafŭ alesŭ dintre dînșiĭ de brăgarŭ, carele să fie datorŭ să rĕspunḑă pentru toţĭ ceĭ-lalţĭ, cum și pentru lucrulŭ brăgăriilorŭ, la întêmplare de trebuinţă să dea rĕspunsŭ.

«5. Pentru sloboḑenia ce aŭ câștigatŭ i pentru hrana și chiverniséla ce dobândescŭ dintr'acestea și pentru oprirea altora a nu lucra braga nimenĭ afară dintr'aceștia, poruncimŭ ca de la tóte aceste prăvăliĭ să se dea la orfanotrofie pe totŭ anulŭ, câte taleriĭ 600, adecă taleriĭ 300 la Sf. Dumitru și taleriĭ 300 la Sf. Gheorghe, precum înșișĭ eĭ s'aŭ legatŭ.

după cum se cuprinde mai susŭ, pentru care amŭ datŭ acéstă domnésca nóstră carte la mână, i saam rech. gpod. 1784 Iunie 18.»

«6. Nimenĭ altulŭ afară din ceĭ ce vorŭ intra la numĕrulŭ 20 prăvălĭĭ să nu fie volnicĭ a vinde bragă, ci toţĭ alţiĭ să fie opriţĭ.

«7. Acestŭ rufetŭ după obiceiulŭ ce a fostŭ din vechime, şi după cum şi tréba lorŭ urméză, ca prăvăliaşĭ târgoveţĭ ce sunt aşeḑaţĭ, aŭ a sci de zabitulŭ rufetuluĭ lorŭ, după cum şi la toţĭ asemenea lorŭ prăvălieşĭ şi rufetuluĭ este zabitŭ d-luĭ Vel Aga alŭ Târguluĭ; de acea dar la d-luĭ Vel Aga s'a căḑutŭ să legămŭ acestŭ rufetŭ, şi prin d-luĭ poruncimŭ să se facă căutare şi alegere de aceştĭ 20, a fi ómenĭ sciuţĭ, cunoscuţĭ, cu chezaşĭ, iar ceĭ maĭ de frunte căsătoriţĭ şi statornicĭ aicĭ, cum şi vătavŭ iar prin d-luĭ să se orênduéscă pe celŭ ce va fi alesŭ de eĭ toţĭ. Ci dar d-ta Vel Aga să puĭ în faptă la orênduélă rufetulŭ acesta, precum poruncimŭ maĭ susŭ, ţiindŭ şi fóie de numele lorŭ în condica agieĭ, cu chezăşiile lorŭ, şi să îngrijescĭ totŭ-d'a-una pentru cele ce orênduimŭ, ca să nu se cuteze cu vr'unŭ mijlocŭ într'ascunsŭ a cheltui din zaheréua cea trebuinciósă obştieĭ la lucrulŭ brăgărieĭ, ci însuşĭ eĭ să îngrijéscă a şĭ-o face, cum ḑicemŭ maĭ susŭ, şi maĭ multŭ decât pe aceştĭ 20 de prăvăliaşĭ să nu îngăduiţĭ nicĭ pe altŭ nimenĭ avêndŭ bragă în Bucurescĭ, ci numaĭ aceste 20 de prăvălĭĭ să aibă sloboḑenie. *ii saam receh. gvd.* 1784, Octombre 31 »

Cojocarĭĭ din Bucurescĭ cu negustorĭ prăvăliaşĭ, ce se amestecă la marfa cojocărieĭ.

Iŏ Mihailŭ Constantinŭ Suţulŭ Vvd. i gpod. Zem. Vlas.

«Aşĭa să urmeze, şi dumné-ta Vel Logof. de Ţéra-de-susŭ să le facĭ domnesculŭ nostru hrisovŭ după privilegiulŭ ce a avutŭ dela Domnia sa fratele Alexandru Vodă Ipsilante, iar dumné-ta Vel Armaşŭ să facĭ acum cercetare şi urmare ce se cuprinde maĭ josŭ tocmaĭ. 1785, Augustŭ.»

Prea Înălţate Dómne,

«După jalba ce a datŭ Înălţimeĭ tale toţĭ câţĭ sunt rufetŭ şi se hrănescŭ cu meşteşugulŭ cojocărieĭ aicĭ în oraşulŭ Bucurescĭ, ḑicêndŭ eĭ că altŭ meşteşugŭ nu aŭ, ci cu acestŭ felŭ de alişverişŭ alŭ cojocărieĭ se chivernisescŭ, şi cu dintr'acestaşĭ alŭ lorŭ meşteşugŭ îşĭ plătescŭ şi dajdia visterieĭ, care acestŭ alişverişĭ şi meşteşugŭ maĭ înainte vreme era păzitŭ numaĭ de séma rufetuluĭ lorŭ, iar altŭ nime din alte rufeturĭ ce nu lucra marfă de cojocărie, nicĭ de cum, nicĭ ţinea acestŭ felŭ de marfă, séŭ să vîndă măcarŭ de unŭ banŭ prin prăvăliile lorŭ, iar de o vreme încóce, nicĭ din rufeturĭ ce ţinŭ prăvălĭĭ aicĭ în târgŭ, atâtŭ din pământenĭ câtŭ şi din străinĭ ce s'aŭ adunatŭ din alte părţĭ, şi ceĭ maĭ mulţĭ sunt din bogasierĭ, ce nu maĭ aducŭ marfă de cojocărie dela panighirurile ţĕreĭ turcescĭ, ci şi de aicĭ cumpĕră şi ţinŭ pe la casele şi prăvăliile lorŭ de totŭ felulŭ de marfă, lucrândŭ atâtŭ cu mânile

Cartea din 7 Octobre 1783 în favórea luĭ Iosifŭ Simonŭ arétă scutirile ce M. Suțu acordă starosteluĭ de Evreĭ, împreună cu toțĭ connalorŭ, cum și alțĭ lucrătorĭ simbriașĭ făcêndŭ totŭ felulŭ de marfă, îmblănindŭ în totŭ felulŭ de haine țĕrănescĭ și le ține gata prin casele lorŭ și prăvăliile lorŭ, și când vinŭ muștériiĭ de pe afară nu mergŭ la isnafulŭ lorŭ ca să le vîndă marfa ce aŭ trebuință, ci le vîndŭ aceĭ prăvăliașĭ cu prețulŭ ce se potŭ întocmi; încă și prin târgurile țĕreĭ de afară trimetŭ eĭ totŭ feliulŭ de haine blănite cu feliurĭ de blane, în câtŭ acela aŭ rădicatŭ totŭ alișverișulŭ lorŭ rĕmâindŭ isnafulŭ lorŭ numaĭ cu cheltuiala ce o facŭ în dobîndile banilorŭ și chiriile prăvăliilorŭ, fiindŭ-că cu totulŭ sunt isteriți de acestŭ alișverișŭ alŭ lorŭ, neputêndŭ să vîndă uniĭ din eĭ pe ți nicĭ câtŭ le este cheltuiala, și așĭa ședŭ cu marfa închisă în prăvăliĭ, maĭ arĕtândŭ că dintr'acéstă pricină nicĭ călfĭ nu potŭ ține, fiindŭ-că cu momele într'aceea dându-le prețŭ maĭ multŭ și le lucréză lorŭ; decĭ după luminată porunca Mărieĭ sale cercetândŭ și noĭ pe sub cumpĕtŭ le-amŭ dovedítŭ jalba adevĕrată, fiindŭ-că mulțĭ din prăvăliașĭ, atâtŭ pămînteniĭ câtŭ și din străiniĭ, țiindŭ prin prăvăliile lorŭ feliŭ de feliŭ de haine blănite, și maĭ bune și maĭ próste, cu feliurimĭ de blane, însă cele maĭ multe sunt la isnafulŭ bogasierilorŭ, și câte dintr'acele haine le potŭ vinde aicĭ bine, iar cele maĭ multe le trimitŭ de le vîndŭ prin târgurile de afară, și cu adevĕratŭ rufetulŭ cojocarilorŭ are mare nedreptate, precum se jăluescŭ, pricinuindu-li-se și multe pagube, țiindŭ marfa închisă neviindŭ muștériĭ să o vîndă, precum și la cumpĕrătórea mărfeĭ le înalță prețulŭ de nu se maĭ potŭ ajunge cu vîndĕtoriĭ; dreptŭ aceea, după vechiulŭ obiceiŭ, și maĭ vêrtosŭ după hrisóvele și alte cărțĭ domnescĭ ce aŭ fieș-care rufetŭ de a nu lucra unulŭ meșteșugulŭ altuia, séŭ a se amesteca unŭ rufetŭ în meșteșugulŭ altuĭ rufetŭ, ci fieș-carele să-șĭ aibă alișverișŭ alŭ meșteșuguluĭ sĕŭ, pentru aceea dară, spre înfrĕnare, se găsesce cu cale, după dreptate, să fie luminată porunca Mărieĭ tále către d-luĭ Vel Cămărașŭ, să dea strașnică poruncă tuturorŭ celorŭ ce nu vorŭ fi din rufetulŭ cojocarilorŭ, și vorŭ avé prin casele și prăvăliile lorŭ marfă de cojocărie, orĭ-ce felŭ arŭ fi, séŭ lucrată haine, séŭ nelucrată, tótă acea marfă să o arĕte la dumné-luĭ și să o facă zaptŭ anume ce marfă, câte haine și ale căruia negustoriŭ? și așĭa strîngêndu-se tótă acea marfă dela toțĭ câțĭ vorŭ fi avêndŭ înaintea d-luĭ Cămărașuluĭ séŭ să se învoiască aceĭ negustorĭ cu cojocariĭ, și să o dea lorŭ cu prețulŭ celŭ cuviinciosŭ, iar nu cu vre-o încărcătură, ca unŭ lucru ce este alŭ meșteșuguluĭ lorŭ, séŭ de nu se vorŭ puté învoi, să li se pue unŭ hotărîtŭ sorocŭ în câtă vreme va lumina D-ḑeŭ pe Măria ta, ca să o vîndă, numaĭ să se feréscă de a nu maĭ cumpĕra altă marfă, nicĭ să maĭ blănéscă alte haine, fără numaĭ câte se va afla acum gata, aceea să o vîndă până la hotărîtulŭ soroculuĭ, iar câtă nu o vorŭ maĭ puté vinde până la acelŭ sorocŭ, nicĭ cum slobodŭ să nu maĭ fie a o vinde, ci să se învoiască cu rufetulŭ cojocarilorŭ luându-șĭ prețulŭ aceleĭ mărfĭ, rĕmâindŭ totŭ alișverisulŭ cojocarilorŭ pe séma rufetuluĭ lorŭ, pururea și în tótă vremea, cum aŭ fostŭ și din vechime, și maĭ vîrtosŭ că și în hrisovulŭ ce aŭ avutŭ cojocariĭ dela Măria sa Alexandru Vodă apĕra pe alte rufeturĭ de a nu lucra meșteșugulŭ lorŭ, precum și eĭ meșteșugulŭ altuĭ rufetŭ, care hrisovŭ arĕtară că fiindŭ la Chiurciu-Bașa de atuncĭ, la plecarea Mărieĭ séle

ționalii luĭ. Aceștia și starostele lorŭ plăteaŭ birŭ prin ruptóre la cămara domnéscă și eraŭ scutiți de cele-lalte dări de peste anŭ ale visterieĭ. Starostele de Evreĭ judeca pricinile micĭ ale connaționalilorŭ sĕĭ, iar pri-

---

Alexandru Vodă s'aŭ dusŭ cu elŭ în Țarigradŭ, de care se rógă Înălțimeĭ téle de a li se întări privileghiŭ prin luminatulŭ hrisovulŭ Mărieĭ téle, pe obiceiulŭ lorŭ ce l'aŭ avutŭ de apururea păzite, pentru tóte acestea, că de acelŭ feliŭ de haine țĕrănescĭ este mare trebuință totŭ-deauna a fi gata pentru ceĭ ce vinŭ de pe afară, ca să nu zăbovéscă în Bucurescĭ până se va găti haina ce-ĭ va fi de trebuință șeḍêndŭ cu cheltuială și zăticnire lucruluĭ sĕŭ și să fie îndatoratŭ rufetulŭ cojocarilorŭ de a avé pururea de totŭ felulŭ de haine înblănite prin prăvăliile lorŭ de vînḍare, ca să-și aibă locuitoriĭ țĕranĭ lesnirea; iar hotărîrea cea desĕvêrșită, rĕmâne pentru tóte a se face de către Înălțimea ta. 1785, Iulie 10.»

Ienache Lehliu Pahar.
Nicolae Stolnicŭ.
Ioanis Medel.

Cartea stărostieĭ de astaragiĭ din Bucurescĭ.

«Zem. Vlas. Fiindŭ-că după ce s'a pusŭ la orênduială meșteșugulŭ astaragiilorŭ și s'a făcutŭ rufetŭ prin Domnesculŭ nostru hrisovŭ, cu privileghiurile ce se cade a avé și eĭ, după cum aŭ și alte rufeturĭ, aŭ arĕtatŭ prin jalbă Domnieĭ mele, atâtŭ creștiniĭ astaragiĭ, cât și armeniĭ, cum că după cuprinderea hrisovuluĭ care între altele scrie și acésta spre a-și alege dintre dînșiĭ unŭ staroste și doĭ proestoșĭ, aŭ alesŭ de staroste pe Gheorghe, și proeștĭ pe Velicŭ creștinulŭ și pe Isaia arménulŭ. Decĭ amŭ datŭ la mâna numituluĭ Gheorghe acéstă domnéscă a nóstră carte spre a fi staroste și purtătorŭ de grijă rufetuluĭ lorŭ, care împreună cu maĭ susŭ-ḍișiĭ proeștĭ să caute pricinile și judecățile ce vorŭ avé astaragiiĭ pentru ale meșteșuguluĭ lorŭ, să ție cutia de milostenie, urmândŭ întocmaĭ după cuprinderea hrisovuluĭ la tóte, și să aibă purtare de grijă a se lucra marfa bună și a se vinde cu prețulŭ celŭ cuviinciosŭ făr' de a face lucrulŭ calpŭ, séŭ a cere prețŭ ce nu se cade, pentru că lângă pedépsa ce se va pedepsi unulŭ ca acela, care a lucratŭ calpŭ, séŭ arŭ face precupie, se va pedepsi și starostea i aceĭ proiștĭ; se poruncesce și vouĕ tuturorŭ astaragiilorŭ atâtŭ creștiniĭ câtŭ și armeniĭ, să-ĭ cunóscețĭ de staroste și de proeștĭ aĭ voștri, și să le dațĭ ascultare la cele cu cale, urmândŭ a împlini și cea-ce este orênduitŭ venitŭ alŭ starosteĭ, făr' de a nu sta cu împotrivire la niciĭ una din câte se cuprindŭ în hrisovŭ, că pe unulŭ ca acela arĕtându-lŭ starostea la dumnéluĭ Vel cămărașŭ, i-se va face căḍuta pedépsă. 1784. Decembrie 9.»

Carte de Telalŭ-Basa.

«Zem. Vlas. Dat'amŭ Domnésca nóstră carte luĭ — biv stegariŭ agescŭ, care după alegerea dumné-luĭ Vel Căminarŭ l'amŭ făcutŭ Telalŭ-Basa asupra te-

cinile de valóre mai mare le judeca Vel Cămărașulŭ. — Evreiĭ din Bucurescĭ se ocupaŭ cu poverne căcĭ n'aveaŭ accesŭ în breslele de meseriașĭ. Starostele era plătitŭ de connaționalĭ cu unŭ leŭ și 30 banĭ de casă, din care sumă unŭ leŭ era plătitŭ starosteluĭ pentru că făcea și funcțiunea de hahamŭ. Câtŭ de puținiĭ eraŭ la numĕrŭ Ovreiĭ în Bucurescĭ sub M. Suțu, se póte vedé chiar din taxa de unŭ leŭ și 30 banĭ, taxă care era mare pentru ca din ea să pótă ajunge a trăi starostele de Evreĭ, fiindŭ puținiĭ la numĕrŭ acești contribuabilĭ.

Étă pitaculŭ de rênduire alŭ starosteluĭ de evreĭ:

«Dat'amŭ Domnia mea cartea acésta luĭ Iosifŭ Simonŭ pe care l'amŭ făcutŭ Domnia mea staroste de Evreĭ, pentru care vĕdumŭ Domnia mea hrisóve domnescĭ carĭ scriŭ, cum că au avutŭ aceste obiceiurĭ, adecă era elŭ împreună cu toțĭ Evreiĭ apĕrațĭ de alte dăjdiĭ ce eșĭaŭ peste anŭ de la visterie, făr' de

---

lalilorŭ din Bucurescĭ, ca să aibă a ținé catastihŭ de toțĭ telaliĭ câțĭ se hrănescŭ cu acestŭ alișverișŭ, și fie-carele să-și dea chezașiŭ și să fie șciutŭ, că când se va întêmpla a înșela pe cinevașŭ, numitulŭ Telalŭ-Basa găsindŭ pe acestŭ telalŭ să aibă a face înplinire stăpânuluĭ de totŭ prețulŭ în câtŭ se va fi vîndutŭ lucrulŭ acela și să-ĭ vie și de hac; iar de va găsi pre vre-unulŭ că s'a făcutŭ telalŭ, de sineșĭ, fără de șcirea luĭ și fără de a nu da chezășie, să aibă Telalŭ-Basa volnicie, ca să nu-lŭ îngăduiască a face telalîcŭ unulŭ ca acela; așijderea să aibă a cerceta pe fieș-care telalŭ, orĭ bărbatŭ orĭ muere, romance, țigance, ovreice, pămîntence câtŭ și străine muĭerĭ teleleice, carĭ obișnuescŭ de rădică de aicĭ lucrurĭ și le ducŭ într'alte părțĭ de le vîndŭ, ca să dea sémă orĭ-ce lucrurĭ de unde le-aŭ luatŭ anume, și cu ce felŭ de mijlocŭ și tocmélă, și la care va găsi că sunt lucrurĭ de furatŭ, pe acele să le dea în șcire la judecată, ca să facă cercetare și hotărîrea ce se cuvine, avêndŭ purtare de grijă la acestea ce poruncimŭ, ca să nu se facă înșălĕciune și furtișaguri de către telalĭ și de către telelóicile din nepurtarea luĭ de grijă, căcĭ ca unulŭ ce este încărcatŭ cu tótă tréba și purtarea de grijă a bresleĭ aceștia, va avé a rĕspunde elŭ la orĭ-ce pricină și după vină se va și pedepsi; așijderea și lucrurile care cu porunca Domnieĭ mele se vorŭ da la starostea de negustorĭ spre a le face zaptŭ, starostea să aibă ca printr'însulŭ să le dea a se face strigare de mezatŭ, și ceĭ ce va eși muștериĭ de va atârdisi la mezatŭ, să nu fie volnicĭ a se întórce de cuvîntŭ, ci pe câtŭ cuvîntulŭ luĭ din gură la mezatŭ, să fie datorŭ a rĕspunde și a lua lucrulŭ acela, pentru că fiindŭ elŭ încărcatŭ cu acéstă trébă, după cum maĭ susŭ se arétă, elŭ are să dea sémă când se va întêmpla vre-o pricină. Pricinile cele maĭ micĭ ce vorŭ avé telalŭ cu telalŭ, între dînșiĭ, pentru ale telalîculuĭ, cum și pentru ucenicĭ i călлĭ, Telalŭ-Basa impreună și cu alțĭ maĭ bătrânĭ aĭ bresleĭ aceștia, după orênduiala, și obiceiulŭ lorŭ să-ĭ judece și să-ĭ îndrepteze; poruncimŭ Domnia-mea și vouĕ telalilorŭ și teleleicilorŭ să sciți de Telalŭ-Basa și purtătorŭ de grijă bresleĭ vóstre. *ii saam receh. g.* 1784, Iulie 3.»

numaĭ ruptórea lorŭ de pe cum eraŭ aşezaţĭ la cămara domnéscă. Pricinile Ovreilorŭ cele maĭ micĭ le judeca starostea, iar cele maĭ marĭ şi carĭ nu eraŭ odihniţĭ pe judecata luĭ, d-luĭ Vel Cămăraşŭ. — Starostea şi casa luĭ era apĕrată de fumăritŭ şi alte rênduelĭ, dijmăritŭ pe drepte bucatele luĭ, pentru câţĭ stupĭ avea nu plătia, şi când strîngea baniĭ dăjdieĭ de la Ovreĭ lua de nume câte baniĭ 30 pentru ostenéla luĭ şi fiindŭ şi vechilŭ de hahamŭ-başa lua de totŭ Ovreiulŭ casnicŭ câte unŭ leŭ pe anŭ şi alte venituriĭ ale hahamuluĭ, după orênduiala lorŭ. Asemenea ţineaŭ Ovreiĭ şi povernele ce le-aŭ avutŭ făcute cu cheltuéla lorŭ în Bucurescĭ pe locului ce li s'aŭ datŭ de la Domnie şi sinagoga lorŭ. Decĭ acele milĭ şi obiceiurĭ ce le-aŭ avutŭ şi de la alţĭ fraţĭ Domnĭ, care maĭ susŭ se arétă, m'am milostivitŭ şi Domnia mea de le-am întăritŭ. Pentru care vĕ poruncimŭ vouĕ tuturorŭ Ovreilorŭ, să aveţĭ a-lŭ sci de staroste, să-ĭ daţĭ supunere şi ascultarea ce se cuvine. Aşijderea să-lŭ protimisiţĭ orĭ unde şi întru tóte locurile, ca pe unŭ staroste alŭ vostru; pe celŭ ce-lŭ va arĕta starostea împotrivitorŭ, neurmătorŭ şi ne supusŭ, se va umări şi se va pedepsi. 1783, Oct. 7.» (1)

(1) Acestŭ staroste Simonŭ, va fi recunoscutŭ câţĭ-va anĭ apoĭ şi de către N. Mavrogheni.

De óre-ce ne-amŭ ocupatŭ de bresle, étă şi unŭ chrisovŭ reînoitŭ alŭ bărbierilorŭ din Bucurescĭ:

Chrisovulŭ bărbierilorŭ din Bucurescĭ din 1783, Octombre 6.

«De vreme ce rufetulŭ bărbierilorŭ meşterĭ carĭ locuescŭ aicea în oraşulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, a avutŭ obiceiurĭ şi aşedĕmînturĭ, ce se cuprindŭ maĭ josŭ, încă de maĭ nainte, din vechime, aşijderea a avutŭ şi unŭ protomeşterŭ maĭ mare peste dînşiĭ, adecă staroste, pentru purtarea de grijă a rufeturilorŭ lorŭ, care obiceiŭ cerêndŭ a li se întări şi de către Domnia mea, după ce ne-amŭ plirofórisitŭ, întâiŭ că le-aŭ avutŭ acestea şi amŭ vĕdutŭ înşine la mâna lorŭ atâtŭ hrisovulŭ fratelui Domnieĭ-séle Gr. Alex. Ghica VV. lét. 1768 i hrisovulŭ Domnieĭ-séle Alex. Ipsilante VV. 1775 şi anafora întărită iar de Domnia-sa Alexandru Vodă, maĭ în urmă făcută la lét. 1780, câtŭ şi hrisovulŭ fratelui Caragea Vodă amŭ poruncitŭ să se alégă staroste şi s'a alesŭ pre. . . . ., căruia i-amŭ datŭ acestŭ hrisovŭ alŭ Domnieĭ mele, ca să aibă a fi staroste şi purtătorŭ de grijă preste toţĭ bărbieriĭ de aicĭ şi elŭ împreună cu 6 epitropĭ aĭ bresleĭ acesteia, maĭ bĕtrânĭ şi maĭ de cinste aĭ lorŭ, ce vorŭ fi, să păzéscă orênduiala ce aŭ între eĭ, adecă:

«1. Toţĭ câţĭ lucréză meşteşugulŭ acesta aicĭ în Bucurescĭ, orĭ pămîntenĭ, séŭ străinĭ, din orĭ-ce parte arŭ fi venitŭ, séŭ călăraşĭ dorobănţescĭ, séŭ orĭ-ce felŭ de slujitorŭ arŭ fi, să aibă a asculta de starostea şi de aceĭ 6 epitropĭ la acelea ce-ĭ va povĕţui pentru ale meşteşuguluĭ.

«2. Pentru ucenicĭ când vorŭ vré să iasă de pe la meşteşuguri, să fie datorĭ a da de şcire stărostieĭ şi epitropilorŭ, ca prin şcirea şi voia lorŭ să iasă, iar de sineşĭ să nu fie volnicĭ, nicĭ vre-unulŭ din meşterĭ să nu îndrăsnéscă a lua ucenicŭlŭ altuia.

LI.

Industrie. — Fabrice.

In urma răsboiuluĭ, industria începetóre se reîntrăméză cu anevoie. Totuși din documentele ce anexămŭ (1) la acéstă pagină, se póte vedé

«3. Când se va întâmpla orĭ greșélă să facă vre-unŭ bărbierŭ, de a nu lucra bine, orĭ de a nu păzĭ Dumineca și alte sĕrbătorĭ, séŭ judecată să aibă unulŭ cu altulŭ pentru ale meșteșuguluĭ, să nu fie volnicŭ boerulŭ marele Agă, séŭ altŭ zapciŭ a-lŭ judeca, fără numaĭ starostea împreună cu epitropiĭ să-ĭ judece și să-ĭ îndrepteze, după obiceiŭ și orênduiala lorŭ, certându-ĭ și dojănindu-ĭ cine ce va face celorŭ ce va face.

«4. Până nu vorŭ deschide meșteriĭ ceĭ maĭ de cinste prăvăliile, să nu aibă voie ceĭ-lalțĭ bărbierĭ a și le deschide.

«5. Pentru cutia de milostenie ce are obiceiŭ a ține brésla acésta, să ia de toțĭ meșteriĭ, din Duminecă în Duminecă, câte banĭ 3, de calfă câte banĭ 2, dându acești banĭ orĭ-cine ar lucra meșteșugulŭ și să se strîngă în cutie la starostea, care cutie să se ție pecetluită atâtŭ de starostea cât și de epitropĭ, cu pecețile lorŭ și să se păzéscă peste totŭ anulŭ, ca dintr'aceĭ banĭ să se cheltuiască la prasniculŭ Prapa-Dómneĭ Paraschiveĭ, ce-lŭ prăsnuescŭ eĭ, și la mórtea vre-unuĭ meșterŭ din brésla lorŭ, ce nu va avé cu ce să i se facă trebuincióse îngropăreĭ i a le pomenireĭ, dintr'aceĭ banĭ să-lŭ slujéscă, să-ĭ facă pomenirile luĭ. De va rĕmâne vre unŭ meșterŭ de aĭ lorŭ la slăbiciune și la sĕrăcie, de bólă, séŭ de altă întêmplare iarășĭ dintr'aceĭașĭ banĭ să-lŭ ajutoreze cu cea ce va fi cu cale, după starea luĭ. Pentru care acestea cheltuelĭ cândŭ se întêmplă a face acéstă trebuință, cu toțĭ împreună să deschidă cutia și cu sfatŭ de obște alŭ epitropilorŭ să se cheltuéscă și atâtŭ de banĭ ce vorŭ strînge la cutie cum și de cheltuiala ce se va face la cele maĭ susŭ arĕtate, în toțĭ aniĭ să aibă starostea a-șĭ da socotéla înaintea acelorŭ 6 epitropĭ, ca să i-se cunóscă de-ĭ este slujba cu credință séŭ nu ; care acestea obiceiurĭ și așeḍă-mînturĭ le-aŭ avutŭ brésla bărbierilorŭ încă de maĭ multă vreme, după cum ne-amŭ adeveritŭ din hrisóvele fraților Domnĭ, după cum s'a ḍisŭ maĭ susŭ. Dreptŭ acea și Domnia mea le-am întărităŭ vechiulŭ obiceiŭ și orênduiala, ca să se urmeze dupre cum poruncimŭ. Pentru care li s'a datŭ acestŭ domnescŭ hrisovŭ întăritŭ cu însăși iscălitura și pecetea Domnieĭ mele, scriindŭ acum la întâiulŭ anŭ alŭ Domnieĭ nóstre aicĭ în orașulŭ Bucurescĭ la anulŭ dela mânt. lumeĭ 1783, Octombre 6.»

Poverne.

(1) «Dumné-ta Vel Cămărașŭ, te înșciințămŭ pentru povarna Ianculuĭ ovreiŭ, care din porunca Domnieĭ mele, prin orênduitulŭ dumi-tale dela Cămara gospod. s'a fostŭ opritŭ, că iată s'a datŭ voie până la începutulŭ luĭ Februarie ce vine să-șĭ lucreze zaheréua, atâtŭ acea udă ce a apucatŭ de a intratŭ la apă, câtŭ

că povernele lucrézĕ, că apa Dâmbovițeĭ pune în mișcare maĭ multe piue de postavurĭ, că Lazărŭ continuă cu fabricarea hârtieĭ, că sunt multe morĭ de făină, tăbăcăriĭ de peĭ, astaragiĭ etc.

și cea neudată, care s'a aflatŭ a o avé cumpĕrată pentru trebuința povernceĭ; iar dela ḑi întâiŭ Februarie înainte să fie iarășĭ cu totulŭ opritŭ, ci dar să trimițĭ să deschidă povarna, să o sloboḑĭ la lucru și să fie nesupĕratŭ de orĭce zapciŭ până la acelŭ sorocŭ a lucra. 1785, Augustŭ 12.»

Tăbăcăriĭ.

«*Tabaciĭ din Bucurescĭ cu Vameșiĭ că-ĭ apucă să plătéscă vamă la scumpie care o adună de aicĭ și n'a fostŭ obiceiŭ.*

«*Iŏ Mihailŭ Constantinŭ Sutulŭ Vvd.*

«Așĭa să urmeze; pentru care după Domnescului sinetŭ ce aŭ jăluitoriĭ de obiceiulŭ ce li s'a păzitŭ, și după cercetarea și alegerea acésta ce a făcutŭ și Epitropiĭ de față cu vameșiĭ, întărimŭ și Domnia mea. 1785, Septembre 6.»

Prea Înălțate Dómne,

«După jalba ce aŭ datŭ Inălțimeĭ tale toțĭ câțĭ să hrănescŭ cu meșteșugulŭ tăbăcăricĭ de saftiene, aicĭ în Bucurescĭ, asupra vameșilorŭ dela oborulŭ Târguluĭ de afară, ḑicêndŭ cum-că pentru scumpia și alte erburĭ ce aducŭ de peste câmpŭ de aicĭ din țéră și aducŭ în Bucurescĭ la casele lorŭ, lucru pentru trebuința meșteșuguluĭ lorŭ, iar nu pentru vînḑare, i-arŭ fi apucândŭ vameșiĭ, ca să le iea vamă, și eĭ ḑicŭ că arŭ fi avêndŭ vechiŭ obiceiŭ de a nu plăti vamă la acestŭ felŭ de marfă, ce este de trebuința lorŭ, avêndŭ și o anafora a dumné-lorŭ Velițilorŭ boerĭ, întărită fiindŭ și de Măria Sa Scarlatŭ Vodă Ghica, prin care îĭ apĕră de a nu se supĕra de către vameșĭ; le-amŭ cerutŭ să ne arĕte acea anafora, și amŭ vĕḑutŭ, fiindŭ scrisă cu létŭ 1766, Augustŭ 12, prin care-ĭ apĕră de a nu-ĭ supĕra vameșiĭ de vamă pentru acestŭ felŭ de marfă a meșteșuguluĭ lorŭ, iar de vorŭ face maĭ multă peste trebuința lorŭ și vorŭ vinde-o, séŭ aicĭ, séŭ vorŭ scóte-o din țéră la alte părțĭ străine, pe acea să plătéscă vama deplinŭ după obiceiŭ; față fiindŭ și părîțiĭ vameșĭ înaintea nóstră, i-amŭ întrebatŭ ce aŭ să rĕspundă în potriva pârilorŭ, și rĕspunserĕ ḑicêndŭ, că eĭ nu le cerŭ vamă pe marfa ce o aŭ de trebuința meșteșuguluĭ lorŭ, ci fiindŭ că uniĭ dintre tabacĭ avêndŭ marfă maĭ de prisosŭ, o vîndŭ altora, ce aŭ trebuință, totŭ din rufetulŭ lorŭ, pe taină, și nu vorŭ să plătéscă pe aceea vamă, ce-ĭ păgubescŭ. Intrebândŭ pe părîțĭ de facŭ vre-o vînḑare unulŭ la altulŭ, precum ḑiserĕ vameșiĭ, și toțĭ cu unŭ cuvîntŭ se apĕrară, că eĭ nicĭ cum vînḑare nu facŭ, fără numaĭ schimburĭ unulŭ cu altulŭ, dândŭ marfa ce aŭ de prisosŭ și ieaŭ cea ce-ĭ lipsește, iar vameșiĭ de-ĭ va dovedi că vîndŭ, datorĭ sunt de a-și plăti vama; ci la acésta ne maĭ putêndŭ vameșiĭ a maĭ

Astaragiilorŭ le dă Suțu următorulŭ chrisovŭ de organisare a rufetuluĭ lorŭ:

Chrisovulŭ astaragiilorŭ.

«După cum tóte rufeturile altorŭ meșteșuguri, cerêndŭ și astaragiiĭ, carĭ lucrézĕ astarŭ aicea în Bucurescĭ, a se face și eĭ rufetŭ, și a li se întări cu privilegiulŭ domnescŭ și obiceiurile ce s'arŭ cădé, cum și tóte rufeturile. și fiindŭ cu cale pentru folosulŭ obștеĭ a se pune și acestŭ meșteșugŭ la orên-

---

pretendirisi alta, rĕmâne ca eĭ după dreptate avêndŭ vama cumpĕrată să-șĭ facă căḍuta cercetare cum voĭescŭ și dovedindŭ cu bună dovadă pre vre unĭĭ făcêndŭ vînḍare, atuncĭ după dreptate se cuvine să plătéscă vamă îndoitŭ, ca unĭĭ ce âmblă cu vicleșugŭ, păgubindŭ vama Domnéscă, și încă să-șĭ piarḍă și mila ce aŭ de a nu plăti vama; ci noĭ de cercetarea ce făcumŭ arĕtămŭ Înălțimeĭ tale, dară cea desăvêrșitŭ rĕmâne a se face de către Înălțimea ta. 1785, Augustŭ 16.»

Ianache Lehliu Pahar., Nicolache Stol., Ioaniță Medeln.

Postavurĭ.

Chrisovulŭ fabriceĭ de postavŭ din 1784 Februarie 6:

«De vreme că cea d'ântâiŭ îndestulare a uneĭ țĕrĭ este îmmulțirea negustorieĭ și alesŭ și felurilorŭ de meșteșuguri și lucrărĭ de mână, în cât nu numaĭ că n'are trebuință țéra aceea de lucrurĭ ce vinŭ din părțĭ străine, să pérḍă atâțĭ banĭ; ci încă să câștige, trimițêndŭ la alte părțĭ acelea ce ar puté pune la stare ca să lucreze și să facă într'însa; cu acestŭ mijlocŭ atât îndestularea eĭ și mijlocirea chivernisenieĭ multora se îmmulțesce, câtŭ și slava numeluĭ și lauda câștigă. Și fiindŭ-că d-luĭ cinstitŭ și credinciosŭ boerŭ alŭ Domnieĭ mele Radu Slătinénu biv Vel Clucerŭ a făcutŭ fabrică de postavurĭ bune la Potvaliste sud. Ilfovŭ, puindŭ în lucrare facerea postavurilorŭ, din care este bine cunoscutŭ, că se folosescŭ cea maĭ multă parte din obște și se ajută la economia cheltueleĭ ce facŭ pentru d'alde acestea, lângă acésta laudă și cinste a patrieĭ; pentru aceea dar după privileghiurile ce aŭ tostŭ făcutŭ numiteĭ fabricĭ frațiĭ Domnĭ Alex. Ghica VV., Gr. Ghica VV., Alexandru Ipsilante și N. Caragea VV., și după trebuința ce are acestŭ meșteșugŭ de ómenĭ și de alte ajutoruri, ca să se pótă întemeia acestŭ lucru folositorŭ în țéră, iată și Domnia mea bine am voitŭ și am orênduitŭ printr'acestŭ domnescŭ alŭ nostru hrisovŭ câte maĭ josŭ se cuprinde:

«I. Doĭ preoțĭ și unŭ cântărețŭ, carĭ s'aŭ orênduitŭ să fie pentru paza și slujba Sf. bisericĭ, ce este la fabrica de postavŭ, ca să-șĭ împlinéscă duhovnicésca datorie norodulŭ ce este lucrătorŭ la acéstă cherhanea, am hotărîtŭ Domnia mea ca să fie în pace și iertațĭ de totŭ felulŭ de dajdiĭ ce vorŭ eși peste anŭ în țéră de la visteria Domnieĭ mele; încă și ceĭ scutițĭ, pentru trebuințe de se vorŭ pune la verĭ o dare, iar aceĭ, nicĭ atuncĭ să nu se bântuéscă, cum și de poclonulŭ vlădicescŭ încă să nu fie supĕrațĭ.

duială, mai întâiŭ ĭ-amŭ orênduitŭ la dumnélorŭ boerĭ epitropĭ aĭ obștеĭ, de le-aŭ făcutŭ alegere și s'a aflatŭ între dînșiĭ meșterĭ buni, liude 60 însă 34 pravoslavnicĭ și 6 armenĭ, carĭ aceștia fiindŭ-că s'aŭ legatŭ, și i-amŭ aședatŭ a fi rufetŭ de *astaragiĭ*, iată pe obiceiurile ce mi-aŭ arĕtatŭ epitropiĭ în scrisŭ prin anafora că se urméză la tóte alte rufeturĭ, le-amŭ datŭ domnescului nostru hrisovŭ, a li se păzi ponturile ce maĭ josŭ orênduimŭ : Afară dintre acești aleșĭ, nimine din alte rufeturĭ să nu fie volnicŭ a lucra astare, séŭ pestemane.

«II. 50 de lude să se găséscă străinĭ, fără de nicĭ o pricină, carĭ să fie peptĕnătorĭ de lână, țesĕtorĭ, văpsitorĭ, tunđĕtorĭ, lemnarĭ, covacĭ și făcĕtorĭ de pive. Aceștia iarășĭ să fie în pace și slobođĭ de nicĭ unŭ felŭ de dajdie séŭ altŭ unde-va.

«III. Una sută lude iar străinĭ, carĭ sunt spre trebuința de torsŭ, găsindŭ ómenĭ făr' de nicĭ o pricină, strîngêndu-ĭ, să plătéscă de omŭ într'unŭ anŭ po tal. 8, însă 4 la điua S-tuluĭ Gheorghe și 4 la điua S-tuluĭ Dumitru, iar maĭ multŭ să nu se bântuéscă.

«IV. Meșterĭĭ câțĭ vorŭ veni din năuntru cu sciința acestuĭ meșteșugŭ și intrându la lucrulŭ făbriceĭ iarășĭ să fie apĕrațĭ de dajdie.

«V. Văpselele și alte felurimĭ spre lucrarea meșteșuguluĭ fabriceĭ câte vorŭ aduce din alte țĕrĭ să nu se supere de vamă.

«VI. 2.000 oĭ aduse din străinĕtate într'adinsŭ pentru felulŭ lăneĭ, ca împreunându-se la lucru cu lâna de țĕră să se pótă aduce facerea postavuluĭ la maĭ bună stare, aceste oĭ să fie scutite de oieritŭ; orĭ de va fi slujba în credință, séŭ de se va vinde, acéstă sumă să fie pururea ne bântuită atâtŭ de oieritŭ câtŭ și de beilicŭ.

«VII. Pe moșie unde sunt făcute namestiile fabriceĭ, după așeđĕmîntulŭ ce s'a făcutŭ cu stăpânulŭ moșieĭ întâiŭ, acolo să fie statornică și de nimenĭ neclintită, păzindu-se în totŭ véculŭ așeđĕmîntulŭ loculuĭ moșieĭ, care dă stăpânuluĭ moșieĭ celŭ ce va ține fabrica pe anŭ taleriĭ 250, iar maĭ multŭ nicĭ odinióră să nu céră măcarŭ și când va eși acéstă moșie din mâna celuĭ ce o stăpânesce acum, orĭ cu moștenire, séŭ cu vînđare, orĭ în ce vreme, séŭ cu schimbŭ; orĭ când și la orĭ-ce felŭ de tocmélă ar intra și vînđĕtorŭ și cumpĕrătorŭ, totŭ cu acestŭ pronomionŭ să vîndă și să cumpere. Toțĭ lucrătoriĭ fabricanțĭ nicĭ odinióră să nu se supere la clacă, séŭ să li se céră chirie de casă, nicĭ să pue stăpâniĭ moșieĭ orĭ-carĭ după vreme arŭ fi, vinŭ, rachiŭ, carne, pâne, séŭ băcănie, ce numaĭ celŭ ce va ține fabrica acela să pue să vîndă orĭ-ce, căcĭ așĭa s'aŭ tocmitŭ și s'aŭ așeđatŭ cu plata haculuĭ ce s'a đisŭ maĭ susŭ, ca să fie moșia totŭ cu acestŭ pronomionŭ.

«VIII. Câțĭ meșterĭ vorŭ intra la lucru, verĭ fie străinĭ, verĭ fie pămîntenĭ, cum și ceĭ ce vorŭ intra spre învĕțătura meșteșuguluĭ după așeđămîntulŭ ce-șĭ vorŭ face cu maĭ susŭ numitulŭ boerŭ, să fie datorĭ a-șĭ împlini vremea soroculuĭ după tocmélă; iar pentru ceĭ ce vorŭ eși făr' de vreme și maĭ înainte de sorocŭ, să aibă celŭ ce va ține fabrică volnicie și orĭ-carele, de s'ar pune orĭ la slujba domnéscă, séŭ boeréscă, orĭ la vre-o trébă de slujitorŭ, prin scirea Domnicĭ, verĭ unde s'ar afla să-lŭ iea și să-lŭ ducă la urmă, ca să lucreze până ce-șĭ va împlini soroculŭ după așeđămîntŭ.

fără de numaĭ eĭ. Să aibă unŭ staroste pe care și-lŭ vorŭ alege eĭ dintre dînșiĭ, lângă care să fie și doĭ proeștĭ din ceĭ maĭ de frunte, unulŭ pravoslavnicŭ și altulŭ arménŭ, ca să privegheze pururea spre a se lucra marfă bună, iar nu cu înșelăciune. Și să le caute judecățĭ și socotelĭ, cândŭ se va întâmpla a avé dintre dînșiĭ, pricinĭ pentru ale meșteșuguluĭ lorŭ. Iar starostea fără de scirea acelorŭ doĭ proeștĭ să nu fie volnicŭ a cerceta și a isbrăni pe cinevașĭ spre vre-o cercetare; cum și pre ceĭ ce vorŭ cădé în vre-o greșélă pentru

«IX. Pentru postavulŭ ce se va vinde în fabrică cu mărunțișulŭ, vamă să nu plătéscă, iar când va vinde cu ridicata la negustătorĭ și acelŭ negustătorŭ îlŭ va vinde aicea în țéră, să plătéscă la 100 doĭ, însă negustătorulŭ cumpĕrătorŭ; iar carele îlŭ va scóte afară din țéră să-lŭ plătéscă după catalogŭ; iar pentru orfanotrofie, după deosebitulŭ hrisovŭ aŭ a lua epitropiĭ și dela felurimile postavurilorŭ ce vorŭ eși dintr'acéstă fabrică, precum iea dela postavulŭ de țéră, de cotŭ câte o para. Așĭa, după acéstă analoghie a prețuluĭ postavuluĭ de țéră aŭ a socoti și a lua și dela aceste postavurĭ, care vine la 20 de parale o para.

«X. Pentru lâna ce o va strînge din țéră pentru trebuința fabriceĭ, vamă să nu plătéscă.

«XI. Ceĭ ce vorŭ ținé fabrică să aibă protimisisŭ maĭ întâiŭ decât toțĭ a strînge eĭ lână din țéră și apoĭ postavariĭ de țéră, însă să arĕte întâiŭ suma ce trebue fabriceĭ, pe care să se facă cărțile Domnieĭ-mele la ispravnicĭ și să dea prețulŭ cum vorŭ da și alțiĭ și nicĭ să urnéscă vremea din pricina acesteĭ volniciĭ ca să dea zătignélă sĕracilorŭ vînzătorĭ, ci în vreme să strîngă trebuinciósa sumă, apoĭ postăvariĭ de țéră, și în urmă ceĭ-lalțĭ negustătorĭ, iar până nu se va face suma fabriceĭ, nimenea altulŭ să nu fie volnicŭ a strînge, și pe care îlŭ va găsi cu lână strînsă, însă de aceea care va fi a intra în lucrulŭ fabriceĭ, să-ĭ dea prețulŭ și să o iea pe séma fabriceĭ.

«Așijderea pentru a găsi și avé norodulŭ ce este la acéstă fabrică totŭ-d'auna cele trebuincióse lorŭ precum și alișverișulŭ ómenilorŭ părțeĭ loculuĭ, am hotărîtŭ Domnia-mea a se face târgŭ în tóte Duminicele la Potvalește, fiindŭ-că într'acéstă ḍi de sĕrbătóre sunt sloboḍĭ lucrătoriĭ de lucru cum și locuitoriĭ.

«Și am întăritŭ hrisovulŭ acesta cu însăși credința Domnieĭ mele Iŏ Const. Mihaĭ Sutu VV. etc. . . . . și s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ întru întâiulŭ anŭ alŭ întâieĭ Domnieĭ-mele aicĭ în țéra românéscă la scaunulŭ Domnieĭ-mele în Bucurescĭ, la lét dela zidirea lumeĭ 7292, iar dela nascerea mânt. Iisusŭ Christosŭ 1784, Februarie 6.

«Dumné-vóstră Velițilorŭ boerĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ-mele, să socotițĭ cu ce prețŭ este dreptulŭ a se vinde cotulŭ de postavŭ de fie-care felurime, și să arĕtațĭ Domnieĭ-mele în scrisŭ, cu vătavŭ de Divanŭ. 1785, Aprilie 2.»

Iŏ Mihailŭ Constantinŭ Sutu Vvd.

«Câtŭ pentru lățimea postavuluĭ, precum se cuvine a se lucra, poruncimŭ Domnia-mea, ca pe mĕsura acésta ce se arétă maĭ josŭ, care s'aŭ socotitŭ de

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREȘTI

ale meșteșugului lorŭ, iarăși să nu aibă voie a-ĭ slobozi fără scirea acelorŭ doĭ bătrânĭ. Să ție starostea cu aceĭ proeștĭ cutiă de milostenie, cum aŭ și alte rufeturĭ, puindŭ fiește-care meșterŭ pe săptămână câte o para, și să ție catastihŭ de venitŭ și de cheltuelĭ, cuĭ s'a datŭ pe anume. Care milostenie ce o vorŭ face să fie cu obștesculŭ sfatŭ, unde vorŭ găsi cu cale acolo să-ĭ dea. Starostea și aceĭ doĭ epitropĭ să aibă putere spre a aduce la judecată pe ceĭ ce vorŭ avé pricină și socotelĭ de a meșteșugului lorŭ. Nicĭ unŭ meșterŭ

---

către dumné-lorŭ Veliții boerĭ că este cu cale, așĭa să urmeze postăvariĭ a face de aicĭ înainte, și dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ aducêndu-ĭ pe postăvarĭ, citindu-le acéstă domnéscă a nóstră poruncă, să le arĕtațĭ hotărita mĕsură, ca să o scie, să nu se cuteze a lucra maĭ îngustŭ; iar pentru vîndarea luĭ fiindŭcă prețulŭ lâncĭ care o cumpĕră postăvariĭ este vremelnicŭ, cum și văpseaua une-orĭ maĭ scumpă, alte orĭ maĭ eftină, pentru aceea poruncimŭ boerilorŭ epitropĭ, să grijițĭ ca pe totŭ anulŭ să cercetațĭ prețulŭ lâneĭ și a văpselelorŭ precum se vinde și după vreme, cum va fi prețulŭ acelora, așĭa să faceți dréptă socotéla postăvarilorŭ, puindŭ cheltuiala lorŭ, i câștigulŭ lorŭ ce va fi numaĭ cu cale, făr' de a se lăcomi maĭ multŭ, și după ce îĭ veți rêndui prețulŭ câte câtŭ se cade a vinde cotulŭ, apoĭ peste acelŭ prețŭ să încărcați câte o para de cotŭ, *care para este orênduită la orfanotrofion,* și aceeașĭ para să o ica iarăși postăvariĭ dela cumpĕrătorĭ când îlŭ vorŭ vinde. Cu acestŭ mijlocŭ poruncimŭ să se facă și să se vîndă postavulŭ de acum înainte, la care să fie datorŭ și dumné-luĭ Vel Agă, ca zapciŭ alŭ tîrguluĭ, să-ĭ cerceteze, și pe care va găsi că nu urméză hotărîrilĭ, dându-lŭ în scire la epitropie, să ni-lŭ arĕte cu anafora, iar pentru câtŭ postavŭ s'aŭ găsitŭ până acum gata la postăvarĭ, de care s'aŭ făcutŭ catagrafie, pentru ca nu care cumvașĭ să facă viclenie postăvariĭ lângă acésta a maĭ adăoga și altă sumă de mĕsură mică și ca să fie sciută și cunoscută acéstă viclenie, poruncimŭ ca tóte bucățile acestuĭ postavŭ după ce se vorŭ lua în scrisŭ suma coturilorŭ, să se pecetluéscă cu pecetea însușĭ asupra postavuluĭ la fieșce care bucată, pentru care acestŭ postavŭ ce s'aŭ aflatŭ făcutŭ până acum, să socotițĭ dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ prețulŭ ce va fi cu dreptate a vinde, cu mijloculŭ ce poruncimŭ maĭ susŭ, asupra căruĭa să se încarce la cotŭ și paraua orfanotrofieĭ și așĭa să li se slobódă a vinde; însă epitropulŭ să aibă întâiŭ să arĕte la domnie pe totŭ anulŭ socotéla ce vorŭ face postăvarilorŭ, și prețulŭ cu care găsescŭ cu cale a se vinde. 1785, Augustŭ 22. Procitŭ Vel Logf.»

Pré Înălțate Dómne,

«După luminata poruncă Înălțimeĭ tăle făcêndŭ și noĭ cercetare pentru prețulŭ postavuluĭ ce se face aicĭ în țĕră, câtŭ este cu dreptulŭ a se vinde cotulŭ de fieș-care felurime, vedemŭ că pentru câte trele felurimele bine orênduescŭ dumné-lorŭ boerĭĭ epitropĭ prețulŭ cotuluĭ de postavŭ, la fieș-care felurime, pentru care și noĭ asemenea amŭ găsitŭ cu cale, ca cu prețulŭ ce se arétă în alegerea acésta așĭa să se vîndă postavurile, atâtŭ de către postăvarĭ la dughengiĭ, cum și de către dughengii de obște; dar fiindŭ-că dumné-lorŭ

să nu deschidă prăvălie fără de scirea și *longea* rufetuluĭ lorŭ, și unuiŭ ca acela cândŭ va deschide prăvălia, să pue la cutia rufetuluĭ talerĭ 5, dândŭ și stărostieĭ pentru avactŭ talerĭ 2, afară numaĭ din feciorĭ de meșterĭ ce vorŭ rĕmâne în loculiŭ tatăluĭ sĕŭ meșterŭ, acela să nu se supere, a da nicĭ la o parte, nicĭ la alta, ci să urmeze a pune și elŭ paraua pe sĕptĕmână cum a pusŭ și tată-sĕŭ. Ucenicilĭ să aibă a sluji spre învĕțătură a meșteșuguluĭ după zapisuliŭ și tocméla ce vorŭ face cu meșterilĭ, stândŭ până la sorocŭ, totŭ la

boerilĭ epitropĭ la acéstă anafora nu arétă câtŭ să fie de latŭ postavuliŭ, după cum se făcea maĭ dinainte, printr'acéstă cercetare a nóstră ce făcumŭ, găsimŭ cu cale de a fi lățimea luĭ de unŭ cotŭ cincĭ rupĭ și unŭ gref cotuliŭ, osebĭ adecă câtă lățime se vede că are și postavuliŭ celŭ vechiŭ afară din bete, și la fie-ce postavŭ ce vorŭ face de acum înainte totŭ cu acéstă lățime să-liŭ facă, iar nu maĭ îngustŭ, după cum s'aŭ obișnuitŭ acum, iar prețuliŭ să se urmeze întocmaĭ cum dice într'acéstă anafora a dumné-lorŭ boerilorŭ epitropĭ, iar hotărîrea cea desĕvêrșită rĕmâne a se face de către Înălțimea ta. 1785, Aprilie 9.»

Pană Vel Banŭ, ...Vel Vornicŭ, Ienache Moruzi Vel Vornicŭ, ...Vel Logofĕtuliŭ; Manolache Crețulescu Vel Logf.

Lumînărĭ și monopolŭ.

Étă hrisovuliŭ de organisare în rufetŭ a lumînărarilorŭ:

Hrisovŭ la 14 lumînărarĭ din Bucurescĭ din 1784, Genarie 16.

«De vreme ce d-lorŭ boerilĭ epitropĭ prin anaforaua ale luneĭ acesteia în 5, aŭ înșciințatŭ Domnieĭ-mele pentru lumînărarilĭ din Bucurescĭ lude 14, că după ce s'aŭ făcutŭ rufetŭ, li s'aŭ fostŭ întăritŭ și lorŭ priveleghiuliŭ de orênduiala ce li se cade a avé cu hrisovŭ, care cerêndŭ să li se înnoiască spre a li se păzi nizamuliŭ ce li se cade între dînșiĭ; iată pentru a obștieĭ îndestulare de lumînărĭ, ca să se găséscă în tótă vremea a cumpĕra, orĭ când va avé trebuință, cu prețuliŭ ce se cuvine, să nu fie necăjițĭ în vre-unele vremĭ, am primitŭ cererea lorŭ și am datŭ acestŭ domnescŭ alŭ nostru chrisovŭ la lude 14 lumînărarĭ de seŭ, ci ne arétă d-lorŭ boerilĭ epitropĭ că s'aŭ aflatŭ într'acéstă vreme prăvăliași lucrândŭ meșteșugului acesta aicea în orașulŭ Domnieĭ-mele Bucurescĭ, ca să aibă orênduiala ce cuprinde maĭ josŭ:

I. După cum tóte rufeturile așĭa și eĭ scriindu-se în catastifulŭ cămareĭ Domnieĭ-mele, unde sunt trecute alte rufeturĭ, să aibă a lua dela camară suretu-rile Domnieĭ-mele la mânile lorŭ pecetluite spre a fi cunoscuțĭ de rufetŭ și afară dintr'aceĭa care li s'a făcutŭ rufetŭ și vorŭ lua sureturile Domnieĭ-mele la mânile lorŭ de lumînărarĭ, nimenea altuliŭ să nu fie slobodŭ a vinde lumînărĭ de seŭ, nicĭ cum aicea în orașulŭ Domnieĭ-mele Bucurescĭ, măcarŭ verĭ ce omŭ arŭ fi; iar când după acésta în urmă se va arĕta vre-unuliŭ cu sciință de meșteșugulŭ acesta și cu **sermaia** și va cere a lucra meșteșugulŭ acesta, acela prin scirea rufetuluĭ luându-șĭ întâiŭ dajdia dela visteria Domnieĭ-mele și sinetŭ dela camară, așĭa va avé voie, iar într'altŭ chipŭ să nu fie vol-

mâna aceluĭ meșterŭ, cum și toțĭ meșteriĭ să se feréscă de a primi ucenicĭĭ altuia, purtându grije stăpâniĭ ucenicilorŭ cu silință spre a-ĭ învĕța meșteșugulŭ desĕvêrșitŭ, după soroculŭ ce-și va pune cu părinții copiilorŭ. Ucenicŭlŭ după ce va eși din ucenicie să șéḑă unŭ anŭ, totŭ la mâna aceluĭ meșterŭ, care l'a învĕțatŭ meșteșugulŭ, plătindu-ĭ stăpânulŭ simbrie pe acelŭ anŭ, precum se va găsi cu cale de către Starostea și aceĭ epitropĭ aĭ rufetuluĭ lorŭ.

---

nicŭ și d-luĭ Vel Aga arătêndu-țĭ pe lumînărarĭ că fără de scirea rufetuluĭ și făr' de a-și lua sinetŭ, făr' de a-și lua dajdie dela visteria Domnieĭ-mele s'aŭ apucatŭ de lucréză și vinde, unulŭ ca acesta să-lŭ oprescĭ. Insă aceștĭ lumînărarĭ să fie datorĭ în toțĭ aniĭ a se îngriji din vreme și a cumpĕra suma de seŭ pe cât este trebuința orașuluĭ Bucurescilorŭ, cea de peste totŭ anulŭ, ca să aibă gata să lucreze lumînărĭ preste tótă vremea din destulŭ făr' de a nu fi lipsitŭ nicĭ de cum. Iar pentru prețulŭ vînḑăreĭ, ca să o facă pe dreptate, atâtŭ pentru norodulŭ ce cumpĕră dela lumînărarĭ, câtŭ și la lumînărarĭ să nu li se facă pagubă, am făcutŭ acéstă orênduială, ca în toțĭ aniĭ, tómna, la vremea când se strînge seulŭ, d-lorŭ boerĭĭ epitropĭ aĭ obșteĭ, să aibă datorie a face prețŭ câte câtŭ să vînḑă ocaua de lumînărĭ lucrate gata, care după ce va hotărî și va arĕta lorŭ, să dea în scrisŭ luĭ d-luĭ Vel Aga spre a-lŭ arĕta d-luĭ cu pristavŭ la obște și acelŭ prețŭ să-lŭ urmeze lumînărariĭ ca unŭ nartŭ peste totŭ anulŭ, până iarăși la vremea tómneĭ viitóre când aŭ a cumpĕra altŭ seŭ; și de vreme ce acestea sunt spre folosulŭ alișverișuluĭ lorŭ, să aibă datorie și eĭ a păzi nartulŭ ce le va da d-lor epitropiĭ, peste tótă vremea, spre a nu se scumpi, nicĭ micșora lumînările și a le face de maĭ puține dramurĭ, nicĭ lipsă să nu aducă vre-o dată în târgŭ, peste tótă vremea să fie îndestulare, nicĭ amestecărĭ să nu pue în seŭ, ci să lucreze seŭ curatŭ și strecuratŭ, peste tótă vremea, că apoĭ se vorŭ pedepsi.

«II. Așijderea să aibă și eĭ după orênduiala altorŭ rufeturĭ a-și alege unulŭ dintr'înșiĭ de ispravă pe care eĭ cu toțiĭ să-lŭ așeḑe prin iscăliturile lorŭ proistosŭ, făcêndŭ **longe** după obiceiulŭ rufeturilorŭ și să facă judecată și isbrănire pricineĭ aceĭ cu dreptate; căruia proistosŭ să i se încredințeze la mânile luĭ și hrisovulŭ acesta alŭ rufetuluĭ lorŭ spre a-lŭ păzi întru păstrare și să fie datorŭ acelŭ proistosŭ a îngriji de rufetulŭ acesta, ca unŭ capŭ alŭ celorŭ-l-alțĭ, dându-ĭ și eĭ ascultare la povĕțuirile luĭ și la vre-o domnéscă poruncă care printr'însulŭ se va da la rufetulŭ acesta.

«Pentru care amŭ întăritŭ chrisovulŭ acesta cu însăși credința Domnieĭ mele Iω Mihailŭ Suțu VV. et. . . . și s'a scrisŭ chrisovulŭ acesta la întâiulŭ anŭ dintr'întâia Domnieĭ mele aci în orașulŭ Bucurescĭ la lét. 1784, luna luĭ Ghenarie 16.»

Carte ce s'aŭ datŭ luĭ Dănuțŭ Lumînăraru a lucra lumînările de céră albă aicĭ în țéră.

«Zem. Vlascoi. Dat'amŭ cartea Domnieĭ-mele de volnicie luĭ Dănuțŭ Lumînăraru, ca să aibă voie de acum înainte a lucra aicĭ în orașulŭ Domnieĭ-mele Bucurescĭ lumînărĭ de céră albă și a le vinde în târgŭ spre îndestularea no-

Așijderea și calfele astaragiĭ să nu fie sloboḑĭ a eși de la o prăvălie și să se prefacă la alta, fără de scirea și longea rufetuluĭ lorŭ, care să cunóscă pentru ce sfîrșitŭ vrea să ésă de la acea prăvălie și să mérgă la alta? cum și ceĭ-alțĭ meșterĭ, să nu-ĭ primésc fără dovadă, că orĭ prin voia, séŭ prin scirea rufe-

---

roduluĭ de obște, iar altulŭ să nu fie volnicŭ a ținea cherhanea să lucreze lumînărĭ de céră albă aicĭ, nicĭ să vîndă din celea lucrate de aicĭ făr' de numaĭ negustoriĭ ceĭ ce le aducŭ gata lucrate dela Veneția, acele ca și până acum să fie slobode a se vinde pentru maĭ multă eftinătate și îndestularea noroduluĭ de obște, pentru că acéstă volnicie a lucruluĭ de lumînărĭ albe aicĭ în Bucurescĭ, vĕḑumŭ Domnia-mea, că după prinsórea și legătura ce s'aŭ fostŭ legatŭ aḑĭ Alexandri strĕinulŭ, că totŭ-deauna va vinde lumînările cu *tal. 1, maĭ josŭ din prețulŭ ce se vorŭ vinde celé din Veneția,* și totŭ-deauna va lucra lumînările curate, făr' a pune seŭ, séŭ alte amestecărĭ, s'aŭ fostŭ datŭ *asupra luĭ cu carte dela Domnia-sa fratele Domnulŭ Alexandru Ipsilantŭ Vvd. după care și Domnia-sa fratele Nicolae Vodă Caragea aŭ înnoit'o cu poruncă și cu hotărîre ca să* păzéscă aceste șarturĭ, adecă a vinde maĭ eftinŭ de cât celé dela Veneția cu tal. unulŭ și să le lucreze curatŭ spre a avé obștea folosŭ, iar elŭ nepăzindŭ acéstă legătură a luĭ și domnésca poruncă și împotrivă înșelându și hotărîrea domnéscă, în locŭ de a le vinde cu unŭ leŭ maĭ eftine, s'aŭ prinsŭ de dumné-ta Vel Agă vîndêndŭ întocmaĭ ca celé dela Veneția, și încă cu treĭ parale maĭ multŭ, și acelea lucrate cu seŭ și cu alte amestecăturĭ într'însele, decĭ dovedindu-se numitulŭ Alexandri în faptă cu înșelăciune ca acésta făcêndŭ noroduluĭ, și găsindu-se acestŭ *Dănuță Lumînăraru* carele după ce se făgăduesce a da și la cămara domnéscă pe totŭ anulŭ câte tal. treĭ sute din câștigulŭ ce are a dobândi dintr'acestŭ meșteșugŭ, am datŭ Domnia-mea acéstă domnésca nóstră carte de volnicie la mânile luĭ, prin care poruncimŭ, ca numaĭ *elŭ să aibă a ține cherhana și a lucra aicĭ lumînărĭ de céră albă,* iar altulŭ să nu fie volnicŭ; însă cu acéstă hotărîre, ca să fie datorŭ tot-d'a-una, după făgăduiala ce aŭ datŭ, a vinde ocaua unŭ leŭ și cincĭ parale maĭ josŭ *din pricina celorŭ de Veneția,* și să se *ferésc a pune seŭ séŭ alte amestecăturĭ,* ci curate, bine, dândŭ și la cămară pe totŭ anulŭ câte taleră treĭ-sute. Pentru care poruncimŭ d-tale Vel Aga, vĕḑêndŭ acéstă Domnéscă a nóstră carte, să aibĭ a închide prăvălia maĭ susŭ-numituluĭ Alexandri, ca să fie opritŭ de acum înainte, ca unulŭ ce nu a păzitŭ făgăduiala, și tóte lumînările câte le va fi avêndŭ lucrate până acum, să le facĭ zaptŭ și să puĭ pe Dănuțŭ a-ĭ plăti cheltuéla tótă cât îĭ va fi ținêndŭ pentru acele lumînărĭ, ca să nu se păgubéscă, încă și douĕ séŭ treĭ parale maĭ multŭ la oca să-ĭ dé, ca să rĕmâe fără de cuvîntŭ și așĭa să le facĭ teslimŭ, tóte la mânile luĭ Dănuțŭ; apoĭ dupe acésta să porțĭ grijă în urmă peste tótă vremea de urméză numitulŭ Dănuțŭ a vinde cu unŭ leŭ și cincĭ parale lumînările luĭ maĭ eftinŭ decât cele de Veneția și de sunt curate, și când îlŭ veĭ dovedi că a făcutŭ la acésta și elŭ vre-o înșelăciune și n'a păzitŭ făgăduiala, numaĭ decât să ne datĭ de scire, ca să-lŭ lipsimŭ și să-lŭ și pedepsimŭ, fiindŭ-că Domnia mea maĭ multŭ folosulŭ și îndestularea obștieĭ poftimŭ: a fi eftinătate în tîrgŭ, decât acea făgăduélă a luĭ de taleră 300 la Cămară. toli. pisah gvmd. 1783, Octombrie 6.»

tuluĭ lorŭ aŭ eșitŭ de la meșterŭ. Și acestŭ rufetŭ să fie sub ascultare la cămara Domnieĭ mele. Decĭ fiindŭ-că aceste ponturĭ și orênduială ce le punemŭ Domnia mea, sunt tóte spre alŭ lorŭ folosŭ și buna înlesnire a alișverișuluĭ, să fie dar și eĭ datorĭ a le păzi ca să lucreze marfă bună, iar nu calpă, séŭ

Pitacŭ către Vel Aga ca să închidă o prăvălie de lumînărĭ de seŭ a luĭ Danuțu.

«Dumné-ta Vel Aga, fiindŭ-că numaĭ și numaĭ pentru a se lucra lumînările de céră curată fără de alte amestecăturĭ, cu paguba cămăreĭ Domnieĭ mele amŭ rădicatŭ din ponturile vămelorŭ vînd̦area lumînărieĭ, rênduindŭ ómenĭ ca să o caute în credinț̦ă, cu poruncă și hotărîre, ca nicĭ unŭ felŭ de amestecătură într'însele să nu fie, și pentru ca să nu aibă nicĭ vre-unŭ mirosŭ de seŭ, amŭ poruncitŭ de s'aŭ rădicatŭ din 'năuntru lumînărieĭ totŭ seulŭ, și lumînările de seŭ a nu se lucra acolo. Acum auḑimŭ, cum că Dănuț̦u, ce a ț̦inutŭ lumînărie în anulŭ trecutŭ, s'a pusŭ alăturea, aprópe, de lucréză lumînărĭ de seŭ ; care acéstă urmare a luĭ fiindŭ îndrăsnélă la poruncă: a se pune împrejurŭ aprópe de lumînărie ca să lucreze seŭ, după ce s'a opritŭ însușĭ din luminăria domnéscă seulŭ; și s'a rădicatŭ a nu fi aprópe de céră. Iată poruncimŭ d-tale, să închiḑĭ prăvălia luĭ Dănuț̦u, și să nu fie opritŭ ca să mérgă să-șĭ deschiḑă prăvălie aiurea la altă parte, iar acolo să nu fie volnicŭ a lucra și a vinde seŭ. Către acésta, fiindŭ-că și pentru lumînările de céră albă s'a hotărîtŭ, ca altulŭ nimenĭ să nu vînḑă decât la lumînăria domnéscă, după cum pe largŭ cuprinde cartea pentru acésta, poruncimŭ d-tale, ca orĭ unde se va găsi lumînărĭ de céră albă, să le închiḑĭ, să le pecetluescĭ, ca să nu pótă vinde la altulŭ nimenĭ; ci să le dea la ceĭ ce ț̦inŭ lumînărie. Tolico p. gvmd. 1784, Ianuarie 24.»

Pitacŭ către d-luĭ Vel Aga pentru lumînărie de céră, să aibă purtare de grijă.

«D-ta Vel Aga, te înșciinț̦ămŭ pentru lumînăria din Bucurescĭ, că pentru folosulŭ de obște a se vinde lumînările de céră curată fără de alte amestecăturĭ și cu preț̦ŭ ce este dreptŭ, a nu suferi și estimpŭ paguba Cămăreĭ domnescĭ, de nu o amŭ vîndutŭ în banĭ după cum era obicĭnuitŭ și amŭ lăsat'o să o lucreze și să se caute în credinț̦ă, rênduindŭ de la Domnia nóstră omŭ intradinsŭ la lumînărie, căruia i s'a datŭ domnésca nóstră poruncă strașnică de a urma orênduleĭ de anŭ, ca să lucreze, numaĭ să fie céră curată, și tóte lumînările să fie însemnate cu pecetie; iar pentru preț̦ŭ fiindŭ-că estimpŭ este céră maĭ puț̦ină, de aceea dar, după vremĭ și după trebuinț̦ă, s'aŭ adaosŭ și la preț̦ulŭ lumînărilorŭ estimpŭ la oca patru parale maĭ multŭ peste preț̦ulŭ de anŭ; ci dar dumné-ta, ca zabitŭ alŭ tîrguluĭ, să fiĭ cu purtare de grijă și cu luare aminte, de urméză bună acéstă orênduială séŭ nu? și de veĭ găsi lumînărĭ vînḑêndu-se, orĭ fără de pecetie, orĭ la dramurĭ lipsă, orĭ la preț̦ŭ maĭ multŭ, orĭ cu amestecătură dovedită de la cine s'a cumpĕratŭ, pe acelŭ vînḑĕtorŭ ce a vîndutŭ acestŭ felŭ de lumînărĭ, numaĭ decât să ni-lŭ arĕț̦ĭ Domnieĭ mele. tol. p. gvd. 1785, Ianuarie 27.»

cu înșelăciune, și să o vîndă cu prețulŭ celŭ cuviinciosŭ, făr' de a precupi și a cere peste ceea-ce se cade, pentru că de se va dovedi că aŭ metahirisitŭ vicleșugŭ și aŭ făcutŭ precupie, nu numaĭ vorŭ perde privileghiurile acestea, ci li se va face și pedépsă și lângă dînșiĭ se va pedepsi și Starostea rufetuluĭ și aceĭ proeștĭ pentru rea purtare de grijă la ceea-ce sunt îndatoraţĭ. Și acum întărimŭ hrisovulŭ acesta cu însăși credința Domnieĭ mele Io Mihailŭ Constantinŭ Sutulŭ Voevodŭ, etc. Lét. 1784, Noembrie 12» (1).

M. Sutu nu a reînoitŭ tóte hrisóvele protecționiste ale fabricilorŭ existente, dar nicĭ aflămŭ acte contrarie acelorŭ hrisóve. Tabacilorŭ le acordâ protecțiune specială prin actulŭ dela 12 Augustŭ, 1785.

Protecțiunea din vechiŭ dată vinuluĭ și spirtóselorŭ indigene continuă sub M. Sutu, care opresce importulŭ unorŭ asemenea articole (2).

(1) Condica No. XI, fila 63 verso.

(2) La 27 Septembre 1783, Domnitorulŭ dă anume chrisovŭ cu acéstă proibițiune. Étă-lŭ împreună cu altele anterióre și ulterióre :

Cărțĭ ce s'aŭ scrisŭ la Isprăvnicĭ din sud. slam-Rômnicŭ, i din sud. Teleormanŭ pentru a nu trece vinurĭ din strĕinătate dincóce de margine.

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot sud. . . . vĕ facemŭ Domnia-mea în șcire, că din arĕtările unora din ceĭ ce avemŭ orênduițĭ pentru pierierghia a tótă urmarea ce se face de către verĭ-cine în tóte laturile țĕrieĭ Domnieĭ-mele, ne pliroforisimŭ și pentru acésta, că cu tóte că din vechime se obișnuia, atâtŭ strĕiniĭ câtŭ și uniĭ din pămîntenĭ, de făcea alișverișurĭ *cu vinŭ, rachiŭ, și holercă ce scotea de prin vecinătățĭ*, dar fiindŭ acestŭ alișverișŭ numaĭ în parte folosire, iar nu de obște, și iar maĭ pe urmă catamerosŭ s'aŭ fostŭ datŭ sloboḍenie satelorŭ ce sunt prea aprópe de hotare cale ca de douĕ, séŭ treĭ ciasurĭ, să-șĭ scóță pre câtŭ le-arŭ fi de trebuință, iar nu maĭ multŭ, de a se numi negustorie, séŭ precupie, fără numaĭ ce le-arŭ fi de trebuință, dar uniĭ ceĭ cu neîndestulată lăcomie, îndrăsnindu-se aŭ făcut'o catachrisisŭ, căcĭ că pe lângă acea ce cu adevĕratŭ arŭ fi avêndŭ trebuință de a-șĭ scóte pe câtŭ însușĭ le trebue, fără a nu aduce stricăciune obștieĭ, orĭ prin șcirea și mijlocirea d-vóstră și a ómenilorŭ d-vóstră, orĭ prin mijlocirea căpitanuluĭ și slujitorilorŭ ce sunt păzitorĭ, carĭ și aceĭa aŭ a d-vóstră séŭ a zabițilorŭ povĕțuire, aŭ pentru a lorŭ neîndestulată lăcomie, uniĭ cu unŭ mijlocŭ, alțiĭ cu altulŭ, aŭ scosŭ vinŭ, rachiŭ, holercă cu îndestulare și nu pre aprópe de marginile hotarelorŭ, ci prin sate și orașe departe, și așĭa nicĭ folosulŭ obștieĭ s'aŭ păzitŭ, nicĭ venitulŭ dregătorieĭ d-sale Vel Căminarŭ nu s'aŭ căutatŭ ; decĭ dară iată vĕ poruncimŭ și acum de o cam-dată până vomŭ vré a se pune la orênduială și acésta, să căutațĭ și fórte cu amĕruntulŭ să cercetațĭ și pe câțĭ dintr'acestia vețĭ dovedi că aŭ scosŭ, séŭ vorŭ scóte, orĭ vinŭ, orĭ rachiŭ

O mică escepțiune se face pentru vinulŭ necesarŭ satelorŭ mărginașe

și holercă, întâiŭ să-ĭ apucațĭ de a-și plăti obișnuitŭ venitulŭ alŭ căminărieĭ după vechiulŭ obiceiŭ, la celŭ orênduitŭ de d-luĭ Vel Căminarŭ, și apoĭ cu catastihŭ osebitŭ cine, câtŭ vinŭ, rachiŭ, séŭ holercă aŭ scosŭ séŭ va scóte? să arĕtațĭ Domnieĭ-mele într'adevĕrŭ, ca în vremea ce vomŭ pune acéstă trébă la orênduială, să scimŭ cine, câtŭ și unde aŭ scosŭ? ca să orênduimŭ și cuviinciósa pedépsă. 1783, Augustŭ 19.»

Slam Rômnicŭ } La aceste douĕ județe s'aŭ scrisŭ cărțĭ cu acestŭ ifosŭ :
Teleormanŭ }

Chrisovulŭ pentru oprirea importuluĭ vinuluĭ și rachiuluĭ, 1783 Sept. 27 : «Hotărîrile câte sunt drepte și cu cale la orĭ-ce felŭ de pricină a țĕreĭ datorie aŭ Domniĭ și oblăduitoriĭ cărora li s'aŭ încredințatŭ de la Dumnedeŭ stăpânirea norodulŭĭ acestuĭ pământŭ creștinescŭ a le întări și a le adeveri ca nisce bune și cu cale, maĭ vêrtosŭ cele carĭ aducŭ folosŭ și dreptate la însăși obștea pământuluĭ, la marĭ și la micĭ ; cum împotrivă cele fără cale și care pricinuescŭ nedreptate și pagubă, din care pătimesce obștea, datorĭ sunt iarăși a le strămuta și a le aduce la orênduiala cea bună și dréptă. Dreptŭ acea și Domnia nóstră . . . . însciințându-ne pentru vinurile i rachiurile din părțĭ străine, că pentru a se puté vinde vinurile pământuluĭ acestuia aŭ fostŭ oprite prin hrisóvele D-lorŭ sale fraților Domnĭ dinaintea nóstră, și nu se aducea aci în țéră ; dar ne fiindŭ pază cum trebue aŭ găsitŭ uniĭ-alțiĭ mijlóce și prilejŭ de aŭ trecutŭ în țéră sumă de vinŭ și rachiurĭ străine, după cum ne adeverimŭ, care acésta fiindŭ de multă pagubă obștieĭ pământuluĭ, căcĭ rĕmânŭ vinurile de țéră nevîndute și se strică și perdŭ ceĭ cu vinurile truda și ostenéla ce facŭ la lucrulŭ viilorŭ pricinuindu-se la toțĭ o nedreptate, neputêndu-se folosi, cum dicemŭ, după atâta grea cheltuială ce aŭ la lucrulŭ viilorŭ. Așijderea se părăsescŭ și viile neavêndŭ pentru ce le lucra când nu și-aŭ folosŭ dintr'însele ceĭ ce le lucréză, se isterisescŭ și din locuitoriĭ țĕreĭ cea maĭ multă parte ce se află în jud. Dâmbovița, Argeșŭ, Muscelŭ, Vâlcea, Gorjŭ și Mehedințĭ de hrana și alișverisulŭ lorŭ, care curândŭ crânguriĭ și mărăcinĭ și sădindŭ livedĭ de prunĭ și făcêndŭ rachiŭ de prune, sumă de vedre îlŭ vîndŭ și cu acésta îșĭ ținŭ viața și ceĭ ce nu potŭ lucra viĭ și lângă acésta perdŭ și locuitoriĭ ceĭ sĕracĭ nădejdea chiverniseleĭ vieței lorŭ, că nu puțină sumă de banĭ se varsă în tótă țéra pe fiește-care anŭ la lucrulŭ viilorŭ, cu care aceĭ banĭ se ajută sărăcimea, ceĭ ce nu aŭ altă nădejde și rézimŭ numaĭ la munca mânelorŭ lorŭ. Dreptŭ aceea ne fiindŭ suferită Domnieĭ mele nicĭ cum acéstă fără de cale slobodenie a vinurilorŭ i a rachiurilorŭ străine, care nu este de nicĭ unŭ folosŭ, séŭ trebuință țĕreĭ, în vreme ce cu mila luĭ Dumnedeŭ pământulŭ acesta este plinŭ cu viĭ lucrătóre în tóte părțile, fără de a avé țéra trebuință de vinurĭ străine, iată printr'acestŭ domnescŭ alŭ nostru hrisovŭ, adeveritŭ cu însuși domnésca nóstră iscălitură și pecetie, hotărîmŭ ca întru totŭ să fiă opritŭ a nu maĭ veni din părțile străine : vinŭ, rachiŭ, horilcă și numaĭ ale pământuluĭ să se vîndă, iar vinŭ străinŭ verĭ de la care parte, nimenĭ volnicŭ să nu fie a aduce și a vinde măcar cu orĭ-ce prețŭ, ... iar care cu înșelăciune séu vicleșugŭ s'ar îndrăsni a aduce, verĭ multŭ, verĭ puținŭ, totŭ să se iea în séma epitropieĭ făr' de întórcere de banĭ,

din plaiurĭ, din causa greutăţeĭ de a transporta pe acolo vinurile în-

---

plătindŭ şi vameşulŭi căpitanĭ şi ispravnicĭ, pe unde s'ar afla că aŭ trecutŭ, glóbă la cutie şi să se şi pedepséscă; pentru care şi epitropiĭ să aibă purtare de grijă să cerce acum şi totŭ-d'a-una întâiŭ în Bucurescĭ, câtŭ şi pe afară, ca să afle şi să dovedéscă de acestŭ felŭ de vinurĭ, spre a-lŭ face zaptŭ; însă după cum Domnia mea folosimŭ pe pământenĭ cu acésta, oprindŭ venirea vinurilorŭ şi a rachiurilorŭ străine, aşĭa şi pământeniĭ, de la mare şi până la micŭ, datorĭ să fie a păzi vinderea vinurilorŭ cu preţŭ cuviinciosŭ şi dreptŭ, fără de a se lăcomi cu pricina oprireĭ acestorŭ străine, se sue preţulŭ vinurilorŭ şi alŭ rachiurilorŭ maĭ multŭ decât se cuvine, ci după vreme, după urmarea rodireĭ anuluĭ să fie şi preţulŭ vinuluĭ şi alŭ rachiuluĭ. Aşijderea datorĭ să fie, orĭ boerĭ orĭ mănăstirĭ, séŭ măcarŭ verĭ-cine, vorŭ avé moşiĭ şi sate pe margine, a-şĭ aduce vinurĭ printr'aceste sate ale margineĭ, în tótă vremea purtându grija, de a nu fi locuitoriĭ părţiĭ loculuĭ dela sate lipsiţĭ, iar când vre-unĭĭ din stăpânĭ nu vorŭ avé purtare de grijă a aduce vinurĭ şi rachiurĭ, atuncĭ să arĕte preotulŭ şi sătenĭĭ la Ispravniculŭ judeţuluĭ, ca Ispravniculŭ judeţuluĭ să înştiinţeze pe stăpânulŭ moşieĭ şi să ḑică, ca să pue vinŭ şi rachiŭ, şi când nu va urma a pune, pricinuindŭ orĭ că n'are vinŭ şi rachiŭ, orĭ că nu póte pentru depărtarea loculuĭ, atuncĭ volnicĭ să fie locuitoriĭ aceluĭ satŭ a cumpĕra vinŭ şi rachiŭ, însă totŭ de acestŭ de ţĕră, iar nu străinŭ şi să pue să vîndă eĭ ne popriţĭ, dându-şĭ obiceiŭ de bute după condică, până când va vré a aduce stăpânulŭ moşieĭ vinurile séle. Acéstă hotărîre suntemŭ fără de îndoială că şi alţĭ Domnĭ fraţĭ carĭ în urma nóstră se vorŭ învrednici cu oblăduirea acesteĭ ţĕrĭ, socotindŭ dreptatea pământenilorŭ şi folosulŭ locuitorilorŭ, iar maĭ vîrtosŭ şi alŭ cămăreĭ domnescĭ folosulŭ, cu înmulţirea viilorŭ şi alŭ vinurilorŭ ce s'aŭ făcutŭ, care din vreme în vreme merge sporindu-se, când se va păzi hotărîrea acésta a oprireĭ vinurilorŭ străine vorŭ bine voi a întări şi cu domnescile séle hrisóve. Pentru care poruncimŭ d-téle Vel Logof. după ce se va trece acestŭ hrisovŭ în condică, să facĭ cărţile Domnieĭ-mele de poruncă, atâtŭ aicĭ în Bucurescĭ la d luĭ Vel Spăt. şi la d-luĭ Vel Aga şi la epitropĭ, câtŭ şi la Ispravnicĭ i la căpitanĭ după la margine, spre a păzi acéstă hotărîre. Iar hrisovulŭ acesta să se dea în păstrare la S-ta Mitropolie, ca să fie bine păzitŭ; adeverindŭ cu însăşĭ credinţa Domnieĭ-mele Iŵ Mihailŭ C. Suţu Voevodŭ şi cu a prea iubiţilorŭ beizadele fiĭ iubiţiĭ meĭ Ioanŭ VV., Grigore VV., Alexandru VV., marturĭ puindŭ şi pe d-lorŭ cinstiţĭ şi credincioşĭ boerĭĭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ-mele: Panŭ Dumitrache Ghica Vel Banŭ, Panŭ N. Brâncovénu Vel Vist., Panŭ Perscovénu Vel Vorn. de Ţéra-de-susŭ, Panŭ Ianache Moruzŭ Vel Vorn. de Ţéra-de-josŭ, Panŭ Manolache Brâncovénu Vel Logof. de Ţera-de-susŭ, Panŭ Grigore Bălénulŭ Vel Logof. de Ţéra-de-josŭ, Panŭ Gr. Valasache Vel Spăt., Panŭ Alexandru Vel Post., Panŭ Filipescu Vel Cluc., Panŭ Racoviţă Vel Pah., Panŭ Scarlatŭ Drugănescu Vel Stol., Panŭ Grigoraşcu Suţu Vel Comisŭ . . . . . şi ispravnicŭ, Panŭ Manolache Brâncovénulŭ Vel Logof. Şi s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta la întâiulŭ anŭ din întâia domnie a Domnieĭ-mele, aicĭ în oraşŭ, scaunulŭ Domnieĭ-mele, Bucurescĭ, la aniĭ dela nascerea Domnuluĭ Dumneḑeŭ şi mântuitorulŭ Iisusŭ Hristosŭ 1783, în luna luĭ Septembrie 27, de Const. Logof. za taină.» (Cod. XI, fila 5.)

digene, dar și în asemenea casŭ, Domnitorulŭ stabilesce controlŭ ri-

1783, Sept. 15. Carte legată către Ispravniciĭ Vlăsciĭ, cum că s'a înșciințatŭ Măria sa cum că arŭ fi trecutŭ de dincolo *vinurĭ i rachiurĭ* de dincolo în potriva hotărîriĭ, și le poruncește, ca pentru câtŭ vinŭ ce va fi trecutŭ, séŭ rachiŭ, pe totŭ acela să plătéscă căminăritŭ, așijderea și pe aceĭ carĭ aŭ trecutŭ, anume să înșciințeze.» (Cod. XII, fila 31)

11. Cărți la Ispravnicĭ cu una la Caimacamŭ, pentru oprirea vinurilorŭ i rachiurilorŭ.

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot sud. Muscelŭ sănătate, vĕ facemŭ în știre, că pentru vinurile i rachiurile și holirca din părțile străine, după cum până acum a fostŭ oprite și ne slobode de a veni în țéră, asemenea și Domnia mea, amŭ hotărîtŭ și amŭ poruncitŭ, ca și de acum înainte oprite să fie, ca să se pótă trece vinulŭ i rachiulŭ pămîntuluĭ țĕreĭ; pentru care amŭ poruncitŭ de s'a făcutŭ și hrisovulŭ Domnieĭ mele de întărirea acesteĭ hotărîrĭ; deci iată vĕ scriemŭ să fițĭ înștiințațĭ de acésta, dându de știre tuturorŭ de obște, iar maĭ vêrtosŭ căpitanilorŭ, vameșilorŭ de pe la mărginele acestuĭ județŭ, să le arĕtațĭ că este strașnică poruncă și hotărîre a Domnieĭ mele, să nu se îndrăsnéscă pentru hatârŭ, séŭ pentru vre-o luare de banĭ, a slobozi niscare-va vinŭ, séŭ rachiŭ străinŭ, ci de totŭ să fie opritŭ a nu trece măcarŭ o oca, pentru că acelŭ vameșŭ, séŭ căpitanŭ, printr'a căruia știre va trece, lipsindu-se din slujbă se va pedepsi și cu pedépsă strașnică, ca unŭ pricinuitoriŭ de pagubă la folosulŭ obștieĭ, și vinulŭ acela se va lua pe séma epitropieĭ, cu totulŭ; care acéstă poruncă și hotărîre nu numaĭ acum întâiŭ odată să arĕtațĭ, și apoĭ să rĕmâneț nădăjduițĭ și să nu maĭ grijițĭ, ci ca pentru o trébă ce este folosŭ alŭ obștieĭ și a patrieĭ dumné-vóstră, la care și înși-vĕ de sineșĭ datorĭ sunteț a griji, să fițĭ pururea peste tótă vremea cu mare luare aminte, ca să fie bine păzită marginea și oprite vinurile i rachiurile străine tot-d'a-una, căcĭ pe lângă căpitaniĭ și vameșiĭ ce se va cuteza să lase, veț fi și dumné-vóstră multŭ vinovațĭ. — ii saam recch gvmd. 1783, Octombre 6.» (Cod. XII, fila 48.)

Județele la care s'aŭ scrisŭ aceste cărțĭ.

Slam-Rômnicŭ	Oltŭ
Buzĕŭ	Romanațĭ
Ialomița	Doljŭ
Ilfovŭ	Mehedințĭ
Vlașca	Și una la Caimacamŭ.
Teleormanŭ	

«Pitacŭ către Vel Spătarŭ, i către Vel Agă, pentru oprirea vinurilorŭ străine.

«Dumné-ta Vel Spătarŭ, îțĭ facemŭ în știre, că pentru vinurile i rachiurile străine s'a făcutŭ hotărîrea Domnieĭ mele de a fi oprite cu totulŭ, după cum a fostŭ și

gurosŭ. Braşovenii carĭ facŭ vinurĭ în viile lorŭ, ântâiŭ plătescŭ vamă spe

---

maĭ nainte a nu maĭ trece, care hotărîre s'a întăritŭ şi cu hrisovŭ de a se păzi ne strămutatŭ, ca unŭ lucru ce este de folosulŭ obştieĭ; pentru care măcarŭ că s'a făcutŭ poruncile Domnieĭ mele la Ispravnicĭ a tóte judeţele, ca să întăréscă paza marginilorŭ, asemenea s'a înştiinţatŭ şi la dumné-lorŭ boeriĭ epitropĭ, că la cine va afla vinŭ i rachiŭ venitŭ din străinătate, să aibă a-lŭ lua pe séma Domnieĭ, făcêndu-lŭ venitŭ la cutie şi să şi aréte pe celŭ ce a cutezatŭ de a făcutŭ fapta acésta, ca să dea glóbă deosebitŭ la cutie şi să-lŭ şi pedepsimŭ, orĭ-cine arŭ fi măcarŭ; dar iată şi dumi-tale maĭ vêrtosŭ scriemŭ să daĭ straşnice poruncĭ la toţĭ căpitaniĭ marginilorŭ şi aĭ plăşilorŭ să-şĭ deschidă ochiĭ, să nu se cuteze măcarŭ câtŭ de puţinŭ a sloboḑi vinŭ, séŭ rachiŭ, cu vre-unŭ felŭ de mijlocŭ printr'ascunsŭ, pentru darea de mită, şi pentru vre-unŭ câştigŭ şi interesŭ alŭ lorŭ, nu numaĭ în Bucurescĭ a veni, ci nicĭ pe afară pe la marginĭ, că pe unulŭ ca acela hotărîre avemŭ a-lŭ pedepsi cu têrgulŭ şi cu ocna şi a-lŭ globi greŭ, dar şi asupra dumi-téle ne vomŭ scârbi pentru că nu aĭ făcutŭ pe aceĭ căpitanĭ să înţelégă, că vomŭ a se păzi de straşnică hotărîrea acésta; asemenea pedépsă vorŭ lua şi când îĭ va înşela cinevaşĭ cu burie micĭ de rachiŭ băgate într'alte vase, séŭ cu altŭ-felŭ de mijlocŭ a trece, după cum s'aŭ şi întâmplatŭ de s'aŭ prinsŭ maĭ înainte, căcĭ şi atuncĭ este vinovatŭ acelŭ căpitanŭ printr'a căruia căpitănie va trece, pentru ce n'aŭ cercetatŭ ce are în vasulŭ acela? şi pentru ce s'aŭ arĕtatŭ cu amelie? In scurtŭ tótă vina o scimŭ numaĭ asupra căpitanuluĭ; pentru aceea dară şi dumné-ta nu numaĭ acum, ci peste tótă vremea, adese să-ĭ deştepţĭ, să le scriĭ poruncĭ straşnice, şi deosebitŭ să facĭ şi cercărĭ printr'ascunsŭ de aŭ pază precum se cade, cercetândŭ şi de aŭ venitŭ nescare-va vinŭ i rachiŭ străinŭ, şi făr' de a nu-lŭ acoperi pe acela, negreşitŭ să lŭ arĕţĭ. Poruncimŭ şi dumi-téle Vel Agă, aeéstă hotărîre să o facĭ sciută la toţĭ de obşte, cu pristavŭ, în toţĭ Bucureştiĭ, arĕtându-le pedépsa ce aŭ a se pedepsi, paguba ce aŭ a se păgubi luându-li-se vinulŭ i rachiulŭ pe séma domnéscă, şi glóba ce aŭ a da la cutie, purtându şi domnia-ta grijă fórte tare peste tótă vremea, ca pe care veĭ găsi cu vinŭ i rachiŭ adusŭ, numaĭ decât să ni-lŭ arĕţĭ fără de a nu-lŭ acoperi, şi fără de a nu-lŭ trece cu vederea, nicĭ dumné-ta, nicĭ zapciiĭ dumi-téle, căcĭ zapciiĭ dumi-téle carĭ vorŭ trece cu vederea, pe unulŭ ca acela ce nu-lŭ va arĕta se va pedepsi. tol. pisah gvmd. 1783, Octomvrie 6.» (Cod. XII, fila 48.)

Pitacŭ către boeriĭ epitropĭ pentru oprirea vinuluĭ i rachiuluĭ strĕinŭ.

«Dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ, vĕ facemŭ în ştire, că pentru vinurile i rachiurile strĕine s'aŭ făcutŭ hotărîrea Domnieĭ-mele prin hrisovŭ de a fi oprite a nu maĭ trece în ţéră, măcarŭ câtŭ de puţinŭ, de care s'aŭ scrisŭ pe la Ispravnicĭ a tóte judeţele mărgineĭ poruncile Domnieĭ-mele, ca să întăréscă paza mărginilorŭ, să nu lase să trécă, iar de se va găsi că aŭ trecutŭ cinevaşĭ printr'ascunsŭ vinŭ i rachiŭ strĕinŭ, acelŭ vinŭ i rachiŭ să se ieà pe séma domnéscă, făcêndu-se venitŭ la cutie, plătindŭ şi vameşulŭ i căpitanulŭ, séŭ Ispravniculŭ ce se va afla că aŭ datŭ sloboḑenie, glóba la cutie; decĭ să fiţĭ înştiinţaţĭ de acésta, şi să purtaţĭ de grijă pururea în tótă vremea, aicĭ în

cială, cum se póte vedé și actele din notă (1) după Cond. Divanuluĭ, No. XII.

Bucureștĭ, câtŭ și afară, prin județele de margine, ca îndată ce veți afla că aŭ trecutŭ vinŭ i rachiŭ strĕinŭ, orĭ multŭ, orĭ puținŭ, numaĭ decât să-lŭ faceți zaptŭ, și să arĕtați Domnieĭ-mele pe ceĭ ce aŭ făcutŭ acésta, ca să dea și glóbă la cutie și să se și pedepséscă, silindu-vĕ și sîrguindu-vĕ cu tótă purtarea de grijă, ca să se păzéscă în tótă vremea acéstă oprire a vinuluĭ și rachiuluĭ strĕinŭ, ca unŭ lucru ce este de folosulŭ obștieĭ pămîntuluĭ acestuia. tol. pisah. gvmd. 1783, Octombrie 6.» (Cod. XII, fila 49.)

Carte la Ispravnicĭĭ ot sud. Slam-Rômnicŭ, pentru vameșiĭ de la acelŭ județŭ carĭ apucŭ pe locuitorĭ de le iea vamă de la vinŭ i rachiŭ, și vameșilorŭ de la Ialomița nu o daŭ.

«Dumné-vóstră vameșilorŭ ot sud. Slam-Rômnicŭ sănătate ; vĕ facemŭ în știre, că la Domnia mea aŭ datŭ jalbă din sud. Ialomița, pentru vameșiĭ dintr'acelŭ județŭ cum că locuitoriĭ din Ialomița vinŭ de cumpĕră de la acelŭ județŭ alŭ Slam-Rômniculuĭ vinŭ i rachiŭ și numiții vameșĭ îĭ apucă de le ica vamă împotriva obiceiuluĭ și catalogulŭĭ domnescŭ, și lorŭ aceĭ locuitorĭ, cu pricină că aŭ plătitŭ o vamă, nu vorŭ să le plătéscă vama, curgêndu-le pagubă, pentru care fiindŭ-că în catalogŭ se cuprinde, ca vinulŭ ce se va vinde în tîrgŭ să dea de bute cincĭ-decĭ de banĭ, care va să dică că unde se vinde, acolo să dea vamă vînzĕtoriĭ, iată vĕ poruncimŭ Domnia mea: orĭ câtă vamă va fi apucatŭ numiții vameșĭ de aŭ luatŭ, să-ĭ apucați ca să-ĭ întórcă înapoĭ după cărțuliile lorŭ, și de acum înainte să-ĭ faceți a se porunci spre a nu face urmare împotrivă obiceiuluĭ i catalogulŭĭ domnescŭ, și fiți sănătoși. 1785, Aprilie.» (Cod. XII, fila 259.)

(1) *Carte către orênduitulŭ de la vama dragoslavelorŭ sud. Mus. pentru Brașoveniĭ strĕinĭ în ce chipŭ să plătéscă vama vinurilorŭ.*

«...Zem. Vlas. Fiindŭ-că Brașoveniĭ străinĭ ce pururea se negustorescŭ aci în țĕră. carĭ aŭ viile lorŭ întru acestŭ pămîntŭ, aveaŭ privileghiĭ prin hrisóve domnescĭ, că pentru vinulŭ ce facŭ în viile lorŭ și-lŭ trecŭ înăuntru în Brașovŭ vamă nu plăteaŭ, acum fiindŭ-că acelŭ privilegiŭ alŭ lorŭ s'a schimbatŭ și a rĕmasŭ a fi și acești brașovenĭ următorĭ privilegiuluĭ alŭ celorŭ-lalți sudiți aĭ Nemțieĭ, amŭ datŭ acéstă domnéscă a nóstră carte de volnicie la mână, luĭ.... ce s'a rênduitŭ la vama Dragoslava sud. Muscelŭ, ca să păzéscă trecerea acestuĭ felŭ de vinŭ alŭ Brașovenilorŭ, carele îlŭ aducŭ înăuntru și de la tóte aceste vinurĭ ce sunt făcute din viile lorŭ, să aibă a le lua vamă, după catalogulŭ domnescŭ, de bute po talerĭ 10, ca de la unŭ lucru ce acésta este rodire a pămîntuluĭ acestuia, care se face aci, și strîngêndŭ acéstă vamă a vinurilorŭ Brașovenilorŭ osebitŭ cu catastihŭ anume, să se aducă ca să se aréte la Domnia mea; însă numitulŭ orênduitŭ să fie cu luare aminte, ca numaĭ vinurile din viile lorŭ să le vămuéscă, după răvașulŭ vinăricerilorŭ ce-lŭ vorŭ avé la mânile lorŭ de plata vinăriciuluĭ, iar la vinurĭ ce vorŭ fi de cumpĕratŭ, care le trecŭ Brașoveniĭ înăuntru pentru negustorie, să nu se amestece, fiindŭ-că acelea

O lovitură grea dă comerciului național aplicarea convențiunilorŭ de comerciŭ încheiate de Turcia cu Austria și Rusia, după care de la marfa importată din acele țĕrĭ nu se mai percepe decât 3% vamă. Dămŭ în note (1) unele acte constatându acésta.

---

aŭ a le vămui vameșiĭ ce aŭ cumpĕratŭ vama de acolo după catalogulŭ ce s'a datŭ; dar nicĭ vameșiĭ nu aŭ a face la vinurile Brașovenilorŭ din viile lorŭ, după cum și ponturile ce s'aŭ strigatŭ la vînd̦area vămilorŭ nu-lŭ volnicescŭ. Poruncimŭ și Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ, să orênduiț̦ĭ din partea dumné-vóstră omŭ de nădejde, ca să fie împreună cu orênduitulŭ acesta la acéstă trébă, spre a nu se face vre-unŭ cusurŭ, séŭ sfetirismosŭ trebeĭ. ii saam recch. gvmd. 1784, Ianuarie 8.» (Cod. XII, fila 99.)

Carte către Ispravniciĭ județuluĭ Saac pentru a veni orênduitulŭ Ciubuciu-Basa, fiindŭ trimisŭ de a lua vamă de la vinurile Brașovenilorŭ carĭ le trecŭ înăuntru.

«...Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot sud. Saacŭ sănĕtate, Vĕ facemŭ în știre că orênduitulŭ nostru Ciubuciu-Basa, ce l'amŭ avutŭ orênduitŭ aci la . . . . pentru a strînge vama de la vinurile Brașovenilorŭ străinĭ, care le-aŭ făcutŭ aicĭ în țĕră la viile lorŭ și le trecŭ înăuntru, ne înștiințéză cum că cele mai multe vinurĭ sunt prin pivnițe, pe la viile lorŭ, dintr'însele numaĭ câte-va prin burie, iar cele mai multe le ținŭ pe la viĭ, și ne-aŭ trămisŭ și fóe de dînsele, pentru care fiindŭ-că elŭ nu mai este trebuință de a ședé acolo; iată vĕ poruncimŭ, ca să-ĭ cereț̦ĭ să vĕ dea catistihŭ iscălitŭ de însușĭ de câte vase cu vinŭ are fieș-care brașovénŭ prin viile lorŭ. Așijderea să-ĭ cereț̦ĭ, ca să vĕ dea și cartea de volnicie ce are la mână, prin care orênduimŭ în ce chipŭ să iea vamă de la acele vinurĭ; să aveț̦ĭ orênduitŭ omŭ de pază, care să fie cu luare aminte, și când va vré a-și rădica dintr'acele vinurĭ și a le trece înăuntru, să-ĭ apuce să plătéscă de bute po tal. 10; atâtŭ pentru acésta, câtŭ și pentru acele ce aŭ apucatŭ de aŭ trecutŭ, orĭ însușĭ aceștia, séŭ alțiĭ de aĭ lorŭ, să-ĭ apuce pe aceștia a plăti pentru aceĭ, și fiindŭ-că eĭ sunt totŭ de la o companie, potŭ a-și căuta între dînșiĭ; carĭ banĭ strângêndu-ĭ împreună cu catastihŭ să-ĭ trimeteț̦ĭ aicĭ la Domnia mea, iar numitulŭ Ciubuciu-Basa orênduitulŭ nostru, ne fiindŭ trebuință de a mai ședé acolo, să se scóle să vie aicĭ, ci dar dumné-vóstră să fiț̦ĭ următorĭ, făr' de a nu se face vre-unŭ cusurŭ, și fiț̦ĭ sănătoșĭ. 1784, Februarie 8. (Cod. XII, fila 122.)

(1) *Cărț̦ĭ de obște către Caimacamulŭ Craioveĭ i către Ispravnicĭ pentru sudiț̦iĭ aĭ Nemț̦ieĭ și aĭ Rusieĭ, ca pentru vamă să nu se supere mai multŭ decât la sută treĭ.*

«...Zem. Vlas. Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot sud..... sănĕtate vĕ facemŭ în știre că încă dela începutulŭ anuluĭ acestuia, la vreme ce s'aŭ datŭ vămile, nu numaĭ prin cuvîntŭ s'aŭ arĕtatŭ hotărîrea nóstră vameșilorŭ de ob-

Totuşĭ M. Suţu arendéză vămile cu unŭ tarifŭ propriŭ autonomŭ

şte, ci şi în scrisŭ, sub domnésca nóstră pecete, s'aŭ pusŭ atâtŭ în ponturĭ, câtŭ şi în catalogulŭ ce s'aŭ datŭ la mâna vameşilorŭ, că dela sudiţiĭ aĭ Nemţieĭ şi aĭ Rusieĭ n'aŭ nimica a maĭ lua vameşiĭ decât numaĭ la sută treĭ, iar altă cerere, orĭ cu numele de vamă maĭ multŭ, orĭ de trecĕtóre, orĭ cu altŭ-felŭ de numire obişnuită, séŭ neobişnuită, să nu se cuteze a le o cere, şi acéstă vamă adecă treĭ la sută numaĭ o-dată aŭ a plăti, pentru care avêndŭ teşcherea la mână de plată, orĭ pe unde va trece, şi orĭ pe unde va merge să se ţie în sémă, făr' de a i-se cere de a maĭ plăti alŭ doilea vamă; şi deosebitŭ de ponturile ce s'aŭ făcutŭ la începutulŭ anuluĭ, şi alte rênduriĭ de poruncĭ am maĭ scrisŭ pe urmă spre întărirea celorŭ d'întâiŭ către Dumné-vóstră, ca să arĕtaţĭ vameşilorŭ să nu cuteze împotrivă a face vre-o supĕrare. Acum audimŭ, că după atâtea poruncĭ straşnice, uniĭ din vameşĭ dela unele vămĭ urmândŭ împotriva hotărîriĭ, dela uniĭ sudiţĭ cerŭ alŭ doilea vamă, şi după ce aŭ plătitŭ o-dată o vamă la loculŭ de unde vine cu marfa, şi are şi teşcherea la mână, cerŭ şi cĭ aicĭ să le ia altă vamă; dela uniĭ cerŭ peste poruncă şi peste vama ce aŭ plătitŭ, cu nume de trecĕtóre, cu nume de măjăritŭ pentru peşte ce aŭ rădicatŭ dela Brăila, care toţĭ aceştia după ce aŭ plătitŭ o vamă la sută treĭ, n'aŭ nimicŭ alta a maĭ da cu nicĭ unŭ felŭ de nume; decĭ iată şi acum cu acestŭ rêndŭ de cărţĭ vĕ poruncimŭ dumné-vóstră Ispravnicilorŭ, ca însuşĭ domnésca nóstră carte să cetiţĭ vameşilorŭ dela vămile dintr'acelŭ judeţŭ, să ştie că până acum când s'aŭ întâmplatŭ a ni se jălui vre-unŭ suditŭ că li s'aŭ luatŭ împotriva porunceĭ maĭ multŭ, n'amŭ făcutŭ altŭ-felŭ de pornire, făr' decât am pusŭ pe acelŭ vameşŭ ce aŭ cutezatŭ de aŭ întorsŭ înapoĭ ceea ce peste poruncă aŭ luatŭ, iar de acum înainte hotărîre avemŭ, pe celŭ ce va cuteza împotrivă a lua maĭ multŭ şi a supĕra vre-unŭ suditŭ, nu numaĭ să-lŭ punemŭ să întórcă ceea ce peste poruncă va lua, şi rădicândulŭ în héră să-lŭ aducemŭ aicĭ la Divanulŭ domnescŭ, şi pe lângă trépĕdulŭ ce va da, să-lŭ şi pedepsimŭ greŭ de faţă în velégŭ şi în vederea obştieĭ, ci dar porunca şi hotărîrea acésta să aveţĭ a o face cunoscută la toţĭ, ca să nu ḑică că n'aŭ sciutŭ; şi fiţĭ sănĕtoşĭ. 1784, Iulie 18.»

Aceste cărţĭ s'aŭ datŭ în mâna logf. Petrică spătărescŭ ca să le dea ciauşuluĭ Drăgoiu să le trimĕţă. (Cod. XII, fila 177.)

Pitacŭ către Vel Vameşulŭ pentru sudiţiĭ Nemţieĭ şi aĭ Rusieĭ ca pentru vamă să nu se supere maĭ multŭ decât treĭ la sută.

«Dumné-ta Vel Vameşŭ îţĭ facemŭ în ştire, că încă dela începutulŭ anuluĭ, acestuia, la vreme ce s'aŭ datŭ vămile, nu numaĭ prin cuvintŭ s'aŭ arĕtatŭ hotărîrea nóstră vameşilorŭ de obşte, ci şi în scrisŭ, subt domnésca nóstră pecete s'aŭ pusŭ, atâtŭ în ponturĭ câtŭ şi în catalógele ce s'aŭ datŭ la mânile vameşilorŭ, că dela sudiţiĭ aĭ Nemţieĭ şi aĭ Rusieĭ, n'aŭ nimicŭ alta a lua vameşiĭ decât numaĭ la sută treĭ, altă cerere, orĭ cu nume de vamă maĭ multŭ, orĭ de trecĕtóre, orĭ cu altŭ-felŭ de numire obicĭnuită, séŭ neobicĭnuită, să nu se cuteze a le cere, şi acéstă vamă, adecă treĭ la sută, numaĭ odată aŭ a plăti,

și aplicându dispositiunea de 3 %, nu mai puținŭ însă îngreue, séŭ ușuréză pe alte căĭ, prohibă orĭ facilitéză importulŭ de mărfurĭ străine (1).

---

pentru care avêndŭ teșchereà la mână de plată, orĭ pe unde va trece, și orĭ unde va merge să se ție în sémă, fără de a i se cere a maĭ plăti alŭ doilea vamă, și oscbitŭ de punturile ce s'aŭ făcutŭ la începutulŭ anuluĭ, și alte rênduriĭ de porunciĭ amŭ maĭ scrisŭ pe urmă spre întărirea celorŭ d'întâiŭ, către Ispravnicĭ pe la județe, ca să arĕte vameșilorŭ să nu se cuteze împotrivă a face vre-o supĕrare. Acum audimŭ, că după atâtea porunciĭ strașnice, uniĭ din vameșĭ de la unele din vămĭ urmându împotriva hotărîreĭ, de la uniĭ suditĭ cerŭ alŭ doilea vamă; după ce aŭ plătitŭ o dată o vamă la locŭlŭ de unde vine cu marfa, și are și teșchereà la mână, caută și eĭ aci să le iea altă vamă, de la uniĭ cerŭ peste poruncă și peste vama ce aŭ plătitŭ cu nume de trecĕtóre, cu nume de măjăritŭ pentru pește ce aŭ rădicatŭ de la Brăila, carĭ toțĭ acești după ce aŭ plătitŭ o vamă la sută treĭ, n'aŭ nimicŭ alta a maĭ da, cu nicĭ unŭ felŭ de nume; decĭ măcarŭ că amŭ scrisŭ și către Ispravnicĭ de obște poruncile nóstre, ca să arĕte vameșilorŭ să scie că până acum când s'a întêmplatŭ a ni se jălui vre-unŭ suditŭ că li s'a luatŭ împotriva hotărîreĭ maĭ multŭ, n'amŭ făcutŭ altŭ-felŭ de pornire, fără decât amŭ pusŭ pe aceĭ vameșĭ ce aŭ cutezatŭ, de aŭ întorsŭ înapoĭ ceea ce peste poruncă aŭ luatŭ, iar de acum înainte hotărîre avemŭ pe celŭ ce va cuteza împotrivă a lua maĭ multŭ și a supĕra vre-unŭ suditŭ, nu numaĭ să-lŭ punemŭ să întórcă ceea ce peste poruncă va lua, ci ridicându-lŭ în fére să-lŭ aducemŭ aicĭ la Divanulŭ domnescŭ, și pe lângă trépĕdulŭ ce va da să-lŭ și pedepsimŭ greŭ în velégŭ și în vederea obștieĭ pentru pilda și învĕțătura celorŭ-laltĭ; dar nu lipsimŭ și aicĭ la carvasaraua Bucureștilorŭ a arĕta și a da domnésca nóstră poruncă, ca nu numaĭ însuțĭ să urmezĭ și să păzeștĭ hotărîrea acésta, ci și ómenilorŭ și mărtasipilorŭ ce aĭ orênduitŭ la trĕba vămeĭ, citindu-le pitaculŭ acesta, să fie pururea cu priveghere și cu luare aminte, ca să nu cuteze vre-unulŭ a face supĕrare suditilorŭ împotriva hotărîreĭ, că negreșitŭ li se va face pedépsa ce orênduimŭ maĭ susŭ și veĭ fi și însuțĭ căduțŭ în vină. tol. p. gvmd. 1784, Iulie 18.» (Cod. XII, fila 178.)

(1) M. Suțu nu se supune în totulŭ convențiuneĭ turcescĭ cu Austria, ci caută a o elude în părțile prea dăunătóre țĕreĭ, orĭ măcarŭ venituluĭ vămilorŭ, care îlŭ interesa de aprópe, fiindŭ venitŭ alŭ Domnieĭ. Așĭa M. Suțu, iea mĕsurĭ opritóre esportuluĭ vitelorŭ marĭ; pentru rîmătorĭ, capre etc. pune taxe maĭ marĭ de 3 %, dar dice că taxa o va plăti vînzĕtorulŭ, iar nu cumpĕrătorulŭ de peste hotarŭ.

O mare contrabandă începu a se face în jurulŭ orașelorŭ, cu marfă de importŭ. De óre-ce neguțitoriĭ suditĭ nu sunt datorĭ a plăti și vama de orașŭ, accisele, neguțitoriĭ românĭ, ca să nu-și încarce prețulŭ mărfeĭ introduse, maĭ multŭ decât suditiĭ Nemțĭ, nu introducŭ marfa pe la străjĭ, ci în taină. Domnitorulŭ e silitŭ atuncĭ să dea următórea ordine:

Carte ce s'a datŭ la mâna mortasipilorŭ pentru ceĭ ce aducŭ marfă.

«...Zem. Vlascoi. Fiindŭ-că aŭ arĕtatŭ Domnieĭ mele Vel Vameșŭ de amŭ vĕdutŭ cartea Domnieĭ sale fratelŭĭ Alexandru Ipsilante Vodă scrisă ot lét. 1780,

Cu aplicarea orĭ-cât de imperfectă a convenţiunilorŭ comerciale ale Turcieĭ s'a produsŭ scădere şi în venitulŭ vămilorŭ, adecă acciselorŭ de oraşe, prin faptulŭ că sudiţiĭ Austriacĭ importându marfă, pretinseră să nu fie supuşĭ decât la plata vămeĭ de hotarŭ, iar nu şi la acea de oraşŭ. De aci urmă că neguţitoriĭ Românĭ, carĭ deja la importarea

lunie 20, întru care scrie pentru uniĭ negustorĭ ce aducŭ marfă aicĭ în oraşulŭ Bucureştĭ, staŭ la câmpŭ, şi cu felŭ de meşteşugurĭ îşĭ deslégă tèncurile cu marfă şi scotŭ dintr'însa marfa care este să cuprindă sume la *vamă*, şi ascunde prin sate şi cu vreme aducŭ prin cară cu făină, cu grâŭ şi altele, şi o aducŭ dreptŭ la dughenele lorŭ neplătindŭ obicĭnuita vamă, pentru care s'a făcutŭ hotărîre, dându volnicie orênduiţilorŭ Mortasipĭ din carvasara, ca să păzéscă tóte drumurile, cercetându: orĭ pe cine şi orĭ pe care va găsi cu marfă fără de cărţulie de plata vămeĭ să aibă a-lŭ întórce de la calea luĭ să-lŭ ducă la Vel Vameşŭ, ca să cerceteze, şi verĭ-care s'arŭ ispiti cu vre-unŭ chipŭ de împotrivire, pentru unulŭ ca acela s'a fostŭ datŭ volnicie şi tuturorŭ locuitorilorŭ de pe la drumurĭ şi de aiurea, orĭ unde se va aflá vre-unŭ furŭ de venitulŭ vămeĭ ascunḍêndu-şĭ marfa, pe unulŭ ca acela fără voia luĭ dimpreună cu marfa să-lŭ aducă la Vel Vameşŭ, şi pentru ostenéla lorŭ aŭ hotărîtŭ Domnia sa, ca toţĭ baniĭ vămeĭ să se socotéscă, şi acelŭ ce va găsi şi ĭ va aduce să i se dea. După care acéstă hotărîre domnéscă ce o vĕḍumŭ Domnia mea făcută de maĭ nainte asupra acesteĭ pricinĭ, amŭ datŭ acéstă domnéscă a nóstră carte la mânile mortasipilorŭ, cu care să aibă volnicie a păzi tóte drumurile, cercetându orĭ pre cine, şi pe care va găsi cu marfă fără de cărţulie de plata vămeĭ, să aibă a-lŭ întórce din calea luĭ să-lŭ aducă la Vel Vameşŭ, ca să cerceteze, iar carĭ s'arŭ ispiti cu vre-unŭ chipŭ de împotrivire, pentru unulŭ ca acela dămŭ Domnia mea volnicie şi vouĕ tuturorŭ locuitorilorŭ de pe la drumurĭ şi după aiurea, orĭ unde se va afla vre-unŭ furŭ de venitŭ vămeĭ aşeḍêndŭ marfa, făr' de voia luĭ, d'impreună cu marfa să-lŭ aduceţĭ la Vel Vameşŭ, şi pentru ostenéla vóstră am hotărîtŭ Domnia mea ca toţĭ baniĭ vămeĭ să se socotéscă, şi aceluĭ ce va găsi şi va aduce să i-se dea după cum se coprinde maĭ susŭ. 1785, Aprilie 30.» (Cod. XII, fila 251.)

Cărţĭ la 17 judeţe cu una la Caimacamulŭ Craioveĭ pentru rîmătorĭ i pieĭ de boŭ, vacă i capră în ce chipŭ să se ia o vamă după hotărîrea ce s'a făcutŭ.

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot sud. sănĕtate, vĕ facemŭ în şcire, că la vînḍarea vămilorŭ de estŭ timpŭ s'a făcutŭ hotărîre pentru rîmătoriĭ ce se vîndŭ în ţéră, séŭ prin târguri, cum şi pentru rîmătoriĭ ce sunt a-ĭ scóte din ţéră, orĭ peste Dunăre, orĭ la ţéra unguréscă, orĭ la ţéra leşéscă, i la Moldova séŭ verĭ unde, cu obişnuita vamă ce este a se lua după catalogŭ, de unŭ rîmătoriŭ 40 de baniĭ, adecă 20 dela vînḍĕtoriulŭ oboruluĭ şi 20 dela cumpĕrătoriŭ, aceştĭ 40 de baniĭ acum să se plătéscă de către vînḍĕtoriŭ, iar cumpĕrătoriŭ să nu aibă vameşiĭ altŭ a face fără de numaĭ pentru gostinăritŭ, adecă de va fi cumpĕrătoriulŭ celŭ ce scóte rîmătorĭ afară din ţéră suditŭ să plătéscă la

mărfeĭ plătiseră o vamă maĭ mare în locŭ de 3 %, maĭ încarcă preţulŭ eĭ şi cu vama de oraşŭ, şi prin acésta vîndênd'o maĭ scumpŭ decât sudiţiĭ, lupta de concurenţă nu este în condiţiunĭ egale. Iată una din causele carĭ contribue la împuţinarea neguţitorilorŭ Românĭ şi la înmulţirea celorŭ străinĭ.

---

sută treĭ, iar fiindŭ raia acelŭ ce scóte rîmătoriĭ din ţéră să dea gostinăritŭ după obiceiŭ deplinŭ de unŭ rîmătorŭ banĭ 8. Aşijderea s'aŭ hotărîtŭ şi pentru peile de boŭ, vacă i capră, ca vama ce este orênduită prin catalogŭ a se da pentru acestea să o plătéscă iarăşĭ vînd̂ătoriulŭ, şi într'acestaşĭ chipŭ s'a pusŭ şi în cărţile de slujbă i catalogulŭ domnescŭ ce s'a datŭ la mânile vameşilorŭ pecetluitŭ, ci dar pentru aceea vĕ scriemŭ, că de vreme să daţĭ în ştire tuturorŭ de obşte locuitorilorŭ ce vorŭ avé rîmătorĭ i peĭ de vînd̂are spre a şti maĭ nainte, că vama are a o plăti însuşĭ vînd̂ătoriulŭ tótă deplinŭ, adecă ceĭ 40 de banĭ la unŭ rîmătorŭ şi pentru peĭ după catalogŭ, şi fiţĭ sănĕtoşĭ. 1785, Ianuarie 8.» (Cod. XII, fila 218.)

Cărţi legate către Ispravnicĭ pentru oprirea vitelorŭ a nu eşi din ţéră.

«.. Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud.— sănĕtate, fiindŭ-că după cum înşi-vĕ ştiţĭ, totŭ-d'a-una aŭ fostŭ oprite vitele a nu eşi din ţéră la părţĭ străine, ca unele ce sunt trebuincióse pentru îndestularea ţĕreĭ şi pentru zaheré a Ţarigraduluĭ; de accea iată vĕ poruncimŭ, să aveţĭ a arĕta vătaşilorŭ de plaiŭ şi plăiaşilorŭ dintru acelŭ judeţŭ asupra cărora este paza hotarelorŭ, că este strașnică porunca Domnieĭ mele a nu îngădui să se vînd̂ă, séŭ să se trécă măcarŭ o vită de aicĭ din ţéră la cea-laltă parte, orĭ de faţă séŭ printr'ascunsŭ, că hotărîre avemŭ pe unulŭ ca acela ce este orênduitŭ la paza plaiuluĭ, şi a cutezatŭ orĭ pentru vre-o dare de a sloboḑitŭ, orĭ n'a păzitŭ bine şi a pututŭ de a trecutŭ cine-vaşĭ măcarŭ o vită şi nu a prins'o, cu pedépsă de viéţă avemŭ a-lŭ pedepsi însuşĭ acolo de faţă în plaiŭ; pentru care acéstă trébă să ştiţĭ în adevĕrŭ că avemŭ a orêndui ómeniĭ noştri teptilŭ, ceĭ credincioşĭ, şi printr'a căruia plaiŭ vomŭ dovedi că a trecutŭ vre-o vită, unulŭ ca acela nu va scăpa de pedépsa ce hotărîmŭ, dar nicĭ dumné-vóstră nu veţĭ avé cuvîntŭ de îndreptare pentru nepurtarea de grijă, însă şi acésta să o ştiţĭ, că vomŭ Domnia mea şi paza să fie fără cusurŭ, dar tivaturĭ să nu se facă spre a da vre-o pricină de zătihnire vecinătăţeĭ; decĭ locuitorilorŭ de dincóce, nu este trebuinţă a o face acéstă publică, ci să arĕtaţĭ porunca la cine se cade, adecă la vătaşĭ, la plăiaşĭ, ca eĭ să aibă a o urma şi a face străjuirea ce se cade, fiindŭ şi dumné-vóstră cu luarea aminte de păzescŭ vătaşiĭ i plăiaşiĭ cum se cade hotarulŭ, séŭ nu, şi fiţĭ sănĕtoşĭ. 1783, Augustŭ 20.» (Cod. XII, fila 12.)

Slam-Rômnicŭ	Muşcelŭ
Buzĕŭ	Argeşŭ
Saacŭ	Vâlcea
Prahova	Gorjŭ
Dâmboviţa	Mehedinţĭ

La Caimacamulŭ Craioveĭ, trimiţêndu-se şi izvodŭ.

Anexămŭ o serie de documente de natură a arĕta protecțiunea deosebită ce dobândescŭ sudiții de la guvernulŭ țĕreĭ (1).

(1) *Pitacŭ către Vel Logf. Brâncovénu pentru împlinirea de banĭ ce ar avé orĭ negustorulŭ orĭ omulŭ sudituluĭ alŭ Nemțieĭ și alŭ Rusieĭ dela pămînteniĭ de aicĭ, să se iea deciuială la sută doĭ.*

«Cinstitŭ și credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ-mele, dumné-ta Manolache Brâncovénu Vel Logf. de Țéra-de-susŭ, pentru împlinirile de banĭ ce ar avé a lua, orĭ negustoriulŭ, orĭ altŭ omŭ suditŭ alŭ Nemțieĭ și alŭ Rusieĭ dela pămînteniĭ de aicĭ aĭ țĕreĭ, sĕŭ dela altŭ negustoriŭ raia alŭ stăpânesteĭ nóstre împĕrățiĭ, care împlinire s'ar face prin mumbașirlâcŭ alŭ zapciilorŭ Divanuluĭ Domnieĭ-mele, dela aceea împlinire de banĭ aĭ sudituluĭ aceluia veĭ și dumné-ta, că nu are maĭ multă deciuială a se lua decât la sută doĭ, după împĕrătescile ponturĭ; ci dar după primirea pitaculuĭ acestuia, să arĕțĭ hotărîrea și porunca nóstră la toțĭ zapciiĭ Divanuluĭ, cum și dumné-lorŭ zapciĭ tîrguluĭ, și să o facețĭ cunoscută și sciută porunca acésta la toțĭ, spre a o urma neclintitŭ, și apoĭ să o puĭ să se trécă în condica Divanuluĭ acéstă hotărîre, ca să fie păzită pentru tótă vremea de acum înainte. Toli pisah gvmd. 1783, Decemvrie 22.» (Cod. XII, fila 92.)

La 24 dile ale luĭ Decemvrie s'aŭ scrisŭ carte către Ispravniciĭ Prahoveĭ pentru unŭ Ionescu Săgheță negustorŭ némțŭ, ce se negustorește în țéra românéscă, că după ce aŭ plătitŭ vama la Brăila pentru o sumă de ocă pește săratŭ, l'aŭ apucatŭ și vameșulŭ Stefani din Câmpina de i-aŭ maĭ luatŭ și altă vamă, talerĭ 35. Cum și unŭ Constandinŭ Măjariulŭ iar de acolo de i-aŭ luatŭ alțĭ talerĭ 35, pentru Măjăritŭ, împotriva împĕrătescilorŭ fermanurĭ, carĭ sunt date pentru negustoriĭ Europiĭ spre a plăti numaĭ o vamă la unŭ locŭ, de unde se va rădica, Ispravniciĭ să-ĭ apuce să împlinéscă negreșitŭ și dela unulŭ și dela altulŭ, și să trimiță banĭ aicĭ cu înștiințare către Măria sa; care carte s'aŭ datŭ în mâna luĭ Vel căpitanŭ za Lefegiĭ astădĭ Decemvrie 24 la 6 ciasurĭ din dĭ să o trimiță cu omŭ într'adinsŭ.

La 24 dile a luneĭ Decemvrie s'aŭ scrisŭ carte către Costea biv Vel comis., vameșŭ dela Dragoslavele, pentru negustoriĭ ungurenĭ ce aducŭ din năuntru lucruri, de vîndŭ sare măruntă aicĭ în Bucureștĭ, și ĭ apucă de plătescŭ câte parale 12 de calŭ cu nume de ierbăritŭ, ca de acum înainte să se părăséscă a nu-ĭ maĭ supĕra, fiindŭ peste obiceiŭ și peste catalogŭ; care carte s'aŭ datŭ în mâna luĭ Vel căpitanŭ za lefegiĭ, astădĭ Decembrie 24, la 6 ciasurĭ din dĭ să o trimiță cu omŭ într'adinsŭ.

Pentru Ioanŭ negustorŭ Brașovénŭ, carele după ce a plătitŭ la Șistovŭ vamă pe 161 *povară de bumbacŭ* i pe cincĭ sacĭ de orezŭ, i-aŭ luatŭ și vameșulŭ de la Zimnicea tal. 205, banĭ 30; fiindŭ acésta în potriva porunceĭ, s'a scrisŭ carte la Ispravnicĭ, astădĭ Lunĭ Ianuarie 8, 1784, ca să apuce pe vameșĭ să împlinéscă toțĭ banĭ, și să-ĭ facă teslimŭ la mâna luĭ Hagi Ilie cumnatulŭ Paraschiveĭ, Hagi Ghețulŭ, dela care să iea adeverință de primirea banilorŭ, și înștiințeze Mărieĭ séle de sĕvĕrșitulŭ trebiĭ, trimițêndŭ și acea adeverință aice; care carte s'aŭ datŭ la dumné-luĭ Vel Post. totŭ astădĭ Lunĭ, ca dumné-luĭ s'o trimiță.

Epitropia obștéscă continuă sub M. Suțu a stabili narturĭ pentru vîndarea articolelorŭ de îndestulare ba chiar și asupra unorŭ articolĭ

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud..... sănĕtate, vĕ facemŭ în știre că dumné-luĭ Sinior Agentulŭ arĕtă Domnieĭ-mele, cum că liude negustorĭ ce sunt arĕtațĭ maĭ josŭ ce se negustorescŭ aicĭ în țéră, cum că sunt strĕinĭ aicĭ, suditĭ aĭ Nemțieĭ și se supĕră de dajdie de către zapciĭ și ómenĭĭ noștri, am poruncitŭ de s'aŭ căutatŭ la Visterie maĭ pe largŭ de starea cu care se află aicĭ în țéră; iată vĕ poruncimŭ, primindŭ cartea acésta, numaĭ decât să cercetațĭ ca să aflațĭ și să găsițĭ negrești pe acești ómenĭ, pentru care să faceți cu deamăruntulŭ cercetare de starea lorŭ de sunt însurațĭ aicĭ, séŭ nu? după pămînténcă séŭ străină? casă? prăvălie? moșie? vie séŭ orĭ-ce acareturĭ? cu ce se negustorescŭ? de când sunt aicĭ? să faceți Domnieĭ-mele pe largŭ și fără nicĭ o zăbavă, de care așteptămŭ răspunsŭ. 1784, Ianuarie 10.» (Cod. XII, fila 95).

Carte către dumné-lorŭ Ispravnicĭ pentru suditiĭ aĭ Nemțieĭ și aĭ Rosieĭ.

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud..... sănĕtate, vĕ facemŭ în știre, că pentru împlinirile de banĭ ce arŭ avé, orĭ negustoriĭ, orĭ altŭ suditŭ alŭ Rosieĭ și alŭ Nemțieĭ dela pămînteniĭ de aicĭ aĭ țĕreĭ, séŭ dela altŭ negustoriŭ raia alŭ pré puternicel stăpânești nóstre Impĕrăției, care împlinire s'ar face prin mumbașirlâcŭ alŭ zapciilorŭ Divanuluĭ Domnieĭ-mele, séŭ prin mumbașirlâculŭ altorŭ zapciĭ aĭ târguluĭ, am poruncitŭ Domnia-mea, prin Pitacŭ, aicĭ dumné-luĭ Vel Logĭ. de Țéra-de-susŭ, de aŭ arĕtatŭ poruncă la toțĭ zapciiĭ, ca dela acea împlinire de banĭ aĭ suditului aceluia să nu aibă a lua maĭ multă dăciuială decât la sută doĭ, după împĕrătești le ponturĭ; ci dar, după cum aicĭ am datŭ poruncă, așa și dumné-vóstră nu lipsimŭ a vĕ porunci, că de se va întâmpla și aicĭ a se face vre-o împlinire prin zapcilâcŭ, asemenea să urmeze a se lua dăciuiala la sută doĭ, iar nu maĭ multŭ. 1784, Ianuarie 11.» (Cod. XII, fila 105).

Pitacŭ către Vor. Prăscovénu, i dumné-luĭ Vel Log. Brâncovénu pentru datoriile vameșuluĭ Necoli Lazărŭ.

«Cinstitŭ și credinciosŭ boeriŭ Domnieĭ mele, dumné-ta Vel Vorn. Prăscovene, i dumné-ta Vel Log. Brâncovene, vĕ facemŭ în știre pentru vameșulŭ Nicolae Lazărŭ, că la multe obraze este datoriŭ sumă de banĭ să dea, și dela multe obraze arată că are și elŭ a lua, din care fiindŭ-că ceĭ ce aŭ luatŭ dela dînsulŭ, pururea necontenescŭ a cere prin jălbĭ către Domnia mea împlinirea dreptuluĭ lorŭ, așijderea și elŭ încă cere a se împlini, de unde are a lua ca să plătéscă unde este datorŭ, a căruia cerere fiindŭ cu cale, iată orênduimŭ pe dumné-vóstră ca maĭ întâiŭ să cereți dela Nicolae Lazărŭ să arĕte dumné-vóstră cu catastihŭ dela cine? ce banĭ are a lua anume? și fiindŭ-că pentru datoriile ce are elŭ a lua este orênduitŭ maĭ dinainte zapciŭ vătavŭ de copiĭ de Divanŭ, să trimeteți dumné-vóstră pe orênduitulŭ zapciŭ ca să céră dela fieș-care obrazŭ baniĭ aceĭ datorĭ, iar care va dice că are a răspunde, înfățo-

carĭ nu privescŭ hrana. Aşĭa găsimŭ unŭ nartŭ pentru vîndarea po-

şindŭ pe amêndouĕ părţile, orĭ cu însuşĭ séŭ vechilĭ să cercetaţĭ şi lămurindu-le prin cărţĭ de judecată, séŭ prin anaforale, câtă datorie rĕmâne bună, să implinéscă zapciulŭ celŭ rênduitŭ, dela fieş-care, iar pentru ceĭ de afară unde va fi trebuinţă de mumbaşirŭ să ne arĕtaţĭ în scrisŭ prin anaforale, ca să trimetemŭ să împlinéscă, séŭ să-ĭ aducă, şi aşĭa câţĭ banĭ se va face împlinire de unde are elŭ a lua să-ĭ faceţĭ zaptŭ în mânile dumné-vóstră, de altă parte să vie înaintea dumné-vóstră ceĭ ce ḑicŭ că aŭ a lua dela Nicolae Lazărŭ, ca să-şĭ arĕte zapisele, séŭ doveḑile mărturiĭ, şi de faţă cu Nicolae să lămuriţĭ, câtă este dréptă datoria fieş-căruia, prin cărţĭ de judecată şi prin anaforale, şi aşĭa să arĕtaţĭ Domnieĭ mele fóe de câţĭ banĭ din datoriile ce elŭ are a lua s'aŭ împlinitŭ, aşijderea şi câţĭ sunt carĭ aŭ a lua datoriĭ cercetate şi lămurite, şi vomŭ orêndui Domnia mea cu dreptate la cine şi ce să se dea, şi de vreme ce uniĭ din datornicĭ, ce aŭ a lua de la Niculae Lazărŭ, arĕtară Domnieĭ mele, că vameşulŭ Necula în catastihŭ ce dă de datoriile ce are elŭ a lua nu arĕtă toţĭ banĭĭ câţĭ are ca să iae şi pe toţĭ datornicĭĭ, făcêndŭ vicleşugŭ, şi de osăbitŭ de acésta ḑicŭ că-lŭ vĕḑŭ pe Lazărŭ lucrândŭ harturgia şi făcêndŭ negustorie; cu acésta bănuescŭ că are şi chivernisélă, pentru acésta să cereţĭ dumné-vóstră, ca datornicĭĭ să vĕ arĕte ce datoriĭ maĭ ştiŭ eĭ că are elŭ afară de foile ce va da elŭ; aşijderea să dovedéscă şi ce chivernisélă are deosebită din datoriĭ, şi tóte acelea datoriĭ să intre la cercetarea acésta, cum şi averea luĭ ce o vorŭ dovedi-o afară din datoriĭ încă să ne o arĕtaţĭ. Tol. p. gvmd. 1784. Ianuarie 14.» (Cod. XII, fila 106.)

1784, Februarie 12. S'a scrisŭ douĕ cărţĭ legate la dumné-lorŭ Ispravnicĭ din sud. Prahova pentru doĭ negustoraşĭ ce se numescŭ sudiţĭ, anume Ioanŭ Nicola şi Stoica Nedelcu, carĭ sunt închişĭ la Ispravnicĭ, şi de cândŭ s'a aşeḑatŭ la dajdie? şi de sunt căsătoriţĭ după pământence séŭ străine? şi fără de zăbavă să trimiţĭ rĕspunsŭ Mărieĭ sale; care cărţĭ s'aŭ datŭ la Ciauşulŭ spătărescŭ să le trimiţă.

Cărţĭ legate la 5 judeţe pentru sudiţĭ a nu maĭ supĕra vameşiĭ peste tarifă.

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot sud. — sănătate, aŭ jăluitŭ Domnieĭ mele uniĭ din negustoraşĭ sudiţĭ aĭ Nemţieĭ, cum-că vameşiĭ de pe la târgurile acestuĭ judeţŭ arŭ supĕra afară din vama ceea-ce se cuprinde în tarifă şi apucă ca să le ia de prăvălie câte banĭ 40, osăbitŭ şi câte o para, afară de ceea ce dă la stăpânulŭ loculuĭ, care acéstă cerere a vameşilorŭ fiindŭ afară din ponturĭ şi din catalogulŭ Domnieĭ mele, cum îngăduiţĭ dumné-vóstră a face vameşiĭ în potrivă urmărĭ, în vreme ce întru atâtea rînduri vi s'aŭ scrisŭ porunci, ca peste tarifă şi peste 3 la sută vamă să nu se supere maĭ multŭ sudiţiĭ cu nicĭ unŭ felŭ de numire? Ci dar iată vĕ poruncimŭ, să daţĭ strașnicĭ poruncĭ vameşilorŭ şi să nu-ĭ îngăduiţĭ a face urmărĭ şi cereriĭ dela sudiţĭ, cum nicĭ dela raiele peste ponturĭ, că apoĭ veţĭ fi şi dumné-vóstră în vină. 1785, Martie 5.» (Cod. XII, fila 234.)

Slam-Rômnicŭ	Prahova	la aceste judeţe s'a scrisŭ aceste cărţĭ.
Saacŭ	Ialomiţa	
Buzĕŭ		

stavurilorŭ fabricate în ţéră (1). Acestŭ nartŭ cum şi dispositiunea de a se ordona încetarea fabricăreĭ pe cât va timpŭ, sub cuvîntŭ că Dâm-

Carte legată către Ispravniciĭ din sud. Argeşŭ pentru ca să dea în scire locuitorilorŭ de a nu maĭ supĕra pe sudiţi la descărcatulŭ mărfurilorŭ de pe caĭ.

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot sud. Argeşŭ sănĕtate, ne-amŭ înştiinţatŭ Domnia-mea, cum că sudiţiĭ ce aducŭ marfă înăuntru, împovĕrată pe caiĭ lorŭ, după ce trecŭ dincóce sunt siliţĭ a o descărca de pe caiĭ lorŭ, şi a o încărca pe caĭ şi care de ale ţĕriĭ, pentru care fiindŭ-că acésta este făr' de nicĭ o porunccă dela Domnia-mea, iată că vĕ poruncimŭ să daţĭ în ştire la ceĭ ce facŭ acéstă supĕrare sudiţilorŭ, şi să nu-ĭ îngăduiţĭ a le face sudiţilorŭ silă la acésta, ci sloboḑĭ şi neopriţĭ să fie a-şĭ duce marfa pe caiĭ lorŭ, acésta şi fiţĭ sănĕtoşĭ. 1784, Augustŭ 8.» (Cod. XII, fila 187.)

Carte legată la Caimacamulŭ Craioveĭ ca să împlinéscă luĭ Adamŭ Cétiri suditulŭ Nemţieĭ peile de epure de pe la locuitoriĭ dintr'acelŭ judeţŭ, ce le-aŭ datŭ banii de maĭ înainte.

«Cinstitŭ şi credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ-mele dumné-ta biv Vel Banc Ianache Hrisoscoleŭ, Caimacamulŭ Craioveĭ, sănătate, îţĭ facemŭ în ştire că Adamŭ Cétiri suditulŭ Nemţieĭ prin jalbă aŭ arĕtatŭ către Domnia-mea, cum că prin mâna a doĭ ómenĭ aĭ sĕĭ de aicĭ din Craiova, anume Mihaiŭ Cârstea Curtŭ, i Constandinŭ Calocŭ aŭ împărţitŭ maĭ dinainte banĭ aĭ luĭ la locuitoriĭ dintr'acelŭ judeţŭ, cu tocmélă ca să-ĭ dea peĭ de epure, şi cere acum după tocmélă peile; pentru care iată poruncimŭ dumi téle: pe aceĭ doĭ ómenĭ aĭ numituluĭ suditŭ să-ĭ aducĭ înaintea dumi-téle, şi să le cerĭ întâiŭ ca să-ĭ arĕte cu fóia la cine din locuitorĭ aŭ împărţitŭ baniĭ, câte cât, şi la ce satŭ şi judeţŭ? şi după aceea fóie ce vorŭ arĕta să aibĭ a le împlini dumné-ta dela locuitorĭ peile, după tocméla ce vorŭ fi avutŭ, urmândŭ Domnia-ta după poruncile ce sunt date maĭ dinainte pentru alişverişulŭ peilorŭ de epure, şi fiĭ sănătosŭ. 1785, Ianuarie 2.» (Cod. XII, fila 218.)

(1) *Cărţi legate cu una la Caimacamŭ, cu povĕţuirĭ la Ispravnicĭ pentru pânea ce se vinde prin târgurĭ să se eftinéscă şi să fie cóptă bine.*

Iŏ Mihailŭ Constandinŭ Suţu Voevodŭ Zem. Vlas.

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud. Prahova sănătate, vĕ facemŭ în ştire că după îndestularea ce din mila luĭ D-ḑeŭ într'acestŭ timpŭ de zaharea pretutindenea în ţéră, se cade a fi eftinătate şi la vînḑarea de pâne, atâtŭ aicĭ în Bucureştĭ, cât maĭ vêrtosŭ pe la târgurile de afară, pentru care veţĭ şti că aicĭ în târgulŭ Bucureştilorŭ se vinde într'acéstă vreme pânea, la o para dramurĭ 260, iar próstă la o para dramurĭ 520, care la acésta nu că dóră aŭ fostŭ siliţĭ brutariĭ de vre-o nevoie şi de sila porunceĭ domnescĭ a o vinde cu acestŭ felŭ de eftinătate, ci numaĭ prin marafetulŭ zapciilorŭ târguluĭ până la a nu le pune domnia nartŭ şi până a nu-ĭ strîmtora cu vre-o domnéscă

bovița nu are destulă apă și pentru fabricele de postavŭ și pentru móra

hotărîre, făcêndu-se socotélă după cum curge vînḍarea grâuluĭ în têrgŭ, pre acelŭ preţŭ alŭ bucatelorŭ facŭ vînḍarea acésta, la care nu păgubescŭ, ci câștigă; decĭ când aicea în Bucureștĭ, unde este atâta mulţime de norodŭ, de se cheltuește atâta și atâta sumă de pâne, unde bucatele se aducŭ de pe afară și se cumpĕră și lemnele cu cheltuială, iar acéstă vînḍare la pâne, cu cât maĭ vêrtosŭ la têrgurile de pe afară de pe la judeţe, unde și bucatele le sunt aprópe și pâne se cheltuește maĭ puţină, trebue să fie și maĭ eftină; însă în locŭ de acésta vĕḍumŭ în potrivă urmându-se pânea maĭ mică, maĭ scumpă, próstă și nelucrată bine, de care pentru cercare am trimisŭ Domnia-mea de am adusŭ însușĭ de acolea din têrgulŭ Ploeștĭ o pită și puind'o la dramŭ o găsimŭ numaĭ de dramurĭ 140 la o para, care acésta curge din ne purtarea de grijă și din amelia dumné-vóstră. Decĭ pentru acésta vĕ poruncimŭ Domnia-mea, că după preţulŭ ce se vinde aicĭ în Bucureștĭ, să daţĭ și dumné-vóstră poruncă la têrgurile de aicea din acelŭ judeţŭ, să se măréscă pânea, încă și maĭ multŭ se cade cum ḍicemŭ să se eftinéscă decât în Bucureștĭ; care să se lucreze și să se cócă bine, să nu o scótă crudă ca să tragă la dramŭ, și spre acésta să fiţĭ dumné-vóstră cu pierierghie în tótă vremea, ca după eftinătatea bucatelorŭ să urmeze și vînḍarea pâniĭ, iar să nu vĕ leneviţĭ a lăsa să curgă lucru făr' de rînduială și cu nedreptate, fiindŭ-că Domnia-mea nu lipsimŭ a face cercărĭ și pe afară prin têrgurile de prin judeţe, peste tótă vremea, și când vomŭ găsi că nu aţĭ îndreptatŭ vînḍarea pâniĭ cu preţulŭ ce se cade după eftinătatea bucatelorŭ, și iarăș curge fără de rînduială, nu veţĭ avea cuvîntŭ de îndreptare; însă căutaţĭ să nu cum-va cu pricina acésta a nartuluĭ să găséscă mijloculŭ zapciiĭ și vameșiĭ de Dâmboviţa de va fi și ruș-feturĭ, pentru că după cum v'amŭ maĭ înșciinţatŭ, pentru orĭ-ce vorŭ face zapciiĭ, pe dumné-vóstră vĕ vomŭ vinovăţi. 1783, Septembrie 18.» (Cod. XII, fila 33.)

Asemenea cărţĭ s'a făcutŭ și la aceste judeţe:

Slam-Rômnicŭ	Vlașca
Buzĕŭ	Telcormanŭ
Saacŭ	Argeșŭ
Prahova	Muscelŭ
Dâmboviţa	Oltulŭ.
Ialomiţa	

Și la Caimacamulŭ Craioveĭ s'aŭ făcutŭ și la cincĭ judeţe de preste Oltŭ.

Unŭ pitacŭ către dumné-luĭ Vel Aga i către boerĭ epitropĭ pentru pâne.

«Dumné-ta Vel Agă i dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ adunându-vĕ astăḍĭ la unŭ locŭ, să cercetaţĭ maĭ întâiŭ pentru cercetarea grâuluĭ cum se vinde, atâtŭ pe afară, cât și la târgulŭ de afară, și după preţulŭ cu care-lŭ cumpĕră brutariĭ, să socotiţĭ cu câte dramurĭ se cuvine a se maĭ mări pânea, atâtŭ cea dîntâia mână, cât și cea de a doua și să ne arĕtaţĭ cu anafora.» 1785, Aug. 27.» (Cond. XII, fila 203.)

Pitacŭ pentru brutarĭ către dumné-luĭ Vel Aga ca să popréscă Pivele.

«Dumné-luĭ Vel Aga fiindŭ-că ne-a arĕtatŭ prin tacrirulŭ dumné-luĭ cumcă

de făină, trebue să fie contribuitŭ multŭ la paralisarea industrieĭ po-

---

brutariĭ din Bucureştĭ se jeluescŭ că nu potŭ măcina zahereaua cea de ajunsŭ la trăbuinţa oraşuluĭ Bucureştilorŭ, din pricină că după ce este apă prea puţină la móră acésta dată, apoĭ şi acea puţină apă nu merge tótă la morĭ, ce se împarte jumĕtate la pivele de postavŭ, carĭ sunt în potriva morilorŭ, şi cerŭ a fi pivele oprite câte-va ḑile, până se va maĭ înmulţi apa, şi iar să fie slobode a lucra, ca să nu se pricinuiască de odată lipsă la obştea Bucureştilorŭ; pentru care poruncimŭ d-le în preună şi cu boeriĭ epitropiĭ întâiŭ să cercetaţĭ, ḑisa şi cererea acésta ce o facŭ, şi de este aşĭa că nu potŭ cu adevĕratŭ a se măcina zahereа?» (Cod. XII.)

Carte legată către Caimacamŭ pentru negustoriĭ ce aŭ datŭ banĭ pe vinŭ locuitorilorŭ din vreme cum să urmeze.

«Cinstitŭ şi credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ mele Manolache Romanitis biv Vel Paharnicŭ, Caimacamulŭ Craioveĭ, sănătate, îţĭ facemŭ Domnia mea în ştire că Medel. Scarlatŭ Hiotu Ispravnicŭ ot sud. Doljŭ, înştiinţézĕ Domnieĭ mele, cum că uniĭ alţiĭ din negustoriĭ ce aŭ împărţitŭ încă de maĭ înainte banĭ pe vinŭ pe la locuitoriĭ aceluĭ judeţŭ, şi acum îĭ stenahoriseşte să le iae vinurile numaĭ *câte 8 parale vadra*, de care sunt fórte mâhniţĭ locuitoriĭ, pentru acéstă pagubă ce caută aceĭ cu banĭ să le facă la preţulŭ vinurilorŭ, şi acésta vĕḑêndu o dumné-ta aĭ scrisŭ la cele cincĭ judeţe poruncĭ, ca nimenea *să nu-şĭ dea vinulŭ cu acestŭ de nimicŭ preţŭ, ci câţĭ aŭ datŭ banĭ de maĭ înainte să se protimiséscă a lua cu preţurĭ ce se va rumpe acum, iar care dintr'aceĭ negustorĭ* nu va primi după preţŭ ce se va rupe, să-ĭ întórcă baniĭ cu *ostenéla la ḑece unulă*, socotindu-se de când aŭ luatŭ banĭ până când îĭ va da. La acésta bine aĭ urmatŭ domnia-ta, pentru că şi porunca Domnieĭ mele într'acestaşĭ chipŭ este, de care veĭ fi cu privighere a nu se supĕra locuitoriĭ şi a li se lua cu altŭ preţŭ, ci numaĭ cu preţulŭ ce se va rumpe acum; ci să arĕţĭ şi acéstă Domnésca nóstră carte, la toţĭ aceĭa, ca să nu facă altŭ-felŭ de silă locuitorilorŭ, şi fiĭ sănătosŭ. 1783, Septembre 26.» (Cod. XII, fila 44.)

Étă pitaculŭ din 23 Octobre, 1783, otărîndŭ aşeḑarea de nartŭ la pâne:

Pitacŭ către Vel Agă, i către epitropĭ a pune nartŭ la grâŭ.

«Dumné-ta Vel Agă şi dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ, până acum n'amŭ fostŭ pusŭ în scrisŭ subt pecete nartulŭ pâneĭ într'adinsŭ aşteptândŭ ca să vedemŭ celŭ le pe urmă preţŭ la care rĕmâne vînḑarea bucatelorŭ în târgŭ, şi de aceea numaĭ prin dumné-vóstră am fostŭ poruncitŭ până acum de aţĭ urmatŭ, după cum se schimba vînḑarea grâuluĭ pe ḑile în târgŭ; acum fiindŭ-că până la acéstă vreme s'a vĕḑutŭ la ce preţŭ de pe urmă rĕmâne a fi vînḑarea bucatelorŭ, trebuinţă este dară a se orêndui unŭ nartŭ hotărîtŭ, care să se păzéscă pururea de acum înainte. Deci adunându-vĕ de împreună cu toţiĭ la unŭ locŭ, să aduceţĭ şi din brésla brutarilorŭ faţă, şi după preţulŭ bucatelorŭ

stavurilorŭ în ţéră. Mai adaoge-se că se pusese şi o taxă (fie cât de mică) asupra postavuluĭ, în folosulŭ cutieĭ milelorŭ.

şi după îndestularea ce din mila luĭ Dumneḑeŭ este estimpŭ de zaharé, să socotiţĭ nartulŭ ce este cu dreptate a se pune la vînḑarea pâniĭ în tîrgŭ, atâtŭ la cea de frunte, cât şi la cea de a doua şi a treia mână, şi să ne arĕtaţĭ în scrisŭ cu anafora ca să-lŭ întărimŭ cu Domnésca nóstră pecete şi să se arĕte de obşte ca să-lŭ ştie. Toli. pisah gspd. 1783, Octombre 23.» (Cod. XII, fila 57).

Pitacŭ către Vel Spătarŭ pentru scumpetea grâuluĭ.

«Cinstitŭ şi credinciosŭ boerulŭ Domnieĭ mele dumné-ta Vel Spătarŭ Grigorașco Balasache, fiindŭ-că vedemŭ Domnia mea cum că unele lucrurĭ carĭ vinŭ de pe afară de prin judeţe aicĭ la tîrgulŭ Bucureştilorŭ pentru vînḑare la norodŭ s'aŭ scumpitŭ şi s'aŭ suitŭ preţulŭ lorŭ peste mĕsură, cum grâulŭ, că s'aŭ suitŭ la oborulŭ tîrguluĭ de afară în sĕptĕmâna trecută *chila tal. şépte*, aşijderea şi orḑulŭ, i altele ca de aceste scumpete, socotimŭ că acésta nu este alta fără de numaĭ din pricina matrapazilorŭ Bucureştenĭ, că esŭ afară la câmpŭ înaintea celorŭ ce aducŭ bucate la tîrgulŭ de vînḑare şi taie preţulŭ lorŭ cu aceea afară, şi apoĭ după ce le aducŭ în tîrgŭ le scumpescŭ cu preţŭ nedreptŭ peste mĕsură; decĭ pentru acésta poruncimŭ dumi-tale să aibĭ a orêndui zapciĭ şi ómenĭ din brésla dumi-tale afară, cărora să le porunceştĭ să cerceteze, şi pe care dintr'aceştĭ matrapazĭ va prinde făcêndŭ acestŭ felŭ de urmare şi matrapazlâcŭ, nu numaĭ să nu-ĭ îngăduiască, ca pentru unŭ lucru ce maĭ dinainte cu porunca Domnieĭ mele, cu totulŭ este rădicatŭ, ci încă prinḑêndu-lŭ să-lŭ aducă la dumné-ta, pe care să ni-lŭ arĕţĭ ca să se pedepséscă, afară numaĭ din brutariĭ Bucureştilorŭ, carĭ vorŭ avé la mânĭ adeverinţele dumné-luĭ Agăĭ pentru dovadă. ii saam receh gvmd. 1784, Maiŭ 3.» (Cod. XII, fila 154).

Pitacŭ către Vel Agă i către epitropĭ a pune nartŭ la lucrurile mâncăriĭ.

«Dumné-ta Vel Agă, i dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ, vrêndŭ Domnia mea ca să se urmeze cu dreptate vînḑarea lucrurilorŭ de ale mâncăreĭ atâtŭ de iată vĕ poruncimŭ dumné-vóstră, adunându-vĕ cu toţiĭ să aveţĭ a socoti şi a pune nartulŭ acela ce va fi cu cale, pastrama, mierea, lumînările şi altele însă numaĭ carĭ sunt de aicĭ din pămîntulŭ ţĕreĭ, şi carele se aducŭ din părţile străine din vecinătate, iar peste câte-va ḑile veţĭ avé poruncă şi pentru care vine de peste Dunăre, şi să arĕtaţĭ Domnieĭ mele în scrisŭ, toli. pisah gvmd. 1783, Noemvre 3.» (Cod. XII, fila 62).

Nartulŭ ce s'aŭ pusŭ pentru ale mâncăriĭ şi la băcăniĭ

Iŏ Mihailŭ Constandinŭ Sutu Vvd. gvmd. Zem. Vlas.

«Aşa să urmeze la tóte şi poruncimŭ dumi-tale Vel Agă să porţĭ grijă după cum şi prin cuvîntŭ ţi s'aŭ ḑisŭ dumi-tale a se păzi nartulŭ acesta. 1783, Noemvrie 19.

Nu maĭ puținŭ dăunătorŭ comerciuluĭ unorŭ județe a fostŭ *Nizamulŭ*

Tal.	Banĭ	
»	74.	Butulŭ de pastramă de capră.
»	18.	Brânză în fóle oca.
»	42.	Zamă de lămâe oca.
1	» .	Icre tescuite oca.
1	» .	Icre de moron i dulcĭ oca.
3	» .	Café Emen oca.
3	60.	Café franțuzéscă.
»	48.	Capere de misir oca.
»	21.	Caşcavalŭ de câmpŭ oca
»	6.	Lintea oca.
»	36.	Măslinele mărunte.
»	24.	Mănătărcĭ uscate oca.
»	6.	Mazărea oca.
»	24.	Mierea oca.
»	24.	Năhutulŭ oca.
1	60.	Nevrile de morunŭ oca.
»	90.	Nevrile de nisetru oca.
»	12.	Pastramă de vacă oca.
4	60.	Piperulŭ oca.
»	18.	Racĭĭ de baltă suta.
»	15.	Racĭĭ din altă baltă suta

Tal.	Banĭ	
»	84.	Săpunulŭ tarabuluĭ oca.
»	33.	Ocaua de lumînărĭ de seŭ.
»	18.	Urda în fóle oca.
»	48.	Untulŭ topitŭ oca.
»	48.	Uleiulŭ la băcanŭ
»	42.	Uleiulŭ la ceĭ ce-lŭ vîndŭ cu ridicata oca.
»	84.	Untulŭ de lemnŭ oca.
»	44.	Fasolea oca.
»	2.	Ciapa.

Peștele.

Crapŭ, șalăŭ, bibanŭ, somnulŭ próspĕtŭ de baltă, oca banĭ 9
Iar săratŭ de acestŭ felŭ oca 12 banĭ.
Știucă, plătică, ciortanŭ, cosacŭ, săbióră și alte asemenea, de baltă, próspĕtŭ, ocaua banĭ 4.
Iar săratŭ de acestŭ felŭ oca banĭ 6.
Peștele próspĕtŭ de heleșteŭ oca banĭ 12.

Prea Înălțate Dómne,

«După luminatulŭ Pitacŭ alŭ Mărieĭ tale adunându-ne la unŭ locŭ, prin cercetare amŭ luatŭ sémă de celea ce sunt obștieĭ trebuincióse, pentru hrană maĭ alesŭ la cele ce esŭ chiar din pămîntulŭ țĕreĭ, și la puține óre-care din băcăniĭ ce vinŭ din străinătate și sunt și acelea maĭ de trebuință obștieĭ, cărora li s'a pusŭ de acéstă dată nartŭ, ca să se vîndă cu prețulŭ ce se arată maĭ susŭ, pe anume ; de acésta înștiințămŭ Înălțimeĭ tale. 1783, Noembre 19.»

Gheorghe Suțulŭ Vel Agă.
Ioanŭ Vilara Paharnicŭ.
Dumitrache Stolnicŭ, Nicolae Stolnicŭ.

Iŏ Mihailŭ Suțulŭ Vvd. Zem. Vlascoe.

«Fiindŭ-că nartulŭ pentru vînd̦area felurimilorŭ pentru băcănie urméză a fi vremelnicŭ, adecă după prețŭ cu care și băcaniĭ le cumpĕră, poruncimŭ dumi-tale Vel Agă și dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ, adunându-vĕ la unŭ locŭ să cercetațĭ pentru fieș-care felurime prețulŭ cu care se cumpĕră de băcanĭ, și să socotițĭ după dreptate nartulŭ cu care se cuvine a vinde băcaniĭ la norodŭ, și să ne arĕtațĭ în scrisŭ. Tol. p. gvd. 1785, Septembre 11.» (Cod. XII, fila 310).

Turcilorŭ. Pentru a se evita conflictele cu negoțitoriĭ turcĭ, maĭ multe

Nartulŭ cărneĭ.

Iŏ Mihailŭ Constantinŭ Sutulŭ Vvd.

«Poruncimŭ să aibă voie după rugăciunea ce facŭ și după zapisulŭ ce aŭ datŭ, până la 25 de ḑile ale acesteĭ lunĭ să vîndă câte parale patru ocaua cărniĭ de óie i de mielŭ și cea de vacă câte parale 2, și dumné-ta Vel Agă să le daĭ slobodenie, iar dela numita ḑi înainte să vîndă cea de óie i de mielŭ câte parale 3 și vaca câte parale 2. Iarăși. 1785, Maiŭ 8.

Prea Înălțate Dómne.

«După luminata porunca Înălțimeĭ tale, ce ni s'aŭ datŭ la jalba bresleĭ măcelarilorŭ de aicea, ne-amŭ adunatŭ la unŭ locŭ împreună și cu dumné-luĭ Vel Agă, față aducêndŭ și pe vre-o câți-va din numita bréslă, spre a le face dréptă socotélă pentru vitele ce le taĭe la scaune, cu ce prețŭ le cumpĕră și ce alte cheltuelĭ la acésta maĭ aŭ? înșciințămŭ Mărieĭ tale, că acestŭ felŭ de socotélă dréptă și întru adevĕrŭ și în grabă după cum însă porunceștĭ nu se putu acum în grabă de o camdată a se afla, că adevĕrulŭ care eĭ în totŭ chipulŭ la acésta eĭ îlŭ tăĭnuescŭ, a se dovedi fără de a nu se face deosebită de către noĭ cercare, atâtŭ la cumpĕrătórea vitelorŭ, cât și la câte oca ese vita, nu se póte în grabă, ci de va fi porunca Mărieĭ tale maĭ din vreme, póte să se facă precum am maĭ și înștiințatŭ Mărieĭ tale; cu tóte acestea numita bréslă a măcelarilorŭ cu genuche plecate cadŭ la mila Mărieĭ tale, să te milostivești asupra ticăloșilorŭ să li se dea voie pentru carnea de vacă a vinde de acum înainte cu 4 parale să vîndă și pe acésta de mielŭ i de óie totŭ după porunca Mărieĭ tale ocaua câte parale 3. După care acésta a lorŭ plecată rugăciune aŭ datŭ numițiĭ și zapisŭ, că după cum maĭ susŭ se ḑise vorŭ fi următorĭ; ci milostive Dómne, fiindŭ-că din întîmplarea timpuluĭ de estimpŭ mieĭ întru adevĕrŭ până acum totŭ nu s'aŭ ajunsŭ bine, și aŭ și eĭ ticăloșiĭ pagubă dela mieĭ și dela óie până acum, iar până la 25 ale lunieĭ aceștia se maĭ dregŭ mieiĭ, a nu se maĭ jălui nicĭ numițiĭ de pagube, fie mila Mărieĭ tale asupră-le a se da porunca Mărieĭ tale, să se vîndă după cum maĭ susŭ se arétă, după zapisulŭ și rugăciunea lorŭ, și cum va fi mila Mărieĭ tale. 1785, Maiŭ 8.»

Ienache Lehliu, Ioanŭ Medel. (Cond. XIII, fila 188—189.)

Pitacŭ către Vel Agă pentru măcelarĭ să urmeze a vinde carnea după anaforaua epitropilorŭ.

«Dumné-ta Vel Agă, fiindŭ-că ne-amŭ adeveritŭ Domnia mea bine, că măcelarilorŭ le dă mâna, și potŭ a vinde carnea de óie ocaua câte treĭ parale, iată-ți poruncimŭ Domnia mea, ca să rămâe orênduiala vîndăreĭ care s'a făcutŭ în anaforaua epitropilorŭ din trecutele ḑile, să nu se facă urmare după aceea, ci de astădĭ înainte să le daț strașnică poruncă, ca să o vîndă câte treĭ parale

județe de pe Dunăre, ba chiar și de pe mai departe, și-aŭ vĕdutŭ

ocaua de carne de óie negreșitŭ, și într'acestŭ chipŭ să facĭ dumné-ta publică ca să știe și cumpĕrătoriĭ, că de nu vorŭ urma măcelariĭ se vorŭ pedepsi cu tîrgulŭ, cu ocna, și asupra dumi-tale ne vomŭ turbura. 1785, Maiŭ 19.» (Cod. XII. fila 216.)

Pitacŭ către boeriĭ epitropĭ pentru măcelarĭ.

«Poruncimŭ Domnia mea dumi-tale Vel Agă i dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ, fiindŭ-că se apropie dulcele paștelorŭ cândŭ trebue măcelariĭ ca nește datorĭ ce sunt să grijéscă pentru îndestularea norodului de carne spre a nu fi lipsă, și ca să nu aibă cuvîntŭ de pricinuire atuncĭ nimicŭ, să aveți a cerceta dumné-vóstră într'acéstă vreme prețulŭ vitelorŭ marĭ și a oilorŭ cum le cumpĕră măcelariĭ, și după prețulŭ ce cumpĕră eĭ vitele, cu ce nartŭ se cade eĭ a vinde, să ne arĕtațĭ în scrisŭ. 1786, Martie 28.» (Cod. XIII, fila 361.)

Nartulŭ Lumînărarilorŭ cum să vîndă lumînările de seŭ.

Prea Înălțate Dómne,

«Iarăș cu lacrămĭ jăluimŭ milostivireĭ Mărieĭ tale, că din luminata porunca Mărieĭ tale amŭ fostŭ rênduițĭ la dumné-lorŭ Veliții boerĭ de ne-aŭ făcutŭ cercetare, pentru câtă cheltuială ține una oca lumînărĭ de seŭ, și făcêndu-se de dumné-lorŭ cu de amăruntulŭ, amŭ vĕdutŭ cumpĕrătórea și cu tótă cheltuiala ține până la banĭ $34^1/_2$, ci ne rugămŭ milostivirii Mărieĭ tale, ca după cum se varsă mila Mărieĭ tale asupra tuturorŭ de obște, să fie mila Mărieĭ tale și asupra nóstră de a fi miluițĭ peste aceștĭ 34, cu cea ce va lumina duhulŭ sfîntŭ pe Măria ta, ca să nu ne stingemŭ cu totulŭ, fiindŭ ómenĭ sĕracĭ și cu case grele, și cu dajdie, și veșnică pomenire va fi Mărieĭ tale.

Robiĭ Mărieĭ tale
Noĭ toțĭ lumînărariĭ din Bucureștĭ.

Iŏ Mihailŭ Constantinŭ Sutulŭ Vvd. i gpd. Zem. Vlas.

Porunca din dosulŭ jălbeĭ.

«După rugăciunea ce ne facŭ lumînărariĭ printr'acéstă jalbă, și după arĕtarea ce ne-aŭ făcutŭ dumné-lorŭ Veliții boerĭ cu socotéla de cheltuială ce merge la ocaua de lumînărĭ, ne-amŭ milostivitŭ Domnia mea, și iată le dămŭ voie ca să vîndă ocaua de lumînărĭ de seŭ cu parale douĕ-spre-dece, însă cu acéstă hotărîre, ca lumînările să le lucreze și să le facă să fie numaĭ de seŭ de capră, fără de a nu amesteca într'însele altŭ-felŭ de seŭ, verĭ de ce măcarŭ; pentru care poruncimŭ dumi-tale Vel Agă, să le arĕțĭ porunca Domnieĭ mele, și milostivirea ce amŭ făcutŭ cu dînșiĭ spre a fi slobodĭ să vîndă ocaua de lumînărĭ cu prețŭ ce arĕtămŭ maĭ susŭ, adecă ocaua pe parale 12, însă dumné-ta să porțĭ de grijă în tótă vremea ne lipsitŭ de a se lucra lumînările numaĭ cu seŭ de capră, cercetândŭ prin totŭ felulŭ de mijlocŭ, și de se va găsi vre unulŭ că aŭ amestecatŭ în lumînărĭ altŭ-felŭ de seŭ, negreșitŭ să se pedepséscă. 1785, Decembre 11.» (Cod. XII, fila 334.)

bâlciurile și sborurile închise. M. Suțu reîntări însă dreptulŭ de târgŭ la unele localități (1).

(1) *Carte la Ispravnicĭ pentru zborulŭ ce cerŭ locuitoriĭ din Sturzeni.*

«Zem. Vlas. Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud Dâmbovița sănĕtate, am vĕdutŭ Domnia mea înștiințarea ce ne faceți din 10 ḑile ale luniĭ aceștia, cum că locuitoriĭ din satulŭ Sturzeni dintr'acestŭ județŭ fiindŭ aprópe de plaiulŭ Dâmbovița, depărtați de târguri, să descolisescŭ atâtŭ eĭ câtŭ și alți de pre împrejurŭ pentru câtŭ alișverișŭ ce arŭ puté face spre folosulŭ lorŭ, și cum că cu toți aceĭ locuitoriĭ facŭ rugăciune, ca să se dea voie să se facă unŭ zborŭ în ḑiua sîntuluĭ Constantinŭ, la 21 de ḑile ale luniĭ luĭ Maiŭ, arĕtându-ne dumné-ta că cu facerea acestuĭ zborŭ, nu se face nicĭ o stricăciune, séŭ smintélă la tréba Nizamuluĭ, fiindŭ la loculŭ de munte, ci folosŭ alŭ locuitorilorŭ pentru alișverișulŭ lorŭ; pentru care, de vreme ce ne arĕtați dumné-vóstră cum că nu aduce acestŭ zborŭ de se va face nicĭ o vătămare la Nizamŭ, iată vĕ poruncimŭ, să fie slobodŭ a se face zborŭ la acéstă ḑi a sîntuluĭ Constantinŭ la 21 de ḑile ale luneĭ luĭ Maiŭ, și să dați de știre maĭ de vreme locuitorilorŭ, ca să fie înștiințați spre a merge la acestŭ zborŭ, cu celea ce vorŭ avé de vîndutŭ și de cumpĕratŭ. 1786, Martie 13.» (Cod. XII, fila 360.)

Carte de a se face târgŭ la moșia Găgeni sud Saac a dumné-luĭ Vel Vist. Nicolae Brâncovénu.

«Davad. gpd. Dat'amŭ cartea Domnieĭ-mele dumné-luĭ cinstituluĭ și credinciosuluĭ boeriulŭ Domnieĭ-mele Nicolaĭ Brâncovénu Vel Vist. ca să aibă volnicie cu acéstă carte a face pe moșia dumné-luĭ Găgeniĭ ot sud. Saac. târgŭ în fiește care anŭ o-dată, începĕndu-se dela Dumineca sfântuluĭ Apostolŭ Toma să ție o sĕptĕmână, unde să fie și oborŭ pentru vite i bucate, și la acestŭ târgŭ să nu se amestece nicĭ Ispravniciĭ, nicĭ vameșiĭ, nicĭ ierbariĭ, nicĭ zabițiĭ, nicĭ alți ómenĭ domnești, ci să aibă a lua dumné-luĭ vama cea obișnuită, și cele-lalte obiceiurĭ ce vorŭ fi la târgulŭ acesta; așijderea nicĭ vinŭ i rachiŭ nimenea să nu fie volnicŭ a vinde la acestŭ târgŭ într'acele ḑile fără de știrea omuluĭ dumné-luĭ; pentru care poruncimŭ Domnia-mea dumné-vóstră Ispravnicilorŭ și vameșilorŭ și erbarilorŭ și tuturora ce veți fi orênduiți, orĭ cu ce trebĭ și slujbe domnești, să aveți a vĕ feri, și nimenea întru nimicŭ să nu vĕ amestecați la acestŭ târgŭ, că orĭ-care va îndrăsni a face câtușĭ de cât supĕrare, séŭ bântuială peste porunca Domnieĭ-mele se va pedepsi. ii saam recch gvmd. 1783, Noembrie 3.» (Cod. XII, fila 70).

Cartea d-luĭ Vel Vist. Nicolae Brâncovénu de a se face târgŭ la moșia Obilești.

«...Davad. Gospod. Fiindŭ-că la moșia Obileștiĭ a dumné-luĭ cinstitŭ și credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ-mele Nicolae Brâncovénu Vel Vist. pentru îndem-

Posedemŭ acte din care se póte vedé, că sub M. Suțu nicĭ chiar în Bucurescĭ negutitoriĭ turcĭ nu aveaŭ o mișcare prea liberă. Nicĭ chiar

narea și lesnirea locuitorilorŭ părțiĭ loculuĭ, cărora peste mână și cu greŭ le este spre a ajunge pe aicĭ totŭ-d'a una de câte orĭ aŭ trebuință a vinde și a cumpĕra în cale de optŭ césurĭ ce sunt până aicĭ, încă dela lét 1777 Decembre cu poruncă și cu hotărîre domnéscă prin anaforaua dumné-lorŭ Velițilorŭ boerĭ, întărită și de Domnia-sa fratele Domnulŭ Alexandru Vvd. Ipsilantŭ, și cu cartea dumi-séle fratelŭĭ Nicolae Vvd. Caragea ot. lét. 1783 Februarie, s'aŭ orênduitŭ a se face târgŭ o-dată pe sĕptĕmână, Lunea, după care cerêndŭ dumné-luĭ Vel Vist., și dela Domnia-mea întărire la hotărîrea acésta, pentru urmarea și facerea târguluĭ la numitulŭ locŭ . . . . și pliroforisindu-ne de maĭ susŭ domnescile poruncĭ ce se vĕdu date pentru acésta, cum că acéstă slobodenie s'aŭ făcutŭ prin cercetare, ne aducêndŭ nicĭ o stricăciune, ci încă folosŭ, amŭ datŭ și Domnia-mea acéstă carte de voie și de slobodenie ca să se facă acestŭ târgŭ nelipsitŭ pe tótă sĕptĕmâna, la care fiindŭ-că ne înștiințămŭ, cum că ceĭ ce vinŭ la târgŭ s'aŭ obișnuitŭ de sineșĭ Dumineca a se strînge fiindu-le maĭ îndemână, iar nu Lunea, și așa s'aŭ începutŭ, poruncimŭ dar ca Dumineca să se facă, pentru care poruncimŭ și dumné-vóstră Ispravnicilorŭ județuluĭ să înștiințațĭ la toțĭ câțĭ se cuvine de acésta, și să-ĭ îndemnațĭ ca să se adune fie-care la târgŭ, ceĭ ce vorŭ vré cu celea ce aŭ de vînzare, séŭ de cumpĕrare, spre a-și face alișverișulŭ, fiindŭ folosulŭ lorŭ, purtândŭ dumné-vóstră de grijă ca să nu se întâmple pricinĭ și gâlcevurĭ întru adunarea norodulŭĭ, ci să petrécă cu liniște, și de vreme ce acestŭ târgŭ n'aŭ fostŭ vechiŭ de maĭ înainte în catalogulŭ vameșilorŭ, poruncimŭ ca să nu aibă vameșiĭ a face întru nimicŭ la acestŭ târgŭ, după cum nimenea înainte nu l'aŭ avutŭ, fiindŭ noŭ, și orĭ-ce venitŭ de vamă s'ar aduna la acestŭ târgŭ séŭ oborŭ, să aibă a se lua de către dumné-luĭ numitulŭ boeriŭ stăpânulŭ moșieĭ, fiindŭ-că amŭ dăruitŭ și Domnia-mea dumné-luĭ, fără de a nu se amesteca vameșiĭ nimicŭ. toli pisah gvmd. 1783, Noembre 7.» (Cod. XII, fila 70.)

1785, Aprilie 11. S'a făcutŭ carte deschisă mŏnăstireĭ Cozieĭ ot sud. Vâlcea ca să se facă unŭ târguleț la satulŭ Călimănești, aprópe de mŏnăstire, cale de unŭ ciasŭ și maĭ puținŭ, însă pe sĕptĕmână o dată, Marțea, dându locuitoriĭ obișnuitŭ adetŭ de bute tal. 1 i o vadră de vinŭ de bute, care carte s'a trimisŭ Caimacamuluĭ Craioveĭ să o dea Egumenuluĭ, spre a avé mŏnăstirea privilegiulŭ, după înștiințarea ce a trimisŭ, care s'a pusŭ la ladă în păstrare însemnându-se și acolo. (Cod. XII, fila 243.)

Carte ce se dă luĭ Gheorghe Armașulŭ pentru paza târguluĭ Buzĕŭ ce se dice și târgulŭ Drăgaĭceĭ.

«...Zem. Vlas. Fiindŭ-că la 24 ale acesteĭ lunĭ este să se facă bâlciulŭ Drăgaĭceĭ în orașulŭ Buzĕuluĭ, și pentru că la aceste felurĭ de târgurĭ, cu mulțimea ómenilorŭ se adună și să încuibézĕ făcĕtorĭ de rele, între carĭ obișnuescŭ de se adună și țiganiĭ domnești, mŏnăstirești, boerești, nărăviți în fapte rele, pungașĭ, calpuzanĭ, borlașĭ și furĭ de caĭ, și măcarŭ că pentru paza și străjuirea

alegerea hanului unde să conăcéscă Turcii capanlîi și în genere neguțitorii turcĭ, nu le este lăsată la voiă. Incă la 29 Augustŭ 1783

---

prăvăliașilorŭ cât și a târgoveților sunt orênduiți boerii Ispravnicĭ, și căpitanĭ și poterași, dară, după obiceiulŭ care în toți anii s'aŭ urmatŭ a se afla la acestŭ felŭ de bâlciurĭ și din brésla d-luĭ Vel Armașŭ, unŭ zapciŭ cu câți-va armășeĭ, într'adinsŭ numaĭ pentru țiganii ce se vorŭ găsi în fapte rele, cum s'aŭ ḑisŭ maĭ susŭ, căcĭ brésla armășéscă ămblându în trebĭ deapururea și în tótă vremea prin țiganĭ, cu știința cunoștinței asupra acelorŭ obișnuiți în urmărĭ netrebnice, și pentru maĭ bună străjuire și prinderea a acelorŭ felŭ de rĕĭ, dămŭ volnicie slugii Domnieĭ-mele alŭ 3-lea Armașŭ, ca împreună cu ceĭ-l-alți dregătorĭ ce sunt rênduiți pentru paza bâlciuluĭ stându și ămblându prin târgŭ, ocolindŭ marginile, cu priveghere ḑiua și nópte de cum se începe bâlciulŭ și până se va sĕvĕrși, și câți din țiganĭ se vorŭ găsi în faptele ce s'aŭ ḑisŭ maĭ susù, numaĭ decât să se sară să-ĭ prindă, și avêndu-ĭ în poprélă până după săvêrșirea târguluĭ, atuncea cu bună pază să-ĭ aducă la temniță pe fieș-care cu vina luĭ în scrisŭ, ca prin judecată să-și iae căḑuta pedépsă; pentru care poruncimŭ Domnia-mea și dumné-lorŭ Ispravnicilorŭ județuluĭ i altorŭ dregătorĭ, să dați totŭ feliŭ mână de ajutorŭ orênduituluĭ 3-lea armașŭ ca să pótă urma întru tóte câte se cuprinde maĭ susŭ, spre a nu se necăji, séŭ a se păgubi obștea; într'altŭ chipŭ să nu fie, că așa este porunca Domnieĭ-mele.» 1785, Iunie. (Cod. XII, fila 271.)

1785, Maiŭ 18. S'aŭ făcutŭ poruncă legată la dumné-luĭ Caimacamulŭ Craioveĭ ca să se facă târgŭ și Marția la Craiova, după înștiințarea ce aŭ făcutŭ d-luĭ Caimacamulŭ către Măria sa.

Augustŭ 30. S'aŭ scrisŭ poruncă la Ispravniculŭ Vâlcea pentru *unŭ iarmarocŭ ce se făcea acolo într'acelŭ județŭ, să fie opritŭ a nu se face fiindŭ de stricăciune Nizamuluĭ.*

Augustŭ 30. S'aŭ scrisŭ poruncă Ispravnicilorŭ din sud. Oltŭ, *pentru bâlciurile* ce se făceaŭ maĭ înainte la acelŭ județŭ, și cu poruncĭ domnești s'aŭ aridicatŭ, să aibă a fi oprite, și acum să nu se facă.

Carte domnéscă la Ispravnicii sud. Teleormanŭ pentru bâlciurile dintr'acelŭ județŭ a fi poprite a nu se face.

«...Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot. sud. Teleormanŭ sănĕtate, fiindŭ-că neamŭ înștiințatŭ Domnia-mea pentru bâlciurile ce se facŭ câte o-dată în anŭ aicĭ într'acelŭ județŭ, la unŭ locŭ—doue, că sunt cu adevĕratŭ de multŭ rĕŭ pricinuitóre la tréba Nizamuluĭ, și face trebuință negreșitŭ a le lipsi, iată vĕ poruncimŭ dumné-vóstră să știți că amŭ hotărîtŭ Domnia-mea, să nu se maĭ facă bâlciŭ la nicĭ unŭ locŭ la acelŭ județŭ de acum înainte, fiindŭ județŭ de margine, nicĭ estimpŭ, nicĭ la aniĭ viitorĭ și pentru ca să fie știută hotărîrea acésta, să aveți a trece în condica județuluĭ porunca acésta, după cum și aicĭ la condicele Divanuluĭ și a Visterieĭ s'aŭ trecutŭ, purtându dumné-vóstră grijă ca nu care cumvași să se facă undevași vre-o adunare de bâlciŭ la vre-unŭ locŭ, și să avemŭ înștiințare că ați primitŭ porunca acésta și că ați urmat'o.» Acéstă carte s'a datŭ la ciaușŭ Spătărescŭ să se trimită. (Cod. XII, fila 268.)

Domnitorulŭ ordonă spătaruluĭ și Agăĭ, că turcii să conăcéscă numaĭ la hanulŭ S-ta Ecaterina și numaĭ la casŭ de nu arŭ încăpé aci să pótă conăci și la hanulŭ Colțeĭ (1). La 28 Septembre anulŭ 1783 acéstă dispositiune este modificată în modulŭ următorŭ:

Pitacŭ către Vel Spătarŭ și către Vel Agă pentru negustoriĭ turcĭ capanlăĭ să mérgă la hanulŭ luĭ Zamfirŭ i la hanulŭ Colțeĭ, la conacŭ.

Iŏ Mihailŭ Constantinŭ Suțulŭ Vvd. gopd.

«Dumné-ta Vel Spătarŭ și dumné-ta Vel Agă, fiindŭ-că negustoriĭ capanlăĭ turcĭ ce vinŭ în Bucureștĭ, cu banĭ, cu polițe, cu tréba negustoriilorŭ se jă-

Cărțĭ deschise la județele de maĭ josŭ arĕtate pentru bâlciulŭ ce este să se facă la Agești sud Ilfovŭ.

«...Zem. Vlas. Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot sud... sănĕte, vĕ facemŭ în știre că prin hrisovŭ am hotărîtŭ Domnia mea, ca la moșia Agești din plasa Mostiștea ot sud. Ilfovŭ, să se facă douĕ bâlciurĭ marĭ într'unŭ anŭ, adecă unuiŭ tómna, la ḑiua S-tuluĭ Dimitrie, începêndu-se cu treĭ ḑile maĭ 'nainte și să ție o sĕptĕmână de-arêndulŭ, și altuiŭ primăvéra la ḑiua S-tuluĭ Gheorghe începêndu-se iarăși cu treĭ ḑile maĭ 'nainte, să ție o sĕptĕmână, unde să fie oborulŭ de vite i bucate, și nicĭ vînḑĕtoriĭ, nicĭ cumpĕrătoriĭ vamă să nu plătéscă; ci dar fiindŭ-că se aproprie ḑiua S-tuluĭ Dimitrie, și fiindŭ-că acelŭ județŭ este aprópe unde potŭ veni locuitoriĭ cu înlesnire, iată din vreme porunciméŭ d-v. să vestiți de acésta în totŭ județulŭ locuitorilorŭ de obște i la negustorĭ, ca să fie înștiințați spre a veni la acelŭ bâlciŭ, care cu ce vorŭ avé de vînḑare pentru a-și face alișverișulŭ lorŭ, și nu numaĭ de vamă vorŭ fi nesupĕrați, ci și de alte nedreptăți și jafurĭ, întru nimic bântuială nu vorŭ avé, fiindŭ-că avemŭ Domnia mea porunciți pe Ispravniciĭ de Ilfovŭ, ca să-ĭ diefendipséscă și să-ĭ ocrotéscă a petrece la ḑilele acestuĭ târgŭ, feriți de orĭ-ce nedreptate și supĕrare; însă fiindŭ-că aceste bâlciurĭ aŭ a se face cu adunare de multŭ norodŭ, pentru aceea d-vóstră să arĕtați atâtŭ negustorilorŭ, câtŭ și locuitorilorŭ, ca și eĭ să aibă a se griji să vie cu marfă, cu vite, cu bucate, și cu orĭ-ce din destulŭ, fiindŭ pentru alŭ lorŭ aliș-verișŭ și folosŭ, și nu numaĭ înștiințare să le faceți, ci să-ĭ și îndemnați la acésta, și de sĕvêrșirea porunceĭ să avemŭ Domnia mea rĕspunsŭ.» 1785, Octombrie 18. (Cod. XII, fila 326.)

Buzĕŭ	Vlașca
Șaac	Ilfovŭ
Prahova	Ialomița
Dâmbovița	Muscelŭ.

(1) *Pitacŭ către Vel Spătarŭ i către Vel Aga, pentru Turcii capanlăĭ a le face conacŭ la hanulŭ S-teĭ Ecaterina, i la hanulŭ Colțeĭ, cum și pe ómenĭ să nu-ĭ lase să bea tutunŭ pre uliță.*

«...Dumné-ta Vel Spăt., i d-ta Vel Agă, măcarŭ că între alte trebuincióse porunciĭ ce amŭ datŭ d-vóstră pentru ale nizamuluĭ Bucureștilorŭ în trecutele

luiră că nu potŭ a-şĭ avé conaculŭ totŭ la unŭ hanŭ de împreună cu alţĭ turcĭ de obşte ; iată vĕ poruncimŭ dumné-vóstră, că acestŭ felŭ de negustorĭ capanlăĭ să-şĭ aibă conaculŭ lorŭ la hanulŭ luĭ Zamfirŭ şi la hanulŭ Colţeĭ, iar ceĭ-lalţĭ turcĭ carĭ iarăşĭ pentru trebile lorŭ sunt viitorĭ, aceia după porunca ce şi maĭ nainte amŭ datŭ dumné-vóstră, să fie opriţĭ *a nu intra la alte hanurĭ*, nicĭ a se răsipi în târgŭ în cóce şi în colo, ci numaĭ la hanulŭ sfinteĭ Ecaterineĭ să conăcéscă, şi câţĭ nu vorŭ încăpé într'acelŭ hanŭ să aibă a merge la hanulŭ de lângă casele de beilicŭ ale sfinteĭ mŏnăstirĭ Mărcuţa ; ci dar într'acestŭ chipŭ să aveţĭ dumné-vóstră a urma şi pentru uniĭ şi pentru alţiĭ, după cum poruncimŭ maĭ susŭ. Toli. pis. gd. 1783, Septembre 28.» (Cod. XII, fila 42.)

Ocupându-ne de comerciŭ în genere se cuvine să amintimŭ actele luĭ relative la unele oraşe. Amŭ vĕdutŭ la Domnia luĭ Caragea cum acesta robise în favórea a nisce credincioşĭ aĭ sĕĭ importantulŭ oraşŭ alŭ Craioveĭ. Vĕdurămŭ energica luptă a Craiovenilorŭ pentru a-şĭ redo-

ţile, prin domnésca nóstră carte, amŭ fostŭ poruncitŭ şi pentru hanurĭ, dar deosebitŭ acum poruncimŭ d-vóstră pentru negustoriĭ turcĭ capanlăĭ ce mergŭ şi vinŭ din Bucureştĭ pentru tréba negustorieĭ, că este de trebuinţă a fi unŭ locŭ orênduitŭ pentru dînşiĭ de conacŭ, adecă la unulŭ din hanurile Bucureştilorŭ, care acésta este şi de folosulŭ a-şĭ şti odihna la unŭ locŭ ca nisce negustorĭ călĕtorĭ, când vinŭ, iar să nu fie risipiţĭ încóce şi încolo prin Bucureştĭ şi prin *târgŭ, nicĭ să se împarţă pe la tóte hanurile ;* dreptŭ aceea primindŭ porunca acésta să aduceţĭ pe hangiulŭ din hanulŭ mŏnăstirieĭ S-ta Ecaterina căruia să-ĭ arĕtaţĭ că întru acestŭ hanŭ are a primi pe toţĭ negustoriĭ turcĭ capanlăĭ, şi că la acestŭ hanŭ s'a orênduitŭ a fi numaĭ conaculŭ lorŭ, iară câţĭ şi când nu vorŭ încăpé toţĭ întru acestŭ hanŭ, să aibă a merge la hanulŭ Colţeĭ de lângă casele de beilicŭ alŭ mŏnăstirieĭ Mărcuţeĭ, carele şi pre acelŭ hangiŭ de acolo aducêndu-lŭ, asemenea să arĕtaţĭ ; aşijderea şi egumeniĭ mŏnăstirieĭ S-teĭ Ecaterina, cum şi egumenuluĭ mŏnăstirieĭ Colţeĭ să le daţĭ de ştire ca să ştie de acésta ; apoĭ d-ta Vel Spătarŭ să daĭ poruncă Zapciilorŭ ce sunt pe la străjile de pe marginea Bucureştilorŭ ca să aibă în grijă viindŭ negustorŭ turcŭ capanlăŭ să-ĭ spue conaculŭ unde este rênduitŭ, ca să ştie unde să tragă ; să cercetaţĭ şi pe la cele-lalte hanurĭ şi prin târgŭ şi găsindŭ vre-unulŭ din Turcĭ capanlăĭ conăcitŭ aiurea să aveţĭ a le arĕta să mérgă la numitulŭ hanŭ, cum şi hangiilorŭ de pe la cele-lalte hanurĭ, să le daţĭ poruncă să ştie a nu primi acestŭ felŭ de musafirĭ, carĭ aŭ locŭ rênduitŭ ; aşijderea amŭ fostŭ poruncitŭ d-vóstră ca să *grijiţĭ şi pentru cele ce sunt spre străjuire de întâmplarea focului, lângă care acelea să aibĭ d-ta Vel-Agă, a porunci straşnicŭ la prăvăliaşiĭ de orice felŭ de isnafŭ i la celŭ-laltă norodŭ de ómenĭ proştĭ, ca nimenĭ să nu cuteze a a maĭ şedé prin prăvălii cu ciubuce aprinse i pe la ulicĭe şi drumurĭ să umble cu pipa, fiindŭ-că şi dintr'acésta se póte face întâmplare, fără de numaĭ prin casele lorŭ sunt neopriţĭ, iar pe care-ĭ veĭ prinde să-lŭ rădicĭ şi să ni-lŭ daĭ în ştire ca să se pedepséscŭ.* tol. pisah. gd. 1783, Augustŭ 29.» (Cod. XII, fila 19.)

bândi libertatea orașuluĭ. M. Suțu reveni asupra hotărîrilorŭ luĭ Caragea și redete Craioveĭ libertatea sa antică, prin actulŭ următorŭ:

Cartea ce s'a datŭ tuturorŭ boerilorŭ dela Divanulŭ Craioveĭ pentru orașulŭ Craiova, a nu fi supĕrațĭ orășenĭĭ.

«.....*Zem. Vlascoi.* Cinstițilorŭ și credincioșĭ boerilorŭ Domnieĭ mele dumné-vóstră judecătorilorŭ dela Divanulŭ Craioveĭ și tuturorŭ celorŭ-lalțĭ boerĭ și boerinașĭ, preoțilorŭ și tuturorŭ orășenilorŭ din Craiova, cartea ce ațĭ trimesŭ la Domnia mea dumné-vóstră boerilorŭ despre partea obștieĭ ne-aŭ venitŭ, și cele ce vĕ jăluițĭ pentru orașulŭ de aicĭ alŭ Craioveĭ cu moșia luĭ, că fiindŭ din vechime orașulŭ acesta Domnescŭ, toțĭ ceĭ după vreme némurile dumné-vóstră și ale orășenilorŭ s'aŭ pomenitŭ slobodĭ, cum și înși-vĕ până acum stăpânindŭ locurile și cu cuprinsurile séle fieș-care ne supĕratŭ, fără dare de chirie i de clacă, iar Domnia sa fratele *Nicolae Caragea Vvd.* ce aŭ domnitŭ înaintea nóstră, ḑiceț̦ĭ că a dăruitŭ numitulŭ orașŭ cu moșia luĭ prin hrisóve la douĕ obraze, și cereț̦ĭ de obște ca să rĕmâe cum a fostŭ și până acum, și să vĕ faceț̦ĭ sinetŭ pentru odihna dumné-vóstră am vĕḑutŭ, pentru care vrêndŭ Domnia mea ca să vedemŭ aceste hrisóve de danie, cu ce cuvîntŭ, le-a făcutŭ Domnia sa, am poruncitŭ de s'a căutatŭ în condicile Divanuluĭ, unde trebue după obiceiŭ a se scrie în condicĭ, și nu numaĭ am găsitŭ hrisovŭ de acéstă pricină scrisŭ în condicĭ după orênduială și după obiceiulŭ hrisóvelorŭ, ci încă în potrivă am găsitŭ cartea a Domnieĭ séle fratéluĭ Nicolae Vodă Caragea cu lét. 1783, Iulie 7, întru care însușĭ Domnia sa anirisindu-șĭ hrisóvele de daniĭ ce ḑice că a făcutŭ, scrie către boeriĭ și către toțĭ locuitoriĭ de acolea din Craiova, cum că a lăsatŭ orașulŭ și moșia iarășĭ după cum aŭ fostŭ maĭ nainte, și cum că și-aŭ luatŭ înapoĭ și hrisóvele dela obrazele ce le dedesc. Decĭ în vreme ce însușĭ Domnia sa Nicolae Vvd. și-aŭ stricatŭ acea danie și s'aŭ anerisitŭ hrisóvele cu acéstă poruncă ce a datŭ în urmă, rĕmâindŭ fără nicĭ unŭ temeĭ hrisóvele, și fiindŭ-că nicĭ Domnia mea nu voimŭ a face vre-o strămutare orașuluĭ Craioveĭ cu moșia luĭ din slobod̦enia ce a fostŭ până acum, ci îlŭ lăsămŭ, iarășĭ slobodŭ, cum a fostŭ orașulŭ, cu moșia luĭ, după semnele cele drepte, ca să fie asemenea cum sunt cele-lalte orașe domnești, cum Bucureștĭ și altele, spre a-șĭ stăpâni fieș-care boerŭ și orășenĭ stările și locurile luĭ cu pace; iată vĕ înștiințămŭ pe toțĭ de obște, că nu aveț̦ĭ a fi supĕraț̦ĭ de nimenĭ, nicĭ dumné-vóstră boerilorŭ, nicĭ ceĭ-lalțĭ orășenĭ de obște, ci după cum până acum așia și de acum înainte să petreceț̦ĭ fără de grijă și temere de acésta, pentru care, ca să fiț̦ĭ la acésta bine plirotorisiț̦ĭ, fără de îndoială și odihniț̦ĭ, iată vĕ trimetemŭ acéstă domnésca nóstră carte adeverită și întărită cu domnésca nóstră pecete. Toli. pisah. gvmd. 1783, Septembre 23.» (Cod. XII, fila 42.)

Chiar și Caragea vĕdêndŭ energica luptă a Craioveniloră, luptă de care la locŭlŭ sĕŭ vorbirămŭ, revocase chrisovulŭ de robie a orașuluĭ (1).

M. Suțu semnândŭ la 23 Septembrie 1783 chrisovulŭ de recunóscerea libertățeĭ Craioveĭ, nu maĭ puținŭ ordonase Caimacamuluĭ de Craiova să nu permiță a veni la Bucurescĭ, nicĭ unuĭ boerŭ Craioveanŭ, decât după prealabila domnéscă învoire: era îngrozitŭ Divanulŭ centralŭ din Bucurescĭ de energia desfășurată, cu puținŭ maĭ înainte încă, de boeriĭ Craioveniĭ:

1783, Septembrie 4. Carte legată către Caimacamulŭ Craioveĭ, ca pentru orĭ-ce boerŭ orĭ boerinașŭ vorŭ vré să *vie aicĭ pentru pricinĭ de jălbĭ, sĕŭ judecățĭ, sĕŭ pentru trebĭ ale lorŭ*, întâiŭ să arĕte Caimacamuluĭ tréba pentru care are a veni, și Caimacamulŭ să înștiințeze aicĭ și precum i se va porunci va urma, iar fără de voe să nu vie nimenea. (Cod. XII, fila 20.)

Orașulŭ Ploescĭ însă nu scapă de vorniculŭ Moruzĭ. Domnitorulŭ M. Suțu reconfirmă robia orașuluĭ, prin actulŭ următorŭ:

«Dat'am Domnia-mea acestŭ domnescŭlŭ nostru hrisovŭ dumné-luĭ cinstitŭ

(1) Carte la Divanulŭ Craioveĭ, din 1783 Noembre 6, vestindŭ că «jalba ce prin rugăciune ațĭ trimesŭ către Domnia-mea, am luat'o și am vĕdutŭ cele ce arĕtațĭ; și fiindŭ-că milostivirea Domnieĭ-mele și bunavoință ce avemŭ către obște, pururea o ațĭ cunoscutŭ, voimŭ Domnia-mea și acum ca să o cunóșteță, și rĕspunsulŭ celŭ cu *musaadea* ce am făcutŭ Domnia-mea pe largŭ îlŭ veță lua dela d-luĭ Caimacamulŭ Craioveĭ, ci dar purtându-ve și de acum înainte cu supunere și mulțămita ce se cuvine, să rugațĭ pre milostivulŭ D-dĕŭ pentru sănĕtatea Domnieĭ-mele, petrecêndŭ cu liniște și odihnă de obște; și fițĭ sănĕtoșĭ. 1783, Iulie 6. (Cod. XII, fila 144.)

De ce e vorba? Moșia domnéscă din Craiova o dăduse la unŭ particularŭ. Orășeniĭ aŭ reclamatŭ și decĭ Vodă dice că «nepoftindŭ căderea și stenahoria niměnuĭ s'a milostivitŭ și a lăsatŭ moșia domnéscă dela Craiova și orașulŭ a fi iarăș după cum aŭ fostŭ până acum, «am și luatŭ dela părțile ce se dăduse hrisóvele Domnieĭ-mele înapoĭ, ci dar citindŭ obștie la toțĭ porunca și cartea Domnieĭ-mele și cunoscêndŭ cu toțĭ mila și bunavoința Domnieĭ-mele ce avemŭ către obștie, să se arĕte pururea cu supunere și mulțămita cea cuviinciósă către Domnia-mea și să avemŭ rĕspunsulŭ acesteĭ cărțĭ și fițĭ și d-vóstră sănĕtoșĭ. 1783, Iulie 6.» (Cond. IX, fila 144.)

NB Urméză și o proclamare către orășenĭ din 7 Iulie 1783, vestindu-le cele de maĭ susŭ.

și credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ-mele Ienache Moruzi Vel Vornicŭ, ca să aibă a ținé și a stăpâni tótă *moșia Ploeștĭ* ot sud. Prahova, cu orașulŭ Ploeștĭ i cu târgușorulŭ și cu satele de afară din câmpŭ, pentru că acéstă moșie, fiindŭ domnéscă, slobodă, la lét. 1775 Domnia-sa fratele domnulŭ Alexandru Ipsilantŭ Vvd. pentru slujba și pentru datoria rudenieĭ aŭ fostŭ dăruit'o dumnéluĭ maĭ susŭ numituluĭ boeriŭ prin hrisovŭ, atâtŭ moșia cu totŭ hotarulŭ cât și orașulŭ Ploeștĭ, ca să ia venitulŭ lorŭ, ad. : dijmă, clacă dela toțĭ ceĭ șeḑĕtorĭ acolo, afară numaĭ din treĭ némurĭ de ómenĭ ce se numescŭ roșiĭ, călărașiĭ și cămărașiĭ, care aŭ avutŭ sineturĭ domnești vechĭ cu privileghiŭ a se hrăni pe acéstă moșie.» (Cod. XII, fila 84).

In 3 Augustŭ 1785, reconfirmă încă o dată posesiunea luĭ Moraz, însărcinândŭ pe Șătrarulŭ Antonie Fotino și pe Clucerulŭ Al. Cocorĕscu, Ispravniciĭ de Prahova, să hotărască moșia Ploesciĭ, proprietatea luĭ Moruzŭ (1).

In opositiune cu Ploesciĭ, orășelulŭ Câmpina ica avéntŭ maĭ mare în urma chrisovuluĭ din Octobre 1783 prin care orașulŭ este recunoscutŭ liberŭ și primesce diverse scutirĭ domnescĭ (2).

---

(1) *Pitacŭ de hotărnicie alŭ Vorniculuĭ Moruzi pentru moșia Ploeștĭ.*

«...Zem Vlas. Credinciosŭ boerulŭ Domnieĭ, Antonie Fotino, biv Vel Șătrarŭ și Alexandru Cocorĕscu, biv Vel Clucerŭ za arie, Ispravnicilorŭ sud Prahova sănĕtate, vĕ facemŭ în știre că dumné-luĭ cinstitŭ și credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ mele Ienache Moruzi Vel Vornicŭ ne-a arĕtatŭ că moșia d-luĭ Ploeștiĭ se împresóră de către vecinii împrejurași și cerŭ pe d-vóstră boerĭ hotarnicĭ, ca după scrisorile d-luĭ să îndreptațĭ hotarele, și de va fi trebuință să și trageți moșia cu portărelulŭ rênduitŭ, după obiceiŭ; decĭ după a d-sale cerere, iată vĕ orênduimŭ Domnia mea și vĕ poruncimŭ, primindŭ porunca acésta, cu sluga Domnieĭ mele portărelŭ, să mergeți în fața loculuĭ, unde față fiindŭ atâtŭ vechilulŭ d-luĭ Vel Vornicŭ, câtŭ și toțĭ vecinii împrejurași, după scrisurile ce vorŭ avé și d-luĭ Vel Vornicŭ și vecinii împrejurași, i după alte dovedĭ, cum și după stăpânirea veche să îndreptațĭ hotarele, iar de va fi trebuință a se trage moșia, să o și trageți după obiceiŭ pe treĭ locurĭ, și făcêndŭ o masă să alegeți drĕptă moșia d-luĭ Vel Vornicŭ, după sineturile i după stăpânirea veche ce va avé, fără de năpăstuire la vre-o parte, și de vorŭ rĕmâné odihniți cu toțiĭ, să puneți și petre, și dându-ĭ carte de hotărnicie ca să știe dumné-luĭ pe unde să stăpânéscă moșia alésă și fără de pricină, iar de nu se vorŭ odihni, petre séŭ semne să nu puneți, ci de alegerea ce veți face și în ce chipŭ veți dovedi, să înștiințați Domnieĭ mele, trimițêndŭ și pe ceĭ neodihniți aicĭ ca să se judece.» 1785, Augustŭ 3. (Cod. XII, fila 295).

(2) Vedĭ condica No. XI, fila 2, din Archiva Statuluĭ.

Județulŭ Prahoveĭ și Vălenii de munte prosperă maĭ alesŭ cu estracțiunea păcureĭ. Vama de târgurĭ și acea de hotarŭ aŭ profitŭ bunŭ de la păcură. Vomŭ observa numaĭ că estragerea eĭ și greutățile de vamă desgustă pe proprietariĭ de puțurĭ până într'atâtŭ, că uniĭ renunță a le exploata. Dămŭ în notă acte constatându acésta și cum moșneniĭ Hizescĭ din Vălenii de munte se opunŭ a lucra puțurile lorŭ de păcură numaĭ să scape de necazurile vameșilorŭ. Aceștia însă sunt autorisațĭ a le exploata în regie (1).

(1) *Constantinŭ Vameșulŭ de la Vălenĭ, pentru moșneniĭ Hizeștĭ că nu se supunŭ a-și lucra puțurile de păcură.*

Iŏ Mihailŭ Const. Sutu Vvd. i gpvd. Z. Vl.

«Poruncimŭ Domnia mea d-vóstră Ispravnicĭ aĭ județuluĭ, să aveți a face cercetare ce se cuprinde maĭ josŭ, după cuprinderea cărțilorŭ și sineturilorŭ domnești să urmați, așijderea vĕ poruncimŭ și pentru plata lucrătorilorŭ să împliniți ceea ce va fi de împlinitŭ înștiințându și Domnieĭ mele de urmarea ce veți face.» 1785, Octombrie 3.

Prea Înălțate Dómne,

«Constantinŭ vameșulŭ de la Vălenii de munte sud. Saac, prin jalba ce a datŭ Măriei tale arétă, că în anulŭ acesta cumpĕrându vama Vălenilorŭ de Munte, unde sunt și puțurile de păcură de pe moșia moșnenilorŭ Hizeștĭ, d-luĭ Paharniculŭ Lehliu împreună cu alțĭ tovarășĭ tovărășie de obște aŭ orênduitŭ pe dînsulŭ la păcură să fie purtătorŭ de grijă la lucrulŭ puțurilorŭ de păcură și la vîndare, și cum că moșneniĭ Hizeștĭ aŭ obiceiŭ de ieaŭ de vadră de păcură câte banĭ 45 de la vameșĭ, pentru căcĭ lucrézĕ eĭ puțurile și nu urmézĕ ca să le lucreze eĭ singurĭ, ci punŭ alțĭ ómenĭ străinĭ cu plată de lucrézĕ și nu le plătescŭ simbria când aŭ eĭ trebuință, și așa fugŭ lăsându puțurile cu vreme îndelungată, din care li se pricinuește mare pagubă, aŭ strînsŭ pe toțĭ moșneniĭ de le-aŭ dișŭ, ca să-și lucreze puțurile după cum dicŭ că sunt legați, și eĭ aŭ dișŭ ca să plătéscă vameșulŭ lucrătorilorŭ și să oprésca din ceĭ câte 45 banĭ ce ieaŭ eĭ de vadră de păcură, și cu acestŭ cuvîntŭ a rĕmasŭ vameșulŭ odihnitŭ, iar eĭ nu lasă să vie banĭ în mâna vameșuluĭ, iar vameșiĭ să le dea lorŭ, ce ese înaintea negustorilorŭ, și ieaŭ acești patru-decĭ și cincĭ de banĭ de vadră deplinŭ, și vameșulŭ rĕmâne păgubașŭ de baniĭ ce a plătitŭ lucrătorilorŭ, și aŭ cerutŭ poruncă către d-lorŭ Ispravniciĭ județuluĭ să apuce pe moșnenĭ să împlinéscă de la dînșiĭ baniĭ ce a plătitŭ elŭ lucrătorilorŭ, și să lucreze eĭ puțurile și de acum înainte precum dice că s'a urmatŭ acésta cu cărțĭ domnescĭ și cu legăturĭ; decĭ poruncindu-mi-se de către Măria ta ca să cercetezŭ jalba acésta și să înștiințezŭ Măriei tale, am cerutŭ de la vameșulŭ să ne arĕte dovadă în scrisŭ la acésta ce dice, că sunt datorĭ

LI.

Edilitatea sub Michailŭ Suțu.

Numeróse mĕsurĭ interesându edilitatea publică și higiena aflămŭ luate sub domnia acésta a luĭ M. Suțu. Vomŭ aminti pe cele maĭ însemnate și vomŭ aduce în anexă o colecțiune maĭ importantă din aceste dispositiunĭ.

---

moșneniĭ să lucre înșișĭ eĭ puțurile, iar să nu pue ómenĭ străinĭ, și ḑise că este anafora a dumné-lorŭ boerilorŭ Veliță la mânele lorŭ întărită de Măria sa Alexandru Vodă Ipsilante, care cuprinde intr'acestașĭ chipŭ, care anafora căutându-se în condicile Divanuluĭ se găsi scrisă ot lét. 1776, Ghenarie, cândŭ atunceĭ iarășĭ se vede că aŭ avutŭ prigonire vameșiĭ cu moșneniĭ, și ḑice într'acea anafora, că după cum s'a urmatŭ de aŭ săpatŭ moșneniĭ puțurile de pe moșia lorŭ cu cheltuiala lorŭ, și păcura peste anŭ aŭ scos'o totŭ cu cheltuiala lorŭ și a datŭ vameșilorŭ, să urmeze totŭ asemenea, luându moșneniĭ de vadră de păcură câte banĭ 45 și 40 de ḑile pe anŭ; am cititŭ și ponturile de vîndarea vămilorŭ și am vĕḑutŭ că ḑicŭ Vălenĭĭ: celŭ ce va cumpĕra să știe că are să dea la ceĭ ce lucréză păcură câte banĭ 45 de vadră și cele 40 de ḑile pe anŭ. Deciĭ dintr'acestea nu rĕmâne alta să înțelegŭ, fără numaĭ că sunt datorĭ moșneniĭ a săpa puțurile și a scóte păcura cu cheltuiala lorŭ pentru aceĭ 45 de banĭ ce li se daŭ, dar însă cu acésta nu sunt opriță de a-șĭ pune ómenĭ în locŭ, ci să fie luminată porunca Mărieĭ tale către dumné-lorŭ Ispravniciĭ județuluĭ, să înfățoșeze pe moșnenĭ cu vameșulŭ, să cerceteze pricina acésta, vĕḑendŭ și alte sinecurĭ ce vorŭ maĭ avé eĭ, și de vorŭ avé totŭ asemenea cuprindere ca cele maĭ susŭ arĕtate, rămâne a nu fi supĕrațĭ chiar eĭ să lucreze precum cerŭ vameșiĭ, ci potŭ să-șĭ pue ómenĭ în locŭ, însă să fie îngrijațĭ și datorĭ pururea, ca să nu fie lipsă de lucrătorĭ să se pricinuéscă smintélă, scădere și pagubă de vamă, iar de va ḑice în vre-unŭ sinetŭ ca să lucreze chiar eĭ, și să nu pue alțĭ ómenĭ în locŭ, atunceĭ dumné-lorŭ Ispravniciĭ, să-ĭ pue chiar pe eĭ să lucreze; iar pentru ceea ce se jăluesce vameșulŭ, și că a plătitŭ lucrătorilorŭ ce aŭ lucratŭ în locŭlŭ lorŭ, și moșneniĭ șĭ-aŭ luatŭ banĭĭ dela negustorĭ deplinŭ și elŭ se află păgubașŭ, să cercceteze dumné-lorŭ și fiindŭ precum se jĕluește să-ĭ apuce pe moșnenĭ să împlinéscă ceea ce va fi dreptulŭ, iar hotărîrea rĕmâne a se face de către Măria ta. 1785, Octom. 3.

«Alŭ Mărieĭ tale pré plecată slugă

«Manolache Crețulescu Vel Logofĕtŭ.» (Cod. XII, fila 378.)

Carte legată la dumné-luĭ Gregorie Hrisoscoleŭ Ispravnicŭ ot sud. Saacŭ, i Apostolŭ Ibrictarulŭ pentru pricina moșnenilorŭ Păcureți.

Credincioșiĭ boerĭ Domnieĭ-mele, dumné-ta biv Vel Medel. Grigorie Hrisoscolcŭ Ispravnicŭ ot sud. Saacŭ, i Apostole Ibrictarŭ, ce eștĭ orênduitŭ Mum-

Epitropia obștéscă ia o importanță totŭ mai mare.
Iată persónele care o compunŭ în 1783—84 și lefile lorŭ:

Epitropi.

100. Biv Vel Clucerŭ Costache.
100. Biv Vel Pahar. Iane Vilara
100. Biv Vel Stol. Dumitrache.
100. Biv Vel Stol. Nicolae.
50. Biv Vel Ștefanŭ Vameșŭ.
30. Biv Vel Vist. Pashal.
30. Gregorie Brezeanu.
30. Toma Spătaru.
20. Costache Schilici; s'a rênduitŭ în locŭlŭ sĕŭ Constandinŭ Postelnicŭlŭ Pamberi la 1784, Aprilie 12.
20. Mihalache Perdicarŭ biv vel 3-lea Postelnicŭ.
20. Iamandi proin Bulucŭ-Basa.

---

basiriŭ, sănĕtate, am vĕdutŭ Domnia-mea înștiințarea ce ne-aț făcutŭ pentru moșneniĭ Păcurenĭ de acolea, cum că s'aŭ doveditŭ vinovați la pîra ce aŭ făcutŭ orênduitulŭ dumné-luĭ Păharniculuĭ Ianache Lehliu, ce este la vamă, asupră-le; așijderea am vĕdutŭ și zapisulŭ de rugăciune și prinsóre prin carĭ cerŭ ertăciune de greșala lorŭ, și se légă cu altă vamă de se va maĭ face de către eĭ vre-unŭ furtișagŭ, séŭ vre-o pagubă păcuriĭ, să aibă a se pedepsi cu târgulŭ și cu ocna și tóte bucatele și moșiile lorŭ să se iae pe séma Domnieĭ; pentru care iată poruncimŭ Domnia-mea, ca pentru vinovăția lorŭ și preotulŭ să dea una-sută de tal: și ceĭ-lalți păcurenĭ toți iar tal: una-sută în locŭlŭ pedepseĭ ce li se cădea, carĭ acești bani 200 tal. să se iae de orênduitulŭ Mumbașirŭ Ibrictarulŭ și așa să fie ertați de pedépsă după rugăciunea și prinsórea ce aŭ datŭ; așijderea poruncimŭ ca împlinindu-se de orênduitulŭ Mumbașirŭ maĭ susŭ arĕtata suma de păcură, ce s'aŭ doveditŭ furată, adecă 1068 vedre, tótă dăciuiala deplinŭ la aceste vedre 1068, să se iae numaĭ de singurŭ Ibrictarulŭ fără' a se amesteca Ispravniculŭ la acésta, și osebitŭ aceĭ câte bani 45, adecă tultulŭ de vadră care este obiceiŭ de iea păcureții pentru lucrarea puțurilorŭ, și cum s'aŭ datŭ eĭ platnicĭ a perde acelŭ tultŭ la suma furtișaguluĭ pentru vina ce aŭ făcutŭ, să aibă și aceĭ bani câte 45 de vadră a-ĭ lua Ibrictarulŭ, iar nu vameșulŭ, și aceste împlinindu-le să fie și slobodĭ, cărora să le arĕtați porunca Domnieĭ-mele, ca de acum înainte în totŭ chipulŭ să se ferescă de a nu maĭ face vre-unŭ furtișagŭ, pentru că nu numaĭ pedépsa li se va face cu târgulŭ și cu ocna, ci și totŭ avutulŭ lorŭ se va lua pe séma Domnieĭ, de care pentru a fi știută totŭ-d'auna fapta acésta și prinsórea și legătura ce aŭ datŭ, am pusŭ de s'aŭ trecutŭ și în condicele Divanuluĭ zapisulŭ ce aŭ datŭ eĭ, ci întru acestași chipŭ veți urma și fiți sănătoși. 1785, Iunie 7.» (Cod. XII, fila 277.)

20. Dumitrache Polco. mirasigiŭ.
20. Hagi Iene Arbut; dela Februarie 1, 1784, s'a făcutŭ pitacŭ gospod. către epitropĭ și s'a rênduitŭ Iordache biv Vel Ceaușŭ de aprodĭ în locŭlŭ luĭ Arbut.
20. Ianache Ciubucciŭ.
50. patru Logofeți cu hârtie.
710. (1)

Intre veniturile cutieĭ Epitropieĭ obștescĭ pe 1785 și anii următorĭ din Domnia luĭ M. Suțu și N. Mavrogheni, până la declararea răsboiuluĭ austro-turcŭ, aflămŭ și amendele luate prin slujba vornicieĭ dela vitele de pripasŭ. Iată documentulŭ din care ne informămŭ de acésta :

Cărți de slujba vornicieĭ pe anulŭ 1785, Ianuarie.

«Zem Vlas. Dat'am cartea Domnieĭ mele — care s'a rênduitŭ cu slujba vornicieĭ la sud... să aibă a urma la tóte după cum se cuprinde maĭ josŭ, și a se strînge venitulŭ acesta care este orênduitŭ la cutie pentru facerea podurilorŭ din orașulŭ Domnieĭ mele Bucureștĭ, ferindu-se ca maĭ multŭ să nu se facă supĕrărĭ și nedreptățĭ locuitorilorŭ: tóte vitele de pripasŭ să le facă zaptŭ de la verĭ-carĕ se vorŭ afla, și când se va arĕta stăpânulŭ dobitocului, după dovada ce va avé, să i-lŭ dea plătindu-și colacŭ de calŭ po talerĭ unulŭ și jumĕtate banĭ douĕ-decĭ, și de bivolŭ, de boŭ, de vacă, po banĭ una sută, de rîmătorĭ po banĭ 50 și de óie, de capră po banĭ 10. Așijderea unde se va face stricăciune de vite la seménăturĭ de bucate, la viĭ, să se ispășéscă și luându înscrisŭ stricăciunea de vite, pe câtŭ va fi cu dreptate, să o plătéscă celŭ cu vitele la stăpânulŭ bucatelorŭ, făcêndŭ și împlinire, și deosebitŭ spre înfrînare, și de a-și păzi fie-care vitele să plătéscă la orênduitulŭ cu tréba acésta glóbă după obiceiŭ, de calŭ po banĭ 40, de boŭ, de vacă po banĭ 20, de óie de capră po banĭ 10, de rîmătorĭ po banĭ 50; însă să fie datorŭ orênduitulŭ cu slujba vornicieĭ, că pentru tóte vitele de pripasŭ să facă fóie în scrisŭ pe tótă vremea să o dea la d-lorŭ Ispravnicĭĭ, în care să însemneze ḑiua ce a prinsŭ pripasulŭ cu pĕrulŭ și semnele ce va avé dobitocŭlŭ, și d-lorŭ Ispravnicĭĭ să pue să strige la ḑile de târgŭ, ca cu acéstă lesnire să-și pótă găsi păgubașulŭ dobitocŭlŭ sĕŭ, iar să n'aibă voie nicĭ a-lŭ vinde, nicĭ a-lŭ schimba, séŭ a-lŭ dosi, și să se ferescă orênduitulŭ a nu băga însuși vitele din câmpiĭ prin holdele bucatelorŭ, că apoĭ strașnicŭ se va pedepsi de va face uncle ca acestea, iar pentru herghelĭĭ întregĭ, cirezĭ, turme de vite multe când se va întâmpla,

(1) Cod, XII, fila 77.

a se pripăși, perdute fiindŭ cu adevĕratŭ de furtunĭ întâmplătóre, iar nu trase cu vre-unŭ meșteșugŭ alŭ vornicieĭ lorŭ, și vorŭ fi numaĭ ale unuĭ stăpânŭ, atunceĭ de la acelŭ stăpânŭ să iea pentru fiește-care felurime de vită colaculŭ de glóbă ce se iea când se face stricăciune de bucate de pe hotarŭ ce s'a fostŭ făcutŭ, care s'a fostŭ înștiințatŭ și pe la obște de d-lorŭ Ispravniciĭ, adecă de vacă, de boŭ po banĭ 20, de calŭ, de bivolŭ po banĭ 40, de óie, de capră po banĭ 10. Intr'acestŭ chipŭ poruncimŭ d-vóstră Ispravnicilorŭ de județŭ să fițĭ cu purtare de grijă, ca să nu se facă alte nedreptățĭ, care acestŭ nizamŭ ce cuprinde maĭ susŭ să aibă a se urma la tóte satele de obște. ii saam receh gvmd. 1785, Ianuarie 26.» (Cod.... fila....)

Asemenea s'a făcutŭ și pe 1786, Ianuarie 1.

Asemenea s'a făcutŭ și pe lét. 1787 Ianuarie 1.

Asemenea cărțĭ s'aŭ făcutŭ și pe lét. 1788, Ianuarie 1.

La 24 Ianuarie 1784 Domnitorulŭ M. Suțu însărcinézĕ pre Divanŭ să iea socotéla Epitropieĭ obștescĭ, prin următorulŭ pitacŭ :

Pitacŭ către Velițiĭ boerĭ să dea boeriĭ epitropĭ socotélă de venitŭ și cheltuiala podurilorŭ.

«Dumné-vóstră Velițilorŭ boerĭ, când vĕ veți strînge la mŏnăstirea sîntuluĭ Sava, după osebitŭ pitacŭ alŭ Domnieĭ-mele, ca să cereți dela dumné-lorŭ boeriĭ epitropĭ socotéla pentru șcóle și pentru orfanotrofie, să aveți a cere de la dumné-lorŭ boeriĭ epitropĭ ca să vĕ arĕte și socotéla de totŭ venitulŭ i cheltuială, venitulŭ podurilorŭ până acum, care socotélă să o teorisiți cu de amĕnuntulŭ, urmândŭ după orênduiala și cuprinderea hrisovuluĭ ce este pentru venitulŭ podurilorŭ, și încheindŭ socotéla subt iscăliturile dumné-vóstră, să ne arĕtați Domnieĭ-mele în scrisŭ prin anafora, ca să vedemŭ. tol. pisah gd. 1784, Ianuarie 24 (1).

M. Suțu reînoesce nizamulŭ luĭ Ipsilante, prin care s'a hotărîtŭ punctulŭ până la care Bucurescĭi aŭ a se întinde și peste care nu maĭ e voie să se clădéscă case. Acéstă limită este însemnată prin crucĭ. Iată pitaculŭ domnescŭ relativŭ:

Pitacŭ către Vel Spăt. pentru hotarulŭ Bucureștilorŭ, care s'aŭ pusŭ crucĭ.

«...Cinstitŭ și credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ-mele, dumi-téle Grigorasco Balasache Vel Spăt. sănĕtate, facemŭ dumi-téle în știre, că de trebuință este a-și

(1) Cod. XII, fila 110.

avé orașulŭ Bucureștĭ hotarulŭ sĕŭ jurŭ împrejurŭ cunoscutŭ și păzitŭ de a nu se întinde și a se lăți nimenea maĭ multŭ cu faceriĭ de casă afară din hotarŭ, pentru căcĭ, și țĕraniĭ de pe afară ne popriți fiindŭ, vinŭ pe marginea orașuluĭ cu locuința, nefiindŭ hotarŭ în mijlocŭ, de pricinuescŭ spargeriĭ satelorŭ județuluĭ, și străiniĭ necunoscuțĭ, ne știuțĭ și țiganiĭ cu feluriĭ de dobitóce, amestecându-se de nu se póte cunóște Bucureșténulŭ de țĕranulŭ, din care pricină și noróe grele se facŭ pe marginea Bucureștilorŭ, strâmtorindŭ lărgimea drumuluĭ din căpĕtăiele podurilorŭ marĭ până a eși la loculŭ de câmpŭ limpede, de pătimescŭ cu grele necazurĭ în vremĭ rele de obște câțĭ aŭ intrare și eșire în Bucureștĭ, neputêndŭ a maĭ ajunge, nicĭ cu facerea podurilorŭ atâta lungime până afară la câmpŭ, și lângă acestea pricinuește și la paza Bucureștilorŭ pentru furĭ de dobitóce, pentru fugirĭ de slugĭ și țiganiĭ și pentru alțĭ ómenĭ rĕĭ, învăluiala și înșelăciunea acesteĭ sălășluirĭ de ómenĭ afară din hotarŭ pe marginea orașuluĭ la câmpŭ; de aceea dar cercetându Domnia-mea de s'aŭ datŭ maĭ înainte vre-unŭ felŭ de nizamŭ la acésta și în ce chipŭ, aflămŭ din condicele logofețieĭ Divanuluĭ, și dela Depertamentulŭ epitropieĭ pricinilorŭ obștieĭ, că în Domnia Domnieĭ-séle fratelui Alexandru Ipsilante s'aŭ fostŭ pusŭ jurŭ împrejurulŭ Bucureștilorŭ chipŭ de crucĭ semne, ca acestea să fie hotarŭ alŭ orașuluĭ, carĭ crucĭ măcarŭ că le vedemŭ Domnia-mea că staŭ și până astădĭ în locurile lorŭ, dar urmarea trebiĭ aceea pentru a căruia sfîrșitŭ s'aŭ pusŭ crucile acestea, vedemŭ că nu s'aŭ păzitŭ, căcĭ osebitŭ de câte-va case carĭ s'aŭ fostŭ aflatŭ atuncĭ la punerea crucilorŭ făcute maĭ dinainte, afară din crucĭ, peste hotarŭ, precum le vedemŭ, scrise pe anume la catagrafia ce s'a făcutŭ atuncĭ, în urmă s'aŭ făcutŭ și altele osebitŭ dintr'acelea, și aŭ rĕmasŭ fără de nicĭ o urmare nizamulŭ ce s'aŭ datŭ atuncĭ; pentru care iată orênduimŭ pe dumné-ta, ca dimpreună cu Cluceriŭ Slătinénu, ce este orênduitŭ dimpreună cu dumné-ta la osebită trébă a nizamuluĭ Bucureștilorŭ, și de împreună și cu unulŭ din boeriĭ epitropĭ, să înconjurați tótă marginea orașuluĭ Bucureștilorŭ pe la crucile ce sunt puse, și să căutați după fóia de catagrafie a epitropilorŭ, casele cele ce s'aŭ aflatŭ până atuncĭ făcute afară din crucĭ, ca întâiŭ acele să le luați în scrisŭ fiește-care pe anume, care ca unele ce acelea s'aŭ aflatŭ maĭ 'naintea hotaruluĭ Bucureștilorŭ, făcute încă de când nu era porunca dată pentru oprire, să aveți a ni le arĕta deosebitŭ; așijderea să vedeți apoĭ câte alte case afară dintr'acelea s'aŭ maĭ făcutŭ în urma punereĭ hotarelorŭ, încóce, afară din Crucĭ, să le numĕrați, să le scrieți anume ale cuĭ sunt? ce bréslă este și fie-care când aŭ făcut'o? și să ni le arĕtați cu fóie, sub iscălitura d-vóstră, să le vedemŭ, ca să dămŭ nizamulŭ celŭ cuviinciosŭ, și după acésta veți avé porunca în urmă a pune altŭ rêndŭ de crucĭ maĭ pe din afară, osebitŭ dintr'aceste puse maĭ dinainte, în care să se închee și să intre cele vechĭ case ce

vorŭ fi cu cale a rĕmâné, cu poruncă și cu hotărîre ca acésta, ca de aicĭ înainte nimenĭ să nu se maĭ cuteze, nicĭ afară de crucĭ, nicĭ înăuntru crucilorŭ ce se vorŭ pune, să nu se maĭ facă case altele, afară din cele ce va fi a rĕmâné acum la nizamulŭ acesta, care se vorŭ arĕta numĕrulŭ și vorŭ fi știute; pentru care să și daĭ poruncă, d-ta Vel Spătarŭ, la preoțiĭ acelorŭ mahalale, la vătașiĭ de mahala, cum și la Zapciiĭ bresleĭ dumi-tale, carĭ sunt de stréjă pe mărginĭ, ca să iea aminte, nu numaĭ acum în vremea porunceĭ și în vremea ce se dă nizamulŭ, ci și în urmă peste tótă vremea, să știe că sunt datorĭ îndată ce vorŭ vedé pe cine-va făcêndŭ case, orĭ afară din crucile ce se vorŭ pune, orĭ înăuntru în coprinsulŭ crucilorŭ acelora, numaĭ decât să aibă fiește-care osebitŭ a veni să dea de știre, însă zapciiĭ străjilorŭ d-tale, la d-ta Vel Spătarŭ, iar preoțiĭ la epitropĭ, cum și vătășelulŭ mahalaleĭ, iar la d-luĭ Vel Spătarŭ și fie-care din d-vóstră să ne arĕtațĭ, ca nu numaĭ să se opréscă, să se sfărîme și să se surpe până la pămîntŭ, ci încă celŭ ce va face îndrăsnire și nebăgare de sémă la porunca domnéscă, să se pedepséscă; numaĭ maĭ întâiŭ să aibĭ a o face știută și cunoscută porunca și hotărîrea acésta maĭ dinainte la toțĭ, ca să nu dică că n'aŭ știutŭ; asemenea se vorŭ pedepsi și zapciiĭ și vătașiĭ de mahala, cum și preoțiĭ se vorŭ canonisi, când nu vorŭ avé acéstă purtare de grijă, séŭ când vorŭ trece cu vederea într'adinsŭ și nu vorŭ veni ca să arĕte. Așijderea să vedețĭ d-vóstră la patru marginĭ ale podurilorŭ marĭ ce îndreptare și ce dresŭ trebue să se facă drumuluĭ din podŭ până a eși la locului limpede de câmpŭ, unde va fi nevoie și stricăciunĭ grele, și de cine se cade a se face acelŭ dresŭ? să ne arĕtațĭ; ci dar așteptândŭ de la d-vóstră, urmarea acesteĭ trebĭ, să ne arĕtațĭ în scrisŭ fără de întârdiere, ca să punemŭ nizamulŭ acesta cu lucrare în faptă. tol. p. gvmd. 1784, Iulie 19.» (1)

Pitacŭ către Vel Spătarŭ a pune crucĭ pe marginea Bucureștilorŭ cu sorocŭ de 40 dile, și a nu stremuta cele vechĭ.

«...Dumné-ta Vel Spătarŭ, măcarŭ că prin Pitaculŭ de la 19 a luneĭ acesteia, vi s'a scrisŭ că după ce veți face întâiŭ cercetare caselorŭ ce sunt făcute afară din crucile ce sunt puse dreptŭ hotarŭ alŭ Bucureștilorŭ, în urmă veți avé poruncă a pune și altŭ rêndŭ de crucĭ pe din afară de case, dar fiindŭ-că acéstă catagrafie a caselorŭ urméză a maĭ întârdia până se va sĕvârși, și fiindŭ-că punerea crucilorŭ este maĭ întâiŭ trebuinciósă acum a se face, iată scriemŭ d-tale, d'impreună cu unulŭ din boerĭ epitropĭ, maĭ întâiŭ acésta să o sĕvârșiți acum, adecă afară din tóte casele pe marginĭ jurŭ împrejurulŭ orașuluĭ

(1) Cod. XII, fila 179.

să pue crucĭ, cu sorocŭ până în 40 ḑile, ne strămutândŭ nicĭ pe cele vechĭ de la locurile lorŭ, și cercetarea casclorŭ totŭ să aveți a o face după coprinderea pitaculuĭ negreșitŭ, și să ne arĕtați; la care acéstă punere de crucĭ să fie și Clucerulŭ Slătinénu, după cum se cuprinde și în osebitŭ pitacŭ. tol. pi. gpd. 1784, Iulie 24.» (Cod. XII, fila 81.)

Pe de oparte Domnitorulŭ opresce estinderea Bucurescilorŭ, pentru motivele arĕtate în pitacŭ, și pe de alta reînoesce și mĕsura obligândŭ pe orĭ-cine are a construi o casă în lăuntrulŭ orașuluĭ, să céră prealabilă învoire dela Domnitorŭ, acésta, credemŭ, în interesulŭ înfrumusețăreĭ orașuluĭ (1).

Nu vedemŭ vre-o schimbare în modulŭ de pavare a stradelorŭ, de închidere, orĭ deschidere de strade și de curățirea lorŭ, de cum a fostŭ dela Ipsilante încóce. Epitropia obștéscă priveghéză și împedică împresurarea stradelorŭ de către proprietarĭ și împedică aceste împresurărĭ, prin pitacurĭ domnescĭ, séŭ resoluțiunĭ de ale Domnitoruluĭ puse pe anaforalele epitropieĭ (2).

---

(1) *Pitacŭ către dumné-luĭ Vel Spăt. i către dumné-luĭ Vel Agă a nu se maĭ face binale în Bucureștĭ fără de porunca Mărieĭ-séle luĭ Vodă.*

Poruncimŭ dumi-téle Vel Spătariŭ i dumi-téle Vel Agă, de astădĭ dela Septembre în 14, înainte să nu îngăduițĭ pe nimenĭ din obște, începêndŭ dela Părintele Mitropolitŭ i dela dumné-lorŭ boerĭĭ cei marĭ, până la celŭ maĭ micŭ boerŭ, séŭ negustoriŭ, a începe din temelie zidire de vre-unŭ felŭ de bina în Bucureștĭ făr' de știrea și voia Domnieĭ-mele, ci orĭ-cine va avé a lucra să dea în știre Domnieĭ-mele și se va da voĭe și poruncă subt domnésca nóstră pecete, iar într'altŭ chipŭ nu; ci dară fițĭ cu mare grijă de acésta, ca să nu se întâmple vre-o începere de bina unde-va fără de voĭe în scrisŭ că veți fi fără de rĕspunsŭ.» 1785, Septembrie 14. (Cod. XII, fila 311.)

(2) *Pentru împresurarea ulițeĭ dela vadulŭ apeĭ dela pórta din josŭ.*

Iŏ Mihailŭ Constantinŭ Suțulŭ Vvd. i gspd. Zem. Vlas.

«Așa să urmeze pentru tóte și poruncimŭ dumi-téle Vel Agă să epistăsești a se sĕvêrși aceste, dândŭ întâiŭ soroculŭ de cincĭ ḑile acelorŭ ce aŭ împresuratŭ locŭlŭ acesta, că de nu vorŭ urma eĭ de sineși a-și rădica acelea, apoĭ să puĭ dumné-ta să le taie, cum se cuprinde maĭ josŭ întocmaĭ. 1785, Maiŭ 10.»

Pavarea stradelorŭ cu grinḑĭ, orĭ astuparea mlaştinelorŭ cu nuele şi alte materiale se făcea nu numaĭ din veniturile directe ale Epitropieĭ,

---

«*Prea Înălţate Dómne,*

«După jalba ce aŭ datŭ Mărieĭ-téle dumné-luĭ biv Vel Sărdariŭ Ioniţă pentru împresurarea uliţeĭ ce este la pórta din josŭ a curţiĭ ceĭ vechĭ, unde maĭ înainte aŭ fostŭ vadŭ pentru mĕsurătórea buţilorŭ şi pentru trebuinţa obştieĭ de a lua apă, ni se porunceşte de către Înălţimea ta ca să cercetămŭ şi pentru două poruncĭ domneştĭ ce s'aŭ fostŭ datŭ şi în ce împrejurare s'aŭ făcutŭ de către răzeşĭ, şi prin anafora să înştiinţămŭ Mărieĭ-téle; după luminata poruncă urmândŭ, precum ne-amŭ îndestulatŭ înştiinţândŭ în Domnia Mărieĭ-séle Alexandru Vodă Ipsilante, dumné-lorŭ boerĭ epitropĭ ce era la acea vreme, vĕḑêndŭ acéstă uliţă împresurată de amêndouĕ părţile de doĭ vecinĭ, şi multŭ gunoĭ aruncatŭ în marginea gârleĭ atâtŭ de mahalagiĭ cât şi de alţĭ târgoveţĭ, făcêndu-se înaltŭ malulŭ de maĭ nu putea lua apă nimenea, aŭ fostŭ înştiinţatŭ prin anafora, care s'aŭ întăritŭ cu poruncă către Vel Agă alŭ aceleĭ vremĭ, ca să siléscă pe aceĭ doĭ vecinĭ spre a-şĭ muta ulucile, cu îndreptarea uliţeĭ după forma binalelorŭ ce sunt în faţa poduluĭ (adecă de stânjenĭ $2^1/_2$) cum şi malulŭ ce se făcuse din multŭ gunoiŭ să-lŭ surpe, curăţindŭ şi uliţa cu şanţŭ ca să se pótă face podŭ precum aŭ fostŭ din vechime, şi urmare n'aŭ făcutŭ a se sĕvêrşi acea poruncă; aşijderea şi în Domnia Mărieĭ-séle Nicolae Vodă iarăşĭ maĭ înştiinţândŭ boerĭ epitropĭ prin altă anafora, asemenea poruncă s'aŭ datŭ către Vel Agă, când şi mergêndŭ boerĭ epitropĭ la numita uliţă şi mĕsurându-o aŭ vĕḑutŭ a fieş-căruia împresurare, că este de câte o jumĕtate de stânjenŭ, şi spre ştiinţă aŭ făcutŭ semne, cum şi noĭ acum făcêndŭ cercetare în faţa loculuĭ, vĕḑumŭ că necum să se fi făcutŭ vre-o sĕvêrşire porunceĭ a se îndrepta uliţa, a se curăţi de gunoĭ, şi a se surpa malulŭ, ci încă maĭ multŭ s'aŭ adausŭ, căcĭ vecinĭĭ bătêndŭ tarasĭ maĭ prin mijloculŭ Dâmboviţeĭ, şi cu gunoiulŭ ce s'aŭ totŭ aruncatŭ s'aŭ înălţatŭ malulŭ şi s'aŭ împinsŭ apa pentru interesulŭ lorŭ, din care şi multe primejdiĭ s'aŭ întâmplatŭ precum arĕtară mahalagiĭ că şi estimpŭ s'arŭ fi înecatŭ doĭ copiĭ de ceĭ ce mergŭ ca să iea apă, atâtŭ numaĭ unulŭ dintr'aceĭ doĭ vecinĭ anume Canciulŭ Măcelariŭ şi-aŭ mutatŭ ulucile óreş-ce iar nu până la semnulŭ ce s'aŭ fostŭ făcutŭ, arĕtându-se că elŭ ar fi urmatŭ porunceĭ, ci mĕsurândŭ şi noĭ de isnóvă, şi vĕḑêndŭ că nu se potriveşte cu mĕsurătórea de atuncĭ, căcĭ că peste semnulŭ ce era făcutŭ pe loculŭ celuĭ-laltŭ vecinŭ, din potrivă anume Mitache Negustoriŭ maĭ trece ca o jumĕtate de stânjenŭ, am făcutŭ cercetare cu deamĕruntulŭ, şi am găsitŭ semnulŭ ce s'aŭ fostŭ făcutŭ pe loculŭ *Ca'ciuluĭ*, care elŭ le tăgăduia, şi iarăşĭ maĭ mĕsurândŭ aŭ venitŭ potrivă şi vĕḑumŭ semnele drepte; după acésta din mărturia luĭ Dimitrache Rachieru că pre vremea când se mĕsuraŭ buţile cu vadra aŭ ţinutŭ elŭ numitulŭ vadŭ patru anĭ, şi ştie că loculŭ pe care aŭ făcutŭ numitulŭ Mitache unŭ toişorŭ în marginea apeĭ alăturea cu uliţa era slobodŭ, adecă domnescŭ, de şedea mulţime de buţĭ; pentru ca să fie luminată porunca Mărieĭ-téle către dumnéluĭ Vel Agă ca să facă celŭ cuviinciosŭ mumbaşirlicŭ de a-şĭ rădica numiţiĭ

ci și prin contribuțiune forțată aruncată asupra mahalagiilorŭ pe unde trecea strada de pavatŭ séŭ de reparatŭ (1). La acéstă cheltuială con tribuia și cutia epitropiei obștescĭ.

---

vecinĭ ulucile să și le așeḑe întocmaĭ pe semnile ce și le-aŭ fostŭ făcutŭ spre a rĕmâné ulița de $2^1/_2$ cum era din vechime, aceĭ tarași ce aŭ bătutŭ să se taie, malulŭ să se surpe cum și foișorulŭ Mitaculuĭ să se rădice rĕmâindŭ locŭlŭ slobodŭ precum aŭ fostŭ, pre care să se facă podușcă coborândŭ din podulŭ ulițiĭ spre a merge norodulŭ cu lesnire să-șĭ iae apă și a-șĭ adăpa dobitócele, iar cea desĕvêrșită hotărîre rĕmâne a se face de către Inălțimea ta.» 1785, Maiŭ 9.

Ianache Lehliu Păhar., Nicolae Stol., Ioanis Medelniceriŭ.» (Cod. XIII, fila 190.)

(1) Iată acte de natură a documenta acésta:

Mahalagiiĭ din mahalaua Arhimandrituluĭ ce s'aŭ pusŭ a da ajutorŭ pentru facerea podului pe ulița ce merge la Arhimandritulŭ.

Taleri		
4.	Nicolae Ciubucciu.	
5.	Casa luĭ Constantinŭ doftorulŭ.	
3.	Vladŭ Paharniculŭ.	
2.	Neagulŭ Precupețulŭ.	
6.	Vasile Brașovénulŭ.	
5.	Vasile Logofĕtulŭ ot dumné-luĭ	Dudesculŭ.
6.	Bulucŭ-Basa Vasile.	
2.	Nicolae Croitoriŭ.	
3.	Cârciuma luĭ Bulucŭ-Basa Vasile.	
3.	Toma Postelniceluĭ.	
2.	Preda Lemnariulŭ.	
2.	Iane alŭ 2-lea Portarŭ	
10.	Dumné-luĭ Slugerŭ Țigara.	
2.	Nicolae Logofĕtulŭ.	
4.	Medelnicerésa Florica.	
5.	Sărdărésa Sărdaruluĭ Nicolae.	
5.	Mitachĕ în casa Chiurciŭ-Basa.	
1.	Maria văduva.	
1.	Chiriacŭ Cojocariŭ.	
1.	Constantinŭ Ciaușŭ de croitorie.	
10.	Mŏnăstirea Arhimandrituluĭ.	
10.	2-lea Logofĕtŭ Stanciu.	
2.	Iane Grămăticŭ.	
10.	Pitarŭ Constantinŭ Ianciulescu.	
105.		

Curățirea noróielorŭ, facerea de șanțurĭ pentru scurgerea apeĭ de pe strade, continuă a se face în cea maĭ mare parte de către ceĭ cu prăvăliĭ și case de pe stradele ce sunt de curățitŭ și de către așa

Iŏ Mihailŭ Constantinŭ Suțulŭ Vvd. i gpod. Zem. Vlas.

«Fiindŭ-că acestŭ podŭ este de multŭ folosŭ și trebuință a tuturorŭ mahalagiilorŭ ce se numescŭ maĭ susŭ, de a nu pătimi cu greutate norodulŭ, de aceea dară s'aŭ pusŭ fieș-carele după starea și putința luĭ a da ajutoriulŭ acesta la facerea luĭ, care se cuvine fieș-căruia fără de nicĭ o împotrivire și cu protimisia a-lŭ da; pentru care iată și Domnia mea, pentru folosulŭ și lesnirea acestorŭ mahalagiĭ și altorŭ trecătorĭ, am poruncitŭ a se da dela cutie tal. 250 și osebitŭ și uniĭ din dumné lorŭ boerĭ marĭ daŭ dela dumné-lorŭ ajutoriŭ, dreptŭ aceea orênduimŭ pe . . . . . ca să strîngă dela toțĭ numițiĭ mahalagiĭ acești bani să se încépă și să se sĕvêrșéscă podulŭ acesta. 1783, Noembre 23.» (Cod. XII, fila 82.)

Anaforaua dumné-luĭ Vel Logofĕtŭ pentru podulŭ dela sfîntulŭ Nicolae.

Iŏ Mihailŭ Constantinŭ Suțulŭ Vvd.

«Poruncimŭ Domnia mea dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ din baniĭ cutieĭ să dațĭ tal. 280. tol. pis. gpod. 1785, Augustŭ 13.» (Cod. XIII, fila 82.)

Procit. Vel Logofĕtŭ.

«*Pré Înălțate Dómne,*

«După luminată porunca Mărieĭ tale ce mi s'aŭ datŭ să cercetezŭ de s'aŭ împlinitŭ baniĭ ce aŭ fostŭ cisluițĭ de boerĭ mahalagiĭ, ca pentru ceea-ce lipsesce să rĕmâe la milostivirea Mărieĭ tele, am făcutŭ cercetare și chemândŭ pe numițiĭ boerĭ de i-am întrebatŭ, și aduseră pe Nicolae Logof. epitropulŭ ce l'aŭ încărcatŭ cu acéstă trébă, care-mĭ arĕtă că toțĭ baniĭ ce se vĕdŭ cisluițĭ pe boerĭ s'aŭ împlinitŭ și se află în mâna luĭ, și maĭ lipsescŭ taleri 280 pentru care rĕmâne la mila Mărieĭ tale a se face ajutoriŭ cum va lumina Dumnedeŭ pe Măria ta. 1785, Augustŭ 12.

«Alŭ Mărieĭ téle pré plecată slugă.

«*Scarlatŭ Vel Logofĕtŭ.*» (Cod. XIII, fila 338.)

Pitacŭ către Vel Spătarŭ i către Vel Agă a drege drumurile.

«Dumné-ta Vel Spătarŭ i dumné-ta Vel Agă să rênduițĭ zapciĭ prin mahalale ca să cerceteze, și orĭ pe ce uliță va găsi drumulŭ stricatŭ și gropĭ, să facă zapcilâcŭ vecinilorŭ, ce vorŭ fi de o parte și de alta, precum și obicciulŭ aŭ fostŭ, ca să astupe acele gropĭ, séŭ batacurĭ, cu tufă, cu paĭe, séŭ cu nescare-va sfărâmăturĭ de zidŭ și așia să se îndrepteze ulițele și drumurile de prin mahalale, să nu se maĭ afle gropĭ, séŭ batacurĭ. Tol. p. gspd. 1784, Aprilie 17.» (Cod. XII, fila 145.)

dișii podari, constituiți din anumite sate, care pentru acésta beneficiaŭ de scutiri Ridicarea gunóielorŭ și a noróielorŭ se făcea luându-se cu

Pitacŭ a se face podulŭ ce se începe din podulŭ Calicilorŭ și merge la sfînta Ecaterina.

«Dumné-vóstră boerilorŭ epitropi, fiindŭ-că podișorulŭ ce urmézăă din podulŭ celŭ mare alŭ Calicilorŭ către Mitropolie și până la pórta sfinteĭ mŏnăstireĭ a Caterineĭ, este făcutŭ numaĭ cât-va dintr'însulŭ până în pórta Stolniculuĭ Fălcoianu, iar de acolea înainte s'aŭ făcutŭ batacurĭ și noróie, din care pătimescŭ multă greutate cĕĭ ce mergŭ și vinŭ pe acéstă ulițăă; iată poruncimŭ dumné-vóstră, din podinele vechĭ și urșiĭ ce se scotŭ dela podulŭ Mogoșóeĭ, care se lucrézăă noŭ, să dațĭ podinĭ și urșĭ cât vorŭ fi de trebuințăă pentru acestŭ podișorŭ a se isprăvi și a se face din pórta Stolniculuĭ Fălcoianulŭ până în pórta sfinteĭ Ecaterineĭ, și plata meșterilorŭ i salahorilorŭ o vorŭ da-o mahalagiiĭ, iar dumné-vóstră să dațĭ după cum ḑicemŭ podinĭ și urșĭ, însă să mĕsurațĭ întâiŭ, și câte podinĭ va fi trebuințăă să dațĭ, arĕtându despre altă parte și Domnieĭ mele cât a trebuitŭ. Tol. p. gpd. 1784, Martie 6.» (Cod. XII, fila 135.)

Pitacŭ către dumné-luĭ biv Vel Clucerulŭ Manolache Crețulescu pentru facerea poduluĭ dela Colța până la pórta dumné-luĭ Spătariuluĭ Ventureĭ.

«Fiindŭ-că aŭ datŭ jalbă Domnieĭ mele toțĭ mahalagiiĭ din mahalaua Colțeĭ, pentru podulŭ ce merge dela Colța până la pórta dumné-luĭ Spătaruluĭ Vinturi, că fiindŭ stricatŭ, însă cu totulŭ lipsitŭ, pătimescŭ toțĭ alțĭ de obște câțĭ aŭ umblatŭ pe acolo cu vitele de împreună și cerŭ de a se face acestŭ podŭ, cu ceea ce și dela dînșiĭ vorŭ să dea, pentru care iată orênduimŭ Domnia mea pe dumné-ta biv Vel Clucerŭ Manolache Crețulescu epistatisŭ asupra făcereĭ acestuĭ podŭ, ca strîngêndŭ întâiŭ banĭ dela toțĭ mahalagiĭ, câțĭ sunt arĕtațĭ în fóie, pentru ceea-ce va lipsi, până la suma ce trebue să arĕțĭ dumné-ta, ca să poruncimŭ a se da, pentru a se isprăvi. Tol. p. gpod. 1783, Decembre 12.» (Cod. XII, fila 91.)

Pitacŭ la epitropi să drégă podurile.

«Dumné-vóstră boerilorŭ epitropi fiindŭ-că vedemŭ cele de prin năuntru târguluĭ poduri, și de pe alte uliți la próstă stare, măcar și din cele marĭ carĭ aŭ trebuințăă de meremetŭ, iată că vĕ poruncimŭ că tréba ce este a datorieĭ d-vóstră, să socotițĭ mijlocŭlŭ celŭ cuviinciosŭ în ce chipŭ și cu ce orênduială trebue a se lucra, séŭ a se drege acestea? pentru tóte de obște, să arĕtațĭ Domnieĭ mele în scrisŭ. toli p. gpd 1784, Maiŭ 25.» (Cod. XII, fila 164)

Carte către d-luĭ Vel Spătarŭ i către d-luĭ Vel Aga pentru curățitulŭ podurilorŭ.

«Dumné-ta Vel Spătarŭ i Dumné-ta Vel Aga, măcarŭ că pentru curățenia

de a sila carele, carĭ eșiaŭ descărcate din Bucurescĭ, fără nicĭ o plată, obligându la acéstă cărătură de beilicŭ pentru o singură dată fie-care

---

podurilorŭ, sunt date poruncĭ maĭ dinainte, către d-vóstră ca să îngrijiți ca zăbiți aĭ orașuluĭ, și de o parte polcovniculŭ cu podurĭ, de altă parte însușĭ ulicerii mahalagiĭ și prăvăliașii fie-care în dreptulŭ sĕŭ să rînéscă, ca tot-d'auna să fie curățate podurile de tină și de gunóe, fiindŭ-că dintr'acéstă pricină putrezescŭ și podurile, care cu multă cheltuélă se facŭ și în scurtă vreme se strică, dar fiindŭ-că într'acéstă vreme amŭ vĕdutŭ pretutindenĭ podurile pline de tină și noroiŭ, fără' de nicĭ o purtare de grijă, iată vĕ înștiințămŭ și poruncimŭ d-vóstră să aveți a orêndui zapciĭ la tóte podurile și ulițele pentru curățenia lorŭ, ca de o parte podariĭ, de altă parte ceĭ cu case, cu prăvăliĭ, pe de o parte și alta să fie siliți ca toți în partea lorŭ să rînéscă, curĕțândŭ podulŭ să nu rĕmâc cât de puțină tină de asupra lorŭ, care acéstă purtare de grijă nu numaĭ acum, ci totŭ-d'a-una să o aveți d-vóstră, fără de a aștepta alŭ doilea poruncă de la noĭ. toli. p. gpd. 1785, Ianuarie 28.» (Cod. XII, fila 226.)

Pitacŭ către epitropĭ de a pune la orênduelĭ pentru curățitulŭ podurilorŭ.

«Dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ fiindŭ-că pentru rînitulŭ și curățitulŭ podurilorŭ din București, amŭ poruncitŭ Domnia mea, prin osebitŭ pitaculŭ nostru, d-luĭ Vel Aga, ca să pue pe fie-care prăvăliașŭ și casnicŭ să rînéscă pe dinaintea poduluĭ prăvălieĭ și casiĭ luĭ, iată poruncimŭ și d-vóstră să arĕtațĭ polcovniculuĭ de podŭ ca să știe să pue pe podarĭ ca să rînéscă pe la locurile cuviincióse ale podurilorŭ marĭ, unde este datoria lorŭ spre a fi curățatŭ, că dintru acéstă necurățenie a lorŭ se pricinuește putregiunea și stricăciunea lorŭ maĭ nainte de vreme. toli. p. gpd. 1785, Decembrie 21.» (Cod. XII, fila 338.)

Pitacŭ către epitropĭ pentru noroiulŭ din capulŭ poduluĭ Mogoșóeĭ.

«Dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ, fiindŭ-că înși-ne Domnia mea am vĕdutŭ la căpĕtâiulŭ poduluĭ Mogoșóeĭ noroiulŭ fórte mare, la care când sunt vremile și ploióse împlêndu-se de apă și de noroiŭ, pătimescŭ mare nevoĭe trecĕtoriĭ de obște ce intră și eĭ în Bucureștĭ pe acelŭ podŭ. Iată vĕ poruncimŭ să vĕ sculațĭ unulŭ, doĭ, din d-vóstră, să mergeți acolo la căpĕtâiulŭ poduluĭ să socotiți ca să se facă unŭ șanțŭ din noroiulŭ acesta alăturea, spre a se scurge apa pe dînsulŭ, ca cu mijloculŭ acesta să se pótă îndrepta, și să ne înștiințațĭ în scrisŭ de unde și până unde se cade a se face șanțulŭ, ca să dămŭ poruncă d-luĭ Vel Spătarŭ a se lucra de mahalagiĭ, asemenea să mergeți și la Podulŭ târguluĭ de afară să socotiți a se face asemenea șanțulŭ, și iarăși să ne înștiințațĭ. 1785, Augustŭ 11. (Cod. XII.)

Pitacŭ către Vel Spătarŭ să astupe unŭ noroiŭ din capulŭ poduluĭ Mogoșóieĭ.

«...Dumné-ta Vel Spăt. fiindŭ-că la capulŭ poduluĭ Mogoșóeĭ, unde este no-

carŭ. Din lăuntrulŭ orașuluĭ ridicarea noróielorŭ să făcea și de către mahalagiĭ, pe comptulŭ lorŭ:

Pitacŭ către Vel Spăt. i către Vel Agă să pue să scóță tina de poduri și să curețe ceĭ cu prăvăliile de tină.

«Dumné-ta Vel Spăt. i dumné-ta Vel Agă, fiindŭ-că pe tóte podurile s'aŭ adunatŭ tină, s'aŭ făcutŭ gunóie, care acésta pricinuește putregiune și strica-

---

roiŭ fórte mare și pătimescŭ locuitoriĭ carĭ mergŭ și vinŭ, este trebuință a se face îndreptare, să mergĭ dumné-ta de împreună cu Păharniculŭ Ianache Lehliu, căruia și deosebitŭ i s'aŭ poruncitŭ de către Domnia-mea, acolo la capĕtulŭ poduluĭ și să socotițĭ ca să se facă unŭ șanțŭ prin care să se scurgă apa dintr'acelŭ noroiŭ, și să se mĕsure de unde și până unde are să se facă șanțulŭ câtŭ va fi de trebuință, și după acésta să rênduești dumné-ta Vel Spăt. zapciŭ asupra celorŭ ce aŭ case de oparte și de alta să sape acelŭ șanțŭ, și deosebitŭ să aducă și tufe și brazde să pue într'acestŭ noroiŭ, ca cu acestŭ mijlocŭ să îndrepteze acelŭ drumŭ, și de nu va fi destulŭ a se isprăvi acestŭ șanțŭ și să se pue tufe i brazde numaĭ cu ceĭ carĭ ședŭ pe marginea acestuĭ locŭ, să puneți ca să dea ajutoriŭ și mahalagiĭ de prin prejurŭ. 1785, Septembrie 10.» (Cod. XII, fila 310.)

Pitacŭ către d-luĭ Vel Vist. ca să opréscă Dima Deli-Basa i luĭ Gheorghe Iuz-basa ot Haremŭ banii din léfă pentru facerea poduluĭ din mahalaua Arhimandrituluĭ.

«Dumné-ta Vel Vist. fiindŭ-că Dima Deli-Basa i Gheorghe Iuz-Basa ot Haremŭ sunt datorĭ a da la facerea poduluĭ din mahalaua Arhimandrituluĭ, însă Dima Deli-Basa talerĭ 15 și Gheorghe Iuz-Basa talerĭ 5, prin anaforaua întărită de către Domnia mea, și după atâta prelungire ce făcu, nu vorŭ să dea banĭ de voie la unŭ lucru trebuinciosŭ și pentru alŭ lorŭ folosŭ, poruncimŭ Domnia mea d-tale, ca din léfa lorŭ să opreștĭ Dumné-ta aceștĭ banĭ și să daĭ în mâna orênduituluĭ Zapciŭ vătavŭ de păhărniceĭ. 1785, Augustŭ 9.» (Cod. XII, fila 295.)

Pitacŭ către dumné-luĭ Vel Spăt. pentru a se drege drumulŭ dela Cărămidariĭ de susŭ fiindŭ fórte rĕŭ stricatŭ.

«Dumné-ta Vel Spătariŭ, fiindŭ-că în mahalaua Cărămidarilorŭ de susŭ este drumulŭ fórte rĕŭ stricatŭ la unŭ locŭ, unde s'a făcutŭ unŭ noroiŭ mare de care pătimescŭ multŭ rĕŭ trecĕtoriĭ de obște ce mergŭ și vinŭ pe acestŭ drumŭ, și fiindŭ-că dintr'acestŭ noroiŭ, este aprópe aicĭ Dâmbovița, poruncimŭ dumi-tĕle să orênduești zapciŭ ca să pue pe mahalagiiĭ ce sunt pe acestŭ drumŭ, ca cu toțĭ să facă unŭ șanțŭ adâncŭ dintr'acestŭ noroiŭ până în Dâmbovița, pe care să se scurgă apa dintr'acestŭ batacŭ, să nu maĭ aibă locŭ a

rea podurilorŭ mai înainte de vreme și se prăpădește în scurtă vreme, după ce se face cu atâta cheltuială, iată dar poruncimŭ dumné-vóstră, cât pentru podurile cele marĭ domnești carĭ esŭ înăuntru și până la marginea orașuluĭ, dumné-ta Vel Spăt. să porunceștĭ zapciilorŭ bresliĭ dumi-téle că orĭ câte cară intră în Bucureștĭ și se întorcŭ deșerte la întórcerea lorŭ să le opréscă, verĭ domnești dărvarĭ, verĭ scutelnicĭ mŏnăstirești, boerești, verĭ alțĭ țĕranĭ după obște, ca să încarce câte o-dată carulŭ luĭ plinŭ de tină, care tină aŭ datorie

se strînge, de a se maĭ face noroiŭ, și să se îndrepteze cu acestŭ mijlocŭ ca să nu maĭ pătiméscă însușĭ eĭ și trecătoriĭ de obște. tol. pisah. gspd. 1785, Augustŭ 13.»

Pitacŭ către d-luĭ Vel Aga, a orêndui zapciĭ ca să siléscă pe fie-care prăvăliașŭ si casnicŭ să curețe și să rînéscă podulŭ de tină, puindŭ și pristavŭ să strige pe ulițe.

«...Dumné-ta Vel Agă, fiindŭ-că din necurățenia podurilorŭ nemăturându-se și necurățindu-se în vremĭ de tină și noroiŭ, ce stă asupra lorŭ, putrezescŭ podurile, și se strică podurile maĭ 'nainte de vremea lorŭ, care sunt făcute cu atâta cheltuélă și trudă, și pe lângă acésta este și unŭ lucru necuviinciosŭ în politie să nu pótă cine-va pe poduri umbla de tină și de necurĕțenie, pentru acésta dar iată poruncimŭ d-tale, după cum și obiceiulŭ era, să rêndueștĭ zapciĭ să siléscă pe fie-care prăvăliașŭ și casnicŭ să curețe și să rînéscă podulŭ înaintea caseĭ și a prăvălieĭ luĭ, ca totŭ-d'a-una să fie podurile curate, puindŭ și pristavŭ să strige pe tóte ulițele ca să dea de știre tuturorŭ. tol. pisah. gpd. 1785, Decembrie 21.» (Cod. XII, fila 337.)

Pitacŭ către Vel Agă a da ceĭ cu prăvăliile câte doĭ ómenĭ la facerea podului Șerbanŭ-Vodă.

«Dumné-ta Vel Agă, fiindŭ-că am datŭ Domnia-mea poruncă d-lorŭ boerilorŭ epitropĭ ca să încépă să lucreze podulŭ ce se numește a luĭ Șerbanŭ Vodă, iată poruncimŭ dumi-téle după cum și obiceiulŭ aŭ fostŭ să orênduițĭ zapciĭ ca să siléscă pe prăvăliașiĭ și ulicerii ce sunt cu case i prăvălii pe linia acestuĭ podu, de o parte și de alta, spre a-și da fie-carele câte doĭ și câte treĭ ómenĭ de lucru salahorĭ ajutoriŭ la destupatulŭ șanțuluĭ acestuĭ podŭ, pe care ómeniĭ strîngêndu-ĭ, să-ĭ facĭ teslimŭ la polcovniculŭ de podŭ și la boeriĭ epitropĭ spre a lucra și a se face podŭ după porunca ce am datŭ. tol. p. gpd. 1785.»

Pitacŭ către Vel Spătarŭ să se facă podulŭ de la pórta S-teĭ Ecaterina până la pórta Vel Logofĕtuluĭ Brancovénu.

«Dumné-vóstră Vel Spătarŭ iți facemŭ în știre pentru drumulŭ ce este stricatŭ în ulița care urmézĕ din pórta mŏnăstireĭ S-teĭ Ecaterina până în pórta

podarii să o încarce cu lopeţile şi cu mânile lorŭ şi ţĕranulŭ să o scóţă afară din Bucureştĭ să o lepede la câmpŭ, iar pentru uliţele din lăuntrulŭ târguluĭ, poruncimŭ dumné-vóstră Vel Agă, ca după obiceiŭ, să puĭ pre prăvăliaşĭ şi pe ceĭ cu odăĭ de o parte şi de alta, carĭ să rănéscă, să măture şi să-şĭ scóţă tina afară încărcând'o, însă iarăşĭ în asemenea care cu mânile şi lopeţile lorŭ,

---

curţeĭ caselorŭ d-luĭ Logofĕtulŭ Brâncovénu, că de vreme ce amŭ datŭ Domnia mea poruncă a se începe lucrulŭ podului mare alŭ luĭ Şerbanŭ Vodă să se facă, face trebuinţă dar a se drege maĭ întâiŭ acésta numită uliţă pe care să trécă musafiriĭ ce vinŭ şi mergŭ, cum şi celŭ-laltŭ norodŭ de obşte, până se va isprăvi facerea podului Şerbanŭ-Vodă, dar după primirea pitaculuĭ nostru să orênduéştĭ Dumné-ta Zapciĭ ca din mahalaua Bucureştilorŭ să aducă care cu care să care douĕ-decĭ séŭ treĭ-decĭ care de tufă sfărămătură, paie séŭ gunoiŭ să se astupe şi să se drégă bine bataculŭ ce este într'acéstă uliţă, fiindŭ orênduitulŭ Zapciŭ alŭ dumné-vóstră Mumbaşirŭ până se va isprăvi. 1785, Maĭ 14.» (Cod. XII, fila 259).

Pitacŭ către Velitiĭ boerĭ pentru rĕmăşiţa de venitŭ.

«Fiindŭ-că ne-aŭ arĕtatŭ d-lorŭ boeriĭ epitropĭ cum că ceĭ maĭ josŭ numiţĭ sunt rĕmăşiţă din venitulŭ poduluĭ din anulŭ trecutŭ şi până acum nu aŭ urmatŭ a plăti, şi cum că pentru acésta s'a făcutŭ pitacŭ şi s'a datŭ poruncă într'atâtea rênduriĭ, şi totŭ nu s'aŭ supusŭ a plăti, pentru care fiindŭ-că aceştĭ banĭ sunt datorĭ fără nicĭ o pricină a-ĭ rĕspunde la cutie, iată orênduimŭ pe vătafulŭ de Divanŭ, să apuce pe fie care cu strînsóre să împlinéscă baniĭ negreşituĭ, iar de se va arĕta vre-unulŭ cu împotrivire, séŭ nesupunere, să-lŭ rădice la închisóre, ca să plătéscă, séŭ de vorŭ ḑice că aŭ ceva a rĕspunde să-ĭ scoţĭ cu epitropiĭ la dumné-lorŭ Veliţiĭ boerĭ tol. p. gpd. 1783, Ianuarie 3. (Cod. XII, fila 116.)

Taleriĭ	Banĭ		
160	—	Dămcea Stănică, Polcovnicŭ.	In Bucureştĭ
182	82	Vlaşca, Mănăila Logofĕtŭ.	
181	80	Bălanŭ, Vameşŭ, venitulŭ Poduluĭ.	
135	—	Const., Polcovnicŭ Laptovŭ, din butăritŭ.	
619	42		
200	—	Scarlatŭ Isvoranu, Vel Clucerŭ za Arie.	
819	42		

«Dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ fiindŭ-că este trebuinţă a se face unŭ podişorŭ din podulŭ celŭ mare care intră în domnésca curte şi până în podulŭ noŭ alŭ Gorganuluĭ, de peste apa Dâmboviţeĭ, poruncimŭ d-vóstră, ca să măsuraţĭ diastima luĭ, şi luându în scrisŭ câte podiniĭ şi cherestea trebue, să faceţĭ fóie cu preţuire de câtă cheltuélă anume trebueşte, şi să arĕtaţĭ Domnieĭ mele; scriemŭ şi dumi-tale Vel Spătarŭ, să facĭ epistasie şi să se facă acestŭ chefş — şi să ni se arĕte fără zăbavă. toli. pisah gpd. 1784, Aprilie 26.» (Cod. XII, fila 116.)

strîngêndŭ și zapciiĭ dumi-téle asemenea cară deșarte ce se întorcŭ, care țăraniĭ, numaĭ câte o-dată să aibă a scóte, fără de a nu se întórce și a doua și a treia; și așa dumné-ta Vel Spăt. să porunceștĭ pentru podurile marĭ în cât este plasa dumi-tale, iar dumné-ta Vel Agă să porunceștĭ pentru ulițele târguluĭ și din podurile marĭ până unde știĭ dumné-ta, însă poruncă strașnică să dațĭ zapciilorŭ să nu se cuteze cu acéstă pricină a găsi mijlóce de jafŭ spre a lua dela ceĭ cu carele parale, pentru că pe acelŭ ce vomŭ da că aŭ cutezatŭ, nu numaĭ pe celŭ micŭ slujitoriŭ ce va fi, ci chiar pe zapciulŭ luĭ celŭ mare îlŭ vomŭ pedepsi negreșitŭ. Tol. p. gpd. 1784, Maiŭ 25.» (Cod. XII, fi'a 164).

Dămŭ în note și în anexe diverse acte de sub Domnia luĭ M. Suțu, relative la constituirea de piețe publice, de proibițiunĭ a depositelorŭ de fênŭ între case, prin centrulŭ orașuluĭ, de oprire de a se ținé de băcanĭ prin prăvăliĭ, în cantități marĭ, rachiŭ, silitră, puciósă și iarbă de pușcă, tóte aceste opririĭ în interesulŭ apărăreĭ de incendiŭ (1).

(1) *Pitacŭ către Vel Spătarŭ pentru fênŭ a nu se aduce în orașŭ i prăvălieși a nu ținé puciósă, silitră, i rachiŭ, pentru primejdia de focŭ.*

«Cinstitŭ și credinciosŭ boieriule alŭ Domnieĭ mele Balasache Vel Spătarŭ, facemŭ Domnia mea știre, că pentru temere de întêmplarea, feréscă Dumnedeŭ, a foculuĭ nu se cade a se cără în lăuntrulŭ orașuluĭ Bucureștĭ *fênurĭ multe și a se face clăĭ între case și pe alăturea aprópe, după cum înțelesemŭ că s'aŭ întîmplatŭ de multe orĭ primejdie din pricina acésta,* pentru care socotindŭ Domnia mea a pune la cale atâtŭ pentru fênurĭ, cât și pentru alte lucrurĭ ce sunt vătămétóre de focŭ, aflămŭ din condicile Divanuluĭ, că după întêmplările ce s'aŭ întêmplatŭ s'aŭ fostŭ făcutŭ hotărîrile domnești de era oprire de a nu aduce nimenea înăuntrulŭ orașuluĭ fênurĭ maĭ multe decât pe trebuință de puțină vreme, și acelea cu răvașŭ dela dumné-luĭ Vel Spătarŭ a avé slobodenie de a intra, iar celă-laltŭ totŭ să-lŭ așede pe marginĭ și prin locurĭ depărtate de case, unde nu este temere, de unde potŭ iarăși a cără câte puținŭ; așijderea aflândŭ din condicele Divanuluĭ, că și rachiulŭ, silitra, puciósa, iarba de pușcă séŭ și alte asemenea lorŭ aŭ fostŭ opriți prăvălieșiĭ și băcaniĭ *de a ținé prin prăvăliĭ, și prin băcăniĭ în năuntru sumă, în butĭ, în burie marĭ și în sacĭ aruncați pe aci pe acolé fieș-unde,* fiindŭ și acestea primejdióse la întêmplărĭ de focŭ, după cum s'aŭ și arătatŭ și s'aŭ vĕdutŭ din întâmplările ce s'aŭ întâmplatŭ de câtă stricăciune este a se ținé prin prăvăliĭ *rachiurĭ în butĭ, fără de numaĭ cât va fi de trebuința vîndĕreĭ prăvăliașuluĭ pe câte o săptĕmână atâtŭ să care, câte puținŭ,* iar cele-lalte rachiurĭ să le ție afară unde-lŭ și lucréză, pe la povernĭ și pe la magasiĭ, deosebitŭ, cum și silitra, puciósa, iarba de pușcă, séŭ și altŭ de acestea, pe la deosebite locurĭ de lăturĭ, cu bună ferire și închise; decĭ acestea fiindŭ cu cale și de trebuință a se păzi spre binele de obște pentru ferirea de primejdie, feréscă Dumnedeŭ, a foculuĭ, le întărimŭ și Domnia nóstră de a

In privința Dâmboviței, fie pentru împedicarea inundărilorŭ, fie în urma, și poruncimŭ dumi-tale Vel Spătarŭ, să daĭ poruncă pe la străjurĭ înprejurulŭ la tótă marginea Bucureștilorŭ că pe nimenea să nu îngăduiască fără de știrea dumni-tále a aduce înăuntrulŭ Bucureștilorŭ fênŭ, ci dândŭ dumi-tále de știre, după ce te veĭ pliroforisi alŭ cuĭ este și câte care, să daĭ sloboḑenie nu maĭpe câtŭ se cade, câtŭ de puținŭ, după cum veĭ socoti trebuința fieș-căruia, cu răvașŭ dela dumné-ta, a intra și a-lŭ descărca nu alăturea caselorŭ, séŭ pe lângă cuhniĭ, iar ceea-laltă sumă de fênŭ multŭ ce vorŭ avé fieș-carele de gătire și trebuința ierneĭ să-și așeze pe la marginĭ și pe la locurĭ depărtate de case, unde nu este temere, de unde potŭ a căra rînduri câtŭ aŭ trebuință pe suma vitelorŭ sale; așijderea și dumné-ta vechilule alŭ Agieĭ, să cercetezĭ prin totŭ târgulŭ și să nu îngăduești a se ținé prin prăvăliĭ, butĭ de rachiurĭ multe, cum nicĭ prin băcăniĭ sumă de silitră, puciósă, iarbă de pușcă și alte ca aceste vătămătóre, fără de știre, ca alte felurimĭ de mărfurĭ puse fiește-unde, ci acestŭ felŭ de mărfurĭ să le aibă, cum ḑicemŭ maĭ susŭ, pe la poverni, pe la magaziĭ și pe locurĭ ferite, de lăturĭ, depărtate, de unde să care câte puținŭ pentru vînḑare în prăvăliĭ și în băcăniĭ pe câte o săptămână, și acelea cu multă pază și ferire; așijderea și catranulŭ iarăși să-lŭ aibă la locŭlŭ de oparte, cu ferire; pentru care aceste tóte după ce veți înștiința la tótă obștea acéstă poruncă și hotărîre ca să se știe, apoĭ să facĭ cercetare adese și pe care îlŭ veĭ găsi ne-următoriŭ să ni-lŭ arețĭ ca să-lŭ păgubimŭ cu tótă acea marfă, pentru pedépsă. 1783, Augustŭ 17.» (Cod. XII, fila 11.)

Pitacŭ către Vel Spătarŭ i către Vel Aga pentru fênurĭ a nu aduce în Bucureștĭ.

«Dumné-ta Vel Spătarŭ, i dumné-ta Vel Agă, fiindŭ-că porunciĭ și hotărîrĭ domnești aŭ fostŭ date de maĭ nainte, câtŭ și după venirea Domnieĭ mele, ca să nu se aducă fênurĭ sumă cu carele înăuntru Bucureștilorŭ, fiindŭ lucru cu temere pentru primejdie de focŭ, iată poruncimŭ dumné-vóstră, ca fieș-carele să-și mute și să-și așeḑe fênurile la margine, în locurĭ depărtate de case și feritŭ, de unde nu este grija de vre-o întêmplare rea, și numaĭ pentru trebuința de câte o săptămână să-și care înăuntru Bucureștilorŭ pentru mâncarea vitelorŭ fieș-carele ; iar maĭ multă sumă de care să nu se afle la nimenea, prin curțĭ, prin mahalale și pe aprópe de case, fiindŭ-că este, după cum ḑicemŭ, lucru vătămătorŭ obștieĭ, și întru acestași chipŭ să urmațĭ, și să dațĭ nizamulŭ trebeĭ acesteia, cum poruncimŭ, negreșitŭ, dândŭ fieșce-cărora de știre, că de vomŭ maĭ vedé la cine-va împotriva acesteĭ hotărîrĭ fênurĭ, să știe că acelŭ fênŭ se va face zaptŭ pe séma Domnieĭ. 1783, Octombrie 11.» (Cod. XII, fila 54.)

Iŵ Mihailŭ Constantinŭ Sutulŭ Vv. i gpvd. Zem. Vlas.

«Poruncimŭ dumné-luĭ Vel Agă, să orênduești zapciĭ să mérgă și să sfărâme acéstă povarnă surpând'o până la pământŭ de totŭ, arętândŭ porunca Domnieĭ

interesulŭ higienicŭ alŭ nemurdărireĭ apeĭ care servă și de bĕutŭ, sub

mele preoților domnești, să nu se mai cuteze a se amesteca la locurile din préjma curței domnescĭ, carĭ sunt în vină pentru acelŭ locŭ ce s'a pusŭ de l'a datŭ în chirie, fără de a nu avé a face cu dînsulŭ nimicŭ. 1785, Martie 2.»

«*Prea Înălțate Dómne,*

«Cu prea plecată acéstă a nóstră anafora înștiințămŭ Înălțimeĭ tale, că la Curtea Domnéscă cea Veche la pórta din mijlocŭ pe dinafară alăturea cu zidulŭ curțeĭ, lângă cuhnea cea mare domnéscă, preoțiĭ bisericelorŭ domnești aŭ datŭ cu chirie o bucată de locŭ la unŭ Gheorghe işlicaru de aicĭ pe anŭ câte talerĭ unulŭ, care locŭ îlŭ are și acestŭ Gheorghe datŭ iarăși cu chirie pe anŭ câte talerĭ 15, la unŭ Ioniță Căpitanu de aicĭ și la unŭ Leibu Ovreiulŭ, iar aceștia într'acestŭ locŭ de vre-o câtă-va vreme de curêndŭ aŭ făcutŭ povarnă învĕlită cu trestie, de lucréză într'însa rachiŭ de bucate cu cincĭ focurĭ ce nu se stingŭ nicĭ ḑiua nicĭ nóptea, la patru cazane și la prăjitulŭ bucatelorŭ, care acésta vĕḑêndu-o noĭ și socotindŭ primejdia de focŭ, că póte, ferésca Dumneḑeŭ, a se întêmpla din acele cincĭ focurĭ ce nu se stingŭ nicĭ ḑiua nicĭ nóptea, câtŭ și chiar din rachiulŭ acela numaĭ, când, ferésca Dumneḑeŭ, se întêmplă din fórte puțină greșală de se aprinde rachiulŭ, și mai vêrtosŭ fiindŭ povarna acésta în mijlocŭlŭ orașuluĭ, și osebitŭ de acésta acestŭ împreună cu alte locurĭ ce aŭ mai rĕmasŭ în préjma Curțeĭ domnești, *pe dinafară, sunt ale Curțeĭ domnești și nu sunt din locŭlŭ mahalaleĭ, ce este cu hrisovŭ a fi ursitŭ a da chirie pentru preoțĭ la bisericile domnești,* și cu greșală aŭ socotitŭ preoțiĭ că acelŭ locŭ împreună cu cele-lalte locurĭ de dinafară din prejurulŭ curțeĭ potŭ să fie din locŭlŭ mahalaleĭ ce se ḑice mai susŭ că le este dată cu hrisovŭ și fără de orênduială s'aŭ pusŭ preoțĭ de aŭ datŭ luĭ Gheorghe Işlicaru acelŭ locŭ cu chirie, decĭ noĭ după plecata datorie ce o avemŭ pentru unele ca acestea, facemŭ știre Înălțimeĭ tale și de acésta, ca din luminată porunca Mărieĭ tale să lipséscă de la acestŭ locŭ acéstă povarnă pentru mai sus ḑisa bănuială de ....(locŭ?) și preoțiĭ să nu mai aibă a da cu chirie séŭ într'altŭ chipŭ atâtŭ acelŭ locŭ, câtŭ și din alte locurĭ ce vorŭ mai fi rĕmase împrejurulŭ Curțeĭ domnești, pe dinafară, și cum va fi porunca Mărieĭ tale. 1785, Aprilie 29.» (Cod. XIII, fila 179.)

«Ienache Lehliu, Nic. Stolniculŭ, Ioanŭ Medeln.»

Resoluțiunea luĭ Vodă ordonă să se oblige:

«Pre acela ca nu numaĭ cherestéua tótă să o rădice fără de voĭe, ci și orĭ-ce prăvălióră și namestiĭ face să o surpĭ la pămîntŭ și să se curețe locŭlŭ ne greșitŭ, ca să rĕmâe slobodŭ. 1785, Iulie 4.»

«*Prea Înălțate Dómne,*

Înștiințămŭ Mărieĭ tale, că aicĭ în orașulŭ Bucureștĭ mai 'nainte la multe locurĭ se afla viranele la care se aduná carele obștieĭ, cu vinŭ, cu cherestele spre vînḑare și altele, iar acum din mila luĭ Dumneḑeŭ tóte s'aŭ îngrăditŭ

Michaiŭ Suțu se desființéză unele heleștae din susulŭ Dâmboviței și se oprescе scăldarea lumeĭ în Bucurescĭ în cursulŭ vereĭ (1).

---

cu nămestiĭ, fără numaĭ ce rămăsese puțintelŭ locŭ slobodŭ la pórta din susŭ a curțeĭ *gospodŭ* ceĭ vechĭ unde stă carele cu cherestea, butiní cu vinŭ și altele; acum vedemŭ că și acestŭ puțintelŭ locŭ maĭ de totŭ s'a închisŭ, cu o prăvălióră ce se face și cu punere de multe feluri de cherestele strînse spre vînđare cu precupie, și celuĭ ce face acestea i-amŭ đisŭ ca să continéscă de a lucra și a-și rădica acele cherestele, încă și prin d-luĭ Vel Agă, și elŭ n'a datŭ ascultare, ci maĭ multe cherestele aŭ strînsŭ și totŭ strînge; să fie luminată porunca Mărieĭ tale către dumné-luĭ Vel Agă, ca să-lŭ facă pe acela să-și rădice cherestéua, cum și acea prăvălióră ce o face, să rămâe locŭ slobodŭ cum a fostŭ și maĭ 'nainte, maĭ vêrtosŭ că a fostŭ drumŭ alŭ obștieĭ, ce urma pe sub Foișorulŭ celŭ roșu către Șelarĭ: De acésta înștiințămŭ Înălțimeĭ tale. 1785, Maiŭ 29.» (Cod. XIII, fila 235.)

Ioanŭ Lehliu, Nicolache Stolnicŭ, Ioanŭ Medeln.

Pitacŭ ca să nu se dea focŭ coșurilorŭ, ci să le mătură cu coșarĭ.

Iŏ Mihailŭ Const. Suțu Vvd. i gpvd. Zem. Vlas.

«Poruncimŭ Domnia mea dumi-tale Vel Agă, să vesteștĭ cu pristavŭ la tótă obștea, ca de acum înainte nimenĭ să nu cuteze a maĭ da focŭ coșurilorŭ pentru ca să le curețe cu focŭ, ci fiește-carele să le mătură după obiceiŭ și să le curețe cu coșarulŭ, fiindŭ lucru primejdiosŭ de focŭ, după cum s'a și vrutŭ întêmpla într'aceste đile primejdie la unŭ locŭ douĕ, care înși-ne amŭ vĕđutŭ, iar pe care după acésta veĭ dovedi în urmă că n'a urmatŭ porunca să ni-lŭ arĕtațĭ. 1785, Decembrie 20.»

(1) *Pitacŭ către Logofĕtulŭ Anastasie a face zăgazŭ la unŭ șanțŭ la heleșteulŭ Juleștii a nu se vĕrsa să facă înecătură.*

«Fiindŭ-că ne-amŭ înștiințatŭ Domnia mea pentru heleșteulŭ de la Juleștĭ, cum că făcêndu-și apa Dâmboviței locŭ din susŭ pe unde aŭ fostŭ și maĭ nainte unŭ șănțulețŭ de se dă apă din Dâmboviță, aŭ cursŭ în heleșteŭ de s'a împlutŭ și s'a măritŭ atâta, cât póte să rumpă zăgazulŭ luĭ, și să se facă înnecătură în Bucureștĭ de va maĭ veni Dâmbovița mare. poruncimŭ ție Atanasie biv Log. za Visterie, purtătorulŭ de grijă alŭ moșieĭ Juleștilorŭ, să te scolĭ să mergĭ acolo la acelŭ șanțŭ, și să astupĭ, făcêndŭ zăgazŭ temeinicŭ cu podușcă ca să oprésca apa Dâmboviței, ca nu cum-va când va veni apa mare curgêndŭ în heleșteŭ să se rumpă zăgazulŭ luĭ și să se întêmple vre-o înnecătură mahalalelorŭ din Bucureștĭ și moșieĭ domneștĭ pagubă. 1785, Aprilie 25.» (Cod. XII, fila 249.)

«Dumné ta Vel Spătarŭ i dumné-ta Vel Aga, primindŭ dumné-vóstră pitaculŭ Domnieĭ mele, să aveți a da în știre la obște, ca de astăđĭ înainte, nimenĭ orĭ din bărbațĭ, orĭ din copiĭ, orĭ din fete, orĭ din femeĭ să nu se cuteze

Cu referință la îndestularea orașuluĭ cu apă, încă sunt câte-va documente dela acéstă domnie. In 1785 epitropia obștéscă propune aducerea de ape în Bucurescĭ și aședarea de *suilgiĭ* (1). Este însă maĭ multŭ o continuare a lucrărilorŭ întreprinse sub Alex. Ipsilante.

---

a se scălda în apa Dâmbovițeĭ, că se va pedepsi, dându și osebită poruncă zapciilorŭ d-vóstră, ca să iea aminte *și pe care va prinde după acésta scăldându-se în urmă să se aducă la dumné-vóstră ca să se certe cu bătaie.*» 1784, Maiŭ 20. (Cod XII, fila 159.)

(1) *Hrisovulŭ luĭ Suilgi-Basa pentru orênduiala ce are la dresulŭ cișmelelorŭ și alte mile.*

«De vreme ce aicĭ în orașulŭ Domnieĭ mele Bucureștĭ, fiindŭ alcătuite și făcute 3 fôntânĭ, spre laudă și podóbă la starea politieĭ și buna petrecere a norodului, una în târgulŭ din năuntrulŭ pe ulița ce se dice din *Boiangiĭ* și alta pe podulŭ Mogoșóeĭ la mahalaua sf. mŏnăstirĭ Sărindarĭ, însă cu apă de isvóre aduse din depărtare, cu mare cheltuială, spre a se adăpa obștea cu apă curată și limpede, maĭ alesŭ în vremĭ slotóse cându gârla Dâmbovițeĭ, ce este trecĕtóre printr'acestŭ orașŭ curge turbure, și cu multe necurățiĭ, pentru buna starea lorŭ, spre a fi păzite și pururea drese, aŭ fostŭ rênduitŭ purtătorŭ de grijă Dumitru Cap Suilgi-Basa, ca orĭ-ce stricăciune se va întâmpla să aibă elŭ a le drege cu cheltuiala luĭ afară numaĭ când va fi trebuință de a se face alte fôntânĭ și a maĭ aduce apă dintr'altŭ locŭ, elŭ la acea cheltuială să nu aibă a face, iar la dresulŭ acelorŭ fôntânĭ să aibă a cheltui dela dînsulŭ și a purta grijă. Carele pentru cheltuiala și ostenéla luĭ, aŭ avutŭ rênduită léfă pe lună câte tl. 60, care léfă o lua din venitulŭ poduluĭ ce se ia dela carele și butile cu vinŭ ce intră în orașŭ și i se da acești banĭ de către boerĭ epitropiĭ cutieĭ și d-lorŭ boerĭ epitropĭ avea purtare de grijă totŭ-d'a-una a fi drese fôntânele. Așijderea aŭ avutŭ milă, ca elŭ și tótă casa luĭ să fie scutită și apărată de tóte dările și angariile ce vorŭ eși peste anŭ în țéră i oĭ una sută cinci-deci scutea la vremea oerituluĭ, și 50 de stupĭ i rîmătorĭ la vremea dijmărituluĭ, cum și lude 4 scutiți și apărați de tóte dăjdiile și angariile ce vorŭ eși peste anŭ în țéră dela visterie, carĭ scutelnicĭ îĭ era pentru trebuința și ajutoriulŭ luĭ. Așijderea și câudŭ vre odată, ca unuĭ omŭ, i s'ar întêmpla mórte, acéstă purtare de grijă și privileghiŭ să-lŭ aibă copiiĭ luĭ, séŭ din rudeniile séle, avêndŭ meșteșugulŭ acesta. Decĭ fiindŭ că pentru acéstă rênduită léfă și milă ce aŭ avutŭ numitulŭ Dumitru, vĕdumŭ Domnia mea la mâna luĭ hrisovulŭ Domnieĭ séle fratelŭ nostru Domnŭ Alexandru Ipsilante Vv. cu lét. 1777, Octombre 1 și fiindŭ-că asemenea rîvnă avemŭ și Domnia mea spre cele folositóre la petrecerile norodului, orênduimŭ dar totŭ pe acestŭ Dumitru Cap Suilgi-Basa, ca să fie cu purtare de grijă asupra acestorŭ fôntânĭ, întocmaĭ după orênduiala ce se cuprinde maĭ susŭ; căruia cu acestŭ domnesculŭ nostru hrisovŭ, înnoimŭ și întărimŭ acéstă orênduială de léfă pe deplinŭ, fără de nicĭ unŭ scădĕmîntŭ, să o ia dela boerĭ epitropiĭ cutieĭ, din venitulŭ poduluĭ, cum

In interesulŭ higieneĭ constatămŭ mĕsurĭ luate pentru sechestrarea rufelorŭ şi a hainelorŭ celorŭ morţĭ de oftică, ca să nu se pótă vinde

---

şi cele-lalte orênduite scutirĭ ce se arétă maĭ susŭ să i-se păzéscă întru tóte, numaĭ şi elŭ să fie singurŭ sîrguitorŭ şi datorŭ pururea a grĭji pentru aceste 2 fôntânĭ, şi a le drege cu cheltuiala luĭ totŭ-d'a-una cândŭ se va strica unde va spre a fi nelipsită curgerea apeĭ; şi amŭ întăritŭ hrisovulŭ acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ mele Iŏ Mihailŭ Constantinŭ Suţulŭ Vv. etc.»

Scrisu-s'a acum la alŭ 2-lea anŭ dintru întâia Domnie a Domnieĭ mele aicĭ în oraşulŭ Bucureştĭ, la anĭ dela zidirea lumiĭ 7292 în luna Octombre 1.» (Cod. XIII, fila 61 verso.)

Iŏ Mihailŭ Constantinŭ Suţulŭ Voivodŭ.

«...Dumné-vóstră boerilorŭ epitropĭ fiindŭ-că pentru a se face îndreptare la curgerea apeĭ la fântâna din lăuntru tîrguluĭ, făcêndu-se cercetare de către dumné-vóstră Vel Log. la faţa loculuĭ în curtea dumné-luĭ Cluceriuluĭ Slătinénulŭ unde s'aŭ astupatŭ şanţulŭ şi s'aŭ stricatŭ olanele, s'aŭ socotitŭ de împreună cu Suilgi-Başa că trebuescŭ a se cheltui ca tal. 300 spre a se muta şanţulŭ prin altŭ locŭ totŭ prin năuntrulŭ curţeĭ d-luĭ Cluceriuluĭ Slătinénu şi să se dea apa în celŭ d'întâiŭ drumŭ alŭ eĭ maĭ în josŭ, deci ca să nu se isteriséscă norodulŭ şi ca să fie îndestulatŭ de acestŭ bine, poruncimŭ ca din cutie să daţĭ dumné-vóstră aceştĭ banĭ făcêndŭ şi epistasie, ca prin marafetulŭ dumné-vóstră să se facă dresulŭ acesta în grabă fără de nicĭ o zăbavă, ca nu când-va zăbovindŭ se vorŭ strica şi cele-lalte olane şi atuncĭ se va cheltui maĭ multă cheltuială.» 1785, Maiŭ 30.

«...Părinţilorŭ Episcopĭ Buzĕŭ şi Râmnicŭ, şi dumné-vóstră cinstiţilorŭ şi credincioşilorŭ boerilorŭ Domnieĭ mele, Dumitrache Ghica biv Vel Ban, Scarlatŭ Greceanu Vel Logof. de Ţéra de susŭ, Grigoraşco Balasachi biv Vel Spăt. de împreună cu doĭ din epitropĭ Ienache Lehliu biv Vel Pahar. şi Nicolache biv Vel Stolnicŭ, adunându-vĕ toţĭ la unŭ locŭ, maĭ întâiŭ să aduceţĭ pe Suilgi-Başa ca să intraţĭ la tocmélă a ducereĭ apelorŭ până în marginea oraşuluĭ Bucureştĭ, adecă la capulŭ poduluĭ Mogoşóeĭ, şi sĕvêrşindŭ tocméla să vĕ sigurifsiţĭ şi pentru chiezăşia ce trebue a da la o trébă mare ca acésta în scrisŭ, de altă parte să aduceţĭ înaintea sfinţiilorŭ vóstre şi a dumné-vóstră pe doĭ din negustoriĭ ce s'aŭ socotitŭ vrednicĭ a se face casă pentru primirea şi cheltuiala banilorŭ lucruluĭ aducereĭ apelorŭ acestora, anume Panaitŭ Hagi Nica şi Hagi Dimitrie Papazoglu, cărora după ce le veţĭ arĕta hotărîrea nóstră, să le cereţĭ ca să vĕ dea în scrisŭ făgăduiala la tréba acésta, care se dă asupră-le, cu mijloculŭ ca totŭ datulŭ banilorŭ să le fie la orĭ-ce trebuinţă ale trebeĭ aceştia, să fie următorĭ după povĕţuirea ce le veţĭ da, şi să arĕtaţĭ Domnieĭ mele tocméla ce aţĭ sĕvêrşitŭ cu Suilgi şi cu chezăşia luĭ, cum şi aşedĕmîntulŭ cu numiţiĭ negustorĭ; iar dumné-ta Vel Vistierŭ, după orênduiala ce s'aŭ făcutŭ pentru banĭ, să trimeţĭ domneştile poruncĭ pentru strîngerea lorŭ şi aducerea în vreme. 1785, Augustŭ 17.» (Cod. XIII, fila 343.)

orĭ purta de cine-va, și așa să se împedice lățirea bóleĭ. Asemenea închiderile de zalhanale din lăuntrulŭ orașelorŭ, cum și mĕsurile luate contra introducereĭ de pesce stricatŭ, orĭ pescuitŭ în bălțile pe unde s'a însemnatŭ bóla ciumeĭ (1).

«*Prea Inălțate Dómne,*

«Prin luminatulŭ Pitacŭ Inălțimeĭ tale ni-se poruncesce, că adunându-ne cu toțiĭ la unŭ locŭ să facemŭ socotélă de baniĭ ce sunt trebuincioșĭ a se cheltui pentru aducerea apelorŭ și facerea cișmelelorŭ în orașulŭ Bucurescilorŭ, și să arĕtămŭ de unde se găsesce cu cale de către noĭ a se orêndui să se dea și fiecsce-care bréslă câte câtŭ, și după cum vomŭ găsi cu cale urmândŭ chibzuirea ce s'a făcutŭ d'impreună înaintea Inălțimeĭ tale, să arĕtămŭ în scrisŭ, ca să se dea cele trebuincióse poruncĭ, decĭ pentru o de obște folositóre faptă ca acésta, fiindŭ orașulŭ Bucurescĭ isterisitŭ, cu tótă protimia amŭ urmatŭ luminateĭ poruncĭ Inălțimeĭ tale, și adunându-ne cu toțiĭ la unŭ locŭ, amŭ socotitŭ mijloculŭ, precum cu deosebită fóie pe anume arĕtămŭ Inălțimeĭ tale, de unde și de la cine amŭ găsitŭ cu cale a se da acești baniĭ, ce cu bună orênduială sunt a se lua pentru unŭ folosŭ obștescŭ ca acesta; ci câtŭ pentru a se strînge acéstă orênduială de baniĭ, se cade a se da luminatele poruncĭ ale Mărieĭ tale, ca să nu se maĭ prelungéscă vremea ; iar cea maĭ de trebuință este de a se face aședĕmîntulŭ cu Suilgiu pentru adusulŭ apeĭ până la marginea Bucurescilorŭ, deosebitŭ de împărțirea eĭ unde și unde se cuvine a da pentru folosulŭ obșteĭ, ca să se vadă și să se scie de Măria ta, și așa însărcinându-se elŭ cu acéstă trébă, rĕmâne numaĭ de a da credință prin chezașĭ ómenĭ de cinste și cu chivernisélă pentru a puté rĕspunde la vre-o pagubă de se va întêmpla, și mumbașirŭ să se orênduéscă asupră-ĭ ca cu unŭ césŭ maĭ nainte să se încépă a lucra câtŭ se va puté estimpŭ fiindŭ-că trece vremea; nouĕ așa ni-s'aŭ părutŭ a fi cu cale.» 1785, Augustŭ 13. (Cod. XIII, fila 343.)»

Grigore alŭ Ungro-Vlachieĭ, Cozma Episc. Buzĕŭ, Filaretŭ Episc. Rômnic., Dumitrache Banŭ, Pană Filipescu Vel Banŭ, Nicolae Vintura, Dumitrașco Racoviță Vel Vornicŭ, Ienache Moruzi Vornicŭ, Manolache Brăiloiu logofĕtŭ, Scarlatŭ Grecénu Vel Log., G. Bălian Log., Manolache Crețulescu Vel Log., Ienache Văcărescu Vel Vist., Istrate Crețulescu Clucerŭ, Ștefanŭ Văcărescu Vel Stolnicŭ.

(1) *Pitacŭ la staroste, să fie lucrurile luĭ Constandicelŭ Lipscanŭ oprite.*

«Staroste de negustorĭ, fiindŭ-că ne-amŭ însciințatŭ Domnia mea cum că unŭ Constandicelŭ Lipscanulŭ Arvanitohoritulŭ, murindŭ la Craiova cu bănuială de oftică, clironomiĭ, séŭ epitropiĭ luĭ aŭ trimisŭ aicĭ în scrisŭ, că hainele și alte lucrurĭ ale luĭ, ca să se vîndă cu mezatŭ. Pentru că, acéstă bólă a ohticeĭ este vătĕmătóre la obște, și împărțindu-se la maĭ multe mânĭ cu vîndarea se pricinuesce molipsélă, s'aŭ scrisŭ de către Domnia mea dumné-luĭ Caimacamuluĭ, ca să cerceteze prin doctoriĭ de acolo și prin alțiĭ ce vorŭ avé sciință să dovedéscă de a fostŭ cu adevĕratŭ bóla morțeĭ luĭ de ohtică; ci dar iată

Alte mĕsurĭ maĭ de însemnatŭ din ordinea edilităţeĭ, séŭ chiar şi numaĭ de ordine poliţienéscă, sub M. Suţu, sunt cele următóre:

1) Oprirea mendicităţeĭ în Bucurescĭ prin următorulŭ pitacŭ:

Pitacŭ către Veliţiĭ Boerĭ pentru cerşetorĭ a pune la orênduială să nu maĭ ămble pe uliţe şi prin biserică.

«Dumné-vóstră Veliţilorŭ boerĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, însciinţămŭ pentru sĕracĭĭ nevolnicĭ şi şchiopĭ, orbĭ şi sluţĭ, carĭ îĭ vedemŭ în tótă vremea înconjurândŭ uliţele, păzindŭ rĕspântiile şi ămblândŭ prin bisericĭ, cerêndŭ milosteniile pentru hrana vieţeĭ lorŭ, că ne-fiindŭ cu cale uniĭ ca aceştia câţĭ sunt vrednicĭ de milă, a fi făr' de nicĭ unŭ felŭ de căutare, şi a ămbla de colo până colo pe uliţe într'o politie ca acésta creştinéscă, amŭ socotitŭ să se

---

poruncimŭ Domnia mea, tóte acele haine şi lucrurile luĭ ce sunt trimise aicĭ să fie oprite a nu se vinde, şi strîngêndu-le să le puĭ la unŭ locŭ osebitŭ, să stea închise până veĭ avé alŭ doilea poruncă. tol. p. gpd.» 1785, Aprilie 7. (Cod. XII, fila 242.)

1785, Aprilie 7. S'a scrisŭ carte legată la dumné-luĭ Caimacamulŭ Craioveĭ ca să cerceteze prin dohtorĭ să vadă de ce bólă a muritŭ Constandicelŭ Lipscanulŭ Arvanitohoritulŭ, fiindŭ bănuială de oftică, şi să însciinţeze Mărieĭ sale, care carte s'a datŭ la dumné-luĭ Logofĕtulŭ Mănăilă să o trimită. (Cod. XII, fila 242.)

1785, Maiŭ 19. S'a făcutŭ poruncă legată către Ispravnicĭ din sud. Meedinţĭ la jalba orăşenilorŭ de acolo, pentru o zalhana ce este făcută în oraşŭ a o rădica, aducêndŭ impuţiciune orăşenilorŭ. (Cod. XII, fila 242.)

Pitacŭ către d-luĭ Vel Spătarŭ i către d-luĭ Vel Agă a nu îngădui pe pescarĭ a aduce pesce în Bucurescĭ făr' de scirea d-luĭ Vel Spătarŭ.

«...Dumné-ta Vel Spătarŭ i dumné-ta Vel Agă, vĕ facemŭ în scire, că amŭ luatŭ Domnia mea însciinţare, cum că pescariĭ carĭ mergŭ şi aducŭ pesce pentru mâncare în Bucurescĭ, nesocotindŭ stricăciunea şi primejdia care potŭ pricinui obşteĭ şi chiar lorŭ, se punŭ şi mergŭ la bălţile, carĭ sunt molipsite, locurĭ de acelea de bóla ciumeĭ, şi încarcă pesce de aducŭ, pentru care poruncimŭ dumi-tale Vel Agă, să aducĭ înaintea dumi-tale pe vătavulŭ de pescarĭ i pescariĭ, să le daĭ straşnică poruncă, că de acum înainte celŭ ce din pescarĭ va vrea să mérgă afară, să aibă a merge întâiŭ la dumné-luĭ Vel Spătarŭ, să arĕte locului unde se duce, şi până nu va lua o aderinţă de la d-luĭ Vel Spătarŭ să nu fie volnicŭ a eşi din Bucurescĭ. tol. p. gvd. 1785, Decembrie 21.» (Cod. XII, fila 242.)

pue la cale, pentru ca să aibă și ei odihna lorŭ, și să le lipséscă ămbletele de pe uliță, de prin rĕspântiĭ și de prin biserici, și ca să nu se maĭ supere norodulŭ la vremea ce ascultă dumnedeésca leturghie, ci dar să socotiți dumné-vóstră mijlocŭlŭ ce se cade pentru uniĭ ca aceștia vrednicĭ de milă, și să ne arĕtați, așijderea și pentru vre-uniĭ smintiți din minte și nebunĭ de vorŭ fi între dînșiĭ, iarăși să socotiți și pentru aceĭ la ce cale se cuvine a se pune și iarăși să ne arĕtați în scrisŭ cu céușŭ de aproдĭ. 1784, Noembrie 6.» (Cod. XII, fila 203.)

2) Obligațiunea pentru vizitiĭ de a mâna încetŭ și cu sfială săniile prin strade :

Pitacŭ pentru sănii de a nu ămbla tare pe poduri.

«Dumné-ta Vel Agă, fiindŭ-că este lucru de multă primejdie întêmplătóre a ămbla sănii tare în alergătura cailorŭ pe ulițele Bucurescilorŭ, unde nelipsitŭ se află norodŭ de ómenĭ ămblătorĭ ; iată poruncimŭ dumi-tale, după ce veĭ face sciută și cunoscută porunca acésta la toți de obște, să vestéscă porunca și să ḑică a ămbla încetŭ cu sfială, ca să nu se întêmple hatale, atâtŭ la alțiĭ, câtŭ și însuși la dînșiĭ, după cum s'a și întêmplatŭ din pricinĭ de acestea, și cela ce după acésta în urmă nu va fi următoriŭ și cu nebăgare de sémă se va arĕta la porunca nóstră, să-lŭ opréscă străjariĭ, să-lŭ cunóscă, și să ne arĕțĭ pe celŭ ce este neurmătorŭ. tolico pisah gpd. 1783, Decembrie 14.» (Cod. XII, fila 91.)

3) Curățirea omiḑilorŭ de pe pomiĭ din liveḑi și arderea lorŭ obligată :

Pitacŭ către dumné-luĭ Vel Spătariŭ i către dumné-luĭ Vel Agă pentru a curăți omiḑile cele din Bucuresci.

«Dumné-ta Vel Spăt. i dumné-ta Vel Agă, fiindŭ-că între altele pricinĭ vătămătóre și stricătóre rodirilorŭ sunt și omiḑile carĭ facŭ multă stricăciune la pomĭ, iată scriemŭ dumné-vóstră să daț strașnică poruncă, atâtŭ domnia-ta Vel Spăt. în plășile mahalalelorŭ, cum și dumné-ta Vel Agă înăuntrulŭ târguluĭ la toți de obște, ca fieș-care stăpânŭ cu grădină să curețe omiḑile din pomĭ și curățindu-le să nu le arunce josŭ la pămîntŭ, ci să le arḑă cu focŭ, la care acésta să-ĭ siliți cu zapcii dumné-vóstră, a urma și făr' de voia lorŭ, fiindŭ și însuși pentru a lorŭ folosŭ. 1785, Martie 30 (1).»

(1) Cod. XII, fila 37.

«Dumné-ta Vel Spăt. i dumné-ta Vel Agă, fiindŭ-că și în anulŭ trecutŭ am fostŭ datŭ Domnia-mea poruncă dumné-vóstră pentru omiḍĭ, care nu numaĭ stricăciune pricinuescŭ pomilorŭ, ci și murdarlîcŭ și putóre, ca să puneți pe mahalagiĭ să le cureție și să le arḍă cu focŭ, și vedemŭ că numaĭ atuncĭ s'aŭ făcutŭ urmare și apoĭ s'aŭ amelisitŭ porunca, de aceea iată cu acestŭ domnesculŭ nostru Pitacŭ de isnóvă poruncimŭ dumné-vóstră, că după ce veți face cunoscută cu Priștavŭ porunca la toți de obște, apoĭ să rênduiți zapciĭ, dumné-ta Vel Spăt. prin mahalale, și dumné-ta Vel Agă în târgŭ, ca să facă mumbașirlîcŭ a-și curăți fieș-care omiḍile negreșitŭ, arḍêndu-le cu focŭ, fără de a nu se amelisi la acésta, pentru că avemŭ a cerceta cu altŭ mijlocŭ, și găsindŭ pe vre-unulŭ ne următoriŭ, nu numaĭ asupra dumné-vóstră ne vomŭ turbura, ci și pe acela, măcarŭ fie verĭ-cine, îlŭ vomŭ pune de va da tal. ḍece la cutie spre pedépsă, ci dar să fiți cu grijă la acésta a nu se face cusurŭ. tolico p. gpd. 1786, Februarie 8 (1).»

4) Oprirea slobodireĭ de arme în orașŭ:

Pitacŭ către Vel Agă și către Vel Spăt. a nu sloboḍi nimenea puscĭ și pistóle înăuntru în orașulŭ Bucurescilorŭ.

Iŏ Mihailŭ Constantinŭ Suțu Vvd. gpd. Zem. Vlas.

«Fiindŭ-că aicĭ înăuntrulŭ orașuluĭ Domnieĭ-mele Bucurescĭĭ curge o atacsie, și fieș-care cum va aruncă puscĭ și pistóle, care acésta fiindŭ lucru făr' de cale și făr' de rênduială, și fiindŭ-că póte pricinui și vre-o întâmplare de primejdie, poruncimŭ dumi-tale Vel Spătariŭ și dumi-tale Vel Agă, după ce veți da de știre la toți de obște a se părăsi, apoĭ să dați și zapciilorŭ dumné-vóstră poruncă strașnică, ca să pórte de grijă, și pe care după ce va auḍi porunca acésta, îlŭ va prinde aruncândŭ pușca, séŭ pistolulŭ, numaĭ decât să-lŭ rădice pe omulŭ acela, împreună și cu arma, să-lŭ aducă la dumné-vóstră și dumné-vóstră să ne înștiințați. 1784, Februarie 11 (2).»

Adevĕrulŭ e că acéstă mĕsură póte avé și altă esplicațiune politică. M. Suțu, precum vĕḍurămŭ, are de a lupta contra unuĭ curentŭ neamicŭ luĭ. De aci necesitatea pentru elŭ de a desarma cu totulŭ Națiunea, împedicândŭ pe orĭ-cine nu era în óste, séŭ slujbașŭ să pórte

(1) Cod. XII, fila 345.
(2) Cod. XII, fila 12.

cea mai mică armă. In acestŭ sensŭ Domnitorulŭ dă pitaculŭ din 17 Aprilie 1784:

Pitacŭ către Vel Spăt. și către Vel Agă a nu purta nimenea Iataganŭ și pistolŭ afară din Delii.

«Poruncimŭ Domnia-mea, dumné-ta Vel Spătariŭ i dumné-ta Vel Agă, să daţĭ poruncă la toţĭ zapciiĭ breslelorŭ dumné-vóstră, ca afară din Tufeciĭ i Delii curţiĭ gospod, și fiindŭ Neferĭ spătăreșcĭ i ageșcĭ, pe altulŭ verĭ-care va găsi purtândŭ asupră-ĭ *iataganŭ, pistolŭ, séŭ altŭ-feliŭ de arme,* orĭ boerescŭ omŭ, séŭ mŏnăstirescŭ de va fi, numaĭ decât prinḑêndu-lŭ pe acela, să-ĭ iae armele maĭ întâiŭ, apoĭ să ni-lŭ arĕtaţĭ și Domnieĭ-mele; ci dar purtarea acésta de grijă să o aibă zapciiĭ dumné-vóstră tot-deauna de acum înainte ca să urmeze după cum poruncimŭ. tol. p. gpd. 1784, Aprilie 17.» (1)

5) Incă de la primele lunĭ a intrăreĭ luĭ Mihaĭ Suțu în Bucurescĭ, Domnitorulŭ face obligatorŭ pentru orĭ-cine ămblă pe strade în timpulŭ nopţeĭ, să aibă felinarŭ aprinsŭ:

Pitacŭ către Vel Spătarŭ i către Vel Aga ca după ce bate toba de strajă să nu lase a ămbla nimenĭ făr' de felinarŭ.

Iŏ Mihaiŭ Constantinŭ Suțulŭ Vvd.

«Domnia-ta Vel Spătarŭ i dumné-ta Vel Agă, în șcire la toţĭ să daţĭ, că fieș-teș-carele, orĭ de ce bréslă, séŭ orĭ-ce felŭ de omŭ va fi, curtezanŭ, séŭ de afară, cum va bate toba de strajă, séra, să fie datorŭ a purta felinarŭ cu lumină de va avé trebuinţă a ămbla, și iar să fie datorŭ a rĕspunde străjaruluĭ și rĕspântiașuluĭ la întrebarea ce i-se va face, și după ce veţĭ face șciută acésta la tótă obștea, apoĭ să daţĭ strașnice porunceĭ zapciilorŭ dumné-vóstră, marĭ și micĭ, ca să străjuéscă cum se cade și orĭ pe cine se va întâlni séra în urma tobeĭ, de străjărĭ, ămblândŭ séra fără de felinarŭ, să aibă a-lŭ opri și aducêndu-lŭ la dumné-vóstră să-lŭ rădicaţĭ până a doua ḑi, măcarŭ alŭ cuĭ omŭ va fi; iar când și după acésta iarășĭ nu va urma a ămbla cu felinarŭ, atunceĭ să ni-lŭ arĕtaţĭ, ca să i-se facă și altă certare pentru nesupunerea la poruncă; și într'acestașĭ chipŭ, omŭ făr' de felinarŭ să nu se înșele zapciiĭ a-lŭ lăsa pe cinevașĭ, că se vorŭ pedepsi fórte rĕŭ. toli. pisah. gpd. 1783, Octombrie 21 (2).»

(1) Cod. XII.
2) Cod. XII, fila 56.

6) De asemenea mĕsurĭ, cum şi oprirea Ţiganilorŭ de a se aşeda pe margine sub cuvîntŭ că se dedaŭ la hoţiĭ, cătŭ şi proibiţiunea pusă ca băcaniĭ să nu maĭ vîndă iarbă de puşcă, încărcăturĭ gata (fişicurĭ), silitră şi plumbŭ, decât la ómeniĭ ce vorŭ da prealabilŭ chezăşie (1),

(1) *17 Cărţi legate către Ispravnicĭ pentru băcanĭ i mămularĭ şi prăvăliaşĭ din oraşe, i târgurĭ, a nu vinde iarbă de puşcă i fişicurĭ, silitră, plumbŭ fără de chezăşie.*

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot sud... sănĕtate, vĕ facemŭ în şcire, că cu sloboḑenia ce aŭ băcaniĭ, i mămularii şi alţĭ prăvăliaşĭ, carĭ ţinŭ iarbă de puşcă, i fişicurĭ, i silitră şi plumbŭ a vinde de acestŭ felŭ de lucrurĭ la orĭ-ce felŭ de omŭ nesciutŭ, necunoscutŭ, aŭ hoţiĭ şi tâlhariĭ tótă înlesnirea a cumpĕra de acestea şi a lucra rĕutăţile lorŭ, atâtŭ la drumurĭ cu focurile armelorŭ, cătŭ şi împotriva poterilorŭ a sta şi a se rĕsboi, căcĭ însuşĭ între dînşiĭ potŭ eşi cu portulŭ schimbatŭ la tĕrgurĭ şi prăvăliaşĭ şi să cumpere de aceste lucrurĭ orĭ când şi orĭ pe cătŭ vorŭ, încă putemŭ ḑice, că şi dintre vînḑĕtoriĭ aceĭ mămularĭ, băcanĭ şi alţĭ prăvăliaşĭ se potŭ afla printr'ascunsŭ în vre-o tovărăşie şi curespondenţă cu făcĕtoriĭ de rĕŭ; de aceea dar iată vĕ poruncimŭ dumné-vóstră Ispravnicilorŭ, să aveţĭ a cerceta la toţĭ băcaniĭ, mămularii şi prăvăliaşiĭ din tĕrgurĭ şi din totŭ judeţulŭ acela, atâtŭ aicĭ în oraşŭ şi în tĕrgŭ unde să vĕ aflaţĭ să cercetaţĭ înşi-vĕ dumné-vóstră, cătŭ şi pe de parte în judeţe, unde nu puteţĭ ajunge înşi-vĕ de a cerceta, să rênduiţĭ pe vameşĭ, séŭ pe care veţĭ socoti dintr'aĭ dumné-vóstră, omŭ de nădejde de acéstă trébă, şi cătŭ veţĭ găsi la fieşce-care érbă de puşcă, fişicurĭ, silitră, plumbŭ, alice, să le drămuiţĭ, să le cântăriţĭ şi să le luaţĭ în scrisŭ la care anume cătŭ s'a găsitŭ, şi iarăşĭ în séma lorŭ să le lăsaţĭ, ca să şi le vîndă, dar să le daţĭ strașnică poruncă, ca făr' de chezăşie, la omŭ neşciutŭ să nu aibă voĭe de aicĭ înainte a vinde măcarŭ unŭ dramŭ de acestea, ci când îĭ va veni muşteriŭ să aibă a-ĭ cere chezaşŭ, să-ĭ céră şi adeverinţă în scrisŭ în care, să arĕte câtă sumă érbă de puşcă, séŭ fişicurĭ, séŭ alice, séŭ plumbŭ, séŭ silitră cumpĕră, şi aşa cu chezăşie la omŭ şciutŭ şi cunoscutŭ şi cu adeverinţă în scrisŭ cuprinḑĕtóre de suma ce a cumpĕratŭ, să aibă voĭe acelŭ băcanŭ, mămularŭ, séŭ prăvăliaşŭ a vinde, şi la sĕptĕmâna, séŭ la lună o dată să aveţĭ dumné-vóstră Ispravnicilorŭ a lua séma acelorŭ vînḑĕtorĭ, după suma ce aţĭ găsitŭ la fieşce-care, şi după apolicsis ce vorŭ avé de la cumpĕrătorĭ, la cine anume aŭ vîndutŭ şi cătŭ? Care acéstă poruncă să urmaţĭ dumné-vóstră a o face negreşitŭ, ca unŭ lucru trebuinciosŭ ce amŭ socotitŭ Domnia mea că este spre înţărcarea şi părăsirea hoţilorŭ, cătŭ nu vorŭ avé de unde să cumpere de acestea; însă să urmaţĭ ca nu care cum-vaşĭ acéstă trébă să o faceţĭ să rĕmâc zapciilorŭ şi ómenilorŭ dumi-tale, ca cu pricina acésta să găséscă mijlocŭ de a jăfui şi a lua de la cine-va, séŭ a ḑĕciui marfa lorŭ, şi a lua dintr'însa ceva cătŭ de puţinŭ, că de ne vomŭ însciinţa că aŭ prădatŭ pe cine-va, séŭ aŭ luatŭ măcarŭ unŭ dramŭ, nu numaĭ acelŭ omŭ alŭ dumné-vóstră va fi pedepsitŭ greŭ, ci maĭ multŭ asupra d-vóstră ne vomŭ turbura strașnicŭ pentru catahrisisŭ la

n'aŭ împedicatŭ unele încercărĭ de rĕsvrătire. Așa a fostŭ rĕsvrătirea de la finea anuluĭ 1784, din Craiova, care se termină prin pedepsirea cu bătaie (1).

7) O mĕsură de edilitate aprópe nouă este pitaculŭ prin care se ordonă mahalagiilorŭ din Bucurescĭ de a nu lăsa să ămble slobode vitele lorŭ prin strade. Adevĕratŭ că motivulŭ acestuĭ pitacŭ este că vitele potŭ strica semĕnăturile ómenilorŭ. Apoĭ orĭ câtŭ să fi fostŭ locurĭ întinse semĕnate prin mahalale, e maĭ probabilŭ că pitaculŭ are în vedere arăturile de peste straja orașuluĭ, vitele fiindŭ duse afară pentru păscutŭ (2).

---

poruncile ce vĕ dămŭ; ci maĭ fițĭ următorĭ cu privegherea porunceĭ acesteia întocmaĭ după cum vĕ poruncimŭ, avêndŭ rĕspunsŭ Domnia mea de la dumné-vóstră, că ațĭ înțelesŭ porunca Domnieĭ mele și spre sĕvêrșirea trebeĭ vețĭ fi următorĭ; și fițĭ dumné-vóstră sănătoșĭ. 1785, Iunie 9.» (Cod. XII, fila 267.)

(1) 1784, Decembrie 20. S'a făcutŭ poruncă domnéscă către Caimacamulŭ Craioveĭ pentru nisce orășenĭ de acolo din Craiova ce aŭ fostŭ zurbagiĭ, să-ĭ pedepséscă cu bătaie, fiindŭ-că ceĭ carĭ i-aŭ trămisŭ s'aŭ pedepsitŭ aicĭ cu bătaie de către Măria sa la scara domnéscă, care carte s'a datŭ la ceaușulŭ spătărescŭ Drăgoĭ să o trimită.

Iŏ Michailŭ Constantinŭ Suțulŭ Vvd. i gpod. Zem. Vlas.

«Poruncimŭ Domnia mea d-luĭ Vel Armașŭ, pe toțĭ Țiganiĭ câțĭ se află pe margine împrejurulŭ Bucureșcilorŭ, orĭ domnescĭ, mŏnăstirescĭ, séŭ boerescĭ, să rêndueșcĭ zapciŭ ca să-ĭ rădice și să-ĭ isgonescĭ dimprejurulŭ Bucureșcilorŭ fără de a-ĭ îngădui a se maĭ întórce. tol. p. gpd. 1785, Octombrie 5.)» (Cod. XII, fila 323.)

(2) *Pitacŭ către Vel Spătarŭ pentru ca să dea poruncă mahalagiilorŭ să-și pue păzitorŭ la vite a nu strica holdele.*

«Cinstitŭ și credinciosulŭ boerulŭ Domnieĭ mele, dumné-ta Vel Spătarŭ, fiindŭ-că acum în vreme de primăvĕră când începŭ rodurile a eși, face trebuință ca toțĭ mahalagiĭ să-și pue păzitorĭ la vite a nu călca holdele ce sunt jurŭ împrejurulŭ Bucureșcilorŭ și a nu pricinui stricăciune și pagubă celorŭ ce aŭ muncitŭ și s'aŭ truditŭ cu atâta ostenélă la arăturile acelea; iată scriemŭ dumi-tale, să daĭ tare poruncă la toțĭ mahalagiiĭ, ca să-și pue păzitorĭ la vite negreșitŭ, acum din vreme, fără de a le lăsa maĭ multŭ slobode; la care acésta să-ĭ silescĭ cu zapciiĭ dumi-tale și fără de voĭe a o urma și a pune păzitorĭ la vite, pentru că de se va întêmpla a călca vitele vre-unuia arăturile cuĭ-vașĭ, se va păgubi apoĭ de acea vită. 1785, Martie 31.» (Cod. XII.)

Nu numaĭ de Bucurescĭ s'a ocupatŭ M. Suțu, ci, ca și predecesoriĭ domnĭ, a luatŭ unele mĕsurĭ de edilitate cu referință și la Craiova. Dămŭ în anexă pitaculŭ către căimăcămia Craioveĭ, prin care se constitue venituri pentru pavarea orașuluĭ (1). Asemenea o altă carte dom-

(1) Dându aci următorulŭ actŭ, atragemŭ din noŭ atențiunea lectoruluĭ asupra situațiuneĭ escepționale a sudițilorŭ rușĭ și austriacĭ.

Carte legată la Caimacamulŭ Craioveĭ pentru venitulŭ podurilorŭ din Craiova în ce chipŭ să se iae podăritulŭ.

«Cinstitŭ și credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ-mele biv Vel Păharnicŭ Manolache Romanitŭ, Caimacamulŭ Craioveĭ, sănătate; am vĕdutŭ Domnia-mea pentru ce scriĭ pentru venitulŭ podurilorŭ, că cerŭ mușteriiĭ ceĭ ce sunt cumpĕrătorĭ de acestŭ venitŭ a li-se arĕta mijloculŭ care are a se urma la strînsulŭ venituluĭ acestuia, spre a sci dela cine aŭ a lua podăritulŭ; pentru care veĭ sci dumné-ta, că sudițiĭ aĭ Nemțieĭ și aĭ Rusieĭ, care vorŭ intra, séŭ vorŭ eși cu marfă acolé în Craiova, aceștia, după împĕrătescŭlŭ firmanŭ, n'aŭ a plăti nicĭ podăritŭ, nicĭ trecĕtóre, nicĭ nimicŭ alta, fără numaĭ vama la sută treĭ, ci de va fi chirigiulŭ caruluĭ Raia de aicĭ, și stăpânulŭ mărfeĭ suditŭ, cumpĕrătoriĭ venituluĭ podurilorŭ să aibă a lua aceea ce este orênduitŭ de carŭ dela chirigiŭ, și chirigiulŭ fiindŭ-că are a plăti dela dînsulŭ acestŭ podăritŭ, va îngriji la tocméla ce are de a face cu neguțitoriulŭ, a i-se maĭ adăuga prețulŭ chirieĭ, iară de va fi chirigiulŭ suditŭ, și stăpânulŭ mărfeĭ Raia, va avé a lua acelŭ orênduitŭ podăritŭ dela neguțitoriŭ, stăpânulŭ mărfeĭ, iar când va fi și stăpânulŭ mărfeĭ și chirigiulŭ totŭ suditŭ, dela aceia n'are a se cere nimicŭ. Iară câte câtŭ are a se lua de carŭ, iată s'aŭ scosŭ fóia în ce chipŭ s'aŭ găsitŭ în condicele Divanuluĭ, că s'aŭ urmatŭ și la domnia-sa fratele Alexandru Vodă Ipsilantŭ, și pecetluită se trimite dumi-téle; ci dară într'acestașĭ chipŭ veĭ urma dumné-ta la vîndarea, séŭ căutarea venituluĭ podurilorŭ, și fiĭ sănătosŭ. 1784, Aprilie 25.» (Cod. XII, fila 148.)

Iŏ Mihailŭ Costantinŭ Suțu Voivodă i gspd.

Venitulŭ podurilorŭ câte câtŭ este orênduitŭ a se lua de carŭ.

Banĭ	
240	Carulŭ de marfă cu lipscănie.
90	Carulŭ cu bute cu rachiŭ.
45	Carulŭ de postavurĭ românescĭ.
30	Carulŭ de peĭ de mielŭ.
45	Carulŭ de peĭ de vacă.
60	Carulŭ de peĭ de epure.
60	Carulŭ cu bogasierie, astarŭ, peștemane.
45	Carulŭ cu cóse.
60	Carulŭ de brașovenie.

néscă relativă la apa de bĕutŭ din acelŭ orașŭ (1), articolŭ indispensabilŭ.

Bani	
60	Carulŭ cu bogasie, însă musuluri și marfă de Rumelia.
60	Carulŭ de arniciŭ.
60	Carulŭ cu lână de negustorie.
30	Carulŭ cu pĕrŭ de capră.
30	Carulŭ cu fierŭ.
30	Carulŭ cu butea cu vinŭ.
45	Carulŭ cu butea cu vinŭ, mŏnăstirescŭ, boerescŭ.

Așijderea și de alte care ce vorŭ veni cu alte feliuri de marfă în Craiova ce nu sunt mai susŭ numite, să iae de carŭ po bani trei-deci, însă să scie cumpĕrătoriulŭ venituluĭ podurilorŭ, că sudiții ai Rusiei și ai Nemții, carĭ vorŭ intra, séŭ vorŭ eși cu marfă acolea în Craiova, aceștia, după Impĕrătescululŭ firmanŭ n'aŭ a plăti, nicĭ podăritŭ, nicĭ trecĕtóre, nicĭ nimicŭ alta, fără numaĭ vamă la sută trei, ci de va fi chirigiulŭ caruluĭ Raia de aicĭ, și stăpânulŭ mărfeĭ sudituŭ, cumpĕrătoriulŭ venituluĭ podurilorŭ să aibă a lua aceea ce este orênduituŭ dela chirigiŭ, iar de va fi chirigiulŭ sudituŭ și stăpânulŭ mărfeĭ Raia, va avé a lua acelŭ orênduituŭ podăritŭ dela negustoriulŭ stăpânulŭ mărfeĭ; iar când va fi și stăpânulŭ mărfeĭ și chirigiulŭ totŭ sudituŭ, dela aceĭ n'are a se cere nimicŭ, iar dela ceĭ-lalți toți de obște, boerĭ, mŏnăstirĭ, negustorĭ și alțiĭ să aibă a plăti. 1784, Aprilie 25.» (Cod. XII, fila 149.)

(1) *Carte la Caimacamulŭ Craioveĭ a nu spăla nimenea grâŭ din orășenii din Craiova la jghiaburile fôntânilorŭ din Craiova.*

«...Zem. Vlas. Cinstitŭ și credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ-mele, dumné-ta biv Vel Banŭ Ianache Hrisoscoleŭ, biv Vel Banŭ Caimacamulŭ Craioveĭ, sănĕtate; fiindŭ-că ne-amŭ însciințatŭ Domnia-mea pentru fântânele de aicĭ din orașulŭ Craioveĭ, care cu atâta cheltuială sunt făcute, cum că uniĭ din orășenĭ mergŭ de spală grâŭ în jghiaburile lorŭ, alțiĭ spală lână i altele, și facŭ multă necurățenie, din care pricină daŭ zăticnire și la curgerea apeĭ, care acésta fiindŭ făr' de cale, iată cu acéstă poruncă a Domnieĭ-mele orênduimŭ pe Polcovniculŭ de Craiova, care este și va fi după vreme, să aibă purtare de grijă, ca pururea să fie cu luare aminte și cu priveghere a nu îngădui pe nimenĭ de acum înainte. De care să puĭ dumné-ta biv. vel Bane, acum după primirea cărții să dea de știre și să arĕte la toți domnésca nóstră poruncă, ca să știe că sunt opriți, și apoĭ când după aceea va prinde pre unulŭ din orășenĭ, că aŭ adusŭ calabalâcurĭ dealde acestea în jghiaburile fôntânilorŭ, să-ĭ ridice și să-ĭ arĕte la dumné-luĭ Caimacamŭ ca să-ĭ pedepséscă; și acéstă poruncă după ce se va arĕta și se va face cunoscută la toți, să stea la Metohulŭ sfinteĭ Episcopiĭ a Rômniculuĭ în păstrare, fiindŭ-că la Episcopie sunt legate fôntânele, ca în tótă vremea să-și aibă urmarea eĭ, făr' de a se lăsa la uĭtare; ci dar poruncimŭ Domnia-mea, Polcovnice de Craiova, să urmezĭ după porunca ce-ți dămŭ, și să fiĭ cu purtare de grijă în tótă vremea, a nu îngădui pe nimenĭ din orășenĭ. tol. p. gpd.» (Cod. XII, fila 176.)

Dămŭ egalmente în note și unele acte din care se póte vedé grija administrațiuneĭ ca orașulŭ Bucurescĭ să nu lipséscă de pâne și carne (1).

(1) *Pitacŭ către Vel Aga să aibă brutariĭ Bucureșcilorŭ făină măcinată, pentru întêmplărĭ de lipsă i de potópe.*

«Fiindŭ-că la o politie ca acésta, cu atâta mulțime de norodŭ, se cade ca totŭ-d'a-una a avé brutariĭ Bucurescilorŭ zaherea gata, făină măcinată pe câte 15 și 20 ḑile, ca când s'ar întêmpla, orĭ venirea apelorŭ marĭ să înnece morile, orĭ vremĭ grele, când nu póte veni zaherea de afară, să nu pătiméscă norodulŭ vre-o lipsă până a se îndrepta, séŭ scumpete a se face cu acéstă pricină; pentru aceea dar poruncimŭ dumi-tale Vel Agă, să daĭ poruncă la tótă brésla brutarilorŭ, și să-ĭ sileșcĭ acum și tot-d'a-una a avé zaherea de câte 15—20 de ḑile gata, grijindŭ dumné-ta de acésta, ca datorie a dumi-tale, a se păzi porunca Domnieĭ mele, care poruncă să puĭ dumné-ta vel Logofĕtŭ să se tréca în condica Divanuluĭ, spre a fi șciută tot-d'a-una, și să o daĭ la dumné-luĭ Vel Agă, ca să urmeze. 1785, Aprilie 30.» (Cod. XII, fila 250.)

Pitacŭ către Vel Aga cum să vêndă măcelarĭĭ carnea.

«Dumné-ta Vel Agă, după hotărîrea ce s'a făcutŭ de Domnia mea, fiindŭ-că după 15 ḑile din Paștĭ, este să intre în nartulŭ vînḑăreĭ a cărniĭ, iată-ți poruncimŭ: din ḑiua Duminicеĭ acesteia ce vine, să daĭ tuturorŭ măcelarilorŭ poruncă ca să vîndă carnea de óie treĭ parale, i carnea de vacă douĕ parale.»

Pitacŭ către Vel Spătarŭ a nu scóte nimenĭ zaherea de făină din Bucurescĭ.

«Dumné-ta Vel Spătarŭ, fiindŭ-că din împuținarea apeĭ Dâmboviței nu potŭ brutariĭ Bucurescilorŭ cu îndestulare a măcina acum la tóte morile zaheréua cea trebuinciósă Bucurescilorŭ și póte să se întêmple trebuință, pentru aceea poruncimŭ, pentru temere din întêmplare, să aibĭ a da dumné-ta din vreme poruncĭ la toțĭ căpitaniĭ, atâtŭ a străjilorŭ din Bucurescĭ, câtŭ și la căpitaniĭ de pe afară, ca să nu îngăduéscă pe nimenĭ a scóte zaherea măcinată afară din Bucurescĭ nicăiurea. tol. p. gvd. 1785, Decembrie 4.»

Pitacŭ către Vel Agă a popri morile de pe apa Colentina, să macine brutariĭ.

«Poruncimŭ Domnia mea dumi-tale Vel Agă, fiindŭ-că apa Dâmboviței fórte s'a împuținatŭ încât nu potŭ ămbla morile din Bucureșcĭ ca să se macine zaheréua cea trebuinciósă, pentru ca să nu se facă dar dintru acésta vre-o lipsă la trebuința obștеĭ norodului Bucurescilorŭ, să aibĭ dumné-ta, cu acéstă poruncă a opri morile de pe apa Colentineĭ, ca să se macine la dînsele numaĭ zaheréua brutarilorŭ pentru hrana Bucurescilorŭ întru acéstă trebuinciósă vreme. tol. p. gpd. 1785, Decembrie 4.» (Cod. XII, fila 332.)

Amintimŭ că în 1785 Decembre 5, Suțu, totŭ în interesulŭ aprovisionăreĭ Bucurescilorŭ ce se făcea dela morile de pe Dâmbovița, la cererea brutarilorŭ, a opritŭ funcționarea pivelorŭ de postavurĭ de pe acéstă apă, deși oprirea fu pe puținŭ timpŭ (1).

Căile de comunicațiune prin țéră și podurile pe ape nu prea aŭ ocupatŭ Domnia luĭ M. Suțu. Abia posedemŭ de la elŭ vre-o douĕ cărțĭ relative la poduri pe ape din țéră (2).»

LII.

M. Suțu și Românii ardelenĭ.

Sub o singură fasă ne maĭ rĕmâne să considerămŭ domnia luĭ M. Suțu: continuă elŭ ca domniĭ anterioriĭ a avé vre-o considerare maĭ deosebită pentru Românii din Ardélŭ?

Rĕspunsulŭ ne este afirmativŭ. Cu bună sémă, nu unŭ fanariotŭ ca M. Suțu putea înțelege importanța relațiunilorŭ dintre Țéra românéscă cu Transilvania, dar elŭ urméză curentuluĭ stabilitŭ și decĭ, pe de o parte continuă a recunósce privilegiile acordate la bisericașiĭ din Ardélŭ, și pe de alta acordă specială protecțiune bârsanilorŭ, ciobanilorŭ și în genere așa dișilorŭ *ungurenĭ*, adecă Românĭ din Transilvania. Aceștia se bucură de unŭ administratorŭ, séŭ Ispravnicŭ specialŭ. Negreșitŭ Românii Ardelenĭ nu totŭ-d'auna furĕ mulțămiți de administrațiunea acestuĭ Ispravnicŭ specialŭ, dar abusurile luĭ nu împuținézĕ

(1) Veḑĭ Cod. XII, fila 328.

(2) *Pitacŭ pentru podulŭ de la Fundenĭ alŭ dumné-luĭ Vorniculuĭ Racoviță.*

«Dumné-ta biv Vel Paharnice Ienache Lehliule, epitrópe, i dumné-ta biv Vel Paharnice Alexandre, Ispravnice alŭ Ilfovuluĭ, primindŭ acestŭ domnescŭlŭ nostru Pitacŭ să mergeți la podulŭ de la Fundenĭ a dumné-luĭ Vorniculuĭ Racoviță, ce este din josulŭ zăgazuluĭ, și vĕḑêndu-lŭ să faceți socotélă, câtă și ce felŭ de cherestea trebue spre a se face acestŭ podŭ, și câtă cheltuélă coprinde, să arĕtațĭ Domnieĭ mele cu fóie anume în scrisŭ. toli. p. gpd. 1785, Octombrie 21.» (Cod. XII, fila 327.)

valórea instituțiuneĭ Dămŭ în note maĭ multe acte relative la acéstă materie. Intre aceste acte sunt și acele relative la văcăritulŭ perceputŭ dela mocanĭ, cum și unŭ actŭ din care se constată, că eĭ aŭ voie a-și aședa perdele de stâne pe orĭ-ce moșie și a fi nesupĕrațĭ în aceste perdele până la o dată hotărîtă (1).

(1) *Carte de Isprăvnicie de ungurenĭ ot preste Oltŭ.*

«Zem. Vlas. Boeriuluĭ Domnieĭ-mele Constandinŭ biv Vel 2-lea grămăticŭ, pe care l'amŭ făcutŭ Ispravnicŭ *ungurenilorŭ strĕinĭ*, ce se afla cu locuința în cincĭ județe ot peste Oltŭ, ca să aibă a fi Ispravnicŭ și următorŭ întru tóte poruncelorŭ ce sunt date de către Domnia-mea, prin ponturĭ, pentru orênduiala acestorŭ ungurenĭ strĕinĭ, atâtŭ la strînsulŭ banilorŭ de ruptórea lorŭ după aședămîntulŭ ce aŭ a face istovulŭ în vreme la visterie, cât și pentru alte pricinĭ și rênduelĭ ale lorŭ, păzindu-le dreptatea întru tóte spre a fi ferițĭ de alte nedreptățĭ și supĕrărĭ, maĭ multe peste poruncile Domnieĭ-mele. Poruncimŭ și vouĕ tuturorŭ Ungurenilorŭ strĕinĭ dintr'acestea cincĭ județe, să avețĭ a-lŭ sci și a-lŭ cunósce pe numitulŭ boerŭ de Ispravnicŭ, dându-ĭ la tóte supunere și ascultare ce trebue. *ii saam receh gpd.* 1783, Septemvrie 30.» (Cod. XII, fila 45.)

Asemenea se face și la Ispravniciĭ de Ungurenĭ strĕinĭ din 12 județe de dincóce de Oltŭ.

Asemenea douĕ cărțĭ ca acestea se vorŭ face pe la létŭ 1786, Maiŭ 26 și în Domnia luĭ Nicolae Petru Mavrogheni Vvd.

Iată acte relative la bisericașiĭ ardelenĭ și la mocanĭ:

Carte domnéscă protopopuluĭ Ștefanŭ dela biserica scheilorŭ din Brașovŭ pentru douĕ-decĭ caĭ ceĭ are aicĭ la păsune.

«Zem. Vlascoi. Protopopuluĭ Ștefanŭ dela sfînta biserică a Scheilorŭ dela Brașovŭ, ca să aibă cu acéstă carte a Domnieĭ-mele a ținé aicĭ în țéră la pășune douĕ-decĭ caĭ ce-ĭ are împreună cu oile, și nimenea nicĭ unŭ felŭ de supĕrare să nu le facă, pentru că fiindŭ preotŭ de altă țéră și aflându-se protopopa slujitoriŭ la sfînta biserică dela Scheĭ, acéstă milă aŭ avut'o ĕlŭ care după vremĭ s'aŭ aflatŭ protopopa la acéstă sfîntă biserică din Scheĭ și maĭ înainte dela alțĭ frațĭ Domnĭ, precum din cărțile Domnielorŭ-séle, ne adeverimŭ. Decĭ și Domnia-mea m'am milostivitŭ de am datŭ voie maĭ susŭ numituluĭ protopopa, să-și ție în pace și fără' de supĕrare, pentru obiceiu.ŭ ce este de daŭ strĕiniĭ de vitele lorŭ ce le ținŭ la pășune aicĭ în țéră; dreptŭ aceea poruncimŭ Domnia-mea și dumné-vóstră Ispravnicilorŭ aĭ județuluĭ și vouĕ altora slujbașĭ, verĭ unde și în ce județŭ se vorŭ afla aceĭ caĭ, aĭ maĭ susŭ numituluĭ preotŭ, vĕdêndŭ cartea acésta a Domnieĭ-mele, nicĭ unŭ felŭ de supĕrare să nu li-se facă ci să vĕ feriți și se le dați pace întru tóte, că așĭa este porunca Domnieĭ-mele. ii saam. receh. gpmd. 1783, Octomvrie 21.» (Cod. XII, fila 46.)

LIII.

Austria și Rusia față cu M. Suțu.

Ne-amŭ întinsŭ fórte multŭ cu cercetările nóstre asupra lucrărilorŭ, din tóte direcțiunile sociale, economice și culturale ale Domnieĭ luĭ Michailŭ

Cartea sfinteĭ mŏnăstirĭ Răjnovu pentru mila ce are dela muntele Baiulŭ.

«*Zem. Vlascoi.* Fiindŭ-că sfînta biserică dela satulŭ Răjnovulŭ din ținutulŭ Ardéluluĭ, unde se cinstește și se prăsnuește hramulŭ sfîntuluĭ ierarhŭ Nicolae, ne avêndŭ alte venitурĭ, aŭ avutŭ milă dela alțĭ frațĭ Domnĭ, prin cărțĭ, venitulŭ munteluĭ Baiulŭ din județulŭ Prahoveĭ, care este pămîntŭ alŭ țĕreĭ aceștia, a pașce vitele locuitorilorŭ dintr'acelŭ numitŭ satŭ Răjnovŭ ne opritŭ și ne supĕratŭ de erbăritŭ, fără de numaĭ să ia venitulŭ pășuneĭ acelorŭ vite numita biserică acolo, care să fie pentru céră, untŭ-de-lemnŭ și tămâe; milostivitu-ne-amŭ Domnia mea de amŭ făcutŭ acéstă milă sfinteĭ bisericĭ, și amŭ datŭ venitulŭ munteluĭ Baiulŭ, care este pămîntŭ alŭ țĕreĭ aceștia, ca să aibă volnicie epitropiĭ ce s'aŭ rênduitŭ, însă din Ardélŭ liude doĭ, din satulŭ Răjnovŭ unŭ juratŭ pravoslavnicŭ anume ..... și din Brașovŭ starostea Ioaniciŭ Lebulŭ, și din pămîntulŭ țĕreĭ Domnieĭ mele dumné-luĭ biv Vel Stolnicŭ Dumitrache, printr'acăruia șcire să aibă putere starostea Ioaniciŭ Lebulŭ, să vîndă pe fieșce-care anŭ pășunea erbiĭ de pe acelŭ munte la numitulŭ satŭ Răjnovulŭ, pentru a-șĭ pasce vitele lorŭ într'însulŭ ca și maĭ nainte, însă cu prețulŭ ce vorŭ da alțiĭ, ca să nu se păgubéscă sfînta biserică de folosulŭ eĭ, și câțĭ banĭ se vorŭ lua aŭ să se dea cu bună socotélă spre cheltuială, prin mâna numituluĭ juratŭ din Răjnovŭ, la trebuințele ce are acea sfîntă biserică pentru făcliĭ, untŭ-de-lemnŭ și alte trebuincióse podóbe ale bisericeĭ, iar să nu se risipéscă banĭ în zadarŭ, séŭ să păgubéscă biserica; căcĭ și Domnia mea într'adinsŭ numaĭ pentru trebuințele și folosulŭ bisericeĭ amŭ făcutŭ acéstă milă cu întărirea cărțilorŭ altorŭ frațĭ Domnĭ, ce le-amŭ vĕdutŭ însușĭ Domnia mea, și pentru ca nu cum-va să fie biserica lipsită din nechiverniséla epitropilorŭ celorŭ din năuntru, după cum am înțelesŭ că de la o vreme încóce era lipsită, prin sfetirismosulŭ banilorŭ, hotărîmŭ ca starostea Ioanițŭ Lebulŭ, ca unulŭ ce are negoțŭ și viĭ în pămîntulŭ acesteĭ țĕrĭ, cândŭ îĭ va fi venirea în țéră pe fie-care anŭ, să mérgă împreună cu Stolniculŭ la prea sfinția sa părintele Mitropolitŭ Ungro-Vlahieĭ să arĕte vînd̦area pășuneĭ, și cheltuiala ce se va fi făcutŭ la ale bisericeĭ trebuințe, care socoteliĭ să se și tréce în condica sfinteĭ Mitropoliĭ. ii saam receh gpd. 1784, Ianuarie 2.» (Cod. XII, fila 96.)

Cartea Ungurenilorŭ străinĭ de cele ce arétă că sunt prădațĭ.

«...Zem. Vlascoi. Cinstitŭ și credinciosulŭ boerulŭ Domnieĭ mele biv Vel Clucerŭ Iorgake Suțulŭ Caimacamulŭ Craioveĭ sănĕtate, amŭ vĕdutŭ Domnia mea

Suțu. Se voru găsi unii, carĭ voru imputa lucrăreĭ nóstre, că, li se pare

---

cercetarea ce aĭ făcutŭ atâtŭ dumné-ta câtŭ și Ispravniculŭ județuluĭ, jălbilorŭ ce ne-aŭ datŭ Ungurenii sudițĭ din Transilvania, prin vechilulŭ lorŭ Danŭ Bupé și Iacobŭ Coltorŭ, cărora cercetărĭ făcêndu-li-se alegerea la câte pricinĭ s'a vĕ-ḍutŭ că sunt vechĭ, și cererea vechililorŭ este făr' de cale, li s'aŭ datŭ rĕs-punsulŭ, că nu aŭ a maĭ cerca nicĭ unŭ felŭ de pîră pentru acelea, iar pentru altele pricinĭ carĭ sunt maĭ noĭ, și carĭ se vĕdŭ că aŭ Ungurenii órcș-care cuvîntŭ a-și căuta prin judecată, aŭ rĕmasŭ să se cerceteze, și iată că atâtŭ pentru pliroforia celorŭ ce s'aŭ hotărîtŭ a fi nesupĕrațĭ de Ungurenĭ, câtŭ și pentru urmarea ce aĭ a face dumné-ta la pricinile ce sunt a se maĭ cerceta de isnóvă, îțĭ arĕtămŭ cu acésta domnésca nóstră carte tóte madelele jălbilorŭ d'impreună și mijlocului cu care aŭ a se sĕvêrși, adecă pentru pîra ce făcea asupra Paharniculuĭ Stanŭ Jianulŭ, cum că în vremea ce se afla Ispravnicŭ la sud. Gorjŭ, de sunt acum maĭ bine de anĭ 20, le-ar fi luatŭ taleri 600 și 44 casĭ, cu mâna unorŭ trimișĭ aĭ sĕĭ, de vreme ce Paharniculŭ tăgăduește, și Ungurenii nicĭ șciŭ pe aceia, ce ḍicŭ că le-aŭ luatŭ baniĭ și casiĭ, nicĭ vre-o adeverință de datŭ aŭ, și de vreme ce în 20 și maĭ bine de anĭ nu și-aŭ căutatŭ, maĭ vêrtosŭ în vremea Domnieĭ sale fratelui Alexandru Ipsilante Voivodŭ, când aŭ fostŭ venitŭ Ungurenii de aŭ datŭ jalbă, arĕtându pe toțĭ ceĭ ce cu care aŭ avutŭ pricinĭ, iar de Paharnicŭ nimicŭ n'aŭ pomenitŭ, s'a hotărîtŭ să aibă Paharniculŭ pace de acéstă pîră a lorŭ, după cum și vechiliĭ Ungurenilorŭ în cea de pe urmă cunoscêndŭ că ămblă rĕŭ la acésta, scornindŭ pricinĭ vechĭ de atâțĭ anĭ fără de a nu avé nicĭ o dovadă s'aŭ lăsatŭ înșișĭ eĭ și s'aŭ vazghecistisitŭ a nu maĭ căuta de la Paharnicŭ nimicŭ ; pentru pîra ce făceaŭ asupra luĭ Pătru Ilea Céușŭ, cum că în vremea rĕzmiriției, făcêndu-se de sine vameșŭ i-aŭ jăfuitŭ, și neavêndŭ Ungurenii dovadă, nu are a se căuta, ci numitulŭ céușŭ să fie nesupĕratŭ ; pentru pîra ce face, cum că unŭ Anghelŭ de la Cernădia din sud. Gorjŭ în anii trecuțĭ le-aŭ luatŭ câte șépte parale vamă pentru peile de la vitele ce le-aŭ muritŭ aicĭ în țéră, atâtŭ de la alțiĭ câtŭ și de la numitulŭ Iacovŭ Coltorŭ tal. 4, făcêndu-se cercetare prin judecată de către Ispravnicĭ, cu mărturiĭ a dovedituŭ Anghelŭ, că peile n'aŭ fostŭ dela vitele lorŭ, ci cumpĕrate de negustorie, pentru care eraŭ datorĭ să plătéscă vamă, ale căruĭ mărturiĭ fiindŭ-că aŭ datŭ și credință înaintea protopopuluĭ, să aibă dar Anghelŭ pace, după cum și Iacobŭ de față fiindŭ aci s'aŭ mulțămitŭ de acésta și s'aŭ odihnitŭ a nu maĭ face nicĭ o davă ; pentru pîra ce făcea asupra unuĭ Ioanŭ Ceaușulŭ de Potecași din sud. Vâlcea, că aŭ luatŭ tal. 12 dela unŭ Mihailŭ Ungurénulŭ, cu totulŭ tăgăduindŭ Ioanŭ Ceaușulŭ, și Ispravniciĭ vrêndŭ a face cercetare cu judecată, aŭ trimisŭ ca să aducă pe însușĭ acelŭ Mihailŭ, dar fiindŭ elŭ bolnavŭ, s'aŭ făcutŭ vechilŭ pe Sava Ciobanulŭ luĭ, carele vechilŭ stândŭ de față aŭ mărturisitŭ cum că de cincĭ anĭ trecuțĭ de când este slugă la acelŭ Mihailŭ Ungurénulŭ, nicĭ de cum nu șcie ca să-ĭ fie jăfuitŭ numitulŭ Ceaușŭ, séŭ Potecașiĭ luĭ măcarŭ cu banŭ. Decĭ după acéstă mărturie ce s'aŭ datŭ însușĭ vechilulŭ luĭ Mihailŭ, se cunósce că rĕŭ aŭ jăluitŭ Iacobŭ făcêndu-se vechilŭ fără de scirea luĭ, și rĕmâne a nu se supĕra Ioanŭ Ceaușulŭ de către numitulŭ Iacobŭ, iar Mihăilŭ de are vre-o davă să vie însușĭ elŭ să-și caute; pentru pîra ce făcea, cum că Pâr-

lorŭ, că perdemŭ din vedere în multe capitole şirulŭ istoricŭ, aşĭa cum

---

vulŭ ce aŭ fostŭ vătavŭ de Plaiŭ la létŭ 1779, le-aŭ luatŭ dela fieşŭ-care turmă câte unŭ mielŭ, nu aŭ cuvîntŭ la acésta a face cerere şi pîră, fiindŭcă după obiceiulŭ ce aŭ avutŭ vătaşiĭ prin cărţĭ domneşcĭ, primăvéra când se suie oile la munte a lua câte unŭ mielŭ şi unŭ caşŭ de stână, avaetulŭ vătafuluĭ, bine aŭ urmatŭ şi numitulŭ Pârvulŭ; pentru pîra ce făcea asupra luĭ Gheorghe Rovinariŭ din sud. Gorjŭ, cum că la létulŭ 1775 le-aŭ luatŭ 150 oĭ şi o iapă dreptŭ 6 anĭ, şi rĕmâindu-ĭ Rovinariŭ de judecată la Craiova, aŭ plătitŭ şi trépădulŭ tal. 3, banĭ 60; aŭ cercetatŭ Ispravnicĭĭ şi s'aŭ dovéditŭ că acelŭ Gheorghe Rovinariŭ cu poruncă domnéscă aŭ fostŭ orênduitŭ ca să iae dintr'o 100 oĭ una dela oile ce vinŭ din munţĭ pentru păşune şi iarăşĭ se întorcŭ înapoĭ, fiindŭ milă cu hrisóve domneşcĭ a mŏnăstireĭ sfântuluĭ Spiridonŭ şi după acea domnéscă poruncă aŭ luatŭ oile şi iapa zălogŭ dreptŭ 12 oĭ, şi neviindŭ Ungurenĭĭ ca să dea acele 12 oĭ, şi să-şĭ scóţă iapa, aŭ dat'o împreună cu acelea 150 oĭ la Ispravnicĭ, şi Ispravnicĭĭ vênd̦êndu-le acestea aŭ trimisŭ banĭĭ la epitropulŭ mŏnăstireĭ, iar Ungurenĭĭ jăluindu-se la Caimacamŭ, şi Caimacamulŭ vĕd̦êndŭ că bine le-aŭ luatŭ, după porunca domnéscă, i-aŭ pusŭ de aŭ plătitŭ mumbaşiruluĭ ce adusă la Craiova pe Rovinariŭ tal. 3,60; dreptŭ aceea nicĭ Rovinariŭ acesta n'are a se supĕra de către ungurenĭ; aceste 6 pricinĭ sunt de a nu se căuta, şi maĭ susŭ numiţiĭ aŭ a fi nebântuiţĭ de către vechilulŭ Ungurenilorŭ, după cum maĭ susŭ arétă; iar la acestŭ de maĭ josŭ numite pricinĭ veĭ urma dumné-ta Caimacamule, după cum îţĭ poruncimŭ, adecă: pentru pîra ce facŭ asupra Cluceruluĭ Geanoglu, cum că în vremea Domnieĭ-séle Alexandru Ipsilante aflându-se Ispravnicŭ la sud. Gorjŭ, le-arŭ fi luatŭ taleriĭ 35 jalŭ, de vreme ce nu se odihnescŭ după cercetarea dumi-téle şi facŭ apelaţie, să arĕţĭ porunca Domnieĭ-mele Cluceruluĭ Geanoglu ca să-şĭ trimiţă vechilulŭ negreşitŭ, pe care să-lŭ iea mumbaşiruluĭ ce este orênduitŭ să-lŭ aducă aicĭ. Pentru cea ce se jăluescŭ, cum că unŭ Anastasie ce aŭ muritŭ aflându-se la sud. Gorjŭ, i-aŭ jăfuitŭ asemenea ca şi Ciudinŭ vătavulŭ, fiindŭ-că din înşciinţarea Domnieĭ-téle vedemŭ cum că cercetându pe soţia luĭ Anastasie, aŭ arĕtatŭ că atuncĭ când se află Anastasie bărbatulŭ sĕŭ vătavŭ nu o avea pe dînsa întru căsătorie, şi de acea nu ştie ce să rĕspund̦ă, şi nicĭ dumné-ta n'aĭ făcutŭ vre-o hotărîre sĕvêrşită la pretendirima acésta, să cercetezĭ dar acum cine este clironomulŭ luĭ Anastasie? şi pe acela ce va fi clironomŭ să-lŭ daĭ în mâna Mumbaşiruluĭ să-lŭ aducă aicĭ, ca să se facă cercetare cu judecată. Pentru jalba ce face Oprea Ilea asupra luĭ Dumitrache Viişorénu biv Vel Armaşŭ, cum că în vremea Domnieĭ sale fratelуĭ Alexandru Vodă Ipsilante, aflându-se Armaşŭ alŭ doilea la Craiova, i-ar fi luatŭ doĭ caĭ, măcarŭ că ne scriĭ dumné-ta cum că Armaşulŭ a arĕtatŭ cartea de judecată a dumné-luĭ Banuluĭ Ienache Hrisoscoleu, de vreme ce era Caimacamŭ acolo la Craiova, întru care cuprinde că aceĭ caĭ nu s'aŭ luatŭ de la mâna Opriĭ, ci de la alţiĭ ce era în bănuială că arŭ fi furatŭ, cărora rĕposatulŭ Clucerŭ Razu, ce a fostŭ Caimacamŭ, puindu-le sorocŭ ca să aducă dovadă, cum că sunt caiiĭ lorŭ, iar nu de furatŭ, şi ne maĭ arĕtându-se i-aŭ luatŭ Clucerulŭ Razu şi nu aŭ rĕmasŭ asupra Armaşuluĭ; dar de vreme ce Oprea adaogă multŭ a se jălui şi a se prinde, că nicĭ de furatŭ aŭ fostŭ caiĭ, nicĭ i-aŭ luatŭ Clucerulŭ Razu, ci aŭ fostŭ dreptŭ aĭ fe-

până astădi este deprinderea a se înțelege istoria Românilorŭ. In locŭ

---

ciorilorŭ luĭ Danŭ Lupea și sunt asupra Armașuluĭ, veĭ avé a urma dumné-ta într'acestașĭ chipŭ, ca după ce întâiŭ va dovedi Danŭ Lupea, cu vrednică dovadă, că sunt caĭ bunĭ aĭ feciorilorŭ luĭ, iar nu de furatŭ, să pue apoĭ pe Armașŭ ca să primească carte de blăstemŭ, cum că Clucerulŭ Razu i-aŭ luatŭ aceĭ caĭ, și nu aŭ rĕmasŭ asupra luĭ, și primindŭ va fi în pace, și fecioriĭ luĭ Danŭ Lupea viindŭ aicĭ cu dovadă îșĭ vorŭ căuta cu clironomiĭ Cluceruluĭ Razu, iar neprimindŭ carte de blăstemŭ să-lŭ apuce să plătéscă caiĭ. Pentru cea-ce se jăluescŭ de Constantinŭ Ciudinŭ vătavŭ de plaiŭ din sud. Gorjŭ, că anŭ vĕră aŭ luatŭ de fieșce-care stână câte taleriĭ doĭ, i câte patru cașĭ, și oprindŭ turmele cu pricină de beilicŭ i-aŭ jăfuitŭ luândŭ de la fiesce-care câte taleriĭ 5 și până la 10, scriŭ Ispravniciĭ de Gorjŭ cum că vătavulŭ a tăgăduitŭ, că numaĭ obicĭnuitulŭ avaetŭ alŭ vătășieĭ aŭ luatŭ iar de este vre-unŭ dovagiŭ cum că i-aŭ datŭ maĭ multŭ, să vie de fațăă acelŭ jăfuitŭ și va plăti; însă fiindŭ-că numiții vechilĭ aĭ Ungurenilorŭ ḑiseră că și însușĭ de la eĭ s'aŭ luatŭ acestŭ jafŭ în anulŭ trecutŭ, și dovadă nu potŭ avé, căcĭ alțiĭ străinĭ nu aŭ fostŭ între dînșiĭ când i-aŭ jăfuitŭ, făr' de numaĭ eĭ și tovarășiĭ lorŭ, și cerură la acésta ca să primească Constantinŭ Ciudinŭ carte de blăstemŭ, a cărorŭ cerere s'a primitŭ; pentru aceea poruncimŭ să aduceț pe Constantinŭ vătavulŭ, acole, înaintea dumi-tale, să-ĭ daĭ cartea de blăstemŭ, și de va mărturisi că n'a luatŭ maĭ multŭ decât obicĭnuitulŭ havaetŭ alŭ vătășieĭ luĭ, va avé pace, iar neprimindŭ și dovedindu-se că i-aŭ jăfuitŭ, precum jăluescŭ, nu numaĭ să-lŭ apucĭ ca să împlinéscă negrețitŭ cea-ce va fi luatŭ rĕŭ, ci încă să ne însciințezĭ, ca să se și pedepséscă numitulŭ vătavŭ, ca unŭ jăfuitorŭ și următorŭ împotriva poruncilorŭ. Pentru davaua ce facŭ asupra luĭ pentru mortasipulŭ, și luĭ Ioanŭ Socolŭ că le aŭ luatŭ taleriĭ 50, cu nume de vamă pentru rîmătoriĭ carĭ ținŭ la oile lorŭ în munțĭ, înșciințézăă Ispravniciĭ județuluĭ, că maĭ susŭ numițiĭ aŭ rĕspunsŭ cum că eĭ fiindŭ orênduițĭ de vameșĭ, aŭ luatŭ câte 20 de banĭ pentru rîmătoriĭ ce-ĭ aveaŭ cumpĕrațĭ Ungureniĭ din țĕră, urmândŭ după catalogulŭ domnescŭ; la acésta dumné-ta aducêndŭ pe părițĭ de fațăă cu vechilulŭ Ungurenilorŭ, să cercetezĭ cu deamăruntulŭ, și de se va dovedi că rîmătoriĭ i-aŭ avutŭ de cumpĕratŭ, și craŭ datorĭ a plăti vamă, și bine le-aŭ luatŭ, să aibă poterașiĭ și Ioanŭ Socolŭ pace, iar dovedindu-se că nu i-aŭ avutŭ cumpĕrațĭ, nicĭ era datorĭ a plăti vamă, și rĕŭ le-aŭ luatŭ, să-ĭ apuce să împlinéscă, la care de va fi trebuințăă să daĭ și carte de blăstemŭ maĭ susŭ numițilorŭ. Pentru jalba ce facŭ, că unŭ Tudorŭ plăiașŭ din sud. Gorjiŭ le-aŭ luatŭ câte 40 banĭ de rîmătorŭ cu nume de vamă i de erbăritŭ, fiindŭ-că în cercetarea Ispravnicilorŭ ce ne-a trimisŭ, vedemŭ că nu lămurescŭ pricina, să urmezĭ dumné-ta a o isprăvi totŭ cu asemenea mijlocŭ, precum la pîra de poterașiĭ mortasipĭ și de Ioanŭ Socolŭ; așijderea și pentru ceea-ce ḑicŭ, că unŭ Anghelŭ Răduțŭ din sud. Gorjŭ, ĭ-aŭ jăfuitŭ asemenea ca Tudorŭ plăiașulŭ, aceașĭ teorie să facĭ iarășĭ ca cu poterașiĭ și Ioanŭ Socolŭ. Pentru pîră ce făcură asupra luĭ Mihaiŭ Călcescu, cum că la lét. 1775 le-aŭ luatŭ vamă pentru untŭ, brânză și miță, carĭ aŭ trecutŭ în lăuntru de trebuința caselorŭ lorŭ, din care banĭ numaĭ tal. 157, 102 li s'aŭ întorsŭ de către rĕposatulŭ Vasile vameșulŭ ce aŭ fostŭ avutŭ pe acestŭ Mihaiŭ Călcesculŭ orênduitŭ la vamă, iar pentru ceĭ-

de a ne ocupa cu preferință de situațiunea făcută Domnului M. Suțu, de relațiunile Austrieĭ și ale Rusieĭ la Pórtă, noĭ, de și amŭ făcutŭ

---

lalțĭ li s'aŭ făcutŭ carte dela Domnia sa fratele Alexandru Vodă Ipsilante cu mumbașirŭ ca să le împlinéscă, arĕtându-ne și acea carte domnéscă de o vĕdumŭ cu lét. 1778, Maiŭ 25, și nicĭ o împlinire că nu li s'aŭ făcutŭ, ci dumné-ta aducêndŭ pe Mihaiŭ Călcesculŭ, să cercetezĭ și de nu li s'aŭ făcutŭ răfuire precumŭ orênduise fratele Alexandru, să energhisești în faptă cuprinderea aceĭ poruncĭ domnești și să apucĭ pe Călcesculŭ cu strînsóre ca să împlinéscă negreșitŭ, totŭ ceea-ce va fi asupra luĭ până la una, iar de va tăgădui că nu a luatŭ maĭ multŭ decât aceĭ tal. 157, 102, să-ĭ daĭ carte de blăstemŭ, și așia să isbrănești. Pentru pricina ce cu fecioriĭ luĭ Ioanŭ Diaconŭ Pațachia din sud. Gorjŭ, i cu Ciucă ce a fostŭ vătavŭ în sud. Vâlcea, de care nu le-aĭ făcutŭ dumné-ta nicĭ o izbrănire, căcĭ nefiindŭ aceștia acolea la sorocŭ ce s'aŭ fostŭ pusŭ, aĭ ḑisŭ vechililorŭ ca să trimiță mumbașirulŭ să-ĭ aducă, și nu aŭ pututŭ aștepta până va veni, să trimiți acum pe mumbașirŭ să aducă fără de voe să cercetezĭ pricinile ce aŭ cu dînșiĭ, atâtŭ prin alte doveḑĭ, cât și cu carte de blăstemŭ și alegêndŭ în scrisŭ să li se facă și împlinire, de ceea-ce va avé cu dreptŭ a lua dela dînșiĭ. Acéstă îndreptare a jălbeĭ Ungurenilorŭ vomŭ Domnia mea a face cu epimelie ca să ia sfîrșitŭ fie-care pricină, fără de a nu se maĭ prelungi și a ne maĭ veni cu altă jalbă; pentru care iată într'adinsŭ se trimite și mumbașirŭ sluga Domnieĭ mele . . . . cu carte de blăstemŭ dela sfinția sa Episcopulŭ Rômniculuĭ, ca pentru cea ce va isbrăni de acolea să urmeze după hotărîrea dumi-tale a face împlinirea, iar pe ceĭ ce aŭ a se aduce aicĭ să-ĭ ia să-ĭ aducă la Divanŭ, căruia mum-bașirŭ prin marafetulŭ dumi-tale, să aibă a i se împlini trépĕdŭ dela ceĭ ce i-aŭ adusŭ, și-ĭ va aduce la judecată, fără de a se păgubi. 1785, Iulie 15.» (Cod. XII, fila 289.)

Carte de volnicie pentru ungurenii din Transilvania, către Caimacamulŭ Craioveĭ, de ceĭ ce i-aŭ jăfuitŭ.

«Zem. Vlas. Cinstitŭ și credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ-mele biv. vel Clucerŭ Iorgache Suțu Caimacamulŭ Craioveĭ, sănătate; îțĭ facemŭ în știre, că la Domnia-mea aŭ datŭ jalbă Ungureniĭ strĕiniĭ i sudițiĭ din Transilvania, prin vechiliĭ lorŭ, Danŭ Lupea și Iacobŭ Coltorŭ, cum că li s'aŭ făcutŭ jafurĭ, nedreptățĭ și luărĭ maĭ multŭ peste obiceiŭ de către ceĭ ce cu osebită fóie i-aŭ arĕtatŭ, și după jalba ce aŭ fostŭ datŭ la Domnia-sa fratele nostru domnulŭ Alexandru Ipsilante Voivodŭ, aducêndu-se aicĭ treĭ séŭ patru din ceĭ ce i-aŭ jăfuitŭ, dela uniĭ li s'aŭ făcutŭ împlinire de aicĭ, iar cu alțiĭ orênduindu-se la cercetare aicĭ la Craiova, nu li s'aŭ făcutŭ împlinire; pentru care iată într'adinsŭ orênduimŭ pe sluga Domnieĭ-mele copilŭ din casă de Divanŭ, care viindŭ acolea cu vechiliĭ Ungurenilorŭ să aducă pe toțĭ ceĭ arĕtațĭ prin fóie înaintea Domnieĭ-téle, și câtŭ pentru pricinele ce s'aŭ cercetatŭ și s'aŭ isbrănitŭ în vremea Domnieĭ-séle fratelui Alexandru Ipsilante Voivodŭ, să n'aĭ a face altă cercetare, fără' de numaĭ cele ce se vĕḑŭ după cartea Domnieĭ-séle care este la mâna Ungurenilorŭ, că aŭ rĕmasŭ a li-se împlini, de nu li-se va fi

și acésta încă de la începutŭ, amŭ stăruitŭ maĭ multŭ a ne ocupa de modulŭ cum M. Suțu a administratŭ țéra în acéstă domnie a luĭ la

---

împlinitŭ, să li-se facă acum împlinire, iar pentru celea ce nu vorŭ fi isprăvitŭ, să cercetezĭ dumné-ta, fieșĭ-care pricină, din ce vreme este? cu ce mijlocŭ? și pentru ce li s'a făcutŭ acea luare? și la care veĭ dovedi că aŭ Ungurenĭĭ dreptate și li s'aŭ luatŭ rĕŭ, să daĭ în scrisŭ, după care să urmeze mumbașirulŭ a face împlinire de dreptulŭ lorŭ, iar care nu se va odihni pe alegerea dumi-téle, pentru ceĭ cu pricinĭ micĭ, ne veĭ înșciința, iar pe ceĭ cu pricinĭ marĭ să-ĭ iae mumbașirulŭ orĭ pe însușĭ, séŭ vechiliĭ Ungurenilorŭ, să-ĭ aducă la Divanŭ, și cine va rĕmâné de judecată să plătéscă trépĕdulŭ și cheltuiala, iar care va fi în slujbă și trébă domnéscă, aceĭ să-șĭ trimiță vechilulŭ. 1785, Martie 4». (Cod. XII, fila 254.)

«S'aŭ scrisŭ și la dumné-luĭ Caimacamulŭ Craioveĭ și s'aŭ arĕtatŭ și ifosulŭ cărțilorŭ slobode ce este să dea dumné-luĭ la mânile sudițilorŭ întocmaĭ după acestŭ isvodŭ ce s'aŭ scrisŭ maĭ josŭ.» (Cond. XII, fila 220.)

Carte legată către Ispravniciĭ de județŭ, a Bârsanilorŭ și Țuțueniloră a nu-ĭ supĕra Ispravniciĭ moșiilorŭ i ceĭ ce cumpĕrŭ venitulŭ când punŭ primăvéra oile la perdele.

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ de prin județe sănătate, aŭ jăluitŭ Domnieĭmele Bârsaniĭ și Țuțueniĭ sudițĭ, cum că primă-véra când se punŭ cu oile lorŭ la perdele pentru fătăciunĭ, se supĕră de către cumpĕrătoriĭ de venitŭ și de către Isprăvniceiĭ moșiilorŭ, făcêndu-le cereriĭ împotriva poruncilorŭ; pentru care fiindŭ-că și în pravilnicésca condică la list. 19, unde sunt rênduite celea drepte ale stăpânilorŭ de moșiĭ, scrie la cap. 21, chiar într'acéstașŭ chipŭ ad: *dela perdelele de oĭ ce sunt cu fătăciune pe moșie, are să iae stăpânulŭ moșieĭ de tótă perdéua câte unŭ mielŭ i câte tal. unulŭ*, și aŭ a ședé acolo perdelele dela Blagoveșteniĭ până la sfîntulŭ Gheorghe; iată că vĕ poruncimŭ după acéstă cuprindere a pravelniceșceĭ condicĭ urmândŭ dumné-vóstră, să nu îngăduițĭ nicĭ pe Isprăvniceiĭ moșiilorŭ, nicĭ pe cumpĕrătoriĭ de venitŭ, a supĕra și a cere maĭ multŭ, și de le va lua vre-unĭĭ dintr'acestașĭ câtușĭ de cât în potriva condiceĭ, nu numaĭ să le împliniți, ci să ne înșciințați și așa să-ĭ apĕrați și să-ĭ diefendipsiți, ca cu maĭ multŭ să nu se supere. 1785, Martie 27.»

Carte la Ispravniciĭ ot sud. Saacŭ pentru jalba străinilorŭ din țéra Bârseĭ asupra luĭ Andreiŭ Vătavulŭ de supĕrările ce le făcea.

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot sud. Saacŭ, sănĕtate; dintr'acestŭ rĕvașŭ ce ĭlŭ trimitemŭ veți vedé cele ce se jăluescŭ toți străiniĭ din țéra Bârseĭ asupra luĭ Andreiŭ Vătavulŭ de plaiŭ, pentru care măcarŭ că s'a scrisŭ porunca Domnieĭ mele, și însușĭ luĭ ca să se feréscă a face străinilorŭ acestora supĕrare, séŭ câtŭ de puținŭ necazŭ, înpotriva poruncilorŭ nóstre, dar și dumné-

Munteni, documentându, cu prisosință chiar, aserțiunile nóstre din acestŭ punctŭ de vedere, cu numeróse acte inedite. Ceĭ carĭ îșĭ facŭ idealulŭ istorieĭ române, în cunóscerea relațiunilorŭ Domnilorŭ cu străinĕtatea, nu vorŭ sci nicĭ odată istoria adevĕrată a Românilorŭ. Nu cu înșirarea după cărțĭ deja scrise în limbĭ străine, vomŭ afla istoria evo-

vóstră poruncimŭ deosebitŭ să aduceți pe numitulŭ vătavŭ înaintea dumnévóstră, de față cu ceĭ ce vorŭ fi vechilĭ aĭ Bârsanilorŭ, să cercetezĭ jalba lorŭ, și de li se va fi făcutŭ vre-o nedreptate și necazŭ, și vorŭ fi cercatŭ pagubă din pricina și zătignirea luĭ, și-ĭ va fi supĕratŭ împotriva poruncilorŭ și hotărîrilorŭ Domnieĭ mele, ce sunt pentru Bârsanĭ, nu numaĭ să îndreptațĭ, dojănindŭ pe vătavŭ a se feri în totŭ chipulŭ de a nu le face nedreptate, séŭ supĕrare împotriva poruncilorŭ domnescĭ, și încă să ne înșciințațĭ negreșitŭ. 1786, Ianuarie 17.»

«Sluga Domnieĭ mele Andreĭ Vătavulŭ de plaiŭ sud. Saacŭ, dintru acéstă copie de rĕvașŭ veĭ vedé cele ce se jăluescŭ pentru tine toțĭ străiniĭ din ținutulŭ Bârseĭ, pentru care, măcarŭ că amŭ scrisŭ Ispravnicilorŭ județuluĭ ca să facă cercetare, și să ne înșciințeze de aĭ făcutŭ urmare împotrivă; dar iată și ție îțĭ poruncimŭ să te fereșcĭ în totŭ chipulŭ de a nu le face câtŭ de puținŭ necazŭ și supĕrare împotriva ponturilorŭ nóstre, ce sunt pentru Bârsanĭ, căcĭ nu numaĭ podepsitŭ veĭ fi, ci te veĭ lipsi de mila Domnieĭ mele. 1786, Ianurie 17.» (Cod. XII, fila 343.)

Cu deosebire remarcabilă este următórea *carte legată*, circulară către Ispravnicĭ, prin care Suțu, ca și A. Ipsilantŭ, acordă o specială protecțiune bârsanilorŭ, ciobanilorŭ românĭ din țéra Bârsiĭ:

17 Cărți legate către Ispravnicĭ, văcărituluĭ cum să se urmeze a se lua de la Bârsanĭ.

«Dumné-vóstră Ispravnicilorŭ ot sud. sănătate, vĕ facemŭ în șcire că pentru vitele marĭ, adecă caĭ, boĭ, vacĭ, bivolĭ ale străinilorŭ ce le hrănescŭ la pășiune aicĭ în pămîntulŭ țĕreĭ, așa s'a făcutŭ hotărîrea Domnieĭ mele, că după cum s'a urmatŭ în anulŭ trecutŭ și anțĕrțŭ, cum și maĭ nainte de la hotărîrea Domnieĭ séle fratele Alexandru Vodă în cóce, și după cum aŭ plătitŭ în toțĭ aniĭ până acum, așa să le plătéscă și estimpŭ, adecă Bârsaniĭ ceĭ din ținutulŭ Bârseĭ din Transilvania să plătéscă văcărituluĭ *străinilorŭ, de vită câte banĭ 33*, iar ceĭ-lalțĭ străinĭ să plătéscă toțĭ de vită câte banĭ 66 după obiceiŭ, iar tunșiĭ și mânzațiĭ să plătéscă doĭ unulŭ după vechiulŭ obiceiŭ. Ci dar după acéstă hotărîre să urmațĭ întocmaĭ, și numaĭ Bârsaniĭ ceĭ din ținutulŭ Bârseĭ din Transilvania pe carĭ îĭ adeverézŭ cărțile domnescĭ, ce aŭ la mânĭ, să plătéscă de vită câte *banĭ 33*, iar ceĭ-lalțĭ străinĭ toțĭ să plătéscă câte *banĭ 66*, de care vĕ poruncimŭ să dațĭ totŭ ajutorulŭ orênduițilorŭ slujbașĭ aĭ oerilorŭ, ca într'acestașĭ chipŭ să se facă împlinire banilorŭ văcărituluĭ de la dînșiĭ deplinŭ. 1786, Ghenarie 29.»

luțiuneĭ nóstre interne culturale și chiar naționale. Lectorulŭ care a urmăritŭ cătŭ de superficialŭ fășciórele ce aŭ apărutŭ până astădĭ din lucrarea nóstră, îșĭ va fi datŭ deja sémă deplină, de mersulŭ aceleĭ evoluțiuni. De la o domnie la alta, acéstă evoluțiune merge înainte. Este *șirŭ* și *logică* în desvoltarea nóstră culturală. Numaĭ urmândŭ ca firulŭ Ariadneĭ, acestŭ șirŭ, vomŭ puté să ne esplicămŭ marele fapte ale secoluluĭ alŭ XIX. Unŭ Tudorŭ Vladimirescu, revenirea Domnieĭ pămîntene, reorganisarea țĕrilorŭ sub Regulamentulŭ organicŭ, îșĭ aŭ esplicarea în secolulŭ alŭ XVIII-lea. Istoria *documentată* a desvoltăreĭ nóstre economice, naționale și culturale le esplică, iar nu *cărțile* scrise de străinĭ despre răsbóele Rusieĭ, Austrieĭ și Turcieĭ, resbele atingêndŭ și Principatele, orĭ notele diplomatice schimbate între aceste puterĭ, avêndŭ referințe cu Domniile țĕrilorŭ române.

Să nu se impaciente lectorulŭ, când nu vomŭ mărgini istoria Dom nieĭ luĭ M. Suțu, ca Aronŭ Florianŭ, dicêndŭ că era acestŭ Domnŭ «*de unŭ caracterŭ dulce și omenosŭ, purtarea luĭ era plăcută la toțĭ; o singură pată avea, care era lăcomia de banĭ*» și că «*cu tóte acestea M. Suțulŭ, după o administrare de 2 anĭ și 9 lunĭ ese din scaunŭ* (1). Laurianŭ și maĭ puținŭ ne-a spusŭ despre Michailŭ Suțulŭ Abia ne-a arĕtatŭ că M Suțu, dragomanulŭ, succese în 1783 luĭ Caragea (2) și nu ne maĭ spune alta despre Domnia luĭ M. Suțulŭ decât că la 26 Martie 1786, Pórta îlŭ scóte din Domnie și pune pe N. Mavrogheni.

Apoĭ când doĭ istoricĭ, douĕ reputațiunĭ ca acestea, n'aŭ lăsatŭ altă istorie a Domnieĭ luĭ Suțulŭ, și când, sub ochiĭ noștri, pe urma lorŭ, se publică manuale pentru școlĭ și maĭ puținŭ sciutóre de istoria nóstră lăuntrică, chiar de amŭ abusa cu prea multa îngrămădire de documente și cu acésta amŭ face puținŭ atrăgĕtóre pentru cititoriĭ rĕŭ nărăviți, lucrarea nóstră, noĭ decișĭ suntemŭ a deșerta în ea totŭ ce până astădĭ posedemŭ ca documente în ghiozdanele nóstre.

---

(1) Aronŭ Florianŭ nu face aci decât a repeți cele dise despre M. Suțu de către Raicevicĭ, care-lŭ califica de «uomo da bene e di eccellente condotta. *Osserv. Storiche* pag. 30.— Aronŭ Florianŭ în Ist. Princ. Românieĭ. 1839, pag. 165.

(2) Laurianŭ. *Ist. Românilorŭ*, 1783, pag. 551 și 554.

Aşĭa fiindŭ, vomŭ adăogi aci, câte-va informaţiunĭ complementare la studiulŭ deja făcutŭ maĭ susŭ despre domnia luĭ M. Suţulŭ.

Odată cu avenirea la tronulŭ Muntenescŭ a luĭ M. C. Suţulŭ amŭ arĕtatŭ cum Austria isbuti să capete dela Pórtă (16 Octobrie 1783) senetulŭ de recunóscere a înfiinţatuluĭ Consulatŭ generalŭ austriacŭ în Principate (1).

Importanţa şi efectele ce avu acestŭ triumfŭ alŭ politiceĭ austriace, faţă cu Principatele, a pututŭ să le aprecieze lectorulŭ, din cercetarea de până acum a afacerilorŭ lăuntrice şi externe a ambelorŭ ţĕrĭ române.

Culminanţa triumfuluĭ Austrieĭ urmă însă în 24 Februarie 1784, când Austria dobândì dela Turcia convenţiunea comercială.

Aplicaţiunea acesteĭ convenţiunĭ, séŭ măcarŭ silinţa ce-şĭ dete Raicevicĭ, agentulŭ Austrieĭ, de a se aplica acea convenţiune, maĭ alesŭ cât privesce drepturile şi scutirile sudiţilorŭ şi vama de 3%, încă aŭ făcutŭ în maĭ multe rînduri, obiectulŭ cercetărilorŭ nóstre. Amŭ constatatŭ marile scăderĭ aduse financelorŭ, comerciuluĭ şi în genere demnităţeĭ statelorŭ române, prin convenţiunea austro-turcă din 1784.

Nu este de prisosŭ decĭ de a da aci întregĭ aceste douĕ acte, carĭ deşi încheiate de douĕ puterĭ străine, aŭ grele consecinţĭ, prin aplicarea lorŭ forţată în ţĕrile nóstre.

Traduzione del comando del Gran Signore diretto al Principe di Vallachia.

«All' inclito trà li Principi della Nazione del Messìa, il Voivoda di Vallachia, li di cui estremi sieno felici.

«Pervenuto che vi sarà il presente mio Supremo ed Imperiale Commandamento saprete qualmente, Il più cospicuo Signore tra grandi della nazione Christiana, il Signore Barone Herbert Rathkeal Internunzio Cesareo Residente presso

(1) Veḑĭ *Zinkeisen* (Johann Wilhelm), Geschichte der Europäischen Staaten. Sechster Theil, pag. 501. «Nachdem demzufolge der Hospodar der Moldau zu Anfang des nächsten Monats eine besondere Erklärung in Betreff der Erleichterung des Handelsverkehrs der Kaiserlichen Unterthanen in seinem Lande erlassen hatte, wurde im Mai die Beobachtung des obigen Handelsvertrags den dabei zunächst betheiligten Statthaltern und Provinzialbeamten durch einen eigenen Ferman noch ganz besonders zur Pflicht gemacht.»

Veḑĭ ambele acte ce adaogă *Neumann*, în traducerea cărţeĭ luĭ *Martens şi de Cussy* (Recueil de traités etc.) la pag. 337 şi 340.

la mia sublime Porta, (il di cui termine sia felice) ha presentato alla medesima una sua Memoria nel contenuto della di cui traduzione espone, che per procurare l' assistenza, e protezione ai mercanti sudditi di S. M. L' Imperatore de' Romani, che a cagion del commercio continuamente vanno, e vengono per le Provincie della Vallachia, e Moldavia, e per le vie del Danubio, fu da canto della succennata sua Imperiale Maestà l'anno passato mandato in quei contorni l' Illustre trà Primati della Nazione del Messia, Raicewich attuale Segretario della Corte Imperiale (la di cui sagacità sia aumentata). E siccome il commercio và vie più sempre accrescendo, ed aumentandosi, così per il buon ordine degl' interessi del Commercio, per la sicurezza dei mercanti Tedeschi che vanno, e vengono, e che quivi si ritrovano ; comme pure per accudire, ed attendere ai loro affari, e negozj, è stato egli dall' accennata Imperiale Corte destinato per suo Agente ; e che quantunque l' assistenza e buon trattamento usato fin' ora dai Voivoda di Vallachia, e di Moldavia verso la persona del succennato Segretario, dia motivo di esserne sodisfatti, ciò non ostante, perchè non si abbia ad usare verun mancamento nella protezione, ed osservanza, che secondo il costume esige il suo carattere, la suddetta Corte Imperiale richiede amichevolmente, che sia ordinato tanto a Voi che siete il sopraccennato Voivoda, quanto al Voivoda di Moldavia, acciochè tutti quei trattamenti, immunità, e privilegj, concessioni, ed usanze stipulate delle Imperiali Capitolazioni verso li Consoli, ed Agenti della riferita Imperiale Corte, abbiano da essere observate anche verso il sopraccennato ; facendo il summentionato Ministro sapere, che questa requisizione tende unicamente a confermare, e vie più rassodare il commercio, e l' amicizia, che susiste fra li rispettivi sudditi, ed il vantaggio d' ambedue le Corti ; ed a tal oggetto ha richiesto l' emanazione separatamente di due miei nobili Commandamenti diretti l' uno a Voi, e l' altro al sopracitato Voivoda di Moldavia. Là onde essendo di dovere il compiacere la Corte di Germania, che è una Corte magnificentissima, antica, e sincera amica, e vicina colla fulgida mia Porta, e che la perfetta sincerità, e candore che ha per la medesima, è evidente ; come pure è di massima importanza l' appianare, o sia facilitare, secondo esigono le Imperiali Capitolazioni, li di lei interessi ; ed essendo altresì chiaro, ed evidente, essere di mia Imperial brama, ed intenzione, che deferendo, giusta il tenore delle imperialli Capitolazioni, alli di lei desiderj, e richieste, venga dato corso al loro commercio, che è il frutto dell' alma pace, e che i di lei sudditi, e mercanti che vanno, e vengono, sieno secondo il tenore delle Imperiali Capitolazioni, protetti, ed assistiti ; e rilevandosi ancora dal contenuto della sopradetta Memoria del succenato Ministro, che il buon ordine del loro comercio dipenderà dal buon trattamento, e riguardo che si userà al supradetto Segretario ; Così voi che sieti il sopradetto Voivoda, essendo di mio Imperial ordine, che abbiate ogni cura, ed usiate ogni diligenza per tutto quello

che secondo il tenore delle Imperiali Capitolazioni riguarda il buon trattamento, la stima, ed osservanza della dignità, e carattere del succenato Agente, non occorrendo dichiarare, e spiegarvi ulteriormente a che segno sia d' impegno, intenzione, e volontà mia Imperiale il compiacere la sopraccennata Cesarea Corte, e 'l dar esecuzione ale condizioni stipulate fra e due Corti nelle Imperiali Capitolazioni, impiegherete con tutta la premura ogni vostro studio, e la più grand' attenzione nell' onorare, e stimare la dignità del sopraccennato Agente, che ha l' ordine di accudire alli negozj, ed interessi delli mercanti Imperiali, come pure nel prestargli in virtù delle Imperiali Capitolazioni tutta l' assistenza, e protezzione. Al qual effetto fu emanato il presente mio supremo commandamento col quale voglio, e comando, pervenuto che vi sarà, di uniformare l' operazioni vostre, giusta al tenore di questo mio Imperiale mandato, al quale è dovuta ogni sommissione, rispetto, ed obbedienza, astenendovi onninamente da qualunque azione contraria al medesimo, e temendo di contravvenirvi. Così saprete operare, e prestarete piena fede alla nobile mia cifra Imperiale.

Dato nella custodita Residenza di Costantinopoli vorso la metà della Luna Zilcadeade l'anno 1197 che corrisponde ai 16 di Ottobre 1783.»

Traduzione del Sened della sublime Porta Otomana contenente le prerogative che goderà il commercio dellì sudditi Imperiali, e Reali nelli stati dell'Imperio Ottomano.

In nome dell' ente supremo.

«La ragione per la quale il presente Istrumento è stato spedito si è, che il Signor Internunzio dell' Imperatore nostro amico în una memoria presentata per parte della sua Corte, ed appoggiandosi sopra le clausole dell' Articolo II. del Trattato di Belgrado, ha domandato differenti disposizioni, e stabilimenti a favore dei Mercanti sudditi dell' Imperatore nei Paesi del dominio Ottomano.

La sublime Porta avendo esaminato il contenuto di questa Memoria, ha trovato, che il detto articolo serve di base alle proposizioni della Corte Imperiale intorno a questo soggetto; in consecuenza di che, e sopra le positive asseveranze date nella suddetta Memoria, che li Bastimenti, Mercanti, e sudditi della sublime Porta che anderanno, e verranno esercitando il commercio per terra, e per mare, e per li fiumi in tutti li Stati dell' Imperatore, goderanno constantemente delle immunità, e privilegj che godono relativamente al commercio le nazioni più favorite, ed anche al di là: La sublime Porta eseguendo sempre con la massima sincerità le obbligazioni contratte in virtù

dei Trattati, ed essendo accostumata a provvedere attentamente ai mezzi i più proprj per dare alla Corte Imperiale sua antica amica, e vicina pruove non non equivoche della sincerità dei suoi sentimenti e della sua perfetta amicizia, ha risoluto d' impegnarsi, e prendere supra di se nella sopraddetta maniera col presente *Sened*, di osservare religiosamente li seguenti punti, ed articoli, i quali serviranno d' ora in avanti di regola invariabile al trattamento da farsi alla Nazione Todesca, ed avranno la stessa forza che il Trattato stesso di Belgrado.

Articolo I.

Il Trattato di commercio segnato presso di Passarowitz l'anno 1132. *dell' Egira*, ed adottato per base del detto Articolo 11. del trattato di Belgrado, sarà, come è di dovere, mantenuto, ed osservato in tutto, e per tutto nelli Stati dell' Imperio Ottomano a favore delli sudditi, e Mercanti dell' Imperatore, e la sublime Porta non permetterà, e non autorizzerà la menoma transgressione su di questo; e per quello che riguarda il commercio per mare, e per i Fiumi, si procederà in conformità di quello che sarà regolato nell' articolo 6 del presente *Sened.*

Articolo II.

In quanto ai dritti della Dogana che dovranno pagare i Sudditi, e Mercanti Imperiali, la sublime Porta riconosce qui di nuovo le antiche convenzioni, cioè, che non pagheranno più del tre per cento di Dogana una volta solamente, sia nel luogo dell'introduzione, o in quello della destinazione di tutte le merci che introdurranno nelle Provincie dell' Imperio Ottomano per essere vendute: parimente pagheranno il tre per cento una sol volta, ed in un solo luogo di tutte le merci che compreranno per esportarle, e che non saranno della natura delle proibite, di modoche il commercio dei Mercanti Todeschi specificato qui sopra tanto d' introduzione, che di estrazione sarà libero da ogni altra, e qualunque imposizione, e specialmente di quelle chiamate *Mastarie, Cassabie, Bidaat, Resmi-hudamie, Reft, Badch Jassaculi &.* Abbenchè le disposizioni relative a ciò siano chiaramente, ed evidentemente spiegate nel suddetto trattato di comercio di Passarowitz, avendo per altro dichiarato l' Internunzio, che col decorso del tempo si sono introdotti a riguardo di questo stabilimento, differenti abusi contrarj alla regola fissata nelle Provincie Ottomane, e principalmente in quelle della Valachia, e Moldavia, la Sublima Porta le conferma qui formalmente per essere osservate d' ora in avanti intieramente in tutti li Stati dell' Imperio Ottomano.

Articolo III.

Li Sudditi e Negozianti Imperiali goderanno anche tanto all' introduzione, ed all' estrazione di tutte le merci non proibite, che nel vendere, e comprare, d' una libertà piena, ed intiera, e non sarà permesso in verun modo alle corporazioni, compagnie, e Monopolisti, o a chi si voglia, di porvi il menomo obstacolo appertamente, o clandestinamente, nè molestare, o punire li sudditi della sublime Porta a causa di queste vendite, o compre, nè incomodare, o vessare chi che sia delli Mercanti, o Sudditi Ottomani, sotto pretesto, o per causa che ha comprato qualche effetto, e mercanzie dei Negozianti Todeschi. Per questa ragione l' esecuzione del presente *Sened* sarà ordinata ai Capi, e Magistrati delle Provincie, del Mare e delle Coste, ed agli Officiali delle Dogane con Fermani molto positivi, ed energici, contenenti le regole sopra il modo con cui dovranno condursi verso li Sudditi Imperiali che vanno, e vengono, o dimorano in tutti li Stati dell' Imperio Ottomano. Nel tempo stesso saranno date copie di questi Fermani alla Corte Imperiale, affinchè li suoi Ministri, Consoli, ed Agenti, come pure i Comandanti dei confini possano esserne informati per dirigersi in conformità.

Articolo IV.

Per prevenire ogni dubbio, e sospetto, che potrebbe nascere ai Comandanti, magistrati, ed Impiegati delle Provincie Ottomane Soprintendenti al commercio per mare, e per i fiumi, la sublime Porta dichiara, che in virtù dei Trattati è permesso ai Sudditi, e Mercanti Imperiali muniti dei loro passaporti d' andare, e venire liberamente per mare, e per fiumi, e di esercitare il commercio in tutti li Stati, e Provincie dell' Imperio Ottomano, e che possano parimente nei loro viaggi per terra, per mare, per fiumi dovunque sarà di loro convenienza, approdare, e caricare quelle che non sono proibite, pagando i dritti che devono.

Articolo V.

La sublime Porta riconosce, che la Corte Imperiale ha dritto in virtù del Trattato di Belgrado, e di quello di commercio di Passarowitz, come anche in conformità della sincera, e perfetta amicizia che sussiste trà le due Corti, di riclamare per i proprj Sudditi, e Mercanti li favori, privilegj, e vantaggi nel commercio senza veruna eccezione, che godono, o goderanno in avvenire, relativamente al commercio, le altre Nazioni franche, specialmete i Francesi, gl' Inglesi, gli Olandesi, li Russi, ed altre Nazioni le più favorite.

Articolo VI.

Li Sudditi, Mercanti Imperiali potranno liberamente, e senza che l' eccezione inferita nel detto Trattato di commercio di Passarowitz possa essere di veruno impedimento, passare per causa del commercio dai fiumi al mare, e, viceversa, con Navi, bandiere, ed equipaggi Todeschi, e non saranno obbligati ad altra cosa se non che a pagare, come si è detto quì sopra una sola volta i dritti di Dogana per le merci introdotte, ed estratte.

Articolo VII.

Il transito per le Coste, Canali, e Streti della Dominazione Ottomana, e nominatamente per il Canale del Mare Negro, sarà libero per tutti i Sudditi, e mercanti Imperiali che veranno per Mare, e per i fiumi con bandiera Imperiale dalle Provincie Tedesche, per passare a quelle delle Corti estere, o che veranno dalle medesime per passare nelle Provincie Tedesce, e saranno esenti da ogni, e qualunque dritto, e non saranno vessati, molestati, e forzatti a scaricare le loro Merci; ben inteso, che le merci, le quali saranno scaricate camin facendo di loro propria volontà per venderle, siano franche da ogni altra imposizione, fuoriche dai dritti ordinarj di Dogana, e che li suddeti Bastimenti Mercantili non siano più grandi, che quelli permessi ai Russi; Li suddetti Sudditi, e Mercanti Imperiali saranno anche assistiti, e soccorsi amichevolmente nel corso del loro soggiorno nelle Provincie Ottomane, come appartenenti alla Corte la più amica di questo Imperio. Dovendosi considerare, che li Bastimenti Mercantili che navigano sopra i Fiumi, non sono punto proprj alla Navigazione Maritima, sarà loro libero, che arrivando i Bastimenti nei luoghi vicini al Mare le merci che avranno a bordo siano transportate sopra altri Bastimenti, i quali frequentano il Mare Negro, ed in questo caso non si domanderà verum dritto.

Articolo VIII.

Nascendo delle difficoltà nell' esecuzione di qualche punto del presente *Sened*, e specialmente intorno le merci proibiti così nel Trattato di Passarowitz, che in quello del commercio di Belgrado, la Sublime Porta condiscenderà a spianarle di comune consenso, e di maniera amichevole, e giusta; Per altro, se non si potrà terminare di tal modo, Ella consente, che questo punto di difficoltà sia spianato, regolato, e deciso amichevolmente a tenore delle disposizioni fatte nel Trattato di commercio conchiuso con l'Imperio della Russia l' anno passato, e di modo conveniente al commercio Todesco.

Dato in Constantinopoli li due della Luna Rabiul-ahir dell' anno dell' Egira 1198, cioè li 24 Febbrajo 1784.

Colui che implora il soccorso dell' Ente supremo Hamidfiglio di Halil Gran Visire, ed a canto il suo sigillo grande.»

Insemnătatea ce cu asemene acte câștigă Austria în Principate, se vede și din curtenirea ce punŭ Domnitoriĭ în relațiunile lorŭ cu representantulŭ Austrieĭ dela Constantinopole.

In Maiŭ 1785, trece prin Bucurescĭ femeea «*Siniorului Inter-nunciŭ*» și i se face o primire extraordinară.

Iată pitaculŭ Domnescŭ orênduindŭ alaiulŭ de primire a uneĭ simple soție de diplomatŭ austriacŭ:

«*Alaiulŭ ce s'aŭ orênduitŭ la intrarea Dumnéeĭ Madameĭ a dumi-séle Sinior Inter-Nunciŭ.*

Douĕ-decĭ seimenĭ cu căpitaniĭ lorŭ călărĭ înarmațĭ. Nemțiĭ din Pórtă iară cu zapcii lorŭ.

Vel Pitarŭ. Vel Comisŭ.

Biv vel Pitarŭ Panaiotu.

Treĭ ciohodarĭ 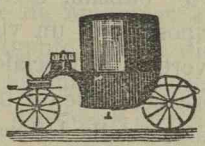 Iar treĭ ciohodarĭ

Careta Domnéscă cu 6 telegarĭ.

Iŏ Mihailŭ Constandinŭ Suțulŭ Vvd. i gspd.

«Porunc imŭ Domnia-mea d-téle alŭ 2-lea Comisŭ, să fiĭ purtătoriŭ de grijă a se gătì acestŭ Alaiŭ, care mâne Miercurĭ la 7 ale luneĭ acesteia să se afle de diminéță la Văcărescĭ. 1785, Maiŭ 6. (1)

Iată descrierea primireĭ, care i s'a făcutŭ baroneseĭ Herbertŭ, soțieĭ Internunțiuluĭ, cu ocasiunea trecereĭ eĭ prin Bucurescĭ, de către Voivodulŭ Muntenieĭ Michailŭ Suțu.

(1) Cod. XII, fila 256.

Copia della Relazione dell' accoglienza fatta à S. E. la Baronessa d'Herbert, Consorte del Internunzio J. et R. alla Porta Ottomana, da S. A. il Signior Principe della Valachia Michele de Suzzo, all' occasione del suo passaggio da Constantinopoli per Vienna.

«Avendo dato parte l'Agente J. et R. al S. Principe di Valachia del prossimo passagio di S. E. la Sig-a Internunzia, S. Altezza destinó subito il Vataffo (1) del Divano ad incontrarla a Daja primo luogo della Valachia vicino alle rive del Danubio, e di accompagnarla, e servirla pel corso del suo viaggio, e nel tempo stesso diede Ordine a due Ispravnici (2) i più prossimi di trovarsi sulla strada, ed avere cura che fosse ben servita.

L'Agente per parte sua spedi à Daja il S. de Spaun Cancelista J. et R. li 16 Maggio; la Dama col suo corteggio passò il Danubio e si fermò in Giurgievo. Lí 17. alle 5 ore della sera arrivò a Bucareste nella Carozza del Agente, che era andato a riceverla fuori dela città, vene a montare alla casa dell' Agente; Il Dragomano Sig de Timoni con li offiziali della Dama ebbero una casa assegnata dal Principe.

S. A. per onorare la Dama aveva disposo, che prima di entrare in Bucareste si fermasse in Vacarest, convento distante un ora della città, come fanno li Principe quando giungono in Valachia, per farli poi far un ingresso publico, colle Carozze della Corte, offiziali, e seguito; ma la Dama ringrazio pulitamente, desiderando di riposarsi di un viaggio lungo e penoso.

La stessa sera l'Agente avvertì il Marescialco della corte dell' arrivo della Dama, pregandolo di dirli l'ora conveniente la mattina seguente per presentare a S. A. il Dragomano, latore della lettera di S. E. il Sig-e Internunzio.

Li 18. alle 10 ore della mattina, il marescialco della corte a tiro sei venne a complimentare la Sig-a Internunzia a nome del Principe, e poco dopo venne il cavalerizzo maggiore con simil treno a fare lo stesso per parte della principessa, de li un poco venne un offiziale a Cavallo, con un cavallo di mano bardato nobilmente, e prese seco il dragomano J. et R. che condusse da S. A.

Il dopo pranzo furono presentate alla Dama varie confitture e frutta, a nome della Principessa.

Li 18 alle ore 5 venne la carozza della principessa a tiro sei, per ricevere S. E. che fù accompagnata dall' agente, e dal Dragomano, i quali erano seduti dalla parte dei cavalli.

(1) Il Vataffo e una spezie di procuratore, o sollecitatore delle cause, che si trattano al Divano.

(2) Spravnico, Guvernatore, o Capitano del Circolo.

Il corteggio consisteva in un buon numero di guardie del palazzo, e di sei offiziali a cavallo, et capitani a piedi, il primo et il secondo Pitari (1) sei Chiokodar, ed un sciatir in galla (2) attorniavano la carozza, la manica era chiusa dalla carozza dell' Agente con li offiziali della Dama.

Nella corte del palazzo vi erano schierate due file di arnauti con li loro officiali, al scendere della carozza la Dama fù ricevuta dalle primarie Dame del Paese, dal marescialco della Principessa, e preceduta da due Damigelle, che portavano profumi; una nipote di S. A. con altra Dama li davano braccio, in cima della scala vi erano le Principesse figlie, et a metá della gran sala de festini fu incontrata dalla Principessa, che dandoli da drita la conduse in una stanza a forma di chiosco molto elegante.

«L'Angolo (3) fu ceduto a S. E., e la Principessa si pose alla dritta, con le figlie. Le altre Dame occuparono il soffa ogn'una secondo il suo rango.

Il segretario del Principe, ed il Sig. de Timoni facevanno li interpreti.

Il dolce, ed il caffè fù presentato alla Dama dalla stessa Principessa. Poco dopo venne il Principe, che usò molte civiltà alla dama, la conversazione si terminò col solito profumo, ed aqua rosa, si prese congedo, e si ritornò colle stesse cerimonie.

La sera la Principessa mandò il suo segretario ad informarsi della salute di S. E. ed à presentare ad ella, ed alle due bambine varie galanterie orientali.

Li 19 alle 12 venne la Principessa in gran galla a rendere la visita accompagnata da due Principessine, e da numeroso seguito di dame; al scendere dalla carozza fu ricevuta dall' Agente, che li diede braccio, e preceduta da due officiali, che portavano li profumi, alla Porta della Sala fu ricevuta dalla dama, che li diede la dritta sul canapé, e le Principessine avevano sedie distinte.

La dama presentò il dolce, ed il caffé alla Principessa, e l'Agente alle Principessine, e primarie Dame.

Dopo li profumi, ed aqua rosa, terminò la visita. Li 20 S. E. parti de Bucarest alla volta de la Transilvania; l'Agente con cancellista hanno avuto l'onore di accompagnarla fuori della città.

Lo Spravnico d'Argis, ch'è alla metà del Camino deve servirla sino all' confini.» (4)

---

(1) Pitari, grand panetiere, e sopra Intendente alle Carozze dela Corte.

(2) Sciatir, un chiokadar distinto, Che porta al fianco, una Scimitarra (Kurzer, breiter Säbel.)

(3) L'Angolo in Turchia è la sede d'honore.

(4) Agentulŭ *Raicevich* încunoşciinţézá pe *Herbert* despre sosirea soţieĭ luĭ

Agentulŭ *Raicevich* încunoşciinţézĕ încă pe Internunţiulŭ *Herbert,* că a fostŭ trimisŭ unŭ anume boerŭ din Moldova pentru întâmpinarea soţieĭ luĭ.

Copie d'une P. S. de Mr. Raicevich à l'Internonce I-et R. en date Bucarest 20 Mai 1785.

«Nel momento che sono per chiudere la lettera, mi viene detto che S. A. ha creato Pitari l'ufficiale destinato a servire la Dama, cioè il Vataffo, che l'ha accompagnata dal Danubio, ed ora va a raggiungerla in Posta. Questa è un altra finezza; si intende che avendo costui avuto l'onore di servire di mihmandar a persona distinta, viene promosso, e deviene Cirak, o creatura della Dama.» (1).

Pe când prin convenţiunile maĭ susŭ amintite Austriacii isbiaŭ indirectŭ în autonomia şi vechile drepturĭ ale Principatelorŭ, Rusia lucra, negreşitŭ pentru satisfacerea intereselorŭ sale din Crimeea, dar nu maĭ puţinŭ intervenia la Pórtă şi în chipŭ de a o sili să recunóscă tractatulŭ de la 1774, cu reconfirmarea articolelorŭ din anteriórele tractate relative şi la Principate.

şi despre primirea ce i s'a făcutŭ în Bucureşcĭ şi de oficiala regulare a ceremonialuluĭ:

Extrait d'une lettre de Mr. Raicevich à l'Internonce J. et R. en date Bucarest 20 Mai 1785.

«Ho l'onore di spedirle la presente con un Calarass fornitomi molto gentilmente da questo Sig-r Principe, assieme col ingionto piego della sua Dama, e la relazione del suo ricevimento, e nobilissimo trattamento; spero, che V-a E-a sara molto contento, come lo siamo noi, è certo che non si è potuto desiderare, ne più cordialità ne maggiore civiltà, e buona grazia; confesso che non mi aspettavo a tanto, cunoscendo l'umore di questi Sig-ri ambigui, e riservati a spiegare le loro intenzioni anche quando vogliono onorare.

A tenore degli descrizioni di V-a E-a io avevo insistito con bel modo, accioche il Principe renda la visita, ma egli si scusò col costume Turco, che non ha ceremoniale per le Dame, protestando che, se fosse V-a E-a che non mancarebbe di renderli la visita, siccome io non potevo rissolvere da me, pregai il Maresciallo di corte e lo Spatari i quali trattavano meco, e mostravano grande premura di terminare questo affare di buona grazia, di lasciarmi tempo a consultare la Dama, la quale trovò a proposito di contentarsi della sola visita della Principessa.»

(1) Din archiva Ces R. din Viena. Hurm. T... pag. 447.

Interesată séŭ nu, Rusia protege principatele și la acéstă ocasiune, pe când Austria nu făcuse decât a câștiga drepturĭ pentru sinesĭ în dauna intereselorŭ Principatelorŭ.

Eróre grea politică din partea eĭ! Purtarea Austrieĭ cu Principatele aruncă pe acestea în brațele Rusieĭ pentru mulțĭ anĭ.

Ca să se védă de altmintrelea câtŭ de desinteresată era pe la 1783 apĕrarea Românilorŭ de către Rusia, să amintimŭ că ea era gata, în schimbulŭ recunóscereĭ de către Austria a luăreĭ de Rusia în stăpânire a Cubanuluĭ și Crimeeĭ, ca să permiță Austrieĭ ca să incorporeze și dînsa Principatele române. Numaĭ deșteptarea Europeĭ asupra consecințelorŭ pentru ea din asemenea estensiune teritorială, a Austrieĭ maĭ alesŭ, a împedicatŭ planulŭ.

Dămŭ aci în note câte-va acte relative la acestŭ planŭ politicŭ (1) și la împedicarea realisăreĭ luĭ.

---

(1) Mareșalulŭ de Courcy despre tendințele Rusieĭ și ale Austrieĭ de a se întinde asupra provinciilorŭ Turcieĭ.

Mémoire sur l'état actuel de l'Europe relativement aux dispositions hostiles qui se font sur les frontières du Grand Seigneur.

(Paris, 13 Juillet 1783.)

«La totalité des opérations que l'on suppose que les deux puissances impériales projettent, peuvent être divisées en trois parties:

«La première consiste pour la Russie à s'emparer de la Crimée et du Couban.

«La seconde, à prendre Oczakow.

«La troisième, à prendre Constantinople.

«La Cour de Vienne, en suivant son système de conquête *prendra la Moldavie et la Valachie, en même temps que la Crimée et le Couban tomberont dans les mains des Russes. Belgrade balancera Okzakow; et si les Russes entreprenaient sur Constantinople*, les armées autrichiennes se répandraient en Grèce et pousseraient sans doute tout ce qui serait devant elles jusqu'à Andrinople ou Sophia, ou jusqu'aux limites que les deux Cours auraient réglées entre elles.»

Signé: *Le Maréchal de Courcy.*

Marchisulŭ de Ossun despre aceleașĭ tendințe ale Curțilorŭ imperiale din Viena și Petersburg de a-șĭ împărți provinciile țiitóre de Turcia:

M. le Mis d'Ossun. — Mémoire.

(Juillet, 1783).

«Le projet que paraissent avoir les Cours de Vienne et de Pétersbourg de

LIV.

Nouĭ tractatŭ din 1784. — Nouĭ hatișerifŭ.

Fie, precum resultă din documentele aduse în note de noĭ, intere-

---

chasser les Turcs de l'Europe et de partager les vastes et riches domaines qu'ils y possèdent, opérerait, s'il s'exécutait, *le renversement de l'équilibre de l'Europe et une révolution dans le commerce général, qu'on ne saurait calculer exactement au premier aperçu, mais qui serait certainement très-nuisible à celui des autres puissances maritimes et commerçantes.*

«D'un côté, la Russie serait maîtresse de la mer Noire, dominerait dans la Baltique, et, dans peu d'années elle pourrait former une marine redoutable dans la Méditerranée, parceque ses nouvelles conquêtes lui fourniraient tous les matériaux nécessaires pour les constructions, des milliers de matelots, des millions de sujets et des revenus immenses.

D'un autre côté, l'Empereur, par l'acquisition de la Moldavie et de la Valachie, de la Bosnie, de la Servie, de la Bulgarie, de l'Albanie et de la Macédoine, aurait des *débouchés sur la mer Noire et serait à même de former une marine sur l'Adriatique.* Il obtiendrait un accroissement de puissance en sujets et en revenus qui lui donnerait le moyen de satisfaire le désir assez connu qu'il a de devenir puissance maritime et commerçante ; de plus, sa position le mettrait à portée d'étendre ses conquêtes sur les Etats de la République de Venise, et l'on voit que l'Italie serait circonscrite du côté de la mer et du côté de la terre.

«Cette grande et singulière révolution pèserait infiniment plus sur la France que sur toute autre puissance.

«Les deux Cours Impériales acquerraient une prépondérance et une influence qui détruiraient celle dont la France jouit et doit jouir par sa position, par ses forces et, encore plus, par la sage et digne conduite du Roi.

«Il est donc de l'intérêt et de la dignité de Sa Majesté de protéger la conservation des propriétés telles qu'elles sont en Europe.»

Raport despre scopurile Austrieĭ de a ocupa Țéra Românéscă și Moldova.

Rapport lu au Conseil d'Etat le Dimanche 13 Juillet 1783.

«Les objets que l'on a lieu de croire convoités par l'Empereur sont la Valachie et la Moldavie, et peut-être Belgrade et la Servie. Or, tout le monde connait l'étendue de ces provinces, et, pour peu que l'on en analyse la position et les ressources, on se convaincra d'un côté qu'elles détruiront toute proportion entre les puissances autrichienne et prussienne et de l'autre que la maison d'Autriche diminuera les forces relatives de la France.

«Cette légère esquisse semble suffire pour établir, que l'acquisition que l'Empereur fera des Principautés de Moldavie et de Valachie et vraisemblablement

sulŭ *echilibruluĭ* stabilitŭ la pacea de la Vestfalia (1648), fie cum ḑicŭ

---

de la Servie, sera dangereuse *pour la Prusse, pour la Pologne, pour l'Empire d'Allemagne et particulièrement pour la France.*

«Telle sera la position du Souverain russe, lorsqu'il sera maître de Constantinople.

«Celle de l'Empereur ne sera pas moins dangereuse. Ce prince voulant proportionner ses usurpations à celles de Catherine II, ne se contentera *point de la Moldavie et de la Valachie: il s'étendra vers la midi en s'emparant de la Servie, de la Bosnie, d'une partie au moins de la Bulgarie, et en ne s'arrêtant que lorsqu'il se croira de niveau avec l'Impératrice.*»

Mareşalulŭ de Ségur despre înţelegerea dintre Rusia şi Austria pentru ca Rusia să ocupe Crimea şi Cubanulŭ, *iar Austria Ţéra Românéscă şi Moldova.*

Avis du Secrétaire d'Etat de la Guerre relatif au projet d'invasion de Leurs Majestés Impériales sur la Turquie.

— 1783 —

«Toutes les dépêches des Ministres du Roi à Vienne et à Pétersbourg semblent annoncer de la manière la plus certaine:

1. — Le projet de l'Impératrice de Russie de s'emparer de gré ou de force de la Crimée et du Kuban.

2. — Celui de l'Empereur de s'emparer de même de la Valachie et de la Moldavie.

«De quelque manière que cette disposition ait lieu, il est clair qu'elle annonce des vues certaines de la part de ces deux puissances de s'emparer très promptement de Constantinople et de détruire la puissance de l'Empire Ottoman. Ce bouleversement dans la constitution de cet Etat, intéresse généralement l'Europe entière et particulièrement la gloire et les intérêts du Roi. Par cette révolution, Sa Majesté verra d'une part ses alliés opprimés et le commerce que ses sujets font dans le Levant absolument interverti.

«Dans cet état de choses, le parti à proposer est aussi embarrassant qu'instant: embarrassant vu la peine avec laquelle on se déterminera à conseiller de rompre une alliance avec le beau-frère de sa Majesté; instant, parce que, si on perd la mesure, on peut voir, une fois la Crimée prise, les Russes, en vingt-quatre heures de trajet, à Constantinople.

«D'après ces considérations, on pense que le seul moyen d'empêcher les Russes de pénétrer de la Crimée à Constantinople est de faire marcher incontinent une escadre et de la diriger sur la mer Noire et de préparer aussi promptement une armée de soixante mille hommes pour entrer dans les Pays-Bas Autrichiens et d'en disposer en même temps une seconde de même force pour marcher à l'appui de la première, ou pour la diriger sur l'Italie, en y admettant que le Roi soit assuré de faire entrer le Roi de Sardaigne dans son projet.»

Signé: *Le Maréchal de Ségur.*

alți scriitorĭ (1), promisiunea ce Francia obținuse de la Rusia, că va încheia cu ea unŭ tractatŭ de comerciŭ (ce refusa Angliei), resultatulŭ fu că, după îndemnurile cabinetuluĭ de la Versailles, Turcia evită de a trage spada în urma încorporăreĭ violente a Crimeeĭ la Rusia, și Rusia dobândi de la Sultanulŭ acordarea unuĭ noŭ tractatŭ, în ḑiua de 8 Ianuarie (stilŭ noŭ), 1784. Acestŭ tractatŭ fu semnatŭ în *Ainali-Kavak* séŭ *chioșculŭ oglinḑilorŭ* (2).

Numaĭ treĭ articole ale acestuĭ tractatŭ furĕ de ajunsŭ, ca să asigure Rusieĭ: «Le triomphe de la puissance et de la suprématie» (3), cesiunea Crimeeĭ, reînoirea dispositiunilorŭ tractatuluĭ de la 1774 (afară de dispositiunile relative la Cubanŭ și Crimeea), a conventiuneĭ din 1775, a tractatuluĭ de comerciŭ din 1783.... Unŭ articolŭ separatŭ relativŭ la Principate încă fu semnatŭ de Pórtă. (Veḑĭ anexa.)

Amesteculŭ Francieĭ, împinsă de propriele séle interese, împedică pe Austria a-șĭ ajunge de astă dată planurile de încorporare a țĕrilorŭ române, dar tractatulŭ de la 1784, făcu din Rusia arbitra supremă a Principatelorŭ române.

In urma acestuĭ tractatŭ din 1784, și a articoluluĭ separatŭ (4) Pórta

(1) Așĭa de Salaberry scrie: «La perspective d'un traité de commerce avec la Russie, et l'espérance de supplanter l'Angleterre à la Cour de Pétersbourg, portaient la Cour de Versailles à ménager l'impératrice et à conseiller au Divan de négocier au lieu de combattre. Tom. IV, pag. 95.

(2) «Am Morgen des 8 Januar 1784, würde hierauf der nach diesem Grundsatze abgefasste Vertrag (sened), welcher dieser Krisis ein Ziel setzte, in einer in dem Landhause von Ainali-Kawak abgehaltenen Conferenz unterzeichnet. Ausser dem Russischen Gesandten, nahmen der Kapudem Pascha, der Reis Effendi, der Beglikdschi Effendi, der Mufti als Vertreter der Ulema, und der Pfortendolmetsch daran Theil.» Zinkeisen.

(3) Salaberry T-IV pag. 30.

(4) D. de St. Priest către afacerile străine despre înțelegerea Turcieĭ cu Rusia asupra țĕrilorŭ Române.

C-ple le 10 Janv. 1784.

«Mr. de St. Priest rapporte qu'un acte vient d'être signé entre la Porte et la Russie. Cet acte reconnaît les Etats Tartares comme une possession de cette dernière puissance. Il est conforme au projet présenté à la Porte par l'ambassadeur de France. — (*Resumatŭ. — Odobescu.*)

«Pour ne rien laisser en arrière, Mr. on a fini en même temps sur le point des Principautés de Valachie et de Moldavie, non encore réglé et qui formait le troisième membre de l'ultimatum russe accepté par la Porte au commen-

fu nevoită să trimétă Domnilorŭ Românĭ câte unŭ noŭ hatișerifŭ reînnoindŭ recunóscerea vechilorŭ drepturĭ, consfințite prin pacea dela Kuciuk-Kainargi.

Deja în Maiŭ 1783, cum vĕdurămŭ (1), după cum resultă din o notă a ambasaduluĭ St. Priest (24 Maiŭ 1783), trimisulŭ Rusieĭ (la 19 Maiŭ stilŭ noŭ) în întrevederea ce avusese cu Reis-Effendi, ceruse Porțeĭ «le maintien des privilèges des provinces de Valachie et de Moldavie.» D. de Bulgakow a și fostŭ lăsatŭ în mânile luĭ Reis lista grievelorŭ pre care ministrulŭ turcŭ o primi «*ad referendum.*»

Acum ceea-ce Rusia ceruse în 1783, era unŭ articolŭ suplimentarŭ la noulŭ tractatŭ, închiétŭ grație intervenireĭ Francieĭ.

La Bucurescĭ și Iașĭ se promulgă noulŭ tractatŭ, prin câte unŭ hatișerifŭ.

Enache Văcărescu face mențiune de acestŭ hatișerifŭ: «după acestŭ tractatŭ ce s'a sĕvêrșitŭ la 84, Ghenarie, dedese prea puternica împĕrăție și țĕreĭ rumânescĭ unŭ deosebitŭ hatișerifŭ cu maĭ multe privileghiĭ decât cele ce aŭ datŭ la 75, care a sositŭ aicĭ (Bucurescĭ) la Fevruarie.» (2).

Acestŭ actŭ alŭ Sultanuluĭ fu primitŭ în Iașĭ de Alex. Mavrocordatŭ și în Bucurescĭ de Michailŭ C. Suțu, cu marĭ onorurĭ.

---

cement de l'année dernière. Il y a quelques mois que M. de Bulhakow en avait remis à la Porte un projet qu'elle avait contredit par un autre. C'est ce dernier qui a passé, et l'on m'a assuré qu'il ne contient guère qu'une répétition des stipulations des traités précédents sur la matière.»

D. de St. Priest către afacerile străine despre aprobarea dată de Pórtă la cererile Rusieĭ pentru țĕrile române.

C-ple le 20 Mars 1784.

«Un officier dépêché extraordinairement de Pétersbourg a apporté ici le 15 de ce mois les ratifications de la convention du 8 Janvier dernier et l'approbation de l'article séparé relatif aux Principautés de Valachie et de Moldavie.» Vedĭ pag. nóstră 220—223.

(1) Vedĭ ce amŭ scrisŭ despre aceste împrejurărĭ politice la pag. 180 și la pag. 220—223.

(2) Tes. II, pag. 292.

Și cum putea fi altŭ-felŭ, când noulŭ firmanŭ promitea, între altele, neschimbarea fără causă reală, a Domnitorilorŭ! (1)

Ilusiune curêndŭ perdută! Alexandru Mavrocordatŭ Domnulŭ Moldoveĭ, sub care se promulgă noulŭ hatișerifŭ, se vĕdu îndată înlocuitŭ prin vĕrulŭ sĕŭ, cel-laltŭ Alexandru Mavrocordatŭ, după cum deja nararămŭ aceste fapte la pag. nóstră 223.

Nu multŭ se folosi și Michailŭ Suțu de acestŭ noŭ tractatŭ, de órece nicĭ elŭ nu domnesce lungŭ timpŭ după anulŭ 1784, cum maĭ departe se va vedé maĭ pe largŭ.

LV.

Revoluțiunea Românilorŭ din Ardélŭ. — Influințele eĭ în Principate.

Ne-amŭ ocupatŭ până aci, de la 1774 până la 1783, cu evenimentele și evoluțiunea culturală a Românilorŭ din Principate. Nu putemŭ,

(1) Vedĭ pag. nostră 221.

Eată marele alaiŭ cu care, la Bucureșcĭ, fu primitŭ de către Domnitorulŭ M. Suțu, hatișerifulŭ din Fevr. 1784:

Orênduiala alaiuluĭ Domnieĭ la eșire înaintea prea luminatuluĭ hatișerifŭ împĕrătescŭ.

Stégulŭ catanilorŭ de țéră cu Căpitanulŭ, i catanele acestuĭ stégŭ, toțĭ călărețĭ câte 2 și inarmațĭ.

Brésla agéscă.

Călărețiĭ polcovnicești, toțĭ călărĭ și înarmațĭ.

Vel Căpitanŭ de cazacĭ cu stégulŭ, i sărmaciulŭ și toboșulŭ sĕŭ, talpoșiĭ dorobanțeștĭ pedestri cu chivere, purtândŭ tobe și cimpóie.

Vel Căpitanŭ de dorobanțĭ cu zapciiĭ sĕĭ și cu câțĭ-va din brésla armășéscă cu tacâmŭ curatŭ i stégulŭ sĕŭ, cu tobă.

Podariĭ toțĭ pedestri câte doĭ.

Cazacĭ agești pedestri cu stégurile lorŭ, i cimpoĭ și tobă.

Vênătoriĭ asemenea.

Căpitaniĭ agești pedestri, înarmațĭ, cu tacâmŭ curatŭ.

nu trebue să uităm pe Românii din Ardélŭ. Orĭ câtŭ, în aparență,

Ceaușŭ agescŭ cu Logofĕtulŭ agescŭ
Polcovnicŭ de podŭ cu Polcovnicŭ de ciocli.
Polcovnicŭ de vênătorĭ cu Polcovniculŭ de Târgoviște.
Dumné-luĭ Vel Agă cu podóbă după obiceiŭ.
Stégulŭ Agieĭ purtându stegariulŭ agescŭ, i călărețiĭ cu praporele, i trâmbițe cu tobă și sărmaciŭ.

Dumné-luĭ Turnagi-Aga, însă,

Neferiĭ toțĭ înarmațĭ călărĭ, cu Bairaculŭ lorŭ, câte doĭ.
Dumné-luĭ Turnagiu.

Brésla spătăréscă.

Lefegiiĭ cu stégurile lorŭ.
Vel Căpitanŭ de Lefegiĭ cu zapciiĭ sĕĭ i buciuculŭ cu toba i sărmaciulŭ.
Scutelniciĭ spătărești călărĭ, înarmațĭ.
Poterașiĭ toțĭ călărĭ, înarmațĭ, cu haine fistichiĭ i cu moțurĭ și cu muzicanțiĭ lorŭ.
Deliiĭ călărĭ, toțĭ înarmațĭ cu sulițe în mânĭ și cu Odobașa a lorŭ.
Seimeniĭ înarmațĭ, toțĭ cu haine roșiĭ și cu moțurĭ galbine, cu stégulŭ celŭ mare, i toba și sărmaciulŭ.
Căpitanĭ spătărești înarmațĭ, cu tacâmŭ curatŭ.
Ceaușulŭ spătărescŭ cu Polcovnicŭ de vênĕtorĭ
Polcovniculŭ de Seimenĭ cu Baș Buluc-Basa
Logf. Spătărescŭ cu Vel căpitanŭ de Mizilŭ.
Dumné-luĭ Vel Spăt. cu podóbă, după obiceiŭ.
Stégulŭ Spătărieĭ purtându-lŭ stegariulŭ i Buciuculŭ și lefecii cu praporele, i trâmbițe, tobe și sărmaciŭ.
Aproḑĭ ciaușeștĭ Aproḑĭ vătășeștĭ
Ceaușulŭ de aproḑĭ cu Vătavŭ de aproḑĭ.

Brésla Portăréscă.

Portăreĭ, rêndŭ, pe josŭ cu semnele în mânĭ.
3-lea Portariŭ i cu alŭ 2-lea Portariŭ
Vel Portariŭ
Dumné-lorŭ boeriĭ, cum se arĕtă prin osebită fóie anume, și înaintea dumné-lorŭ, starostea cu neguțitoriĭ pământenĭ și cu neguțitoriĭ de companie.

Brésla Armășéscă.

Armășăĭ
3-lea Armașŭ cu Pușcașĭ
Vel Armașŭ cu 2-lea Armașŭ

Istoria Românilorŭ din Principate nu are legăturĭ cu acea a Românilorŭ Ardelenĭ, esistă o latură comună. Acésta e cea culturală.

Stégurile țĕrecĭ i trâmbițașiĭ și Rumâniĭ și musicanțiĭ Nemțĭ după dînșiĭ.
Iurucŭ Bairac
Sacagii călărĭ
Salahoriĭ toțĭ călărĭ cu semnele în mânĭ.
9 caĭ domnescĭ, după orênduială, cu caplan-Post. și cu Halcane.

Rahtivanŭ — 2-lea Comisŭ
6 Postelniceĭ cu tacâmŭ curatŭ, toțĭ cu capoturĭ cărămizie. — 6 Postelniceĭ

Lipcanii toțĭ pe josŭ

Asemenea

3-lea Postelnicŭ — 3-lea Vistieriŭ
3-lea Logofĕtŭ — 3-lea Logofĕtŭ
2-lea Logofĕtŭ de josŭ — 2-lea Logofĕtŭ de susŭ
2-lea Postelnicŭ — Vel Pristavŭ

Lipcanii toțĭ pe josŭ Fustașĭ cu Darde 5 căpitanĭ spăt. orta cu sachi i armațĭ

5 căpitanĭ agreșcĭ orta cu sachi și armațĭ

Inaintea dumné-luĭ Vel Post. pe josŭ
Vătavŭ de călărașĭ, i Odobașa

Vel Comisŭ — Vel Postelnicŭ

Beizadea cu Ciohodarĭ i unŭ Saracciŭ

Beizadea cu Ciohodariĭ, i unŭ Saracciŭ — Beizadea cu Ciohodariĭ i unŭ Saracciŭ

Ius Bașa cu haina roșie cărămizie

Unŭ satârŭ — Altŭ satârŭ
Unŭ satârŭ — Altŭ satârŭ
Unŭ satârŭ — Altŭ satârŭ
Matarati Iamacŭ — Matarati Bașa
Saracciŭ Iamacŭ — Saracciŭ Bașa

Unŭ alaiŭ ceaușŭ, i altŭ alaiŭ ceaușŭ, unŭ ici oglanŭ ciaușŭ, altŭ ici oglanŭ ceaușŭ, unŭ gavazŭ cu caplanŭ, altŭ gavazŭ asemene.

Unŭ gavazŭ — Altŭ gavazŭ
Chehaéoa — Bașŭ Ciohodarŭ
Ciohodarĭ, iar Ciohodarĭ — Ciohodarĭ, iar Ciohodarĭ
Ciohodarĭ, iar Ciohodarĭ — Ciohodarĭ, iar Ciohodarĭ
Tufeccĭĭ, iar Tufeccĭĭ — Tufeccĭĭ, iar Tufeccĭĭ cu pușcĭ.

Unŭ scriitorŭ modernŭ (1), în unŭ memoriŭ, cetitŭ în sînulŭ *Adunăreĭ generale a asociațiuneĭ transilvane pentru cultura și literatura poporuluĭ românŭ*, dise, că Românii din Ardélŭ abia pe la jumĕtatea secoluluĭ acestuia alŭ XVIII-lea începură a avé școlĭ românești. Nu ne împacă acéstă aserțiune și nu o aflămŭ documentată. Décă n'aŭ avutŭ Românii școlĭ, în Ardélŭ, unde să învețe românesce, óre calviniĭ se adresaŭ la Românii ardeleni, încă din secolulŭ alŭ XVI-lea cu cărțĭ în limba românéscă? Admitemŭ că n'aŭ esistatŭ școlĭ publice organisate ca în restulŭ Europeĭ; admitemŭ că fiiĭ de *iobagĭ* nu puteaŭ fi dațĭ să învețe carte la școlĭ cunoscute, căcĭ domniĭ lorŭ aveaŭ dreptulŭ să-ĭ iea de la școlă; dar acésta nu împedica să fi pututŭ Românulŭ ardelénŭ învĕța a ceti și a scrie pe lângă popa, séŭ dascălulŭ de la biserică, cu multŭ înainte de ce la Mitropolia din Alba-Julia să fie esistatŭ unŭ felŭ de școlă pentru tineriĭ carĭ doriaŭ să se preoțéscă și unde învĕțaŭ citirea cărțilorŭ bisericescĭ, cântările și tipiculŭ.

Amŭ constatatŭ documentatŭ, în anteriórele volume, că frequentele relațiunĭ comerciale și de tótă natura, (chiar politice) cu Ardélulŭ aŭ contribuitŭ la o neîntreruptă legătură între Românii din Principate și

---

2-lea Spătarŭ purtândŭ topuzulŭ și sabie,
Semnulŭ domnieĭ, purtându-lŭ Ceauşulŭ de Divanŭ.
2-lea Vătavŭ de Păhărniceĭ, Vătavŭ de Divanŭ înarmatŭ cu saidacurĭ, Vătavulŭ de visterie cu toțĭ Icioglaniĭ i Păhărniceiĭ, cu îmbrăcăminte curată purtândŭ praporele după semnulŭ Domnieĭ.

Vel Grămăticŭ
2-lea Visternicŭ
2 Ciohodarŭ
2-lea Grămăticŭ
Divictarulŭ

Vel Cămărașŭ
Vel Ispravnicŭ de curte
Vel Cuparŭ
2-lea Cămărașŭ
Muhurdariulŭ

Edeclii, câte doĭ
Mehter Basa cu tótă Taifaoa luĭ cântândŭ.

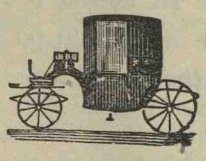

Careta gospod. cu 6 telegarĭ.

(1) D. Bargovan Vasile Gr. în *„Preotulŭ Românŭ"*, diarŭ bisericescŭ, scolasticŭ și literarŭ din Gherla, pe 1886, pag. 178.

ceĭ de peste munții Carpați. Imprumutate influențe constată istoria în evoluțiunea culturală de aci și de acolo.

Dar décă până la 1780 Ardélulŭ a pututŭ primi icĭ-colea câte o înrîurire culturală din Principate, dela acéstă dată, Moldova și Muntenia nu maĭ potŭ mĕsura pe scriitoriĭ lorŭ cu scriitoriĭ minunațĭ aĭ Ardéluluĭ.

La 1780—82 se întórse, cum amŭ arĕtatŭ (1) din Roma, Șincaĭ, lucéfĕrulŭ neînseratŭ alŭ Românilorŭ. Acestŭ bărbatŭ care funcționă maĭ întâiŭ ca directorŭ alŭ școlelorŭ române, de la 1782 până la 1794, publică la Blajŭ în 1783 gramatica latino-română în care și regulele românescĭ eraŭ publicate în litere latine. E gramatica care rĕmase în școlele de peste munți până după începerea secoluluĭ alŭ XIX-lea. Totŭ la 1783 Șincaĭ tipări catechismulŭ cu litere ciriliane și douĕ abecedare, carĭ vorŭ fi urmate în 1785 de o aritmetică.

Treĭ sute de școlĭ se înființară în Ardélŭ sub impulsiunea luĭ Șincaĭ.

O asemenea evoluțiune a Românilorŭ din Ardélŭ nu póte să nu aibă rĕsunetŭ și în Bucurescĭ și Iașĭ.

Decretulŭ aulicŭ din 12 Decembre 1781, dobânditŭ de Episcopulŭ Aaron și în puterea căruia cele douĕ Seminariĭ din Blajŭ se contopiră în seminarulŭ clericalŭ, care esistă până astădĭ (2), a datŭ ocasiune de creațiune a uneĭ pepiniere de distinșĭ bărbațĭ, din carĭ uniĭ vorŭ aduce lumina și românismulŭ și dincóce de munți.

Dar nu numaĭ în direcțiunea culturală țĕrile române primescŭ înriuririĭ de peste munțiĭ Carpați.

Maĭ întâiŭ înființarea, la 1763, de Impĕrătésa Maria Tereza a celorŭ treĭ regimente române de graniță în Năsăud, Sibiŭ și Caransebeșŭ, sunt de unŭ bunŭ esemplu pentru Principate. N. P. Mavrogheni nu va întârdia a reda arma în mâna țĕranuluĭ românŭ, după esemplulŭ Marieĭ Tereza. Se scie că aceste 3 regimente aŭ repurtatŭ apoĭ acele victoriĭ strĕlucite, care aŭ făcutŭ pe Maria Tereza să le dea flamura cu «*virtus romana rediviva*» (3).

(1) Pag. 398.

(2) Vedĭ *Istoria bisericeĭ-unite* de Dr. A. Grama.

Vedĭ «Preotulŭ românŭ» pe 1886, pag. 180.

(3) «Țĕraniĭ românĭ, la începutŭ, aŭ fostŭ antipaticĭ acesteĭ instituțiunĭ militare, în cele din urmă însă, s'aŭ împăcatŭ și le-aŭ fostŭ permisŭ ca acasă, fie în răsboiŭ să pórte

In 6 Maiŭ 1783, Iosefŭ II călĕtorindŭ în Ardélŭ și Bucovina, făcu obligatorie limba germană în oficialităț̆i. Toț̆i directorii de școlĭ fură datorĭ să scie limba germană. Acéstă mĕsură nu daună limbeĭ române, ci celeĭ ungare. Românimea care urmâ la școle îșĭ apropriă în limba germană unŭ putinte instrumentŭ culturalŭ, dar încălḑiț̆i tocmaĭ de patriotismulŭ deșteptându-se alŭ scriitorilorŭ germanĭ, bărbaț̆ii luminaț̆i aĭ Românilorŭ ardelenĭ, cultivară și maĭ cu zelŭ și maĭ cu iubire limba națională.

Și în acésta, cum deja am demonstratŭ maĭ susŭ, Românii din Principate urmărescŭ mișcarea ardelénă.

Românilorŭ din Ardealŭ le-a venitŭ bine și desființarea în 3 Iunie 1783 a divisiuneĭ Ardéluluĭ la cele treĭ națiunĭ, cu escluderea a Românilorŭ. Imperatorele împărț̆i Ardélulŭ în 11 comitate, tără distincț̆iune și privilegiĭ de naționalitate.

Deșteptarea simț̆uluĭ naționalŭ din Ardélŭ, în urma acelorŭ acte, nu putu să nu aibă resunetŭ și în ț̆érile cis-Carpatine.

Curêndŭ apoĭ se întêmplă în Ardélŭ marea mișcare a ț̆éranilorŭ românĭ, cu ocasiunea ordonateĭ conscripț̆iunĭ generale în Ardélŭ și Ungaria, din 11 Oct. 1783. Nu ne propunemŭ a face aci istoria acésta a revoluț̆iuneĭ luĭ Crișanŭ, Cloșca și Horia, în urma ultimelorŭ studiĭ publicate de Academie, datorite condeiuluĭ competinte alŭ d-luĭ Densușianu. Acéstă mișcare nu póte fi neconsiderată însă de istoricŭlŭ specialŭ alŭ ț̆érilorŭ cis-Carpatine. Ceĭ 20.000 de Românĭ devastéză 389 sate nemeșescĭ, dar nu numaĭ distrugŭ, nu numaĭ dărâmă încă 237 curț̆ĭ boerescĭ și 23 bisericĭ ungurescĭ, ci din mișcarea lorŭ, din sângele vĕrsatŭ la 7 Decembre 1784, când căḑură 4.000 ț̆ĕrani și la 1785 Februarie 28, din corpurile luĭ Horia și Cloșca trase pe

costumulŭ lorŭ originalŭ, iar baniĭ ceĭ ce aŭ revenitŭ pentru îmbrăcăminte militară i-aŭ pusŭ într'o casă comună și i-aŭ capitalisatŭ.

«Aceste regimente aŭ repurtatŭ cele maĭ strălucite victoriĭ pe câmpiile Austrieĭ și ale Franț̆eĭ în contra luĭ Napoleon celŭ Mare, pe câmpiile Italieĭ și ale Prusieĭ. Ca semnŭ de recunoscință, Impĕratulŭ Iosefŭ II le-a donatŭ munț̆iĭ ce împrejmuescŭ comunele, din carĭ s'aŭ formatŭ aceste regimente. Iar împĕrătésa Maria Tereza, încântată de frumusețea acestorŭ grăniceri, și în deosebĭ acelorŭ din Năsăud, i-a transferatŭ pentru unŭ anŭ întregŭ în Carintia și Tirolŭ, dându-le *carta bianca* pentru înfrumusețarea raseĭ germane de prin acele părț̆ĭ.» («Lupta» din Iulie 1891.)

rótă, încolțesce, nu târdiŭ, o generațiune totŭ mai conscientă de originele séle, care face să se înființeze o nouă stare de lucruri pentru Ardélŭ, pentru țĕranulŭ românŭ, pentru națiunea română de acolo. Ba și în Principate, mai alesŭ în Muntenia, străbate curentulŭ în favórea sătĕnuluĭ. Așĭa numaĭ ne putemŭ explica unele *înduișitóre* intervenirĭ pe lângă ispravnicĭ din partea luĭ Michaĭ Suțu și maĭ apoĭ minunatele proclamațiunĭ, ce adreséză N. Mavrogheni țĕranilorŭ, pre carĭ ca nime altulŭ îĭ va apĕra în contra stăpânilorŭ de moșiĭ.

LVI.

Mazilirea luĭ Michailŭ C. Suțu.

Internunțiulŭ Herbert scria în 12 Februarie 1785 Agentuluĭ Austriacŭ Raicevicĭ, la Bucurescĭ: «Cum Pórta, după obiceiulŭ sĕŭ, trăgănéză de a-mĭ rĕspunde la memoriile mele contra ambilorŭ Domnitorĭ (unulŭ din cĭ era M. Suțulŭ), am să cerŭ o conferință, ca să înaintezŭ afacerea....»

Maĭ încolo adaogă: «Esemplulŭ mazîlireĭ Domnuluĭ Moldavŭ (*Alexandru Mavrocordatŭ Delibeĭ?*), și împărtășirea memoriilorŭ mele, vorŭ puté face maĭ complesantŭ pre domnulŭ Munténŭ, căruia la nevoie și décă totŭ va continua a fi îndărătnicŭ, îĭ veĭ puté însinua că nu ajunge să aibă bunavoința Rusieĭ, dar că pentru a se menține (pe tronŭ) caută să aibă și pentru noĭ menajamentele necesare... (1).»

Am adusŭ la Domnia luĭ Alex. Mavrocordatŭ, din 1785, unŭ raportŭ din 10 Februarie stilŭ noŭ acelŭ anŭ, alŭ luĭ de Choiseul către de Vergennes ministrulŭ de la Versailles, din care lectorele a vĕdutŭ, că nu numaĭ Austria, dar și însăși Rusia, semnatara nouluĭ tractatŭ din 1784, carele promitea maĭ multă stabilitate Domnielorŭ țĕrilorŭ române, însăși Rusia nu se sfiĭ de a intriga contra aceluĭ Domnŭ ce i-se părea că nu înnótă cu totulŭ în apele muscălescĭ (2). In asemenea condițiunĭ, vĕdêndŭ că Rusia nu reclamă contra schimbăreĭ

(1) Hurmuz vol. VII, pag. 436.
(2) Vedĭ pag. nóstră 225 et seq.

unorŭ Domnĭ, ba încă o cere, de ce să nu-șĭ fie permisŭ și însășĭ Turcia, séŭ maĭ adevĕratŭ cutare personagiŭ importantŭ din Divanulŭ Turcieĭ, să lucreze la mazilirea aceluia din Domnitorĭ care nu-ĭ plăcea, orĭ alŭ căruia locŭ era solicitatŭ de vre-unŭ altŭ fanariotŭ, bucurându-se de o deosebită trecere pe lânga mariĭ ḑileĭ, la Constantinopole ?

Așĭa se și întîmplă. Incă din 1785, dar maĭ alesŭ pe la începutulŭ luĭ Ianuarie 1786, marele amiralŭ Hasan, séŭ Căpitanŭ-Pașa alŭ Turcieĭ, stăruia să capete domnia Muntenieĭ pentru favoritulŭ sĕŭ dragomanulŭ Nicolae P. Mavrogheni. Deja în 1785 obținuse Căpitanŭ-Pașa promisiunea Sultanuluĭ, că Mavrogheni va fi Domnŭ în locŭlŭ luĭ Michailŭ Suțu, și numaĭ intervenirea ministrilorŭ și a familiilorŭ fanariote, carĭ se supĕrară de a vedé creându-se în familia luĭ Mavrogheni unŭ noŭ competitorŭ la tronurile române împedică acéstă schimbare de Domnie. In 1785 nu isbutì Căpitanŭ Pașa maĭ alesŭ din causa intervenireĭ la timpŭ a luĭ Bulgakov, representantele Rusieĭ în favórea menținereĭ luĭ M. Suțulŭ. Acéstă apĕrare a Rusieĭ o plătì M. Suțulŭ, pare-se, cu mulțĭ banĭ.

Unŭ noŭ asaltŭ datŭ de Mavrogheni și de protectorulŭ sĕŭ Hasan Pașa, la Sultanulŭ, în 1786 Februarie, fu încoronatŭ de succesŭ. N. Mavrogheni căpĕtâ domnia țĕreĭ Muntenescĭ, în locŭlŭ luĭ Michaiŭ C. Suțulŭ. La 14 Martie stilŭ noŭ, Mavrogheni primì învestitura din mânile Sultanuluĭ (1).

---

(1) D. de Choiseul către D. de Vergennes despre intrigile ce se facŭ la Pórtă pentru punerea luĭ Mavrogeni la domnia Țĕreĭ Românescĭ.

(Vol. 176. D. 12.)

C-ple le 27 Janv. 1786.

«J'ai eu l'honneur de vous informer avant hier par le courrier de Vienne du changement général arrivé dans le Ministère et de l'élévation de Yussuf Pacha de Morée qui, après avoir été l'un des derniers valets du Capitan Pacha avait obtenu depuis quelque temps toute sa confiance. Les grands de l'Empire, tous ceux qui ont déjà occupé les premières places, voient avec peine l'usage violent que le G^{d} amiral fait de son crédit et, malgré la terreur qu'il inspire, les gens de loi ne dissimulent point leur mécontentement. Je crains, M^{r}, que le nombre de ses adversaires n'augmente encore si, comme on me l'assure, il persiste à vouloir faire son drogman P^{ce} de Valachie. Il l'avait tenté vainement il y a quelques mois, et je ne vous informai point de cette intri-

Astŭ-felŭ într'unŭ modŭ bruscŭ se termină prima domnie a «omeno-

gue, parceque je ne pensais pas qu'elle put se renouveler. Les circonstances sont changées, et ce genre d'événement autrefois très-indifférent, pouvant avoir aujourd'hui des suites embarrassantes, je vous prie d'excuser quelques détails dans lesquels je vais entrer.

«Le G. S. étant venu l'été dernier passer la journée dans la maison de campagne du Capitan Pacha, celui-ci se jeta aux pieds de S. Hautesse et lui demanda la Principauté de Valachie pour son drogman. Le G. S., suivant son usage, la lui accorda sur le champ, donna sa parole impériale de déposer le lendemain le Prince de Valachie contre lequel il n'y avaient aucunes plaintes, et de nommer à sa place Mavroyéni; mais lorsqu'il voulut faire dresser le Hatishérif, ses Ministres lui représentèrent le danger d'un changement qu'ils n'avaient pas conseillé et il fut entièrement de leur avis. Toutes les grandes familles grecques, malgré la haine qui les divise toujours, se réunirent pour empêcher un paysan de l'archipel de leur enlever une place qu'elles regardent comme leur patrimoine et se cotisèrent pour convaincre tout le Divan de l'incapacité de Mavroyeni. Cependant celui-ci ne désespérant point encore de son élévation, voulut s'assurer que la Russie n'y mettrait point obstacle et vint me demander des conseils que je me gardai bien de lui donner; mais l'ambassadeur d'Angleterre, moins prudent ou plus empressé de l'obliger lui offrit, avec les assurances les plus positives d'un plein succès, des services qu'on ne lui demandait pas et fit avec beaucoup d'éclat et de gaucherie à Mr de Bulgakov des offres que ce Ministre rejeta avec humeur. Cette fausse démarche ayant bientôt transpiré, il crut même devoir témoigner encore plus fortement son indignation. Il déclara dans un office remis à la Porte que Sa Souveraine ne souffrirait jamais l'élévation de Mauroiéni, et que, satisfaite de la conduite du Prince actuel, elle exigeait qu'on le maintint dans sa dignité.

«Cette affaire parut allors absolument manquée, mais elle va se renouveler. Mavroiéni qui, à beaucoup d'esprit joint l'audace la plus inébranlable, a su persuader à son maître que son honneur était engagé à emporter une grâce qui lui avait été enlevée publiquement et Hassan Pacha m'a dit à moi-même qu'il saurait tôt ou tard venger cet outrage.

«Je ne doute point, Mr, que la Cour de Russie ne s'oppose à ce changement par une suite de l'extension qu'elle donne à tous les articles des traités qui peuvent être utiles à ses vues. D'ailleurs, le Prince actuel de Valachie a fait passer des sommes considérables à Pétersbourg, et on le dit fort protégé de M. de Bulgakov, dont la conduite est sans doute fort approuvée de l'Impératrice, puisqu'elle le comble de bienfaits.

«Vous saurez apprécier, Mr le Comte, le degré d'importance que l'on doit attacher à cette intrigue.»

D. de Choiseul către Vergennes despre comerciulŭ francesŭ în Marea Négră.

(Vol. 174. D. 19.)

C-ple le 25 Février 1786.

«J'attends avec impatience que le nouveau Visir (1) soit débarrassé d'une

(1) Iusuf Pacha.

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITATEA
BUCUREȘTI

suluĭ» Mich. C. Suțulŭ în țéra Muntenéscă, și avenirea la tronulŭ umi-

---

cérémonie qui absorbe ses premiers moments pour commencer l'affaire de la mer Noire. Le Capitan Pacha me paraît bien disposé. J'ai fait quelques présents à son drogman qui le gouverne entièrement, mais je me fie bien peu à ses protestations. Ce grec, aussi intrépide qu'ambitieux est décidé à perdre la vie ou à devenir P^ce^ de Valachie. Il veut obtenir, à quelque prix que ce soit la protection de l'envoyé de Russie et je ne puis douter que ce Ministre n'agisse en secret pour empêcher l'introduction du pavillon français dans la mer Noire où le sien règne seul actuellement.»

D. de Choiseul către D. de Vergennes despre condamnarea la mórte a unuĭ grecŭ Petrache și despre Mavrogheni.

(Vol. 174. D. 31)

C-ple le 25 Mars 1786.

«Les Ministres de la Porte ont été depuis quinze jours exclusivement occupés d'une affaire devenue en effet importante pour eux par les circonstances qui l'ont fait naître.

«La grec Pétraki qui, de cuisinier, était devenu directeur de la monnaie et bientôt après le particulier de sa nation le plus puissant par son opulence et par ses intrigues, avait mis tout en œuvre pour empêcher l'élévation de Mavro-Ieni et même pour renverser le Visir, son protecteur. Malgré l'argent qu'il répandit dans le Sérail, il échoua contre le crédit du Capitan Pacha; et le G. S., voulant se faire valoir auprès de son Amiral lui dit qu'il venait de lui donner une bien grande preuve d'affection en refusant quatre mille bourses qui lui avaient été offertes pour exiller le nouveau Ministre qu'il lui avait donné. Ce Prince ne lui dissimula point que c'était Pétraki qui lui avait fait parvenir cette proposition; et Hasan Pacha, par la crainte qu'il ne parvint enfin à se faire écouter autant que par le désir de se venger, fit entrevoir au G. S. l'espérance d'une riche succession s'il punissait Pétraki des malversations dont il était accusé depuis longtemps. Pétraki a donc été sur le champ arrêté et mis à la question la plus cruelle. Sa maison de campagne a été pillée, en partie détruite, dans l'idée que les caves y recelaient des trésors. Ses riches ameublements ont été le jour même transportés publiquement dans un superbe palais que Sa Hautesse vient de faire construire sur le canal pour une des Sultanes et qui, faute d'argent, n'avait pu être encore meublé. Enfin, lorsqu'on a cru avoir arraché de ce malhereux l'aveau de tout ce qu'il possédait, on a prononcé sa mort, et il semble qu'on ait affecté d'en faire un triomphe pour ses ennemis.

«Le 14 de ce mois, Mavro-Ieni entrant au Sérail pour recevoir l'investiture publique de sa Principauté, a trouvé près de la première porte Pétraki déjà brisé par les tortures que l'on traînait sur son passage. Quelques moments après, le G. Vizir a passé et appelant lui-même à haute voix le bourreau, il lui a fait un signe qui a été exécuté au moment où le malheureux Pétraki, reconnaissant le 1-er Ministre, étendait les bras pour implorer sa clémence.

litŭ alŭ acesteĭ ţĕrĭ a luĭ N. P. Mavrogheni. Despre acestŭ evenimentŭ scrie în acelaşĭ sensŭ istoriculŭ Fotino. (1)

Le nouveau Prince de Valachie n'a pas tardé de repasser avec toute sa suite près de son cadavre et il a pu entendre les vœux publics d'une foule immense qui lui présageait le même sort. Mais ce qui vous inspirera, Mr, un sentiment plus pénible encore c'est que le Souverain, dont, partout ailleurs le seul aspect devient le salut des malheureux, sous un déguisement qui ne le cachait à personne, a voulu jouir de cet affreux spectacle. Le Sultan Sélim avait en vain demandé avec les plus vives instances la grâce de Pétraki. On sait que cet intérêt lui avait été inspiré par le Docteur Lorenzo, et que l'entrée du Sérail lui avait été interdite, ainsi qu'à tous les médicins francs.

«Aucun des Grecs n'osent plus élever la voix ; mais ils sont tous furieux et ils pourront trouver de l'appui chez les grands de l'Empire presque tous indisposés de la fortune de Iusuf Pacha et du despotisme de son ancien maître. Si ce dernier sort avec l'escadre, comme on l'annonce, il ne serait pas impossible, pendant son absence, de faire changer la volonté du G. S.»

D. de Choiseul către d. de Vergennes despre numirea luĭ Mavrogheni la domnia ţĕreĭ românescĭ.

(Vol. 174, D. 37.)

C-ple le 10 Avril 1786.

«La négociation de la mer Noire dont je suis occupé est encore dans une situation qui ne me permet pas d'en prévoir les suites et de hasarder des démarches.

«Le Drogman du Capitan Pacha, ce Mavro-Ieni dont j'ai eu l'honneur de vous entretenir, Mr, dans ma dernière dépêche, *vient d'être nommé Prince de Valachie, lorsqu'on* s'attendait le moins au succès de ses intrigues et je n'espère plus qu'après avoir profité de l'influence qu'il avait sur le Vizir pour ses propres intérêts, il apporte le même zèle à seconder nos projets. J'ignore encore, Mr, si la Russie avait été consultée sur ce choix auquel son Ministre s'est opposé longtemps. On assure que son Drogman a témoigné quelque humeur, mais on ne peut juger par là des véritables dispositions de sa Cour. Il n'est cependant pas vraisemblable que la Porte ait voulu contrarier ouvertement une Puissance pour laquelle elle est accoutumée d'exagérer les ménagements.»

(1) Veḑĭ partea IV-a, epoca IV-a, cap. I. — Veḑĭ şi En. Văcărescu, în Tes. t. II, pag. 293. Dionisie Eclesiarcul, Tes. II, pag. 167.

FINEA TOMULUĬ I.

INDICE ANALITICŬ ALŬ TOMULUI I-iŭ

TABLA DE MATERII A TOMULUI I

	Pagina
Către lectorŭ	1
Planulŭ publicaţiuneĭ	3—4
Pacea dela Kuciuk-Kainargi	5
Familiĭ nouĕ de fanarioţĭ	5
Isvórcle istorieĭ	6
Canta	6
Enake Kogălniceanu	6
Biv Vel Stoln. Dumitrache	6
Partidulŭ ante-rusescŭ la 1774	6
Dionisie Eclesiarculŭ şi opera luĭ	6—7
Enache Văcărescu. Istoria împĕraţilorŭ otomanĭ	7
Bartolomeĭ Măzăreanu	7
Const. Radovicĭ din Golescĭ. Colecţie de tratate	7
Hatişerifulŭ Sultanuluĭ Hamid	7
Uricarulŭ d-luĭ T. Codrescu	8
Archiva istorică de M. Kogălniceanu	8
Dacia literară »	8
Magasinulŭ istoricŭ pentru Dacia	8
Importanţa documentelorŭ inedite	8
Hărtiĭ vechĭ de D. Lahovary	8
D. Brezoianu. „Vechile instituţiunĭ.“	8

	Pagina
Codulŭ A. Ipsilante	9
Codicele Divanurilorŭ	9
Mişcarea literară în direcţiune ruséscă	9
Gramatica luĭ Eustatievicĭ	9
» » En. Văcărescu	9
Strilbiski şi *„Rasgovoriile“*	9
Tóder Scolerulŭ şi gramatica sa	9—10
Cara. Essai particulier de politique 1777	10
Al. Odobescu. — Colecţiune de documente	10
Hurmuzake » »	10
Erbicénu. — Documente grecescĭ	10
Satha	10
Marino Vreto	10
Dionisie Fotino	10
Fraţiĭ Tunusli	10
Documentŭ ineditŭ dela N. Kreţulescu	11
Art. 16 din pacea dela Kainargi	11
Divanulŭ muntenescŭ alege deputaţĭ, carĭ să mérgă la Constantinopole 1774	12
Const. Cocorescu biv Vel Slugerŭ	12—19
Stol. Dumitrache	12
Analisa Arzuluĭ Muntenilorŭ cu cererile ţĕreĭ	12—13
Arzulŭ întregŭ	13—17
Alŭ 2-lea Arzŭ	14
Evenimentele dela Iaşĭ	14
Mitropolitulŭ Gavrilŭ nemulţămesce pe Rumianţovŭ	14
Corespondenţa luĭ Gavrilŭ cu Rumianţovŭ	14
Moldovenĭ cerŭ domnŭ pe Gr. Al. Ghica	14
Spătarulŭ Cuza deputatŭ alŭ Moldoveĭ	15
Pitarulŭ Chirică » »	15
Intrigile boerilorŭ moldovenĭ	15
Scrisórea visterniculuĭ Ioanŭ Canta către Mitropolitulŭ Gavrilŭ	15—17
Arzurile Divanuluĭ Moldovénŭ	17
Punctele cerute de Moldova dela Pórtă	18—49
«*Donoşenia*» către Rumianţovŭ	19
Biv Vel Medeln. Hagi Stanŭ Ioanŭ înlocuesce pre Cocorescul	19
Observaţiunĭ asupra arzurilorŭ Moldovo-muntene	20
Deputaţiunea plécă din Focşanĭ spre Constantinopole	20
Cartea luĭ Rumianţovŭ către Izetŭ Mehmetŭ	20—21

Pagina

Călĕtoria deputaţiuneĭ române 21
Gr. Al. Ghica, domnulŭ Moldoveĭ 21
Douĕ tabere politice în Bucurescĭ. 21
Candidatura la domnie a luĭ Stefanŭ Parscoveanu 21
Candidatura la domnie a luĭ Manole Rosetŭ 21
Acte de domnie de la Manole Rosetŭ (notă) 21
Rusia şi cele 2 partide muntene 22
Alex. Ipsilante numitŭ Domnulŭ Muntenieĭ 22
Peterson, ambasadorele rusescŭ şi deputaţiunea ţĕrilorŭ române . . 22
Stoln. Dumitrache, despre cele petrecute la Constantinopole . . . 22—23
Scrisórea deputaţilorŭ românĭ către Peterson . . . . . 23—24
Plecarea din Constantinopole a deputaţilorŭ muntenĭ 23
Fanarioţiĭ venézŭ domniile, după St. Priest 25
Planulŭ Ruşilorŭ de a despopula ţĕrile române 25
St. Priest despre Gr. Al. Ghica 25
Politica francesă la Constantinopole 25
Al. Ipsilante faţă cu Austria 26
Gr. A. Ghica faţă cu Austria 26
Scrisórea luĭ Gr. A. Ghica către Thugut (notă) 26
Intrarea solemnă a luĭ Alex. Ipsilante în 3 Februarie, 1775 la Bucurescĭ 27
Esplicarea întârdiereĭ sosireĭ luĭ Ipsilante 27
Stoln. Dumitrache despre Ipsilante 27
St. Priest despre deputaţiunea muntenă 28
Firmanulŭ luĭ Hamid (14 Novembre 1774) 28
Analisa firmanuluĭ 28
Nizamulŭ Turcilorŭ 28
Partisaniĭ luĭ Manole Vodă 29
Apelŭ la boeriĭ emigraţĭ în Ardélŭ 29
Parscovénulŭ intră în Divanulŭ luĭ Ipsilante 29
Partida nemulţămită, boerulŭ Cândescu 29
Divanulŭ luĭ Ipsilante Alex. 29
Firmanulŭ alŭ doilea, analisa luĭ . . . . . 29—30—31
Evacuarea ţĕrilorŭ de Ruşĭ 31
Moneta de aramă impusă de Ruşĭ 31
Ruşiĭ rădică aurulŭ şi argintulŭ din ţĕră 32
Opositiunea luĭ Canta 32
Cum apreciază Hamer pacea de la Kuciuk-Kainargi 32
Al. Ipsilante. — Reformele luĭ 33

	Pagina
In ce situațiune află Ipsilante țéra Muntenéscă	34
Scutelniciĭ, poslușniciĭ, Sloboḑiile	34
Laurianŭ și Florianŭ Aronŭ despre Al. Ipsilante	33—34
Abusurile cu scutelniciĭ și poslușniciĭ	35
Abusulŭ cu hirotoniile. — Ploconulŭ Vlădicăĭ	35
Sate întregĭ de preoțĭ	35
Mazilĭ, némurĭ, postelnicĭ	35—36
Birurĭ indirecte	36
Ponturile de așeḑare a birurilorŭ	36
Abusurile cu birurile; memoriŭ Kreţulescu	36
Zapciiĭ, Ispravniciĭ, abusurĭ	37
Claca țĕranilorŭ, abusurĭ	37
Avaeturile zapciilorŭ	37—38
Justiția, Ispravniciĭ administratorĭ și judecătorĭ	38
Hoțiile	38
Polcovniciĭ și căpitaniĭ în judeţe	38
Slujitoriĭ Polcovnicilorŭ. — Avaeturĭ, abusurĭ	38
Isnafurile. — Breslele	38
Pogonăritulŭ străinilorŭ	39
Ce face Al. Ipsilante ca să curme abusurile	39
Birulŭ țĕreĭ la Pórtă	39
Chrisovulŭ relativŭ la scutelniciĭ boerilorŭ	39—40
Abusurile noue	40
Pitaculŭ luĭ Alex. Ipsilante relativŭ la clacă și pontuluĭ țĕranilorŭ	40
Organisarea vătașilorŭ de plaiŭ	41
Carte de vătășie (notă)	41
Zapciiĭ de plășĭ se alegŭ dintre fiiĭ de boerĭ	42
Ceĭ doĭ polcovnicĭ. — Aga din Bucurescĭ	42
Carte de polcovnicie de Târgoviște (notă)	42
» » » de judeţe (notă)	43
Instituțiunea căpitanilorŭ de margine	43
Vorniceĭ	43
Atribuțiunile vorniceilorŭ	43—44
Pripasurile de vite. Colaculŭ	44
Abusurile dela «*colacĭ*»	44
Mĕsurile luĭ Alexandru Ipsilante spre a curma abusulŭ	44
Avaetulŭ fixatŭ în banĭ	44—45
Vătășia țiganilorŭ domnescĭ	45
Vătășia de țiganĭ din Focșanĭ	45

Pagina

Carte domnéscă dela Alex. Ipsilante relativă la justiție 46
Carte deschisă la Ispravnicĭ cu instrucțiunĭ relative la justiție și administrațiune 47
Religiunea sub Ipsilante 49
Oraționea Divanuluĭ către Vodă, de lăsatulŭ seculuĭ . . . . . 49—50
Chrisovulŭ luĭ Alexandru Ipsilante reorganisândŭ mŏnăstirile și Chinoviile (notă) . . . . . 50—56
Protecțiune acordată Catolicilorŭ 52
Cartea Bisericeĭ catolice din Câmpulŭ-lungŭ . . . . . 53—55
Protecțiunea acordată Luteranilorŭ și Calvinilorŭ 56
Chrisovulŭ Sașilorŭ, 4 Iulie 1777 (notă) . . . . . 56—57
Botezațĭ din alte religiunĭ. Proseliți . . . . . 57—58
Alexandru Ipsilante și biserica ardelénă 58
Ajutorurĭ acordate la Bisericĭ din Orientŭ 59
Cartea luĭ Vodă pentru protopopulŭ dela Scheĭ 58
» » » » » Stefanŭ dela Scheĭ 59
Chrisovulŭ mŏnăstireĭ dela Drastorŭ (notă) 60
2 Bisericĭ din eparchia metrop. Drăstor (notă) 61
Instituțiunea protopopilorŭ 61
Noiĭ protopopĭ. Carte deschisă de numirea lorŭ 62
Scutirĭ la Clericĭ 62
Cererile preoților din 1877. Anaforaua mitropolituluĭ munténŭ Grigorie (notă) 63
Didahiĭ, cuvîntărĭ rostite la bisericĭ 63
Organisarea justițieĭ 64
Alexandru Ipsilante promite a da «o pravilă» 64
Chrisovulŭ din 1775 organisândŭ 4 Departamente pentru justiție . 64
Depertamentulŭ de criminalionŭ 65
Armașulŭ și statistica vinovațilorŭ 65
Oprirea *casnelorŭ* la instrucțiunea vineĭ 65
Depertamentulŭ celŭ maĭ mare din boeriĭ mazîlĭ de clasa I-a. Atribute. Obligațiunĭ 65
Cele douĕ instanțe inferióre 65
Apelulŭ dela Depertamentŭ la Divanŭ. 65
Vorniceiĭ pe lângă Depertamente 66
Despre Divanulŭ domnescŭ, ca instanța de apelŭ. Ḍilele de adunare. . 66
Ambiĭ Vel Logofeți gătescŭ Divanulŭ. Atribute. 66
Despre judecătorĭ 67
Datoriile judecătorilorŭ 67

Pagina

Judecătorulŭ nu póte împedica pre ceĭ ce se judecă, de a-şĭ face pledoariile orĭ-cât de lungĭ 67
Judecătorulŭ să nu priméscă pre procesanţĭ pe la casa lorŭ . . . 67
Judecătoriĭ sunt egalĭ la darea sentinţeĭ 68
Hotărîrile se daŭ de faţă, iar nu în ascunsŭ 68
Să nu cedeze la influinţele «obrazelorŭ» puternice . . . . . 68—69
Judecătoriĭ dela Criminalionŭ să nu créḑă numaĭ decât mărturisirea unuĭ vinovatŭ, că elŭ este autorulŭ crimeĭ 68
Judecătoriĭ de a doua tréptă a celorŭ 3 Depertamente 69
Dintre judecĕtoriĭ de a doua tréptă îşĭ propune Ipsilante a rêndui pe unulŭ din ceĭ doĭ Ispravnicĭ de la judeţe, ca să judece acolo pricinile 69
Judecătoriĭ vorŭ avé leĭĭ 69
Regule pentru ceĭ ce se judecă 69
Cum se stă înaintea judecătorilorŭ 69
Pentru zapciĭ. — Datoriile lorŭ 69
Zapciulŭ nu póte fără sentinţa Departamentuluĭ a face vre-o împlinire 70
Zapciiĭ nu potŭ introduce de la sine procese în Depertamente, nicĭ a pune termenŭ 70
Boeriĭ carĭ daŭ la 1775 credinţa lorŭ la chrisovulŭ de organisare alŭ Departamentelorŭ . . . . . 70—71
Codicele de legĭ alŭ luĭ Ipsilante, publicatŭ în Septembre 1780 . 71
Titlulŭ generalŭ alŭ codiceluĭ (notă) 71
Prefaţa codiceluĭ luĭ Alex. Ipsilante . . . . . 72—73
Analisa codiceluĭ luĭ Ipsilante . . . . . 73—81
Analisa Cap. I 73
» » II 73
Capitulŭ pentru vechilĭ (avocaţĭ) 74
Egalitatea înaintea justiţieĭ 74
Vorba «apelaţie» întâia óră usitată 74
Ciobótele roşiĭ 74
Judecătoria mareluĭ Spătarŭ 74
Atributele . . . . . 74—75
Judecătoria de judeţŭ 75
Condicarulŭ de judeţŭ 75
Infiinţarea uneĭ *tabule* 75
Drepturile şi îndatoririle sătenilorŭ după codicele luĭ Ipsilante . . 76—78
Datoriile Ispravnicilorŭ 78
Dispositiunĭ de codŭ civilŭ 78

	Pagina
Zestrea inalienabilă	78
Fraţiĭ ceĭ săracĭ mărită pre surorĭ	78
Moştenirile	78
Most. abintestato. Cutia de milostivire	78
Epitropiile	79
Imprumuturĭ. Camătă	79
Protimisulŭ. Mărginirea luĭ	79
1775 N-bre. Speciala dispositiune pentru protimisŭ	79—81
Hotărniciile prin 4 judecăţĭ	81
Judecata celorŭ 48 desfiinţată	81
Ţiganiĭ	81
Paragrafiile	
Ḍilele când săteniĭ nu potŭ fi traşĭ la judecată	81
Scolĭ. Cultura publică sub Ipsilante	82
Chrisóve relative la bisericĭ	82
Mŏnăstirea Colţea şi şcóla dela ea	82
Ipsilante rênduesce ancheta la şcolĭ la 1 Februarie 1775	82—83
Organisarea Epitropieĭ obştescĭ	82
Epistaţiĭ şcólelorŭ	82
Chrisovulŭ de reorganisarea şcólelorŭ 1776	83—89
Existenţa de scolĭ române în judeţe	90
Infiinţarea şcóleĭ române din Ploescĭ prin dascălulŭ Barbu 1777	90
Nu-ĭ adevĕratŭ că sub fanarioţĭ n'aŭ fostŭ şcolĭ cu limbă românéscă	91
Budgetulŭ şcólelorŭ din ţéra românéscă la 1780	91—92
Numele şcolarilorŭ internĭ la S-tulŭ Sava	91
Scóla dela Colţea	92
Mŏnăstirea Obedeanulŭ	92
Scóla şi medicŭ la mŏnăstirea Obedeanulŭ	92
Scólele din orientŭ	93
Scóla domnéscă dela S-tulŭ George-vechiŭ	93
Dascălulŭ Florea. Scutirile dascălilorŭ	93
Boerĭ martorĭ la chrisovulŭ şcóleĭ din St. George	95
Seminarŭ la mŏnăstirea Obedeanu	93
Alex. Erochirica, predicatorŭ la 1775	94
Artele sub Alex. Ipsilante	94
Lojele artistilorŭ, pictorĭ şi zugravĭ	94
Musica. — Corporaţiunea lăutarilorŭ	95
Fabrica de hârtiă sub Alex. Ipsilante	95

Pagina

Chrisovulŭ harturghieĭ (fabrica de hârtie) de la Alex. Ipsilante 1776 (notă) . . . . . 95—97
Breslele, industria, comerciulŭ sub Ipsilante 76
Protegerea breslelorŭ 97
Bresle noue 97
Maĭ marele staroste 97
Bogasieriĭ şi mărgelăriĭ 97
Chrisovulŭ lorŭ din 1776, Iulie 12 . . . . . 97—99
Chrisovŭ împedicândŭ neguţătorĭ străinĭ a deslega marfa şi a vinde în detaliŭ (1776) 99
Dreptulŭ de târgŭ, oborŭ, bâlciurĭ pe la moşiĭ 99
Chrisovŭ în favórea olarilorŭ şi fabricanţilorŭ de vase de lemnŭ. 1775. 100—101
Protecţiunea comerciuluĭ şi industrieĭ prin tarifulŭ vamalŭ sub Ipsilante 101
Vinulŭ şi spirtósele străine proibite . . . . . 101—103
Menzilurile (poştele) 102
Chrisovulŭ reorganisăreĭ menzilurilorŭ, 1775 Octobre. . . . . 103—107
Carvasara stabilă în Bucurescĭ 106
Privileghiile Câmpulunguluĭ sub Ipsilante 107
Actele mŏnăstireĭ Colţa relative la carvasara (notă) 107
Chrisovulŭ Câmpulunguluĭ. 1775, Februarie. (notă) . . . . . 107—109
Birurile sub Ipsilante 109
Văcăritulŭ străinilorŭ. — Chrisovulŭ din 13 Decembre, 1775. (Notă) 110
Vama de hotarŭ şi de oraşŭ 111
Vama de la Ploeşcĭ 112
Vama olarilorŭ din Ploescĭ 112
Săreria 113
Ferăria 113
Lumînăritulŭ de cĕră 113
Cântarulŭ domnescŭ 113
Fumăritulŭ Bucureşcilorŭ 113
» Bălţilorŭ 113
Cerăritulŭ 114
Săpunăritulŭ 114
Gostinăritulŭ 114
Sărĕritulŭ munţilorŭ 114
Măjăritulŭ 114
Ierbăritulŭ 114
Vama tutunuluĭ 114

Pagina

Căminăritulŭ 114
Cotăritulŭ 114
Dijmăritulŭ 114
Tutunăritulŭ 114
Pogonăritulŭ străinilorŭ 114
Cotăritulŭ la marfă 114
Privileghiulŭ cahvenelelorŭ 114
Gărdurăritulŭ 115
Venitulŭ părpărituluĭ 115
Vinăriciulŭ 115
Oerítulŭ 115
Darea de şoimĭ 115
Darea breslelorŭ 115
Birurile către Pórtă 115
Nizamulŭ Turcilorŭ sub Ipsilante 115
Firmanulŭ relativŭ, din 1189 (1775) . . . . . 115—118
Cărţĭ deschise relative la nizamulŭ Turcilorŭ 118
Păzitoriĭ ca să opréscă trecerea Dunăreĭ de Turcĭ 119
Beiliculŭ, pentru Turcĭ, la Bucurescĭ 119
Casele de la Radu-Vodă 119
Palatŭ la Michaiŭ Vodă 119
Mărcuţa reînoită 119
D-na Elena Ipsilante zidesce S-ta Ecaterina 119
Mĕsurĭ de edilitate 120
Naziria podurilorŭ 120
Apa la Bucurescĭ 120
Chrisovulŭ apelorŭ, de la Ipsilante . . . . . 120—121
Conspiraţie sub Ipsilante 121
Cum consideraŭ puterile pe Ipsilante 121
Boerulŭ Cândescu conspiratorŭ, pedepsitŭ 121
Pórta avea de Ipsilante bună opiniune 121
Firmanŭ de laudă şi darurĭ transmise luĭ Ipsilante 122
Consideraţiunĭ asupra politicelĭ europene 123
Cele douĕ condiţiunĭ secrete suplimentare la tractatulŭ de la Kainargi 123
Thugut în faţa acelorŭ douĕ condiţiunĭ 123
Francia cu ce ochĭ vede pacea de la 1774 124
Grigorie Ghica Domnulŭ Moldoveĭ 124
Investitura luĭ Ghica sosită la Iaşĭ 125
Divanulŭ Moldoveĭ şi Principele N. Repnin 125

Pagina

Arzulŭ ţĕreĭ 125
Noulŭ arzŭ la 3 Martie 1775 125
Invasiunea Austrieĭ în Bucovina 125
Gr. Ghica şi Austria 125
Thugut şi Gr. Ghica 126
Administrarea Moldoveĭ sub Gr. Ghica 126
Legislaţiune nouă proiectată 126
Toma Log. alŭ 2-lea traduce instituţiunile Comisiuneĭ legislative rusescĭ în 1773 127
Analisa lucrăreĭ Logofĕtuluĭ Toma 127
Influinţele lucrăreĭ luĭ Toma Logofĕtulŭ asupra legilorŭ Moldoveĭ . 127
Aşeḑămîntulŭ Moldoveĭ din 1741 129
Codicele luĭ Gr. Ghica 1776 129
Chrisovulŭ de promulgare a codiceluĭ (notă) . . . . . 129—133
Analisa codiceluĭ . . . . . 130—137
Ghenicon. Venitulŭ boerilorŭ 130
Thesavrofilakion 131
Răsurele . . . . . 130—133
Judeţele Moldoveĭ la 1776 . . . . . 133—134
Organisarea judeţelorŭ. Lefile 134
Atribuţiunile Ispravnicilorŭ 134
Condice la judeţe 134
Hoţiĭ şi ucigaşiĭ 134
Rufetulŭ podarilorŭ 134
Privighiarea cantarelorŭ 134
Vornicelulŭ de satŭ 134
Văcariĭ 135
Supresiunea rufetuluĭ precupeţilorŭ 135
Puterea armată a Moldoveĭ la 1776 135
Postelnicia 135
Vătaviĭ şi ciauşiĭ de aproḑĭ 136
» de copiĭ şi vătavulu de visterie 136
Panţirĭ în judeţe şi Plăeşĭ 136
Vozarĭ la Covurluĭ 136
Oastea ţĕreĭ sub Gr. Ghica la I-a domnie 136
Garde de arnăuţĭ 137
Financele sub Gr. Ghica 137
Séma visterieĭ la 1776. 137
Analisa semeĭ . . . . . 137—140

Pagina

Liudĭ scutiţĭ de boerĭ 138
Pe ce se cheltuiaŭ veniturile ţĕreĭ ? 140
Lexicon cumpĕratŭ din budgetŭ 140
Agentŭ politicŭ la Viena 140
Doctoriĭ Dragache, Fotache şi I. Caragea 140
Scólele. Rolulŭ luĭ Gr. Ghica în cultura ţĕreĭ 141
Ancheta la şcolĭ sub Mitropolitulŭ Gavrilŭ 141
Anaforaua Divanuluĭ, din 1 Iunie 1765 . . . . . 141—143
Resoluţiunea luĭ Gr. Ghica 143
Chrisovulŭ scólelorŭ de la Gr. Ghica. (Notă) . . . . . 143—144
» » din 1747. (Notă) . . . . . 144—146
Scóla română din Sf. Nicolae 146
Pitaculŭ de reorganisare alŭ acesteĭ şcolĭ, 1776 Maiŭ 147
Ţĕraniĭ sub Gr. Ghica 148
Orênduelĭ dintre stăpâniĭ de moşiĭ şi dintre locuitorĭ 148
Concesiunĭ făcute boerimeĭ 149
61 de ḑile de boerescŭ pe anŭ ! 149
Enache Kogălniceanu şi Gr. Ghica 149
Stavarache în disgraţie 150
Circulărĭ favorabile sătenilorŭ 150
Afacerea Bucovineĭ opresce pe Ghica de la fapte bune de administrare 150
Zinckeisen şi Domnia luĭ Gr. Ghica. (Notă) 150
Bucovina. (Naraţiunea afacereĭ) 151
Rolulŭ Austrieĭ, Rusieĭ, Francieĭ 160
Rolulŭ luĭ Gr. Ghica în cestiune 160
Uciderea luĭ Gr. Ghica 161
Thugut şi Kaunitz despre Gr. Ghica 161
Convenţiunea austro-turcă, 7 Maĭ 1775 161
Art. 3 alŭ convenţiuneĭ 161
Scrisórea luĭ Thugut către Gr. Ghica, din 25 Maiŭ 1775 şi rĕspunsulŭ acestuia 161
Apreciărĭ asupra purtăreĭ luĭ Gr. Ghica 162
Rectificarea convenţiuneĭ la 6 Iunie 1775 162
Sumele cheltuite de Austria spre a răpi Bucovina 162
Const. Moruzi, instrumentŭ austriacŭ 162
Delimitarea Bucovineĭ. — Stăruinţele luĭ Gr. Ghica 162
Rusia şi Prusia împedică extensiunea Austrieĭ 162
Francia intervine pentru cesiunea Bucovineĭ 163
Dorinţa luĭ Ghica de a păstra Sucéva 163

Pagina

Conflictŭ între Ghica şi generalulŭ Spleny din Bucovina. Austria se înăspresce spre Ghica 163
Manifestulŭ Marieĭ Tereza din 27 Augustŭ 1777 către locuitoriĭ Bucovineĭ . . . . . 163—166
Acestŭ manifestŭ n'a fostŭ scrisŭ de românŭ 166
Relaţiunile dintre Turcia şi Rusia iar înăsprite 167
Posiţiunea grea a luĭ Gr. Ghica 167
Mazilirea luĭ Ghica plănuită în taină 167
C. Moruzi menitŭ a succede în Moldova 167
Delegaţiĭ Turcĭ trămişĭ la Iaşĭ 167
Versiunĭ diverse şi despre cele întâmplate la Iaşĭ 167
Capulŭ luĭ Ghica expusŭ la Pórtă 167
Inscripţiunea dela capulŭ domnuluĭ Moldoveĭ. . . . . 167—168
Austria instigatórea uciderei 168
C. Moruzi patronatŭ de Thugut 169
Zinkeisen despre uciderea luĭ Ghica 169
Explicarea dată de Divanulŭ Turcŭ despre ucidere 169
Inarmărĭ noue 169
Ecaterina şi Voltaire despre Ghica . . . . . 169—170
Purtarea Rusieĭ faţă cu uciderea luĭ Gr. Ghica 170
Constantinŭ Moruzi domnulŭ Moldoveĭ 170
Manolache Drăghicĭ despre C. Moruzi 170
C. Moruzi se declară nepotŭ luĭ N. Mavrocordatŭ (notă) 170
Administraţiunea Moldoveĭ sub C. Moruzi 171
Afacerea fruntariilorŭ Bucovineĭ 171
Organisarea Districtuluĭ Suceveĭ cu cap. Fălticenĭ 171
Financele Moldoveĭ sdruncinate prin răpirea Bucovineĭ 171
Reducerea rusumaturilorŭ 171
Funcţionariĭ sunt aprópe toţĭ românĭ Moldovenĭ 172
Numele boerilorŭ Divanuluĭ Moldoveĭ la 1782 172
Boerimea nemulţămită de Moruzi, întetită de Muscalĭ 172
Douĕ curente politice între boerĭ 172
Mişeliile ósteĭ turceşcĭ în ţéră 172
St. Priest despre acéstă rea purtare a Turcilorŭ 172
Trămisulŭ luĭ Moruzi, la Viena, Casarati 173
Conspiraţiunea boerilorŭ, Logof. Bălănesculŭ, Dârmănesculŭ, Canta Spătarulŭ, Căminarulŭ Romanov 173
Eftalele boerilorŭ denunţândŭ pe Moruzi 173
Spătarulŭ Cuza şi Manolache Bogdanŭ Vel Vornicŭ 173

Pagina

Enache Kogălniceanu, despre acéstă conspirare 174
Resultatele conspirăreĭ: Uciderea luĭ Cuza și a luĭ Bogdanŭ . . . 174—175
Firmanulŭ Porțeĭ aprobatorŭ uciderei 176
Narațiunea uciderei după versurile luĭ E. Kogălniceanu . . . . . 175—176
Raicevicĭ, séŭ Domenico Sestini despre repulsiunea Românilorŭ de a pedepsi prin mórte 176
C. Moruzi caută a-șĭ atrage iubirea boerilorŭ 177
Chrisovulŭ luĭ C. Moruzi din 15 Aprilie, 1779, fixândŭ lefile și avaeturile boerimeĭ 177
Boerĭĭ jură la 1782 credință luĭ C. Moruzi 177
Mazîlirea luĭ C. Moruzi 177
Rolulŭ Porțeĭ, Rusieĭ și Austrieĭ la mazîlire 177
Cestiunea înființăreĭ de consulate în Principate . . . . . 177—179
Actele luĭ C. Moruzi relative la Șangăĭ 178
Chrisovulŭ luĭ C. Moruzi pentru scutirea preoțilorŭ și diaconilorŭ de dările către visterie 178
1200 leĭ donațĭ școleĭ din Țarigradŭ 178
700 » » » » insula Patmos 178
Protecțiunea ce acórdă bisericeĭ române 178
Povernele protejate. — Proibițiunea spirtóselorŭ din Polonia . . . 179
Afacerea consulatelorŭ. — Pregătirĭ de resbele 179
Agitațiunĭ rusescĭ în imperiulŭ Turcŭ 179
Francia întețesce pe Pórta 179
Principatele suferŭ multŭ prin preparativele de resbelŭ 180
Manifestulŭ Rusieĭ relativŭ la Crimeea 180
Conferința între Pórtă și Rusia 180
Atanasie Comnen Ipsilante dragomanŭ, la conferință 180
Impăcarea cu Rusia la Ainaly-Kavac în 21 Martie 1779 180
St. Priest intervine spre a se împăca 180
C. Moruzi propune sporulŭ tributuluĭ Moldoveĭ 180
Cetatea Ismailŭ construită după sfatulŭ luĭ Moruzi 180
Iarășĭ campania diplomatică relativă la stabilirea de consulate în Principate 181
Nota esplicativă a Porțeĭ în cestiunea consulatelorŭ (notă) . . . . 181—183
Lascarovŭ trămisŭ de Rușĭ Consulŭ generalŭ 182
Intervenirea luĭ St. Priest 183
Opiniunea luĭ de Vergennes Ministrulŭ dela Versailles, în afacerea Consulatelorŭ . . . . . 184—185
Reis Effendi persistă în refusulŭ de a recunósce pre Lascarov . . 186

Pagina

Negoțiările relative continue . . . . . 186—187
Pórta admite consulatulŭ, dar cu reședința în unŭ orașŭ turcescŭ, dincolo de Dunărea 187
Beratulŭ Porței din Decembrie 1780 187
Potemkin nu admite soluțiunea 187
Lucrulŭ să trăgănéză până la 1781 187
Pórta cere avisulŭ domnilorŭ Români 187
Bulgakow ambasadorulŭ rusescŭ la Constantinopole 187
Turcia recunósce la 1781, Consululŭ generalŭ rusescŭ din Bucuresci. 188
Nota luĭ St. Priest din 24 Decembrie 1781 despre acestŭ resultatŭ 188
Carra pledéză pentru înființarea de consulatŭ francesŭ în Principate 188
Raicevicĭ Consulŭ austriacŭ.—*Rolulŭ luĭ la fuga* fiilorŭ luĭ Ipsilante. 189-190-208
Fuga fiilorŭ luĭ Ipsilante. — Mazilirea. . . . . 189—190—191
Cum esplică fuga Dionisie Fotino 191
Dómna Ecaterina Ipsilante causa fugeĭ fiilorŭ eĭ 189
Beizade Alexandru Ipsilante la Brașovŭ . . . . . 189—191
» Constantinŭ la Brașovŭ . . . . . 189—191
Ipsilante bănuitŭ că e înțelesŭ cu Austria 190
Scrisórea luĭ Ipsilante către generalulŭ Eichholz din Ardélŭ . . . 190—191
Nota luĭ St. Priest despre mazilirea luĭ Al. Ipsilante 190
Generalulŭ Preiss scrie tinerilorŭ fiiĭ aĭ luĭ Ipsilante 191
Scrisórea beizadelelorŭ Ipsilante către generalulŭ Eichholz . . . . 191—192
» » » » Impĕratulŭ Iosefŭ II . . . 193
Mitropolitulŭ Grigorie intervine la generalulŭ Preiss să înapoeze pre beizadele 193
Episcopulŭ de Rômnicŭ, Filaretŭ 193
Banulŭ Ghica 193
Marele Spătarŭ Ioanŭ Văcărescu 193
Creditulŭ luĭ Al. Ipsilante la Constantinopole după fuga fiilorŭ sĕĭ. 193
Opiniunea luĭ Herbert despre acestŭ creditŭ 193
Otărîrea luĭ Alex. Ipsilante de a abdica . . . . . 193—194
Atanasie Comnen Ipsilante despre abdicarea luĭ Al. Ipsilante . . . 194
Actele relative la cererea de estrădare a beizadelelorŭ 194
Ultima epistolă a luĭ Al. Ipsilante din 25 Ianuarie 1782 194
Câtŭ maĭ stă Al. Ipsilante în Bucureșcĭ 194
Instalarea luĭ Al. Ipsilante la Constantinopole 194
Fiiĭ luĭ Al. Ipsilante sosescŭ la Constantinopole la finele luĭ Aprilie.— Spesele făcute 194
Domnia luĭ Nicolae Caragea 195

Pagina

Ce scrie Ministrulŭ francesŭ despre Caragea 195
» » austriacŭ Herbert . . . . . 195—196
Despre originea luĭ Caragea 196
Opiniunea luĭ Herbert despre Caragea 197
St. Priest și Caragea. Opiniunea luĭ St. Priest de Caragea 197
La Roche secretarulŭ luĭ Caragea 197
Nota luĭ St. Priest din 16 Februarie 1782 către ministrulŭ de externe din Versailles . . . . . 197—198
N. Caragea amicŭ și alŭ Rusieĭ 198
Le gâteau turc! . . . . . 199—203
Impărțéla secretă a plăcinteĭ 199
Voltaire despre Turcia 199
Volnay » » 199
Carra » » 199
Peysonnel » » 199
De Chenier autorulŭ cărțeĭ «Révolution de l'Empire Ottoman» . . 199
Factorĭ noĭ politicĭ: Frederic alŭ Prusieĭ 199
Gaffrin, ministrulŭ Rusieĭ la Constantinopole 200
Frederic deștéptă Europa asupra politiceĭ de împărțéla a Turcieĭ . 200
Memoriulŭ Rusieĭ din 19 Novembrie 1782 200
Art. 3 din memoriulŭ Rusieĭ relativŭ la Principate 200
Rusia prepară de noŭ răsboiŭ cu Turcia 201
Rusia caută aliațĭ 201
Veneția solicitată de Rusia contra Turcieĭ 201
Memoriulŭ Rusieĭ din 19 Novembrie 1782 . . . . . 200—201
Agenții secreți aĭ luĭ Caragea, la Viena 202
Abatele Ayola, agentŭ alŭ luĭ Caragea 202
Francia îndémnă pre Turcia să evite răsboiulŭ 202
Actele relative (notă) . . . . . 202—203
Speranța de evitarea răsboiuluĭ în 1783 . . . . . 203—204
Potemkin aspiră la coróna țĕrilorŭ române . . . . . 203—204—206
Iarăși propunerĭ de împărțire a Turcieĭ 203
Monsieur C. (Carra). Proiecte politice . . . . . 203—204
Rusia anexézĕ Crimeea 204
Prusia propune Turcieĭ alianță cu ea 204
Francia refusă a se alia cu Turcia 204
Francia se îngrijesce de consecințele uneĭ împărțirĭ a Turcieĭ . . 205
Memoriulŭ relativŭ, din 26 Martie 1780 205
Planulŭ Francieĭ de a crea unŭ statŭ noŭ din Principate 205

Pagina

Ecaterina a Rusiei adoptă planulŭ Francieĭ 205
Cnézulŭ Constantinŭ rege alŭ Constantinopoluluĭ . . . . . 205—206
Rusia face mare pregătire de rĕsboiŭ 206
Opiniunea Francieĭ relativă la statulŭ bizantinŭ sub Cnézulŭ Constantinŭ. (Notă) 206
Noŭ planŭ de împărțire *a plăcinteĭ*. (Notă) 206
Afacerea consulatelorŭ . . . . . 207—213—216
La Roche scrie din Bucurescĭ guvernuluĭ din Versailles despre consululŭ rusescŭ din Principate 207
Ioanŭ Severinŭ succede în 1782 consululuĭ Lascarof 207
Firmanulŭ *padișahuluĭ* către Domniĭ Principatelorŭ de recunóscere a a luĭ Ioanŭ Severinŭ . . . . . 207—208
Austria trămite în Muntenia unŭ *secretarŭ aulicŭ* 208
Raicevicĭ agentŭ comercialŭ primitŭ în țéră 209
Temerea Turcieĭ de aședarea de consulĭ rușĭ 209
Const. Moruzi și Consululŭ Lascarof 209
Rusia nemulțămită de Moruzi 209
Mazilirea luĭ C. Moruzi 209
St. Priest despre mazilire 209
Alexandru Mavrocordatŭ (Dely-Bey) 209
Preâmblărĭ tiptilŭ ale luĭ Al. Mavrocordatŭ 210
Pâne și carne iama 210
Sărăcimea ămblă după Mavrocordatŭ 210
Măcelariĭ și brutariĭ sub Mavrocordatŭ 210
Slujbașiĭ ținuțĭ de aprópe 210
Boerimea strigă contra luĭ Mavrocordatŭ 210
Raicevicĭ și boerimea contra luĭ Mavrocordatŭ 210
Mĕsurĭ administrative luate de Mavrocordatŭ 210
Evreiĭ scoșĭ de prin sate . . . . . 210—211
Desființarea velnițelorŭ de *horilcă* 211
Carĭ sunt boeriĭ Divanuluĭ luĭ Alexandru C. Mavrocordatŭ 211
Stârpirea hoțiilorŭ în 1783 212
Biletŭ de identitate obligatoriŭ pentru țĕranŭ 213
Poteră din slujitoriĭ de Orheiŭ, Soroca și din Leventi 213
Satele unde s'a întêmplatŭ hoția orĭ crima sunt rĕspundĕtóre . . 213
Alexandru Mavrocordatŭ combate energicŭ înființarea consulatuluĭ austriacŭ . . . . . 213—214
Iarășĭ acte relative la afacerea consulatelorŭ 213
Caragea scrie vizirului luĭ în 9 Iulie 1782 contra luĭ Raicevicĭ . . . 213

Pagina

Raicevicĭ «privighiătorŭ alŭ navigaţiuneĭ pe Dunăre» 214
Caragea se tânguesce de purtarea luĭ Sergiu Lascaroff, consulului muscălescŭ 214
Caragea nu primesce pe Raicevicĭ şi din causă că acela era în legătură cu Ipsilante, fostulŭ domnŭ 214
Alexandru Ipsilante încă nu voia pe Raicevicĭ de consulŭ 214
Beratulŭ Sultanuluĭ pentru recunóscerea luĭ Ioanŭ Severinŭ 19 Novembrie 1782 214
Firmanulŭ Porţeĭ relativŭ la reclamaţiunile unorŭ neguţitorĭ din Braşovŭ 215
Raicevicĭ consulŭ în Septembre 1783 215
Recunóscerea luĭ Raicevicĭ în 12 Octobre 1783 215
Instrucţiunile secrete ale luĭ Kaunitz către Herbert relative la înfiinţarea consulatuluĭ în Principate. Pe ce base cere Austria asemenea consulate? 215
Tratatulŭ dela Pasarovitz şi celŭ de Belgradŭ faţă cu cererea Austrieĭ de consulate în Principate 215
Raicevicĭ este consulŭ când deja Caragea nu maĭ e domnitorŭ . . 215
Raicevicĭ face încurcăturĭ luĭ Alexandru Mavrocordatŭ 216
Afacerea de delimitărĭ despre Ardélŭ 216
Alexandru Mavrocordatŭ acusatŭ de Raicevicĭ că permite hoţiĭ la hotarele Ardéluluĭ 216
Herbert desaprobă purtarea luĭ Raicevicĭ 216
Raicevicĭ suscită noue conflicte cu Al. Mavrocordatŭ 216
Reclamaţiunile Domnuluĭ Moldovcĭ contra luĭ Raicevicĭ 216
Raicevicĭ provócă mazilirea luĭ Al. Mavrocordatŭ 216
Herbert vestesce luĭ Raicevicĭ mazilirea 216
Reis-Efendi Ismailŭ protege pe Al. Mavrocordatŭ 216
Chrisovulŭ luĭ Al. Mavrocordatŭ, din 9 Martie 1784 şi favórea comercianţilorŭ Armenĭ, supuşiĭ Austrieĭ . . . . . 216—217
Cornăritulŭ Armenilorŭ 217
Conița » 217
Vama Armenilorŭ pentru caĭ 217
Desetina » 218
Armeniĭ nu vorŭ da caĭ de olacŭ 218
Jurisdicţiunea asupra Armenilorŭ supuşĭ austriacĭ 218
Al. Mavrocordatŭ aplică în ţéră capitulaţiunile Turcieĭ cu puterile străine 218
Elŭ se supune a aplica şi legea vamală de 3 % 218

Pagina

Firmanulŭ Porţeĭ din Maiŭ 1784 de aplicare în Principate a tractatuluĭ de comerciŭ dintre Turcia cu Austria şi Rusia . . . . 218—219
Noulŭ hatişerifŭ alŭ Porţeĭ 219
Şain Gherai abdică la Octobre 1782 din guvernulŭ Crimeeĭ . . . 219
Trupe rusescĭ în Ucrania 219
Incorporarea Crimeeĭ la Rusia în 8 Aprilie 1782 219
Turcia se găteşce de răsboiŭ 219
Francia împedică răsboiulŭ. — Ce crede St. Priest? . . . . . 220—222
Rusia şi Austria agită şi cestiunea Principatelorŭ la Constantinopole 220
Lascaroff influinte în Bucurescĭ 220
Intrigile luĭ Bulgakof contra luĭ Raicevicĭ pe lângă Caragea . . . 220
Memoriulŭ luĭ Bulgakof din 16 Novembre 1782, relativŭ la Principate 220
Mazilirea luĭ Caragea 221
Al. Ipsilante lucréză la acéstă mazilire (şi cu notă) 221
Esilulŭ şi rechemarea din esilŭ a luĭ Al. Ipsilante 221
Noulŭ Domnŭ Michailŭ Draco (Suţu) judecatŭ de St. Priest . . . 221
La Roche ataşatŭ la noulŭ Domnŭ M. Suţu 221
Negociaţiunile luĭ Bulgakoff cu Divanulŭ continuă 222
Pórta dă unŭ noŭ hatişerifŭ în Ianuarie 1783 222
Cuprinsulŭ hatişerifuluĭ trămisŭ luĭ M. Suţu şi Al. Mavrocordatŭ . 222
Salaberry despre noua convenţiune a Turcilorŭ cu Rusiĭ 222
Ce scrie *Chenier*, într'acésta. (Notă) 222
Ambasadorulŭ Ainslie alŭ Angliei împinge pe Turcĭ la răsboiŭ . 223
Semnarea nouluĭ tractatŭ la Chiosculŭ oglindelorŭ 223
Alex. Mavrocordatŭ (firarulŭ) 223
Herbert esplică acéstă schimbare în nota către Raicevicĭ, din 12 Ianuarie 1785 223
A. Calimahŭ, dragomanŭ în locŭlŭ luĭ Al. Mavrocordatŭ 223
M. Drăghicĭ despre noulŭ Domnŭ 224
Divanulŭ luĭ Al. Mavrocordatŭ (firarulŭ) 224
Fapte şi evenimente de domnia luĭ Al. Mavrocordatŭ 224
Pîrlea Vodă 224
Cestiunea desertorilorŭ Ardéluluĭ în 1785 . . . . . 224—225
Boeriĭ şi Domnulŭ apĕră energicŭ «slobodiile» 225
Cestiunea ciobanilorŭ ardelenĭ 225
Ameninţărĭ din partea Austrieĭ la adresa nouluĭ Domnŭ 225
Bune relaţiunĭ între Bulgakof şi Herbert 226
Raicevicĭ şi Severinŭ în Principate nu prea în bună armonie . . 226

Pagina

Chrisovulŭ din 28 Decembre, 1785, ḑisŭ *sobornicescŭ*, alŭ luĭ Al. Mavrocordatŭ firarulŭ 226
Cestiunea daniilorŭ în Moldova 226
Abusurile protimisuluĭ . . . . . 226—227
Mŏnăstirile nu potŭ vinde proprietăţile 227
Nizamulŭ relativŭ la ţiganĭ 227
Sobornicesculŭ chrisovŭ în vigóre la 1785 228
Anaforaua Divanuluĭ din 14 Augustŭ 1785 relativă la chrisovulŭ sobornicescŭ 228
Resoluţiunea Domnitoruluĭ pe acéstă anafora 228
Intârḑierea promulgăreĭ chrisovuluĭ şi causele acesteĭ întârḑierĭ . . 228
Chrisovulŭ din 1 Maiŭ 1786 229
Să nu pornéscă nimenĭ judecată nedréptă pentru moşie, sub pedépsă de bătae 229
Vasile Onofreĭ fostŭ visternicŭ . . . . . 229—230
Alexandru Mavrocordatŭ reînoesce chrisovulŭ Armenilorŭ supuşĭ austriacĭ 230
Chrisovŭ pentru negutitoriĭ pămîntenĭ din Novembre 1786 230
Negutitoriĭ pămîntenĭ puşĭ la birŭ 230
Condiţiunĭ nefavorabile pentru comerţulŭ pămîntenŭ 230
Sistemulŭ de protecţionismŭ sub Alex. Mavrocordatŭ firarulŭ . . . 230
Fabrică de sticlă la Hârlăŭ în 1786 230
Rufetulŭ ocneĭ. Scutirĭ 230
Informaţiunĭ despre şcolĭ sub Constantinŭ Moruzi şi Alexandru Mavrocordatŭ . . . . . 230—231
Logofĕtulŭ Gheorgache. Condica obiceiurilorŭ. Despre şcolĭ . . . 231
Progresulŭ limbeĭ române 231
Dascălulŭ grecŭ şi dascălulŭ românŭ 231
Mĕsurĭ de edilitate sub Alexandru Mavrocordatŭ 231
Podurile din Iaşĭ 232
Spitalulŭ S-tulŭ Spiridonŭ 232
Palatulŭ Bogdanŭ-Seraiŭ arde în 1784 232
Mórtea Mitropolituluĭ Gavrilŭ Calimahŭ 232
Conflictŭ în biserica moldavă 232
Iacobŭ archimandritulŭ grecŭ dela Bârnoski candidatŭ de Mitropolitŭ. 232
Boerĭi cerŭ mitropolitŭ pe Leonŭ Episcopulŭ de Romanŭ 232
Patriarchulŭ în favórea greculuĭ Iacobŭ 233
Atanasie Comnen Ipsilante. Despre conflictulŭ bisericescŭ . . . 233
Mişoglu Capichihaia a Moldoveĭ 233

Pagina

Samuilŭ Archiepiscopulŭ Efesuluĭ, intrigă contra luĭ Mavrocordatŭ Vodă 233
Mişoglu isbutesce a face ca Samuilŭ să fie exilatŭ din Constantinopole 233
Amesteculŭ zarafuluĭ Petrache în aceste afaceriĭ 233
Familia Moruzi ajutată de zarafulŭ Petrache 233
Greculŭ Iacobŭ Episcopŭ de Romanŭ 234
Mitropolitulŭ Leonŭ refuză a sfinţi pre Episcopulŭ grecŭ 234
P. S. Melchisedecŭ despre Iacobŭ greculŭ 234
Simoniile luĭ Iacobŭ . . . . . 235—241
Procesulŭ pentru aflarea hoţiilorŭ luĭ Iacobŭ 241
Mórtea luĭ Iacobŭ la Focşaniĭ 240
Cadavrulŭ luĭ Iacobŭ aruncatŭ la câniĭ 240
Destituirea tuturorŭ clericilorŭ greciĭ din eparchia Romanŭ 241
Fuga luĭ Alex. Mavrocordatŭ în Rusia 241
Drăghiciĭ. Despre domnia luĭ Mavrocordatŭ 241
Nemulţămirile ţĕreĭ de acestŭ Domnŭ 241
Disgraţia luĭ Reis-Efendi Ismailŭ Paşa 241
Alex. Mavrocordatŭ dă baniĭ la muscălĭ să se menţină în domnie. 242
Fuga luĭ Mavrocordatŭ după Drăghiciĭ 242
După versiunea luĭ Laurianŭ 242
După versiunea luĭ Atanase Comnen Ipsilante 242
Explicaţiunile Divanuluĭ Moldoveĭ cu Pórta 243
Reclamaţiunile Turcieĭ contra Rusieĭ 243
Nicolae Caragea domneşce cu frica de rĕscóle 244
Dare extraordinară de 10 leĭ de casă 244
Aronŭ Florianŭ. Despre Caragea 244
Laurianŭ. Despre Caragea 244
Dionisie Fotino. Despre Caragea 244
Pitaculŭ luĭ Caragea oprindŭ conversaţiile politice în *cahvenele* . 245
Caragea iea mĕsuriĭ de a împedica orĭ-ce întruniriĭ de nópte . . . 245
Caragea ordonă să fie aresţaţĭ toţĭ ceĭ ce âmblă fără felinarŭ séra. 245
Oprirea relaţiunilorŭ boerimeĭ cu străinĕtatea . . . . . 245—246
Pedepsirea luĭ Toma Călinescu şi exilarea luĭ la Znagovŭ, căcĭ a cutezatŭ a păşi peste hotare 246
Cartea de surghiunlâcŭ a luĭ Toma Călinescu 246
Idem pentru Mincu sin Călinésca . . . . . 246—247
Infiinţarea paşuşuluĭ de către Caragea pentru a opri eşirea din ţéră a acelorŭ nemulţămiţĭ 247
Circularea relativă . . . . . 247—248

Pagina

Logofeţelulŭ Lupulŭ la Augustŭ 1782 îşĭ fabrică unŭ paşuşŭ falşŭ. 248
Trimiterea la ocnă a Logofeţeluluĭ Lupulŭ pentru plastografiă de iscăliturĭ pe răvaşŭ de drumŭ 248
Caragea impută căpitanilorŭ dela Dunăre că nu păzescŭ bine marginea şi pentru mită lasă Turcĭ să intre în ţéră, contra nizamuluĭ dobânditŭ . . . . . 248—249
Cutezarea de a se opune la ordinele Domnitoruluĭ era greŭ pedepsită. 249
Pitacŭ către Vel Armaşŭ pentru pedepsirea luĭ Curcea Pârcalabulŭ că a săritŭ şi a bătutŭ pe copilulŭ din casă contra porunceĭ . 249
Caragea face catagrafie de uniforme, arme şi «caiafete» în scopŭ de a opri portulŭ lorŭ nelegalŭ 249
Carte către Vel Spăt. şi Vel Agă la 1783 Februarie 14, ordonândŭ facerea acesteĭ catagrafiĭ . . . . . 249—250
Cuĭ dete slujbele N. Caragea? 250
Aronŭ Florianŭ ḑice că acestŭ Domnitorŭ a adusŭ cu sine mulţĭ Grecĭ şi le-a datŭ slujbele ţĕreĭ 250
După documente slujbele ţĕreĭ sunt date cele maĭ multe pe mânile boerilorŭ pământenĭ 251
In magistratură se află prea puţine nume străine la 1782 251
Numele Ispravnicilorŭ judeţelorŭ în 1782. (Notă) 251
Boerĭĭ judecătorĭ la 1 Aprilie 1783 cu budgetulŭ lefilorŭ . . . . 252—254
Depertamentulŭ de şépte 252
» » optŭ 252
» » criminalionŭ 252
Divanulŭ Craioveĭ 253
Criminalionulŭ de Craiova 253
Boerĭĭ epitropĭ obşteşcĭ . . . . . 253—254
Judecătoriĭ judeţelorŭ 254
Caragea adaogă la tribunalele Spătaruluĭ şi Ageĭ câte unŭ anumitŭ judecătorŭ 255
In Divanulŭ ţĕreĭ, la 1783, boerĭĭ pământenĭ 255
Caimacamulŭ Craioveĭ, banulŭ Ianache Hrisoscoleo se înlocuesce la 8 Iunie, 1783, cu Dumitrache Ghica, rênduitŭ banŭ 255
Aserţiunea luĭ Aronŭ Florianŭ că «N. Caragea şĭ-a adusŭ o mulţime de fanarioţĭ cu sine-şĭ», nu pare esactă 255
Administraţiunea. — Ţĕranulŭ sub N. Caragea 255
Caragea a datŭ energice circulărĭ prin carĭ cu ocnă şi bătae ameninţă pe logofeţeĭ şi grămăticĭ carĭ nu puneaŭ pe raporturile trimise la centru, locului, judeţului . . . . . 255—256

Pagina

Circulare de acestŭ felŭ către Ispravnicĭ 256
Caragea n'a fostŭ indiferentŭ de sórta ţĕranuluĭ 256
Circularea la 4 judeţe: Ilfovŭ, Prahova, Săcuenţĭ şi Buzĕŭ, relativă la dreptulŭ sătenilorŭ 256
Domnulŭ obligă pe sătenĭ a ara la timpŭ şi multŭ în prevedere cu esportulŭ grânelorŭ la Constantinopole 256
In interesulŭ agriculturei N. Caragea repeţi în 3 Aprilie, că ţĕranulŭ să nu fie trasŭ în judecată în luna luĭ Aprilie 257
Asemenea în luna Iunie ca să-şĭ pótă căuta de munca câmpuluĭ . 257
Şi de culesulŭ viilorŭ (15 Septembrie — 15 Octobrie) era vacanţă şi nu se chiamă la judecată sătenĭĭ 257
Carte la Caimacamulŭ Craioveĭ Ianache Hrisoscoleŭ, din 1783 Aprilie 28 ca slujbaşiĭ şi zapcii să se pórte cu blândeţe către locuitoriĭ sătenĭ . . . . . 257—258
N. Caragea surghiunesce peste Dunăre pe unŭ Gheorghe Deliu căcĭ a jefuitŭ unŭ satŭ 258
Cartea către vel Spătarŭ din 1872 Decembre 8, pentru acestŭ Gheorghe Deliu 258
Justiţia sub N. Caragea 258
Resplata ce aŭ condicariĭ de judeţe pentru diverse slujbe 258
Instrucţiunĭ ce dă Caragea cu referinţă la condicarĭ şi justiţie . . 259—260
Caragea a datŭ maĭ multe porunc în contra abusurilorŭ 260
Carte deschisă la 17 judeţe cu povĕţuirĭ şi ce chipŭ să urmeze pentru ale judeţuluĭ şi ale visterieĭ . . . . . 261—263
Caragea cércă să stârpéscă hoţiile 263
Pitacŭ către boeriĭ judecătorĭ cum să procedeze la judecarea priciniloru . . . . . 263—264
17 Cărţĭ legate la Ispravniciĭ de judeţe pentru hoţĭ 263
Caragea prin *Arzulă* sĕŭ şi alŭ *Ţĕreĭ Românescĭ* cere Porţeĭ să nu maĭ slobódă firmane la ceĭ nemulţămiţĭ cu judecata Divanuluĭ ţĕreĭ 264
Biserica. Scóla sub N. Caragea 265
Caragea n'a căutatŭ multŭ de biserică şi şcólă, dar nicĭ le-a neglijatŭ. 265
In 22 Septembrie 1782 Domnitorulŭ dă importante instrucţiunĭ (circulărĭ) către Ispravnicĭ relative la protopopĭ şi biserici şi opresce abusivele taxe prelevate de eĭ dela creştinĭ 265
Instrucţiunĭ de datoria ce aŭ protopopiĭ şi preoţiĭ şi taxele ce aŭ a percepe pentru vre-o slujbă . . . . . 265—266

Pagina

Proclamaţiunea luĭ Caragea îndemnându pre locuitorĭ să fie buni creştinĭ 266
Comunicarea proclamăreĭ prin 17 *cărţi deschise* în care se amintesce câte aŭ pătimitŭ ţéra în 7 anĭ . . . . . 266—267
Scólele înfiinţate, orĭ reorganisate sub Alex. Ipsilante continuă a funcţiona şi sub Caragea 267
«*Boerii epitropi*» se ocupă cu administrarea şcólelorŭ 267
Pitacŭ către boeriĭ epitropĭ din 1782 Decembrie, pentru aşedarea copiluluĭ Constantinŭ sin Vasile Bărbierŭ-Başa la şcóla ot S-tulŭ Sava, pentru învĕţătură 267
Episodulŭ încercăreĭ unorŭ şcolarĭ dela S-tulŭ Sava de a otrăvi cu «*şoricióică*» pe alţĭ ucenicĭ, orĭ póte şi dascălĭ 267
Pitaculŭ luĭ N. Caragea interdicêndŭ vînd̦area de asemenea otrăvurĭ şi nicĭ iarbă de puşcă . . . . . 267—268
Aceste mésurĭ se aplică maĭ cu vigóre prin unŭ noŭ actŭ. Pitaculŭ către vel Spătarŭ şi vel Aga a nu îngădui pe prăvăliaşĭ să vîndă şoricióică şi iarbă de puşcă (1782 Septembrie 1) 268
Domnulŭ adreséză unŭ pitacŭ vel. boerĭ în 1 Septembre 1782, să cerceteze pe băcanulŭ adusŭ, din prăvălia căruia s'a cumpĕratŭ şoricióică şi să-lŭ pedepséscă 268
Pe moşia sa, Hagiulŭ Stanŭ Jianulŭ biv Vel Paharnicŭ, a clăditŭ biserică de piatră şi chiliĭ pentru călugărĭ şi alţĭ ómenĭ sĕracĭ. A făcutŭ şi o şcólă românéscă la care contribuiră şi locuitoriĭ de pe moşie, carĭ aŭ bunŭ câştigŭ în meseria tăbăcărieĭ. Domnitorulŭ maĭ adaogă şi alte venitурĭ în favórea bisericeĭ şi şcóleĭ. 268—269
Sulzer, cele treĭ volume ale sale, «Geschichte des Transalpinischen Daciens» despre şcolĭ 269
Tipografiile, organele cele maĭ importante ale cultureĭ se îmbunătăţescŭ alăturea cu şcólele 269
In Bucurescĭ, vameşulŭ Nicolae Lazărŭ, carele a înfiinţatŭ fabricele de hârtie, a isbutitŭ a dobândi proibiţiunea cărţilorŭ din Ardélŭ şi este protegiatŭ de Caragea 269
Pitacŭ către boeriĭ epitropĭ pentru tipografia luĭ Nicoli . . . . . 269—270
Hotarele ţĕreĭ. Zacherele sub Caragea 270
Condica domnéscă No. 9, importante acte relative la hotarele ţĕreĭ despre Ardélŭ 270
In afacerea zaherelelorŭ, Sultanulŭ trimite la 1783 luĭ N. Caragea unŭ firmanŭ stabilindŭ nizamŭ 270
Nizamulŭ Sultanuluĭ în afacerea zaherelelorŭ . . . . . 270—273

Pagina

Cuprinsulŭ firmanuluĭ documentézĕ situaţia în care se afla N. Caragea în ţéra Românéscă 273
Se vede din firmanŭ că la Constantinopolŭ e cunoscutŭ că boerimea e neplăcutŭ surprinsă de numirea luĭ Caragea ca domnŭ . . 273
Caragea dădea vina pre boerĭ de întârdierile orĭ lipsurile întêmplate în îndeplinirea cererilorŭ Porţeĭ 273
Ameninţările de astă dată n'aŭ avutŭ efectulŭ ce spera Pórta şi Caragea Divanulŭ trimite Porţeĭ unŭ arzŭ magzarŭ, prin care aducêndŭ cu spiritŭ imputărĭ Domnuluĭ, enumeră tóte sarcinele grele ce ţéra a avutŭ de suferitŭ şi pe care le-a împlinitŭ . . 274
Arz-magzarŭ dela Valachia din 1783 Aprilie . . . . . 274—278
Rĕposatulŭ Aronŭ Florianŭ. Despre marea greutate a zaherelelorŭ . 278
Lipsa de pâne în Valachia la 1782, în 3 Decembre 1782, prohibirea esportuluĭ vitelorŭ spre Ardélŭ şi să permită importulŭ cerealelorŭ din Moldova 278
Bâlciurile dealungulŭ Dunăreĭ oprite cu scopŭ de a nu da ocasiune Turcilorŭ să vină în ţéră, călcândŭ *Nizamulŭ* opritorŭ 279
Inchiderea bâlciurilorŭ, pagubă nu numaĭ pentru visterie ci şi particularilorŭ. Facerea de târgurĭ orĭ bâlciurĭ la moşiĭ, o favóre acordată de Domnŭ boerilorŭ 279
Cartea domnéscă să nu se ţie *sborulŭ*, adecă *bâlciulŭ* de la 21 Maiŭ (Sf. Constantinŭ) de la judeţulŭ Oltŭ (aprópe de Slatina) 279
O pagubă mare adusă visterieĭ şi boerilorŭ cu eşirea din ţéră a bârsanilorŭ cu oile lorŭ fără să-şĭ plătéscă taxele 279
Domnulŭ dă în 8 Februarie, 1783, dreptŭ boerilorŭ să apuce pe ciobanĭ când se vorŭ întórce, de plata oierituluĭ trecutŭ 279
Carte de slujba oierituluĭ pe 1782 (Octobre 10). 279
In 1783 Caragea acordă maĭ multe privilegiĭ de târgurĭ luĭ vel Vist. N. Brâncovénu pe moşia *Obileştĭ*, jud. Ilfovŭ, moşia *Găgeniĭ* în Saac; luĭ Vornicŭ Moruzi pe moşia *Ploeştĭ* o dată pe anŭ . 280
Bresle. — Industria sub N. Caragea 280
Caragea acordă scutirĭ breslelorŭ. Fabriceĭ de postavŭ. Scutire oilorŭ eĭ de oieritŭ. Locuitorilorŭ din plaiulŭ Rômniculŭ Săratŭ le-a creatŭ debuşeŭ pentru fabricatele lorŭ de buţĭ. Târgŭ la Rômna. 280
Breslele cu vechile lorŭ statute. Abatere în actulŭ numireĭ *directe* a unuĭ Bacal-Başa 280
Actulŭ numireĭ luĭ Bacal-Başa Daniilŭ . . . . . 280—281
O nouă bréslă din *butarĭ*, din 1783 Augustŭ 281
Totŭ asemenea ca pentru băcanĭ N. Caragea rênduesce unŭ «*Cu-*

Pagina

iunmgi-Başa» peste argintarii din Bucuresci, în modŭ directŭ iar nu prin alegere, ca să judece 281
Altorŭ bresle N. Caragea le-a renoitŭ vechile chrisóve 281
Protecţia ce N. Caragea acordă comerciuluĭ, ineficace din causa scutirelorŭ totŭ maĭ marĭ ce acordase neguţitorilorŭ Austriacĭ . 281
Păsurile de plată a datoriilorŭ «*moratorium*» 281
Moratorium alŭ luĭ Constantinŭ din Târgovişte 282
Carte legată la Banulŭ Craioveĭ să oprésca abusurile zapciilorŭ la bâlciurĭ 282
Financele ţĕreĭ şi domneşcĭ 282
Atanasie Comnen Ipsilante despre Consululŭ Austrieĭ (notă) . . . 282
Deficitulŭ vămilorŭ (notă) 282
Vama peilorŭ de epure . . . . . 282—283
Aplicarea la Principate a tratatelorŭ de comerciŭ ale Turcieĭ cu Austria 292
Ponturile vămeĭ 283
Banĭ cheltuiţĭ la Constantinopole spre a paralisa pre Ipsilante . . 283
Alexandru Ipsilante exilatŭ la Rodos 283
M. Suţu exilatŭ la Tenedos 283
La dragomanatŭ, beizadea Ioanŭ Mavrocordatŭ 283
Ponturile vinăriciuluĭ (notă) 283
N. Caragea mărită pre fiică-sa Zamfira cu I. Mavrocordatŭ 283
Alaiulŭ mireseĭ (notă) . . . . . 283—284
Caragea face agricultură 284
Recoltele luĭ Caragea luate de M. Suţu 285
Luxŭ. — Serbărĭ la Curte 285
Recepţiunea nouluĭ consulŭ rusescŭ la 14 Februarie 1783 . . . . 285—286
Alaiulŭ şi ceremonialulŭ 286
Kadi Effendi alŭ Georgiovuluĭ citindŭ firmanulŭ 287
Recepţiunea patriarchuluĭ de Ierusalimŭ 287
Alaiulŭ fiilorŭ luĭ Caragea 288
Alaiulŭ de Bobotéză 289
Aşedarea reşedinţeĭ domneşcĭ la Cotrocenĭ 290
Actele relative . . . . . 290—291
Instrucţiunĭ date Divanuluĭ la ocasiunea mutăreĭ la Cotrocenĭ . . 291
Edilitate . . . . . 291—296
Obştésca Epitropie sub N. Caragea 291
Vornicia de poduri şi polcovniculŭ sĕŭ 291
Veniturile vornicieĭ de poduri 292

Pagina

Colaculŭ vitelorŭ de pripasŭ 292
Beilicurĭ pentru pavele 292
Carele ce eşiaŭ din Bucureşcĭ obligate a încărca gratisŭ pămîntulŭ din şanţurĭ 292
Pitacŭ luĭ Vel Spătarŭ ca să oblige prăvăliaşiĭ a curăţi stradele . 292
Rolulŭ polcovniculuĭ de poduri. — Astuparea găurilorŭ din strade. 293
Pitaculŭ luĭ Vodă din 20 Novembre 1782, privitorŭ la strade . . . 293
Tufe, paie, cenuşa servescŭ pentru astuparea găurilorŭ din strade. 293
Se pavézĕ de preferinţă stradele în care locuia vre-unŭ personagiŭ importantŭ 294
Podulŭ de la Divanŭ-Effendi 294
Carele de lemne şi fênŭ să nu staţioneze pe strade, ci în pieţe otărîte sub pedépsă de bătaie şi de confiscare a lemnelorŭ, etc. . 294
Pitaculŭ relativŭ, din 7 Aprilie 1783. (Notă) 294
Anumite 4 părţĭ ale podurilorŭ marĭ 294
Pitacŭ din 22 Augustŭ, 1782, către Aga şi Spătarulŭ, să oblige pe toţĭ să-şĭ măture coşurile şi să aibă apă dinaintea prăvălieĭ séŭ a caseĭ 295
Asemenea să fie de fie-care casă, boeréscă, orĭ neguţitoréscă de la 10—30 cofe gata 295
Pitacŭ să nu se ţină fênŭ în oraşŭ, ci afară, la margine 295
Podurile peste Dâmboviţa de cine să se facă 295
Podulŭ din Gorganĭ 295
Stol. Făicoianu mumbaşirŭ la facerea acestuĭ podŭ în 26 Aprilie 1783. 295
Mĕsura de oprirea vêndăreĭ otrăvilorŭ aiurea decât la spiţerĭĭ . . 295
Spitalulŭ Colţeĭ 296
Spitaluluĭ dela Panteleimonŭ i-se dă de Caragea ca venitŭ fumăritulŭ a 5 judeţe oltene 296
Câtŭ plăteaŭ fumăritŭ prăvăliile de peste Oltŭ 296
Michailŭ Suţu domnŭ alŭ Muntenieĭ 296
Familiĭ noue fanariote aspirândŭ la tronurĭ 296
Ipsilante, Caragea, Suţu, Mavrogheni, Moruzi şi Angerliu 296
Despre familia Suţu în Atanasie Comnen Ipsilante (notă) 296
Diamantake Draku (Suţu) (notă) 296
Ce însemnéză vorba «Suţu» 296
Cum esplică Aronŭ Florianŭ şi Laurianŭ mazilirea luĭ Caragea . 297
St. Priest despre acéstă mazilire 297
Carra scrie luĭ de Vergennes în 23 Augustŭ 1783 despre planurile Rusieĭ faţă cu Turcia 297

Pagina

Acelaşĭ despre mazilirea luĭ Caragea 297
Rusia va lua Basarabia, Bugeaculŭ, Moldova şi póte şi Valachia . 298
Rolulŭ Francieĭ faţă cu proiectele Rusieĭ şi ale Austrieĭ 298
Portretulŭ luĭ M. Suţulŭ 299
Intrarea oficială a luĭ M. Suţu în Bucurescĭ 299
Proclamaţiunea luĭ M. Suţu, de domnie 299
Alaiulŭ intrăreĭ în Bucurescĭ . . . . . 299—302
Boeriĭ din Craiova cerŭ voie să vie la Bucurescĭ să-lŭ salute . . 302
Alaiulŭ Domnieĭ la «Isvorulŭ tămăduireĭ» 302
Alaiulŭ *cailorŭ domneşcĭ* când sunt scoşĭ la céirŭ . . . . . 302—303
Alaiulŭ Domnieĭ afară la Binişŭ 303
Rĕspunsulŭ luĭ Vodă către boeriĭ craioveni, oprindu-ĭ de a veni la Bucureşcĭ 305
Reşedinţa luĭ M. Suţu la Cotroceni 306
Nu tótă ţéra era mulţămită de noulŭ Domnŭ 306
Arzulŭ ţĕreĭ de mulţămire pentru numirea luĭ M. Suţulŭ. (Notă) . 306—307
Alŭ doilea arzŭ cerêndŭ Porţeĭ paza privileghiilorŭ vechĭ 307
Manifestarea nemulţumireĭ ţĕreĭ 307
Pitaculŭ luĭ Vodă din 9 Augustŭ 1783, oprindŭ vorbele de politică prin cafenele 307
Nimenĭ să nu pótă găzdui la hanurĭ de nu va avé rĕvăşŭ de identitate de la Spătarŭ, orĭ Aga 307
Nizamŭ pentru a se sci cine intră şi ese din oraşŭ şi din ţéră. — Instrucţiunile relative . . . . . 308—309
Spătarulŭ Grigoraşcu Bălăşache 308
Introducerea *censureĭ* tiparuluĭ 309
Ingrădirea oraşuluĭ, de mahalagiĭ. (Notă) 310
Dregerea drumurilorŭ şi astuparea băltacurilorŭ 311
Străjĭ prin strade 311
Prăvăliaşiĭ obligaţĭ a întreţine afară felinarŭ aprinsŭ tótă nóptea . 311
Mĕsurĭ cu referinţă la paza de focŭ. (Notă) 311
Alaiŭ ordonatŭ de câte orĭ va eşi M. Suţu prin Bucurescĭ . . . . 312—313
Rîndaşĭ de pază la Cotroceni . . . . . 313—314
Administraţiunea sub M. Suţu 314
Boeriĭ rênduiţĭ Ispravnicĭ. (Notă) . . . . . 314—318
Isprăvnicia nestatornică sub M. Suţu 315
Circumscripţiunile Logofeţilorŭ marĭ după pitaculŭ din Decemb. 1783 317
Paharniculŭ Romaniti Caimacamulŭ Craioveĭ 319
Ianake Hrisoscoleŭ succede luĭ Romaniti 319

Pagina

Cărți de însciințare pentru căimăcămia acestora (notă) 319
Epitropia obștéscă se numesce *Depertamentŭ* 320
Rênduire de alŭ 3-lea Logofĕtŭ la epitropie (notă) 320
Polcovnicia de județe sub M. Suțu 320
Carte de polcovnicie de județŭ (notă) 320
Slujitorii polcovnicescĭ 321
Cărți legate din 20 Novembre 1783 relative la abusurile cu slujitorii polcovnicescĭ 321
Polcovnicia de óste. Cazacii de Târgoviște 321
Cartea de polcovnicie de Târgoviște (notă) 321
Polcovnicia de Craiova 322
Căpităniile de județe 322
Carte de căpitanĭ de județe (22 Februarie 1785) 322
Vătășia de plaiŭ 322
Numirĭ de vătașĭ de plaiŭ (notă) 322
Carte de vătășie de plaiŭ, instrucțiunile lorŭ 323
Ponturĭ către vătavii de plaĭ . . . . . 325—327
Importanța vătașilorŭ de plaiŭ în organisarea administrativă . . . 325
Urmărirea abusurilorŭ unorŭ vătajĭ de plaiŭ 327
Jalba plăiașilorŭ din Argeșŭ contra luĭ Iordache căpitanŭ și Gheorghe vătafŭ 327
Pitaculŭ luĭ M. Suțu să se anuleze decretele celorŭ carĭ esŭ din funcțiune 329
Jafurile făcute de Cocea vătavŭ de plaiŭ 329
Pitacŭ la Velŭ Spătarŭ a lua cărțile dela polcovnicĭ când se scotŭ din polcovnicie 330
Noulŭ Nizamŭ din 14 Augustŭ 1785 pentru orașulŭ Câmpulungŭ. 331
Epistatŭ rênduitŭ controlătorŭ faptelorŭ județuluĭ din Câmpulungŭ. 331
Cartea luĭ Sterie de județie la Câmpulungŭ 331
Justiția sub M. Suțu 332
Catastihŭ de judecătoriĭ rênduiți (cu lefile lorŭ) 332
Depertamentulŭ de șépte . . . . . 332 și 339
» » optŭ 332
» criminalionŭ . . . . . 332—333
Judecătorĭ la județe . . . . . 333, 335 și 336
La Divanulŭ Craioveĭ 334
Criminalionulŭ de la Craiova 334
Carte de boerĭ judecătorĭ la Depert. criminalionŭ de la Craiova . 337
Carte de logofeție a treia la Craiova 337

Pagina

Pitacurĭ de boerĭ rênduiţĭ la Depertamentulŭ de optŭ 337
Pitacŭ la Vel Logofĕtulŭ Brâncovcanu pentru orele de lucru ale Divanuluĭ 338
Judecătorĭ stabilĭ cu lefĭ la judeţe 338
Clucerulŭ Anghelache ce s'a orênduitŭ judecătorŭ la Depert. de optŭ 338
Depertamentulŭ noŭ de patru, la Craiova . . . . . 339—340
Carte de boerĭ judecătorĭ la Doljŭ 340
Numele judecătorilorŭ de Craiova, în 21 Aprilie 1785 340
M. Suţu atrage atenţiunea Divanuluĭ din Craiova asupra obligaţiunilorŭ luĭ, ca instanţă judecătorĕscă 340
Carte pentru judecătoria nouă de 4 boerĭ la Craiova . . . . . 341—343
Alte ponturĭ date cu nouĕ ḑile înainte pentru tribunale provocate de purtarea insolentă a unuĭ boerŭ craiovénŭ . . . . . 343—345
Carte de judecătorie ce s'a orênduitŭ la Craiova, osebitŭ de Divanulŭ Craioveĭ, de 4 boerĭ . . . . . 344—345
Numele boerilorŭ rênduiţĭ la noua judecătorie din Craiova . . . 345
Carte de boerĭ judecătorĭ la judecătoria nouă dela Craiova . . 345
Cărţĭ legate la Ispravnicĭĭ judeţelorŭ, la Caimacamŭ, cu povĕţuirĭ de judecată . . . . . 346—348
Pitacŭ la boerĭĭ judecătorĭ la Depertamentulŭ de 7 pentru judecată. 348—349
Carte către boerĭĭ judecătorĭ dela Divanulŭ Craioveĭ cu ponturĭ cum să urmeze judecata . . . . . 349—351
Idem dela Depertamentulŭ criminalionŭ . . . . . 351—353
Cărţĭ către Ispravnicĭ de a găsi condicarĭ bunĭ din boerinaşĭ . . . 353—355
Idem de a trimite condice pe tóte lunile 354
Mĕsurĭ reînoite de M. Suţu pentru convocarea Divanuluĭ mare . . 355
5 Cărţĭ la 5 judeţe ot preste Oltŭ la ispravnicĭ pentru hoţĭ . . . 356
Carte legată la caimacamulŭ Craioveĭ pentru furiĭ de caĭ 356
17 Cărţĭ pe la judeţe pentru hoţĭ 357
Zapisulŭ luĭ M. Filişanu biv vel Armaşŭ ce dă M. S. Vodă că nu se va afla în fapte netrebnice . . . . . 357—358
Carte legată la caimacamulŭ Craioveĭ pentru Mateĭ Gajulŭ ce aŭ căznitŭ pe Mitrea Tire ot Balta Verde i pre Maria ot Isvóre . . 358—359
Porunci noue pentru ca să nu se primĕscă nimenĭ la închisóre fără porunca domnĕscă 359
Carte legată Caimacamuluĭ Craioveĭ pentru Odobaşa dela Craiova . 359—360
Pitacŭ luĭ vel Spăt. să pedepsĕscă pe Iovanŭ fostŭ Neterŭ cu 100 *toiage la tălpĭ* pentru că a intratŭ iar in ţĕră fiindŭ surghiunitŭ. 360

Pagina

Cartea Caimacamuluĭ Craioveĭ şi boerilorŭ pentru vinovaţiĭ de mórte a-ĭ trimite la Bucurescĭ să se cerceteze . . . . . 360—361
Pitacŭ d-luĭ Vel Logofĕtŭ pentru a păzi pe boeriĭ Depertamentuluĭ criminalionŭ să vină regulatŭ a judeca 361
Pitacŭ la vel Logofĕtŭ de Ţéra-de-susŭ să mérgă la Depertamenturĭ să dea nizamulŭ boerilorŭ judecătorĭ a se strînge de diminéţă la judecată 362
Divanulŭ explică că o datorie de 51 anĭ este perimată dela sine după legile şi obiceiulŭ ţĕreĭ 363
Jalba luĭ Borşai Iosif, suditŭ nemţescŭ pentru datoria de 1.000 talerĭ ce cere dela unŭ Gheorghe Códă i Lazărŭ Costelulŭ . . 363
Rĕspunsulŭ la acéstă jalbă 363
Pitacŭ Episcopuluĭ de Rômnicŭ i boerilorŭ să iae séma avutuluĭ luĭ Gheorghe Hagiu, doftorulŭ dela Craiova . . . . . 363—364
După legĭ copiiĭ născuţĭ din căsătoria unuĭ ţiganŭ cu o romăncă eraŭ robĭ. Eĭ eraŭ însă liberĭ dacă se proba că sunt din florĭ . . . 364
Unŭ actŭ probândŭ acésta . . . . . 364—365
Pitacŭ către boeriĭ epitropĭ de averea luĭ Hristodorŭ Mehtupciu ce aŭ muritŭ 364
Carte dată Stolniculuĭ Iordache Creţulescu să cerceteze jafurile sĕvêrşite de nisce Moldovenĭ în sate de pe hotarulŭ Muntenieĭ . 365—366
Pitacŭ către Mitropolitulŭ să lămuréscă dacă este de a se extrăda nişte Ruşĭ, reclamaţĭ ca desertorĭ, şi cu nevestele lorŭ carĭ sunt romăncе 366
Poruncă starosteluĭ de negustorĭ să cerceteze pe ómenĭ la vînḍarea lucrurilorŭ nemişcătóre 366
Domnitorulŭ convócă unŭ Divanŭ extraordinarŭ să se pronunţe asupra avereĭ rĕposateĭ Rucsandra Creţulescu, cuĭ să rĕmână? . 367
Biserica, Scóla. Cultura publică sub M. Suţu 367
Poruncă Protopopilorŭ despre partea Mitropolituluĭ pentru taina S-tuluĭ botezŭ . . . . . 367—368
Domnitorulŭ se amestecă şi în cele strictŭ bisericescĭ 368
Cărţĭ de Protopopĭ la judeţe . . . . . 368—369
Cărţĭ ce s'aŭ scrisŭ pentru protopopĭ, la judeţe anume şi câte . . 369
M. Suţu adresă la 10 Decembrie 1783 o pastorală locuitorilorŭ a păzi la S-ta biserică sĕrbătorile de praznice, spovedanie, etc. . 370
Cărţile relative la acéstă mĕsură . . . . . 370—371
Cărţĭ la Ispravnicĭ relative totŭ la bisericĭ . . . . . 371 - 372
Cărţĭ către locuitorĭ în favórea religiuneĭ . . . . . 372—373

Pagina

Asemenea la Ispravnicĭ, din Augustŭ 8, 1785 . . . . . 373—374
Mitropolitulŭ Grigorie. Judecata dela biserica Oţetaruluĭ 374
Femeile se sfădescŭ dela străniĭ. *Le lutrin* românescŭ! . . . . . 374—375
M. Suţu nu se prea arétă religiosŭ 375
Incendiarea uneĭ biserecĭ din ordinŭ domnescŭ . . . . . 375 - 376
Pitaculŭ din 14 Februarie 1784 relativŭ 376
Preoţiĭ să nu jure, să nu pună mărturie fără scirea Archiereuluĭ . 376
Pitaculŭ relativŭ, din 6 Octobrie 1783 . . . . . 376—377
Asemenea către Logofĕtulŭ Brâncovénulŭ, să vestéscă mĕsura în judeţe. 377
Popă adusŭ în fére la domnie 377
Pedépsa precurvaruluĭ doveditŭ 378
Pitaculŭ din care se vede acestea 378
Venirea Patriarchuluĭ de Ierusalimŭ în Muntenia 378
Alaiulŭ luĭ la S-tulŭ Vasile şi Bobotéză (notă) 378
Carte legată către Ispravnicĭ relativă la călĕtoria Patriarchuluĭ la Craiova şi peste Oltŭ . . . . . 378—379
Carte de maimandarŭ pe lângă Patriarchulŭ 379
Chrisóvele catolicilorŭ. Toleranţa religiósă 380
Scóla sub M. Suţu 381
Pitaculŭ din 25 Maiŭ 1784 către Mitropolitŭ, Episcopĭ şi boerĭ Velitĭ ca să inspecteze şcólele şi să propună îmbunătăţirĭ la ele . . 382
Anchetă la orfanotrofie, în 26 Ianuarie 1784 382
Obşt. epitropie să dea sémă de gestiunea banilorŭ 382
Polichronie rênduitŭ doctorŭ la orfanotrofie 382
Clasa de musică creată la S-tulŭ Sava 383
Egumenĭ de mŏnăstirĭ din Bucurescĭ să întreţină câte unŭ copilŭ cu glasŭ bunŭ la clasa de musică 383
Altŭ pitacŭ relativŭ, din 3 Decembrie 1784 383
Michalache Dascălulŭ *Musicosŭ* rênduitŭ . . . . . 383—384
Dificultăţile ce întêmpină clasa de musică 384
Anaforaua boerilorŭ epitropĭ către Vodă, din 27 Februarie 1785, arătându dificultăţile . . . . . 384—385
Musică nemţéscă la clasa de musică şi la alaiurĭ 385
Léfa dascăluluĭ de musică Michalache (notă) 385
Orfanotrofie. Epitropulŭ eĭ Vilara 385
» nu există în realitate 386
Comisiunea care iea socotelile şcólelorŭ (24 Iulie 1785) 386
Scăderea în budgetulŭ şcólelorŭ ordonată de M. Suţu în Mart. 1785. 386
Originea biblioteceĭ S-tulŭ Sava 386

Pagina

Ambrosie bibliotecarŭ în 14 Martie 1785 386
Pitacŭ la epitropĭ pentru léfa luĭ Vilara 386
Pitacŭ de rênduirea bibliotecaruluĭ 387
Alŭ 2-lea pedagogosŭ la S-tulŭ Sava 387
Biserica tuturorŭ Sânților, localŭ pentru orfanotrofie 387
Pitaculŭ domnescŭ relativŭ la venitulŭ *orfanotrofieĭ*, din 20 Mart. 1785 387
Stol. Dumitrache alege localŭ pentru orfanotrofie 387
Propunerile boerilorŭ epitropĭ relative la orfanotrofie 388
Actele relative (notă) 388
Aprobarea Domnitoruluĭ M. Suțu 388
Alegerea unuĭ profesorŭ de gramatică 389
Indatoririle acestuĭ profesorŭ la 1785 389
Scolĭ pe la sate în 1783—1786 . . . . . 389—391
Licitare pentru rĕmasele după dascălulŭ Neofitŭ 389
Scólă la moșia luĭ Hagiulŭ Stanŭ Jianu 389
Scóla la Agieschĭ. Venitulŭ eĭ în 1785 390
Aprecierĭ asupra venitului șcóleĭ din Agieschĭ 390
Scólă la moșia Préjba (Doljŭ) a luĭ Hagi Stanŭ Jianulŭ 391
Scólă la Cornescĭi luĭ Scarlatŭ Grecénulŭ 391
Venitulŭ acesteĭ șcóle din Bâlciŭ 391
Doctorŭ la șcóle la 1 Septembrie 1785 Iónŭ Manicatŭ 392
Doctorĭ prin județe, mijlocŭ culturalŭ 392
Lefile doctorilorŭ din Craiova și Rômniculŭ-Vâlcea (Martie 1786) . 392
Epidemia ciumeĭ. Mĕsurĭ igienice 393
Pitacŭ luĭ vel Agă și vel Spăt. cum să urmeze de paza pentru bóla ciumeĭ 393
Idem luĭ vel Agă să alégă unŭ cioclu care să cunóscă bóla ciumeĭ. 393—394
Idem luĭ vel Spăt. pentru țiganulŭ mortŭ în țigănia Herăsculuĭ în ce chipŭ să urmeze . . . . . 394—395
Pitacŭ către Ianache Medelnicerulŭ rênduitŭ pentru bóla ciumașilorŭ 395—396
Biserica și păzirea eĭ d'a nu se desnaționalisa . . . . . 395—396
Pitacŭ Mitropolituluĭ să iae darulŭ pentru ceĭ ce s'aŭ hirotonitŭ peste Dunăre 396
Pitacŭ luĭ vel Stolnicŭ Dumitrache pentru a găti spitalŭ pentru ceĭ bolnavĭ de ciumă 396
Idem luĭ vel Spăt. să mute târgulŭ de afară la câmpŭ . . . . . 396—397
Idem luĭ vel Agă ca târgulŭ cuculuĭ să nu se facă 397
Carte Căpit. dela Lichirescĭ să facă lazaretŭ 5 ḑile ceĭ ce vinŭ din partea Silistrieĭ 397

Pagina

Pitacŭ epitropilorŭ pentru léfa doftoruluĭ Caracașŭ 397
Idem mŏnăstireĭ Sf. Panteleimonŭ pentru Caracașŭ rênduitŭ doftorŭ acolo la spitalŭ . . . . . 397—398
Avêntulŭ șcólelorŭ române în Transilvania sub Șincaĭ dela 1780—782 398—399
Pitacŭ luĭ vel Agă și vel Spăt. pentru ca vătășeiĭ să arete pre ceĭ ce se îmbolnăvescŭ 398
Pitacŭ velițilorŭ pentru orênduirea Medelniceriuluĭ Ianache la epistasia bóleĭ de ciumă 398
Publicarea de către Șincaĭ a gramaticeĭ Latino-române la 1783 la Blajŭ 399
Pitacŭ pentru orênduirea luĭ Martin țerahŭ alŭ spitaluluĭ Colțea . . 399
Porunca Caimacamuluĭ pentru léfa spițeruluĭ și doftoruluĭ dela Craiova. 399
Publicarea gramaticeĭ luĭ Văcărescu în Bucurescĭ și a catechismuluĭ și uneĭ aritmetice de Șincaĭ, în Ardélŭ . . . . . 399—400
Protegiarea luĭ Stancut ipografulŭ de o parte și stabilirea censureĭ de alta, de către M. Suțu 400
Pitacŭ Mitropolituluĭ în acéstă privință 400
Idem Episcopuluĭ Rômniculuĭ idem 400
Publicarea unuĭ numĕrŭ de cărți de biserică cu tótă censura luĭ M. Suțu . . . . . 400—401
Predominarea prejudecățilorŭ și superstițiuneĭ; violărĭ de morminte, desgroparea de morți etc. bănuiți că sunt strigoĭ 401
Cincĭ cărți legate județelorŭ de peste Oltŭ și caimacamuluĭ pentru împedicarea violăreĭ mormintelorŭ . . . . . 401—402
Dările sub M. Suțu 402
Carte de cercătura dijmărituluĭ pe anulŭ 1783 . . . . . 402—403
Carte la 5 județe peste Oltŭ ca ceĭ însărcinați cu perceperea dărilorŭ să nu percépă maĭ multŭ 403
Suțu rênduesce ómeniĭ sĕĭ de încredere la ocne, luândŭ dispositiunĭ să nu iea sare decât ceĭ ce plătescŭ sărăritulŭ 404
Carte de cămărășie la câte trele ocnele 404
Carte pentru cercetarea săreĭ la ocnele marĭ și Telega și la locuitorĭ din împrejurime 404
Vămile și venitulŭ domnescŭ 405
Carte pentru păzirea malurilorŭ de sare 405
17 cărți la Ispravnicĭ pentru a rêndui ómenĭ de încredere la venitulŭ vămeĭ 405
Strîngerea coturilorŭ vechĭ în 1785 constituindŭ unŭ venitŭ de 2 talerĭ 19 banĭ pentru cotulŭ pecetluitŭ din nŏŭ . . . . . 405—406

Pagina

Nemulțămirea negustorilorŭ de acéstă nouă dare 406
Carte luĭ vel Cămărașŭ pentru coturile ce se daŭ negustorilorŭ . 406
Ponturile pentru arendarea vinăriciuluĭ, butărituluĭ, oerituluĭ, dijmărituluĭ etc. . . . . 406—407
Carte de slujba oerituluĭ făcută pe anulŭ 1783 . . . . . 406—407
Carte de volnicie pentru măcelarĭ să nu fie supĕrațĭ de oeritŭ până nu se va da poruncĭ în mânile slujbașilorŭ 407
Raportulŭ boerilorŭ velițĭ înșciințândŭ pre Domnitorŭ că să jăluescŭ contra oerituluĭ 408
17 cărțĭ vătașilorŭ de plaiurĭ pentru a numĕra vitele bârsanilorŭ strĕinĭ când intră în țĕră . . . . . 408—409
Carte legată Ispravnicilorŭ de Teleormanŭ pentru ca slujbașiĭ oerĭ să nu facă jafurĭ 409
M. Suțu cércă să supună la vama de 40 banĭ rîmătoriĭ exportațĭ de boerĭ 408
Protestarea boerilorŭ contra acesteĭ dispositiunĭ 409
Carte Caimacamuluĭ Craioveĭ ca boeriĭ să nu plătéscă vamă pentru rîmătoriĭ de prăsilă, ci numaĭ pentru rîmătoriĭ ce strîngŭ . . . 409—416
Ponturile tabaculuĭ 410
Carte luĭ vel Vist. Nicolae Brâncovénu de a face târgŭ pe moșia sa o dată pe anŭ 411
Carte de slujba dijmărituluĭ pe anulŭ 1784 . . . . . 411—412
Idem tutunăritulŭ pe anulŭ 1784 412
Ponturile pentru slujba vinăriciuluĭ pe anulŭ 1783 . . . . . 412—415
Pitacŭ pentru ca butariĭ să descarce buțile fără zăbavă 415
Pitacŭ pentru a se confisca céra vechiuluĭ lumînărarŭ și a se vinde celuĭ noŭ . . . . . 415—416
Pitacŭ pentru a nu vinde făcliĭ de céră albă decât numaĭ la lumînărărie. 416
Idem sare și herŭ decât numaĭ la sărărie 416
Continuarea dăreĭ de șoimĭ sub M. Suțu 417
Cărțĭ legate vătavilorŭ de plaiŭ pentru șoimĭ și numĕrulŭ șoimilorŭ ce trebue să dea fie-care 417
Carte de volnicie cu mumbașirŭ pentru aducerea șoimilorŭ dela plaiurĭ . . . . . 417—418
Mumbașirĭ trimișĭ pentru aducerea șoimilorŭ 418
Carte pentru a se da voie unuĭ suditŭ rusescŭ să cumpere peĭ de epure din țĕră 418
Idem luĭ Dumitru Tóderŭ Slătinénulŭ, negustorŭ pămînténŭ . . . 418

Pagina

Zapisulŭ luĭ Dobre Gheorghiu dându chezăşie luĭ Sterie Costea pentru a strînge peĭ de epure 419
18 cărţĭ legate pentru a nu lăsa pe nimenĭ să strîngă peĭ de epurĭ fără de rĕvaşulŭ boerilorŭ epitropĭ 419
Pitacŭ luĭ vel Spăt. şi vel Agă idem . . . . . 419—420
Pitacŭ Mitropolituluĭ şi Episcopilorŭ a da socotélă de venitulŭ şi cheltuiala cutieĭ 420
Pitacŭ boerilorŭ epitropĭ pentru peile de epure 420
Invoirea, cumpĕrarea de orĭ-cine a peilorŭ de epure 420
Asemenea înşciinţare luĭ vel Spătarŭ şi vel Agă 421
Urmărirea luĭ Ianache Armaşulŭ pentru că a luatŭ banĭ dela unŭ Caprelŭ Arménulŭ să strîngă peĭ de epure 421
Volnicie pentru ca Teodorŭ Ioanŭ să aducă pe cojocarulŭ Hagi Ioanŭ Dumitraşcu din Craiova 422
18 cărţĭ judeţelorŭ pentru ca locuitorĭĭ să vîndă peile de epurĭ prin oraşe şi tîrgurĭ . . . . . 422—423
Cărţĭ legate prin carĭ se dă voie sudiţilorŭ ruşĭ a âmbla şi prin sate să cumpere peĭ de epurĭ 423
Idem prin carĭ se ordonă a se sloboḑi peile de epure cumpĕrate de sudiţĭ prin sate şi a nu le face supĕrare 423
Introducerea agentuluĭ comercialŭ Austriacŭ în 1783 şi înrîurirea mersuluĭ afacerilorŭ neguţitorilorŭ pămîntenĭ . . . . . 419—424
Ţĕranĭĭ sub M. Suţu 424
Conflictulŭ cu sătenĭĭ pentru vinderea vinuluĭ şi rachiuluĭ de către proprietate 424
Cartea Episcopuluĭ Rômniculuĭ ca locuitorĭĭ să nu fie îngăduiţĭ a vinde vinŭ şi rachiŭ . . . . . 424—425
Regularea dreptuluĭ ţĕranuluĭ de a-şĭ lua lemne din pădurĭ şi de pe moşiĭ 425
Carte de pădure poprită a mŏnăstireĭ Căldărueşanĭ 425
Idem a luĭ biv vel Păharnicŭ Constantinŭ Creţulescu 425
Privilegiulŭ păstratŭ ca sătenĭĭ să nu fie traşĭ la judecată în timpulŭ lucrăreĭ câmpuluĭ 426
18 cărţĭ Caimacamuluĭ şi Isprăvnicilorŭ pentru soroculŭ judecăţilorŭ sătenilorŭ 426
Idem pentru oprirea judecăţilorŭ în luna Iulie 426
Pitacŭ la vel boerĭ pentru grăbirea judecăţilorŭ maĭ fiindŭ o sĕptĕmână până la sĕptĕmâna Sf. patimĭ . . . . . 426—427

Pagina

Conflictele dintre țĕranĭ și boerĭ în privința aplicăreĭ ḑilelorŭ de clacă și a dijmeĭ din diversele producte 427
Cincĭ cărțĭ legate județelorŭ de peste Oltŭ, esplicândŭ în ce chipŭ să se facă claca . . . . . 427—430
Darea suhaturilorŭ de către țĕranĭ 430
Cartea Sf. Mitropoliĭ ca ceĭ cu vitele șeḑĕtorĭ la alte moșiĭ să dea banĭĭ de suhatŭ 430
Regulamentarea obiceiuluĭ agricultorilorŭ de a da focŭ tómna și primăvéra uscăturilorŭ de pe ogóre, numitŭ pârjóle 431
17 cărțĭ Ispravnicilorŭ pentru pârjóle 431
Carte de clacă cu mumbașirŭ vorniceseĭ Venițencăĭ . . . . . 431—432
Bresle, comerciŭ, fabricĭ, narturĭ, sudețĭ 432
Anaforaua Mitropolieĭ de Târgoviște cu resoluția Domnuluĭ, ca sătenĭĭ ce ședŭ pe moșia Mitropolieĭ să clăcuiască 12 ḑile pe anŭ . . 432—433
O carte de clacă . . . . . 433—434
Continuarea breslelorŭ sub M. Suțu și protecția lorŭ, și diversele mĕsurĭ luate . . . . . 432—437
Anaforaua vel boerilor cu resoluția Domnuluĭ, că locuitorĭĭ de pe moșia Slugeruluĭ Gr. Asan să-ĭ clăcuiască 12 ḑile pe anŭ . . . 435—436
Carte deschisă pentru suprimarea precupețilorŭ . . . . . 436—438
Cartea rufetuluĭ zăbunarilorŭ din Bucurescĭ . . . . . 437—438
Anaforaua vel boerilorŭ cu resoluția Domnitoruluĭ, prin care ordonă ca cojocarĭĭ bașcalĭĭ să nu lucreze marfa subțire care este a meșteșuguluĭ ișlicarilorŭ . . . . . 439—441
Menținerea bresleĭ bucătarilorŭ, înființată sub Caragea 440
Carte pentru rînduirea luĭ Panaitŭ Ahci-Basa, de vătășie peste toțĭ bucătarĭĭ din Bucurescĭ . . . . . 441—447
Pitacŭ vel cămărașuluĭ ordonândŭ ca cojocarĭĭ bașcalĭĭ să nu fie volnicĭ a cumpĕra pelcele, stârpiturĭ, séŭ peĭ albastre . . . . . 441—442
Chrisovulŭ ișlicarilorŭ din Bucurescĭ din 1784 Februarie 24 . . . 442—444
Carte de scutire dată luĭ Tóderŭ Mai-mar-Basa peste lemnarĭ, zidarĭ, strungarĭ și tâmplarĭ . . . . . 444—445
Carte de stărostie de Cavafŭ-Basa 445
Carte dată la 20 bragagiĭ prăvăliașĭ să facă bragă . . . . . 445—447
Anaforaua vel boerilorŭ cu resoluția Domnitoruluĭ ordonândŭ ca prăvăliașiĭ să nu maĭ aibă voie a vinde haine blănite etc. decât numaĭ cojocarĭĭ . . . . . 447—449
Evreiĭ plătiaŭ birŭ cu ruptóre 449
Starostele de Evreĭ judecătoriŭ pricinilorŭ micĭ ale Evreilorŭ . . . 449

Pagina

Cartea stărostiei de astaragiĭ din Bucurescĭ 449
Astaragiĭ creştinĭ şi armenĭ în unŭ singurŭ rufetŭ 449
Gheorghe (românulŭ) staroste de astaragiĭ. 1784 Decembrie . . . 449
Velicu şi Isaia, întâiulŭ românŭ şi alŭ doilea arménŭ, proeştĭ de astaragiĭ 449
Carte de Telalŭ-Başa . . . . . 449 şi 450
Vel Cămăraşŭ judecătorulŭi pricinilorŭ maĭ marĭ ale Evreilorŭ . . 450
Evreiĭ din Bucurescĭ se ocupaŭ cu poverne 450
» n'aveaŭ accesŭ la bresle 450
Léfa starosteluĭ de Evreĭ plătită de connaţionalĭ 450
Evreiĭ fórte puţinĭ la Bucurescĭ în 1783 450
Pitaculŭ de rênduire alŭ starosteluĭ de Evreĭ (1783 Octobrie) . . 450—451
Mavrogheni recunósce apoĭ de staroste totŭ pe Simonŭ (note) . . 451
Chrisovulŭ renoitŭ alŭ bresleĭ bărbierilorŭ din Bucurescĭ (1783) . 451—452
Poverne. Povérna Ovreiuluĭ Iancu 452
Oprirea povernelorŭ de a lucra spirtóse din zahere . . . . . 452—453
Industria. — Fabrice 452
Dâmboviţa pune în mişcare maĭ multe pive de postavurĭ 453
Morĭ de făină. Tăbăcariĭ 453
Tabaciĭ din Bucurescĭ scutiţĭ de vamă pe scumpie. Anaforaua epitropieĭ obştescĭ în resoluţiunea luĭ Vodă 453
Chrisovulŭ fabriceĭ de postavurĭ din 1784 (Februarie 6) 454
Chrisovulŭ astaragiilorŭ, înfiinţarea rufetuluĭ lorŭ . . . . . 454—455
Scutirĭ şi privilegiĭ acordate fabriceĭ de postavŭ . . . . . 554—456
Nartulŭ postavuluĭ (1785) 456
Pitaculŭ luĭ M. Suţu fixândŭ lăţimea şi preţulŭ postavuluĭ . . . . 456—457
Taxa de câte 1 para de cotŭ de postavŭ fabricatŭ, în folosulŭ orfanotrofieĭ 457
Anaforaua propunêndŭ luĭ Vodă nartulŭ postavuluĭ, lăţimea, etc. din 1785 Aprilie 9 . . . . . 457—458
Monopolulŭ lumînărilorŭ. Rufetulŭ lumînărarilorŭ 458
Dănuţŭ lumînărarulŭ de céră albă. Privilegiulŭ luĭ . . . . . 459—460
Lumînărĭ de céră din Veneţia concurate de cele fabricate de Dănuţŭ 460
Lumînările de céră să nu fie amestecate cu seŭ etc. 460
Pitacŭ la Aga să închidă prăvălia de lumînărĭ de seŭ a luĭ Dănuţŭ ca să nu se amestece seŭ la lumînările de céră (1784) 461
Pitacŭ la Aga să privigheze ca lumînările de céră să nu fie amestecate cu seŭ etc. (1785 Ianuarie 27) 461
Lumînările să aibă pecetea cu numele fabricantuluĭ 461

Pagina

M. Suțu nu a renoitŭ tóte chrisóvele protecționiste 462
Protecțiunea vinurilorŭ și spirtóselorŭ indigene 462
Cărțile luĭ M. Suțu, din 27 Sept. 1783, către Ispravniciĭ din sud slam Rômnicŭ și din Teleormanŭ oprindŭ intrarea vinurilorŭ din străinătate (1783, Augustŭ 19) . . . . . 462—463
Urmărirea vămeĭ esportuluĭ vinurilorŭ și spirtóselorŭ . . . . . 462—463
Chrisovulŭ pentru proibițiunea importuluĭ vinuluĭ și spirtóselorŭ din străinătate. 1783, Sept. 27 . . . . . 463—464
Carte legată din 1783 Sept. 15, urmărindŭ nisce vinurĭ i rachiurĭ străine intrate în țéră fără de învoire 465
11 Cărțĭ la Ispravniciĭ județelorŭ de pe margine amintindu-le proibițiunea intrăreĭ vinurilorŭ și spirtóselorŭ străine (1783, Oct.) . 465
Pitacŭ către Aga i Spătariulŭ să vegheze în Bucurescĭ să nu se introducă contrabandă de vinurĭ și spirtóse străine sub pedépsă de confiscare etc. 466
Pitacŭ către boeriĭ epitropĭ vestindu-le că vinulŭ și spirtósele străine prinse în contrabandă se vorŭ confisca în folosulŭ cutieĭ de milostenie (1783 Octobrie 6) . . . . . 466—467
Cărțĭ la Ispravniciĭ de Rômniculŭ-Săratŭ pentru nisce abusurĭ ale vameșilorŭ, carĭ iéŭ vamă pe vinulŭ și rachiulŭ indigene . . . 467
Brașoveniĭ străinĭ în ce chipŭ să plătéscă vama vinurilorŭ, ce le fabrică la viile lorŭ din țéră 467
Lovitură dată comerciuluĭ națională prin aplicarea în țările române a taxeĭ vamale de 3% după trataturile de comerciŭ ale Turcieĭ cu Austria și Rusia . . . . . 468 și 472
Ciubucciŭ Basa rênduitŭ în anchetă în afacerea vămeĭ ce brașoveniĭ aveaŭ să dea la esportarea vinurilorŭ fabricate de eĭ în țéră, la viile lorŭ 468
Carte de obște de aplicarea vămeĭ de 3% la sudițiĭ Nemțĭ și Rușĭ. 1784, Iulie 18 . . . . . 468—469
Pitacŭ la vel vameșulŭ în acéstașĭ cestiune 469
Mijlócele la carĭ aŭ recursŭ Domniĭ ca să maĭ micșoreze relele efecte ale aplicăreĭ tratatelorŭ de comerciŭ cu 3% vama . . . . . 469—470
Contrabanda în jurulŭ Bucurescilorŭ (notă) 470
Carte la mâna mortasapilorŭ. 1785, Aprilie 30 . . . . . 470—471
Scădere în venitulŭ vămeĭ din causa aplicăreĭ tratatuluĭ de comerciŭ austro-turcŭ 471
Cărțĭ la 17 județe pentru porcĭ și peĭ de boŭ și capră; vama ce să se iea . . . . . 471—472

Pagina

Cărți legate către Ispravnicĭ vestindu-se oprirea esportuluĭ de vite. 1783, Augustŭ 20 (notă) 472
Protecțiunea sudiților 473
Documente relative în notă . . . . . 473—476
Carte la Ispravnicĭ relativă la tarifulŭ unuĭ scădutŭ alŭ mumbașirlîculuĭ de împliniri de banĭ datoriți sudiților. 1784 Ianuar. 11 474
Pitacŭ către Vor. Prascovénu și vel Logofĕtŭ Brâncovénulŭ pentru datoriile luĭ Lazărŭ Nicola . . . . . 474—475
Epitropia obștéscă continuă sub M. Suțu a stabili narturile . . . . 474—476
Cărți la Ispravniciĭ de Prahova ca să cerceteze despre doĭ pretinși sudiți austriacĭ, închiși la Isprăvnicie, cum de sunt sudiți? 1784 Februarie 475
Circulări la 5 județe mărginașe, să nu se ia dela sudiți peste 3% vamă, 1785, Martie 5 475
Carte la Ispravniciĭ de Argeșŭ să împedice pre locuitorĭ a nu maĭ obliga pre sudițiĭ Nemți să transpórte marfa cu caĭ din țéra (1784) 476
Carte la Caimacamulŭ Craioveĭ ca să împlinéscă luĭ Adamŭ Cetiri suditŭ nemțescŭ peile de epure contractate cu locuitoriĭ . . . 476
Circulări pentru eftinirea pâneĭ și buna eĭ calitate . . . . . 476—477
Ordinŭ de a înceta fabricele de postavŭ de pe apa Dâmbovițeĭ, ca să fie apă de ajunsŭ la morĭ 477
Pitacŭ către Aga și epitropi pentru nartulŭ pâneĭ 477
Pitacŭ să nu fie obligați proprietariĭ de viĭ a-și da vinulŭ numaĭ câte *8 parale vadra*, 1783 Sept. 478
Pitacŭ către Aga din 23 Octobrie 1783, pentru aședarea nartuluĭ pâneĭ . . . . . 478—479
Scumpetea grâuluĭ 1784, Maiŭ. Oprirea *matrapazilorŭ*, a precupețilorŭ, de a cumpĕra grâulŭ eșindŭ în calea țĕranilorŭ și cumpĕrându-lŭ, apoĭ să-lŭ scumpéscă în orașŭ 479
Pitacŭ la Aga să se pue nartŭ la lucrurile mâncăreĭ 479
Nartulŭ propusŭ de Epitropia obștéscă pentru mâncări și băcăniĭ . 479—480
Aprobarea prin apostilŭ a luĭ M. Suțu 480
Nartulŭ cărneĭ. Anaforaua Epitropilorŭ și resoluțiunea luĭ M. Suțu. (1785, Maiŭ) 481
Ocaoa de carne de óie și mielŭ 4 parale. 1785 481
» » » » vacă 2 parale » 481
Nizamulŭ Turcilorŭ. Oprirea bâlciurilorŭ de pe lângă Dunăre . . 482—483
Pitacŭ la Epitropi din 1786 Maiŭ, pentru stabilirea nartuluĭ cărneĭ 482

Pagina

Nartulŭ lumînărilorŭ de seŭ. Ialoba lumînărarilorŭ să le dea voie a vinde ceva maĭ susŭ ocaua de lumînărĭ (1785) 482
Resoluţiunea luĭ Vodă M. Suţu. Oca de lumînărĭ de seŭ 12 parale. 482
Carte la Ispravnicĭ, din 1786 Martie 13, pentru sborulŭ ce cerŭ locuitoriĭ din Sturzenĭ (Dâmboviţa) de st. Constantinŭ (21 Maiŭ). Aprobare 483
Carte de tîrgŭ la Găgenĭ (Saac) a visterniculuĭ N. Brâncovénulŭ (1783) 483
Asemenea la moşia *Obilescĭ* a aceluiaşĭ boerŭ (1783 Novembre 7) 483—484
Turciĭ nu potŭ fi primiţĭ în Bucurescĭ decât la anumite hanurĭ . . 484—487
Carte de tîrgŭ la Călimănescĭ, a mŏnăstireĭ Cozia (Vâlcea). Adetulŭ hotărîtŭ în favórea mŏnăstireĭ (1785, Aprilie 11) 484
Carte de organisarea poliţieĭ la Drăgaica din Buzĕŭ (1785) . . . . 484—485
Carte din 1785 Maiŭ 18 la Ispravniculŭ Vâlceĭ să opréscă iarmaroculŭ de acolo din causa nizamuluĭ Turcilorŭ 485
Asemene (Augustŭ 30) la Ispravn. Oltŭ 485
» la Ispravniculŭ de Teleormanŭ pentru oprirea bâlciurilorŭ din acelŭ judeţŭ 485
Pitacŭ către Spătarŭ şi Aga pentru hanurile unde aŭ a poposi neguţitoriĭ Turcĭ în Bucurescĭ. (1783 Septembrie 28) . . . . . 486—487
Carte deschisă la judeţele Buzĕŭ, Saac, Prahova etc. vestindu-le că la Agescĭ (Ilfovŭ) se vorŭ face douĕ bâlciurĭ pe anŭ. Ispravniciĭ să vestéscă locuitorilorŭ 486
Altŭ pitacŭ pentru găzduirea Turcilorŭ capanlăĭ în Bucurescĭ . . . 486
Oprirea fumăreĭ de tutunŭ pe strade şi în prăvăliĭ cu ciubuce, ci numaĭ prin casele lorŭ. 1783, Augustŭ 487
Robia oraşuluĭ Craioveĭ de Caragea . . . . . 487—489
Desfiinţarea aceleĭ robiĭ . . . . . 487—489
Cartea din 23 Septembrie 1783 de desfiinţarea chrisovuluĭ luĭ Caragea pentru Craiova (1783) . . . . . 488—489
Boeriĭ Craioveniĭ opriţĭ de a veni la Bucurescĭ fără voia luĭ M. Suţu. 489
Cartea relativă, din Septembrie 1783 489
Carte la Divanulŭ Craioveĭ, din 6 Iulie 1783 489
Oraşulŭ Ploescĭ nu scapă de Moruzi sub M. Suţu 489
Chrisovul noŭ alŭ luĭ Suţu robindŭ Ploesciĭ la familia Moruzi . . 489—490
Şetrarŭ Antonie Fotino şi Clucerulŭ Al. Cocorĕscu, Ispravnicĭ de Prahova însărcinaţĭ să hotărésca Ploesciĭ proprietate luĭ Moruzi. (3 Augustŭ, 1785) 490
Orăşelulŭ *Câmpina* recunoscutŭ *Domnescŭ* în Octobre, 1783, prosperă 490

Pagina

Pitaculŭ de hotărnicie alŭ Ploescilorŭ luĭ Moruzi din 3 Augustŭ, 1785 (notă) 490
Prosperitatea județuluĭ Prahova și alŭ Vălenilorŭ de munte prin minele de păcură 491
Moșneniĭ Hizescĭ și puțurile de păcură 491
Actele relative la conflictele dintre vameșŭ și moșneniĭ Hizescĭ (1785) . 491—492
Carte legată la d-luĭ Gr. Hrisoscoleo, Ispravnicŭ din Saacŭ în procesulŭ Moșnenilorŭ Păcureți. Iunie 1785 . . . . . 492—493
Edilitatea sub M. Suțu . . . . . 492 și reg.
Epitropia obștéscă. Budgetulŭ eĭ și numele membrilorŭ eĭ, la 1783/4. 493—494
Amendele de la vitele de pripasŭ ca venitŭ alŭ epitropieĭ. 1785 . 494
Cărți de slujba vornicieĭ pe 1785, Ianuarie . . . . . 494—495
Pitacŭ către Divanŭ, însărcinatŭ să iea socotéla Epitropieĭ obștescĭ în 1784 495
Estensiunea Bucurescilorŭ limitată din noŭ prin crucĭ. 19 Iulie 1784. 495—496
Pitacŭ la vel Spătarŭ a pune crucĭ pe marginea Bucurescilorŭ până în 40 dile . . . . . 497—498
Prealabila autorisare cerută de la ceĭ carĭ vorŭ construi case în Bucurescĭ. (14 Septembre 1785.) 498
Modulŭ de pavare. — Oprirea încălcăreĭ stradelorŭ 498
Procesŭ pentru împreunarea uliței de la vadulŭ apeĭ de la pórta de josŭ a curței . . . . . 498—499
Pavarea stradelorŭ cu grinḍĭ, etc. din veniturile Epitropieĭ și contribuțiune forțată 499
Fóie de contribuțiunea mahalagiilorŭ din mahalaua Archimandrituluĭ pentru pavarea stradeĭ ce merge la Archimandritulŭ 500
Curățirea noróelorŭ. — Facerea de șanțurĭ 501
Anaforaua luĭ vel Log. pentru facerea poduluĭ de la Sf. Nicolae (1785) 501
Resoluțiunea luĭ Vodă M. Suțulŭ 501
Implinirea de baniĭ cisluițĭ pe mahalagiĭ pentru pavele etc. 1785 . 501
Pitacŭ la vel Spătarŭ și vel Aga să drégă drumurile 501
Podarĭ din sate scutite . . . . . 501—502
Carele rechisiționate la ridicarea noróelorŭ și gunóelorŭ din Bucurescĭ 502—503
Pitacŭ la vel Clucerŭ Manolache Crețulescu pentru facerea poduluĭ de la Colțea 502
Spătarulŭ Ventura. (1783) 502
Pitacŭ la Epitropĭ să drégă podurile. (1784.) 502
Carte la vel Spătarŭ și vel Agă (1785, Ianuarie 28) să curețe podurile prin locuitoriĭ după ele 503

Pagina

Pitacŭ la Epitropĭ să pună la orênduială curăţirea podurilorŭ . . 503
Pitacŭ către Epitropĭ pentru noroiulŭ din capulŭ poduluĭ Mogoşóeĭ (1785) 503
Asemenea către vel Spătarŭ . . . . . 503—504
Pitacŭ către vel Spătarŭ şi vel Aga să pue să scóţă tina de pe podurĭ ceĭ cu prăvăliĭ. (1784) . . . . . 504—507
Pitacŭ către vel Vist. să opréscă din léfa unorŭ funcţionarĭ banĭ ce eĭ datorescŭ analogicŭ la facerea pavelelorŭ din strada Archimandrituluĭ. (1785) 504
Pitacŭ din 1785 către vel Spătarŭ să drégă drumulŭ de la Cărămidarĭĭ de susŭ . . . . . 504—505
Pitacŭ către vel Aga să oblige prin zapcĭĭ prăvăliaşĭ şi casnicĭ să cureţe podulŭ în faţa prăvălieĭ orĭ caseĭ. (Decembrie, 1785.) . 505
Pitacŭ din 1785 către Aga să dea prăvăliaşiĭ câte doĭ ómenĭ la facerea poduluĭ Şerbanŭ-Vodă 505
Pitacŭ din 1785 Maiŭ 14, către vel Spătarŭ să se facă pavé dela pórta S-teĭ Ecaterina până la pórta vel Logofĕtuluĭ Brâncovénu. 505—506
Pitacŭ către Veliţiĭ boerĭ pentru rĕmăşiţe de contribuţiune la pavele neplătite de unĭĭ din boerĭ, ca să se împlinéscă ceea ce aceia datorescŭ (1784) 506
Pieţe publice sub M. Suţu 507
Pitacŭ la vel Spătarŭ să opréscă depunerea de fênurĭ prin oraşŭ . 507
Acelaşĭ pitacŭ opresce prăvăliaşiĭ să ţină în magasine puciósă, silitră, rachiŭ. (1783) . . . . . 507—508
Grija de apa Dâmboviţeĭ din respectŭ higienicŭ şi spre a se evita inundările 508-510
Altŭ pitacŭ către Spătarŭ şi Aga pentru oprirea depositelorŭ de fînŭ în Bucurescĭ (1783 Octobrie) 508
Sfărămarea uneĭ poverne deschisă chiar lângă curtea vechiă, din causa pericoluluĭ de focŭ în 1785, Martie . . . . . 508—509
Impresurarea uneĭ pieţe din faţa curţeĭ domnescĭ, şi actele desfiinţăreĭ aceleĭ împresurărĭ în 1785 . . . . . 809—510
Pitacŭ de oprire a curăţireĭ coşurilorŭ prin ardere în 1785 . . . 510
Pitacŭ către Logofĕtulŭ Anastasie a face zăgazŭ la unŭ şanţŭ la heleşteulŭ Julescĭĭ, să nu facă înnecătură, 1785 510
Mĕsurile luate de M. Suţu pentru îndestularea Bucurescilorŭ cu apă bună, Octobrie 1783 . . . . . 510—512
Oprire sub pedépsă de bătaie de a se scălda în Dâmbovița (1784 Maiŭ) 511
Hainele celorŭ morţĭ de oftică arse (veḑĭ în notă) . . . . . 512—514

Pagina

Închiderea zalhanalelorŭ din orașe, din respectulŭ higienicŭ . . . . 513—514
Anaforaua Divanuluĭ din 1785 Augustŭ 13, relativă la aducerea de ape în Bucurescĭ 513
Oprirea mendicităţiĭ în Bucurescĭ . . . . . 514—515
Pitacŭ la vel Spătarŭ și vel Aga pentru pescarĭ să nu aducă pesce stricatŭ. 1785 514
Pitaculŭ către Velițiĭ boerĭ, relativŭ la vizitiĭ, să nu âmble iute cu săniile pe strade (1783) 515
Pitacŭ la vel Aga să oblige pe ceĭ cu livedĭ a curăți omidile și a le arde. (1785, Martie) . . . . . 515—516
Pitacŭ la vel Aga și la vel Spătarŭ, din 1784 Februarie, să oprească slobodirea de arme în orașŭ 516
Desarmarea națiuneĭ în folosulŭ liniștelĭ luĭ M. Suțulŭ . . . . . 516—517
Pitacŭ din 1784, Aprilie, oprindŭ purtarea de arme, afară de deliĭ . 517
Pitacŭ la vel Spătarŭ și vel Aga să aresteze pe cine va âmbla nóptea fără felinarŭ aprinsŭ. (1783, Octobre) 517
Oprirea țiganilorŭ de a se aședa pe marginea orașuluĭ 518
Actulŭ relativŭ 519
Proibițiunea vinderiĭ de iarbă de pușcă, încărcăturĭ, alice, de către băcanĭ decât la ómenĭ cu chezășie 518
17 Cărțĭ legate către Ispravnicĭ. (1785, Iunie 9), ad-hoc . . . . . 518—519
Rĕsvrătirea din 1784 de la Craiova potolită 519
Actele relative. (Notă) 519
Oprirea sub pedépsă a mahalagiilorŭ de a lăsa pe ulițe vitele fără păzitorŭ. 1785 519
Mĕsurĭ de edilitate pentru Craiova 520
Situațiunea escepțională a supușilorŭ Ruși și Austriacĭ, în 1784 . 520
Venitulŭ podurilorŭ.—Accisele de plătitŭ la intrarea în Craiova. (1784). 520—521
Carte la Caimacamulŭ Craioveĭ să oprească spĕlarea de grâŭ, orĭ lână în sghiaburile fântânelorŭ Craioveĭ, din respectulŭ higienicŭ . 521
Ingrijire să nu lipséscă pânea și carnea în Bucurescĭ 522
Pitaculŭ către vel Aga, relativŭ. 1785 522
Pitacŭ către vel Aga, cum să vîndă măcelariĭ carnea 522
Pitacŭ către vel Spătarŭ să nu scóță nimenĭ zaheré din Bucurescĭ. 1785, Decembre 522
Pitacŭ către vel Aga a popri morile de pe apa Colintineĭ ca să macine la ele brutariĭ din Bucurescĭ, căcĭ Dâmbovița nu ajunge. (1785) 522
Căile de comunicațiune în țĕră 523

Pagina

M. Suțu și Românii ardeleni 523
Ispravnicului de ungureni 523
Pitacŭ pentru podulŭ de la Fundeni 523
Văcăritulŭ de la mocani 524
Mocaniĭ aŭ dreptŭ să facă orĭ unde perdele de oĭ 524
Carte de Ispravnicŭ de ungureni peste Oltŭ. 1783 524
Idem la cele-lalte 12 județe 524
Acte relative la bisericașiĭ ardeleni. (Notă) 524
Protopopulŭ Ștefanŭ de la biserica Scheilorŭ din Brașovŭ are dreptŭ de a pășuna 20 caĭ. 1783 524
Austria și Rusia față cu M. Suțu 525
Cartea mŏnăstireĭ Răjnovu. I-se dă muntele Baiulŭ de pășunatŭ. 1784. 525
Cartea ungurenilorŭ, de cele ce se jăluescŭ că aŭ fostŭ nedreptățițĭ. 525—529
De ce amŭ datŭ maĭ multă estensiune istorieĭ interne a țĕreĭ sub M. Suțu, decât celeĭ esterne 529
Carte de volnicie pentru Ungureni către Caimacamulŭ Craioveĭ . 529—530
Carte legată către Ispravniciĭ de județŭ în favórea Bârsanilorŭ și Țuțuenilorŭ. (1785) 530
Carte la Ispravniciĭ de la Saacŭ cu jalba Bârsanilorŭ asupra luĭ Andreiŭ vătavulŭ . . . . . 530—531
Scrisórea luĭ Vodă către Andreiŭ Vătavulŭ 531
Cărți legate către Ispravnicĭ ușurândŭ văcăritulŭ Bârsanilorŭ . . . 531
Aronŭ Florianŭ despre M. Suțu 532
Laurianŭ despre M. Suțu 532
Informațiunĭ complimentare despre M. Suțu 533
Zinkeisen Iohann Wilhelm. (Notă) 533
Importanța și efectele triumfuluĭ Austrieĭ în cestiunea consulatuluĭ. (1784) 533
Cele douĕ acte ale Austrieĭ cu Turcia, după *Osservazione storiche*. 533—539
Convențiunea comercială austro-turcă 535
Curtenirea Austrieĭ de M. Suțu 539
Recepțiunea la Bucurescĭ a „*Madameĭ siniorulŭĭ internunțiŭ*“ Herbert (1785.) 539
Pitaculŭ luĭ M. Suțu din 1785 Maiŭ 6, ordonândŭ alaiulŭ soțieĭ Internunțiuluĭ 539
Descrierea primireĭ la palatŭ, după raportulŭ luĭ Raicevicĭ din archiva C. R. din Viena 540
Visita dómneĭ luĭ M. Suțu la soția luĭ Herbert 541

Pagina

Extrasŭ din o scrisóre a luĭ Raicevicĭ către Herbert din 20 Maiŭ 1785, despre primirea la Bucurescĭ a d-neĭ Herbert 542
Altă epistolă dela acelaşĭ către Herbert cu aceiaşĭ dată *şi cu aceeaşĭ afacere* 542
Comparărĭ între purtarea Austrieĭ şi a Rusieĭ faţă cu Principatele 543
Erórea Austrieĭ de a ne da în braţele Rusieĭ 543
Planulŭ politicŭ alŭ Rusieĭ şi Austrieĭ la 1783 543
Mareşalulŭ de Courcy despre tendinţele Rusieĭ şi ale Austrieĭ 1783. 543
Marchisulŭ de Ossum despre aceleaşĭ tendinţe 543
Raportulŭ cititŭ în Consiliulŭ de statŭ în 13 Iulie 1783 544
Noulŭ tratatŭ din 1784. Noulŭ hatişerifŭ 544
Avisŭ alŭ Mareşaluluĭ de Segur despre înţelegerea dintre Rusia şi Austria pentru împărţirea imperiuluĭ Otomanŭ 545
Turcia evită de a face răsboiŭ, la îndemnulŭ Francieĭ 546
Tratatulŭ dela Ainali-Kavak 546
Salaberry despre politica franceză faţă cu Turcia 546
Zinkeisen despre tratatulŭ dela 8 Ianuarie 1784 546
De St. Priest despre acelaşĭ lucru . . . . . 546—547
Austria împedicată de a încorpora Principatele 546
Rusia, arbitră supremă a Principatelorŭ 546
Puntele cerute de Rusia în favórea Principatelorŭ 547
Promulgarea tratatuluĭ dela 1784 în Principate 547
Enache Văcărescu despre acestŭ noŭ hatişerifŭ 547
De St. Priest despre aprobarea dată de Pórtă la cererile Rusieĭ . . 547
Primirea hatişerifuluĭ în ţéră 548
Decepţiunĭ pentru Domnitorĭ 548
Alaiulŭ de recepţiune la Bucurescĭ a hatişerifuluĭ . . . . . 548—551
Revoluţia Românilorŭ din Ardélŭ. Influenţele eĭ în Principate . . 548—551
D-lŭ Borgovanŭ Vasile despre vechimea şcólelorŭ din Ardélŭ . . 551
Scólele din Ardélŭ sunt maĭ vechĭ decât secolulŭ alŭ XVIII-lea. 551
Influinţele culturale primite dela Ardelenĭ 552
Maria Tereza şi Româniĭ din Ardélŭ 552
Şincaĭ şi lucrarea sa 552
Episcopulŭ Aronŭ 552
Seminariile din Blajŭ 552
Cele treĭ regimente de grăniceriĭ din Ardélŭ 552
Limba germană obligatorie în Ardélŭ 553
Noua împărţire a Ardéluluĭ în comitate 553
Mişcarea ţeranilorŭ din Ardélŭ Horia, Cloşca şi Crişianŭ . . . . 553—554

Pagina

Mazilirea luĭ M. C. Suțu 554
Herbert către Raicevicĭ, la Bucurescĭ 554
Intrigele Rusieĭ și Austrieĭ contra Domnilorŭ . . . . . 554—555
Amiralulŭ Hassan Pașa intrigă pentru Mavrogheni 555
De Choiseul despre aceste intrigĭ, în Ianuarie 1786 . . . . . 555—556
Idem despre comerciulŭ francesŭ în Marea-Négră 556
Isbutirea luĭ Mavrogheni de a căpĕta tronulŭ . . . . . 557—558
De Choiseul, despre condamnarea la mórte a greculuĭ Petrache . . 557
Idem despre numirea luĭ Mavrogheni la domnia Țĕreĭ Românescĭ. 558
Indice analiticŭ 559

VERIFICAT 1987

BIBLIOTECA Centrală Universitară București

BIBLIOTECA
Centrală
Universitară
Bucureşti

Fürst. Hist. Portefeuille 1788.

Reproducere dupa gravura din bibl. Academiei V.A.U.

Ist. Román.

Medalia bătută în 1774
în onórea lui RUMIANȚOV

Lith. de Lemercier.

LE PRINCE DE MOLDAVIE, MICHEL SOUTZO.

SUWAROW.

Istoria Rom. V. A. Urechia

(Originalul Academiei)

ALEX. JOAN MAVROCORDAT

DOMNU MOLDOVEI

1785 - 1786